Digitized by Google

6
40-f
1

6
7 N
1

6-40-f-1

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

XXXI·[illegible]. 18·16.
T·12.

ΦΩΤΙΟΥ,

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ-ΠΟΛΕΩΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

PHOTII,

SANCTISSIMI PATRIARCHÆ

CONSTANTINOPOLITANI

EPISTOLÆ.

Per Reverendum Virum RICHARDUM MONTACUTIUM Norvicenſem *nuper Epiſcopum, Latinè redditæ, &* *Notis ſubinde illuſtratæ.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LONDINI,
Ex Officina ROGERI DANIELIS, ad ædem hederaceam in *Aula Lovelliana* prope Cœmiterium D. *Pauli*,
MDCLI.

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LECTORI Typographus.

POſt Diuturnos labores noſtros, & interciſam aliquandiu præli operam, exhibemus tibi tandem (Lector humaniſsime) *Photii* Epiſtolas, celeberrimi illius *Patriarchæ Conſtantinopolitani*, quas quidem è Vetuſtiſsimo M. Spto. Codice (qui ex oriente delatus etiamnum in archivis *Bodleianis* locum habet) tranſcriptas Latinè vertit, notiſque ſuis illuſtravit *R. Montacutius Antiſtes* nuper Norvicenſis, eáſque fidei noſtræ commiſit excudendas. Quibus acceſſerunt Epiſtolæ aliæ quinque de rebus in *jure Canonico Orientalium* dubiis, has inter alia plurima ex oriente ſecum in *Angliam* advexit *Chriſtianus Ravius*, eáſque cum Cl. viro *Patricio Junio* communicavit, qui pro ſummo ſuo in Remp. literariam ſtudio earum mihi liberam fecit poteſtatem, eo nimirum animo ut publici juris fierent. De *Photio* noſtro multa dicere ut mihi non moleſtum foret, at tibi fortaſſe ſupervacuum, præſertim cùm abundè habeas quæ plenâ manu congeſsit vir Doctiſs. *A. Schottus* in ſua præfatione ad *Photii* noſtri *Myriobiblon*, ſive *Bibliothecam*, in qua velut arcâ quâdam conſervata tot clariſsimorum ingeniorum monumenta ad noſtra uſque tempora defluxêre. Præſens autem hoc Epiſtolarum opus cùm utilitatis tum certè voluptatis habet plurimum; mira ſiquidem elucet in eo ſermonis elegantia, fœlix in difficilioribus Scripturæ locis enodandis acumen, & (quod primo quidem loco dictum oportebat) incredibile eſt quantum veritati lumen, quanta fax Hiſtoriæ accendi poſsit,

ſi præclariſsimorum hominum Epiſtolæ diligentiore manu verſarentur; ſcribunt ſiquidem illi ad familiares ſuos, ſine larva aut cerusſa; qui dum aut publicè verba faciunt, aut juſtam hiſtoriam profitentur in ſcenam intrant, & perſonam plerumque induunt. Eò autem magis facere ad Hiſtoriam temporum hæ Epiſtolæ cenſendæ ſunt, quòd in iis motibus earum Author primas partes egerit, qui ad fatale illud *Orientalis* & *Occidentalis Eccleſiæ* diſsidium gradus aliquando extitere.

Vale, (Lector) fruere, & conatibus noſtris fave; ſic enim ſemper ſubduxi rationes meas, ut non tam privato mei unius commodo, quàm publicæ literatorum utilitati conſulendum eſſe arbitrarer. Vale.

R. D.

Προχειρίζεται δὲ Πατριάρχην τὸν Φώτιον, ἄνδρα τῶν ἐπισήμων πρωτασηκρήτης τότε τυγχάνοντα, καὶ ἐν λόγοις ὀνομαστότατον. *In ejus locum ſuffecit Photium, virum inſignem, primarium à ſecretis, & eruditionis nomine celeberrimum.*

CEDRENUS.

Ὁ Βάρδας Φώτιον, ἄνδρα ἐπὶ σοφίᾳ γνώριμον, πρωτοασηκρῆτιν τηνικαῦτα ὑπάρχοντα, προχειρίζεται Πατριάρχην. *Bardas ergo Photium, celebrem ſapientiâ virum, & ſecretariorum eo tempore principem, Patriarcham creat.*

ΜΑΞΙΜΟΣ Ὁ ΜΑΡΓΟΥΝΙΟΣ,

Ταπεινὸς Κυθήρων Ἐπίσκοπος, τοῖς τῶν λόγων ἐρασταῖς, εὖ τοῖς καλοῖς ἐπιδιδόσιν.

Ἄλλοι μὲν ἄλλως τῶν περὶ τὴν σοφίαν περιπλῶν θαυμαζόντων, καὶ ἣν ἕκαστος ἔχει ἐπιτηδειότητος καὶ δυνάμεως, ταύτῃ πλεκέτω τούτων ἑκάστου καὶ τὰ ἐγκώμια, εἴτε τὴν ἐν λόγοις ἐπαίρων δεινότητα, εἴτε τὸ αὐθηρὸν δὲ κεκομψευμένον τῆς φράσεως, εἴτε τὸ περὶ τὴν φιλοσοφίαν ἐμβριθές τε δὲ ὅλως ἐξηκριβωμένον, καὶ πάγιον· ἐμοὶ δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις παντὸς ἄξιος ἐγκωμίου καὶ μάλα ὁ σοφώτατος ἐκεῖνος καὶ ἱερὸς πολλάκις ἔδοξε Φώτιος. οὐ μόνον ὅτι τοὺς τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας ἐμπιστευθεὶς οἴακας, τὸ τοῦ Χριστοῦ λογικὸν ποίμνιον εἰς νομὰς εἰσῆγε τε καὶ ἐξῆγε σωτηριώδεις, εὐσεβείᾳ τε τῇ πάνυ διαπρέπων, καὶ βίου καταγλαΐζων ὀρθότητι· ἀλλ᾽ ὅτι καὶ πᾶσαν μετελθὼν παιδείαν, πάντας τοὺς ἐπ᾽ αὐτοῦ πολλῷ τῷ μέσῳ ὑπερηκόντισε. μαρτυροῦσιν αὐτοῦ τὸ πολὺ τῆς σοφίας οἱ πανηγυρικοὶ τῶν λόγων, οἷς τηλικαύτην ἐνέθηκε τὴν χάριν καὶ τὴν γλυκύτητα, ὡς δεινὸν τίθεσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας τὴν ὁπωσοῦν ἀπὸ τούτων ἀπαλλαγήν. οὕτω τὰς τῶν ἀκουόντων καταθέλγει ψυχὰς ταῖς τῶν οἰκείων Σειρήνων σωστικαῖς ἐπῳδαῖς, καὶ τῷ τῶν πίστεων ἐφελκυστικῷ τὸ τοῦ πλήθους αὐταῖς ἐγγυμνάσασθαι καταναγκάζει θέλγητρον. τοιαῦται δὲ αἱ θαυμασταὶ τούτου πρὸς διαφόρους ἐπιστολαί. τὸ δὲ πρὸς τὰς τῶν

ἀπορειῶν

ἀπορειῶν λύσεις ἕτοιμον, ἄλλως τε καὶ ὅσαι ἐπὶ τὴν ἱερὰν τείνουσι φιλοσοφίαν, καὶ τὸ τῆς θείας γραφῆς, ἐν οἷς μάλιστα μυστικώτερόν τι ἐναποκέκρυπται, ἀγχίνουν τε καὶ διερμηνευτικὸν, τίς τῷ τῶν Ἀμφιλοχίων αὐτοῦ πεπονημένῳ συγγράμματι ἐντυχὼν, οὐκ ἂν εἰκότως θαυμάσειεν; ἀλλὰ γὰρ καὶ τὴν περὶ τὴν ἱστορίαν ἀκρίβειαν, καὶ τὸ τῆς σοφίας ποικίλον, καὶ τὸ περὶ τὴν κρίσιν τῶν τοῖς ἄλλοις συντεθειμένων ἔντεχνόν τε ἅμα καὶ εὐκρινέστατον, ἡ μετὰ χεῖρας αὕτη βίβλος, τοῖς οὖν ἂν ἑλομένοις καταμαθεῖν, ἐπιδείξει τρανότατα: πολλὴν μὲν τοῖς περὶ τοὺς λόγους καὶ τὴν ἔξω φιλοσοφίαν καταγινομένοις τὴν ὠφέλειαν προξενοῦσα· τοσαύτην δὲ καὶ τοῖς τῆς ἱερᾶς ἀντεχομένοις θρησκείας χορηγοῦσα τὴν λυσιτέλειαν, ὡς παμφορόν τινα οἷον ταύτην εἶναι χώραν, ποικίλοις μὲν κομῶσαν τοῖς καρποῖς, καὶ τοῖς ἄνθεσιν, οὐχ ἧττον δὲ τῇ γεύσει τῶν δρεπομένων τὴν αἴσθησιν κορεννῦσαν, ἢ τῇ ὄψει καὶ τῇ ὀσμῇ καθηδύνουσάν τε καὶ κατατέρπουσαν. ταύτην οὖν φιλοφρόνως δεξάμενοι, πολλὰς τῷ σοφωτάτῳ Ἐχελίῳ τὰς χάριτας ἔχοιτε, οὗτο καὶ μόνον ἀεὶ διὰ μελέτης ἔχοντι, ὅπως χρήσιμόν τι καὶ τῷ κοινῷ τῶν λογίων ἐπωφελὲς ἐκδιδῶται καὶ μάλιστα. ἔρρωσθε ἐν Χριστῷ σωτῆρι, κατὰ τὸ αχ" ἔτος τὸ σωτήριον, Ἰουλίου τρίτῃ φθίνοντος.

INDEX

Digitized by Google

INDEX

Eorum ad quos PHOTIUS has Epiſtolas Scripſerit.

A

ACacio Monacho & Medico. 162. 163
Alexandro Comiti. 101.213
Amphilochio Cyzici Metropolita. 190.215.220.265.295.304
Anaſtaſio tributi collectori. 106. 197
Anaſtaſio Presbytero & Bibliothecario Romano. 244
Anonymo. 143
Antonio Boſphori Archiepiſcopo. 136
Archiepiſcopis Orientalibus. 47
Arſaber Aſpathario. 335.347
Arſenio Monacho. 113.271.345.357
Athanaſio Monacho & Anachoreta. 81. 85.86.134.313

B

BAanæ Præpoſito & Patricio, & Curopalatæ. 65.68.69
Eidem, jam Cæſari creato. 71
Bardæ Patricio, & Macedoniæ Duci. 119
Barnabæ Monacho. 98
Baſilio Patricio urbis Præfecto. 74
Baſilio Practori. 128
Baſilio Quaſtori. 101.209
Baſilio Regi. 136.141

C

CHriſtophoro Aſpathario à ſecretis. 170.275
Conſtantino Notario. 244.360
Conſtantino Patricio. 201
Conſtantino Spathario. 127. 180. 268. 294.309

D

DAmiano Hoſpiti. 153.155.293
Dorotheo Monaſterii Cedronorum Abbati. 344.345

E

E. Monacho collapſo. 74
E. Epiſcopis, ab exſilio. 245.286
Eulampio Archiepiſcopo & Sceuophylaci. 122. 135. 167. 269. 270.273. 307
Euſchemoni Archiepiſcopo Cæſareæ Cappadociæ. 124.125.166.211.245.274 299.313.377.378
Euſebiæ Monachæ. 372
Euſtathio Patriarchæ Antiocheno. 73
Euthymio Catanenſi Metropolitæ. 205
Euthymio Monacho. 119

G

GAlatoni, à ſecretis. 110.291. Vide *Leonti*, &c.
Georgio Diacono & Hoſpitalario. 100. 114.132.133.135.189
Georgio Nicomediæ Metropolitæ. 84. 166. 210. 221. 224. 235. 243.295. 296.318.380
Gregorio Diacono & Chartulario. 141. 142.155
Gregorio Spathario Candidato. 88
Gregorio Syracuſæ Archiepiſcopo. 154

H

Heliæ Aſpathario. 77.163.294

I

IGnatio Chryſopolitani Monaſterii Abbati. 125
Ignatio Claudiopolis Metropolitæ. 156 164
Ignatio Lophorum Epiſcopo. 84.120
Joanni Aſpathario. 69.94 95.96 97.98 1 2.127 178
Joanni Heracleæ Metropolitæ. 72. 87. 324

Joanni

INDEX Epiſtolarum.

Joanni Nicomedia Metropolita. 77
Joanni Patricio. 273
Joanni Patricio, & Gracia Duci. 113. 134.209
Joanni Patricio & Sacellario. 102
Joanni Patricio, & Sacellario per Angureos. 102.122.131.171
Joanni Philoſopho. 114.115
Joanni Protoſpathario, & Drungario Ploimi. 206
Iſacio Monacho. 169

L

LEonti Aſpathario. 306
L. Leonti & Galatoni, fratribus, à ſecretis. 150.324.346
Leonte Logotheta Madiam 99.100. 112
Leonti Logotheta, Monacho jam facto. 128
Leonti Philoſopho. 305
Leonti Spathario, cognominato Draconi. 87

M

MAnueli Patricio. 203.334
Marco Monacho Siculo. 130
Mariano Patricio, & Domeſtico Scholarum. 287.288
Metrophani Monacho & Anachoreta Siculo. 118.205
Michaeli Bulgarorum Principi. 1
Michaeli Imperatori. 78.80
Michaeli Mitylenes Metropolita. 157. 334
Michaeli Patricio & Sacellario. 112
Michaeli Protoſpathario, 131.153
Michaeli Spatharocandidato. 175

N

NIcephoro Philoſopho & Monacho. 301.323.356.358.359.365.371
Nicetæ Protoſpathario. 154
Nicolao S. Nicephori Monaſterii Abbati 213

P

PAntoleonti Spathario 83. 243
Paulo Caſarea Archiepiſcopo. 262
Paulo Laodicea Metropolitano. 242.304 317.328.332
Paulo Monacho. 71

S

SAba Anachoreta. 133.262.264
Saba Piſſadorum Hegumeno. 76
Sergio, fratri. 103.107.121.202.214. 295
Sergio Magiſtro, *& Dromi Logotheta.* 73.75
Sophronio Monacho. 98
Stephano Orthodoxo. 315

T

TAraſio Patricio, fratri, 90.126. 171.207.208.214.347
Theoctiſto Hegumeno. 94
Theodoro Abbati, 115.199.200.300 302
Theodoro, fratri. 193
Theodoro Laodicea Metropolita. 98.120 132.194.198.199.244.293
Theodoſio Monacho *& Anachoreta.* 158 159
Theodoto Spatharocandidato. 164.204 206
Theophani Diacono, & Protonotario, 129.361
Theophilo Aſpathario & Sacellario. 292
Theophilo Præpoſito. 163
Theophilo Protoſpathario. 164
Theophylacto Aſpathario. 333
Theophylacto Patricio, & Duci Armeniacorum. 82

Z

ZAcharia Antiocheno Metropolita. 289
Zacharia Chalcedonis Metropolita. 151 152.267.329.333
Zoſimo Monacho *& Anachoreta.* 85

FINIS.

PHOTII,

Sanctiſsimi Patriarchæ CONSTANTINOPOLITANI, *epiſtola ad Michaelem Bulgariæ Principem; de officio Principis.*

ALia quidem dona, Illuſtriſſime ac nobis dilecte Fili, exiguam planè eámq; non diu adeò duraturam utilitatem iis afferunt in quos conferuntur. Quæcunq; verò illâ conditione naturali prædita ſunt, ut animam nobis reddant meliorem, dum ab errore & pravis affectibus repurgant, luce verò & ſplendore virtutum ipſiúſq; veritatis colluſtrāt, hæc jam veriſſima dona nobis data dicenda ſunt, utpote quæ menti, divinæ cuipiam rei & immortali, magna nec unquam emoritura largiuntur emolumenta: divitias autem illiusmodi ei comparant negotiando, quæ cùm ſint cœleſtes non poſſunt ſacrilegè compilari. Primas inter iſta & principatum tenet illud quod nos manu velut apprehenſos ſine ulla aberratione ad Deum perducit & ſalutem. Hoc ipſum autem imprimis, quin potiùs ſola, præſtat fides noſtra Chriſtiana, puriſſima illa ac ideo inculpata, cùm myſteria ejus edocti edidicerimus. Hæc enim homines, poſtquam ab errore multiformi *liberatos expediverit, illiúsque tenebras omnino diſpulerit, facultatem illis* præbet in Divini cultûs pulchritudinem oculis defixis intuendi. Atque ità per iſtam, ad eſſentiam illam quæ ſuperat intellectum, rerum ſcilicet omnium cauſam & opificem, ſubvecti, Trinitatis illius uniformem & tranſcendentem divinitatem, quatenus illam homines aſſequi poterimus, tanquam in ſpeculo contuemur. Iſtiusmodi ergò gratiâ atque dono dignum & capacem prudentem tuum animum agnoſcentes (virtutem te ſiquidem ac pietatem amare perſuaſum habemus) munus ad te tibi gratum futurum, in ſe magnificum, afferimus. Cui quidem fidei noſtræ incontaminatæ & defæcatæ, & Divinam & à Deo edoctam inſerentes diſciplinam, ſacris ſeptem univerſalibus Synodis, non aliter quàm vallo quodam & ſepimento, doctrinam hanc cœleſtem & orthodoxam communivimus, quas petſpicuâ & brevi

ΦΩΤΙΟΥ

Τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου τοῦ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ἐκ τῆς πρὸς Μιχαὴλ τὸν ἄρχοντα Βουλγαρίας ἐπιστολῆς, Τί ἐστιν ἔργον ἄρχοντος.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ΑΙ μὲν ἄλλαι χάριτες, περιφανέστατε καὶ ἠγαπημένε ἡμῶν υἱὲ, μικρὰς καὶ προσκαίρους, εἰς προσάγον), τὰς ὠφελείας παρέχουσιν· ὅσαι δὲ πεφύκασι ψυχὴν βελτίονα ἀπεργάζεσθαι, πλάνης μὲν καθαίρουσαι καὶ παθῶν, τὴν αἴγλην δὲ καὶ λαμπρότητα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀληθείας διαυγάζουσαι, αὗται δὲ ἄρα χάριτές εἰσι, ὡς ἀληθῶς, μεγάλα κέρδη καὶ ἀθάνατα ἀθανάτῳ καὶ θεοειδεῖ πράγματι χορηγοῦσαι, τῇ ψυχῇ, καὶ τὸν ἄσυλον αὐτῇ καὶ οὐράνιον ἐμπορευόμεναι πλοῦτον. ὧν ἡ τιμιωτάτη καὶ τῶν ἄλλων πρωτεύουσα χάρις ἡ πρὸς τὸ θεῖόν ἐστιν ἀπλανὴς καὶ σωτήριος χειραγωγία. ταύτην δὲ μόνη χαρίζεται τῆς καθαρᾶς καὶ ἀμωμήτου πίστεως ἡμῶν, τῶν Χριστιανῶν, ἡ μάθησις καὶ μυσταγωγία. α.

Αὕτη γὰρ τῆς πολυμόρφου πλάνης τὸν ἄνθρωπον ..... τῷ κάλλει τῆς λατρείας καθαρῶς ἐνατενίζειν παρέχει· δι' ἧς εἰς τὴν ὑπερούσιον οὐσίαν καὶ πάντων αἰτίαν καὶ δημιουργὸν ἀναγόμενοι, τὴν ἑνοειδῆ καὶ ὑπέρθεον τῆς Τριάδος θεότητα, καθ' ὅσον ἐστὶν ἀνθρώπῳ δυνατὸν, ἐνοπτριζόμεθα. Τῆς τηλικαύτης τοίνυν χάριτος καὶ δωρεᾶς τὴν εὔφρονά σου ψυχὴν εὑρηκότες ἀξίαν, (ἐρᾷν γάρ σε ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας πεπείσμεθα) τῷ φιλουμένῳ δώρῳ καὶ μεγαλοπρεπεῖ δεξιούμεθα. ἐν ᾧ, τὸ ἀχράντου καὶ καθαρᾶς ἡμῶν πίστεως τὸ ἱερὸν καὶ θεόσοφον ἐντάξαντες μάθημα, τὰς ἁγίας καὶ οἰκουμενικὰς ἑπτὰ συνόδους, ὡσπερεὶ χάρακάς τινας καὶ περιβόλους οὔσας τοῦ θείου τούτου καὶ ὀρθοδόξου μαθήματος, σαφεῖ τε καὶ συντόμῳ β.

λόγῳ συμπαρεντεθέμεθα· οὐδ᾽ ὅσα βίον ἰθύνει, καὶ μαρτυρεῖ τῆς πίστεως τὴν ὀρθότητα, παντελῶς ἀποσιωπήσαντες. Ὥσπερ γὰρ τὸ πάντα καθ᾽ ἕκαστα πειρᾶσθαι λέγειν, ἀπειρόκαλον· οὕτω καὶ τὸ μηδὲν εἰπεῖν, ἀφιλόκαλον. Δεῖ δὲ τὰς ἀρετὰς τῇ πίστει συμπεπηγέναι, καὶ δι᾽ ἀμφοῖν τὸν σπουδαῖον καταρτίζεσθαι. καὶ γὰρ δογμάτων μὲν εὐθύτης πολιτείας περιβάλλεται κοσμιότητα· πράξεων δὲ καθαρότης τῆς πίστεως ἀπαγγέλλει θειότητα· ὧν ἑκάτερον χωρὶς τοῦ ἑτέρου ῥᾷον εἴωθεν ἀπορρεῖν καὶ περισύρεσθαι, μὴ ἀνεχομένων καταμόνας ψυχαῖς ἀνθρώπων ἐγκατοικίζεσθαι. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων καὶ ὕστερον. Νῦν δέ σοι τὸ ἱερὸν καὶ θεόλεκτον τῆς ἱερᾶς ἡμῶν λατρείας ἐναπεθέμεθα μάθημα.

oratione, unà cognoſcendas, adjunximus. Nec interea, quæ ad vitam rectè inſtituendam pertinent, Fideíq; rectitudini teſtimonium pethibent, ptotſus ſilentio ptæteribimus. Certè ſicut omnia ſigillatim ab initio velle dicere, ineptum eſt; ità nihil omnino dicere, turpe & inhoneſtum eſt. Opottet autem virtutes *& bona opera* à fide non divelli, ſed utrinq; virum bonum petfici & conſummari: Fides enim recta mores producit honeſtos; & operum puritas fidem eſſe divinam planè ptobat: Iſtorum verò alterum ſine alteto facilè diffluere ſolet & aliorſum rapi: neque enim poſſunt ſejuncta & divulſa in animis hominum ſedem figere. Sed de iſtis videbimus in ſequentibus. In præſenti ſacram & Divino oraculo fuſam ſacroſanctæ noſtræ religionis doctrinam reptæſentamus.

ᾱ. Symbolum fidei Conſtantinopolitanum.

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων· Καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ· γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα· ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι᾽ οὗ τὰ πάντα ἐγένετο· τὸν δι᾽ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐξ οὐρανῶν· καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα, καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφὰς, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρός· καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος· Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ Κύριον καὶ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ προσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν· Εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν. Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, cæli & terræ creatorem, necnon viſibilium omnium ac inviſibilium: Et in unum Dominum Jeſum Chriſtum, Filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia ſecula; lumen de lumine, Deum verum de Deo vero; genitum, non factum; Patri conſubſtantialem, per quem omnia facta ſunt: qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis; incarnatus ex Spiritu ſancto & Maria virgine; & homo factus eſt, crucifixúſq; pro nobis ſub Pontio Pilato, paſſus, & ſepultus; & reſurrexit tertiâ die ſecundùm Scripturas; & aſſcendit in cælos, & ſedet à dexteris Patris: & iterum venturus eſt cum gloria, judicaturus vivos atque mortuos; cujus regni non erit finis: Et in Spiritum ſanctum Dominum & autorem vitæ; qui procedit à Patre; qui cum Patre ac Filio adoratur & glorificatur; qui locutus eſt per Prophetas: In unam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam. Confiteor unum baptiſma, in remiſſionem peccatorum. Expecto reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſeculi. Amen.

Ad hunc ergò modum ſentiens ac credens tu ſecundùm traditionem ſanctæ catholicæ & apoſtolicæ Eccleſiæ, ô laborum meorum eximium ornamentu, ſacras & Oecumenicas ſeptem Synodos, partim tanquam pietatis magiſtras, partim ut propugnatrices, ſuſcipe & amplectere: Per illas etenim & illarum ope omnis innovatio, hæreſis omnis, repellitur; & quod orthodoxum eſt, puro & ab antiquis tradito intellectu conſervatur, atq; in piorum mentibus, dubitatione excluſa, collocatur. Harum ego Synodorum narrationem aggredior inſtituere; locum ſimul, numerum, multitudinem, Præſides porrò ſingularum, unà cum actionibus, quò res meliùs intelligantur, deſcripturus.

Prima ideo Synodus Univerſalis apud Niceam Bithyniæ civitatem coacta fuit. Convenerant eò trecenti decem & octo Dei ſacerdotes: De veritate judicium latum. Erant iſtius cœtûs principes, Alexander Conſtantinopolitanum Archiepiſcopalem thronum ſortitus adminiſtrandum; (erat ille vir profundâ quidem canitie, & conſimili prudentiâ, venerabilis; plurimam porrò poſſidens apud Deum fiduciam, propter vitæ ſplendorem, animi ſanctimoniam, & accuratam fidei profeſſionem:) ſed & inſuper Silveſter atq; Julius inſignes illi celeberrimiq; Romanæ eccleſiæ Præſules, neuter tamen eorum perſonaliter præſens, aderant: ſed uterq; ſuâ vice, ſui Pontificatûs tempore, Vitum & Vincentium communi illi conſeſſui adeſſe juſſerunt, homines virtute præditos, quique ad Presbyteratûs dignitatem aſcenderant: cum quibus & Cordubæ Epiſcopus (Hoſius) ſociabatur, qui per Paganorum perſecutiones nomen ſibi veraciter impoſitum declaraverat: Hoſius enim (i. e. ſanctus) nominatus puram & ſanctam profeſſionem à cultu idololatrico conſervarat. Aderat etiam & Alexandriæ Epiſcopus Alexander, vir rebus ſanctè & præclarè geſtis eximius. Adduxit ille ſecum colluctatorem & Athanaſium, qui tunc Diaconotum primicerius erat, pòſt paulò autem in Archiepiſcopali throno ſucceſſor. Unà quoq; aderat & illuſtris

ε'. Οὕτω τοιγαροῦν φρονῶν καὶ πιστεύων, κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ὦ καλὸν ἄγαλμα τῶν ἐμῶν πόνων, τὰς ἁγίας καὶ οἰκουμενικὰς ἑπτὰ συνόδους, τὰς μὲν ὡς διδασκάλους, τὰς δὲ ὡς προμάχους τῆς εὐσεβείας, ἀποδέχου καὶ περίεπε. δι' αὐτῶν γὰρ πᾶσα καινοτομία καὶ αἵρεσις ἀπελαύνεται· τὸ δὲ τῆς ὀρθοδοξίας ἀκήρατον καὶ ἀρχαιοπαράδοτον φρόνημα ταῖς τῶν εὐσεβούντων ψυχαῖς εἰς ἀδίστακτον σεβασμιότητα καθιδρύεται). Ὧν ἀπάρχομαι τὴν ἀφήγησιν, καὶ τόπον, καὶ ἀριθμὸν τοῦ πλήθους, καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς ἑκάστης, χάριν εὐμαθείας, ταῖς οἰκείαις * συνυποτυπούμενος πράξεσι.

* ἴσ. --- πες.

ϛ'. Ἡ τοίνυν πρώτη καὶ οἰκουμενικὴ ἁγία σύνοδος, ἐν τῇ κατὰ Βιθυνίαν Νικαίᾳ συνεκροτήθη· * ὀκτὼ καὶ δέκα δὲ τριακόσιοι, θείων ἀρχιερέων ὁμήγυρις, τὴν τῆς ἀληθείας κρίσιν ἐνεχειρίζοντο. Ὧν ἦσαν προέχοντες, Ἀλέξανδρός τε, ὁ τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιερατικὸν θρόνον λαχὼν διευθύνειν· ἀνὴρ βαθείᾳ μὲν πολιᾷ, παραπλησίῳ δὲ φρονήματι, σεμνυνόμενος, βίου δὲ λαμπρότητι καὶ ὁσιότητι γνώμης καὶ πίστεως ἀκριβείᾳ τὴν εἰς τὸ θεῖον παῤῥησίαν πολλὴν οἰκειούμενος· καὶ δὴ καὶ Σίλβεστρος, καὶ Ἰούλιος, τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἐπίσημοί τε καὶ διαβόητοι πρόεδροι· αὐτῶν μὲν οὐδέτερος παραγεγονώς· Βίτωνα δὲ καὶ Βικέντιον, ἑκάτερος ἀνθ' ἑαυτοῦ, κατὰ τὸν οἰκεῖον τῆς ἀρχιερατείας χρόνον, τῇ κοινῇ παρεῖναι συνελεύσει προβαλλόμενοι, ἀνθρώπους ἀρετὴν τιμῶντας, καὶ εἰς τὸ τοῦ πρεσβυτερίου ἀξίωμα παραγγέλλοντας. οἷς καὶ ὁ Κορδούβης Ἐπίσκοπος συνετέτακτο· ὃς κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς διωγμοὺς τὴν κλῆσιν ἐπαληθεύουσαν ἔδειξεν· Ὅσιος γὰρ ὀνομαζόμενος, ἀβέβηλον αὐτοῦ τὴν ὁμολογίαν τῆς εἰδωλικῆς λατρείας διετήρησεν.

Nicena Synodus.

* Lego, ὀκτὼ καὶ δέκα καὶ τριακόσιοι.

ζ'. Ὁ μέντοι Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρος, αὐτός τε παρὼν, ἱεροῖς ἐνδιαπρέπων κατορθώμασιν· ἦγε δὲ συναγωνιστὴν ἑαυτῷ καὶ Ἀθανάσιον, ὃς τότε μὲν τοῦ τάγματος τῶν διακόνων ἡγεῖτο· μετ' οὐ πολὺ δὲ, καὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου κατέστη διάδοχος. καὶ

δὴ καὶ ὁ κλεινὸς Εὐστάθιος συμπαρῆν, τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας τὸ ἐγκαλλώπισμα, πίστεως μὲν ἀνατεταμένον καθαρότητι, λόγων δὲ καὶ νοημάτων σωφροσύνῃ θαυμαζόμενος. μεθ' ὧν καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Μακάριος, πολλαῖς ἰδέαις ἀρετῶν κατευθυνόμενος· ἄλλοι τε πλεῖστοι ἀποστολικοῖς χαρίσμασι καὶ μαρτυρικοῖς παθήμασι διαλάμποντες. ὧν Παφνούτιος, καὶ Σπυρίδων, Ἰακωβός τε, καὶ Μάξιμος, ἀγαθοῦ καὶ θαυμασίου συστήματος ἀγαθοὶ καὶ θαυμάσιοι προστάται ἐγνωρίζοντο. ἐφ' οἷς ἅπασι, καὶ ὁ μέγας καὶ ἀξιάγαστος Κωνσταντῖνος, τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἰθύνων τὰ σκῆπτρα, διέπρεπε, τήν τε σύνοδον ἀθροίζων, καὶ λαμπροτέραν τῇ παρουσίᾳ ἀπεργαζόμενος.

η. Ἀλλ' ἐκ τοσούτων μὲν καὶ τοιούτων ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος συνίστατο σύλλογος, Ἀρείου τινὰ νεωτεροποιοῦ δυσσεβείας δίκας εἰσπραττόμενος, καὶ τὸ ἀποστολικὸν καὶ θεῖον κρατύνοντες κήρυγμα. Ἦν δ' οὗτος ὁ δείλαιος ἕλκων μὲν τὸ γένος ἐκ τῆς Ἀλεξάνδρου· εἰς κλῆρον δὲ καταλεγεὶς τῆς ἐκεῖσε ἐκκλησίας, καὶ εἰς πρεσβυτέρου βαθμὸν ἀνελθών, πρότερον μὲν κατὰ τοῦ ἰδίου ποιμένος ὑπερήφανον ἀνέλαβε φρόνημα, ἐκεῖθεν δὲ κατὰ τοῦ κοινοῦ ποιμένος καὶ δεσπότου παρέτεινε τὴν ἀπόνοιαν· τὸν γὰρ Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ (ὢ τῆς τολμηρᾶς ἐκείνης καὶ γλώττης καὶ διανοίας) εἰς κτίσμα καὶ ποίημα κατεβίβαζεν, οὐδὲ τοῦτο συνιδεῖν ἐθέλων, κοινὸν ὑπάρχον πᾶσι καὶ αὐτοδίδακτον ὁμολόγημα, ὡς ἅπας υἱὸς τῆς αὐτῆς ἐστι τῷ γεγεννηκότι οὐσίας καὶ φύσεως· καὶ ὁ τὸν υἱὸν τάττων ἐν κτίσμασι, καὶ τὸν πατέρα κτίσμα προκατηγόρευσεν· ὥσπερ ὁ τὸν πατέρα δημιουργικῆς οὐσίας καὶ ἀϊδίου φύσεως εἰδώς, τῆς αὐτῆς εἶναι καὶ τὸν υἱὸν συνανομολογήσειεν. Ποῦ δ' ἂν εἴη τὸ γνήσιον τῆς υἱότητος, ἄλλης μὲν οὐσίας τοῦ πατρὸς, ἑτέρας δὲ τοῦ υἱοῦ χρηματίζοντος; Πῶς δ' οὐ τῆς Ἑλληνικῆς πλάνης ἀνακύψει τὸ πολύθεον, εἰς ἐλάττω καὶ μείζω οὐσίαν τεμνομένης τῆς

ille Euſtathius, decus Antiochenæ eccleſiæ ſingulare, qui propter fidei puritatem celebris habebatur, propter orationis & judicii caſtitatem erat omnibus admirationi. Cum illis aderat & Macarius Hieroſolymitanus multis virtutum generibus rectè conformatus. Sed & alii ab iſtis multi, donis Apoſtolicis & Martyrum paſſionibus conſpicui: Inter quos cenſebantur, Paphnutius, & Spyridion, Jacobus, & Maximus, qui præſtantis illius & admirandi conventûs præclari quidam & admirandi ductores & principes agnoſcebantur. Cum iſtis porrò omnibus Magnus ille & meritò dignus admiratione Conſtantinus, qui tum Romani Imperii ſceptra moderabatur, præſens eminebat. Ille autem & Synodum illam convocarat, & ſuâ ipſius pręſentiâ, ut honoratior eſſet, effecit. Erat igitur & tam egregiis viris ſacra illa Synodus cùm conſtaret, ab Ario quodam rebus innovandis dedito pœnas hæreticæ pravitatis exigebat; Apoſtolicam ac Divinam tum retinendo tum confirmando doctrinam. Erat autem miſer ille maledictus Arius Alexandrinus ortu: Qui cùm in clerum illius eccleſiæ fuiſſet cooptatus, & ad presbyteri gradum aſſcendiſſet, primùm inſolentiùs ſe contra proprium ſuum paſtorem efferebat; ut ità deinceps faſtum ſuum & inſaniam ad communem Paſtorem & Dominum porrò protenderet: Filium namque ac Verbum Dei (ô audaciſſimam tum linguam tum etiam mentem!) ad creaturarum uſque & rerum productarum ſtatum & conditionem dejiciebat. Ac nè illud quidem, quod tamen omnes per ſe intelligunt & communiter in confeſſo ponunt, volebat videre, Quòd nimirum quilibet filius ejuſdem ſit eſſentiæ ac naturæ cum ſuo genitore; & quòd is qui filium inter creaturas collocat, patrem eo ipſo quoque, & quidem priùs, creaturam ſtatuat: uti & is qui patrem eſſentiâ creatoris præditum eſſe intelligit, & naturâ æternâ, unâ ſimul & eâdem operâ & filium ejuſdem naturæ ac eſſentiæ eſſe confitetur. Ubi autem erit Filialitatis (ut ſic loquar) veritas, ſi unius eſſentiæ exſiſtat pater, alterius autem dicatur eſſe filius. Imò autem, quomodo non Paganici erroris illa Deorum multiplicitas ſeſe exſeret, ſi in ſubſtantiam majorem & minorem Divinitas

Divinitas diſcindatur: atque illa ipſa quoq; in primum, creatorem, & ſeniorem Deum diſpertiatur; necnon in ſecundum, in ſubſtitutum, & juniorem Deum diſcerpatur? Hęc ſunt enim impii illius Ariani ſeminis genimina. Hominem autem iſtum, utpote contra Creatorem ſuum labia blaſphema armantem ſua, ſanctus ille cœtus privavit ſacerdotio: Impiam porrò & Deo bellum inferentem hęreſim anathemati ſubjecit. Ejuſdem autem ſubſtantiæ exſiſtere, naturæ ejuſdem velut coæternum, Filium atq; Verbum Dei, ſuo Genitori, pari præditum poteſtate, Domino exæquatum, quod divina ſtatuunt oracula, & ſecundùm ea rectè omnium ſentientium ſententiæ, quas in unum collegerant, verum eſſe perſpicuè ſatis declarabant. Illud enim optimè cognoſcebant, quòd quemadmodum Judaicum & Chriſti odium præ ſe fert, Monarchiam & Dominatum Trinitatis in unicam Perſonam concluſam retinere, ità quoq; & in naturas inæquales ac ſubſtantias diſſimilares omnem ſubſtantiam excedentem, omnem naturam exſuperantem unam, unicam, & unientem Deitatem dividere, Paganorum proprium eſt multitudinem deorum ſubintroducentium. Atque in iſtis illa ſancta univerſalis prima Synodus verſabatur.

Secunda porrò ſancta Oecumenica Synodus urbem Regiam (*nimirum Conſtantinopolim*) ſacrarum deliberationum conſiliis locum ſacrum, deſtinatum velut Muſeum referebat. Eò namq; congregati fuerunt centum quinquaginta ſacrati viri. Principes inter illos erant, Timotheus, qui ſedem Archiepiſcopalem Alexandrinam; ſpectabilis Meletius, qui Antiochenam; Cyrillus, qui Hieroſolymitanam adminiſtrabat, eccleſias. Certè quidem Nectarius ibi, qui non ità pridem de Catechumenorum grege ſeparatus Divino lavacro ſordes ſuæ vitæ abluerat, mundus factus mundiſſimâ Pontificatûs dignitate conveſtitur: de ſententia illius Synodi generali, per manuum verò prædictorum Præſulum impoſitionem, ità ut ſimul Regię urbis Epiſcopus & Synodi Præſes nominaretur. Aderat & iſtis Gregorius, Nyſſę in Cappadocia Epiſcopus, & qui *Theologi* ex operibus nomen habebat. Cum quibus conſpirare

θεότητος, καὶ τὴν μὲν εἰς πρῶτον καὶ δημιουργὸν καὶ πρεσβύτερον θεὸν ἀφοριζομένης, τῆς δὲ εἰς δεύτερον θεὸν διακρινομένης καὶ ὑπουργὸν καὶ νεώτερον; ταῦτα γὰρ τὰ τοῦ Ἀρείου πονηρᾶς σπορᾶς τὰ γεννήματα. Ἀλλὰ τοῦτον μὲν, ὡς χείλη βλάσφημα κατὰ τοῦ πεποιηκότος ὁπλισάμενον, τῆς ἱερωσύνης ὁ ἱερὸς ἀπεγύμνωσεν ὅμιλος· τὴν δὲ δυσσεβεστάτην καὶ θεομάχον αὐτοῦ αἵρεσιν τῷ ἀναθέματι καθυπέβαλεν· ὁμοούσιον δὲ, καὶ ὁμοφυῆ, καὶ συναΐδιον τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ τῷ γεγεννηκότι Πατρὶ, καὶ τῆς αὐτῆς ἐξουσίας καὶ κυριότητος, ὡς οἱ θεῖοι λέγουσι νόμοι, καὶ τῶν εὐσεβούντων τὰ κοινὰ δόγματα, ἱερολογήσαντες διεπεράνασαν· καλῶς εἰδότες, ὅτι ὥσπερ τὸ εἰς ἓν συγκλείειν πρόσωπον τὴν τριαδικὴν μοναρχίαν καὶ κυριότητα, Ἰουδαϊκόν ἐστι καὶ μισόχριστον, οὕτω καὶ τὸ κατατέμνειν εἰς ἀνίσους φύσεις καὶ ἀνομοίους οὐσίας τὴν ὑπερούσιον καὶ ὑπερφυῆ καὶ ἑνιαίαν θεότητα, Ἑλληνικὸν ὑπάρχει καὶ πολύθεον. Ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ πρώτη σύνοδος.

θ'. Synod. Conſtant. 1.

Ἡ δὲ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ δευτέρα σύνοδος τῶν μὲν ἱερῶν φροντισμάτων τὴν βασιλίδα πόλιν ἱερὸν ἐδείκνυ φροντιστήριον· εἰς πεντήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν ἄνδρας ἱεροὺς συνηγείρετο· ἐξάρχους ἔχουσα *Τιμόθεόν τε τὸν Ἀλεξανδρείας, καὶ τὸν ἀξιοθαύμαστον τῆς Ἀντιοχείας Μελέτιον, Κύριλλόν τε τῶν Ἱεροσολύμων, τοὺς ἱεραρχικοὺς θρόνους ἰθύνοντας· καὶ δὴ καὶ Νεκτάριον, ὃς ἄρτι τῆς τῶν κατηχουμένων ἀγέλης ἀφορισθεὶς, καὶ τῷ θείῳ λουτρῷ τὸν τοῦ βίου ῥύπον ἀποπλυνάμενος, καθαρὸς ἤδη, τὸ καθαρώτατον τῆς ἱεραρχίας ἀξίωμα περιβάλλεται, ψήφῳ μὲν κοινῇ τῆς συνόδου, χειροθεσίᾳ δὲ τῶν προκρίτων καὶ ἅμα τε τῆς βασιλευούσης ἐπίσκοπος, καὶ τῆς συνόδου ἐχρημάτιζεν ἔξαρχος. μεθ' ὧν Γρηγόριος, ὅ, τε τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Νύσσης Ἐπίσκοπος, καὶ ὁ τῆς Θεολογίας ἐξ ἔργων ἐπώνυμος ὢν, ὁ πολὺς λόγιος, καὶ Δάμασος, ὁ τῆς Ῥώμης, τὰ αὐτὰ

* ἴσ. Τιμόθεον τότε.

κρατιώων, ἐγνωρίζετο, σύμφωνος τοῖς περι-
ι. λαβοῦσι καθιστάμενος. Οὗτος δὴ οὖν ὁ ἱεροφάντης χορὸς Μακεδόνιόν τινα, τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἅρπαγμα πάλαι ποιησάμενον, ὅτι τὸ πανάγιον καὶ ζωαρχικὸν
* ἐβλασφήμει * ἐδυσφήμει Πνεῦμα, εὐθύνας ἐδικαίου δοῦναι. ὡς γὰρ Ἄρειος κατὰ τοῦ Υἱοῦ, οὕτω καὶ αὐτὸς κατὰ τοῦ παναγίου παρατατόμενος Πνεύματος, εἰς δούλους καὶ ὑπηρέτας τὴν δεσποτικὴν καὶ ὑπερκειμένην αὐτοῦ συνέταττε κυριότητα. Καί τοι ῥᾷον ἦν, εἴπερ ἐβούλετο, τῷ ἀθλίῳ συνορᾷν, ὅτι, καθάπερ οἱ τὸν Υἱὸν εἰς κτίσμα τάττοντες, τὴν ὕβριν οὐδὲν ἧττον προσάπτουσι τῷ Πατρί, οὕτω καὶ οἱ τὸ πανάγιον αὐτοῦ Πνεῦμα τοῖς ποιήμασιν ἐναριθμοῦντες, τὴν ἴσην καὶ ὁμοίαν βλασφημίαν ἀφιᾶσι κατ' αὐτοῦ. Εἰ γὰρ τὸ Πνεῦμα κτίσμα, κἀκεῖνος οὗ τὸ Πνεῦμα, μετὰ τῶν κτισμάτων. Εἰ δὲ καὶ ἀκοῆς ἀφόρητον ἡ τῆς ἀθεότητος ταύτης ὑπερβολή, πῶς οὐ συνῆκεν ὁ ταλαίπωρος ἐκεῖνο φεύγειν, δι' οὗ πρὸς τούτοις ἀνάγκη πεσεῖν τοὺς θεομάχους λογισμούς; Ἀθετεῖς τὸ Πνεῦμα εἶναι Θεόν; πῶς ἐρευνᾷ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, κρύφιον ἀπ' αὐτοῦ; πῶς ἐστὶν ἄλλος, παράκλητος; πῶς συντάττεται Πατρὶ καὶ Υἱῷ; Πορευθέντες, γὰρ αὐτός φησιν ὁ Υἱός, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εἰ ἕν τι τῶν τριῶν κτίσμα, ἐν οἷς φωτιζόμεθα, οὐδὲ τὰ λοιπὰ καθαρεύσει τῆς ὕβρεως. ἀλλ' εἰ κτίσμα, πῶς κτίζει;
* ἁγνίζει. πῶς * ἁγιάζει; πῶς ζωοποιεῖ; πῶς διαιρεῖ χαρίσματα; πῶς δὲ Θεός; ἀλλὰ τούτων οὐδὲν ἐκεῖνος ὁ φρενοβλαβὴς ἐπὶ νοῦν βαλλόμενος, τῆς μοναρχικῆς αὐτοῦ καὶ μιᾶς ἀδιαιρέτου θεότητος διασπᾷν ἐτόλμα καὶ ἀπεθρασύνετο. διὸ καὶ τῆς ἀσεβείας ἐπάξια εἴληφε τὰ ἐπιχείρια, αὐτός τε ἀφαιρέσει τῆς ἱερωσύνης ζημιωθείς, καὶ πάντες ὅσοι τῆς αὐτοῦ θεομαχίας τὸ ἀνίατον

agnoſcebarur Damaſus Romanus Epiſcopus, dum Synodi iſtius acta, eandem cum ipſis ſententiam fovens, confirmaret. Sacratiſsimus porrò chorus iſte Macedonium quendam, qui ſedem quondam Conſtantinopolitanam arreptam invaſerat, juſtè cenſuit pœnas dare debuiſſe, eò quòd in ſanctiſsimum Spiritum vitæ fontem blaſphemus extiterat. Sicut enim Arius contra Filium, ità & iſte conrra Spiritum ſanctum armis inſtructus prodierat in aciem : cujus dominium ſupremum & principatum excellentem ad ſervilem & ſubjectitiam redigebar condirionem. Quanquam facilè porerat, ſi in id intendere voluiſſet, infelix & improbus iſte animadvertere, quòd ut illi qui Filium compingunt in ordinem creaturarum, contumeliâ nihilominus afficiunt Patrem, ità & qui ſacroſanctum ejus Spiritum annumerant creaturis, ſimili prorſus & æquali modo blaſphemi in eundem ſunt. Nam ſi ſpiritus creatura eſt, certè & ille creatura fuerit cujus ſpiritus eſt. Quòd ſi iſtius impietatis exceſſum aures noſtræ ferre nequeant, unde factum ut miſer ille non intellexerit, omni modo illud declinandum ſibi eſſe unde fieri omnino debuit ut in iſtiuſmodi impias & cum Deo pugnantes opiniones recidat? Concedere non vis Spiritum eſſe Deum? at quomodo profunda Dei ſcrutatur, ab ipſo abſtruſa? quomodo erit *Alius* Paracletus? unde factum ut cum Patre & Filio componatur? *Euntes enim*, ait ipſemet Filius, *in mundum univerſum, docete omnes nationes, baptizantes eas in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs ſancti.* Quòd ſi autem è tribus iſtis, in quorum nominibus baptizati illuminamur, unus erit creatura, certè quidem nec ceteri ab injuria hac & contumelia immunes fuerint. Quòd ſi creatura ſit, quomodo quicquam creat? quomodo ſanctificat, vel vivificat? quomodo diſtribuit chariſmata? quomodo Deus? Nihil autem iſtorum delirus ille apud animam ſuam reputans cogitabat; ſed auſus eſt homo importunus, inſolenter à monarchicâ unicâ, indiviſâ Deitate divellere Spiritum. Quocirca dignam ſuâ molitione impiâ mercedem recepit. nam & ſacerdotio privatus mulctabarur, & unà cum eo quotcunque incorrigibiles eandem hæreſim in Deum blaſphemi ſectabantur.

ſectabantur. Et quemadmodum ille ſanctum Spiritum alienum à Trinuna Deitate & Dominatione jactitabat, ità illum ſancta & univerſalis Synodus, tanquam alterum Arium, à ſacerdotio & fidelium ſodalitio ac portione declaravit alienum. Sanctiſsimum porrò & vitæ Autorem principalem Spiritum, juxta Patrum & Theologorum ſententias, publico præconio demonſtravit, unà cum Patre ac Filio adorandum & ſimul glorificandum, utpote ejuſdem exſiſtentem cum illis naturæ ſubſtantiæque, pari præditum vi, potentiâ, facultate. Quin & ſi quod zizaniorum adhuc de ſemine Arii ſuppullulaverat, & illud ſtirpitus evellebant. Imperii porrò tunc temporis fræna moderabatur magnus ille & magno laudum præconio celebrandus Theodoſius; qui religioſæ pietatis propugnator egregius exſiſtebat. Atq; ad hunc modum habuit ſe iſta Synodus.

Tertia autem ſancta & univerſalis Synodus Epheſi in Aſia congregabatur, numero ducenario completa. Principes porrò ferebantur, Cyrillus ille inter Patres nominatiſsimus, qui & virtute & prudentiâ inſtructiſsimus magnæ illius Alexandri urbis thronum inſidebat: necnon Celeſtini Romanæ urbis Epiſcopi obibat & peragebat vices. Aderat & Memnon, qui ad clavum Epheſinæ Eccleſiæ ſedebat: Juvenalius quoq; Hieroſolymorum. Iſti, unà cum totius Synodi conſeſſu cætero, ab impio Neſtorio impietatis ſuæ pœnas repoſcebant. Ille autem Antiochiâ ortus ad Orontem flumen ſitâ, atq; indè profectus, ſolium Conſtantinopolitanum haud ſanè legitimè conſcenderat. Infelix iſte homo de lutulentis Diodori & Theodori impietatum ſcaturiginibus, ubi potaverat ipſe, & mente ebrius eſſe cœperat, ad perniciem gregis ſui, abſurdas & abhorrendas quaſdam voces multorum auribus ingerebat. Chriſtum etenim, Dei Filium unicum, Deum noſtrum verum, qui propter nos & ſalutem noſtram carnis atque ſanguinis noſtri, ſimilis nobis factus, participavit, & in ſeipſum noſtram ſuſcipiens & ſubſtituens maſſam, unus è duobus contrariis

παρεζήλωσε. καὶ ὡς ἐκεῖνος τὸ πανάγιον Πνεῦμα τῆς τριαδικῆς μιᾶς θεότητός τε καὶ κυριότητος ἀλλοτριοῦν ἐφρυάττετο, οὕτως αὐτὸν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος καὶ τῆς ἱερωσύνης καὶ τῆς τῶν πιστῶν μερίδος καὶ συναυλίας οἷα δεύτερον ἠλλοτρίωσεν Ἄρειον. Τὸ δὲ πανάγιον καὶ ζωαρχικὸν Πνεῦμα, ἅτε δὴ ὁμοφυὲς καὶ ὁμοούσιον, ἰσοσθενές τε καὶ παντοδύναμον, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ συμπροσκυνεῖσθαι καὶ συνδοξολογεῖσθαι, κατὰ τὰς πατρικάς τε καὶ θεολογικὰς φωνάς, ἀνεκήρυξαν· ἐκθερίσαντες τέλεον καὶ εἴ τι τῆς Ἀρειανικῆς σπορᾶς ζιζάνιον ὑπεφύετο. Τηνικαῦτα δὲ τὰς τῆς βασιλείας ἡνίας ὁ μέγας ὡς ἀληθῶς καὶ μεγάλης εὐφημίας ἄξιος περιεζώννυτο Θεοδόσιος, πρόμαχος καὶ αὐτὸς τῆς εὐσεβείας γνωριζόμενος. Ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν καὶ αὕτη ἡ ἁγία σύνοδος.

Ἡ δὲ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ τρίτη σύνοδος ἐν μὲν τῇ κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἐφέσῳ συνεκροτήθη· εἰς διακοσίους δὲ ἐπληθύνετο· ιά. Tertia Synodus.
Ἐν οἷς ἡγεμόνες ἐγνωρίζοντο, Κύριλλός τε ὁ ἐν πατράσι περιώνυμος, ὃς δι' ἀρετὴν καὶ σοφίας πλοῦτον τῆς Ἀλεξάνδρου μεγαλοπόλεως ἴθυνε τὸν θρόνον, καὶ τοῦ Ῥώμης Κελεστίνου τὴν καθέδραν ἀνεπλήρου καὶ τὸ πρόσωπον. μεθ' ὧν καὶ Μέμνων, ὁ τῆς Ἐφεσίων ἐκκλησίας ἐμπεπιστευμένος τοὺς οἴακας· καὶ δὴ καὶ ὁ τῶν Ἱεροσολύμων, Ἰουβενάλιος. Οἵτινες σὺν παντὶ τῷ τῆς συνόδου πληρώματι, τὸν δυσσεβῆ Νεστόριον, ὧν ἠσέβει, δίκας εἰσεπράττοντο. ὃς ἐκ τῆς Ἀντιόχου, τῆς πρὸς τῷ Ὀρόντῃ, ὁρμώμενος, τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον οὐκ εὐαγῶς ἐγκεχείριστο. ἀλλ' ὅγε ταλαίπωρος οὗτος, ἐκ τῶν Διοδώρου καὶ Θεοδώρου θολερῶν τῆς ἀσεβείας ἐκροφήσας ναμάτων, καὶ εἰς φρενῶν μέθην ἐμπεσών, ἀπηχεῖς καὶ ἐκτόπους φωνάς, ἐπὶ λύμῃ τοῦ ποιμνίου, πολλῶν ἀκοαῖς ἐναπηρεύξατο. Χριστὸν γάρ, τὸν ἕνα Θεοῦ Υἱόν, τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, ὃς δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκός, ἡμῖν παραπλησίως, κοινωνήσας καὶ αἵματος, καὶ εἰς ἑαυτὸν τὸ ἡμέτερον ἐπισπασάμενος φύραμα, εἷς ἐκ δύο ἐσχημάτισε

τῶν

τῆς ἐναντίων, Θεὸς ὁ αὐτὸς ὑπάρχων καὶ ἄνθρωπος· εἷς Χριστὸς, εἷς Υἱὸς, ὁ αὐτὸς ἄνω ἐκ Πατρὸς ἀμήτωρ, καὶ κάτω ἐκ μητρὸς ἀπάτωρ· ὁ αὐτὸς καὶ οὐκ ἄλλος· ἓν πρόσωπον, μία ὑπόστασις· Τοῦτον δὴ τὸν ἕνα, Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν, εἰς δύο τέμνειν καὶ διαιρεῖν ὑποστάσεις, ὁ τρισάθλιος ἐκεῖνος οὐ πεφρικὼς, τὸν μὲν ψιλὸν ἄνθρωπον, καὶ χωρὶς τοῦ προσλαβόντος Λόγου, κατ' ἰδίαν ὑποστάσει, ἔπλαττε, τὸν δὲ Θεὸν ἀνὰ μέρος, καὶ γυμνὸν τοῦ προσλήμματος· ὥσπερ δεδοικὼς ὁ ἀνόητος, μή τι Θεὸς πάθοι, τὸ οἰκεῖον πλάσμα δι' ἄφατον φιλανθρωπίαν, εἰς θεραπείαν, καὶ ἀνάπλασιν ὑποδυόμενος. Οὐδὲ τοῦτο συνιδὼν, ὡς οἷς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τῆς τοῦ Λόγου ἐδίχαζεν ὑποστάσεως, ἀνίατον αὐτὴν καὶ ἀθεράπευτον ἀνεκήρυττε, καὶ τῆς ἰδίας ἔξαρνος σωτηρίας ἐγίγνετο. Ἀλλὰ γὰρ,
* ἴσ. ὡς καὶ. * τοὺς λογισμοὺς ὅλως ἐκ τούτων διαφθαρεὶς, οὐδὲ τὴν αὐτοῦ κατὰ σάρκα μητέρα, τὴν παναγίαν παρθένον, τὴν κυρίως καὶ ἀληθῶς τὸν Θεὸν Λόγον σεσαρκωμένον τεκοῦσαν, οὐδὲ ταύτην καλεῖν Θεοτόκον ἠνέσχετο· ἀλλ' ὥσπερ τὸν υἱὸν ἀπεστέρει τῆς θεότητος, οὕτως ἠλλοτρίου καὶ τὴν γεννησαμένην τῆς Θεοτόκου
ιβ'. κλήσεως. Διὰ ὃ τοῦτον, ἀξίως τῆς τηλικαύτης ἀπονοίας καὶ τῆς βλασφήμου γλώσσης, τῶν μακαρίων πατέρων ὁ σύλλογος πάσης τε ἱερωσύνης ἐγύμνωσε, καὶ σὺν τῷ οἰκείῳ καὶ βδελυρωτάτῳ φρονήματι τῷ αἰωνίῳ παρέπεμψαν ἀναθέματι. τὸν δὲ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ὑποστάσει πατροπαραδότως καὶ ὁσιοπρεπῶς προσκυνεῖσθαι καὶ κηρύττεσθαι δογματίσαντες, ἀκολούθως καὶ τὴν πανάχραντον αὐτοῦ καὶ ἀειπαρθένον μητέρα κυρίως καὶ ἀληθῶς καλεῖσθαι καὶ ἀνευφημεῖσθαι Θεοτόκον παραδεδώκασιν. Ὃς γὰρ τὸν Θεὸν Λόγον, σαρκὶ γεννηθῆναι καταδεξάμενον, τέτοκεν, Θεοτόκος ἐνδίκως δοξολογεῖσθαι καὶ ὀνομάζεσθαι ἐξουσίαν). Ἀλλ' ἐπὶ τούτοις μὲν καὶ αὕτη τὸ τέλος ἐσχήκει, ἡνίκα τὸν νέον Θεοδόσιον ἡ Ῥωμαϊκὴ πολιτεία γαληνοῖς ἑώρα ὀφθαλμοῖς τὴν πατρῴαν καὶ βασίλειον ἀρχὴν ἐκ τριγονίας διανύοντα.

conflatus dicebatur: Deus nempe idem atq; homo exſiſtens, unus Chriſtus, Filius unus; idem deſurſum è Patre ſine matre, qui deorſum erat è matre ſine patre: ipſe & non alius, eadem perſona, hypoſtaſis una: Hunc ſcilicet unum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum infeliciſſimus ille nihil veritus in duas hypoſtaſes diſſecare & dividere, alteram merum & purum hominem confinxit in ſua propria hypoſtaſi ſubſiſtentem, ſeparatim à Verbo aſſumente, alteram verò diviſim Deum aſſumento omni corporeo denudatum: Veritus fortaſſis, quâ fuit ſtultitiâ, nè quid pateretur Deus, dum propter amorem erga homines inexplicabilem ſuam ipſius ſubiit creaturam, ut illam refingeret & perſanaret. Neq; illud animadvertit, quòd eo ipſo in quo naturam humanam ab hypoſtaſi Verbi ſeparavit, eandem planè inſanabilem atq; incurabilem prædicaverit; ipſéq; adeò ſuam propriam ſalutem averſetur, eam planè abnegando. Sed & ulteriùs, quaſi ratio ipſi penitus fuiſſet expectorata à perverſis hiſce opinionibus ſuis, pati noluit matrem ejus ſecundùm carnem, ſanctiſſimam nempe Virginem, quæ veraciter quidem at peculiari ſuo modo Deum Verbum incarnatum pepererat, Deiparam nominari: Sed uti Filium privarat Deitate, ità parentem ejus à titulo Deiparæ alienam fecit. Quocirca hunc, prout meritus fuerat per hanc ſuam inſaniam & linguam blaſphemam, ſacer hic beatorum Patrum conſeſſus omni ſacerdotio denudavit, &, unà cum ipſius propria & deteſtanda ſententia, ſempiterno ſubjecit anathemati. Dominum verò noſtrum Jeſum Chriſtum, in una & eadem Hypoſtaſi, more veteri & à Patrum traditione accepto, prædicandum & adorandum decrevere: Necnon, prout conſequens erat, immaculatam & ſemper virginem ejus matrem propriè & verè nominandam & prædicandam Deiparam prodidere. Eo enim ipſo quòd Deum Verbum, in carne dignatum naſci, peperit, Deiparam nec injuriâ & dici & coli & par & ſanctum eſt. Atq; hiſce ità determinatis finem ſuſcepit & iſta Synodus, quo tempore Theodoſium juniorem Romana Reſpublica oculis ſerenis intuebatur, regnum à patre acceptum ſuo, tertio jam ordine generis, gubernantem.

Sancta

Sancta & Oecumenica quarta Synodus religioſiſſimum Principem Marcianum præſentem vidit & conſpirantem, quæ veritatis dogmatum auditorium Chalcedonem Bithyniæ urbem celebrem conſecravit. Ad ſexcentos & triginta numerus pertingebat convenarum. Quorum præcipui dicebantur Anatolius, qui in ſacerdotale Regiæ urbis ſolium fuerat inunctus: Paſchaſinus quoq; & Lucentius Epiſcopali dignitate fulgentes, unà cum presbytero Bonifacio, locum Leonis ſanctiſſimi Papæ Romani obtinebant. cujus Leonis ingens gloria & multus pro pietate zelus. Aderant præterea Maximus Antiochiæ, & Juvenalius Hieroſolymorum. Iſti Eutychen infelicem & inſolentiſſimum illum ipſius protectorem Dioſcorum rationes reddere de impietate coegerunt. E diametro iſti contrarium Neſtorio errorem ſibi appropriaverant; unde in parem cum illo impietatem proruerant. Unicum enim Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum à Divina natura agnitum & humana, atque in utraq; natura adoratum, ſummam per audaciam & ſtultitiam in unam naturam commiſcentes, confuderunt. Nec miſeri ut erant intelligebant, quòd per hanc irritam rationem illum alienigenam, à Paterna ſubſtantia diverſum, necnon differenti ab hominibus naturâ conſtantem, definirent. Nam ſi unica tantummodo ſit natura Chriſti, vel Divina prorſus ea fuerit, vel humana. Quòd ſi merè Divina ſit, ubi tunc humana? quòd ſi tantùm humana, fieri non poteſt quin negetur Divina. quod ſi quid diverſum ab utraq; natura fuerit (nam hoc in hac cauſa unicum iis relinquitur, & eò videntur propendere) quomodo non erit apud ipſos Chriſtus alterius cujuſdam & diverſæ naturæ cùm à ſuo Patre tum à nobis? quo quid magis impium aut delirum magis fingi poteſt? aſſerere nimirum Verbum Dei, Deum, hominem factum in eum finem, ut cùm Divinitas deſtrueretur propria, etiam aſſumta humanitas in nihilum redigeretur. Hoc enim ità planè conſequetur, ſi quis tueri auſus fuerit Chriſtum non alterius iſtarum, ſed præter iſtas alius naturæ

Ἡ δὲ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ τετάρτη σύν- ιγ'.
οδος, τὸν ἐν βασιλεῦσιν εὐσεβέστατον Μαρ- Synodus quarta.
κιανὸν συμπαρόντα καὶ συμπνέοντα ἔχουσα,
τῶν ἀληθινῶν μὲν δογμάτων ἀκροατή-
ριον ἀνιέρου τὴν Χαλκηδόνα, πόλιν Βιθυνί-
ας οὖσαν ἐπίσημον, ἐν τριάκοντα δὲ καὶ
ἑξακοσίοις τὸν ἀριθμὸν ἐξετείνετο. ἧς λα-
γάδες ἐχρημάτιζον Ἀνατόλιός τε ὁ τῆς βα-
σιλίδος πόλεως τοὺς ἱεραρχικοὺς θεσμοὺς
* ἐγκεχρισμένος· καὶ δὴ Πασχασῖνός τε καὶ Λου- * Leg. ἐγκεχειρισμένος.
κίνσιος, ἐπισκοπικῷ διαπρέποντες ἀξιώ-
ματι, σὺν Βονιφατίῳ πρεσβυτέρῳ, τὸν τό-
πον ἐπέχοντες Λέοντος τοῦ ἁγιωτάτου πα-
πᾶ Ῥώμης· οὗ κλέος μέγα, καὶ πολὺς ὁ ὑπὲρ
τῆς εὐσεβείας ζῆλος. μεθ' ὧν Μάξιμός τε
ὁ Ἀντιοχείας, καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Ἰουβενά-
λιος. Οἵτινες Εὐτυχῆ τε τὸν δυστυχῆ καὶ
τὸν προασπιστὴν αὐτοῦ τὸν ἀλαζόνα
Διόσκορον δυσσεβημάτων εἰς πράξεις ἀπή-
τησαν. καὶ γὰρ καὶ οὗτοι, τὴν ἐκ διαμέτρου
Νεστορίῳ πλάνην οἰκειωσάμενοι, εἰς τὴν
ὁμοίαν ἐκείνῳ ἐξέπεσον ἀθλιότητα. Τὸν
γὰρ ἕνα κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐκ
θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος γνωριζόμενον,
καὶ ἐν ταύταις ταῖς δυσὶ προσκυνούμενον φύ-
σεσιν, εἰς μίαν φύσιν τολμηρῶς καὶ ἀφρόνως
ἀνακίρναντες συνέχεον. ἐξ ὧν, τῆς τε πα-
τρικῆς οὐσίας ἑτερόφυλον, καὶ τοῖς ἀνθρώποις
ἑτεροφυᾶ, οὐ συνίεσαν οἱ δείλαιοι συμπεραί-
νοντες. Εἰ γὰρ μία ἡ τοῦ Χριστοῦ φύσις,
ἢ θεία πάντως ἢ ἀνθρωπίνη ἔσται. ἀλλ' εἰ
μὲν μόνη θεία, ποῦ τὸ ἀνθρώπινον; εἰ δὲ
ἀνθρωπίνη*, πῶς οὐκ ἔξαρνοι τῆς θεότητος; * ἴσ. μόνη.
εἰ δ' ἕτερόν τι παρὰ ταῦτα (τοῦτο γὰρ
ὑπολείπεται, καὶ πρὸς τοῦτο μᾶλλον αὐτῶν
νεύει τὸ φρόνημα) πῶς οὐχ ἑτεροφυὴς αὐ-
τοῖς ὁ Χριστὸς καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ ἡμῶν ἀνα-
πλασθήσεται; οὗ τί ἂν δυσσεβέστερον ἢ ἀφρο-
νέστερον; ἄνθρωπον γενέσθαι φάσκειν τὸν τοῦ
Θεοῦ Λόγον καὶ Θεὸν, ἐπὶ τῇ φθορᾷ τῆς ἰδί-
ας θεότητος, καὶ ἐπὶ ἀναιρέσει τῆς προσλη-
φθείσης ἀνθρωπότητος; τοῦτο γὰρ ἕπεται
πάντως τοῖς μηδετέρας φύσεως, ἀλλ' ἑτέ-
ρας παρὰ ταύτας, τὸν Χριστὸν εἰπεῖν ἐκτολμήσασι. Διὸ καὶ τῆς τοσαύτης δυσ- ιδ'.

σεβείας οἱ τῶν χριστομάχων τούτων δογμάτων εἰσηγηταί, ἀξίαν τὴν δίκην δεδωκότες, ἀφῃρέθησάν τε τῆς ἱερωσύνης, καὶ ἀπὸ πάσης τῆς ἐκκλησίας γεγόνασιν ἀνάθεμα· συναπελαθείσης αὐτοῖς καὶ τῆς χριστομάχου αἱρέσεως. τὸ δὲ ὀρθὸν καὶ ἀδιάστροφον τῆς ὀρθοδοξίας φρόνημα ἔτι μᾶλλον ταῖς γραφικαῖς τε καὶ πατρικαῖς μαρτυρίαις ἀνεκηρύχθη καὶ διέλαμψεν· Ἕνα τὸν Χριστόν, ἤτοι μίαν αὐτοῦ τὴν ὑπόστασιν, καὶ δύο τὰς φύσεις, θεότητά τε καὶ ἀνθρωπότητα, ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως ἐνθεωρουμένας, τῶν τρισμακαρίστων ἀρχιερέων περιφανῶς θεολογησάντων, καὶ παραδεδωκότων ἀδιστάκτως ὁμολογεῖν καὶ κηρύσσειν εἰς πάντα τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα. Δῆλον δὲ κἀντεῦθεν, ὡς δι' ὧν μὲν χωλοῖς αἱ βάσεις ὠρθοῦντο, καὶ τυφλοῖς τὸ πάθος εἰς ὀμμάτων βλάστην ὑπεφύετο, νεκροί τε τῶν πυλῶν ἀνεσπῶντο τοῦ ᾅδου, καὶ πρὸς τὸ ζῆν μετετάττοντο, αἵ τε ἄλλαι θεοσημεῖαι, ἃς οὐ ῥᾴδιον ἀριθμεῖν, ἐπετελοῦντο καὶ ἐνεδείκνυντο, τῆς θείας φύσεως ἐναργῶς παρεδηλοῦτο τὸ ἀξίωμα. δι' ὧν δὲ κόπους καὶ πόνους, καὶ δίψαν καὶ πεῖναν, καὶ τὰ τούτοις ὑφίστατο συγγενῆ καὶ παραπλήσια, τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας ἐλεγχοῦτο τὸ ἰδίωμα. ὧν τὰ μὲν θεοπρεπῶς, τὰ δὲ ἀνθρωποπρεπῶς, ὁ αὐτὸς Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν ἐπιτελέσας καὶ διαπραξάμενος, μίαν μὲν αὐτοῦ καὶ ἑνιαίαν τὴν ὑπόστασιν, δύο δὲ καὶ διαφερούσας τὰς φύσεις, ἐν ἀσυγχύτῳ ἑνώσει, σαφῶς τε καὶ ἀναντιρρήτῳ λόγῳ παρέστησε καὶ ἐπιστώσατο. Ἀλλ' ἐν τούτοις καὶ τὰ τῆς τετάρτης συνόδου.

ιε'. Quinta ſynodus. Ἡ δὲ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ πέμπτη σύνοδος, τέμενος μὲν ἱερὸν αὐτῇ ἡ Κωνσταντίνου μεγαλόπολις ἀφιέρωτο. πέντε δὲ καὶ ἑξήκοντα καὶ ἑκατὸν θεοφόρων πατέρων παρουσίᾳ καὶ συνδρομῇ ἐκρατύνετο. ὧν ἡγοῦντο καὶ προεξέλαμπον, Μηνᾶς μὲν τὴν ἀρχήν, εἶτα δὲ καὶ Εὐτύχιος, τῆς αὐτῆς βασιλίδος, ἐκ διαδοχῆς, τοὺς ἀρχιε-

participaſſe. Quocirca dignum ſuâ impietate ſupplicium ſubiere, qui dogmatum iſtorum, per quæ Chriſto bellum indicitur, autores fuerant, ſacerdotio nempe dejecti, & per omnes eccleſias anathemati ſubjecti, cum quibus & ipſa hæreſis expellebatur. Recta autem & orthodoxa ſententia, nullis vulneribus confoſſa, majorem in modum teſtimoniis & è Scriptura & è Patribus deductis confirmatur, præconiis celeberrima clareſcebat. Unum enim Chriſtum, id eſt, unicam ejus hypoſtaſin, naturam verò duplicem, Divinam nempe & humanam, inconfuſim & indiviſim conſideratam, per beatiſſimos hoſce ſacerdotes & theologos, in mundum univerſum & mundi extremos terminos, confeſsione & prędicatione agnoſcendam, clarè, perſpicuè & ſine hæſitatione propagabant. Hinc quoque liquet, quòd cùm claudis greſſus confirmarentur, & cæcis cæcitas in efflorefcentiam oculorum ſuccreſceret, cùm mortui ab inferni portis retraherentur, & in vitam denuo tranſmitterentur, necnon cùm & aliæ divinæ virtutes, quæ non eſt facilè enumerare, perpetrarentur. & in conſpectu omnium propalarentur, Divinæ naturæ dignitas & eminentia evidenter demonſtrabatur. Rurſus per id, quòd defatigationem, laborem, ſitim, famem ſuſtinuerit & paupertatem, atq; his ſimilia & congenita, proprietas humanæ ſubſtantiæ manifeſtabatur. Quædam iſtorum ut Deo dignum erat, alia pro conditionis humanæ modo, idem & unus Chriſtus, verus Deus noſter, cùm operaretur & perficeret, certè unam & unitate conſiſtentem hypoſtaſin ſuam, duas autem & diverſas naturas in unione illa inconfuſa, perſpicuè clarâ nec ullo pacto contradicendâ ratione tum exhibuit tum confirmavit. Atq; hactenus de quarta Synodo.

Sancta Univerſalis quinta Synodus ſequitur. Cui conveniendæ ſacrabatur, tanquam ſeptum ſacrum, magna Conſtantini civitas. Obtinuit autem vim & confirmabatur per præſentiam & concurſum quinq; ſexaginta centum Epiſcoporum. Horum duces & tanquam lumina fuerunt, Mennas quidem ab initio, tum Eutychius ſucceſſor, qui clavum Regiæ iſtius & Archiepiſcopalis

ſedis

ſedis moderabantur. Vigilius aderat (qui & ipſe Romam ſuſceperat procurandam) apud urbem quidem, Synodo tamen non interfuit, eò quòd nolebat ſponte ſe ad illum aggregare conventum. Ille autem nihilominus, quòd minimè volebat ſacri illius conſeſſûs ſodalitio intereſſe, fidem communi Patrum ſuffragio editam, libello ſuo dato, confirmavit. Hiſce aderant Apolinarius Alexandriæ, Domnus dignitate Antiochenæ eccleſiæ Archiepiſcopali prediti. Aderant Didymus & Euagrius, locum tenentes Euſtochii Hieroſolymitani Archiepiſcopi. Per id temporis Juſtinianus maximus Imperator, Romani principatûs curam manibus gubernabat, & cum eccleſiaſticis dogmatibus conſpirabat. Hæc itaq; ſancta & univerſalis Synodus impura Neſtorii dogmata repullulaſcentia penitus iterum demeſſuit, unà cum zizaniorum ipſo ſeminatore: Et poſt eum, Theodorum atque Diodorum: quorum iſte Tarſi civitatis, ille autem Mopſueſtiæ Epiſcopus erat. Iſti enim Neſtorio priores illam ipſam hæreſim parturiebant, & poſt ſe defunctos, ſcriptis traditos reliquere ſpuriæ ſuæ ſententiæ ſpurios partus. Condemnavit inſuper & anathemate feriit Origenem, Didymum, Euagrium, ab antiquis temporibus in fide languidos, quippe qui in eccleſiam Dei ſubintroducere Paganorum fabulas tentaverant. Delirabant enim, Animas ante corpora præexſtitiſſe, necnon, Unam & eandem animâ multa corpora ſubingredi. impium dogma & conſpuendum, nullis dignum præter ipſos fautoribus. Finem quoque & terminum ſupplicii interminabilis conſtituebant: quæ eſt maxima omnium ad peccandum illecebra & præcipitium in ruinam ducens. Sed & impiis dæmonibus ſuum antiquum locum & dignitatem largiebantur: nam regreſſum illis ad cœleſtem gloriam patefactum iri docebant, unde olim exciderant. Sed nec corpora cum ſuis animabus conjuncta reſurrectura fingebant, ſed nudas animas ſine corporibus. neſcio quam rem interea comminiſcentes Reſurrectionem, ſiquidem Reſurrectio illius eſt quod conciderat & moriebatur, non ejus

ϛατικοὺς πεδαλιουχήσαντες οἴακας· καὶ Βιγίλιος ὁ τῆς Ῥώμης τὴν ἱερὰν λαχὼν ἐφορείαν, παρὼν μὲν τῇ πόλει, οὐ παρὼν δὲ τῇ συνόδῳ· ὃς εἰ καὶ μὴ πρόθυμος εἰς τὴν συνδρομὴν τῆς ἱερᾶς ὁμηγύρεως κατέστη, ἀλλ' οὐδὲν ἔλαττον ὅμως τὴν κοινὴν τῶν πατέρων πίστιν ἐπεκύρου λιβέλλῳ. Σὺν οἷς Ἀπολινάριός τε ὁ Ἀλεξανδρείας, καὶ Δόμνος ὁ Ἀντιοχείας, τῷ ἀρχιερατικῷ ἀξιώματι κεκοσμημένοι. καὶ δὴ καὶ Δίδυμος καὶ Εὐάγγελος, Εὐστοχίου τοῦ Ἱεροσολύμων ἀρχιερέως τὸν τόπον ἀναπληροῦντες. τηνικαῦτα δὲ καὶ Ἰουστινιανὸς ὁ κράτιστος ἐν βασιλεῦσι, τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς τὰς φροντίδας ἐνεχείριζεν, καὶ τῷ ἐκκλησιαστικῷ συνεφώνει φρονήματι. Αὕτη τοιγαροῦν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος Νεστορίου πάλιν τὰ μιαρὰ παραφυόμενα δόγματα εἰς τὸ παντελὲς ἐξεθέρισεν, ἅμα αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ σπορεῖ τῶν ζιζανίων· Μεθ' ὃν, Θεόδωρον καὶ Διόδωρον· ὧν ὁ μὲν Ταρσοῦ πόλεως, ὁ δὲ Μοψουεστίας ἐπεσκόπησεν. Οἱ, Νεστορίου πρότερον, τὴν τοιαύτην ὠδίνοντες αἵρεσιν, καὶ ἐγγράφως ἀπολελοίπασι, τῆς νόθου διανοίας τὰ νόθα καὶ ἔκφυλα κυήματα. Ἔτι δὲ κατεδίκασε καὶ ἀνεθεμάτισεν Ὠριγένην, Δίδυμον, Εὐάγριον, παλαιὰ τῶν πιστῶν ἀρρωστήματα, ἄνδρας τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ παρεισενεγκεῖν φιλονεικήσαντας. Προϋπάρχειν τε γὰρ οὗτοι τὰς ψυχὰς τῶν σωμάτων ἐληρῴδουν, καὶ πολλὰ σώματα τὴν αὐτὴν μετενδύεσθαι· δόγμα μιαρὸν καὶ κατάπτυστον, καὶ μόνων, ὡς ἀληθῶς, ἐκείνων τῶν ψυχῶν ἄξιον. Καὶ τέλος δὲ τῆς ἀτελευτήτου κολάσεως ἐψηφίζοντο. ἄλλη, τοῦτο, προσέκλησις πρὸς ἁμαρτίαν πᾶσαν καὶ ἀπώλειαν. Καὶ τοῖς πονηροῖς δαίμοσι τὸ ἀρχαῖον ἀξίωμα ἐχαρίζοντο, ἐπαναδραμεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν ἄνωθεν δόξαν ἐξ ἧς ἐξέπεσον, ἀναπλάττοντες. Ἔτι δὲ, οὐδὲ τὰ σώματα ταῖς ψυχαῖς ἐβούλοντο συνανίστασθαι· γυμνὰς δὲ αὐτὰς σωμάτων ἀνιστᾶσι· οὐκ οἶδ' ὅ,τι καὶ καλοῦντες ἀνάστασιν, εἴπερ τοῦ πεπτωκότος καὶ θανόντος ἡ ἀνάστασις, οὐχὶ δὲ τοῦ ἀεὶ ἑστῶτος

καὶ ἐν ἀφθαρσίᾳ διαμένοντος, οἷόν περ ἐστὶν ἡ ψυχή· οὐδὲ τοῦτο δυσωπηθέντες οἱ ἄθλιοι, ἡλίκον ἐστὶ ἀδίκημα, δι' ὧν *λανθάνουσι, τοῦ δικαίου Κριτοῦ κατηγοροῦσι. πῶς γὰρ οὐκ ἐσχάτην ἀδικίαν αὐτοῦ καταμαρτυροῦσι, τὰ μὲν συναθλήσαντα σώματα ταῖς ψυχαῖς τοῖς κατ' ἀρετὴν πόνοις, τῶν κοινῶν ἐπάθλων ἀποστερεῖν αὐτὸν βλασφημοῦντες· τὰ δ' αὖ πάλιν συνεξαμαρτήσαντα, τῆς κοινῆς αἰτίας καὶ πράξεως ἀνεπιτίμητα καταλιμπάνειν, μόνας δὲ τὰς ψυχάς, χωρὶς τῶν συνδιαπραξαμένων σωμάτων, ἢ διπλὴν εἰσπράττειν τιμωρίαν, ἢ διπλῆς ἀξιοῦν μισθαποδοσίας.

Margin: * λησοῦσι.

ιϛ'. Οὐ μόνον δὲ τὰ τοιαῦτα τῶν δυσφημιῶν ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος τῶν πατέρων χορὸς ἀπεκήρυξεν, ἀλλὰ καὶ πρός γε τούτοις (οὐ πολλῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ) καθεῖλε καὶ ἀνεθεμάτισεν Ἄνθιμόν τε τὸν Τραπεζούντιον, τὸ Εὐτυχοῦς ὑποθάλποντα φρόνημα, καὶ Σεβῆρον, Πέτρον τε τὸν *ἀπ' Ἀμείας, καὶ Ζωορᾶν, καὶ πᾶσαν τὴν πονηρὰν ἐκείνην καὶ πολυκέφαλον διασπορὰν καὶ συμμορίαν· Ἀγαπητοῦ μὲν μάλιστα, τοῦ Ῥώμης, τῆς εὐαγοῦς προκατάρξαντος πράξεως· συμψήφων δὲ καὶ συνεργῶν ἀναφανέντων τῶν προειρημένων ἀρχιερέων· ὧν ὁ μὲν Εὐφραίμιος (ὁ κλεινὸς τῆς Ἀντιοχείας δὲ οὗτος) τῶν Ἱεροσολύμων δὲ Πέτρος ὁ ἱερὸς ἐπεστάτει. Τούτους οὖν ἅπαντας τὸ θεῖον τῶν ἀρχιερέων συνάθροισμα ἐκκηρύξαντές τε καὶ ἀποβαλλόμενοι, τὰ ἀπλανῆ καὶ θεῖα τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ἐκράτυνάν τε καὶ ἐπεκύρωσαν δόγματα. Καὶ τὰ μὲν τῆς οἰκουμενικῆς πέμπτης συνόδου, ἐν τούτοις.

Margin: * Ἀπαμείας.

ιζ'. Ἡ δὲ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ ἕκτη σύνοδος, ἐν τῇ βασιλίδι μὲν τῶν πόλεων καὶ αὐτὴ τῶν μυστικῶν τῆς ἀληθείας θεαμάτων τὸ ἱερὸν ἐπήγνυτο θέατρον. ἑβδομήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν θεοφόροις ἀνδράσι τὸν ἀγῶνα *ὑποδυομένη, λαμπρῶς νικῶσαν ἀπεδείκνυ τὴν εὐσέβειαν. ταύτης ἀρχηγοὶ καὶ τῶν ἄλλων προηγεμόνες ἐκρίνοντο ἄξιοι,. Γεώργιός τε, ᾧ τῆς βασιλίδος πόλεως ὁ ἀρχιερατικὸς θεσμὸς ὑπῆρχεν ἐγκεχειρισμένος, καὶ Θεόδωρος, καὶ Γεώργιος*, ἐν πρεσ-

Margin: Sexta Synodus.

Margin: * --μένη.

Margin: * ἰσ. ἄλλ. ὁ.

quod jugiter conſiſtebat & incorruptibile permanebat, cujuſmodi animæ ſtatus eſt. nec intelligebant miſeri aut reverebantur, quàm magnâ injuſtitiâ juſtum interea Judicem onerabant. Nam quomodo non contra illum perhibent de ſumma injuſtitia teſtimonium, qui blaſphemè pronunciant, corpora illa quæ unà cum animabus in ſtadio virtutis decertaverant, præmiis illorum laborum communibus privanda: aut ut quæ unà peccaverant, ab omni reatu & pœna pro actibus ſolverentur; animæ autem ſolæ & ſolitariæ ac ſemotę à corporibus unà operantibus, vel duplici pœnâ, vel duplicatâ mercede, retributionem haberent? Neq; iſtiuſmodi ſolùm blaſphemias ſanctus ille Patrum illorum conſeſſus proſcripſit, ſed & inſuper ſede ſuâ depoſuit & anathematizavit Anthimum, qui non ità tum pridem Trapezuntiorum Epiſcopus fuerat, qui tacitè apud animum fovebat Eutychetis ſententiam, & unà cum illo, Severum, Petrum Apameæ epiſcopum, Zooran, & univerſam illam impiam, multicipitem, diſperſam variè ſocietatem. Principes in hoc negotio ſancto partes Agapetus Romæ Epiſcopus obibat; conſpirantibus autem & conjunctas operas conferentibus celeberrimis illis antedictis Archiſacerdotibus. In quorum dein numero cenſebantur Euphraimius inclytus Antiochiæ, & ſanctus Petrus Hieroſolymorum Epiſcopi. Sanctus iſtorum Archiſacerdotum conſeſſus illos ſuprà omnes ejectos ex eccleſia publicavit: dum certa infallibilia divina Catholicæ eccleſiæ dogmata confirmant & corroborant. Atq; ità ſe habuit quinta Synodus quæ fuit Univerſalis.

Sacrum œcumenicum ſextum Concilium, & ipſum in urbe Regiâ habebatur; ibi enim myſticis ſpectaculis peragendis ſanctum theatrum figebatur. Ubi centum & ſeptuaginta divini viri certamen ſubiere, & ſplendidam, veritati victoriam reportavere. Hujus Concilii principes, utpote digni judicati qui cæteris præeſſent, erant Georgius, cui Regiam urbem legibus moderari epiſcopalibus concredebatur; Theodorus &

Georgius

Georgius, qui in ſacerdotali ordine conſtituti, & Johan. Diacon⁹ pro Agathone ſanctiſſimo Papa Romano aderant, inter primores patrum allecti. Locum magnæ urbis Alexand. Epiſc. Petrus monachus ſupplebat. Cum quibus aderat miſſus à ſede Hieroſol. Georgius monachus & presbyter. Qui unà cum cæteris ſanctis Patribus Sergium, Pyrrhum, Paulum Conſtantinop. Honorium Romanum, Cyrum Alexand. & Theodor. Pharan, implicatilè mendacii catenâ contexentes diripuerunt. Juſtæ quinetiam condemnationi ſubjecerunt Macarium Epiſcopum Antiochiæ, unà cum hæreſis ſuæ diſcipulo Stephano, & miſero quodam ſene Polychronio, ſuperioribus conjunctos, & patrocinium ipſorum impietatis ſuſcipientes: dum voluntatem unam, unam operationem in Chriſto Deo noſtro vero, è duabus naturis ſubſiſtente, ſine omni ratione cum impietate conſtitutam ſententiam promunt. Imprudentes nimiùm, qui cogitatione illud non revolvunt quod facilè cuivis obviàm venire poteſt, Non eſſe unius & ejuſdem operationis, claudum per potentiam rectificare, & fatigationem contrahere ex itinere: non ejuſdem facultatis eſſe cæcis viſum reddere, & ſputo, digitorum ope, terram commiſcere, lutum coagulare, oculis imponere; neque mortuos ſuſcitare, & vitâ functum plangere. Ità nec ejuſdem fuit voluntatis, deprecari ut tranſeat mortis poculum, & eandem rurſus Glorificationem dicere, atque ità velle non-volitum. Quî fieri potuit ut non perciperent ſe naturarum tollere, his ſublatis, differentiam! Eſt enim operationis cujuſcunque fons, natura: & juxtà diverſas naturales operationes voluntates naturales diſpertiuntur. Quòd ſi, ſecundùm illorum hæreſin, operatio unica ſit & voluntas, certè & natura quoq; unica fuerit neceſſariò unde illæ oriuntur: Quòd ſi dederint naturas duas (neque enim hoc inſaniæ eruperunt, utpote habentes ante oculos diſperſionem & perditionem eorum qui ità docuere primi) quomodo non utraq; natura propriam emittet operationem & voluntatem? Verùm dum ſuam pro-

βυτέρων ἀξιώματι κατειλεγμένοι, ἅμα διακόνῳ Ἰωάννῃ, οἱ ἀντὶ Ἀγάθωνος, τοῦ ἁγιωτάτου Πάπα Ῥώμης, εἰς τὴν τῶν ἐξάρχων τάξιν ἠριθμοῦντο· καὶ τοῦ τῆς Ἀλεξάνδρου δὲ μεγαλοπόλεως θρόνου Πέτρος μοναχὸς τὸν τόπον ἀνεπλήρου. μεθ' ὧν καὶ Γεώργιος μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος, εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἀρχιερατικῆς τῶν Ἱεροσολύμων παρήγγελε καθέδρας· οὗτοι δὲ, σὺν τοῖς ἄλλοις ἱεροῖς καὶ ἁγίοις πατράσι, Σέργιον, Πύρρον, Παῦλον, Κωνσταντινουπόλεως κατάρξαντας, καὶ Ὀνώριον Ῥώμης, Κῦρόν τε Ἀλεξανδρείας, καὶ Θεόδωρον τὸν τῆς Φαρὰν, τὴν ἀλληλόπλοκον τοῦ ψεύδους σειρὰν διαρρήξαντες· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Μακάριον Ἀντιοχείας, ἅμα Στεφάνῳ τῷ αἱρέσεως μαθητῇ, σὺν γέροντί τινι ἀθλίῳ τοὔνομα Πολυχρονίῳ, ἐπιπλακέντας αὐτοῖς, καὶ τῆς ἐκείνων δυσσεβείας ὑπερμαχεῖν μελετήσαντας, ὑπὸ δικαίαν καταδίκην ἐποιήσαντο· ὅτι μίαν θέλησιν καὶ μίαν ἐνέργειαν ἐπὶ Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τοῦ ἐκ δύο πεφυκότος φύσεων, δυσσεβεῖ καὶ ἀλόγῳ φρονήματι ἐτόλμησαν ἀποφθέγξασθαι· μηδὲ τοῦτο λογισμοῖς ἀναλαβόντες οἱ ἀσύνετοι, ῥᾴδιον ὂν καὶ προχεῖρον εἰς κατάληψιν, Ὡς οὐκ ἔστι τῆς αὐτῆς ἐνεργείας, χωλὸν κατ' ἐξουσίαν ὀρθῶσαι, καὶ κόπους ὁδοιπορίας μετέρχεσθαι· οὐδὲ τυφλοὺς ὀμματῶσαι, καὶ γῆν σιάλῳ δακτύλων ἔργοις φυρᾶσαι, καὶ πηλὸν ποιῆσαι καὶ ἐπιβαλεῖν τοῖς ὄμμασιν· οὐδὲ νεκρὸν ἀναστῆσαι, καὶ δακρύειν ἐπὶ τελευτήσαντι. οὐ μὴν οὐδὲ τῆς αὐτῆς ἐστι θελήσεως, παρελθεῖν αἰτεῖσθαι τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου, καὶ δόξαν αὐτῷ * καλεῖν πάλιν, καὶ βούλεσθαι τὸ ἀθέλητον. ἀλλὰ πῶς οὐχὶ συνῄσθοντο διὰ τούτων, καὶ τῶν φύσεων τὴν διαφορὰν ἐξαιρούμενοι; πᾶσα γὰρ φύσις πηγὴ ἐνεργείας, καὶ ταῖς διαφόροις ἐνεργείαις αἱ φυσικαὶ θελήσεις συνδιαχίζονται. καὶ εἰ, κατὰ τὴν ἐν αὐτοῖς πλάνην, ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ θέλησις μία· καὶ ἡ φύσις πάντως ἐξ ἧς ταῦτα, μία. εἰ δὲ δύο αἱ φύσεις (οὔπω γὰρ εἰς τοῦτο μανίας ἐξώκειλαν, ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχοντες τὴν διασπορὰν τῶν καταρξάντων καὶ ἀπώλειαν) πῶς οὐχὶ ἑκατέρα πηγάσει τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν καὶ τὴν θέλησιν; ἀλλ' οὗτοι

* γρ. αὐτή.

μὲν τῆς ἰδίας αὐτῶν καὶ δυσφήμου δόξης οὐδὲν προτιμήσαντες, σὺν αὐτῇ ἐκείνῃ, τῷ αἰωνίῳ κατεδικάσθησαν ἀναθέματι. Δύο δὲ θελήσεις φυσικὰς καὶ δύο ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τῶν θεοφόρων πατέρων ἱερολογήσας ὁ σύλλογος, ταῖς ἁπανταχοῦ ἐκκλησίαις τὸ διπλοῦν ὁμολογεῖν καὶ κηρύσσειν, ὥσπερ τῶν φύσεων, οὕτω καὶ τῶν ἐνεργειῶν καὶ θελήσεων, ὀρθοδόξως παραδεδώκασι. Κωνσταντῖνος δὲ τηνικαῦτα, ὁ ἀπόγονος Ἡρακλείου, τὸν προγονικὸν τῆς βασιλείας κλῆρον ἐξεχρημάτιζεν ἀναδεδειγμένος· τά τε ἄλλα συμπεράττων τῇ συνόδῳ, καὶ τὸ ὀρθὸν τῆς ἐκκλησίας φρόνημα πρεσβεύων. Ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν καὶ ἡ ἕκτη.

ιζ'. Septima ſynodus.

Ἡ δὲ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ ἑβδόμη σύνοδος, Νικαίαν μὲν, τῆς Βιθυνῶν μητρόπολιν οὖσαν, καὶ τῶν ὀρθῶν δογμάτων δικαστήριον πάλαι γεγονυῖαν, καὶ αὐτὴ τῆς εὐσεβείας κριτήριον ἔδειξεν· ἑπτὰ μὲν καὶ ἑξήκοντα καὶ τριακοσίων ἱερῶν ἀνδρῶν τῷ πλήθει πλατυνομένη· ταξιάρχους δὲ καὶ πρωτοστάτας τῆς ἱερᾶς αὐτῶν καὶ μεγάλης φάλαγγος προβαλλομένη, Ταράσιόν τε τὸν ἐν ἀρχιερεῦσι Θεοῦ πρεσβεύοντος (θεῖος οὗτος καὶ πανάριστος ἀνὴρ, καὶ τῆς βασιλίδος πόλεως τοὺς ἱεραρχικοὺς οἴακας, εἴπερ τις ἄλλος, περιάγειν ἄξιος) καὶ δὴ καὶ Πέτρον τὸν εὐλαβέστατον, πρωτοπρεσβύτερον τῆς κατὰ Ῥώμην ἁγίας ἐκκλησίας· καὶ Πέτρον ἄλλον, πρεσβύτερον καὶ αὐτὸν, καὶ τῆς ἐκεῖσε μονῆς ἡγούμενον τοῦ ἁγίου Σάββα· οἱ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας διεκληροῦντο τὸν τόπον, Ἀδριανοῦ τότε τὸ ἀρχιερατικὸν κοσμοῦντος ἀξίωμα. ἅμα δὲ τούτοις, Ἰωάννην καὶ Θωμᾶν, ἄνδρας μοναδικῇ πολιτείᾳ περιωνύμους, καὶ ἱερατικῇ τιμῇ διαλάμποντας, καὶ τῆς ἀνατολικῆς ἁπάσης διοικήσεως τῶν ἀποστολικῶν καὶ μεγάλων θρόνων τοποτηρητὰς, καὶ τὸ τῶν ἀρχιερέων προνόμιον ἔχοντας· λέγω δὴ Ἀπολιναρίου τε, καὶ Θεοδωρήτου, καὶ Ἡλία· ὧν ὁ μὲν Ἀλεξανδρείας, ὁ δὲ Ἀντιοχείας, καὶ ὁ λοιπὸς δὲ Ἱεροσολύμων, ἱεροπρεπῶς τε καὶ πανσόφως προεστήκεισαν. Τότε Κωνσταντῖνος καὶ Εἰρήνη, Ὀρθοδοξίας στεφάνῳ κοσμούμενοι, [καὶ] τὴν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς πορφυρίδα ἐστολίζετο. Αὕτη τοι-

priam & blaſphemam ſententiam omni modo præferunt, anathemate æterno condemnantur. Duas porrò voluntates, duas operationes in uno Chriſto Deo noſtro, dum ſanctus divinorum Patrum cœtus ſtatuit, ubivis terrarum poſitis Eccleſiis orthodoxam confeſſionem & prædicationem duarum cùm voluntatum tum operationum tradidere. Erat autem eo tempore Conſtantinus Heraclii proles cum regia majorum ſorte conſtitutus: qui & ſuam aliàs operam Synodo contulit,& orthodoxam Eccleſiæ ſententiam tuebatur. Atq; ità ſexta Synodus fuit.

Sancta univerſalis ſeptima Synodus Metropolin Bithyniæ Nicæam, olim illud tribunal ſanorum dogmatum, & nunc demum pietati judicandæ deſtinavit. Implebatur porrò Synodus numero ter centum ſexaginta ſeptem virorum, quorum primi fuerant ductores, & ſacroſanctæ ac numeroſæ phalangis principes, Taraſius, inter Dei ſacerdotes illuſtris, divinus planè & optimus omni modo vir, dignus certè (ſi quis alius) qui Regiæ urbis clavum gubernaret: Petrus deinceps Archipresbyter ſanctæ Romanæ Eccleſiæ piiſſimus: & Petrus quoque alter aderat ipſe quoque presbyter, qui Monaſterii, quod ibi eſt, ſancti Sabbæ Præfectus vel Archimandrita fuit. Iſti ſortiebantur locum cathedræ Apoſtolicæ, cui tum digniſſimè præerat Adrianus, Archipræſul. Aderant unà cum iſtis Johannes & Thomas, viri celebres in profeſſione Monachatûs, & honore fulgentes ſacerdotali, qui quidem locum tenebant univerſæ orientalis, Apoſtolicæ, & magnę diœceſis, & Archiepiſcoporum ejuſdem dignitatem habebant, Apolinarii nempe, Theodoreti & Heliæ: quorum primus Alexandriæ, ſecundus Antiochiæ, tertius Hieroſolymorum eccleſias prudenter, & ut ſacerdotes decebat, gubernabant. Eo tempore Conſtantinus & Irene, Orthodoxiæ coronâ redimiti, Romani imperii purpurâ veſtiebantur. Iſta porrò ſancta &

magna Synodus barbaram quandam hæreſin, tunc nuper ab impiis & profanis hominibus introductam, communi ſuo & Divinitus gubernato ſuffragio condemnabat; ejuſdémque autores & propugnatores iiſdem ſententiis damnatos ſubjecerunt. Miſeri autem iſti Chriſtum Deum verum ote non auſi vel confeſſione ſuâ blaſphemare, operibus tamen ſuis quoquo modo contumeliis affecerunt, & licentioſè blaſphemantibus viam adinvenerunt. Immediatè ipſum inſectari conviciis, & nudo ore, ſine velo cùm non audeant, voluntatem ſuam omnem adimplerunt, & Chriſto oppoſitam mentem & ſententiam per venerandam ejus imaginem dehoneſtatam demonſttarunt. Idolum venerandam Chriſti imaginem (ô nimis audacem impiæ linguæ ſonum, & cordis atheiſtici boatum!) appellant, per quam Idololatricus error eliminatur: hanc conviciis & omnibus dehoneſtamentis fœdatam per compita, forum & plateas pedibus proculcant, diſtrahunt variè, igni demùm comburendam tradunt. ſpectaculum Chriſtianis deplorandum, dignum Paganorum in Chriſtum odio! Taliſmodi & in cæteras imagunculas ſacras pedibus citi ad fundendum ſanguinem exſtiterunt: quas manibus ſacrilegis, labris profanis fœdarunt. Neque exſatiari voluetunt alaſtores ad hunc modum inſaniendo & furiendo. Neque certè minùs quàm Paganorum exſecranda facinora, ſi non fortè magis, Chriſtianorum ſacra ſigna & repræſentationes odio perciti conſpuerunt: adeò ut bellum videantur internecinum contra Chriſtum & ipſius ſanctos ſuſceptum indixiſſe. Patet quippe cunctis, quòd Imaginibus honor habitus, eorum honor ſit qui repræſentantur; quemadmodum & infamia atque dedecus tranſit ab Imagine in Imaginatum. Iſti autem, nupera Judæorum, Chriſti hoſtium, progenies, in eo quòd venerandam Chriſti imaginem illiúſque ſanctorum inhonorant, quod in ipſorum atavis deſiderabatur, adimplerunt: nam uſque ad audacia Judæorum facinora delati feruntur, imò id agunt contentione ſummâ, ut progenitores ſuos longè ſupergrediantur voluntate. Porrò, cùm in medio Chriſtianorum ſiti,

γὰρ ἡ ἱερὰ καὶ μεγάλη σύνοδος ἀρτιφανῆ τε καὶ βάρβαρον αἵρεσιν, ὑπὸ δυσσεβῶν τε καὶ ἀπειρῶν ἀνδρῶν παρεισαχθεῖσαν, θεοκρίτῳ καὶ κοινῷ ψηφίσματι κατεδίκασε, καὶ τοὺς εἰσηγητὰς καὶ προμάχους αὐτῆς τῷ αὐτῷ συνυποβάλλουσα κρίματι. Οὗτοι γὰρ οἱ δείλαιοι Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν βλασφημεῖν οὐχ ὁμολογοῦντες τοῖς ῥήμασι, διὰ τῶν ἔργων πᾶσαν ἐπινόουν ὕβριν καὶ βλασφημίαν καὶ ἀσέλγειαν· καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον δυσφημεῖν ἀμέσως καὶ χωρίς τινος παραπετάσματος οὐ θαρρήσαντες, διὰ τῆς σεπτῆς εἰκόνος τὸ πᾶν αὐτῶν τῆς χριστομάχου γνώμης ἐξεπλήρουν θέλημα. εἴδωλον γὰρ (ὢ τολμηρᾶς καὶ ἀθέου γλώσσης καὶ διανοίας ἀπήχημα) τὴν προσκυνητὴν εἰκόνα Χριστοῦ, δι᾽ ἧς εἰδώλων πλάνη διώκεται, καθυβρίζοντες, καὶ πάσαις αὐτὴν ἀτιμίαις περιβάλλοντες, ἀνὰ τὰς ἀγορὰς καὶ τὰς λεωφόρους ποσὶ καταπατοῦν, περιέσυρον, πυρὶ παρεδίδοσαν. θέαμα χριστιανοῖς ἐλεεινὸν, καὶ τῆς Ἑλληνικῆς χριστομαχίας μόνης ἄξιον. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ κατὰ τῶν ἄλλων ἱερῶν εἰκονισμάτων, ποσὶ ταχινοῖς ἐκχέαι αἷμα, χερσί τε παλαμναίαις καὶ βεβήλοις χείλεσιν ἐνησέλγαινον. καὶ κόρον οὐδένα τῆς τηλικαύτης μανίας καὶ παραπληξίας οὐδαμοῦ ἐλάμβανον οἱ ἀλάστορες· ἀλλὰ τῶν Ἑλληνικῶν βδελυγμάτων οὐδὲν ἔλαττον, εἰ καὶ μὴ μᾶλλον, τὰ χριστιανῶν ἱερὰ σύμβολά τε καὶ ἐκτυπώματα, διὰ μίσους ἄγοντες, ἐβδελύσσοντο· δι᾽ ὧν αὐτοῖς καὶ ὁ ἄσπονδος πόλεμος κατὰ Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ ἁγίων συνεκροτεῖτο τε καὶ ἐκρατύνετο. Δῆλον γὰρ ἅπασιν, ὡς ἡ τιμὴ τῶν εἰκονισμάτων τιμὴ γίνεται τῶν εἰκονιζομένων· ὥσπερ καὶ ἡ ἀτιμία εἰς αὐτὰ διαβαίνει τὰ εἰκονιζόμενα. Ἀλλ᾽ οὗτοι τὰ νέα τῶν χριστομάχων Ἰουδαίων γεννήματα, δι᾽ ὧν μὲν τὴν σεπτὴν εἰκόνα Χριστοῦ, καὶ τῶν αὐτοῦ ἁγίων ἐνύβριζον, τὸ προγονικὸν ἀνεπλήρουν ὑστέρημα, εἰς τὰ τῶν Ἰουδαίων τολμήματα ἐκφερόμενοι, καὶ νικᾶν φιλονεικοῦντες τῇ ὑπερβολῇ τῆς προθυμίας τοὺς γεννήτορας. δι᾽ ὧν δὲ, χριστιανῶν ἐν

μέσῳ,

μέσῳ, οὐκ ἔχοι τολμῆσαι τὸν Χριστὸν καὶ χείλεσιν ἀπαρνήσασθαι, καὶ αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ Ἰουδαϊκοῦ καὶ πατρῴου ζήλου ἠλέγχοντο διαπίπτοντες, καὶ νόθον καὶ ταύτην αὐτῶν δεικνύντες τὴν μίμησιν, καὶ μηδαμοῦ στάσιν ἔχοντες, ἀλλ' ὥσπερ τῷ κακῷ καρωθέντες τῆς αἱρέσεως, ὧδε κἀκεῖσε διερριπτοῦντο καὶ περιεφέροντο. Χριστιανοὺς μὲν γὰρ ἑαυτοὺς ὀνομάζοντες, κατὰ Χριστοῦ ἐφρυάττοντο· καὶ τὴν Ἰουδαίων κλῆσιν οὐ προσιέμενοι, τὸ χριστομάχον αὐτῶν παρεζήλουν διὰ τῆς εἰκονομαχίας καὶ ὑπερέβαλλον. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς εἰδωλολατρείας ἐκκλίνοντες ὄνομα, οὐδὲν εἰδωλολατρῶν ἀνεκτότερα εἴς τε χριστιανοὺς αὐτοὺς καὶ εἰς τὰ τῶν χριστιανῶν θεῖα καὶ ἄχραντα μυστήρια ἐπεδείξαντο. Δι' ὃ τούτους μὲν, ὅσοι μὴ τῆς μοιχαλίδος ταύτης καὶ πολυσπόρου καὶ συμπεφυρμένης δόξης φυγεῖν ἠθέλησαν τὴν δυσγένειαν, ὡς νόθα γένη καὶ ἔκφυλα τῆς τῶν πιστῶν εὐγενείας, ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ διακρίνασα σύνοδος, δεσμοῖς ἀλύτοις τοῦ ἀναθέματος καθυπέβαλε· τὴν δὲ εἰκόνα Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, κατὰ τὰς ἀνέκαθεν ἀποστολικάς τε καὶ πατρικὰς παραδόσεις, καὶ τὰς τῶν ἱερῶν λογίων ἐκφαντορίας, ἐπὶ τιμῇ καὶ σεβασμιότητι τοῦ εἰκονιζομένου, προσκυνεῖσθαι καὶ τιμᾶσθαι, ψήφοις ἁπάσαις ἐπεκύρωσέν τε καὶ ἐπεσφραγίσατο· τῆς προσκυνήσεως καὶ τιμῆς, δηλονότι, προσαγομένης, καθ' ὃν τρόπον καὶ τοῖς ἄλλοις ἱεροῖς τύποις καὶ συμβόλοις τῆς καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτης λατρείας προσερχόμεθα. Οὐ γὰρ ἐν αὐτοῖς ἱστῶμεν καὶ συμπεριγκλείομεν τὴν τιμὴν καὶ προσκύνησιν, οὐδ' εἰς ἑτερόφυλα καὶ διάφορα τέλη σχιζόμεθα· ἀλλὰ διὰ τῆς φαινομένης διαφόρου καὶ μερικῆς αὐτῶν θεραπείας καὶ προσκυνήσεως, ἱεροπρεπῶς τε καὶ ἀδιαιρέτως εἰς τὴν ἀμέριστον ἐκείνην ἑνοειδῆ
κ'. τε καὶ ἑνοποιὸν θεότητα ἀναγόμεθα. Οὕτω τὸν τίμιον σταυρὸν προσκυνοῦμεν ἐν ᾧ τὸ δεσποτικὸν ἐξετανύσθη σῶμα, καὶ τὸ τοῦ κόσμου καθάρσιον ἀνέβλυσεν αἷμα· καὶ ἡ τοῦ ξύλου φύσις ταῖς ἐκεῖθεν ῥοαῖς ἀρδευθεῖσα, τὴν ἀγήρω ζωὴν ἐβλάστησεν ἀντὶ τοῦ θανάτου. Οὕτω τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ προσκυνοῦ-

labiis non audent abnegare Chriſtum, ab ipſa Judaica avitaque invidia minimè recedere convincuntur: ſed & ſpuriam eorum imitationem expreſſiſſe, licèt neutiquam ſibi conſtare queant, ſed hæretico quodam ſtupore huc illuc incerti aguntur & feruntur. Chriſtianos ſe appellant; verùm efftænes contra Chriſtum pergunt: Judæorum titulum non admittunt; & tamen per hanc contra Imagines pugnam non ſolùm imitati ſunt ſed & ſupergreſſi illorum contra Chriſtum malitiam: Cum nomen averſentur Idololatriæ, nihilo tamen tolerabiliùs quàm Idololatiæ in divina & intemerata Chriſtianorum myſteria inſaniunt. Ideo autem propter iſtos omnes qui non id agunt, ut degenerem hanc, adultetam, vatiam, & confuſaneam doctrinam averſentur & declinent, ſancta hæc & univerſalis ſynodus, tanquam ptolem ſpuriam, ejectitiam, & ab omni fidelium nobilique ſocietate excludendum, vinculo anathematis indiſſolubili innodavit: Chriſti autem veri Dei noſtri imaginem, juxta traditiones priſcas Patrum & Apoſtolorum & ſacrorum oraculorum declatationes, in honorem & cultum repræſentati adotandam & honorandam, communibus ſuffragiis ſanciit & confirmavit; cultu nimirum & honote ſic habito, quomodo cætera quoque ſigna & ſymbola ſanctiſſimi noſtri cultûs ſolemus celebtare. Neq; enim in iiſdem itâ inſiſtimus ut cultum & honorem debitum ibidem circumſcribamus, ſed nec in alienos à pietate fines & diverſos diffindimur; ſed per conſpicuam, differentem, & diviſam eorum venetationem atque cultum modo quodam ſacro & divino ac indiſcreto, ad illam quæ eſt indiviſa, unica, unita, & unionem procurans Divinitatem deducimur. Ad hunc modum & venerabilem Crucem adoramus, in quâ Domini corpus extendebatur, unde ſanguis ille ebulliit quo mundus mundabatur: ligni autem natura illius ſtillicidiis irrigata pro morte vitam haud ſeneſcentem egetminavit. Ad hunc modum Crucis adoramus effigiem, per quam agmina dæmo-

num

num effugantur, morbi autem varii perſanantur, nimirum illâ gratiâ & potentiâ quæ primâ vice operata eſt in exemplari, uſque ad imagines & repræſentationes cum eademmet vi & operatione progrediente. Singula igitur iſta, hoc eſt, Chriſti imaginem, & ipſammet Crucem, & figuram Crucis, pari modo reverentiâ & adoratione conſecrantes, non tamen ità cultum circumſcribimus, & ad eadem terminamus, ſed ad illum referimus, & in illo ſacratè ſtatuimus, qui per & propter humani generis amorem abundantiſſimum & inexplicabilem incarnatus fuit, & ſponte ſuâ & voluntate maledictam illam mortem noſtrâ cauſâ ſubiit. Ad eundem morem Sanctorum baſilicas, ſepulcra, reliquias, fidelibus curationes exuberantia, fideliter veneramur; Chriſtum nimirum Deum noſtrum, qui ſic eos glorificavit, honorantes & laudibus proſequentes. Quòd ſi ſolennes noſtræ & ſacræ feſtivitates & ſacrificia myſtica aliquid hiſce ſimile in ſe complectuntur, per virtutem illius gratiæ quæ inibi operatur, in eo ipſo originalem & principalem beneficii cauſam tum recognoſcimus tum glorificamus. Atque hanc ob cauſam ſacer ille & Deo plenus ſanctorum Patrum & beatorum conſeſſus, non modò (quod diximus) Chriſti, verùm etiam intemeratæ, ſemper-virginis Dominæ noſtræ Deiparæ, & Sanctorum omnes Imagines, juxta gradum & proportionem excellentiæ & venerationis prototyporum, coli & adorari, communi ſuo ſuffragio & dictamine ratum & firmum veluti futurum conſignarunt. Etenim per ipſas ad contemplationem quandam unientem & compaginantem ſurſum ducimur, & per eaſdem digni ſimus qui cum ſummo deſideratorum omnium per divinam & ſupernaturalem copulationem aduniamur. Hæc autem ſapienter admodum & ſecundùm Dei beneplacitum decernens Synodus determinavit: Atque ità depulſis hæreſeωs morbis & immunditiâ à grege ratione prædito, nobis Eccleſiam repræſentavit in recuperato ſuo ornatu & pulchritudine conſpicuam, & tanquam ſponſam, non quidem bullis aut clavis ornatam aureis, ſed ſacris re-

μένων, δι' οὗ δαιμόνων ἐλαύνεται στίφη, καὶ πάθη θεραπεύεται ποικίλα· τῆς ἅπαξ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ χάριτος καὶ δυνάμεως ἐνεργηθείσης, καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν τύπων, μετὰ τῆς ὁμοίας ἐνεργείας συμπροϊούσης. Τούτων τοιγαροῦν ἕκαστον, τήν τε Χριστοῦ εἰκόνα φημὶ, καὶ αὐτὸν τὸν σταυρὸν, καὶ δὴ καὶ τοῦ σταυροῦ τὸν τύπον, παραπλησίως τῇ σεβασμιότητι καὶ προσκυνήσει ἐξοπλοῦντες, οὐκ ἐν αὐτοῖς περιγράφομεν καὶ περιορίζομεν τὴν τιμὴν καὶ τὸ σέβας, ἀλλ' εἰς τὸν δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντα πλούτῳ φιλανθρωπίας ἀφάτῳ, καὶ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἐπονείδιστον θάνατον ἑκουσίως ὑπενεγκόντα, ταύτην ἀναφέρομεν καὶ ἀνιεροῦμεν. Οὕτω δὴ καὶ ναοὺς ἁγίων, καὶ τάφους, καὶ λείψανα, πιστοῖς βρύοντα * ἰάσεις, πιστῶς προσκυνοῦμεν, * γρ. ἰάσιν. τὸν * αὐτοὺς δοξάσαντα Χριστὸν τὸν Θεὸν * γρ. αὐτόν. ἡμῶν μεγαλύνοντες καὶ ἀνευφημοῦντες· καὶ δὴ καὶ εἴ τι τούτοις, κατὰ τὰς μυστικὰς καὶ ἁγίας ἡμῶν τελετὰς, ἐστὶ παραπλήσιον, διὰ τῆς ἐν αὐτοῖς ἐνεργουμένης δωρεᾶς τε καὶ * εὐεργεσίας, * γρ. χάριτος. τὸ ἀρχικόν τε καὶ πρωτουργὸν αἴτιον ἐπιγινώσκομέν τε καὶ δοξολογοῦμεν. Διὸ καὶ τῶν μακαρίων ἐκείνων καὶ ἱερῶν ἀνδρῶν ἡ θεοφόρος καὶ ἁγία πανήγυρις οὐ μόνον τὴν εἰκόνα Χριστοῦ (καθάπερ ἔφημεν) ἀλλά γε δὴ καὶ τῆς παναχράντου καὶ ἀειπαρθένου * δεσποίνης ἡμῶν * γρ. Μαρίας. καὶ δεσπ. θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων τὰς ἱερὰς εἰκόνας, κατ' ἀναλογίαν τῆς τῶν πρωτοτύπων ὑπεροχῆς καὶ σεβασμιότητος, τιμᾶσθαι καὶ προσκυνεῖσθαι, κοινῶν θεσπισμάτων ὅροις ἐπεσφράγισέ τε καὶ ἐπεκύρωσε. καὶ γὰρ καὶ δι' αὐτῶν εἰς ἑνοποιόν τινα καὶ συναγωγὸν ἀναγόμεθα θεωρίαν, * καὶ τὸ, πρὸς τὸ ἀ- * γρ. καὶ πρὸς. κρότατον τῶν ὀρεκτῶν, δι' αὐτῆς, ἀξιούμεθα θείας καὶ ὑπερφυοῦς συναφείας. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν σοφῶς τε καὶ θεαρέστως τελεσαμένη, διώρισεν· πᾶσαν δὲ αἱρετικὴν νόσον καὶ πᾶσαν ἀκοσμίαν τῆς λογικῆς ἀγέλης ἀπελάσασα, τὸν οἰκεῖον κόσμον καὶ τὸ κάλλος τὴν ἐκκλησίαν ἐπαναλαβοῦσαν * ὑπέδειξε· καὶ οἷα δὴ νύμ- * γρ. ἀπέδειξε. φην, οὐκ ἐν κροσσωτοῖς χρυσοῖς, ἀλλ' ἐν * ἱε- * γρ. ποικίλοις. ροῖς ἐξωραϊσθεῖσαν εἰκονίσμασιν, ἐκ δεξιῶν

τοῦ νυμφίου Χριστοῦ παραστήσασα, ἱλαροῖς καὶ χαίρουσιν ὀφθαλμοῖς καθορᾶσθαι καὶ ἐναγλαΐζεσθαι παντὶ τῷ τῶν πιστῶν πληρώματι παρεσκεύασεν.

κα΄. Αὕτη τῆς πίστεως ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ἡ καθαρὰ καὶ ἀμώμητος ὁμολογία· αὕτη τῆς ἀχράντου καὶ * ἑλικρινοῦς λατρείας ἡμῶν, καὶ τῶν περὶ αὐτὴν σεπτῶν μυστηρίων, ἡ θεόσοφος μυσταγωγία· κατὰ ταύτην, μέχρι βίου δυσμῶν, καὶ φρονοῦντες καὶ πιστεύοντες καὶ πολιτευόμενοι, πρὸς τὴν ἀνατολὴν τοῦ νοητοῦ ἡλίου ἐπειγόμεθα, τῆς ἐκεῖθεν ἀνεσπέρου αὐγῆς καὶ λαμπρότητος τρανώτερόν τε καὶ τελειότερον ἀπολαύσοντες. Ταύτην προσήκει καὶ τὴν ὑμετέραν θεοφρούρητον σύνεσιν ἤδη, πρὸς τὸν ἡμέτερον κλῆρον τῆς εὐσεβείας ἀφορῶσαν, εἰλικρινεῖ διαθέσει, καὶ γνώμης εὐθύτητι, καὶ ἀδιστάκτῳ πίστει ἀποδέχεσθαι καὶ στέργειν, καὶ μήτε δεξιᾷ μήτε ἀριστερᾷ, μηδὲ ἐπὶ βραχὺ, ταύτης ἀποκλίνειν. τοῦτο γὰρ τῶν ἀποστόλων τὸ κήρυγμα, τοῦτο τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων τὸ φρόνημα. διὸ οὐ μόνον σεαυτὸν φρονεῖν οὕτω δεῖ καὶ [τὸ] δοξάζειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπὸ σε τεταγμένους εἰς τὸ αὐτὸ τῆς ἀληθείας φρόνημα χειραγωγεῖν, καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν καταρτίζειν πίστιν, καὶ μηδὲν τῆς τοιαύτης σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας ἡγεῖσθαι τιμιώτερον. ἄρχοντος γὰρ ὡς ἀληθῶς, μὴ τῆς ἰδίας μόνον σωτηρίας ποιεῖσθαι φροντίδα, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐμπιστευθέντα λαὸν τῆς ἴσης ἀξιοῦν προνοίας, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν τῆς θεογνωσίας χειραγωγεῖν τε καὶ προσκαλεῖσθαι τελειότητα. Μὴ τοίνυν τῶν ἐλπίδων ἡμᾶς διαψευσθῆναι ποιήσῃς, ἃς ἡ σὴ περὶ τὰ καλὰ ῥοπή τε καὶ εὐηκοΐα παρέσχε προσβάλλεσθαι· μηδὲ τοὺς πόνους καὶ τοὺς ἀγῶνας, οὓς ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ἀνεδεξάμεθα χαίροντες, ματαίους ἐλέγξῃς· μηδ᾽ ἄρχεσθαι μὲν προθυμίᾳ τοῦ θείου κηρύγματος ὑποδέχεσθαι τοὺς λόγους, αὐτὸν ἐπιδείξῃς, εἰς ῥᾳθυμίαν δὲ τὴν προθυμίαν * καταλύσεις· ἀλλ᾽ ὅμοιον μὲν τῇ ἀπαρχῇ τὸ τέλος, σύμφωνον δὲ τὴν πολιτείαν τῇ πίστει, κοινὸν δὲ ἀγαθὸν καὶ γι-

* Leg. εἰλικρινοῦς.

* Leg. καταλύσῃς.

dimitam & teſplendeſcentem imagunculis, à Chriſti ſponſi dextris conſtitutam, univerſæ fidelium multitudini lætis & jucundis oculis aſſpiciendam & luſtrandam exhibuit.

Eſt hæc noſtra Chriſtianorum pura, defæcata & inculpabilis fidei confeſſio: Eſt hæc à Divina ſapientia profecta myſtagogica inſtitutio immaculati & ſinceri noſtri cultûs, & venerandorum quæ eò tendunt myſteriorum: Secundùm iſtam ad occaſum uſque & exitum vitæ noſtræ ſentientes, credentes, converſantes, ad uſque orientem ſolem intelligibilem incedimus: quò pervenientes, multò evidentiùs & perfectiùs radiorum ſplendore & claritudine, ſine ullo occaſu, perfruemur. Hanc porrò fidei confeſſionem, & veſtram, par eſt, à Deo cuſtoditam prudentiam, dum noſtram pietatis ſortem intuetur, ſincero affectu, recto judicio, fide inconcuſſâ nec vacillante, ſuſceptam ſemel adamate, nec ab ea vel latum unguem, ad dextram vel ſiniſtram, declinare. Hanc ſiquidem prædicarunt Apoſtoli, hanc univerſales ſynodi cenſuerunt obſervandam. Atquè ideo non te tantùm oportet in hac verſari ſententia, ad hunc modum Deum magnificare; ſed & illos qui tibi parentes ſubſunt, ad eandem vetitatem amplectendam quaſi manuducere, in eadem fide perfectos conſummare oportet, nec quicquam hâc curâ & cogitatione prius vel antiquius habere. Spectat enim revera ad officium principis, non ſuiipſius tantùm ſalutis habere rationem, verùm & pari cutâ & providentiâ populo ſibi concredito proſpicere, ut ad ejuſdem Dei eandem cognitionem & perfectionem manu perductâ devocetur. Noli igitur committere, ut nos ſpe noſtrâ excidamus, ad quam tua nos inclinatio in virtutem & obedientia facilis invitavit. Noli quæſo labores illos & certamina, fruſtrà nobis ſuſcepta redarguere, & inanes reddete, quos ſummo cum gaudio in tua ſalute procuranda exantlavimus. Noli incipere cum alacritate ſummâ Divini præconii voces ſuſcipere, & cùm te talem præbueris aliquantiſper, illud tuum ſtudium convertere in ignaviam: Verùm finis initio correſpondeat: vitæ converſatio fidem

exptimat;

exprimat; & dum tuam poteſtatem omnium oculis & linguis uſurpandam exhibes, in communem & generis & patriæ utilitatem, meum de te gaudium & animi ſolatium ſemper indeletum cuſtodito.

Sed vide demum, quæſo te, ô tu mihi dilecte in Chriſto & ſpiritualis fili, & ſi quid aliud eximium uſurpari poteſt & excellens nomen dignum paterno illo quo te amplector affectu; vide, inquam, & adverte, quot adverſas acies malus ille Dæmon contra pium, ſolùm verum Chriſtianiſmi cultum inſtruxerit: hæreſes nimirum plurimas, tumultus, pugnas, contentiones, prælia concitavit. Vide autem quemadmodum Chriſtiana pietas iſta omnia fudit fugavítque, & clariſſimum indè triumphum reportavit. Nec te ſubeat admiratio, dum mente revolvas contra illam ſuſceptas machinationes & inſidias. Imprimis enim nequaquam victoriam tam illuſtrem, potenter partam & glorioſam reportaſſet Chriſtiana pietas, ſi cum nullo congrederetur adverſario. Deinde & illud facilè intelligitur, quod ubi validiùs Malus ille bello petitur, ibi & ipſe ſua iniquitatis tela fortiùs emittit, & machinas adaptat ſuas. Et certè inter alias Gentes, eò quòd nequaquam ſeriò contra ipſum bellatur, nec ipſe in adverſum armatus adeò tendit. At populus qui à Chriſto ſortitur nomen, natio illa ſancta, regale ſacerdotium, eò quòd, per fidem prævalentes, quotidie contra improbos ipſius actus & inſtituta decertant, & ipſe quoque ſexcentas inſidias, diverſas vias excogitat & machinatur, ut vel ſaltem nonnullos ſupplantare, atque ità Chriſti eccleſiam mœrore afficere & triſtitiâ poſſet: utcunque tandem incepta omnia & impia illa machinamenta in ipſius dedecus converſa deſinent. Sed & aliæ nationes dogmata ſua & doctrinam indiſtinctam & confuſam habent, nec quicquam apud illos defæcatum reperitur aut cum cura exaſciatum. hinc eſt quòd nihil videatur inter illas diſtortum. Verùm in illa mundiſſima, ſacratiſſima & accuratiſſima Chriſtianorum fide, propter ſummam ipſius puritatem & impermixtam ſimplicita-

τους καὶ πατρίδος τὴν σὴν δηλοῦς ἐξουσίαν καθορᾶσθαι καὶ ὀνομάζεσθαι, τὴν ἐμὴν ἐπὶ σοὶ χαρὰν καὶ εὐφροσύνην διατήρει ἀνεξάλειπτον.

κβ'. Ἀλλ' ὅρα δή μοι λοιπόν, φιλόχριστε καὶ πνευματικὲ ἡμῶν υἱὲ, καὶ εἴ τι ἄλλο κλεινὸν καὶ καλὸν καὶ στοργῆς ἄξιον ὄνομα, ὅρα τοιγαροῦν ὅσας παρατάξεις ὁ πονηρὸς κατὰ τῆς εὐσεβοῦς καὶ μόνης ἀληθινῆς τῶν Χριστιανῶν θρησκείας ἐπαλαμήσατο, αἱρέσεις διαφόρους, καὶ στάσεις, καὶ μάχας, καὶ πολέμους ἐπινοῶν. ὅρα δὲ καὶ τοῦτο, ὅπως ἁπάσας αὕτη κατεστρέψατο, καὶ λαμπρὰ τὰ κατὰ πάντων ἀνέστησε τρόπαια. καὶ μηδὲν θαυμάσῃς τὰς κατ' αὐτῆς λογιζόμενος ἐπινοίας καὶ ἐπιβουλάς. Πρῶτον μὲν γὰρ, οὐκ ἂν οὕτω περιφανὴς καὶ κραταιὰ καὶ ἐπίσημος διὰ τῆς νίκης ἐγένετο, εἰ μηδὲν αὐτῇ πολέμιον συνεπλέκετο. ἔπειτα δὲ καὶ συνορᾶν ῥᾴδιον, ὡς ἔνθαπερ ὁ πονηρὸς σφοδρότερον πολεμεῖται, ἐκεῖ καὶ αὐτὸς σπουδαιότερον τὰ τῆς κακίας αὐτοῦ βέλη πέμπει, καὶ τὰ μηχανήματα ἵστησιν. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσιν ἐπεὶ μηδεὶς ἐστὶν αὐτῷ σφοδρὸς πόλεμος, διὰ τοῦτο οὐδὲ αὐτὸς κατ' ἐκείνων ὁπλίζεται· ὁ δὲ χριστώνυμος τοῦ Θεοῦ λαὸς, τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα, ἐπεὶ καθ' ἑκάστην κραταιούμενοι τῇ πίστει, κατὰ τῶν πονηρῶν αὐτοῦ πράξεων καὶ ἐπιτηδευμάτων ἀνδρίζονται, διὰ τοῦτο κἀκεῖνος μυρίαις * ἐπιβολαῖς καὶ πάσαις * ἐπιβουλαῖς.
μεθόδοις τινὰς ἐξ αὐτῶν ὑποσκελίζειν τεχνάζεται, καὶ ἀντιλυπεῖν τὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ ἀγωνίζεται, εἰ καὶ εἰς αἰσχύνην αὐτῷ οἱ ἀγῶνες καὶ τὰ πονηρεύματα καταστρέφουσιν. * ἀλλ' ὥστε δὲ τὰ μὲν ἄλλα τῶν * καὶ ἄλλως τε.
ἐθνῶν ἀδιάκριτα καὶ συγκεχυμένα τὰ ἐν δόγμασιν ἔχει φρονήματα, καὶ οὐδὲν καθαρὸν οὐδ' εἰς ἀκρίβειαν δεδοκιμασμένον, διὰ τοῦτο ἐν ἐκείνοις οὔτε τὸ διεστραμμένον φαίνεται· ἐν δὲ τῇ καθαρωτάτῃ, καὶ ἁγιωτάτῃ, καὶ πολὺ τὸ ἀκριβὲς ἐχούσῃ πίστει τῶν Χριστιανῶν, διὰ τὸ λίαν αὐτῆς εἰλικρινὲς καὶ εὐθὲς καὶ ἐξῃρημένον καὶ ἀκήρατον, ἐπειδάν

τις καὶ μικρόν τι διαστροφῆς ἢ καινοτομίας
παρεισενεγκεῖν ἐπιχειρήσῃ, αὐτίκα τὸ δι-
εστραμμένον καὶ κίβδηλον τῇ παραθέσει τῆς
ἀληθείας καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καταφαίνεταί
τε καὶ διελέγχεται, καὶ οὐδ' ἐπὶ βραχὺ
τὸ νόθον γέννημα οὐδ' ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὀνο-
μασίαν εἶναι, τῶν ἀσεβῶν δογμάτων οὐ-
δαμῶς ἀνέχεται ἡ εὐγένεια. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ
τῶν κάλλει διαφερόντων σωμάτων καὶ μικρά
τις ἐπιγινομένη κηλὶς θᾶττον συνορᾶται καὶ
προφαίνεται τῇ παραθέσει τῆς λοιπῆς ἐν
τῷ σώματι ὡραιότητος, τοῖς δ' αἰσχροῖς τὴν
ὄψιν οὐκ ἂν ἐξελεγχθείη ῥᾳδίως τὰ τῆς
ἀσχημοσύνης πάθη ἐπισημαινόμενα· ὑπο-
λανθάνει γὰρ τῆς ἀμορφίας τῷ συγγενεῖ καὶ
τῇ ὁμοιότητι· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς τῶν Χριστι-
ανῶν ὡραιοτάτης ὡς ἀληθῶς καὶ ὑπερλάμ-
πρου θρησκείας καὶ πίστεως, κἂν τὸ βραχύτα-
τόν τις αὐτῆς παρατρέψῃ, μεγάλην ἀσχη-
μοσύνην ἐργάζεται, καὶ παραυτίκα τὸν ἔλεγ-
χον δέχεται· τὰ δ' ἄλλα τῶν ἐθνῶν δό-
γματα, πολλῆς ἀκοσμίας καὶ ἀσχημοσύνης γέ-
μοντα, οὐδεμίαν ἔχει τοῖς οἰκείοις ἐρασταῖς
συναίσθησιν διδοῦσι τῆς ἐπιγινομένης αἰσχρό-
τητος. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλ-
λων πασῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν τὸ αὐτὸ κα-
τιδεῖν ἔστι· ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἀκριβεστά-
ταις καὶ τὸ βραχύτατον τῶν ἁμαρτημάτων
ῥᾷστα κατάφωρον γίνεται· ἐν δὲ ταῖς τυχού-
σαις πολλὰ παρορᾶται, καὶ οὐδ' εἰς ἁμάρτη-
μα κρίνεται. Εἰ βούλει δὲ, καὶ ἐν μὲν τοῖς ἄρ-
χουσι, καὶ τῶν ἄλλων τῇ ἐξουσίᾳ προέχουσι,
μάλιστα δὲ οἷς κατὰ πλειόνων τὸ κράτος, καὶ
τὸ μικρὸν τῶν πταισμάτων εἰς μέγεθος αἴ-
ρεται, καὶ πᾶσι γίνεται περιβόητον· ἐν δὲ τοῖς
ἀρχομένοις καὶ ταπεινοτέροις πολλὰ τῶν πα-
ραπλησίως διαμαρτηθέντων οὐδ' ὅτι ἐπρά-
χθη συνεγνώσθησαν, ἀλλ' ἐναπεκρύβη καὶ ἔλα-
θε, τῇ σμικρότητι καὶ εὐτελείᾳ συναποσβε-
κγ'. σθέντα τοῦ ἁμαρτήσαντος. Ὅσον οὖν με-
γέθει, καὶ κράτει, καὶ κάλλει, καὶ ἀκριβείᾳ, καὶ
καθαρότητι, καὶ τῇ ἄλλῃ πάσῃ τελειότητι,
τῶν ἐν τοῖς ἔθνεσι δοξασμάτων ἡ τῶν Χρι-
στιανῶν πίστις καὶ λατρεία ὑπερανέστηκε καὶ

tem, propter rectitudinem & delectum quo præfertur cæteris, ſi quis vel tantillùm in ea à rectitudine declinans, innovatum aliquid ſubintroduxerit, continuò quod obliquum eſt & adulteratum, ſi ad rectam veritatis rationem exigatur, & apparet & convincitur. Neq; certè pati poteſt generoſa illa indoles doctrinæ ſanæ, ut ſpuria dogmata vel tantillum temporis ſub uno ſecum nomine deliteſcerent. Quemadmodum enim in corpore pulchro vel minima labecula aut macula quæ adhæſerit, cerni poteſt & citiùs animadverti, eò quòd à reliqua diſcrepet pulchritudine, ſi ad eam componatur: aſt in deformibus & viſu turpibus, quæ turpicula ſunt non tam citò & facilè deprehenduntur; nam per deformitatis ſimilitudinem & congenerem formam latent: Ità quoque & in Chriſtianæ religionis & fidei ſplendore ac pulchritudine accidir: ſi quis vel tantillum in illa immutatum perverrerit, magnam operatur deformitatem, quæ ipſa & ſtatim deprehenditur; cùm cæterarum Gentium doctrina, utpote dedecore multiplici referta & turpitudine, nullum planè ſenſum ipſius ſequacibus admiſſæ turpitudinis vel notitiam ſuggerat. Quod ipſum eodem modo animadvertere licet in cæteris omnibus, etiam artibus, & ſcientiis: Nam in iis quæ conſtant exactiſſimè vel minima aberratio facilè diſcernitur; cùm in vulgaribus multa negligantur, & nec in errorum cenſu reputentur. Ità ſe res quoque habet & in principibus, & in dignitatis gradu ſuper alios conſtitutis, eóque magìs quò pluribus imperitaverint: Illi enim ſi vel leviter ceſpitaverint, exaggeratur, & magnum flagitium admiſiſſe omnium judicio denotantur: cùm tamen ſubditi & inferioris ordinis, ſi multoties ſimilia planè admiſerint, nullâ notitiâ notantur, neque id egiſſe animadvertuntur, ſed quicquid fecerint, unà cum parvitate & contemtu admittentis, & ipſum celatum atque occultatum penirus evaneſcit. In quantum igitur magnitudine, potentiâ, pulchritudine, accuratione, puritate, & omnimodâ aliâ perfectione Chriſtianorum fides & religio Paganorum ſuperat & transſcendit

pietatem,

pietatem, in tantum Malus ille bellum contra illam furioſius concitatum gerit in tantum etiam ſtolidorum & inſipientium hominum delicta, ad id quod rectum eſt adpoſita, diſcernuntur; nec fieri poteſt ut vel tantillo temporis ſpatio obvelentur, aut modum clàm & ſecretò ingrediendi ſortiantur. Verùm, quod in antedictis poſitum eſt à nobis, Catholica & Apoſtolica Dei eccleſia omnia Diaboli machinamenta nulli uſui nec actioni eſſe & inſervire declarat, quin & in ipſum machinatorem eadem convertit; ità hæreticorum blaſphemias facilè refutat, impudentiam pudore afficit, contra omnes & omnia poteſtatē inexſuperabilem & invictam habens, triumphis in ſalutem mundi ductis, glorioſiſſimè exaltatur.

Tu ideo (ô quo te nomine deſignem, ut meum explicem in te animi affectum & deſiderium?) Divini Spiritûs ſplendore mentem habens irradiatam, & ad lucem ſublatus rectæ pietatis, & opus ejuſmodi operatus quo ad Conſtantini illius Magni actiones ſubveharis, imitare adhuc primitias illas mentis, conſilii, ſapientiæ tuæ: Conſiſte validiùs ſuper petram fidei, in qua pulchrè per Dominum fundatus fuiſti: ſuperædificato actiones bonas, emendatæ vitæ gravitatem, ſuper fidem orthodoxam: noli ſuperſtruere ligna, fœnum, ſtipulas, materiem peccati combuſtibilem ac conflagrationi tantùm, nulli autem uſui prætereà, inſervientem; ſed aurum, argentum ædifices, & pretioſas rectè factorum res. hæc ſiquidem per tribulationes explorata, puriora redduntur, & pretioſiora apparent. In mandatis Chriſtus communis Dominus noſter & Magiſter hoc dedit, fructus nimirum virtutis proferre, nec fidem per opera pudefacere. Ad hunc modum Paulus magnus ille magiſter eccleſiæ conſilium dat: ità ſuadet Petrus Apoſtolorum coryphæus, cui claves & ingreſſus portarum cœleſtium concreduntur: ſic & reliquus Apoſtolorum chorus orbem terrarum informavit: hoc patres noſtri traditum ſuſceperunt; ad hunc modum nobis poſteris tradiderunt: hoc tibi nos ſuademus, & con-

ἐξήρηται, τοσοῦτον ὅ,τε πονηρὸς εἰς τὸν κατ' αὐτῆς ἀνερεθίζεται πόλεμον· καὶ τοσοῦτον πάλιν τὰ ἐξ ἀφρόνων καὶ κακοβούλων ἀνδρῶν ἁμαρτήματα ἐκ τοῦ εὐθέος καταφαίνεται, μηδ' ἐπὶ βραχὺ χώραν τοῦ λαθεῖν ἔχοντα, μηδέ τινα παρείσδυσιν ἐφευρίσκοντα. Ἀλλ' ὅμως ἡ τοῦ Θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία (ὡς καὶ φθάσαντες ἔφημεν) καὶ τοῦ πονηροῦ πάντα τὰ μηχανήματα, σαθρὰ καὶ ἄπρακτα διελέγχουσα, μᾶλλον δὲ κατ' αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ μηχανουργοῦντος ἐπαναστρέφουσα, καὶ τῶν αἱρετιζόντων ῥᾳδίως ἀποσκευαζομένη τὸ βλάσφημον, καὶ καταισχύνουσα τὸ ἀναίσχυντον, κατὰ πάντων ἄμαχον τὸ κράτος καὶ ἀήττητον ἀναδέχεται, καὶ καλοῖς καὶ σωσικόσμοις διαπαντὸς θριάμβοις ἐγκαλλωπίζεται.

Σὺ τοίνυν (ὦ τί σε προσειπὼν ἀξίως εἴπω τοῦ πόθου;) τῇ αἴγλῃ τοῦ θείου πνεύματος τὴν ψυχὴν αὐγασθεὶς, καὶ πρὸς τὸ τῆς εὐσεβείας φέγγος ἀναχθεὶς, καὶ ἔργον ἐργασάμενος, δι' οὗ πρὸς τὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου πρᾶξιν ἀνυψώθης, καὶ μίμησιν ἔχου τῆς ἀπ' ἀρχῆς σου γνώμης καὶ βουλῆς καὶ συνέσεως· στῆθι στεῤῥῶς ἐν τῇ πέτρᾳ τῆς πίστεως, ἐν ᾗ καλῶς ὑπὸ Κυρίου τεθεμελίωσαι· ἐποικοδόμει τῇ ὀρθῇ σου πίστει πράξεις ἀγαθὰς καὶ βίου σεμνότητα, μὴ ξύλα καὶ χόρτον, μηδὲ καλάμην, εὔφλεκτον τῆς ἁμαρτίας ὕλην, καὶ πρὸς καῦσιν μόνην, πρὸς οὐδὲν δὲ χρησιμεύουσαν ἕτερον· ἀλλὰ χρυσὸν καὶ ἄργυρον, τῶν κατορθωμάτων τὰ τίμια. ταῦτα γὰρ καὶ * περὶ πειρασμῶν δοξαζόμενα, καθαρώτερα καὶ τιμιώτερα διαδείκνυται. Οὕτω Χριστὸς ὁ κοινὸς δεσπότης ἐγκελεύεται καρποὺς ἀρετῶν προβάλλειν, καὶ μὴ καταισχύνειν τὴν πίστιν διὰ τῶν πράξεων. οὕτω Παῦλος ὁ μέγας τῆς ἐκκλησίας συμβουλεύει διδάσκαλος· οὕτω Πέτρος ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν οὐρανίων πυλῶν τὰς κλεῖς ἐμπεπιστευμένος καὶ τὴν εἴσοδον· οὕτω τῶν λοιπῶν ἀποστόλων ὁ θεῖος χορὸς τὴν οἰκουμένην ἐμαθήτευσεν· οὕτως ἡμῶν οἱ πατέρες παρειλήφασιν, οὕτως ἡμῖν, τοῖς μετ' ἐκείνους, παραδεδώκασιν· οὕτω καὶ ἡμεῖς σοι

κα'. * ἴσ. δοκιμ. κέ.

παραινοῦμεν καὶ συμβουλεύομεν, ἀρεταῖς κοσμεῖν τὴν πίστιν, καὶ τῇ πίστει τὰς ἀρετὰς λαμπροτέρας ἀπεργάζεσθαι. Ἐβουλόμην αὐτὸς ἐγώ σοι παρεῖναι, καὶ ταῖς πράξεσιν ἐφιστάναι, ἵνα τῶν μὲν καλῶν ἔργων αὐτεπάγγελτον διὰ τῆς ὄψεως λαμβάνων τὴν γνῶσιν, ἔτι μᾶλλον ἐν εὐθυμίᾳ καὶ χαρᾷ διακείμενος εἴην· εἰ δέ τι καὶ παράλογον συνέβη, μεθέλκειν ἔχοιμι ῥᾳδίως καὶ μεθαρμόζειν, ἐκ τοῦ παραχρῆμα, πρὸς διόρθωσιν. ἐπεὶ δὲ ἡ βούλησις τῆς δυνάμεως χηρεύει, καὶ πολλὰ τὴν ὁρμὴν ἀνακόπτοντα κωλύει, ὅ μοι λοιπόν ἐστι δυνατόν, γραφῇ τυπῶσαι τὰς παραινέσεις, ὡς καὶ κατ᾽ ἀρχὰς ὑπεσχόμην, ἤδη πειράσομαι.

κζ. Ὅτι μὲν οὖν χρὴ τὸ θεῖον εἰλικρινῶς ἀγαπᾷν καὶ θεραπεύειν, καὶ τὸ ὁμόφυλον ὡς ἑαυτὸν στέργειν καὶ φιλεῖν, ἔμφυτός πως τοῖς ἀνθρώποις ἡ γνῶσις καθέστηκεν· ἡ βούλησις δὲ μὴ συντρέχουσα τῇ γνώσει, εἰς θέσπισμα καὶ νόμον ἀναγραφῆναι τὴν κοινὴν ἐξεβιάσατο γνώμην. ὅτι δὲ ὁ τοῦ θείου εἰλικρινὴς ἔρως, καὶ ἡ τοῦ πλησίον στοργὴ καὶ τελεία ἀγάπη, τῶν ἄλλων ἐντολῶν ἐν ἑαυταῖς περιέχουσι τὰς πράξεις, οὐ χαλεπὸν μὲν καὶ αὐτόθεν κατανοῆσαι. παρίστησι δὲ τοῦτο καὶ ὁ δεσποτικὸς λόγος, ἐν οἷς φησὶ περὶ αὐτῶν, Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος κρέμαται, καὶ οἱ προφῆται. Καὶ γὰρ ὁ τὸν θεῖον ἔρωτα ἐνστερνισμένος, καὶ τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν στέργων καὶ φιλῶν, πατέρα μὲν καὶ μητέρα διαφερόντως ἀγαπήσει, καὶ τιμῆς τῆς πρώτης, μετά γε Θεόν, ἀξιώσει· Αἱμάτων δὲ ἐμφυλίων καὶ φόνων οὐ μόνον τὰς χεῖρας καθαρὰς φυλάξει, ἀλλὰ καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τοὺς λογισμοὺς μελέτης τοιαύτης· Οὐ μὴν οὐδὲ κλέψειεν ἐκείνου· οὐδεὶς γὰρ ὃν ὡς ἑαυτὸν φιλεῖ καὶ φυλάττει, τούτου κλέπτης ἐφωράθη· Ἀλλ᾽ οὐδὲ ἀλλοτρίους γάμους διορύξει· Οὐδ᾽ ὅρκον ἐπίορκον ὀμόσει, οὐ μὴν οὐδὲ μαρτυρίαν ψευδῆ κατὰ τοῦ πλησίον μαρτυρήσει· Καὶ ὅλως, οὐ χειρῶν ἀδίκων ἄρξει, τύπτειν ἢ περιπηλακίζειν ἐπιχειρῶν, ἢ τύραννος ἐραστὴς τῶν, ὅσα τῷ πλησίον ὑπάρχει, γινόμενος. ὁ γάρ τι τοι-

ſilium damus, nempe ut fidem illuſtres per actiones, & fide reddas actiones ſpecioſiores. Vellem ego quidem in rem præſentem eſſe tibi, & ruarum actionum regimen in me ſuſcipere, eo fine ut per oculos bonorum ruorum operum cognitionem actu ipſo uſurpans, majori gaudio repletus ſim & jucunditate; & ſi præter rectam agendi rationem aliquid tibi excideret, retrahere continuò & reformare poſſem, nullo negorio correctionem adhibens: Verùm cùm voluntati non reſpondeat poſſibilitas aut facultas, & imperum multa ſint quæ intercepteent atq; reprimant, quod unicum mihi relictum eſt ut præſtare poſſim, ſcripto, quod pollicitus ſum ab initio, admonitiones conabor delineare.

Deum eſſe ſincero affectu adamandum atque colendum, diligendum nobis congenerem hominem & amplectendum, quaſi inſita quædā hominibus cognitio ſuggerit: Dum autem voluntas cum cognitione non conſpirat, neceſſariò factum eſt ut notitia illa communis tanquam legis dictamen ſcripto traderetur. Porrò, quòd in Deum ſincerus Amor, & Dilectio proximi, & illa quidem perfecta, cæterorum mandatorum in ſe contineant actiones, haud certè difficulter è re ipſâ intelligi poteſt. Sed & docet hoc inſuper verbum illud Domini, quo cenſebat, *In duobus hiſce præceptis tota Lex ſuſpenditur & Prophetæ.* Qui enim Divinum ſibi amorem impectoravit & vicinum diligit ſicut ipſe ſe, patrem quidem & marrem excellentiori quodam modo complectetur, & poſt Deum præcipuo honore proſequetur; A ſanguine porrò & cædibus conſanguineorum puras ſibi manus conſervabit, ſed & linguam porrò & cogitationes ab ejuſmodi omni diſpoſitione mundas: Adhuc, nec furabitur qui ralis eſt, neque enim unquam illum ſpoliaſſe invenitur aliquis quem diligit, cui cuſtos apponitur; Sed nec alienum irrumpet thalamum; Nec falſum jurabit juramentum; nullum dicet falſum reſtimoninm contra vicinum ſuum, neque dabit initium injuriarum; Non pugnis cædere, non conſpurcare maledictis aggredietur; Non tyrannicè cȏncupiſcet ea quæ pertinent ad vicinum ſuum. Qui enim quid iſtiuſmodi

di attentaverit, uno actu utrumque violat, Amorem nempe in Deum & Dominum, & erga cognatum ſibi Affectum: hunc enim adoritur ex inſidiis, & malis circumſcribit; illum verò deſpectum & contemtum habet. Patet autem omnibus, quibus ſe pœnis, quàm gravibus ſubjicit & ineluctabilibus. Si enim qui mandata tranſgreditur humana, & imperium deſpicit ſibi præſidentis, condemnationem non effugiet, ſed & capite quandoque peccatum luit; is profectò qui per vim oblatam & inſidias ſtructas in conſervum ſuum, omnium rerum Dominum, Regem & Opificem inhonorat & nihili facit, verùm leges ab eo latas ludibrio habet & lubentiæ exponit, qualem, par eſt, ut ſubeat pœnam? Oportet igitur omni modo, omni curâ & diligentiâ, hæc mandata unà cum inculpata pietate & ſincera religione conſervare. Neq; enim aliter partem habere poſſimus cum fidelibus & Deo charis, nec regni cœlorum digni judicabimur. Enimverò cuilibet mortalium hoc incumbit, ut omnem exhibeat ſuam & quidem extremam potentiam in his conſervandis. Spectat hoc ad principem æquè ac ad ſubditos, juvenes & ætate provectiores, divites & pauperes: Nam communis eſt natura omnibus, communia hæc mandata dantur, communi curâ & ſolicitudine cuſtôdienda. At quæ ſpectant ante alia ad informandos principes, quæ magis par eſt ut tua obſervet poteſtas, unde tibi major accreſcet experientia, illa tibi in procinctu ſum ſuggeſturus. Principem enim oportet multiplici præditum eſſe probitate, cùm aliâ tum imprimis illâ quæ morum ſpectat pulcritudinem. unde illud adagium dicitur, Magiſtratus virum indicat. &, Quemadmodum aurum probat acies lapidea, ità & humanam mentem actiones cùm imperiales, tum ſubditorum diſpoſitiones diſcernunt.

At tu mihi ſedulus auditor adſis, nec auditor tantùm ſed & operator actionum bonarum & admiratione dignarum. Principium porrò à Deo & divinis arceſſemus. Oratio igitur connectit Deo hominem, eique familiarem reddit. Eſt autem illa cum Deo collocutio & congreſſus quidam intellectua-

τον κατατολμῶν, αὐτόθεν λυμαίνεται ἄμφω, καὶ τὸν ἔρωτα τὸν θεῖον καὶ δεσποτικὸν, καὶ τοῦ ὁμοφυοῦς τὴν στοργήν· τῷ μὲν ἐπιβουλεύων καὶ περιβάλλων κακοῖς, τὸν δὲ περίφαυλον ποιούμενος καὶ ὑπερορῶν. ἐξ ὧν εἰς οἵας ἀπαραιτήτους καὶ πικρὰς τιμωρίας ἐμβάλλει ἑαυτὸν, πᾶσίν ἐστι φανερόν. Εἰ γὰρ ὁ τῶν ἀνθρωπίνων προσταγμάτων καὶ τῆς ἐπιστατούσης ἀρχῆς ὑπερόπτης οὐ διαφεύγει τὴν δίκην, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ζῆν πολλάκις τὸν κίνδυνον ἔχει, ὁ τὸν δεσπότην τῶν ὅλων καὶ βασιλέα καὶ δημιουργὸν διὰ τῆς εἰς τὸν ὁμόδουλον παροινίας καὶ ἐπιβουλῆς ἀτιμάζων καὶ ἐξουθενῶν, καὶ τοὺς αὐτοῦ νόμους διαπαίζων, καὶ χλεύην δεικνὺς, ἡλίκην τινὰ τὴν τιμωρίαν δώσει; διὸ προσήκει παντὶ τρόπῳ καὶ πάσῃ σπουδῇ, μετὰ τῆς καθαρᾶς καὶ ἀμωμήτου ἡμῶν θρησκείας, καὶ ταύτας διαφυλάττειν τὰς ἐντολάς. οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστι, χωρὶς αὐτῶν, οὔτε τῆς τῶν πιστῶν καὶ φιλοθέων μερίδος γενέσθαι, οὔτε τῆς τῶν οὐρανῶν ἀξιωθῆναι βασιλείας. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀνθρώπῳ κη'.
παντὶ πάσῃ δυνάμει διαφυλακτέον, ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ, νέῳ καὶ πρεσβύτῃ, πλουσίῳ καὶ πένητι. κοινὴ γὰρ ἡ φύσις, καὶ κοινὰ τὰ προστάγματα, καὶ κοινῆς τῆς διαφυλακῆς καὶ ἐπιμελείας δεόμενα. Ἃ δὲ μᾶλλον πρὸς τὴν τῶν ἀρχόντων ὁρᾷ παιδαγωγίαν, καὶ τῇ σῇ φυλάττειν ἐπιτηδειότερα ἐξουσίᾳ, καὶ ἐξ ὧν ἔσται σοι καὶ περὶ τῶν ἄλλων πλείστη ἐμπειρία, ἐκεῖνά σοι νῦν εἰρήσεται· καὶ γὰρ πολλῆς τῷ ἄρχοντι δεῖ καλοκαγαθίας, τῆς τε ἄλλης, καὶ τῆς ἐν ἤθεσιν εὐκοσμίας. δι' ὃ καὶ φασίν, Ἀρχὴ ἄνδρα δεικνύει. καὶ, Ὅτι ὥσπερ ὁ χρυσὸς ἐν ταῖς λιθίναις ἀκόναις δοκιμάζεται, οὕτως ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐν ταῖς ἀρχικαῖς ἐργασίαις καὶ ταῖς τῶν ἀρχομένων διανοίαις ἐξετάζεται.

Σὺ δέ μοι μάλιστα πρόσεχε, ἵνα μὴ μό- κθ'.
νον ἀκροατὴς ἀλλὰ καὶ ποιητὴς γένῃ καλῶν καὶ ἀξιαγάστων πράξεων. ἀρχὴ δὲ ἡμῖν, κἀν τούτοις, ἀπὸ τῶν θείων. Εὐχὴ μὲν οὖν Θεῷ συνάπτει καὶ οἰκειοῖ, ὁμιλία τις ἔνθεος οὖσα, καὶ συνουσία νοερὰ τοῦ πάντων καλλίστου καὶ

τιμιω-

τιμιωτάτε· ἐξ οὗ πᾶσα μὲν οὐσίωσις καὶ συνοχὴ, πᾶσα δὲ πρόνοια καὶ χορηγία τῶν ἀγαθῶν, πᾶσα δὲ τελειότης καὶ διακάθαρσις τῶν παθῶν. Ὥστε εἰ καὶ μή τι ἄλλο κέρδος ἐκ τῆς εὐχῆς ἀνεφύετο, αὐτὸ δὴ τοῦτο μάλιστα τοῖς φιλοθέοις καὶ τοῦ ἀγαθοῦ φιλοθεάμοσιν ἀντὶ πάσης εὐφροσύνης ἤρκει, καὶ πάσης τῆς κατὰ τὸν βίον μακαριότητος καὶ εὐδαιμονίας. Ὅτι δὲ καὶ τῶν ἡμαρτημένων ἄφεσιν λαμβάνομεν δι' αὐτῆς, καὶ τῶν ἄλλων αἰτημάτων ὅσα συμφέρουσι τὰς ἀγαθοειδεῖς καὶ τελεσιουργοὺς δωρεὰς, προσκαλούμεθα ἀξιούμεθά τε τῶν ἀφάτων περὶ ἡμᾶς ἔργων καὶ δώρων διὰ τῆς ἐν αὐτῇ εὐχαριστίας τὸν εὐεργέτην ἀμείβεσθαι, καὶ δὴ καὶ οἷον ἀπαρχάς τινας αὐτῷ προσφέρειν, τὰς κατ' ἐκεῖνον τοῦ τε νοῦ κινήσεις καὶ δοξολογίας, τῆς νοερᾶς ἡμῶν καὶ λογικῆς ὑποστάσεως· ὅτε τοίνυν τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα τῇ εὐχῇ περιείληπται, πῶς οὐ δεῖ πρὸς ταύτην προθύμως ἐπεκτείνεσθαι, καὶ ταύτης ἐρᾷν σφόδρα καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι;

λ'. Σὺ τοίνυν προσεύχου μὲν εὐχὰς ἰδίας διαπαντὸς καὶ καθ' ἑαυτὸν τῷ Θεῷ· προσεύχου δὲ καὶ ἅμα τῷ πλήθει, καὶ ἐν τῷ φανερῷ· δι' ἑκατέρου μὲν γὰρ θεοφιλῶς πραττομένου, τὸ ὅσιον ἐστιν ἀποδιδόναι. ὅσον δὲ τὸ πρότερον εἰς καθαρότητα διανοίας πλεονεκτεῖ, τοσοῦτον τὸ δεύτερον εἰς μίμησιν τοὺς ὁρῶντας προσκαλεῖ. καὶ τὸ μὲν εἰς οἰκεῖον κέρδος συντελεῖ· τὸ δὲ καὶ τοὺς ἄλλους οἶδεν ὠφελεῖν· ὧν ἡ σωτηρία καὶ ἡ προκοπὴ, μεγάλη πάλιν τῆς ἀρετῆς ἐστι τοῦ ἄρχοντος μαρτυρία.

λα'. Ναοὺς ἐπ' ὀνόματι Θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ ἁγίων κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς οἰκοδόμει, καὶ τούτοις τὸν λαὸν ἐκκλησιάζεσθαι ἐθίζε· ἵνα κοινῇ τὸ θεῖον ἐξιλεούμενοι, καὶ κοινὴν τὴν δοξολογίαν προσάγοντες, εἰς κοινήν τε μᾶλλον ὁμόνοιαν συνελαύνωνται, καὶ κοινὴν καρπῶνται τὴν σωτηρίαν καὶ ὠφέλειαν.

λβ'. Αἱ θυσίαι μὲν τῆς ἱερᾶς ἡμῶν λατρείας τοῖς ἱερεῦσιν ἀνάκεινται· οἷς ὑπηρετῶν προ-

lis, qui eſt omnium rerum pulcherrimus & pretioſiſſimus. Ab illo emanat ſubſtantia omnis & conſiſtentia; ab illo providentia & bonorum exhibitio; perfectio omnis, & affectuum omnis emundatio. Quocirca ſi ab oratione nulla alia utilitas egrederetur, iſtud tamen unicum apud homines Deum diligentes & videndi curioſos inſtar omnis alterius oblectamenti, omnis quæ in vita contingere poteſt beatitudinis & felicitatis, eſſet abunde ſuffecturum. Aſt cùm per eandem peccatorum obtinemus remiſſionem, & quicquid nobis conducibile ſit recipimus, donis donati optimis, & perfectos facientibus recipientes, necnon in ſe ſpecioſiſſimis; ad operandum ea advocamur quæ inexplicabilia omnia nobis conferre ſolent: Per gratiarum portò actionem, quam in precibus expedimus, benefactorem quaſi remuneramus, & tanquam quaſdam illi primitias offerimus, præſentes animi noſtri affectiones & motus, doxologias quoque ab intelligibili noſtra & rationali natura reſultantes. Cùm igitur tot & tanta per orationem procurentur, quomodo non æquum ſit, ut nos alacriter in illa extendamus, eam vehementiùs depereamus & omni modo amplectamur. Orato igitur indeſinenter privatim & apud te Deum: ſed & palàm & unà cum multitudine orato. Certè per utrumque orandi modum, ut Deum amantem decet, obſervatum ſanctificatio habetur. In quantum verò prius illud ad mentis tuæ conducit puritatem, in tantum id quod ponitur ſecundo loco, intuentes in imitationem vocat. Et alterum quidem privatis commodis inſervit, alterum inſuper conducit & alienis. Illorum porrò ſalus & in virtute progreſſus illuſtre admodum teſtimonium virtuti Imperantis perhibet.

Templa Deo & ſanctis ejus ſecundùm leges ædifica eccleſiaſticas: Eò populus convenire in cœtus aſſueſcat, in eum finem ut communibus votis Deum propitium facientes, & communiter doxologiam ei offerentes, ità magis cùm in communem concordiam coaleſcant, & communem referant cùm ſalutem tum etiam alias utilitates.

Sacrificia ſacrata noſtræ religionis ſpectant ad ſacerdotes: quibus ſi liben-

ter

ter te accommodabis, & oblationes tuas dederis, & benevolentiam ex eo facto, & ſimul gratiam indè non vulgarem reportabis. Poteris autem, modò animus adſit, & tute per te pulcherrimum Deo offerre ſacrificium & delectabile, ſi vitam ipſi puram & animum rectum pulchrè obtuleris.

Ad rei verò totius publicæ adminiſtrationem cùm intelligas plurimùm conferre mentis valentiam & agilem dexteritatem, noli curam hanc obire negligentiùs. Et certè prudentiam in procinctu non habebit ille qui non eſt à natura ad illam comparatus. Meditatio ſedula, experientiáque rerum, quæ cognitionem ad manum ſuppeditant, non rarò virum uſu exercitatum faciunt multò acutiùs in procinctu videre quàm alios quibus à natura hæc facultas conceſſa eſt. Quocirca providentiam decet exercere per totum totius vitæ curſum. Acquiritur illa autem dum recolimus & meditamur res olim geſtas, dum congreſſum affectamur & familiarem ſermonem prudentium in vita exſiſtentium, dum rerum quotidianam experientiam colligimus. Actio enim acquirit vires per imitationem, conſilium & operationem, atque ità Divino non adverſante auxilio in finem commodum conducit.

Habitum, figuram, motum corporis noli tanquam vilia contemnere. Ordo enim in illis qui eſt optimus obſervatus, & diſpoſitio præclara, non minima videtur eſſe prudentiæ portio. Illi autem quibus non eſt poſitum in proclivi vim, facultatem, pulchritudinem in anima deliteſcentem intueri, facilè ducuntur externis ſpectaculis, & rerum oculis non ſubjectarum exinde amatores exſiſtunt & præcones. Ideo decet vultu bene diſpoſito, comâ exornatâ, veſtitu & amictu gravitatem præ ſe ferre & decorem: non ad mollitiem vel curioſitatem deviare, nec ultra quam par eſt ad neglectum transferri. Dedecet enim utrumq; & contemtum parit, & abhortet à principis viri ratione & ſtatu. Sed & principem decet inceſſus bene compoſitus: nam nec moveri debet diſſoluto & muliebri motu, neque rurſus novitatem affectare per confertum, perturbatum, diſparem in-

θύμως καὶ προσφέρειν, πολλῆς τῆς διὰ τούτων ἀπολαύσῃς καὶ εὐεργεσίας καὶ χάριτος. δύναιο δ' ἂν καὶ σύ, βουληθείς, κάλλιστον ἀνιερουργῆσαι Θεῷ θῦμα καὶ ἐρασμιώτατον, βίον αὐτῷ καλλιερούμενος καθαρόν, καὶ διανοίας ὀρθότητα.

Εἰδὼς δὲ ὡς μεγάλη ῥοπὴ πρὸς τὴν τῶν ὅλων διοίκησιν, ῥώμη καὶ τάχος διανοίας, μηδὲ ταύτης ἀφίστασο τῆς ἐπιμελείας. ἀγχίνουν μὲν γὰρ οὐκ ἔστι γίνεσθαι τὸν μὴ φύσει τοῦτο πεφυκότα· μελέτη δὲ καὶ πραγμάτων πεῖρα, πρόχειρον ἐμποιοῦσαι τὴν γνῶσιν, πολλάκις ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις ὀξύτερον ἔδειξαν τὸν ἐγγεγυμνασμένον, ἢ τοὺς ταύτης τῆς δυνάμεως κατὰ φύσιν μετεσχηκότας. δι' ὃ φρόνησιν ἀσκεῖν προσήκει διὰ βίου· αὕτη δὲ περιγίνεται μελέτῃ μὲν καὶ μνήμῃ πράξεων πρεσβυτέρων, ὁμιλίᾳ δὲ καὶ συνουσίᾳ τῶν περιόντων ἀνδρῶν φρονίμων, καὶ ἐμπειρίᾳ δὲ τῶν κατὰ τὸν βίον πρακτέων. πρᾶξις γὰρ μιμήσει καὶ βουλῇ καὶ διαχειρήσει κράτος συλλαβοῦσα, τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς οὐκ ἀντιπραττούσης, εἰς συμφέρον τέλος ἀποβαίνει. λγʹ.

Μηδὲ τῶν περὶ τὸ σῶμα δὲ ἠθῶν καὶ σχημάτων καὶ κινήσεων, ὡς εὐτελῶν, ὑπερόρα· καὶ γὰρ καὶ ἡ ἐν αὐτοῖς ἀρίστη τάξις καὶ κατάστασις οὐκ ἐλάχιστον μέρος φρονήσεως ἔδοξεν εἶναι· καὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι μὴ συνιδεῖν εἰσιν ἐκ τοῦ ῥᾴστου δεινοὶ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ δύναμιν καὶ τὸ κάλλος, οὗτοι τοῖς ἔξωθεν θεάμασι ξεναγούμενοι, καὶ τῶν ἀδήλων ἐρασταὶ καὶ ἐπαινέται καθίστανται. Διὰ τοῦτο δεῖ καὶ προσώπου διαθέσει, καὶ κόμης ἀσκήσει, καὶ περιβολῇ ἐσθῆτος κόσμιον ὁρᾶσθαι καὶ σεμνόν, μήτε εἰς τὸ βλακῶδες καὶ περίεργον ἐκφερόμενον, μήτε πάλιν παρὰ τοῦ μετρίου πρὸς τὸ ἠμελημένον καθελκόμενον. ἑκάτερον γὰρ ἀπρεπὲς καὶ εὐκαταφρόνητον, καὶ ἀρχικῆς πολιτείας ἀλλότριον. Καὶ βαδίσματος δὲ πρέπει τῷ ἄρχοντι εὐταξία, μήτε εἰς τὸ θηλυπρεπὲς καὶ ἔκλυτον ἀσχημονοῦντι τὴν κίνησιν, μήτε μὴν εἰς τὸ ἀθρόον καὶ τεταραγμένον καὶ ἀνώμαλον ταύ- λδʹ.

τὴν ἐκπιαπρίζοντι· καὶ ὅλως, πᾶσα κίνησις τάξει κοσμείσθω.

λε'. Δεῖ δὲ καὶ τὸ ἐν λόγοις τάχος εὐλαβεῖσθαι. ταχυλογία γάρ, ἐν μὲν ἀγωνιστικαῖς διαλέξεσι καὶ ἁμίλλαις, οὐκ εὐκαταφρόνητον ἴσως, οὐδὲ ἀγεννές· ἐν ὁμιλίᾳ δέ, ἀνόητον καὶ ἐπισφαλές· ἐν δὲ προστάγμασι, καὶ μάλιστα τοῖς πολιτικοῖς καὶ κοινοῖς, εὐτελὲς καὶ ταπεινόν. Ἐντελέστερον δ' εἰπεῖν, ταχύτης ἐν πράξει καὶ λόγοις καὶ κινήμασι, σὺν εὐταξίᾳ, θεῖον μέν τινα καὶ ὑπερφυῆ ἀποφαίνει τὸν ἔχοντα. σπάνιον δέ, καὶ συνελθεῖν ἅμα πάντα χαλεπώτατον. τὸ δὲ ἐν τούτοις σύμμετρον σὺν εὐταξίᾳ, σεμνόν τε καὶ ἀξιάγαστον, καὶ μεστὸν ὄγκου καὶ σὺν εὐλαβείᾳ, ποθεινὸν ὁρᾶσθαι παρασκευάζει, καὶ ἄρχειν ἐπιτηδειότερον, εἴπερ καὶ ἐν τοῖς ἀρίστοις ἐστί τι τῷ πλήθει ἐρασμιώτερον. ταχύτης δὲ σὺν ἀταξίᾳ, ἔμπληκτον καὶ μανικόν, καὶ παραδιορθοῦν ἐνίοτε μεγάλα, καὶ σφάλλον ὡς τὰ πολλὰ παραπλήσια. ἡ δὲ σὺν ἀταξίᾳ βραδύτης, νωθρὸν καὶ ἠλίθιον, καὶ σφάλλει μὲν ἐνίοτε καὶ μεγάλα, κατορθοῖ δὲ ἐλάχιστα, καὶ ταῦτα λίαν ταπεινά, καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς ἐκείνου πράξεις μόνον παραμετρούμενα, κατορθώματα.

λϛ'. Τὸ πρὸς γέλωτας διαθρύπτεσθαι, μετὰ τοῦ ἀσχημονεῖν τὴν μορφήν, καὶ τοῦ ἤθους ἐστὶν ἐξυβρίζειν τὴν εὐστάθειαν.

λζ'. Αἰσχρορρημοσύνης δὲ πάσης καὶ ἀκοὴ καὶ γλῶσσα καθαρευέτω. ἃ μὲν γάρ τις ἀκούων ἥδεται, ταῦτα καὶ λέγειν οὐκ αἰσχύνεται· ἃ δέ τις λέγων οὐκ αἰσχύνεται, ὅτι καὶ πράττειν οὐκ αἰσχυνθήσεται, μεγάλην παρέχει ἀπόδειξιν. Δι' ὅλου δέ, γλώσσης φυλάσσου παρολισθῆσαι. ῥήματι γὰρ βραχυτάτῳ πολλάκις ὑποσφαλεῖσα, μεγάλην ἤνεγκε ζημίαν, αὐτοὺς τοὺς περὶ τοῦ ζῆν ἐσχάτους ἀναρρίψασα κύβους.

λη'. Ἔχε τὰ ὦτα τοῖς μὲν ἀδικουμένοις ἀνεῳγμένα, πρὸς δὲ τὰς τῶν ἀδικούντων ἐπαγωγὰς καὶ πιθανολογίας ἀποκεκλεισμένα.

λθ'. Χείλη δὲ κατήγορα, καὶ συκοφαντίας, ἀποστρέφου· πολλάκις γὰρ παῖδας κατὰ πα-

greſſum. omnis autem corporis motio ordine omnino diſponatur.

Cavenda eſt & in ſermone velocitas. Eſt autem illa forſitan alicujus uſûs in contentioſis & eriſticis congreſſibus, nec virum dedecet generoſum: ſed ſtulta eſt & periculoſa, adhibita ſi ſit in colloquiis familiaribus: In mandatis dandis, politicis præſertim & rem ſpectantibus communem, humilis eſt & nullius pretii. Exaccuratè dicere, celeriter perficere actibus, ſermonibus, motibus, cum decore verſari, divinæ fortis illum eſſe & ultra communem arguit qui ità comparatus eſt. Verùm rarò admodum & difficulter contingit ut ſimul omnia in unum conſpirent. moderatio ornata, gravitas viſu digna, cum pondere quodam & cautione conjuncta, ea poſſidentem conſpicuum cum jucunditate quadam, & ornatum reddit ad imperandum, &, ſi quid vulgus quod optimum cenſetur adamare queat, placitum. Volubilitas verò ſine ulla diſpoſitione vel ordine furioſum quiddam & inſanum videtur: ſæpius aberrat à recto, etiamſi aliquando prodeſſe poterit vehementer. Tarditas cum confuſione, ſtultum quid, imbelle: aberrare videtur plerunque, & quidem in magnis, licèt interdum aliquid perficiat boni; ſed illud tenue & nullius pretii, quódque non aliter habeatur bonum, quàm collatum ad cæteras ejus actiones.

Riſu-diſrumpi, cum deformitate vultûs & morum dedecore, conſtantiam & gravitatem contumeliâ afficit.

Immunis ſit cùm auditus tum etiam lingua à turpiloquio. Quæcunque cum voluptate quis audire geſtit, illa eadem effari non pudefit: & quæ quis dicere non erubeſcit, certè nec erubeſcet perpetrare. cujus rei ità edidit demonſtrationem. Omnino caveas nè linguâ prolabaris. ſępe enim vel leviſſimo ſermone lapſa, ingens intulit detrimentum, & certò de capite periclitata eſt, jecítque aleam.

Aures præbe patulas injuriâ affectis, clauſas contrà ad afficientium injuriâ lenocinia & probabiles inductiones.

Labia accuſatoria & ſycophantica aſſpernere: nam non rarò & liberos furere

in

in parentes, & parentes in liberos, adegerunt, vitę vincula & connexiones diſruperunt, & in ſe invicē conſanguineos excitarunt. Quid autē illa minora commemoro? vel unica ſycophãtæ vox civitates & domos integras ſubvertit ſæpe.

Nè ſis in amicitia ineunda velox; initam verò omni modo nexu conſerva indiſſolubili, totum in te proximi derivans onus, niſi fortè cum periculo tuæ animæ jungatur. Certamina & diſcordiæ inter amicos in contemtum adducunt univerſum hominum propoſitum & diſpoſitionem: nec culpæ tantùm obnoxii, ſed & ſine culpa qui ſunt, in eandem ſuſpicionem trahuntur. Illorum fruere amicitiâ qui cum aliis ſine fuco ſinceram ſemper amicitiam cuſtodierunt; qui nec oculo invido intuiti ſunt florentes, nec poſitos in adverſis neglexerunt. Exſtitere multi qui tulerunt opem afflictis & auxiliati ſunt amicis, at felicitatem in proſperis eorum ferre nequivere: quos neutiquam redarguit oblata commiſerandi occaſio, illos affectus invidiæ palàm fecit. Habe ergò tibi amicos non malos ſed optimos. Certè qui in amicos eliguntur, mores & diſpoſitiones propalant ipſos eligentium. Per probos & honeſtos, ſi quis in aliquo lapſus ſit, tacitè in amiſſum locum reducetur: Improbi bonitatem quâ quis præditus eſt depopulantur. Probi, ſi quid deſit de virtutis menſura, è ſuo penu ſupplendo, defectum tollunt & reſarciunt: ſed cum improbis converſatio, quicquid boni ſit reliquum, declarat eſſe adulterum. Noli ab amicis libenter ea quæ delectent audire, potiùs autem cum veritate juncta: Si enim inimicis nè verum quidem dicentibus fides adhibenda, & id quod verum eſt ab amicis deperiit, eò quòd id quod dulciter arridet tantùm proloqui voluerint, unde erit ut in veritatis cognitionem, ad illam converſi, deducamur? unde ut ab iis diſcedamus quæ nos parùm piè interdum dicimus vel facimus? Exiſtima idcirco plurifariam differre aſſentatores ab amicis. Illi coràm laudantes & in os, nullo ſenſu te affici permittent eorum quæ ſunt à te minùs rectè geſta; apud alios autem calumniando, majora eſſe quàm ſunt revera clamabunt: Amici verò, repre-

τέρων, καὶ πατέρας ἐξέμηνε κατὰ παίδων, καὶ βίον ἔχθιστον, συζυγίας καὶ συγγενεῖς ἐπανέστησε κατ᾽ ἀλλήλων. καὶ τί λέγω; πόλεις ὅλας καὶ οἰκίας ἀνέτρεψε μία φωνὴ συκοφάντου.

Μὴ ταχὺς ἦσθα ζευγνύειν εἰς φιλίαν· μ.
συζεύξας δὲ, παντὶ τρόπῳ τὸν δεσμὸν ἄλυτον συντήρει, ἅπαν τοῦ πλησίον ἀνέχων τὸ βάρος, πλὴν εἰ μήπω ψυχῆς κίνδυνον ἐπάγει· αἱ γὰρ πρὸς τοὺς φίλους διαστάσεις τὴν ὅλην προαίρεσιν ἐκφαυλίζουσι τῶν ἀνθρώπων, καὶ οὐ τὸν ὑπαίτιον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀναίτιον εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόνοιαν κατασπῶσιν. Ἐκείνοις δὲ κέχρησο φίλοις οἳ πρὸς ἑτέρους κατὰ πάντα καιρὸν ἄδολον διεσώσαντο τὴν φιλίαν, καὶ μήτε εὐπραγοῦσι βασκανίας ἐπέβαλον ὀφθαλμὸν, μήτε ἠμέλησαν δυσπραγούντων. πολλοὶ γὰρ κακῶς μὲν πράττουσιν ἐπικουρῆσαί τε καὶ συναρῆξαι τοῖς φίλοις, εὖ δὲ φερομένων, ὁρᾷν οὐκ ἤνεγκαν τὴν εὐημερίαν· καὶ οὓς οὐκ ἤλεγξε καιρὸς συμπαθείας, τούτους ἐφώρασε τὸ πάθος τοῦ φθόνου. Κτῶ τοίνυν φίλους, μὴ τοὺς φαύλους, ἀλλὰ τοὺς ἀρίστους. ἐκ γὰρ τῶν φιλουμένων ὡς τὰ πολλὰ κρίνεται τὰ ἤθη τῶν φίλων· καὶ διὰ μὲν τῶν σπουδαίων ῥᾷστον ἄν τις,* καὶ περισφαλεὶς, ἐπαναχθείη· οἱ φαῦλοι δὲ καὶ τὴν προσοῦσαν λυμαίνονται καλοκαγαθίαν. καὶ οἱ μὲν καὶ τὸ λεῖπον εἰς ἀρετὴν, δι᾽ ἑαυτῶν ἐπιτεχίζοντες, ἀνελλιπεῖς φαίνεσθαι ποιοῦσιν· ἡ δὲ πρὸς τοὺς φαύλους ἐπιμιξία, καὶ ὅσον ἐστὶν ὑπόλοιπον ἀρετῆς, νόθον ἀποφαίνει. Μὴ ζήτει δὲ παρὰ φίλων ἀκούειν τὰ ἡδέα, ἀλλὰ τὰ ἀληθῆ μᾶλλον· εἰ γὰρ ἐχθροῖς μὲν, οὐδ᾽ ἀληθεύουσι, πιστευτέον, φίλοις δὲ διέφθορε τὰ τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ ἡδὺ λέγειν ζητοῦσι κἀκεῖνοι, πόθεν ἡμῖν ἀλλαχόθεν ἡ τῆς ἀληθείας* ἔσοιτο γνῶσις, καὶ ἡ ἐπιστροφὴ,* τῶν οὐκ εὐαγῶς ἐνίοτε παρ᾽ ἡμῶν λεγομένων ἢ πραττομένων*; Διὸ μέγιστον ἡγοῦ φίλους κολάκων διαφέρειν. οἱ μὲν γὰρ κατὰ πρόσωπον ἐπαινοῦντες, σέ τε τῶν, ὡς εἰκὸς, ἁμαρτανομένων συναίσθησιν λαβεῖν οὐκ ἐῶσι, καὶ μείζω ταῦτα πρὸς τοὺς ἄλλους ταῖς διαβολαῖς ἀποτελοῦσιν· οἱ δὲ γνήσιοι, τῷ διὰ φιλίας ἐλέγχῳ, συνιδεῖν τὸ

* τῶν περισφαλῆ.
* ἔσται.
* ἢ τῶν.
* ἴσ. -των ἀποστροφῆς

 προ-

παραινομηθὲν μᾶλλον δυναμῶσι, κἂν τι δέῃ πρὸς τοὺς ἔξω λέγειν, ἀντὶ κατηγορίας ἀπολογίαν τοῦ πραχθέντος ἐκμηχανῶνται. Ὅσον οὖν τοῦ ἐπὶ κακίαν προκόπτειν τὸ ἀρετὴν ἀσκεῖν διενήνοχε, καὶ τοῦ διαβάλλεσθαι ἐν τοῖς ἀρχομένοις τὸ τὰς διαβολὰς διαλύειν, τοσοῦτον δεῖ παρά σοι τοὺς εὔνους πλέον ἔχειν τῶν κολάκων.

μα'. Τῶν ἀπορρήτων, ἃ μὲν τὴν σὴν ἀρετὴν αὐξάνει, κοινώνει τοῖς φίλοις· ἃ δὲ τὴν γνώμην φαυλίζει, μήτ' αὐτὸς μετέρχου, μήτε τοῖς φίλοις ἀνατίθει· ἄριστον μὲν γὰρ τοῦτο καὶ χωρὶς αἰτίας ἑτέρας. Πλήν γε δή, καὶ εἰς κόρον, οἷα πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα, τοῦ φίλου τραπέντος, μᾶλλον τῆς παραινέσεως τὸ χρήσιμον καθορᾶται· τὸ μὲν γὰρ φαῦλον τῶν κρυφίων, τότε μάλιστα τοὺς λογισμοὺς τοῦ συνεγνωκότος ὑποτρέχον καὶ διακυμαῖνον, θᾶττόν τε, καὶ σὺν οὐδενὶ ὄκνῳ, τῆς ἀγάπης ἀποστήσει, καὶ πρὸς ἐπιστροφὴν ἰδεῖν οὐκ ἐάσει· σοί τε διαβολὴν βαρεῖαν, ἔκφορον γεγονός, ἐποίσει, καὶ πρὸς τὸν ἐξειπόντα χαλεπώτερον διαθήσει. τὸ δὲ χρηστὸν τόν τε συνεγνωκότα ῥαγῆναι τῆς φιλίας ἐπικωλύσει, δεσμῷ κρατίστῳ, τῇ ἀρετῇ, βιαζόμενον, καὶ εἰς ἔπαινον τῆς σῆς ἀγλαΐας γνώμης ἐπὶ νοῦν ἐρχόμενον, διαναστήσει, καί σε δηλονότι ταῦτα συνορῶντα, οὐκ ἀηδῶς ἀναλαβεῖν, εἴ τι παρηνέχθης, τήν τε πρὸς αὐτὸν ὁμιλίαν καὶ τὴν ἐν τῷ πόθῳ σχέσιν ἀναπείσει. Ἀεὶ μὲν οὖν φίλους εὐλόγει, μάλιστα δὲ τοὺς ἀπόντας ἐπὶ τῶν παρόντων. οὕτω γε γὰρ καὶ τὸ τῆς κολακείας διαφύγοις, οὐδ' ἴχνος αὐτῆς ἐν σοὶ φαίνεσθαι παρασκευάζων, καὶ τοῖς φίλοις ἴση πράττων κεχαρισμένα, τοιοῦτον σεαυτὸν εἶναι τοῖς παροῦσι πιστώσας, οἷος αὐτοῖς περὶ τῶν ἀπόντων ἐγνώσθης.

μβ'. Οὕτω δὲ σεαυτὸν φιλίᾳ περιφράξας, ἔσῃ τοῖς μὲν εἰς ἑτέρους καὶ εἰς τὰ κοινὰ πλημμελοῦσιν ἀπαραίτητος, τοῖς δὲ εἰς σὲ ἁμαρτάνουσι συμπαθέστατος. διὰ μὲν γὰρ ἐκείνου εὐνομία ἔσται τῇ πολιτείᾳ, καὶ ἡ σὴ περὶ τοὺς ἀρχομένους ἐπίδηλος σπουδὴ καὶ κηδεμονία·

henſione ſuâ amicâ, peccatum ut videte poſſis meliùs, efficient; quòd ſi opus ſit apud alienos de eo verba facere, non illi accuſationem ſed apologiam meditantur. In quantum igitur virtutis exercitium progreſſum in malis antecedit, & ſatius eſt apud ſubjectos criminibus abſolvi quàm accuſari, in tantum te oportet benevolos omnibus adulatoribus anteferre.

De ſecretis, illa quibus in te virtutis ſtudium augeatur amicis imperti. ſed quæ judicium depravant, illa nec actites, nec apud amicos deponas. Eſt hoc quidem optimum factu ſine ullo alio reſpectu. Quòd ſi, ut fit in humanis rebus, amicorum ſatietas te ceperit, hîc ſcio id quod utile eſt admonitione præferes. Malum enim ſiquid in ſecretis fuerit, tunc imprimis mentem & cogitationem hominis conſcii alicujus ſubiens, tumultu implet, quantocyùs certè nec gravatè recedit ab amicitia, ità ut nec admittat revertendi aut reſpiciendi animum.propalam verò idem factum magno tibi futurum eſt dedecori, & in eum qui palàm fecit, implacabiliotem faciet. Bonum verò quidvis illum qui eſt conſcius non patitur ab amicitia divelli, cùm virtutis fortiſſimo vinculo conſtringatur: & ad laudem optimæ tuæ & præclaræ voluntatis, animo cùm ſit repræſentatum, excitabit adhuc magìs, neque tu qui tibi ſcilicet eorum conſcius es, ægrè perſuadeberis illum, ſi quid perperàm commiſſum eſt, ad familiarem iterum congreſſum & fruitionis deſiderium admittere. De amicis igitur ſemper optimè loquaris & perſuaſus ſis, abſentibus præſertim, idque cotam aliis: Ità & ſuſpicionem adulandi evitabis, cùm nec vel leviter impreſſum apud te veſtigium illius vitii reſidere perſuaſum dabis, & amicis quæ grata & accepta ſunt facies. Præſentes enim opinabuntur te eundem erga ipſos futurum aliàs, quem agnoverint ipſi erga abſentes te fuiſſe.

Ad hunc modum ubi te amicis communiveris, eris in illos qui contra alios tum etiam in rempublicam deliquerint, implacabilis; ſed commiſericors in eos qui te offenderint. Ità enim fiet, ut rectè in republica procedant leges, & bene cognita & perſpecta erit illa cura & ſolici-

ſolicitudo quam erga ſubditos geris. Ità quoque fiet, ut intelligatur quàm humanus ſis,& benè animatus. qui mores regem cùm deceant,in te erunt prędicabiles. Tyranni plerunque negligunt & inſuper habent injurias communitati hominum atque aliis irrogatas, ſed ſuas ipſorum proprias rigidiſſimè ſolent vindicare: Regem verò, qui ſecundùm juſtitiam imperium adminiſtrat,decet ſuas injurias humaniter condonare, ſed communes & aliis irrogatas cum juſtitia reformare & diſponere.

Ut magnam is meretur laudem, qui cùm ſummam habeat lædendi poteſtatem, juſtum tamen ſe exhibet; ità multo vituperio dignus, qui cùm nullâ re indigeat neceſſariâ, manus tamen rebus alienis injicit. Indigenti ſiquidem excuſatio eſt paupertas, licèt non admittenda, ſi deliquerit contra juſtitiam: ſed qui, cùm poteſtatem habeat, nec ullâ re indigeat, injuriam facit, prorſus eſt ſine omni excuſatione.

Quantò quis majorem poteſtatem obtinet, tantò majori virtute debet is præcellere. Qui contrà facit,tria ſimul admittit improbiſſima:ſe perdit ipſum; intuentes ad peccandum allicit; Deum facit blaſphemari, qui tam improbo tradidit poteſtatem. Quocirca decet unumquemque malum declinare; ſed ante alios, eos qui ſunt cum imperio.

Ità ergò ſubditis tuis impera, ut nequaquam tyrannidi, ſed eorum confidas benevolentiæ. Eſt enim benevolentia & longè excellentius & multò tutius firmamentum quàm metus. Illud autem acquiritur virtutem poſſidendo, & labores curámque erga ſubditos impendendo. Ità fiet ut vitam verè vitalem & regiam agas ipſe,atque illos dum tutos & incolumes præſtas ab inſidiis & calamitatibus præter jus illatis, gloriam tibi partam immortalem conſervabis.

Leges exactiſſimè latas laudato & amplectere: Illas porrò intuendo, vitam tuam dirige: noli autem juxta illarum legum calculos pœnas inexorabiles ſubditis tuis irrogare; potiùs autem clementioribus inſtitutis illos eruditos tege. Ità fiet, ut dum exactam in teipſo rationem inis, metuendus vi-

διὰ δὲ τούτου τὸ φιλάνθρωπον τῆς γνώμης καὶ ὁ βασίλειος ὡς ἀληθῶς ἀνακηρύττεται τρόπος. οἱ μὲν γὰρ τύραννοι τὰ κοινὰ τῶν ἀδικημάτων καὶ τὰ εἰς ἀλλήλους πολλάκις ὑπεροραῶσι, πικρῶς δὲ τὰ εἰς ἑαυτοὺς ἐξετάζουσι· βασιλέως δὲ ἐστι καὶ ἀρχῆς ἐννόμου ταύτης ἔργον, τὰ μὲν εἰς ἑαυτὸν φιλανθρώπως φέρειν, τὰ δὲ εἰς κοινὰ καὶ εἰς ἀλλήλους δικαίως εὐθετεῖν καὶ διεξάγειν.

Ὥσπερ πολλῶν ἐπαίνων ἄξιος, ὁ μεγάλην ἐξουσίαν τοῦ ἀδικεῖν λαβὼν, καὶ τὰ δίκαια πράττων· οὕτω πολλῶν ὑπεύθυνος ψόγων, ὁ μηδενὸς ἐνδεὴς τῶν ἀναγκαίων, καὶ εἰς τὰ ἀλλότρια τὰς χεῖρας ἐκτείνων. ἀνδρὶ μὲν γὰρ πενομένῳ πρόφασις, εἰ καὶ παράλογος, τοῦ ἀδικεῖν, ἡ πενία· ἀνὴρ δὲ δυναστείαν ἔχων, καὶ ἀπορίαν οὐκ ἔχων, ἀναπολόγητον ἔχει τὴν ἀπὸ τοῦ ἀδικεῖν ἁμαρτίαν. μγ'.

Ὅσῳ δέ τις προέχει τῇ ἀρχῇ, τοσούτῳ χρεωστεῖ προτεύειν καὶ τῇ ἀρετῇ. ὁ δὲ τοὐναντίον ποιῶν, τρία ἅμα, καὶ κάκιστα, ἐπιτελεῖ· ἀπόλλυσιν ἑαυτόν· τοὺς ὁρῶντας εἰς κακίαν προσκαλεῖ· βλασφημεῖσθαι παρασκευάζει τὸν Θεὸν, ὅτι τοιούτῳ τηλικαύτην ἐνεχείρισεν ἀρχήν. διὰ τοῦτο παντὶ μὲν ἀνθρώπῳ φευκτέον ἡ κακία, μάλιστα δὲ τοῖς ἐν τῇ ἀρχῇ. μδ'.

Ἄρχε τοίνυν τῶν ὑπηκόων, μὴ πεποιθὼς τυραννίδι, ἀλλὰ τῇ τῶν ἀρχομένων εὐνοίᾳ. εὔνοια γὰρ μεῖζον ἀρχῆς βάθρον καὶ ἀσφαλέστερον, ἢ φόβος. τοῦτο δὲ ἀρετῶν τε κτῆσις ποιεῖ, καὶ οἱ περὶ τὸ ὑπήκοον πόνοι καὶ φροντίδες. οὕτω δὲ αὐτός τε ὡς ἀληθῶς βασιλικῶς καὶ ἡδέως βιώσῃς, κἀκείνοις ἐλευθέραν ἐπιβουλῆς καὶ συμφορῶν ἀλογίστων τὴν πολιτείαν συντηρήσας, ἀείμνηστον σαυτοῦ κλέος τὸν ἅπαντα χρόνον καταλείψεις. με'.

Νόμων τοὺς ἀκριβεστάτους ἐπαίνει καὶ ἀποδέχου· καὶ πρὸς ἐκείνους βλέπων, τὸν σεαυτοῦ ῥύθμιζε βίον· μὴ μέντοι κατὰ τὰς ἐκείνων ψήφους τὸ ὑπήκοον ἀπαραιτήτους εἰσπράττειν τὰς τιμωρίας, ἀλλὰ διὰ τῶν φιλανθρωποτέρων μᾶλλον παιδαγώγει· οὕτω τε γὰρ φοβερός, δι' ὧν σαυτὸν ἀκριβολογεῖς, μς'.

τοῖς ἁμαρτάνουσιν εἶναι δόξεις, καὶ ἀνεπαχθὴς τοῖς ὑπηκόοις.

deberis delinquentibus, neque tamen ſubditis intolerandus.

μζ'. Δεῖ δὲ ἐγκρατῶς ἄρχειν, οὐ τῷ κολάζειν, ἀλλὰ τῷ δοκεῖν κολαστικὸν εἶναι. τοῦτο δὲ ἦθος εὐσταθὲς ποιεῖ, καὶ ἡ τῶν οἰκείων τρόπων σεμνότης καὶ ἐπιμέλεια. Ὀργίλων δὲ μᾶλλον ἀνθρώπων ἢ φρονίμων, αἱ κολάσεις· οἵτινες ἀπορίᾳ τοῦ δημαγωγεῖν σωφρόνως, ἐπὶ τὸ κολάζειν τρέπονται ῥᾳδίως. καὶ τὸ μὲν καὶ ὁ τυραννικώτατος πράξειεν ἄν· τὸ δὲ, μόνος ὁ ἀρχικώτατος· εἴπερ ἄρχοντος ἀρετὴ, μὴ φθείρειν, ἀλλὰ πλείους καὶ βελτίονας ποιεῖν τοὺς ἀρχομένους.

Vim imperii obtinere oportet non puniendo, ſed opinionem fovendo ſeveritatis. Hanc morum procurat ſtabilitas, gravitas, & ſedula obſervantia. Pœnas infligere frequentiores iracundi potiùs quàm prudentis eſt. Illi enim facilè ad puniendum deſcendunt, cùm per defectum moderationis mulcere homines neſciunt. Quorum alterum tyrannus, alterum is ſolus qui imperio dignus faciet: cujus virtus eſt præcipua, non perdere, ſed meliores reddere ſuos ſubditos.

μη'. Ἄρχοντος μὲν τινες ἔφησαν ἀρετὴν, ἐκ μικρᾶς μεγάλην πόλιν ποιῆσαι· ἐγὼ δὲ μᾶλλον ἂν φαίην, τὸ ἐκ φαύλης σπουδαίαν παρασκευάσαι. τοῦ μὲν γὰρ καὶ καιρὸν πολλάκις φορὰ γέγονε παραιτία· τὸ δὲ οὐκ ἔστι μὴ οὐχὶ παρὰ τοῦ ἄριστα διοικοῦντος γενέσθαι. ὃν σὺ παραζηλῶν, δι' ὧν κατορθοῖς, ἀρετῇ τὴν τῶν ἀρχομένων αὔξεις πολιτείαν.

Sunt qui pronuntiant ad officium regis imprimis pertinere, rempublicam è parva magnam facere: mihi potiùs videtur, ex improba probam conſtituere. Illud enim interdum occaſionis curſus præſtat: hoc nullo modo contingere poteſt niſi per optimè imperantem. Hunc tu ſi imitatus fueris, tuis præclaris factis rem ſubditorum communem virtute promovebis.

μθ'. Ὥσπερ τεῖχος σαθρὸν, κἂν οἰκίας ἔνδον ἔχῃ λαμπρὰς, καὶ ἀέρων εὐκρασίαν, καὶ ὠνίων ἀφθονίαν, ὅμως τὴν πόλιν ἐξευτελίζει· οὕτως οἱ περὶ τὸν ἄρχοντα φαῦλοι, καὶ τὸν ἐκείνου συνδιαβάλλουσι τρόπον. οἱ γὰρ ἐκείνων τῆς πονηρίας λαμβάνοντες πεῖραν, καὶ τὸν ὑπ' αὐτῶν δορυφορούμενον παραπλήσιον ὑπολαμβάνουσιν εἶναι.

Mœnia ſicut ruinâ minitantia, urbem in contemtum ducunt, licèt aliàs pulchrè ædificatam interiùs, aeris ſalubritate, & rerum venalium ubertate præſtet: itâ quoque & impii apud principem, unà cum ipſorum, & ejus etiam vitam vituperari faciunt: nam quiſquis illorum nequitiam experitur, eum in cujus ſunt ſatellitio, ipſis omnino ſimilem arbitrabitur.

ν'. Μηδενὸς παρανομίαν, κἂν δοκῇ δι' αὐτῆς εὐημερεῖν, ἐπαινέσῃς. ἐκεῖνόν τε γὰρ μᾶλλον εἰς κακίαν ὑπαλείψεις, καὶ σεαυτὸν εἰς παραπλησίαν πρᾶξιν καιρὸν ἐπιζητεῖν ἀπελέγξεις. ὁ γὰρ πρὸ καιροῦ ταῦτα, δι' ὧν ἐπαινεῖ, προθυμούμενος καὶ τιμῶν, τί ἂν οὐ ποιήσει τοιούτου καιροῦ παραπεπτωκότος;

Nullius improbitatem commendes, licèt indè videatur felix eſſe: nam hoc modo ad majorem improbitatem provocabis, & ſuſpicionem creabis probabilem te tantùm opperiri occaſionem ut illi ſimilis fias. Certè qui nondum datâ juſtâ occaſione affectum ſe oſtendit erga illa quæ commendat, nihil ille non effectum dabit ut primùm occaſio juſta inciderit.

να'. Ὁ τῶν ἀρχόντων τρόπος, νόμος γίνεται τοῖς ὑποχειρίοις. εἰ τι οὖν τὸ πλῆθος ἐξαμαρτάνει, εἰς τὸν ἄρχοντα τὴν αἰτίαν ἀναπέμπει, πόσον οἴεις αὐτὸν ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι, καὶ προσκαρτερεῖν ἀεὶ ἐπὶ τοῖς καλοῖς ἐγρηγορέναι;

Mores principum Legis vice ſunt apud ſubditos. quocirca cùm delinquant homines, cauſam rejiciunt in imperantem. Quo te ergò nexu obſtrictum teneri putas, ut omni ope operâque virtutem colas, & bonis factis agendis invigiles?

νβ'. Πάσης πράξεως βουλὴ προηγείσθω. αἱ γὰρ ἀνεπίσκεπτοι πράξεις, ὡς τὰ πολλὰ σφαλεραί· καὶ τὸ κατορθούμενον, δικαίως ἂν

Actionem quamcunque conſilium præcedat. ſunt enim lubricæ & periculoſæ quæ ſine conſilio peraguntur. Quòd ſi quid fortè ſucceſſerit bene, nec quidem

quidem injuriâ aliunde cenſebitur eveniſſe potiùs quàm ab impetu & fortuita ejus operatione qui plerunque ſolet aberrare.

Quæ multorum manibus, & continuò operantibus, haud perficiuntur, illa unico conſilio unius & ſemel actu eventum ſortiuntur. Itaque rectum conſilium multorum manibus prætuleris.

Adjuvaſſit pœnitentia providentiam. Si quæ igitur illam latuerint & effugerint, hæc reſumta & recollecta reſarciat & conſervet.

Eſt invidia cujuſcunque animæ morbus ingens, ſed præ aliis viri cum principatu exſiſtentis. Neceſſe enim habet illos tanquam hoſtes intueri, propter innatam ipſis virtutem, & ex inſidiis velut hoſtes adoriri, quos vult & debet adhibere cooperantes ad ſuam ipſius & Reipublicæ felicitatem conſtituendam. Quo quidem nihil vel perniciosius vel ſtultius eſſe queat.

In quantum vitanda eſt invidia, in tantum annitendum ut invideamur. Et hoc imprimis principi convenit, quem non eſt proclive malevolis ut lædant. Quòd ſi autem comprimenda ſit invidia, (eſt enim bellua audax imprimis & verſipellis) impreſſiones ejus eludere oportet, non virtutem minuendo, ſed moderatione animorũ, & per quandam diminutionem ſubtractionémq; oſtentandi poteſtatem, & declarandi ſuperioritatem in rebus non nimis neceſſariis.

Cùm ſibimet ipſi quis imperaverit, tum ſe ſuis ſubditis imperare putet cum effectu. Ubi enim illi viderint eum qui ipſis præeſt, affectibus ſuis imperantem, voluptatibus dominantem, libenter ſe & cum deſiderio ſubjicient imperio ejus: quòd ſi voluptaribus & affectibus ſuis ſervire viderint, ſervo ſubeſſe non patientur.

Judicem illum optimum arbitrare, qui juſtitiæ naturam & conditionem celerrimè valet animo apprehendere, & intellectam ordine producit in apertum; qui celer ad opitulandum accedit injuriâ affectis, delinquentes tardiùs punit; qui non corrumpitur auro, nec inflatur poteſtate; qui vincit iracundiam, nec clementiâ vincitur; qui affinitatem ſolam, amicitiam, popularem auram non aliter agnoſcit quàm cum juſtitia judicando, ſolam injuſtitiam à ſe

αἰτίας ἄλλης ἔργον νομισθείη μᾶλλον, ἢ τῆς τοῦ πολλάκις παρασφαλέντος ὁρμῆς καὶ περιπετείας.

Ἅπερ χεῖρες πολλαὶ, καὶ πολλάκις, οὐκ εἰργάσαντο, ταῦτα βουλὴ μία καὶ ἐφάπαξ κατεπράξατο. δι' ὃ εὐβουλίαν προτίμα πολυχειρίας. νγʹ.

Προνοίας ἐπίκουρος ἡ μετάνοια. ἃ τοίνυν ἐκείνην διέλαθε καὶ ἐκπίπτει, αὕτη ταῦτα ἐπανελομένη διορθοῦσθαι καὶ διασώζεται. νδʹ.

Ὁ φθόνος, πάσῃ μὲν ψυχῇ μεγάλη νόσος· μεγίστη δὲ, μάλιστα τοῖς ἐν ἐξουσίᾳ. ἀνάγκη γὰρ, οἷς συνεργοῖς μέλλει χρῆσθαι καὶ βίου καὶ πόλεως πρὸς εὐδαιμονίαν, τούτους ὁρᾷν ὡς ἐχθροὺς, διὰ τὴν ἐνοῦσαν ἀρετὴν, καὶ ἐπιβουλεύειν ὡς πολεμίους. οὗ τί ἂν εἴη ὀλεθριώτερον ἢ ἀφρονέστερον; νεʹ.

Ὅσον δὲ δεῖ φυγεῖν τὸ φθονεῖν, τοσοῦτον διώκειν τὸ φθονεῖσθαι. ἄρχοντι δὲ μάλιστα πρέπει, ᾧ μηδ' ἐξ ἑτοίμου ἡ ἀπὸ τῶν φθονούντων φέρεται βλάβη. Εἰ δεῖ δὲ ὅμως τὸν φθόνον περιστέλλειν (πολυμήχανον γὰρ καὶ πάντολμον τὸ θηρίον) οὐκ ἀρετῆς ἐλαττώσει, μετριότητι δὲ φρονήματος, καὶ ἀφαιρέσει καὶ περικοπῇ τῆς ἐν τοῖς οὐκ ἀναγκαίοις ἐπιδείξεως καὶ πλεονεξίας, τὰς αὐτοῦ βολίδας διαχρηστέον. νϛʹ.

Ὅταν τις ἄρχῃ ἑαυτοῦ, τότε νομιζέτω καὶ τῶν ὑπηκόων ἄρχειν ἀληθῶς. ὅταν γὰρ ἴδωσι τὸν ἐφεστηκότα ἄρχοντα παθῶν καὶ κρατοῦντα ἡδονῶν, τότε πόθῳ καὶ ἑκόντες καὶ αὐτοὶ ὑποταγήσονται· ἂν δὲ ἀνδράποδον ἴδωσιν ἡδονῆς καὶ παθῶν, ἀφόρητον ἡγήσονται ἀνδραπόδῳ δουλεύειν αὐτοί. νζʹ.

Ἄριστον νόμιζε δικαστὴν, ὃς τάχει μὲν λογισμῶν τὴν τοῦ δικαίου φύσιν θηρεύει, θηρεύσας δὲ σὺν ὀρθότητι προάγει· καὶ πρᾶξαι μὲν ἄνεσιν τοῖς ἀδικουμένοις ὀξὺς, βραδὺς δὲ κολάσαι τοὺς ἁμαρτάνοντας· καὶ κρείττων μὲν χρυσίου, οὐκ ἐλάττων δὲ δυναστείας· καὶ κρατῶν μὲν ὀργῆς, οὐχ ἡττώμενος δὲ συμπαθείᾳ· καὶ μόνην μὲν συγγένειαν καὶ φιλίαν καὶ δόξαν οἶδεν, ἐν τῷ δικάζειν, τὴν δικαιο- νηʹ.

σύνην·

σιωπῶν· μόνην δὲ ἀλλοτρίωσιν καὶ ἔχθραν καὶ ἀδοξίαν, τὴν ἀδικίαν.

νθ'. Μηδὲν τῆς πρὸς τὸ ὁμόφυλον διαθέσεως εὐχερῶς καὶ χωρὶς ἐμφανοῦς αἰτίας μεταβάλλοις. Εἰ γὰρ καὶ ὑπολανθάνουσαι παρ' αὐτὴν αἰτίαι τὴν πρὸς αὐτοὺς μεταβολὴν δικαίαν ποιοῦσιν, ἀλλ' οὖν οἱ ταύτας μὴ συνορῶντες, οὐκ ἐκείνους αἰτιάσονται τῆς σῆς περὶ αὐτοὺς ἀλλοιώσεως, σοῦ δ' ἀρρωστίαν καὶ εὐχέρειαν κατηγορήσουσι γνώμης.

ξ'. Οὐχ οὕτως ἡ ἐν πολέμῳ ἀνδρεία τὸν ἄρχοντα κοσμεῖ καὶ σώζει, ὡς ἡ πρὸς τοὺς ὁμοφύλους εὐμένεια καὶ φιλανθρωπία. πολλοὶ γὰρ πολεμίων κρατήσαντες, ὑπὸ τῶν οἰκείων διὰ ὠμότητα διεφθάρησαν· καὶ πολλοὶ παρὰ μικρὸν ἁλῶναι πολεμίοις κινδυνεύσαντες, ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων διεσώθησαν, οὐδ' αὐτὸ τὸ ζῆν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας προτιμησάντων τοῦ ἄρχοντος.

ξα'. Ἄρχοντας δεῖ καθιστάναι, μάλιστα μὲν πάσαις πλουτοῦντας ταῖς ἀρεταῖς· εἰ δὲ μή, πάντως γε δικαιοτάτους. καὶ γὰρ ἃ τοῖς ἄρχουσι παρανομεῖται, ταῦτα τὸ μῖσος καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ πλήθους εἰς τὸν προχειρισάμενον ἀναφέρει.

ξβ'. Πολλαχόθεν δεῖ τὸν ἄρχοντα θηρεύειν τῶν ὑπηκόων τὰς γνώμας, καὶ οὕτω κοινωνοῖς χρῆσθαι φιλίας καὶ ἀρχῆς καὶ βουλευμάτων· πρῶτον, ἐξ ὧν αὐτὸς τὰ κατὰ τὴν αὐτοῦ οἰκίαν οἰκονομεῖ· δεύτερον, ἐξ ὧν γυναικί τε καὶ παισὶ καὶ δούλοις συνδιατίθεται· τρίτον, ἐξ ὧν κέχρηται τοῖς φίλοις· τέταρτον, ἐξ ὧν πρὸς τοὺς ἐκ γειτόνων διάκειται· καὶ πέμπτον, ἐξ ὧν ἔχθραν τε ἀναδέχεται καὶ ἀμύνεται, καὶ πάλιν, οἷς καταπαύεται καὶ διαλύεται. ἱκανὰ γὰρ ταῦτα φύσιν ἀνδρὸς τεκμηριῶσαι, καὶ δεῖξαι γυμνὸν προσωπείου, καὶ* τοῖς ἐπὶ σκηνῆς ὑποκρίσεως τὸν ἄνθρωπον θεωροῦσι.

* Leg. τῆς.

ξγ'. Τότε κριτὴς ἄριστος ἔσῃ τῶν ἄλλων, ὅτι* τὰς αὐτοῦ ἐπισκοπῶν, λόγον ἑκάστης πράξεως ὑπὸ συνειδότι κριτῇ διδῷς, καὶ διόρθωσιν ἐπιποιεῖς τῶν ἡμαρτημένων. Ἐπεὶ πῶς τοὺς ἄλλους ἐπιτιμῶν οὐκ ἐρυθριάσεις, ἐφ' οἷς αὐτὸς τὰ ὅμοια ἐξαμαρτάνεις; πῶς

* Leg. τὰ σαυτοῦ.

alienam, inimicam ſibi & ignominioſam arbitratur.

Erga cognatos & affines noli eſſe abalienato animo levi de cauſa & incerta. Nam utcunque ſubeſſe poſſunt latentes cauſæ quæ jure excuſent abalienatum, illi tamen quibus ſunt incognitæ, non in illos conjicient culpam abalienationis, ſed tuam accuſabunt omnino levitatem & mentis infirmitatem.

Principem non tam excolit virtus bellica & ſalvum præſtat, quàm benignitas & pius in compatriotas affectus. Multi, rebus bellicis præclarè adminiſtratis, domi propter truculentiam per ſuos interierunt: Multi per ſuos ſervati redierunt, quos penè captivos fecerunt hoſtiles copiæ. neque enim vitam illi ſuam principis ſaluti prætulerunt.

Illos oportet cum magiſtratu conſtituere, qui virtutum omnium copiâ inſtruuntur: quòd ſi non omni virtute, juſtitiâ ſaltem inſtruantur. Quicquid enim deliquerint magiſtratus, odium & ira à populo concepta, ea propter in illos redundat per quos erant conſtituti.

Multis modis principem oportet ſubditorum mentes explorare, ut participes eos ità adhibeat cùm amicitiæ, tum imperii, ac etiam conſiliorum ſuorum: eorum ſcilicet imprimis quibus in ſua ipſius privata familia ordinanda utitur; ſecundò, quibus ipſe cum uxore, liberis, & ſervis ſe impertit; tertiò, quibus utitur erga amicos; quartò, quibus cum vicinis agit; quintò, quibus inimicitias exercet, & vim illatam depellit, vel pacem ſtabilit & reconciliationem. Sufficiunt autem iſta ad naturam hominis cujuſcunque patefaciendam, ad demonſtrandum, nihil in illo prætextûs, nihil hypocriſeωs eſſe, cujuſmodi in ſcena ſolent obſervari.

Tum judicium optimè in alios exercebis, cùm tuas ipſius actiones contemplatus, ſub judice propriâ conſcientiâ uniuſcujuſque actûs rationem exegeris, & peccatorum inſtitueris correctionem. Siquidem enim alios ſi redargueris, cùm iiſdem ipſe criminibus tenearis, neceſſe eſt ut erubeſcas. Quomodo

modo rurſus illos affectos iri putas, cùm te, qui nulli rationem reddere teneris obſtrictus, ſeverè tamen exercentem judicium intuebuntur?

Præclarè geſtas res collaudato: nec verbis tantùm collaudato, ſed ipſe res pariles operando, & illos aliis antefer-rendò honorandóſque declarando qui talia imitantur: quorum alterum cuicunque homini, alterum competit ei qui dignè imperat.

Omnium omnino curam adhibeto: moderatorum hominum, ità ut commendatiſſimi ſint, & digno ipſis honore præmiiſque fruantur; minimè autem talium, in eum finem ut ad bonam frugem deveniant, & immunes ſint à pœnis per leges infligendis, nec infamiâ notentur. Hoc enim revera ſpectat ad officium ejus qui ſecundùm leges cupiat imperare.

Subditorum lites in hoſtes diverte, atque ad certamina pro patria ſubeunda transfer: Tyrannicum eſt populum ad ſeditiones concitare, cùm ſecuritatem ſuam tyranni ſtatuant in diſcordia & interitu populari: Regium eſt autem, ſubditorum concordiam immotam conſervare, cùm in ſalute ſubjectorum poteſtatis eorum fulcrum ſtatuatur.

Princeps ut adversùs injuſtos terribilis eſſe debet, ità cuſtodiam ſuſcipere innocentum oportet, & eos qui ſecundùm leges vivunt ſartos tectos præſtare.

Tria ſunt quæ tangunt homines, Pœna, Vituperium, Laus, ſed & inſuper, ſi placet, Beneficentia. Pœnâ digni ſunt inimici; vituperio, cives qui exorbitant in quibuſdam; laudandi & beneficiis cumulandi, qui rebus bene geſtis inclaruere. Quòd ſi quis eò progreditur, ut quæ hoſtes facerent, & ipſe audeat, eóſque imitetur, hoſtium ille pœnam in ſe transfert. Quòd ſi quis mutaverit ordinem ſuum & locum in quo conſtituitur, ultra etiam hoſtes inimicus habendus reipublicæ. Proditor eſt, qui beneficiis hoſtem afficit. Civitatem perdit, qui laudibus improbos attollit: nam cives ad malè agendum ſtimulat. In quam ipſam deformitatem civitatem & is adducit qui rectè incedentes inhonorat.

δὲ ἐκείνους οἴει σοι διαπτηθῆναι, ἡνίκα ἐν τοῖς ἀνεύθυνόν σε καθορῶσιν, αὐτοὶ δίκας εἰσπράττεσθαι δικαιοῦνται;

Ἐπαίνει τὰς ἀρίστους πράξεις· ἐπαίνει δὲ, μὴ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ δι᾽ ὧν αὐτός τε μάλιστα τὰ ὅμοια πράττοις, καὶ δι᾽ ὧν τοὺς μιμητὰς τῶν λοιπῶν προκρίνων, ἐντίμους ἀποδεικνύοις· τὸ μὲν γὰρ καὶ τῶν τυχόντων, τὸ δὲ τῶν ἄρχειν ἀξίων. ξδ'.

Προνόει πάντων, τῶν μὲν ἐπιεικῶν, ὡς ἂν ἄριστοι γένωνται, καὶ τῆς ὀφειλομένης αὐτοῖς ἀπολαύσωσι τιμῆς καὶ τοῦ προνομίου· τῶν δὲ μὴ τοιούτων, ὡς ἂν βελτιωθῶσι τὰς γνώμας, καὶ τῆς ἀπὸ τῶν νόμων ῥυσθῶσιν ἀτιμίας. τοῦτο γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀρχῆς ἐννόμου καὶ ἐπιστασίας ἔργον. ξε'.

Τὰς πρὸς ἀλλήλους τῶν ἀρχομένων ἔρεις εἰς τοὺς πολεμίους τρέπων, ἐν τοῖς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶσι μετατίθει. τυραννικὸν μὲν γὰρ, στασιάζειν τὰ πλήθη· ἐν γὰρ τῇ κοινῇ φθορᾷ καὶ διχοστασίᾳ ἡ τυραννὶς τὴν ἀσφάλειαν ἔχει. ἄρχοντος δὲ καὶ βασιλέως, ἀστασίαστον συντηρεῖν τὴν ὁμόνοιαν τῶν ὑπηκόων· ἐν γὰρ τῇ τῶν ἀρχομένων σωτηρίᾳ τὸ βάθρον αὐτοῖς πέπηγε τῆς ἐξουσίας. ξς'.

Ὥσπερ δεῖ τὸν ἄρχοντα φοβερὸν εἶναι τοῖς ἀδικοῦσιν, οὕτω φυλακὴν καὶ ἀσφάλειαν τῶν μηδὲν ἀδικούντων, ἀλλὰ κατὰ τοὺς νόμους πολιτευομένων. ξζ'.

Τρία ἐστὶν ἐν ἀνθρώποις, τιμωρία, ψόγος, ἔπαινος, εἰ βούλει δὲ, καὶ εὐεργεσία. ἀλλὰ τῆς μὲν οἱ πολέμιοι ἄξιοι· ψόγου δὲ, οἱ μέτρια τῶν πολιτῶν ἁμαρτάνοντες· ἐπαίνου δὲ καὶ εὐεργεσίας, οἱ διαφέροντες κατορθώμασι. Εἰ δέ τις εἰς τὴν τῶν πολεμίων τόλμαν καὶ μίμησιν ἐξαχθείη, αὐτὸς καὶ τὴν ἐκείνων ποινὴν εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφει. Ὁ δέ τι τούτων ἀμείβων, καὶ τὴν διάταξιν ἐπαλλάσσων, οὗτος ἐχθρὸς τῆς πολιτείας πλέον ἢ οἱ πολέμιοι. ὅ,τε γὰρ τοὺς πολεμίους εὐεργετῶν, προδότης. ὅ,τε τοὺς φαύλους ἐπαινῶν, τὴν πόλιν ἀνατρέπει. ἐπὶ κακίαν γὰρ παρακαλεῖ τοὺς πολίτας· καὶ ὁ τοὺς κατορθοῦντας μὴ τιμῶν, εἰς τὴν αὐτὴν ἀκοσμίαν τὴν πολιτείαν καταστρέφει. ξη'.

ξθ'. Χαλεπὸν μὲν φόβον ἀγάπῃ κεράσαι. οἱ γὰρ φιλοῦντες ὡς ἐπίπαν τὸ δέος οὐκ ἔχουσι, καὶ οἱ δεδιότες φιλεῖν οὐκ ἐθέλουσι. σὺ δὲ δίελε καὶ τοὺς μὲν ἀρίστους φιλεῖν παρασκεύασον· οὐδὲν γὰρ δεῖ δέους ἐπὶ τοῖς τοιούτοις. τοὺς δ' ἄλλους ἀνάγκη φοβεῖν, ἵνα τῆς φαύλων * ἀπέχωνται. φοβήσονται δὲ χωρὶς μίσους, ἂν μὴ μεθ' ὀργῆς ὁρῶσι κολάζοντα, ἀλλ' ὡς πατέρα παιδεύοντα, καὶ ἐν μὲν τοῖς ἁμαρτήμασιν οὐχ ἡδέως τιμωρούμενον, ἐν δὲ ταῖς συμφοραῖς καὶ τοῖς δυστυχήμασιν ἀπροφασίστως ἐπικουρεῖν προθυμούμενον.

* Lege, ἀπόσχωνται vel, ἀπείργωνται.

ο'. Οἱ χρώμενοι τοῖς ἐκ φύσεως πλεονεκτήμασιν εἰς πονηρίας ὑπουργίαν, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὴν τῶν πλησίον εὐεργεσίαν, οὗτοι καὶ τὴν φύσιν φαυλίζουσι, καὶ τοῦ δημιουργοῦ τὴν περὶ αὐτοὺς φιλοτιμίαν εἰς ὕβριν καὶ ἀχαριστίαν περιτρέπουσιν.

οα'. Ὥσπερ αἰσχρὸν καὶ ταπεινὸν, πρὸς ἡδονὴν ὁμιλεῖν τῷ πλήθει· οὕτως ἐπικίνδυνον καὶ σφαλερὸν, ἀεὶ σοβαρεύεσθαι καὶ ὑπέρογκον ὁρᾶσθαι. δεῖ τοιγαροῦν ἑκάτερον ἄκρον φυγόντα, ὡς ἀρετὴν, τὴν μεσότητα διώκειν, καὶ καιροῖς ἰδίοις τὸ πρόσφορον ἀπονέμειν.

οβ'. Προπετὴς ὅρκος, πρόχειρος ἐπιορκία. ἄλλως τε δὲ καὶ τὸ ὀμνύειν ὅλως, ἤθους οὐκ εὖ βεβηκότος, οὐδὲ φρονήματος εὐγενοῦς· ὁ δὲ εὐσταθὴς καὶ μεγαλόψυχος ἀνὴρ αἰσχυνθήσεται τοὺς λόγους ὅρκῳ πιστοὺς ἀποφαίνειν, καὶ τὴν διὰ τὴν οἰκείαν τρόπων πίστιν ἀτιμάζειν. λίαν ἄρα συμφερόντως καὶ κηδεμονικῶς [καὶ] ὁ δεσποτικὸς νόμος τὸν ὅρκον κωλύει.

ογ'. Ἃ μὲν εὖ πάθοις, ἀεὶ μέμνησο· ὧν δ' ἂν εὖ ποιήσαις, θᾶττον ἐπιλανθάνου. τὸ μὲν γὰρ χρηστότητος καὶ εὐγνωμοσύνης, τὸ δὲ καθαρᾶς μεγαλοψυχίας, καὶ καθαρὰν φυλάττει τὴν εὐεργεσίαν.

οδ'. Εὐεργεσίας καὶ συμφορὰς ὀνειδίζειν, τῆς αὐτῆς εἶναι νόμιζε κουφότητος καὶ ἀπανθρωπίας.

οε'. Ἀπάτη μὲν πανταχοῦ ἀσθενείας ὁμολογία. ἀλλ' εἰ μὲν ἐν φίλοις, κακόν τι ἔσχατον, καὶ ὑπερβαλλούσης μοχθηρίας· εἰ δὲ πρὸς ἐχθροὺς καὶ πολεμίους, μηδὲν μὲν προειδότας, οὐ πόῤῥω στρατηγίας· κοπολογίας δὲ γε-

Difficile quidem metum amori immiſcere. Amantes enim omnino ſunt abſque metu: Qui timore percelluntur, amare nolunt. At tu tamen divide: téque ità compara ut ames optimos; neque enim hîc opus eſt ullo metu. Reliquos neceſſe eſt metu terreas, ut à malè agendo ſe abſtineant. Metuent porrò, ſi te videant ſemotâ iracundiâ punientem, & tanquam parentem informantem; ſi te animadvertant minimè libenti animo punientem, rebus autem adverſis & infortuniis ſine aliquo prætextu, ſincerè, opem ferentem.

Qui naturæ dona in improbitatem convertunt, & non ad auxilium vicinorum, cùm naturam ſpernunt, tum Creatoris erga ipſos munificentiam in contumeliam ingrati pervertunt.

Quemadmodum turpe eſt & ſordidum, planè plebeculis ad voluntatem obſecundari, & nimis familiariter ſe gerere: ità lubricum eſt & periculoſum, ſuperciliosum ſemper & tumidum apparere. Extremitatem ergò utramque fugere oportet, & medium tanquam virtutem conſectari, ſuas partes cuique tempori congruas tribuendo.

Juramentum proclive, perjurium eſt ſtans in procinctu. Certè nec mores bene conſtitutos, nec animum decet generoſum, jurare. Vir etenim gravis & magnanimus pudefiet, ſi verba ſua fidem non mereantur abſque juramento, & converſationi ſuæ injuriam inuri: Ità ut conjunctum ſit cum utilitate & noſtri cura, quòd lege divinâ prohibeamur omnino jurare.

Beneficiorum ſemper memor eſto; quæ benefeceris ſtatim oblivioni trade. Illud enim bonitatem & probitatem animi indicat, hoc autem magnitudinem & puritatem; dum purum etiam præſtat beneficium.

Beneficia exprobari vel infortunium alicui, & levitatem indicat & inhumanitatem.

Fraus ſemper profitetur imbecillitatem: Sed eadem erga amicos adhibita extremam indicat nequitiam & ſummam improbitatem: adhibita in hoſtes & inimicos etiam improvidos, non longè abit à ſtrategemate. Tractatu autem

autem habito de fœderatione, ſi ab illa non abhorreant adverſarii, à fortitudine & probitate alienum eſt, fraudem adhibere. Quocirca qui fidem tibi adhibeant, nè ſi ſint hoſtes, noli circumvenire: utcunque enim hoſtes ſunt, is tamen qui fidem ſibi adhibenrem fallit, deceptor eſt & planus plané.

Proditorem dum prodit plerumque amant mortales; ubi autem prodiderit, odio habent. Tu autem inquire, an inſidiis is peritus & circumventus à ſuis intrinſecis & urgenribus paſſionibus, proditor exſtiterit. Si enim ità ſit, non eſt deſperandum quin vir probus & honeſtus exſiſtere poſſit: quòd ſi nihil tale ſit, eum & tui proditorem futurum arbitrare. Eſt enim humanum, eos qui nobis injurioſi exſtiterint velle ulciſci; ſed ſine cauſa rem ram impiam exordiri, inſanabilis cujuſdā eſt improbitatis.

Aurum quaquaverſum res humanas ducit. Quocirca mores patrios inculpatos obſerva: necnon id age, ut omnes videanr & intelligant aurum, præpotentem illum inſidiatorem, nihil apud te poſſe, contra amicos.

Quæ tibi ipſi acciderint, forti & grato erga Deum animo tolerare decet: ſubditos autem ſi quid malè habuerit, noli eſſe ſine ſenſu, ſed cum compaſſione unà cum illis tolerato. Illud enim tolerantiæ & animi fortis eſt: hoc incuriam arguit, nec dignum eſt Imperatoriâ curâ & providentiâ.

Lex Divina & erga homines Charitas jubet, ut congeneres nobis tanquam hoſtes nè ulciſcamur: ſed & magna exinde rebus noſtris utilitas acceſſura eſt. Nam ſi vindictam ſumſeris, plùs in te hoſtem irritaveris; cùm qui beneficio afficiet, vel pro hoſte amicum reddiderit, aut ſaltem modeſtiorem hoſtem.

Si quid aliis promiſeris, nè videaris velle non implere. Quòd ſi enim infidus vel in quibuſdam reperiaris, in univerſum tuis moribus diffidere facies alios: & quos ſic fuco facto illuſeris, ad par pari referendum armabis. Quocirca decet omnes mendacium vitare, præſertim verò qui cum poteſtate ſunt. Alii enim ſe ab impoſſibili, vel alio quovis modo, excuſabunt: Principes autem naturâ malâ præditi eſſe exiſtimabuntur, nec remanebit alia ipſis excuſatio.

νομένης, καὶ ταύτην οὐκ ἀθετοῦντας, πόῤῥω ἀρετείας καὶ ἀνδραγαθίας. δι' ὃ μηδὲ τοὺς πιστεύοντάς σοι πολεμίους ἀπάτῃ μετέρχου. Εἰ γὰρ καὶ πολέμιοι, ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἔλαττον ἀπατεὼν καὶ πλάνος, ὁ τοὺς πεπιστευκότας ἐξαπατήσας.

Προδότην ὡς τὰ πολλὰ οἱ ἄνθρωποι προδιδόντα μὲν φιλοῦσι, προδεδωκότα δὲ μισοῦσι· σὺ δὲ ἐπισκόπει, κἂν μὲν ἐπιβουλευθεὶς ὑπὸ τῶν οἰκείων καὶ χαλεπῶν παθῶν προύδωκεν, οὐκ ἀνέλπιστον ἐστι φίλον καὶ καλὸν γενέσθαι· ἂν δὲ μηδὲν, καὶ σαυτοῦ μηδὲν ἔλαττον νόμιζε προδότην. τὸ μὲν γὰρ ἀμείψασθαι κακοῖς τοὺς λελυπηκότας, ἀνθρώπινον πάθος· τὸ δὲ τηλικαύτης ἄρξαι κακουργίας, ἀνιάτου μοχθηρίας. οϛʹ.

Χρυσὸς ἅπαντα τὰ ἀνθρώπινα στρέφει. φύλαττε τοιγαροῦν τὸ τῆς πατρίδος ἀνύβριστον ἔθος· ἄχρηστον καὶ νομίζων καὶ πᾶσιν ἐπιδεικνὺς, τὸν τοῖς φιλοῦσιν ἰσχυρὸν ἐπίβουλον, χρυσόν. οζʹ.

Δεῖ τὰ μὲν ἴδια συμπίπτοντα, εὐχαρίστως καὶ γενναίως φέρειν· τὰ δὲ τῶν ὑπηκόων, συμπαθῶς καὶ οὐκ ἀναλγήτως. τὸ μὲν γὰρ καρτερίας καὶ φρονήματος ἀνδρείου· τὸ δὲ ὀλιγωρίας, καὶ ἀνάξιον ἀρχικῆς προνοίας καὶ ἐπιστασίας. οηʹ.

Ἐχθροὺς * ὁμοφύλους μὴ ἀμύνασθαι, ἔστι μὲν θεῖος καὶ φιλάνθρωπος νόμος, ἔστι δὲ καὶ πολὺ τὸ χρήσιμον ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασι παρέχων· ὁ μὲν γὰρ ἀμυνόμενος ἔχει πάλιν χαλεπώτερον ἐχθρὸν, ὁ δὲ εὐεργετῶν ἢ φίλον παρεσκεύασεν ἀντὶ ἐχθροῦ, ἢ πάντως πρᾳότερον ἐχθρόν. οθʹ. * ἴσ. οὐ ὁμοφ.

Μηδὲν ὧν ἄλλοις ἔγνως ἐπαγγέλλειν, φαίνου παραβαίνων· ἡ γὰρ ἐν τισὶ ψευδολογία τὸν ὅλον τρόπον ἄπιστον δεικνύει· καὶ τοῖς διαψευσθεῖσιν οὐκ ἔστιν αἰσχύνη μὴ ἀμείβεσθαι τοῖς ὁμοίοις. Παντὶ μὲν οὖν ἀνθρώπῳ διὰ τοῦτο φευκτέον τὸ ψεῦδος, μάλιστα δὲ τοῖς ἐν δυναστείᾳ. τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις ἔσθ' ὅτε γίνεται ἀπολογία, ἡ ἀδυναμία· τοῖς δὲ οὐκ ἔστι καταφυγὴ μὴ οὐχὶ παντὶ τρόπῳ μοχθηροὺς τὰς γνώμας ἐλεγχθῆναι. πʹ.

πα'. Τὰς μετὰ σφοδρότητος ὑποσχέσεις εὐλαβεῖσθαι χρή. Εἴτε γὰρ παράσχοις, τὴν πλείστην παραφεῖλες χάριν τῇ σφοδρότητι τῆς ἐπαγγελίας, ταύτην προκαταμερίσας καὶ εἰς δύο τὴν μίαν δωρεὰν κατασμικρύνας· Εἴτε μὴ παράσχοις, διπλῆν ἀπήνεγκας τὴν αἰσχύνην, ὅτι τε σφοδρῶς ὑπέσχου, καὶ ὅτι μηδὲν ὧν ὑπέσχου παρέσχες· καὶ δυσμενὴς ὤφθης ἀντὶ φίλου, ἀφεῖλες γὰρ ὃ παρεῖχον αἱ ἐλπίδες. ἄλλως τε δὲ καὶ αἱ σφοδραὶ ὑποσχέσεις ἁρμόζουσι τοῖς οὐ λίαν πιστευομένοις· ἐλέγχουσι δὲ καὶ ὡς οὐ κηδεμονίας μᾶλλον ἢ χρείας, ὑποτεινόμεναι χάριν.

πβ'. Ἄξιος χαρίτων ὁ εὐλαβούμενος αὐτῆς καὶ τὴν φύσιν καὶ προσηγορίαν, καὶ μὴ παυόμενος μελετᾶν ἕως ἂν (αὐτὴν) ἀνταποδώσῃ. Ὥσπερ δὲ ἀνάξιος χαρίτων, ὁ ἀχαριστίᾳ γνώμης ἀμείβων τὸν εὐεργέτην, οὕτως ἄξιος τοῦ τῆς εὐεργεσίας ἀξιώματος, ὁ χαριζόμενος ἐφ' ᾧ μὴ ἀνταπολαβεῖν τὴν χάριν.

πγ'. Μηδὲν παρανόμον μηδὲ φίλοις χαρίζου. ἂν μὲν γὰρ ἐπιεικεῖς ὦσι, μισήσουσι μᾶλλον παρανομοῦντα, ἢ φιλήσουσι χαριζόμενον· ἂν δὲ φαῦλοι, διπλῆν ζημίαν ὑπέμεινας, κακοὺς εὐεργετῶν, καὶ ἀγαθοῖς ἀπεχθανόμενος. καὶ χωρὶς δὲ τούτων, τέρψει προσκαίρῳ καὶ ἰδιωτικῇ ἀΐδιον ὄνειδος ἀλλάξασθαι καὶ κοινὸν, μεγάλης ἀνοίας.

πδ'. Αἱ χάριτες ταῖς ἀναβολαῖς καὶ παρατάσεσι τοῦ χρόνου, ὥσπερ εἰς γῆρας ἐλθοῦσαι, τὸ οἰκεῖον μαραίνονται κάλλος· τὸ γὰρ ἄνθος ἀποβαλοῦσαι τῆς προθυμίας, μεθ' ἧς ἀμήχανόν τινα καὶ λαμπρὰν ἐποιοῦντο τὴν τέρψιν, οὐ * καθαρὰν φέρουσι τὴν εὐφροσύνην.

* ἴσ. καθαρὰν, vel, καθ' ὥραν.

πε'. Αἱ χάριτες ἡμιτελεῖς οὖσαι, οὐκ ἐθέλουσι χάριτες εἶναι· ἔσονται δὲ, ἐπειδὰν τετελειωμέναι ὦσιν· ὁ δὲ ταύτας ἐξ ἡμισείας κατατιθεὶς, ἑαυτὸν ἐζημίωσε, καὶ τὸν λαβόντα οὐκ εὔφρανεν· ὁ γὰρ ἡμίτομον τὴν χάριν ἀπειληφὼς, οὐχ οὕτω τῷ ἡμίσει εὐφρανθήσεται, ὡς ὑπὲρ τοῦ ἀφαιρέματος ἀνιάσεται.

Vehementiori cum aſſeveratione noli aliquid polliceri. Si enim ſteteris promiſſis, plurimum deceſſit de gratitudine per illam vehementem pollicitationem tuam; nam diſpertitam ab initio atque ità deminutam illam gratiam reddidiſti: Quòd ſi non ſteteris, dupliciter indè verecundaberis: eo nimirum nomine quòd tam atteſtanter promiſeris, & eo quòd nihil præſtiteris eorum quæ pollicebare: atque ità pro amico videberis inimicus, eò quòd de ſpe dejectos eluſeris. Alioqui certum eſt promiſſa tam violenta & aſſeverantia illos decere quibus fides haud bene adhibetur; & certè non tam indigentiam quàm curam & patrocinium ſuſceptum redarguunt, & eo nomine referendas gratias.

Gratiâ dignus eſt qui naturam gratiæ & nomen veneratur, quíque omnem cogitationem ſuam contendit conferre ut remuneret: Beneficio autem veluti indignus eſt, qui bene merentem ingratiis remunerat; ità & dignus eſt cui excellenter benefiat, qui bene illis fecerit à quibus retributionem non expectaverit.

Nè quidem amicis contra æquum aliquid elargitor. Nam ſi homines bene morati ſint, odio te habebunt potiùs quòd leges violaveris, quàm ob beneficium collatum exoſculabuntur: Si verò mali ſunt, duplici diſpendio afficieris: Nam & improbis benefeciſti, & odium apud probos incurriſti. Sed utcunque his carueris, gaudio privato & temporali æternum opprobium permutaſti. quod ſtultum planè eſſet.

Gratiæ per procraſtinationes, temporum extenſiones, velut ad ſenectutem quandam devergentes, propriâ deflorefcunt pulchritudine: excuſſo etenim promtitudinis flore, qui cùm adeſſet ſplendidam quandam & immenſam pulchritudinem repræſentabat, nullo modo nè ad horam poſſunt oblectare.

Gratiæ dimidiatæ nequaquam gratiæ ſunt: erunt autem, conſummatæ ubi fuerint. Qui per partes tantummodo gratiam facit, ipſummet ſe damno afficit, nec accipienti gratiam facit: nam plus ille de eo quod deſideratur dolebit, quàm lætabitur de accepta dimidiata portione.

Qui gratiam alicui factam exprobat, ſimilis eſt colono qui libenter ſeminat, ſed porcos & feras in ſementem immittit: Perdit ille ſemen, & fructum è ſemine: perdit iſte ea quæ contulit, & gratitudinem ſibi ex iis efflorescentem.

Si ab initio beneficio affeceris, quos deinceps neglectu habes, noli putare eos ſic beneficio affectos velle benevolentiam priorem conſervare. Multos egomet expertus cognovi, qui multis & magnis ſuis collatis beneficiis confiſi, nullam prorſus curam eadem deinceps continuare habuerunt: perſuaſerant enim ſibi, exhibitam ab initio liberaliter benevolentiam ſufficere debere ad obſtringendum perpetuò beneficiis affectos, nec temporis diuturnitatem debere oblivionem collatorum beneficiorum à ſemel bene de ſe meritis procurare. Qua in re ſpe deluſi exciderunt, re in contrariam partem procedente. Neque mirum ſanè malos ſic affectos eſſe animo: Tales enim, nè quidem dum in manus ipſorum beneficia depluerent, linguis ſincerioribus bene merentes de ſe remunerari volebant. Sed & alioquin apud eos quibus etiam probitas curæ eſt, videre poſſumus memoriam eorum quibus fruebantur, haud retinere: & utcunq; benemeritis dum afficiuntur, benefactoribus grati exſiſtant, veruntamen ſi deinceps non pari modo afficiantur, priorem illam ſuam animi promtitudinem nequaquam retinent ſinceram & illibatam; verùm temporis decurſu (cùm influxu de novo non ſupplerentur) gratiam emarcidam habentes, quod in amore vehementius & ſplendidius habebatur, avulſum & defloreſcens admittunt. At qui medio quodam more renebantur, beneficiis affecti ad gratitudinem diſponebantur; neglecti autem, nè quidem ipſi pudore deterrentur quò minus priorem animi affectum convertant in contrarium; eóque magis ſi alios viderint ſibi dignitate prælatos. Nam nequaquam ſolent recordari eorum quibus ipſi priùs bene erant affecti beneficiis, quanquam redamare eos par fuerat; ſed quibus fruuntur viçini, ſolent ea contueri, quibus irritati gratias in ingratias ſolent commutare. Conducibilius quociica cuicunque prin-

Ὁ τὰς χάριτας ὀνειδίζων, ὅμοιός ἐστι τῷ γεωργῷ, σπείροντι μὲν προθύμως, ἐπαφέντι δὲ χοίρους καὶ θηρία τῷ σπόρῳ. Ὡς γὰρ ἐκεῖνος καὶ τὸ σπέρμα καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ λυμαίνεται καρπὸν, οὕτω καὶ οὗτος καὶ τὰ καταβληθέντα καὶ τὴν βλαστάνουσαν αὐτῷ προσαπόλλυσιν εὐχαριστίαν. πε'.

Μηδὲ κατὰ πρώτας εὐεργετῶν, ἔπειτα δὲ ἀμελῶν, νόμιζε τὴν ἐξ ἀρχῆς σοι εὔνοιαν τοὺς εὐεργετηθέντας διαφυλάττειν. πολλοὺς γὰρ αὐτὸς ἐγὼ πείρᾳ διέγνων, ὅτι θαῤῥήσαντες τῷ πλήθει καὶ μεγέθει τῆς κατ᾽ ἀρχὰς εὐεργεσίας, οὐδὲν ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἐφρόντισαν ἐπιδείξασθαι τοιοῦτον· ἀρκέσειν γὰρ τοῖς εὐεργετηθεῖσι πρὸς τὴν διὰ βίου εὐχαριστίαν τὴν κατ᾽ ἀρχὰς ἤλπισαν φιλοτιμίαν, καὶ χρόνον οὐδένα ἂν ἐγγενέσθαι λήθης τοῖς εὐπεπονθόσι τῆς ἀγαθουργίας· τὸ δὲ οὐ μόνον οὐ κατὰ τὰς αὐτῶν ἐλπίδας ἀπέβη, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὐναντίον ἐτράπη. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν φαύλων τὴν προαίρεσιν οὐδὲν θαυμαστόν· οἱ γὰρ τοιοῦτοι, οὐδὲ ῥεούσης αὐτοῖς εἰς χεῖρας ἴσως τῆς εὐεργεσίας, οὐδὲ τότε γλώσσαις ἀνυθεύτοις ἠμείβοντο τὰς εὐεργεσίας, πλὴν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, τοὺς μὲν καλοκαγαθίας ἐπιμελουμένους ἦν ἰδεῖν, ὡς εἶχον μὲν μνήμην ὧν ἔτυχον ἀπολελαυκότες, καὶ εὐλογεῖν οὐκ ἐξίσταντο τὸν εὐεργέτην· ὅμως δὲ μὴ τῶν ὁμοίων τυγχάνοντες, οὐδ᾽ αὐτοὶ καθαρὰν καὶ ἀκέραιον τὴν ἀρχαίαν διέσωζον εὐγνωμοσύνην, ἀλλὰ τῷ χρόνῳ τὴν χάριν (οὐ γὰρ εἶχον ἐπιῤῥοήν) ὑπομαραινόμενοι, τὸ σφόδρον καὶ ὡραῖον ἀπηνθίζοντο τοῦ φίλτρου· οἱ δὲ μέσοις νομιζόμενοι διαθέσεως, εὐεργετούμενοι μὲν εὐχαρίστως διέκειντο· ἀμεληθέντες δὲ, οὐδ᾽ αὐτοὶ τὴν προτέραν διάθεσιν εἰς τοὐναντίον μεταβαλεῖν ἐνεχώρησαν· μάλιστα, βλέποντες ἑτέρους φιλοτιμίας ἀπολαύοντας. οὐ γὰρ ἃ πεπόνθασιν αὐτοὶ, καίτοι δέον, ἐλογίσαντο· οἷς δ᾽ εὖ πάθοιεν οἱ πλησίον, ἐνετένιζον· καὶ τούτοις παρακνιζόμενοι τὴν εὐφημίαν εἰς ἀχαριστίαν ἔτρεπον. πολλῷ ἄρα λυσιτελέστερον ἄρχοντι, καὶ ἐν πολιτείᾳ, πζ'.

λιτεία, κατὰ μέρος, καὶ διὰ βίου, ταῖς δωρεαῖς ἢ ἀθρόον καὶ ἐφάπαξ οἰκειοῦσθαι τὸ ὑπήκοον. τὸ δὲ πλῆθος καὶ βάρος τῶν χαρίτων ἁρμόζει μᾶλλον τοῖς ὑπέρογκόν τι καὶ παράδοξον ἐπὶ κοινῇ σωτηρίᾳ κατορθωκόσιν, ἢ τοῖς εἰς τὸ ἀπαιτούμενον τῆς ἡμῶν ἐπικουρίας δεῖσθαι νομισθεῖσι.

πη'. Θυμός ἐστιν ἔκστασις ἑκούσιος, καὶ τῶν ἰδίων φρενῶν ἀλλοτρίωσις· ἃ γὰρ οἱ διαπαντὸς μελαγχολῶντες κατεργάζονται, παραπλήσια τούτοις καὶ οἱ τῷ θυμῷ πληγέντες κατ' ἐκεῖνο καιροῦ διαπράττονται.

πθ'. Ὥσπερ τὸ πῦρ τὴν τρέφουσαν ὕλην ἀφανίζει, οὕτω καὶ ὁ θυμὸς τὴν ἔχουσαν ψυχὴν καταπαθεῖ. πολλάκις δὲ καὶ φθορὰν ὁλόκληρον εἰργάσατο τοῦ ζώου.

υ'. Μηδαμῶς μηδένα μηδὲ δικαίως θυμῷ κολάσῃς. ὡς γὰρ ἂν ὁ πάσχων τὴν δίκην ὑφέξῃ, αὐτὸς ὅμως οὐδὲν ἔλαττον ἐξελεγχθήσῃ σφαλερῶς τῇ πράξει κεχρημένος. διὸ καὶ κάλλιστα τὶς τῶν ἀρχαίων ἀπεφθέγξατο πρὸς ἡμαρτηκότα, Ἐκόλασα ἄν σε, εἰ μὴ ἐθυμούμην.

υα'. Τυφλόν ἐστι πάθος ὁ θυμὸς, καὶ κρίνειν οὐκ ἔχων ἀπὸ τοῦ χείρονος τὸ κρεῖττον. διὸ οὐδεμία ὄνησις, παραίνεσις ὀργιζομένῳ· πεπαυμένῳ δὲ, τὴν διὰ τῶν ἐλέγχων θεραπείαν προσενεκτέον κεράσαντι ἐπιεικείᾳ. οὔτε γὰρ τὰ δριμύτερα τῶν φαρμάκων ἄνευ μέλιτος τοῖς κάμνουσι προσάγειν ἐγνώκασιν οἱ ἰατροί· οὔτε τοὺς ἀκράτους ἐλέγχους ἡ τῶν ἀπαιδεύτων δέχεται ψυχή.

υβ'. Ὥσπερ ταχὺν ἐν ταῖς ἀξίων εὐεργεσίαις εἶναι προσήκει, οὕτω βραδὺν ἐν ταῖς τῶν αἰτίων τιμωρίαις, καὶ χαίρειν μὲν * τιμῶντα τοὺς σπουδαίους, ἀνιᾶσθαι δὲ κολάζοντα τοὺς ὑπευθύνους.

* Leg. τιμῶντα.

υγ'. Μηδενὶ μηδέποτε πιστεύσαντί σοι ἄπιστος ὀφθείης. ἂν γὰρ ἄπιστοι γινώμεθα τοῖς πεπιστευκόσι, τίνες τοῖς ἄλλοις δόξομεν; καὶ μετὰ τίνων δὲ λοιπὸν ἀδεῶς καὶ ἡδέως βιώσομεν;

υδ'. Οὐκ ἐθέλει τὸ εἶναι μετὰ τοῦ οἴεσθαι συνεῖναι. δι' ὃ ἐν οἷς ἂν τὴν δόκησιν ὁρᾷς, τὴν πρᾶξιν ὑπερόριον νόμιζε, καὶ διαπεφευγέναι τὸ εἶναι.

cipi eſt, cùm in Republica adminiſtranda tum in privata vita, ſubdiros ſibi ſuos demereri donis collatis particulatim, ſed quamdiu ſunt in vivis, potiùs quàm ſemel, neque id profuſiori modo. Sed par eſt ut gratiarum multitudo magnitudóque iis potiùs irrogetur qui pro ſalure communi ingens aliquod & excellens facinus perpetraverint, quàm ut in eos impendatur qui rariſſimè noſtrâ ope & auxilio indigere videntur.

Ira eſt voluntaria quædam ecſtaſis, & mentis à ſtatu ſuo abalienatio: quæ enim furioſi quotidie paragunt, ſimilia planè perpetrant per illud tempus illi qui percelluntur iraeundiâ.

Ignis veluti nutrientem ſe materiam annihilat, ità & iracundia animam exedit quam obſedit. quin & non raro conſummatam totius animalis perditionem operatur.

Iratus neminem, nè quidem juſtò licèt, ſuppliciis afficito. Uteunque enim tulerit ille qui punitur, tu nihilominus vituperium incurres, quòd improvidè negotium illud obiveris. Quocirca perbellè dictum ab antiquorum aliquo fuit erga delinquentem, *Certè te punirem, ſi non iraſcerer.*

Cæca quædam paſſio furor eſt, nec diſcernere poteſt utile ab inutili. Irato nihil proderit admonitio: Poſtquam verò deſerbuit ira, adhibeatur medicina per correctionem, ità ut comitate condiatur. Nam niſi melle illita pocula medicantia ægris exhibere paulò amariora non ſolent medici, ità nec inſipientium animæ redargutiones admittunt meraciores.

Quemadmodum celeritatem adhibere par eſt in remunerandis iis qui digni ſunt, ità tardum eſſe decet in delictorum pœnis infligendis. Gaudentem oportet bonos honorare, condolentem verò ſupplicio afficere obnoxios.

Illi qui tibi fidem adhibet diffidere noli. Si enim credentibus infidi erimus, qualesnam aliis videbimur eſſe, aut cum quibuſnam ſuaviter & ſine metu verſabimur?

Eſſe & opinione uſurpari non coincidunt. Quocirca apud quos opinionē ſui obtinere videris, exulare ibidem actionem reputa & eſſentiam realem abeſſe.

Turpe

Turpe eſt illum qui viris imperat ſuccumbere mulieribus, & voluptatibus ſubditum inveniri. In illa fœmina tantummodo non delinquit aliquis quam vitæ, ſecundùm leges, adjutricem ſortitur. Cœlibatus quidem divina quædam res eſt, naturam ſuperans, majus quiddam virtute politicâ & rectâ legum obſervantiâ. Univiratus humanæ naturæ opus eſt, cùm ad ſucceſſionem generis continuandam, tum ad ſocietatem civilis & humanæ vitæ, & converſationis rectè inſtitutæ. Polygamia res turpiſſima & deteſtabilis, quæ belluarum convenit & impuritati & laſciviæ.

Alexander Macedo dominatum Aſiæ bello acquirens, Perſicas mulieres oculorum jacula dicebat eſſe: vir autem verè temperans & Divinorum mandatorum ſedulus obſervator non modò Perſicarum ſed & omnium omnino fœminarum intuitum, tanquam læliferum animæ telum & nimis velox, fugiet & averſabitur. Vocis quidem ſonus aures feriit, & per aures paſſio animæ inſculpitur: Attrahit oculum corporis pulchritudo, & per eum modum captivum vinculis conſtrictum tenens, rationem, ſui priùs juris & imperii, in ſervitutem ſimul redegit.

Quemadmodum impoſſibile eſt ut is qui mare navigat ſit ſine tempeſtate & turbato ſalo, ità fieri nequit ut is extra pericula & fluctus conſiſtat qui corporalem ſectatur paulò curioſiùs pulchritudinem. Oportet igitur initia paſſionum & cauſas declinare: quod & utilitatem afferet, neque ſanè difficulter præſtabitur. Cùm verò ſemel rationalem partem hoc malum invaſerit, ità ut imaginem deſideratæ rei eidem impreſſerit, difficulter hæc paſſio abjicitur, & vix eſt ut ab illa ſe expediat aliquis

Sunt qui amatores pronunciant, in alienis corporibus ſuas animas habere: conjunctius opinor cum ratione dicitur, eos in corporibus alienis & mentem & animam perdidiſſe.

Ebrietatem principum atque luxum naufragium eſſe exiſtima ſubditorum. Quando enim vino atque crapulâ gubernator, tanquam mari, demergitur, neceſſe eſt ut Reſpublica ejus gubernationi credita, ſexcentis fluctibus & allu-

Αἰσχρὸν ἐστιν ἀνδρῶν ἄρχοντα καὶ δεσπόζοντα, γυναικῶν ἡττηθῆναι, καὶ δοῦλον ἡδονῶν ὀφθῆναι. ἣν δέ τις νόμῳ βοηθὸν ἐκτήσατο βίου, ταύτῃ συνοικῶν οὐχ ἁμαρτάνει. Ἀγαμία μὲν θεῖον πρᾶγμα, καὶ ὑπὲρ φύσιν, καὶ μεῖζον πολιτικῆς ἀρετῆς καὶ εὐνομίας. μονογαμία δὲ, φύσεως ἀνθρωπίνης ἔργον, εἴς τε γένους διαδοχὴν, καὶ εἰς κοινωνίαν ἡμέρου καὶ φιλανθρώπου βίου, καὶ πολιτείας εὐνομουμένης. πολυγαμία δὲ, ὑπέραισχρον καὶ μιαρὸν, καὶ τῆς τῶν ἀλόγων ἀκολασίας καὶ ἀκαθαρσίας. νε'.

Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν, Ἀσίας κύριος δόρατι γεγονὼς, τὰς Περσίδας ἔλεγεν βολίδας ὀμμάτων εἶναι· ὁ δὲ σώφρων ὡς ἀληθῶς ἀνὴρ, καὶ δεσποτικῶν φύλαξ ἐντολῶν, οὐ τὰς Περσίδας μόνον, ἀλλὰ καὶ πάσης γυναικὸς ὄψιν, ὡς ὀξὺ ψυχῆς βέλος καὶ θανατηφόρον, φεύξεται καὶ ἀποστραφεῖται. Ἦχος μὲν φωνῆς ἔπληξεν ἀκοὰς, καὶ δι' αὐτῆς ἐνετυπώθη τὸ πάθος τῇ ψυχῇ· κάλλος δὲ σωμάτων εἵλκυσεν ὀφθαλμὸν, καὶ δι' αὐτοῦ δέσμιον λαβὼν, κατεδουλώσατο τὸν αὐτοδέσποτον λογισμόν. νϛ'.

Ὥσπερ ἀδύνατον ἐν θαλάσσῃ πλέοντα, ταραχῆς καὶ ζάλης ἀπείρατον διαμεῖναι, οὕτως ἀμήχανον τὸν κάλλη σωμάτων ἐπισκοποῦντα καὶ περιεργαζόμενον, τῶν ἐκεῖθεν κυμάτων καὶ κινδύνων ἐκτὸς καθεστάναι. δι' ὃ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς αἰτίας ἐκτρέπεσθαι χρὴ τῶν παθημάτων. τοῦτο γὰρ καὶ συμφέρον, καὶ οὐ χαλεπόν. Ἐπειδὰν δὲ τοῖς λογισμοῖς τὸ κακὸν ἐνσκήψῃ, καὶ τὸ εἴδωλον αὐτοῖς τῆς ἐπιθυμίας ἐντυπώσῃ, δυσαπόβλητον γίνεται τὸ πάθος, καὶ χαλεπὸν ἀπαλλαγῆναι. νζ'.

Τινὲς τοὺς ἐραστὰς ἔφησαν ἐν ἀλλοτρίοις σώμασι τὴν ψυχὴν τὴν ἰδίαν ἔχειν· εὐλογώτερον δ' οἶμαι λέγειν, αὐτοὺς ἐν ἀλλοτρίοις σώμασι τὸν νοῦν τῇ ψυχῇ συναπολωλέναι. νη'.

Μέθην καὶ τρυφὴν τῶν ἀρχόντων, ναυάγιον νόμιζε τῶν ἀρχομένων. Ὅταν γὰρ ὁ κυβερνήτης καταποντίζηται τῇ πλησμονῇ καὶ τῷ οἴνῳ, πῶς οὐχὶ μυρίοις κύμασι καὶ κλύδωσιν ἐσχάτοις ἡ κυβερνωμένη περισαρράξει πολιτεία, νθ'.

τεία, καὶ τῇ τοῦ κυβερνήτου ὑποβρυχίῳ συγκαταποθήσεται ἀπωλείᾳ;

ρ'. Μηδένα μηδέποτε ἀνθρώπων, μηδὲ τῶν τυχόντων, εἰς ἀπόγνωσιν συνελάσῃς. Ἰσχυρὸν γὰρ καὶ ἄμαχον ἀπόγνωσις ὅπλον. καὶ πολλάκις ἀνάγκη στρατηγήσασα, πράξεων παραβόλων ἀνελπίστους μεταβολὰς ἐξειργάσατο, καὶ πρὶν ἢ γενέσθαι, μύθους νομιζομένας.

ρα'. Ἄριστον μὲν ἀνθρώπῳ μὴ διαμαρτεῖν, μηδὲ τῆς ὀρθῆς κρίσεως ἀποσφαλῆναι· συνετοῦ δὲ, καὶ πεσόντα θᾶττον ἀναστῆναι, καὶ χρήσασθαι τῷ πταίσματι, πρὸς τὸ μὴ πάλιν πεσεῖν παραγγέλματι.

ρβ'. Τὸ περὶ τοὺς πόνους ἑκούσιον, τῶν ἀκουσίων ἀφαιρεῖται τὸ ἀφόρητον καὶ χαλεπόν· διὸ χρήσιμος ἡ ἐν τοῖς ἀκουσίοις τριβὴ καὶ μελέτη.

ργ'. Ἀρχικῆς ἀρετῆς καὶ τελείας, μὴ μόνον τὸ πλῆθος αἰσχύνεσθαι, πρὸς τὸ μὴ ἁμαρτάνειν· ἀλλὰ καὶ ἑαυτὸν πρὸ τοῦ πλήθους.

ρδ'. Ἡ διὰ λόγων ὕβρις τοῖς ἐλευθέροις, οὐ πολὺ παραλλάσσει τῆς διὰ πληγῶν καὶ μαστίγων. χρὴ οὖν παραφυλάττεσθαι τὸ προπετὲς τὸ ἐν τούτοις· οὐ μέγα γὰρ δοκοῦν, μεγάλας φέρει ζημίας.

ρε'. Πολλοὺς ἔβλαψεν εὐτραπελία· ἀπὸ γὰρ γνώμης διεκπεσοῦσα παιζούσης, καιρία πληγὴ γέγονε τοῖς διαπαιχθεῖσι· καὶ βραχεῖα τέρψει τῶν ἐπιτυχόντων, μεγάλας ἐποίησεν ἔχθρας τῶν σπουδαίων. ἣν παντὶ μὲν ἔμφρονι παραφυλακτέον, ἄρχοντι δὲ μάλιστα τῶν ἄλλων· ὅτι καὶ χυδαῖον, καὶ καταφρονεῖσθαι μᾶλλον, ἢ χαριεντίζεσθαι, παρασκευάζει.

ρς'. Εὐεργέτει τὸ ὑπήκοον περιφρούρει, ὡς τῆς ἀρχῆς νεῦρα καὶ οἰκεῖα μέλη. ἐκείνων γὰρ διασπασθέντων, κίνδυνος καὶ τὴν σὴν συγκαταλύεσθαι ἐξουσίαν.

ρζ'. Τὰς * μελετωμένας στάσεις, ὅσαι μὴ σβέσαι ῥᾷον, ἄμεινον ἀγνοίας ὑποκρίσει λῦσαι, καὶ λήθῃ καλύψαι, ἢ θριαμβεύσαντα ἐπεξιέναι. τὸ μὲν γὰρ ἔσθ' ὅτε καὶ πλέον ἀνῆψε τὴν φλόγα, καὶ χαλεποὺς ἤνεγκε κινδύνους, καὶ πολλὴν καὶ τὸν διασωθέντα περιέβαλε ζημίαν. τὸ δὲ, ῥᾳδίως κοιμίζειν, καὶ μετὰ τοῦ ἀ-

* Lege, μεμελετωμένας.

vionibus alliſa agitetur, imò & unà cùm gubernatore demerſo, pari qnoque interitu malè pereat.

Neminem mortalium, nè quidem obſcuriſſimorum, ad deſperationem adigas. Eſt enim deſperatio robuſtum quoddam & inevitabile telum. Quin ſæpe accidit, ut progreſſa in aciem neceſſitas, rerum præter exſpectationem mutationes unà induxerit inexſpectaras, quas loco fabularum habere volueris, antequam actu compleantur.

Optimum eſt, ut homo nec omnino aberraret, nec à ſani judicii norma excederet; ſed prudentis eſt, quantocius ut callapſus reſurgat, & lapſum ſic ſuum inſtituat nè deinceps labatur.

Voluntas in laboribus ſuſcipiendis promta, involuntariorum illud durum telum & intolerandum frangit. Optimum eſt igitur de voluntariis meditari, & in iiſdem inhærere.

Ad virtutem & perfectionem Principis ſpectar, tum turbam promiſcuam, tum imprimis ſeipſum pudore à peccatis abſtinere.

Contumelia verbis ingeſta apud homines liberos parùm differt à plagis acceptis & verberibus. Cavendum eſt ergò nè proclivis feraris ad convitiandum, ſiquidem, id quod haud creditur magnum, magna damna procurat.

Multos urbanitas læſit: ab animo ſiquidem ludenti profecta, aliquando vulnus læthale illuſis infligit: quæ per admodum brevem oblectationem cuicunque obvio impenſam, inimicitias etiam graves inter prudentes excitavit. Hanc ideò quiſque prudens evitabit, princeps imprimis; cùm res ſit, quæ contemtum potiùs parit, quàm gratiam vel acceptationem aliquam.

Beneficiis ſubditos circumvallato, tanquam nervos imperii, & tua ipſius membra. Nam ſi illa diſcerpanrur, periculum tibi interitûs incumbet, & imperii ruinæ.

Seditiones, conſpirationéſque quas facilè non licet exſtinguere, conduceret per diſſimulationem & prætenſam ignorantiam oblivioni tradere, quàm publico quaſi triumpho propalare. Ità enim fieri ſolet, ut flamma magìs ex eo accendatur, & pericula non levia creentur; quia & non niſi malè mulctatus ſalutem ſibi quis comparaverit. E contrario

verò,

verò, moderatione ſopitur malum, & præterquam quòd ſine periculo ſit, miſericordiæ, prudentiæ, utilitatiſque rationem ſubit.

Principem oportet, cùm flatu ſecundo res ipſi ſuccedant & in tuto ſitæ eſſe videantur, non ſecus tamen quàm in tempeſtate procurare, & ſalutis habendæ rationem gerere: conturbatis autem rebus, & in ſe colliſis, omni conſilio & cogitatione incumbere, ut in ſtatum redigantur, & bene ſtabiliantur. Nam quæ ità comparata ſunt, ut in partem utramlibet ferantur, ipsâ experientiâ docente, deſperari non debent. Sed interdum factum fuit, ut ſecuta negligentia, quamvìs tantilla, principatus magnos & excellentes peſſundederit, quos ità deturbatos diligens cum recto conſilio induſtria, in magnitudinem eximiam reductos, reſtauravit.

Prudentes & moribus compoſiti viri rebus proſperis non inflantur, ſed moderatâ quâdam de ſe opinione felicitatis ſuæ menſuram exornant, quâ & invidorum quique malevolentiam aſperatam lenire ſolent. Quòd ſi ceſpitaverint, fortiter illud ferunt, in argumentum virtutis ſuæ, id, quod contigit, trahentes, cujus poteſtate mentem ſibi ſuam roborant, & deſperationem omnem ab animo procul amoliuntur. Intelligunt enim eſſe res humanas omnes verſatiles, inſtabiles, & minimè firmas: levitatis porrò & inſipientiæ eſſe, imò & puſillanimitatis, rebus ſecundis attolli & inflari, adverſis autem valdè dejici, & mœrore turpiter macerari.

Prudentibus convenit adverſa prævidere, eadémque per conſilium ſanum opportunè ſemovere. Nec minùs convenit, quæcunque acciderint, optimè compoſita ferre, & in rem ſuam vertere.

Novi ego confertim incurrentes rerum moles, inexpectato adventu, homines terrefactos & conſternatos reddere, etiam ſpectatores, & qui tranquilliùs aliquantò ferrent ea, adeò ut, nec adverſùs futura ſtantes in proelictu, onus illud poſſint à ſe excutere, atque ità etiam cùm damnum indè dimanans non adaugetur, verùm potiùs remittatur, per mores alioqui modeſtiores. Vidi, inquam vidi, quaſdem res ità compoſitas, ut per conſuetam familiaritatem, paulatim progrediendo, alleviatæ, in omnis moleſtiæ carentiam evanuc-

κινδύνου, τὸ φιλάνθρωπον καὶ συνετὸν καὶ ἀζήμιον περιέχει.

Δεῖ τὸν ἄρχοντα, φερομένων μὲν αὐτῷ κατ' οὖρον τῶν πραγμάτων καὶ εὐσταθεστάτων, ὡς σαλευομένων ἀσφαλίζεσθαι καὶ ἐπιμελεῖσθαι· ἀναστρεπομένων δὲ, καὶ συῤῥηγνυμένων, ὡς ἂν ἐπανακτήσηται καὶ ἑδρασθείη, βουλεύεσθαι καὶ φροντίζειν· οὐδέτερον γὰρ τῶν ἐπὶ τἀναντία φερόντων ἡ πεῖρα δείκνυσιν ἀνέλπιστον· ἀλλὰ πολλάκις μικρὰ ῥᾳστώνη μεγάλας ἀρχὰς καὶ ὑπερόγκους κατήνεγκε, καὶ πάλιν σπουδὴ σὺν εὐβουλίᾳ, εἰς μέγα δυνάμεως ὕψος τοὺς κατενεχθέντας ἐπανήγαγεν. ρη'.

Οἱ ἔμφρονες καὶ εὐσταθεῖς τῶν ἀνθρώπων, κατορθοῦντες μὲν, οὐ φυσιοῦνται, ἀλλὰ μετρίῳ φρονήματι τῆς εὐπραγίας κοσμοῦσι τὸν ὄγκον, καὶ τῶν φθονούντων διαστρέφουσι τὸ φλεγμαῖνον· περιπταίοντες δὲ, φέρουσι γενναίως, καὶ τὸ συνενεχθὲν, ἀρετῆς ὑπόθεσιν ποιούμενοι, τῷ κράτει ταύτης δυναμοῦσι τὴν γνώμην, καὶ τὸ ἀθυμοῦν ἐξορίζουσι τῆς διανοίας. Ἴσασι γὰρ τὸ ἐφ' ἑκάτερα τρεπτὸν, καὶ ἄστατον, καὶ ἀβέβαιον τῶν ἀνθρωπίνων· ἀφροσύνης δὲ καὶ κουφότητος καὶ ἀπειροκαλίας, τότε ἐν ταῖς εὐπραγίαις ἐπαίρεσθαι καὶ ὀγκοῦσθαι, καὶ τὸ ἐν ταῖς δυσπραγίαις σφόδρα καταπίπτειν καὶ ἀσχημονεῖν τῇ ἀθυμίᾳ. ρθ'.

Ἀνδρῶν μὲν συνετῶν προνοῆσαι τὰ δυσχερῆ, καὶ ἀπώσασθαι δι' εὐβουλίας· οὐκ ἐλατ* τόνων δὲ, καὶ τὰ συμβεβηκότα καλῶς διαθέσθαι, καὶ οἰκονομῆσαι. ρι'. * γρ. ἐλαττον.

Οἶδα πράξεις ἀθρόον ἐπιστάσας καὶ τῷ ἀδοκήτῳ τοῦ συμβεβηκότος ἐκπλαγέντας, τούς τε θεωμένους, καὶ ἥσυχος ἐνέγκοντας τὰ συνενεχθέντα, καὶ οὐδ' εἰς τὸ ἔπειτα διαναστάντας, ἀποσείσασθαι τὸ βάρος· μάλιστα δὲ τῆς ἐξ αὐτῶν οὐ συναυξομένης βλάβης, ἀλλὰ καὶ τρόποις ἄλλοις πρᾳοτέροις ὑποχαλωμένης. Ἰδὼν γὰρ ἴδον ἐνίας οὕτως οἰκονομηθείσας, καὶ τῷ συνήθει, κατ' ὀλίγον, ἐπὶ πλέον συνεπικουφιζομένας, εἰς τὸ ἀλυπότατον ρια'.

ἀποκριθείσας· ἄλλας δὲ τοὐναντίον, καὶ τὰς πρὸς ἀμέλειαν καὶ ἀτολμίαν ζώσας, κέντρου δίκην, ὡς ἐξ ὕπνου, διεξηγερκυίας. Τῷ γὰρ παραλόγῳ καὶ ἐξαιφνιδίῳ τῶν προστυχόντων, ἕκαστος ἀνηρεθισμένος, πᾶς ἀνὴρ τοῖς πράγμασιν ἐγχρονεῖ· καὶ οὐδὲ ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας ἀντέχειν ἐπιχειρεῖν * τῇ καινοτομίᾳ· ἄλλαι δὲ, καὶ αὗται τῶν οὐκ ἐξ ἔθους, κατὰ μικρὸν ὑπεισιοῦσαι, καὶ τῷ ἠρέμῳ καὶ ἀταράχῳ συνδιακλέπτουσαι τὴν συναίσθησιν τῆς καινοτομίας, παρεισέδυσάν τε οὐ σὺν πόνῳ, καὶ οὐδ', εἰ καινότερόν τι συνέβη, μνήμην ἔδωκαν, οὐδὲ τοῖς πεπειραμένοις. τινὲς δὲ, τὸν ὅμοιον τρόπον ἐπιχειρήσασαι παρεισδυῆναι, καὶ τῷ μὴ τυραννίδι μηδ' αὐτοδεσπότῳ κράτει, καὶ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς, ὥσπερ ἐπισκήπτειν, δειλίαν καταγνωσθεῖσαι, θᾶττον ἀνετράπησαν ὑπὸ τῶν ἐπιτυχόντων. τῷ γὰρ καθ' ἑαυτοὺς εὐλαβεστέρῳ, εἰς θράσος ἄκριτον καὶ παράβολον τόλμαν ἐξοπλίσασαι, καὶ τοὺς πρὸ τούτου δόξαντας ἐπικρατεστάτους, αὐτῇ συνεφθάρησαν τῇ ἐπιχειρήσει. Πῶς οὖν ἔστι τυχεῖν τοῦ σκοποῦ; τἀναντία γὰρ διὰ τῶν αὐτῶν ὁρᾶται συντετελεσμένα. ἄμεινον μὲν μηδ' ἀπάρχεσθαι τῶν τοιούτων· δειναὶ γὰρ αἱ καινότητες, καὶ χωρὶς ἑτέρου λυπηροῦ, θορυβεῖν καὶ πλήττειν διανοίας, καὶ εἰς διαβολὴν καὶ ὕβριν ἐκκαλεῖσθαι τὸ πλῆθος.

* γρ. ἡ καινοτομία.

ριβ. Ἐπεὶ δ' ἔσθ' ὅτε χρεία κατεπείγει, καὶ δεῖται πράξεως ὁ προεστηκὼς καινοτέρας, ἂν μὲν μέγα ὄφελος καὶ εὐφροσύνην ἐξ αὐτῆς τὸ κοινὸν εὑρίσκῃ, οὐδὲν δεῖ σκέψεως καὶ μελέτης· ἂν δ' ἄλλως, καὶ λυσιτελὲς ἦν, λόγῳ μὲν διελθεῖν, ὅπως ἂν ὡς ἄριστα διανυσθείη, οὐ ῥᾴδιον οἶμαι. τὰ γὰρ κατά τινας ἰδικωτέρας ἐπακολουθοῦντα περιστάσεις, οὐκ ἔνεστιν ἀκριβῶς κοινοτέρῳ λόγῳ, καὶ τῶν ἔργων πόῤῥωθεν, θηρᾶσαι. πλὴν ὅ γε καλῶς, ἐν τοῖς προειρημένοις ἐγγεγυμνασμένος, καὶ πρὸς τὰ τοιαῦτα τὴν ἄνωθεν ῥοπὴν ἐπίκουρον ἔχων, μεγάλην ἕστηται δύναμιν συνειλεγμένος.

runt; alias verò interdum è contrario, eos etiam qui ità vivebant, ut auderent, curarent nihil, tanquam ſtimulis è ſomno punctos, excitaſſe. Quiſque enim inexſpectato & ſubitaneo rerum adventu excitatus, & quaſi prurigine impulſus ad agendum accedit, ità ut ne quidem ad unius diei ſpatium potuerit reſiſtere novitas: cùm ſint aliæ res, nec ipſæ aſſuetæ, quæ paulatim ſe ſubinferunt, & illapſæ quieto nec tumultuoſo ſenſum omnem innovationis effugiunt. quæ ſine labore illabuntur, nec novitatis alicujus acceſſoriæ vel memoriam relinquunt, nè quidem apud experientiam edoctos. Quædam verò eùm ad eundem modum ſubinferre ſe attentaverint, nec per tyrannicam quandam vel arrogatam poteſtatem, & vim manifeſtariam, impreſſionem fulminis in modum facere, tamen ſub prætextu timiditatis facillimè, etiam ab obviis, ſubvertuntur. Dum enim naturaliter ſibi inſitam timiditatem ad audaciam intolerabilem, & præter omnem exſpectationem exarmant, etiam eos qui multò moderati priùs habebantur, ad primum inceptum perdiderunt. Adeò quæri poteſt quâ ratione finem quis propoſitam aſſequatur, cùm per eaſdem cauſas effectus progignuntur contrarii. Præſtitiſſet certè, nè quidem ab iſtis incepiſſe: ſunt enim novitates, non accedente aliunde moleſtiâ aliquâ, ità quodammodo à ſe compoſitæ, ad mentem turbandam & de ſtatu ſuo movendam, ad vulgus hominum inducendum ad calumnias & convitia ingerenda.

Cùm interdum neceſſe ſit ut is, qui rebus adminiſtrandis præeſt, aliquid innovet, non eſt ſolicitiùs exquirendum, utrùm indè aliquid vel utilitatis, vel jucunditatis communitati hominum acquiretur. Quòd ſi permoleſtum id fuerit, non eſt opinor proclive rationem explicare, ut quàm optimè tranſigatur. Quæ enim ſpecialiores conſectantur rerum inſtantias, non poſſunt accuratè communi quodam ſermone explicari, nec indagari eo qui receſſerit longiùs ab operibus. Veruntamen qui cum laude verſatus eſt in antedictis, & divinum in rem præſentem auxilium præſtò habet, magnam facultatem afferet ad illud peragendum.

Armis,

Armis, fortitudine, exercitu quovis prævalentiorem & tutiorem ſubditorum benevolentiam arbitrare. Hæc ſi adfuerit, & agmen duxerit, illa erunt utilia: Iſtâ autem ſublatâ, præſtaret & illa quoque unà tolli. nam multò citiùs contra principem inviſum, quàm contra hoſtes movebuntur.

Pluriſatiàm conſilium haſtis cedit, ſæpenumero etiam & rationis vis belli procinctus, exercitúſque hoſtiles magnos eluſit: ſint ergò manus cum conſilio junctæ, duplex tropæum. Laborem ſpes roborat, & ſpem labores progignunt. Tu autem ritè Deum veneratus, noli aliquid omittere quod agendum eſt; ità ſpem tibi metes & magnam & amplam.

Subvenire cujuſlibet neceſſitatibus, animum regium decet & prudentem, ante alios, iis qui in calamitates inciderunt. ſolent enim illi, ad cętera, æternam beneficii collati memoriam conſervare.

Subditorum felicitas ſummam Principis deprædicat cùm prudentiam, tum juſtitiam.

Deo cauſam aſſcribere æquum eſt eorum quæ proſperè geſſeris, ſeu in privata, ſive in publica vita. Fiet enim ità ut illum habeas libentiorem auxiliatorem, & ut Deo dilectus videaris: nec redarguere te quiſquam poſſit, vel levitatis vel ſuperbiæ; ſed & invidiæ quaſvis acies retuſas & anfractas reddes.

Hæc è multis pauca, apud Te (ô Tu partûs mei ſpiritualis verum & genuinum genema) amicitiæ & filiationis tanquam à Deo quædam ſymbola, & virtutis tabulas archetypas, depono, ut dum ad illas oculos converteris, & Te ad ipſas conformaveris & compoſueris, non difficulter intueri poſſis & animadvertere, qualeſnam illæ ſunt actiones, quæ in animo tuo facient pulchritudinem efflorеſcere; quæque itidem eandem, veluti maculæ quædam & ſordes, in turpem & deformem effigiem ſolent alterare. Illas dum eluis, has dum inſcribis, imaginem Tute Temet verè vivàm & eximiam converſationis ſecundùm Deum ordinatæ exhibebis: quam & ego lubentiſſimè, & pii etiam omnes, cùm & oculis ve-

Ὅπλων καὶ ἀνδρείας καὶ στρατηγίας κραταιότερον καὶ ἀσφαλέστερον νόμιζε τὴν εὔνοιαν τῶν ἀρχομένων. ταύτης μὲν γὰρ παρούσης καὶ στρατηγούσης, κἀκεῖνα χρήσιμα, καὶ μεγάλην ῥοπὴν πρὸς πάντα παρέχει. ἀπηρνημένης δὲ τῆς εὐνοίας, ἄμεινον συναπηρῆσθαι κἀκεῖνα. θᾶττον γὰρ ἐπὶ τὴν μισουμένην ἀρχήν, ἢ κατὰ τῶν πολεμίων ἐθέλει ταῦτα κινεῖσθαι. μγ'.

Λόγους μὲν ἤλεγξαι δόρατα πολλάκις. ἤμβλυνε δὲ πολλαχοῦ καὶ λόγων ἰσχὺς, ὀξύβεα τὰ πολέμου, καὶ μεγάλων ὁρμὴν διέλυσε στρατευμάτων. χεῖρες ἄρα μετὰ λόγου, διπλοῦν τρόπαιον. πόνους ἐλπίδες νευροῦσι, καὶ πόνοι τίκτουσιν ἐλπίδας. σὺ δὲ ἐξιλεούμενος τὸ θεῖον, μηδενὸς ἀμέλει τῶν πρακτέων, καὶ καλὰς καὶ μεγάλας ἐλπίδας θερίσεις. μδ'.

Ἐπικουρεῖν ἐν οἷς ἕκαστος ἔχει χρείαν, ἀρχικῆς καὶ ἐχέφρονος διανοίας· μάλιστα δὲ τοῖς ἐν συμφοραῖς περιπεσοῦσι. μετὰ γὰρ τῶν ἄλλων, καὶ ἀείμνηστον συντηρεῖν εἰώθασι τὴν εὐεργεσίαν. με'.

Ἡ εὐδαιμονία τῶν ὑπηκόων, ἄκραν ἀνακηρύττει σύνεσιν καὶ δικαιοσύνην τῆς ἐξουσίας. μϛ'.

Περὶ ὧν ἂν εὖ πράξῃς, εἴτε ἐν τῷ οἰκείῳ βίῳ, εἴτε ἐν τῷ κοινῷ τῆς πολιτείας, τῷ Θεῷ ἀνατιθέναι δίκαιος τὴν αἰτίαν. οὕτω γὰρ μᾶλλον τε αὐτὸν ἐπίκουρον ἕξεις, καὶ θεοφιλὴς εἶναι δόξεις, καὶ κοῦφον σεαυτὸν καὶ ἀλαζονικὸν οὐκ ἐλέγξεις, καὶ τοῦ φθόνου δείξεις περιτεθραυσμένας τὰς ἀκίδας. μζ'.

Ταῦτά σοι ἐκ πολλῶν ὀλίγα (ὦ τῶν ἐμῶν πνευματικῶν ὠδίνων εὐγενὲς καὶ γνήσιον γέννημα) τῆς περὶ σὲ φιλίας καὶ υἱοθεσίας, οἱονεί τινα θεῖα συμβόλαια, καὶ ἀρετῆς ἀρχετύπους ἀνατίθημι πίνακας· εἰς οὓς ἀφορῶν, καὶ πρὸς ἐκείνους σεαυτὸν σχηματίζων καὶ διαμορφῶν, οὐ χαλεπῶς ἕξεις συνορᾷν, τίνες τε τῶν πράξεων ἀνθεῖν τὴν ἐν τῇ ψυχῇ παρασκευάζουσιν ὡραιότητα, καὶ τίνες αὐτὴν, ὥσπερ σπῖλοι καὶ ῥυπίδες, εἰς αἰσχρὰν ὄψιν καὶ ἀσχήμονα μετασκευάζουσιν. ὧν τὰς μὲν ἀπαλείφων, τὰς δὲ ἐγγραφόμενος, ἔμψυχον, ὡς ἀληθῶς, καὶ κάλλιστον θεοφιλοῦς πολιτείας σεαυτὸν ἐπι- μη'.

λεξεις ἄγαλμα, καὶ ἥδιστον ἐμοί, καὶ πάντων εὐσεβῶν καὶ θέαμα, καὶ διήγημα. Διὸ καὶ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανοὺς ἐξαπλώσας, καὶ τὴν περὶ σὲ στοργὴν καὶ τὸν πόνον, καὶ τὴν εἰς Θεὸν ἀναφερομένην δόξαν, ἀνθ' ἱκετηρίας αὐτῷ προτείνας, ἐπεύχομαί σοι, τῶν ἐλπίδων καὶ παραινέσεων ἐργάτην δόκιμον, καὶ π[illegible] φύλακα, γενέσθαι· καὶ εἴης μοι, δι' ἁπάσης ἰδέας κατορθωμάτων ἐπίσημος, καὶ περίβλεπτος· ἄκρος μὲν συνέσει· μνήμῃ δὲ ἀσφαλής· ἡδὺς ἐν λόγοις· τοὺς τρόπους ἡδύτερος· ἐράσμιος ἐντυχεῖν· τοῖς δὲ συνοῦσιν ἐρασμιώτερος· κράτιστος τὸ παρὸν κρῖναι, καὶ ἀγαγεῖν εἰς διάταξιν· ὀξὺς τὸ μέλλον ἰδεῖν· προμηθὴς φυλάξασθαι· ἕτοιμος μεγάλας αὐτουργῆσαι πράξεις· ἑτοιμότερος τὸ κατορθωθὲν διασώσασθαι· δεινὸς μὲν τὸ συμφέρον κρύπτειν, κρείττων δὲ λανθάνειν, δεινότερος δὲ φωράσαι τοὺς ἐπηρεάζοντας· φοβερὸς μὲν τοῖς πολεμίοις· ποθεινὸς δὲ τοῖς ὑπηκόοις· ἀμφοῖν δὲ κοινὸς τὸ αἰδεῖσθαι καὶ θαυμάζεσθαι· κρείττων ἡδονῶν· ἥττων σωφροσύνης· ὀργῆς κύριος· πραότητος φίλος· ταχὺς θηρεῦσαι τὸ δίκαιον, ἀδέκαστος διανεῖμαι· γνώμην εὐσταθής· ταῖς ὑποσχέσεσι βέβαιος· γενναῖος ἐν φόβοις· ἄτολμος πρὸς πᾶσαν παρανομίαν· καὶ μηδεμίαν ῥᾳστώνην καρτερίας καὶ καλῶν πόνων ἀνταλλαττόμενος, εὐεργετεῖν πρόθυμος· κολάζειν ὀκνηρός· φιλίας ἐραστής· ἔχθρας πολέμιος· ἐλέους πηγή· οἰήσεως μείζων· ταπεινοφροσύνης ἐλαττούμενος· ὑπερόπτης πλούτου· πενίας ἐπίκουρος· ἀλήθειαν τιμῶν· ψευδεῖ μὴ συντιθέμενος· ἀταπείνωτος οὐκ εὐδοκιμῶν, εὐδοκιμῶν δὲ οὐ φυσιούμενος· γλώσσης αὐτοκράτωρ· ἀκοῆς φύλαξ· ἁφῆς, καὶ τῆς ἄλλης αἰσθήσεως, ἀδυσώπητος ἐπιστάτης, καὶ μηδενὶ πάθει ἐνδιδούς, μηδὲ τοῖς ἐρεθισμοῖς κηλούμενος τῶν ὀρέξεων· καὶ σύμπαν εἰπεῖν, εἴης μοι πάσης ἀρετῆς, καὶ εὐσεβείας, οὐ τοῖς ὑπὸ σὲ μόνον ὑπογραμμὸς καὶ παράδειγμα, ἀλλὰ καὶ τῷ μετὰ σὲ παντὶ τῶν ἀνθρώπων γένει, καλὴ καὶ μεγάλη, καὶ καλὰ καὶ μεγάλα κατεργαζομένη, παραίνεσις. Δι' ἃ σοὶ μάλιστα, καὶ ἡ τῶν οὐρανῶν

limus, tum etiam ſermone uſurpare. Ea propter manus in cœlum extendens, & meum erga Te amorem, labores ſuſceptos, Divinámque exinde reſultantem gloriam ſuppliciter Deo offerens, votis omnibus poſtulo, ut ſecundum ſpes de Te conceptas opere ipſo adimplens admonitiones noſtras, & fideliter eaſdem cuſtodias, ità ut per ſpecies ſingulas præclarorum operum illuſtris & excellens conſpiciare: Ut prudentiâ ſummâ polleas, memoriâ valeas, ſis ſuavis affatu, moribus ſuavior, congredientibus amabilis, magis adhuc autem comitibus & amicis: Ut de re præſenti quæcunque prudenter valeas ſtatuere, ordinare, & futurum acutè proſpicere: cautus ad cuſtodiendum, promtus & expeditus ad res magnas aggrediendum, eaſdémq; conſummatas poſſis & eodem ſtatu conſervare: Ut quod è re tua fuerit, ſtudioſè occultes, nec latebris extrahare, ſed ſpeculaturos & vim facturos diſcoperias: ſis terribilis hoſtibus, ſubditis deſiderabilis, apud utroſque habeas & venerationem & admirationem: voluptates vincas temperantiâ, iræ dominere. ſis amicus militiæ, celer in juſtitia indagunda, impartiarius in diſtribuendo, conſtans ſententiâ, promiſſis fidus, generoſo animo in terroribus, meticuloſus ad omne contra leges: noli ſocordiam vel remiſsionem animi aliquam præferre laboribus & patientiæ juſtis: ſis ad benefaciendum promtus, tardus ad puniendum, amator amicitiæ, inimicitiarum hoſtis, miſericordiæ fons: opinionem de Te magnam nè concipias, humilitate Te minorem judica, divitias contemne, pauperibus auxiliator, veritatem colito, fœdus cum mendacibus ferire noli: nè dejiciaris animò, ſi gloriam non aſſequaris, ſin autem aſſequeris, noli elatior eſſe: linguam coerce, aures cuſtodi, tactui & cæteris ſenſibus moderator aſſiſtas non dimovendus, paſsioni nulli te victum trade, nec prurigine orexium delinitus ſis: & ut uno verbo complectar omnia, omnigenæ virtutis & pietatis Te exemplar exhibe & delineationem; neque tuis ſubditis ſolùm ſubditis, ſed univerſo mortalium generi, qui vel poſt Te futuri ſunt, ut rerum magnarum & præclarè gerendarum habeant Te egregium admonitorem. Ità autem Tibi regnum illud cœlorum in

æternum & inexplicabile, in ſortem hæreditatis haud auferendæ, in tabernaculum ſine ſucceſſore poſsidendum, in voluptatem & gaudium ſupra naturam, planéque divinum, nullâ non æternitate perfruendum, concedetur.

ἀνέκφραστος καὶ ἀΐδιος βασιλεία, εἰς κλῆρον ἀναφαίρετον, καὶ κατασκήνωσιν ἀδιάδοχον, καὶ ὑπερφυῆ καὶ θείαν τρυφὴν, ἣ ἀπόλαυσιν μὴ λυομένην, παραχεθήσεται.

¶ In Epiſtolam Photii primam, Notæ *R. M.*

EPiſtola ad Michaelem Bulgariæ Principem, de officio Principis.* Hic eſt titulus à librariis, non, opinor, ab Autore præfixus: quanquam ne ſic quidem conſtat Inſcriptio. Nam in ſcriptis erat, non ἐπιστολὴ, ſed ἐκ τῆς ἐπιστολῆς. Ut videatur non tam integra Epiſtola, vel Liber potiùs, & quidem ſatis magnus, quam repræſentamus, quàm ex illa excerpta quædam continere, ab aliquo Lectore, vel fortaſſis ipſo Photio (qui delectabatur epitomis) in numerum atque ordinem coactus. Eſt autem, ſive erat Liber integer, ſive Epiſtola παραινετικὴ & διδακτικὴ, per omnia conformata Iſocratis illi ſcripto ad Nicoclem, cujus ſcopus ab Inſcriptione exhibetur, Περὶ τὸν ἄρχοντος. Itaque inſcribit ipſe titulum, Πρὸς τὸν ἄρχοντα Βουλγαρίας, *ad Principem Gentis Bulgarorum.* Ità enim vocabantur Gentis illius, & omnium ferè barbarorum, Ductores, ſive Duces, ſive Principes; non autem erant Reges, ut ſemper in Baronio, per errorem interpretis ſui, nominatur hic ἄρχων. Gulielmus Bibliothecarius ad finem vitæ Anaſtaſii ait, *Dominus Michael Princeps Bulgarorum*, & in excerptis apud ipſum Baronium, è Menologia, ex hiſtoriis Baſilii Cilicis & Theophanis, vel *Dux*, vel *Princeps* nominatur: ſed imprimis Baronii verſionem refellit, quod apud illum Bibliothecarium legitur, quòd *Principes Bulgarorum & literas eis & dona per Petrum aliòſque direxerint.* Neque ſanè *Princeps* abſolutè, vel ſolus erat; fortaſſis erat cæteris eminentior, ſed cum aliis, Princeps. Ait enim, *Principes Bulgarorum.* Multos illi Principes, ut & aliæ è Septentrione Gentes, habuere, familiis diſtinctos, & familiis præfectos; ſed plerumque unum, ex illorum numero, de communibus ſuffragiis electum, cæteris, imprimis bello gerendo, & cœtus convocando, præficiebant: quales apud illos commemorantur Chrunnus, Zocus, Tetricus, qui relicto Principatu Conſtantinopolin abiit, ubi factus Chriſtianus Patricius item creatur, ad annum Domini 777. Præſens autem Princeps nomine Michaelis, ab origine prima, inter ſuos, vel in patria, Bogaris, non Michael dicebatur: verùm converſus ad fidem Chriſtianam, & baptiſmo illuſtratus, qui fuit in Paganiſmo Bogaris, ab Epiſcopo baptizante, qui ad eum miſſus fuerat Conſtantinopoli baptizandum, de nomine mittentis Imperatoris, Michaelis tertii, ſeu Porphyrogenitæ, Michael & ipſe dicebatur; hanc hiſtoriam Baronius fuſiùs exſequitur, ad annum 845. è Joanne Curopalata.

Βουλγαρίας. Erant Bulgari, aut Bulgæ, gens barbara, efferа, pagana, Aquilonaris, quæ poſtrema penè omnium ab Aquilone, unde omne malum in Romanum Imperium inundavit, poſt alias è Scythia proluvies, irruperunt, & Romanum Imperium, à Conſtantino diviſum, in partes diſſectum, præſidiis deſtitutum, in ruinam dederunt, quos primus Conſtantinus Copronymus bello vicit; ſed non ità peſſundedit, quin reſumtis viribus poſtea Nicephorum Imperatorem profligatum occiderent, & caput ejus abſciſſum ludibrio exponerent. Cùm primùm irrumperent, Dardaniam occupabant: ſed deinceps Macedoniæ & Illyrici partes poſſederunt. De illis, ad religionem noſtram converſis, deinde certatum eſt inter Romanam & Conſtantinopolitanam ſedem, cujus ſubeſſent Juriſdictioni. De quo certamine Photius alicubi in Epiſtolis: qui vehementiùs ea de re contendebat; unde imprimis odio atque invidiâ apud Romanos laborabat. Bulgari dicebantur, à Bolga, ſive Volga flumine ingenti, etiam hodie notiſſimo, cujus erant accolæ cùm irrumperent in Imperium.

Epiſtolâ 1. ſect. 2. hiatus erat & defectus in noſtro codice poſt ἄνθρωπος: fortaſſis ſupplenda lacuna ad hunc modum, ἀλλὰ θηρίον τι, καὶ πάσης κακίας ἀρχὴν ἀπεργάζεσθαι, δύναμιν αὐτοῦ τῷ κάλλει, &c.

Sect. 3. Δι' ἀμφοῖν τὸν ἀνθρώπινον καταρτίζεσθαι.] Ignatius in illa ad Epheſ. Ἀρχὴ ζωῆς, πίστις, τέλος δὲ, ἀγάπη· τὰ δὲ δύο, ἐν ἑνότητι γενόμενα, Θεοῦ ἄνθρωπον ἀποτελεῖ· τὰ δὲ ἄλλα πάντα εἰς καλοκαγαθίαν ἀκόλουθά ἐστιν. Οὐδεὶς πίστιν ἐπαγγελλόμενος ὀφείλει ἁμαρτάνειν, οὐδὲ ἀγάπην κεκτημένος μισεῖν τὸν ἀδελφόν. Ubi τέλος non eſt tam *finis*, ut vertunt Interpretes, quàm τελείωσις *perfectio.* Idem beatus martyr iterum ait, Οἱ ἐπαγγελλόμενοι Χριστοῦ εἶναι, οὐκ ἐξ ὧν λέγουσι μόνον, ἀλλ' ἐξ ὧν πράττουσι γνωρίζονται· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. Ἄμεινόν ἐστι σιωπᾶν καὶ εἶναι, ἢ λαλοῦντα μὴ εἶναι.

Sect. 5. Ὦ καλὸν ἄγαλμα τῶν ἐμῶν πόνων.] Simile eſt illud, & planè genuinum, in fine παραινέσεως iſtius, ὦ τῶν ἐμῶν πνευματικῶν ὠδίνων εὐγενὲς καὶ γνήσιον γέννημα. Quaſi Photio prædicante Bogaris ille Bulgarorum princeps ad Fidem converſus fuiſſet. Quod non eſt ità, ſed illo fortaſſis procurante modum converſionis. Refert enim Joannes Curopalates apud Baronium, nam penès me liber non eſt, hoc modo, *Principis ſoror captiva Conſtantinopolin abducta, fit Chriſtiana; & poſtea domum reverſa, fratri Chriſtianorum myſterium commendat, & Fidei ſemen in ejus cor ſpargit.* Cúmque deinceps Bulgari ab ingenti fame premerentur, ad Deum Chriſtianorum per preces Princeps confugit, idque Genti ſibi ſubditæ, ut facerent, imperat. Impetrato auxilio, fit Chriſtianus, & per Epiſcopum, ob id miſſum, baptizatur. Quod cùm Photii auſpiciis, & per ejus autoritatem fieret, utpote quòd eſſet P. C. illum ità vocat, tum γέννημα, tum ἄγαλμα, tum θρέμμα ſuum.

Sect. 6. Legendum, ὀκτακόσιοι δὲ καὶ δέκα καὶ τριακόσιοι.] Tot enim, quod notiſſimum eſt, Epiſcopi convenerant in Concilio Nicæno.

Καὶ δὲ καὶ Σίλβεστρος τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας.] Vult Concilium Nicænum ſub Silveſtro & Julio celebratum: quod eſt falſiſſimum. Julius enim ſucceſſit Silveſtro; at Silveſter Concilio ſupervixit plures annos. Verùm non Photius ſolus hunc errorem erravit, ſed & Autor ſynopſis Synodorum per Hæſchelium editus. Et illum errorem altero inſigniori auget, qui decimo Conſtantini anno affirmat Concilium celebratum. Hæc enim ait, Καὶ ἡ μὲν πρώτη σύνοδος γέγονεν ἐν Νικαίᾳ τῷ δεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου βασιλέως, ὃς ἐβασίλευσεν ἔτη λά. Quod utrumque falſum eſt. ὑπῆρχον δὲ πατέρες τ'. ἰ. ή. Synodo principem locum obtinuiſſe ibi dicuntur Silveſter Romanus, Alexander Conſtantinopolitanus, Alexander Alexandriæ, Euſtathius Antiochiæ, & Macarius Hieroſolymitanus, Epiſcopi: Sozomen Lib. 1. cap. 16. Julium ſuggerit. Quod & ipſum falſum eſt. Ibidem, Βίτωνα καὶ Βικέντιον.] Vult Vitum & Vincentium: ſed Græci facilè errare ſolent in nominibus Latinis. apud Sozom. legimus, Ἰούλιος δὲ ὁ Ῥωμαίων ἐπίσκοπος, διὰ γῆρας ἀπελιμπάνετο, παρῆσαν δὲ ἀντ' αὐτοῦ Βίτων καὶ Βικέντιος, τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας πρεσβύτεροι. Inepta lectio eſt Βίτωνα: legendum Βίτωνα.

Sect. 9. Φιλοπονίαν.] Vult, quod verum eſt, ſecundam Synodum univerſalem Conſtantinopolitanam in

urbe illa regia conveniſſe. In qua Synodu, ut Synopſis habet, ἦγεν Δάμασος Ῥώμης, Νεκτάριος Κωνσταντινουπόλεως, Κύριλλος Ἱεροσολύμων, &c. Quos Ἐξάρχους vocat Photius. ſed Damaſus non affuit, ne quidem per legatos; nec Timotheus, niſi continuatâ Synodo, turbo & flabellum illius tempeſtatis, quâ dejectus throno Gregorius Nazianzenus, qui hic, Θεολογίας ἐξ ἔργων ἐπώνυμος, dicitur. Nazianzeni cauſam ità breviter & verè expedit Synopſis. *Gregorius Theologus obtinens thronum Conſtantinopolitanum, qui cùm in illa ſanctâ Synodo diviſio oriebatur, ſponte ſuâ, in Synodo throno renunciavit, & habitâ oratione, quâ eùm fidem profiteretur, tum abitum pararet, in præſentia Patrum illorum centum & decem exceſſit Synodo, & migravit Nazianzum.* In cujus locum impii illi, qui amotionis cauſa extiterant, Nectarium Laicum, illum cujus meminit Photius, contra Canones intruſerunt.

Sect. 10. Lego & diſtinguo, πῶς ἱερεὺς τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, κρύφιον ἀπ' αὐτοῦ. nam alludit ad illud Apoſtoli, 1. Cor. 20. 10.

Sect. 12. Οὐκ αἰσίως ἐγχειρίσας.] Inauſpicatò, alioquin perperam haud aſcendit Epiſcopatum, ſed per Canonicam, ſi quis alius, electionem. *Poſt exceſſum Siſinnii*, inquit Socrates, lib. 7. cap. 27. *viſum eſt imperatori propter homines inanium rerum appetentes, neminem ex illa Eccleſia, licet aliqui Philippum, complures Proclum deſignatum cuperent, ad Epiſcopatum illum eligere, ſed advenam Antiochiâ arceſſere.* Deinde hominem acceſſitum ità deſcribit, *Erat illic Neſtorius ex Germania oriundus, voce imprimis ſonorâ, linguâ diſertâ, & ob eam cauſam tanquam ad docendum populum admodum accommodatus.* Acceſſitus igitur, & Canonicè electus enthronizatur. Qualis autem ille poſtea in Epiſcopatu extiterit, notum eſt.

Ibid. Ἐκ Διοδώρου, καὶ Θεοδώρου.] Intelligit Mopſveſtanum & Tarſenſem Epiſcopos, qui & doctiſſimi, & orthodoxi erant, aut habebantur, præcipuè Diodorus, & à Baſilio, Chryſoſtomo ac aliis laudantur, nec niſi mortui in ſuſpicionem hæreſeos venere, & ſequiorum ſeculorum calamis punguntur; qui mihi non perſuadent fuiſſe Hæreſeos labe infectos.

Ibid. Χριστὸν γὰρ τὸν ἕνα Θεοῦ υἱόν.] Ità legendum. Nam ſtatim ait, τοῦτον δὲ τὸν ἕνα· ſed addendum eſt Θεοῦ, hoc modo, Χριστὸν γὰρ τὸν ἕνα Θεοῦ υἱόν, *Chriſtum unicum Dei Filium.* ſtatim repono, ὡς καὶ τοὺς λογισμούς. Et mox, τὸν νέον Θεοδόσιον, quem alii μικρὸν vocant, hoc eſt, *juniorem*, qui regnavit annos 42. In hac Synodo, ex æmulatione, & ambitione, certatum eſt uſque ad Anathematiſmos, inter Cyrillum Alexandrinum, & Joannem Antiochenum, à cujus partibus ſtabat doctiſſimus Theodoretus, hoc eſt inter Epiſcopos Orientales & Ægyptiacos.

Sect. 13. Ἀκροατήριον.] Ità priùs vocavit, ob eandem cauſam, Conſtantinopolin φροντιστήριον, propter loci celebritatem, à viris eruditione celebribus celebratam.

Sect. 14. Θεσμὸς ἐγκεχειρισμένος.] Annotarat doctiſſimus D. Lindſell, ὁ μακαρίτης, legendum ſibi videri ἐγκεχειρισμένους, appoſitè quidem, & magis ex uſu Linguæ. ſed Photius ſolet interdum καινοτομεῖν & καινοφωνεῖν. quocirca codicis ſcripturam admitto, ut ſit ἐγκεχειρισμένος, *inunctus*. Ad finem ſectionis fortè legendum, & diſtinguendum, σιωπῶ τι καὶ ἀναπορρήτως λέγω, &c.

Sect. 15. Legendum αὐτῷ, non αὐτοῖ.] Eſt autem τέμενος, quod ait Heſychius, πᾶς ὁ ἀφωρισμένος τόπος τινὶ εἰς τιμήν. Idem quod Latinis *Templum*, locus non ſolùm ſanctus ſed & ſacer, ut ſepulcrum. Recentiores Græci ſic Eccleſiam nominant, ſed nunquam vetuſtiores.

Βιγίλιος τῆς Ῥώμης.] Vigilius Papa Conſtantinopolin adiit, vocante Juſtiniano, & Synodu interfuit. Sed cùm Acta non probaret, ſeceſſit Chalcedonem, ſed ab Imperatore Hæretico & imperioſo exagitatus, atque in exilium miſſus, tandem elanguit & ſubſcripſit. Statim lego non ὀκνίνῳ, ſed ὀκνίνων, hoc eſt, ζιζάνιον. pro λαθῶν, repoſuit Dominus Herefordenſis λαμπῶν, quod rectum eſt.

Sect. 16. Ἀλλὰ καὶ περὶ γε τόπον.] Rectè, ſi includantur parentheſi. paulò pòſt repone Ἀπαμείας. nam divulſio exſcriptoris & ἀπ' Ἀμείας inepta eſt. At περὶ γε τόπον, quod ait, non eſt verum de illa Synodu, nedum de Vigilio. nam, quod habetur in ſequentibus; Agapetus, qui Silverium prædeceſſorem Vigilii anteceſſit, Anthimum Trapezuntis Epiſcopum, Theodorâ Auguſtâ procurante, Conſtantinopolin tranſlatum, & Hæreticum, extra Synodum quintam Oecumenicam depoſuit, cùm ad Juſtinianum Auguſta à Theodato Gothorum Rege, & Italiæ Domino, ablegaretur.

Sect. 17. Θεόδωρος καὶ Γεώργιος.] Forſan addenda vox ἄλλος, ad diſtinguendum hunc Georgium ab alio prænominato, qui cum Patriarchatu Conſtantinopolitano fuit. Synopſis Græca ſeptimarum Synodarum imperfecta eſt. Nam præter Georgium Conſtantinopolitanum, Theophanem Antiochenum, & Petrum Monachum, non nominat alium convenarum. Sed & Photius negligentior fuit, qui Theophanem prætermiſit, & Petrum quaſi τοποτηρητὴν Epiſcopi Alexandrini citat, cùm per illa tempora vacaret ſedes. Erat igitur ab Eccleſia miſſus, & non Epiſcopi τοποτηρητής. De Legatis Romanæ ſedis pleniora ſunt quæ in præambulis ſextæ Synodi leguntur, ex literis Pogonati Imperatoris ad Georgium P. C. *Agatho ſanctiſſimus, nuper ordinatus Papa in Apoſtolica ſede prædictæ antiquæ Romæ, hujuſmodi noſtros pios ſuſcipiens apices deſtinavit in præſenti propriam ejus indutos perſonam Theodorum & Georgium Deo amabiles Presbyteros, & Joannem Deo amabilem Diaconum; ex perſona autem totius ejus Concilii Joannem & Abundantium & Joannem venerabiles Epiſcopos cum cæteris Clericis & Monachis.* Intelligit autem Concilium Romæ habitum per Agathonem, anno DCLXXX, contra Monothelitas, ubi convenerant Epiſcopi CXXV. Ibid. Σέργιον. Cui Synopſis addit Petrum. Hic maximalis vertitur de Honorio Papa, an fuerit Monothelita. Rem tractat omnium accuratiſſimè doctiſſimus Raynoldus, in diſſertatione cum Harto. Ibid. διαρρήξαντες, *dirumpentes.* Quinam verò erant? an intelligit prænominatos? at illi nullam impietatis catenam diruperunt. ſaltem ſcriberetur, διαρρήξαντας, ut mox ἐμπλακέντας. quòd ſi legamus διαρρήξαντες, referenda vox eſt, ad ἐπετίμησαν, per immane quoddam hyperbaton: & illa, οὐ μὴν ἀλλὰ uſque ad μελετήσαντας, ſunt parentheſi includenda. Eſt autem Pharam, cujus loci Theodorus Epiſcopus dicitur, Πόλις, Stephano autore, μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Ἀραβίας. De Polychronio, ſingulare eſt quod relatum in Synopſi, Σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ Πολυχρόνιον, τὸν πολύφρονα γέροντα, τὸν νεκροὺς ἐγεῖραι ἐν τῇ τοιαύτῃ πλάνῃ τῆς αἱρέσεως μεγαλοφρονήσαντα, ἀδοξίας τετυχόντα, καὶ ἐν τῷ μὴ ἐγεῖραι μείζονος τὴν βλασφημίαν τῆς τοιαύτης αἱρέσεως θριαμβεύσαντα. Erat ergò Polychronius ille impoſtor mirabiliarius, quales multi apud ſequiores.

Sect. 18. Αὐτή.] nempe *Synodus.* Sed malim αὕτη, *hæc ipſa Synodus*; niſi forſan utrâque lectione melior αὖθις, id eſt, *ſecundâ vice.* Ibid. legendum in plurali, ἐπιλάζοντο. Nam Irene regnabat cum Filio.

Sect. 19. Τέλη.] Verti, *Fines*; fortaſſis autor intellexit Ordines, turmas, ut ſint στρατιωτικὰ τάγματα, veritatem, quaſi prælio conſerto, oppugnantia. Eruditè uſum Imaginum docet, & mentem illius ſeptimi Concilii aperit contra Iconoclaſtas, quas extra invitationem non proceſſit.

Sect. 2. poſt τελεσμένη, ἀπὸ τῆς κοινῆς ſubintelligenda *Synodus*, quæ vox rectiùs adderetur σαφηνείας gratiâ. Κροσσωτοῖς χρυσοῖς.] Alludit ad Pſal. 45. 15. Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς βασιλέως ἔσωθεν ἐν κροσσωτοῖς χρυσοῖς περιβεβλημένη. quæ poſtrema vox hic deeſſe videtur.

Sect.

Sect. 37. Ἡ τύραννος.] aut delendum ἡ, aut legendum τυράννου, & non τύραννος: ubique τύραννος ἡ ὁρμὴ, non ſunt ἀσυνδέτως copulanda.

Sect. 40. Ἡ ἐπιστροφή.] Puto legendum, ἡ τῆς ἐκ συναφῆς, &c. ἡ ἐπιστροφή. Id enim requirit veritas cognita, ut ad ipſam revertamur, quæ mirabiles ſui amores ſolet excitare.

Sect. 56. Τὸ φθονεῖσθαι.] Hoc eſt, ea agere quæ nec odium, nec miſerationem, ſed invidiam procurant, nimirum res præclaræ & illuſtres. Καὶ γάρ τοι ἐστὶ τόπος φθόνῳ, inquit Lyſias, ὡς εἰ ἄλλος ἐλεῶν, τίνος ἂν ὑμῶν εἰ τοιούτοις ἀπογράψασθαι δοκεῖ ποιεῖσθαι; Appoſitè Statius Papinius,

Quiſnam impacata conſanguinitate locavit
Fortunam invidiámque? Deus quis juſſit iniquus
Æternum bellare Deas? nullámne notavit
Illa domum, torvo quam non hæc lumine figat
Protinùs, & ſæva perturbet gaudia dextra.

Sect. 62. Καὶ τοῖς ἐπὶ σκηνῆς.] Inepta lectio. Legendum & diſtinguendum, καὶ τοῖς ἀπὸ σκηνῆς ἀπαγγέλλουσι τὸν ἆθ. &c. Sequenti ſect. reſtituendum, Ὅτι τὰς ἑαυτοῦ ὑποκρινομένου πράξεις λόγον ἱκανὸν ὑπονοοῦμεν, &c.

Sect. 76. Χαλεπῶν παθῶν.] In margine annotatum erat, neſcio an è libris aut conjectura, χαλινοῖ, hoc modo, ἐπιβαλλομένοις ὑπὸ τῆς ἐννοίας, καὶ χαλινοῖ παθῶν προσθεῖναι, ſed omnino malè. Legendum eſt ut edidimus & vertimus. Ibid. Πατρῷον ἔθος.] Nam Bulgari, ut Barbari plerique omnes, & noſtris temporibus nuper inventi Occidentales Indi, aurum non curabant, τὸ ἀρχαῖον ἔθος aureæ illius, & antiquæ, ac fabuloſæ ætatis, ut in pleriſque illibatum cuſtodientes. Itaque in pace plerumque erant. Χρυσὸς enim ἅπαντα τὰ ἀνθρώπινα στρέφει. Tibull. Lib. 1. Eleg. 10.

Divitis hoc vitium eſt auri; nec bella fuerunt
Faginus adſtabat cùm ſcyphus ante dapes:
Non acies, non vallus erat, ſomnúmque petebat
Securus varias dux gregis inter oves.

Sect. 78. Τὸ δὲ ἀλγηρίας.] Imò non eſt συμπαθῶς φέρειν, ſed ἀναλγήτως. ad illud ergò, non ad prius referenda ἀντίδοσις.

Sect. 79. Ἐχθροὺς ὁμοφύλους.] Hoc verum eſt. Nam ἐχθροὶ ſunt homines; ergò ὁμόφυλοι. Legerem tamen libenter, ὡς ὁμοφύλους, hoc eſt, *tanquam domeſticos*, nam id Divina lex præcipit.

Sect. 95. Πολυγαμία.] Retinui vocem, quia eſt ambigua. ſed hoc in loco puto, non ſignificare pluribus ſimul uxoribus uti, ut Jacob, David, Herodes, alii olim utebantur, ſed ad tertias quartáſve nuptias progredi. Rem mali ominis & nominis in Eccleſia; ſed, proh pudor, ab iis uſurpatam, qui μονοθηρίαν affectant, hodie.

Sect. 96. Δεσποτικῶν ἐντολῶν.] Intelligit illud Domini de intuitu mulieris ad illam concupiſcendam, quod alibi in epiſtolis explicat. Ἐκ γὰρ τοῦ ὁρᾷν γίνεται τὸ ἐρᾷν, *Ut vidi, ut perii! ut me malus abſtulit error!* hic oculi dicuntur λαμπάδουχοι ἔρωτος, *amoris lampadiferi*. Hinc illud Philemonis, Ὁρῶσι πάντες πρῶτον, εἶτ' ἐθαύμασαν, εἶτ' ἐπεθεώρησαν, εἶτ' εἰς ἐλπίδα ἐνέπεσαν. οὕτω γίνεται ἐκ τούτων ἔρως.

Sect. 111. Confuſa eſt hæc & hians, ut aliàs quoque oratio, per totam hanc ſectionem. Hoc autem vult, ſe ſcire ubi πράξεις ἀθέσμων incubuere eos qui inexſpectatò terrefacti ſunt, non tantùm quibus incubuerant, ſed & etiam ſpectatores, cùm quietè ferrent, excuſſiſſe onus. illa porrò, ἀλλὰ δὲ τοὐναντίον, vel corrupta ſunt, vel certè σολοικά, ut ἄγρος & πᾶς ἀήρ. Mihi ſine libris melioribus hæc ſunt conclamata: ſenſum & ἀκρίβειαν extundat qui poteſt.

Epiſt. 2.

Encyclica epiſtola ad Archiepiſcopales thronos per Orientem obtinentes, Alexandrinam ſcilicet, & cæteros, in qua de capitibus quibuſdam dubiis ſolutiones meditatur, & quòd non licet dicere, Spiritum procedere à Patre & à Filio, ſed è Patre ſolo.

NOndum illi Malo, ut videtur, abunde erat improbitatis ſatietas; nondum adinventionum & machinationum terminus, quas ab ipſo rerum exordio in humanum genus cenſuit commovendas. Sed & ante Domini noſtri incarnationem hominem ſeductum in peregrinas, legibus contrarias, & generi incongruas actiones per varias fraudes impulſum ſeducebat, unde ſuam tyrannidem vehementiùs promovit, & ab illo tempore, ſexcentis erroribus & in-

Ἐπιϛ. β'.

Ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ, πρὸς τοὺς τῆς ἀνατολῆς ἀρχιερατικοὺς θρόνους, Ἀλεξανδρείας φημὶ, καὶ τοὺς λοιποὺς, ἐν ᾗ περὶ κεφαλαίων τινῶν διάλυσιν πραγματεύεται· καὶ ὡς οὐ δεῖ λέγειν, Ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, τὸ πνεῦμα προέρχεσθαι, ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρὸς μόνου.

ΟΥκ ἦν ἄρα, ὡς ἔοικεν, κόρος τῷ πονηρῷ τῶν κακῶν, οὐδέ τι τῶν ἐφευρημάτων καὶ μηχανημάτων πέρας, ἃ κατὰ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐξαρχῆς ἀνακινεῖν ἐμελέτησεν· ἀλλὰ μυρίαις μὲν ὅσαις ἀπάταις, πρὸ τῆς ἐν σαρκὶ τοῦ δεσπότου παρουσίας, τὸν ἄνθρωπον ὑπηγάγετο εἰς ἀλλοφύλους καὶ παρανόμους ἀποβουκολήσας πράξεις· ἐξ ὧν ἐπὶ πλεῖον κατ' αὐτοῦ τυραννίδα, καὶ κράτος ἀνεδήσατο· μυρίαις δὲ καὶ μετὰ ταῦτα πλάναις, καὶ δελεάσμασιν

λεάσμασι, ὑποσκελίζειν καὶ παρασύρειν, τοὺς αὐτῷ πειθομένους, οὐ διέλιπεν. Ἐντεῦθεν Σίμωνες, καὶ Μαρκίωνες, Μοντάνοι τε, καὶ Μάνητες, καὶ ἡ ποικίλη καὶ πολύτροπος τῶν αἱρέσεων θεομαχία, ἐπλήθυνεν. Ἐντεῦθεν Ἄρειος, καὶ Μακεδόνιος, καὶ Νεστόριος, Εὐτυχής τε καὶ Διόσκορος, καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ἀσεβείας σύνταγμα· καθ' ὧν αἱ ἅγιαι καὶ οἰκουμενικαὶ συνεκροτήθησαν ἑπτὰ σύνοδοι, καὶ τῶν, κατὰ τόπους, ἱερῶν καὶ θεοφόρων ἀνδρῶν συνελέγη τὰ συστήματα, τὰς πονηρὰς παραφυάδας τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πνεύματος αὐτορρίζους ἐκθερίσαντες, καὶ καθαρὸν παρασκευάσαντες ἀναφυλάξαι τῆς ἐκκλησίας τὸ λήϊον.

β. Ἀλλὰ τούτων ἐκ ποδῶν γεγενημένων, καὶ σιγῇ καὶ λήθῃ παραδεδομένων, ἐλπὶς ἀγαθὴ καὶ βαθεῖα τοῖς εὐσεβέσιν ὑπέτρεφετο, μὴ ἄν ποτε καινοτέρων δυσσεβημάτων ἐφευρετὰς γενέσθαι, ἐν πᾶσιν, οἷς ἐπείρασεν ὁ πονηρὸς, εἰς τοὐναντίον αὐτῷ τῶν βουλευμάτων περιτραπέντων· μήτε μὴν τῶν ἤδη κατακρίσει συνοδικῶς δεδεγμένων, ὑπερασπιστάς τινας, καὶ προμάχους ἀναφανῆναι, τῇ καταστροφῇ, καὶ τῷ πάθει τῶν ἀρξάντων, καὶ τῶν εἰς μίμησιν ἐκείνων ἐλθεῖν μελετώντων, ἀνακοπτομένων· καὶ ταύταις μὲν ταῖς ἐλπίσιν ὁ εὐσεβὴς λογισμὸς ἐπανεπαύετο· μάλιστα δὲ κατὰ τὴν βασιλεύουσαν πόλιν, ἐν ᾗ πολλὰ, Θεοῦ συνεργείᾳ, τῶν ἀνελπίστων κατόρθωται· πολλαὶ δὲ γλῶσσαι, τὴν προτέραν διαπτυσάμεναι μυσαρότητα, τὸν κοινὸν ἁπάντων πλάστην, καὶ δημιουργὸν, μεθ' ἡμῶν ὑμνεῖν ἐδιδάχθησαν· ὥσπερ ἀπό τινος ὑψηλοῦ, καὶ μετεώρου χώρου, τὰς τῆς ὀρθοδοξίας πηγὰς, τῆς βασιλίδος ἀναδιδούσης, καὶ καθαρὰ τῆς εὐσεβείας τὰ νάματα, εἰς τὰ τῆς οἰκουμένης διαρρεούσης πέρατα, καὶ ποταμῶν δίκην ἀρδευούσης τοῖς δόγμασι τὰς ἐκεῖσε ψυχὰς, ἅιτινες, χρόνος πολὺς ἐξ οὗ, καταξηρανθεῖσαι τοῖς τῆς ἀσεβείας, ἢ ἐθελοθρησκείας, ὑποκαύμασι, καὶ εἰς ἐρήμους καὶ ἀγόνους ἀποχερσωθεῖσαι, ὅμως τὸν τῆς διδασκαλίας ὄμβρον ὑποδεξάμεναι, τὸ Χριστοῦ γεώργιον καρποφοροῦσιν ἐνευθηνούμεναι. Καὶ γὰρ οἱ τὴν Ἀρμενίαν οἰ-

eſcationibus delinitos, ſibi qui ſunt obtemperantes, ſupplantare & aliorſum transferre ſategit. Hinc orti Simones, Marciones, Montani, Maneres; hinc hereſium variegata & multiformis in Deum pugnantium ordinario multiplicata fuit. Hinc Arius, Macedonius, Neſtorius, Eutyches, Dioſcorus, & cæteri de conventibus impiorum, contra quos ſeptem ſancta generalia illa Concilia, nec non ſanctorum & divinorum virorum per loca diverſa, conſeſſio colligebantur, ut impietatis iſtos ſtolones cultro ſpirituali radicitus exſtirparent, & campum Eccleſiæ ſativum purum atq; impermixtum curarunt effloreſcere.

Iſtis autem de medio ſublatis, ac ſilentio & oblivioni traditis, præclara & profunda ſpes bonis ſubinnutrita affulgebat, futurum ut nulli deinceps novarum impietatum exſiſterint adinventores, cùm in omnibus, quorum ſumſerat experimentum diabolus, conſilia ejus ceſſiſſent in contrarium. Nec illorum dogmatum quæ jam ſynodicâ condemnatione cenſuram meruerant, aliquos rebantur hyperaſpiſtas prodituros aut propugnatores, quos nimirum exitus, & pœna autorum, & qui deinceps in eorum imitationem, ducti exemplo, erant ſucceſſuri exuderat. Atque hiſce quidem cogitationibus piorum ratiocinia acquieſcebant: Imprimis autem apud regiam urbem, in qua per Dei cooperationem multa præter ſpem præclarè geruntur; multæ linguæ vetuſtam conſpuentes illam fœditatem, communem omnium fabricatorem, & creatorem, nobiſcum hymnis concelebrare edocti ſunt. Ità veluti ab excelſo quodam & eminentiori loco, fidei fontes orthodoxæ regia urbs emittit, nec non puriſſimos pietatis latices in cunctos mundi terminos decurrentes, qui non aliter quàm rivi ſolent, dogmaſi irrigant hominum ibi degentium animas, quæ à longo temporis tractu æſtu & conflagratione vel impietatis, vel ſpontanei cultûs, exaruerant, atque ità in ſolitudines & infructuoſum ſolum ſtereliverant; qui tamen imbribus doctrinæ ſanæ ſuſceptis, Chriſti coloniam, culturâ lætificatam, fructibus adornant. Nam qui incolunt Armeniam, Jacobitarum impietate

pietate impediti, contra rectæ pietatis prædicationem audaciùs ſe gerentes, ex eo tempore, quo ſancta & numeroſa patrum noſtrorum Synodus apud Chalcedonem convenerat, veſtris nobiſcum precibus in auxilium conſpirantibus, longum illum errorem à ſe repellere valuere; ità ut hodie Armeniorum natio ſincero & orthodoxo more Chriſtianum cultum profiteatur, Eutychetem, Severum, Dioſcorum, & Petros revera illos Petrobolos jaciendis in Eccleſiam lapidibus, Julianum Halicarnaſſenſem, necnon univerſam ipſorum variè diffuſam diſperſionem, ut & Catholica Eccleſia, exſecretur, & indiſſolubilibus anathematum nexibus ſuppoſuerit conſtrictos.

Sed & inſuper barbara Bulgarorum gens, & Chriſto inviſa & infeſta, in tantam manſuetudinem & Dei cognitionem convertitur, ut à patriis diabolicîſque orgiis recedentes, & Paganicæ ſuperſtitionis errorem excutientes, præter omnem exſpectationem in fidem Chriſtianam inſiti tranſierunt.

Sed ô improbum, invidum Deo, inviſum conſilium & inceptum! Talis enim narratio, Evangelii vel boni nuncii argumentum quæ futura eſſet, in dejectionem vultûs commutatur, delectatio & gaudium in luctum & lamentum abiere. Nondum enim gens illa per biennium rectam Chriſtianorum religionem amplexabatur, cùm impii quidam homines & exſecrandi, portenta, (vel quo illos titulo Chriſtianus inſigniat) homines è tenebris prorepentes (erant enim exorti ab Occiduis partibus) heu quomodo reliqua perſequi potero? iſti inquam in gentem, novella quorum pietas & nuper conſtituta, tanquam fulgur, terræ motus, ſeu copioſa grando; aut ut propriùs, quod accedit ad rei veritatem, dicam, tanquam aper agreſtis vineam Domini dilectam, nuper conſitam inſilientes, pedibus & dentibus, hoc eſt ſemitis quibuſdam politiæ turpis, & dogmatum depravatorum, quæ illorum erat audacia, depredantes devaſtabant; omni cum fraudulentia à ſanis & puris dogmatibus, & à fide inculpata Chriſtiano-

χοῦντες, τῷ τῶν Ἰακωβιτῶν συνεχόμενοι δυσσεβήματι, καὶ πρὸς τὸ ὀρθὸν τῆς εὐσεβείας ἀπαυθαδιαζόμενοι κήρυγμα, ἀφ᾽ οὗπερ ἡ πολυάνθρωπος ἐκείνη καὶ ἁγία τῶν πατέρων ἡμῶν κατὰ Χαλκηδόνα συνεκροτήθη σύνοδος, τῶν ὑμετέρων εὐχῶν ἡμῖν ἐπαμυνόντων, τὴν μακρὰν ἐκείνην πλάνην ἀποθέσθαι συνδυναμώθησαν· καὶ λατρεύει σήμερον, καθαρῶς καὶ ὀρθοδόξως, ἡ τῶν Ἀρμενίων λῆξις τὴν χριστιανῶν λατρείαν, Εὐτυχῆ τε, καὶ Σεβῆρον, καὶ Διόσκορον, καὶ τοὺς κατὰ τῆς εὐσεβείας πετροβόλους Πέτρους, καὶ τὸν Ἁλικαρνασσέα Ἰουλιανόν, καὶ πᾶσαν αὐτῶν τὴν πολύσπορον διασποράν, ὡς ἡ καθολικὴ ἐκκλησία, μυσαττομένη, καὶ δεσμοῖς ἀλύτοις τοῦ ἀναθέματος ὑποβάλλουσα.

Ἀλλά γε δή, καὶ Βουλγάρων ἔθνος βαρβαρικόν, καὶ μισόχριστον, εἰς τοσαύτην μετέ- γ.
κλινεν ἡμερότητα καὶ θεογνωσίαν, ὥστε τῶν δαιμονίων καὶ πατρῴων ἐκστάντες ὀργίων, καὶ τῆς Ἑλληνικῆς δεισιδαιμονίας ἀποσκευασάμενοι τὴν πλάνην, εἰς τὴν τῶν Χριστιανῶν παραδόξως μετενεκεντρίσθησαν πίστιν.

Ἀλλ᾽ ὢ πονηρᾶς καὶ βασκάνου καὶ ἀθέου βου- δ.
λῆς τε καὶ πράξεως. ἡ γὰρ τοιαύτη διήγησις, εὐαγγελίων οὖσα ὑπόθεσις, εἰς κατήφειαν μετατίθεται, τῆς εὐφροσύνης καὶ χαρᾶς εἰς πένθος τραπείσης καὶ δάκρυα. Οὔπω γὰρ ἐκείνου τοῦ ἔθνους, οὐδ᾽ εἰς δύο ἐνιαυτούς, τὴν ὀρθὴν τῶν Χριστιανῶν τιμῶντος θρησκείαν· ἄνδρες δυσσεβεῖς καὶ ἀποτρόπαιοι (καὶ τί γὰρ οὐκ ἄν τις εὐσεβῶν τούτους ἐξονομάσειε;) ἄνδρες ἐκ σκότους ἀναδύντες (τῆς γὰρ ἑσπερίου μοίρας ὑπῆρχον γεννήματα) οἴ μοι πῶς τὸ ὑπόλοιπον ἐκδιηγήσομαι; οὗτοι, πρὸς τὸ νεοπαγὲς εἰς εὐσέβειαν καὶ νεοσύστατον ἔθνος, ὥσπερ κεραυνὸς ἢ σεισμὸς ἢ χαλάζης πλῆθος, μᾶλλον δὲ οἰκειότερον εἰπεῖν, ὥσπερ ἄγριος μονιὸς ἐμπηδήσαντες τὸν ἀμπελῶνα Κυρίου, τὸν ἠγαπημένον καὶ νεόφυτον καὶ ποσὶ καὶ ὀδοῦσιν, ἤτοι τρίβοις αἰσχρᾶς πολιτείας, καὶ διαφθορᾷ δογμάτων, τόγε εἰς τόλμαν ἧκον τὴν αὐτῶν, κατανεμησάμενοι ἐλυμήναντο· ἀπὸ γὰρ τῶν ὀρθῶν καὶ καθαρῶν δογμάτων, καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀμωμήτου πίστεως, παρα-

θαίρειν τούτους, καὶ ἀποσπᾷν, κατεπανουργήσαντο.

ε'. Καὶ πρῶτον μὲν αὐτοὺς ἐκθέσμως, εἰς τὴν τῶν Σαββάτων νηστείαν μετέστησαν. Οἶδε δὲ καὶ ἡ μικρὰ τῶν παραδοθέντων ἀθέτησις, καὶ πρὸς ὅλην τοῦ δόγματος *ἐπιβῖψαι καταφρόνησιν. Ἔπειτα δὲ τὴν τῶν νηστειῶν πρώτην ἑβδομάδα, τῆς ἄλλης νηστείας περικόψαντες, εἰς γαλακτοποσίας, καὶ τυροῦ τροφὴν, καὶ τὴν τῶν ὁμοίων ἀδηφαγίαν καθείλκυσαν. Ἐντεῦθεν αὐτοῖς τὴν ὁδὸν τῶν παραβάσεων ἐμπλατύνοντες, καὶ τῆς εὐθείας τρίβου καὶ βασιλικῆς διαστρέφοντες, καὶ δὴ καὶ τοὺς ἐνθέσμῳ γάμῳ πρεσβυτέρους διαπρέποντας, οἱ πολλὰς κόρας χωρὶς ἀνδρὸς γυναῖκας δεικνύοντες, καὶ γυναῖκας παῖδας ἐκτρεφούσας, ὧν οὐκ ἔστι πατέρα θεάσασθαι, οὗτοι, τοὺς ὡς ἀληθῶς Θεοῦ ἱερεῖς, μυσάττεσθαί τε, καὶ ἀποστρέφεσθαι, παρεσκεύασαν· τῆς Μανιχαίων γεωργίας, ἐν αὐτοῖς, τὰ σπέρματα κατασπείροντες, καὶ ψυχὰς ἄρτι βλαστάνειν ἀρξαμένας τὸν σπόρον τῆς εὐσεβείας, τῇ τῶν ζιζανίων ἐπισπορᾷ λυμαινόμενοι.

* ἴσ. ἐπιβῆψαι.

ς'. Ἀλλά γε δὴ, καὶ τοὺς ὑπὸ πρεσβυτέρων μύρῳ χρισθέντας, ἀναμυρίζειν αὐτοὶ οὐ πεφρίκασιν· ἐπισκόπους ἑαυτοὺς ἀναγορεύοντες, καὶ τὸ τῶν πρεσβυτέρων χρίσμα, ἄχρηστον εἶναι, καὶ εἰς μάτην ἐπιτελεῖσθαι, τερατευόμενοι.

ζ'. Ἆρ' ἔστιν, ὃς τηλικαύτην ἀκοῇ παρείληφεν ἄνοιαν, ἣν κατατολμῶσιν οἱ παράφρονες οὐκ ἐνάρκησαν; τοὺς ἅπαξ μύρῳ χρισθέντας ἀναχρίοντες, καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν ὑπερφυῆ καὶ θεῖα μυστήρια, εἰς λῆρον μακρὸν, καὶ πλατὺν ἐξορχούμενοι γέλωτα. Καίτοιγε σοφὸν τῶν ὡς ἀληθῶς ἀμυήτων· Οὐ γὰρ ἔξεστι, φασὶν, ἱερεῦσι τοὺς τελουμένους μύρῳ ἁγιάζειν· ἀρχιερεῦσι γὰρ μόνοις ἐνομίσθη· πόθεν ὁ νόμος; τίς δὲ ὁ νομοθέτης; ποῖος τῶν ἀποστόλων; τῶν πατέρων δέ; ἀλλὰ τῶν συνόδων; ἢ ποῦ καὶ πότε συστᾶσα; τίνων δὲ κρατήσασα ψήφοις; Οὐκ ἔξεστιν ἱερεῖ μύρῳ τοὺς βαπτιζομένους σφραγίζειν; οὐκοῦν οὐδὲ βαπτίζειν ὅλως, οὐδὲ ἱερᾶσθαι· ἄρα ἵνα σοι μηδὲ ἡμίτομος ἱερεὺς, ἀλλ' ὁλόκληρος, εἰς ἀνίερον ἔτι κλῆρον ἀπεληλαμένος. ἱερουργεῖ τὸ δεσποτικὸν σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, καὶ τοὺς πάλαι μυσταγωγηθέντας, δι' αὐτῶν καθαγιάζει, πῶς οὐχ

norum, eos ſubdolè deducere & corrumpere conabantur.

Imprimis contra Eccleſiæ Canones illicitè ad Sabbarorum jejunia traducebanr. Solet autem vel leviſſima traditionum neglectio homines ad rotius doctrinæ contemtum traducere. In ſecundis, primam jejuniorum quadrageſimalium ſcilicet ſeptimanam à cætero jejunio diſcerpentes, in lactis potionem, caſei eſum, & ſimilium ingurgitationem traxerunt. Ab his exordiis tranſgreſſionum vias dilatantes, de recto tramite & regia via deturbarunt; ſacerdotes deinceps legitimo conjunctos matrimonio, qui puellas multas ſine viro mulieres effecerunt, & mulieres pueros educantes, quorum nemo patrem novit, verè, uti dixeram, ſacerdotes Dei abominari & averſari docuerunt; ſemina nimirum Manicheorum agricolationis apud illos ſerentes, & animas, tam nuperrime ſemen pietatis proferre incipientes, ſuperiore ſeminatione zizaniorum malè perdentes.

Sed & Chriſmate inunctos per ſacerdotes, denuo Chriſmate inungere non dubitabant, cùm ſe Epiſcopos prædicarent, & Presbyterorum Chriſma inutile quiddam ac fruſtrà factum comminiſcerentur.

An talem quis inſaniam aliquando fando audivit, quam non cohorruere inſanientes iſti factitare? ut ſemel oleo delibutos rurſus inungerent, & auguſta illa divináque Chriſtianorum myſteria in bene longas nugas & riſum lubentiámque converſa proculcarent. Sed vide inſanctificatorum fallacias. Non licet, dicebant, ſacerdotibus baptizatos oleo ſanctificare: hoc enim ſolis lege conceſſum Epiſcopis. Verùm unde illa lex? Quis legiſlator? Ecquis Apoſtolorum? ſed an vel Patrum, aut è Synodis aliqua? ubi gentium illa, vel quando coacta, quorúmve votis ſancita & ſuffragiis? Non licet ſacerdoti, Baptizatos oleo ſignare? Certè tum nec baptizare, nec ſacrificare, atque de media ſui parte, ſacerdos non perfectus, in ſortem abeat abactus profanam. Qui corpus dominicum conſecrat, & Chriſti ſanguinem, & per illa illos ſanctificat qui ſacris erant olim initiati; unde

erit, ut non idem ſanctificet oleo ungens conſummatos? baptizat Sacerdos, donum expiatorium in baptizato conſummat; quâ ratione privabis illum cuſtodiâ & ſigillo illius purificationis, cujus ipſe erat conſummator? verùm aufers ſigillum, nec dono pateris ſubſervire, nec aliquos per illud conſummare, ut nudo tantùm nomine tuus inſignitus ſacerdos, te quidem cum ipſo ſocietatis & choroſtaſiæ coryphæum declaret, & Epiſcopum.

Enimvero non in iſtis tantùm peccare ſunt inducti, ſed in ipſam impietatis coronidem, ſi quæ ulla eſt, devenerunt. Præter enim memoratas abſurditates ſanctum & ſacrum Symbolum, quod ab omnibus œcumenicorum conciliorum calculis confirmatur, & vim obtinet irreſiſtibilem, ſenſibus ſpuriis, verbis adſcititiis, quæ ſumma fuit ipſorum audacia, conabantur adulterare. O machinationes diabolicas! Spiritum ſanctum novo more comminiſcebantur, non de ſolo Patre ſed etiam Filio procedere.

Quis unquam olim talem vocem audivit ab impiis apud ſeculum prius prolatam? quis lubricus anguis in ipſorum corda hoc eructavit? Quis cultui initiatus Chriſtiano ferre queat duplicem in Triade cauſam dari, Patrem nempe cauſam Filii, & Spiritûs; Spiritûs autem cauſam Filium? hoc eſt Monarchiam in duplicem Deitatem ſolvere, & non minùs quàm gentilitiam myrhylogiam Chriſtianorum diſcerpere theologiam, atque ità Trinitatis dignitatem ſuperſubſtantialis & monarchicæ per contumeliam imminuere. Sed quorſum è Filio procederet Spiritus? Si quidem profectio à Patre ſit perfecta (eſt autem certè perfecta, quia perfectus Deus, à Deo perfecto) quæ autem illa à Filio profectio, & quam ob rem? Certè res eſt ſupervacanea, atque ità futilis.

Adhuc autem, ſi è Filio procedit Spiritus, utì & è Patre, cur non & Filius gignitur è Spiritu, ut è Patre? ut ſic impiis omnia ſint planè impia, hoc eſt, & ſenſus, atq; ſermo; nec quicquam illis relinquatur inauſum.

Sed & hoc præterea conſideretur:

ἁγιάσει μύρῳ χρίων τοὺς νεωστὶ τελουμένους;
βαπτίζει ὁ ἱερεύς, καθάρσιον δῶρον τῷ βαπτι-
ζομένῳ τελεσιουργῶν, πῶς, ἧς τελεσιουργὸς
αὐτὸς ὑπάρχει καθάρσεως, ἀφαιρήσεις αὐτὸν
τὴν φυλακὴν καὶ σφραγίδα; ἀλλ᾽ ἀφαιρεῖς
τὴν σφραγίδα, μηδ᾽ ὑπηρετεῖν * ἐπιτρέ- * ἴσ. ἐπιτρέψεις.
ψης τῷ δώρῳ, μηδ᾽ ἐν αὐτῷ τινας τελεσιουρ-
γεῖν, ἵνα σε γυμνοῖς, ὁ σὸς ἱερεύς, ἐν δια-
πρέποντι ὀνόματι, τῆς αὐτῆς αὐτῷ χοροστα-
σίας κορυφαῖον δείξῃ, καὶ ἐπίσκοπον.
Ἀλλὰ γὰρ οὐχὶ μόνον εἰς ταῦτα παρανο- η'.
μεῖν ἐξωκείλησαν, ἀλλὰ καὶ εἴ τις κακῶν ἐστὶ
κορωνίς, εἰς ταύτην ἀνέδραμον. πρὸς γάρ τοι
τοῖς εἰρημένοις ἀτοπήμασι, καὶ τὸ ἱερὸν καὶ ἅγιον
σύμβολον, ὃ πᾶσι τοῖς συνοδικοῖς καὶ οἰκου-
μενικοῖς ψηφίσμασιν, ἄμαχον ἔχει τὴν ἰσχύν,
νόθοις λογισμοῖς, καὶ παρεγγράπτοις λόγοις, καὶ
θράσους ὑπερβολῇ, κιβδηλεύειν ἐπεχείρησαν·
ὢ τῆς τοῦ πονηροῦ μηχανήματος· τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον οὐκ ἐκ τοῦ πατρὸς μόνον, ἀλλά γε καὶ
ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἐκπορεύεσθαι, καινολογήσαντες.
Τίς ποτε τοιαύτην, παρὰ τῶν πώποτε θ'.
ἀσεβησάντων, φωνὴν ἤκουσεν ῥαγεῖσαν; ποῖος
σκολιὸς ὄφις εἰς τὰς ἐκείνων καρδίας τοῦτο
ἠρεύξατο; Τίς ὅλως ἀνάσχοιτο, τῶν ἐν χρι-
στιανοῖς τελούντων, ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδος
δύο εἰσάγειν αἴτια· υἱοῦ μὲν καὶ πνεύματος, τὸν
πατέρα· τοῦ πνεύματος δὲ πάλιν, τὸν υἱόν· καὶ
εἰς διθεΐαν τὴν μοναρχίαν λύειν, καὶ *. μηδὲ * ἴσ. μηδὲν.
ἧττον τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας, τὴν τῶν
χριστιανῶν σπαράττειν θεολογίαν, καὶ τῆς
ὑπερουσίου καὶ μοναρχικῆς τριάδος ἐξυβρίζειν
τὸ ἀξίωμα; Διὰ τί δὲ καὶ ἐκπορευθείη τοῦ υἱοῦ
τὸ πνεῦμα; Εἰ γὰρ ἡ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπόρευ-
σις τελεία (τελεία δέ, ὅτι Θεὸς τέλειος, ἐκ
Θεοῦ τελείου) τίς ἡ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπόρευσις, καὶ
διὰ τί; περιττὸν γὰρ ἂν εἴη τοῦτο, καὶ μάταιον.
Ἔτι δέ, εἰ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, ι'.
ὥσπερ ἐκ πατρός· τί μὴ καὶ ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ πνεύ-
ματος γεννᾶται, ὥσπερ ἐκ πατρός; ἵνα εἴη πάν-
τα τοῖς ἀσεβοῦσιν ἀσεβῆ, καὶ αἱ γνῶμαι, καὶ τὰ
ῥήματα· καὶ μηδὲν αὐτοῖς ἀτόλμητον ὑπολί-
ποιτο.
Σκόπει δὲ κἀκεῖνο· εἰ γὰρ ἐν ᾧ τοῦ πατρὸς ια'.

ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα, ἡ ἰδιότης ἐπιγινώσκεται αὐτοῦ· ὡσαύτως δὲ, καὶ ἐν ᾧ γεννᾶται ὁ υἱὸς, ἡ τοῦ υἱοῦ. ἐκπορεύεται δὲ, ὡς ὁ ἐκείνων λῆρος, καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ. πλείοσιν ἄρα ἰδιότησι διαστέλλεται τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς, ἤπερ ὁ υἱός. Κοινὸν μὲν γὰρ πατρὶ καὶ υἱῷ, ἡ ἐξ αὐτῶν τοῦ πνεύματος πρόοδος· ἰδία δὲ τοῦ πνεύματος, ἥ τε ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπόρευσις, καὶ μὴν καὶ ἡ ἐκ τοῦ υἱοῦ. Εἰ δὲ πλείοσιν διαφοραῖς διαστέλλεται τὸ πνεῦμα, ἤπερ ὁ υἱὸς, ἐγγυτέρω ἂν εἴη τῆς πατρικῆς οὐσίας ὁ υἱὸς, ἤπερ τὸ πνεῦμα· καὶ οὕτως ἡ Μακεδονίου πάλιν, κατὰ τοῦ πνεύματος, παρακύψει τόλμα, τὸ ἐκείνων ὑποδυομένη δρᾶμα, καὶ τὴν σκηνήν.

ιβ'. Ἄλλως τε δὲ, εἰ πάντα τὰ κοινὰ πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ τοῦ πνεύματος πάντως ὑπάρχει κοινά· ὡς τὸ Θεὸς, τὸ βασιλεὺς, τὸ δημιουργὸς, τὸ παντοκράτωρ, τὸ ὑπερούσιον, τὸ ἁπλοῦν, τὸ ἀσχημάτιστον, τὸ ἀσώματον, τὸ ἀόρατον, ἁπλῶς τὰ ἄλλα πάντα· κοινὸν δὲ πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἡ τοῦ πνεύματος, ἐξ αὐτῶν, πρόοδος· καὶ ἐξ ἑαυτοῦ ἄρα ἐκπορευθήσεται τὸ πνεῦμα· καὶ ἀρχὴ ἔσται αὐτὸ ἑαυτοῦ, καὶ αἴτιον ἅμα καὶ αἰτιατόν. Ὅπερ οὐδ' οἱ τῶν Ἑλλήνων μῦθοι ἀνεπλάσαντο.

ιγ'. Ἀλλὰ καὶ εἰ μόνου πνεύματός ἐστι, τὸ εἰς ἀρχὰς ἀναφέρεσθαι διαφόρους, πῶς οὐκ ἔστι μόνου πνεύματος, τὸ πολύαρχον ἔχειν ἀρχήν;

ιδ'. Ἐπεὶ δὲ, εἰ ἐν οἷς πατρὶ καὶ υἱῷ κοινωνίαν ἐκαινούργησαν, τὸ πνεῦμα τούτοις ἀποτειχίζουσι· πατὴρ δὲ κατ' οὐσίαν υἱῷ; ἀλλ' οὐ κατά τι τῶν ἰδιωμάτων, εἰς κοινωνίαν συνάπτεται· τῆς κατ' οὐσίαν ἄρα συγγενείας, τὸ πνεῦμα περιορίζουσι.

ιε'. Ὁρᾷς, ὡς μάτην οὗτοι, μᾶλλον δ' εἰς πρόχειρον θήραν τῶν πολλῶν, τὸ τῶν Χριστιανῶν ἑαυτοῖς ἐπέθεσαν ὄνομα. Ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ· πόθεν ἤκουσας τοῦτο; ἐκ ποίων εὐαγγελιστῶν τὴν φωνὴν ἔχεις ταύτην; ποίας συνόδου τὸ βλάσφημον τοῦτο ῥῆμα;

ιϛ'. Ὁ κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν φησι, Τὸ πνεῦμα, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται· οἱ δὲ τῆς καινῆς ταύτης δυσσεβείας πατέρες, Τὸ πνεῦμα, φησὶν, ὃ παρὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται.

ſiquidem in eo quòd à Patre Spiritus procedat, proprietas ipſius agnoſcatur; ità & Filii proprietas agnoſcatur, in eo quòd Filius generatur. Procedit autem, ut illi delirant, & à Filio Spiritus; quocirca pluribus proprietatibus dividitur Spiritus à Patre, quàm Filius: ſiquidem proceſſus Spiritûs ex ipſis, commune quiddam Patri eſt, & Filio. Spiritûs proceſſio è Patre & è Filio eſt Spiritûs proprietas. Quòd ſi pluribus diſtantiis differt Spiritus quàm Filius, proximior erit Paternæ ſubſtantiæ Filius quàm eſt Spiritus; atque ità demum audax illud facinus in Spiritum ſanctum Macedonii prorepturum eſt, hominum iſtorum fabulam & ſcenam clàm ſubiens.

Inſuper verò, ſi omnia Patris & Filii communia ſunt, certè & quæ Spiritum ſpectant ſunt etiam communia; nempe Deus, Rex, Creator, Omnipotens, Superſubſtantiale, Simplex, Infiguratum, Incorporale, Inviſibile, & ſimpliciter alia omnia. Quòd ſi proceſſio Spiritûs ſit Patri communis atq; Filio, tum è ſeipſo procedet Spiritus, ipſe ſibi ipſi principium erit, cauſa ſimul & cauſatum; quam fictionem nè Græcorum fabulæ comminiſcerentur.

Accedit autem, quòd ſi proprium ſit Spiritûs ſolius in diverſa principia relationem habere, certè ſolius erit Spiritûs principium habere multiplex, & non unum.

Addam, ſi in quibus novam Patris & Filii communionem introduxerunt, ab iis ipſis Spiritum excludunt; & ſi Pater Filio per ſubſtantiam conjungitur, non autem ſecundùm aliquam è proprietatibus; Spiritum quoque circumſcribant neceſſe eſt, illâ quæ per ſubſtantiam eſt cognatione.

Vides enim quàm inaniter iſti, ſed tamen ut faciliùs plures indè aucupentur; nomen ſibi Chriſtianum impoſuerunt. Egreditur à Filio Spiritus; Hoc unde fando factum accepiſti? E quibuſnam Evangeliis hanc vocem habes? Cujuſdam Synodi blaſphemum iſtud verbum?

Dominus ac Deus noſter inquit, *Spiritus qui procedit à Patre*. Iſtius autem novitianæ impietatis parentes aiunt, *Spiritus qui à Filio procedit*.

Quis

Quis non ad enormem hanc blaſphemiam occludet aures? quæ quaſi ſtat ex adverſa acie Evangelio, exarmatur contra ſacras Synodos, beatos & ſanctos Patres falſificat, nempe magnum illum Athanaſium, Theologiæ titulo decantatum Gregorium, Baſilium illum Eccleſiæ verè Regiam ſtolam, aureum orbis os, verè Chryſoſtomum, ſapientiæ illud pelagus. Quid autem hunc vel illum compellem? Contra omnes omnino ſanctos Prophetas, Apoſtolos, Sacerdotes, Martyras, & ipſius etiam Domini voces, blaſphema hæc, & Deo bellum indicens, vox exarmatur.

Spiritus nimirum procedit è Filio? Utrúmne eâdem proceſſione, an ex adverſa proceſſioni à Patre? ſi eâdem, quomodo non communicantur proprietates, à quibus tamen ſolis Trinitas & eſſe, & adorari characterem ſortitur? ſin contrariâ quâdam illi, quomodo non hâc ſuâ aſſertione Manetes & Marciones procuduntur, qui Deo bellum indicentem linguam, contra Patrem & Filium rurſus exſeruere?

Accedit ad præmiſſa, ſi è Patre quidem Filius generatur, Spiritúſque procedit è Patre & Filio, in duplicem exſiſtentiæ ſuæ cauſam relatus, non evadet, quin & compoſitus exſiſtat.

Adhuc ſi è Patre generatur Filius, ſi Spiritus è Patre procedit & Filio, quænam evenit nova innovatio, quo minùs ab ipſo aliud procedat? Ità conſtituentur, juxta blaſphemam hanc ipſorum ſententiam, non tres hypoſtaſes ſolæ, ſed quatuor, ſi non potiùs infinitæ, ut quarta aliam emittat, illa itidem aliam, uſquedum in multiplicatam Paganorum divinitatem deveniatur.

Præter ſuperiora, & hoc conſiderandum, quòd ſi proceſſio Spiritûs è Patre in ſubſtantia determinetur; quidnam Spiritui quæſo accedet ab illa de Filio proceſſione, cùm proceſſio paterna ad eſſentiam ſufficiat? Nemo enim eò audaciæ deveniet, opinor, ut affirmet conducere ad aliquid aliud, eorum quæ ſunt circa ſubſtantiam, cùm duplicatio quævis compoſitio ab illa

Τίς οὐ κλείσει τὰ ὦτα πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῆς βλασφημίας ταύτης; Αὕτη κατὰ τοῦ εὐαγγελίου ἵσταται, πρὸς τὰς ἁγίας παρατάττεται συνόδους, τοὺς μακαρίους καὶ ἁγίους παραγράφεται πατέρας, τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, τὸν ἐν θεολογίᾳ περιβόητον Γρηγόριον, τὴν βασίλειον τῆς ἐκκλησίας * στολὴν, τὸν μέγαν Βασίλειον, τὸ χρυσοῦν τῆς οἰκουμένης στόμα, τὸ τῆς σοφίας πέλαγος, τὸν ὡς ἀληθῶς Χρυσόστομον. Καὶ τί λέγω τὸν δεῖνα, ἢ τὸν δεῖνα; κατὰ πάντων ὁμοῦ τῶν ἁγίων προφητῶν, ἀποστόλων, ἱεραρχῶν, μαρτύρων, καὶ αὐτῶν τῶν δεσποτικῶν φωνῶν, ἡ βλάσφημος αὕτη καὶ θεόμαχος φωνὴ ἐξοπλίζεται.

* Ἴσ. στύλον.

ιζ'. Τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται; πότερον τὴν αὐτὴν ἐκπόρευσιν, ἢ τῆς πατρῴας ἀντίθετον; Εἰ μὲν γὰρ τὴν αὐτὴν, πῶς οὐ κοινοῦνται αἱ ἰδιότητες, αἷς καὶ μόναις ἡ Τριὰς, Τριὰς εἶναι, καὶ προσκυνεῖσθαι, χαρακτηρίζεται. Εἰ δὲ ἐκείνης ἀντίθετον, πῶς ἡμῖν οὐ Μάνεντες, καὶ Μαρκίωνες, τῷ ῥήματι τούτῳ, προκύπτουσι, τὴν θεόμαχον πάλιν, κατὰ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, γλῶσσαν προτείνοντες;

ιη'. Πρὸς δέ γε τοῖς εἰρημένοις, εἰ ἐκ τοῦ πατρὸς μὲν ὁ υἱὸς γεγέννηται, τὸ δὲ πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, ἐκπορεύεται· ὡς εἰς δύο αἰτίας ἀναφερόμενον, οὐδὲ τὸ σύνθετον εἶναι διαδράσεται.

ιθ'. Ἔτι δὲ, εἰ ἐκ τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς γεγέννηται, τὸ δὲ πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται, τίς ἡ καινοτομία τοῦ πνεύματος, μὴ καὶ ἕτερόν τι αὐτοῦ ἐκπεπορεῦσθαι; ὡς συνάγεσθαι, κατὰ τὴν ἐκείνων θεόμαχον γνώμην, μὴ τρεῖς, ἀλλὰ τέσσαρας τὰς ὑποστάσεις, μᾶλλον δὲ ἀπείρους· τῆς τετάρτης αὐτοῖς ἄλλην προβαλλούσης, κἀκείνης πάλιν ἑτέραν, μέχρις ἂν εἰς τὴν ἑλληνικὴν πολυπληθίαν ἐκπέσωσι.

κ'. Πρὸς δέ γε τοῖς εἰρημένοις, κἀκεῖνο ἄν τις ἐπισκοπήσειεν, ὡς εἴπερ ἡ τοῦ πνεύματος, ἐκ τοῦ πατρὸς, πρόοδος, εἰς ὕπαρξιν συντελεῖ· τί συνοίσει τῷ πνεύματι ἡ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπόρευσις, τῆς πατρικῆς ἀρκούσης εἰς ὕπαρξιν; Οὐ γάρ τις, εἰς ἕτερόν τι, τῶν περὶ τὴν οὐσίαν, συντελεῖν, κατατολμήσειε λέγειν· πάσης διπλόης, καὶ συνθέσεως, τῆς μακα-

σίας καὶ θείας ἐκείνης φύσεως, ὡς ἀπωτάτω κειμένης.

κα'. Χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, εἰ πᾶν ὅπερ μὴ ἐστὶ κοινὸν τῆς παντοκρατορικῆς καὶ ὁμοουσίου καὶ ὑπερφυοῦς τριάδος, ἑνός ἐστι μόνου τῶν τριῶν· οὐκ ἔστι δὲ ἡ τοῦ πνεύματος προβολή, κοινὸν τῶν τριῶν· ἑνὸς ἄρα ἐστὶ μόνου τῶν τριῶν. Πότερον οὖν ἐκ τοῦ πατρὸς φήσουσιν ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα; καὶ πῶς οὐκ ἐξομόσονται τὴν φίλην αὐτοῖς καὶ κοινὴν μυσταγωγίαν; Εἰ δὲ ἐκ τοῦ υἱοῦ, τί μὴ κατ' ἀρχὰς ἐθάρρησαν αὐτῶν. ὅλην ἐκκαλύψαι τὴν θεομαχίαν; ὡς οὐ μόνον τὸν υἱὸν εἰς τὴν τοῦ πνεύματος προβολὴν ἐγκαθιστῶσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ πατρὸς ταύτην ἀφαιροῦνται· οἷς ἀκόλουθον δή που, καὶ τὴν γέννησιν τῇ προβολῇ συμμεταπηθέντας, μηδὲ τὸν υἱὸν ἐκ τοῦ πατρός, ἀλλὰ τὸν πατέρα τερατολογεῖν ἐκ τοῦ υἱοῦ γεγεννῆσθαι· ἵνα μὴ τῶν δυσσεβούντων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν μεμηνομένων ὦσι πρωτοστάται.

κβ'. Ὅρα δὲ κἀντεῦθεν κατάφορον αὐτῶν τὸ δυσσεβές, καὶ ἀνόητον, διακεχυμένον βούλημα. Ἐπεὶ γὰρ ἅπαν ὃ θεωρεῖται καὶ λέγεται ἐν τῇ παναγίᾳ καὶ ὁμοφυεῖ καὶ ὑπερουσίῳ τριάδι, ἢ κοινόν ἐστι πάντων, ἢ ἑνὸς καὶ μόνου τῶν τριῶν· ἡ δὲ τοῦ πνεύματος προβολή, οὔτε κοινόν ἐστιν, ἀλλ' οὐδ', ὡς αὐτοί φασιν, ἑνὸς καὶ μόνου τινός (ἵλεως δὲ ἡμῖν εἴη, καὶ εἰς τὰς ἐκείνων τρέποιτο τὸ βλάσφημον κεφαλάς) οὐκ ἄρα ὅλως ἐστὶν ἐν τῇ ζωαρχικῇ καὶ παντελείῳ τριάδι, ἡ τοῦ πνεύματος προβολή.

κγ'. Καὶ μυρία ἄν τις, τὴν ἄθεον αὐτῶν γνώμην διελέγχων, τοῖς εἰρημένοις ἐπιμετρήσειεν, ἃ τῆς ἐπιστολῆς ὁ νόμος οὐκ ἐᾷ νῦν ἐντάττειν, οὐδὲ παρεντίθεσθαι· δι' ὃ καὶ ἅπερ εἴρηται, στοιχειωδῶς τε καὶ ἐν τύπῳ ἀπηγγέλθησαν· τῶν κατὰ μέρος ἐλέγχων, καὶ τῆς ἐν πλάτει διδασκαλίας, Θεοῦ διδόντος, εἰς τὴν κοινὴν ταμιευομένων συνέλευσιν.

κδ'. Ταύτην τὴν ἀσέβειαν οἱ τοῦ σκότους ἐκεῖνοι ἐπίσκοποι (ἐπισκόπους γὰρ ἑαυτοὺς ἐπεφή-

natura divina quàm longiſſimè removentur.

Præter ſupradicta, ſi omne quod non eſt commune Trinitati illi omnipoteſtativæ, homouſiæ & ſupernaturali, unius ſolius eſt proprium è tribus; Proceſſio autem Spiritûs non eſt tribus aliquid commune; omnino erit unius ſolius è tribus proprium. Utrùm igitur affirmabunt Spiritum procedere è Patre, an non? Quòd ſi autem; quomodo non neceſſariò ejerabunt illam ſuam dilectam adeò, & communem, myſtagogiam? Quòd ſi dicant è Filio, cur non ab initio eò provecti ſunt audaciæ, ut totam ſuam blaſphemiam ſimul revelarent? ut qui non tantùm Filium ad productionem Spiritûs admittant, ſed Patrem privent penitus quidem productione. Quem demum ordinem conſectantes, generationem non minùs quàm proceſſionem alterabunt, nec Filium è Patre, ſed Patrem è Filio genitum, quod eſt monſtroſum, commentabuntur; unde ſe principes & antipilanos non tantùm impiorum ſed & furioſorum exhibebunt.

Quàm furioſam & impiam ipſorum ſententiam eſſe & ab iſto quod dicemus manifeſtum faciemus. Quando quicquid conſideratur vel dicitur in ea ſacroſancta connaturali & ſuperſubſtantiali Trinitate, vel commune quiddam eſt univerſæ, vel unius alicujus illiúſque ſolius è tribus Perſonis; cúmq; Spiritûs proceſſio non ſit quiddam commune, nè quidem ex ipſorum ſententia, unius & ſolius (propitius autem nobis Deus eſto ità loquentibus, & blaſphemia reſultet in eorum capita) non eſt ulla omnino Spiritûs proceſſio in perfectiſſima & vitam largienti Trinitate.

Certè, ſexcenta quædam alia cum plena menſura quis addiderit ad iſta, dum refellere atheam illorum ſententiam aggreditur; quæ me epiſtolica lex non patitur in præſentia adferre, & his literis inſerere: atque ideo etiam ea quæ dixi breviter & imperfectè ſunt illata, particulares refutationes & ampliorem docendi modum, Deo concedente, in conventum communem ſepoſitas reſervamus.

Hanc impietatem tenebrarum illi Epiſcopi (nam ſe Epiſcopos præferrebant

rebant) unà cum illicitis & illegitimis aliis apud Gentem Bulgaricam diſſeminabant. Harum rerum fama pervenit ad aures noſtras; vulnerati ſumus lethali vulnere per media viſcera noſtra, non ſecus quàm ſi coram & ſub aſpectu ſuo viderit quiſpiam ventri ſui fœtus à ſerpentibus & belluis huc illuc diſcerptos & direptos circumraptari. Qui enim ſtudium, labores, ſudores in illorum regenerationem & baptiſmum contuleramus, non ſine ratione dolorem inſufferendum & calamitatem tulerimus, partus noſtros deperditos cernentes.

Atque eadem modo de hoc triſti caſu condoluimus, quo gaudio majori perfundebamur, cùm liberatos eoſdem primùm à vetuſto paganiſmi errore videremus.

Verùm illos quidem luximus, & lugemus adhuc, neque conceſſuri ſumus oculis noſtris requiem ut à lapſu hoc illos reſuſcitemus, neque palpebris conniſtionem dabimus, donec, quoad fieri per nos poterit, illos in Domini tabernaculum iterum compulerimus.

Novitios autem illos apoſtaſiæ præcurſores, Antichriſti adminiſtros, mortibus multis digniſſimos, communem peſtem, qui tenellam illam nuper compaginaram gentem ad pietatem, tot tantis dilacerationibus diſcerpſerunt; iſtos inquam perfidos deceptores, & Deo belligerantes divino Synodico calculo notates condemnavimus: non de præſenti illorum abſtentionem decernentes, ſed per antehabitas Synodos, per ſcita & leges Apoſtolicas, prædeterminatam in illos condemnationem in vulgus, ut omnibus ità innoteſcat, proferentes.

Ità enim naturà comparantur homines, ut non tantum præteritis ſuppliciis ſarti tecti remaneant, quantum præſentibus & in oculos incurrentibus in ordine contineantur; dum cum præteritis præſentia conſpirant, illa per iſthæc roberis accipiunt firmitatem. Ad hunc modum per id quòd hoſce homines multiplici ſuo errori immanentes, ab univerſo grege Chriſtianorum publico præconio excluſos denunciavimus: ſexageſimus enim quartus Canon Apoſtolicus, eos qui intendunt jejunio Sabbati, ad hunc modum percutiens, inquit,

μιξον) μετὰ τῶν ἄλλων ἀθεμίτων, Βουλγάρων ἔθνος ἐνέσπειραν. ἦλθεν ἡ τούτων φήμη εἰς τὰς ἡμετέρας ἀκοάς· ἐπλήγημεν διὰ μέσου τῶν σπλάγχνων καιρίαν πληγήν, ὡς εἴ τις τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτοῦ κατ' ὀφθαλμοὺς ἴδοι ὑπὸ ἑρπετῶν καὶ θηρίων σπαρασσόμενά τε καὶ διασπώμενα. οἱ γὰρ εἰς κόποι, καὶ πόνοι, καὶ ἱδρῶτες, εἰς τὴν ἐκείνων ἀναγέννησίν τε καὶ τελείωσιν κατεβλήθησαν· ἀναλόγως αὐτοῖς, συμπεσεῖν ἀφόρητον τὴν λύπην καὶ τὴν συμφορὰν, τῶν γεννημάτων παραπολλυμένων, ἐξεγένετο.

Οὕτω γὰρ ἐθρηνήσαμεν ἐπὶ τῷ συνενεχθέντι παθήματι, ὅσον χαρᾶς ἐπληρώθημεν, τῆς παλαιᾶς πλάνης ἀπαλλαγέντας αὐτοὺς θεασάμενοι. κε'.

Ἀλλ' ἐκείνους μὲν ἐθρηνήσαμέν τε, καὶ θρηνοῦμεν, καὶ ἀνορθωθῆναι τοῦ πτώματος, οὐ δώσομεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν ὕπνον, οὐδὲ τοῖς βλεφάροις νυσταγμὸν, ἕως ἂν αὐτοὺς εἰς τὸ τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸ δυνατὸν ἡμῖν, εἰσελάσωμεν σκήνωμα. κϛ'.

Τοὺς δὲ νέους τῆς ἀποστασίας προδρόμους, τοὺς θεραπευτὰς τοῦ ἀντικειμένου, τοὺς μυρίων ἐνόχους θανάτων, τοὺς κοινοὺς λυμεῶνας, τοὺς τὸ ἁπαλὸν ἐκεῖνο καὶ νεοσύστατον εἰς τὴν εὐσέβειαν ἔθνος, τοσούτοις καὶ τηλικούτοις σπαραγμοῖς διασπαράξαντας· τούτους τοὺς ἀπατεῶνας καὶ θεομάχους συνοδικῇ καὶ θείᾳ κατεκρίναμεν ψήφῳ· οὐ νῦν αὐτῶν τὴν ἀπόφασιν καθορίζοντες, ἀλλ' ἐκ τῶν ἤδη συνόδων, καὶ ἀποστολικῶν θεσμῶν, τὴν προκειμένην αὐτοῖς καταδίκην ὑποφαίνοντες, καὶ πᾶσι ποιοῦντες ἐπίδηλον. κζ'.

Πέφυκε γὰρ τὸ ἀνθρώπινον, οὐχ οὕτω ταῖς παρελθούσαις τιμωρίαις ἀσφαλίζεσθαι, ὡς ταῖς ὁρωμέναις σωφρονίζεσθαι· καὶ τῶν φθασάντων ὑπάρχει βεβαίωσις, ἡ τῶν ἐνεστηκότων συμφώνησις. οὕτω δ' οὖν τούτους ἐπιμένοντας αὐτῶν τῇ πολυτρόπῳ πλάνῃ, πάσης ἀγέλης χριστιανῶν ἀποκηρύκτους ἐποιησάμεθα· καὶ γὰρ καὶ ὁ τῶν ἁγίων ἀποστόλων τέταρτος καὶ ἑξηκοστὸς κανὼν, τοὺς ἐν τοῖς σάββασιν νηστείαν ἐπιτηδεύοντας, οὕτω πως ἀποῤῥαπίζων φησίν, κη'.

Εἰ

κθ'. Εἴ τις κληρικὸς εὑρεθείη τὴν κυριακὴν ἡμέραν νηστεύων, ἢ τὸ σάββατον, πλὴν τοῦ ἑνὸς μόνου, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφοριζέσθω. Ναὶ δὴ καὶ ὁ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου πέμπτος καὶ πεντηκοστὸς κανὼν οὕτω πως ἀποφαινόμενος·

λ'. Ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν τοὺς ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει, ἐν ταῖς ἁγίαις τῆς τεσσαρακοστῆς νηστείαις, τοῖς ταύτης σάββασι νηστεύειν, παρὰ τὴν παραδοθεῖσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, ὥστε κρατεῖν καὶ ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων ἐκκλησίαν, ἀπαρασαλεύτως, τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, ΕΙ ΤΙΣ ΚΛΗΡΙΚΟΣ ΕΥΡΕΘΗ ΤΗ ΑΓΙΑ ΚΥΡΙΑΚΗ ΝΗΣΤΕΥΩΝ, Η ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟΝ, ΠΛΗΝ ΤΟΥ ΕΝΟΣ ΚΑΙ ΜΟΝΟΥ, ΚΑΘΑΙΡΕΣΘΩ· ΕΙ ΔΕ ΛΑΪΚΟΣ ΕΙΗ, ΑΦΟΡΙΖΕΣΘΩ.

λα'. Ἀλλά γε δὴ καὶ ὁ τῆς ἐν Γάγγρᾳ συνόδου, περὶ τῶν τὸν γάμον βδελυσσομένων, κανὼν τέταρτος, ταῦτά φησιν, Εἴ τις διακρίνοιτο παρὰ πρεσβυτέρου γεγαμηκότος, ὡς μὴ χρῆναι, λειτουργήσαντος αὐτοῦ, προσφορᾶς μεταλαμβάνειν, ἀνάθεμα ἔστω. Ὡσαύτως δὲ ψῆφον ὁμόφωνον φέρει καὶ αὐτῷ, καὶ ἡ ἕκτη σύνοδος, τοῦτον ἀναγράφουσα τὸν τρόπον, Ἐπειδὴ ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ, ἐν τάξει κανόνος παραδεδόσθαι διέγνωμεν, τοὺς μέλλοντας διακόνου, ἢ πρεσβυτέρου ἀξιοῦσθαι χειροτονίας, καθομολογεῖν, ὡς οὐκέτι ταῖς αὐτῶν συνάπτονται γαμεταῖς· ἡμεῖς τῷ ἀρχαίῳ ἐξακολουθοῦντες κανόνι, τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως, τὰ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν κατὰ νόμους συνοικέσια, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐρρῶσθαι βουλόμεθα· μηδαμῶς αὐτῶν τὴν πρὸς γαμετὰς συνάφειαν διαλύοντες, ἢ ἀποστεροῦντες αὐτοὺς τῆς πρὸς ἀλλήλους, κατὰ καιρὸν τὸν προσήκοντα, ὁμιλίας. Ὥστε εἴ τις ἄξιος εὑρεθῇ πρὸς χειροτονίαν διακόνου ἢ ὑποδιακόνου, οὗτος μηδαμῶς κωλυέσθω ἐπὶ τὸν τοιοῦτον βαθμὸν ἐμβιβάζεσθαι, γαμετῇ συνοικῶν νομίμῳ· μήτε μὴν ἐν τῷ τῆς χειροτονίας καιρῷ ἀπαιτείσθω ὁμολογεῖν, ὡς ἀποστήσεται τῆς νομίμου, πρὸς τὴν οἰκείαν γαμετὴν, ὁμιλίας. ἵνα μὴ ἐντεῦθεν, τὸν ἐκ Θεοῦ νομοθετηθέντα καὶ εὐλογηθέντα τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ

Si quis Clericus inveniatur diem dominicam jejunare, vel etiam ſabbatum, excepto uno ſabbato ſolo, deponatur; ſin laicus fuerit, ſeparetur à communione. Sed & ſanctæ univerſalis ſextæ Synodi Canon quintus & quinquageſimus ad hunc modum ſciſcit:

Eò quòd pervenit ad notitiam noſtram, eos qui Romam incolunt in ſanctis Quadrageſimæ jejuniis earundem ſabbatis jejunare, contra conſuetudinem & traditionem eccleſiaſticam, viſum eſt ſacra Synodo, ut etiam & per Romanam Eccleſiam inconcuſſus obtineat ille Canon qui ait, SI QUIS CLERICUS INVENIATUR IN SANCTO DOMINICO DIE JEJUNARE, VEL IN SABBATO, EXCEPTO UNO, ET SOLO, DEPONATUR; SIN AUTEM LAICUS, SEPARETUR A COMMUNIONE.

Sed & quartus Concilii Gangrenſis Canon, contra nuptias abominantes ait, *Si quis Presbyter, qui uxorem duxit, diſcernat, quaſi non oporteat, eo ſacra celebrante oblationi communicare, ſit Anathema.* Adversùs quos ſententiam ſimilem præfert & ſexta Synodus, ad hunc modum ſcribens, *Quandoquidem in Romana Eccleſia Canonis vicem obtinere novimus, ut qui ad diaconatum vel presbyteratum promovendi ſunt, profeſſionem faciant, ſe non ampliùs conſuetudinem uxorum ſuarum habituros; nos antiquum Canonem Apoſtolicæ perfectionis ordiniſque obſervantes, eorum qui ſunt in ſacris Ordinibus conſtituti, conjugia deinceps, ab hoc temporis momento, firma & ſtabilia eſſe volumus, nequaquam eorum cum uxoribus ſuis copulam diſſuentes, vel eos mutuâ conſuetudine opportunis temporibus privantes. Quamobrem ſi quis dignus inventus fuerit, qui Hypodiaconus, Diaconus, Presbyter ordinetur, hic ad talem gradum aſſumi nequaquam prohibeatur, ſi cum ſua legitima uxore cohabitet. Sed nec Ordinationis tempore, ab illo exigatur profeſſio, ſe à legitima cum uxore ſua conſuetudine penitus abſtenturum: Nè per illud nuptias, à Deo inſtitutas, & ſuâ præſentiâ honeſtatas,*

contumeliâ

contumeliâ afficere videamur, Evangelicâ voce dicente, QUÆ DEUS CONJUNXIT, HOMO NÆ SEPARET; *&* *Apoſtolo docente,* HONORABILES ESSE NUPTIAS, ET THORUM IMMACULATUM, *&*, ALLIGATUS ES UXORI? NOLI QUÆRERE DISSOLUTIONEM. *Si quis igitur contra Canones Apoſtolicos incitaverit aliquem eorum qui ſunt in Sacris, Presbyterorum nimirum, vel Diaconorum, vel hypodiaconorum, conjunctione cum legitima ſua uxore privari, deponatur: ſimiliter, & ſi quis Presbyter, vel Diaconus ſuam uxorem ſub pietatis aut religionis prætextu ejecerit, ſegregetur; & ſi perſeverat, deponatur.*

Verùm enimvero primæ hebdomadis per eos inducta diſſolutio, uti & Baptizatorum oleo inunctorum reunctio, non opus habent ut per Canones recitatos damnationi ſubjiciantur: nam vel ſoſummodo mentionem eorum feciſſe, impietatis cujuſcunque eminentiam ſupergreditur.

Sed & illa in Spiritum ſanctum, vel totam potiùs ſacroſanctam Trinitatem, blaſphemia, nullam à ſe ſecundam habens, ſi cætera omnia abeſſent, ſufficeret ad mille Anathematiſmis eos feriendos.

Iſtarum ità geſtarum rerum notitiam, pro vetuſta Eccleſiaſtica conſuetudine, ad veſtras in Domino fraternitates deferre, ſtatuebamus æquum; quos paratos fore rogamus, & cupimus, ad opem communem veſtram conferendam in iſtarum impiarum & à Deo abhorrentium propoſitionum condemnatione, ut nequaquam ſtationem paternam deſeratis, quam vobis veſtri anteceſſores, per ſuas res geſtas, tuendam & ornandam tradidere. Quocirca ſtudioſè curetis, & cum diligentia, ut veſtras vices obituros locum-tenentes huc deſtinetis, qui veſtras perſonas repræſentent, pietate conſummatos, in ſacris ordinibus conſtitutos, dicendi facultate & vitæ honeſtate ornatos, ut hanc latè ſerpentem gangrænam de media eccleſia amoveamus, eóſque qui in tantum inſanierunt, ut impieta-

γάμον, καθυβρίζειν ἐκβιασθείημεν, τῆς τοῦ εὐαγγελίου φωνῆς ἐκβοώσης, ΟΥ̓Σ Ὁ ΘΕΟ͂Σ ἘΖΕΥΞΕΝ, ἌΝΘΡΩΠΟΣ ΜῊ ΧΩΡΙΖΕΤΩ· καὶ τοῦ ἀποστόλου διδάσκοντος, ΤΊΜΙΟΝ ΤῸΝ ΓΆΜΟΝ ἘΝ ΠΑ͂ΣΙ, ΚΑῚ ΤῊΝ ΚΟΊΤΗΝ ἈΜΊΑΝΤΟΝ, καὶ, ΔΈΔΕΣΑΙ ΓΥΝΑΙΚΊ; ΜῊ ΖΉΤΕΙ ΛΎΣΙΝ. Εἴ τις οὖν τολμήσοι, παρὰ τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας κινούμενος, τινὰ τῶν ἱερωμένων, πρεσβύτερον, φαμὲν, ἢ διάκονον, ἢ ὑποδιάκονον, ἀποστερεῖν τῆς πρὸς τὴν νόμιμον γυναῖκα συναφείας τε καὶ κοινωνίας, καθαιρείσθω· ὡσαύτως, καὶ εἴ τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν αὐτοῦ γυναῖκα, προφάσει εὐλαβείας, ἐκβάλλει, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ, καθαιρείσθω.

λβ′. Ἡ δὲ κατάλυσις τῆς πρώτης ἑβδομάδος, καὶ ὁ ἀναμυρισμὸς τῶν ἤδη βεβαπτισμένων, καὶ μεμυρισμένων, οὐδὲ κανόνων ὅμως δεήσεται εἰς κατάγνωσιν, αὐτόθεν καὶ μόνης τῆς διηγήσεως πᾶσαν ὑπερβολὴν ἐκνικώσης δυσσεβήματος.

λγ′. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τοῦ πνεύματος, μᾶλλον δὲ καθ' ὅλης τῆς ἁγίας τριάδος, ὑπερβολὴν οὐ λείπουσα βλασφημία, κἂν μηδὲν ἕτερον εἴη τῶν προειρημένων τετολμημένον, ἐξαρκεῖ, καὶ μόνον, μυρίοις αὐτοὺς ὑπαγαγεῖν ἀναθέμασι.

λδ′. Τούτων τὴν γνῶσιν καὶ εἴδησιν, κατὰ τὸ παλαιὸν τῆς ἐκκλησίας ἔθος, ἀνενεγκεῖν τῇ * ἡμετέρᾳ ἐν κυρίῳ ἀδελφότητι, ἐδικαιώσαμεν· καὶ προθύμους καὶ συναγωνιστὰς γενέσθαι, ἐπὶ τῇ καθαιρέσει τῶν δυσσεβῶν τούτων καὶ ἀθέων κεφαλαίων, παρακαλοῦμέν τε καὶ δεόμεθα· καὶ μὴ λιπεῖν τὴν πατρῴαν τάξιν, ἣν ὑμᾶς οἱ πρόγονοι, δι' ὧν ἔπραξαν, κατέχειν παραδεδώκασιν· ἀλλὰ σπουδῇ πολλῇ καὶ προθυμίᾳ, ἀνθ' ὑμῶν, τοποτηρητάς τινας ἑλέσθαι ἀποστεῖλαι, ἄνδρας τὸ ὑμέτερον ἐπέχοντας πρόσωπον, εὐσεβείᾳ δὲ καὶ ἱερωσύνῃ, καὶ λόγῳ καὶ βίῳ, κεκοσμημένους· ὡς ἂν τὴν ἀρτιφανῆ τῆς ἀσεβείας ταύτης ἐφερπύσασαν γάγγραιναν, ἐκ μέσου τῆς ἐκκλησίας ποιησώμεθα· καὶ τοὺς ἐκμανέντας τοσαύτην ἐπιστορεῖν πο-

* leg. ὑμετέρᾳ.

πείας εἰς τὸ νεοπαγὲς καὶ νεοσύστατον ἔθνος εἰσενήνοχεν, αὐταῖς ἀνασπάσαι ῥίζαις, καὶ τῷ πυρὶ παραδοῦναι, διὰ τῆς κοινῆς ἀποφάσεως· ὃ τοὺς κατηραμένους ἀποδέχεσθαι, τὰ κυριακὰ θεσπίζουσι λόγια.

λε'. Οὕτω γὰρ, τῆς μὲν ἀσεβείας ἐλαυνομένης, καὶ τῆς εὐσεβείας κραταιουμένης, ἐλπίδας ἔχομεν ἀγαθὰς, εἰς τὴν παραδοθεῖσαν αὐτοῖς ἐπαναστρέψαι πίστιν, καὶ τὸ νεοκατήχητον εἰς Χριστὸν καὶ νεοφώτιστον τῶν Βουλγάρων πλήρωμα· καὶ γὰρ οὐ μόνον τὸ ἔθνος τοῦτο, τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, τῆς προτέρας ἀσεβείας ἠλλάξατο· ἀλλά γε δὴ, καὶ τὸ παρὰ πολλοῖς πολλάκις θρυλλούμενον, καὶ εἰς ὠμότητα καὶ μιαιφονίαν πάντας δευτέρους ταττόμενον, τοῦτο δὴ τὸ καλούμενον * τοὺς Ῥῶς, οἳ δὴ καὶ κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς, τοὺς πέριξ αὐτῶν δουλωσάμενοι, κἀκεῖθεν ὑπέρογκα φρονηματισθέντες, χεῖρας ἀντῆραν· ἀλλ᾽ ὅμως νῦν καὶ οὗτοι, τὴν τῶν Χριστιανῶν καθαρὰν καὶ ἀκίβδηλον θρησκείαν, τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἀθέου δόξης, ἐν ᾗ κατείχοντο πρότερον, ἀντηλλάξαντο, ἐν ὑπηκόων ἑαυτοὺς καὶ προξένων τάξει, ἀντὶ τῆς πρὸ μικροῦ καθ᾽ ἡμῶν λεηλασίας, καὶ τοῦ μεγάλου τολμήματος, ἀγαπητῶς ἐγκαταστήσαντες. καὶ ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοὺς ὁ τῆς πίστεως πόθος καὶ ζῆλος ἀνέφλεξεν, (Παῦλος πάλιν βοᾷ, Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς εἰς τοὺς αἰῶνας) ὥστε καὶ ἐπίσκοπον καὶ ποιμένα δέξασθαι, καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν θρησκεύματα, διὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας ἀσπάζεσθαι.

* ἴσ. τὸ Ῥῶς.

λϛ'. Τούτων οὖν οὕτω, τῇ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ χάριτι, τοῦ πάντας ἀνθρώπους θέλοντος σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, τῶν παλαιῶν αὐτοῖς δοξασμάτων μετατιθεμένων, καὶ τὴν εἰλικρινῆ τῶν Χριστιανῶν πίστιν ἐκείνων ἀλλασσομένων· εἰ διαναστῇ καὶ ἡ ὑμετέρα ἀδελφότης συμπροθυμηθῆναι, καὶ συγκατεργάσασθαι, εἰς τὴν ἐκκοπὴν καὶ καῦσιν τῶν παραφυάδων, ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν πεποιθότες ἐσμὲν, ὅτι τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, ἐπὶ πλέον ἔτι μᾶλλον αὐξηθήσεται, καὶ πληρωθήσεται τὸ εἰρημένον, ὅτι, Εἰδήσουσί με πάντες ἀπὸ

tis ſuæ ſuperſeminationem ſubintroducerent in gentem hanc novellam, nuper coalitam & conſtitutam, radicitus exſtirpatos igni mandemus adurendos, idque communi conſenſu omnium; quod divinitus Oracula nobis data, quod exſecrandos attinet, ut ſuſcipiant, ſanciverunt.

Ità enim futurum optimè ſpetamus, & depulsâ impietate, & cultu pietatis conſtituto, Bulgarorum multitudo noviter in Chriſto catechizata, & lumine baptiſmatis illuſtrata, ad fidem ipſis annunciatam ſit reverſura. Certè non modò gens univerſa antiquam ſuam impietatem pro fide in Chriſto commutavit; ſed inſuper, quod multorum vocibus decantatur, cùm poſt ſe omnes, quod crudelitatem attinet & ſanguinis fundendi cupiditatem, in ſecundis reliquerint, & illud quod vocatur Rhos, apud eos ità obtinuerit, ut Romani Imperii ſubditos ſibi quaquaverſum proximos, in ſervitutem redigerent, atque animis ultra modum elatis manus injicerent violentas: illi ipſi in præſenti ſinceram, & impermiſtam religionem Chriſti purè profitentes, pro paganica impietate illa, quâ priùs poſſeſſi detinebantur, in numero ſemet & ordine repoſuerant ſubditorum, adeò ut, cùm non ità pridem prædarentur noſtra cum audacia ſumma, nunc ſatìs habeant ſi acquieſcant. Et eò quidem uſque fidei amor & zelus intendit (de qua re cum Paulo dixerim, *Benedictus ſit in ſecula Deus*) ut Paſtorem & Epiſcopum ſibi propoſitum admittant, & Chriſtianos ritus religionis ſedulò ſuſcipiant, & amplexentur libentiſſimè.

Ad hunc ergò modum, cùm per gratiam miſericordis Dei qui vellet omnes homines ſalvari, & ad veritatis venire cognitionem, à vetuſtis opinionibus ſuis hi receſſerint, & eaſdem pro ſincera Chriſtianorum fide mutaverunt, profectò ſi conſurgere dignetur veſtra fraternitas, & unà cum affectu cooperari nobiſcum ut exſcindantur, & in incendium mittantur, qui ſuccrevere ſtolones, valde confidimus per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, Deum verum, futurum ut ipſius adhuc magis exaugeatur ovile, & illud impleatur quod dictum eſt, *Cognoſcent me omnes*,

omnes, à minimo ad maximum, &, *In univerſam terram exibit ſonus*, doctrinæ Apoſtolicæ, *& ad terminos terræ verba eorum.*

Oportet igitur illos qui à vobis pro vobis mittendi ſunt, quique ſacram ſanctámque veſtram perſonam ſuſtinebunt, cum veſtra liberrima poteſtate legari, ea ſcilicet quam per Spiritum ſanctum ſortiti eſtis, & ut ſententiam dicere poſſint, & ſuffragium ferre valeant de capitibus propoſitis, & ſi quæ alia ſimilia agitabuntur, ea cum libertate, quæ Thronum decet Apoſtolicum. Cùm præcipuè ab Italiæ partibus ſynodalis ad nos Epiſtola perſcripta venerit, accuſationibus infandis repleta, quas contra proprium ipſorum Epiſcopum, Itali ad nos cum multiplici condemnatione, & juramentis non parvis tranſmiſerant, rogantes, nè velimus pati adeò miſerum in modum ipſos perire, qui tam urgente & intolerabili tyrannide opprimantur, per quam Sacerdotii leges contumelioſè refigun-tur, & quæcunque conſuetudines eccleſiaſticæ ſubvertuntur: & certè non nunc primùm, ſed & olim per Monachos & Presbyteros indè profugos, hæc ad omnium aures dimanarunt. Baſilius erat, Zoſimas, & Metrophanes, necnon alii, qui tyrannidem iſthancce deplorabant, & qui cum lacrymis ad Eccleſiam vindicandam nos excitabant. In præſenti autem, quod dicebamus, diverſæ de diverſis locis literæ abunde ad nos venerunt, tragicis ſexcentis leſſis repletæ & lamentis. Iſtarum porrò literarum exemplaria, ſecundùm quod volebant & rogabant ipſi qui ſummopere contenderant & nos adjurarant vehementer, ut ad omnes ubique Apoſtolicas ſedes tranſmitterentur, vobis legenda offerimus, & quidem literis nos his incluſimus, quòd ſancta & œcumenica quæ conventura eſt in Domino Synodus, prout cum canonibus congruere videbuntur, ſuo communi ſuffragio confirmet, ut ſic pace jugi & profundâ Chriſti Eccleſia quaquaverſum perfruatur.

μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν, καὶ, Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος, τῶν ἀποστολικῶν διδαγμάτων, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.

λζ. Δεῖ οὖν τοὺς παρ' ὑμῶν ἀνθ' ὑμῶν στελλομένους, καὶ τὸ ὑμέτερον ὑποδυομένους ἱερὸν καὶ ὅσιον πρόσωπον, τῆς ὑμετέρας αὐθεντίας, ἣν ὑμεῖς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἐκληρώσασθε, ἐγχειρισθῆναι ὡς ἂν περί τε τούτων τῶν κεφαλαίων, καὶ περὶ ἑτέρων τούτοις παραπλησίων, ἐξ αὐθεντίας ὅσην ἀποστολικοῦ θρόνου, καὶ λέγειν ἱκανοὶ, καὶ πράττειν ἀκώλυτοι. Καὶ γὰρ δὴ, καὶ ἀπὸ τῶν τῆς Ἰταλίας μερῶν, συνοδική τις ἐπιστολὴ πρὸς ἡμᾶς * ἀναπεφοίτηκεν, ἀρρήτων ἐγκλημάτων γέμουσα· ἅτινα κατὰ τοῦ οἰκείου αὐτῶν ἐπισκόπου, οἱ τὴν Ἰταλίαν οἰκοῦντες, μετὰ πολλῆς κατακρίσεως, καὶ ὅρκων μυρίων, διεπέμψαντο· μὴ παριδεῖν αὐτοὺς οὕτως οἰκτρῶς ὀλλυμένους, καὶ ὑπὸ τηλικαύτης βαρείας πιεζομένους τυραννίδος, καὶ τοὺς ἱερατικοὺς νόμους ὑβριζομένους, καὶ πάντας θεσμοὺς ἐκκλησίας ἀνατρεπομένους. ἃ καὶ πάλαι μὲν διὰ μοναχῶν καὶ πρεσβυτέρων ἐκεῖθεν ἀναδραμόντων, εἰς πάντων ἀκοὰς διεφέροντο. Βασίλειος δ' ἄρα ἦν, καὶ Ζωσιμᾶς, Μητροφάνης τε, καὶ σὺν αὐτοῖς ἕτεροι, οἳ τὴν τοιαύτην τυραννίδα ἀπωδύροντο, καὶ πρὸς ἐκδίκησιν τῶν ἐκκλησιῶν ἐξεκαλοῦντο δακρύοντες. Νῦν δὲ (ὡς ἔφθην εἰπὼν), καὶ γράμματα διάφορα, καὶ ἐκ διαφόρων ἐκεῖθεν ἀναπεφοίτηκεν, τραγῳδίας ἁπάσης καὶ μυρίων θρήνων γέμοντα· ὧν τὰ ἴσα, κατὰ τὴν ἐκείνων ἀξίωσίν τε καὶ ἐξαίτησιν (καὶ γὰρ εἰς πάντας τοὺς ἀρχιερατικοὺς καὶ ἀποστολικοὺς θρόνους διαδοθῆναι ταῦτα μετὰ φρικτῶν ὅρκων καὶ παρακλήσεων ἐδυσώπησαν) ὡς αὐτὰ ἐκεῖνα προσεπιστέλλομεν ἀναγινωσκόμενα. Τῷ δὲ ἡμῶν τῷ γραμματίῳ ἐνετάξαμεν, ἵνα καὶ περὶ τούτων, τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἐν Κυρίῳ συνόδου ἀθροιζομένης, τὰ τῷ Θεῷ, καὶ τοῖς συνοδικοῖς κανόσι δοκοῦντα, ψήφῳ βεβαιωθείη κοινῇ, καὶ εἰρήνη βαθεῖα ταῖς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαις καταλήψαιτο.

* γρ. ἀναπεφοίτηκεν.

λη'. Καὶ γὰρ καὶ οὐ μόνον τὴν ὑμετέραν μακαριότητα ἐπὶ τοῦτο προσεκαλέσαμεθα· ἀλλά γε δὴ, καὶ τοὺς ἄλλους ἀρχιερατικοὺς καὶ ἀποστολικοὺς θρόνους, οἱ μὲν ἤδη καὶ πάρεισιν, οἱ δὲ οὐ μετὰ πολὺν χρόνον παρεῖναί εἰσι προσδόκιμοι.

λθ'. Μὴ οὖν ἡ ὑμετέρα ἐν κυρίῳ ἀδελφότης, ἀναβολῇ τινι καὶ παρατάσει χρόνου, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς διατρίβειν ὑπὲρ τὸ δέον, ποιήσειε· γινώσκουσα ὡς εἰ τι παρὰ τὴν αὐτῆς ὑστέρησιν, οὐ κατὰ τὸ δέον, ἐλλιπές τι διαπραχθείη, οὐχ ἕτερός τις, ἀλλ' εἰς ἑαυτὴν αὐτὴ τὸ κατάκριμα ἐπισπάσαιτο.

μ'. Καὶ τοῦτο δὲ προστεθῆναι χρεὼν τοῖς γράμμασιν ἡγησάμεθα, ἵνα τὴν ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν ἑβδόμην σύνοδον, ταῖς ἁγίαις καὶ οἰκουμενικαῖς ἓξ συνόδοις συντάττειν καὶ συναριθμεῖν, παντὶ τῷ ὑφ' ὑμᾶς τῆς ἐκκλησίας παραδοθείη πληρώματι· φήμη γὰρ ἧκεν εἰς ἡμᾶς, ὥς τινες τῶν ὑπὸ τὸν ἀποστολικὸν ὑμῶν θρόνον ἐκκλησίαι, μέχρι τῆς ἕκτης, τὰς οἰκουμενικὰς ἀριθμοῦσι συνόδους, τὴν ἑβδόμην οὐκ ἴσασιν· ἀλλὰ τὰ μὲν ἐν αὐτῇ * κυριωθέντα, εἴπερ τι ἄλλο, διὰ σπουδῆς καὶ σεβασμιότητος ἄγουσιν, αὐτὴν δὲ ἀνακηρύττειν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, ὥσπερ καὶ τὰς ἄλλας, οὔπω τυχεῖν ἐπιγνώσεως, καίτοι τὸ ἴσον ἐκείναις ἁπανταχοῦ διασωζούσης ἀξίωμα.

* leg. κυρωθέντα,

μα'. Καὶ γὰρ καὶ αὕτη μεγίστην καθεῖλε δυσσέβειαν, συμπαρέδρους αὐτῇ καὶ συμψήφους τοὺς ἐκ τῶν τεσσάρων ἥκοντας ἀρχιερατικῶν θρόνων ἔχουσα· παρῆσαν γὰρ, ὡς δῆλον, ἀπὸ μὲν τοῦ ὑμετέρου ἀποστολικοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείας, Θωμᾶς μοναχὸς πρεσβύτερος καὶ ὁ σὺν αὐτῷ, ἀπὸ δὲ Ἱεροσολύμων καὶ Ἀντιοχείας Ἰωάννης καὶ ὁ σὺν αὐτῷ· καὶ ἀπό γε τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, Πέτρος ὁ εὐλαβέστατος πρωτοπρεσβύτερος, καὶ ἕτερος Πέτρος πρεσβύτερος, μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῆς κατὰ Ῥώμην εὐαγοῦς μονῆς τοῦ ἁγίου Σάββα.

μβ'. Καὶ τούτων ἁπάντων συνεληλυθότων, ἅμα τῷ ἡμετέρῳ πατρὶ θείῳ, καὶ ἁγιωτάτῳ καὶ τρισμακαρίστῳ ἀνδρὶ Ταρασίῳ, Ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως, ἡ μεγάλη καὶ οἰκουμενικὴ ἑβδόμη σύνοδος συνεκροτήθη, τὴν τῶν εἰκονομάχων, ἢ χριστομάχων, θριαμβεύσασα καὶ

Neque ſanè veſtiam ſolummodo beatitudinem huc convocamus, ſed reliquatum quæ ſunt Archiepiſcopalium & Apoſtolicarum ſedium Antiſtites, vel jam advenerunt, vel propediem adventuri exſpectantur.

Nè committat igitur fraternitas veſtra in Domino quæ eſt, per aliquam dilationem, aut procraſtinationem temporis, ut diutius quàm par eſt fratres vos hic exſpectent: noverit, quòd ſi per veſtrum aliqualem defectum res ſuo ordine ritè non peragantur, non in alium, ſed in ipſum delinquentem recidet contracta culpa.

Sed & illud inſuper libris noſtris duximus inſerendum, ut nimirum ſanctam & univerſalem ſeptimam Synodum in eundem numerum velitis & ordinem referre cum ſex ſanctis & œcumenicis Conciliis, per univerſas veſtræ ditionis Eccleſias; cùm ad nos rumor increbuerit quòd quædam Apoſtolico veſtro Throno ſubditæ Eccleſiæ uſque ad ſextam computare ſolent univerſales Synodos, ſeptimam nequaquam agnoſcentes: Quæ in illa ſanciebantur, cum veneratione ſuſcepta fovere dicuntur; ipſam tamen nondum eò proceſſiſſe ſuſceptionis, ut publicè per Eccleſias, ſicut priores, deprædicatione ſuſcipiatur, etiam rum cùm ubiq; pari cum cæteris dignitate ſuſcipiatur.

Certè quidem illa Synodus ſummam profligavit impietatem; habuit conſeſſores & ſuffragatores qui de quatuor Archiepiſcopalibus Thronis aderant. Patet enim à veſtra Apoſtolica ſede advenifſe Alexandrinum Thomam Monachum, & cum eo Presbyteros; ab Hieroſolymis & Antiochia Joannes, & qui cum illo venerunt; ab antiqua Roma, aderat Petrus Archipreſbyter religioſiſſimus, & alius item Petrus Preſbyter, Monachus & Præpoſitus religioſæ domûs ſancti Sabbæ, quæ Romæ erat.

Iſti omnes convenere unà cum divino noſtro Patre, ſacratiſſimo & beatiſſimo viro, Taraſio, aderant Conſtantinopolis Archiepiſcopo: Magnum hoc & univerſale ſeptimum Concilium congregabatur, ut iconomachorum, vel potiùs Chriſtomachorum, impietatem

impietatem convelleret, & de illa triumpharet. Et hujus fortè Synodi practica, propter barbaram illam & peregrinam gentem Arabum, quæ paſſim loca omnia infeſtabat, ad vos deferri non potuere. Atque hoc in cauſa fuiſſe videtur, cur à multis apud vos hujus Synodi conſtitutiones, licèt cum honôre ſuſcipiantur & admittantur, tamen in publicam cognitionem non venerunt.

Par eſt igitur, quod dicebamus, ut magna ſancta œcumenica hæc Synodus unà cum ſex prioribus publicetur. Nam ſi hoc fieri negligatur, imprimis Chriſti Eccleſia injuriâ afficitur, ubi talis & tanta Synodus deſpectui habetur, & ipſius copula & conjunctio per talis modi partis temerationem diſſoluta diſcerpitur. Secundò, accedit quòd iconomachorum impietas, quam ſcio vos non minùs deteſtari quàm aliorum hæreticorum, ora diſtendentur; cùm non per Synodum univerſalem, ſed unius tantùm ſedis ſententiam ipſorum impiam opinionem difflatam & judicio damnatam, cum quadam probabilitate ampullabuntur.

Ob iſta omnia rogamus, & ut fratres germanos noſtros exhortamur, ut, quod par & æquum eſt in uſum inducatur, nimirum ut in Synodicis literis, & quibuſcunque aliis eccleſiaſticis rebus geſtis, & quæſtionum agitationibus, hæc ſeptima Synodus eodem tenore collocata, cum cæteris ſex ſanctis & œcumenicis recitetur.

Chriſtus autem verus ille Deus noſter, ille princeps & maximus Sacerdotum, qui ſpontaneam ſe pro nobis offerebat hoſtiam, & proprium ſanguinem noſtræ redemtionis pretium pro nobis contulit, concedat ut Archiſacerdotale veſtrum & venerandum caput, ſupra barbaras, qui in procinctu circumſiſtunt, nationes attolatur; concedat tranquillum vobis & quietum vitæ curſum conficere; det ut conſequaris ſortem illam ſupernam cum gaudio inexplicabili & delectamento, ubi ſita exhilaratorum habitatio, à qua exulat omnis dolor, gemitus & dejectio vultûs, per ipſum Chriſtum, Deum noſtrum verum, cui gloria & poteſtas in ſecula ſeculorum. Amen.

Maximopere vos rogamus ut juxta debitum paternæ ſanctitatis, nè velitis intermittere noſtræ mediocritatis meminiſſe.

καθελοῦσα δυσσέβειαν ἧς ἴσως, τοῦ βαρβαρικοῦ καὶ ἀλλοφύλου τῶν Ἀῤῥάβων κατασχόντος τὰς χώρας ἔθνους, οὐκ ἐγένετο ῥᾳστον τὰ πρακτικὰ πρὸς ὑμᾶς διακομισθῆναι. Δι' ἣν αἰτίαν, παρὰ πολλοῖς τῶν αὐτόθι, ταύτης αἱ * πράξεις, εἰ καὶ τιμῶνται καὶ προσίενται· ἀλλ' οὖν, ὅτι ταύτης εἰσὶν, ὥς φασιν, οὐκ εἰσὶν ἐν γνώσει. * ἴσ. διαπλέξεις.

Χρὴ δ' οὖν καὶ ταύτην (καθάπερ εἴρηται) μεγάλην τε καὶ ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν, καὶ ταῖς πρὸ αὐτῆς ἓξ συνόδοις συναναχηρύττειν. μγ'.

Τὸ γὰρ μὴ οὕτω διαπράττεσθαι καὶ ποιεῖν, πρῶτον μὲν ἀδικεῖν ἐστι τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, τηλικαύτην ὑπεροπῶντας σύνοδον, καὶ τοσούτῳ μέρει τὸν σύνδεσμον αὐτῆς καὶ τὴν συνάφειαν διασπῶντας καὶ διαλύοντας. Δεύτερον δὲ, καὶ τῶν εἰκονομαχούντων, ὧν οὐδὲν ἔλαττον τῶν ἄλλων αἱρετικῶν, εὖ οἶδ' ὅτι * μυσάττεσθαι τὸ δυσσέβημα, πλατύνει ἐστὶ τὰ στόματα· οὐχὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ τὴν αὐτῶν καθαιρεθῆναι δυσσέβειαν, ἀλλ' ἑνὸς θρόνου κρίσει, τὴν δίκην ὑπέχειν, πρόφασιν ἐχόντων εἰς τὸ τερατεύεσθαι. * ἴσ. μυσάττεται.

Δι' ἃ δὴ ἅπαντα, ἔν τε τοῖς συνοδικοῖς γράμμασι, καὶ ἐν ἄλλαις ἁπάσαις ἐκκλησιαστικαῖς ἱστορίαις καὶ συζητήσεσιν, δεόμεθα ταύτην καὶ συγκαταλέγεσθαι ταῖς ἁγίαις καὶ οἰκουμενικαῖς ἓξ συνόδοις, ἑβδόμην * μετ' ἐκείνας τάττοντας, ἀξιοῦμέν τε, καὶ ὡς ἀδελφοῖς ἀδελφοὶ, παραινοῦμεν τὰ πρέποντα εἰσηγούμενοι. μδ'. * ἴσ. μετ' ἐκείνας.

Χριστὸς δὲ, ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, ὁ πρῶτος καὶ μέγας ἀρχιερεὺς, ὁ ἑκούσιον ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν καλλιερησάμενος σφάγιον, καὶ τὸ οἰκεῖον αἷμα λύτρον ὑπὲρ ἡμῶν καταθέμενος, δοίη μὲ τὴν ὑμετέραν ἀρχιερατικὴν καὶ τιμίαν κεφαλὴν κρείττω τῶν κύκλῳ καθισταμένων βαρβαρικῶν ἐθνῶν ὀφθῆναι· δοίη δὲ γαληνὸν καὶ ἤρεμον ἐξανύειν τὸν τοῦ βίου δρόμον· δοίη δὲ τυχεῖν καὶ τῆς ἄνω κληρουχίας, ἀνεκλαλήτῳ χαρᾷ καὶ εὐφροσύνῃ, ἔνθα πάντων ἐστὶν εὐφραινομένων ἡ κατοικία, καὶ ἧς ἀπέδρα ὀδύνη πᾶσα καὶ στεναγμὸς καὶ κατήφεια· ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. με'.

Ὑπερευχόμεθα ὑμῶν κατὰ χρέος τῆς πατρικῆς ὁσιότητος, μέμνησθε καὶ αὐτοὶ τῆς ἡμῶν μὴ διαλείποιτε μετριότητος.

NOTÆ.

ERant in Eccleſia varia Epiſtolarum genera uſurpata, ut ἀπολυτικαὶ, συςατικαὶ & ἐγκυκλικαὶ, quo titulo hæc ſecunda Photii inſignitur, ab Archiepiſcopis & Metropolitis ad ſuffraganeos ſuos, ad provinciales à Patriarchis miſſæ. Exſtat hæc apud Baronium Tom. 10. ad annum Chriſti 863. Sect. 27. ſed Latinè tantùm, nec integra, à Frederico Metio pro Cardinali Latinè tranſlata, è codicibus duobus, ſed utroque mutilo & imperfecto. Codex primus erat è Vaticellana Bibliotheca, carie & madore penè conſumtus: alter, è Græcorum in urbe Bibliotheca, ſine mutilus. Inſcriptio in Metiana verſione habetur, Encyclica, ſive, Circularis. Epiſtola ad Patriarchales ſedes Orientis. *Photius miſeratione Divinâ Archiepiſcopus Conſtantinopolis novæ Romæ, & Oecumenicus Patriarcha*, quæ inſcriptio in noſtris codicibus non exſtabat; uti nec noſtrorum codicum in Metiana. Neutra igitur à Photio videtur impreſſa, ſed deinceps addita. Eſt autem inſignis Epiſtola, & continet κεφάλαιον πρὸς διάλυσιν, in confeſſionibus Eccleſiarum quæ erant dubia, vel ab Hæreticis depravata, de quibus utitur voce ἀποβουκολεῖν, hoc eſt, inquit Heſychius, χωρὶς ἐλπίδος ἐξαπατᾶν.

Illi qui Armeniam incolunt, τῇ τῶν Ἰακωβιτῶν impio errore detenti, in Concilio Chalcedonenſi, ut ait, profligati fuerant. Intelligendus eſt hoc modo: Qui deinceps Jacobitæ, à Jacobo dicebantur, in autoribus ſuis primis, non autem Jacobo, qui illo Concilio poſterior fuit, refutati ſunt. Intelligit autem Dioſcorum & Eutychetem. Narrat Nicephorus lib.18.cap.45. *Depoſitis in Chalcedonenſi Synodo Dioſcoro & Eutychete, ſectatores eorum, ab Eccleſia. fecere divortium; & ſeipſos vocabant διακρινομένους, ſeparates:* qui deinceps in duodecim ſectas diſpertiebantur. Prima Eutychianiſtarum erat, qui illum & Dioſcorum ſolos admittebant: ſequuti ſunt Acephali, Jacobitæ, Theodoſiani, Julianitæ, qui omnes Monophyſitæ erant (Naturæ unius ſolius propugnatores) præterea Tritheitæ, Agnoetæ, Theopaſchitæ, Severiani, Aphthartodocitæ, Phantaſiaſtæ, Manichei, Scenolatræ, monſtra nominum, virorum, opinionum. Adeò autem plebem dementaverant, ut, quod ait Nicephorus, τὸ πλῆθος πρὸς τὰς κιγκλίδας τοῦ θυσιαστηρίου ἐπιμόνως ποιεῖν ἐπεῖχεν, καὶ ἀτίμως τῶν ἱερῶν περιβόλων τοὺς ἱερεῖς ἐξωθεῖν, οἷα μόνον ... τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ποιοῦντας. Quo in loco manifeſtè docetur, quod nullibi aliàs tam clarè me legiſſe memini, per illa tempora communicaturos, è navi Eccleſiæ evocatos, ad ipſos altaris cancellos acceſſiſſe, atque ibi per ſacerdotes communicatos, qui ἔσω τοῦ θυσιαστηρίου conſiſtebant. Non eſt ergò Novitas, quod aliquando opinabar, ut ſacram communionem percepturi uſque ad altaris cancellos evocarentur. *Erat porrò Jacobus iſte, à quo manavit hæreſis Jacobitarum, Syrus origine,* ἄδοξος μὲν ... *unde propter contemtum ſummum,* ZANZALUS *dicebatur*, inquit idem Nicephorus, cap. 52. Hic Eutychetis, Dioſcori, Petri Gnaphei ſive Fullonis, atque Severi hæreſibus infectus, magnopere laborabat ut paſſim apud ſuos Syros diſſeminaret. Quin & Armeniorum dux fuerat: ὁ γὰρ ... τῆς ..., καὶ ὡς ἄν τις ... εἰσαγγελία ... αἱρέσεως, de qua multi multa. vide Baron. ad annum 863. ſect. 45. tandem tamen fides Orthodoxa, Chalcedone declarata, prævaluit contra inferni portas.

Sect. 3. Μετεγκεντρίζεσθαι.] Metius vertit ſimpliciter, *ſit converſa*; malè: aliud enim vox ſonat, ab hortulanis derivata. alluſum eſt autem ad locum Pauli, Rom. 11. 17. Σὺ δὲ ἀγριέλαιος ὢν ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς. Nos, *engrafted*, aut, *inoculated*.

Sect. 4. Ἄγριος μόνιος.] Metius vertit, *ferus ſingularis*: imperitè. intelligit autem aprum, & alludit ad Pſal.79.14. Ἐλυμήνατο αὐτὴν ὗς ἄγριος ἐκ δρυμοῦ, καὶ μονιὸς ἄγριος κατενεμήσατο αὐτήν. Secutus eſt tamen veterem Interpretem, qui an intellexerit quid eſſet μονιὸς, neſcio. eſt autem μονιὸς, aut μονήρης, aper ſylveſtris, ὗς ἄγριος, ὁ μὴ τοῖς ἄλλοις συναγελαζόμενος, inquit doctiſſimus Grammaticorum Heſychius. Quod ſolent apri ſylveſtres triennales. Nos Angliçè dicimus, *At three years age, He goeth from the Sounder:* nam porcorum gregem, nos *Sounder* dicere ſolebamus; non, ut vertunt in Evangelio, *an herd of ſwine*. Lycophron vocat, μόνιον δάκος. Sophocles in Lorario, ὀροβάτην.

Sect. 5. Tragicè nimis invehitur in Occidentalis Eccleſiæ conſuetudinem de non jejunando in capite jejunii, & quòd Sabbato jejunarent. Quod qui facerent, graviſſimè taxabantur etiam ab antiquiſſimis temporibus. Ignatii verba ſunt, εἴ τις κυριακὴν ἢ σάββατον νηστεύει πλὴν ἑνὸς σαββάτου, οὗτος χριστοκτόνος ἐστὶ, ad Philippenſ. Quod ait, χριστοκτόνος ἐστὶ, idem eſt ac ſi diceret, Judæus eſt, qui Chriſtum occiderunt. ad docet Balſamon ad Can. 53. Apoſt. κατὰ πᾶσαν κυριακὴν, καὶ κατὰ πᾶσαν ἑορτὴν, νηστεύοντες οὐ νηστεύομεν· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς σαββάτοις πᾶσιν, ἄνευ ἑνὸς σαββάτου, τοῦ μεγάλου δηλονότι, καταλύομεν, ἵνα μὴ δόξωμεν κατὰ τοὺς Ἰουδαίους σαββατίζειν. Jejunabant autem illo ſolo Sabbato magno, an *Eaſter even*, quia Dominus ſalvator adhuc mortis dominio tenebatur. Clemens in Διαταγ. 6. οὐχ ὅτι δεῖ τὸ σάββατον νηστεύειν (nempe generaliter omne) κατάπαυσιν δημιουργίας ὑπάρχον, ἀλλ᾽ ὅτι ἐκεῖνο μόνον δεῖ νηστεύειν, τοῦ δημιουργοῦ ἔτι ὑπὸ γῆν ὄντος. Sic in Canon. Apoſtolicis 66 & 69. ab hoc Græcorum ritu, receſſerant Occidentales Eccleſiæ, quas ideo virulentiſſimis conviciis proſcindit Photius, ut Baronio cæteriſque ignoſcendum ſit, ſi è lege talionis, tanquam ἀφ᾽ ἁμάξης, illum ...

Ὃς πολλὰς κόρας.] Romanis ſacerdotibus cœlibatum voventibus fornicationes, adulteria, laſciviam, & ... concubinas objicit; liberos è furtivo concubitu conceptos, quorum patres nemo novit, expoſitos vel enectos, δριμύτερον, ſed veraciter plerumque ingerit.

Sect. 7. Aggreditur celebrem illam quæſtionem, inter Græcos Latinóſque jam diu agitatam, de Proceſſione Spiritûs ſancti. de qua videndum Concilium Florentinum, Gennadius Scholarius, Hugo Etherianus, Anſelmus, Bellarminus Tom. 1. lib. 2. de Chriſt. cap. 22. Boiroſus in peculiari ſcripto contra Græcorum errores, D. Thomas, Armachanus, & Scholaſtici, abunde. Nos pauca Hiſtoricè annotabimus.

Duo imprimis agit Photius. Imprimis accuſat Latinos de adjectione vocis illius, *Filióque*, ad Symbolum ſive Confeſſionem Fidei Concilii primi Conſtantinopolitani. Secundò diſputat è Scriptura & Traditione Eccleſiaſtica contra proceſſionem ex Filio. Imprimis, ignotum docet Autorem adjectionis, tempus incognitum. Fatentur hoc Latinæ Eccleſiæ proceres, non conſtare quando, aut per quem explicatio illa (neque enim eſt additio vel adjectio) ad Symbolum Conſtantinopolitanum primitus adhibebatur. In Concilio Toletano 8. ad annum Domini 653. coram Ricaredo, & per Ricaredum regem, in Confeſſionem Fidei diſertis verbis adhibetur. Sed hoc non evincit tum primùm admiſiſſe vel Hiſpanicam vel Romanam Eccleſiam, nec movet quod Controverſor attulit recitatum ſymbolum illâ explicatione, *Filióque*. nam non audebant proferri propter Reges Arianos, qui tum Gothis imperabant. Ricaredus autem, qui Arianiſmum primus abolevit, ad majorem Catholicæ Fidei dilucidationem inſerendam particulam illam cenſuit, quæ certa erat & de fide apud orthodoxos. Sunt qui Damaſum addidiſſe volunt, qui eodem tempore cum Baſilio & Nazianzeno, σύγχρονος Concilio primo Conſtantinopolitano florebat; ſed non perſuadent Bellarmino. ſed leviſſimæ ſunt illius objectiones. Ait, Si à Damaſo uſurpabatur, cur hujus rei nulla mentio vel in primo Tomo Conciliorum, vel in lib. 9. cap. 16. Hiſt. Tripartitæ? Planè fungoſum argumentum. Quaſi omnia geſta in Conciliis, in eorum Conciliorum Actis memorentur. Quaſi nihil memoratum deperditum fuerit. Nam ubi per illa tempora & Conciliis Spiritus ſanctus Vivificator, Dominus vitæ, &c. nominatur? Exſtat illud ſymbolum Damaſi apud Hieronymum; & quid impedit

dit quo minùs genuinum ſit? Alterum argumentum æquè plumbeum eſt, de Theodoreto, qui non meminit ejus in Epiſtolis Damaſi, quas ſcripſit, ad Concilium, nec in Epiſtolis Concilii ad Damaſum. Secundò, ſi aliquid ejuſmodi additum fuiſſet vel per Concilium, vel per Damaſum, de mente Concilii; ille, cùm eſſet vir doctiſſimus, non ſcripſiſſet Spiritum ſanctum ex Filio non procedere. Quaſi viri doctiſſimi errare, labi, decipi non poſſent, etiam & hæreſeon maculis deturpari. Urgeo, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Origenes, viri ultra Theodoretum doctiſſimi erant, multi tamen nævi & errores in illorum ſcriptis reperiuntur. Secundò, erat Theodoretus, licèt eruditus, oppoſitione abreptus in cauſa Joannis Antiocheni & Orientalium, contra Cyrillum Alexandrinum, & Concilium Chalcedonenſe, in cauſa Neſtoriana. *Impedit* autem, *ira animum nè poſſit cernere verum.* Tertiò, etſi fuiſſet illa profeſſio, de proceſſu Spiritûs ſancti Fide Orthodoxâ credita, & in Concilio Chalcedonenſi promulgata, nullam haberet cauſam ſuæ oppoſitionis Theodoretus. Qui tamen omnium primus, quorum extat memoria, negavit aſſertivè, Spiritum ſanctum eſſe ex Filio. Dixerat Cyrillus Anathematiſmo 9. ἴδιον δὲ μᾶλλον ἴδιον αὐτοῦ τὸ πνεῦμα φησὶν, δι' οὗ καὶ ἐνήργησε τὰς θεοσημείας; Reſpondet Theodoretus, proprium autem Spiritum Filii, ſiquidem ejuſdem cum eo naturæ, ὁμοφυὲς, & ex Patre procedentem, ſimul confitebimur, & tanquam piam ſuſcipiemus vocem; ſi verò tanquam ex Filio, aut per Filium exiſtentiam habeat, hoc ut blaſphemum & impium rejiciemus. Ità ille abreptus ex oppoſitione, qui licèt poſtea reſipuerit, & ſedi ſuæ reſtitutus atque Eccleſiæ Communioni fuerit, opinionem illam ſuam, ſemel prolatam & diſſeminatam, ad Græcos in ſchiſmate contra Latinos propagavit. Admittendum ergò eſt, Theodoretum γυμνῇ τῇ γνώμῃ & διαῤῥήδην Proceſſionem Spiritûs ſancti è Filio, vel etiam per Filium negaſſe.

Nam quod ulterius ad Macedonium, Eunomium, alios provocant aſcendendo, fruſtrà ſunt. Macedonius è ſentina Arianorum hauſit, Spiritum ſanctum eſſe meram creaturam, non Deum. Ex Deo Deum ergò negabat; per Deum non Deum productum volebat. & hoc ab Arianis ſumſit, qui Filii coæternitatem negabant, ſed creaturis annumerabant, & Spiritum opus Filii docebant, ſed & creaturam meram, non aliquo modo Deum, quod de Filio fatebantur; quem μικρὸν Θεὸν appellabant. Eunomius ex Arii ſchola, cum Aëtio Doctore ſuo, nequiſſimus *apud Baſilium lib 2. contra Eunomium pag. 74.* hæc habet, *Si quis creaturas conſiderans, ab iis aſcendat ad ſubſtantiam, cum ingeniti creaturam Filium invenerit, Paracletum verò unigeniti, & ex eminentia illa quam habet ingenitus operationum diverſitatem agnoverit, non dubiam aut ambiguam de ea diverſitate quæ ſecundum ſubſtantiam eſt, comprobationem percipiet.* Hoc eſt, planè ἑτερόθεον. Hæretici ergò iſti, Spiritum ſanctum per Filium exiſtere fatebantur, ſed non ex Filio. Patres ergò, qui per Filium, ſed non ex ſenſu Hæretico fatebantur, non multùm urgent illam formulam. Nec ſoliciti erant de illa altera. *ex Filio*; ſed paſſim urgent & inculcant, *è Patre.* Quia hoc poſito, Deitas Spiritûs ſancti ſatis adſtruebatur, licèt non adderent *ex Filio*, aut *per Filium*. At poſtquam Neſtorius aliam viam iniiſſet, & ἡμῖν Theodoretus utrumque negaſſet, in ſymbolis & Fidei confeſſionibus non tam addebatur, quàm explicationis gratiâ apponitur, *Filióque*. Quam explicationem non eſt mirum non inveniri additam, niſi poſt Concilium Chalcedonenſe, & Theodoreti oppoſitionem.

Antiquiſſimi Patres, & temporibus Apoſtolicis proximi, neutrius meminere. Juſtinus Martyr, pag. 27, 28. edit. Rob. Stephani vocat ἄγιον πνεῦμα ἀληθινὸν, quod & ipſi Gentiles fatebantur. Nam ſcriptum illud Ἔκθεσις πίστεως, obi aliquoties legitur, *à Patre*, non eſt Juſtini, ſed alterius recentioris. Tertulliano Spiritus ſanctus eſt, *Dei villicus, Chriſti vicarius*: ſed contra Praxeam cap. 4. ait, *Spiritum ſanctum non aliunde puto quàm à Patre, per Filium.* Et hoc poſt exortum Montani, qui primus depreſſit Spiritum ſanctum. Ità inſinuat Baſilius, ad finem libri ſecundi contra Eunomium. Unius Montani fuerat ità in Spiritum ſanctum inſanire, eúmque vilibus nominibus dehoneſtare, & naturam ipſius adeò abjectam habere; ut eum diceret ἀδοξίαν τῷ πεποιηκότι προςτρίβεσθαι, *infamiæ notam inurere factori ſuo*. Ità Baſilius de Montano: ut mirum non ſit paſſim inveniri proceſſionem à Patre, ad aſſerendam gloriam ſancti Spiritûs tam blaſphemè per Montanum depravati.

Non eſt ergò mirum ſi paſſim ingerant à Patre proceſſionem, nondum de Filio mentione factâ de quo lis adhuc nulla verteabatur; & illum etiam Hæretici, in ordinem cogerent. Gradatim enim, è re natâ, & pro occaſione, capita fidei illuſtriùs & accuratiùs explicabantur. Certè refert alicubi Nazianzenus, magnum illum pietatis Pancratiaſten Athanaſium omnium principem publico ſcripto Spiritûs ſancti Deitatem propugnaſſe: nec mirum, inciderat in illa tempora, poſt mota certamina Ariana, ut neceſſe fuerit novam inire rationem fidei explicandæ, antiquioribus non uſitatam. Sic itaque in Eccleſia, poſt furores Neſtorianos, Filium in Symbolo addiderunt, ut poſt Montani ἐξανάστασιν, paſſim ingerunt à Patre Proceſſionem. Quanquam illa formola & fides Montano antiquior erat. Lucianus enim ὁ διαβόητος omnis omnino religionis, & noſtræ, quod plerisque videtur, deſertor & Apoſtata, certè rerum noſtrarum, ut apparet ex operibus, callentiſſimus: Ille ergò in Philopatri, pag. 487. edit. Aldinæ, ait, καὶ τίνα ἐπομόσωμαι; ὑψιμέδοντα Θεὸν, μέγαν, ἄμβροτον, οὐρανίωνα, υἱὸν πατρὸς, πνεῦμα ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον, ἓν ἐκ τριῶν, καὶ ἐξ ἑνὸς τρία, *& quem ego adjuravero? altè regnantem Deum, magnum, immortalem, cæleſtem, Filium Patris, Spiritum è patre procedentem, unum è tribus, & ex uno tria.* Hæc ille: quem locum mihi ante plures annos, ut ingenuè profitear per quem profecerim, indicavit vir præſtantiſſimus & ad miraculum eruditus, Savilius. Si mentiebatur Lucianus, aut de communi loquebatur ſententia, habent Græci cui primo debeant ſui erroris prærogativam, nempe Lucianum. Sed ille, opinor, veriſimiliè extulit fidei Confeſſionem tum in Eccleſiis uſurpatam, quæ & Filium cum Patre reputabat, utpote ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ & eſſentiæ.

Hanc Confeſſionem conſignant dicta Patrum ante Theodoreti blaſphemiam & Græcorum ſchiſma. Qui tamen inter ſe diſſentiunt. Fatentur enim Græci, τὸ *per Filium*; negant τὸ *ex Filio*. Utrumque inficiatur & Anathematizat Theodoretus. Variè autem ſententias ſuas protulere Patres. *Quam proprietatem Filium ſibi-met habere ad patrem, eam comperiemus & Spiritum ſanctum habere ad Filium*, Athan. Tom. 2. pag. 20. Addit eodem in loco iſta, *A Filio effunditur, ſuper omnem carnem; inſufflando datur à Chriſto, diſcipulis; Omnia habet quæ Pater & Filius; & ea habet per Filium: eſt νοῦς, ſive, habitus Filii; eſt Imago, ſive Forma Filii; eſt Bonus odor Filii. Spiritûs ſancti eadem eſt proprietas cum Filio, quæ Filio cum Patre: Ergò, Spiritûs ſancti participes, ſunt participes & Filii. Eſt in Filio, ut Filius in ipſo. Adeò ut per Filium ſit in Patre.* Et, quod aliquoties apud ipſum reperitur, *Spiritus ex ore hypoſtaſeως ipſius.* Et tom. 1. Inſeparabilitatem docens, ait, *Spiritum ſanctum accipiens, Chriſtum accipit; Spiritum ſanctum bibens, Chriſtum bibit; Spiritûs ſancti & Filii unitas ea eſt, quæ Patris & Filii. Spiritûs ſancti fons eſt Filius, & Dator.* αὐτὸς τὸ πνεῦμα δίδωσι, καὶ ὅσα ἔχει τὸ πνεῦμα ταῦτα παρὰ τοῦ λόγου ἔχει, diſput. 4. c. Arianos. Per filium procedere, contra Theodoretum expreſsè docet. *Impoſſibile eſt in Trinitatis gloria Spiritum conglorificari, niſi ex Deo per Filium, progrediendi modo, non autem fiendi ratione, naturam habeat*, pag. 447. *Mittitur à Patre, & à Filio fertur. Eſt in manibus Filii. Eſt Spiritus Filii, & quidem proprius. Datur ex Filio, non tantùm à Filio. Eſt in Filio, ſumit à Filio.* Hæc paſſim extant apud Athanaſium, quæ Græcorum ſententiam vel oppugnant, vel eſſe potiùs verbalem docent, quàm realem. ῥητῶς non ait à Filio procedere. neque enim id adhuc

Digitized by Google

adhuc in quæſtione verſabatur. Deitatem Spiritûs ſancti, Conſubſtantialitatem, Exiſtentiam docet. Quæ omnia confirmant Latinorum ſententiam, *Filióque*; Græcorum refellunt & Theodoreti. Quem & alii ſequuntur Patres.

Baſilius enim in Pſal. 32. ait à Patre procedere. Quod nemo negat: ſed non excludit, imò includit, Filium. *Ut Verbum rerum opifex cœlum firmavit, ſic Spiritus ſanctus* ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, τουτέστιν ὃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. Quid hoc eſt, niſi à Filio, qui eſt στόμα πατρὸς; ait quidem, *Inveniemus alibi, & verbum oris ejus dictum, ut intelligatur Servator, & Spiritus ſanctus ejus ex Patre.* Eſt igitur Filii Spiritus, & ut ille etiam à Patre, quod non tollit, *à Filio.* Sed è Baſilio plura protulit doctiſſimus controverſor, cap. 25, quæ non exſcribo.

Tranſeo ad ejus Achatem, Gregorium Nazianzenum, Orat. 23. pag. 482. κοινὸν γὰρ πατρὶ μὲν καὶ υἱῷ, καὶ ἁγίῳ πνεύματι τὸ μὴ γεγονέναι, καὶ ἡ θεότης μὲν, υἱῷ δὲ καὶ ἁγίῳ πνεύματι τὸ ἐκ τοῦ πατρός. Quod nemo negat. Et Orat. 45. ὥσπερ δὲ καὶ ἀκτῖνές τινες τοῦ πατρὸς ἀκτῖνες ἀποστέλλονται ἐφ' ἡμᾶς, δύο φεγγαύγεις Ἰησοῦς, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. utrumque à Patre vult exiſtentiam habere, ut radii habent à ſole. Quæ ſimilitudo Filium includit. Nam radii ſolares ad nos è ſole in aerem, & per aerem, ad homines diffunduntur. Itaque addit, ὥσπερ γὰρ τοῦ φωτὸς ἀκτῖνες ἀμέριστον ἔχουσαι κατὰ φύσιν τὴν πρὸς ἀλλήλας σχέσιν, ὑπὸ τοῦ φωτὸς χωρίζονται, ὑπ' ἀλλήλων ἀποτεμνόμεναι, καὶ μέχρις ἡμῶν τὴν χάριν τοῦ φωτὸς ἀποστέλλουσι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ σωτὴρ ἡμέτερος, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, αἱ δύο ἀκτῖνες τοῦ πατρὸς αὐτὶς, καὶ μέχρις ἡμῶν διακονοῦνται τῆς ἀληθείας τὸ φῶς, καὶ τῷ πατρὶ συνήνωνται. Ità paſſim Proceſſionem à Patre tuetur, ſed originaliter, tanquam fonte Deitatis: ità enim Orat. 13. ſe explicat. Utcunque Filium & Spiritum ſanctum extuleris, οὐχ ὑπὲρ τὸν πατέρα θέσεις, ἀλλὰ τῆς αἰτίας ὑποξενώσεις, καὶ ἀνάγεις τὸν καλὸν γέννημα καὶ τὴν θαυμασίαν πρόοδον. Quid eſt ergò in opinione Latinorum tantis clamoribus excipiendum? Cùm, quod ſcribit Epiphanius, Ἀεὶ τὸ πνεῦμα σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ, οὐ συναδελφὸν πατρί, οὐ γεννητόν, οὐ κτιστόν, οὐκ ἀδελφὸν υἱοῦ, οὐκ ἔγγονον (Betavius vertit, *Patris nepos*: ſed tum eſſet ἔκγονον.) ἐκ πατρὸς δὲ ἐκπορευόμενον, καὶ τοῦ υἱοῦ λαμβάνον, *à Filio accipiens.* ἐκ ἀληθείας πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἀλλὰ ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας, ἐκ τῆς αὐτῆς θεότητος, ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ, σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ ἐνυπόστατον. Tom. 1. Hær. 62. pag. 55. diſertis verbis affirmat id, *ex Patre, & Filio.* Quia ἐνυπόστατον cum Patre & Filio. Et pag. 518. καὶ πνεῦμα ἅγιον ἀληθῶς ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ τῆς αὐτῆς θεότητος, ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ τοῦ υἱοῦ λαμβάνον ἀεί. Et Hær. 57. πνεῦμα τῆς ἀληθείας τὸ φωτίζον τὰ πάντα, τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ λαμβάνον, τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς, τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ. Hæc illi Patres, cùm adhuc vel nulla quæſtio vertebatur de Spiritûs ſancti Deitate, ſuccinctiùs, involutiùs & ſecuriùs loquebantur. Id enim moris erat, non tantùm ſcriptoribus Eccleſiaſticis, ſed & ſacris Scripturis, & Divinæ diſpenſationi: Nam clariùs & expreſſiùs voluntatem ſuam Dominus revelavit ſub gratia & teſtamento novo, quàm aliquando ſub lege, vel per prophetas. Quòd ſi omiſſio illius clauſulæ, *ex Filio*, ſive, *Filióque*, in argumentum Photio ducatur, de non agnita vel negata proceſſione, contra Photium aſſumam ipſum, nec à Patre Spiritum ſanctum procedere, nec eſſe Deum, imò nè omnino eſſe. Nam in Fidei ſuæ Confeſſione, per literas συνοδικάς, ad Nicolaum Pontificem Romanum, nullam omnino Spiritûs ſancti mentionem facit. Atque ità ridicula eſt cùm Photii tum Græcorum exceptio de ſilentio illo apud pleroſque Patres. Sed poſtquam motis certaminibus Arianorum, peſtes illæ diverſarum hæreſeon in Eccleſiam invaluerant, & quidem impudenter, ἀναιδῶς, ut Cyrillus loquitur, Filium promulgarant ὡς ἀλλοτρίᾳ δυνάμει, τῇ διὰ τοῦ πνεύματος κεχρῆσθαι, enucleatiùs & apertiùs enunciare cœperunt in Eccleſia, quod apud priores non ità docebatur. Hinc Cyrillus, *Erat, & eſt Filii Spiritus, ſicuti certè & Patris,* ὡς δὲ ἴδιον καὶ τοῦ πατρὸς, *non aliter Filii, quàm Patris. Procedit enim ex Deo & Patre Spiritus ſanctus, ſecundùm ſalvatoris vocem, ſed non eſt alienus à Filio. Habet enim omnia cum patre.* Atque hæc ſufficient ad elucidandum ſtatum Confeſſionis Eccleſiaſticæ, de proceſſu Spiritûs ſancti. Argumenta Photii & Græcorum pervulgata ſunt, à multis doctiſſimis viris difflata ſæpiùs & retuſa. Nos nec Commentarios ſcribimus, nec Controverſias, ſed Notas tantùm, in quibus pergamus.

Sect. 24. Meus codex agnoſcit ἀθυμίαν, qui videtur caruiſſe illis, ἀναλόγως αὐτοῖς. Sect; 27. vertit ἀντικειμένου, *adverſarii*; ſed ambiguè, & nimis laxè. eſt enim Antichriſtus ille κατ' ἐξοχὴν Adverſarius. Poſt νῦν, deeſt τοῦτον, μόνον, aut ſimile quid. Sect. 30. Legendum, ut in Apoſtolico Canone, τὴν ἁγίαν κυριακήν, & τὸ σάββατον, non τὸ σάββατον.

Sect. 31. γεγαμηκότος, *à conjugato ſacerdote.* Antiqua verſio habet, *uxorem duxit.* Ille qui notas marginales ad Zonaram adjecit, in editione Pariſina, ridiculè vertit, *Qui uxorem habuit.* Nempe, licèt jam ſit mortua; eò quòd Euſtathiani nuptias, velut impias, impugnabant. *Nam habentibus*, inquit, *Canon nullo modo patrocinatur.* falsò, & abſurdè. Interpretatur Gangrenſem Canonem Trullanus ille qui ſequitur.

Sect. 35. Τὸ καλούμενον Ῥῶς In codice erat conjunctim, non diviſim, τορῶς. Quod Græcum eſt, ſed alienum. Doctiſsimus meus Herefordenſis emendaverat diductis ſyllabis, τὸ Ῥῶς. vox eſt barbara & Bulgaris barbaris uſitata, ad terrorem incutiendum, licèt nomen patriæ fuerit, unde egreſsi in Imperium Romanum inundarunt. Joannes Curopalates apud Baronium 867. 91. *Loca intra Pontum Euxinum, omnémque ipſius maritimam regionem exercitus Rhos prædabatur ac percurrebat.* Sunt autem Rhos Gens Scythica, ad Auſtrum habitans, effera & agreſtis. Fortè Rhos dicti à flumine Rha ambiente, ut Bulgari, à Bolga, ſive Volga. Vide Baronium in fine Tom. 7. de Ruthenis agentem.

Sect. 37. Ἀποστολικοῦ θρόνου.) Cujus autem? Nam certè Conſtantinopolitanus, licèt Patriarchalis, non erat Apoſtolicus. Sed legendum ἀποστολικοῦ ὑμῶν θρόνου. Ità Metius invenit ſcriptum in ſuo codice, & vertit, *veſtræ Apoſtolicæ ſedis.* Συνοδική τις ἐπιστολή.) Intelligere poteſt Nicolai Papæ epiſtolam, vel ad Photium ipſum, vel encyclicam aliquam quam ad omnes Patriarchales Eccleſias ſcripſit è Concilio. nam per illa tempora Pontifices non de plenitudine poteſtatis, ſed cum Concilio tractabant res Eccleſiæ, & de nomine Concilii ſcribebant paſsim ad Epiſcopos: ſed Photius intelligit literas nec à Concilio, nec à Nicolao, ſed ab Italicis quibuſdam contra Nicolaum ſcriptas, & per Monachos, Zoſimum, Metrophanem, ac Baſilium allatas. qui autem ſcripſerant, aut conſenſerant, ἃ ἐκεῖνοι. præcipui autem autores erant Zacharias & Rothaldus, miſsi ex Italia Conſtantinopolin, in cauſa Photii. Baronius hîc ſilet, quia omnia ἄνω καὶ κάτω de Nicolao, homine imperioſiſſimo, cujus tyrannidem Italici illi ferre non poterant. Dolendum eſt autem epiſtolas iſtas non extare. Photius non meminit; noluit enim morbum illum depalare. unde patet, non fuiſſe illum tam inimico animo in ſive Nicolaum, ſive Romanam Eccleſiam, quam paſsim Baronius tragicè exaggerat.

Sect. 38. Θρόνον.] σόλοικον eſt, & πρὸς τὸ νοούμενον, non τὸ λεγόμενον, refertur. addenda vox, ἀρχιερεῦς.

Epiſt.

Epiſt. 3.

Bardæ, Magiſtro, Patricio & Curopalatæ.

DOlorem dolori meorum vulnerum ſuperaddere, dignum fortaſſis meâ miſeriâ fuit; indignum autem planè commiſeratione veſtra, & affectu illo quo in me animari debeas. Quòd ſi quis ſibi perſuaſerit contra veſtram obvenire nobis iſta voluntatem; is cùm videat iſta nos pati, te poteſtatem & vim pulſandi poſſidente, mutet omnino ſententiam ſuam. Decepti ſumus, affecti contumeliis, dedecore, & injuriis, inſuper & in nos conſpirabatur; ſed tamen plagas, aiunt, non accepimus: Imò autem accepimus, & quod gravius eſt, haud in corpore, illud enim in oculos incurreret omnium, & laceſſentem redarguet, & in intuentium & comiſerantium condolentia, quandam habet conſolationem; ſed in anima plagas tulimus, per animam morbis affligitur corpus: hic qui affligir, veluti nihil faciens injuriæ, non pudeſit; is autem qui vapulat pœnę quoddam additamentum habet, quòd cùm doleat, ejus non miſerentur alii, quòd pati eum ignorant. Enimverò, pleroſque latet iſtiuſmodi punitionis ſpecies, quâ & magis oblectatur qui plagam infert, & in id adducitur, ut nè pœniteat facti; afflictum verò magis atterit, utcunque majorem ei retributionis mercedem procurat.

Cæterùm & iſta nos propter Chriſtum, & divinas leges toleravimus antea; & gratias Deo agimus, qui, cùm angimur, quòd celantur ęrumnæ, & ſic ingloriè patimur, mercedem majorem accumulavit. Intelligebam probè, ab initio primùm certamine me hæc paſſurum; expectabam quoq; ante perpeſſionem & certamen, (ſi vera non loquar patiar ego adhuc iis quæ perpeſſus ſum graviora) expectabam quidem, pront dixi, ea quæ paſſus ſum, angor nihilominus animi quòd ſub talibus patior: Finis mihi à Deo deſtinatus eſt; & lubens ebibo quodcunque mihi propinatur poculum: Nec propter illa quę patior, ſuccenſeo; imo etiam & illa deſidero quæ me adhuc pati oportet

Ἐπις. γ'.

Βάρδα, Μαγίστρῳ, Πατρικίῳ καὶ Κουροπαλάτῃ.

Ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου προστίθεσθαι ἄλγημα, τῆς μὲν ἐμῆς ἴσως ἀθλιότητος ἄξιον, τῆς δ' ὑμετέρας συμπαθείας, καὶ περὶ ἡμᾶς διαθέσεως, ἀνάξιον. Καὶ εἴ τις πεισθείη μὴ κατὰ γνώμην ὑμῶν ταῦτα συμπεσεῖν ἡμῖν· ἀλλά γε τὸ ὑμῶν ἐξουσιαζόντων καὶ ἰσχυόντων, ταῦτα πάσχειν ἡμᾶς, ἐπεὶ τοῦτο βλέπει, οὐδ' ἂν μεταπεισθείη. Παρελογίσθημεν, ἐξυβρίσθημεν, ἠτιμώθημεν, ἐπηρεαζόμεθα, ἐπιβουλευόμεθα· ἀλλὰ πληγὰς οὐκ ἐλάβομεν. Ἐλάβομεν δὲ τὸ χαλεπώτερον, οὐκ ἐπὶ σώματος, ὃ καὶ πᾶσι φαίνεται, καὶ τὸν ἀδικοῦντα ἐλέγχει, καὶ πολλὴν παραμυθίαν, τὴν ἀπὸ τῶν ὁρώντων καὶ οἰκτειρόντων εἰσάγει συμπάθειαν· ἐλάβομεν πληγὰς ἐπὶ ψυχὴν αὐτήν, δι' ἣν καὶ τὸ σῶμα νόσῳ μαστίζεται· καὶ ὁ τύπτων, ὡς μὴ ἀδικῶν, οὐκ αἰσχύνεται· καὶ ὁ τυπτόμενος προσθήκην δέχεται τιμωρίας, ἐπὶ τῇ τῶν πληγῶν ὀδύνῃ, τὴν ἀπὸ τοῦ λανθάνειν ἀσπλαγχνίαν. Λανθάνει γὰρ τοὺς πολλοὺς τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς κολάσεως, ὃ δὲ τὸν κολάζοντα πλέον εὐθυμεῖ, καὶ ἀμετανόητον ἀποτελεῖ· καὶ τὸν κολαζόμενον μᾶλλον δαπανᾷ, εἰ καὶ τὸν μισθὸν μείζω προξενεῖ.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑπὲρ Χριστοῦ, καὶ θείων νόμων ὑπέστημεν ἔμπροσθεν· καὶ γε χάρις Θεῷ, τῷ πλέον αὔξοντι τὸν μισθόν, ἐν τῇ τοῦ λανθάνειν ἀθυμίᾳ, καὶ τῇ τῶν παθῶν ἀδοξίᾳ. Καὶ ᾔδειν μὲν ἐμαυτὸν ταῦτα παθεῖν, εὐθὺς ἀρχομένου τοῦ ἀγῶνος, ἤλπιζον δὲ καὶ πρὸ τοῦ πάθους, καὶ πρὸ τοῦ ἀγῶνος, (εἰ δὲ μὴ τἀληθῆ λέγω, πάθοιμι παρ' αὐτῶν ὧν ὑπὲρ ἔπαθον χείρονα) ἤλπιζον μὲν (ὡς ἔφην) ἅπερ ἔπαθον, λυποῦμαι δὲ πάσχων ὑπὸ τούτων· τὸ μὲν γὰρ ἐμὸν τέλος Θεῷ ὥρισται· καὶ δέχομαι χαίρων ὁποῖον ἂν ᾖ τὸ ποτήριον· καὶ οὐχ ὑπὲρ ὧν πάσχω ἀγανακτῶ, ἀλλ' ὧν με δεῖ παθεῖν

καὶ τὰ λείποντα ἐπιζητῶ, εἰ καὶ χωρὶς ἀλγηδόνος ταῦτα φέρειν ἀδυνατῶ· ἀνθρωπίνη γὰρ φύσις ἀναλγήτως πάσχειν οὐ πέφυκε· καὶ περὶ μὲν τῶν ἐπισκηψάντων, ἢ καὶ ἐπισκηψόντων ἔτι ἐμοὶ, οὕτω με δεῖ φρονεῖν, καὶ λογίζομαι. τιμωροὺς δὲ τῶν ἀδικούντων, ἀλλ' οὐκ ἀρχηγοὺς τῶν ἀδικημάτων, ὑμᾶς εὐχόμην εὑρεῖν. ἀλλ' οὔτε ἐμὲ φυγεῖν ἐστιν, ἅ με δεῖ παθεῖν· οὔτε τὴν ἑτέρων εὐχὴν, ἑτέρων γνώμην ἀκόντων μεταβαλεῖν.

Καὶ τοσαῦτα μὲν πεπόνθαμεν ἔμπροσθεν· ὥσπερ δὲ λείποντος τοῦ κακοῦ, προσεπινοεῖται καὶ τρόπος ἄλλος κακώσεως, καὶ κακοῦνται δι' ἡμᾶς ἕτεροι· καὶ λιμαγχονεῖται κλῆρος, καὶ τῶν ὑπὸ χεῖρα τὸ ἐπισημότερον· ἵν' ἐφ' ἡμῶν ὑποστῆναι τὴν συμφορὰν καὶ λέγοντες καὶ μνημονεύοντες, τὸν ὀνειδισμὸν καὶ τὴν ἀρὰν ἐπὶ κεφαλὴν ἡμῶν ἀναφέρωσιν. ἐῶ γὰρ εἰπεῖν, ὅτι καὶ ἡμῖν ἡ μᾶζα μέτρῳ προσείπεται, καὶ ἀφαιρεῖται ἀφ' ἡμῶν τὸ ἥμισυ τῆς ἀρχῆς· καλῶς γε ποιούντων τῶν ἀφαιρούντων, καὶ τέχνῃ τὸν καθ' ἡμῶν διωγμὸν ἐπινοούντων. ἀλλ' εἰ τὴν ἡμετέραν πληροῦντες αἴτησιν (λέγω δὲ τὸ ἐλευθερωθῆναι ἡμᾶς τοῦ ζυγοῦ καὶ τοῦ φορτίου τούτου) ταῦτα πεποιήκασιν (ἴσως γὰρ καὶ τοῦτο παίζουσι κατ' ἡμῶν) χάρις μὲν αὐτοῖς ὑπὲρ ὧν ἀφεῖλον· λυποῦσι δὲ ὑπὲρ ὧν κατέλιπον, καὶ βραδύνοντες πρὸς τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ λοιποῦ, πλέον ἀνιῶσιν· ὥσπερ οἱ καταλιμπά-
*ἴσ. αὐτῶν. νοντες τὸν ὑπ' * αὐτὸν ἀναιρούμενον, ἡμιθανῆ καὶ ἡμίτομον, ἢ οἱ ἀθρόως ἀναιροῦντες· ἑκάτερος μὲν γὰρ αὐτὸν ἀναιρεῖ, ἀλλ' ὁ μὲν τῆς ὀδύνης οὐ παρατείνων τὴν αἴσθησιν, ὁ δὲ ζημίαν ὥσπερ ἡγούμενος, εἰ θανάτῳ μόνῳ παραπέμψει τὸν ἄνθρωπον, μὴ πολλὰ πρότερον στρεβλώσας τε καὶ μελίσας, καὶ πολλαπλοῦν αὐτῷ τῇ δριμύτητι τῶν ἀπὸ τῆς κολάσεως ἀλγηδόνων κατασκευάσοι τὸν θάνατον. Τοιοῦτόν ἐστιν ὁρᾶν καὶ τὸ ἡμέτερον. τιμωρούμεθα καθ' ἑκάστην, καὶ πληττόμεθα, νυνὶ δὲ καὶ ἡμίτομοι γεγόναμεν· καὶ ὡς ἔοικεν, ὅτι τὸ ὅλον ἂν ἀποθέσθαι ᾐτησάμεθα, τούτου χάριν τὸ ἥμισυ ἀφῃρήμεθα· καὶ εἰ τὴν διαίρεσιν τῆς ἀρχῆς

utcunque ſine ſenſu dolorifico pati iſta nequeam; homines enim ità comparati ut ſine doloris ſenſu pati nequeant: & ità me animo affectum debere eſſe intelligo erga illa quæ me jampridem invaſerunt, & deinceps ſunt invaſura. Te autem potiùs optârim ego ultorem eorum qui me injuriis afficiunt, quàm cauſam & initium dediſſe injuriarum: ſed ea quæ me pati debere ſtatutum eſt, effugere nequeo; qui nec cæterorum optionem vel judicium contra voluntatem ipſorum mutare poſſum.

Atque priùs quidem tot & tanta patiebamur; ſed tanquam non ſatis ingeſtum nobis malorum eſſet, excogitatur modus alius injuriâ afficiendi me, ut meâ causâ etiam alii malis afficiantur: Fame Clerus ſtrangulatur, & qui mihi ſubſunt, illuſtriores quique; in eum finem, ut cùm loquuntur & recordentur ſe meam ob cauſam hâc calamitate preſſos in meum demum caput & exprobrationes & execrationes ejaculentur. Mitto illud dicere, quòd mihimetipſi portio exhibetur ad dimenſum, quòd dimidiâ parte privor juriſdictionis meæ: certè præclara ratio inita eſt per auferentes, qui ſic artificioſam in me perſecutionem concitârunt. Quòd ſi ut meum expleant mihi deſiderium (hoc eſt, ut iſto jugo atque onere expediar) hæc perpetrârunt, (utcunq; mecum ludere viſum in iſtis eſt) gratias certè de ablatis ſum habiturus: & grave mihi eſt quòd reſiduî quicquam reliquerunt, quóque tardiùs incedant ad eorum ablationem, eò mihi ſunt moleſtiores; quemadmodum qui relinquunt ſemimortuum & ſemiſectum rerum quem volebant occidere, potiùs quàm qui penitus privârunt vitâ; hominem hic uterque interficit, ſed alter cruciatû non per moras extendit, alter fortè ratus detrimento ſe affici ſi mera morte hominem hinc amandet, multis eum imprimis excarnificatum tormentis & diſſectum membratim, non ſimplici morte affectum, per horrores & cruciatus dolorificos è vita trahit. Nec abludentem videre eſt noſtram conditionem. Quotidie plectimur & afficimur plagis, in præſenti ſemiſecti conſtituimur; videtur autem per partes tolli à nobis illud, quod ſimul & ſemel ut deponamus flagitant: quòd ſi principatum

patum partiri voluiſſemus, exauditi fuiſſemus in toto. Verùm cùm ſemiſectum vivere poſſibile non ſit, nec nos hîc ſubſiſtere ità diminuto principatu: dedecori enim & exprobrationi facti fuiſſemus, non quidem prædeceſſoribus noſtris, ſed ſucceſſoribus pòſt futuris, ſi tamen futuri aliqui aliquando ſint, nobis miſeriores, qui poſt nos pro nobis jugum iſtud ſubire velint. Loco quin cedimus; ceſſet invidia. Quòd ſi non facimus, quoſdam afficimus mœrore, potiùs & ob hoc ipſum in jus rapiemur: excuſſo pulvere, ſedem deſerimus, quocirca dolos deinceps in nos conſtruere & meditari deſiſtant, nè obſervent, inſidientur, impreſſiones faciant. Heu juſtitia, Leges Dei, Tribunal! Quòd nequaquam vos conculcamus, injuriâ afficimus; propterea quòd diligimus, non amamur; eò quòd pro vobis ſtamus, à nobis fit diſſidium. Comminiſcuntur mendacia, & qui contra nos maximam proditionem finxerit, prudens habetur & actuoſus; qui vicem noſtram dolet, ut hoſtis & legum violator accuſatur, frater licèt fuerit, & naturâ ipsâ moveatur ad compaſſionem. Quomodo quis quæſo tolerare poſſet, quòd de vita judices & cenſores habemus eos, quos priùs laudatores, & qui bene ſecum agi putaſſent ſi noſtro judicio non condemnarentur; quòd ab amicis divellamur, à germanis abſtrahamur? Ecquis eſt qui horum aliquid ferre poſſit?

Sed dicetur, deſpondendum non eſſe animum, Chriſti mihi paſſiones, Chriſti exemplum repræſentabit, & martyrium qui propter illum tolerarunt. Certè ſi mihi proditorem hîc exhibeat, ſi cuſtodiam, ſi tyrannos, multam ille largietur conſolationem. At quamdiu nuſquam apparent iſti, qui ſimilitudinem ſermone ſuo affingit infirmum ſolatium exhibebit. Quòd ſi autem noſtra iſta ſtatua plurifariam adhuc radenda fuerit, aut, ut purior fiat, liquefacienda ſit; radant, liquefaciant, conflent, ſi velint, dummodo Chriſtus ſuppeditet patientiam, & ſecundùm proportionem naturalis noſtræ infirmitatis tentationem admenſuret. Quòd ſi pœnarum exceſſus patientiam anticipet & abſumat (in me haud eſt ſitum affirmare quòd purgatur) fictor figmentum de tormentis liberet, neque quiſ-

ἐξωνησάμεθα, εἰς τὸ ὅλον ἂν εἰσηκούσθημεν. Ἀλλ' οὔτε τὸ ἡμίτομον ζῆν ἐστι δυνατὸν οὔτε ἡμᾶς ἐνταῦθα μένειν, οὕτω διαιρεθέντας· αἰσχύνη καὶ ὄνειδος, οὐ τοῖς πρὸ ἡμῶν γεγενημένοις, ἀλλά γε καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς, εἴπερ ἄρα καὶ εἶεν ὅλως τινὲς ἡμῶν ἀθλιώτεροι, οἱ μεθ' ἡμᾶς ἀνθ' ἡμῶν τουτονὶ τὸν ζυγὸν ὑπελεύσονται. ἐξερχόμεθα τοῦ τόπου· παυέτω φθόνος· εἰ δὲ μὴ, λυποῦμέν τινας· μᾶλλον δὲ εἰ μὴ, κἂν τούτῳ γραφώμεθα. καὶ τὸν κονιορτὸν ἐκτινάσσοντες, ἀποτιθέμεθα τὸν θρόνον· ἀποτιθέσθωσαν τὸν καθ' ἡμῶν δόλον, τὰς ἐπιτηρήσεις, τὰς ἐνέδρας, τὰς ἐπιβουλάς. ὦ δίκη, καὶ νόμοι, καὶ Θεοῦ κριτήρια! ὅτι μὴ πατοῦμεν ὑμᾶς, ἀδικοῦμεν· καὶ ὅτι στέργομεν, οὐ φιλούμεθα· καὶ ὅτι ὑπὲρ ὑμῶν ἱστάμεθα, διχαζόμεθα· καὶ πλάττονται λόγοι, καὶ ὁ καθ' ἡμῶν τι χαλεπώτερον ἐπινοῶν, οὗτος ὁ νουνεχὴς, καὶ δραστήριος· ὁ δὲ συλλυπούμενος, ἐχθρὸς καὶ παραβάτης νόμων εἰσάγεται, κἂν ἀδελφὸς ᾖ, καὶ τὴν φύσιν ἔχει κινοῦσαν πρὸς ἔλεον. ποῖόν τις * ὑπενέγκει ῥᾳδίως, ὅτι κριτὰς ἔχομεν τοῦ βίου, τοὺς πρὶν ἐπαινέτας, καὶ οἳ χάριν ὡμολόγουν, εἰ μὴ παρ' ἡμῶν κατεκρίνοντο· ὅτι τῶν φίλων χωριζόμεθα, ὅτι τῶν ἀδελφῶν ἀποσπώμεθα· πρὸς ποῖα τούτων τίς ἐκαρτερήσει;

* l. ὑπενέγκοι.

δ'. Ἀλλ' ἐρεῖ τις· μὴ δεῖν ἀθυμεῖν· Χριστοῦ πάθη, καὶ Χριστὸν αὐτὸν εἰς μέσον ἄγων, καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ μάρτυρας· ἂν μοι καὶ τὸν προδότην δείξῃ, καὶ τὴν κουστωδίαν, καὶ τοὺς τυράννους, πολλὴν οὗτος τὴν εὐθυμίαν χαριεῖται· μέχρι δ' ἂν μὴ φαίνωνται οὗτοι, λόγῳ πλάττων τὴν ὁμοιότητα, ἀσθενῆ τὴν παραμυθίαν παρέχεται. εἰ μὲν οὖν πλειόνων ξεσμάτων ἔτι καὶ χωνευτηρίων ὁ ἡμέτερος ἀνδριὰς πρὸς κάθαρσιν δεῖται, καὶ ξυέσθω καὶ τηκέσθω καὶ χωνευέσθω, Χριστοῦ διδόντος ὑπομονὴν, καὶ τῇ ἀσθενείᾳ τῆς φύσεως τὴν βάσανον συμμετροῦντος· Εἰ δ' ἡ ὑπερβολὴ τῶν κολάσεων φθάνει δαπανῶσα τὴν δύναμιν (οὐκ ἐμὸν γὰρ εἰπεῖν εἰ κεκάθαρται) ὁ πλάστης ῥυέτω τὸ πλάσμα τῆς βασάνου, καὶ μη-

δεὶς, ἢ μηδεὶς ἕνεκα ὀφθήτω μήτε προδότης, μήτε κουστωδία, μήτε τύραννος· εἶησαν δὲ πάντες ἐκλεκτοὶ Θεοῦ καὶ τῆς ἄνω δόξης ἐπάξιοι.

quam optarim meâ causâ exſiſtat proditor, cuſtodia nulla, nullus tyrannus; ſint autem omnes à Deo electi, & digni qui ſupernam aſſequantur gloriam.

NOTÆ.

Πολλὴν προθυμίαν) Scriptum in contextu fuerat, πολλάκις: ex alio codice, opinor, in margine reſcriptum, πολλήν. omnino utraque vox retinenda videtur ſic, πολλὴν πολλάκις. ἤλπιζον δ' ἂν ὑπὸ τῶν μείζω.) hoc eſt, metuebam. ità enim ſperare pro timere ponitur. *Hunc ego ſi poteram tantum ſperare dolorem.*

Τῆς ἀρχῆς.) hoc eſt, Epiſcopatus. nam & θρόνον, & τόπον nominat, quem deponere volebant Photium. ſcripta eſt ergò Epiſtola poſt Patriarchatum aditum. Quocirca non erat, ut volunt Photii adverſarii, Bardas Cæſar factus, cùm illum in locum Ignatii intruderet. Sæpe autem deplorat calamitatem illam ſuam, quòd invitus & coactus Patriarchatum adiverit, & eo volebat ſe exonerari, ut in hac Epiſtola; ſed dignitatem ſedis per diminutionem aliquam prodere nolebat. hoc eſt, quod ait, *Dimidiatum obtinere Epiſcopatum.* Photio autem cur non fidem habeamus ſuam cauſam narranti, quàm convitiis adverſariorum?

Pro γεγονημένοις, legendum γεγονημένος, aliter non cohæret.

Ἐπις. δ΄.

Τῷ αὐτῷ, Πρεσβεία ὑπὲρ Χριστοδούλου Ἀσηκρῆτις κινδυνεύσαντος.

Εἰ καὶ νῦν ὀχληρὸς εἶναι δόξω, καὶ πέρα τοῦ μετρίου τὸ φιλάνθρωπον, ἀλλὰ τό γε ἐμαυτοῦ ποιεῖν οὐκ ἀφέξομαι, ἴσως μὲν εἰς ἀέρα δέρων, καὶ μάτην πονῶν· Ταῦτα γάρ με λογίζεσθαι, τὸ πολλάκις διαμαρτεῖν τῆς ἐλπίδος, παρεσκεύασεν· ὅσον δ' εἰς ἐμὲ ἧκον ἦν, τὸ χρέος πληρῶν. ἄνθρωπος πένης παίζων, ἔπαιξε τὰ συνήθη αὐτῷ· ἔπαιξε γοῦν, εἰ καὶ μὴ πρὸς οὓς ἔδει, μηδ' ὡς, κωμικευσάμενος, μέθη κορυφαῖος ἦν, ᾧ τὰ πολλὰ περιπίπτοντες ἄνθρωποι, σφάλλονται. ἔδωκε τῆς ἀκολάστου γλώσσης δίκας, κόλασιν πικρὰν ἐκτισάμενος, τοὺς ἐν τῷ σώματι σφοδροὺς αἰκισμούς. οὕτω μέχρι τούτου τὰ τῆς τιμωρίας. ὁ τοῦ Θεοῦ ναὸς, ἱερὸς, καὶ πᾶσι τοῖς εὐσεβοῦσιν ἄσυλος, πρὸς ὃν οὗτος κατέφυγε· πρεσβεύει ὑπὲρ αὐτοῦ ὁ τοῦ ναοῦ ἱερεὺς, τὸ τοῦ πταίσματος εὐτελές, εἰ βούλει δὲ, καὶ τὸ, Ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν· καὶ τὸ, Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν.

Epiſt. 4.

Eidem, Deprecatio pro Chriſtodulo à ſecretis, qui periclitabatur.

Utcunq; moleſtus eſſe videro, & ultra menſuram fruſtrà miſericors, non tamen quod potero præſtare diffugiam, fortaſſis aerem laceſſens & fruſtrà laborans: Nam hoc me facit cogitare, quòd ſpe dejectus aliquoties exciderim; in quantum verò potuerim, debitum perſolvam. Pauper quidem jocans, antiquum ſuum obtinuit; jocatus eſt, & comico more, licèt non in quos, aut qualiter oportuit. Erat ebrietas primipilus: hâc autem arrepti homines plurimùm ſolent delinquendo labi. Dedit autem pœnas de laſciviente lingua, acerbiore mulctatus punitione, corpore vehementiùs cæſus & mutilatus. Ulteriùs nè progrediatur. Sacrum & ſanctum eſt Dei Templum, à nullo Chriſtiano violandum; ad hoc confugit iſte: Intercedit pro illo Antiſtes Templi; intercedit & culpæ tenuitas; & ſi adhuc pateris illud, *Dimittite, & dimittetur vobis*; vel, *Quâ menſurâ menſi eſtis, eâdem vobis metetur.*

NOTÆ.

Chriſtodulus nomen eſt proprium, non appellativum, quaſi Chriſto ſerviret in Eccleſia, ut ἱερόδουλοι quidam ideo dicebantur, licèt dicatur ad Eccleſiam confugiſſe. pro κορυφαῖος, magis congrueret χορηγός, aut χορευτής. Hîc conſtat jus aſyli ἀσύλητον fuiſſe etiam in Eccleſia Orientali; ſed non ità ſanctum, ut in Occidentali. videtur porrò Chriſtodulus non Laicus à ſecretis, ſed eccleſiaſticus, ex illis ſex aliquis, qui Eccleſiæ miniſterio addicebantur, pro quo deprecatur Patriarcha Bardam.

Epiſt.

Epiſt. 5.

Joanni Aſpathario & Philoponeſi Duci.

ADverſo flumine, quod proverbio dicitur, in præſenti negotia ferri videntur: Joannes enim ille quondam laudatus bonúſq; ſubito non eſt is qui fuit ante (religio enim mihi eſt adhuc dicere aliter) non eſt qui fuerat, nec qualem manere eum in votis mihi erat, ſed cùm hâc ætate ſit, & ad vitæ occaſum jamjam devergat, immutatur. defluxere res præclaræ, mortua eſt virtus, oblivionis tumulo occultatur amicitia: Amicus communi calculo cenſetur, non ille qui quòd loquitur ex tota anima loquitur, & ſine dolo diligit per totius vitæ curſum, ſed is qui ſubdolâ & ſubleſtâ mente, coràm & in faciem tranquilliter & jucundè converſatur, at cùm extra fuerit oculorum conſpectum omnimodos fluctus malum intentando concitat.

Ἐπισ. ε΄.

Ἰωάννῃ Ἀσπαθαρίῳ καὶ στρατηγῷ Φιλοπονήσου.

"ΑΝω ποταμῶν, ἡ παροιμία, ἐπὶ χωρῶν ἂν φαίη τὰ πράγματα· Ἰωάννης ὁ καλός τε καὶ ἀγαθὸς, ἐξαίφνης (ἔτι γὰρ εὐλαβοῦμαι αὐτὸ τοὐναντίον εἰπεῖν) οὐκ ἔστι οἷόσπερ ἦν, οὐδ' οἷον αὐτὸν μένειν εὐχόμεθα· ἀλλ' ἐνταῦθα ἡλικίας ἐλθὼν, καὶ πρὸς δυσμαῖς ἐλαύνων βίου, μεταβέβληται. * ἔρι τὰ καλά" * Ἴσ. ἔῤῥει. τέθνηκε δ' ἀρετὴ, καὶ λήθης τάφῳ φιλία καλύπτεται· καὶ φίλος ἐκεῖνος, οὐχ ὅστις ἐξ ὅλου λέγει τοῦτο, καὶ ἀδόλως διὰ βίου μένει φιλῶν, ἀλλ' ὅστις ὑφάλῳ γνώμῃ, κατὰ πρόσωπον μὲν ἡδέως γαληνιῶν ὁμιλεῖ, ἔξω δὲ γινόμενος ὀφθαλμῶν, τρικυμίας ἁπάσας ἐγείρει πονηρίαν.

N O T Æ.

NOmen Aſpatharii ſatellitibus convenit, à Spatha gladio, quo accincti incedebant. Idem & Spatharius dicebatur, ut à ſecretis & ſecretarius. ad hunc non unâ vice ſcripſit Photius. Additur, fuiſſe Ducem Philoponeſi. Ubi gentium ſit, neſcio. Scio Peloponneſum, Græco ſubjectam imperio, & ducem ei præfuiſſe. Cum verò dicatur Provinciæ Peloponneſi præfuiſſe videtur Protoſpatharius, *Captain of the Guard.* Communes Spatharii non erant Præſides, ſed Protoſpatharii etiam deinceps dignitate caruerunt.

"*Ἄνω ποταμῶν.*] Supple *χωροῦσιν αἱ πηγαί. Ad fontem Xanthi verſa recurret aqua.* uſurpat hîc de mutatione gravi, extraordinaria & ſubitanea.

"*Ἔρει τὰ καλά*] Rectè correctum fuit in margine libri, "*Ἔῤῥει τὰ καλά.* Allusum ad Laconicam illam Epiſtolam, "*Ἔῤῥει τὰ καλά· ὁ μὲν Μίνδαρος ἀπέσσυα*). *τί χρῆ δρᾶν;*

Epiſt. 6.

Bardæ Magiſtro Patricio & Curopalatæ pro Clerico Blaſii in periculis conſtituto.

NOveram ego quidem, nondum expertus, indignum me fuiſſe cùm gradu & dignitate Archiepiſcopali, tum paſtoralis cujuſcunque functionis, atque eam ob cauſam actus & attractus moleſtè eam rem ferebam; atque utinam me priùs mors invaſerat antequam hâc violentâ, intolerabili potiùs, electione arriperer. Nequaquam tot & tantorum malorum fluctus animam meam quotidie obluiſſent, quorum ſpes & exſpectatio (eſt enim natura hominum apprime comparata ad futuras difficultates prævidendas, præſertim ubi propriæ ipſius cauſa agi-

Ἐπισ. ς΄.

Βάρδᾳ Μαγίστρῳ Πατρικίῳ καὶ Κουροπαλάτῃ, περὶ κληρικοῦ τοῦ Βλασίου κινδυνεύοντος.

"ΗΔειν ἐγὼ, καὶ πρὸ πείρας, ἀνάξιον * ἑαυτὸν, καὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ βαθμοῦ, * Ἴσ. ἐμαυτόν. καὶ τῆς ποιμαντικῆς ἐγχειρήσεως· διὰ τοῦτο γὰρ ἀγόμενος καὶ ἑλκόμενος, ἀπεδυσπέτουν πρὸς ταῦτα· ὡς εἴθε θάνατός με τῆς τότε προβολῆς, μᾶλλον δὲ τῆς ἀφορήτου βίας, προαφήρπασεν. οὐ γὰρ ἂν τοσούτων καὶ τηλικούτων κακῶν κύματα τὴν ἐμὴν, καθ' ἑκάστην, ἐβάπτιζον, ἐπικλύζοντα πέλαγα ψυχήν· ὧν ἡ ἐλπὶς καὶ ἡ προσδοκία (δεινὴ γὰρ ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις τὰ μέλλοντα συνιδεῖν δυσχερῆ, ἂν ἐπ' αὐτὴν ἡ χαλεπότης μάλιστα φέ-

ρῆσθαι) συνετάραξέ με ποτε καὶ συνέσχεν· ὑφ' ὧν βαλλόμενος καὶ πικρῶς ἀλγυνόμενος, ἔκλαιον, ἐδυσώπουν, πάντα μᾶλλον ἐποίουν, ἢ τοῖς ψηφιζομένοις καὶ βιαζομένοις συγκατένευον, παρενεχθῆναι τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ, τῶν πολλῶν καὶ πολυτρόπων φροντίδων καὶ πειρασμῶν πιτνιώμενος· νῦν δὲ αὐτὰ μεταδιδάσκει τὰ πράγματα, καὶ τὴν ἐλέγχει ἀναξιότητα· καὶ οὐκέτι φόβος προσδοκίας, ἀλλ' ὀδύνη πειραζομένη περὶ τὰ καίρια, καὶ στεναγμὸς, καὶ ἀμηχανία, ἐπὶ τοῖς ἤδη καταλαβοῦσιν. Ὅτε γὰρ ἱερεῖς, ὁποῖοι ἂν καὶ εἶεν, ὅμως πάντας ἐπὶ ἑνὶ πταίσματι πάσχοντας ὁρῶ, τυπτομένους, δημευομένους, φαυλιζομένους, τὰς γλώσσας ἐκτεμνομένους (φεῖσαι κύριε τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν) πῶς οὐ μακαρίσω τοὺς τετελευτηκότας ὑπὲρ ἐμέ; πῶς οὐ τὸ φορτίον τὸ ἐπιτεθέν μοι, οὐκ εἰς ἔλεγχον τῶν ἐμῶν ἁμαρτημάτων λογίσομαι; ἄνθρωπος ἄπορος, ἀπροστάτευτος, οὐδὲ τὸν νοῦν ἔχων ἀπαθῆ (οἷς ἔλεος μᾶλλον, οὐκ ἀγανάκτησις ἕπεται) ἔπαθεν ἅμα τοσαῦτα κακά· ἐπράθη, ἐτύφθη, ἐφυλακίσθη· τὸ ἀπαραμύθητον, ἀπετμήθη τὴν γλῶσσαν, καὶ ταῦτα ἱερωσύνην φορῶν· ὑπὲρ οὗ πολλάκις ἐπρέσβευσα, ὑπὲρ οὗ πολλάκις ἐδυσώπησα, ὑπὲρ οὗ ὁ μάταιος ἐγὼ τὰ ῥήματα ἀπαθείας ἔλαβον, καὶ οἱ ἰδόντες ἐπίστανται. Εἰ δὲ καὶ ἐπελάθοντο οὗτοι, τὸ θεῖον οὐκ ἐπελάθετο. ποία λοιπὸν ἐλπὶς πρὸς τὰ ἄδηλα, ὅτι περὶ τῶν φανερῶν καὶ ὑπ' ὄψιν κειμένων οὕτως ἀποτυγχάνω καὶ διαπαίζομαι; πῶς ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, καὶ ὑμῶν, καὶ τοῦ λαοῦ, πρεσβεύσας ἐξιλάσομαι, ὅτε πρὸς ὑμᾶς ὑπὲρ ἑνὸς πρεσβεύσας οὕτως ἐξέπεσα, οὕτω παρεκρούσθην; ταῦτα δακρύων αἵματι ἔγραψα· ἐν σοὶ δέ ἐστι τὸ λοιπὸν, ἢ πρώτην, ἢ τελευταίαν τὴν δὲ τὴν ἐπιστολὴν δέξασθαι. ἐγὼ γὰρ κατ' ἐνώπιον κυρίου λέγω, ὡς εἰ οὕτως ἐστὶν ὑμῖν σκοπὸς ἐν ταῖς εὐλόγοις ἡμῶν ἱκεσίαις καὶ παρακλήσεσιν παρακρούεσθαι ἡμᾶς καὶ ἀποπέμπεσθαι· καὶ εἰ μή τις γένηται τῷ ἀθλίῳ ἐκείνῳ τὸν δυνατὸν τρόπον παραψυχὴ καὶ παράκλησις, οὔτε γράψω,

tur) concuſſum me & conturbatum tunc temporis habuit: iſtis ego exagitatus & acerbè vexatus ploravi, deprecabar, nihil non potiùs in me admiſiſſem quàm ut in ſuffragia corum irem, qui me compellebant; ut poculum illud multarum & multiplicium curarum à me transferatur, atque tentationum, intercedebam. Nunc ſe quidem res ipſæ me docent, & meam ſatis redarguunt dignitatem, nec ulteriùs me metus exſpectando, ſed dolor accepti lethalis vulneris torquet, ſingultus, ſuſpiria, & deſperatio tenuere. Cùm afflictos intuear univerſos & ſingulos ſacerdotes ob unicum admiſſum, verberibus, vinculis malè tractatos, etiam excisis linguis (ignoſce peccatis quæſo noſtris Domine) cur non beatos prædicem defunctos, potiùs quàm meipſum? cur non hoc onus mihi impoſitum reputem in meorum peccatorum redargutionem? indigens homo & ſine patrono, ſed nec mente ſanâ præditus (quæ ſur t ejus generis ut miſericordiâ potiùs quàm indignatione digna habeantur) multas ſimul aggeſtas miſerias pertulit: venditus, & verberibus cæſus eſt, in carcere demum conjectus, &, quod nullum ſolatium admittit, lingua illi exſcindebatur, quódque magis eſt indignum, cùm ſacerdos eſſet; pro illo ſæpius interceſſi, ſæpius adhibui preces, in cujus cauſa verba tantùm accepi ego vanus ſine condolentiæ ſenſu, quod videntes intelligebant. Qui ſi horum obliti ſint, at non divinum numen obliviſcetur. Cùm in rebus tam perſpicuis & ſub oculis poſitis ità ſpe dejiciar, & riſui exponar, quæ relicta erit ſpes mihi de incertis? Quomodo pro peccatis & veſtris & populi intercedam, & illa expiabo, cùm pro vel uno apud te intercedens, adeò exciderim exſpectatione, adeò fuerim deceptus? Iſta quidem lacrymans cum ſanguine exaravi. Penès te eſt deinceps ut hanc vel primam vel poſtremam Epiſtolam à me habeas. Domino etenim teſte denuncio, quòd ſi id tibi propoſitum ſit ut deceptos nos ableges & contemtos, ubi tam rationabiles offerimus ſupplicando admonitiones, ità ut, cùm poſſit fieri non difficulter, trimiſer ille nullam invenerit conſolationem aut reſocillamentum, nequaquam deinceps ſcripturum, aut moleſtiam

moleſtiam tibi creaturum, ſed rebus meis conſulens, & meam vicem deplorans, obmuteſcam: ſi enim poſt quotidianas illas quæ foris quotidie in me concitentur tentationes & exigentias, miſeram quoque animam meam in eo ſim ut diſperdam, ultra omnes mortales deploratiſſimus eſſem.

οὔτε ἄλλως πῶς ἐνοχλήσω, ἀλλ' ἡσυχάσω, ἐμαυτὸν ἐπισκοπῶν, καὶ τὰ ἐμαυτοῦ ὀδυρόμενος· εἰ γὰρ μετὰ τῶν καθημερινῶν, τῶν ἔξωθεν ἡμῖν ἀναφυσωμένων πειρασμῶν καὶ περιστάσεων, ἢ τὴν ἀθλίαν μου προσαπολέσω ψυχὴν, ἀθλιώτερος ἂν εἴην πάντων ἀνθρώπων.

NOTÆ.

Iterum deplorat Patriarchatum initum à ſe coacto & invito, & tragicas crudelitates inter factionarios perpetrataſq; ſuæ autem partis ſacerdotes, & in Clero conſtitutos, inauditis tormentis excarnificatos. *Ἀνθρώπων ἁπάντων.*] intelligit illum ſacerdotem pro quo intercedit, qui inter alios *αἰκισμοὺς*, & linguâ exciſâ miſerè mulctabatur.

Epiſt. 7.

Paulo Monacho lapſo.

DEum noſtrum Chriſtum abnegavit Petrus; diffidebat eidem Thomas; Judas autem prodidit. Tu autem ſi reſipueris ab iis quæ contra nos, aut tuam potiùs ſalutem, furore percitus patraveris, quæ te ad mentem ſanam reducere debebant, deſperare noli. Nos enim, utcunque tute ipſe emanſor fueris, ab affectu in te noſtro non excidimus. Sint Thomas & Petrus antiqua tibi exempla ad converſionem: ſed & alios etiam collapſos conſervabis, cùm à caſu tuo reſuſcitatus fueris. Quòd ſi nequaquam pœnitentiam egeris, te licèt dolentes ſic affamur, reliquum eſt ut Judæ laqueum reſpicias.

Ἐπισ. ζ.

Παύλῳ μονάχῳ ἀποστατήσαντι.

ΤΟν Χριστὸν καὶ θεὸν ἡμῶν, ὁ Πέτρος ἠρνήσατο, ὁ Θωμᾶς ἠπίστησεν, ὁ Ἰούδας προύδωκε, σὺ οὖν, εἰ μὲν μετέγνως ἐφ' οἷς, ἐξ ὧν ἔδει σε σωφρονεῖν, καθ' ἡμῶν, μᾶλλον δὲ τῆς σῆς σωτηρίας, ἐμάνης, μηδὲν ἀπογνῷς. οὔτε γὰρ τῆς ἡμῶν πρὸς σὲ, κἂν αὐτὸς ἐξέστης, ἀπέστημεν διαθέσεως. καὶ Θωμᾶς σοι τῆς ἐπιστροφῆς, καὶ Πέτρος, παλαιὰ παραδείγματα· σώσεις δ' ἴσως καὶ αὐτὸς ἄλλους σφαλέντας, δι' ὧν αὐτὸς ἀνέστης πεσών, εἰ δὲ μὴ μεταγνῷς, κἂν ἀνιώμενοι, λέγομεν, πρὸς τὸν Ἰούδα σε βρόχον ὑπόλοιπον ἀφορᾶν.

Epiſt. 8.

Bardæ Cæſari.

COntumeliis affecti gaudemus; ægrè tantùm ferimus quòd tu ſis qui ſic afficis, ſpes erat, ut ſi quis alius nos aggrederetur, tute te patronum interponeres. Adhuc magis ægrè eſt, quòd cùm injuſtè patimur, injuriam tamen dicimur inferre; dolos confuere; & illi hoc ſcribunt, qui nos multifariam quotidie dolis petunt. De cunctis Servatori Deo gratias agimus. Quòd, ſi autem hanc vitam non profiteremur tentatotium, certè quæ nobis accidunt vehementer doleremus. Tu autem, ſi è vetuſta memoria nullum aliud exemplum recolere volueris, tamen excita temet

Ἐπισ. η'.

Βάρδᾳ Καίσαρι.

ΧΑίρομεν ἐπηρεαζόμενοι· ἀλγοῦμεν δὲ, ὅτι τοὺς ἐπηρεάζοντας ὑμᾶς ἔχομεν, παρ' ὧν ἡμῖν καὶ προστασίας ἐλπίδες, ἄλλων ἴσως ἐπιτιθεμένων, ἐκρέμαντο. καὶ τὸ βαρύτατον, ὅτι ἄδικα πάσχοντες, ἀδικεῖν ἐγκαλούμεθα· καὶ δόλους ῥάπτειν γραφόμεθα, ὑφ' ὧν αὐτοὶ πολλοὺς καθ' ἑκάστην ὑπομένομεν. χάρις οὖν, πάντων ἕνεκα, τῷ σωτῆρι ἡμῶν θεῷ. καὶ εἰ μὴ τὸν παρόντα βίον πειρατήριον ᾐδειμεν, σφόδρα ἂν ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσιν ἀπολοφυράμεθα. σὺ δὲ, εἰ μή τι ἄλλο τῶν παλαιῶν παραδειγμάτων ἐπὶ νοῦν ἀναλαβεῖν ἐθέλοις,

ἀλλὰ

ἀλλὰ τόγε Ἡρώδου οἶκον, καὶ τοὺς Ἀντιπάτρου τρόπους, ἐπισκοπῶν διανάστηθι. ὅπως, ὁ μὲν πολλαῖς μηχαναῖς τὸν ἄνδρα, καὶ τοίγε καὶ ἀγχίνουν ὄντα, ἐπὶ τῶν φιλτάτων, περιῆλθεν. ὁ δὲ τοῖς ἔξωθεν πᾶσι περιῤῥεόμενος ἀγαθοῖς, καὶ εὐτυχέστατος εἶναι νομισθεὶς, δυστυχέστατός τε καὶ ἀθλιώτατος γέγονεν· ὅτι φθόνῳ καὶ διαβολαῖς ἀναπεπτάκως τὰ ὦτα, γένους ἅμα καὶ φίλων, καὶ αὐτῆς γονῆς, τὸν οἶκον ἔρημον ἔδειξεν. εἴ τι οὖν σοι καὶ ἡμεῖς ἐν φίλων καὶ οἰκείων τάξει λελογίσμεθα, ὅρα μήποτε τοῖς συκοφάνταις ἑαυτὸν χειροήθη παρασχησάμενος, τὸν σὸν οἶκον φίλων καὶ οἰκειοτάτων ἐξερημώσεις. Εἰ δέ τις ἐστὶ καὶ δίκης ὀφθαλμὸς ἐνταῦθα, μὴ νόμισε τοῦτον διαπαντὸς καθευδήσειν· ἡμᾶς δὲ πάλαι ἀδίκως καὶ τὰ ἔσχατα παρεσκευασμένους, οὐ νῦν, ἀλλά γε καὶ πάλαι, τοῖς θείοις ἐντραφέντας, ἴσθι, προστάγμασι· καὶ χάριν ὁμολογεῖν εἰδέναι, εἴ τις ἡμῖν ἐπιτομωτέραν πρὸς τὴν ἐκεῖθεν πολιτείαν τὴν πορείαν συσκευάσοιτο.

ut recolas Herodis domum, & Antipatri mores: Quomodo Antipater, virum utcunque ſolertem, contra amiciſſimos concitavit, multis circumventum machinamentis. Herodes cùm ab extra bonis omnibus diffueret, & beatiſſimus habebatur, infeliciſſimus exſtitit & miſerrimus: invidiæ ſiquidem & calumniis patefactis auribus, domum progenie, amicis, liberis vacuârit. Quòd ſi nos in aliquo amicorum ac familiarium ordine annumeras, vide quæſo nè te committas circumducendum ſycophantis, atque ità tuas ædes quoq; ſpoliatas amicis & familiaribus reddas. Quòd ſi oculus rebus noſtris interſit juſtitiæ, nolito putare perpetuò illum ſomno ſopitum: ea nos autem, non nunc primum, ſed jam pridem injuſtè vel extrema pati paratos, utpote divinis innutritos preceptis, cognoſcas. Certè gratias illi habituri ſumus qui viam nobis maximè compendiariam, licèt præcipitantem, ad cœleſtem monſtraverit converſationem.

NOTÆ.

Bardam, Cæſarem nunc creatum, queritur, non modò minùs ſuæ cauſæ favere, ſed & inter hoſtes principem imprimis locum obtinere, quem Annales, ubique patronum in cauſa, ſed & tantùm non in omnibus negotiis Deum tutelarem, vocant. Hæc porrò Epiſtola, uti & præcedentes ad Bardam ſcriptæ, Photium, impium, improbum, & hypocritam non repræſentant, quod calumniatur Baronius, ſed verè pium, & Divinæ providentiæ ſe ſubmittentem. Ἀντιπάτρου τρόπους.) Locus planè obſcurus, & ſcaber. Nam quem hic Antipatrum intelligit? an Herodis patrem? ſed minimè meretur vir ille ſtrenuus hoc elogium. Neminem ille circumvenit, neminem in affines concitavit: ſed opinor Herodis filium è Doride Antipatrum avo ſuo cognominem volebat, qui τὸν ἄνδρα, hoc eſt, Herodem patrem ſuum, virum certè ἀγχίνουν, ità circumvenit, ut in perniciem amiciſſimorum illum concitaret; hoc eſt, filiorum Ariſtobuli, & Antipatri, quos è dilecta conjuge Mariamne ſuſceperat; reliqua de Herode ſunt apertiora; notum è Joſepho quæ & quanta ille paſſus ſit. Et certè Photius in Bardæ cauſa vates inanis non fuit. Nam non multò pòſt, ab ingrato & ſtupidiſſimo Imperatore Michaele proditus, Baſilio, qui ſtatim depoſito & interemto Michaele regnavit, procurante, Bardas per conjuratos interfectus membratim concidebatur. Vide Annales ad annum Dccc lxxx.

Ἐπισ. ϛ΄.

Ἰωάννῃ Μητροπολίτῃ Ἡρακλείας.

Ἀπολοφύρῃ τὰ σὰ, ὅτι τὰ ἡμέτερα ἀγνοεῖς. εἰ δ' ἃ πάσχομεν, ᾔδεις, καὶ πρὸς οἵους ἄθλους καθ' ἑκάστην ἀποδυόμεθα, οἶμαι ἄν σε λιπεῖν τὸ τὰς σὰς ἐξαριθμεῖν καὶ θρηνεῖν συμφοράς. καὶ τῶν βροντῶν γὰρ τοὺς ἐξαισίους ἤχους, ἐπειδὰν πολὺ καταῤῥαγῶσι, μείζους, τοῖς ὠσὶν ἀλύπως φέρειν μᾶλλον, ἢ πρότερον, ἐθιζόμεθα. Τί οὖν δεῖ ποιεῖν; ἢ καρτερῶς ἐναθλεῖν

Epiſt. 6.

Joanni Metropolitæ Heracleæ.

Tuum ipſius deploras ſtatum, nam ignoras noſtrum. Quòd ſi illa cognoſceres, quæ nos patimur, & ad quæ certamina quotidie deſcendimus, opinor te nolle ulteriùs proprias tuas enumerare vel deplorare miſerias. Fulminum certè ſonos & tonitruum infauſtos, dum majore cum horrore incutiantur, cum metu ſufferre aſſuefacti ſumus multo, quàm olim, minore. Quid agendum igitur? Nihil certè aliud

quàm

quàm animoſiùs colluctari cum iis quæ acciderunt: ut qui ſciamus optimè, quòd ſacra nobis & divina Oracula ſuggerunt, non eſſe vitam hanc præſentem luxu tranſeundam, haud in illa corollas & præmia condonari, ſed certamina, labores, colluctamenta ſubeunda; retributionem, coronas, fruitionem indè expectanda, unde etiam, id eſt de cœlo, per divinam miſericordiam illa inveniemus.

τοῖς ἐμπέπλευσιν· ἀκριβῶς εἰδότες, καθ' ἃ δή που καὶ τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ διαμαρτύρεται λόγια, ὡς ὁ παρὼν βίος οὐκ ἔστι τρυφῆς καὶ βραβείων καὶ ἐπάθλων, ἀλλ' ἀγώνων καὶ πόνων καὶ παλαισμάτων· τὰ δὲ γέρα, καὶ τοὺς στεφάνους, καὶ τὴν ἀπόλαυσιν ἐκεῖθεν προσήκει ἐπιζητεῖν, ἐκεῖθεν, εἰ μὴ μέγα εἰπεῖν, Θεοῦ φιλανθρωπίᾳ καὶ εὑρήσομεν.

Epiſt. 10.

Sergio Magiſtro, & Dromi Logothetæ.

Non quidem contra nos, ut tute ſcribis, ſed pro nobis dicta, quæ dicebantur à te, reputamus; atque ideo veniam dictis precari non erat opus. Siquidem quæ protuliſti vera ſunt, commodo non incommodo me affeciſti, dum culparum inſtituis reprehenſionem, quæ ſolet procurare emendationem; ſin falſa protuleris, magìs quidem magiſque profueris, eò quòd falsò culpaveris; res enim magìs attendere, & in præcinctura ſtare nos feciſti; non tantùm ut ab operibus iis abſtineamus quæ retuliſti, ſed ut & à pravis cogitationibus quantocyùs quàm longè recedamus; eò quòd retributio à cœlis repoſita eſt iis, qui cum propoſito mentiendi verba impia protulere. Noli igitur de dictis erubeſcere; tantum abeſt ut te nos ob illa incuſemus, ut etiam ſcripto conſignatas habeamus gratias.

Ἐπιστ. ι'.

Σεργίῳ Μαγίστρῳ καὶ Λογοθέτῃ τοῦ Δρόμου.

Οὐ καθ' ἡμῶν ὥσπερ ἔγραψας, ἀλλὰ ὑπὲρ ἡμῶν, τὰ λαληθέντα σοι λογιζόμεθα· οὐκ οὖν οὐδὲ συγγνώμην, οἷς ἐλάλησας, προσήκει αἰτεῖν. εἰ μὲν γὰρ ἀληθῆ τὰ ῥηθέντα, ὠφέλησας, ἀλλ' οὐκ ἔβλαψας, ἔλεγχον τῶν ἁμαρτημάτων ποιησάμενος, ἐξ ὧν εἴωθε διόρθωσις περιγίνεσθαι· εἰ δὲ ψευδῆ, πολὺ μᾶλλον ὠφέλησας, μάτην αἰτιασάμενος· προσέχειν τε γὰρ οὕτω μᾶλλον, καὶ περιστέλλειν ἑαυτοὺς, οὐ τῶν ἔργων μόνον, ὅσα μὴ δεῖ, διανέστησας, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον προσῆλθεν ἀναχωρεῖν καὶ τῶν μὴ καλῶν ὑπολήψεων. Ἄλλως τε δὲ, ὅτι καὶ μισθαποδοσίαι τοῖς ἐπὶ ψευδέσι ῥῆμα πονηρὸν ὑφισταμένοις, ἐκεῖθεν ἀπόκειται. μηκέτι οὖν ἐπερυθριῶν τοῖς σοι λαληθεῖσιν ἐπιδείκνυσο· ἡμεῖς γὰρ τοσοῦτον ἀπέχομεν περὶ τούτων ἐπικαλεῖν, ὥστε σοὶ καὶ χάριν ὁμολογεῖν ἐγγράφως ἤδη συντιθέμεθα.

Epiſt. 11.

Euſtathio Patriarchæ Antiocheno.

Viæ longitudo, & hoſtium metus, argumentum ſuppeditant Laconiſmi. Et certè ſi hoc mutuò pacti fueramus, ſcutale Epiſtolam expeditam traderet. Fertur ſacerdotalem tuam perfectionem nos diligere, & conſpectam cupere: Noveris autem nos (Nam quid hîc opus conteſtatione.)

Ἐπιστ. ια'.

Εὐσταθίῳ Πατριάρχῃ Ἀντιοχείας.

Τῆς ὁδοῦ τὸ μῆκος, καὶ τῶν ἐχθρῶν ὁ φόβος, λακωνίζειν ἡμῖν ὑποτίθεται· καὶ εἴγε ἀλλήλοις συνέκειτο, ἢ σκυτάλαις ἂν τὴν ἐπιστολὴν διεκόμιζον· φασὶν οὖν σου τὴν ἱερατικὴν τελειότητα, ἐρᾷν τι ἡμῶν, καὶ ἰδεῖν ἐφίεσθαι· καὶ ἡμεῖς δὲ, ἴσθι, ὡς οὐδὲν ἔλαττον (τί γὰρ δεῖ νῦν διαφιλονικεῖν)

ὡς οἶμαι πολὺ πλέον, κατὰ τὸν θεῖον τοῦτον ἔρωτα διακείμεθα. Εἰ οὖν τοῖς λόγοις καὶ ἀλήθεια ἐπικάθηται, τὸ κωλῦον οὐδὲν τοὺς ἀλλήλων ἐραστὰς, ἔργῳ τε τὸν πόθον παραστῆσαι, καὶ ἀλλήλοις ἐμφανισθῆναι, καὶ τῆς αὐτόθεν ἀναφυομένης κοινῆς ὠφελείας κατατρυφῆσαι. ὁδὸς γὰρ καὶ μῆκος, οἷς ὁ τῆς ἀγάπης ἔρως διεπτέρωται, κἂν δυσχερέστατα εἴη, ῥᾷστα καὶ κούφως διαπεραίνεται. Τὰ δὲ ἄλλα, πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἄριστε, ἔρρωσο, εἰδὼς ἀπεκδεχομένους ἡμᾶς τὴν σὴν παρουσίαν, καὶ τὸ διακαὲς τοῦ πόθου, τῇ ἐλπίδι τῆς ἐπιτυχίας ἀναψύχοντας. Ἔρρωσο.

Ἐγράφη αὐτοχειρίᾳ.

non minùs, ſi non magis, hoc ſecundùm Deum affectu detineri. Si verbis igitur comes adhæret veritas, nihil impedit, quò minùs qui ſe mutuò diligunt reipsâ deſiderium adimplere, alteri alterum patefieri, & indè reſultante communi utilitate oblectari. Itinera quamvìs longa, ubi alis amoris dilectio inſtruitur, & quamvìs difficillima, expeditè & leviter tranſmeantur. Quod cætera attinet, Patrum & Fratrum optime, Vale; ſcias nos tuam exſpectare præſentiam, interim deſiderii ardorem, ſpe futuræ conſecutionis refocillemus. Vale.

Propria manu exarabatur.

NOTÆ.

Euſtathius Patriarcha Orientis, à partibus Photianis ſtabat, & ſummo in eum affectu ferebatur: ſed longo terrarum intervallo diſterminabantur, nec liberè quæ volebat Photius ſcribere poterat, nè per vias ab hoſtibus obſeſſas literæ miſſæ interciperentur. Quocirca ait, Ἔργα ἀλλήλοις συνάπτειν, *ſi de compacto inter nos, ſcytalis uteremur.* Σκυτάλη autem inquit Heſychius, Λακωνικὰ ἐπὶ τῶν ἀγγελιοφόρων τάσσεται. Ἔθος γὰρ ἦν ἀρχαῖον τὸ χρῆσθαι ταῖς σκυτάλαις, τῶν παρ' Ἕλλησι γραμματείων καὶ βιβλίων. Apud Lacedæmonios, paria erant: emiſſi ad rem gerendam Duces, unam ſecum portabant, alteram conformem apud ſe Ephori retinebant. Cùm aliquid ſecretius in mandatis dandum erat, ſuæ ſcytalæ obductum pergamenum inſcribebant: quæ ſic ſcripta, divulſis literis & ſyllabarum Elementis, legi non poterant, niſi ſcytalæ alteri circumplicatur. *Vide Cragium de repub. Lacedæmoniorum.*

Ἐπιστ. ιβ΄.

Μονάζοντι Ε. πεσόντι.

Ἥμαρτες· ἀνθρώπινον τοῦτο. ἀλλ' ἐπιμένεις τῷ κακῷ, καὶ οὐκ ἐπιστρέφῃ· δαιμόνιον, * οἴ μοι, τοῦτο. Σκόπει δή, μὴ ἀντὶ τοῦ παραγγεῖλαί σε εἰς τὴν τῶν μοναζόντων κληρουχίαν, καὶ ἐπαγγείλασθαί σε τὴν τῶν ἀγγέλων πολιτείαν, εἰς τὴν τῶν δαιμόνων κατενεχθῇς μοχθηρίαν, καὶ πρὸς τὴν ἐκείνων ἀπενεχθῇς τιμωρίαν· ὅτι πᾶσα πρόφασις ἀργεῖ, καὶ εἰς κενὸν ἡ μετάνοια.

* ἴσ. δεῖμαι.

Epiſt. 12.

Monacho E. collapſo.

Peccaſti: humanum eſt. Sed peccato admiſſo inhæres, nec reverteris: Hei mihi, hoc diabolicum eſt. Conſidera quæſo, an non profeſſus cum monachis ſortem, & ſtipulatus angelicam converſationem, in infauſtum dæmoniorum ſtatum recidens, ad illorum pœnas præcipitaris, ubi ceſſat propoſitum, & fruſtratur pœnitentia.

Ἐπιστ. ιγ΄.

Βασιλείῳ Πατρικίῳ, καὶ ἐπάρχῳ πόλεως.

Ἔρρει τὰ καλὰ, καὶ τῆς ἀρετῆς ἡ χάρις οἴχεται, κακία δὲ πολιτεύεται· καὶ τὸ μὲν ψεῦδος πτεροφυεῖ, *φυλλοβολεῖ δὲ τὰ πτερὰ ἡ ἀλήθεια. Πόθεν οὖν ἡ τοσαύτη τῶν κακῶν Ἰλιάς; Ὅτι σὺ μὲν, ὥς φασιν, ἄρχεις

* ἴσ. πτερορρυεῖ ἡ ἀλ.

Epiſt. 13.

Baſilio Patricio urbis præfecto.

Diffluxit virtus, abiit ejus gratia, obtinet impietas, & mendacium alis pullulantibus creſcit, veritatis alæ floreſque decidunt. Unde autem hæc invaluit malorum Ilias? Nimirum aiunt quòd tu ſis cum imperio, & qui multò

multò digniores ſunt ut tibi imperent, tuum tolerare & trahere jugum cogantur. Moderata certè videtur improbitas quæ vitam ipſis penitus non abſciderit; hoc eſt quòd fures paſſim & carnifices per urbem ſcatent. Hæc ego de te nullus prædico; is autem qui in præſenti patrat, ea quæ per omnium ora & aures celebrantur, ipſus eſt qui (licèt ego conticeſcam,) iſtiuſmodi titulis dignus eſt. Tu porrò, ſi quod referunt, illa agis, odio potiùs habeto actionem ipſam, de perpetratis pudefias, quàm memineris ut punias eos qui ſic loquuntur. Sunt enim actiones propriis ſuis nominibus deſignandæ. Qui quemcunque titulum in malam partem capit, is potiùs id agere debebat, ut actiones ipſas evitaret, ſin autem te mendaciis onerant, id agas oportet, ut quemadmodum receſſeris ab agendo malè, ità & omnem devites ejus propinquitatem. Illud ſupplicium meretur, laudem iſtud non meretur. Non modò lædit ignis accipientes, ſed & fumus eorum oculos perſtringit & fuliginat qui non longè ab igne conſiſtunt.

οἱ δὲ σου πολὺ χρείοτέρως ἄρχειν, τὸν σὸν βαρὺν ἕλκειν ζυγὸν ἀναγκάζονται· καὶ μετρία τούτοις κέκληται, ἡ μὴ πᾶσαν αὐτῶν τὴν ζωὴν περικόπτουσα· τοῦτό ἐστιν ὁ ἐν πόλει λῃστὴς, καὶ ὁ πάνδημος δήμιος. Ἐγὼ μὲν οὐ λέγω ταῦτα περὶ σοῦ· ἀλλ᾽ ὁ ποιῶν τὰ νῦν πάσῃ γλώσσῃ καὶ ἀκοῇ πάσῃ περιαδόμενα, ἐκεῖνός ἐστι (κἂν ἐγὼ σιωπήσωμαι) ὁ τούτων τῶν ὀνομάτων ἄξιος. Σὺ δὲ, εἰ μὲν πράττεις ἅ φασι, μίσησον μᾶλλον τὴν πρᾶξιν, καὶ τοῖς πραττομένοις αἰσχύνθητι, ἢ τοῖς ὀνομάζουσι μνησικάκησον. Οὐ γάρ ἐστιν ἄλλως τὰς πράξεις, ἀλλ᾽ ἢ τοῖς οἰκείοις ἐξονομάζειν ὀνόμασιν. Καὶ τῷ δυσχεραίνοντι ταῖς κλήσεσι, πολλῷ πρότερον ἡ φυγὴ διαπονεῖται τῶν πράξεων. Εἰ δὲ τὰ ψευδῆ σου καταχέουσι, σπεῦσον ὥσπερ ἔφυγες τὴν πρᾶξιν, οὕτω φυγεῖν σε καὶ τὸ ἐγγὺς τυγχάνειν τῆς πράξεως. Τὸ μὲν γὰρ κολάσεως, τὸ δὲ οὐκ ἐπαίνου ἄξιον· καὶ οὐχὶ τὸ πῦρ λυμαίνεται μόνον τοὺς ἁπτομένους, ἀλλὰ καὶ ὁ καπνὸς, τῶν μὴ πόῤῥω τοῦ πυρὸς ἀφεστηκότων ἀμαυροῖ σου τὰς ὄψεις καὶ ἀμαυρούμενος.

NOTÆ.

BAſilius hic erat è Macedonia oriundus: quem indignum aliquo honore, Michael ille ſtolidus, occiſo per ipſius fraudem Barda, ad Patriciatûs dignitatem extulit, & urbis Conſtantinopolitanæ magiſtrum fecit, in ſuam perniciem. Nam ſublato Barda, qui ſolus adverſari poterat, Dominum ſuum regno pulſum interemit. Quid mirum igitur, ſi qualis à Photio depingitur fuerit? Erat autem Patriciatûs dignitas proxima Imperatori, ſupra Præfectum *Prætorii*, etiam & Patriarcham in Eccleſiaſticis. Ad tam ſuperbam impietatem Græci illi Imperatores extulerant, ut tandem non immeritò Turcis à Deo caſtigandi traditi fuerant.

Epiſt. 14.

Sergio Magiſtro & Logothetæ.

AB hoſtibus inſidiæ, convitia, barathra parantur: Amicorum eſt, indignis modis mulctatos rueri velle, periculis ſe ob eos offerre, & vim illatam prohibere, quantum quidem in ipſis fuerit. Inter inimicos modeſtus eſt, qui ab antè memoratis ſe expeditum tenens; nec ſycophanta, nec doloſus, nec inſidiarum ſtructor erit. Improbus autem amicus ille (ſi modò talis amicus dicendus) qui nec protegit nec periclitatur pro amico, nec feſtinat eos repellere, qui in amicum ejus irruere ſecum ſtatuerunt: Id enim

Ἐπιστ. ιδ΄.

Σεργίῳ Μαγίστρῳ καὶ Λογοθέτῃ.

Ἐχθρῶν εἰσιν, αἱ ἐπιβουλαὶ, καὶ αἱ λοιδορίαι, καὶ τὰ βάραθρα· φίλων δὲ, τὸ ὑπερασπίζειν, καὶ προκινδυνεύειν, καὶ κωλύειν τοὺς ἐπηρεάζοντας, ὅση δύναμις. Μέτριος οὖν τῶν ἐχθρῶν ἐκεῖνος, ὁ τῶν προειρημένων ἑαυτὸν καθυφείς· καὶ μήτε συκοφαντῶν, μήτε δόλους, μήτε ἐπιβουλὰς σκευαζόμενος. καὶ ἄθλιος τῶν φίλων ἐκεῖνος (εἴγε φίλος ὅλως) ὁ μήτε ὑπερασπίζων, μήτε προκινδυνεύων, μήτε ἀνακόπτειν σπεύδων τοὺς προαιρουμένους ἐπιτίθεσθαι. Τοῦτο

γὰρ καὶ τῶν ἐχθρῶν ἂν (ὥσπερ ἔφην) ποιήσῃ ὁ μέτριος. Σκόπει οὖν, οἷς ὑπὲρ σοῦ λέγεις, τινὶ σεαυτὸν συντάττεις. Οὐχ ὕβρισα γάρ, οὐδὲ τῶν διασυρόντων, φῄς, γέγονα, οὐδὲ κατὰ σοῦ δόλους ἐρραψάμην. ἐγὼ δ' εἰ μὴ τὸ φορτικὸν ηὐλαβούμην, ἰσχυρισαίμην ἄν, ὡς οὐδὲ τοῦτο τῆς σῆς ἕνεκα φιλοτιμίας καὶ γνώμης· ἀλλ' ὅτι μηδ' ἔχεις, ἐξ ὧν σοι ταῦτα, μὴ λίαν ἀσχημόνως καὶ ἐπιγελάστως, συμπλασθήσεται.

vel qui inter inimicos modeſtus eſt (ut dixi) efficiet. Vide ſis ergò cui ipſorum te annumeres, per ea quæ pro te allegas, Te non affeci contumeliis, inquies, nec iis annumerabar qui te irridebant; nullos in te contexui dolos. Ego certè, niſi quod odioſum hoc fore verear, confirmare auderem hoc nullo modo ut æſtimationi tuæ conſuleres, aut ſententiæ factum: Imò verò nullam habes occaſionem tibi ſuppeditatam unde iſta, niſi admodum abſurdè & ridiculè, confingere poſſis.

Ἐπισ. ιε'.

Σάβᾳ ἡγουμένῳ τῶν Πισσάδων.

ΟΥκ οἶδ' ὅ, τι καὶ εἴπω περὶ τῆς ὑμετέρας διαθέσεως. Ἐγὼ μὲν γὰρ εἶδον προβάτου σε δορὰν περικείμενον, καὶ ἐδόκουν ἁπλοῦν καὶ ἄκακον, καὶ τῆς Χριστοῦ ἀγέλης ἄξιον εἶναι τὸ καλυπτόμενον. Οἱ δέ φασι, τὴν δορὰν ἀλώπεκα κρύπτειν· ἣ νεκρὰ καὶ ὀδωδότα *τρέφει σώματα, ὅσα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ διασαπέντα πληρώματος δαίμοσι τροφὴ καὶ τοῖς αὐτῶν θεράπουσι γίνεται. Καὶ ἐγὼ μὲν ἤκουόν σε πλάνην λέγοντα μακράν, καὶ ματαίαν πλάνην ἀπολοφυρόμενον, τὴν πάλαι σοῦ πλάνην. Οἱ δέ σε φασὶν ἐκείνην ἔτι περιπλανᾶσθαι, μηδὲν ἔλαττον τῶν κορυβαντιώντων διακείμενον. καὶ σὺ μὲν κατὰ πρόσωπον ἡμᾶς ηὐλόγεις, καὶ σωτῆρας ἡμᾶς ὡμολόγεις, ὅτι σε τοῦ βόθρου τῆς διαστροφῆς ἐκείνης καὶ ἀπάτης ἀνειλκύσαμεν· οἱ δέ σέ φασιν, ἀπόντων ἡμῶν, καταγογγύζειν, ὅμοια τοῖς ἐπὶ σκηνῆς ἀσελγαίνοντα. Ἐννόει δὴ ταῦτα εἰ ὅλως Χριστιανῶν, μήτι γε μοναζόντων, δύναται εἶναι. Ἀλλ' εἰ μὲν ἐπλάσατο ταῦτα, ὀδύρεσθαί με δεῖ τῶν κατειπόντων, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὅσιος, ὅτι ὠλιγώθησαν αἱ ἀλήθειαι ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων· εἰ δ' ἀληθῆ τὰ ἀπηγγελμένα, θρηνεῖν προσήκει τοὺς ἡμαρτηκότας, ὅτι μάταια λαλεῖ ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ δολίοις περιπτύσσεται χείλεσι. Πάντως δὲ δεῖ με ἀνιᾶσθαι· τῆς ἐμῆς γὰρ καὶ Χριστοῦ ποίμνης, κἂν μὴ βούλωνται, καὶ τὰ λεπρωθέντα, καὶ περὶ αὐτῶν μετ'

* ἴσ. σήπει.

Epiſt. 15.

Sabæ Piſſadorum Hegumeno.

DE tua diſpoſitione & natura quid dicam neſcio. Vidi quidem ego te pelliculam indutum ovilem, & perinde, quod illâ tegebatur, ſimplex arbitrabar, ſine malitia, Chriſti grege dignum. Vulgò autem aiunt, pellem illam vulpem obtegere; quæ mortua & olentia nutrit corpora, cujusmodi nempe in cœtu putrefacta Eccleſiaſtico, dæmonibus pabulum atque eorum miniſtris fiunt. Ego certè te audivi longum errorem prædicantem, fruſtraneum errorem tuum deplorantem, antiquum ſcilicet errorem tuum. Aiunt autem, eundem te adhuc errare errorem; neque aliter affectum quàm inſani Corybantes. In faciem tu nos benedixiſti, ſervatores appellâſti, qui te de puteo perditionis, deceptionîſque illius extraximus: aſt in abſentes aiunt te nos obmurmurare, & non ſecus quàm in ſcena ſolent laſcivire. Recordare an hæc omnino Chriſtianum, nedum Monachum deceant. Quod ſi hæc commentitia ſint, deplorare me oportet oggannientes, *Quod defecit Sanctus, depauperata eſt Veritas à filiis hominum:* ſin quæ renuntiantur vera ſunt, deflendi planè ſunt peccatores, eò quòd ſtulta loquatur omnis apud proximum ſuum, & labiis doloſis oſculatur. Omni autem modo dolendum eſt mihi: Ad meum etenim & Chriſti gregem ſpectant, velint nolint, infecti leprâ, & cum

Paulo

Paulo de ipſis angimur, utcunque ſimul ſenſu tangi nolint.

Παύλου ἀξιομεμψιμοιρῶμεν, κἂν μὴ θέλωσι συναισθάνεσθαι.

Epiſt. 16.

Heliæ Protoſpathario.

SUpplicaſti: condeſcendi: factum eſt. Gratias age Deo igitur largitori & cauſæ bonorum omnium, quòd liber ſis à tributo graviſſimo colligendo.

Ἐπις. ιϛʹ.

Ἠλίᾳ πρωτοσπαθαρίῳ.

Ἠτήσω· συνεθέμεθα· γέγονεν· εὐχαρίστει οὖν Θεῷ τῷ χορηγῷ καὶ αἰτίῳ πάντων τῶν καλῶν, τῆς βαρυτάτης φορολογίας ἀπαλλαγείς.

Epiſt. 17.

Joanni Metropolitæ Nicomediæ.

NEc illudere novi, nec ferre illudentes poſſum. Si tu homo antiqui adeò moris, & ſimplex fueris, ut cùm ſimus affecti contumeliis, ejus ſenſu non tangi debere nos, opineris, haud æquum erat, ut tu nos læderes, eo fine quaſi morum tuorum ſimplicitas culpam extenuaret, & leviorem redderet. Cum verò per illa, quæ auſus es facere, ſtudioſè id egeris, ut ſenſum omnem à nobis ſuffurari poſſes, hâc tuâ ruſticitate duxiſti ingeſtam nobis calumniam: nec reſilire poteris ad illã quam in ſcenam producis nobis levitatem. Veruntamen nè non tam corrigendi, quàm puniendi causâ videar reprehenſionem ſtruere, cùm juſtitiæ omnia ſcrutanti & pervidenti ſatisfeciſſe deprehenderis pro injuriis & contumeliis quibus ſumus affecti, tum temet ego injuriâ me afficientem libens meritò immunem dimittam à ſupplicio, hoc tantum commonefaciens, cujus oportet meminiſſe, nempe pœnam & ſupplicium te ſubterfugiſſe non propter morum tuorum vel ſcævitatem, vel malam conſuetudinem, (unde fortaſſis, altum ſapis,) ſed per noſtram, quibus inſidiabaris, bonitatem, quippe qui ſimus Chriſti diſcipuli & ſectatores.

Ἐπις. ιζʹ.

Ἰωάννῃ Μητροπολίτῃ Νικομηδείας.

[a] Οὔτε παίζειν οἶδα, οὔτε παιζόντων ἀνέχεσθαι. Εἰ οὖν οὕτως ἦς αὐτὸς ἀρχαῖος καὶ ἁπλοῦς, ὥστε μηδ' ἡμᾶς περιπλακιζομένους αἰσθάνεσθαι οἴεσθαι, οὐκ ἔδει σε κακουργεῖν, ἵνα σοῦ τὸ ἁμάρτημα ἡ τῶν ἠθῶν ἁπλότης ἐδείκνυ κουφότερον· ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν αἴσθησιν ἡμῶν, δι' ὧν ἐτόλμησας, μελέτην ἔθου ληστεῦσαι, καὶ δυσζοτίᾳ τὴν καθ' ἡμῶν ὕβριν ηὔξησας· οὐδεμίαν ἔχεις ἀναχώρησιν εἰς τὴν νυνὶ παρὰ σοῦ σκηνοποιουμένην κουφότητα. πλὴν, ἵνα μὴ δόξω τὸν ἔλεγχον ἐπάγειν, οὐ διορθώσεως ἀλλὰ κολάσεως ἕνεκα, ὅτι τῇ παντεφόρῳ δίκῃ δίκας εἰσπράττεσθαι τῆς εἰς ἡμᾶς κακουργίας καὶ ὕβρεως, ὡς αὐτὸς ὁρᾷς, ἑάλως· τοῦτό σε τῆς σῆς δικαίας ποινῆς ἑκὼν ἀδικοῦντα ἀφίημι, τοῦτο μόνον ἐπειπὼν, ὡς μεμνῆσθαί σε χρὴ, ὅτι μὴ τῇ σῇ τῶν τρόπων κακοηθείᾳ καὶ λειότητι, (ἐφ' οἷς ἴσως μέγα φρονεῖς) τῇ δ' ἡμετέρᾳ τῶν ἐπιβουλευθέντων χρηστότητι, (Χριστοῦ γάρ ἐσμεν μαθηταί.) τὴν τιμωρίαν διέφυγες.

NOTÆ.

[a] Ἀρχαῖος eſt ἀληθής, & ut ſequitur, ſimplex. Erant enim omnia olim iſtiuſmodi, Saturno Rege, & Jove etiam, ſed Jove nondum barbato. *Si potes Archaicis conviva recumbere menſis*. hoc eſt, frugi & haud lautè inſtructis. Κουφότητα] morum levitatem vult, quam ἀρχέμυθος ὀπισθολὴς παιδιὰν dicebat. Ibid. legendum πανεπόπτῃ δίκῃ. Juſtitia quæ ſcrutata intuetur omnia. Ibid. λειότης videtur eſſe alienum; cùm eidem in prioribus παιδιὰν & κουφότητα abjecerit.

Ἐπισ. ιη'.

Μιχαὴλ τῷ θεοστέπτῳ βασιλεῖ.

Τῆς ὑμετέρας θεοστεφοῦς βασιλείας, καὶ ὡς ἀληθῶς αὐτοκράτορος, ἀναλεγόμενοι τὴν ἐπιστολὴν, χαρᾶς ἅμα καὶ θάμβους ἐπληρώθημεν· χαρᾶς μὲν, ὅτι τὴν ὑμετέραν δι' αὐτῆς εὐηγγελιζόμεθα βασιλείαν, πάσης μὲν ἐπιβουλῆς ὑπὸ Θεοῦ φυλαττομένην ἀνωτέραν, πάσης δὲ κρείττω ἐπαναστάσεως, ἐχθρῶν τε πάντων ὑψηλοτέραν βουλευμάτων, καὶ παντὸς ἀπηλλαγμένην ἑτέρου συμπτώματός τε, καὶ ἀῤῥωστήματος. Ταῦτα χαρᾶς ἡμᾶς ἀνεκλαλήτου καὶ ἀγαλλιάσεως ἐπλήρωσε· θάμβει δὲ κατεσχέθημεν, καὶ πρὸς δάκρυα κατενέχθημεν, τὴν ἀνθρωπίνην ἀπολοφυρόμενοι ματαιότητα· καὶ ὅπως τινὲς τῶν ἀνθρώπων, πολλῶν μὲν χαρίτων, πολλῆς δὲ δόξης ἀξιούμενοι, κύριοι δὲ πολλοῦ γινόμενοι πλούτου· καὶ δέον μὲν τούτους, οἷς ἀπολαύουσιν, ἀγαπᾷν, καὶ τὰ οἰκεῖα μέτρα συνεπίστασθαι, καὶ τὸν εὐεργέτην ἄγειν δι' εὐφημίας ἁπάσης καὶ σεβασμιότητος· οἱ δὲ τὴν ἐπιθυμίαν ἀκόρεστον ἐνδεικνύμενοι, καὶ πρὸς πάντα διαπλωθῆναι φιλονεικήσαντες, τῆς τε ἰδίας κεφαλῆς καὶ εὐεργέτιδος τολμῶσι καταφρυάττεσθαι, καὶ τὸν τοῦ Σαλμωνέως μῦθον εἰς ἔργον προάγουσιν. ἐξ ὧν οὐ μόνον τῶν ἐλπίδων, ἃς ὀνειροπολοῦσι, καὶ ἐφ' αἷς ὠχοῦντο, διαπίπτουσιν· ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τούτων, ὧν δικαίᾳ ἐξουσίᾳ καὶ δεδομένῃ καθεστήκασι κύριοι, ἑαυτοὺς ἀφρόνως ἀπελαύνουσιν· οἷον δή τι διὰ τῶν γραμμάτων, (ὡς εἴθε μὴ ὄφελον) κατεμάθομεν, καὶ περὶ τὸν ταπεινὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον (οὐκ οἶδα γὰρ ὅπως ἑτέρως εἴπω, τῆς ἀνθρωπίνης μιμνησκόμενος ἀθλιότητος) πῶς ὑπὸ τῆς ὑμῶν φιλοδώρου καὶ μεγαλοδώρου δεξιᾶς εἰς αὐτά που τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας ἀνυψωθεὶς, καὶ τὴν βασίλειον, εἰ καὶ μὴ τὴν κλῆσιν, ἀλλὰ τὴν ἐξουσίαν, συμμερισάμενος, οὐκ ἤνεγκεν, ὥς φασι, τῆς εὐεργεσίας τὸ μέγεθος, οὐδ' ἔστερξεν οἷς ἠξίωται, οὐδ' εὐχαρίστησεν οἷς ἀπέλαυσεν· ἀλλ' ὑστέριον

Epiſt. 18.

Michaeli Imperatori à Deo coronato.

Lectâ, quam accepimus ab Imperatoria verè poteſtate, & Deo coronato principatu, Epiſtolâ, gaudio ſimul repleti ſumus & admiratione. Gaudio certè, eò quòd lætum per eandem accepimus nuntium, Imperium veſtrum extra omnem conſpirationis aleam, à Deo poſitum & cuſtoditum, ſupra omnes inſurgentium machinationes conſtitutum, liberum & quietum ab omni alio caſu & infirmitate. Et hæc erant, quæ nos gaudio inexplicabili & exſultatione repleverunt: admiratione porrò capti ſumus, & ad lacrymas adacti effundendas, dum humanam deploramus vanitatem; nimirum cùm non pauci ſint qui magna gratia, gloriâ multiplici floreant, qui cùm poſſideant ingentes opes, ità ut contenti deberent eſſe cum poſſeſſis, & proprium ipſorum modulum agnoſcere, benefactorem verò omni laudis præconio, & veneratione proſequi tèneantur; illi tamen inexplebilem præ ſe ferunt cupiditatem, omni ſtudio & contentione ſe immiſcent omnibus, in ipſorum caput quidem benemeritum audent tumultuoſiùs inſoleſcere, ità ut de Salmoneo fabulam opere ipſo exhibeant completam: unde contingit, ut non modò de ſpe, quam ſibi per ſomnum confinxerant, & quâ evehuntur, excidunt; verùm etiam per inſipientiam ab iis ipſis ſe exterminant, quorum juſtâ poteſtate, dominio & conceſſione fruebantur. Illiuſmodi iſtud eſt quod (utinam non ità contigiſſet) per literas facti certiores intelleximus, in illo abjecto & humiliato homine perpetratum (neque enim quo alio eum nomine notem ſatis intelligo, qui memor ſim humanæ miſeriæ) ille tantùm non ad regni ſceptra per dexteram veſtram munificam & magnificam exaltatus, ità ut licèt nominis Imperatorii & tituli non eſſet particeps, poteſtatem tamen tecum dividebat, magnitudinem beneficii ferre nequivit; non erat contentus iis quibus fuit dignatus, nec gratias habebat pro fruitione habitis; ſed

extra

extra lineas pedem promovens, & manus in opprobrium benefactoris retendens, capitíque ejus inſidiatus, vitam ipſam tandem, inſolentiores ſpes ſuas, inanes ſpiritus, miſerum heu & miſerandum in modum, abiit hinc relinquens. Indolui quidem (ô miſericors & mitiſſima poteſtas) cùm reſcivi immaturæ neci hominem datum; magis, quòd affectatæ tyrannidis pœnam, oppetiit mortem. Certè, non patitur ſubire animum meum ſuſpicionem veſtræ poteſtatis virtus & clementia, commentitias veniſſe ad me literas, vel alio modo quàm quo in illis narratur, quæ illum concernebant contigiſſe, unde fiet, ut coronetur ille, ringantur alii. Atque hinc lethalem à dolore, accepi inflictam plagam, dum memoriâ inter alia recolo, quòd in ipſo improbitatis actu hinc abripiebatur, ità ut neque lacrymis abluerit ſordes vitæ & inquinamenta, quæ miſeræ naturæ noſtræ adſtricta ſolent inhærere; nec ob injurias, quibus fortaſſis alios affecerat, ullam declarârat pœnitentiam; nec ullo alio modo Judicem in altera vita futurum conciliatū dare ſtuduerat; itaq; delictis onuſtus ad ejuſdē tribunal tranſmiſſus eſt: ſed prout ſecreto Dei judicio decretum fuerat, ità ille finem vitę conſequebatur: multis quidem ſtupor, non paucis admonitio, quibuſdam commiſeratio, pluribus hæſitatio fiebat. Tu autem, rogamus (regum decus & ornamentum, patrię exaltatio, imperii ſtabilimentum, & Chriſtianorum omnium, qui vocantur, amor, delicię, & gloriatio) quantocius ad nos feſtinato; redde deſiderium deſiderantibus; libera nos primùm à captivitate, quâ, dum tuâ caremus præſentiâ, detinemur; refice nos & refrigera ab illa miſeria, quâ detinemur, dum veſtra non adeſt præſens refocillatio; gratiam hanc primam & præcipuam urbi tuæ & civibus impertito, ut poſſint manibus & linguis cum libertate ſumma debitas tibi acclamationes, &, ô Imperator, coram efferre; tangat te canities ſacri & venerandi Senatus; flectere ad preces cujuſcunque ætatis, virorum, fœminarum, puellorum:

τὸν πόδα κινῶν, καὶ χεῖρας ὕβρεως κατὰ τῆς εὐεργέτιδος ἀνατεινάμενος κεφαλῆς, αὐτό τε τὸ ζῆν, καὶ τὰς ὑπερηφάνους ἐλπίδας, καὶ τὰ μάταια φυσήματα, οἰκτρῶς οἴ μοι καὶ ἐλεεινῶς ᾤχετο λιπών. ἤλγησα μὲν (ὦ φιλάνθρωπον ἐμοὶ καὶ πανήμερον κράτος) ἀώρῳ θανάτῳ παραδοθέντα τὸν ἄνθρωπον μαθών· ἐφ᾽ ᾧ δὲ μάλιστα ὅτι καὶ τυραννίδος δίδωσι δίκην, ἐπεστενάχθη τὸν θάνατον. πλάττεσθαι γὰρ τὸ γράμμα, καὶ ἄλλως πως, ἢ ὡς ἐδήλου, τὰ περὶ αὐτὸν συνενεχθῆναι, δι᾽ ὧν ἐκεῖνος μὲν στέφεται, ἄλλοι δὲ κόπτονται, ἡ τοῦ σοῦ κράτους ἀρετὴ καὶ ἐπιείκεια ὑπονοεῖν οὐκ ἐνδίδωσι. διὰ τοῦτο μάλιστα καιρίαν ἤνεγκα τὴν ἀπὸ τῆς λύπης πληγήν· τά τε ἄλλα ἐπὶ νοῦν ἀναλαμβάνων, καὶ ὅτι ἄνθρωπος ἐν αὐτῷ τῷ κακουργεῖν ἀνάρπαστος γεγονὼς, καὶ μήτε τὰ ἀπὸ τοῦ βίου μολύσματά τε καὶ ῥυπάσματα, ἃ τῇ ἀθλίᾳ ταύτῃ φύσει φιλεῖ ἐπιτρίβεσθαι, τοῖς δάκρυσιν ἀπολουσάμενος· μήτε ὧν ἑτέρους ἀδίκως ἴσως ἐκάκωσεν, ὑπὲρ τούτων μετάνοιαν ἐνδειξάμενος· μήθ᾽ ἑτέρως πως τὸν ἐκεῖθεν κριτὴν φθάσας ἐξιλεώσασθαι· οὕτως, αὐτοῖς φορτίοις, πρὸς τὰ ἐκεῖθεν παρεπέμφθη δικαιωτήρια· ἀλλ᾽ ἐκεῖνος μὲν ὡς τῷ τοῦ Θεοῦ κρίματι ἐδίκασε τὸ ἀπόρρητον, οὕτω καὶ τὸν βίον κατεστρέψατο· πολλοῖς μὲν ἔκπληξις, πολλοῖς δὲ σωφρονισμὸς, πολλοῖς δ᾽ ἔλεος, πλείοσι δ᾽ ἀπορία γεγονώς. Αὐτὸς δὲ (ὦ βασιλέων καλλώπισμα, καὶ τῆς πατρίδος ἀνύψωμα, καὶ τῆς πολιτείας ὀχύρωμα, καὶ πάντων οἷς τὸ τοῦ Χριστοῦ ἐπικέκληται ὄνομα, πολυέραστον σεμνολόγημα) ἧκε πρὸς ἡμᾶς τὴν ταχίστην· ἀπόδος τοῖς ποθοῦσι τὸν ποθούμενον· ῥῦσαι πρῶτον τῆς αἰχμαλωσίας ἡμᾶς, ἣν ὑπέστημεν σοῦ στερηθέντες· ἀνάψυξον ἡμᾶς τῆς ταλαιπωρίας, ὑφ᾽ ἧς κατεχόμεθα, τῆς ὑμετέρας παρὰ ψυχῆς οὐ παρούσης· δὸς χάριν ταύτην, καὶ πρώτην καὶ μεγίστην, τῇ σῇ πόλει, καὶ τοῖς σοῖς πολίταις, τὸ πεπαρρησιασμέναις καὶ χερσὶ καὶ γλώσσαις, τὴν κεχρεωστημένην εὐφημίαν, καὶ τὸ, αὐτοκράτορ, σοὶ προσφθέγξασθαι. δυσωπήθητι τὴν πολιὰν τῆς αἰδεσίμου καὶ ἱερᾶς συγκλήτου· δυσωπήθητι πάσης ἡλικίας τὴν ἐξαίτησιν, ἀνδρῶν, γυναικῶν, παίδων·

πάντες

πάντες γὰρ μιᾷ γνώμῃ, καὶ μιᾷ φωνῇ, τὴν τοῦ ὑμετέρου κράτους ἐξαιτοῦνται παρουσίαν. Εἰ δὲ σοί πως καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς ἐν λόγῳ καὶ φροντίδι νενόμισται (οἶδα δὲ ὅτι νενόμισται) αὐτὸν σοὶ παρεῖναι νόμιζε, καὶ τῇ χειρὶ τὴν χεῖρα λαβόμενον ἕλκειν πρὸς τὴν σὴν πόλιν, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ ναὸν, ἐφ' ᾧ τὰς ἐλπίδας ἀνέχεις, καὶ πρὸς τὰ τῆς βασιλείας ἀνάκτορα. Ναὶ πάντες σου δεόμεθα, μὴ καταισχύνῃς ἡμῶν τὰς ἐλπίδας καὶ τὴν αἴτησιν. πιστεύομεν γὰρ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, ὡς πρὸς τὴν βασιλίδα πόλιν, τοῦ ὑμετέρου κράτους ἐπανατέλλοντος, καὶ τοῦ ζόφου τῆς ἀθυμίας τὴν πολιτείαν λύσεις, καὶ τῶν ἐχθρῶν ἔτι μᾶλλον καὶ πολεμίων τὸ φρόνημα ταπεινώσεις, βουλῇ καὶ συνέσει καὶ ταῖς στρατηγικαῖς μελέταις, τὸ κατ' αὐτῶν κράτος ἀναδεχόμενος· πρεσβείαις τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

certè enim omnes uno animo, voce unâ, dominationis veſtræ præſentiam efflagitant. Quòd ſi apud te locum habeat cura & reſpectus (quod ſcio ſic habere) Archipræſulis tui, ipſum tibi finge coram adeſſe, & manu manum apprehenſam ad propriam pertrahere civitatem, ad Dei templum, apud quem ſpes repoſitas habes, ad ipſius imperii ſacraria. Certe, tibi ſupplicamus omnes; ſpes noſtras noli quæſo pudefacere, aut preces rejicere. Speramus enim in Deo vero noſtro JESU CHRISTO futurum eſſe, ut cùm ad regiam hanc urbem veſtra potentia revertetur, mœroris tenebras à republica depelles, hoſtium & inimicorum inſolentias magis adhuc magiſq; contundes, conſilio, prudentiâ, militari diſciplinâ, ſuperior deviceris; idque per interceſſionem ſanctiſſimæ DEI genetricis, & omnium Sanctorum. Amen.

NOTÆ.

Michaelem intelligit, ejus nominis tertium, Balbum vel Teaulum nominatum, Conſtantinopolitanum Imperatorem, hominem nullius rei, quem miris immerentem laudibus evehit Photius, planè Æthiopem dealbans. Is de quo narrantur illæ calamitates Bardas erat Cæſar, juſſu hujus Michaelis interemtus, ſub prætextu affectati imperii, & ſtructarum in vitam Imperatoris inſidiarum; falsò opinor & immeritò. Quo patrato homicidio viam ſibi ad eunam munivit Baldus ille & Bardus Imperator, ſtatim enim à Baſilio interimitur, quem humili & ſordido loco natum ad ampliſſimos honores evexerat, qui Bardam curabat è medio tollendum. Modum verò ſumpti ſupplicii, è literis imperatoriis ad ſe miſſis, recenſet Photius; miſerum certè, crudelem, barbarum, ſubitò, ſine mora, confeſſione, pœnitentia illatum: quo non tantùm corpus fruſtulatim concidit, ſed quantum in ipſo fuit animam æternis gehennæ flammis cruciandam tranſmiſit. Ἦν πρὸς ἡμᾶς] Aberat enim Imperator in Creta, ubi Bardas occidebatur: quod ſequenti epiſtola, quæ huic σύμψηφος, declaratur αὐταρκῶς, in qua illud, quod ait, καὶ τέκνων ἐγκαλλώπισμα, Imperatorem deſignat, quòd Patriarchæ, imò Epiſcopus quilibet Reges & Imperatores, *Filios ſuos*, nempe ſpirituales, in Chriſto, in Eccleſia nominare ſolebant.

Ἐπισ. ιθʹ.

Τῷ αὐτῷ.

Ἀπήλθες ἀφ' ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἑαυτῶν· καὶ ζῶμεν οὐ ζῶντες, καὶ κινούμεθα μὴ κινούμενοι. Εἰ δὲ τὸ κυριακὸν ἐπάγγελμα προσεῖναι ἠξίου τῇ ἡμετέρᾳ τεταπεινωμένῃ εὐχῇ, ἢ τὴν Κρήτην τῷ Βυζαντίῳ μετεστήσαμεν, ἢ τὸ Βυζάντιον, μεθ' ἡμῶν, τῇ Κρήτῃ συνήψαμεν. Ἀλλὰ πῶς γράφω θανὼν, καὶ σιγῶν λάλος γίνομαι; ἓν εἰπὼν σιωπήσομαι· τάχυνον (ὦ βασιλέων ἐμοὶ καὶ *τέχνων ἐγκαλλώπισμα) ἢ τὴν Κρήτην αἰχμαλώτους ἄγων, ἢ τοὺς Βυζαντίους (τῆς σῆς γὰρ δυστυχοῦσιν ὄψεως τὴν αἰχμαλωσίαν) τῆς αἰχμαλωσίας ἐλευθερῶσ.

* ἴσ. τέκνων.

Epiſt. 19.

Eidem.

Receſſiſti à nobis, & nos à nobiſmetipſis; viventes non vivimus, nec movemur moti. Quòd ſi Domini promiſſum dignaretur noſtræ humilitatis precibus annuere, vel Cretam Byzantium transferremus, vel Byzantium cum nobiſipſis Cretæ copularemus: ſed moriens unde fit ut ſcribam, aut ut mutus loquar? unicum ſi dixero, ſilentium teneo. Feſtina, ô regum & filiorum decus! & vel nos captivos Cretam ducito, vel Byzantinos de captivitate libera, qui captivos à conſpectu tuo detineri tam malè ferunt

Epiſt.

NOTÆ.

Κτεισὸν ἐπάγγελμα.] Chriſti Domini promiſſionem intelligit illam hypotheticam, de movendis montibus. Καὶ πίχυον ἐγχειλλώπισμα] Reſcriptum fuit πίκνον, ſed quo ſenſu? Quinam ſunt πίκνα? legerem libenter, πῆχυον τῷ βασιλεῖ ἐμοὶ, καὶ πῆχυον, ἐγκαλλώπισμα.

Epiſt. 20.

Athanaſio Monacho Anachoretæ.

ERiſtæ Epiſcopus, veſtris precibus erectus, à morbo convaluit; & de putredine liberatus ſchiſmatica, partis jam & membri munus obiens, cum eccleſiaſtico toto cœtu compaginatus eſt, priorem mentis ſuæ ſanæ amorionem multis condemnans, lacrymis pavimentum rigavit multis, & præſentem Synodum, quam in ſe videbat inexorabilem, lamentis, flebilibus ſermonibus, tandem ad compaſſionem convertit. Nec veniam quaſi inſons canitiei deprecabatur, ſed odio ſe habere oſtendit, inſolentiorem juventæ improbitatem. Certè non per ſimplicitatem ſenex, ſed dolo captus peccaverat; horum duorum alteri opus eſt nudo auxilio, alteri autem purgatione. Cùm verò per veſtrum exhibitum ei ſtudium optimè reformetur ille ſenex, ſeminibus conſilii priùs ſparſis, nos fructum illius ſalutis ſine ullo noſtro labore retulimus. Omnes porrò ſpecies medicinæ nobis ad manus non erant præſtò; quæ erant in procinctu, miſſæ ſunt. Cura de reſiduis, donec ipſæ ſuppeditentur, me non deficiet. Donis nobis à tua ſanctitate profectis maximopere exſultabamus: ſunt autem imprimis illa à veraci profecta dilectione, quę in eximiam magnitudinem & pulchritudinem ſuccrevit, quæ amorem, unde oriebantur, faciunt vitæ excelſitatem, & ſublimitatem repræſentare.

Ἐπισ. κ΄.

Ἀθανασίῳ Μοναχῷ ἡσυχάζοντι.

Ὁ Μὲν τῆς * Ἐεισῆς ἐπίσκοπος, ταῖς ὑμετέραις εὐχαῖς ὀρθωθεὶς, ἀνέῤῥωσε τοῦ πάθους· καὶ τῆς σχισματικῆς σηπεδόνος ἀπαλλαγεὶς, τῇ ὁλότητι τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, μέλους τε καὶ μέρους τάξιν ἀντιλαβὼν, συνηρμόσθη, πολλὰ μὲν τῆς προτέρας καταγνοὺς φρενοβλαβείας, πολλοῖς δὲ δάκρυσι τὸ ἔδαφος ῥαίνων, οἰμωγαῖς δὲ πολλαῖς, τε ἐλεεινολογίαις τὴν παροῦσαν σύνοδον, ἀπαραίτητον ἐπ᾽ αὐτὸν ὁρῶσαν, εἰς οἰκτιρμοὺς διαλύσας· καὶ ὅ γε ἀνὴρ * οὐχὶ πολιᾶς συγγνώμην ᾔτησεν ἀκακίας· ἀλλὰ νεανιευμένην ἔδειξε μισήσας πονηρίαν. Οὐ γὰρ ἁπλότητος ἦν ὁ γέρων, ἀλλ᾽ ἀπάτης θρέμμα· ὧν, τὸ μὲν, βοηθείας μόνης· τὸ δὲ δεῖται καὶ προκαθάρσεως· ἀλλὰ γὰρ τοῖς ὑμετέροις πόνοις καλῶς τοῦ γέροντος ἐξεργασθέντος, καὶ τῶν τῆς νουθεσίας σπερμάτων προκαταβληθέντων, ἡμεῖς ἀπόνως αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν ἐκαρπωσάμεθα. τῶν δὲ ἰατρικῶν εἰδῶν, πάντα μὲν οὐκ ἦν εὑρεῖν κατὰ χεῖρας· ὅσα δὲ παρῆν, ἀπεστάλη· τῶν ὑπολειπόντων ἡ φροντὶς, ἕως ἂν πορισθῶσιν, οὐκ ἐπιλείψει. τοῖς δώροις δὲ τῆς ὑμετέρας ὁσιότητος, ἐπὶ μέγα ἠγαλλιασάμεθα· μάλιστά γε τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης ταῦτα * πληθυούσης, καὶ εἰς μέγεθος καὶ κάλλος ἐξαπλούσης, καὶ δι᾽ αὐτῶν διδούσης εἰκονίζειν τὸ τοῦ βίου ὑψηλόν τι καὶ μετάρσιον. Ἔῤῥωσο.

* ἴσ. Ἐεισῆς.
* ἴσ. διά.
* κ. πληθυνούσης.

NOTÆ.

Ἡσυχάζοντι.] Non ſimpliciter monachus, ſed ἡσυχάζων erat: Hoc eſt, quem nos dicimus *Anachoretam*, qui cellam incolens ſolitariam ſe ſeparabat à κοινοβιωτῶν ἀναστροφῆς. Ἐι μὴ ἴσως αὐτῶν τις ἐν κοινοβίῳ καὶ ἀναστροφῇ διαζῶντες βίον, ἐθέλοι ἔχειν ἀκοινώνητον, ὅτε καλεῖν ἀναχωρητάς τε καὶ ἡσυχαστὰς εἰώθασι. Ἐεισῆς. in margine notatur ἴσως, ἀκατανόητον· quæ annotatio nihili eſt. Non erat Eriſte, vel Eriſſe nomen urbis, quam intelligis eſt Ἀείση, cujus Epiſcopus erat Nicomedienſi Metropolitæ ſuffraganeus, per Leonis διατυπώσ. Hujus Epiſcopus, quiſquis erat, videtur à partibus Ignatii ſtetiſſe in ſchiſmate, & tandem ad partes Photianas tranſiiſſe.

Ἐπις. κα΄.

Θεοφυλάκτῳ Πατρικίῳ, καὶ Στρατηγῷ Ἀρμενιακῶν.

Τρία μισεῖν οἶδα, καὶ τοὺς ἄλλους μισεῖν παραινῶ, ψεῦδος, καὶ δόλους, καὶ ἀγάπης διαφθοράν· Ἁλοίην ἂν τοῖς τρισὶν, εἴ τι μοι, παρ' ἃ διεπράχθη, καὶ κατὰ νοῦν ἔχω, ἄλλως ἐρεῖν μελετήσω. Ἐγώ σε φίλον ἐποιησάμην, φίλον μὲν ὄντα Θεοῦ, ὅσα γε εἰς εὐσεβεῖς ἧκε λογισμοὺς, φίλον δὲ πιστὸν τοῖς φιλοχρίστοις βασιλεῦσιν ἡμῶν· οὐδὲ τὰ πρὸς ἡμᾶς δὲ παρὰ ταῦτα (ὥς γε αὐτοὺς ἤγομεν εἰς πεῖθω) ἀλλὰ τὸν ὅμοιον τρόπον διακείμενον· ἀλλὰ τότε μὲν οὕτως εἴχομέν τε, καὶ πεπείσμεθα, ἔχομεν δὲ ὡσαύτως καὶ νῦν· πῶς οὖν ἡδὺς εἰμὶ τοῖς σοῖς συκοφάνταις; αἰσχύνομαι γὰρ εἰπεῖν, πῶς ἦλθον ἐπὶ σὰς διαβολὰς, οὐδὲ γὰρ τὸ ἀπολύειν ἐμαυτὸν ὑπολήψεως τοιαύτης, ἀνεκτὸν ἐμοί· ἀλλ' ἐκεῖνος ἐχθρὸς, ἐκεῖνος συκοφάντης, ἐκεῖνος πάντα κακὸς, ὁ τηλικαύτην πλάσας συσκευὴν, καί σε φίλων καὶ τῶν ὅτι μάλιστα σπουδάσας ἔρημον ποιεῖν, καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν κακούργων χώραν τάττειν οἰηθεὶς, ἄρχειν ἀδίκων, οὐ χειρῶν, ἀλλὰ γνώμης (ὃ πλειόνων αἰτία κακῶν, ἢ χερσὶν ὑβρίζειν) μῖσος δὲ παρὰ τῆς ἀγάπης τιμᾶν, καὶ τὸν δόλον ἔχειν εἰς ἀποφυγὴν ἅμα πάντα φέρων καθ' ἡμῶν, (συντρέχει γὰρ ταῦτα εἰς αὐτὸ τῷ κακόν τι τοῖς φίλοις ἐθέλειν ποιεῖν, ἃ λέγει ἐκεῖνος,) καί τοι γέλωτα ὀφλισκάνων, τοῖς ἡμᾶς εἰδόσι, καὶ τὸν ἡμέτερον τρόπον, ὅμως οὐκ ἐνάρκησε τολμᾶν· δήλου τοῦτον ὅστις ἂν * ᾖ· ἀπαλλαγείης γὰρ ἂν οὕτω θηρίου κακοῦ, καί σε καὶ τοὺς φίλους λάθρα λυμαινομένου καὶ δάκνοντος, καὶ ἐν προσποιήσει εὐνοίας πολλὴν * ἐκκαιοῦντος τὴν δυσμένειαν. Εἰ δὲ κρύψεις τοῦτον· ἡμεῖς μὲν, ὡς ἐπὶ κυρίου, ἀπολελογήμεθα, καὶ φίλον σε καὶ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ τῶν εὐσεβεστάτων βασιλέων πάλαι τε, καὶ νῦν, καὶ πιστεύομεν, καὶ κηρύσσο-

* ἴσ. οὖν.

* γρ. ἐκκεντοῦντος.

Epiſt. 21.

Theophylacto Patricio, & Duci Armeniacorum.

TRia odio proſequi certum eſt, & alios hortor ut ſimiliter exoſa habeant, mendacium, dolos, interitum amoris. Si quid aliter efferre propoſuerim quàm quomodo geſtum eſt, & apud animum meum cognitum, tribus iſtis ego culpabilis fiam. Ego te mihi amicum conciliavi, Dei amicum exſiſtentem, (in quantum piâ cogitatione aſſequi potuerim) amicum autem fidelem, Regibus noſtris à Chriſto dilectis: nec te reputabam, quòd perſuaſum habebam, aliter in nos etiam animatum; bene verùm tunc quidem ità fortè perſuaſum habebam, imò & etiamnum eodem modo affecti ſumus. Quare igitur gratus ſum & acceptus tuis ſycophantis? pudet enim dicere, me ad te accuſandum deſcendiſſe, nec mihi certè tolerandum videtur ab hujuſmodi ſuſpicione me expedire: verùm ille hoſtis, ille ſycophanta omnigenâ malitiâ repletus eſt, qui talem, tantam machinationem inſtruxit, ut te penitus ſpoliatum amicis redderet, & nos tum etiam in maleficorum extremâ regione locare deſtinârat, nimirum ut principium non violenter manuum illatarum, ſed improbi animi, à nobis procederet (unde multò majorum malorum origo quàm à manibus procedunt violentis) ut pro dilectione odium potiùs exſpectaremus, & dolos refugium nobis in omnibus ſtatueremus. Omnia in nos per hoc ipſum ingerit; coincidunt etenim in ſe iſta, cùm malum nos amicis machinari ſtatuit, & tamen hæc ipſa effutire non horruit apud eos quibus optimè noſtri mores noti erant, utcunque de ridiculo habebatur. Quis demum cunque fuerit, manifeſtum illum facito: ſic certè te à mala beſtia expediveris quæ clanculùm cùm teipſum tum etiam amicos deprędatur & admordet, & ſub prætextu benevolentiæ multiplices inſtimulat inimicitias. Sin abſcondes illum, ego tanquam in conſpectu Dei, apologiam dedi, me credere quidem & profiteri amicum te noſtrum Deo, & piiſſimis Imperatoribus devotum, non minùs in præſenti quàm ab olim.

Improbus

Improbus autem ille homo haud quâdam, mihi crede, malitiâ deſtituetur, quâ res tuas peſſimo loco ſtatuat. Conſulerem ego tibi certè, ne velis communem illum hoſtem occultare. Certè autem ſi diffidas iis quæ dicta ſunt per me, ſcio te illum occultaturum, & in amici cenſu habiturum; paſſus interim me longas ineptias agere & deſipere fruſtrà: ſin propalam feceris, credidiſti mihi, quod in vobis eſt, utrique certè noſtrûm conducturum.

μεν. Ὁ δὲ κακὸς ἐκεῖνος ἀνήρ, εὖ ἴσθι, ὡς οὐκ ἀπορήσει κακίας, δι' ὧν τὰ σὰ χείρω διαθήσει. Ἐγὼ δέ σοι ἔτι συμβουλεύσαιμι ἂν μὴ κρύπτειν τὸν κοινὸν ἐχθρόν· καὶ εἰ μὲν ἀπιστεῖς, ὧν ἔγραψα, εὖ οἶδ' ὅτι κρύψεις· φίλον γὰρ νομιεῖς· ἐμὲ δὲ μακρὰ ληρεῖν καὶ φλυαρεῖν μάτην. Εἰ δὲ θριαμβεύσεις, ἐπίστευσας ὅπερ εὔχομαί τι, καὶ ἀμφοῖν λυσιτελήσει.

Epiſt. 22.

Pantoleonti Protoſpathario.

QUi vergis ad occaſum vitæ tuæ, propellis te in illorum inſolentes audacias quibus ſanguis bullit. Quin quod verius eſt ut proferam, latronum facinora ut leviora habeantur præſtas. Totos enim dies, noctes integras, in cædendis hominibus tranſmittis; nec vel tantillum temporis omittis improbè gloriari de illorum pœnis quos puniendos tenes. Phalaris fortè aliquis, aut Dionyſius, aut ſi qui ob crudelitatem barbaram celebrius nomen habent, in certamen prodire ambitioſiùs tentas. Nec tibi vita vitalis habetur, ſi te æqualem illis præſtes, niſi multis excedas paraſangis. Aſt certè cum viris in certamen deſcendit puer. Nam ſine illis quæ magnificè alioquin gerebantur ab illis, tyrannis tibi tyrannis haud videtur, licèt omni opere in id innixus fueris, & tempus ſimilia perpetrandi non longè abſit. Leges profectò, quarum beneficio vivunt reſpublicæ, haud adhuc emortuæ ſunt, nec diutius tolerabit hæc juſtitiæ oculus. Cùm enim qui per montes latrocinantur fures, pro meritis dignum ſupplicium ſufferant, haud æquum eſt, ut qui per civitates multò impudentiùs homicidiis dant operam, cùm improbiùs deliquerint, tranquilliùs agant.

Ἐπιστ. κβ'.

Παντολέοντι πρωτοσπαθαρίῳ.

Ἐπὶ βίου δυσμὰς ἥκων, εἰς τὰ τῶν σφριγώντων ἐλαύνεις νεανιεύματα· μᾶλλον δὲ ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἧττον φοβερὰ τὰ τῶν λῃστῶν δεικνύεις τολμήματα· ὅλας νύκτας καὶ ὅλας ἡμέρας δαπανῶν εἰς τὰς τῶν ἀνθρώπων μάστιγας· τὸ μακρὸν μηδὲ λιπὼν, οὓς ἔτι κολάζειν ἔχεις, κακὸς εἶναι σεμνύνεσθαι. Φάλαρις ἴσως σοι, καὶ Διονύσιος, καὶ οἷς ἐπὶ ὠμότητι μεῖζον ὄνομα, εἰς ἀγῶνα προκεῖσθαι πεφιλοτίμησαι· καὶ οὐχ ὅτι τούτοις σεαυτὸν ἐνάμιλλον, ἀλλ' εἰ μὴ μακρῷ παραδράμοις τούτους, τὸν βίον σοι ἀβίωτον νομίζεις. Ἀλλὰ παῖς πρὸς * ἄνδρα ἀγωνίζεται· χωρὶς γὰρ τῶν, ἅπερ ἐκείνοις ἄλλως τε καὶ μεγαλείως διαπέπρακται, οὐδ' ἡ τυραννίς σοι τυραννίς, κἂν λίαν ἐκβιάζῃ, καὶ τοῦ παθεῖν ὁ χρόνος, ὧν πράττεις, τὰ ὅμοια οὐ μακράν· οὔτε γὰρ οἱ νόμοι, καθ' οὓς αἱ πολιτεῖαι ζῶσι, τεθνήκασι, καὶ ὁ τῆς δίκης οὐκ ἀνέξοιτ' ἂν ἔτι ὀφθαλμὸς, ὥστε τῶν ἐν τοῖς ὄρεσι λῃστῶν, τὴν ἀξίαν διδόντων τιμωρίαν, τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ἀναιδέστερον μιαιφονοῦντας, ὧν χεῖρον τετολμήκασιν, ἀδεέστερον βιώσεσθαι.

* ἢ ἄνδρας.

NOTÆ.

Epiſtola 168. ἁπλῶς appellat ſpatharium: hîc, tanquam auctâ dignitate, *Protoſpatharium*, ut videatur illa prius ſcripta: illic μαχλοσύνην, & avaritiam hominis taxat; hîc barbaram in pœnis infligendis ὠμότητα. Erant autem etiam tum Spatharii quaſi δήμιοι quidam, qui tormentis præerant & carnificinæ, ut prius ſpeculatores; utrobique ætate provectiorem ait, ut majus ei dedecus aſpergeret ab ætate.

Ἐπισ. κγ'.

Ἰγνατίῳ Ἐπισκόπῳ Λόφων.

ΑΛγεῖς, ὅτι σε νῦν ἀδικοῦντα διακωλύω· ἐγὼ δὲ μᾶλλον καὶ δικαιότερον, ὅτι μὴ πάλαι μηδ' * ἄρχειν τοιαύτης πράξεως· εἰ δὲ καὶ τὸ ἐμὸν κρύφιον ἄλγος δέον ἐξειπεῖν ὅτι σοι παρέχον ἀφορμὴν, δι' ἧς * κακῶς βουληθεὶς, ἐδυνήθης γενέσθαι, ὁρᾷς, ὡς τῶν σῶν ἀδικημάτων, αὐτὸς ἐμαυτὸν αἴτιον ἐγὼ γράφω· τί ἂν οὖν οἴει τοὺς ἄλλους λέγειν περὶ ἐμοῦ, ὅταν τοῖς σοῖς ἀνιῶνται, καὶ φυγεῖν οὐκ ἔχουσι, τὸ μὴ * δυαφορεῖν; πῶς δὲ τοῖς ἐκείνων, ἅπερ αὐτὸς διέθου, παθήμασιν, οὐ τὸν κοινὸν δεσπότην εὑρήσειν δυσμενῆ, ἀρχὴν ἐγχειρήσαντα ἀνδρὶ, ᾧ κρεῖσσον ἦν τοῖς τῶν ἀρχομένων ἐσχάτοις ἀντεξετάζεσθαι; οὕτω με λογίζεσθαι νόμιζε περὶ σοῦ· καὶ εἰ μὴ θᾶττον καὶ ἡδέως σαυτοῦ τὰ ἀδικήματα περικόψῃς, ἀνάγκην εἶναί μοι, ἐμοῦ τε, καὶ τῆς ὅλης ἐκκλησίας, πλέον σε διακόψαι.

* ἴσ. ἄρχοντα.
* ἴσ. κακῶς.
* ἴσ. δυσφορεῖν.

Epiſt. 23.

Ignatio Lophorum Epiſcopo.

DOlet tibi quòd inhibeam tibi injuſtè agere; at mihi magìs juſtè dolere debet, quòd non impediverim hęc ipſa exordiri. Sin dolorem meum occultum neceſſe eſt effari, quòd ipſe tibi cauſam exhibuerim, unde cùm fieri volebas improbus, improbus revera eſſe poſſis, vides ut memetipſum autorem tuis improbitatibus aſcribam. Quid reris de me dicturi ſunt alii, cùm de tuis factis ringantur, neque habent elabendi facultatem? quomodo laturum illorum afflictiones, quarum tu es architectus, communem Dominum reris? Annon infeſtum experiere, qui hominem evexerit dignitate eum, quem par erat cum infimis ſubditorum acceſeri? hoc modo me in te animatum puta: Quòd ſi nôn libenter & quantociùs improbè agere deſiveris, ſcito mihi incumbere neceſſitatem, ut te penitus à meiipſius & Eccleſiæ communione abſcindam.

NOTÆ.

Λόφων ἐπισκόπῳ] In Leonis Imperatoris διατάξει ſub Metropolitana ſede Nicomediæ cenſebantur Lophi. De hoc, opinor, ſunt illa Nicetæ apud Baronium, anno 862. μηδ' ἄρχειν.] malim ἄρχοντα, ut reſpondeat τῷ, ἀδικοῦντα. ſequentia lego, ὅτι σοι παρέχων ἀφορμὴν, δι' ἧς, κακῶς βουληθεὶς, ἐδυνήθης γενέσθαι. Δυαφορεῖν.] Vox nihili, repone δυσφορεῖν.

Ἐπισ. κδ'.

Γεωργίῳ Μητροπολίτῃ Νικομηδείας.

ΚΑλόν σε καὶ ἀγαθὸν οἱ αὐτόθεν φημίζουσιν ἥκοντες· καὶ οἱ μὲν ἄλλοι θαυμάζουσι χαίροντες. ἔσθ' ὅτε γὰρ, ὑπιόντος τοῦ φθόνου, οὐδὲν ἧττον ἄνθρωποι τοῖς ἀλλήλων, ἢ τοῖς αὐτῶν, ἥδονται κατορθώμασιν· ἐγὼ δὲ χαίρω μόνον, τὸ θαυμάζειν ἀφέμενος· οὐ γὰρ ἠγνόουν σε τοιοῦτον ὄντα, οὐδ' ἀνομοίους πάλαι τὰς ἐλπίδας εἶχον ὅσγε καὶ θείαις τελεταῖς μυσταγωγήσας ἱέρωσα· θαυμάζειν δ' ἂν ὅμως παραχθείην, εἴ τι σου τῶν τρόπων, καὶ τοῦ ἐγνωσμένου ἤθους, ἀλλοτριώτερον διακούσαιμι. Εἰ δὲ, μὴ φεύγει τὴν ἐφορείαν, ἐφ' ἧ νῦν ἐτάχθης,

Epiſt. 24.

Georgio Nicomediæ Metropolitæ.

VIrum probum & honeſtum te prædicant, qui ad nos à vobis accedunt. Alii quidem cum admiratione gaudent; ità enim interdum fit, ut ſopito livore, non minùs aliorum rectè factis quàm ſuiſmet ipſorum oblectantur homines: Ego mirari quidem mitto, tantùm gaudeo. Neque enim te, qualis eras, ignorabam, nec diſſimiles jam olim ſpes fovebam; quippe qui ſacris Chriſtianorum inſtitutis Epiſcopū ordinavi. Ad mirandum verò, arbitror, procederem, ſi quid accepiſſem fando immutatum de moribus, & mihi nota ſatis conditione, tuis. Quòd ſi non ſubterfugere provinciam, in qua conſtitu-

tus es, rectè tecum ſtatuas, deſertionem ordinis exiſtimans laudatam tibi olim tranquillitatem, notum tibi ſit quòd affectum iſtum cum gaudio, & magna etiam cum laude admirarer.

καλῶς κατορθώσῃς, λειποταξίαν κρίνων τὴν ἐπαινουμένην πάλαι ἡσυχίαν· εὖ ἴσθι, ὡς τοῦτο ἂν ἅμα χαίρων, καὶ σὺν ὅτι μάλιστα ἐπαίνῳ θαυμάσαιμι.

Epiſt. 25.

Zoſimæ Monacho, & Anachoretæ.

MOntana tua munera ſunt, caſtaneæ nempe & amanitæ; ſed regiam adimplet munificentiam copia: montaniſmo delectâſti, non perinde abundantia: montes lædis, & regnum tibi in montibus ſuffuraris: hæc ideo ſcripſi, ut de copia demas, & in muneribus congruam retineas ſpeciem. Vellem tibi præſens adeſſe, ſed retardatur ille impetus; veruntamen non diu erit cùm noſtra vice ablegabitur qui non dicam adimplebit, (neque enim hoc aliquando vel ipſi præſtare poterimus) ſed admenſurabit defectum noſtrum. Cætera quod attinet, Deum veneror, paterna tua ſanctitas valeat, nolito noſtræ obliviſci mediocritatis.

Ἐπισ. κέ.

Ζωσιμᾷ μονάζοντι καὶ ἡσυχαστῇ.

ΟΡειά σοι τὰ δῶρα, κάστανα καὶ ἀμανῖται· ἀλλὰ βασιλικῆς πολυτελείας τὸ πλῆθος· καὶ τῷ μὲν ὀρείῳ ἥδυνας, οὐχ ὁμοίως δὲ τῷ πολυτελεῖ διέθηκας· ὄρη τε ἀδικῶν, καὶ βασιλείαν κλέπτων ἐν ὄρεσιν. Ἔγραψα ταῦτα, ἵνα καὶ συστείλῃς τὸ πλῆθος, καὶ τὴν ἰδέαν φυλάττῃς τῶν δώρων· ἐβουλόμην σοι παραγενέσθαι, ἀλλὰ τῆς ὁρμῆς ἐσχέθην· ὅμως οὐκ εἰς μακρὰν, ἀνθ' ἡμῶν, σταλήσεται, ὃς, οὐ λέγω ἀναπληρώσει (οὐδὲ γὰρ αὐτοὶ, οὐδ' ἄλλοτε ἡμεῖς) ἀλλὰ μετρήσει τὸ ὑστέρημα ἡμῶν. τὰ δ' ἄλλα, ἐρρῶσθαί σου τὴν πατρικὴν ὁσιότητα ἐπευχόμεθα, καὶ τῆς ἡμῶν μὴ ἐπιλελῆσθαι μετριότητος.

N O T Æ.

ZΩσιμᾷ] Inter eos numerabatur qui contra Nicolaum Papam querimonias ex Italia detulere, quarum memorat Baronius. Ἀμανῖται.] Sunt μύκητες fungorum ſpecies, qui non valdè grati videntur adveniſſe: nec mirum. Nam vel optimè conditi & præparati, maleficio non carent, ſive boleti, ſive amanitæ. Nicander in Alexipharmacis vocat ζυμώματα γαίης. Μὴ μὲν δὴ ζύμωμα κακὸν χθονὸς ἄχθεα κῦδι. Malè legitur ζυμωτᾷ apud Nicandrum.

Epiſt. 26.

Athanaſio monacho & Anachoretæ.

AD principatum & magiſtratum promotus is eſt, quem tua ſanctitas, experientiâ captâ, præeſſe gregi fecit ſpirituali; Precare ergo pater, ut nec tuo judicio decipiaris (eſt enim hoc vel imprimis, ſi quid aliud, congruum cùm tuæ ſanctitati, tum etiam illi) nec manuum noſtrarum impoſitio ad reddendam vocetur rationem; ſed ut planè dignus ille demonſtretur & veſtro ſuffragio, & ſpe nobis conceptâ. Cætera quod ſpectat, valere exopto tuam ſanctitatem, & noſtræ mediocritatis jugiter meminiſſe.

Ἐπις. κϛ́.

Ἀθανασίῳ μοναχῷ καὶ ἡσυχάζοντι.

ΕΙς τὴν τῆς ἡγεμονίας ἐπέστη ἀρχὴν, ὃν ἄρχειν τῆς πνευματικῆς ἀγέλης ἡ σὴ ὁσιότης διὰ δοκιμῆς ἐποιήσατο. Εὔχου οὖν πάτερ, μήτε τὴν σὴν σφαλῆναι κρίσιν (τοῦτο γὰρ τῇ τε σῇ ὁσιότητι, κἀκείνῳ, εἴπερ τι ἄλλο λυσιτελέστατον) μήτε τὴν ἡμῶν χειροθεσίαν εὐθύνας ἐνορᾶσθαι· ἀλλ' ἄξιον τὸν ἄνδρα, τοῦ τε ὑμετέρου ψηφίσματος, καὶ τῶν ἡμετέρων ἐλπίδων ἀναδειχθῆναι· τὰ δ' ἄλλα ἐρρῶσθαί σου τὴν ὁσιότητα ἐπευχόμεθα, καὶ τῆς ἡμῶν μὴ ἐπιλελῆσθαι μετριότητος.

Ἐπισ. κζ.

Τῷ αὐτῷ.

ὯΝ ἔδει κατήκοον γενέσθαι τὸν γραμματοφόρον τῆς ὑμετέρας ὁσιότητος, ὡς ἐν βραχυτάτῳ καιρῷ, πάντα παρῃνέθη, καὶ αὐθὶς αὐτὸν εὐπειθῆ, καὶ καρπὸν οἴσειν τῆς παραινέσεως ἄξιον, ταῖς ὑποσχέσεσιν ἔδειξε, τά τε ἄλλα Θεῷ εὐαρέστως βιοῦν, καὶ μηδὲ τὸν δάκτυλον (ὅ δή φασι) κινεῖν τῆς ὑμετέρας χωρὶς ἐπικρίσεως· εὐχόμεθα δὴ τοῖς ἔργοις συμβαίνοντας ἰδεῖν τοὺς λόγους, ἵνα μὴ σπείραντας εἰς πέτρας, ὁ τοῦ γεωργίου καιρὸς ἡμᾶς ἐξελέγξειεν.

Οἱ δὲ τῶν συμβόλων μοναχοὶ ἀτάκτως ἐχώρησαν ἑαυτοῖς τὴν περὶ τοῦ σφῶν ἡγουμένου ἐξουσίαν καὶ κρίσιν ἐπιτρέψαντες· ἴσον γάρ ἐστιν ἵππους ἡνιόχου κατεξανίστασθαι, καὶ πρόβατα τοῦ ποιμένος, καὶ ναύτας τοῦ κυβερνήτου· μᾶλλον δὲ πολλῷ ἀτοπώτερον, μοναχοὺς τῶν καθηγουμένων καταφρυάττεσθαι, οἳ λόγον ὑπέχειν αὐτῶν ἑτέροις, ἀλλ' οὐκ ἐκείνοις, ἐπιστεύθησαν· εἰ δέ τι πλημμελεῖ, μείζονα κριτὴν ἐπιζητεῖν ἔδει, ἀλλὰ μὴ ἁρπάζειν τὴν κρίσιν τῶν Ἀρχιερέων, τοὺς ἐν τῇ τῶν κρινομένων χώρᾳ μόλις ἐξεταζομένους· ὅμως ἐπεὶ τῇ ὑμετέρᾳ προσερρύησαν ἁγιωσύνῃ, ἀφίεται αὐτοῖς τῆς ἀναρχίας τὸ τόλμημα, καὶ τῆς στάσεως, εἰ καὶ αὐτοὶ εὐπειθεῖς τοῦ λοιποῦ πολιτεύεσθαι διαβεβαιώσαιντο· δείξουσι δέ, ἐὰν ἕνα τινά, ὃν ἂν βουληθῇ σου ἡ ὁσιότης, εἰς ἡγούμενον δέξονται· μὴ γὰρ αὐτοῖς ἐπὶ νοῦν ἥκοι, ὡς οἱ καταστασιάζειν ἐπαρθέντες, ἄνδρα, ὑπὲρ οὗ τὰς ψήφους ἐγγράφους ἔθεντο, τοῦτον πάλιν ψηφίζεσθαι καὶ μαρτυρεῖν ἀξιωθήσονται. Ἀρκεῖ γὰρ τοῖς πλημμελοῦσιν ἡ τῶν ἁμαρτηθέντων συγγνώμη· τὸ δὲ προνόμιον τῶν ἀνεξαμαρτήτων οὐχ ἕξουσιν, ἵνα μὴ ἀδιάφορον τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν, καὶ τῷ κατορθοῦν τὸ ἁμαρτάνειν, ἐν ἀδιαφόρῳ τῇ ἐφ' ἑκατέρου κρίσει λογίζοιντο. τὰ δ' ἄλλα ἐρρῶσθαι σου τὴν ὁσιότητα ἐπευχόμεθα, καὶ τῆς ἡμῶν μὴ ἐπιλελῆσθαι μετριότητος.

Epiſt. 27.

Eidem.

AD ea quæ attendere debuit is, qui veſtræ ſanctitatis literas attulit, breviſſimo & opportuno tempore inſtruebatur. Præſtitit ille ſe morigerum vel maximè, & pollicitationibus declaravit fructum ſe laturum admonitionibus illis dignum, nimirum quoad cætera, complacente DEO, vitam inſtituere, nec vel digitum, quod dicitur, attollere abſque veſtra directione; Deum oro ut reſpondeant facta verbis, nè ſi fortè in ſaxa ſeminantes, deſtituat nos tempus agri metendi.

Monachi ſymbolorum inordinatè ſe geſſerunt, qui cenſuram ſibi arrogârunt & poteſtatem Abbatis deponendi. Idem facinus auſi, ac ſi in aurigam inſurgerent equi, greges in paſtorem, nautæ in nauclerum: imò multò hoc magis abſonum eſt, ut Monachi audaciâ contra Hegumenon inſoleſcant, qui rationem aliis tenetur & non ipſis reddere. Si quid ab illo delictum fuerat, judicem adire majorem debebant, nec ad ſe arripere judicium epiſcopale, cùm vix in numero conſiſtant judicandorum. Nihilominus cùm ad veſtram confluxerint ſanctitatem, remittitur illis audax illud anarchiæ facinus, & ſeditionis motæ, ſed ità ut in ſe recipiant promittendo de cætero futuros obedientiores. Id autem ita demonſtratum dederint, ſi in Abbatem conſenſerint à tua ſanctitate nominatum. Neque enim illa verſentur opinione, toleratum iri ut qui ad ſeditionem elati commovebantur, in illum denuò conſentiant & conſpirent eligendum, quem calculis priùs ſcriptis, ſibi deſignârant. Sufficere delinquentibus debet ſi veniam de admiſſis impetraverint; Nequaquam verò aſpirabunt ad non delinquentium prærogativam, nè ut res indifferens, bonum, malum; rectè agere, & delinquere habeantur, judicio de utroque indifferenter affecto. Cætera quod ſpectat, precor tuam valere ſanctitatem, & noſtræ mediocritatis non oblivíſci.

Epiſt.

Epiſt. 28.

Joanni Heracleenſi Metropolitæ, cùm per Armeniam defectio agitaretur.

MOerores inſenſatos enumeras in præſentium malorum diffuſione, perinde ac ſi ſenſus voluntariè occluſeras, neque animus eſſet oculis uſurpare. Univerſa penè Aſia inteſtinâ concutitur ſeditione; civitates cum tota incolarum multitudine malo feruntur involuti, & ſuffocati undis. Qui ruinam hanc conceptâ ſpe ſuffulciturus credebatur, non modò nihil auxilii præſtat, ſed in præcipitium res deturbat, atque eam ob rem glorioſè de ſe ſentit. Exercituum Ductores, omiſſo in hoſtes capeſſendorum armorum actu (nec refero quantopere in proprium ipſorum caput & imperium conjurent) in ſemet mutuò, barbarorum more, caſtra movent; nil leges *DEI* veriti, nil humanos reveriti mores. Quomodo putas, Urbs, Imperatores ipſi, etiam nos, ſi velis, afficimur hâc tantâ calamitate? Quòd ſi commune hoc quieſcat malum, omnino autem conquieſcat, (ità enim ut loquamur perſuadet juſtitia) ſimul etiam evanituræ ſunt, quæ quemlibet privatim urgent calamitates; veterem vim & debitam obtinebunt leges; de iis qui injuſti aliquid patrârunt, & injuſtè patrare volentibus, ſupplicium ſumetur. Vale.

Ἐπιϛ. κη΄.

Ἰωάννῃ Μητροπολίτῃ Ἡρακλείας, τῆς ἐπαναστάσεως τῆς κατὰ τὴν Ἀρμενίαν συνισταμένης.

ΑΠηλγημένας λύπας ἀριθμεῖς ἐπὶ τῇ φορᾷ τῶν παρόντων κακῶν, ὥσπερ ἑκὼν τὰς αἰσθήσεις μύων, καὶ οὐκ ἐθέλων ὁρᾷν· σείεται σχεδὸν ἡ Ἀσία πᾶσα ἐμφυλίῳ στάσει, καὶ πόλεις αὔτανδροι ὑποβρύχιοι φέρονται τῷ κακῷ * ὁ δὲ τὴν φορὰν ταύτην ἐπισχεῖν ἐλπίδας ἤσας, οὐχ ὅτι οὐδὲν ἐπικουρεῖ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ βάραθρον συνωθῶν, οὐ μικρὰ ἐπὶ τούτῳ φρονεῖ· οἱ γὰρ καθηγούμενοι τοῦ στρατοῦ, αὐτοὶ κατὰ τῶν δυσμενῶν τὰ ὅπλα φέρειν μαθόντες (ἐῶ δὲ νῦν, ὡς κατὰ τῆς ἰδίας κεφαλῆς καὶ ἀρχῆς ἐπανετείναντο) ἀλλ' οὖν κατ' ἀλλήλων φέρειν τὸ στρατιωτικὸν ἐβαρβάρωσαν, οὔτε θεσμοὺς θείους οὔτε ἀνθρωπίνους ἐν λόγῳ ποιησάμενοι. πῶς οἴει τὴν πόλιν καὶ τοὺς βασιλεῖς αὐτοὺς, εἰ βούλει δὲ καὶ ἡμᾶς, ἐπὶ τηλικούτῳ διακεῖσθαι πάθει; ἂν δὲ τὸ κοινὸν λωφήσει κακὸν, λωφήσει δὲ, (τοῦτο γὰρ τὸ εὐθὺ τῆς δίκης καὶ λέγειν ἀναπείθει) καὶ συνοιχήσεται καὶ τὰ ἐνοχλοῦντα ἑκάστῳ καὶ ἰδίᾳ λυπηρὰ, τῶν νόμων ἐπὶ τὴν ἰδίαν ἰσχὺν ἀνενεγκόντων, καὶ τῶν ἀδικεῖν ἐπιχειρούντων, ἢ καὶ ἀδικησάντων, τὴν δίκην ἀπαιτουμένων. Ἔρρωσο.

* ἰσ. ὤρμησεν.

Epiſt. 29.

Leonti Spathario, cognominato Draconi.

MUlti ad nos animitùs lupi acceſſerunt, ovium indumenta geſtantes, quique per externum habitum internam veſtierunt improbitatem. Sed horum plerique diu non celabantur: Revelavit enim tempus artificium ipſorum, & amictum pelliculæ non tantùm in vanum excogitatum monſtravit, ſed inſuper, quod minimè volebant factum, duplicem ipſis adeſſe iniquitatem, abſconditam nimirum & abſcon-

Ἐπιϛ. κθ΄.

Λέοντι σπαθαρίῳ τῷ ἐπιλεγομένῳ Δράκοντι.

ΠΟλλοὶ πρὸς ἡμᾶς λύκοι τὴν γνώμην παρεγένοντο, προβάτων ἐνδύματα φοροῦντες, καὶ τῷ ἔξωθεν σχηματισμῷ τὴν ἔσωθεν περιστέλλοντες κακίαν· ἀλλὰ τούτων οἱ πλείους οὐκ ἔλαθον ἐπιπολὺ, τοῦ χρόνου φωράσαντος αὐτῶν τὴν τέχνην, καὶ τὴν περιβολὴν τῆς δορᾶς, οὐκ εἰς μάτην μόνον ἐπινοηθεῖσαν, ἀλλὰ καὶ διπλῆν ἐπιδειξάντος, τοὐναντίον ἤπερ ἐβούλοντο, τὴν προσοῦσαν αὐτοῖς πονηρίαν τήν τε κρυπτομένην φημὶ, καὶ τὴν κρύπτουσαν.

Ἡ δέ σου μεγαλειότης, ὡς ἔοικεν, ἐκ πολλοῦ τοῦτο καὶ μελετήσασα καὶ τεχνώσασα, σοφὴ τοῦ καλύπτειν ἐγένετο τὸ θηρίον, καὶ μέχρις ἂν ἀρνίῳ περιέτυχε, τὴν δορὰν οὐκ ἀπέθετο· ἐπιτυχοῦσα δὲ, καὶ ἀπεδύσατο, καὶ τὸν θῆρα ἔδειξε· καὶ τοσοῦτον, τό γε αὐτῆς μέρος, τὰ περιτυχόντα διέφθειρεν, ὅσον οὐδὲ τὰ περιφανέστατα τῶν ἀγριωτάτων θηρῶν ἐλυμήνατο ἄν. ἀλλὰ χαίρομεν καὶ τούτῳ, ὅτι λαθοῦσα προέλαβεν ἡμᾶς κρυπτομένη κακία, ἢ προκαταλαβόμενοι ἡμεῖς κολάσαι τὴν ὑπονοουμένην μοχθηρίαν· τὸ μὲν γὰρ καὶ σφάλλοιτ' ἂν πολλάκις οὐκ ἐπ' ὀλίγον· τὸ δὲ καὶ λαθὸν, τὴν ὑστάτην οὐκ ἂν φύγοι δίκην· ἀλλὰ ταῦτα γράφομεν, οὐχ ἵνα ἐπιστραφῇς (ἐπιστραφήσῃ γὰρ καὶ μὴ θέλων) ἀλλ' ἵνα γνῷς ὡς οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἔλαθες ἂν ἡμᾶς, εἰ μὴ συνεργὸν εὗρες τὴν ἡμετέραν φιλανθρωπίαν. Τὰ δ' ἄλλα ἐῤῥῶσθαί σε τὴν ψυχὴν μᾶλλον ἢ τὸ σῶμα ἐπευχόμεθα· καὶ τῶν τετολμημένων διὰ μετανοίας τὰ στίγματα ἀπαλείψαντα, καὶ οὐ τὸ πρόβατον, ἀλλὰ τὸ θηρίον εἰς τὸ παντελὲς ἀπεκδυσάμενον, μήτε ἐνταῦθα, μήτε ἐκεῖθεν εὐθύνας ὑφέξειν.

dentem. Tuâ autem magnificentiâ, quod par eſt credere, cùm à longo tempore meditatus, & artificiosè conſtruens fueris iſtud, prudenter beſtiam occultâſti; neq; pellem depoſuiſti priuſquam in agnum arreptum incidiſti: illo potitus, & exuiſti, & te beſtiam profeſſus es. In tantum verò oblata, quod tuas partes attinebat, diſcerpſiſti, ut nec crudeliſſimæ beſtiæ publica devorarent. Lætamur hoc ipſo tamen, quòd celata improbitas priùs nos occupavit, quàm ad coercendam ſuſpectam tantùm accingeremur; illud enim licèt ſæpenumerò aberret, non tamen in minimis; hoc, ſi latuerit, poſtremò vindictam non elongabit. Et hæc quidem ſcribo, non ut convertaris (nam licèt invitus olim converteris) ſed ut planè intelligas, quòd nè quidem ab initio nos latueris, ſed cooperantem noſtram expertus ſis clementiam. Cæterùm te animo magìs quàm corpore valere cupiam, & ut per pœnitentiam ſtigmata impreſſa eluas, nec velis ovem ſed beſtiam penitus deponere, ità ut, nec in hoc, nec futuro ſeculo ad calculos voceris & reddendam rationem.

NOTÆ.

AN idem ſit cum Pantoleonte, neſcio: certè conveniunt mores, & ἀναστροφὴ, & proxima ſunt nomina ſed Epiſtola 109. agnoſcit etiam Leonta Spatharium.

Ἐπιστ. λ'.

Γρηγορίῳ Σπαθαρίῳ κανδιδάτῳ αἰτησαμένῳ λύσιν ἀπορίας.

Ὁ ἀσπασμὸς ἄνωθεν· ἡ σύλληψις ἄσπορος· κύησις ἄφραστος· ὠδῖνες ἀλόχευτοι· σφραγὶς τῆς παρθενίας ἡ τῶν ὠδίνων διάλυσις· (ὁ γὰρ τόκος ἄφθορος καὶ ἡ τεκοῦσα παρθένος καὶ μετὰ γέννησιν) Θεὸς ἐν σαρκὶ τὸ τικτόμενον· χορὸς ἀγγέλων ᾆσμα τὸ θαῦμα ποιούμενοι· ἔνθα τοσούτων ὑψηλοτάτων συνδρομὴ, πῶς ἄν τις διαμφισβητήσειε, κἂν πάντα ἀσεβεῖν ἐθέλοι μελέτην, ὅτι μὴ οὐχὶ παρθένος ἡ παρθένος, καὶ μέχρι τέλους διέμεινε; Εἰ δὲ τὸ, Οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον,

Epiſt. 30.

Gregorio Spathario Candidato, roganti ſolutionem quæſtionis dubiæ.

SAlutatio de ſurſum: Conceptio ſine ſemine: parturitio inexplicabilis: partus ſine obſtetrice: virginitatis ſigillum: dolorum abſentia; (nam & ſine corruptione fuit generatio, & quæ peperit, poſt partum Virgo permanſit) quod naſcebatur, Deus erat in carne: Angelorum chorus admirationem cantum ſuum faciebant; ubi talium concurſus, & tantorum fuit, quomodo quis ambigere poſſet, haud intelligo, licet ipſi propoſita fuerit ſumma impietas, an Virgo virgo manſerit uſque in finem. Quòd ſi quidam fundamentum ſibi blaſphemiæ ſtruxerint illud, *Et non cognovit eam, donec pepererat Filium ſuum primogenitum,* intelligant

intelligant, illi quòd immaculatorum oraculorum veritas id volebat conſtitutum dare, quod opinionem, naturam, apprehenſionem tranſgreditur omnem, nempe ſine viri conſortio conceptionem & nativitatem; id verò prætermiſit, tanquam conſectarium, mente animóque concipiendum, quod deinceps fuit. Certè illam quæ in partu permanſit virgo, per reliquum vitæ curſum perſtitiſſe virginem, neque novum erat, nec paradoxum, potiùs id quod neceſſariò è præmiſſis conſequebatur. Sed & os Judæorum blaſphemum obturare volebat, qui de fornicatione natum ſine ſemine conceptum traducebant. Obviam igitur ivit eorum impiæ ſententiæ, dum manifeſtat & deprædicat intactam fuiſſe viro, quæ Filium pepererat. Illud præterea intelligere debent, quòd nec vocum earum vim voluerunt percipere, è quibus divina oracula conſtant; alioqui diffiteri non poſſunt *Donec* interdum per antidiaſtolen temporis ſecuturi uſurpari, interdum adhiberi ad rerum eximiarum & divinarum declarationem: ut in præſenti, non quidem ad diſtinguendum aliquod aliud tempus, ſed è contrà potiùs ad intimandum ſpatium immenſurabile. Exempla præſtò ſunt: *Conſurrexit etenim in diebus ejus juſtitia, & abundantia pacis, quoad uſque perduratura fuit luna.* Sed & ſcriptum eſt dixiſſe Patrem Filio, *Conſide à dextris mihi, uſquedum ponam inimicos ſcabellum pedum tuorum.* Et ad diſcipulos ait Salvator, *Ecce, ego cum vobiſmet ſum, uſque ad mundi conſummationem.* Liquet autem quod in iſtis illud Donec, non aliquod temporis interſtitium aut terminum ſubinfert, ſed vox illa, excellentiam rerum divinarum ſubindicat, & mentes legentium animóſque ad cogitandum tranſmittit extenſionem quandam indefinitam. Sed nec iſta tantùm ſignificat Donec, verùm & tertiam animadvertere eſt intelligentiam, quâ quidem nihil magni exceſsûs indicatur, tantummodo contrarium innuitur abſolutè antecedentis cujuſdam Donec: ut in iſtis, *Non reverſa eſt ad Noe columba, donec exarefacta erat terra.* Et alibi dicitur, *Donec conſenueritis, ego*

ὑπόθεσιν βλασφημίας ἑαυτοῖς τινὲς ἂν εὑρίσκουσιν, ἴστωσαν, ὡς ἡ τῶν ἀψευδάντων λογίων ἀλήθεια τὸ μὲν παράδοξον καὶ ὑπερφυὲς τὸ ὑπὲρ κατάληψιν ἠβουλήθη παραστῆσαι, ὅπερ ἐστὶ τόκος ἄνευ ἀνδρὸς ἐπιγνώσεως· τὸ δὲ μετὰ ταῦτα νοεῖν κατέλιπεν ὡς ἀκόλουθον. Τὸ γὰρ, τὴν ἐν τόκῳ παρθενεύουσαν, καὶ τὸ λοιπὸν διὰ βίου παρθενεύειν, οὔτε καινὸν ὅλως ἢ παράδοξον, ἀλλὰ καὶ τοῖς προειρημένοις ἐξ ἀνάγκης μᾶλλον ἑπόμενον· ἄλλως τε δὲ καὶ τῶν Ἰουδαίων τέως ἐπιστομίζειν ἔγνω τὸ βλάσφημον, οἳ ἐκ πορνείας τὸν ἄσπορον τόκον διέσυρον· διὸ καὶ πρὸς τὴν ἐκείνων ἵσταται κακόνοιαν, δι' ὧν τρανοῖ καὶ ἀνακηρύττει τῆς τεκούσης τὸ ἀνέπαφον· κἀκεῖνα δὲ συνιέτωσαν, ὅτι μηδ' αὐτὰς τὰς λέξεις, ἐξ ὧν οἱ θεῖοι χρησμοὶ, συνιέναι ἠβουλήθησαν· ἢ γὰρ ἂν τὸ, ἝΩΣ, κατέμαθον ἐνίοτε μὲν πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ ἐφεξῆς χρόνου παραλαμβανόμενον, ἐνίοτε δ' οὖν ἐπὶ δηλώσει μεγάλων μὲν ἔργων καὶ θεοπρεπῶν καθάπερ καὶ νῦν, οὐ μὴν πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἑτέρου χρόνου τινὸς, ἀλλὰ τοὐναντίον, εἰς ὑποδήλωσιν ἀπεράντου διαστήματος· καὶ ἀνὰ χεῖρα τὰ παραδείγματα. Ἀνατελεῖ γὰρ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη καὶ πλῆθος εἰρήνης, ἕως οὗ ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη. καὶ, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου (ἀνάγραπτός ἐστιν ὁ πατὴρ λέγων τῷ υἱῷ) ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου· καὶ, Ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ (πάλιν ὁ σωτὴρ τοῖς μαθηταῖς φησιν) ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. καὶ δῆλον, ὡς ἐνταῦθα τὸ, ἝΩΣ, οὐ χρονικόν τι μεθόριον καὶ πέρας παρίστησι, μέγεθος δὲ θείων πραγμάτων ἡ λέξις συμπαραδηλοῦσα εἰς ἀπεριόριστον παράτασιν τὸν νοῦν τῶν ἐντυγχανόντων ἀναπέμπει. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τρίτον ἐστὶν ἰδεῖν αὐτοῦ σημαινόμενον, δι' οὗ μέγα μὲν καὶ ὑπερῖσχον οὐδὲν ὑποδηλοῦται, ἁπλῶς δὲ τὸ ἐναντίον τοῦ προτέρου ἝΩΣ, διασημαίνεται· ὡς τὸ, Οὐκ ἀνέστρεψε πρὸς τὸν Νῶε ἡ περιστερὰ, ἕως τοῦ καταξηρανθῆναι τὴν γῆν· καὶ, ἝΩΣ ἂν καταγηράσητε,

ἀλλαχοῦ φησὶν) ἐγώ εἰμι ὁ Θεός· καὶ ἄλλα μυρία, δι' ὧν εὔδηλον καὶ τοῖς λίαν ἐθελοκωφοῦσι καθίσταται, ὡς ἀντὶ τοῦ διηνεκῶς, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα, ἡ λέξις παραλαμβάνεται. ὅταν οὖν δείξωσιν οἱ πάντα θρασεῖς, μετὰ τὴν τῆς σελήνης ἀνταναίρεσιν, τὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν δικαιοσύνην εἰς τὸ μὴ ὂν καταδύουσαν, καὶ τὸ πλῆθος αὐτοῦ τῆς εἰρήνης ἐμειούμενον, καὶ εἰς ἔχθραν διαχεόμενον· καὶ μετά γε τὸ ὑποτεθεῖναι τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας τοῦ πατρὸς παρακινούμενον τρέποιτο (τὸ δὲ τὸ βλάσφημον εἰς τὰς τῶν ἀναισχυντούντων κεφαλάς,) εἶτα δὲ καὶ μετὰ τὴν συντέλειαν τοῦ αἰῶνος, ὅτε μᾶλλον αὐτοῖς ἡ οἰκείωσις, τῶν μαθητῶν ἀφιστάμενον· καὶ ἐπειδὰν καταγηράσωσιν οἱ τότε ἄνθρωποι, μηκέτι ὄντα τὸν Θεόν. εἰ βούλει δὲ καὶ τὴν περιστερὰν μετὰ τὸ ξηρανθῆναι τὴν γῆν πρὸς τὸν Νῶε ἀναστρέψασαν· τότε διαπορήσωσιν, καὶ εἰ μετὰ τὸν ἄρρητον καὶ παρθένιον τόκον, ἀνδρὸς ὁμιλίαν ἡ παρθένος ἐμελέτησεν. Εἰ δὲ μὴ κατ' ἐπιστολὴν ἔγραφον, πλείους ἄν, Θεοῦ διδόντος, τὰς ἀποδείξεις σοι παρεθέμην· ἀλλ' ἱκανὰ καὶ ταῦτα οἷς μὴ μετὰ τῆς ἀγνοίας καὶ ἡ διάνοια προσαπώλετο· τὰ δ' ἄλλα, ψυχῇ καὶ σώματι ἔῤῥωσο.

Deus ſum. & ſexcenta hujuſcemodi in promtu ſunt, quæ vel valdè affectatè ſurdos hos docere poſſunt, quòd vox illa uſurpari ſolet pro *Continuò*, & *In ſecula.* Cùm igitur docuerint audaciſſimi, quòd poſt lunæ ablationem Chriſti Dei noſtri juſtitia in nihilum receſſura ſit, & pacis ipſius abundantiam minuendam, vel in odium & inimicitias diſſeminandam; aut quòd cùm ſubjecerit inimicos ſuos ſub pedibus ſuis, de loco conſeſsûs ad dextram ſui Patris deturbabitur (interim in autorum capita hæc blaſphemia convertatur) & poſt ſæculi conſummationem, cùm multò propinquiùs illi conjungentur diſcipuli, cum ab iis receſſurum; aut Deum non ulteriùs futurum, poſtquam illi homines ætate provehantur; aut docuerint, poſt arefactam terram columbam ad Noe rediiſſe, tunc addubitent, nec impedio, an poſt partum virgineum inexplicabilem, de virili conſortio Virgo cogitaverit. Quòd ſi non epiſtolam ſcriberem, plures adhuc, cum bono Deo, tibi repræſentarem demonſtrationes. Sed iſtæ ſufficient ſatis iis omnibus, qui non unà cum ignorantia, & mentis ſuæ fecerunt jacturam. Cætera, Valeas animo & corpore.

NOTÆ.

Σπαθαρίῳ Κανδιδάτῳ]. Legendum ὑφ' ἓν, Σπαθαροκανδιδάτῳ, ut in Epiſtolis 147, & 151. Nempe qui & in ordine Candidatorum conſtitutus fuit, & etiam Spatharius. Sunt enim Κανδιδάτος, Σπαθάριος, & Σπαθαροκανδιδάτος tria diſtincta officia. Meurſius in hac voce apud Lexicon mixobarbarum ait inter Epiſtolas Photii duas eſſe inſcriptas Theodoto σπαθαρίῳ κανδιδάτῳ. & reſcribit è conjectura, σπαθαροκανδιδάτῳ. Quos codices ille vidit, neſcio. In noſtris ità rectè ſcribebatur, Epiſtolæ 147 & 151. quas duas intellexit; ubi etiam in iſta 30. cujus non meminit. Ἀσπασμός.] Angelicam ſalutationem beatæ virginis perſtringit breviter, ut & totam Incarnationis οἰκονομίαν. Videtur autem Gregorius iſte Helvidii Hæretici blaſphemiam renovâſſe contra perpetuam virginitatem τῆς Θεοτόκου Μαρίας, quam credit Eccleſia virginem fuiſſe ante partum, virginem ſemper manſiſſe poſt partum, virginem fuiſſe & in partu. quod Tertullianus & Novatores quidam negant. Locus hic poſt Hieronymum à multis tractatur, ſed à nullo magis diſtinctè quàm Photio. [Προϊέμενον, legendum vel ἀμαυρούμενον, vel ὂν καὶ μειούμενον.

Ἐπισ. λα΄.

Ταρασίῳ Πατρικίῳ ἀδελφῷ ἠγαπημένῳ.

Εἰ μηδεὶς τῶν ἀδικούντων, καὶ ὅλως ἁμαρτανόντων, καὶ χεῖρας εἶχε φθάσασα τὴν δίκην, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ τῆς ἀρετῆς ἐργάται, τὸν βίον ἔτριβον ἐν ταλαιπωρίᾳ, οὐκ ἂν σοι λίαν ἀτόπως ὁ περὶ προ-

Epiſt. 31.

Taraſio Patricio prædilecto Fratri.

SI nemo prorſus improborum, & peccatis penitus deditorum vindictam præ manibus præſentem haberent, ſed virtutis operatores, univerſi omnes, vitam tranſigerent per miſerias, haud abſurdè tibi videretur de providentia

videntia, ratio manca atque mutila: ſed cùm plurimi eorum, qui ſe nequitiis dediderunt, in ipſo improbitatis actu, pœnas dediſſe cognoſcantur, & qui ſecundum virtutis tenorem ſemet confirmârunt, proſperè vixiſſe intelligantur; omnino neceſſe eſt, ut ſtultum ſit obloqui providentiæ: quod ſi illud te contra eam ſtimulat, quia non indifferenter omnes hac in vita percipiant merita ſua, ſcias oportet, re per id quo contra depugnare illam reris, vel maximè ejuſdem vim irreſiſtibilem & ſapientiam celebrare. Certè, ſi omnes per præſentem vitam, vel rationem reddere de peccatis cogerentur, vel eò quòd meliorem partem fuerint amplexi, gloriam, honorem, beatitudinem hîc aſſequerentur, omnino fruſtra futurum aliquod judicium expectaretur (quod tamen à ſuprema ſapientia & cura divina ordinatur:) ſed inſuper violentum quid & coactitium videretur, à malo abſtinuiſſe; ſi horrerent delinquentes è veſtigio ſemper ſequens & adhærens ſupplicium; quo pacto fieret, ut non de electione melioris ſententiæ, ſed metu potiùs, & timiditate, à malo deterrerentur: accedit quòd virtutis operatio, non ex aliquo virtutis reſpectu, ſed mercedis intuitu ſuſciperetur; nulla bonorum à malis diſtinctio ſtatueretur: ſed nec à quibuſdam, ut regnum cœlorum conſequantur, aut ut divina mandata cuſtodiant, virtutis actus, ejuſdémque frequens uſus ex amore Dei, proficiſcerentur, quidam autem in eum finem id agerent, ut præſentis vitæ curſum ſuaviter tranſmittant, & beatè: ulterius autem id quod longè pulcherrimum eſt, nimirum certamina, propter quæ adita juſti coronantur, tollerentur, ſi nemo prorſus hujus vitæ miſeriis & calamitatibus conflictaretur. Nec hæc tantùm dixero, ſed adjiciam id quod nullâ de prioribus demonſtrationibus eſt invalidius, eſſet hoc à Deo qui ſupplicium augeret, & vehementius in delinquentes irâ excandeſceret. Quod utrumque alienum eſt à divina bonitate; velle enim coronas auferre, & pœnam machinari acerbiſſimam, eámq; ſine alleviamento, longiſſimè recedit à bono moderatoris animo, fieri enim non poteſt, quin ſupplicium contra peccantes inexorabile ſit ſtatutum, & in ſolidum mera vindicta.

νοίας λόγος ἐχώλευεν. ἐπεὶ δὲ πολλοὶ καὶ τῶν τὴν κακίαν μετιόντων, παρ' αὐτὰς τὰς πράξεις ὤφθησαν τὰς δίκας δεδωκότες, καὶ τῶν ἀρετῇ ῥυθμιζομένων εὐπαθοῦντες εἰσὶν ἐγνωσμένοι, πῶς οὐκ ἀνόητος ἡ κατὰ τῆς προνοίας ἐπίνοια; Εἰ δ' ὅτι μὴ πάντες ἐνταῦθα κομίζονται τὰ ἐπίχειρα, τοῦτό σε κατ' αὐτῆς ἀνερεθίζει, ἴσθι ὡς δι' ὧν ἔγνως αὐτῇ μάχεσθαι, μᾶλλον αὐτῆς ἀνακηρύττεις, μετὰ τῆς σοφίας, τὸ ἄμαχον. Εἰ γὰρ πάντες ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, οἱ μὲν τὰς εὐθύνας εἰσεπράττοντο τῶν ἡμαρτημένων, οἱ δὲ, ἐφ' οἷς εἵλοντο τὰ ἀμείνω, δόξης καὶ τιμῆς ἀπήλαυον καὶ εὐδαιμονίας, μάτην τε ἂν τὸ ἐκεῖθεν κριτήριον συνέστηκε (ὅπερ ἐστὶ τῆς ἀνωτάτω Θεοῦ σοφίας καὶ κηδεμονίας,) καὶ βίαιον ἄλλως καὶ ἀκούσιον ἡ τοῦ κακοῦ φυγὴ ἐπεδείκνυτο· δεδιότων, ὡς εἰκὸς, τῶν πλημμελούντων ἐγνωκότων, τὴν παραυτίκα τιμωρίαν· καὶ οὐχὶ γνώμης ἀγαθῆς αἱρέσει, δειλίᾳ δὲ μᾶλλον ἀπὸ τῆς κακίας διασπωμένων. ἀλλά γε δὴ καὶ μισθαρνίᾳ καὶ οὐκ ἀρετῇ, τῆς ἀρετῆς ἐτύγχανεν ἂν ἡ ἐργασία· καὶ οὐκέτι διάκρισις τῶν σπουδαίων καὶ τῶν φαύλων ἐγεγόνει· οὐδέ τισι μὲν, ἵνα τῆς ἐκεῖθεν τύχωσι βασιλείας, καὶ ἵνα δεσποτικὰς συντηρήσωσιν ἐντολὰς, ἡ ἀρετῆς πρᾶξις, καὶ ἡ ταύτης χρῆσις ἐξ ἔρωτος θείου, τισὶ δὲ ἵνα τὸν παρόντα βίον ἐν ἀπολαύσει διαγάγωσι καὶ εὐδαιμονίᾳ. ἄλλως τε καὶ τὸ πάντων κάλλιστον, τοὺς ἀγῶνας λέγω ἐφ' οἷς οἱ δίκαιοι μάλιστα στεφανοῦνται, ἀναιροῦντός ἐστι τὸ μηδένα τούτων βούλεσθαι τοῖς παροῦσι πόνοις ἐνταλαιπωρεῖσθαι. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ, ὃ τῶν εἰρημένων οὐδενὸς εἰς ἀπόδειξιν ἀσθενέστερον, αὔξοντός ἐστι τὴν τιμωρίαν καὶ ὑπεροργιζομένου κατὰ τῶν ἁμαρτανόντων· ὧν ἑκάτερον ἀλλότριον τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας. τότε γὰρ στεφάνους ἀφαιρεῖν, καὶ τὸ πικρότατον καὶ ἄκρατον μηχανᾶσθαι τιμωρίαν, πόρρω καθέστηκε τῆς ἀγαθοειδοῦς ἐπιστασίας, πῶς δ' οὐκ ἂν εἴη τοῖς ἁμαρτάνουσι σφόδρα καὶ ἀπαραίτητος, καὶ ὅλον τρυγίας ἄκρατος ἡ

τιμωρία τρόπον τινὰ παρεσκευασμένη, ὅταν ἐπὶ τοσοῦτον μὲν ὑπερβλύσῃ ἡ τῆς εὐεργεσίας, ὥστε ἐξὸν ἀμείνον βιοῦντας, καὶ τῆς ἐντεῦθεν εὐπαθείας, καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἀγαθῶν ἀπολαύειν· τοῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀντὶ τῶν χειρόνων, ἀφαίρεσις ἔπεισι τῶν κρειττόνων. ὥστε τὸ, μὴ πάντας τοὺς σπουδαίους ἐνταῦθα τὸν βίον ἔχειν ἐν εὐπορίᾳ, μηδὲ τοὺς φαύλους ἅπαντας ἐν ταλαιπωρίᾳ, τῆς ἄκρας ἐστὶ περὶ τὸ ἀνθρώπινον φιλανθρωπίας τε καὶ κηδεμονίας. Κολάζονται τοίνυν ἐνταῦθά τινες τῶν μὲν σπουδαίων, ἐπὶ τῇ τῶν στεφάνων ἀπολήψει, καὶ ἵνα μᾶλλον αὐτοῖς ὁ θεῖος ἔρως θαυμαστὸς*, ἡλίκος καὶ ταῖς θλίψεσιν ἀνακμάζων ἐπιδείκνύοιτο. εἰ βούλει δὲ καὶ ἵνα μὴ, ὡς ὁ θεῖος Παῦλός φησιν, ὑπεραίρωνται, μηδέ γε μείζους, ὑπὲρ ὃ ὁρῶνται, παρ' ἐνίοις νομίζονται. Σὺ δέ μοι τοῦτο, εἰ βούλει, καὶ διότι μεγάλαις τε καθαραῖς ἡδοναῖς ταῖς κατ' ἀρετὴν ἐντρυφῶσι καὶ διαχέονται, * δίκαιον ἂν εἴη, ὥσπερ στύφοντί τινι καὶ συνάγοντι φαρμάκῳ προσομιλεῖν (καὶ) ταῖς θλίψεσι· καὶ ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις διὰ τῆς ἀσθενείας αὐτῶν πλέον ἐκλάμπει καὶ θαυμάζεται. ἀλλὰ καὶ εἰς τελείαν αἰσχύνην τοῦ πονηροῦ καὶ κατάπτωσιν, ὅτι καὶ τοῖς τῶν πειρασμῶν ἱδρῶσι περιστάζόμενοι, οὔτε τὸν τῆς ἀρετῆς τόνον ἔλυσαν, οὐδ' εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ πάλην κατεμαλακίσθησαν. Οὐ πάντες δὲ τοῖς πειρασμοῖς παραδίδονται, ἵνα μὴ τοῖς ἀσθενεστέροις, κατὰ τῆς προνοίας, οἱ λογισμοὶ συνταράσσωνται· κολάζονται δὲ καὶ τῶν φαύλων οἱ μὲν ἐπὶ καθαρσίου μολυσμάτων, ὅσοις μετριώτερόν τι διημάρτηται· οἱ δὲ εἰς παράστασιν τοῦ πικροτέραν αὐτοῖς πάντως ἀποκεῖσθαι τὴν βιωμένων ἐκεῖθεν τὴν εἴσπραξιν, καὶ ἵνα καὶ τοῖς ἀνοήτοις τῆς τοῦ Θεοῦ μισοπονηρίας συναίσθησις γένηται. Οὐ πάντες δὲ, ἵνα μὴ μάτην τοῦ αὐτεξουσίου ἀπελέγχηται τὸ φιλότιμον· καὶ ἵνα καθαρὸν ἐξουσίας τε καὶ ἀμίαντον συναποδείκνυται τῆς τῶν ἐντολῶν νομοθεσίας τὸ ὠφέλιμον· καὶ διότι μένει τὸ κοινὸν ἐκεῖθεν τε πάντων κριτήριον. Πολλοὶ δὲ πάλιν ἐν εὐπαθείᾳ

* ἰσ. εἴη.

* γ. δίκαιοι

tio præparata, cùm in tantum ebulliat beneficentia, ut liceat iis qui honeſtiùs vixerint & præſentis vitæ felicitate, & futuris bonis perfrui: Qui verò non ità comparantur, loco pœnarum ſubit præmiorum ablatio: Quocirca quòd non omnes viri probi ad voluntatem res hîc affluentes habent; nec improbi omnes miſeriis involvantur, ſummum circa humanum genus Dei amorem enunciat procurationémque. Ideo hîc puniuntur quidam boni, ut coronis deinceps redimantur, ut magis ad amoris Dei admirationem excitentur, cùm vel per tribulationes appareat & efflore-ſcat; ſi autem & illud tibi arridet, quod divinus Paulus habet, adjiciam; ſit hinc ut ne nimis efferantur ipſi, nec multò quibuſdam videantur auguſtiores, quàm quod oculis uſurpantur. Tu mihi etiam & illud cogita, ſi placet, quòd cùm ſummis & quidem defœcatiſſimis virtutis voluptatibus perfuſi quaſi luxuriant, par & æquum fuerit, ut porro velut conſtringens, & conſtipans iis propinaretur, hoc eſt ut ſubeant afflictiones; præterea, eò quòd divina gratia multò magis per ipſorum infirmitates elueſcit, & habetur admirationi. Quin ulterius ad conſummatam nequitiæ pudefactionem & depreſſionem, eùm qui certaminum ſuorum & tentationum ſudoribus diffluunt, nihil de virtutis tenore remiſerint, nec mollitie fracti fuerint, quo minùs inirent colluctationem: Sed nec indiſcriminarim omnes ad tentationes tranſmittantur, ne qui ſunt infirmiores, cogitationibus conturbentur de providentia; improborum etiam aliqui, qui nimirum tam enormiter non deliquerunt, ideo plectuntur, ut purgentur ipſorum ſordes, aliqui autem ad extenſionem magis acerbam rationis reddendæ olim eorum quæ in vita patrârant impiè, quo etiam ſine inſipientiores perſentiſcere queant, quantùm odio eſt improbitas Deo: Non omnes porro, nè liberi arbitrii ſtudium & induſtria, fruſtra fuiſſe adhibitum convincatur, ut poteſtatis quæ adeſt puritas, & impermixtio, ſimul cum utilitate manifeſtetur, quæ reſultat ab divinæ legis obſervatione: de qua quidem obſervatione judicium oportet omnes & ſingulos ſubire in futuro ſeculo. Rurſus, cum quiete & felicitate

felicitate multi viri juſti ideo vivunt, ut conſolationi, refrigerationi, & communi cuidam commodo inſerviant vicinis ſuis, & in pignus futuræ oblectationis, ut oculum confirment aliter diſpoſitum, ad rectè quæ hîc fiunt perſtringendũ: Non omnes porro, ne gratia quæ virtuti debetur, perſoluta fuiſſe putetur, acceptâ mercede temporali; atque ut ne ſupplicium illud graviſſimum nec intermixtum ſecundùm menſuram quandam videatur aberrantibus apparatum intolerabilem, acſi nulla reſtaret de peccatis adhibenda apologia; quorſum verò, & hîc, & in futuro ſæculo liceret ad voluntatem vivere? tu quidẽ poſt pœnam utrolibet conſtitutam, pro melioribus pejora permutâſti; nec bonitatis ſuperabundantia, exigendæ rationis comparata ſuperabundantiæ, hyperbole reputetur: Similiter & ſecundo curſu, multa in præſenti feruntur impiis, ut ſi probitatis aliquod ab iis geſtæ vel veſtigium apparuerit, illi in hac vita præmium accipiant, cùm nimis ſit imbecillus actus, ut pertingat ad futuram ibi retributionem: ſed & ne miſerias illi ſuas, ad prætexendas allegarent improbitates ſuas. Nequaquam vero cum ſingulis rectè inceditur, ne vitiorum via diffuſior facta, multos præcipitaret in barathrum; neve magis adhuc magiſq; qui peccatis oblectantur, ad inſenſationem deviarent, nec judicium Dei multorum ludibrio exponeretur; ſunt & alia ſexcenta, unde liceat providentiæ divinæ bene faciendi propoſitum, ſapientiam, humanum judicium, omnem cenſuram, & inveſtigationẽ, ſuperantem intueri. Hiſce tu & hujuſcemodi meditationes accommodando, & cogitationes tuas occupando, ab illius confuſionis, & anomaliæ opinionibus quam in præſentis vitæ rebus videre videris, te expeditum reddes; & nec quæ nobis obvenere calamitates, aut continuatæ tentationes, contra providentiam, armis te inſtruant: Sive enim, quod nobis in votis eſt, ab inde plures ſordes abluamus, hoc modo ſummus divinę ſapientię & miſericordiæ gradus per providentiam colluſtratus oſtenditur: Sive, quod ture opinaris, luctus ſubimus & certamina; noli nobis coronas futuras invidere,

διαφεύγουσι τὸν μὲν δικαίων, παράκλησις καὶ παραψυχὴ καὶ κοινὸν ἀγαθὸν τοῖς πλησίον προκείμενοι, καὶ εἰς ἀρραβῶνα τῆς μελλούσης ἀπολαύσεως, καὶ ἵνα τὸν ἀλάθητον πιστεύουσιν ὀφθαλμὸν καὶ τὰ ἐνταῦθα ἐποπτεύειν. Οὐ πάντες δὲ, ἵνα μὴ προσκαίρῳ μισθῷ τῆς ἀρετῆς ἡ χάρις δόξῃ διαλύεσθαι· καὶ ἵνα μὴ βαρυτάτη καὶ ἄκρατος τοῖς παρολισθοῦσι, τρόπον τινὰ, παρεσκευασμένη εἴη ἡ τιμωρεία, ἅτε δὴ παντελῶς εἰς ἀναπολόγητον αὐτοῖς περιϊσταμένης τῆς ἁμαρτίας. τί γὰρ, ἐξὸν κἀνταῦθα κἀκεῖθεν ἐν εὐπαθείᾳ διάγειν; σὺ δὲ, μετὰ τῆς ἑκατέρωθεν ποινῆς, τῶν κρειττόνων ἤλλαξω τὰ χείρονα· μηδὲν ὑπερβολὴ χρηστότητος, ἢ τῶν εἰσπράξεων ὑπερβολὴ μεμηχανημένη, νομίζοιτο. Ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν ἀδίκων πολλοῖς τὰ παρόντα κατὰ ῥοῦν φέρεται, ἵνα εἴ τι καλοκἀγαθίας ἴχνος αὐτοῖς διεπράξη, ἐντεῦθεν ὡς τὴν ἀντιμισθίαν ἐπειληφότες, ἐξασθενούσης τῆς πράξεως παρατείνεσθαι πρὸς τὴν ἐκεῖθεν μισθαποδοσίαν· εἰ δὲ καὶ ἵνα μὴ πρόφασιν τῆς κακουργίας τὴν ταλαιπωρίαν προβάλλωνται. Οὐκ εἰς πάντας δὲ αὐτῶν τὰ τῆς εὐθείας διαβιβάζεται, ἵνα μὴ ἡ τῆς κακίας τρίβος, ἐπὶ πλέον ἀνευρυνομένη, πολλοὺς ἑλκύσῃ πρὸς βάραθρον· καὶ ἵνα μὴ πρὸς ἀναλγησίαν ἔτι μᾶλλον οἱ φιλαμαρτήμονες ἀποκλίνωσι· καὶ ἡ θεία ψῆφος τοῖς πολλοῖς εἰς χλεύην νομίζοιτο. καὶ μυρία ἄλλα δι' ὧν τῆς προνοίας τὸ ἀγαθουργόν τε καὶ σοφὸν καὶ ὑπὲρ ἀνθρωπίνην κρίσιν τε καὶ μεθοδείαν καὶ ἔρευναν ἐπιθεάσασθαι. Τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις ἐμμελετῶν, καὶ τοὺς λογισμοὺς ἐγγυμναζόμενος, τῆς δοκούσης ἐν τοῖς παροῦσιν ἀνωμαλίας καὶ συγχύσεως σαυτὸν ἀναλάμβανε, καὶ τὰ περὶ ἡμᾶς πάθη, καὶ τῶν πειρασμῶν ἡ συνέχεια, μηδέν σε κατὰ τῆς προνοίας ὁπλιζέτω. Εἴτε γὰρ, ὡς ἡμεῖς εὐχόμεθα, δι' αὐτῶν τοῦ πλείστου ῥύπου καθαιρόμεθα, ἐντεῦθεν μᾶλλον τὸ ὑπέρσοφον καὶ φιλάνθρωπον τῆς προνοίας λαμπρῶς διαφαίνεται. Εἴτε, καθάπερ αὐτὸς νομίζεις, ἄθλους καὶ ἀγῶνας ὑπερχόμεθα, μήτε τῶν ἐκεῖθεν ἡμᾶς στεφάνων

φθονήσῃς καὶ τῆς προνοίας τὸ διὰ πάντων ἀγαθουργὸν καὶ μεγαλεῖον ἐκθειάζων μᾶλλον ἐπιγίνωσκε. Εἴη δὲ τὰ ἡμέτερα πάθη χρηστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀεὶ ἡμᾶς σπλαγχνιζομένου, τῶν προειρημένων τὸ ἕτερον· ἀλλὰ μὴ βαρυτέρας τιμωρίας καὶ ἀπαρακλήτου προοίμιον.

providentiæ autem per omnia permeantis, opera bona & illuſtria magis apud animum recognoſce. Noſtræ autem paſſiones, per viſcera miſericordiæ Dei noſtri erga nos, in alterutram partem præallegatarum concedant, non autem procemium, aut initium fiant gravioris cujuſdam, & inconſolabilis ſupplicii.

NOTÆ.

TAρασίῳ ἀδελφῷ] An frater Photii germanus fuerit Taraſius, utroque aut altero parente genitus haud certè ſcio. Nuſquam extat apertum teſtimonium; ſed paſſim in hanc ſententiam feruntur. In apographo librorum à ſe per legationem lectorum vocatur, ὁ ἠγαπημένος ἡμῶν ἀδελφὸς Ταράσιος· & in fine operis habetur, ἠγαπημένῳ ἀδελφῷ Ταρασίῳ. Sed hæc non probant fuiſſe germanum, (ut nec Conſtantinum aut Sergium inſcriptio) Extant autem ad Taraſium iſtum octo epiſtolæ. Continet autem Epiſtola, inſignem divinæ providentiæ, & apologiam, & explicationem. [Legendum, ἵνα μᾶλλον αὐτοῖς ὁ θεῖος ἔρως θαύμασιν εἴη. legendum etiam, νομίζοντας. Hinc nactus occaſionem, ſuarum calamitatum conſulationem perſequitur quam Chriſtianiſſimè. Miror autem & indignor Baronium ſic ubique inſultare miſeriis, hominis certè doctiſſimi, & niſi quod erat in Romanam Eccleſiam animo alienior, Nicolai injuriis irritatus, inculpabilis.

Ἐπιστ. λβʹ.

Θεοκτίστῳ ἡγουμένῳ.

ΕΠαίνει τὰς ἀρετάς· μὴ θαύμαζε δὲ κατὰ πρόσωπον, τοὺς σοὺς μαθητὰς μετιόντας αὐτάς· τὸ μὲν γὰρ, προτροπὴ καὶ παράκλησις, ἀγαθοεργίας ἐστί· τὸ δὲ, τῆς κολακείας οὐχ ἵστησι μακράν, καὶ πρὸς οἴησιν τοὺς θαυμασθέντας ἢ μαλακίαν τοῦ τόνου τῆς ἀρετῆς εἴωθεν ὑποχαλᾶν· δι᾽ ὧν τὸ γλυκὺ τῶν κατὰ θεὸν πόνων πέφυκεν ἀπαξαρρεῖν, καὶ αἱ τῆς σαρκὸς ἀναζωπυροῦνται ἡδοναί.

Epiſt. 32.

Theoctiſto Hegumeno.

VIrtutes lauda; coram vero & in facie Diſcipulos nè laudes, qui ſequuntur eas; inſtigare, & adhortari, boni operis pars eſt; laudare coram, nec te ſummovet longè ab adulatione, & cum admiratione laudatos, vel ad ſui opinionem perducere, vel virtutis tonum in mollitiem animi relaxare ſolet; hinc fiat, ut laborum ſecundùm Deum ſuſceptorum dulcedo defluat, & carnis excitentur, velut igne afflato, voluptates.

Ἐπιστ. λγʹ.

Ἰωάννῃ σπαθαρίῳ τῷ Χρυσοχέρῃ.

ἩΤῆς τριάδος σύγχυσις, ἀναίρεσιν τῶν προσώπων ποιεῖ· ἡ δὲ τῆς οὐσίας διαίρεσις, ἀλλοτρίωσιν καὶ κατατομὴν ἐπιποιεῖ τῆς θεότητος· φεῦγε τὸν παρ᾽ ἑκάτερα τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ κρημνὸν, καὶ κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὅρους τε καὶ θεσμοὺς, μίαν οὐσίαν καὶ θεότητα ἐν ὑποστάσεσι καὶ προσώποις τρισὶ λάτρευε καὶ προσκύνει, τὴν τῶν χριστιανῶν θεολογίαν τούτοις συγκεφαλαιούμενος ἀνακήρυττε.

Epiſt. 33.

Joanni Spathario, Chryſocheri.

TRinitatem confundere, perſonas eſt tollere, ſubſtantiæ divulſio Deitatis alienationem, & confectionem introducit: præcipitium utrumque fugito extra regiam viam conſtitutum, & juxta Leges, ſcita, & determinationes eccleſiaſticas, unicam ſubſtantiam & Deitatem in Tribus ſubſiſtenciis & perſonis venerare, & cole; & Chriſtianam de Deo fidem, vel Theologiam hiſce comprehenſam prædicato.

Epiſt.

Epiſt. 34.

Eidem.

QUemadmodum in Theologia, tres confiteri ſubſtantias, multos deos inducit, & propterea Atheiſmum; ità unam ponere hypoſtaſin, aut ſubſiſtentiam, Judaiſmum reſipit & Sabellianiſmum. Eodem modò & in Incarnationis diſpenſatione, unicam naturam & hypoſtaſin imaginari, Manichaicum reſpicit: Duas naturas, & hypoſtaſes duas Paulianiſtas reſipit, oſores Chriſti. Quid igitur faciendum? Hoc nempe: ut mediam viam inſiſtentes, omnibus veſtigiis dogma premamus eccleſiaſticum, quod blaſphemiam ex utraq; parte declinat, & devitat, illud autem docet, unam in Chriſto hypoſtaſin, naturam duplicem ſecundùm divinum ſenſum profiteri.

Ἐπιστ. λδ΄.

Τῷ αὐτῷ.

Ὥσπερ ἐπὶ τῆς θεολογίας, τὸ, τρεῖς ὁμολογεῖν οὐσίας, πολύθεον, καὶ διὰ τοῦτο ἄθεον· καὶ τὸ μίαν λέγειν ὑπόστασιν, Ἰουδαϊκὸν καὶ Σαβέλλιον· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας, τό, τε μίαν φύσιν φρονεῖν, καὶ μίαν ὑπόστασιν, Μανιχαϊκὸν καὶ ἀπόβλητον· καὶ τὸ, δύο φύσεις, καὶ δύο ὑποστάσεις, Παυλιανιστῶν καὶ μισοχρίστων. Τί οὖν δεῖ ποιεῖν; τὴν μέσην καὶ ἐκκλησιαστικὴν δόξαν ἰχνηλατεῖν, ἥτις τὴν ἑκατέρωθεν ἀποκλίνουσα καὶ ἐκτρεπομένη βλασφημίαν, μίαν ὑπόστασιν ἐπὶ Χριστοῦ, δύο δὲ φύσεις θεοφρόνως ὁμολογεῖ δογματίζουσα.

Epiſt. 35.

Eidem.

QUemadmodum Neſtorius de contaminatis calleibus Pauli Samoſatenſis bibens, ebrius evaſit impietate: ità & propriæ religionis ſemina Eutyches, de acerbis Manetis paraphyſi colligens, doloris ſibi panem & perditionis, necnon ſequacibus ſuis, apparavit: Orthodoxorum verò chorus, adſcito ſibi doctore, non tam Petro Apoſtolorum Coryphæo, quam ipſo Domino communi, & Creatore, *Vos enim*, inquit, *nè in terris vocabitis Rabbi, unus enim Doctor veſter Chriſtus eſt*, duarum naturarum in una hypoſtaſi Verbi, & Deitatis nimirum & humanitatis, clariſſimè profitentur; ídque inconfuſim, ità enim ipſamet nos edocuit Veritas: Filium enim hominis ſe appellans, &, per Petrum Coryphæum Apoſtolorum, Filius viventis Dei ſalutatus, utrumque confirmavit: alterum in eo quod Ipſe dixit, alterum quod dictum de ſe agnovit. Quocirca rectæ confeſſionis præmium Petro, regni cœlorum claves in manus dedit; & in ejus confeſſione Eccleſiam fuiſſe ſtabilitam, & contra portas inferni communitam, adeò

Ἐπιστ. λε΄.

Τῷ αὐτῷ.

Ὥσπερ Νεστόριος τῶν θολερῶν ναμάτων ἀπάσας τοῦ Σαμωσατέως Παύλου, εἰς μέθην ἀσεβείας ἐξέπεσεν· οὕτως Εὐτυχὴς τῆς οἰκείας θρησκείας τὰ σπέρματα ἐκ τῆς Μανοῦ πικρᾶς παραφυάδος δρεψάμενος, ὀδύνης ἄρτον καὶ ἀπωλείας ἑαυτῷ καὶ τοῖς πειθομένοις, κατειργάσατο· ὁ δὲ τῶν ὀρθοδόξων χορὸς, τὸν κορυφαῖον Πέτρον, μᾶλλον δὲ τὸν αὐτοῦ καὶ ἡμῶν κοινὸν δεσπότην καὶ ποιητὴν, διδάσκαλον προστησάμενοι (ὑμεῖς γὰρ φησι μὴ καλέσητε ἐπὶ τῆς γῆς Ῥαββί· εἷς γάρ ἐστιν ὁ διδάσκαλος ὑμῶν ὁ Χριστὸς) τὴν δύο φύσεων ἐν τῇ μιᾷ ὑποστάσει τοῦ λόγου, τῆς τε θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, λαμπρῶς ἀνομολογοῦσι τὸ ἀσύγχυτον. τοῦτο γὰρ αὐτὸς ἐδίδαξεν ἡ ἀλήθεια· υἱὸν γὰρ ἀνθρώπου ἑαυτὸν εἰπὼν, καὶ παρὰ τοῦ κορυφαίου Πέτρου, υἱὸς τοῦ ζῶντος Θεοῦ ἀναρρηθεὶς· τὸ μὲν, οἷς αὐτὸς εἶπε· τὸ δὲ, οἷς ἀπεδέξατο, ἐβεβαίωσε· διὸ, καὶ μισθὸν τῷ Πέτρῳ τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας, τάς τε κλεῖς τῆς βασιλείας ἐνεχείρισε, καὶ ἐπὶ τῇ αὐτοῦ ὁμολογίᾳ ἐπερεῖσθαι τὴν ἐκκλησίαν· καὶ κατὰ πυλῶν ᾅδου καὶ πα-

ut

σεις αἱρετικῆς ἀθυροστομίας, λαμπρὰ φέρειν τὰ νικητήρια ἐκραταίωσε.

ut obturatis hereticorum quibuſcunque labiis, lemniſcata indè trophæa tulerit, multâ aſſeveratione confirmavit.

NOTÆ.

Ἐπὶ γῆς] Intelligit locum, Matth. 23. 8. ubi tamen verba ἐπὶ γῆς, non leguntur; ſed è ſequentibus, additur, καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ γῆς. Καὶ ἐπὶ τῇ αὐτοῦ ὁμολογίᾳ.] Non ſuper perſonam ſed ſuper confeſſionem Petri, vult fundatam Eccleſiam. Hic jam Baronii excandeſcentiam moviſſet.

Ἐπιστ. λϛʹ.

Τῷ αὐτῷ.

Εἰ μία φύσις ἐπὶ Χριστοῦ ἐγνωρίζετο, ἓν ἂν καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς ἐπήγαζε θέλημα· ἐπεὶ δὲ δύο αἱ φύσεις καὶ δύο ἄρα συναναβλύουσι τὰ θελήματα. Εἰ δὲ οὐκ ἔστι φύσις ἀνενέργητος, καὶ ἑκατέρᾳ πάντως ἡ οἰκεία συναναχύεται ἐνέργεια. ὥσπερ δὲ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τῇ θεϊκῇ τοῦ λόγου φύσει συνείπετο, καὶ ὑπέκειτο· οὕτω δηλονότι, καὶ τὸ ἀνθρώπινον θέλημα τῷ θεϊκῷ, καὶ τῇ ἐνεργείᾳ ἡ ἐνέργεια.

Epiſt. 36.

Eidem.

SI in Chriſto natura unica agnoſceretur, & unica exinde voluntas eflueret: ſed cùm duæ ſint naturæ, & duplex quoque voluntas hinc ebullit. Quòd ſi non ſit natura operatione vacua, utriq; proculdubio propria operatio unà proditura eſt. Quemadmodum verò Humana natura Divinam Verbi naturam conſequebatur, eidémque ſubjacebat: ad eundem planè modum & Humana voluntas voluntati Divinæ, & operationi Divinæ Humana operatio ſubjacebat.

Ἐπιστ. λζʹ.

Τῷ αὐτῷ.

Ἕλληνες τὸν Χριστὸν, καὶ θεὸν ἡμῶν, εἰκονίζειν, ὅτι μηδὲ θειάζουσιν, οὐκ ἀνέχονται. Ἰουδαῖοι, πλέον ἐκείνων, τὴν κατ' αὐτοῦ μανίαν νοσήσαντες, οὐδὲ μέχρι ψιλῆς ἀκοῆς τὴν πρᾶξιν ὑφίστανται· ἕτεροι δὲ, μοῖρα πονηρὰ καὶ ἐξάγιστος, οἱ μὲν αὐτοῦ τὸ σῶμα ἐναποτεθεῖσθαι τῷ ἡλίῳ τερατεύονται· οἱ δὲ εἰς ταῦτ', ἐξ ὧν αὐτὸ συνεστῶσι, διαλύουσιν· οἱ δ' ἀπὸ Μανοῦ, οὐδ' ἀναλαβεῖν αὐτὸν ὅλως σῶμα τὸ ἡμέτερον διατείνονται· οἷς ἐξ ἀναγκαίου ἀκόλουθον μηδὲ Χριστὸν εἰκονίζεσθαι. Σκοπείτωσαν τοίνυν οἱ τῆς πολυπλανοῦς καὶ μοιχαλίδος σπορᾶς ἀπόγονοι· τὰ νέα τῶν Εἰκονομάχων λέγω γεννήματα· τίνας ἑαυτῶν πατέρας ἐπιγράφουσι, καὶ τίνος μερίδος αἱροῦνται παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς θιασῶται καὶ μαθηταὶ ὀνομάζεσθαι.

Epiſt. 37.

Eidem.

PAgani Chriſtum Dominum & Deum noſtrum per imaginem effingere nolunt, ſcilicet eò quòd haud profiteantur Deum. Judæi, qui majori contra eum inſaniæ morbo laborant, ne de nudo quidem nomine rem admittent: Sunt alii, pars impia & diris devovenda, qui vel inſigniter mentiendo, corpus ipſius includunt ſoli; vel in illa diſſolutū eunt, è quibus ipſi conflaverunt. Contendunt qui Manetem ſequuntur ducem, nullo modo eum corpus noſtrum aſſumpſiſſe, cui ſequitur omnino neceſſariò, Chriſtum non eſſe per imaginem exprimendum. Videant ergò prognati à multipliciter erratico & adulterino ſemine, & ſibi caveant (genimina novitia Iconomachorum dico) quos & quales ſibi aſcribant progenitores, & de qua factione Myſtæ & diſcipuli voluerint inter Chriſtianos cenſeri.

Epiſt.

Epiſt. 38.

Eidem.

SImon Magus & Carpocras baptiſmo initiabantur ob eam cauſam, & Chriſti imaginem circumgeſtabant, ſed à magicis illuſionibus & laſcivia, non recedebant: Quocirca & aliorum quorundam imagines unà circumferebant. Pudore quocirca ſuffundantur, Iconomachorum primipili, eò quòd inſenſati magis eſſe convincantur, quam erant illi ſuperſtitioſiſſimi, & cùm dogmatibus quàm vitâ & converſatione decepti & errones.

Ἐπιστ. λη΄.

Τῷ αὐτῷ.

ΣΊμων ὁ μάγος καὶ Καρποκρᾶς ἐβαπτίσαντο· διὰ τοῦτο καὶ Χριστοῦ εἰκόνα περιέφερον, ἀλλὰ τῆς μαγικῆς τερθρείας καὶ τῶν παθῶν οὐκ ἀφίσταντο· διὰ τοῦτο καὶ ἑτέρων τινῶν εἰκόνας συμπεριέφερον· αἰσχυνέσθωσαν τοιγαροῦν τῶν εἰκονομάχων οἱ προμάχοι, ὅτι καὶ τῶν δεισιδαιμονεστάτων ἐκείνων καὶ δόξῃ καὶ βίῳ πεπλανημένων ἀγνωμονέστεροι ἀπελέγχονται.

NOTÆ.

COntra Iconomachos invehitur, quos ubiq; vehementiùs inſectatur, & ideo aliquam ſaltem debuerat apud Baronium gratiam inire; recitat eorum, ut vocat, majores, hæreticorum omnium peſtilentiſſimos; qui non iiſdem innixi fundamentis idem tamen ædificium ad gehennam ædificabant. Inter alios recitat eos, qui locum Pſalmi 18. Poſuit in ſole Tabernaculum ſuum, de Chriſti corpore exuto, & in ſole relicto, blaſphemabant Iniquiores Originem autorem fecère. Sed vel ex ignorantia, vel malitia. E quibus fontibus, multa ei prodigioſa adſcribebantur. Vide *Senenſem Lib.* 5. *Annot.* 160. Omiſſa autem erat 38. Epiſtola, & in marginem codicis conjecta. Putabam aliquando, vel gloſſema fuiſſe aſcriptum ab aliquo Lectore ad Epiſtolam præcedentem: ſed mutu ſententiam, cùm & in aliis codicibus, quod apparet è numeris ab Hœſchelio adjectis cum noſtro codice congruentibus, reperiatur. Eſſe autem planè Photiana, non alicujus Interpretis, conſtat ex immediatè ſequenti Epiſtola, ubi reddit rationem, cur voce *αἰσχυνέσθωσαν* de Hæreticis utebatur. Videtur autem Chryſocheris iſte ab Iconomachorum partibus ſtetiſſe, & aliis etiam hæreſibus infectus. ait enim Epiſtola 40. eum *τῶν εἰκόνων* ridiculè autem Photius Iconomachos oppugnat, qui *εἰκονουργίαν*, & ejus antiquitatem, à Simone Mago, & Carpocra derivat. Certè *σύγχρονος* erat Chriſtianiſmo, ſed autores maledicti: ut mirer vehementer virum valde eruditum & *ἀγχέρων*, primogenitos Satanæ autores advocâſſe, & non potuit non *θαυμάζειν* Chryſocheris.

Eidem.

INterrogas cur hæreticis turpitudinem exprobrem. Si non te turbarem reſponſo, docerem ab inſipientibus interrogari ſic debere: eòque magìs quod ſi tu patieris, ab omni eos ſenſu non minùs quàm à pietate emotos demonſtrabo. In eo ipſo, quo ſcandalo fidem orthodoxam afficere voluerunt, vetuſtatem deprædicant imaginum fabricandarum. Certè non intelligunt rem eſſe Chriſtianiſmo contemporaneam, & baptiſmati inſtituto. Hoc contra voluntatem nobis concedunt: cùmque per Simonem Magum baptizatos in contumeliam imaginum ſubintroducunt, ignorant ſemetipſos repræſentare ultra vel eos ipſos impudentiæ morbo laborantes.

Τῷ αὐτῷ.

ἘΡωτᾷς διὰ τί τὴν αἰσχύνην τοῖς αἱρετικοῖς ἐνηρμόσαμεν· ἐγὼ δὲ, εἰ μὴ σε λυπεῖν ἔμελλον, ἀνόητον ἂν ἀπέδειξα τὸ ἐρώτημα, καὶ τοσοῦτον, ὅτι καὶ τὸ ἀναίσθητον αὐτοὺς, ἂν ἄρα βούλῃ, μετὰ τοῦ ἀσεβοῦς ἐπιδείξω περιέποντας· δι᾽ ὧν γὰρ δυσφημίαν περιάπτειν τῇ ὀρθοδοξίᾳ ἐμελέτησαν, διὰ τούτων μάλιστα τῆς εἰκονουργίας τὴν ἀρχαιότητα μαρτυροῦντες οὐ συνῄσθοντο σύγχρονον αὐτὴν τῷ χριστιανισμῷ, καὶ τῷ βαπτίσματι, καὶ ἄκοντες ἀνομολογήσαντες· δι᾽ ὧν δὲ μηδὲ τοὺς περὶ Σίμωνα, ταύτην ἐνυβεῖσαι βαπτισθέντας παρεισάγουσιν, ἐκείνων πλέον ἑαυτοὺς νοσήσαντας τὴν ἀγνωμοσύνην παριστῶντες ἐπελάθοντο.

Ἐπιστ. λθ'.

Τῷ αὐτῷ.

Οὐκ ἐγράψαμεν ἵνα θαυμάζῃς, ἀλλ' ἵνα στηριχθῇς, ἐν οἷς τὸν σάλον ὑπέμεινας. Εἰ δ' ἀρραβῶνα τοῦ στηριχθῆναι τὸ θαῦμα παρέχεις, ἡδέως ἀποδεχόμεθα. οὐδὲ γὰρ ἐξ ἑαυτῶν προφέρομεν ἅπερ λέγομεν, ἀλλ' ἐξ ὧν τῆς ζωηφόρου πηγῆς ἀπηντλήσαμεν· ἥτις μετὰ τῆς ἐν πίστει δίψης τοῖς προσιοῦσιν ἄφθονα προχέειν τὰ τῆς σωτηρίας ἐπηγγείλατο νάματα.

Epiſt. 39.

Eidem.

NEquaquam eo fine ſcripſimus ut mirareris, ſed ut ſtabilem te redderem in iis quibus fluctuabaris; ſi in pignus confirmationis tuæ affers admirationem, lubenter admitto. Nam non à nobis proferimus quæ dicimus, ſed ab iis unde de fonte in vitam ſalienti hauſimus: qui præ ſe fert & profitetur, iis qui fidem ſitiunt, atque ideò adeunt ut eam expleant, abundantiſſimos ſalutis latices ſubminiſtrare.

Ἐπιστ. μ'.

Θεοδώρῳ Μητροπολίτῃ Λαοδικείας.

Εἰ στάδιόν ἐστιν ὁ παρὼν βίος, ἐπάθλων δὲ ἡ ἐκεῖθεν πολιτεία· μὴ θαύμαζε εἰ τῶν δικαίων τινὲς ἐνταῦθα ταλαιπωρίαις παλαίουσι, ἀλλὰ μᾶλλον εἴ τινες τῶν ἀγώνων καὶ ἄθλων τὸν καιρὸν καὶ τόπον στεφάνων, ἡμέραν καὶ ἀναρρήσεως βῆμα νομίζουσιν.

Epiſt. 40.

Theodoro Metropolitæ Laodiceæ.

SI ſtadium vita præſens fuerit, præmiorum, quæ ventura eſt, politia erit. Noli mirari ſi juſtorum aliqui cum miſeriis hîc colluctentur: magis autem multò, ſiqui rentur idem eſſe tempus certaminum & locum coronarum, diem manifeſtationis & judicii tribunal.

Ἐπιστ. μα'.

Βαρναβᾷ Μονάζοντι.

Τί θρηνεῖς πενίαν; δίκαιος οὐκ ἐγκαταλιμπάνεται. ἀλλ' Ἰὼβ ἐγκατελείφθη. ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν πονηρὸν εἰς κράτος νικήσῃ εὐπαθείᾳ καὶ βίου εὐροίᾳ, τὴν αὐτοῦ καθαρὰν εὐσέβειαν καπηλεύειν ἀναισχυντήσαντα· καὶ ἵνα πλέον ὧν ἐζημιώθη, ὀφθείη περιβαλλόμενος· ἀλλὰ καὶ Παῦλός φησιν, Ἐν λιμῷ καὶ δίψει διεβίων, καὶ ψύχει καὶ γυμνότητι· ἀλλ' ἑκών. ἀλλ' ἀρκεῖ σοι Παῦλον ἔχειν ἀντὶ παντὸς πλούτου καὶ πάσης εὐδαιμονίας εἰς παράδειγμα.

Epiſt. 41.

Barnabæ Monacho.

QUid paupertatem defles? Juſtus non deſeritur. Imò (inquies) deſerebatur Job. Sed eo fine, ut impium illum vincendo vinceret qui per ſummam impudentiam, puriſſimam ipſius pietatem vitæ proſpero curſu & felicitate volebat cauponari, atque ut longè pluribus inſtructus, quàm quibus privabatur, videretur. Sed & Paulus inquit, in fame atque ſiti vixi, in frigore & nuditate. Sponte tamen. Sufficiat autem tibi Pauli exemplum pro quibuſlibet opibus, & quacunque felicitate.

Ἐπιστ. μβ'.

Σωφρονίῳ μονάζοντι.

Ὥσπερ αἱ ἀπὸ τῶν τραυμάτων οὐλαί, τοὺς τόπους ἐκείνους, καθ' οὓς ἐν-

Epiſt. 42.

Sophronio Monacho.

QUemadmodum obducta cicatricibus vulnera locos illos, in quibus callum

callum ſuperinductum habent, etiam poſt curationem morbis & impreſſionibus aptos reddunt: ità & animæ per peccatum inflicti livores, ipſam reddunt (poſt curationem) aptè diſpoſitam, & paratiorem ad ſtigmata per peccatum inurenda. Declina igitur per adoleſcentiam peccatum omni ſtudio: quoniam ſi te ab illis confodi contigerit, utcunque te à plaga cum multo labore exticcaveris, ſtigmatum tamen impreſſa veſtigia & characteres, uſque ad ſenilem ætatem non omittent irritationem: & cùm tibi familiarium malorum & congenitorum imagines repræſentaverint, non difficulter te ad illa conformatum reddent.

Epiſt. 43.

Leonti Logothetæ Madiam.

GRave reris & intolerandum mandatum illud, * *Vende quæ habes & da pauperibus.* Ego autem ob hoc, ipſum jugum Domini ut placidum & onus leve exiſtimare te cuperem. Jubet enim onus deponere Dominus, & curarum ſegetem atq; tentationum excutere, non autem humeris onus impoſitum geſtare. Jubet illa indigentibus diſtribuere, & ob illa relicta theſauro cœleſti diteſcere donat. Quæ ſi non diſtribuantur, otioſa & inutilia huic præſenti vitæ redduntur incumbentia; & cùm hinc receſſerimus, deſtituent nos. Quocirca mihi nota Domini miſericordiam & inexplicabilis providentiæ varietatem multiplicem; quòd ea quæ nos neceſſariò & reluctantes conſequentur, illa (voluntate tantùm accedente) tanquam proprios cùm labores tum fructus amplectamur, & tanquam omnia rectiſſimè adminiſtrantes, qui ſolummodo propoſitum adhibuerimus, in regnum cœlorum ſuſceptos introduxerit. *Venite* (enim inquiet) *benedicti Patris mei, poſſidete regnum vobis apparatum.*

σκιῤῥώθησαν, καὶ μετὰ τὴν ὑγείαν εὐπαθεῖς καὶ νοσώδεις παρασκευάζουσιν· οὕτω καὶ οἱ ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἁμαρτημάτων μώλωπες, καὶ μετὰ τὴν θεραπείαν εὐπαράδεκτον αὐτὴν καὶ ἑτοίμην πρὸς τὴν κατασίξασαν ἁμαρτίαν ἀπεργάζονται· φεῦγε τοίνυν ἐν νεότητι, κατὰ πᾶσαν σπουδὴν, τὰ ἁμαρτήματα· ὅτι συμβάν σε τούτοις περιπαρῆναι, κἂν τῆς πληγῆς σὺν πόνῳ πολλῷ *ἀπαλλαγείς, ἀλλ' οὖν οἱ τύποι τῶν στιγμάτων καὶ οἱ χαρακτῆρες, οὐδὲ μέχρι γήρως χαλάσουσιν ἐρεθίζοντες, καὶ τὴν οἰκείαν καὶ συγγενῶν παθῶν ἐπιδεικνύντες τὸ εἴδωλον, οὐ χαλεπῶς σε πρὸς τοῦτο διαμορφώσουσι. * γρ. ἀπαλλαγείης.

Ἐπιστ. μγ'.

Λέοντι γέροντι λογοθέτῃ τῷ Μαδιάμ.

ΠΩλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, βαρὺ νομίζεις καὶ δυσβάστακτον τὸ ἐπίταγμα. * Math. 19. 21. Ἐγὼ δέ σε διὰ τοῦτο, μᾶλλον ὁρᾷν ἀξιῶ τὸν ζυγὸν κυρίου, ὡς ἀληθῶς χρηστὸν, καὶ τὸ φορτίον ἔλαφρον. φορτὸν γὰρ ἀποθέσθαι, καὶ τῶν φροντίδων καὶ πειρασμῶν ὕλην ἀποτινάξασθαι, ἀλλ' οὐκ ἀναλαβεῖν, ἐγκελεύεται· κἀκεῖνα τοῖς δεομένοις νέμειν, καὶ ἀντὶ τούτων θησαυρὸν πλουτεῖν τὸν οὐράνιον ἐχαρίσατο· ἃ καὶ μὴ διανεμόμενα ἀργὰ καὶ ἄχρηστα τῷ παρόντι βίῳ ἐναπόκειται, κἀκεῖσε μεθισταμένων ἐνταῦθα καταλιμπάνεται· διὸ μοι σκόπει μᾶλλον τὴν δεσποτικὴν φιλανθρωπίαν, καὶ τῆς ἀφράστου προνοίας τὸ ποικίλον καὶ πολύτροπον, ὅτι ἅπερ ἐξ ἀνάγκης καὶ ἡμῶν ἀκόντων ἐπακολουθεῖν εἴωθε, ταῦτα γνώμης προστεθείσης μόνης, ὡς οἰκείους πόνους καὶ καρποὺς ἀποδέχεσθαι· καὶ ὡς τὸ πᾶν κατωρθωκότας, τοὺς μόνην συνεισενεγκόντας προαίρεσιν εἰς κλῆρον τῆς αὐτοῦ βασιλείας ὑποδέχεται. δεῦτε γάρ, φησιν, οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν.

Ἐπιστ. μδ'.

Τῷ αὐτῷ.

Εὐτύχημα μὲν καὶ τὸ φίλους ἔχειν ἐν καιρῷ πειρασμῶν, καὶ * χρείας τὸ τῆς φιλίας παρέχοντας χρήσιμον· οἱ δὲ μὴ τοιοῦτοι φανέντες, οὐδὲ οὕτοι τῷ ἀγαπήσαντι ἄχρηστοι, ἀλλ' ὅσον αὐτοὶ τῆς φιλίας ἀπελείφθησαν, τοσοῦτον τὴν ἀρετὴν τοῦ ἠγαπηκότος περιουσιῶσιν ὑπερθαύμαστον, ὅτι καὶ τοιούτους ὄντας, ὅμως ἐφίλησε, καὶ οὐ πάντα χάριν ἀμοιβῆς ἔπραττεν, ἀλλ' ἤδη καὶ περιχαρεῖ φιλεῖν, καὶ τὸν ἐν οὐρανοῖς μιμεῖσθαι πατέρα, * ὃς οὐδὲ τοὺς ἐχθροὺς ἀπεστρέφετο· οὐκ ἂν οὖν λύσῃς αὐτὸς τὸν ἡμέτερον τῆς ἀγάπης νόμον, κἂν ἀγνωμονῇς, ὡς φημίζουσι, φανῇς, καὶ τὴν φιλίαν ψευδόμενος· καὶ γὰρ καὶ δι' ὧν ἀγνωμονήσεις, ἀφορμὰς, ὡς ὁρᾷς, ἡμῖν ἑαυτοῖς πεπορίσμεθα, δι' ἃς οὐδὲ οὕτω σε μισεῖν ὑπαχθησόμεθα, σὺ δὲ τὴν περί σε τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἐπισκόπει· μᾶλλον δὲ περὶ ταύτης τὸ σὸν συνειδὸς καὶ τὸ ἐκεῖθεν κριτήριον.

* γρ. χρείᾳ.

* γρ. ὃν.

Epiſt. 44.

Eidem.

Felicitas eſt amicos poſſidere tentationis tempore uſum atque debitum amicitiæ utile exhibentes: ſed nec amanti planè ſunt inutiles qui tales ſe non præſtant. Nam in quantum amicitiæ deerint, in tantum diligentis virtutem valde præſtant admirabilem: eò quòd etiam tales nihilominus dilexerit, quòd non omnia ex intuitu retributionis præſtiterit, ſed gratis amare novit, & Patrem, qui in cœlis eſt, imitari In eo, quòd nec vel inimicos averſetur. Quocirca nec amoris noſtri legem ſolvere poteris, utcunque (quod rumor eſt) ingratus extiteris, & ementiaris amicitiam. Etenim quantumvis ingratus extiteris, nos tamen, ut videre potes, occaſiones nobiſmetipſis miniſtravimus, ut nè vel ſic quidem odio te habeamus. Tu quid de te homines opinentur conſidera: & ante alia, tuam ipſius conſcientiam, & futurum olim judicium recolito.

NOTÆ.

Vocat ἐπίταγμα, præcepto impoſitum, quod alii rectiùs conſilium dicunt: ſed præceptum cùm duo reſpiciat, actum & affectum, ſunt qui ultra affectum non extendunt, Photius actum includit, ſed relatione habitâ ad Divitiarum abuſum. ſed & præceptum cum conditione, conſilium potiùs eſt, quàm præceptum. Extat & altera epiſtola ad hunc Leontem τοῦ Μαθηλμ. unde videtur cognomen illi homini adhæsiſſe.

Ἐπιστ. με'.

Γεωργίῳ διακόνῳ καὶ Ξενοδόχῳ.

Ὁ τῶν ἀπορρήτων ἐπόπτης καὶ μυσταγωγὸς, τὴν μέθην πόῤῥω Θεοῦ βασιλείας ἐξεώσατο. Εἰ οὖν μέθυσοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι, τί σοὶ τὸ ὄφελος, ὅτι τῶν ἄλλων ἁμαρτιῶν δοῦλος, ὡς λέγεις, οὐ γέγονας. καί τοι τῶν ἀδυνάτων ἐστὶ τυφλοῦ κειμένου τῇ μέθῃ τοῦ καθοδηγοῦντος λογισμοῦ καὶ ἀμύνοντος, μὴ παντὶ προσπταίειν λίθῳ τὸν ἄνθρωπον, καὶ μὴ παντὸς πάθους περιχεῖσθαι ἀνδράποδον.

Epiſt. 45.

Georgio Diacono & Hoſpitalario.

Rerum ſecretarum Inſpector & propalator, ebrietatem à regno Dei ſummovit longè. Quod ſi ebrii Dei regnum non hæreditabunt, quid tibi prodeſt, ſi (quod affers) aliorum peccatorum ſervus non exiſtas? Eſt enim impoſſibile, cùm ratio (viæ dux quæ eſſe debuit & injurias propulſate) cœca extiterit per ebrietatem, non ad omnem lapidem offendere, non cujuſlibet paſſionis ſervum ſe exhibere.

Epiſt.

Epiſt. 46.

Alexandro Comiti.

ALexander Macedo, qui in ſummam ſublimitatem evexit Macedoniæ regnum, eo die principatum abdicâſſe videbatur, quo neminem beneficio ornâſſe dicebatur. Rariſſimè hoc illi ita contingebat; utpote qui in illud omni ſtudio incumbebat, ut benefaceret hominibus. Quòd ſi interdum ita contingebat ut nihil præſtaret, dolens dicebat, *Hodie non regnavi.* Sed Paganus ille fuit, & inter Paganos rex; & voluptati atque luxui deditus, & ob felicitatem ebrius, quiq; ſibi conſimiles Deos ſuarum actionum inſpectores fecerat. Tu autem Chriſtianus eum Chriſtianis vivens, & (ut ſecundùm leges agas) cum imperio exiſtens, ſæpius in vitæ curſu fluctibus agitatus obrueris, in ipſis ſacris, inter ſacerdotes, idq; cùm temperantiam & virtutem honorare te non neges, ſed & unum illum verum Deum actionum omnium Inſpectorem fallere non poſſe putes. Quid hinc ſequatur, gravor ego dicere. Illud autem affirmo, neminem è tuo ſubditis regimini eſſe, quin loco alicujus beneficii aut benignitatis quam agnoſcere vellet, non ſupplicia deplorat inaudita irrogata, aut damnum illatum inexpectatum. Alius aliud inſigne facinus dextræ tuæ tragico cothurno dignum deplorans refert: cùm Alexander cum dolore profeſſus fuerit, *Hodie quidem Rex non fui:* tu, quod videtur, non prçterlabi tibi diem patieris, in quo non verearis dicere *Hodie Tyrannus non fui.*

Ἐπιϛ. μϛ'.

Ἀλεξάνδρῳ Κόμητι.

Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν, καὶ Μακεδόνων ἄρας εἰς ὕψος τὴν βασιλείαν, κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐδόκει παύεσθαι τῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν εὐεργετήσας οὐδένα ἐλείπετο· σπάνιον δὲ αὐτῷ τὸ τοιοῦτο συνέπιπτεν, ἅτε μελέτην ἄγοντι ἀνθρώποις εὐποιεῖν· εἰ δέποτε καὶ συμπέσοιεν, ἀνιώμενος ἔλεγε, Σήμερον οὐκ ἐβασίλευσα· ἀλλ' ὁ μὲν Ἕλλην, καὶ ἐν Ἕλλησι καὶ βασιλεύς, καὶ ἡδονῶν, καὶ τρυφῆς καὶ εὐτυχίαν μεθύων ἄνθρωπος, καὶ Θεοὺς τοιούτους τῆς οἰκείας πολιτείας ἐφόρους πεποιημένος· σὺ δὲ πιστὸς, καὶ ἐν πιστοῖς, καὶ μετὰ τῶν νόμων ἀρχεῖν τεταγμένος, καὶ πολλὰ περιπεσὼν τοῦ βίου τοῖς κύμασι· καὶ ἐν μέσοις αὐτοῖς ἱεροῖς καὶ ἱερεῦσι, καὶ ἐγκράτειαν καὶ ἀρετὴν τιμᾷν οὐκ ἀρνούμενος· ναὶ δὲ καὶ τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν ἐπόπτην τῶν πράξεων, οὐ μὲν οὖν οὐκ ἂν δυνάμενος παραγράψασθαι. ἀλλὰ τί τὸ ἐντεῦθεν, ἐγὼ μὲν εἰπεῖν ἀποκνῶ· πλὴν οὐκ ἔστιν ἰδεῖν οὐδένα τῶν ὑπό σε, ὃς ἀντὶ τοῦ χάριν εὐεργεσίας ἤ τινος ἄλλης φιλανθρωπίας ὁμολογεῖν, οὐχὶ τιμωρίαν οὐκ ὀδύρεται ἄκριτον ἢ ζημίαν ἀπροφάστον. Καὶ ἄλλος ἄλλό τι ἔργον τῆς σῆς δεξιᾶς τραγικῆς σκηνῆς θέαμα καταλοφυρόμενος διεξέρχεται· ἀλλ' Ἀλέξανδρος μὲν ἀνιώμενος ἔλεγέ ποτε, Σήμερον οὐκ ἐβασίλευσα· σὺ δὲ, ὡς ἔοικεν, οὐ παραλείψεις ἡμέραν σαυτῷ ἐν ᾗ θαῤῥήσεις εἰπεῖν, Σήμερον οὐκ ἐτυράννησα.

NOTÆ.

AD hunc ipſum Alexandrum Comitem extat Epiſtola 158, unde colligitur Comitem reſpondiſſe, & Alexandri Exemplum facile te admittere. Certè erat ille Macedo, munificentiſſimus: at hoc ejus dictum, τῶ αὐτῶ; Non extat apud rerum ipſius ſcriptores. de Trajano, & illo orbis deliciis Tito commemorant: de Alexandro non legi. Forte legendum, καὶ τρυφῆς ἥδων, καὶ εὐτυχίαις μεθύων.

Epiſt. 47.

Baſilio Quæſtori.

SI juſta cum menſura contendentes invicem judicaveris, haud te auri pallor majore pudore ſuffunderet, temetipſum quàm illos qui tibi offerunt.

Ἐπιϛ. μζ'.

Βασιλείῳ Κοιαίστορι.

Εἰ τῷ δικαίῳ μέτρῳ χρώμενος τοὺς διαμφισβητοῦντας ἀλλήλοις ἐδίκαζες, οὐκ ἄν σε ἡ τοῦ χρυσοῦ ὠχρότης πλέον αἰσχύνεσθαι τοὺς πλέον αὐτὸν χορηγοῦντάς σοι, παρεσκεύαζεν.

Ἐπιστ. μη'.

Ἰωάννῃ Πατρικίῳ καὶ Σακελλαρίῳ.

Λαμπρῶν ἐπαίνων, δι' ὧν πράττεις, παρὰ τοῖς σπουδαίοις * τυχάνων δίκαιος ἂν εἴης μηδὲ τούτου ἐν ἀγνοίᾳ εἶναι, ὅτι ὅσον ὑψηλὸν καὶ θαυμάσιον τὸ ἐν τούτοις κλέος, τοσαύτης καὶ τῆς ἀσφαλείας καὶ ἐπιμελείας δεῖται. Πολλὰ μὲν γὰρ κατὰ τῶν εὐδοκιμούντων, ἀπὸ τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς * ἀφίεται βέλη· οὐδὲν δὲ ἔλαττον, καὶ ὁ ἐξ ἀνθρώπων ἀνερεθιζόμενος φθόνος, τὸν ἰὸν ἐκχέει. ἀλλὰ σύ γε τὸν τῆς ἀρετῆς οὐκ ἐνδιδοὺς τόνον, καὶ εἰς τὸν αὐτὸν δὲ τοῖς προτέροις ἀγῶνα σὺν μετρίῳ τε καὶ ταπεινῷ ἐναποδυόμενος τῷ φρονήματι, τὴν μὲν κωφὰ βάλλον διελέγξας τὰ * μέλη εἰς ἐσχάτην αἰσχύνην καὶ ἀπορίαν μᾶλλον αὐτοὺς περιέστησας· τὸν δὲ, εἰς τοὺς τεκόντας, μετὰ πλείονος πικρίας ἐπαναστρέψαι παρεσκεύασας· καὶ τὸν τῆς ἐχίδνης μῦθον ἐν αὐτοῖς ἐνεργούμενον ἐπιδείξας· δείξας, οὐχ ἑτέρους, ἀλλ' αὐτούς γε τοὺς γεννησαμένους κατεσθιομένους μᾶλλον καὶ διαφθειρομένους, ὑπὸ τοῦ καλοῦ γεννήματος αὐτοῖς τοῦ φθόνου, δι' ὧν σεαυτὸν λαμπροτέρας εὐφημίας καὶ ἀναῤῥήσεως μάλιστα ἀξιώσεις.

* ἴσ. τυγχάνων.
* ἱενται.
* γρ. βέλη.

Ἐπιστ. μθ'.

Ἰωάννῃ Πατρικίῳ καὶ Σακελλαρίῳ κατὰ τοὺς Ἀγγουρείους.

* Τῷ Ἄττιδι μέν σε ἀναφέρουσι, Γάλλον καλοῦντες, οἱ παρ' Ἕλλησι σοφισταί· τῇ γυναικωνίτιδι σε κατακλείουσιν, ἀνδρόγυνον καὶ εἰδότες καὶ ὀνομάζοντες, οἱ ἡμέτεροι σοφοί. Πόθεν οὖν σὺ τοὺς ἑκατέρωθεν ὅρους ὑπερβὰς εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας Θεοῦ μυστήρια παρεισέφρησας, ἄνω καὶ κάτω πάντα ποιῶν· καὶ τὸ ἐν τῇ σῇ διεφθόρῳ φύσει ἄκαρπόν τε καὶ ἄχρηστον ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ γονιμωτάτῃ καὶ πολυτέκνῳ ἐκκλησίᾳ, φιλονεικεῖς καταπράξασθαι, ἀλλ' ἴσθι σαφῶς ὅτι ᾅδου μὲν καὶ τῶν ᾅδου πυλῶν, δι' ὧν πράττεις ἀναιδέστερον, * σεαυτὸν ἐστηλίτευσας·

* Vide Baronium ad annum Chriſti 868. 46, & 47.
* ἑαυτόν.

Epiſt. 48.

Joanni Patricio & Sacellano.

ILluſtri laudum præconio ob ea quæ geris apud viros probos & honeſtos dignus es. Neque ignorare te par & æquum eſt, quòd quanto ſublimior & admiratione dignior ab iſtis gloria comparatur, tanto majori illa curâ & ſedulitate cuſtodienda, & ſarta tectáq; præſtanda eſt. Plurima ſiquidem in eos qui proſperiore famâ florent per inſidiantes diabolos immittuntur tela; neque multùm deficiunt his homines, qui invidiæ ſuæ virus prurigine quâdam excitatum effundunt. Tu autem nihil de virtutis curſu remittis, & ad eademmet ipſa, quæ jam olim adiſti certamina, te apparas cum moderata & humili affectione animi; tela irrita reddidiſti, & inſuper ipſos in extremam deſperationem atque verecundiam adduxiſti; invidiam autem in autores ipſos cum majori amaritudine retorquendam curâſti. Certè fabulam quæ de vipera fertur, apud ipſos vim obtinere ſuam declarabis; dum oſtenderis, haudquaquam illam alios ſed ipſos parentes exedere & diſperdere, ità pulchra propago eſt invidia. tu tamen hanc ob cauſam illuſtriori quâdam deprædicatione publicationéque te dignum imprimis arbitraris.

Epiſt. 49.

Joanni Patricio & Sacellano per Anguræos.

SUnt qui te comparant Atti, Gallum nominantes: nimirum Græcanici Sophiſtæ. Noſtri naſutiores, qui & ſciunt Androgynon, & ità nominant, Gynæcio includendum tradunt. Unde ergò factum, ut utrinque terminos circumſcriptos tranſiliens, in Eccleſiæ te ſacraria injeciſti? omnia ſúſq; déq; habes. Naturæ autem tuæ corruptiſſimæ quicquid ſine fructu & inutile adhærebat, in fœcundiſſima Chriſti Eccleſia & liberis quamplurimis fœta, ſummam per impudentiam inferere voluiſti. Sed clariſſimè intelligas oportet, quòd per ea quæ operaris impudentiſsimè,te palàm declarâſti,quòd ad infernum & inferni portas ſpectes.

Quòd

Quòd porrò ſis quàm illæ fores infirmior, nos & nobiſcum unà numeroſiſſimus Chriſti grex, licèt noſtro cum dolore, manifeſtum facimus. Cùm verò malorum omnium Architectum illum, unà cum ipſius portis (quarum fortaſſis tu una es, cùm in ſolidum ipſi os, linguam, vocem conceſſeris) & omnes ipſius exercitus invalidos, & nihil agentes contra Eccleſiam, Chriſtus ipſa Veritas nobis confirmaverit: quouſq, tu de impudentia tua nil remittis? quouſque non omittes impudentiæ tuæ tela furioſo more in cœlum ejaculari? unde riſum & ludibrium auxiliantibus diabolis miniſtras, dolorem verò de tua perditione ſanctis ſuffundis. Genus porrò tuum, ultra quàm olim fuerat, odio haberi & deteſtationi facis, & ob improbitatem diffamatum.

ὅτι δὲ καὶ ἀσθενέστερος ἦσθα, ἡμεῖς καὶ ὁ τοῦ Χριστοῦ σὺν ἡμῖν πολυάνθρωπος καὶ ἅγιος χορὸς, κἂν λυπήσωμεν, διελέγξομεν. Εἰ δ' ἐκεῖνον τὸν ἀρχιτέκτονα τῶν πονηρευμάτων, μετὰ τῶν αὐτοῦ πυλῶν, ὧν μία τάχα τυγχάνεις αὐτὸς, ὅλον ἐκείνῳ τὸ στόμα καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν φωνὴν χαρισάμενος, ὅμως σύμπασαν αὐτοῦ τὴν παράταξιν ἀνισχύρους καὶ ἀπράκτους * κατὰ τῆς ἐκκλησίας αὐ- (* αὐτοῦ Heſch.) τοῦ Χριστὸς ἡ ἀλήθεια ἀπεφήνατο· μέχρι τινος οὐκ ἐνδίδως ἀναιδευόμενος, καὶ εἰς οὐρανοὺς τὰ τῆς ἀπονοίας βέλη μετὰ πολλῆς τῆς ἀναισθησίας ἀφιεὶς δι' ὧν, γέλωτα μὲν τοῖς συμπράττουσι δαίμοσι κινεῖς, λύπην δὲ ἐπὶ τῇ σῇ ἀπωλείᾳ τοῖς ἁγίοις προξενεῖς, μισητὸν δὲ τὸ σὸν γένος νῦν μᾶλλον ἢ πρότερον καὶ διαβόητον ἐπὶ κακίᾳ παριστᾷς,

NOTÆ.

INſcriptionem non capio. de ſacellario, abundè Meurſius in Gloſſario. cætera me latent. Erat autem ſacellarius & Eccleſiaſticum officium & Civile. utrum hoc in loco intelligatur, non conſtat. Nam licèt, Patricius propriè civilis erat magiſtratus, tamen in res eccleſiaſticas, quæ non ſatis ſartæ tectæ vel ſanctæ apud Græcos, uſurpabat poteſtatem. Τὸν τῆς ἐχίδνης μῦθον. Rectè. eſt enim vulgi fabula. utuntur autem de Hæreſibus & hæreticis, Patres: vide Epiphan. Hær. 26. 19 Baſilius ὁ μέγας in Homilia de Invidia, ad famam refert popularem. *Pro* τυγχάνεις, *lege* τυγχάνειν. *Poſtea, pro* μίαν legendum βέλη. & κῦρ' pro χώρᾳ.

Epiſt. 50.

Sergio Fratri.

NOn eſt ſyderibus ex oppoſito Sol, non contrariatur diei nox, nec ſolares radii ſplendori ignis, ſed nec adoleſcenti hominum naturæ perfectior & virilis ætas. Adjiciam ſi placet; ſed nec aſtringens qualitas, quæ ad tincturam coccineam ſubjectum apparat, contrariatur flori purpuræ: ſed nec mixtio colorum, nec aſſimilatio imaginum, ante ductis lineis de adumbrationum deſcriptionibus adverſantur. Quid verò ſibi vult rerum quæ videntur ad oppoſitum collatio, quæ contrarietatis apparentiam per ipſam comparationem ſubvertit? Nempe non (quemadmodum tibi dubitare viſum eſt) Gratia Legi contrariatur. Certè Lex manuductio quædam eſt, præannunciatio, conſonantia, præparatio, via & apparatus, & ſi quæ alia ſunt, ad Gratiam. Eſt enim Gratia conſummatio: quæ

Ἐπιστ. λ'.

Σεργίῳ ἀδελφῷ.

ΟΥκ ἔστιν ἐναντίον ἄστρασιν ἥλιος, οὐδὲ τῇ νυκτὶ ἡμέρα, οὐδὲ πυρὸς αἴγλῃ αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες· οὐ μὴν οὐδὲ νεαζούσῃ φύσει, ἡ κατ' ἄνδρα τελειότης· εἰ βούλει δὲ, οὐδὲ ἡ στύφουσα ποιότης, πρὸς ἀλουργὸν βαφὴν ὑποστρώννυσα τὴν ὕλην, πρὸς τὸ τῆς πορφύρας * ἄνθος· οὐδ' ἡ τῶν (* ἄλλο H.) χρωμάτων κρᾶσις, καὶ μόρφωσις τῶν εἰκονισμάτων, ταῖς προτυπωθείσαις γραμμαῖς καὶ χαράγμασι τῶν σκιασμάτων. Τί δὲ βούλεται ἡ τῶν δοκούντων ἀντικεῖσθαι παράθεσις, τὴν δόκησιν τῆς ἐναντιώσεως ἐξ αὐτῆς * ἀνατρέπουσα παραθέσεως; οὐδ' ὅπερ (* παραθέσεως H.) αὐτὸς ἠπόρησας, οὐδ' ἡ χάρις τῷ νόμῳ ἀντίκειται· χειραγωγία δὲ καὶ προάγγελος, συμφωνία τε καὶ προκατασκευὴ, καὶ ὁδὸς ὑπάρχει καὶ παρασκευὴ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὁ νόμος τῆς χάριτος. τελείωσις μὲν γάρ ἐστιν ἡ χάρις πάν-

τα

τὰ δὲ, ὅσα τῆς τελειώσεως, προϋφέστηκεν· ὑπηρετούμενος ὁ νόμος ἐδείκνυτο τῇ χάριτι· ἐχειραγώγησε, προεκήρυξε, προητοίμασεν· ὁδὸς καὶ τύπος ἐγένετο, ἐν ἑαυτῷ σχηματίζων καὶ ὑποδεικνὺς τὴν ἀλήθειαν· οὐδὲν τῶν προπαρασκευαζόντων ὑστέρησεν. ἀλλ' ἦλθεν ἡ χάρις· ἐχώρησεν εἰκότως ὁ νόμος· φύσις γὰρ τοῦτο προτελείων, ὑπεξίστασθαι καὶ παραχωρεῖν τῇ τελειότητι. καὶ ἵνα ὁ τῷ νόμῳ προσανέχων λαὸς, τὸν ἐν τῇ χάριτι Θεὸν ἐπιγνῷ, καὶ τῆς νομοθεσίας ὄντα κύριον (σχολάσατε
Pſal. 45. 11. γάρ φησι, καὶ γνῶτε, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς, καὶ ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς ἔθνεσι, ὑψωθήσομαι ἐν τῇ γῇ) ἦλθεν ἡ χάρις, ὑπεχώρησεν ὁ νόμος· ὡς ἀστέρες, ἡλίου φαίνοντος· ὡς νὺξ, τῆς ἡμέρας διαυγούσης· ὡς αἱ τοῦ πυρὸς φλόγες, ἐξ αἰθρίας, καὶ ἐν σταθερᾷ μεσημβρίᾳ, τῷ ἡλιακῷ φωτὶ ἀμαυρούμεναι· ὡς καταργεῖται τὸ νήπιον, εἰς ἄνδρα τῆς ἡλικίας ἀναδραμούσης· ὡς ἡ ποιότης τοῦ στύφοντος, τῆς πορφυροειδοῦς βαφῆς ἐπικρατησάσης· ὡς αἱ γραμμαὶ καὶ τὰ προχαράγματα, εἰς διαμόρφωσιν τῆς εἰκόνος συναπαρτισθείσης· ἑκάστου γὰρ τῶν ἐν ἑκατέρᾳ συστοιχείᾳ εἰρημένων, τὸ μὲν ὡς ἀτελὲς προηγήσατο, τὸ δὲ ὡς τέλειον * ἐπηγένετο· καὶ οὔτε τῷ προϋπάρξαντι τὸ ἐπιγενόμενον ὑπάρχει πολέμιον· μᾶλλον μὲν οὖν πολλὴ πρὸς ἄλληλα τούτων συμφωνία καὶ συγγένεια· οὔτε μάταια τὰ πρότερα, τῶν τελείων ἐπιγινομένων. Τοιοῦτος ἐστὶν ὁ νόμος τῆς φύσεως, τῆς τελειότητος ἐνεργουμένης ἀργεῖν ὅσα εἰς τὴν αὐτῆς κατασκευὴν καὶ συντέλειαν παρελαμβάνετο. Ὥστε καὶ κατήργηται ὁ νόμος, τῆς χάριτος ἐπιστάσης, καὶ οὐ καταλέλυται· καὶ πέπαυται, καὶ οὐ διαβέβληται· καὶ πεπλήρωκεν αὐτὸν ὁ Χριστὸς μηδεμίαν κεραίαν λύσας ἐξ αὐτοῦ· καὶ ὅλον ἠφάνισε, τελειώσας αὐτόν· * οὐκ ἔτι γὰρ τοῦ παιδαγωγοῦντος χρεία, αὐτοῦ παρόντος τοῦ διδασκάλου· καταλῦσαι μὲν γάρ ἐστι καὶ διαβολῆς ἔνοχον ἐλέγξαι, τὸ ἐκ βάθρων αὐτὸν ἀνατρέψαι, μηδενὶ τῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων προσχρησάμενον· παῦσαι δὲ καὶ ἀργῆσαι μόνον, μετὰ τῆς πρεπούσης εὐφημίας· τὸ διακονῆσαι μὲν, οἷς ἐκεῖνος ἐνομοθέτει, ἐπαγαγεῖν δὲ τὴν χάριν,

* ὑπηγένετο H.

μείω H.

* ἰκὼν H.

pertinent ad conſummationem, omnia neceſſe eſt præextitiſſe. Demonſtratur Legem ſubſervire Gratiæ: manuduxit, prænunciavit, viam ipſi ſtravit; via, forma, & expreſſa imago fuit, ſeipsâ figurans & ſubindicans veritatem. Nihil planè abſuit eorum quæ ad præparationem ſpectabant. Venit Gratia, inanis fuit (nec injuriâ) Lex. Eſt enim congenitum antecedaneis omnibus, ut loco cedant, ſummoveanturq; perfectioni. Et ut ille populus qui ad Legem attendebat, Deum agnoſceret ſub gratia apparentem, & Dominum quoque Legis extitiſſe (Attendite enim, inquit, & intelligite quòd Ego Deus ſim, & exaltabor inter Gentes, exaltabor in terra) Advenit Gratia, ſeceſſit Lex. Ita ſtellæ recedunt ſurgente ſole, & nox ubi dies illuceſcit; ut ignitæ flammæ, per ſudum cœlum, & meridiem mediam, à ſolaribus tædis obſcurantur; non aliter quàm infantilis ætas per virilem aboletur, cùm ſucceſſerit: ut qualitas adſtringentis, ubi tinctura purpuræ prævaluerit: ut lineæ & prædelineationes per imaginis formationem abſorbentur. Singula autem eorum quæ in utraq; comparatione ſunt allata, vel ut imperfecta præceſſerunt, vel ſubinducta ſunt ut perfecta: ubi neq; quod ſubintroducitur præexiſtenti adverſatur (potiùs multis modis inter ſe conſpirant & copulantur) neque tamen priora ſubſiſtunt perfectioribus ſubintroductis. Hujuſcemodi eſt natura Legis operante perfectione; inania ſunt & fruſtrà, quæcunque ad ipſius apparatum & conſummationem aſſumebantur. Ad hunc modum Lex, adventante Gratiâ, evacuatur, nec aboletur tamen; ceſſat, ſed non improbatur, adimplevit eam Chriſtus, qui nec apicem illius violavit, ſed totam ſemovit, ubi impleverat eam. Neq; enim opus eſt pædagogo, ubi ipſemet advenit informator. Solvere quidem eam, & tanquam juſtæ obnoxiam criminationi funditùs eam ſubruere, eſt illius, qui nulla ex parte ejus uſus fuerit juſtificationibus. Facere autem ut interquieſcat, & inanis reddatur, non niſi cum congruenti laudatione fieri poteſt. Inſervire iis quæ Lege ſanciuntur, Gratiam ſubinferre tamen, & imper-

imperfectum quod eſt ſub perfecto abſcondere. Solvit quidem, non qui nequaquam Legis ſcita tranſgreditur, ſed qui tranſgreditur. tranſgreditur porrò, non qui novit oportere illas ceſſare & deſueſcere, ſed qui non novit iſtud; (certè multis in locis propriam ipſarummet ceſſationem ipſæ Leges proclamant:) non qui poſt Gratiam & ceſſationem inutiles agnoſcit, ſed qui ante Gratiæ adventum, dum adhuc obtinerent operationem ſuam, tanquam profanas averſaretur. Sancta igitur lex eſt, juſta, bona, à Bono nimirum profecta, ſummè ſancto, & omnimodam juſtitiam perfectiſſimè operante. Extitit prænuncia, at nunc ut inutilis, quieſcit & ceſſavit. In adventu enim Domini procuratoris officium ceſſare debet. Nec poſt confirmatam valetudinē ad pharmaca quiſpiam ſe conferet: non qui cibo uti poteſt fortiori, de nutrice habebit ſolicitudinem; non qui Rhetoricè declamat, ſyllabarum Grammatiſtas indagando quæret; nemo qui Ducis locum obtinuerit in acie, militaribus inſcribi ordinibus cupiet; nemo cœleſtium compos factus, bona terrena iis præferet: ſed nec regio ornatu inſtructus, privatam tunicam, ſubjectorum locum, pro ſtatu ſuperioritatis ac dominationis immutabit. Habes, ni fallor, ut per epiſtolarem formam, dubiæ quæſtionis ſúſque déque jactatæ, & multis multoties inextricabiles quęſtiones exhibentis ſolutiones ſufficientes. Hinc Judęi, Pagani, Marcionis aſſertiones confundentur, quíque per ejuſmodi oppoſitionem multifatiam contra Eccleſiam diviſi inſurrexerunt. Conſummavit Chriſtus, non diſſolvit Legem: otiari fecit, non condemnavit: conſpirant uſque adeò Gratia & Lex, non pugnant. Siquis aſſerat Dominum diſſolviſſe Legis literam, impleviſſe autem ſpiritualem Legem, non abludit à vero quod ſic affirmatur. At affirmare quòd Legis Deuterôſin diſſolvit, primò autem ſancitam Legem implevit, delirantis eſt ſententia.

καὶ διὰ τοῦ τελείου τὸ ἀτελὲς ἀποκρύψασθαι· καὶ καταλύει δὲ, οὐχ ὁ μὴ παραβαίνων τοὺς τοῦ νόμου νόμους, ἀλλ' ὁ παραβαίνων. παραβαίνει δὲ, οὐχ ὁ σχολάζειν αὐτοὺς καὶ ἀργεῖν ὀφείλοντας εἰδὼς· ἀλλ' ὁ μηδὲ τοῦτο εἰδὼς (καί τοι πολλαχοῦ τὴν οἰκείαν ἀργίαν αὐτῶν ἐκείνων διακεκραγότων) καὶ οὐχ ὁ μετὰ τὴν σχολὴν καὶ τὴν χάριν ἀχρήστους εἰδὼς, ἀλλ' ὁ πρὸ τῆς χάριτος, καὶ ἐν αὐτῷ τῆς ἐνεργείας τῷ καιρῷ, ὡς βεβήλους ἀποστρεφόμενος. Ἅγιος οὖν ὁ νόμος, καὶ δίκαιος, καὶ ἀγαθός· ἀγαθοῦ γὰρ, ὡς ἀληθῶς, καὶ ὑπεραγίου, καὶ πᾶσαν δικαιοσύνην ὑπερφυῶς πληρωσαμένου ὑπῆρχε προάγγελος· ἄχρηστος δὲ καὶ σχολάζει καὶ πέπαυται. ἐφεστῶτος γὰρ τοῦ κυρίου, ἡσυχάζειν δεῖ τὰ τοῦ ἐπιτρόπου· καὶ οὐδεὶς μετὰ τὴν καθαρὰν ὑγείαν ἐπὶ τὰ φάρμακα τρέχει· οὐδὲ στερεᾶς τροφῆς ἀπολαύων, τὴν θηλάζουσαν περιεργάζεται· οὐδὲ ῥητορεύων, τοὺς τῶν συλλαβῶν γραμματιστὰς ζητεῖν περιέρχεται· οὐ μὴν οὐδ' εἰς στρατηγοὺς ἀναχθεὶς, τὴν τῶν στρατιωτῶν λῆξιν ἐπιποθήσειεν. οὐδὲ τοὺς οὐρανοὺς λαβὼν, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς περιτιμήσειεν· ὥσπερ οὐδ' ὁ βασιλείαν ἐνδὺς, τὸν ἰδιώτην χιτῶνα, καὶ τὴν ὑπήκοον τάξιν, ἀντὶ τῆς ἐπιστατούσης καὶ κυρίας, ἀλλάξαιτο. Ἔχεις ἱκανῶς, οἶμαι, καὶ μάλιστα, ὡς ἐν ἐπιστολῆς τύπῳ, ἀπορήματος ἄνω καὶ κάτω φερομένου, καὶ πολλὴν πολλάκις ἀμηχανίαν παρεσχημένου, τὰς λύσεις ἀφθόνους· δι' ὧν καὶ Ἰουδαῖοι, καὶ Ἕλληνες, καὶ οἱ Μαρκίωνος λόγοι συγχυθήσονται· αὐτοὶ δόξαντες πολλάκις, διὰ τῆς τοιαύτης παρατάξεως, τῆς ἐκκλησίας κατεξανίστασθαι. ἐτελείωσε γὰρ τὸν νόμον ὁ Χριστὸς, ἀλλ' οὐ κατέλυσε· καὶ ἔπαυσεν, ἀλλ' οὐκ ἀνέτρεψε· καὶ τέλος ἐστὶν αὐτοῦ, ἀλλ' οὐκ ἀναίρεσις· καὶ ἤργησεν, ἀλλ' οὐ διέβαλλε· καὶ συμφωνοῦσιν ἡ χάρις καὶ ὁ νόμος, ἀλλ' οὐ μάχονται. Εἰ δέ τις καὶ τοῦτο λέγοι, τὸν μὲν ἐν τῷ γράμματι νόμον λελυκέναι τὸν κύριον, πεπληρωκέναι δὲ τὸν ἐν πνεύματι, οὐδὲν τῶν ἀπεικότων ἐρεῖ. τὸ δὲ λέγειν, ὅτι τὸν μὲν τῆς δευτερώσεως νόμον ἔλυσε, τὸν δὲ τῆς πρώτης νομοθεσίας ἐπλήρωσε, ληροῦντος ἐστίν.

NOTÆ.

Ad Epiſt. 49. NOn eſt iſte Joannes Patricius, licet ejuſdem nominis & dignitatis, cum illo ad quem prior epiſtola ſcribebatur. mores enim prout deſcribuntur, utriuſque valde diſcrepant, nec adjecta ſunt eadem. Ille enim κατ' δημόχαειν. Hic, κατ' Ἀγγουρίας, aut Ἀγγυείας aut ἀγγυείας dicitur: videtur fuiſſe qui & Angatiis námque & nomen ſcriptum legitur in illa, quam dedit Hœſchelius: quocunque nomine dicebantur, erant ſatellites; & Patricius eorum, Joannes iſte. Baronius ad annum Chriſti 868. ſect. 49. & 47. è codice bibliothecæ Fortianæ & Interpretatione Petri Morini, vult hanc Epiſtolam, non eſſe Photii ad Joannem, ſed Joannis ad Photium reſponſivam; ſic autem Cardinalis περιγραγῳδεῖ. *His autem literis à Photio acceptis, Joannes Patricius hominis admiratus audaciam frontémque perfrictam, dum alteri tribueret quod ſuâ ipſius culpâ acciderat, ut ſede pelleretur*, &c. At ego non minùs ſtupeo, ſtupidam Baronii malevolentiam: nam ut verum retulerit de codice Fortiano, quod non credo; quanquam ſi ità eſſet, qualis ille codex cui contra omnes alios habeatur fides. Scire velim, quas literas intelligat acceptas; an illum, Δημοχάειν κατ' confundit cum iſto: quod ut opinetur, quid in illa Epiſtola, hoc Joannis reſponſo, vel notatur, nedum taxatur. ſed vult Baronius reſponſum ad Epiſt. 86. ridiculé. Nam, lege Epiſtolam, ſatis Laconicè ſcriptam: nihil planè reperies Lector, quod Baronianam hanc calumniam reſpiciat. De depoſitione à ſede Conſtantinopolitana, nec mentio, nec ſuſpicio, nec ſomnium interjicitur: ubi ergò illa frons, & audacia? certè non in Photio, ſed Photii calumniatore. Verum Eunuchus erat Photius. Quid tum? an non alii vel alius ab illo? Quaſi de nullo Eunucho præterquam Photio, ſcribere poſſet, ſi ſcripſiſſet Joannes: ſcio Attin & Gallum, ſectum & eviratum deſignare. ſed Photium Eunuchum fuiſſe, nondum conſtat. Baronius pluries hoc nomine convitium illi facit: quod deplorandum potiùs infortunium, quàm exprobandum erat, ſed non probat eviratum fuiſſe aliquo teſtimonio. πῶς καί τινι qui hoc illi inſuſurrabat. Certè Nicetas Paphlago, hoc nuſquam παρλάζει: qui tamen totus pro Ignatio ſtabat: Photium oderat: & calumniarum omnium fons eſt & origo, quibus illum κατακλύνει Cardinalis. Sed Photius erat non Joanneta qui εἰσίφερεν in Eccleſiam Dei: nego ubi utcumque. *Photius*, pulſo Ignatio, legitimè eligebatur *Patriarcha*. Joannes, laicus, ſed patricius, ratione muneris ſui, ſed illegitimè, παρεισέφρησε. De hoc Joanne Cedrenus in Baſilio Macedone; quo imperante in Photium tam inhumaniter deſævitum. Ἐυνῦχός τι ἦν κ Σκύθης, κ τῆ τῶν πατρικίων ἀξίᾳ τετίμητο. Hoc inſinuatur in fine Epiſtolæ, ubi hoc genus homines μίσητοι κ διαβόητοι ἐπὶ κακίᾳ dicitur, quod de Photio dici non poterat. Ἀλλ' ἴδη] Morinus ſequentia vel non intellexit, vel pervertit. Quòd inferis ipſis, vel inferorum portis per ea quæ peperàm agis torpiorem, & inverecundiorem te demonſtraſti. Et mox, ἐγὼ λυπάσομαι. Tuo licet malo & dolore gravi: ſed Photius piè & Chriſtianè locum intellexit. Non per ſe dolere viam ejus hominis à Chriſto alieni: ità enim ſe explicat in ſequentibus. λυπὴν ὅτι τῇ σῇ ἀπωλείᾳ τοῖς ἁγίοις προξενεῖς, Dolorem de tua perditione, ſanctis viris creas.

NOTÆ.

Ad Epiſt. 50. 'Οτι ἡ πυρὸς αἴγλη κ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες.] ſcilicet ſibi invicem contrariantur; & ſic legit Hœſchelius in ſuis codicibus: ſed emendandum, ὅτι πυρὸς αἴγλη αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες. Πορφύρας ἄνθ@] Rectè, non εἶδ@ ut in Hœſchel. codice. Florem purpuræ, qui quaſi proprium quoddam accidens erat illi animali: unde ἀνθοβαφ@ non eſt quivis tinctor, ſed purpuræ; quámq; Æſchylus dixit florem ignis. Ἡ χάρις τοῦ νόμου ἀπήχει.] Eſt ſubjectum totius Epiſtolæ, quod multipliciter docet, & plures Legis titulos percurrit & utilitates exequitur. Περιπαραγασκευάζοντων.] ſic in cod Hœſch. nempe τὴν ὁδὸν. fortaſſis rectiùs προπαραςκευαζουσῶν.] ἔτι μᾶλλον τὰ πρότερα.] Rectè, non μᾶλα, ut in Hœſch. ubi minùs rectè ἀπηγέντο pro ἐπηγέρετο. Τοιοῦτός ἐςιν ὁ νόμ@ τῆς φύσεως. ſic omnes codices. vult tamen, τοιαύτη ἡ φύσις τῦ νόμυ. de Natura enim Legis ſcriptæ loquitur, non de Lege ἀγράφῳ Naturæ. Τὰς δευτερώσεις νόμον ἔλυσε.] Ità enim quidam reſpondere ſolebant, Chriſtum non Legem Moſaicam refixiſſe, ſed Legi ſuperinductas δευτερώσεις, à Phariſæis, & Rabbinis juniorum. Nam quod notum eſt, ità dicebantur ſeniorum Traditiones. Nominis rationem explicat Photius, cùm τῷ νόμῳ τὰς δευτερώσεις, τὸν τῆς πρώτης νομοθεσίας opponit. Ἃς γὰρ τῶν πρεσβυτέρων παραδόσεις, δευτερώσεις παρὰ τοὺς Ἰουδαίους λέγεται.

Ἐπις. να'.	Epiſt. 51.
Ἀναςασίῳ φορολόγῳ.	Anaſtaſio tributi Collectori.
ΟΥκ ἔτι σοι πάροδος εἰς τὴν τῆς βασιλείας πύλην, διότι σοι ταύτην ἀπετείχισεν ὁ τῆς φιλαργυρίας ἔρως. εἰ δὲ τὸ μεσότειχον διὰ φιλοπτωχείας λύσῃς, τάχιον ἡ τῆς ἐλεημοσύνης σε ἀποδέξεται κατοικία.	HAud tibi patet ingreſſus per oſtium in regnum: pecuniarum quippe amor eum tibi occluſit. Quodſi murum interjectum quo excluderis, per pauperum amorem ſummoveris, quantociùs te recipiet Eleemoſynæ deſtinata habitatio.
Ἐπις. νβ'.	Epiſt. 52.
Τῷ αὐτῷ.	Eidem.
ΟΥκ οἶδε σύνοδον ἀλλήλαις πλεονεξία καὶ φιλανθρωπία. μα-	NUllum admittunt inter ſe commercium avaritia & humanitas. Longè

Longè abeſt enim vir miſericors ab odio fraterno, quo laborant divites. Quocirca hiatus ingens conſtituitur inter infernum & cœlorum regnum.

Epiſt. 53.

Eidem.

DIvitias evacuas, & vehementer gaudeo, quòd tibi cœlorum regnum ædificatum videam: ſed & unà evacuentur affectus illi, qui divitias priùs poſſederunt: ut non modò thalamus tibi regalis contingat, ſed & ſponſus etiam prodeat pulchrè exornatus.

Epiſt. 54.

Sergio fratri.

SAncta & Margaritæ,cùm divini verbi prædicatio eſt, tum & Corpus Dominicum immaculatum. Margaritæ, eò quòd pretioſa ſint, & quòd fulgentem ſalutis ſplendorem ab iis emittunt, qui cum ſincero animo adeunt. Sancta autem, quòd & veneranda, & quòd excuſſo errore veritati nos appendunt. Canes ſunt & Hæretici & Pagani, qui cùm ſæpe religionis rudimenta prima infuſa audiverint, non tantùm meliori ſtatu non ſunt, ſed & rabiem ſuam produnt multò quidem furioſiùs contra ſacram & ſanctam noſtram pietatem, ultra canes allatrantes. Porci vocantur, quotquot cœno & luto paſſionum convolutati, erga admonitiones inſenſatè & ſine reſipiſcentia ſemet gerunt. Hiſce omnibus non eſſe divina impertienda myſteria, divina oracula prodidere; quippe qui jam olim ſe indignos geſſerunt, per opera ſua, excellenti illâ gratiâ & ſalute. Quòd ſi neutris iſtorum hæc communicanda ſint, non abſurdè quiſpiam dubitaverit, an aliquibus omnino ſint communicanda: etſi, tum quibus? Hîc affirmo, fidelibus & orthodoxis, quorum vita profeſſioni reſpondet. Sed & increduli, & hæretici, & qui vitâ parùm purâ & honeſtâ commendantur, ſed defectus patiuntur, verbo ſunt inſtituendi, & manu ſedulâ deducendi:

χρὰν ἀπέχει ἀνὴρ ἐλεήμων ὃ τῆ πλουτούντων μισαδελφίας. διὰ τοῦτο ἐ μέγα χάσμα ἐστήρικται μεταξὺ γεέννης ἢ βασιλείας.

Ἐπισ. νγ′.

Τῷ αὐτῷ.

ΚΕνοῖς τὸν πλοῦτον· ἐ μέγα χαίρω ὅτι σοι βασιλείαν οὐρανῶν ὁρῶ οἰκοδομουμθύlω· ἀλλὰ κενοῦσθαι σοι ἢ ἃ προκατεῖχε τὸν πλοῦτον πάθη· ἵνα μὴ μόνον ἡ παςὰς ὑπάρχῃ βασιλικὴ, ἀλλὰ καὶ ὁ νυμφίος ἐξωραϊσμένος.

Ἐπισ. νδ′.

Σεργίῳ ἀδελφῷ.

ΑΓια καὶ μαργαρῖται, ὅ, τε τοῦ θείου κηρύγματος λόγος, ἢ τὸ δεσποτικὸν ἢ ἄχραντον χρηματίζει σῶμα· μαργαρῖται μθὺ ὅτι τίμια, ἢ ὅτι λαμπρὰν τῆς σωτηρίας τlὼ αἴγλlω τοῖς εἰλικρινῶς προσιοῦσιν ἐκπέμπουσιν. ἅγια δὲ, ὅτι * τὰ σεπτά· ἢ ὅτι τῆς πλάνης ἀφορίζοντες τῇ ἀληθείᾳ ἀνατιθέασι· κύνες δὲ, ἐ τῶν αἱρετικῶν, ἐ τῶν ἀπίστων, ὅσοι πολλάκις τὸν τῆς εὐσεβείας κατηχηθέντες λόγον, οὐ μόνον οὐδὲν ἀμείνους διετέθησαν, ἀλλὰ ἢ τlὼ λύσσαν αὐτῶν κατὰ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας, μανικώτερον κυνῶν ὑλακτούντων, ἐπεδείξαντο. χοῖροι δὲ, ὅσοι τῷ βορβόρῳ τῶν παθῶν ἐγκαλινδούμθνοι, πρὸς τὰς παραινέσεις ἀναισθήτως τε ἐ ἀνεπιστρόφως ἔχουσιν. οἷς ἅπασιν ὁ θεῖος ἀποθεσπίζει χρησμὸς, μὴ προτιθέναι τὰ θεῖα μυστήρια ἀναξίους ἑαυτοὺς, δι᾽ ὧν ἔπραξαν, παρεσκευακότας τῆς ὑπερφυοῦς σωτηρίας ἐ χάριτος· ἀλλ᾽ εἰ * μηδ᾽ ἑτέροις τούτων δοτέον, ἴσως ἄν τις διαπορήσειε, τίσιν ὅλως δοτέον; φημὶ τοιγαροῦν, τοῖς τε πιστοῖς ἢ ὀρθοδόξοις, ἢ οἷς ὁ βίος τῇ πίστει συμφθέγγεται. Ἀλλὰ ἢ τῶν ἀπίστων, ἢ δὴ ἐ τῶν αἱρετικῶν, ἢ μlὼ ἐ τῶν πρὸς καθαρότητα πολιτείας διαβεβλημθύων ἢ ταύτης ὀλιγωρούντων, ἐκείνους τῷ λόγῳ κατηχητέον, καὶ χειραγωγεῖν προθυμητέον· οἵτινές

Margin notes: * τι. * μηδετέροις.

εἰσιν, ὥσπερ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, καὶ σφόδρα δέονται τῆς ποιμαντικῆς ἐπιστασίας καὶ κατηχήσεως. Ἐπὶ τούτοις γὰρ καὶ ὁ Κύριος σπλαγχνίζεται, καὶ τρέφει τροφὴν τό, τε σῶμα συνέχουσαν, καὶ τὴν ψυχὴν βελτιοῦσάν τε καὶ στηρίζουσαν· εἶεν· ἀλλὰ πῶς ῥίπτουσιν ἐπιστραφέντες οἱ χοῖροι, καὶ οἱ κύνες τούς, εἴ τις αὐτοῖς προστεθείη ἃ μὴ θέμις; ἢ δῆλον, ὡς οἱ μὲν κωμῳδοῦντες καὶ ἐπιγελῶντες καὶ χλευάζοντες τὰ πάσης εὐφημίας ὑπέρτερα, οἱ δὲ, τὸ καθαρὸν αὐτῶν καὶ ὑπέρλαμπρον, διὰ τῆς οἰκείας ἀκαθαρσίας, καὶ ἀνεπιστρόφου φαυλότητος, βεβηλοῦντές τε καὶ καταρρυπαίνοντες. ὧν ἑκάτερον ἀνατρέχον εἰς τοὺς ἀπερισκέπτως καὶ χωρὶς προνοίας οἰκονομήσαντας τὸ μυστήριον, πτῶσιν αὐτῶν χαλεπὴν καὶ μέγα ὄνειδος ἀπεργάζεται. Εἶεν δ᾽ ἂν μαργαρῖται καὶ ἅγια, οὐ τὰ εἰρημένα μόνον, ἀλλά γε καὶ τῶν θαυμάτων τὰ χαρίσματα· καὶ πρὸς τούτοις, αὐτὰ τὰ θαύματα· καὶ τρίτον, εἰ βούλει, τὸ ἀποστολικὸν καὶ θεῖον ἀξίωμα, ὃ κατὰ διαδοχὴν, τὸ ἀρχιερέων γένος ὁρᾶται κληρούμενον. οὐδὲν γὰρ τούτων, οὐ μὲν οὖν οὔτε κυσὶ προστεθέναι, οὐδὲ τοῖς χοίροις θέμιτον· καὶ κοινὸς μὲν περὶ πάντων νόμος ἡ προειρημένη τοῦ δεσπότου ψῆφος καὶ ἀπόφασις. εὕροι δ᾽ ἂν τις καὶ περὶ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν τὰς μαρτυρίας οὐδὲν ἀργωδέστερον. αὐτίκα γοῦν τοῖς κυνῶν δίκην τὴν ἀναίδειαν προβεβλημένοις, καὶ σημεῖον αἰτοῦσιν, οὔπω σχεδὸν τῆς ὄψεως αὐτῶν τῶν προδεδειγμένων ἀπαλλαγείσης, οὐ μόνον οὐδὲν ὁ τοῦ γένους σωτὴρ οὐδαμῶς ἐπεδείξατο, ἀλλὰ καὶ ἀπεῖπε μὴ δοθήσεσθαι, καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ μὴ παρασχεῖν ἀποκαλύπτων, γενεὰν αὐτοὺς πονηρὰν καὶ μοιχαλίδα ὠνόμασε· δι᾽ ἑκατέρου πάθους παραστήσας, ὅτι κυνῶν καὶ χοίρων οὐδὲν ἀμείνους ἐτύγχανον. Καὶ πάλιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ οὐκ ἐποίησε δυνάμεις πολλάς, διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. καὶ πολλαχοῦ φαίνεται πίστιν προσαπαιτῶν· εἶθ᾽ οὕτως ἰάσεις ἐπιτελῶν. ὥστε ὁ κυνογνώμων καὶ χοιρώδης ἄνθρωπος, ἀν-

ſunt enim tanquam oves Paſtorem non habentes, quibus omni modo opus eſt paſtoritiâ præſidentiâ & informatione. Erga iſtos miſericordiæ viſceribus movetur Dominus: cibum illis apparat, qui & corpus conſolidet, & animam redditam meliorem confirmet. Sed eſto tamen, quomodo Porci converſi dejiciunt illa, & canes ſi quis iis appoſuerit quæ non conveniunt? An patet quòd Comico ſale fricant, ludibrio habent, & lubentiæ exponunt, quæ omnia laudis cujuſcunq; præconia ſuperant iſti id quod defæcatum & pellucidum eſt, per ipſorum propriam immunditiem & improbitatem incorrigibilem, profanantes & ſordidantes perſiſtunt. Utrumq; porrò poſtquam invaſerit eos, qui inconſideratiùs & ſine omni cura & providentia Myſterium diſpenſant, lapſum ipſum durum, deplorandum, & cum dedecore conjunctum procurat. Eſto autem, ſint Margaritæ res ſacræ, nec eæ ſolùm quas commemoravimus, ſed & miraculorum Chariſma: etiam ipſa miracula: &, ſi ità placet, tertio loco, Apoſtolorum cœlitùs inſtituta dignitas: cujus ſortis hæreditatem, Pontificiale noſtrum genus agnoſcitur poſſidere. Nihil enim eò ſpectans, vel canibus projiciendum eſt, vel etiam porcis. Communis de iſtis omnibus lex, prædictus Domini calculus & determinatio ſit: quarum rerum ſingularum teſtimonia facile cuivis fuerit invenire. Illis igitur qui non ſecus quàm canes ſummam præ ſe ferebant impudentiam, ità ut ſignum ſibi dari poſtularent, cùm vix in conſpectu ipſorum patratis miraculis moverentur; Generis noſtri Salus & Servator, non modò nullum ſignum manifeſtavit, ſed ſe minimè conceſſurum reſpondet: & cauſam indicans cur nullum vellet concedere ſignum, improbam & adulteram generationem vocat: per utrumq; affectum docens, quòd nihilo meliùs quàm canes & porci diſponebantur. Hinc factum quòd in ſua ipſius patria multa ſigna haud ediderit, propter ipſorum incredulitatem. Sed & pleriſq; in locis licet animadvertere, fidem ipſum priùs prærequirere, atq; ità demum curationes edidiſſe. Eſt igitur ille homo qui eodem modo afficitur atq; canes & porci, indignus

indignus planè, cujus gratiâ miracula procudantur. Et certè ſi his dignus non fuerit, multò minùs gratiâ illâ ut imbuatur, quæ relucet in, & per miracula. Hoc per ſe ſatis clarè patet. nihilo tamen minùs, & Petrus diſcipulorum Coryphæus, ubi cum vehementi increpatione, Simonem illum ſuperſtitioni deditum, improbiſſimum, & auri amore captum, à ſe excuſſit, manifeſtiſſimè idem docuit: nimirum Apoſtolorum loco indignum eſſe & Epiſcopali honore illum qui talis fuerit inventus. Quod idem Servator non verbo tantùm, ſed & opere docuit: ubi hominem, qui ipſum ſequi ſe velle profiteretur, & ſorti ſe atque privilegio Apoſtolico ingerere, non admiſit: nec illud tantùm, ſed in quibus adhuc ulteriùs de ſecretis ipſius cordis palàm enunciandis velut triumphum egit, à diſcipulatu ſemovit. Qui enim omnia, priuſquam extabant, intuebatur, videbat illum eſſe volucrum & vulpium habitaculum, atq; ideò ab illo hoc petierat, quòd, fraude repletus & vanitate, necnon impudentiâ ſingulari, avaritiæ præterea morbo ſubjaceret, antequam iſtas è corde excuſſerat beſtias, auſus fuerat ſemetipſum in diſcipulorum vocationem ſubinferre, ſéq; receptaculum idoneum imaginari excellentium illorum & Magiſterialium Chariſmatum. Quocirca ſemotum longè à ſua illa ſpe, Is, qui alioquin omnes ad ſe trahebat, & ſingulos ſalutem conſequi volebat, dimiſit. Sed & illud Vas Electionis, qui cœleſtes polos non aliter quàm terreſtre ſtadium decurrebat, qui mundum univerſum curſu prædicationis tranſibat, & qui in iis quæ pro pietate paſſus fuit, Domino & Doctori ſuo aſſimilabatur, in iis quibus Timotheum affatur ſcriptis conſentit: *Manus* (inquiens) *ſubitò nemini impoſueris, nec cum alienis peccatis communices.* Sunt & alia hujuſce generis ſexcenta. Atq; hactenus de hiſce.

Ego te autem, cùm videam iſtiuſmodi narrationes in amore tibi, deliciis, atque ſub oculis eſſe poſitas, ad alterius rei, non alienæ, conſiderationem non gravabor deducere, utcunq; leges epiſtolicas videam me invitiſſimè eò ſequi. Is qui Margaritas putas & do-

ἄξιός ἐστι τῆς ἀπὸ τῶν σημείων ἐνεργείας. Εἰ δὲ τοῦτο, πολλῷ μᾶλλον καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐν τοῖς σημείοις χαρίσματος. ἀλλὰ τοῦτο μὲν καὶ αὐτόθεν δῆλον· οὐδὲν δὲ ἧττον ὅμως καὶ Πέτρος, ὁ τῶν μαθητῶν κορυφαῖος, δι' ὧν ἐπιτιμήσας ἀπεσείσατο τὴν δεισιδαίμονα καὶ πονηρὸν καὶ φιλόχρυσον Σίμωνα ἀκριβεστά- Act. 8. την παρέχετο τὴν ἀπόδειξιν· ὅτι δὲ οὐδ' ἀποστολικῆς ἀξίας ἢ ἀρχιερατικῆς τιμῆς οὐδείς ἐστι τῶν τοιούτων μετέχειν δίκαιος, αὐτὸς πάλιν ὁ δεσπότης, ἔργῳ καὶ λόγῳ παρίστησιν, οὓς τὸ ἀκολουθεῖν αὐτῷ αἰτησάμενον, καὶ τῶν ἀποστόλων ὑπελθεῖν τὸν κλῆρον, καὶ τὸ προνόμιον διαμηχανώμενον, οὐ μόνον οὐ Luc. 9. 18. προσεδέξατο, ἀλλὰ δι' ὧν ἐθριάμβευσεν αὐτοῦ τὰ τῆς καρδίας ἀπόρρητα, τῆς μαθητείας ἀπώσατο· πετεινῶν γὰρ αὐτὸν καὶ ἀλωπέκων, ὁ πάντα καὶ πρὸ γενέσεως εἰδώς, οἰκητήριον ἑώρα καὶ κατασκήνωσιν, καὶ τοῦτο αὐτὸν * αἰτησάμενος, ὅτι δόλου γέμων καὶ κου- * αἰτησάμενον. φότητος καὶ ἀναιδείας, καὶ πάθει προσανέχων φιλοχρηματίας, πρὶν ἢ ταῦτα τὰ θηρία ἀπελάσαι τῆς ψυχῆς, ἐτόλμησεν ἑαυτὸν εἰς τὴν τῶν μαθητῶν κλῆσιν εἰσωθεῖν, καὶ τῶν ὑπερφυῶν ἐκείνων καὶ δεσποτικῶν χαρισμάτων δοχεῖον φαντάζεσθαι, ὡς πορρωτάτω τῆς ἐλπίδος, ὁ πάντας ἕλκων πρὸς ἑαυτόν, καὶ πάντας σωθῆναι θέλων, ἀπεπέμψατο. Καὶ τὸ σκεῦος δὲ τῆς ἐκλογῆς, ὁ τὸν οὐράνιον πόλον ὡς ἐπίγειον στάδιον διατρέχων, καὶ τὴν οἰκουμένην σταδιεύων τῷ τοῦ κηρύγματος δρόμῳ, καὶ τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας παθήμασι τὰ αὐτὰ τῷ διδασκάλῳ καὶ δε- 1. Tim. 5. 22. σπότῃ, δι' ὧν Τιμοθέῳ γράφει συμφθέγγεται· Χεῖρας γὰρ ταχέως, φησί, μηδενὶ ἐπιτίθει μηδὲ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις· καὶ μυρία ἄλλα. Ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον μὲν περὶ τούτων.

Ἔχω δέ σοι καὶ πρὸς ἑτέραν θεωρίαν, ἐκ γειτόνων τοῖς εἰρημένοις οὖσαν, (ἐπεί σοι τὰ τοιαῦτα ἔρως ἐστὶ καὶ τρυφὴ καὶ θεάματα) οὐκ ὀκνήσαιμι καθηγήσασθαι· εἰ καὶ τῆς ἐπιστολῆς, ἠρέμα πως τοὺς νόμους ὁρῶ διευλαβουμένους μοι ἕπεσθαι· ἀλλὰ γὰρ μαργαρίτας μὲν, καὶ τοὺς περὶ

ἀρετῆς καθαροὺς λογισμοὺς ἅγια δὲ, τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων λογισμῶν τὸ τίμιον καὶ σεπτὸν, οὐκ ἄν τις ἀποσφαλείη τῆς ἀληθείας καὶ εἰδὼς καὶ καλῶν· ὥσπερ κύνας τοὺς δυσσεβεῖς καὶ αἱρετίζοντας λογισμοὺς, καὶ χοίρους πάλιν τοὺς φιληδόνους καὶ δυσώδεις καὶ ἐμπαθεῖς. Οὐ δεῖ τοιγαροῦν τούτοις τοῖς χοίροις οὐδὲ τοῖς κυσὶ τοὺς μαργαρίτας καὶ τὰ ἅγια, εἰς ἔριν καὶ ζυγομαχίαν, ῥίπτειν καὶ προβάλλεσθαι. Πολλοὶ γὰρ ἐκείνοις ταῦτα προθέντες, καὶ τὴν τούτων ἐν τῷ λογιστικῷ τῆς ψυχῆς ἅμιλλαν, ὡς σκηνικὴν θέαν ποιούμενοι, καὶ δὴ καὶ ὑπὸ τῆς περὶ τὰ πάθη προσπαθείας τὴν κρίσιν ἀδέκαστον οὐκ ἔχοντες, ἔλαθον ἑαυτοὺς ἀνατρέψαντες καὶ πεσόντες πτῶμα ἐξαίσιον, ἐκνικηθέντων αὐτοῖς τῶν κρειττόνων τοῖς χείροσι, καὶ θέαν μᾶλλον τραγικὴν ἑαυτοὺς ἢ θεατὰς ἐπιδείξαντες. Εἰ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν μαχομένων ἐννοιῶν καὶ ἐνθυμήσεων, ἐπ' αὐτὰς προσέλθοις τὰς ἀντικειμένας πράξεις, καὶ τὰς κατὰ τὰς πράξεις αὐτὰς διακειμένους, οὐδὲν ἧττον εὑρήσεις τὴν θεωρίαν προβαίνουσαν. Ὁ γὰρ σπουδαῖος βίος καὶ ὀρθόδοξος, μαργαριτῶν καὶ ἁγίων δίκην ἀποστίλβων, οὐκ ὀφείλει ταῖς αἱρετικαῖς καὶ δυσώδεσι καὶ ῥυπώσαις πολιτείαις συνδιαιτᾶσθαι καὶ συναναφύρεσθαι. Ἐξέλθετε γάρ φησιν ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε λέγει κύριος, κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς. Καὶ Τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; καὶ Ἐξάρατε τὸν πονηρὸν ἐκ μέσου ὑμῶν· καὶ, Τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. καὶ ἄλλο πλῆθος ἄπειρον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν σὴν πεφιλοτιμείσθω χάριν· οἶδε δὲ καὶ τὸ τῆς ἀναγωγικῆς θεωρίας χωρίον, τῷ πλάτει καὶ τῇ εὑρέσει τῶν θεωρημάτων ἐγκαλλωπίζεσθαι.

Ἐπιστ. νε΄.

Γαλάτωνι Ἀσηκρήτῃ.

Ἀρχέτυπον, οἶμαι, καὶ οὐ πρὸς μίμησιν ἑτέρων μεμηχανημένον, τοῦ καλοῦ σου φίλου, τυγχάνει τὸ ψεῦδος. Ποιηταῖς

fœcatas de virtute ratiocinationes: ſancta autem, piarum & orthodoxarum rationum honorabilem & venerandum reſpectum & noverit & vocavetir, haudquaquam aberrabit à verirate. Canes alioquin, impias & hæreticas cogitationes: Porcos, voluptatibus deditos, malè olentes & affectus pravos reputaverit. Quocitca iſtiuſmodi potcis & canibus non oportet margaritas & ſancta vel projicere vel proponere, ad contentiones fovendas & litigandum. Multi enim hæc ipſa illis dum proponunt, & dum in rationali ſuæ animæ parte contentionem excitant, ur in ſcena introductam, quiq; cùm propter inclinationem ſummam ad animi paſſiones, judicium ſincerum nequaquam habeant, improvisò ſemetipſos ſubruerunt, & lapſu formidoloſo precipitari ſunt: devictis quæ meliorum erant partium, à pejoribus; ità ur ſpectaculum ſemet potiùs Tragicum, quàm ſpectatores tandem repræſentaverint. Quòd ſi ab invicem pugnantibus cogitationibus, & animi opinionibus proceſſeris ad actiones mutuò allidentes, & ipſorum circa actiones illas diſpoſitiones, progreſſum eódem incedentem animadvertes. Vita honeſta, & cum fide orthodoxa conjuncta, quæ non ſecus quàm ſolent margaritæ & res ſanctæ radios emittit, non debet hæreticâ, fœtidâ, ſordidâ converſatione verſari, aut commiſceri. Egredimini (enim) de medio ipſorum, & ſeparemini (ait Dominus) & Ego ſuſcipiam vos. & Quæ communio tenebris cum luce? & Tollite impium de medio veſtrorum. & Nolite cum iſtiuſmodi panem comedere: & ſimilium ingens multitudo. Sed hæc ſufficiant quæ tuam gratiam demereantur. Certè familiare eſt ut Anagogices contemplationis campus, dilatus ab iſtiuſmodi inventionibus & ſpeculationibus effloreſcat.

Epiſt. 55.

Galatoni, à Secretis.

ARchetypon (opinor) eſt, nec ad imitationem aliorum inſtitutum, præclari amici tui mendacium. Neque enim perſuaderi ipſi poſſit, ut cum Poetis

etis vel amantiſſimis fictionum, ne dicam Comicis aut Tragicis, compareretur; multò magis qui res Heroum geſtas metro Paronymo (hoc eſt, Heroico) perſecuti ſunt. Cùm verò Poetas omnes in extemporalibus figmentis tranſgreditur, idq; cum ſupercilio, Hiſtoricus quiſpiam aut proſâ ſcriptor, hic opus eſt, ut in memoriam revocetur ei, & ex adverſo componatur ſtrenuus quiſpiam mendaciorum ſartor, ut itâ magnum & dubium ſubeant certamen. Quis autem ille tandem erit? Certè nec inter Græcos, ſed neque Barbaros verſari dignabitur ille. Sed opus autem eſt ut inveſtiges terram hominibus incognitam, potiùs quæ nuſquam habetur, & gentem aliquam innominatam; indè huc peregrinus adveniat; & cum terribili quodam ſupercilio, ſecretorum enarrator, fabulis præſideat enarrandis. Timoclem fortè aliquem, cùm vel puer vel adoleſcens diſciplinarum ſcholas adires, audiviſti, aut *Clenthaconthlon Ophicianum* (nam monſtra nobis nominum formanda ſunt) *Ophicianorum*, quos ſibi confixit, nationis naturam, politiam, pugnas, victorias, vitæ ſæcula, ætates, felicitates, neque hominum tantummodo, ſed & plantarum & animalium, maris, & terræ, aeriſque, hyperbolicè mentientem, & prodigiosè proſequentem. Certè ſi præclarus ille tuus amicus, in certamen de mentiendo, cum iſto homine deſcenderet, judices & præmiorum diſtributores, ad iſtiuſmodi certamina conſtitutos, in ambiguis ſententiis diſtractos videremus, cui è duobus victoriæ calculum aſſcribere deberent. Omitte autem tu patens illud ſepulchrum mendaciorum (ſatius fuerit à veraci ſapientia mutuantes repræſentare, ſimul & propalare miſerum illum) & ab exhalante indè fœtore temet quàm longiſſimè ſummove. Si enim nec dextero oculo, aut etiam manui parcere jubemur, ſed eruere & abſcindere quantociùs utrumq; (quibus intelligi videtur amicorum dexteritas, qui partim quod conducit nobis cernere poſſint; partim libenter & prompto animo cooperari & adjutores eſſe poſſunt, in iis quæ accepimus, quique ſimpliciter ad omnes vitæ partes nobis utiliter inſerviunt, etiam ubi periculum eſt, ne ad vitia abripiamur)

μετὰ γὰρ καί τοι φιλομυθοῦσι (οὐ λέγω κωμικοῖς, ἀλλ᾽ οὐδὲ τραγικοῖς) οὐκ ἂν συνεθείη συγκρίνεσθαι· πολλῷ δὲ μᾶλλον, οὐδ᾽ οἷς τὰ ἡρώων, παρωνύμῳ μέτρῳ ἐξήρτηται· ὅπου δὲ, ποιητῶν ἁπάντων, ἐν τῷ σχεδιάζειν, ὑπεροφρύωται, τὶς ἱστορικῶν ἢ συγγραφέων, εἰς μνήμην χρεία καὶ παράθεσις πρὸς ἕνα τινα, λοιπὸν, γενναῖον, οἶμαι, τὰ ψευδῆ, μέγας αὐτῷ καὶ ἀμφήριστος ὑπολείπεται ὁ ἀγών. Τίς οὖν ἐστὶν οὗτος; οὐκ ἐν Ἕλλησιν, οὐδ᾽ ἐν Βαρβάροις ἀξιοῖ πολιτεύεσθαι· γῆν δὲ ἄγνωστον ἀνθρώποις, μᾶλλον δ᾽ ἀνύπαρκτον ὅλως, καὶ γένος ἀκατονόμαστον ἐπιζητήσας, κἀκεῖθεν ἐπιδημῶν, τοῖς μύθοις, τῶν ἀπορρήτων ὑφηγητὴς, μετὰ φοβερᾶς τῆς ὀφρύος προκάθηται· Τιμοκλέα ποτὲ, μᾶλλον δὲ Χλονθάκονθλον τὸν ὀφιοχαρὸν (δεῖ γὰρ ὡς ἔοικε καὶ τὰ ὀνόματα τερατεύεσθαι) κνυζῶν ἴσως ἢ μειρακίζων τοῖς μαθήμασιν, ἤκουσας, ὀφιοχαρῶν ἐκείνων, οὓς αὐτὸς ὑπεστήσατο, γένος, καὶ φύσιν, καὶ πολιτείαν, καὶ μάχας, καὶ νίκας, καὶ βίων αἰῶνας, καὶ ἡλικίας, καὶ εὐδαιμονίας· οὐκ ἴσ. ἀγωγάς. ἀνθρώπων μόνον, ἀλλὰ καὶ φυτῶν, καὶ ζώων, καὶ γῆς, καὶ θαλάσσης καὶ ἀέρος, καὶ ὑπερβολὴν ψευσμάτων τερατευσάμενοι· ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦτον, εἰς τοὺς περὶ τοῦ ψεύδους ἀγῶνας, ὁ καλός σου φίλος εἰ ἀποδύσαιτο, εἰς μεγίστην ἂν ἀπορίαν τοὺς ἀθλοθέτας καὶ κριτὰς τῶν τοιούτων ἀγωνισμάτων περιστήσειεν, ὁποτέρῳ τῶν δύο τὴν νικῶσαν ἐπιψηφίσονται. Ἔα τοίνυν τὸν ἀνεῳγμένον τάφον τῶν ψευσμάτων (ἄμεινον γὰρ ἐκ τῆς ἀληθοῦς σοφίας ἐξεικονίσαι ἅμα καὶ στηλιτεῦσαι τὸν ἄθλιον) καὶ τῆς ἐκεῖθεν δυσωδίας σαυτὸν ἀπόστησον. Εἰ γὰρ οὐδὲ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ, οὐδὲ Matth. 5. 29. χειρὸς (ἀφ᾽ ὧν δύναται φίλων δεξιότης, τῶν μὲν ὁρᾶν τὸ συμφέρον, τῶν δὲ μετὰ χειρὸς ἐξεργάζεσθαι συνεργούντων καὶ συμπροθυμουμένων, καὶ ἁπλῶς πρὸς ἅπαντα μετὰ τοῦ βίου χρησιμευόντων, ἄλλως δὲ πρὸς κακίαν ὑποσυρόντων) οὐδὲ τούτων φείδεσθαι παρακελευόμεθα, ἀλλὰ διασχίζεσθαι θᾶττον ἑαυτῶν καὶ διατέμνεσθαι προστατόμεθα.

Τί χρὴ ποιεῖν περὶ τοῦ σεσηπότος, καὶ οὐ νῦν, ἀλλὰ διαπαντὸς καὶ ἀχρήστου καὶ πάλαι διαιρεθέντος, καὶ οὐ μέλους ποτὲ γεγονότος, ἀλλὰ πολλὰ τῶν μελῶν ἀπαρχῆς τραυματίσαντος.

quid putas faciendum in putrefacto, & non nunc primùm, ſed ſemper inutili, olim divulſo, neque unius membri quod fuerat, ſed multorum membrorum, & quidem ab initio, vulneribus infami.

NOTÆ.

ΤΟῦ παλαιοῦ σου φίλου] Ex Epiſtola 232. videtur hic τερατολόγος Anatolius dictus: ſed quis ille qualiſve, dicant qui poſſunt. Timoclem aliquem portentoſorum mendaciorum promum condum, nulli, quod ſciam, memoratum, prodigioſo non minùs nomine Clonthoconthli τερατολόγου; ut Lucianus in vera Hiſtoria: quem mirum eſt nullam iſtius Timoclis, ſi exſtaret alicubi, feciſſe mentionem. Legendum ſtatim καθ' ὑπερβολὴν ψευσμάτων. Ἀνεῳγμένον τάφον. alluſit ad Pſal. 55. Τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν· & ſtatim ad dictum Salvatoris, Matth. 5. 29.

Ἐπισ. νϛʹ.

Ἰωάννῃ Σπαθαρίῳ.

Ἄριστον μὲν, κρείττονα φαύλης ὑπονοίας νομίζεσθαι, εἰ δὲ μὴ, ὑπονοηθέντα καὶ κριθέντα μὴ ἁλίσκεσθαι· ὁ δὲ καὶ κριθεὶς καὶ ἅλους, κἂν δίκην οὔπω δέδωσιν ἑτέραν, ἀλλ' οὖν τὴν χαλεπωτάτην, τὸ, κακὸς ὀφθῆναι καὶ δίκην ὀφείλειν, δέδωκε· πράττε τοίνυν αὐτὸς, ἐπεὶ μηκέτι σοι ῥᾷστον ἀποσκευάσασθαι τὴν ὑπόνοιαν οὐχ ὅπως μὴ δίκην δῷς· ἀλλ' ὅπως μὴ τῶν δίκην ὀφειλόντων ἐλεγχθῇς.

Epiſt. 56.

Joanni Spathario.

OPtimum quidem eſt ultra omnem mali ſuſpicionem locari. Quodſi non illud contigerit, at ſuſpectum & examini ſubditum, non reum deprehendi. Qui autem ſic judicium ſubierit, ut in culpa inventus fuerit, licèt aliam pœnam non tulerit, at certè, quæ graviſſima eſt, dedit; nempe quòd improbus inventus, & dignus qui ſupplicio ſubjiciatur, habeatur. Age igitur, quandoquidem haud tibi in promptu eſt ſuſpicionem amoliri, non ut ne pœnas des, ſed ut ne pœnas juſtè meruiſſe convincaris.

Ἐπισ. νζʹ.

Μιχαὴλ Πατρικίῳ καὶ Σακελλαρίῳ.

Εἰ μὲν φιλεῖς, ἀδικεῖς· εἰ δὲ μὴ φιλεῖς, πλέον ἀδικεῖς· τὸ μὲν, ὅτι τῶν φιλουμένων ἐν ταῖς συμφοραῖς ὀλιγωρεῖς· τὸ δὲ, ὅτι οὐδὲ τοὺς φιλοῦντας φιλεῖς. ταῦτά σοι ὁ πάλαι μὲν σὸς, νῦν δὲ καὶ κοινὸς φίλος, τοῦτο μὲν φιλικῶς ἐλέγχων, τοῦτο δὲ δυσωπῶν, δι' ἡμῶν χρηματίζει καὶ διαμαρτύρεται.

Epiſt. 57.

Michaeli Patricio & Sacellario.

SI diligis, injurioſus es, ſi non diligis magis injurioſus. Illud; quòd amatos calamitatibus obſeſſos, negligas. Hoc; quòd amantes haudquaquam amas. Irà quidem ille olim tuus, in præſenti, noſter communis amicus, partim amanter reprehendendo, partim me advocato, intercedendo, & profitetur, & teſtimonio proteſtatur dato.

Ἐπισ. νηʹ.

Λέοντι λογοθέτῃ τῷ Μαδιάμ.

Ὑπέχουσί τινες τῶν ἀδικημάτων δίκας ἐν τῷ νῦν βίῳ· ἔχεις ἐναργεστάτην ἀπόδειξιν ὅτι ἐστὶ πρόνοια

Epiſt. 58.

Leonti Logothetæ Madiam.

INjuſtitiæ pœnas quidam in hâc vitâ dant. Habes efficaciſſimam demonſtrationem hanc, eſſe Providentiam

præſidentem rebus, rationes ineuntem, ſedulò curantem quæ hîc aguntur. Aſt multi pœnas non dedere, qui magis injurioſe converſati ſunt. Etiam hoc major eſt demonſtratio, nempè reponi illos reſervandos judicio acerbiori cuidam & graviori. Proſperè vixerunt proborum multi. Hinc arripe iterum præmia & teſſeras retributionis illic futuræ. Multi cum multis miſeriis colluctati ſunt. Et hoc vel obluctantibus imprimis os obturat, & confirmat, aliam nos expectare vitam, tribunal aliud, ad quod quiſque recepturus eſt mercedem retributam juxta quæ in hac vita geſſit.

ἐφεστῶσα καὶ λογοθετοῦσα καὶ περιέπουσα τὰ ἐνταῦθα. οὐκ ἔδωκαν πολλοὶ δίκας τῶν ἀδικώτερον πολιτευσαμένων· τοῦτο μεῖζον ἀπόδειξις, ὅτι πρὸς ἑτέραν τινὰ πικροτέραν καὶ χαλεπωτέραν συντετηρήθησαν κρίσιν. εὐδαιμόνως ἐβίωσαν πολλοὶ τῶν δικαίων· δέχου πάλιν προοίμια καὶ σύμβολα τῆς ἐκεῖθεν μισθαποδοσίας. ἀλλὰ καὶ πολλοὶ πολλαῖς συνηθλήσαν ταλαιπωρίαις· τοῦτο καὶ τοὺς λίαν ἐπιστομίζει φιλονείκους ὅτι πάντως ἄλλος ἡμᾶς ἀναμένει βίος καὶ κριτήριον ἄλλο, ἐν ᾧ τὴν κατ᾽ ἀξίαν ἕκαστος βεβιωμένων ἀπολήψεται τὴν ἀντιμισθίαν.

Epiſt. 59.

Arſenio Monacho.

MUlti qui apud Græcos cum fama vixerunt, & etiam qui inter nos virtutis laude floruerunt, per res à ſe geſtas, teſtimonium perhibuerunt, virtutem eſſe rem inexpugnabilem & utiliſſimam: utcunque præſentium rerum ſtatus, tantùm non clarâ voce pronunciat, nihil vel infirmius, vel periculoſius eſſe, quàm ipſa eſt. Impellitur enim, & conviciis, quaſi luto injecto, proſcinditur omnis virtus. In admiratione & oſculis eſt quælibet improbitas. Noli autem mirari. Eſt enim virtus certo certiùs, & quidem virtutis primæ flos.———

Ἐπισ. νθ'.

Ἀρσενίῳ Μοναχῷ.

Πολλοὶ καὶ τῶν παρ᾽ Ἕλλησιν εὐδοκιμησάντων, καὶ τῶν παρ᾽ ἡμῖν ἀριστευσάντων, ἐμαρτύρησαν δι᾽ ὧν ἔδρασαν, ἄμαχον εἶ) καὶ χρησιμώτατον τὴν ἀρετήν:γ' Εἰ δ᾽ ὁ παρὼν καιρὸς μονονουχὶ βοᾷ, ὡς οὐδὲν ἀσθενέστερον καὶ ἐπικινδυνότερον αὐτῆς (ἐλαύνεται μὲν γὰρ καὶ προπηλακίζεται πᾶσα ἀρετή· θαυμάζεται δὲ καὶ περιπτύσσεται πᾶσα κακία·) μηδὲν θαυμάσῃς· ἀρετὴ γὰρ ὡς ἀληθῶς, καὶ ἀρετῆς τῆς πρώτης μάλιστα ἄνθος, τὸ μετὰ κινδύνων καὶ θλίψεων καὶ παρευδοκιμουμένην ὑπὸ τῆς κακίας ἀσπάζεσθαι τὴν ἀρετήν. ὁ δὲ καιρὸς βοῶν τἀναντία, τῆς μὲν ἰδίας μοχθηρίας τὴν ὑπερβολὴν καὶ ἀπόνοιαν λαμπρῶς ἐλέγχει· τῶν δὲ σπουδαίων μᾶλλον τὸ ἀξιοθαύμαστον καὶ ἀήττητον, παντὸς λόγου ἐναργέστερον, ἀνακηρύττει.

Epiſt. 60.

Joanni Patricio, & Græciæ Duci.

SI amas, infirmus es: ſi non amas, injuſtus es. Sin amans, non infirmaris, certè amicos injuriâ affectos negligis. Ego quidem Deum oro, ne tu talibus calamitatibus & neceſſitatibus diſtinearis: & ſi in eas incideris, ut ne talem benevolentiam aut auxilium conſequaris, qualem tu tuis amicis præſtas. Tu autem utrunque in memoriam

Ἐπισ. ξ'.

Ἰωάννῃ πατρικίῳ καὶ στρατηγῷ Ἑλλάδος.

Εἰ μὲν φιλεῖς, ἀσθενεῖς· εἰ δὲ μὴ φιλεῖς, ἀδικεῖς· εἰ δὲ φιλῶν, καὶ μὴ ἀσθενῶν, οὕτως ἄδικα τῶν φίλων πασχόντων, ὀλιγωρεῖς. ἐγὼ μὲν εὔχομαι σὲ μήτε τοιαύταις ἀνάγκαις περιπεσεῖν, μήτε περιπεσόντα καὶ δεηθέντα, τοιαύτης εὐνοίας καὶ ἐπικουρίας, οἵαν σὺ τοῖς φίλοις παρέχεις, ἐπιτυχεῖν. Ἀλλὰ σύ γε τὸν διαπονητικὸν ὅμως

ἀναλογίζῃ χρησμόν· Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν· σαφῶς διαγγέλλοντα.

Ἐπισ. ξα'.

Γεωργίῳ διακόνῳ καὶ Ξενοδόχῳ.

Εἰ νοῦς μὲν γράμμασι, νοῦ δὲ ἡ θεία χάρις ἀσυγκρίτῳ μέτρῳ πλεονεκτεῖ, μηδὲν θαυμάζῃς, εἰ οἱ ἀπόστολοι, τὸ πλέον καὶ μέγιστον λαβόντες, τῶν ἐπὶ τῷ ἐλαχίστῳ μέγα φρονησάντων, ῥητόρων λέγω καὶ φιλοσόφων, κατὰ κράτος περιεγένοντο.

Ἐπισ. ξβ'.

Ἰωάννῃ φιλοσοφοῦντι.

Τοὺς μὲν ἄλλους εἰκός ἐστιν ἀπορεῖν, τί δήποτε ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὁ πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνειν διδάσκων· ὁ καὶ αὐτὴν τὴν Μωσαϊκὴν φιλοσοφίαν, πρὸς τὴν ὑπερέχουσαν τοῦ Χριστοῦ σοφίαν σκύβαλα ἡγούμενος, τί δήποτ' οὖν ὁ τοιαῦτα καὶ λέγων καὶ διδάσκων, ἀπὸ τῶν ἐπιγραμμάτων τοῖς Ἀθηναίοις, ἃ τῷ παρ' αὐτοῖς ἐπεγέγραπτο βωμῷ, διελέγετο· ἀνάξιον γὰρ τῆς ἐν Παύλῳ θείας ἐπιπνοίας, ἐκ μύθων συγκροτεῖν τὴν ἀλήθειαν· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἄλλους τοῦτο διαποροῦντας οὐ λίαν ἴσως ἂν μεμφοίμην, σὲ δὲ ἐκ μυρίων γραφῶν τε καὶ λογισμῶν ἔχων εὐθύνειν, τὸν διάπυρον τῆς διαλεκτικῆς ἐραστήν, μάλιστα ἂν ἐξ ἑνὸς τῶν σοῦ δικαιότατα ἂν μεμψαίμην, ὡς κἀκεῖνο ἐπιλελησμένον δήπουθεν τὸ σοφώτατον αὐτῆς καὶ χρησιμώτατον νομοθέτημα· τὸ ποῖον; ἐφ' ὧν ἡ τῶν ἀκροατῶν αἴσθησις, ἐξ οἰκείων καὶ ἀληθῶν ἐπιδεικνυμένην οὐ προσδέχεται τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἀποτυφλοῦται πρὸς τὴν αἴγλην αὐτῆς, καὶ τὸ καθαρὸν τοῦ νοήματος, ἐπὶ τούτων ἐξ ὧν πεφύκασιν οὐκ ἀδύνατοι· ἐκ τούτων ὅσα ἐνδέχεται, προσήκει χειραγωγεῖν καὶ κατασκευάζειν αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν καὶ ταῖς αὐτῶν διανοίαις ὑπαυγάζειν αὐτῆς τὴν λαμπρότητα.

revoca Domini oraculum, quo declaratur, *Quâ menſurâ alijs metiaris, eadem & vobis metietur.*

Epiſt. 61.

Georgio Diacono & Hoſpitalario.

SI mens ultra literas, ultra mentem verò Divina gratia, cum menſura incomparabili abundet; noli mirari, ſi quidem Apoſtoli, qui pleniſſimam & maximam menſuram acceperunt, illos longiſſimè ſuperaverint, qui de minimo magnos ſumunt ſpiritus; Rhetoras ego intelligo, & Philoſophos.

Epiſt. 62.

Johanni Philoſopho.

VEriſimile eſt alios addubitare, quam ob cauſam Divinus Paulus qui *Spiritualia ſpiritualibus* judicare præcepit, qui & Moſaicam illam Philoſophiam, reſpectu excellentis Chriſti ſapientiæ, *rejectamenta* opinabatur, quorſum (inquam) is, qui iſta & dixit & docuit, cùm apud Athenienſes diſſereret, ab inſcriptione, quæ *altari* apud ipſos affigebatur, argumentum ſumpſerit. Indignum enim videri divinâ illâ in Paulo aſpiratione, à fabulis veritati aſſenſum quærere. Veruntamen alios, qui de hoc addubitant, non ego multùm incuſavero. Te autem ardentem Dialectices amatorem, cùm è plurimis ſcriptis & rationum momentis dirigere poſſim, imprimis tamen ab uno ex iis quæ tenes ipſe, nec ſanè infimo reprehendam, qui oblitus ejus fueris, cùm & ſapientiſſimum ſcitum fuerit & utiliſſimum. Quodnam illud autem? Nimirum cùm audientium ſenſus, veritatem non admittit demonſtratam è ſuis propriis, quæ ſunt, & conjunctis cum re ipſa, ſed ad ejus ſplendorem & puritatem intellectus occœcatur, etiam in iis ad quæ non ſunt impoſſibiliter à natura conſtituti: ex iis quæ haberi poſſunt, convenit manu apprehensâ ducere, & per ea conſtituere veritatem, & per ipſorum cogitationes, veritatis claritatem ſubilluſtrare.

Epiſt.

Epiſt. 63.

Eidem.

AD interrogationem illam tuam, Quorſum Prophetia obſcuritatis tropis obvelatur? paucis reſpondeo, Eò quòd Hiſtoria non eſt Prophetia. Hiſtoriam certè, ſi quę alia virtus, commendat, perſpicuè omnia enunciare, nec quicquam afforis cogitarum introducere. Docet enim quæ in medio populi verſantur, quæq; omnes ex æquo, ignavi & impigri, qui in rerum natura verſantur, intelligunt, nec ab eorum intellectu nunc aliqui ſummoventur. Prophetia autem eſt, cujus opus quàm convenientiſſimè peragitur, in dignis revelando quæ ſunt obſcura, profanis autem impervia præſtare eadem, quocirca adumbratas res, & ænigmaticè per involucra proponit. Hinc mihi videtur tuæ dubiæ quæſtioni ſatisfactum; nimirum, ſi intelligenda non erant, haud fuerant ſermone enuncianda: ſin addiſcenda erant, non oportuit Prophetiam obſcuram eſſe, aut æquè eſſe ac ſi edita non fuiſſet. Nam ex ante dictis ſtatutum eſt, conveniens fuiſſe ut diſceretur, & neceſſarium ut profano aut communi more non enunciaretur: ſed Myſtis clarè ut edatur, occulta autem & minime pervia nondum initiatis conſervetur.

Ἐπιστ. ξγ΄.

Τῷ αὐτῷ.

ΠΥνθανομένῳ σοι, τί δήποτε ἡ προφητεία τοῖς τῆς ἀσαφείας τρόποις συνεσκίασται, διὰ βραχέων ἀμείβομαι· διότι οὐκ ἔστιν ἱστορία, ἡ προφητεία. Ἱστορίας μὲν γὰρ, εἴπερ τι ἄλλο, ἀρετὴ, σαφῶς τε εἰπεῖν, καὶ μηδὲν προσεπινοημένον ἐξεργάσασθαι. τὰ γὰρ ἐν τῷ μέσῳ γεγενημένα διδάσκει, καὶ * ἅπαντες ὁμοίως καὶ σπουδαῖοι καὶ φαῦλοι κατ' ἐκεῖνο * χωρὶς ἐπίσταντο, καὶ νῦν εἰδέναι οὐκ ἀπείργονται· προφητεία δὲ, ἧς ἔργον τοῖς ἀξίοις ἀποκαλύπτειν τὰ ἄδηλα, τοῖς δὲ βεβήλοις ἄβατα ποιεῖν, τὸ συνεσκιασμένον καὶ αἰνιγματῶδες, καὶ τὸ διὰ παραπετασμάτων, προεπαιδεύσατο· ἐξ ὧν, οἶμαι, λελῦσθαί σου καὶ τὸ ἄπορον, ὡς, εἰ μὴ ἔδει μαθεῖν, οὐδ' ὅλως ἐχρῆν εἰπεῖν· εἰ δ' ἐκρίθη μαθεῖν, οὐκ ἀσαφῶς ἔχειν τὴν προφητείαν, καὶ * οἰίσως σχεδὸν, τοῦ μηδὲ εἰρῆσθαι, ἐχρῆν· διηνέχθη γὰρ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι καὶ μαθεῖν προσῆκον ἦν, καὶ ἀναγκαῖον μὴ βεβήλως καὶ κοινῶς εἰπεῖν· ἀλλὰ τοῖς μὲν μύσταις εἰρῆσθαι σαφῆ, ἄδυτα δὲ τοῖς ἀμυήτοις διατηρηθῆναι, καὶ οὐκ ἐφικτά.

* ἃ πάντες Hæſch.
* τὸ χωρὶ Hæſch.
* ἴσ. ἐν ἴσως Hæſch.

NOTÆ.

POſt ἔχειν repetendum ἀπὸ τοῦ κοινοῦ eſt ἔδει. Καὶ οἰίσως σχεδὸν.] annotârat ad marginem ſui codicis ex conjectura, doctiſsimus Herefordenſis. ἐν ἴσως. ſed legendum & diſtinguendum hoc modo; οὐκ ἀσαφῶς ἔχειν τὴν προφητείαν, καὶ ἐν ἴσῳ σχεδὸν, τῷ μηδὲ εἰρῆσθαι, ἔδει.

Epiſt. 64.

Theodoro Hegumeno vel Abbati.

SCiſcitantur (inquis) qui inter Iconomachos audaciores ſunt & malefetiati, quique curioſitatem ſapientiam arbitrantur eſſe, quænam ſit germana Chriſti effigies, utrùm illa quam delineant Romani, an quam Indi, an quam Græci, an quam Ægyptii repræſentant, cùm inter ſe ſimilirudine non conſentiant. Quamcunq; iſtarum genuinam eſſe quis dixerit, omnino ille reprobat

Ἐπιστ. ξδ΄.

Θεοδώρῳ Ἡγουμένῳ.

ΠΡοτείνουσιν, ἔφης, τῶν εἰκονομάχων ὅσοι θρασύτεροι καὶ κακόχολοι, καὶ σοφὸν ἡγοῦνται τὸ περίεργον, ποία τῶν εἰκόνων Χριστοῦ ἀληθὴς, πότερον, ἡ παρὰ Ῥωμαίοις ἦ, ἥνπερ Ἰνδοὶ γράφουσιν· ἢ ἡ παρ' Ἕλλησιν· ἢ ἡ παρ' Αἰγυπτίοις, οὐχ ὅμοιαι ἀλλήλαις αὗται, καὶ ὁποίαν ἄν τις αὐτῶν ἀληθῆ φήσειε, δηλονότι παραγρά-

φείλει τὰς λοιπάς· ἀλλὰ ταύτην αὐτῶν τὴν ὑπόνοιαν, μᾶλλον δὲ τὴν κακομηχανίαν (ὦ καλὸν ὀρθοδοξίας ἄγαλμά σου) πολλαχῶς ἐστιν ἐπιῤῥαπίσαι, καὶ πολλῆς γέμουσαν παρανοίας καὶ δυσσεβείας ἀπελέγξαι. Καὶ πρῶτον ἐστιν εἰπεῖν πρὸς αὐτοὺς, ὅτι τίνας, ἐξ ὧν ἔγνωντο τῇ εἰκονουργίᾳ μάχεσθαι, καὶ ἄκοντες αὐτῆς πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης, ἔνθα τὸ χριστιανῶν γένος τὴν ὕπαρξιν καὶ προσκύνησιν ἐμαρτυρήσαντο· ὥστε ὃ καθαιρεῖν ἐπιχειροῦσι, μᾶλλον συνιστῶσι, καὶ τοῖς οἰκείοις λόγοις ἁλίσκονται. Δεύτερον ὅτι λελήθασιν ἑαυτοὺς, δι' ὧν ταῦτα λέγουσι, εἰς τὴν τῶν Ἑλλήνων τάξιν ἑαυτοὺς ἐντάττοντες· ἐξ ἴσης γάρ ἐστι τὰ εἰρημένα περὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν ἄλλων μυστηρίων ἡμῶν. ποίους γὰρ λόγους εὐαγγελίου θεοπνεύστους εἴποιεν ἄν, ἢ ὅλως εὐαγγέλιον ποῖον ὀνομάζετε· ἄλλοις γὰρ σχήμασι καὶ τύποις γραμμάτων τὸ Ῥωμαϊκόν· ἄλλοις δὲ τὸ Ἰνδῶν, καὶ ἑτέροις τὸ Ἑβραϊκόν, καὶ ἄλλοις τὸ Αἰθιόπων ἀπαρτίζονται. καὶ οὐ μόνον τύποις γραμμάτων, καὶ σχήμασιν ἀνομοίοις γράφονται, ἀλλὰ καὶ ἀπηχήσει καὶ σημασίᾳ φωνῆς ἑτεροειδεῖ τε καὶ ἀλλοτριωτάτῃ προφέρονται· οὐκ οὖν φαίεν ἄν, μᾶλλον δὲ διὰ τί μὴ λέγοιτε ὡς οὐδενὶ προσήκει πείθεσθαι ἢ προσίεσθαι εὐαγγελίῳ, ὅτι ἀνομοίοις καὶ σχημάτων τύποις, καὶ φωνῶν ἀπηχήσεσί τε καὶ σημασίαις ἀπαγγέλλονται. τῶν ὑμετέρων γὰρ ἐνθυμημάτων καὶ τοῦτο τὸ τόλμημα· οὐδὲ γὰρ οὐδ' Ἕλλην τις ἡμῖν ῥᾷον τὰ τοιαῦτα ἀντιθείη. πολλὰ γὰρ καὶ παρ' αὐτοῖς τῶν σεβασμίων παραπλήσια. καὶ ὥσπερ ἐστὶν αὐτοῖς φύσις κοινὴ πρὸς ἡμᾶς, καὶ νοῦς, καὶ λόγος, καὶ ψυχῆς πρὸς σῶμα σύγκρασις ὁμοιότροπος καὶ μυρία ἄλλα· οὕτω καὶ περὶ τὴν τοῦ θείου ὑπόνοιαν κἂν τοῖς πλείστοις καὶ κυριωτάτοις διΐστανται· ἀλλ' ὅμως ἐστὶν ὅμως οἷς διὰ τὴν ἐνάργειαν τῶν κοινῶν ἐννοιῶν, οὐδ' αὐτοὶ τολμῶσι διαμάχεσθαι. οὐκ ὅμως οὐδ' Ἕλλην ἀμφισβητήσειεν ἡμῖν περὶ τούτου, ἀλλά τις ἄλλος ὅλως ἄθεος καὶ ἀθρήσκευτος, μήτε θεῶν ἔννοιαν, μήτε

omnes reliquas. Sed hanc ipſorum objectionem, aut malitioſam potiùs machinationem,(ô tu pręclara orthodoxię Imago & repræſentatio) multis modis colapho inflicto repellere poſſumus, & multiplici refertam cùm ſtultitia tum impietate convincere. Et imprimis ad eos hoc dicendum eſt. Ex illo ipſo unde bellum indicere Imaginum confectioni propoſuiſtis, inviti licèt, tamen fatemini per univerſum orbem, ubi Chriſtianiſmus exiſtit, Imaginum exiſtentiam & cultum haberi. Itâ in eo quòd tollere voluerunt, magis confirmant Imagines, & propriis irretiti tenentur ratiociniis. Secundò, dicendum quòd dum iſta proferunt, inviti ſe in ordinem Paganorum inſcribunt. Ex æquo enim licet ea quæ contra venerandas imagines afferuntur, & contra reliqua noſtra myſteria urgere. Nam, quæſo, quas illi partes Evangelii divinitùs inſpiratas dicturi ſunt? aut potiùs quodnam Evangelium nominé ſuſcipient? Certè diverſis formis & figuris literarum, Latinum Evangelium, alus Indorum, diſcrepantibus Hebraicum, & adhuc aliis Æthiopicum exaratur. Neque tantùm literarum diverſimodis figuris & delineationibus deſcribuntur iſta, ſed inſuper ſonis & ſignificationibus vocis, valdè diſcrepantibus, & à ſe diſſentientibus enunciantur. Quocirca non abſurde dixero, Cur non affirmatis, quòd nullum admittere Evangelium, aut illi obtemperare oporteat, eò quòd diſſimillimis figurarum formis, ſonorum vocibus & ſignificationibus publicantur, Certè veſtris ratiocinationibus congruit hoc facinus. Omnino nobis Paganus quiſpiam facilè talia objiceret. Sunt enim apud eos multæ hujuſmodi venerationis ſpecies. Et quemadmodum illi naturam nobiſcum communem habent, mentem, rationem eandem, animæ ad corpus ſyncraſin equalem, & ſexcenta alia: ità quantum attinet ad rationes de Deo, in plurimis & præcipuis diſſentiunt: Eſt tamen ubi propter communium principiorum manifeſtam operationem, non audent à nobis diſſentire. Quocircà nec Paganus nobiſcum de iſtis conteſtaretur, ſed ille tantùm qui planè Atheus, ſine ullo religionis cultu: qui neque Numinis venera-

venerationem, ne quidem cogitationem ullam admittet. Tertia objectio ſecundæ ſimilis eſt. Ecqualem crucem ſtatuetis prototypo omnino ſimilem, an illam quæ cum titulo effigiatur, aut potiùs quæ ſine illo delineatur & efformatur? Cujus enim cunque ſimilitudinem confitemini, per illam (qui veſter eſt præclarè contextus ſyllogiſmus) aliarum fabrefactio & veneratio, per vos, qui hæc talia audetis affirmare, omnino negabitur, aut potiùs jam negatur. Quarto loco differentiam illam & diſſimilitudinem quas in Myſticis videmus ſacrificiis & aliis quibuſlibet ſanctis officiis, in reprehenſionem & ſubverſionem totius immaculatæ oblationis noſtræ & latriæ prætendetis: Nam unde adverſus Chriſti Imaginem, impiam in animum veſtrum cogitationem ſubintuliſtis, univerſam Chriſtianorum & ſacratam Liturgiam, ſed & divina quæcunque myſteria, fundamento tenus concutere convincemini. Quintum adjiciemus, quæ valdè ipſorum impietatem, & in Chriſtum odium propalat. Nam quorſum conſiſtitis in imagine, & iſtiuſmodi nugas deblateratis? oportet ut in aciem procedatis contra eum qui imagine repræſentatur qui tamen adhuc latetis. Quorſum, quod tacitis cogitationibus bellum contra Chriſtum meditamini, illud non labiis, & nuda facie, ſed tantùm perſonati, per imaginem indicitis? Dicant enim, quandoquidem Græci aſſeverant, Chriſtum in terris ſibi ſimilem comparuiſſe, Romani autem ſibi potiùs, Indi figurâ ſuâ, Æthiopes ſuâ: cùm hæc ità dicantur, non conſtat quis pro vero Chriſto, à quibus habeatur, idcircò non oportet confiteri, non credere, quòd Chriſtus in carne verſatus ſit. Certè apud infauſtos iſtos non eſt omnino verſatus. In quo enim improbi contra imaginem extiterunt, in hoc ipſo priùs contra imaginatum inſolentiùs opinati deprehenduntur. Nam à diſcrepantia opinionum concludunt, tollendum prorſus eum qui opinionibus ſubjacet. Vides quis illorum ſcopus fuerit: & quorſum ſpectet ipſorum contra Imaginem machinamentum. Sed ulteriùs ad ea quæ dicta ſunt, adjiciendum illud quidem, non

λατρείας ὅλως παραδεξάμενος. Τρίτον δὲ, καὶ τῷ δευτέρῳ σύστοιχον, ποῖον σταυρὸν προσερήσεσθε πάντως τῷ πρωτοτύπῳ νομιζόμενον ὅμοιον, ὃς μετὰ τοῦ τίτλου σχηματίζεται, ἢ ὃς ἄνευ ἐκείνου διατυποῦται καὶ διαχαράττεται; Ὧν γὰρ ἂν ἡ ὁμοιότης ὑμῖν ὁμολογηθείη, ἐκ τούτου (κατὰ τὸν ὑμέτερον σοφὸν συλλογισμὸν) ἡ τῶν λοιπῶν ποίησις καὶ προσκύνησις, (ἀλλ' ὑμῖν γε τοῖς τοιαῦτα περὶ τηλικούτων τολμῶσιν) ἀπαρνηθήσεται ἢ καὶ ἤδη ἐξήρνηται. Τέταρτον, τὴν διαφορὰν ἡμῖν καὶ ἀνομοιότητα τὴν ἐν ταῖς μυστικαῖς θυσίαις, καὶ ταῖς ἄλλαις ἱερουργίαις, εἰς διαβολὴν ἁπάσης, καὶ ἀνατροπὴν τῆς ἡμῶν ἀχράντου τελετῆς καὶ λατρείας προσχομεῖσθε· ἐξ ὧν γὰρ κατὰ τῆς Χριστοῦ Εἰκόνος πονηρὰν μελέτην ταῖς ὑμῶν διανοίαις ἐμελετήσατε, πᾶσαν τὴν τῶν χριστιανῶν ἱερὰν τελετὴν, καὶ τὰ θεῖα μυστήρια ἐκ βάθρων αὐτῶν ἠλέγχθητε κατασείοντες. Πέμπτον ῥητέον ὃ καὶ λίαν αὐτῶν στηλιτεύει τὸ δυσσεβὲς καὶ μισόχριστον. τί γὰρ ἐπὶ τῆς εἰκόνος ἵστασθε, καὶ τοὺς ταύτης φλυάρους ἀνελίττετε; δέον πρὸς αὐτὸν τὸν εἰκονιζόμενον, ὃ κρύπτουσι πώς, ἀποδύσασθαι. ἵνα τί γὰρ ὃ ταῖς διανοίαις ὑμῶν ὠδίνετε, τὸν ἄσπονδον κατὰ Χριστοῦ πόλεμον, τοῦτον μὴ καὶ τοῖς χείλεσι καὶ γυμνῷ τῷ προσώπῳ, ἀλλ' ὑπὸ προσωπείῳ τῇ εἰκόνι, ἐπιδείκνυσθε; λεγέτωσαν γὰρ, ὡς ἐπειδὴ Ἕλληνες μὲν αὐτοῖς ὅμοιον ἐπὶ γῆς φανῆναι τὸν Χριστὸν νομίζουσι· Ῥωμαῖοι δὲ μᾶλλον ἑαυτοῖς ἐοικότα. Ἰνδοὶ δὲ πάλιν μορφῇ τῇ αὐτῶν. καὶ Αἰθίοπες δῆλον ὡς ἑαυτοῖς· ἐπεὶ ταῦτα, τίς ἐστὶν ὁ ἀληθὴς Χριστὸς ὁ παρά τισι νομιζόμενος. οὐκ ἄρα δεῖ ὁμολογεῖν οὐδὲ πιστεύειν σαρκὶ ἐπιδημῆσαι τὸν Χριστόν; ὄντως γὰρ αὐτοῖς τοῖς ἀθλίοις οὐδ' ἐπεδήμησεν. ὃ γὰρ κατὰ τῆς εἰκόνος ἐπονηρεύσαντο, τοῦτο πολὺ πρότερον κατὰ τοῦ εἰκονιζομένου πεφώρανται φρυαξάμενοι. ἀπὸ τῆς τῶν νομισάντων διαφορᾶς, ἀναίρεσιν παντελῆ τοῦ νομισθέντος ψηφισάμενοι. Ὁρᾷς οἷος αὐτῶν ὁ σκοπός· καὶ εἰς ὅσον αὐτοῖς τὸ κατὰ τῆς εἰκόνος ἀποβλέπει τέχνασμα. Ἀλλ', ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, ἐκεῖνο ῥητέον, οὐκ ἐκείνοις (ἀνάξιοι

γάρ) ἀλλά γε τοῖς πιστοῖς καὶ φιλοχρίστοις, ὅτιπερ καὶ πάντως λυμαίνεται τὴν εἰκονισμάτων τὸ ἀνόμοιον τὴν τῆς εἰκόνος φύσιν καὶ τὴν ἀλήθειαν. οὐ γὰρ μόνῳ σχήματι σώματος καὶ μορφῆς εἰκονίζεται χρώμασι τὸ εἰκονιζόμενον, ἀλλὰ καὶ ποιᾷ διαθέσει, καὶ παρεπομένῃ πράξει, καὶ παθῶν ἐμφάσει, καὶ τόπων ἱερῶν ἀναθέσει, καὶ ἐπιγραμμάτων ἑρμηνείᾳ, καὶ συμβόλοις ἐξαιρέτοις ἄλλοις, ὧν μηδὲν παρεῖναι ἢ μὴ τὰ πλείονα ταῖς παρὰ τῶν πιστῶν εἰκόσιν παντελῶς ἀδύνατον. δι' ὧν, οὐδὲν ἔλαττον, ἢ καὶ πάντα παρῆν, εἰς ἔννοιαν καὶ τιμὴν τοῦ εἰκονισθέντος, ὅπερ ἐστὶ τῆς εἰκονουργίας σκοπός, ἀναγόμεθα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατ' ἐπιδρομήν, καὶ ὡς ἐν ἐπιστολῆς τύπῳ. Ἡ δὲ τῆς ἐργασίας ἀκρίβεια, Θεοῦ διδόντος, εἰς τὴν οἰκείαν ὑπόθεσιν ἀναχθήσεται.

illis (ſunt enim indigni) ſed fidelibus & Chriſtum amantibus. Diſſimilitudo quæ cernitur inter Imagines, non evacuat prorſus Imaginis naturam aut veritatem. Non enim tantùm per corporis figuram & habitum coloribus exprimitur imaginatum, ſed quâdam ſui diſpoſitione, congruenti aliquâ actione, paſſionum emphaſi, & in locis ſanctis dedicatione, inſcriptionum expoſitione, & aliis quibuſdam inſignioribus ſymbolis, quæ vel non omnino, aut ſaltem non è majori parte, à fidelium imaginibus abeſſe debent: per quæ, non minùs quàm ſi omnia adeſſent, in memoriam & honorem imaginati (qui finis eſt imagines fabrefaciendi) deducemur. Atque hæc ſuccinctè, & in epiſtolari formâ. Exactiot autem operatio, cum bono Deo, in ptoptium ſubjectum deducetur.

NOTÆ.

ERat Iconomachorum hoſtis vehementiſsimus Photius. In hac Epiſtola, ad illud eorum argumentum quod Achilleum planè rebantur hic reſpondet; certè acutè, ſed an ſolidè. Erat illud, Cùm diverſimodè Chriſti imago, apud alias & alias gentes formaretur, quænam ex illis omnibus ut vera & genuina repræſentatio admittenda erit.

Ἐπισ. ξε΄.

Μετροφάνῃ μοναχῷ ἀποστατήσαντι.

Οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδ' ὁ τέλειος, ἀπὸ ῥύπου καθαρὸς· καὶ οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδ' ὁ κάκιστος, παντελῶς ἀμέτοχος ἀρετῆς· δόγμα παλαιὸν καὶ μέχρι νῦν ταῖς ἁπάντων καὶ ψήφοις, καὶ πράξεσι φυλαττόμενον. μὴ θελήσῃς λῦσαι, τῷ κατὰ σεαυτὸν ὑποδείγματι, κενὸν ἁπάσης ἀρετῆς σαυτὸν ἐπιδεῖξαι φιλονεικῶν καὶ κενὸν ἀνθρώποις διήγημα.

Epiſt. 65.

Metrophani Monacho, Apoſtatæ.

NEmo mortalium, nè quidem perfectus, à maculis purus & ſordibus. Nullus homo, nè quidem peſſimus, quin alicujus virtutis particeps ſit: Antiquum dogma eſt, etiamnum ſingulorum calculis & actionibus cuſtoditum. Noli tu id, tuo exemplo, evacuatum reddere: dum te penitùs inanem, & quantalibet virtutis portione vacuum contendis exhibere, & fabula apud cunctos inanis fias.

NOTÆ.

APoſtatam vocat, quia à partibus ſuis defecerat, à quibus olim gnaviter ſteterat. Hic eſt enim quem cum Loſima Baronius ait, literas ex Italia contra Nicolaum Papam tuliſſe. Erat enim Siculus Monachus & Anachoreta. Extat ad illum Epiſtola numero 149, nondum Apoſtatam. In fine Epiſtolæ legendum κενὸν, non καινόν.

Ἐπισ. ξϛ΄.

Τῷ αὐτῷ.

Ἔπεσε Δαβίδ, ἀλλ' ἀνέστη· ἀνέστη δὲ προσευχῇ προφήτου, καὶ δάκρυσι*, καὶ πικροῖς ἐλέγχοις προσαχθεῖσιν ὑπὸ δεξ-

* ἰσ. ἱκεσίαις, non enim prophetæ Nathanis.

Epiſt. 66.

Eidem.

CEcidit David, ſed ſurrexit: ſurrexit autem per Prophetæ preces, acerbis lactymis, & amaris reprehenſionibus

bus, fictâ quidem perſonâ, occultè intentatis. Sed & per labores inſuper, pœnitentiam,& virtutes alias ipſius qui per lapſum ſternebatur. Comparabatur autem Philoſophicè ad taxationem. Cecidiſti & tu: Prophetam nullam video; non Davidis humilitatem animi, non reſipiſcentiam. Ad te deinceps ſpectat videre & curare, ut à lapſu reſuſciteris, niſi tibi dare pœnas olim in votis magis heret & propoſito, quàm à ſupplicio expediri.

Epiſt. 67.

Bardæ Patricio, & Macedoniæ Duci.

IMpera potiùs cum aliorum deſiderio & affectu, quàm per timorem. Eſt enim impoſſibile ut non in odium timor hic mutetur. Illud autem ſubditorum benevolentiam omnibus veſtigiis inſequitur. Patet autem inter utrumq; differentia, in omni actione & uſu neceſſario. Quodſi animum tuum ſubjecit opinio, futurum ut indè humile quid,abjectum, & contemptibile enaſcatur,unde tardiùs & invitus ad hoc conſilium accedas: tu contrà oppones mores conſtituros & ſtabiles,ſententiam obſirmatam, & quod aſſentationibus & ſcurris non attenditur, gravitatem in delitiis habitam opponendo. Notum porrò tibi ſit, quod tuo ſubdiri imperio, pudorem ſuavem militari ſagulo prælaturi ſint, & te eo indutum magis illuſtrem îis appariturum. Hoc tu lenocinio,ſubditos tibi, quocunque volueris, perduces, multò efficaciùs & conſtantiori tenore, quàm qui de faſtu ſupercilioſo, & morum aſperitate, magnos ſibi ſumunt ſpiritus.

Epiſt. 68.

Euthymio Monacho collapſo.

SI neque cœleſtis regni deſiderium, nec ineluctabilis ſupplicii metus, nec eorum, qui tui ſimiles, vitam tam inſigni improbitate fœdam tranſigerunt, dura,difficilia & intoleranda quæ ſtatim paſſi ſunt, ſed nec ab omnibus ingeſta opprobria, ad converſionem & ſobrie-

μαντικῇ δὲ καὶ πόνοις καὶ μεταμελείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ αὐτοῦ ἐκείνου, τοῦ κατενεχθέντος μὲν τῷ πτώματι, διαληφθέντος δὲ φιλοσόφως πρὸς τὸν ἔλεγχον. Ἔπεσες καὶ αὐτός· καὶ προφήτην οὐχ ὁρῶ· ὅτι μηδὲ τοῦ Δαβὶδ ταπεινοφροσύνην καὶ μετάνοιαν· σοὶ ἐπὶ λοιπὸν καθορᾶν καὶ φροντίζειν ὅπως ἀναστήσῃ τοῦ πτώματος, εἰ μή σοι τὸ δοῦναι δίκην καὶ τότε, τὴν ἐκεῖθεν τοῦ διαφυγεῖν, ἐστὶν αἱρετώτερον.

Ἐπις. ξζ.

Βάρδᾳ Πατρικίῳ καὶ στρατηγῷ Μακεδονίας.

ΑΡχε ποθούμενος μᾶλλον ἢ σὺν φόβῳ· τὸ μὲν γὰρ οὐκ ἔστι μὴ οὐχὶ εἰς μῖσος ἀποκριθῆναι· τὸ δὲ τὴν τῶν ἀρχομένων εὔνοιαν εἴωθε θηρεύειν· δῆλον δὲ τὸ ἐν πάσῃ καὶ πράξει καὶ χρείᾳ διάφορον ἑκατέρου. Εἰ δέ τι ταπεινὸν καὶ εὐκαταφρόνητον, ὡς ἂν ἐκεῖθεν, ἐπιφύεσθαί σοι μέλλον ὑποτρέχει τοὺς λογισμούς, καὶ πρὸς τὴν συμβουλὴν ὀκνηρότερον παρασκευάζει· ἀλλὰ σύ γε τὸ βέβαιον τῶν τρόπων, καὶ τὸ ἐστηριγμένον τῆς γνώμης, καὶ τὸ μὴ προσανεῖσθαι κόλαξι καὶ βωμολόχοις τούτοις, ἀντιτάξας σεμνότητα φίλην· εὖ ἴσθι παρὰ τοῖς ἀρχομένοις, καὶ γλυκεῖαν αἰδῶ, τῆς στρατηγικῆς χλαμύδος, λαμπρότερον ὀφθήσῃ περιβεβλημένος· καὶ τῶν ἐπὶ σοβαρότητι καὶ ἠθῶν τραχύτητι μέγα φρονούντων εὐσταθέστερον κατὰ πολὺ καὶ βεβαιότερον ἐπιδειχθήσῃ τὸ ὑπήκοον περιάγων.

Ἐπις. ζη'.

Εὐθυμίῳ μονάζοντι παραπεσόντι.

ΕΙ μήτε τῆς ἐκεῖθεν βασιλείας ὁ πόθος, μήτε τῆς ἀπαραιτήτου τιμωρίας ὁ φόβος, ἀλλὰ μηδὲ τῶν ὁμοίως σοι τὸν βίον ἐν τοσαύτῃ πονηρίᾳ καταδαπανησάντων, τὰ κατὰ πόδας χαλεπὰ καὶ δύσοιστα πάθη, μήτε τὰ κοινὰ παρὰ πάντων ὀνείδη, πρὸς ἐπιστροφὴν

σε καὶ πῆμα τὴν τολμωμένων ὑπὸ διεγείρει· δέδοικα μὴ δαιμόνων φύσις ἀνθρώπου μορφὴν ὑποκρίνεται. Ἀλλ' εἴθε μὴ συνήλασας ἡμᾶς ταῦτα εἰπεῖν, καὶ τοῦ ἀντιχρίστου διὰ σοῦ ἡ παρουσία προοιμιάζεται.

tatem ab audacibus facinoribus adhuc excitârunt: Vereor ego certè, nè dæmonum natura formam in te ſimulaverit humanam. Utinam nunquam me ad iſta proferenda adegiſſes. Certè procemia nobis venturi Antichriſti in temetipſo exhibes.

Ἐπισ. μθ'.

Ἰγνατίῳ Ἐπισκόπῳ Λόφων.

Δυσφορεῖς καὶ θρηνεῖς καὶ τὰ ἄνω κάτω ποιεῖς, ὅτι σε ταχέως οὕτως καὶ ἀφειδῶς, ὡς νομίζεις, ἐπληξάμην. Ἐγὼ δὲ οὐδὲν ἔλαττον, ὅτι σεαυτὸν τοιούτων ἄξιον παρεσκεύασας, καὶ ἡμᾶς ἐλθεῖν, παρὰ τὸ ἡμέτερον ἦθος, εἰς τοὺς περὶ σε λόγους ἠνάγκασας. Εἰ δ' ἀληθῶς ἐπλήγης, καὶ μέχρι βάθους ἡ τῶν ἐλέγχων ἀκμὴ ἔφθασεν, δείξεις ἐκεῖνα φυγὼν δι' ἃ τὸ βέλος ἀφήκαμεν· καὶ σου τὴν πληγὴν σὺν εὐμενείᾳ Θεοῦ οὐ μόνον ἐξιασόμεθα, ἀλλὰ καὶ τὸ λοιπὸν ὡς μέλους ἀντεποιησόμεθα.

Epiſt. 69.

Ignatio Lophorum Epiſcopo.

MAlè te habet, deploras, ſurſùm deorſùm omnia miſces, quod te tam citò, & tam vehementer (ut reris) ſine reſpectu taxaverim. Ego te non minùs incuſo, qui te dignum dederis hiſce reprehenſionibus, & nos adegeris ut ad iſta dicenda, præter conſuetudinem, accederemus. Si autem reverà percuſſus fueris, & profundiùs penetraverit reprehenſionum cuſpis, Tute declarabis, dum illa averſeris, quæ telum hoc à nobis extorſerunt. Ità plagam tibi ingeſtam, per Dei miſericordiam, non modò perſanaturi ſumus, ſed deinceps te ut membrum noſtri corporis confovebimus.

Ἐπισ. ο'.

Θεοδώρῳ Μητροπολίτῃ Λαοδικείας.

Νῦν καιρὸς, ὦ φίλε, εἰ βούλει δὲ καὶ τέκνον ἡμέτερον, ἢ τὰς ἐξ ἀνθρώπων ἀπειλὰς οὐ δεδιότα, στερρὸν ὀφθῆναι τῆς ἀληθείας ὑπέρμαχον, καὶ λαμπρᾶς τυχεῖν τῆς ἐκεῖθεν εὐφημίας καὶ ἀναῤῥήσεως· ἢ προσκαίρῳ καὶ ῥεούσῃ ἡδονῇ καὶ δόξῃ προδότην τῆς ἀϊδίου καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι.

Epiſt. 70.

Theod. Metropolitæ Laodiceæ.

OCcaſio nunc (ô amice) offertur, ſi ipſe volueris, & noſter filius exiſtas, vel minimè reformidare mortalium minas, dum immotum te præſtes veritatis athletam, illuſtre laudum præconium de cœlo conſequi, & victorem ibidem declarari: vel dum veritatem prodis, & proditor cenſeris, temporali & fluidâ voluptate & gloriâ fruiſci.

Ἐπισ. οα'.

Τῷ αὐτῷ.

Εἰ τέλος παιδείας τὸ ἑαυτὸν αἰσχύνεσθαι, ἐσχάτης ἀπαιδευσίας τὸ μηδὲ τοὺς ἄλλους αἰσχύνεσθαι· τὸ δὲ καὶ ἐφ' οἷς ἐγκαλύπτεσθαι προσῆκεν, ἐγκαλλωπίζεσθαι, ὑπερόριον ἐστὶ τῆς ἀνθρωπίνης κακίας.

Epiſt. 71.

Eidem.

SI finis doctrinę & inſtitutionis ſit, pudore ſuipſius teneri, extremæ fuerit ineruditionis neceſſe eſt, nullo aliorum pudore moveri. At gloriari de iis quæ occultanda potiùs fuerant, terminos excedit humanæ improbitatis.

Epiſt.

Epiſt. 72.

Sergio Fratri.

NOn Rhetorum more contra contemptibilitatem noſtram declamant Sacræ literæ, quæ umbram, & ſomnum, & fumum, & vanitatem, & ſimilibus titulis vitam humanam inſigniverunt. Quo enim loco habiturus es puerilem ætatulam? Ecquid eâ magìs vanum, inane, & inſenſatum? imò & juventutem ipſam, quæ flos quidam naturæ videtur eſſe, ſed multis abundat tempeſtatibus; ſed levitates multæ, vanitates, & inconſtantia in eadem ſunt; ſed ocyùs quovis inſomnio præterfluit, nihil præterea aliud largita vel ſubminiſtrans, quàm quòd tumultus fluctuum, & exæſtuationes paſsionum contra animum concitando, primum incœptum ad virtutis curſum inſtitutum, fluctibus ſubmerſerit. De medio ætatis tenore quid aliud dicendum, quàm quod à fumi volatu parùm diſsidet? huc enim illuc exiliendo curſitat, planè autem nuſquam conſiſtit. Particeps enim quodammodo eſt leviſsimę & inordinatæ illius motionis, quæ juvenili ætati convenit, nec enim perfectè expedivit hominem ab illis tenebris & tumultibus: Cùm verò ſenectuti vicina fuerit, cineribus exinde ejectis, occultè & ſenſim ſine ſenſu ſubimpletur; unde deflorescendi defluendíque principium ſortitur: videtur quidem remotior eſſe à malo & detrimento, quod ab extremis utrinque infertur: & tamen miſeriæ quam utrinque licet deprehendere, particeps fit, donec in ſenectutem, fumum, & inſomnium merum diſſolvatur. Nam quid (quæſo) ipſa ſenectus cenſenda? Utcunq; nos hîc tacuerimus, ipſa per ſe ſingulis ſuas paſsiones, grave onus, difficultates proclamabit; eſſe ipſam nimirum pulvere, fumo, umbrâ, ſomno, omnibus rebus magìs deſpicabilem, & obſcuriorem. Quomodo poſſimus igitur mala devitare? Omnino, ſi per ætatem puerilem rectâ utamur inſtitutione, prudentes nacti informatores. Non eſt hoc in noſtra ſitum poteſtate, ſed ſpectat ad parentes vel tutores id curare. Per adoleſcentiam verò, cùm noſtræ partes agi cœperint, per adductiora fræna, exactiſsimam inſtitutionem,

Ἐπιστ. οβʹ.

Σεργίῳ ἀδελφῷ.

ΟΥ καταρρητορεύουσα τῆς ἡμετέρας εὐτελείας ἡ θεία γραφὴ, σκιάν, καὶ ὄναρ, καὶ καπνὸν, καὶ ματαιότητα, καὶ τοιαῦτα ἄλλα τὸν ἀνθρώπινον βίον ὠνόμασε. Τί γὰρ ἂν καὶ εἴποις τὴν ἐν παισὶν ἡλικίαν· καὶ τί ταύτης ματαιότερον ἢ ἀναισθητότερον; ἀλλὰ τὴν νεότητα, ὃ καὶ ἄνθος δόξειεν ἂν εἶναι τῆς φύσεως, ἀλλὰ γέμει ζάλης· ἀλλὰ πολὺ τὸ κοῦφον ἐν αὐτῇ καὶ ὑπόκενον καὶ εὐμετάπιστον· ἀλλὰ παντὸς ὀνείρου θᾶττον παρέρχεται, οὐδὲν ἄλλο χαρισαμένη καὶ προξενήσασα, πλὴν ὅτι πολὺν σάλον καὶ κλύδωνα παθῶν τῇ ψυχῇ ἐπικυμήνασα, αὐτὴν τὴν πρώτην ὁρμὴν τῆς ἐπ᾽ ἀρετὴν κινήσεως, ἐπὶ οἷς ἐποίησεν ὑποβρύχιον. τί δὲ τὸ τῆς ἡλικίας μεθόριον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο καπνοῦ φορᾶς οὐδὲν διενήνοχεν, ὧδε κἀκεῖσε διᾴττον, καὶ καθαρῶς οὐδαμοῦ καθιστάμενον· τῆς τε γὰρ κατὰ τὴν νεότητα, κούφης καὶ ἀτάκτου μετέχει πως ἔτι κινήσεως, οὔπω τελείως τῆς ἐκεῖθεν ἀχλύος καὶ ταραχῆς ἀπαλλάξαν τὸν ἄνθρωπον· καὶ τῷ πρὸς τὸ γῆρας γειτονήματι τῆς ἐξ αὐτοῦ αἰθάλης, ἠρέμα πως καὶ ἀνεπαισθήτως ὑποπιμπλάμενον, καταρρεῖν ἄρχειν παρέχει καὶ ὑπομαραίνεσθαι· καὶ δοκεῖ μὲν τῆς ἀφ᾽ ἑκατέρου τῶν ἄκρων βλάβης τε καὶ κακίας ἀφεστάναι· οὐδὲν δὲ ἧττον τῆς ἐν ἀμφοῖν θεωρουμένης μοχθηρίας μετέχον, εἰς καπνὸν, ὡς ἀληθῶς * καὶ εἰς * τὸ γῆρας, ὄναρ διαλύεται· αὐτὸ δὲ τὸ γῆρας τί; κἂν οὐδὲν ἡμεῖς ἐροῦμεν, αὐτὸ πᾶσιν αὐτοῦ τὰ πάθη, καὶ τὸ βάρος, καὶ τὴν χαλεπότητα διακέκραγε· καὶ ὅτι καὶ κονιορτοῦ καὶ καπνοῦ καὶ σκιᾶς καὶ ὀνείρου, καὶ πάντων ἐστὶν εὐτελέστερόν τε καὶ ἀμυδρότερον· πῶς οὖν ἔστι φυγεῖν τὰ κακά; κατὰ παῖδα, μὲν ἀγωγῆς τυχόντα χρηστῆς καὶ σωφρόνων παιδαγωγῶν· ὅπερ οὐκ ἐν ἡμῖν ἐστὶν, ἀλλ᾽ ἐν ταῖς τῶν τεκόντων ἢ τῶν ἐπιτρόπων φροντίσιν· ἐν νεότητι δὲ, καθ᾽ ἣν ἄρχεται καὶ τὸ ἡμέτερον, διὰ σφοδροτάτου χαλινοῦ καὶ ἀκριβεστάτης παιδεύσεώς τε καὶ γυμνασίας καὶ

συνασκήσεως· κατὰ δὲ τὴν μέσην ἡλικίαν, διά τε τοῦ προκαταρτισθέντος καὶ προεντυπωθέντος τῇ ψυχῇ ἤθους· ὃ καὶ μεγίστην ἔχει πρὸς τὰ ἑξῆς κατορθώματα τὴν ἰσχὺν, καὶ διὰ τῆς ὁμοίας σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας τῆς κατ' ἀρετὴν τελειώσεως. Τῷ δ' οὕτω λοιπὸν οἰκονομήσαντι καὶ διακυβερνήσαντι τὸν βίον, λιμὴν ἀπαντήσει τὸ γῆρας, καὶ πόνων ἀνάπαυσις, τῆς κατὰ ψυχὴν ἡδονῆς, καὶ θείας εὐφροσύνης τὰς ἀπὸ τοῦ σώματος λύπας παρωθουμένης τε καὶ ἀποκρυπτούσης, καὶ μακάριον, ὡς ἀληθῶς, ἀποφαινούσης τὸν ἄνθρωπον. Σὺ δέ μοι, τέκνον, μὴ μόνον ἃ γράφω προθύμως ἀναγίνωσκε, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων προθυμότερον ἐπιγίνωσκε.

exercitium & aſceſin coeuntem: ſub ætate maturâ, per compoſitos & comparatos priùs, & menti præinſculptos mores: unde ſumma & præcipua poteſtas accreſcit ad rectè conſequentia conformanda, ut nimirum per conſimile ſtudium & diligentiam adhibitam, virtus tandem conſummetur. Ei porrò, qui ad hunc modum vitam ſuam compoſuerit & direxerit, offeretur randem pro portu ſenectus, laborum requies, gaudii (quod ſecundùm Deum eſt) repoſitorium, quo à corpore dolores amandantur, occultantur, & planè beatus homo randem renunciatur. Tu autem, Fili, fac, non tantùm ur lubentiùs perlegas quæ à me ſcribuntur; ſed multò ſtudioſiùs eadem per operationes ipſas recognoſce.

Ἐπιστ. ογ'.

Ἰωάννῃ Πατρικίῳ καὶ Σακελλαρίῳ κατὰ τοὺς Ἀγγουρέας.

Λίαν ἐμοί γε δοκεῖ καλῶς καὶ συνετῶς ὁ πάλαι λεγόμενος ἔχειν λόγος, ὡς ἀνέβησαν μὲν ἤδη πολλοὶ ἐπὶ τὸ δένδρον τοῦτο ὃ καλούμενόν ἐστι τυραννίς· κατέβη δὲ οὐδεὶς πάλιν, ἀλλὰ καταπεπτώκασιν ἅπαντες. Εἰ δὲ τοῦτο, τί γαυριᾷς καὶ σκιρτᾷς αὐτός; οὐδ' ἐπὶ τοῖς τούτου κλάδοις, καὶ ταῦτα βαρὺς ὢν καὶ σοβαρὸς καὶ φλεγμαίνων, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς τῶν φύλλων αὐτοῦ πετάλοις ἀνοήτως ὀχούμενος.

Epiſt. 73.

Joanni Patricio & Sacellano apud Angurios.

OMnino mihi rectè & ſapienter olim dictum videtur, aſcendiſſe quidem multos in arborem illam, quæ Tyrannis nominatur: deſcendit autem nullus denuò, ſed ſinguli ruinâ præcipitantur. Itaque quid adeò intumeſcis & exultas tu? Tu nondum ſuper ramos hujus arboris, gravis utcunque & tumidus conſcendiſti, ſed inſipienter in ipſis caulium foliis eveheris.

NOTÆ.

HÆc non eſt illa epiſtola, unde Baronius, quod diximus comminiſcitur Joannem hunc Patricium & Sacellarium commotiorem in Photium; ea protulit quæ Attin & Gallum ingerunt. Invehitur autem ſed non multis in nequiſſimi hominis mores barbaros & tyrannicos per apologum de arbore, cujus in ramuſculis illum conſiſtere fingit, quia cum eſſet non *αὐτόνομος*, ſed alterius poteſtati ſubjectus, non poterat reverà tyrannus reputari. Nam *Τύραννος ἑαυτῷ τὴν ἀρχὴν στηρίζει*. Thraſibulus in epiſtola ad Periandrum, apud Laertium, ejuſmodi Tyrannidem *αἰσυμνητείαν* vocat.

Ἐπιστ. οδ'.

Εὐλαμπίῳ Ἀρχιεπισκόπῳ καὶ Σκευοφύλακι.

Gen. 24. 2. Θὲς τὴν χεῖρά σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου, φησὶν ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ· δύο ταῦτα παραδηλῶν τῷ νυμφαγωγῷ προστάττει θεράποντι· ἓν μὲν καὶ πρόχειρον, τὸν ὅρκον εἰς τὸ τῆς περιτομῆς σεβάσμιον ὑπερχόμενος.

Epiſt. 74.

Eulampio Archiepiſcopo & Sceuophylaci.

P*One manum tuam ſub fæmore meo*, inquit Abrahamus Patriarcha: duo iſta ſubindicans Miniſtro Nymphagogo, in mandatis dat: prius eſt, & in promptu, quod jusjurandum in honore circumci-

δεύτερον

ſionis inducit; ſecundum eſt & ſubintellectum, id quod ad eum refertur, qui ex ſe naſciturus erat, Chriſtum Deum noſtrum; vinculis eum conſtringens, & rectè jurando confirmans illum, ac ipſum reddens promptiorē ad exequenda mandata, inſpectorem & teſtem, conciliandæ uxoris in negotio, jurisjurandi eum, inquam, præponendo, & non alium, qui priùs promiſerat futurum, ut ſemen ipſius de Iſaaco multiplicaretur quemadmodum cœli ſidera: quibus promiſſis conſummationem inducere poterat qui dona ſua atque gratias ſine pœnitentia elargitur, tantùm non cogitatione complexus & effatus iſta, O Famule nymphagoge genuini mei filii, opus tantùm tibi eſt ut prompto ſis animo & propoſitum ſedulum in exequendo præſtes miniſterio, cætera levi brachio perficiet is, qui jurisjurandi curator & teſtis adhibetur, qui de multiplicanda prole ſtipulatus eſt. Vides autem mihi quanto cum amore Dei, & quàm juſtè Mediatorem futurum multiplicandæ in filio prolis per contactum ſigilli, quod indicium fidelitatis in fide polygoniæ acceperat, jurare juſſit: quaſi diceret, qui dedit mihi circumciſionem, Chananæorum gentem inter quos inquilinus verſor, execratam habet, noſtram verò benedictam. Vide igitur, ut te divini ſigilli contactu Legiſlatorem ejus adjurare jubeo, te non aliter facturum quàm ut ipſi prolis multiplicatæ largitori gratum & acceptum fuerit, hoc eſt, ut de cognatione puellam meo filio nupturam concilies. In hoc autem ipſo id præſtare videtur mihi, quod is qui eodem modo pietatem in Deum colit, ſub gratia vivens, curaret diligenter, nempe in medium producens divini & ſalutaris Baptiſmi inſignia, & ſymbola, hoc eſt, ſtolam albam, & quæ cætera ſpectant ad illud donum, ac deinceps his contactis juberet eum qui profiteretur ſe facturum quod mandaverit conceptis verbis jurare. Habes ità opinor per epiſtolam præſcriptam quàm ſecundùm rectam rationem, quàm juſtam conſequentiam & pietatem in Deum fidelis Abraham, hæc meditatus & operatus fuerat, ergò cogitatio omnis vilis, projecta, & adverſa veritati excludatur.

δεύτερον δὲ καὶ νοούμενον, εἰς τὸν ἐξ αὐτοῦ τεχθησόμενον χριστὸν καὶ θεὸν ἡμῶν· δεσμεύων αὐτὸν, καὶ εὐορκεῖν ἐπὶ πλέον ἀσφαλιζόμενος, ἅμα δὲ καὶ προθυμότερον αὐτὸν ἐργαζόμενος, ἅτε δὴ ἔφορον καὶ μάρτυρα τῶν ἐπὶ νυμφαγωγίᾳ ὅρκων, οὐκ ἄλλον αὐτῷ ἐφιστάμενος, ἀλλ' ἐκεῖνον, ὃς καὶ προϋπέσχετο, ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, τὸ ἐν Ἰσαὰκ αὐτοῦ σπέρμα πληθυνθήσεσθαι· καὶ δυνατὸς ἐστὶ πέρας ἐπιθεῖναι ταῖς ὑποσχέσεσι, καὶ ἀμεταμελήτους οἶδε τὰς δωρεὰς καὶ τὰς χάριτας· μονονουχὶ καὶ ἐννοούμενος καὶ λέγων, ὦ παῖ τοῦ ἐμοῦ γνησίου νυμφαγωγὲ παιδὸς, προθυμηθῆναι δέοι μόνον τῇ ὑπηρεσίᾳ, προαίρεσιν σπουδαίαν εἰσενεγκεῖν, τὰ δ' ἄλλα ῥᾷστα ἀνύσει ὁ καὶ τῆς ὁρκωμοσίας ἐπόπτης καὶ μάρτυς, καὶ τὰς τῆς πολυπαιδίας ὑποσχέσεις δωρησάμενος. καὶ ὅρα ὡς φιλοθέως λίαν καὶ εἰκότως τὸν ἐπὶ παιδογονίᾳ τοῦ υἱοῦ μεσίτην ἐσόμενον, τῆς σφραγῖδος ἁπτόμενον, ἣν τῆς ἐν πίστει πολυγονίας σημεῖον ἔλαβεν, ὀμνύειν προσέταξεν· ἵνα εἴπῃς, ὁ δοὺς μοι τὴν περιτομὴν, αὐτὸς ἔδωκε τὸ μὲν Χαναναίων γένος, μεθ' ὧν ἐγὼ παροικῶ, ἐπάρατον, ἐν εὐλογίαις δὲ τὸ ἡμέτερον. Ἰδοὺ τοίνυν τῆς θείας ἐφαπτόμενον σφραγῖδος, τὸν νομοθέτην ταύτης ὀμνύναι κελεύω, μὴ ἂν ἄλλως ποιεῖν, ἢ ὡς ἐκείνῳ τῷ τῆς πολυτεκνίας δοτῆρι, κεχαρισμένα, ἐξ ὁμογενοῦς νυμφαγωγῆσαι κόρην τῷ παιδί. τοιοῦτόν τι μοι πρέπειν δοκῶν, ὁποῖόν τι τὴν ὁμοίαν, εὐσεβὴς ἀνὴρ, καὶ τὴν ἐν τῇ χάριτι, διαπραχθῆναι ποιούμενος σπούδασμα, αὐτά τε προθέμενος τὰ τοῦ θείου καὶ σωτηρίου βαπτίσματος σύμβολα, τήν τε λευκὴν φημὶ στολὴν, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ δώρου παράσημα, εἶτα τούτων ἁπτόμενον, εἰς αὐτὰ τὸν ὅρκον ὑπέχειν ἀπαιτοίη τὸν ὑποσχόμενον ὑπηρετήσασθαι τῷ βουλήματι. Ἔχεις τοιγαροῦν, κατ' ἐπιστολὴν, ἐκ τῶν εἰρημένων, οἶμαι, τό, τε εὔλογον καὶ ἀκόλουθον καὶ θεοφιλὲς τῆς τοῦ πιστοῦ Ἀβραὰμ διανοίας καὶ πράξεως· δι' ὧν λογισμὸς ἅπας χυδαῖος καὶ πεπατημένος καὶ ἀντικείμενος, ἀπελαύνεται.

NOTÆ.

ᵃ Ἀρχιεπισκόπῳ καὶ Σκευοφύλακι. Sceuophylax eſt ſacrorum vaſorum & utenſilium, in Eccleſiis cuſtos. Theſaurarium nos olim in Eccleſiis cathedralibus dicebamus. & erat inter dignitates, quas dicebant, prima & honoratiſſima. Dicebatur interdum & Chartophylax, hoc eſt, Diplomatum, Donationum, Evidentiarum, & Munimentorum cuſtos, quæ inter præcipua κειμήλια cenſebantur, meritò. Hinc iſte Eulampius in Epiſtola 182. χαρτοφύλαξ dicitur. Sed incompatibilia ſunt munera Archiepiſcopatûs & Sceuophylaciæ, certè per ſe; ut etiam ſunt Abbatia & Præſulatus: Sed per commendam, ut vocant, & per diſpenſationem conjungebantur, ut & hodie obtinet. Erat autem hic Archiepiſcopus Apamenſis. Locus autem quem explicat habetur Gen. 24. 2. ubi duo doceri vult: primò, quod προέχειεν, cuique obvium erat; nempe ad circumciſionem honorandam, hoc ab Abrahamo factum: Tum ad myſticum ſenſum de Chriſto è lumbis Abrahami oriundo, ἐπειδὴ ἐστὶ Θεὸν (hoc eſt, ὅτι τῶν ἰσχύων) ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως non è femore, licèt toties uſurpetur, è femore Jacob. Δευμένον immediatè refertur ad προέποντι. Pro ἱερωμένος, potiùs ἱερασάμενον, nempe ἱερέα. In ſequentibus lege, καὶ συγχαίροντι, & ἵνα εἴπῃς· & ἀδήλως pro ἄδηκα, & ὁμοίως.

Ἐπισ. οε'.

Εὐσχήμονι ἀρχιεπισκόπῳ Καισαρείας Καππαδοκίας.

ΤΙ' θαυμάζεις λίαν τὴν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις τῶν μαθητῶν πώρωσιν, καὶ λέγεις, ἆρα γὰρ οὐχ ἑώρων; ἆρα γὰρ τοῖς οἰκείοις ὀφθαλμοῖς, καὶ ταῖς χερσὶν ὑπηρετουμέναις ἠπίστουν τῷ θαύματι; πῶς οὐ συνῆκαν; πῶς ἐπελάθοντο; Ἔστι μὲν γὰρ, εἰ καὶ μὴ ἐπὶ τοσοῦτον, ἀπορεῖν· ἀλλ' ἔστι πλέον ὀρθῶς καὶ ἐννοῆσαι καὶ ἐπιλύσασθαι, ὅτι καὶ τὰ πραττόμενα ἔβλεπον, καὶ οὔτε τοῖς ὄμμασιν, οὔτε ταῖς οἰκείαις χερσὶ διημφισβήτουν, καὶ ἀπεμάχοντο· ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ ἑώρων, καὶ ἤλεισαν, καὶ ἐθαύμαζον· οὔτε γὰρ ἀνοήτοις, οὔτε τυφλοῖς, οὔτε τοῖς πρὸς ἅπαντα μαχομένοις καὶ ἀναισχυντοῦσιν Ἰουδαίοις παραπλησίως διέκειντο· ἀλλ' οὔπω πρὸς τὸ τέλειον ἀναβεβηκότες, καθ' ἕνα τινὰ τῶν πάλαι ἁγίων καὶ προφητῶν, καὶ ὁπότ' ἂν ἡ ἄνωθεν χάρις ἐπιπνεύσῃ, ἀλλ' οὐχ ὡς Θεὸν, καὶ κατὰ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ κυριότητα, τὸν διδάσκαλον αὐτῶν ἐπιτελεῖν τὰς θεοσημείας, ἐνόμιζον· διὸ, καὶ πλὴν ἑνὸς μὴ συνεπιφέροντες ἑαυτοῖς ἄρτους, ἐπείπερ ἤκουσαν παρ' αὐτοῦ προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων, οὐκ ἔχοντες, ὅπερ ἔφημεν, ὡς ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἀεὶ, καὶ αὐθεντίας κράτει δυνατός ἐστιν ἃ βούλεται πράττειν, εἰς διαλογισμοὺς, τοῦ πῶς ἂν διατραφεῖεν, ἀπηνέχθησαν· καὶ τοῦτο αἰτιασάμενος ὁ δεσπότης, ὅτι μή πω θεοπρεπῆ καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ὑπεραίρουσαν μέτρων, τὴν περὶ αὐτοῦ δόξαν ἐκτήσαντο, εἰκότως αὐτοῖς τὴν πώρωσιν ἐπεκάλεσεν.

Epiſt. 75.

Euſchemoni Archiepiſcopo Cæſareæ Cappadociæ.

QUid eſt quod tantoperè miraris diſcipulorum de panibus obdurationem, ut dicas, An non viderant? An non ipſorum oculi & manus miniſtrabant miraculo? quorſum illis non credunt? quomodo non intelligebant? quomodo obliti ſunt? Certè poteſt, licet non tantoperè, addubitari, ſed potiùs ritè huic dubitationi occurrendum. Quæ gerebantur videbant propriis oculis, & manibus contrectabant, nec diffidebant, nec contrà pugnabant; rem geſtam intuebantur, & viſam obſtupebant; nam non quomodo inſipientes, obluctantes, impudentes in omnibus Judæi & ipſi animati erant, verùm non ad perfectionis gradum aſcenderant, ſed illum quomodo è Sanctis olim Prophetis quidam ubi & quando Divina gratia afflaverit, non tanquam Deum arbitrabantur Magiſtrum ſuum eum omni poteſtate & dominio divina ſigna patrare: Quocirca, cùm unicum tantùm ſecum panem attulerant, ubi eum audiſſent dicentem, *Caverent à fermento Phariſæorum*, cùm nequirent, quod diximus, capere, quòd ex ſeipſo ſemper pro ſumma poteſtate poterat omnia quæ voluit facere, in diſquiſitionem illam devenere unde alerentur. Hoc incuſato Dominus non injuriâ duritiem illis imputat, quòd nondum divinæ naturæ congruam & humanum modulum tranſgreſſam de ipſo opinionem tuerentur.

NOTÆ.

NOTÆ.

OΥκ ἔχοντες, hiat oratio, quid enim non habebant haud exprimitur, nondum autem habebant perfectam & claram ſui magiſtri cognitionem, deeſt ergò, *γνῶναι, συνιέναι* aut tale quid.

Epiſt. 76.

Eidem.

ITerum dubitas, & interrogas, unde fiebat, quòd cùm Dominus planè & perſpicuè diſcipulis enarraret contumelias quas ab hominibus paſſurus erat, plagas, crucem, mortem, ipſi tamen non intellexerunt. Ità enim inquit, *at ipſi non intelligebant, & erat hoc verbum ab ipſis occultatum, nec quæ dicebantur percipiebant.* Tu autem illud mihi cogitato, quòd Servator ut redderet acutiores diſcipulos, frequentiùs ipſos in parabolis alloquebatur, tum quod paradoxum erat, Mortuos reſuſcitare, & regnum cœlorum polliceri, & propriam ipſius mortem prædicare. Nec iſta tantùm, ſed cùm etiam apud diſcipulos amor erga magiſtrum ſuum progreſſu temporis roboraretur, & floreret, ut nihil illum grave perpeti vellent. Quod verò quis nolit, vix etiam cùm incumbit inſtanter affuturum apprehendere poteſt. Ideò parabolam quandam, & non prædenuntiationem malorum quorundam intolerandorum, quæ paſſionem ipſius tangebant, rebantur Apoſtoli. Quocirca illa intelligere non poterant, licet aliis aperta eſſent & perſpicua, aut potiùs illa intelligere nolebant. Quod ſi his adjungere volueris reſuſcitationis negotium, tem fide majorem, per ſeipſam conſideratam, reſurrectionem ab ipſomet defuncto procuratam, agnoſces; magis autem ſi comparatum cum aliis quibuſdam triſtibus, & è diametro pugnantibus præannuncietur, nequaquam diffiteberis eos ignotâſſe.

Ἐπιστ. οϛ'.

Τῷ αὐτῷ.

Ἀπορεῖς πάλιν καὶ διερωτᾷς, πῶς τοῦ δεσπότου τρανῶς καὶ σαφῶς τοῖς μαθηταῖς προαγγέλλοντος, τὰς ἐξ ἀνθρώπων ὕβρεις, καὶ τὰς πληγάς, καὶ τὸν σταυρόν, καὶ τὸν θάνατον, αὐτοὶ οὐ συνίεσαν· καὶ γάρ φησι, καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν· καὶ, ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν. καὶ, οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα. ἀλλ' ἐκεῖνό μοι σκόπει, ὅτι καὶ τοὺς μαθητὰς ὁ σωτὴρ ὀξυτέρους ποιῶν, πολλάκις αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς ἐλάλει· καὶ ὅτι καὶ τὸ πρᾶγμα ἦν ἄλλως παράδοξον, νεκροὺς ἐγείρειν, καὶ βασιλείαν ἀΐδιον ἐπαγγέλλεσθαι, καὶ θάνατον ἴδιον προαγγέλλειν· οὐ μόνον δέ, ἀλλ' ὅτι καὶ τὸ πρὸς τὸν διδάσκαλον τοῖς μαθηταῖς φίλτρον, τῷ χρόνῳ ἤδη ἐρρώννυτο καὶ ἐνήκμαζε καὶ δεινὸν παθεῖν οὐδὲν αὐτὸν ἤθελον· ὃ δέ τις οὐ βούλεται, μόλις καὶ παρὸν ἐφεστηκέναι συντίθεται· διὰ ταῦτα πάντα, παραβολήν τινα, καὶ οὐ τῶν δυσχερῶν ἐκείνων προαγόρευσιν, τὰ περὶ τοῦ πάθους ἐνόμιζον οἱ ἀπόστολοι, καὶ διὰ τοῦτο συνιέναι, κἂν ἄλλως σαφῆ καὶ φανερὰ ἦν, οὐκ ἠδύναντο, μᾶλλον δὲ οὐκ ἐβούλοντο, τὰ λεγόμενα. Εἰ δὲ καὶ τὸ τῆς ἐγέρσεως αὐτοῖς προσεννοεῖν ἐθελήσεις, πρᾶγμα μεῖζον πίστεως, καὶ καθ' ἑαυτὸ διασκεπτόμενον ἔγερσις αὐτουργουμένη τῷ τελευτήσαντι· μάλιστα δὲ μετὰ τῶν ἄλλων σκυθρωπῶν καὶ ἐκ διαμέτρου μαχομένων συμπαρατιθέμενον καὶ προαγγελλόμενον, οὐκέτι δῆτα μὴ συνιέναι ὅλως ἀπορήσεις.

Epiſt. 77.

Ignatio Monaſterii Chryſopolitani Abbati.

ILlud, *Poteſt Deus vel è lapidibus iſtis liberos Abrahamo ſuſcitare*; ſunt ex antiquis aliqui qui retulerunt ad cre-

Ἐπιστ. οζ'.

Ἰγνατίῳ ἡγουμένῳ μονῆς τῆς ἐν Χρυσοπόλει.

ΤΟ, Δύναται ὁ Θεὸς καὶ ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ, οἱ μὲν περὶ ἡμῶν τοὺς ἐξ ἐθνῶν πεπιστευκότας Matth. 3. 9.

ἐξέληφασιν· οἳ καὶ, κατὰ λίθους καὶ πέτρας, πεπωρωμένην καὶ ἀναίσθητον τὴν καρδίαν ἔχοντες. Τί γὰρ τοῦ, λίθοις καὶ ξύλοις προσκυνεῖν, εἰς πώρωσιν καὶ ἀναισθησίαν ἀτοπώτερον; ὅμως, ἐκεῖθεν διαῤῥαγέντες, εἰς σπέρμα τοῦ Ἀβραὰμ, διὰ τῆς πίστεως, ἐξανίστανται. Εἰ δὲ καὶ τῆς λέξεως εἰπεῖν καὶ τῆς ἱστορίας ἐγγύτερον οὐκ ἀδόκιμον, οὐδ᾽ ἐκεῖνο παροπτέον, ὅτι τὸ ἄῤῥητον καὶ ὑπερφυὲς καὶ παντουργὸν καὶ παντοδύναμον τῆς θείας βουλήσεως, ὁ Βαπτιστὴς παραστῆσαι βουλόμενος, ταῦτα ἐφθέγξατο· ἐκεῖνο ὑποδηλῶν, ὅτι ὥσπερ κατ᾽ ἀρχὰς, βουληθεὶς ὁ θεὸς, ἐκ πηλοῦ τὸν ἄνθρωπον διεπλάσατο, οὕτω καὶ νῦν ἐκ τῶν συγγενῶν λίθων καὶ ὁμοστοίχων τῷ πηλῷ, ῥᾷον, εἰ βούλοιτο μεταπλάσας, εἰς σπέρμα καὶ τέκνα τῷ Ἀβραὰμ, ἀναστήσει. Σὺ δέ μοι καὶ τρίτον νόει, τῶν εἰρημένων, ἵνα μὴ λέγω ἐγγύτερον, οὐδ᾽ ἑτέρου τινὸς μακρότερον· ὡς ἐξ ἐκείνων τῶν λίθων, οὓς ὁ πρόδρομος ὑποδεικνὺς ἔλεγε, Δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραὰμ, ἐπ᾽ αὐτοῖς ἔργοις ἔστι θεάσασθαι, καὶ τέκνα τῷ Ἀβραὰμ ἀνιστάμενα, καὶ περατουμένην τὴν πρόῤῥησιν· ὅτε γὰρ τὸ τοῦ κόσμου σωτήριον ἐτελεῖτο πάθος, τότε τῶν λίθων ἐκείνων καὶ πετρῶν, μετὰ τῶν ἄλλων, σχιζομένων, πολλοὶ καὶ τῶν ἐθνικῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων, μέσας αὐτὰς τὰς πεπωρωμένας καρδίας διαῤῥαγέντες τῷ θαύματι, εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν ἐθεμελιώθησαν, καὶ τῶν τέκνων τοῦ Ἀβραὰμ, τῷ τε γένει, καὶ τοῖς κλήροις, συναπεγράφησαν. Προῆκταί σοι τοίνυν, ὡς ὁρᾷς, κατά τε θεωρίαν καὶ ἱστορίαν, ἡ ἑρμηνεία· διπλῆν δὲ τὴν ἱστορίαν, τὴν μὲν προηγουμένην τὴν δὲ ἐπιγεγενημένην, καὶ δι᾽ ἑκατέρας, τὸ δημιουργὸν καὶ ἀπειροδύναμον τῆς θείας βουλήσεως, θεωρούμενον.

Ἐπιστ. οη᾽.

Ταρασίῳ ἀδελφῷ.

Ἀκμάζει τὸ πάθος, καὶ τὸ κακὸν ἐπιτείνεται· καὶ πλὴν Θεοῦ καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἐλπίδων, παραμύθιον οὐδὲν ἐπι-

dentes è Gentibus, qui ſaxorum & petrarum more corda habebant obdurata. Quid enim magis abſurdum, quàm obfirmatè & ſine pudore, lapides & ligna adorare; & tamen ab hac conſuetudine abſtracti per fidem, in ſemen Abrahæ conſurgunt homines: ſin autem non eſt improbandum aliud, quod cum verbis & hiſtorica veritate propius eſt conjunctum, edicere, non eſt inſuper habendum quòd divinam, inenarrabilem, ſupernaturalem, omnia operantem, & omnia potentem voluntatem, Baptiſta cùm vellet inſinuare, ità prolocutus eſt. Illud nimirum ſubindicans, quòd quemadmodum ab initio ſolâ ſuâ voluntate, è luto hominem efformavit, ità & nunc etiam è congeneribus ſaxis & his coequandis facilè modò voluerit, in ſemen & liberos Abrahamo ſuſcitabit. Tu, autem conſiderabis & tertiam expoſitionem nè dicam propriorem iis quæ ante dictæ ſunt, certè tamen nullâ alterâ remotiorem, quod è lapidibus illis quos præcurſor digito monſtrabat, dicens, *potis eſt Deus vel ex iſtis lapidibus ſuſcitare liberos Abrahamo*, opere videre licet adimpletum, liberos Abrahamo ſuſcitatos & prædictionem ſine adimpletam. Cùm enim paſſio illa mundo ſalutifera compleretur, tum ſaxis illis & petris, unà cum aliis diruptis, multi & è Gentibus & Judæis, habentes corda ſua prius obdurata, per medium divulſa illo miraculo, in Chriſti fidem quaſi in fundamentum locabantur, & filiis Abrahæ, cùm genere tum ſorte annumerabantur. Ità vides quouſque tibi producta eſt interpretatio, & quoad contemplationem, & quod hiſtoriam; hiſtoriam porrò geminam, antecedentem unam, ſubſequentem alteram, & in utraque divinæ voluntatis conditoriam poteſtatem & potentiam illimitatam in oculos incurrentem.

Epiſt. 78.

Taraſio fratri.

Ad ſumma perducitur paſſio, & intenditur malum. Ac præter Deum, & à Deo ſpem, nulla ſupereſt conſolatio;

tio; inſidiæ, minæ, terrores, qui experientiam fecerunt faciliorem, undiq; apparent. Quis hæc ſiſtet? Fortaſſis illa ipſa quam contra nos parturiunt mors, vel illos privabit poteſtate pœnas & ſupplicia ingerendi, vel nos liberatura eſt à tribulationibus.

Epiſt. 79.

Johanni Spathario.

NOn dolore affeciſti, quòd fraudaſti, & tempus ſatis longum eſt, ex quo ſerpentem ſub humana forma latentem occultas; improbus apparuiſti, amicis inimicus, temporibus ſerviens, fraudibus innixus: ſi te iniquum iſta actio non manifeſtavit, & ad imitationem attraxit proditoris Judæ, ut benemeritum malis penſatum habeas, illud habe cognitum, quod ſi lætitiâ affeceris ob ea quæ patimur, aliquid inde boni tu conſequeris.

Epiſt. 80.

Conſtantino ſpathario Tyrrheni generis perverſis moribus prædito.

PUblica Tyrrhenorum opera, de quibus gloriantur, vetus habet verbum, Orgia fiunt, nè quidem ab impudiciſſimis hominum ſine pudore. Cogita idcirco ut cùm urbem inhabitas Conſtantini vitam optimè inſtituas, ſi enim te intellexerint cives, vel tantillum à rectè vivendi ratione declinâſſe, ubi fumum Tyrrhenorum animadverterint, ſuſpicabuntur & ignem, licèt haud ſuccenderis, in magnam flammam attollendum. Quod dum ſedulò præcaves, ſine lapſu, quemadmodum divina jubent oracula, coram omnibus ut incedas nitendum eſt.

βουλαὶ δὲ, καὶ ἀπειλαὶ, καὶ φόβοι, τὴν περιλαβόντων τὴν πεῖραν κουφοτέραν ὑποφαίνουσι· τίς στήσει ταῦτα; ἀλλ' ἴσως, ὃν αὐτοὶ καθ' ἡμῶν ὠδίνουσι θάνατον, ἢ τοῦ τιμωρεῖν καὶ κολάζειν ἐκείνους, ἢ ἡμᾶς ἀπαλλάξει τῆς θλίψεων.

Ἐπισ. οθ'.

Ἰωάννῃ Σπαθαρίῳ.

ΟΥκ ἐλύπησας ὅτι ἠπάτησας· καὶ συχνὸς ὁ χρόνος ἐξ οὗ τὸν ὄφιν ὑπ' ἀνθρώπου μορφῇ κατεῖχες κρυπτόμενον· ἀλλ' ὅτι κακὸς ἐφάνης, καὶ φίλων ἐχθρὸς, καιροῖς δουλεύων, καὶ ἀπάτῃ ἐπερειδόμενος· εἰ δέ σε μὴ κακὸν ἡ πρᾶξις ἔδειξεν, καὶ εἰς ζῆλον εἷλκε τοῦ προδότου τὸ κακοῖς τὸν εὐεργέτην ἀμείβεσθαι, εὖ ἴσθι, ὡς καὶ εὐφραίνας ἂν ἐκ τοῦ πάσχειν ἡμᾶς, οἷς καθαιρόμεθα, αὐτός τι τῶν ἀγαθῶν ἐκκαρπούμενος.

Ἐπισ. π'.

Κωνσταντίνῳ Σπαθαρίῳ γένους ὄντος Τυῤῥηνῶν καὶ δυστροπευομένῳ.

ΤΑ' Τυῤῥηνῶν δημόσια ἔργα, καὶ ἐφ' οἷς σεμνύνονται, ἀρχαῖος ὁ λόγος, οὐδὲ τοῖς ἀσελγεστάτοις τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, οὐδὲ χωρὶς αἰσχύνης ὄργια γίνεται. Ὅρα οὖν ὅπως αὐτὸς νῦν πόλιν Κωνσταντίνου μετοικῶν ἄριστα βιώσῃς· ἂν γάρ τι σε καὶ μικρὸν τῆς ὀρθῆς παρατραπέντα συναίσθωνται) πολιτείας, καπνὸν Τυῤῥηνικὸν ἰδόντες, καὶ τὸ πῦρ, κἂν οὐκ ἀνάψῃς εἰς μέγα φλογὸς ὑποτοπήσουσιν αἴρεσθαι· ἃ χρὴ διευλαβούμενον, ἀπρόσκοπον πᾶσιν, ὡς οἱ θεῖοι θεσμοὶ διακελεύονται, καὶ εἶναι) καὶ φαίνεσθαι.

NOTÆ.

TA' Τυῤῥηνῶν δημόσια ἔργα. Luxum eorum & laſciviam incuſat, quippe quibus nudæ puellæ ad menſam miniſtrabant publicè, nudatæ in Gymnaſiis cum viris exercebantur. Uxores habebant communes. Ità enim ſcribebant olim Timæus & Theopompus. Erant porrò latrociniis dediti, & piratæ; ſed artifices admodum ingenioſi. Laſcivos ipſorum mores vocat hic ἔργα.

ἐξειλήφασιν· οἱ καὶ, κατὰ λίθους καὶ πέτρας, πεπωρωμένην καὶ ἀναίσθητον τὴν καρδίαν ἔχοντες. Τί γὰρ τοῦ, λίθοις καὶ ξύλοις προσκυνεῖν, εἰς πώρωσιν καὶ ἀναισθησίαν ἀτοπώτερον; ὅμως, ἐκεῖθεν διαρραγέντες, εἰς σπέρμα τοῦ Ἀβραὰμ, διὰ τῆς πίστεως, ἐξανίστανται. Εἰ δὲ καὶ τῆς λέξεως εἰπεῖν καὶ τῆς ἱστορίας ἐγγύτερον οὐκ ἀδόκιμον, οὐδ᾽ ἐκεῖνο παροπτέον, ὅτι τὸ ἄρρητον καὶ ὑπερφυὲς καὶ παντουργὸν καὶ παντοδύναμον τῆς θείας βουλήσεως, ὁ Βαπτιστὴς παραστῆσαι βουλόμενος, ταῦτα ἐφθέγξατο· ἐκεῖνο ὑποδηλῶν, ὅτι ὥσπερ κατ᾽ ἀρχὰς, βουληθεὶς ὁ Θεὸς, ἐκ πηλοῦ τὸν ἄνθρωπον διεπλάσατο, οὕτω καὶ νῦν ἐκ τῶν συγγενῶν λίθων καὶ ὁμοστοίχων τῷ πηλῷ, ῥᾷον, εἰ βούλοιτο μεταπλάσας, εἰς σπέρμα καὶ τέκνα τοῦ Ἀβραὰμ, ἀναστήσει. Σὺ δέ μοι καὶ τρίτον ἐννόει, τῶν εἰρημένων, ἵνα μὴ λέγω ἐγγύτερον, οὐδ᾽ ἑτέρου τινὸς μακρότερον· ὡς ἐξ ἐκείνων τῶν λίθων, οὓς ὁ πρόδρομος ὑποδεικνὺς ἔλεγε, Δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραὰμ, ἐπ᾽ αὐτοῖς ἔργοις ἐστὶ θεάσασθαι, καὶ τέκνα τῷ Ἀβραὰμ ἀνιστάμενα, καὶ πεπερατωμένην τὴν πρόρρησιν· ὅτε γὰρ τὸ τοῦ κόσμου σωτήριον ἐπετελεῖτο πάθος, τότε τῶν λίθων ἐκείνων καὶ πετρῶν, μετὰ τῶν ἄλλων, σχιζομένων, πολλοὶ καὶ τῶν ἐθνικῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων, μέσας αὐτὰς τὰς πεπωρωμένας καρδίας διαρραγέντες τῷ θαύματι, εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν ἐθεμελιώθησαν, καὶ τῶν τέκνων τοῦ Ἀβραὰμ, τῷ τε γένει, καὶ τοῖς κλήροις, συναπεγράφησαν. Προῆκταί σοι τοίνυν, ὡς ὁρᾷς, κατά τε θεωρίαν καὶ ἱστορίαν, ἡ ἑρμηνεία· διπλῆν δὲ τὴν ἱστορίαν, τὴν μὲν προηγουμένην τὴν δὲ ἐπιγεγονυῖαν, καὶ δι᾽ ἑκατέρας, τὸ δημιουργὸν καὶ ἀπειροδύναμον τῆς θείας βουλήσεως, θεωρούμενον.

dentes è Gentibus, qui ſaxorum & petrarum more corda habebant obdurata. Quid enim magis abſurdum, quàm obfirmatè & ſine pudore, lapides & ligna adorare; & tamen ab hac conſuetudine abſtracti per fidem, in ſemen Abrahæ conſurgunt homines: ſin autem non eſt improbandum aliud, quod cum verbis & hiſtorica veritate propius eſt conjunctum, edicere, non eſt inſuper habendum quòd divinam, inenarrabilem, ſupernaturalem, omnia operantem, & omnia potentem voluntatem, Bapriſta cùm vellet inſinuare, ità prolocutus eſt. Illud nimirum ſubindicans, quòd quemadmodum ab initio ſolâ ſuâ volunrate, è luto hominem efformavit, ità & nunc etiam è congeneribus ſaxis & his coequandis facilè modò voluerit, in ſemen & liberos Abrahamo ſuſcitabit. Tu, autem conſiderabis & tertiam expoſitionem nè dicam propriorem iis quæ ante dictæ ſunt, certè tamen nullâ alterâ remotiorem, quod è lapidibus illis quos præcurſor digito monſtrabat, dicens, *potis eſt Deus vel ex iſtis lapidibus ſuſcitare liberos Abrahamo*, opere videre licet adimpletum, liberos Abrahamo ſuſcitatos & prædictionem ſine adimpletam. Cùm enim paſſio illa mundo ſalutifera compleretur, rum ſaxis illis & petris, unà cum aliis diruptis, multi & è Gentibus & Judæis, habentes corda ſua prius obdurata, per medium divulſa illo miraculo, in Chriſti fidem quaſi in fundamentum locabantur, & filiis Abrahæ, cùm genere tum ſorte annumerabantur. Ità vides quouſque tibi producta eſt interpretatio, & quoad contemplationem, & quod hiſtoriam; hiſtoriam porrò geminam, antecedentem unam, ſubſequentem alteram, & in utraque divinæ voluntaris conditoriam poteſtatem & potentiam illimitatam in oculos incurrentem.

Ἐπιστ. οη΄.

Ταρασίῳ ἀδελφῷ.

Ἀκμάζει τὸ πάθος, καὶ τὸ κακὸν ἐπιτείνεται· καὶ πλὴν Θεοῦ καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἐλπίδων, παραμύθιον οὐδὲν ἐπι-

Epiſt. 78.

Taraſio fratri.

Ad ſumma perducitur paſſio, & intenditur malum. Ac præter Deum, & à Deo ſpem, nulla ſupereſt conſolatio;

tio; inſidiæ, minæ, terrores, qui experientiam fecerunt faciliorem, undiq; apparent. Quis hæc ſiſtet? Fortaſſis illa ipſa quam contra nos parturiunt mors, vel illos privabit poteſtate pœnas & ſupplicia ingerendi, vel nos liberatura eſt à tribulationibus.

Epiſt. 79.

Johanni Spathario.

NOn dolore affeciſti, quòd fraudâſti, & tempus ſatis longum eſt, ex quo ſerpentem ſub humana forma latentem occultas, improbus apparuiſti, amicis inimicus, temporibus ſerviens, fraudibus innixus: ſi te iniquum iſta actio non manifeſtavit, & ad imitationem attraxit proditoris Judæ, ut benemeritum malis penſatum habeas, illud habe cognitum, quod ſi lætitiâ affeceris ob ea quæ patimur, aliquid inde boni tu conſequeris.

Epiſt. 80.

Conſtantino ſpathario Tyrrheni generis perverſis moribus prædito.

PUblica Tyrrhenorum opera, de quibus gloriantur, vetus habet verbum, Orgia fiunt, nè quidem ab impudiciſſimis hominum ſine pudore. Cogita ideirco ut cùm urbem inhabitas Conſtantini vitam optimè inſtituas, ſi enim te intellexerint cives, vel tantillum à rectè vivendi ratione declinâſſe, ubi fumum Tyrrhenorum animadverterint, ſuſpicabuntur & ignem, licèt haud ſuccenderis, in magnam flammam attollendum. Quod dum ſedulò præcaves, ſine lapſu, quemadmodum divina jubent oracula, coram omnibus ut incedas nitendum eſt.

βουλαὶ δὲ, καὶ ἀπειλαὶ, καὶ φόβοι, τῶν περιλαβόντων τὴν πεῖραν κουφοτέραν ἀποφαίνουσι· τίς στήσει ταῦτα; ἀλλ' ἴσως, ὃν αὐτοὶ καθ' ἡμῶν ὠδίνουσι θάνατον, ἢ τοῦ τιμωρεῖν καὶ κολάζειν ἐκείνους, ἢ ἡμᾶς ἀπαλλάξει τῶν θλίψεων.

Ἐπισ. οθʹ.

Ἰωάννῃ Σπαθαρίῳ.

ΟΥκ ἐλύπησας ὅτι ἠπάτησας, καὶ συχνὸς ὁ χρόνος ἐξ οὗ τὸν ὄφιν ὑπ' ἀνθρώπου μορφῇ κατεῖχες κρυπτόμενον· ἀλλ' ὅτι κακὸς ἐφάνης, καὶ φίλων ἐχθρὸς, καιροῖς δουλεύων, καὶ ἀπάτῃ ἐπερειδόμενος· εἰ δέ σε μὴ κακὸν ἡ πρᾶξις ἐδείκνυ, καὶ εἰς ζῆλον εἷλκε τοῦ προδότου τὸ κακοῖς τὸν εὐεργέτην ἀμείβεσθαι, εὖ ἴσθι, ὡς καὶ εὐφράνας ἂν ἐκ τοῦ πάσχειν ἡμᾶς, οἷς καθαιρόμεθα, αὐτός τι τῶν ἀγαθῶν ἐκκαρπούμενος.

Ἐπισ. πʹ.

Κωνσταντίνῳ Σπαθαρίῳ γένους ὄντος Τυρρηνῶν καὶ δυστροπευομένῳ.

ΤΑ' Τυρρηνῶν δημόσια ἔργα, καὶ ἐφ' οἷς σεμνύνονται, ἀρχαῖος ὁ λόγος, οὐδὲ τοῖς ἀσελγεστάτοις τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, οὐδὲ χωρὶς αἰσχύνης ὄργια γίνεται. Ὅρα οὖν ὅπως αὐτὸς νῦν πόλιν Κωνσταντίνου μετοικῶν ἄριστα βιώσῃς· ἂν γάρ τι σε καὶ μικρὸν τῆς ὀρθῆς παρατραπέντα αἰσθῶνται) πολῖται, καπνὸν Τυρρηνικὸν ἰδόντες, καὶ τὸ πῦρ, κἂν οὐκ ἀνάψῃς εἰς μέγα φλογὸς ὑποτοπήσουσιν αἴρεσθαι· ἃ χρὴ διευλαβούμενον, ἀπρόσκοπον πᾶσιν, ὡς οἱ θεῖοι θεσμοὶ διακελεύονται, καὶ εἶναι) καὶ φαίνεσθαι.

NOTÆ.

TA' Τυρρηνῶν δημόσια ἔργα. Luxum eorum & laſciviam incuſat, quippe quibus nudæ puellæ ad menſam miniſtrabant publicè, nudatæ in Gymnaſiis cum viris exercebantur. Uxores habebant communes. Ità enim ſcribebant olim Timæus & Theopompus. Erant porrò latrociniis dediti, & piratæ; ſed artifices admodum ingenioſi. Laſcivos ipſorum mores vocat hic ἔργα.

Epiſt.

Ἐπισ. πα΄.

Λέοντι λογοθέτῃ γεγονότι, καὶ μονάσαντι, ὑπὸ δοκοῦντος φίλου παραλυπηθέντι.

Ἀμβλὺς τὸ ἦθος, καὶ μαλακὸς τοὺς πόνους, γνώμην τε οὐ βέβαιος, καὶ λημμάτων ἥττων, καὶ τῆς ἡδονῆς ἀνδράποδον ἄνθρωπος, οὔτ᾽ ἄν τι τῶν ἀγαθῶν γενναῖον ἐργάσαιτο, καὶ εἰς κακὸν οὐκ ἂν ἀποβαίη μέγα· ὅσοι δὲ φύσει μὲν ὀξεῖς, καρτερεῖν δὲ πρὸς πάντα δεινοί, ὑπερόπται δὲ καὶ χρημάτων καὶ ἡδονῶν, καὶ γνώμην ἐξαγαγεῖν ἀμετάτρεπτοι· τούτοις δὲ ἄρα, καὶ ἰσχύος πόθεν προστεθείσης, καὶ εἰς ἀγαθὸν ἡ ῥοπὴ τὰ μέγιστα ἐξανύσειε, καὶ πρὸς τὸ φαῦλον ἐπειδὰν ἀποκλίνωσιν ἀφόρητοί τε καὶ ἀπαραίτητοι καὶ φίλοις καὶ οἰκείοις καὶ πᾶσι καθίστανται· οὐ χρὴ τοίνυν δυσφορεῖν, ὅτι μὴ τὰ βέλτιστα παρὰ τοῦ ποτὲ γενναίου φίλου ἐκκαρπούμεθα· ἀλλ᾽ εὐχαριστεῖν, ὅτι οὐχὶ μόνον μηδὲν λυπηρόν, ἀλλ᾽ ἐφ᾽ οἷς μηδὲ τὴν εἰς ὑπερβολὴν ἡκόντων δυσχερῶν, ἐκεῖθεν πειρώμεθα. Εἰ δ᾽ ἐπιστρέψει ποτέ, καὶ πρὸς τὰς συγγενεῖς μετὰ τῆς φιλίας ἀναδράμοι ἀρετάς, ἴσως ἀποκρύψει τοῖς εὐφραίνουσιν ἀγαθοῖς καὶ ὅσα τῶν λυπούντων ἡμᾶς προκατέλαβεν.

Epiſt. 81.

Leonti, qui cùm eſſet Logotheta Monachus fiebat, & ab amico mœrore affecto.

Moribus piger, ad labores mollis, mens inconſtans, ſuccumbens donis, voluptatum mancipium, nec aliquid boni generoſive faciet; ſed nec in magnam nequitiam emanabit: Naturâ celeres, ad omnia ſufferenda impigri, divitiarum voluptatúmque contemptores, & qui facilè à ſententia dimoveri nolunt; iſti, accedente aliquantò poteſtate, vel ad virtutem magno futuri ſunt momento, vel ad malum cùm inclinent, intolerandi, implacabiles amicis, familiaribus, ſingulis exiſtunt: Quocirca non eſt ægrè ferendum, quòd optima quæque ab amico generoſo non ſemper impetramus, ſed gratiæ ſunt agendæ, eò quòd non tantùm nihil triſte reportamus, ſed potiùs quòd nihil ab eo proficiſcatur quod inter ſummè triſtia & moleſta numeretur. At ſi revertatur aliquando, & ad cognatas cum amicis virtutes recurret, fieri poteſt ut bona quę deinceps oblectant, omnia illa mala & triſtia evaneſcere faciat, quibus pridem occupabamur.

Ἐπισ. πβ΄.

Βασιλείῳ Πραίκτορι.

Κείρουσιν οἱ παλαιοὶ λόγοι Προμηθεῖ τὸ ἧπαρ, ἀετὸν ἐφιστῶντες τὸν κείροντα· καὶ ἡ αἰτία, ὅτι θεόθεν τὸ πῦρ ἐκκλέψας, φησί, πόνων καὶ χρημάτων ἀνθρώποις ἤνεγκεν αἴτιον. Εἰ δέ σε εἷλον οἱ ποιηταί, τοσαύτην κακῶν πυρὰν τῇ πατρίδι ἀνάψαντα, οὐκ ἀετῶν γένη, καὶ ἰκτίνων, καὶ ἱεράκων τοῖς σπλάγχνοις ἂν διεβόσκησαν· ἀλλὰ καὶ παρδάλεις, καὶ λέοντας, καὶ θηρία πάντα οὐκ ἂν τοῖς ἐγκάτοις ἐπαφιέντες ἀπέκαμον· σὺ δὲ σκόπει, ὡς εἰ καὶ τὸ ποιητῶν γένος ταῦτα σχηματίζειν ἐπιλέλοιπεν, ἀλλ᾽ ἥ γε καθ᾽ ἡμᾶς τῆς ἀληθείας ἀκρίβεια, οὐκ ἀπέστη, φοβερωτέραν τὴν τιμωρίαν ἐπανατείνουσα· πῦρ ἀτελεύτητον καὶ σκότος ἐξώ-

Epiſt. 82.

Baſilio Prætori.

Veterum fabulæ depaſtum Prometheo hepar ferunt ab aquila detondente; cauſam dant, quòd de cœlo furatus ignem, laborum & defatigationum cauſas hominibus dedit. Quòd ſi te ceperint Poetæ tantum malorum pyram in patriam conſtruentem, non illi aquilarum, milvorum, accipitrum ſpecies in te conitarent, quæ viſcera depaſcerent tua; ſed & pardos, leones, & eęteras beſtias in tua inteſtina immittere non deſiſterent. Tu autem cogita, quòd licet poetæ non exiſtant, qui hęc talia confingant, veritatis tamen Chriſtianæ exacta ratio non ceſſet ſupplicium magìs formidoloſum intentare, ignem indefectibilem, tenebras

bras exteriores, ſtridorem dentium, multitudinem vermium peccatoribus dum ſubſternit. Quòd ſi te timor futurorum in præſenti non coerceat, nec à curſu inordinato & irrationabili avertit; attamen Sodomæ & Gomorrhæ quæ literis traditur perpeſſio inconſolabilis, & commune illud omnium hominum naufragium, diluvium; & quotidiana providentiæ opera, animum, & cogitationes, ad ſobriam & ſapientem cogitationem reformen:.

τήρον καὶ βρυγμὸν ὀδόντων καὶ σκωλήκων πλῆθος ὑποστρωννῦσα τοῖς ἁμαρτάνουσιν. Εἰ δέ σε καὶ τῶν μελλόντων οὔπω συστέλλει ὁ φόβος, οὐδὲ τῆς ἀτάκτου καὶ ἀλόγου φορᾶς ἀνακόπτει· ἀλλὰ κἂν γοῦν τὸ Σοδόμων καὶ Γομόρρας ἀνάγραπτον καὶ ἀπαράκλητον πάθος· καὶ τὸ κοινὸν τῶν ἀνθρώπων ναυάγιον ὁ κατακλυσμός· καὶ τὰ καθημερινὰ τῆς προνοίας ἔργα, εἰς σώφρονα τοὺς λογισμοὺς μεταρρυθμιζέτω μελέτην.

NOTÆ.

Πράκτορες. Vox eſt poſterioris ævi, ſignificat autem φορολόγον. Suidas, φορολόγος, ὁ τὰς εἰσφορὰς συλλέγων· οὓς πράκτορας καλεῖν ἔθος τοῖς πολλοῖς. De Prometheo, ejusque αἰτίᾳ nota ſunt omnia vel ex Æſchyli Prometheo vincto. Οὐκ ἄν τις ἐγχρίσεις, ut partes aliquas arroderent: ſed ut te totum deglutirent, in fruſta diſcerptum. Vult autem illius maleficia excedere Promethei furtum, quocirca æquum eſſe ut pars ſaltem ſupplicio afficiatur.

Epiſt. 83.

Theophani Diacono & Protonotario.

DOler tibi quod invitus in me deliquiſti; potiùs quòd tyrannicè compulſus, & plagis inflictis ad tentationem ſubditus, lingua tenus tantùm, quam vim habuerit eorum violentia, docuiſti; tormentis interim animum non ſuccumbentem cuſtodiens. Et quodnam aliud ſolatium haberi poterat hujuſce præſentis animi, quòd nè per tantam terribilium terrorum multitudinem conſcientiæ tuæ judicium fœdaveris, nec improbitatum vim inferentium inſtrumentum te præſtitiſti, utcunque tormentis multarum ſpecierum & variarum, non leviter, aut digito tenus tortus fuiſti. Nos autem quomodo non te veniâ dignum, aut ſi quid veniâ excellentius ſit, & quidem libentiſſimè decernemus, ut torrente ac violentia in tranſverſum actus, in offenſionis peccatum incideris, ubi te taliter humiliaſti; ut non ſit tibi opinor opus, à nobis conſtantiam edoceri. Certè tantùm abeſt ut nos aliquid acerbitatis in te ſtatuamus, ut pleroſq; te intueri, tanquam in exemplum jubeamus; Tu autem vale, & virtutem cura per quam conſummamur, & propter quam te jam olim amicorum albo & genuino meorum familiorum choro aſcripſimus

Ἐπιστ. πγ΄.

Θεοφάνει διακόνῳ καὶ πρωτονοταρίῳ.

Ἀλγεῖς ὅτι * ἀκὼν εἰς ἡμᾶς ἥμαρτες. * ἄκων. μᾶλλον δὲ ὅτι τυραννούμενος καὶ πληγαῖς εἰς πεῖραν προκείμενος, μέχρι γλώσσης μόνον τὴν ἰσχὺν αὐτῶν τῆς βίας ἐπεδείξας, ἀνάλωτον ταῖς βασάνοις συντηρήσας τὴν διάνοιαν. Καὶ τί ἂν ἄλλο ταύτης γένοιτο τῆς ὀλιγοψυχίας παραμύθιον, ὅτι τοσούτῳ πλήθει φοβερῶν βασάνων τὴν τοῦ συνειδότος κρίσιν οὐκ ἐθόλωσας, οὐδὲ τῆς κακίας τῶν βιαζομένων ὄργανον ἐγένου, καίτοι πολυειδέσι καὶ πολυτρόποις αἰκίαις ἀλλ' οὐ δακτύλοις κνιζόμενος. Πῶς δὲ ἡμεῖς οὐκ ἂν συγγνώμης καὶ εἴ τι ταύτης ὑψηλότερον, οὐχὶ καὶ σὺν προθυμίᾳ, σε ἄξιον ψηφιούμεθα, ὅτι * ῥήματι καὶ βίᾳ παρασυρεῖς, ὡς εἰς τὸ πᾶν * ῥύματι. καὶ ἑκὼν ἐξημαρτηκώς, οὕτως ἑαυτὸν ἐταπείνωσας· καὶ τῶν ἡμετέρων ῥημάτων οὐκ ἔχεις οἶμαι χρείαν μανθάνειν τὸ βέβαιον. Ἡμεῖς γὰρ τοσοῦτον ἀπέχομεν τι τῶν ἀηδῶν περί σου διανοηθῆναι, ὅτι καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀφορᾶν εἰς σε προτρεπόμεθα. Σὺ δὲ ἔρρωσο, καὶ ἀρετῆς ἐπιμελοῦ, δι' ἧς τελειούμεθα, καὶ δι' ἣν σε τῶν φίλων καὶ τῶν γνησίων θεραπόντων πάλαι τῷ χορῷ συγκατελέξαμεν.

NOTÆ.

ᵃ Ἀλγεῖς, ὅτι ἀκών. Ità noſter codex, ſed reſcribendum ἄκων invitus. Sed retineri ἀκὼν poteſt, ſi reſcribatur: ἀλγεῖς, ἀκὼν ὅτι σὺ αὐτὸς ἥμαρτες. Patet autem ex hac Epiſtola non nimis moderatam fuiſſe in Photium, Ignatii factionem, ſed planè tyrannidem in ipſum exercuiſſe. Illa autem quæ hic commemorantur, ob eam cauſam in Theophanem admiſſa ſunt, quòd Photium nollet accuſare, de impoſtura illa quam è Niceta omnium mendaciorum rapſodo Paphlagone commemorat Baronius, ad annum 878. ſect. 38. quem ille fabulator clericum Regium appellat. Pro ῥήμασι, legendum ῥύμαις καὶ βίᾳ. Et mox, ἄκων, non ἑκών.

Ἐπιστ. πδ'.

Μάρκῳ Σικελῷ μονάζοντι.

Τοὺς πρὸς ἑσπέραν ἀνθρώπους, ὅτε πανταχοῦ γῆς ἐξήπλωτο ἡ ἀσέβεια, Κρόνον, καὶ Ἀφροδίτην, καὶ Περσεφόνην μόνους νομίζειν θεοὺς τῆς ἱστορίας ἡ ἀκρίβεια παρέδωκε· καὶ οὔτε τλησιπαθῆ καὶ καρτερικὸν Ἡρακλέα· οὔτε Ἥφαιστον κλυτοτέχνην· ἀλλ' οὐδὲ λόγιον Ἑρμῆν· οὐδ' ἄλλον τινὰ ὧν ὁ μῦθος ἀρίστων καὶ γενναίων ἔργων προστάτας καὶ ἐφόρους ἐπιτίθεται, οὐδένα τούτων οὔτε θειάσαι, οὔτε παραδέξασθαι· οὐδὲ βωμὸν ἱδρύσαι δικαιοσύνης· οὐ μὴν οὐδὲ σωφροσύνης· οὐδ' ἄλλης τινὸς ἀρετῆς, ἣν τηνικαῦτα τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐθεοποίει τε καὶ ἔσεβε δεισιδαιμονίᾳ κατεχόμενον· διὰ τί οὖν Ἀφροδίτη, καὶ Κρόνος, καὶ Περσεφόνη τούτοις ἐτιμήθησαν; ὅτι μόνης ἡδονῆς καὶ γαστρὸς καὶ ἀφροδισίων ἀεὶ γεγόνασιν ἄνθρωποι. Καὶ γὰρ καὶ τούτους οὓς ἔσεβον, μιγνύντες ἀλλήλοις καὶ διαπλέκοντες, τροφάς τε καὶ τρυφὰς καὶ ἡδονὰς παντοίας ἐκεῖθεν αὐτοῖς τῷ λόγῳ ῥεούσας, διὰ τῶν πράξεων συνελέγοντο. Οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν εἰ καὶ σὺ τὸ γένος ἕλκων ἐξ ἑσπέρας, οὐδὲν, οὔτε σῶφρον λέγειν ἔχεις, οὔτε διαπράττεσθαι. Μεγίστῃ γὰρ σπουδῇ καὶ πόνοις καὶ μελέταις τὰ ἐξ ἔθους καὶ πατρίδος μόλις ποτὲ φιλεῖ μεταρρυθμίζεσθαι.

Epiſt. 84.

Marco Siculo Monacho.

Multi hiſtorici docent, quod cùm per terrarum orbem totum impietas diffundebatur, Saturnum, Venerem, & Proſerpinam, occidentales ſolos pro diis habuiſſe: & quòd neque malorum toleratiſſimum Herculem, nec Vulcanum laudandum artificem, nec Rhetoricantem Mercurium, nec alium quemlibet eorum, quos fabulę operũ optimorum & ingenuorum præſides & curatores ſuggerunt, in deorum album retuliſſe, aut admittere voluiſſe: ſed nec aram juſtitiæ, temperantiæ, aut alicui alteri virtuti ædificâſſe, quas multas mortales tum deificabant, & ſuperſtitione prævalente colebant. Quid erat autem cur apud iſtos Saturnus, Venus, Proſerpina colebantur, ſolùm eò quòd homines ſolis addicti erant voluptatibus ventris, & rerum venerearum. Certè enim illos quos colebant deos miſcentes invicem, & promiſcuis complexibus inhærentes, alimenta luxum, omne genus voluptatum, ab illis diis, ut verbis ferebant, fluentes, actionibus ſuis coacervabant. Non eſt ergò mirum, ſi tu, qui genus ab Occidentalibus derivas, nihil prudens aut temperatum dicere, vel facere poſſis: Certè paternæ conſuetudines vix aut nè vix quidem corrigi, & in ordinem redigi poſſunt, maximâ adhibitâ diligentiâ, curâ, & laboribus.

NOTÆ.

Miror Baronii maledicentiam, qui ad Annum 871. ſect. 48. non puduit affirmare, hanc Epiſtolam pluribus mendaciis quàm verbis contextam: convitiatur Photium ſcribere, nullum alium Deum ab Occidentalibus cultos, quàm Saturnum, Venerem, Proſerpinam: vult Occidentales gentes omnes & ſingulas intelligi; quorum neutrum affirmat Photius, quorum utrumque falſum eſt. Οἱ πρὸς ἑσπέραν, Siculi tantùm erant: unde oriebatur Marcus ille μονάζων, ad quem ſcribit. Et verum eſt, illos in Sicilia, aut ſolos, aut longè ante alios cultos. Neque, invidiâ rumpantur ut ilia Annaliſtæ, tam rudem fuiſſe Photium certum eſt, quem calumniator ipſe omnis hiſtoriæ veteris peritiſſimum fuiſſe negare non poteſt, ut nullum alium Deum cultum putârit, per Italiam, Galliam, Hiſpaniam, Britanniam affirmet; nec tam impudentem fuiſſe ut negaret quod vel pueri tonſorum ſcirent. Comparativè igitur dicuntur quæ de illis habentur; & id verùm eſt.

Epiſt.

Epiſt. 85.

Michaeli Protoſpathario.

CORpus morbis, patiendo anima, vita denique tota ab hominibus contumeliis afflicta deſpondet ſe: amicorum paucitas & abſentia, ſervorum tortiones & vincula, cognati minarum acerbitate divulſi, rerum neceſſariarum ablatio, librorum direptio, ſacrorum ædium expilatio, quas expiatoria nobis futura conſtitueramus, dum caneretur, legeretur, divinis in eiſdē inſerviretur; contra omnes ſententiæ acerbæ ſunt & decreta dura edita, ità ut nemo ad nos propiùs accedere audeat. Quid opus commemorare quotidianas excuſſiones, deciſiones, condemnationes; in quibus nemo teſtis comparet, nemo pro Tribunali judex, nemo accuſator; non dixero contra memet, ſed contra amicos, conſanguineos, ſervos omnino omnes, quos aliqua ſuberat cogitatio, me omnino non negligere. Quòd ſi tandem ceſſârunt, inveſtigantes quæſtiones, non fit id ex animi ipſorum ſententia, aut propter aliquam virtutem meam; ſed ab excelſa fit & profunda Dei miſericordia, à qua ſola pendemus, & ſub qua in vita agitamur; his tot tantis talibúsque exhauſti fluctibus, pro cognatis autem, pro famulis, pro canentibus Pſalmos, pro quocunque humano ſolatio; milites, cuſtodia tribuni, vicarii, militares copiæ nos circumſiſtunt: Unde poterit anima tot malorum falcibus diviſa, à corpore non abripi, & aufugere, certè & hoc mihi ſummam dubitationem mover.

Ἐπισ. πε'.

Μιχαὴλ πρωτοσπαθαρίῳ.

ΤΟ σῶμα ταῖς νόσοις· ἡ δὲ ψυχὴ τοῖς παθήμασιν· ὁ δὲ βίος ὅλος ταῖς ἐξ ἀνθρώπων ἐπηρείαις ἀπεῖπε ταλαιπωρούμενος. φίλων ἠρεμία· θεραπόντων αἰκισμοὶ καὶ αἰχμαλωσίαι· συγγενῶν τῇ τῶν ἀπειλῶν βαρύτητι* στερήσεις δὲ αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων· ἁρπαγαὶ βιβλίων· ἱερῶν ἐκπορθήσεις οἴκων, οὓς ἱλαστήριον ἡμεῖς ἐστησάμεθα, ψαλλόντων, ἀναγινωσκόντων, ἐν πᾶσι θείοις ὑπηρετούντων· κατὰ πάντων ἁπλῶς ἀποφάσεις πικραί, καὶ ψηφίσματα, ἵνα μηδεὶς μηδὲ τοῦ προσεγγίζεσθαι πρὸς ἡμᾶς πλησίον γένηται. Τί δεῖ τὰς ἐφημερίους ἀνακρίσεις λέγειν, καὶ κρίσεις, καὶ κατακρίσεις· ὧν οὐδεὶς οὔτε μάρτυς, οὔτε κριτής, ἀλλ' οὐδὲ κατήγορος οὐ καθ' ἡμῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ φίλων, καὶ κατὰ συγγενῶν, καὶ θεραπόντων, καὶ κατὰ πάντων ἁπλῶς εἰς οὓς αὐτοὺς ἡ τοῦ μελετᾶν καθ' ἡμῶν ἐλαύνει ἐπίνοια. Εἰ δὲ καὶ ἐξέλιπον* ἐξερευνήσεις ἐξερευνῶντες, οὔτε τῆς ἐκείνων γνώμης οὔτε τῆς ἡμῶν ἀρετῆς· ἀλλὰ τῆς βαθείας καὶ ὑψηλῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ ἧς μόνης ἠρτήμεθα, καὶ ἐφ' ᾗ τὸν βίον σαλευόμενοι· τοσούτοις καὶ τηλικούτοις περιαντλούμενοι κύμασιν, ἀντὶ δὲ συγγενῶν· ἀντὶ φίλων· ἀντὶ δὲ θεραπόντων· ἀντὶ ψαλλόντων· ἀντὶ δὲ πάσης ἀνθρωπίνης παραμυθίας, τί; στρατιῶται καὶ κουστωδία, καὶ τριβοῦνοι, καὶ βικάριοι, καὶ στρατιωτικοὶ λόχοι περιεχέθησαν. Πῶς οὖν ἡ ψυχὴ τοσούτοις κακῶν δρεπάνοις διαιρουμένη τοῦ σώματος οὐκ ἐρράγη καὶ ἐξέφυγε, τοῦτο καὶ ἡμᾶς εἰς ἀπορίαν περιίστησιν.

* διεσπασμένοι

* ἴσ. πτι.

Epiſt. 86.

Joanni Patricio & Sacellano apud Angurios.

TAlem ego mihimet amicum conjungete optatem, per quem neque ſuperbiens aliqua gratia & excelſa impertiatur, neque à quo timeam, nè ex adverſo mihi aliquid afflettur unde disjiciantur res meæ, & ea in me contrahantur, quæ nè per ſomnum quidem

Ἐπισ. πς'.

Ἰωάννῃ Πατρικίῳ καὶ Σακελλαρίῳ, κατὰ τοὺς Ἀγγουρείους.

ΕΛοίμην ἂν ἔγωγε φίλον ἐμαυτῷ συζεῦξαι, ἐξ οὗ, μήτε τῶν ὑπερηφάνων μοι χαρίτων τι ὑψηλῶν μηδὲν ἔσοιτο, μήτε δεδιὼς ἔχω, μήποτε πνεύσας ἐκ τοῦ ἐναντίου συγκαταπάσῃ, καὶ ἃ μηδὲ ὄναρ ἐκεῖνος ἤλπισα.

Πόθεν οὖν εἰς ταύτην ἐξέπεσα τὴν βούλησιν; αἱ σαὶ πράξεις, τοῦ ποτὲ φιλοῦντος ἡμᾶς, ἐπὶ ταύτην ἤγαγον.

cogitâram. Aſt unde mihi hoc concilii aboritur? tuæ me actiones impulerunt in hanc ſententiam, qui olim me diligebas.

Ἐπισ. πζ'.

Θεοδώρῳ Μητροπολίτῃ Λαοδικείας.

Ἅπερ ἀκούομεν περί σου, εἰ μὲν ἀληθῆ εἰσὶν, ὀψὲ καὶ μόλις γινώσκομεν ὅστις εἶ· εἰ δὲ ψευδῆ, ἀπαρχῆς ἔγνωμεν ἄρα ὅστις εἶ. Ὅσῳ οὖν διαφέρει καλὸν καὶ ἀγαθὸν εἶναι τοῦ, φαῦλον καὶ μοχθηρὸν γενέσθαι, κἀμὲ χαίρειν ἀντὶ τοῦ δυσφορεῖν, ἐφ' ᾧ σε φίλον ἐποιησάμην, τοσοῦτον δεῖ σε φυγεῖν ἅ σε φασὶ ποιεῖν· εἴη δὲ, πάντων ἕνεκα, τῆς ἀληθείας ἔρημος ἡ φήμη.

Epiſt. 87.

Theodoro Metropolitæ Laodiceæ

Quę de te fando accepimꝰ, ſi vera ſunt, tardor quidem, & vix tu qualis ſis, intellexi; ſin falſa, quis fueras ab initio cognovi: in quantum ergò virum decet eſſe bonum & honeſtum, non malum & improbum, & me gaudere, non ægrè ferre, quòd te amicum mihi conciliavi; in tantum te oportet evitare illa, quæ rumor eſt te perpetrare; eſto autem omnis hæc fama, precor, veritate deſtituta.

NOTÆ.

Erat prius Cariæ Metropolita, ab Ignatio ſacratus; poſtea tranſiit ad partes Photii, & ab eo traductus fuit Laodicæam: ità [illegible] Ignatius ait, in Epiſtola ad Adrianum Papam: ſed iterum deſultor, Photium deſeruit. Ad deſertorem eſt Epiſtola 171.

Ἐπισ. πη'.

Γεωργίῳ Διακόνῳ καὶ Ξενοδόχῳ.

Μελάνθιόν φασι τὸν τραγῳδίας ὑποκριτὴν, οὕτω τῆς ὀψοφαγίας ἥττω γενέσθαι, ὥστε καὶ ἀθυμεῖν, ἐπεὶ μὴ κύκνου τὸν τράχηλον εἶχεν· ἵνα ὡς πλεῖστον χρόνον τῶν διὰ τοῦ λαιμοῦ ῥεόντων, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἡδονῆς, ἀπολαύῃ. Εἰ δέ σου τῶν δείπνων ἐγεγόνει κοινωνὸς, οἶμαι ἂν αὐτὸν καὶ τῆς ἀθυμίας μέγα φάρμακον ἐξευρεῖν, καὶ ἀπεύχεσθαι μηδὲ εἰς τὸ ἀρχαῖον μῆκος τὸν αὐχένα διαμένειν, ἵνα μὴ συχνὸν ἀναλίσκῃ χρόνον τῆς σῆς τραπέζης καὶ τῶν σῶν ἐδεσμάτων ἀπεχόμενος. Τί οὖν δεῖ ποιεῖν· πανταχοῦ τὸ μηδὲν ἄγαν ὑπολαμβάνειν κράτιστον.

Epiſt. 88.

Georgio Diacono, & Hoſpitalario

Melanthium ferunt tragœdiæ actorem, tam voracem fuiſſe, ut indoleret, quòd cycni collum non haberet, ut quàm diuturno tempore ciborum per guttur deſcendentium voluptate frueretur: Si tuorum particeps conviviorum fieret, opinor eum indolentiæ ſuæ & mœſtitiæ remedium illius habiturum, & deprecaturum nè guttur in antiqua ſua ſubſiſtat longitudine, nè multum temporis inſumeret à tua menſa & eduliis tuis abſtinens. Quid ergò faciendum? Certè ſemper & ubique *Nè quid nimis*, optimum exiſtimare.

NOTÆ.

De Melanthio narrat Athenæus in XII. cum ſuffocatum tandem & ſtrangulatum, τράχηλον κατατείναντα ἀπάγξασθαι, ἐν τῷ ἀπολαύειν. In VIII. ait illum fuiſſe τραγῳδίας ποιητὴν, & non ὑποκριτήν. Hujus illius voti, ut & Philoxeni qui gruis collum optabat, meminit ibi, idem Athenæus. Μελάνθιος δὲ ὁ τῶν ἀπολαύσεων ἐρῶν ηὔξατο τῆς μακραύχενος ὄρνιθος τὸν τράχηλον ἔχειν, ἵν' ὅτι πλεῖστα τοῖς ἡδίστοις ἐνδιατρίβῃ. Nec gruis nec cycni meminit, vult autem collum longiſſimum.

Epiſt. 89.

Eidem.

DIvitias amas, idcircò virtutem non amas. Nam impio amore, laudandus amor omnis bonorum extinguitur. Sin avaritiæ flammam extinxeris & ſpinas cupiditatis ſimul combures, tum faciliùs animæ tuæ tellus ſuum proprium fructum faciet pullulare, eleemoſynam; & te alioqui cum hœdis locandum inter ovium greges tranſlatum dabit, Vale.

Ἐπισ. πθʹ.

Τῷ αὐτῷ.

Ἐρᾶς χρημάτων· διὰ τοῦτο, ἀρετῆς οὐκ ἐρᾷς. Ἔρωτι γὰρ κακίας, ὁ τῶν καλῶν ἔρως ἐναποσβέννυται. Εἰ δέ γε τὴν φλόγα τῆς πλεονεξίας ἀποσβέσεις, καὶ τὰς ἀκάνθας τῆς φιλαργυρίας συμφλέξεις, ῥᾷον ἡ τῆς ψυχῆς ἄρουρα τὸν οἰκεῖον καρπὸν, τὴν ἐλεημοσύνην ἀναβλαστήσει· καί σε ἀντὶ τοῦ μετὰ τῶν ἐρίφων τετάχθαι, εἰς τὴν τῶν προβάτων ἀγέλην μεταστήσει, ἔρρωσο.

Epiſt. 90.

Sabæ Anachoretæ, cum apoſtatis immorato.

UNde factum, ut cùm ad omnia tardè & oneroſè movearis, ad machinationes contra me celer, & vehemens exſtiteris: liquet hinc opinor, quòd in quibus ſecundum rationem procedit ratio, utcunque ingenita ipſi celeritas non ſit ad ante vertenda mala, tamen incitatiùs & continuò, nec ſuſpenſo motu ad mala ferri non vult: at cum inde exciderit quod ſecundum naturam eſt, unà etiam efferuntur, & motus omnes & actiones ſingulæ in ſtatum turbulentum & furioſum: ſcito autem me valde pudore ſuffuſum, & mœrore ultra modum arreptum, non quòd omnes in præſentia aleæ jactæ ſint in me, ſed quòd olim tu ex iis videbaris eſſe, qui me amabant.

Ἐπισ. ϟʹ.

Σάβᾳ ἡσυχαστῇ μετὰ τῶν ἀποστατῶν γηρῶντι.

Πόθεν ἡ πρὸς πάντα σου κίνησις βραδεῖα καὶ νωθὴς, εἰς τὴν καθ' ἡμῶν κατέστη σκευὴν ὀξεῖα καὶ σφοδρά; ἢ δῆλον, ὡς σοὶ οἷς μὲν ἐπράττετο ὁ λογισμὸς κατὰ φύσιν, κἂν οὐκ ἦν αὐτῷ τάχος ἔμφυτον εἰς ἀντίληψιν τῶν κακῶν, ὅμως οὐδὲ ἀκρατῶς * εἴα πρὸς τὰ φαῦλα φέρεσθαι, καὶ ἀνειδότως τὴν ὁρμήν· ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτῶν ἐξέπεσε τῶν κατὰ φύσιν, συνεξηνέχθησαν αὐτῷ καὶ αἱ κινήσεις πᾶσαι, καὶ αἱ πράξεις εἰς τὸ στασιῶδες ἦθος καὶ ἐμμανές· ἡμᾶς δὲ γίνωσκε λίαν αἰσχύνεσθαι καὶ ὑπεραλγεῖν, οὐχ ὅτι νῦν πάντας κύβους καθ' ἡμῶν ἀνέρριψας, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτὸς εἷς ἐδόκεις πάλαι τῶν φιλούντων ἡμᾶς εἶναι.

* ἴσ. οὐκ.

Epiſt. 91.

Baanæ Præpoſito & Patricio.

ERat aliquando Joſeph, latenter amicus & nocturnus diſcipulus Dei & Domini mei; ſed ruptis poſtea vinculis meticuloſitatis, inflammatiùs & confidentiùs ſe geſſit, quàm illi, qui amabant palàm: Dominium corpus contumelioſè ſuſpenſum, de ligno ſuſtulit, & quo potuit modo curavit. Quouſq; tu & me per noctem dilecturus es, & non lucis atque diei factus filius, vo-

Ἐπισ. ϟαʹ.

Βαάνῃ Πραιποσίτῳ καὶ Πατρικίῳ.

Ἦν ποτε κρύφιος φίλος ὁ Ἰωσὴφ, καὶ νυκτέριος μαθητὴς τοῦ ἐμοῦ δεσπότου καὶ Θεοῦ· ἀλλ' ὕστερον τοὺς δεσμοὺς ἀπορρίψας τῆς δειλίας, τῶν εἰς τὸ φανερὸν φιλούντων θερμότερος καὶ θαρραλεώτερος γέγονε· καὶ τὸ δεσποτικὸν ἐφ' ὕβρει κρεμάμενον σῶμα τοῦ ξύλου καθελὼν, τῆς δυνατῆς θεραπείας οὐκ ἠμέλησε. Μέχρι τίνος τοίνυν καὶ αὐτὸς διὰ νυκτὸς ἡμᾶς ἀγαπήσεις, ἀλλὰ μὴ φωτὸς καὶ ἡμέρας υἱὸς γενόμενος, ῥήξεις ἀξί-

αν φανὴν τῆς Ἰωσὴφ παῤῥησίας, καὶ καθελεῖς οὐκ ἀπὸ ξύλου τὸ σῶμα, ἀλλὰ μυρίων πειρασμῶν καὶ θλίψεων καὶ ταλαιπωρίας καὶ πικροῦ ῥυόμενος καὶ καθημερινοῦ θανάτου*. Εἰ δέ σε ἡ τοῦ κόσμου φιλία, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν συμπάθεια οὐκ ἐᾷ, μάτην εἰς καταφυγὴν καὶ παράδειγμα ὁ Ἰωσὴφ ἐπινοήθη καὶ προκομίζεται.

* ἰσ. τὴν ψυχήν.

cem dignam, rumpes Joſephi fortitudine, & non quidem corpus de ligno auferes ſed de mille modis tentationum, afflictionum miſeriatum, acerba & quotidiana morte expedies. Quòd ſi te impediat amicitia mundi, & affectus erga mundum, fruſtrà tibi excogitâſti Joſephum, & in medium adducis tanquam receptaculum & exemplar.

NOTÆ.

VIdetur Baanes in excuſationem ſuam attuliſſe, quòd licèt non apertè ſtaret à partibus Photianis clàm tamen & occultò partes ejus foveret, & exemplo Joſephi Arimathenſis ſe tutatum; quaſi is, κεκρυμμένος μαθητὴς Chriſti fuiſſet, quod non eſt ità. Is erat Nicodemus, qui de nocte acceſſit ad Jeſum. Erat autem Joſephus ἀπειθὴς Χριστοῦ μαθητὴς, ut expreſſit Nonnus, non autem νυκτίβιος. Qualiter reverà Baanes affectus erat in Photium, docetur in epiſtola 114. ubi inter ejus carnifices & tortores enumeratur: poſt θανάτου fortaſſe deſunt, τὴν ψυχήν.

Ἐπισ. ϟβ.

Ἀθανασίῳ μονάζοντι καὶ ἡσυχαστῇ.

TΟ῀ν φοίνικα φασὶ τὸ φυτὸν τῇ ἁλμυρᾷ θάλλειν γῇ, καὶ τὴν κόμην εἰς ὕψος ἐκτρέφειν, καὶ καρπὸν εἰς πλῆθος καὶ πολλὴν γλυκύτητα φέρειν· καὶ ὅλως φοίνικι καὶ ἐπιτήδειον ἁλμυρὰ γῆ καὶ τοῖς τῶν ἄλλων σπερμάτων, ὅσα τὸ γλυκὺ φιλεῖν ἐθέλει καὶ λιπαρὸν, ὑπάρχουσα φθαρτική. Καλῶς οὖν καὶ αὐτὸς, εἰ καὶ μὴ πολλοὺς ἔχεις τοὺς συνεραστὰς, ἀντὶ τῶν πολιτικῶν θορύβων, τὴν ἤρημον οἰκεῖν * ᾑρετίσω. Ῥᾷον γὰρ ἐκ ταύτης ἐστὶ, σοί τε καὶ τοῖς ὑψικόμοις, τοῖς κατά σε, πρὸς οὐρανὸν ταῖς ἀρεταῖς ἀναφέρεσθαι.

* ᾑρετίσω, Hzich.

Epiſt. 92.

Athanaſio Monacho, & Anachoretæ.

AIunt Palmam arborem ſalſa gaudere tellure, & frondes in altum attollere, & fructum multiplicem proferre, & ſumma præditam dulcedine; ità omnino ſoli ſalſa tellus palmæ congrua, quæ cætera omnia ſemina & plantas quæ dulcedine capiuntur & pinguedine ſalſugine enecat. Quare rectè tu quidem, licèt multos non habeas rivales, pro civilibus turmis & tumultibus eremum incolere elegiſti: ex illa enim ſolitudine facile tibi fuerit & ſimilibus excelsâ comâ præditis, ad cœlum aſcendere per virtutes.

Ἐπισ. ϟγ´.

Ἰωάννῃ Πατρικίῳ καὶ στρατηγῷ Ἑλλάδος.

ΕΥ῎νομος ᾄδων ἐσεμνύνετο, φασὶ, ὁ Λόκρος. Καὶ ἦδε γὰρ θέλγων, καὶ κηλούμενος τοὺς ἀκροατάς· μιᾶς δέ ποτε ῥαγείσης αὐτῷ χορδῆς, τέττιξ ἐπὶ τὸν πῆχυν καθίσας, τὸν φθόγγον ἀνεπλήρου τῆς ῥαγείσης χορδῆς, καὶ ἦν Εὐνόμῳ πάλιν ᾄδειν, ὡς τὸ πρότερον, ἐμμελῶς. Εἰ δὲ γε ἡμῖν, ἀντὶ τέττιγος καὶ ξένης ᾠδῆς, τῆς σῆς φιλίας, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως περιῤῥαγείσης, ἀποκαταστήσεις πάλιν ἐντελῆς τὴν λύραν,

Epiſt. 93.

Johanni Patricio, & Græciæ Duci.

CElebris habetur Eunomus Locrenſis cantor. Cùm caneret, oblectabat audientes, & deliniebat; at cum aliquando una è fidibus rumperetur, cicada jugo citharæ inſidens, chordæ diruptæ vices adimplebat, ità ut cum concentu Eumelus uti & priùs caneret. Quòd ſi tu loco cicadæ & cantus alieni tuæ amicitiæ chordam neſcio quo pacto diruptam reſarcias, & inten-

das,

das, fieri poteſt, ut vita noſtra, ad priorem integritatem reducta optimam conficiet harmoniam, & pro præſenti tragœdia, concinet cantilenam felicitatis alicujus, quæ ſuavis, & cum delectatione ſit: & futuro ſeculo non aliquis Eunomus citharedus aut cicada muſices operatrix, vetuſtæ cujuſdam fabulæ figmentum, ſed Dei Pontifex amicus divinus & bonus ſufficiet, qui in proverbium abeat verum & exemplar.

ἴσως ἂν εἰς τὴν προτέραν ἡμῶν ὁλοκληρίαν ὁ βίος ἐπανελθὼν, καὶ συμφωνίαν ἀρίστην ἀναλαβὼν, ᾄσεταί τι μέλος εὐδαιμονίας, ἀντὶ τῆς νῦν τραγῳδίας, ἡδὺ καὶ τερπνόν· καὶ τοῖς ἔπειτα τῶν ἀνθρώπων, οὐχ ὁ Εὔνομος καὶ κιθαρῳδὸς, καὶ τέττιξ μουσουργὸς, μύθου πλάσμα παλαιοῦ, ἀλλ' ἀρχιερεὺς Θεοῦ * φίλος· * καί. ἔνθεος, καὶ καλὸς, εἰς παράδειγμα καὶ παροιμίαν ἐξαρκέσει ἀληθινήν.

NOTÆ.

DE Eunomo Locro citharedo omnia ſunt protrita: fortè legendum καὶ ᾄδων ἔθελγε κηλούμενος· fortè, ἐπιθέλγων· dele καὶ ante κιθαρῳδὸς, ità enim habuit Hæſchelii codex, inſere autem, ex eodem codice, ante φίλος ἔνθεος· in ſequenti epiſtola malim νωθρῷ non νόθῳ.

Epiſt. 94.

Georgio Diacono & Hoſpitalario.

QUi apud Græcos videntur ſapientes, materiam ſive hylam impenſis multis & longis ſermonibus, vix tandem potuere (ut ipſimet aiunt) tardo hebeti & infirmæ rationi perſuadere, quòd aliud illa eſſet, & diverſum ab omnibus, perpetuis alterationibus ſubdita, fluxa, fluida, omnium formarum ſuſceptiva: ſi te tum temporis naſci contigerat, tu ſolummodo in illorum notitiam deveniens, à multis longis laboribus & defatigationibus ipſos facilè liberâſſes: nemo enim opinor te aliquando deprehendit, ne per momentum in eadem ſententia manentem; ſed defluentem ſemper, immutatum, & præſentibus applicitum & ad omnia transfiguratum & fœditate tanquam propria pulchritudine excultum.

Ἐπισ. ϟδ'.

Γεωργίῳ Διακόνῳ καὶ Ξενοδόχῳ.

ΤΗῚ ὕλην, οἱ παρ' Ἕλλησι δοκοῦντες εἶναι σοφοὶ, πολλοὺς καὶ μεγάλους ἀναλώσαντες λόγους, μόλις ἴσχυσαν, (ὡς αὐτοί φασι)* νόθῳ καὶ ἀσθενεῖ παραστῆσαι λογισμῷ, * ἴσ. νωθρῷ. ὡς ἄλλο τι οὖσα παρὰ πάντα τὰ ὄντα, καὶ ἀλλοιουμένη διηνεκῶς, καὶ ῥέουσα, πάντων ἐπὶ τῶν ὄντων δεκτική· οὐδὲ σε συνέβη κατ' ἐκείνους γενέσθαι τοὺς χρόνους, μόνον αὐτοῖς ἐπιγνωσθεὶς, πάντων ἂν τῶν μακρῶν ἐκείνων, ἀπήλλαξας αὐτοὺς πόνων καὶ καμάτων. Οὐδεὶς γὰρ, οἶμαι, οὐδέποτέ σε, οὐδ' εἰ ἀχρεῖ, τὴν αὐτὴν ἔχοντα κατείληφε γνώμην· ἀλλὰ ῥέοντά τε ἀεὶ, καὶ ἀλλοιούμενον, καὶ τῶν παρατυγχανόντων γινόμενον, καὶ πρὸς ἅπαντα μορφούμενον, καὶ ὡς οἰκείᾳ μορφῇ τῇ ἀμορφίᾳ καλλωπιζόμενον.

Epiſt. 95.

Eulampio Archiepiſcopo & ſceuophylaci.

NOn poſſunt tenebræ unà cum luce adeſſe, odit enim veritas congreſſum mendacii. Poſt tuum à nobis diſceſſum, qui titulum mentitur aſſuit Emmanuel, qui ea nobis manifeſtavit quæ par & probabile fuit acturum illum, & quæ mores ipſius decebant.

Ἐπισ. ϟε'.

Εὐλαμπίῳ Ἀρχιεπισκόπῳ καὶ Σκευοφύλακι.

ΟΥκ ἐθέλει τῷ φωτὶ συμπαρεῖναι τὸ σκότος· μισεῖ δὲ καὶ τὴν σύνοδον τοῦ ψεύδους ἡ ἀλήθεια. Μετὰ τὴν σὴν ἀφ' ἡμῶν ἀναχώρησιν, ὁ τὴν κλῆσιν ψευδόμενος ἐφέστηκεν Ἐμμανουὴλ, οἷα εἰκὸς ἦν πράττειν αὐτὸν καὶ τῶν οἰκείων τρόπων ἀξίως, ἐπιδεικνύμενος.

Ἐπιϛ. ϟϛʹ.

Ἀντωνίῳ ἀρχιεπισκόπῳ Βοσφόρου.

* ἮΝ πότε Ἄξεινος ὁ Σκυθικὸς πόντος. ἐποιεῖτο γὰρ βορὰν, φρικτὸν ἀκοῦσαι, καὶ τοὺς ἐμπλέοντας τῶν ξένων. Μιλήσιοι δὲ φιλανθρωπίᾳ καὶ ἡμέρῳ πολιτείᾳ, τό, τε θηριῶδες καὶ βάρβαρον ἐξημερώσαντες ἦθος, καὶ εἰς Εὔξεινον αὐτὸν μετεποίησαν. Νῦν δὲ διὰ σοῦ, καὶ τοὺς σοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγῶνας καὶ πόνους καὶ τὴν ἄλλην περὶ τὸ θεῖον θεραπείαν, οὐκ Εὔξεινος μόνον, ἀλλὰ καὶ Εὐσεβὴς, μετὰ τοῦ εἶναι, καὶ * ὀνομάζεται. Πόσης οἴει με, ταῦτα καὶ ἐννοοῦντα καὶ γράφοντα, χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης πληροῦσθαι; Εἰ δὲ καὶ τοὺς αὐτόθι Ἰουδαίους, εἰς τὴν ὑπακοὴν Χριστοῦ αἰχμαλωτίσας, ἀπὸ τῆς σκιᾶς καὶ τοῦ γράμματος, ἐπὶ τὴν χάριν, ὡς ἔγραψας, * μεταστήσεις, ἀπέχω, καὶ περισσεύω τῶν καλῶν ἐλπίδων τοὺς ὡραίους καρποὺς, οὓς ἐπί σοι διαπαντὸς ἔτρεφον.

* κ. ὀνομάζεται.

* ἴσ. καὶ τὸ σῶμα.

Epiſt. 96.

Antonio Boſphori Archiepiſcopo

OLim erat Axinus Scythicus pontus. Nam advenas intrantes, quod fando horribile, devorabant. Mileſii verò in Euxinum transformârant per comitatem & civilitatem introductam, cicuratâ barbaricâ & beſtali conſuetudine. In præſenti per te & tuos pro virtute ſuſceptos labores & certamina & multiplicem Numinis cultum, non Euxinus ſed & Euſebes, cùm talis exſiſtat, nominatur. Quanto me gaudio, quâ jucunditate, dum hoc ipſum ſcribo repletum arbitraris? Quòd ſi Judæos qui inibi ſunt captivos in Chriſti obedientiam duxeris, ab umbra & litera, quemadmodum ſcribis, in gratiam tranſtuleris, abſtineo, & cum abundantia fovebo, maturos illoſce optimæ ſpei fructus, quas continuò de temetipſo foveo.

NOTÆ.

ἮΝ πότε Ἄξεινος) Ovid. in quarto Faſtorum,

Frigida me cohibent Euxini littora Ponti
Dictus ab antiquis, Axenus ille fuit.

à Lycophrone κακόξενος vocabatur: à Sophocle, ἀπόξενος· Strabo, lib. 7. ἄπλουν γὰρ εἶναι τότε τὴν θάλατταν, καὶ καλεῖσθαι Ἄξενον· διὰ τὸ δυσχείμερον καὶ τὴν ἀγριότητα τῶν περιοικούντων ἐθνῶν, καὶ μάλιστα τῶν Σκυθῶν, ξενοθυτούντων καὶ σαρκοφαγούντων, καὶ τοῖς κρανίοις ἐκπώμασι χρωμένων· ὕστερον δὲ Εὔξεινον κεκλῆσθαι τῶν Ἰώνων, ἐν τῇ παραλίᾳ πόλεις κτισάντων. Iſtos fuiſſe Mileſios docet Photius. πάλαι ποτ' ἄλιμοι erant illi. de Ponto Euxino vide Steuchium ad Arrhiani περίπλουν. lege ἐπὶ τὴν χάριν ὡ. ἴ. καὶ τὸ σῶμα μεταστήσεις· id enim requirit ἡ ἀπόδοσις.

Ἐπιϛ. ϟζʹ.

Τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ μεγάλῳ βασιλεῖ Βασιλείῳ.

* ἴσ. Βασίλειε

ἌΚουσον, ὦ φιλανθρωπότατε Βασιλεῦ,* Οὐ προβάλλομαι νῦν παλαιὰν φιλίαν· οὐ φρικώδεις ὅρκους καὶ συνθήκας· οὐ χρίσμα καὶ χειροθεσίαν βασιλείας· οὐχ ὅτι ταῖς ἡμετέραις χερσὶ προσιὼν, τῶν φρικτῶν καὶ ἀχράντων μετέσχες μυστηρίων· οὐδὲ τὸν δεσμὸν, * ὃν ἡμᾶς ἡ τοῦ καλοῦ παιδὸς υἱοθεσία συνέδησεν· οὐδὲν τούτων λέγω· ἀλλὰ τὰ κοινὰ τῶν ἀνθρώπων προτείνω σοι δίκαια. Πάντες γὰρ, καὶ βαρβάρων καὶ Ἑλλήνων, οὓς μὲν θανάτου κρίνουσι, τοῦ βίου ἐξάγουσιν· οὓς δὲ ζῆν ἐῶσι, λιμαγχονίᾳ καὶ μυρίοις ἄλλοις κακοῖς

* ὧ.

Epiſt. 97.

Piiſſimo & maximo Regi Baſilio.

AUdi autem, humaniſſime Imperator, non ego nunc allego veterem noſtram amicitiam; non tremenda juramenta, & ſtipulationes initas; non unctionem & manuum impoſitionem Regiam; non quòd manibus noſtris ſubditus, Sacramentorum illorum reverendorum & immaculatorum fuiſti particeps factus; non illud vinculum quo nos filii optime ſpei adoptio copulavit. Horum nihil commemoro; ſed omnibus communem æquitatem tibi præfero. Omnes certè cùm Græci tum etiam barbari, ſi capitalem in aliquem ſententiam ſtatuant, vitâ privant: quibus verò permittunt vivere, illos haud compellunt fame enectos, & mille aliis modis

modis malis emori. Aſt ego vivo vitam quàvis morte acerbiorem: in captivitatem abductus, rebus omnibus exuor: cognatis, familiâ, amicis, omni omnimodo humano miniſterio. At certè divinus Paulus cùm captivus circumduceretur, non tamen prohibebatur familiarium officioſâ curâ, & cognitorum: imò cùm ad capitale ſupplicium duceretur, humanitatem experiebatur à Paganis, & Chriſti nomen inviſum habentibus. Verùm fortaſſis temporis diuturnitas, licèt haudquaquam archiſacerdotes Dei, tamen improbitate notos, hujuſcemodi docet pertuliſſe. At nos etiam libris privamur, & hoc certè novum, & paradoxum, recens in me excogitatum ſupplicium. In quem porrò finem? certè nè verbum Domini audiremus. Abſit autem, ut in diebus imperii tui, illa execratio finem ſortiatur, *Erit in diebus illis fames panis, & fames audiendi verbum Dei.* Nam cur à me libri ſublati ſunt? ſi in aliquo læſi aliquem, adhuc plures dari deberenr, etiam & informatores adhiberi, ut legendo majorem utilitatem, & convićti citiùs correctionem conſequamur: Sin nullos læſi, cur ego lædor? Nullus Orthodoxus tale quid ab heterodoxis paſſus eſt. Athanaſius ille multarum palmarum auctor, ſede ſuâ Epiſcopali ſæpiùs, cùm ab hæreticis, tum à Paganis pellebatur; at nemo ſancivit aliquando, ut libri ab illo auferrentur. Vir admirandus Euſtathius ſimilibus Arianorum fraudibus impetebatur; ſed nec ab illo, ut à nobis, ablati libri. Paulus Confeſſor, Joannes Chryſoſtomus, Flavianus eximius, infiniti alii. Quid enim opus eſt illos recenſere, qui in libro cœleſti deſcribuntur? Quid ego commemoro ſanctos & orthodoxos Epiſcopos? Magnus Conſtantinus Euſebiũ, Theogonium, alios cum illis hæreticos, propter impietatem & verſatiles ſententias exilio mulctavir, ſed neque facultatibus ſpoliatos, neque libris denudatos: Puduit enim eum à ſermocinatione excludere illos, quos ob eam cauſam exilio mulctabat, quòd ἀλόγως ſe geſſerant: Impius Neſtorius relegatur: ità & Dioſcorus: Petrus ille infelix:

θανεῖν ἐκβιάζονται· ἡμεῖς δὲ βίον βιοῦμεν θανάτου πικρότερον· ἠχμαλωτίσμεθα, πάντων ἐστερήμεθα· συγγενῶν, ὑπηρετῶν, συνήθων, πάσης ἁπλῶς ἀνθρωπίνης θεραπείας. Καίτοιγε Παῦλος ὁ θεῖος, περιαγόμενος δέσμιος, τῆς ἀπὸ τῶν γνωρίμων καὶ συνήθων θεραπείας ἀπολαύειν οὐκ ἐκωλύετο· ἀλλὰ καίτοι τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἀγόμενος, ἀνθρωπίνης καὶ παρὰ τῶν μισοχρίστων Ἑλληνιστῶν, ἐτύγχανεν ἡμερότητος. Ἀλλ' ἴσως ὁ μακρὸς χρόνος, εἰ καὶ μὴ ἀρχιερεῖς Θεοῦ, ἀλλ' οὖν γε τινὰς κακούργους, τοιαῦτα δείκνυσι πεπονθότας· ἀλλ' ὅτι ἐστερήθημεν καὶ βιβλίων, καινὸν τοῦτο καὶ παράδοξον, καὶ νέα καθ' ἡμῶν ἐπινενοημένη τιμωρία· ἵνα τί γάρ; ἵνα μὴ ἀκούωμεν μηδὲ λόγον κυρίου. Μὴ γένοιτο ἐπὶ τῆς σῆς βασιλείας ταύτην τὴν ἀρὰν πληρωθῆναι, ὅτι ἔσται ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις λιμὸς ἄρτου, καὶ λιμὸς τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου. Amos 8. 11. Διὰ τί γὰρ ἡμῶν ἀφῃρέθη τὰ βιβλία; Εἰ μὲν γάρ τι ἀδικοῦμεν πλείονα ἔδει δοθῆναι, καὶ δὴ καὶ τοὺς διδάσκοντας, ἵνα καὶ ἀναγινώσκοντες μᾶλλον ὠφελώμεθα, καὶ ἐλεγχόμενοι διορθώμεθα. Εἰ δὲ μηδὲν ἀδικοῦμεν, τί ἀδικούμεθα; Οὐδεὶς τοῦτο τῶν ὀρθοδόξων οὐδ' ὑπὸ τῶν ἑτεροδοξούντων πέπονθεν. Ἀθανάσιος ὁ πολύαθλος, τοῦ θρόνου πολλάκις, καὶ ὑπὸ αἱρετικῶν, καὶ ὑπὸ Ἑλληνιστῶν ἀπηλήλατο· ἀλλ' οὐδεὶς αὐτοῦ τῶν βιβλίων ἀφαίρεσιν ἐψηφίσατο. Εὐστάθιος ὁ θαυμάσιος, τὴν ἴσην ἐπιβουλὴν παρὰ τῶν Ἀρειανιζόντων ὑπήνεγκεν· ἀλλ' οὐχ, ὡς ἡμεῖς, καὶ τὰ βιβλία ἀφῄρητο. Παῦλος ὁ ὁμολογητὴς, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Φλαβιανὸς ὁ θεσπέσιος, μυρίοι ἄλλοι· τί γὰρ δεῖ νῦν τούτους ἀριθμεῖν, οὓς ἡ ἐν οὐρανοῖς βίβλος ἀπεγράψατο. Καὶ τί λέγω τοὺς ὀρθοδόξους καὶ ἁγίους ἀρχιερεῖς; Εὐσέβιον καὶ Θεογνίον, καὶ σὺν αὐτοῖς ἄλλους ἀνθρώπους αἱρετικοὺς, ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, διὰ τὴν αὐτῶν δυσσέβειαν καὶ τὸ τῆς γνώμης παλίμβολον, ὑπερορίους ἐποιήσατο· ἀλλ' οὔτε τῶν ὑπαρχόντων ἐγύμνωσεν, οὔτε βιβλίοις προσεζημίωσεν. Ἠσχύνετο γὰρ λόγου κωλύειν, οὓς, ὅτι ἀλόγως ἐστασίαζον, ἐξορίᾳ κατεδίκαζε· Νεστόριος ὁ δυσσεβὴς ἐξορίζεται· Διόσκορος πάλιν· Πέτρος

ὁ Μελάμος· Σευῆρος καὶ πολλοὶ ἄλλοι· ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν βιβλίων αἰχμαλωσίαν ὑπέμεινε. Τί δὲ λέγω τὰ παλαιά; Λέοντα τὸν δυσσεβῆ πολλοὶ καὶ τῶν ἔτι περιόντων ἴσασι *θηρείαν μᾶλλον ἢ ἀνθρώπου φύσιν ἐπιδειξάμενον· ἀλλ' ἐπεὶ τὸν μέγαν, καὶ ὡς ἀληθῶς Νικηφόρον, ἐλαύνων τοῦ θρόνου, καὶ ἐξορίᾳ παρεδίδου, οὐχ ὅτι καὶ τῶν αὐτοῦ βιβλίων ἐποίησεν ἀπόφορον· οὐ μὲν οὖν οὐδὲ ἐλιμοκτόνησεν, ὡς ἡμεῖς λιμαγχονούμεθα. καί τοι οὐδὲν ἧττον τὸν ἀθλητὴν ἐπεθύμει θανεῖν, ἢ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν εἰς μῆκος χρόνων, δι' ὧν ἐσέβει, πάντα παρατεθήσεσθαι· ἀλλ' ὅμως ὄνομα λαβεῖν ἀνδροφονίας ἐφυλάττετο· οὐ τὰς σάρκας τῶν ὑπηρετούντων αὐτῷ, λῃστῶν καὶ προδοτῶν δίκην, κατέκοψε, καίτοι δυσσεβῶν *τἄλλα, καὶ πνέων ὠμότητα· οὐ τῶν συνήθων τὴν ὁμιλίαν ἐκώλυσεν· οὐχὶ τῶν ὑπαρχόντων ζημίαν ὑπήνεγκεν. ᾐδέσθη γὰρ, χριστιανισμὸν ὑποκρινόμενος, Ἑλλήνων ὠμότερα διαπράττεσθαι. Ἐκεῖνοι γὰρ, ἀναιροῦντες τοὺς μάρτυρας, ὅμως οὔτε θεραπείας, τῆς παρὰ τῶν οἰκείων, τυγχάνειν ἐκώλυον· *οὐδὲ τῶν ὑπαρχόντων ἀφῃροῦντο τὴν κυριότητα. Οὐ μὴν οὐδὲ ψαλμῳδίας ἐκεῖνος ἐξέκοψεν, ἀλλὰ καὶ πολλῶν μοναζόντων συναυλίαν ἀνεδίδου παραμύθιον. Οὐ τοὺς ἀφιερωθέντας αὐτῷ οἴκους Θεοῦ καὶ ναοὺς κατεστρέψατο· ἐδυσωπεῖτο γὰρ, ὡς εἰκάζειν, ἀνθρώπων προσηκόντων, τοῖς θείοις ἔργοις ἐπιλυμαίνεσθαι. Καθ' ἡμῶν δὲ, οἴμοι, πάντα καινὰ, καὶ τραγῳδίας ἐπέκεινα· αἰχμάλωτοι *πάντων, ἔρημοι φίλων, ἔρημοι συγγενῶν, ὑπηρετούντων, ἔρημοι ψαλλόντων, μοναζόντων· ἀντὶ δὲ φίλων, ἀντὶ μοναζόντων, ἀντὶ ψαλλόντων, ἀντὶ πάντων ἁπλῶς, στρατιωτῶν κουστωδίαις, καὶ στρατιωτικοῖς λόχοις ἐκδεδόμεθα· κατεστράφησαν οἶκοι Θεοῦ, καὶ λελωβημένα σώματα πενήτων μετανέστησαν· καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς, ὡς πολεμίων ἐδημοσιώθησαν λάφυρα· ἵνα τί γένηται; ἵνα ἡμεῖς ἀνιώμεθα· λίαν πικρῶς ἠνιάσαμεν· ἱλαστήριον γὰρ ἡμῖν ἁμαρτημάτων, ἐκεῖνοί τε καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς, θεραπεία *θεῷ ἀφιέρωτο, ἀλλ' ἔδει συνιδεῖν, μήποτε καὶ θεὸς ἡμῖν ὁ ζημιούμενος, μᾶλλον συναλγι-

* ἴσ. θηρίου.
* τὰ ἄλλα.
* οὔτε.
* πάντων.
* ἴσ. θεοῦ.

Severus, alii quamplures; ſed nemo librorum captivitatem pertulit. Quid veteres recenſeo? Multi etiamnum ſuperſtites nôrunt Leontem illum impium, feræ potiùs quàm hominis naturam oſtendiſſe: Ille autem cùm à ſolio depelleret Nicephorum magnum & verè Nicephorum, cúmque mitteret in exilium, non unà relegavit exulem à libris ſuis; ſed nec inediâ confecit, quemadmodum nos famê enecamur: & tamen ſummè in votis habebat, ut ille athleta interitu occumberet, non minùs quàm ut regnum ipſius impium quàm diutiſſimè perduraret; ſed ille titulum homicidii ſubire noluit; nec carnes miniſtrorum ſuorum, non ſecus quàm latronum aut proditorum fruſtatim diſſecabat, utcunq; alioquin impius, & ſanguinem ſpirans; non quenquam ab amicorum viſitatione excluſit; nec facultatum damno quenquam punivit. Reverebatur enim Chriſtianiſmum, quem præ ſe ferebat, ità ut nollet crudeliùs quàm Pagani deſævire: Illi enim cùm Martyres conſummarent, non impediebant quo minùs amicorum famulitio uterentur; nec proprietate privârunt facultatum. Sed nec ille Leo pſalmodias prohibebat, verùm multorum Monachorum in unum conſeſſum fieri ſolatii cauſâ ferebat. Domos divinas & ſacratas Deo ædes non ſubruebat; metuens, ut probabile eſt, contra ſacra opera inſævire, cùm homines non metueret offendere. At contra me, hei mihi, omnia nova, omnem tragœdiam exuperantia uſurpantur: captivor, ab omnibus deſeror amicis, ab affinibus, famulis privor, pſallentibus, Monachiſmum colentibus; pro amicis, affinibus, Monachis, pſallentibus, ac pro cæteris omnibus, militum cuſtodiæ, militaribus turmis trador: ſubverſæ ſunt Dei ædes, malè mulctata pauperum corpora tranſlata, facultates eorum non aliter quàm belli ſpolia publicatæ: in quem finem? nempe ut ego excruciar: certè crudelem in modum ego excarnificor; qui pro peccatis meis cùm propitiatorium, & illas ædes & ipſorum famulos deſtinaveram, à ſerviendo Deo illi abſtrahuntur; ſed cogitandum fuit, an Deus damno à nobis afficiatur, & vehementiùs

riùs doleat. Certè quidem dolet ſi modò ille ipſus eſt, qui pauperum ſtatum in ſe recipit procurandum. Corporea tormenta civiles Romanorum leges in maleficos, ad purgandum animum adhibuerunt; animæ autem cruciatus, & in eam conſpirationes, nè fando quidem, niſi nunc primùm, apud aliquos intelleximus uſurpatas; ſed nos in præſenti eas experimur; ſatis enim patet quòd hoc intendat librorum ablatio, redemptionis peccatorum caraſtrophe, & ſublatio: harum duarum, altera Theoriæ oculum extinguit, & depravat: altera autem pulcherrimas alias actiones in partes divellit & diſſolvit. Ab omni aevo memoriâ quis audivit bellum ab hominibus contra animam hominis indictum? quaſi non ſufficerent omnem iram penitus evacuare corporea ſupplicia, exilium nempe, captivitas, fames, cuſtodia, mors quotidiè inferenda; ubi in eo tantùm vitæ parcitur, ut nè cum vita ſimul ſenſus malorum auferatur; eſt hic acerbiſſimus mortis ſtimulus, carnificina intolerabilis, ut nimirum morientium patiamur dolores, & tamen ſenſum dolorum non in morte amittamus, quod tamen morientibus in tantis malis, ſolum eſt ſolatium. Conſidera in teipſo hæc, Domine Rex; & ſi tua te excuſet conſcientia, adjice adhuc aliquid contra me, ſi tamen quicquam eſt à te prætermiſſum. Sin te illa condemnat, noli expectare futuram condemnationem, cùm fruſtrà futura ſit pœnitentia. Deprecor autem ego te novâ fortaſſis deprecatione, ſed rebus novatis accommodatâ; Siſte, Imperator, malorum curſum quocunque modo poteris, aut volueris; vel me de vita hac ſuſtollendo, idque quantocyùs, non cum multa & inexplicanda mora, quaſi ſale conditum aſſervando; aut ſaltem triſtitiarum menſuram quâ premor imminuens. Memor ſis quod mortalis exſiſtis licèt Imperator: Cogita quòd uterque eâdem carne amicimur, & ejuſdem naturæ participes ſumus, & Reges & privatus quilibet: Memento quòd communem Dominum, Factorem & Judicem habemus: Tuam ipſius manſuetudinem, quid me affligendo convincis? quid tuam bonitatem injutiis meis accuſas? Miſericordiam in hy-

σφει· εἴπερ ἄλλος ἐστὶν, ὁ τὰ τῶν πενήτων οἰκειούμενος. Σωματικὰς μὲν κακώσεις, νόμοι Ῥωμαίων, τοῖς ἐπὶ κακουργίᾳ ἁλοῦσι, εἰς κάθαρσιν ψυχῆς ἐπινόησαν· ψυχῆς δὲ κακώσεις καὶ ἐπιβουλὰς, οὐδὲ ἀκοῇ, μέχρι νῦν, παρά τισιν ἀνθρώπων ἐπιτηδευομένας παρειλήφαμεν· εἰ καὶ νῦν τῇ πείρᾳ μανθάνομεν· τοῦτο γὰρ δῆλον ὅτι ποιεῖ, ἥ τε τῶν βιβλίων ἀφαίρεσις, καὶ τοῦ λύτρου τῶν ἁμαρτημάτων ἡ καταστροφὴ καὶ ἀναίρεσις· ἡ μὲν αὐτῆς τὸ ὄμμα τῆς θεωρίας ἐναποσβέννυσα καὶ διαφθείρουσα· ἡ δὲ τὸ κάλλιστον τῶν πράξεων διασπαραττομένη καὶ καταλύουσα· τίς ἤκουσεν ἐξ αἰῶνος, κατὰ ψυχῶν ἀνθρωπίνων, πόλεμον ὑπὸ ἀνθρώπων ἐπινοούμενον· οὐ γὰρ ἱκαναὶ κενῶσαι πᾶσαν ὀργὴν αἱ τιμωρίαι τοῦ σώματος, ὑπερορία, καὶ αἰχμαλωσία, καὶ λιμὸς, καὶ φρουρὰ, καὶ θάνατος καθ' ἑκάστην ἐπαγόμενος, καὶ τοσοῦτο μόνον τοῦ ζῆν φειδόμενος, ὅσον μὴ συναπελθεῖν καὶ τῶν ἀλγεινῶν τὴν συναίσθησιν, ὅπερ ἐστὶ τὸ πικρότατον τοῦ θανάτου κέντρον, καὶ ἡ ἀφόρητος βάσανος, ἵνα καὶ τὰ τῶν θνησκόντων πάσχωμεν, καὶ τῷ θανάτῳ τὰ πάθη μὴ συνδιαλύοιτο· ὃ μόνον ἦν, ὡς ἐν τηλικούτῳ κακῷ, τοῖς θνήσκουσι παραμύθιον. Σκόπησον, ὦ βασιλεῦ, ταῦτα κατὰ σεαυτόν· καὶ εἰ μὲν ἀθῳοῖ σε τὸ σὸν συνειδὸς, πρόσθες καὶ ἕτερα καθ' ἡμῶν, ἂν ἄρα τι καὶ παραλέλειπται. Εἰ δὲ καταδικάζει, μὴ ἀναμείνῃς τὴν ἐκεῖθεν καταδίκην, ὅτι καὶ ἡ μεταμέλεια ἄπρακτος. Ἐγὼ δέ σου δέομαι, καινὴν ἴσως δέησιν, ἀλλ' ἐπὶ καινοτάτοις προσαγομένην· στῆσον, ὦ βασιλεῦ, τὰ κακὰ, ᾧ βούλει τρόπῳ· ἢ τοῦ βίου τάχιον ἡμᾶς, καὶ μὴ μετὰ τῆς πολλῆς ταύτης καὶ ἀφάτου ταριχείας, ἐξάγων· ἢ τὴν ὑπερβολὴν ἀνακόπτων τῶν δυσχερῶν· μνήσθητι ὅτι ἄνθρωπος εἶ, κἂν βασιλεύῃς· μνήσθητι ὅτι σάρκα περικείμεθα τὴν αὐτὴν, καὶ βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται, καὶ τῆς αὐτῆς κοινωνοῦμεν φύσεως· μνήσθητι ὅτι κοινὸν δεσπότην ἔχομεν καὶ πλάστην, καὶ κοινὸν κριτὴν*. Τί τὴν σὴν ἐπιείκειαν, ταῖς καθ' ἡμῶν κακώσεσιν ἐξελέγχεις; τί τὴν σὴν χρηστότητα, ταῖς εἰς ἡμᾶς ἐπηρείαις διαβάλλεις; τί δὲ τὴν φιλανθρωπί-

* ἴσ. ἐξομθί.

αι, εἰς ὑπόκρισιν, καὶ σχῆμα πρᾳότητος, τῇ καθ' ἡμῶν ὀργῇ καὶ βαρύτητι διασύρεις; οὐκ αἰτοῦμεν θρόνους, οὐ δόξαν, οὐκ εὐημερίας, οὐκ εὐπαθείας· ἀλλ' ἐκεῖνα αἰτοῦμεν, ἃ καὶ τοῖς δεσμώταις παρέχεται, ὧν οὐδ' οἱ αἰχμάλωτοι ἀποτυγχάνουσι, ἃ καὶ βάρβαροι τοῖς δεσμίοις παρέχειν φιλανθρωπεύονται· εἰς τοῦτο γὰρ τὰ ἐμὰ τετέλεσται πράγματα, ἵνα παρὰ βασιλέως, καὶ * ποτε φιλανθρωποτάτου γένους τῶν Ῥωμαίων τοιαῦτα αἰτῶ. Τί οὖν αἰτοῦμαι; ἢ ζῆν μὴ χαλεπώτερα θανάτου ζωήν, ἢ θᾶττον ἀπαλλαγῆναι τοῦ σώματος· δυσωπήθητι τὴν φύσιν· αἰδέσθητι τοὺς κοινοὺς τῶν ἀνθρώπων νόμους· αἰδέσθητι τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς τὰ κοινὰ δίκαια· μηδὲ καινόν τι παραχωρήσῃς ἐπισυσχεθῆναι τῷ βίῳ διήγημα· ὅτι ποτὲ βασιλεύς, ἐλεημοσύνης καὶ φιλανθρωπίας ἐπαγγελλόμενος, φίλον ἀρχιερέα, καὶ σύντεκνον ποιησάμενος, ὑφ' οὗ χερσίν, αὐτός τε καὶ ἡ βασιλίς, τὸ χρίσμα τῆς βασιλείας ἐχρίσθη, καὶ τὸ ἀξίωμα ἐνεδύσαντο, ὑφ' οὗ λίαν ἐφιλήθη, καὶ πρὸς ὃν ὅρκια καὶ πίστεις φρικώδεις ἔθετο, ὃν ὑπεραγαπᾶν καὶ στέργειν ἐπεδείκνυτο ἅπασι· τοῦτον ἐξορίᾳ, καὶ λιμῷ πικρῷ ἀνεῖλεν, καὶ μυρίοις ἄλλοις καταθλίξας κακοῖς, εὐχόμενον ὑπὲρ αὐτοῦ, τῷ θανάτῳ παρέπεμψεν.

* ἴσ. τότε

pocriſin, & ſchema clementiæ odio in me & furore percitus gravi, ludibrio habes? Thronum non deſidero, non gloriam, non dies bonos, non felices ſucceſſus; illa tantùm rogo, quæ in vincula conjectis exhibentur, à quibus nec captivi excluduntur, quæ & barbaris catenatis exhiberi ſolent cum humanitate: eo enim ſtatu res meæ conſtituuntur, ut à Rege & Romanis clementiſſima natione hujuſcemodi deprecatione uti neceſſe mihi ſit. Quæ eſt autem illa? ſcilicet ut vel nè vitâ, quâvis morte magis afflictâ fruar, aut ut quàm citò de corpore egredi liceat: reverere naturam ut exoreris; communes mortalitatis leges venerare; communia Romani Imperii jura: noli committere ut de te narretur, novum te in vita exemplum intuliſſe, nempe iſtud, quòd Imperator qui miſericordiam, & clementiam pollicebatur, Archiepiſcopum quem amicum habebat, & communem filium: à cujus manibus, cùm ipſe tum Imperatrix regni ſuſceperant unctionem, & poteſtatem induerant dignitatis: à quo vehementer diligebatur, apud quem juratus fidem interpoſuerat reverendam: quem valde diligere & amore complecti paſſim omnibus oſtenderat; illum inediâ, exilio mulctavit, & ſexcentis aliis malis liquefactum interim precibus pro ipſo intercedentem morti dedit.

NOTÆ.

Baſilium Macedonem intelligit, hominem nequiſſimum, ortu ignobilem, perfidiâ inſignem, nullâ virtute commendatum, Baronio tamen tantùm non Canonizatum: qui, cùm ab Imperatore Michaele, poſt Bardæ Cæſaris necem cujus architectus fuit Baſilius iſte, imperii ſocius eſſet aſſumptus, & jubente Michaele, per Photium Patriarcham coronatus, *χρίσμα καὶ χειροθεσίαν βασιλείας* accipiens; omnium bipedum ingratiſſimus, Dominum ſuum & Patronum Michaelem Imperatorem occidit; Photium, optimè de ſe meritum Patriarchatu pellit, eò quòd Regicidam nequiſſimum, non admitteret ad Euchariſtiam. Iſta Zonaras, ſexcentis Paphlagontibus præferendus; vel ipſo Baronio, capitaliſſimo Photii hoſte fatente, ad annum Chriſti 867. ſect. 101. Baſilius, inquit Zonaras, die feſto, magnam Eccleſiam ingreſſus, ut incruentæ victimæ particeps fieret, per Photium Patriarcham eſt prohibitus, eum homicidam appellantem; ob quam repulſam iratus, indicto concilio, Photium dignitate privatum Eccleſiâ movet, quaſi Ignatius contra canones & leges à Bardâ Cæſare ſede Pontificia dejactus eſſet. Ad hæc Baronius nihil aliud reſpondet, quàm fuiſſe Zonaram ſchiſmaticum; nempe quia Græcus: Ridiculè. Nam quid ſchiſma, ſi tamen erat ſchiſmaticus, ad Baſilii & Michaelis, vel Bardæ cauſam? Si valeret hoc argumentum, ſequeretur, quicquid ſcriptum à Zonara, aut quocunque hiſtorico Græco, poſt ſchiſma ut vocant, Græcorum, mera eſſe mendacia. Nemo enim non ſchiſmaticus foret illo ſenſu. Pudenda certè Baronii maledicentia, communem ei ſenſum expectoravit. Patet autem ex hac Epiſtola, quàm acerbam, barbaram, & pluſquam tragicam carnificinam paſſus fuerat Photius per Baſilium illum Macedonem. Poſt *βασιλέως*, deeſt nomen Imperatoria, *Βασίλειε*. *Προσιών*] reſpicit morem antiquæ Eccleſiæ in ſacra Euchariſtia participanda. Nam de navi Eccleſiæ progreſſi, ad ſacerdotem intra cancellos ſtantem accedebant, ut docemus in noſtra *Θυσιαστηριολογίᾳ*, ſi publici aliquando juris fiat. *παιδὸς υἱοθεσίᾳ*.) Nam de ſacro fonte Baſilii filium, adhuc in minori fortuna conſtituti, ſuſceperat Photius *ἀναδεχθείς*. *Τὸν ἐπὶ θανάτῳ ἀγόμενον*.] Paulum Romam ducturus quòd Cæſarem appellaverat, Julius Centurio, ſumma cum humanitate tractans, amicos & fideles in itinere convenire permiſit: ſed *νῦν ἐπὶ θανάτου οὐκ ἤγετο*. *Ἐστερήθημεν βιβλίων*.] Hoc inimicorum ſuorum facinus & tyrannidis ſpecimen, imprimis accuſat *Photius*, ut inauditum ac novum. Quod tamen ab impio iſto Baſilio, ortum, paſsim hodie in uſu; ubi incarcerati, & concluſi, **into cloſe priſon**, ut vocant, per ſummam immanitatem omni ſolatio literarum, librorum, chartæ, ſcriptionis, privantur miſeri. Paulò pòſt legendum, *οὐ λιμὸς ἄρτου, οὐδὲ λιμὸς ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸς τοῦ ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Κυρίου*, Amos 8.11. *Λύουσι τὸν ἀναστὰ*.) Intelligit

Arme-

Armenium nominatim: rectè autem ait, multos ejus meminiſſe: Nam poſt annos VII occiſus, ſucceſſorem habuit Michaelem πότρεαύλον, qui poſt annos imperii ſui 26. ab iſto Baſilio impuriſsimo & impiiſsimo occiditur. Οὐ πὲς πέρας] Bardas Cæſar, Baſilio id procurante, membratim, & fruſtulatim occiſus, concidebatur, ut & alii à partibus Photii ſtantes, de illius imperio qui & ναὸς κατεστρέψατο, & omni ſacrilegio fœdabatur, illum tamen miris laudibus extulit Baronius, eò quòd erat Photio capitalis hoſtis, & Romani pontificis palpo. Vide Epiſtolam 101. Templa autem non omnia ſubvertit Baſilius, ſed tantùm quæ conſtruxerat Photius, quod factum appellat αὐτὴν τῶν ἁμαρτημάτων καταστροφήν. Lego autem θεοῦ ἀφίξοιτο. poſt κατὰ τὴν κρίσιν adde ἐξορμῶν. Erat enim in futuro, cætera in præſenti,

Epiſt. 98.

Eidem.

EGo quidem arbitrabar te ad regni faſtigia promoto, mihi gratias agendi multiplices affuturas occaſiones, pro amicis, cognatis, familiaribus, cæteris quibuſcunque, quibus te ſine faſtidio mihi gratificaturum in quantum poſſes, putavi: eò me ſpei induxerat ſincerus & ſine fuco meus in te animus, nec dubitare ſinebant promiſsiones ſexcentæ juramentis confirmatæ, quas me vel invito, ipſe coram omnibus ſtudioſè propagabas. At noſtræ jam tandem huc ſpes devenerunt, ut licèt ſerò, nec ſatis opportunè, tuo imperio gratificari habeam. Quorſum autem & in quo inquies? Quòd latronum & ſuſpendioſorum hominum ſupplicia, cum quibus uſque ad abſumtionem confligtabar in curſum temperantiorem convertere pollicearis. Vide autem ſis dilecte mihi, licèt nolis, Imperator, quòd tentare tantùm ut perſuadeas hominibus, non modò nihil confert ad perſuadendum Deum, ſed in planè contrarium immutatur; certè quæ ſine ullo metu hîc geruntur acerbiores pœnas olim juſtitiæ omnia luſtranti dabunt.

Ἐπισ. ϞΗ΄.

Τῷ αὐτῷ.

ἘΓὼ μὲν ᾤμην, τῆς ὑμῶν κραταιουμένης βασιλείας, πολλὰς αὐτῇ προσάγειν εὐχαριστίας, ὑπὲρ τῆς εἰς ἡμᾶς εὐεργεσίας, ὑπὲρ φίλων, ὑπὲρ συγγενῶν, ὑπὲρ συνήθων, ὑπὲρ πάντων ἁπλῶς, ὅσα πράττων αὐτὸς εἰς τὴν ἡμῶν θεραπείαν κόρον οὐκ εἶχες χαρίζεσθαι. Εἰς τοῦτο γὰρ ἡμᾶς ἦγεν, ὅτι καθαρὰ πρός σε καὶ ἀληθινὴ διάθεσις, καὶ τῶν μυρίων ὅρκων καὶ ὑποσχέσεων τὸ ἀνένδοτον· οὓς καὶ ἀκόντων ἡμῶν, αὐτὸς ὅμως, πρὸς ἅπαντας ἐκτείνων οὐ διέλιπες. Νῦν δὲ εἰς τοῦτο τὰ τῶν ἡμετέρων ἐλπίδων περιέστηκεν, ὅτι κἂν ὀψὲ τοῦ καιροῦ, ὅμως εὐχαριστίαν τῇ σῇ προσάγομεν βασιλείᾳ. Ἐπὶ τίνι, καὶ διὰ τί; ὅτι τὰς τῶν λῃστῶν καὶ κακούργων τιμωρίας, αἷς ἐναθλοῦντες ἡμεῖς καταδαπανώμεθα, εἰς τὸ μετριώτερον σχηματίζειν ἐπεχείρησας. Ἀλλ' ὅρα φίλε, κἂν μὴ βούλει, βασιλεῦ, ὅτι τὸ πειρᾶσθαι πείθειν ἀνθρώπους, οὐ μόνον οὐδὲν συντελεῖ πρὸς τὸ πεῖσαι θεόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὐναντίον περιτρέπεται· καὶ τῶν ἀδεῶς ἐνταῦθα πραττομένων, μᾶλλον ἐστὶν ἐκεῖθεν ἡ παντέφορος δίκη κειτής.

Epiſt. 99.

Gregorio Diacono & Chartulario Amaſiano.

AUdio quoſdam ex adverſariis pacem circumannunciare, & ſimpliciores conari, ut hoc nomine ineſcatos capiant: veruntamen ſi pacem illam quam dat Dominus denunciant, congruum non eſt ut annuntient illi, ſed à nobis hanc acceptam debent agnoſcere. Sin, quam ut tolleret, ipſe advenit: (Nam *non veni*, dicebat, *qui pacem darem, ſed ut gladium*) ſciant tum quòd

Ἐπισ. ϞΘ΄.

Γρηγορίῳ διακόνῳ καὶ χαρτυλαρίῳ τῷ Ἀμασιάνῳ.

ἈΚούω τινὰς τῶν ἐναντίων, εἰρήνην περιαγγέλλειν, καὶ τοὺς ἁπλουστέρους ἐπιχειρεῖν ταύτῃ δελεάζειν τῇ προσηγορίᾳ. Ἀλλ' εἰ μὲν ἣν ὁ κύριος δίδωσιν, οὐκ ἐκείνους δεῖ περιαγγέλλειν· ἀλλὰ παρ' ἡμῶν ταύτην ὀφείλουσιν ἐκμανθάνειν. Εἰ δὲ ἣν καθελεῖν αὐτὸς ἐλήλυθεν (οὐ γὰρ ἦλθόν φησιν βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν) ἴστωσαν

σιν ὅτι χριστομαχοῦσιν, ὑπὸ τῷ τῆς εἰρήνης ὀνόματι, τὴν κατ' αὐτοῦ πολιορκίαν ἐνιστῶντες.

contra Chriſtum bellum gerunt, & ſub prætextu pacis, obſidione inſtituunt illum cingere.

Ἐπιστ. ρ'.

Τῷ αὐτῷ.

Εἴ τις δοξολογία, εἴ τις εὐχαριστία, ταύτην ἐξ ὅλης ψυχῆς θεῷ ἀνατίθημι, ὅτι με τοιαύταις ἡμέραις ἄρχειν ἀνθρώπων οὐ συνεχώρησεν, οὐδ' ὀφθαλμοῖς ἐπιβλέπειν πάθος ἀπαράκλητον, ἐν αἷς τάφος μὲν ἀντὶ πόλεως ἡ Κωνσταντίνου, θρῆνος δὲ ἀντὶ ψαλμῳδίας, οὐ τὰς οἰκίας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκκλησίας ἔχει· τῶν μὲν ὁλοκλήρων εἰς ἔδαφος κειμένων· θέαμα, φασιν, ἐλεεινόν, καὶ διηγεῖσθαι μεῖζον πίστεως· τῶν δὲ τῷ μεγίστῳ μέρει κατεσεισμένων, καὶ μηδενὸς τοῦ πάθους κρείττονος γινομένων· ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς γῆς, τῷ ἀφορήτῳ σάλῳ καὶ κλόνῳ, εἰς μέρη πολλὰ συγκαταῤῥαγείσης, καὶ τὰ ἐξ αἰῶνος τῆς πόλεως πάθη, τῷ μεγέθει τῶν κακῶν ἀποκρυψάσης. Νῦν μὲν γὰρ τὰ ἐμαυτοῦ μόνον σκοπῶ, καὶ εἰς ἐκεῖνά μοι τὰ τῆς φροντίδος καὶ τῆς ἀγωνίας ἀπολείπεται. Τότε δὲ ἀνάγκη τρέμειν ἦν, καὶ ὑπὲρ τῶν ἑτέροις ἁμαρτανομένων, καὶ τοῖς ἐκείνων παθήμασι πικρότερον ἀποδύρεσθαι, * καὶ μήποτε τῷ κοινῷ τῶν ἀδικημάτων [δεδιέναι] κοινὴν τῷ πλήθει τὴν τιμωρίαν, καὶ αὐτοὶ δοκοῦντες προεστάναι, συνδιενεγκεῖν καταδικασθῶμεν· ὧν ἁπάντων, ἀνθρώπινοι μὲν, ὡς οἰόμεθα, ἐπιβουλαὶ, θεὸς δὲ τῇ οἰκείᾳ χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ, ἐῤῥύσατο.

* ἴσ. καὶ δεδιέναι μήποτε τῷ κοινῷ.--

Epiſt. 100.

Eidem.

Si quæ doxologia, ſi euchariſtia aliquid ſit, illam ego toto animo in Deum refero, quod me non eſt paſſus, hominibus præeſſe cum Imperio per tales dies, nec oculis contueri inconſolabile malum, cùm non civitas ſed ſepulchrum exiſtat Conſtantini urbs, lamentatio cùm pro pſalmodiis, non domos tantùm privatas, ſed & Eccleſias occupet: quarum nonnullæ è fundamentis ſubrutę ſolo ęquantur; miſerandum cuivis ſpectaculum, & quod narratum fidem non inveniat: aliæ autem maxima ex parte, licèt nulla clades deſolaverit, ruinam tamen ſpectent: nec vel una eccleſiarum extra calamitatem hanc poſita ſubſiſtat: ſed & ipſa tellus concuſſione, & tremote intolerabili, in multas partes diſſiluit: unde illa quoque quibus olim hæc civitas malis conflictabatur pro nullis habenda ſunt. In præſenti res meas tantùm ſpeculor, in eas cura & ſollicitudo mea omnis fertur. Quod ſi autem cum Imperio eſſem neceſſum haberem, & pro aliis timere peccantibus, & vehementiùs eorum afflictionibus condolere, & metuere ne per peccatorum ſocietatem, & nos, qui videmur eiſdem præeſſe, ad ſupplicium commune condemnemur: ab iſtis nos omnibus, hominum, quæ videbantur conſpirationes, Deus autem reverà è ſua gratia & bonitate liberavit.

Ἐπιστ. ρα'.

Τῷ αὐτῷ.

Ἐγὼ μὲν οὐκ ἂν φαίην δίκας * πίνυσαν τὴν πόλιν τῶν εἰς ἡμᾶς ἀδικημάτων, ἀντὶ πόλεως πολυάνδριον γενέσθαι· παραινῶ δὲ μηδὲ τὴν ὑμετέραν ὁσιότητα ταῦτα ἐννοεῖν. Τίνες γὰρ ἡμεῖς, εἰ καὶ πεπόνθαμεν ἀδιήγητα, ἵνα τηλικαύτην ὀργὴν ἐκ-

* ἴσ. τίνουσαν.

Epiſt. 101.

Eidem.

Ego certè haud dixerim, urbem in ſepulchretum redactam, in vindictam eorum qui in me injuſtè fecerunt; aut hortor tuam ſanctitatem ut eandem foveas mecum opinionem. Quinam enim nos ſumus licèt paſſi inexplicabilia, ut tantam à Deo iracundiam de-

vocemus,

vocemus: certè quidem in iis quæ patitur civitas, & nos planè compatimur, ſecundum legem naturæ & compaſſionis naturalis, plus quàm per illa patiebamur, quæ à civibus ſumus paſſi. Sin autem facinorum eorum pœnas luant, per quæ gloriam Dei & Eccleſiarum in toto Romano imperio poſitarum attonderunt; & inſultârunt petulanter Chriſtianorum myſteriis, Epiſcopos, & Dei ſacerdotes, nil non molientes, nullam vim non intentantes, de Thronis & Eccleſiis ſuis ejectos abegerunt: & ubi Chriſtiana profeſſio vigebat, Paganas actiones licentiosè patrari curaverunt: ſilentio profundo, potiùs ſubverſioni plenariæ, ſacrificia divina, & veneranda illa Orgia tradideræ: ſi ob hæc omnia pœnas luant audaciæ, nihil eſt quod pronunciare ego poſſum, donec multa his majora eos perpetrâſſe judicium illud in cœlis repræſentet.

χαλεπαινόμεθα θεοῦ· ἄλλως τε δὲ καὶ τότε, πλέον πάσχοντες [νῦν] ἐν οἷς ἐκεῖνοι πάσχουσι, τῷ κοινῷ νόμῳ τῆς συμπαθείας καὶ φύσεως, ἢ ἐν οἷς αὐτοὺς δεδρακότων, ἐπάσχομεν. Εἰ δ', ὅτι τὴν ἀνὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν ἐκκλησιῶν τὴν δόξαν ἀπέκειρον, καὶ εἰς τὰ τῶν χριστιανῶν μυστήρια ἐξωρχήσαντο, καὶ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς θεοῦ, θρόνων καὶ ἐκκλησιῶν πάσῃ μηχανῇ καὶ πάσῃ βίᾳ, ἐξήλασαν· καὶ ἐν χώρᾳ χριστιανισμοῦ, τὰς Ἑλλήνων πράξεις παῤῥησιάζεσθαι παρεσκευάσαντο, σιγῇ βαθείᾳ, μᾶλλον δὲ καταστροφῇ τελείᾳ, τὰς θείας τελετὰς καὶ τὰ φρικτὰ παραδεδωκότες ὄργια· ἂν οὖν διὰ ταῦτα δίκας εἰσπράττοιντο) τοῦ τολμήματος, πρὸς τοῦτο οὐκ ἂν δυναίμην ἄλλως ἔχειν διϊσχυρίσασθαι, μέχρις ἂν τὸ * ἔχει δικαστήριον, ἀλλά τινα μείζονα τῆς τηλικαύτης τόλμης ἐξημαρτηκότας παραστήσειε. * ἴσ. ἐκεῖ.

NOTÆ ad Epiſt. 100, 101.

SCripta fuit hæc epiſtola, poſt depoſitionem Photii & reſtitutionem Ignatii, non autem poſt ſecundam ejectionem, quam à Leone patiebatur, cùm annos octo ab exceſſu Ignatii reſtitutus fuiſſet cum Epiſcopatu. quem igitur intelligit Terræ motum, tam vehementem, ut omnes alios ſuperârit, haud ego dixerim: ſugillat Cardinalis Baronius Photium, quod per hunc terræ motum occaſionem arripuerit Deo gratias agendi, impiè, non ſolùm vanè & ridiculè, quòd nequaquam fuerat cum Patriarchatu. Quòd ſi Divinam dixiſſet ultionem hanc calamitatem, propter injurias ipſi irrogatas; calumniandi, licèt non juſtam cauſam, prætextum tamen non improbabilem habuiſſet. Et tamen, cur non licuit Photio hunc terræ motum adſcribere graviſſimis illis, & inauditis injuriis quas patiebatur, cùm illum terræ motum, qui ad annum 861 Conſtantinopolin afflixit, ad exilium Ignatii retulerit Cardinalis: ſed ſequenti epiſtola 101. vir pius negat ſe hoc dicturum, nec vult amicam, ad quem ſcribit, eo animo eſſe, ut illud exiſtimet. Ἄρχειν ἀνθρώπων.] nempe tanquam Pontificem: ità enim à Xenophonte mutuati formam dicendi, loquuntur patres; præcipuè autem Nazianzenus. Νῦν μὲν γὰρ τὰ ἐμαυτοῦ μόνον σκοπῶ] Baronii interpres, nam ſequitur ille, ut ſolet, Interpretis filum, ſine ſenſu vertit, & aliorſum pervertit, à mente Photii. Non enim meos caſus tantùm intueor, ut eos mea cura, & ſolicitudo reſpicit. pergit delirare, cùm verò trepidare neceſſe erat. Κοινῷ ἀδικημάτων.] Hæc ſunt tranſpoſita, quæ è conjectura doctiſſimus Herefordenſis emendabat: καὶ ἀποδοῦναι μὴ πρὸς τῷ κοινῷ τοῖς ἀδ. κοινὸν τῷ πλήθει ... Οὐκ ἂν φαίην.] Gregorius ad illum ſcripſerat, videri Deum acceſſiſſe ultorem injuriarum ipſi illatarum: quod negat Photius ſe dicturum; legendum autem τίνοιτο. In fine, pro ἔχει, lege ἐκεῖ, ibi. Hoc eſt in cœlis.

Epiſt. 102.

Ad interrogantem, quomodo non mentitus deprehenditur Divinus Apoſtolus, qui ſe cùm Judæum, tum & Romanum dicebat, & aliquando dixerit ſe Tarſi natum, aliquando autem Romæ.

VEritatis ille diſcipulus Paulus mentitus non eſt, nec cùm ſe Judæum diceret, nec cùm Romanum: impoſſibile enim fuit, ipſum cùm eſſet veritatis præco, mendacio inniti,

Ἐπιστ. ρβ´.

Πρὸς τὸν ἐπερωτήσαντα πῶς δυνατὸν μὴ ἁλῶναι ψεύδει τὸν θεῖον ἀπόστολον Ἰουδαῖον ἑαυτὸν καὶ Ῥωμαῖον ἀποφηνάμενον· καὶ ποτὲ μὲν Ταρσοὺς ἔχειν πατρίδα, ποτὲ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ γεννηθῆναι.

ΟὔΤε Ἰουδαῖον, οὔτε Ῥωμαῖον ἑαυτὸν εἰπὼν, ὁ τῆς ἀληθείας μαθητὴς Παῦλος ἐψεύσατο. οὐδὲ γὰρ οἷόν τε ἦν, αὐτὸν ἀληθείας ὄντα κήρυκα, ἀπερείδεσθαι τῷ

τῷ ψεύδει· μάλιστά γε κριτηρίῳ παριστάμενον, καὶ δίκας ἀπάτης καὶ κακουργίας, ὧν ἦν καθαιρέτης, ὑπὸ Ἰουδαίων εἰσπραττόμενον. πῶς γὰρ ἂν καὶ ἐθάρρησε ψεύδει χρήσασθαι, καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ συκοφαντίαν, ἣν ἐξύφαναν, πιστώσασθαι; ἆρα γὰρ οὐκ εὐθὺς τὸν παραυτίκα ἐδεδίκει ἔλεγχον; οὐ τὸν μετὰ ταῦτα; οὐ συνεώρα δὲ, ὅτι ἐκκαλυπτομένου τοῦ δράματος πρὸς τὸ μηδὲν ἀποκερδαίνειν, καὶ διπλῆς ἑαυτὸν τιμωρίας ἔνοχον παρασκευάσειεν; ὧν τε τὸ Ἰουδαίων ἔθνος ἐπεκάλει, καὶ ὧν αὐτὸς ἑαυτοῦ κατεψεύδετο. Πῶς δὲ καὶ ὁ Λυσίας, ἀρχῆς ἐφεστὼς, καὶ τἀληθὲς ἐξευρεῖν ῥᾷστον ἔχων, ἀπέστη τοῦ τύπτειν εἰ μὴ ἐπέπειστο; πῶς δ' ἂν ἐπέπειστο ὑπὸ δεσμίου καὶ πένητος, εἰ μὴ τὰ τῆς ἀληθείας αὐτὸν ἐβιάζετο; πῶς δὲ καὶ Φίλικι γράφων εἰς Ῥωμαίους τελεῖν τὸν Παῦλον ἀπισχυρίζετο; Μαθὼν γάρ φησιν ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν, ἐπιστὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλόμην αὐτόν· ἀλλ' ἐκλάπη καὶ παρεσύρη Λυσίας τίνι τέχνῃ; καὶ πῶς ὑπαχθείς; ὁ Φίλιξ δὲ πῶς οὐκ ἐφώρασε τὸ κακούργημα; καίτοι καὶ χάριτας τοῖς Ἰουδαίοις ἐκθέσμους κατατιθείς. Ἀλλ' ἐν οἷς μὲν ἄνομος ἡ χάρις, καὶ λόγον οὐκ ἔχουσα, θερμὸς ὑπηρέτης· ἐν οἷς δὲ μετὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου χαρίσασθαι ἦν, ἐν τούτοις δὲ ἄρα ῥάθυμος καὶ ἀναπεπτωκώς, καὶ οὐδ' εἰς ἀρχὴν τοῦ βουληθῆναι δικαίαν καταθέσθαι χάριν διαγωνισάμενος· καὶ τίνα ἂν ἔχοι ταῦτα πειθὼ καὶ ἀκολουθίαν; Εἶτα αὐτοὶ δὲ παρόντες οἱ φονῶντες κατ' αὐτοῦ καὶ πάντα λίθον κινοῦντες, τοὺς Ἰουδαίους λέγω, εἰ διὰ ψεύδους ὁ Παῦλος τὰς βασάνους ἐπεχειρίζετο διακρούσασθαι, πῶς οὐκ ἔρρηξαν φωνὴν πληροῦσαν τὸ θέατρον, Ὁρᾶτε ἄνδρες ἡλίκον οὗτος ἐψεύσατο· * ἀπατεών ἐστι καὶ γόης, οὐκ ἔστι Ῥωμαῖος, εὗρεν ὅπως καὶ ὑμᾶς ἀποπλανήσοι καὶ τὴν τῶν μαστίγων πεῖραν διαδράσειεν· ἀλλ' ὑμεῖς ἐξ ὧν ἐτόλμησε καὶ πρὸς * ἡμᾶς τερατεύσασθαι, καὶ ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν, λαβόντες τὰς πίστεις, κοινοῦ λυμεῶνος τὴν κοινὴν τῶν ἀνθρώπων πολιτείαν, ἀπαλλάξατε. Ἀλλ' οὐδὲν τούτων, οὐ μὲν οὖν οὐκ εἰπεῖν εἶχον, οὔτε ἐτόλμησαν· οὐ τότε, οὐ μετὰ ταῦτα· καίτοι καὶ

* γρ. ἀπατεὼν οὗτός ἐστι, γόης ἐστὶ, οὐκ—

* ὑμᾶς.

imprimis tum cùm Tribunali ſiſteretur, & per Judæos in judiciũ vocaretur, pœnas ſoluturus fraudis & nequitiæ, quas ille omnimodo deturbabat. Quomodo ille auderet mendacium adhibere, aut Sycophantiam confirmare Judæorum quam in ipſum concinnaverant. An non continuò convictionem reformidaret, aut ſecuturam deinceps? non prævideret, cùm revelata eſſet perſona, nullam ſibi acquireret utilitatem, ſed reus haberetur duplici ſupplicio dignus? nempe, ob ea quę Judæi criminabantur, & ea quæ mentitus fuerat. Quomodo & Lycias qui cum magiſtratu erat, & facilè poterat veritatem expiſcari, ceſsâſſet à verberibus, ſi non affirmanti crediſſet? In credulitatem quomodo per captivum & pauperem induceretur, ſi non ipſa eum adigeret eò veritas. Quomodo & Felici ſcribens, Paulum Romanis accenſendũ pronunciaret? *Intellecto enim* inquit, *quòd Romanus erat, affui cum militibus, & liberavi eum*; ſed fraus erat facta decepto Lyſiæ. quâ quęſo arte? quomodo ſubinducta? Felix autem cur non impoſtutam detexit, præſertim cùm contra leges Judæis gratificabatur? An in quibus gratia fiebat contra leges, & à ratione aliena, ſedulus incubuit; cùm verò gratificari iiſdem ſecundùm rectam rationem poterat, ignavus & remiſſior videbatur, ità quòd operam dederit, ut nec principium gratię juſtum & rectum voluerit auſpicari? Ecquam hæc habent perſuaſionem aut conſequentiam? Sed & qui tum aderant contra eum cædem ſpirantes, & Judæos omni modo concitantes, hoc eſt Judæi, ſi per mendacium conatus fuiſſet Paulus tormenta avertere, quomodo non vocem ſuſtuliſſent, clamore theatrum repleviſſent, Intuemini vos quantopere mentiatur; Impoſtor eſt, Deceptor eſt, non eſt Romanus, rationem invenit quâ vos deciperet, & plagas declinaret; at vos, propterea quòd auſus fuerit ità prodigioſè vobiſcum agere, noſtras probationes admittite eorum de quibus accuſamus, communem hominum ſocietatem, à communi peſte iſta liberate. At nihil ejuſmodi vel dicere poterant, aut audebant accuſare, non in pręſenti, non deinceps, nec tum cùm

Tribunalia

Tribunalia paterent iis demum, & Felix amicus pro Tribunali ſederet, tam apertè manifeſtum erat Paulum protuliſſe veritatem, & apud omnes adeò illa obtinebat opinio, ut Judæorum ora obturarentur, licèt eſſent impudentes, & ad quodvis audendum projecti: Atque ità Paulus ille divinus, dum ſe profitetur Romanum, longiſſimè à mendacio abſuiſſe monſtratur, At ſi Romanus erat, dicetur, Quomodo cùm alibi, tum in ipſa illamet concione Judæum ſe pronunciat, & patriam ſibi Tarſum profitetur; ait enim, Ego quidem ſum Judæus, Tarſi, quæ urbs eſt nec ignobilis, Ciliciæ civis. Quâ ratione concurrere hæc utraque poſſunt, ut eùm Romanus tum Judæus habeatur? Dicimus hic nil ſubeſſe abſurdi, ortu quidem generis, & Legis Moſaicæ ſecundùm inſtitutionem Judæus fuit, Tarſum habebat patriam, ubi mater partûs doloribus relevata eum peperit; patrē civibus Romanis aſſcriptum, vel Romanorum indulgentia vel nummi numerati edidere; hinc Romanus ipſe dicebatur, & erat. Quocirca cùm ad eum Lyſias diceret, magnâ ego pecuniâ civitatem emi, reſpondit, At ego liber natus ſui; non autem Romæ ſe natum vult, non enim te Lyſias ibidem natum gloriebatur, aut contendebat, ſed in & ſub Romana appellatione, & civili ejus ſtatu, in qua & ipſe ſe conſiſtere præ ſe ferebat: Cui divinus Paulus directo ſermone ait, tantùm non ejus ſpiritus deprimens, Tu quidem mihi novitiam narras nobilitatem, & à temetipſo exortam, at mihi cedit hæc prærogativa, à majoribus fundata, & per paterniam gloriam nominata ad me derivata. Hoc ille audito, & perſuaſus quòd Romanus erat, propterea quòd verberibus cecidiſſet, in timorem & puſillanimitatem converſâ iracundiâ, coarctabatur; nam per illa tempora deferebatur honor non ſolùm Romanis indigenis, ſed & iis quibus illa appellatio vel per gratiam, vel per pecuniam è lege cederet; nihil ergò obſtat, Divinum Paulum cùm Judæus eſſet, Romanum nominari: nam & viritim multi, ut Lyſias, & integræ confertim civitates

δικαστηρίου πάλιν αὐτοῖς κρατηθέντος, καὶ τοῦ φίλου Φήλικος εἰς κρίσιν προκαθεζομένου· ἀλλ' οὕτως ἦν ἐναργὴς καὶ ταῖς ἁπάντων δόξαις κρατοῦσα ἡ Παύλου ἀλήθεια, ὡς καὶ τῶν ἀναισχύντων Ἰουδαίων, καὶ πάντα λέγειν *εἰς τὸ πράττειν ἀποτολμώντων, ἐμφράξαι τὰ στόματα· ὑπὸ μὲν οὖν πολλαχόθεν ψευδολογίας πάσης ἀνώτερος, Ῥωμαῖον ἑαυτὸν εἰπὼν ὁ θαυμάσιος ἀποδείκνυται Παῦλος. Ἀλλ' εἰ Ῥωμαῖος ἦν, φησί, πῶς αὐτὸς ἐν ἄλλοις τε, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ δημηγορίᾳ, Ἰουδαῖος τις εἶναι, καὶ Ταρσοὺς ἔχειν πατρίδα, διϊσχυρίσατο λέγων, ἐγὼ μέν εἰμι Ἰουδαῖος, * Ταρσεὺς τῆς Κιλικίας, οὐκ ἀσήμου πόλεως, πολίτης. Πῶς οὖν ἐστιν ἀμφότερα συνδραμεῖν, καὶ Ῥωμαῖον καὶ Ἰουδαῖον τὸν αὐτὸν χρηματίσαι. Πρὸς ὃ φαμὲν, ὅτι ἄτοπον οὐδέν· γένει μὲν γὰρ καὶ τῇ κατ' αὐτὸν Μωσαϊκὸν νόμον ἀγωγῇ, Ἰουδαῖος ἐχρημάτιζε, πατρίδα Ταρσοὺς ἔχων, ἐν ᾗ τὰς μητρικὰς αὐτὸς ἔλυσεν ὠδῖνας· *τόδε τὸν αὐτοῦ πατέρα Ῥωμαϊκῇ φιλοτιμίᾳ, ἢ καὶ χρήμασι, Ῥωμαῖον ἐγγραφῆναι· Ῥωμαῖος καὶ αὐτὸς ἐκαλεῖτό τε καὶ ἐτύγχανεν. Διὸ, καὶ τοῦ Λυσίου πρὸς αὐτὸν εἰπόντος, ἐγὼ δὲ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην, αὐτὸς ἐπήγαγεν, ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι· οὐκ ἐν τῇ Ῥώμῃ δηλονότι· οὐδὲ γὰρ οὐδ' ὁ Λυσίας ἐν ταύτῃ γεννηθῆναι ἐμεγαλαυχεῖτο, καὶ διετείνετο, ἀλλ' ἐν ταύτῃ τῇ Ῥωμαϊκῇ κλήσει, καὶ τῇ πολιτείᾳ, ἐν ᾗ κἀκεῖνος τελεῖν ἀπεσεμνύνετο. Πρὸς ὃν καὶ ὁ θεῖος Παῦλος ἀποτεινόμενος ἔλεγε μονονουχὶ φάσκων, καὶ καθαιρῶν αὐτοῦ τὸ φρόνημα, ὅτι σου μὲν πρόσφατον καὶ ἀπὸ σοῦ προϊέναι ἀπαγγέλλεις τὸ ἀξίωμα, ἐμοὶ δὲ ἄνωθεν ἐρριζωμένον καὶ ἐκ πατρὸς καταγόμενον τῆς δόξης ταύτης καὶ τῆς προσηγορίας ἐκληρώθη τὸ προσγινόμενον. Διά τοι τοῦτο κἀκεῖνος ἀκούσας καὶ βεβαιωθεὶς, ὅτι Ῥωμαῖον ὄντα τύπτειν ἐπεχείρει, εἰς δειλίαν καὶ φόβον, τὸ θερμὸν καὶ τὴν ὀργὴν διαλύων, συνεστέλλετο. Τιμῆς γὰρ ἀπέλαυον κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, οὐχ ὅσοι μόνον ἰθαγενεῖς τῆς Ῥώμης ἐτύγχανον, ἀλλὰ καὶ ὅσοις αὐτῆς ἡ κλῆσις νόμῳ χαρίτων ἢ χρημάτων, ἐπολιτεύετο· οὐδὲν οὖν δύσκολον καὶ τὸν θεῖον Παῦλον Ἰουδαῖον ὄντα, καὶ Ῥωμαῖον χρηματίσαι. Καὶ γὰρ καὶ κατ' ἄνδρα, ὥσπερ ὁ Λυσίας, καὶ πόλεις ὁλόκληροι,

Marginal notes: * πρά. — * Ταρσοῦ. — * τὸν δέ. — * ὅσον. — Act. 23. 28.

κλήροι, τὴν Ῥωμαίων κλῆσιν, ἀλλογενεῖς ὄντες, εἰς ἑαυτὰς ἐφειλκύσαντο. Καὶ ἵνα νῦν τὰ ἄλλα παρῶ, ἄκουσον Φιλιππησίους ὅπως
Act. 16. ἑαυτοὺς Ῥωμαίους ἀποσεμνύνουσιν. Ἡνίκα γὰρ Παῦλος τὸ πύθωνος πνεῦμα τῆς παιδίσκης ἀπήλασε, καὶ πρὸς ὀργὴν, αὐτῆς οἱ κύριοι, δέον εὐχαριστεῖν, ἀνεφλέχθησαν, καὶ τοὺς εὐεργέτας εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας εἵλκυσαν, οὕτω φασίν. Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, Ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες. Εἶτα καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν, Ῥωμαίοις οὖσιν. Ὁρᾷς ὅπως οἱ Φιλιππήσιοι Ῥωμαῖοί τε ἐσχημάτιζον, καὶ Ῥωμαίους ἑαυτοὺς ἐξονομάζουσι· τὸ μὲν ἔχοντες ἐκ πατρίδος, τὸ δὲ, ἀπὸ ψηφισμάτων. Τί οὖν ἐμποδών; μᾶλλον δὲ, πῶς οὐ γέγονε φανερὸν, καὶ τὸν μακάριον Παῦλον Ἰουδαῖον ὄντα, καὶ Ῥωμαῖον εἶναι; Δῆλον δὲ κἀντεῦθεν, ὡς οὐκ ἀπάτης ἦν ἢ ψεύδους πρόσχημα τῷ Παύλῳ, τῆς Ῥωμαϊκῆς κλήσεως ἡ οἰκείωσις. Εἰ γὰρ πρὸς ἄλλους μὲν Ἰουδαῖον ἑαυτὸν ἐκάλει, Ῥωμαῖον δὲ πρὸς ἑτέρους, εἶχεν ἂν ἡ τῆς ἀπάτης σκέψις τινὰ λόγον. Εἰ δὲ πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἀμφότερα διετείνετο, πῶς οὐ λίαν εὔηθες ὑπονοεῖν, ὅτι ψεῦδος εἰπεῖν μελετήσας, ἐκεῖνο προὔθηκε καὶ προδιωμολογήσατο, δι' οὗ μᾶλλον ἄν τις πεπλασμένα λέγων ἐξελέγχοιτο. Θαῤῥοῦντος γὰρ μᾶλλον ἦν, ὡς ἀληθῶς τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν, καὶ τὴν ἀλήθειαν ἔχοντος, διαβολῆς ἁπάσης καὶ ὑπονοίας καὶ ψεύδους ἐναργεστέραν τε καὶ λαμπροτέραν, τὸ πρὸς τοὺς αὐτοὺς, καὶ ἐν ὁλοκλήρῳ δήμῳ, Ἰουδαῖον ἑαυτὸν ἀνειπόντα, καὶ τὴν πατρίδα ὅτι Ταρσεὺς, Ῥωμαῖον ἐφεξῆς ἀποφήνασθαι· καὶ μάλιστά γε, ὅτι οὐχ ἅπαξ οὐδὲ ὥσπερ λανθάνων, τὸ Ῥωμαῖος, ἐπήνεγκεν· ἀλλὰ καὶ δὶς, καὶ εἰς τρίτον, καὶ τὸν χιλίαρχον δεδιττόμενος· ὃ μάλιστα καὶ εἰς ὀργὴν ἐκκαίει καὶ πρὸς ἀκριβεστέραν, καὶ τούς γε μὴ βουλομένους, ἀνακινεῖ καὶ διαγνώσεως ἔρευναν. Ἐστὶ τοίνυν τὸν θεσπέσιον Παῦλον, διὰ πλειόνων ὡς ἐλέγχθη, Ῥωμαῖον εἶναι καταμαθεῖν· πρῶτον μὲν ἀπὸ τῆς προσούσης αὐτῷ ἀληθείας, καὶ ὅτι κήρυξ αὐτῆς ἐγνωρίζετο. Δεύτερον, ὅτι καὶ κριτη-

cùm extraneæ eſſent, titulum Romanorum civium in ſe derivârunt. Ut cætera prætermittam, Audi Philippenſes, ut ſe cives Romanos glorientur: cùm enim Paulus ſpiritum Pythonicum è puella expuliſſet, illiúſq; Dominus qui gratias debebat, ob eam rem irâ inflammatus Benefactores in forum ad Magiſtratum adductos, Tribunali ſiſteret, Iſti, inquit, homines, cùm ſint Judæi, civitatem noſtram turbant; annunciant enim nova nobis inſtituta quæ admittere non licet, cùm Romani ſimus. Audis, ut Philippenſes Romani dicebantur, & ipſi ſe Romanos nominant; Philippenſes, à patria dicebantur, Romani per decretum. Quid impedit ergò, potiùs Unde non clarè conſtat, Paulum qui Judæus erat, & Romanum fuiſſe? Liquet enim non fuiſſe impoſturam aut mendacii prætextum, quòd Paulus Romani titulum ſibi vindicârit. Si nonnullis ſe Judæum profiteretur, aliis ſe vocaret Romanum, fictio illa de deceptione aliquam ſpeciem præ ſe ferret: quòd ſi apud eoſdem utrumq; ſe eſſe contendat, certè valde ſtultum foret exiſtimare, quòd mendacium meditatus, illud imprimis proponeret, & antè alia fateretur, unde quàm expeditiſſimè ficta proferre convinceretur. Magis pertinebat, ad hominem jure confidentem ſecundùm rei naturam, & veritatem dicere, quæ omni calumnia, ſuſpicione, falſitate efficacior eſt & illuſtrior, apud ipſos præſertim in pleno conſeſſu Judæos, ſe Judæum declarare, & quòd Tarſenſis patriâ, & itâ demum quòd Romanus erat: eóq; potiùs quòd non ſemel, nec occultè ſe Romanum profiteretur, ſed bis, térve Tribunum terrefaciens, qui omnino in furorem converſus fuiſſet, ſi falſitatem poſt accuratam queſtionem, ad quam incirabatur per illam affirmationem, reperiſſet. Facilè idcirco ediſcere poterimus è multis præoſtenſis, beatum Paulum Romanum extitiſſe; imprimis ab inſidente ipſi veritate, cujus præco agnoſcebatur, tum quòd cùm ſiſtitur Tribunali,

bunali, ſeipſum Romanum proclamat. Tertiò quòd cùm de impoſtura, & fallaciis poſtularetur, non niſi ridiculè & impudenter mentiri poterat: & quòd non, ut fit, fortuitò illam vocem emittebat, aut joculari quâdam ſimulatione uſus, quod quis ſuſpicari poſſit, ſed ut ſe eximeret à tormentis, & præfectum terrefaceret. Porrò quòd Lyſiam in ſuas partes pertraxit, ut à contumelia inferenda abſtineret; & quòd Lyſias ad Felicem ſcripſit, ſe Paulum Romanũ civem à Judæorum ſanguineo furore exemiſſe. Et certè Felix licèt voluerit Judæis gratificari, de tali ſuſpicione ne cogitabat quidem: imprimis refelli non poteſt illud, quòd gens Judæorum tum præſens, & contra eum cædem ſpirans, & nil non auſura, non audebant illi dicam iſtiuſmodi mendacii inſcribere. Accedit quòd apud eoſdem utrumque profeſſus fuerit, nempe quòd Judæus & quòd Romanus erat, quod nemo liberè profiteri vellet, niſi qui veritati ſummopere confideret; nec ſimpliciter tantùm ſed quòd cum aſſeveratione immanendo illum titulum præ ſe ferret. Si adhuc placet & illud, quòd viritim & urbatim, Romanum titulum, qui non eandem patriam ſortiebantur per pſephiſmata conſequebantur. Atq; ità manifeſtum, & ſine dubio conſtare arbitror, quòd Paulus, ſi quis alius in re aliqua, in utroque verum dixit, qui ſe cùm Judæum prodidit rum Romanum. At quid, inquient, nonne Chriſtianus fuit? omnino fuit: Quid igitur, non per hoc nomen ſe nominavit? ſcilicet, in præſenti non erat opus; nam propter iſtud nomen, & hanc profeſſionẽ omnia pati, cum omnibus confligtari fortiter perſiſtebat; gaudebat autem eo titulo, quem Princeps Antiochenſium civitas uſurpârat, & doctrina, laboribus, ſudoribus procurabat. Quòd ſi hiſtorias audire libet, narratur quædam valde antiqua; quòd Tribus Benjamini in Paleſtina radicata, uſq; ad partes Italiæ germinando ſe diffuderit, dum & genti Romanorum originem & Romæ nomen & appellationem impertit. Unde Divinus Paulus qui de illa tribu Benjamini derivabat

εἰφ παρεστηκὼς ἑαυτὸν Ῥωμαῖον ἀνακηρύττει. Καὶ τρίτον, ὅτι εἰς ἀπάτην καὶ κακουργίαν συκοφαντούμενος, ἐν ᾧ οὐδὲ τὸν λίαν εὐήθη καὶ ἀναιδῆ ἐστὶ διαψεύσασθαι. Καὶ ὅτι οὐχ ἁπλῶς ἀφῆκε ταύτην τὴν φωνὴν καὶ θρυπτόμενος, ὅπερ ἄν τις ἴσως καὶ ὑποπτεύσαιτο, ἀλλὰ βασάνων ἑαυτὸν ἐξαιρούμενος καὶ τὸν ἄρχοντα δεδιττόμενος. Ἔτι δὲ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πεπεῖσθαι Λυσίαν καὶ ἀποσχέσθαι τῆς ὕβρεως, καὶ ἐκ τοῦ πρὸς Φίληκα δὲ διατείνασθαι, ὅτι Ῥωμαῖον ὄντα τὸν Παῦλον, τῆς Ἰουδαϊκῆς μιαιφονίας ἐξείλατο. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν Φίληκι μηδ' εἰς ἐξέτασιν ἐλθεῖν τοιαύτης ὑπονοίας ἐξεγένετο, καί τοι χαρίζεσθαι Ἰουδαίοις προθυμουμένῳ καὶ ἀσυλλόγιστόν καὶ τὸ σφόδρα ἀναντίρρητον, ὅτι οὐδὲ τῶν Ἰουδαίων ὁ δῆμος παρὼν καὶ *φονῶν, καὶ πάντα τολμῶν, lег. φονῶν. οὐδ' ἐκεῖνος ἐτόλμησεν ἐπὶ τούτῳ ψευδολογίας αὐτὸν γράψασθαι. Πρὸς δέ γε τούτοις ὅτι καὶ πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἄμφω ἔφη, ὡς Ἰουδαῖός τε καὶ Ῥωμαῖος εἴη· ὅπερ οὐκ ἄν τις μὴ λίαν πεποιθὼς τῇ ἀληθείᾳ, παρρησιάσαιτο· καὶ ὅτι διατεινόμενος καὶ ἐπιμένων τὴν προσηγορίαν προεβάλλετο. Εἰ βούλει δὲ, ὅτι καὶ κατ' ἄνδρα καὶ κατὰ πόλεις τὴν Ῥωμαίων κλῆσιν, οὐ ταύτην λαχόντες πατρίδα, πολλοὶ ψηφίσμασιν ἐκληρώσαντο. Ἐξ ὧν, οἶμαι φανερὸν καὶ ἀναμφισβήτητον καθεστάναι, ὡς ἐν ἀμφοῖν ὁ Παῦλος, εἴπερ τις ἄλλος, ἠλήθευε, Ῥωμαῖον ἑαυτὸν καὶ Ἰουδαῖον ἀποφαινόμενος. Τί οὖν, φησιν, οὐκ ἦν χριστιανός; καὶ μάλιστά γε. Πῶς οὖν οὐκ ἐκάλει ἑαυτὸν καὶ τούτῳ τῷ ὀνόματι; ἐνταῦθα περιττὸν ἦν· ὑπὲρ γὰρ ταύτης τῆς θρησκείας καὶ τῆς κλήσεως πάντα πάσχειν καὶ ἐναθλεῖν, διεκαρτέρει καὶ ἔχαιρεν· αὐτός τε ἦν ὁ διδασκαλίαις καὶ πόνοις, καὶ ἱδρῶσι, πρώτην ἁπασῶν πόλεων τὴν Ἀντιόχειαν, τῇ τῶν χριστιανῶν κλήσει παρασκευάσας ἐγκαλλωπίζεσθαι. Εἰ δὲ δεῖ τι καὶ ἱστορίας ἐπακοῦσαι, λέγεται τις εἰς πολλὴν ἀρχαιότητα ἀνηγμένος· ὡς ἡ τοῦ Βενιαμὶν φυλὴ ἐν Παλαιστίνῃ ῥιζωθεῖσα, μέχρι τῶν τῆς Ἰταλίας μερῶν τὰς βλάστας ὑπεξέτεινε, αὐτῷ γένει Ῥωμαίων καὶ αὐτῇ Ῥώμῃ χαρισαμένη γένεσίν τε καὶ ὄνομα. Ἐξ ὧν ὁ θεῖος Παῦλος εἰς τὸ τοῦ Βενιαμὶν,

μαμὶν αἷμα ἀναφερόμενος, Ῥωμαῖος ἂν εἰκότως χρηματίσειε· ἐγένοντο γὰρ ἀπόγονοι τοῦ Βενιαμὶν, ἄλλοι τε οὐκ ὀλίγοι, ἐξ ὧν Ἄραδός τε καὶ πόλεις ἄλλαι καὶ χῶραι τὰς ἐπωνυμίας ἐκληρώσαντο, καὶ δὴ καὶ ἀνήρ τις ὄνομα Ῥῶς, ὃς ἐπὶ τὰ τῆς Ἰταλίας μέρη χωρήσας, καὶ πολλοὺς ἐκεῖσε τοῦ σπέρματος φύσας, καὶ ἐπὶ μέγα δόξης καὶ ἰσχύος ἀνελθὼν Ῥώμην τε τὴν ἐπωνυμίαν εἵλκεν ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ τὸ Ῥωμαῖον γένος, ἔδωκε· τὰς γὰρ Ἑλλήνων ἐπ' αὐτῇ αἰτίας, * πολλάς τε καὶ οὐδὲ πρὸς ἀλλήλας συμφωνούσας, οἱ ταῦτα λέγοντες οὐδ' ἀκούουσι. Ὁ τοίνυν Ῥῶς ἀπόγονος μὲν ὑπάρχων τοῦ Βενιαμὶν, πρόγονος δὲ Παύλου, εἰκότως τὸν ἄνδρα Ῥωμαῖον ἀπέφηνεν, ἐξ αὐτοῦ μὲν τὴν τοῦ πορρωτέρου γένους αἰτίαν, ἐκ δὲ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ συστήματος τὴν ἐγγυτέρω φέροντα. Ἀλλ' αὕτη μὲν ἡ ἱστορία, ἡδὺς μὲν ἀκοῦσαι καὶ ἐπαφρόδιτος, οὐ μήν γε μετὰ τοῦ χαρίεντος, καὶ τὴν πίστιν ἐπιφέρουσα· πολλοῦ γὰρ ἂν ἔχοιγε τῆς ἀπαρχῆς ἀποδεδομένης μοι αἰτίας ταύτην προσέταξα, εἰ μὴ λίαν ἀρχαία τε ἦν καὶ πολιωτέρα ἢ πιστεύεσθαι οὐ τοῖς νῦν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς τότε ἀνθρώποις· καὶ οὐδὲν ἐχέγγυον ἔχουσα πρὸς τὸ ἐξελέσθαι Παῦλον τοῦ τύπτεσθαι. Τύποις οὖν διαλύσας σὺ τὰς καλὰς ἀπορίας (καλαὶ γὰρ ὅτι ἀπὸ καλῆς καὶ φιλοπόνου γνώμης καὶ φιλοθέου βλαστάνουσι) καὶ εἴ τι ἄλλό σοι προσίσταται, θαρρῶν οὐχ ἡμῖν ἀλλὰ Παύλῳ καὶ τῷ κοινῷ διδασκάλῳ Παύλου καὶ ἡμῶν Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν ἐπερώτα, καὶ ἔρρωσο.

* ἴσ. πολλάς.

ſanguinem, Romanus nec injuriâ diceбatur: de Benjamini progenie diſſeminabatur, alia atque altera, à quibus Aradus, aliæq; urbes & loca nomenclaturas ſortiebantur; & inter alios, vir quidam Ros dictus, qui in partes Italiæ profectus, cùm multos de ſemine ſuo procreâſſet, & magnam exiſtimationem potentiámque conſecutus eſſet, Romam ab eo denominatam dedit, & Romanum quoque genus procreatum: Græcorum enim ſententias, quæ plurimæ ſunt & diverſiſſimæ, illi qui hanc hiſtoriam narrant, non admittunt. Quocirca Ros Benjamini progenies, inter majores Pauli, rectè illum Romanum eſſe docet, & originem antiquam imprimis, deinceps civitatem datam largiri titulum. Verùm jucunda narratu eſt hæc hiſtoria, ſed non perinde perſuadet, atque delectat; certè ego imprimis hanc cauſam annumerâſſem iis quæ præmiſi, ſi non adeò antiqua, & canitie aſperſa foret hiſtoria, ut fidem ſuperet; nec apud nos tantùm qui nunc vivimus, ſed & apud illos antiquiores; neque ſponſorem invenir, qui de veritate ſtipularetur, Paulum indè à plagis exemtum iri. Atque ità cùm reſponderim præclaris tuis objectionibus (certè præclaræ, quòd profectæ ab honeſto, diligenti, & Deum amante animo) ſi tibi quid aliud occurrat, confidens non mihi, ſed Paulo, & communi Præceptori cùm noſtro, tum Pauli, Chriſto, vero Deo, interroga, & vale.

NOTÆ.

NOn meminit nominis illius ad quem ſcribit, fortè propter fatuitatem quæſtionis, cui nimis operosè & ſolicitè reſpondens nec ſemper appoſitè, & ad rem: erat autem à ταχυγράφῳ, non καλλιγράφῳ, quodam negligentiſſimè exarata epiſtola. Nos ut potuimus, è conjectura emendavimus. Poſt ἐγένοντο lege, & diſtingue, ἀπόγονοι γὰρ ἦσαν, nam inſulſum eſt, ἀποτελεῖν. tum μὲν ὅτι ἐστὶν ἀνήρ. Statim, καὶ προσγύμνασ τέχναις & συγκροτηθεὶς, potiùs quàm χρηματίσαντος. Φίλον φίλανος] Nempe Judæis contra leges, quod dixit, gratificatus; ſed erat hoc ὅτι τῷ ὁμιλίᾳ, alludit enim ad illud, quòd cùm provinciâ diſcederet, vinctum reliquit Paulum; quare potiùs ἐπεσημήνατο, quàm ἀληθεύσαντο hoc ſcripſit. Pro οἱς legendum καὶ, & mox fortè, ἔθνος καὶ Ῥωμαῖος. Λέγεταί τις] Ineptiſſimum & inſulſiſſimum Rabbinorum commentum, nuſquam dictum aut viſum Dionyſio Halicarnaſſæo, qui tamen omnia huc ſpectantia exactiſsimâ diligentiâ collegit. Judicium in ἀκριβολογητῇ Photio deſidero, tum quòd ſcriptione dignatus ſit, tum quòd ἡδὺν & ἐπαφρόδιτον appellet, laudo quòd rejiciat.

Epiſt. 103.

Metrophani monacho Apoſtatæ.

IMprobitatis paſſio (paſſionem ego intelligo quicquid illud quod ſecundùm naturam eſt demolitur) hæc cùm ſuperior evaſerit omni admonitorum medicinâ, vel per ſupplicii gravitatem, vel per mortem intercipitur ne in deterius procedat: admonui non ſemel, ſed ſæpiùs; at tu quod habet vetus verbum, *pulſantes foras ſurdus non audiviſti*. Verùm morbo te laborare qui humanam excedat curationem, doces; ſed opinor non præſtabis ultra legibus pœnam irrogandam. Quòd ſi, quæ tua eſt improba audacia, & illam volueris flocci facere, omnino evitare nequibis, quo minùs tua illa importuna contentio in ipſo fine malè ſuccumbat.

Ἐπις. ργ'.

Μητροφάνει μονάζοντι ἀποστατήσαντι.

ΤΗς πονηρίας τὸ πάθος (πάθος γὰρ ἔγωγε μάλιστα καλῶ πᾶν ὅπερ λυμαίνεται τοῖς κατὰ φύσιν) τοῦτο δὴ ἐπειδὰν κρεῖττον γένηται τῆς ἀπὸ τῶν παραινούντων ἰατρείας, ἢ σφοδρότητι τιμωρίας, ἢ τῷ θανάτῳ, τὴν ἐπὶ τὰ χείρω νομὴν ἀνακόπτεται· παρῃνέσαμέν σε οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις· κωφῷ δὲ ἄρα θύρας, τὴν παροιμίαν, ἀπέδειξας κόπτοντας. Ἀλλ' ἔδειξας μὲν νόσον ἀνθρωπίνης μείζονα θεραπείας, οὐ δείξεις δὲ οἶμαι καὶ τῆς ἀπὸ τῶν νόμων τιμωρίας. Εἰ δὲ καὶ ταύτην, ὑπερβολῇ θράσους ἐλέγξαι φιλονεικήσεις, ἀλλ' οὖν ἀλάσεταί γε πάντως τῷ θανάτῳ τὸ σοὶ ἐπὶ τῇ σαυτοῦ καταστροφῇ πρὸς πάντα φιλόνεικον.

Epiſt. 104.

Georgio Diacono & Cubicluſio.

DEnuntio tibi, amicorum optime, nè deinceps amicus nobis nomineris. Nunc enim intelligo me præ cunctis mortalibus in veris amicis habendis infelicisſimum. Bonus ille & fidelis œconomus communis amicus, (hei mihi qui hoc dico & ſcribo, ipſo interim tacente) me relicto, temporali amico, pro me, ut videtur, æternos amicos permutavit. Non enim pati potuit tantam virtutem tali temporum opportunitate obtinere. Timon ille apud antiquos improbitate hominum fortaſſis intolerabili motus, prudenter egiſſe quidem viſus eſt, cùm pro *philanthropo miſanthropus* haberi volebat. Ego multò quidem rectiùs videbor, pro affectu quo ſum, *miſophilus* nominandus: nam cùm inter amicos mirâ quidem virtutis admiratione frui viderer, de fruitione gaudebam, & ſtatim cum dolore acerbo, indè, quod me malè habet, exturbor; ità ut quicunque ille eſt qui telum hoc in me amentavit, ſive ex invidia ſive aliunde motus, id egit tantùm ut cruciaret, & de voluptate extremis quaſi labeculis deguſtaremus. Extra me

Ἐπις. ρδ'.

Γεωργίῳ Διακόνῳ καὶ Κουβουκλεισίῳ.

ΑΠαγορεύω σοι, φίλων ἄριστε, μηκέτι φίλον ἡμέτερον ὀνομάζεσθαι· νῦν γὰρ ἔγνων ἐμαυτὸν, περὶ τοὺς ἀληθεστάτους φίλους, πάντων ἀνθρώπων δυστυχέστατον. Ὁ καλὸς ἡμῖν καὶ πιστὸς οἰκονόμος, ὁ κοινὸς φίλος (οἴμοι λέγω καὶ γράφω σιγῶντος ἐκείνου) λιπὼν ἡμᾶς τοὺς προσκαίρους, ἀνθ' ἡμῶν, ὡς ἔοικε, τοὺς αἰωνίους φίλους ἠλλάξατο· ὥσπερ οὐκ ἀνεχόμενος ἀρετὴν τοσαύτην καιροῖς τοιούτοις ἐμπολιτεύεσθαι. Ὁ μὲν οὖν παλαιὸς ἐκεῖνος Τίμων, μοχθηρίαις ἀτόποις ἀνθρώπων ἴσως περιτυχὼν, ἔδοξέ τι σοφὸν ἐπιτελεῖν, ἀντὶ φιλανθρώπου, μισάνθρωπος καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι. Ἐγὼ δὲ πολλῷ ἂν φανείην δικαιότερα, οἶμαι, διαπραττόμενος, ἀνθ' ὅπερ εἰμὶ, μισόφιλος ἑλέσθαι διαγινόμενος. Τῆς γὰρ ἐν φίλοις θαυμαστῆς ἡλίκης ἀρετῆς ἀπολαύειν ἀρχόμενος, ἅμα μὲν χαίρω τῆς ἀπολαύσεως, ἅμα δὲ λίαν πικρῶς ἀνιώμενος, ταύτης ἀθλίως ἐλαττοῦμαι· ὥσπερ ἵνα μόνον λυπήσῃ καὶ τὴν συναίσθησιν τῶν ἀλγεινῶν ἀφόρητον ἐπαφήσῃ, διὰ τοῦτο μόνον τῆς τοιαύτης ἡδονῆς ἡμᾶς γεύσαντος τοῦ, ὅστις ποτὲ ἐστὶν, ἐκεῖνος, ὁ τηλικοῦτον καθ' ἡμῶν ῥίψας τὸ βέλος, εἴτε φθόνος,

φθόνος, εἴτε ψῆφος ἄλλη. Ἐξάγομαι γὰρ ὑπὸ τοῦ πάθους, καὶ οὐκ ἔχω τί εἴπω πλὴν ὅτι μὴ κατελέησας ἡμᾶς, μήτε τῆς ὑπερορίας, μήτε τῆς φυλακῆς, μήτε τῶν ἄλλων χαλεπῶν, οἷς τὸν βίον περιαντλούμεθα. Ὑπὸ μηδενὸς τούτων δυσωπηθεὶς, λαβὼν ἀθρόον καὶ διασπάσας ἀφ᾽ ἡμῶν τὸν φίλον ὤχετο, πικρὸν καὶ ἀπαραίτητον κατὰ μέσης αὐτῆς καρδίας τὸ κέντρον ἐμπήξας. Ἀλλ᾽ ἴσως οὐ πολὺς χρόνος καὶ τελείως ταύτην διεργασάμενος (τοῦτο γὰρ ὡς ἐν τηλικούτοις κακοῖς ἡμᾶς μόνον ἀναψύχει) πρὸς τὸν ποθούμενον ἀπελάσει. Σὺ δὲ τὸ μοι λοιπὸν τοῦ βίου παραμύθιον, ἔρρωσο· καὶ με φίλει· καὶ τὴν ὁσίαν ἐκείνῳ ἀνθ᾽ ἡμῶν, ἀξίως τῆς σῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἐκείνου φιλίας, ἐπιτέλει, καὶ τῶν συγγενῶν καὶ οἰκείων ἀνθ᾽ ἡμῶν καὶ σαυτοῦ προστάτης καὶ κηδεμὼν καθιστάμενος, κούφιζε τὸ πολὺ τοῦ πάθους· ἄλλο γὰρ οὐδὲν ἔστιν οἶμαι τῷ κειμένῳ συνεισενεγκεῖν. Εἰ δ᾽ ἔτι καὶ πλέον ἤθελον γράφειν, ἀλλὰ σφοδρότερον ῥέον ἐπέχει τὸ δάκρυον τὴν γραφήν.

rapior ab iis quę patior, nec eſt quod dicam aliud, quàm quòd omnino mei non ſis miſertus, nec cùm in exilium relegarer, nec cùm in vincula conjicerer, nec in aliqua mearum quibus exhaurior miſeriarum: in nullo ipſorum emollitus, magno impetu amicum arreptum à me avulſiſti, qui abiit ſtimulum acerbum, & inflexibilem medio meo cordi infigens: ſed fortaſſis haud diuturnum erit tempus, & penitùs hoc conficiet (iſtud enim ſolùm, utpote in tantis malis, nos refrigerat) & ad deſideratum nobis exturbabit: Tu autem, ô vitæ meæ ſolamen ſolum, vale: me ama, exequias meâ vice perfice, prout dignum tua virtute & illius amicitiâ fuerit, & meo loco cognatis & affinibus & tibimetipſi curator & patronus conſtitutus, alleva magnum doloris partem. Neque enim opinor facultas eſt, defuncto amico aliunde opitulari. Certè plura me ſcribere volentem inhibuere lacrymæ profuſiores.

NOTÆ.

Κουβικλεισίῳ] A claudendis & obſerandis cubiculis, idem qui κουβικουλάριος. Defunctum quendam amicum ex affinitate Georgii deplorat, cui vult ab illo juſta perſolvi, ſeu parentari; ὅσια enim juſta funeralia ſunt, τὰ περὶ τοὺς θνήσκοντας ὅσια. Nazianzen. in ſororem Gorgoniam, φέρε δὲ προσβῶμεν ἤδη τοῖς ἐγκωμίοις τὴν ὀφειλομένην ὁσίαν, ὡς ἄλλο τι χρέος τῶν ἀναγκαιοτάτων πληροῦντες. Θεομάζεσθαι] Quaſi fato quodam ſtatutum eſſet, ut in amicitia infelicitatem experiretur; nempe, illo, quem deſignat, morte abrepto.

Ἐπιστ. ρε΄.

Λέοντι καὶ Γαλάτωνι ἀδελφοῖς καὶ ἀσηκρῆτις.

Εἶτα πρὸς ἔριν παρασκευὰς ἐξελύσατε, τὰς ἡμετέρας ἐντολὰς, κἂν νῦν γοῦν, ἐπειδὴ μὴ πρότερον, ἐκπληρώσατε, καὶ τὸ βιβλίον διορθώσασθε· σφαλμάτων γὰρ αὐτὸ μᾶλλον ἢ γραμμάτων, ὁρᾶν ἔστι τοῖς ἐντυγχάνουσι [βιβλίον]· οὕτω δὲ ὅμως κατὰ τοῦτο πρᾶξασι, καὶ ἡ ἐπὶ τῇ προτέρᾳ παρακοῇ συγγνώμη, μὴ πλέον οὖσα συγγνώμης, ἀλλὰ τὸν ὀρθὸν φυλάττουσα λόγον, ἐπακολουθήσει.

Epiſt. 105.

Leonti & Galatoni fratribus & à ſecretis.

Contentionis ſtudio præcepta mea violâſtis, at nunc, ſiquidem non priùs, obſervate, & librum corrigite. Nam qui eum in manus ſumpſerint, magìs erroribus ſcatere quàm literis videbunt. Quòd ſi gnaviter in hoc incubueritis veniam conſequimini de præterita inſuper habitione & neglectu, nec ultra veniam quid conſequimini, nam ſecundùm rectam rationem indulgebitur vobis.

Epiſt. 106.

Zachariæ Chalcedonis Metropol.

SI meum ignorem Zachariam, & meimet obliviſcerer, ſed ille mei (neq; enim effari quid moderatius poſſum) ut videtur oblitus eſt: nec ſuſpicetur me vulgi ſermone, ab illa quam jam olim de eo fovi opinionē abſtractum. At ille ibi valde timet ubi non tantùm non eſt timor, ſed nec timoris aliqua, ab iis qui me noverant, ſuſpicio. Si enim diuturnum illud tempus in quo te à pueris cognovi, magnum, & cujus magna gloria, certamen pro nobis, aut Chriſto potiùs, ſuſceptum, & in ipſius mandatis curſus, nondum de tua virtute me confirmatum reddidit, certè non video quomodo non, cum inſipiente, iniquiſſimus videar; & qui metuerint, nè quid tale patiamur nos, eò quòd ipſi nos non noverimus, ſatìs juſtâ habebunt cauſam, ut inter peſſimos me recenſeant. Sed tu hiſce de rebus ſis perſuaſiſſimus, & me cognoſcas velim, ſicut aliis notis, itâ quòd mentem aliorſum per alios pertrahi nolo: noli ergò ob nudam nec congruam ſatis ſuſpicionem, & me & te potiùs ipſum inſigniter reos ſtatuere; ſed & fratres etiam noſtros, ſi quid humano more patiantur, tuis excitatos præeminentiis fraternè tolerato & ſufferto; neque enim par eſt ut aliis ſuccenſeamus pro iis de quibus nobis agendæ ſunt gratiæ; nec è quibus demonſtrari liquidò poterit, nos obtinere principatum, tenemur ob illa ſuccenſere iis qui culpabiles ſunt, ut ſic irrationalem paſſionem in rationabilem apologiam commutemus. Sed & aliud è dictis te intelligere velim, hoc nempe, quòd debemus nos qui validiores ſumus, infirmitates infirmorum portare & ſuſtinere. Imprimis per totæ vitæ curſum illius habeto curam, Quòd nihil indecorè faciat cautus amor, ſedulò inquira quid ſibi velit, Nihil facit indecorè, (certè immenſam & innarrabilem utilitatis invenies profunditatem.) Nimitum quòd non quærit quæ ſua ſunt, ſed omnia tegit, ſperat omnia, ſublimia ſunt iſta onera ſufferenda, e-

Ἐπισ. ρϛ΄.

Ζαχαρίᾳ Μητροπολίτῃ Χαλκηδόνος.

ΕΙ ἐγὼ τὸν ἐμὸν Ζαχαρίαν ἀγνοῶ, καὶ ἐμαυτοῦ ἐπιλέλησμαι· ἀλλ᾽ ἡμῶν, ὡς ἔοικεν, ἐκεῖνος (οὐ γὰρ ἔχω τι μετριώτερον * εἴπω) ἐπιλέλησται. Οὐ γὰρ ἂν ἡμᾶς ὑποτόπαζεν, ἀνθρώπων λόγοις, τῆς περὶ αὐτὸν δόξης, ἣν ἐκ παλαιοῦ φυλάττομεν, παρασύρεσθαι. Ὁ δὲ καὶ φοβεῖται παρὰ ταῦτα φόβον, ἐν οἷς οὐ μόνον οὐκ ἔστι φόβος, ἀλλ᾽ οὐδέ τις φόβου, τοῖς ἡμᾶς ἐγνωκόσιν, ὑπόνοια. Εἰ γὰρ ἡμᾶς ὁ μακρὸς, ὃν ἐκ παιδὸς σχεδὸν ἐγνωκαμέν σε, χρόνος, καὶ ὁ πολὺς καὶ οὗ μέγα κλέος ὑπὲρ ἡμῶν, μᾶλλον δὲ Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ θεσπισμάτων, ἀγὼν καὶ δρόμος, οὔπω πεῖραν ἔχειν τῆς σῆς ἐνεχύρωσεν ἀρετῆς, οὐκ οἶδα ὅπως ἡμεῖς τε οὐχὶ κακοὶ, μετὰ τοῦ ἀνοήτου, δόξαιμεν ἄν· καὶ οἱ δεδιότες μή τι πάθοιμεν τοιοῦτον, τὸ μὴ ἀγνοεῖν ἡμᾶς, οὐ φυγόντες * ἀλλ᾽ ὅτι πλεῖον τοῦ χείριστος εἰπεῖν, εὐπορήσουσιν· ἀλλὰ τούτων τε ἕνεκα θάῤῥει, καὶ ἡμᾶς, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις, οὕτω καὶ * τὸ μὴ παρασύρεσθαι τοὺς λογισμοὺς, ὑφ᾽ ἑτέρων, ἐπιγίνωσκε· ἵνα μὴ διὰ μιᾶς, οὐ προσηκούσης ὑπολήψεως, ἡμᾶς τε καὶ σαυτὸν μᾶλλον, * ἐν αἰτίᾳ πειθήσῃς μεγάλῃ· καὶ τοὺς ἀδελφοὺς, εἴ τι ἄρα καὶ ἀνθρώπινον αὐτοῖς ὑποτρέχει * πάθος, τοῖς σοῖς ἀνερεθιζομένους προτερήμασιν ἀδελφικῶς φέρε καὶ διαβάσταζε· οὐ γὰρ ἐφ᾽ οἷς ἡμᾶς εὐχαριστεῖν δεῖ, ἄλλοις ἀπεχθάνεσθαι χρή· οὐδ᾽ ἐξ ὧν ἐστι λαβεῖν ἀπόδειξιν λαμπρὰν τοῦ πρωτεύειν ἡμᾶς, διὰ ταῦτα ὀφείλομεν πρὸς τοὺς αἰτίους δυσανασχετεῖν, καὶ τὸ ἄλογον πάθος, εἰς εὔλογον αὐτοῖς ἀπολογίαν μεταποιεῖν. Ἀλλὰ καὶ * τῶν εἰρημένων, ἄλλο ἴσθι τοῦτο· ὅτι ὀφείλομεν ἡμεῖς, οἱ δυνατοὶ, τὰ [illegible]θενήματα τῶν * ἀδυνάτων βαστάζειν· καὶ πάντων δὲ μάλιστα ἐκεῖνο διὰ βίου μελέτην ποιοῦ· τὸ ποῖον; Ὅτι ἡ ἀγάπη οὐκ ἀσχημονεῖ. Ἐρεύνα καλῶς τί ποτέ ἐστι τὸ, οὐκ ἀσχημονεῖ· βάθος γὰρ ἄφατον εὑρήσεις ὠφελείας. Ἔστι, διὰ τί οὐκ ἀσχημονεῖ· Ὅτι οὐ ζητεῖ, φησι, τὰ ἑαυτῆς· ἀλλὰ καὶ πάντα στέγει * πάντα ἐλπίζει· ὑψηλὰ [καὶ] τοιαῦτα ἀνέχεσθαι βάρη, καὶ βελ-

τίωσιν

* εἰπεῖν.

* ἴσ. ἀλλ᾽ ὅτι

* πρ.

* ἴσ. ἐν αἰτίᾳ

* ſubrepit πάθος.

* ἴσ. ἐκ.

* ἀδυνατώτερων.

* πάντα πιστεύει.

1 Cor. 13. 7.

πᾶσιν ἀεὶ καὶ μεταβολὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον, ἐλπίζειν τοῦ πλησίον. Τί δὲ ἄλλο ὁ Παύλου σοφία, πλοῦτος, καὶ χάρις; ἡ ἀγάπη, φησὶν, οὐδέποτε ἐκπίπτει. ὢ μακαρίας φωνῆς, καὶ μακαριωτέρου στόματος, καὶ κρείσσονος ἐγκωμίων, καὶ θαύματος, γνώμης· οὐδέποτε, φησὶν, ἐκπίπτει. κἂν στασιάζωσιν ἄλλοι· κἂν χαίρωσι μάχαις· κἂν τὰ πρῶτα ζητῶσι· κἂν φθόνος αὐτοὺς ἀνερεθίζῃ· κἂν χεῖρας ἄρχωσιν ἀδίκων· κἂν τὰ ἄνω στρέφωσι κάτω· οὐδέποτε ἡ ἀγάπη τῆς οἰκείας ἕδρας καὶ ἀρετῆς ἐκπίπτει, οὐδ᾽ ἀπογινώσκει, οὐδ᾽ ἀποστρέφεται τοὺς λελυπηκότας· ἀλλ᾽ ἀεὶ προφάσεις ἐπιζητεῖ, καὶ πάντα κινεῖ, καὶ μεθοδεύει, δι᾽ ὧν αὐτοὺς καὶ ἀποσκιρτῶντας εἰς τὸν οἰκεῖον τῆς συναφείας καὶ ἑνώσεως συναγελάζῃ λειμῶνα. Ταῦτα, τέκνον ἡμέτερον ἐν Κυρίῳ, μελέτα· καὶ τούτοις ἑαυτὸν ῥύθμιζε, κατεπᾴδων. Οὐδὲν γὰρ, εὖ ἴσθι, τῶν παναρίων τούτων εὑρήσεις ὠφελιμώτερον· τὰ δ᾽ ἄλλα, ἔῤῥωσο, ἱερώτατε, τῆς ἡμῶν ὑπερευχόμενος μετριότητος.

mendatio ſemper & converſio in melius ſperanda eſt de proximo. Quid aliud vult Pauli ſapientia, divitiæ, gratia? Charitas, inquit, nunquam excidit: beata planè vox, magis beatum os, ſententia laudes & admirationem omnem excedens; Nunquam, ait, excidit, licèt tumultuentur alii, licèt concertationibus gaudeant, licèt primaria quærant, licèt ipſos exſtimulet invidia, licèt manus injuſtè violentas injiceant, licèt ſuſque habeant dèque; nunquam charitas de ſua ſtatione dejicitur, nec deficit à virtute, non deſperat, non averſatur dolentes; ſemper occaſiones quærit, ſemper omnem movet lapidem, omnem init methodum, ut extra ſe deſultores in proprium conjunctionis & unionis pratum reducat. Hæc, ô fili mi in Chriſto meditare, & hiſce te conforma, tibi concinens. Certè bene nôris quòd nihil his panariis magis utile reperire poteris: cæterum vale, & precibus noſtram mediocritatem commendatam habe.

Ἐπισ. ρζ.

Τῷ αὐτῷ.

Χάρις Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ θεῷ ἡμῶν, τῷ ἐπὶ πᾶσι παρακαλοῦντι ἡμᾶς, τῷ καὶ τὰς γενναίας τῶν φύσεων (ἔστι δ᾽ ἂν τῆς οἰκείας ἀρετῆς μικρὸν ἀποκλίνωσι) θᾶττόν τι συνορᾷν * δυναμοῦντι τὸ ὀλίσθημα, καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον καὶ εὐγενὲς ἐπαναστρέχειν ἀξίωμα. Ὃς καὶ νῦν, οὐ τῇ τῶν ἡμετέρων λόγων, ὡς ἂν αὐτὸς φαίης, δυνάμει καὶ παραινέσει· ἀλλὰ τῆς οἴκοθεν, καὶ ἐξ αὐτοῦ σοι παραχεθείσης μεγαλονοίας, τῇ ῥώμῃ τὸ χυδαῖον μὲν καὶ ταπεινὸν τῶν λογισμῶν ἐχαρίσατό σε διαπτύσασθαι. Εἰ δὲ τὸ προσφυὲς καὶ κατάλληλον μέγεθος τῆς ἀρίστης προαιρέσεως, καὶ τῆς ἄλλης πολιτείας, ἐκ τοῦ ῥᾴστου ἐπανήγαγεν, ἐν οἷς εἴης μοι κἂν μυρίους κύβους ἡ τῶν πραγμάτων ἀναῤῥίπτοι περιπέτεια, αὐτὸς διαπαντὸς ἐν ἀκλονήτῳ τῆς ἀγάπης ἐστηριγμένος φρονήματι. Ἔῤῥωσο τέκνον ἡμέτερον ἱερώτατον.

* καὶ ἐνδυναμοῦντι.

Epiſt. 107.

Eidem.

GRatia Chriſto vero Deo noſtro qui in omnibus nos conſolatur, qui naturas generoſas ſi vel aliquatenus ab innata virtute exorbitent, poteſtate donat, ut quantociùs ſuum lapſum intelligant, & ad ſuam nobilitatem & dignitatem regrediantur; Qui etiam nunc, non mearum rationum & orationum, ut tute putes, vi & admonitione, gratiam largitus eſt, ut viles & humiles cum deſpectu habitas cogitationes abjicias, ſed facultate & robore tuæ ipſius quam poſſides magnanimitatis. Si autem innata & appoſita propriæ voluntatis amplitudo quæ optima eſt, & cæteræ tuæ converſationis, ſine difficultate reduxit, utcunque rerum contingentium occaſio, multiplici me aleâ jactatum turbaverit, tu tamen uſque in immotæ amicitiæ inſtitutione ſolidatus perſiſtes. Vale, mi fili, ſacratiſſime.

Epiſt.

Epiſt. 108.

Damiano Hoſpiti.

Venit ad me heſterno die, cùm jam Luminaria accenderentur (urgentior ejus miſeria ab intempeſtivo acceſſu videbatur) homo indigens, cum ejulatu, & voce calamitatem teſtante, itâ ut mollefacere & exorare poſſet ferarum animos; tunica illum lacera vitæ opertura tegebat; vultus plagas impactas hominum pugno præ ſe ferebat, quæ imprimis contuentes in compaſſionem & luctum adigerent; me imprimis itâ malè habuerunt, quòd intelligerem, illum pauperem iſta paſſum, à mihi notis; at cauſam cùm reſcivi, propter quam perpeſſus hęc inſufferenda, fuit, eum nimirum ideò hæc luiſſe in corpore, eò quòd cum ſilentio & voluntariè nolebat, terram ipſis tradere, quæ licèt fluctuantem vitæ tamen ſpem ipſius fovebat; hæc ubi velut cumulum cæteris adjecit, confuſus ego omnino conſtiti, nè quidem minùs, quàm ipſe ille pauper, ut nè dicam magis, & profectò qui meum dolorem de homine injuriâ affecto, & te conſiderabit, omnino dicturus eſt, duplicatum eſſe. Quare mi homo miſeriam pauperi condona, redde quod injuſtè tenes, vulnera curato beneficentiæ oleo. Quòd ſi pauperem deſpicatui habes, at meum dolorem & calamitatem dele, ſi non potiùs tuam; certè, tua, & pauperis, & meam excedit, licèt nondum, ut reor communem illius ſenſum habeas.

Ἐπισ. ρη.

Δαμιανῷ Ξενοδόχῳ.

Ἧκε χθὲς, ὡς ἡμᾶς, περὶ λύχνων ἁφὰς (μεῖζον γὰρ αὐτῷ καὶ τῆς ἀωρίας τὸ πάθος ἐτύγχανε) ἄνθρωπος πένης κλαίων, καὶ φωνὰς ἠφίει * πάσας ἐπ' ἐλέῳ, * πικράς. οὐ μαλάξαι καὶ δυσωπεῖν ἰσχυούσας καὶ γνώμην θηρείαν· χιτωνίσκος ἦν αὐτῷ περιερρηγμένος, κάλυμμα τοῦ βίου· καὶ πληγὰς τὰς ἐξ ἀνθρώπων ἔφερεν ἐπὶ τοῦ προσώπου. ἃ μᾶλλον τῶν ἄλλων εἰς οἶκτον καὶ θρῆνον τοὺς ὁρῶντας παρεκάλει· ἐμὲ δὲ πλέον, ὅτι καὶ γνωρίμων * ἔργα τὰ πάθη τοῦ πένητος ἐπυνθανόμην· * ἴσ. τις ἦν, ἔνθα τά. ὡς δέ μοι καὶ ἡ αἰτία, δι' ἣν τὰ ἀνήκεστα πάθοι, δήλη ἐγεγόνει, ὅτι ποινὰς ἔτισε ταῦτα, ἀνθ' ὧν μὴ σιγῶν μηδὲ ἀγαπῶν τὸ γήδιον αὐτοῦ ἐφ' ᾧ ὅ τε τοῦ ζῆν ἐσάλευεν ἐλπίδας περιηδικημένος· ὡς οὖν καὶ ταῦτα τοῖς ἄλλοις προσετέθη, ὅλος σφόδρα συνεχύθην, καὶ οὐδὲν ἔλαττον τοῦ πένητος (οὐ γὰρ ἔστιν εἰπεῖν, μεῖζον) τὴν ψυχὴν διετέθην· πλὴν εἰ μή τις τὴν ἐμὴν ἀλγηδόνα ἐπὶ σοί τι καὶ τῷ ἠδικημένῳ γινομένην βλέπων διπλῆν ἀποφαίνῃ. Λῦσον ἄνθρωπε τῷ πένητι τὴν συμφοράν, ἀποδιδοὺς τὸ ἀδίκημα, καὶ τὰ τραύματα θεράπευσον εὐεργεσίας * ἐλέῳ. * ἐλαίῳ. Εἰ δὲ τὴν τοῦ πένητος ὑπερορᾷς· ἀλλ' οὖν τὴν ἐμὴν λῦσον συμφοράν· μᾶλλον δὲ τὴν σήν· ἡ σὴ γὰρ μείζων, καὶ τῆς τοῦ πένητος καὶ ἡμῶν, κἂν οὔπω ταύτης, οἶμαι, συναίσθησιν ἔχῃς.

NOTÆ.

De hac ipſa re, tres ad Damianum iſtum epiſtolas ſcripſit 112. 195. & hanc ipſam, omnium ſcriniorum. pro πάσας legendum omnino πικράς, niſi fortè, hoc modo φωνὰς ἠφίει πικράς. πάσας ἐπ' ἐλέῳ· quæ omnino ad miſericordiam movendam faciebant. ὅτι καὶ γνωρίμων ἔργα τὰ πάθη. reſtituo ὅτι καὶ γνωρίμων τις ἦν, ἔνθα τὰ πάθη τοῦ πένητος· nam nihili eſt illud ἔργα. Statim, lego ἀνθρώπου non ἄνθρωπον. In fine epiſtolæ, καὶ τῆς ἡμετέρας.

Epiſt. 109.

Michaeli Protoſpathario.

Inſtitutionis poſſeſſio, ætate proveſtiori vitæ baculum firmiſſimus eſt, & ætate florentem juvenili, fine triſtitia ad virtutis tranſmittit tempeſtatem. Quocirca tuos liberos prudentiâ imbu-

Ἐπισ. ρθ.

Μιχαὴλ Πρωτοσπαθαρίῳ.

Τῆς παιδείας ἡ κτῆσις τῷ γεγηρακότι κρατίστη γίνεται βίου βακτηρία· καὶ τὴν ἀνθοῦσαν τὴν νέαν ἡλικίαν, εἰς ἀρετῆς ὅρμον ἀλύπως διαβιβάζει. Παίδευε τοίνυν σοφίαν

καὶ ἀρετὴν τοὺς σοὺς παῖδας· ἵνα καὶ νεάζοντες, ὡραίαν ἔχωσι τὴν πολιτείαν, καὶ γεγηρακότες μὴ * δέωνται τῆς ἑτέρων βοηθείας.

* δεήσονται, Hæſch.

Ἐπιστ. ρι'.

Νικήτᾳ Πρωτοσπαθαρίῳ.

Αὐχεῖς, ὅτι γονέων ἔφυς εὖ γεγονότων· ἐγὼ δέ σε ἠξίουν μᾶλλον μέγα φρονεῖν, εἰ τοῦ γένους ἡγεμόνα σαυτὸν δι' ἀρετῆς παρεσχήθεις· τὸ μὲν γὰρ, ἴσθ' ὅτι, καὶ ὁ χείριστος ἕξει λέγειν· τὸ δὲ, μόνος καθέστηκε τοῦ ἀρίστου.

Ἐπιστ. ρια'.

Γρηγορίῳ ἀρχιεπισκόπῳ Συρακούσης.

Ὅσα πρὸς καταρτισμὸν τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας ἡ ἀρχιερατικὴ ὑμῶν διαπράττεσθαι ὁσιότης, ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς τὴν ἡμετέραν ἔχεις συμφωνοῦσαν μετριότητα· διόπερ οὐ δεῖται συνεχοῦς ἐπὶ τούτοις ὑπομνήσεως· μάλιστά γε νῦν, ὅτε φωνῆς ἁπάσης λαμπρότερόν τε καὶ τελειότερον, ἀναδιδάσκουσιν ἡμᾶς τὰ ἀλλήλων, καὶ εἰς μίαν γνώμην καὶ τὸ αὐτὸ συνάπτουσι φρόνημα· ὅτι κοινὸς ὑπὲρ Χριστοῦ διωγμὸς, καὶ τὰ κοινὰ πάθη καὶ ἀνιστόρητα, οἷς ἐναθλεῖν διὰ τὴν συντήρησιν τῶν δεσποτικῶν ἐντολῶν καὶ παραφυλακὴν, ἀξιούμεθα. Ἔνδεχε τοίνυν καὶ κατευοδοῦ χειροθετῶν τε καὶ ἱεροτελῶν, καὶ τὸ ποίμνιον αὔξων καὶ πληθύνων Χριστοῦ· ναούς τε σεπτοὺς ἐγείρων καὶ τελεσιουργῶν· * ἀλλ' ὅτε καὶ καιροῖς τοιούτοις ἐν οἷς ἱερεῖς τε καὶ ἱερωσύνη, τὸ μέρος ἐκείνων τῶν τρισαθλίων, σεσίγηται καὶ ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνισται· ναῶν τε ἐρημία καὶ πόρθησις ἀντὶ τῆς πρὶν εὐκοσμίας, τὸ Ῥωμαϊκὸν κατέχει πολίτευμα, καὶ μονονουχὶ τὰ λείψανα ἐκ βάθρων αὐτῶν ἀνατέτραπται· οἷς, τίς ἀξίως ἄλλος ἢ Ἱερεμίας ἐπιστάξειε δυνατὸς ἂν οἰκείοις θρήνοις τηλικαύτης ἐρημίας ἐκτραγῳδῆσαι καὶ παραστῆσαι μέγεθος; ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ σιωπώμενα κέκραγε. Σὺ δέ μοι τά τε ἄλλα ἔρρωσο, καὶ τῆς ἡμῶν ὑπερεύχου μετριότητος.

* ἄλλως τε.

ito & virtute; ut adhuc adoleſcentes maturam exhibeant converſationem, & ſic cùm conſenuerint, aliorum auxilio non indigebunt.

Epiſt. 110.

Nicetæ Protoſpathario.

DE Nobilibus te natum parentibus gloriaris, at ego te potiùs juberem magnos tibi ſpiritus ſumere ſi virtute tuâ mereres, ut generis princeps exiſtas ipſe; illud enim nequiſſimus allegabit, at hoc niſi optimus nemo dicet.

Epiſt. 111.

Gregorio Syracuſæ Archiepiſc.

QUæcunque Atchiepiſcopalis tua ſanctitas ad conſtitutionem Dei Eccleſiæ operatur, ab ipſo principio mea mediocritas tecum in iis conſpiratû ut frequentiùs tibi in memoriam revocare non ſit opus; nunc temporis præcipuè, cùm voce quæcunque clariùs & conſummatiùs nos id doceant quæ mutuò nobis contigerunt, ac utriuſque ſtatum æqualem, eundem animum, cogitationes eaſdem ſuggerant, communis noſtra in Chriſto cauſa, perſecutio, communes paſſiones, ineffabiles quibus meremur conflictari propter obſervationem, & cuſtodiam mandatorum Domini noſtri. Intende autem porrò, & recto tramite incedito, manus imponens, ſacra peragens, Chriſti gregem multiplicans & adaugens, Templa veneranda conſtruens & dedicans; præcipuè cùm tempora ſint ejuſmodi, in quibus ſacerdotes & ſacerdotium, magnam partem, miſerandum in modum ſilentio obruuntur, & ex hominibus eliminantur; cùm Templa paſſim deſolata jaceant, & demolita ſint aut expilata, pro illo ordine & pulchritudine quâ priùs Romana reſpublica florebat, & Chriſtianiſmus tantùm non ex imis ſubruitur fundamentis. Ingemiſcere ad hæc, pro meritis quis alius ſufficeerit quàm Jetemias, qui propriis ſuis leſſis & lamentis, tantæ vaſtitatis & deſolationis magnitudinem & exprimere poſſit, & Tragicè deplorare? ſed hæc ſilentio preſſa exclamant tamen. Tu cætera vale, & pro mea mediocritate apud Deum precibus intercede.

NOTÆ,

NOTÆ.

GRegorius iſte Syracuſanus Archiepiſcopus cognomento Asbeſta fuit. In eum non minùs quàm in Photium Baronius ubique debacchatur. Multa ille paſſus fuit à factione Ignatiana, & Pontifice Romano Nicolao. *Ὁσιότης olim erat inter titulos Epiſcopales, non ſolius Pontificis Romani. Qui cur non debeant uſurpari non video, cùm muneris prærogativam, non perſonæ mores reſpiciant. Neque enim nimis ſancta Jeruſalem erat, quæ tamen ſancta Civitas indigitatur.

Epiſt. 112.

Damiano Xenodocho.

CUm tacet qui injuriam patitur, multò magis afficientem convincit: patet enim quòd niſi ſummam & inexplicabilem injuriam irrogantium crudelitatem ſentiret, non ea omiſiſſet, quæ movere ad miſericordiam poſſent, nec ſilentium prætuliſſet juſtæ injuriarum deplorationi. Miſer autem ille & pauper, in cujus jampridem cauſa ad te literas dedi, fatetur te injuriam intuliſſe, injuriarum porrò illatarum haud alios teſtes quàm teipſum citat. Dominum earum rerum haberi te vis legitimum, quas per vim & tyrannidem priùs abſtuliſti. Non tamen deſperato morbo teneri te, vel incurabili, nec pœnitentiâ corrigendo, arbitratur. Idcirco paſſim amicos adit, ſermones ferit miſerabiles, atque imprimis jus ipſum deprecatorem offert: nec rem apud forenſia tribunalia tractat, ſed amicis arbitris, & ad tribunal conſcientiæ tuæ. Si adhuc nil humanius, nihil cum juſtitia conjunctum, ſtatuas in hac ejus cauſa, nec cedere velis poſſeſſionem eorum quæ per tyrannidem, non legem, abſtuliſti, ſcias, quòd utcunque ille quem tu pauperem affeciſti injuriâ, id non contra te dixerit, temet tamen contra te ſciſcere, per ea quæ perpetras, eſſe te nimirum omnium hominum nequiſſimum.

Ἐπις. ριβ΄.

Δαμιανῷ Ξενοδόχῳ.

ΤΟ σιγᾶν ἀδικούμενον, μείζονα τῶν ἀδικούντων ποιεῖται τὸν ἔλεγχον· δηλοῖ γὰρ ὡς εἰ μὴ μεγάλην τινὰ καὶ ἀνυπέρβλητον τῶν ἀδικούντων ὠμότητα κατεγίνωσκεν, οὐκ ἂν ἀφεὶς τὸ κινεῖν ἐπ' ἔλεον, ἀντὶ τούτου τε καὶ τῶν δικαίων λόγων, τὴν σιωπὴν ἔστεργεν· ἀλλ' ὁ μὲν δυστυχὴς ἐκεῖνος καὶ πένης ἄνθρωπος, περὶ οὗ καὶ πρὶν ἐγεγράφα, ἠδικηκέναι μὲν ὑμᾶς ὁμολογεῖ, καὶ τῶν ἀδικημάτων οὐκ ἄλλους, ἀλλ' ὑμᾶς ἐπάγεται μάρτυρας. Κύριοι γὰρ νῦν ἀξιοῦτε γενέσθαι ὧν τυραννίδι καὶ βίᾳ τὴν ἐξουσίαν περιειλήφατε. ἀνίατα δὲ νοσεῖν, καὶ κρείττους εἶναι διορθώσεως καὶ μεταμελείας, οὔπω κατέγνωκε· διὰ τοῦτο, καὶ φίλους περινοστεῖ, καὶ λόγους φθέγγεται ἐλεεινούς, καὶ παρὰ τούτων, ὥσπερ ἱκετηρίαν, αὐτὸ προτείνει τὸ δίκαιον· οὐκ ἐν τοῖς ἔξωθεν κριτηρίοις, ἀλλ' ἐν μέσοις φίλοις, καὶ ἐπὶ τοῦ βήματος τῆς ὑμῶν συνειδήσεως. Εἰ δ' ἔτι μηδὲν χρηστὸν μηδὲ δίκαιον περὶ αὐτὸν ποιήσετε, μηδ' ἐκείνων αὐτῷ ἐκστῆτε ἃ τυραννίδος νόμος αὐτοῦ μὲν ἥρπασεν, ὑμῖν δὲ ἐνεχείρισεν, ἴστε, ὡς ὅπερ ἐκεῖνος ὁ ὑφ' ὑμῶν ἀδικούμενος εἰπεῖν καθ' ὑμῶν ἐφυλάξατο, αὐτοὶ καθ' ἑαυτῶν, διὰ τῶν ἔργων, τὸ χείρους ἀνθρώπων εἶναι πάντων ἐψηφίσασθε.

Epiſt. 113.

Gregorio Diacono & Chartulario

ANathemate nos perculerunt jamdudum Synodus Hæretica, & univerſus Iconomachorum conſeſſus; nec nos tantum, ſed et patrem & patruum etiam noſtrum viros Chriſti Confeſſores, & Epiſcoporum gloriam; ſed tamen anathematizatum in thronum Ar-

Ἐπις. ριγ΄.

Γρηγορίῳ Διακόνῳ καὶ Χαρτουλαρίῳ.

ΑΝαθεμάτισαν ἡμᾶς χρόνοις μακροῖς, πᾶσα σύνοδος αἱρετική, καὶ πᾶν εἰκονομάχων συνέδριον· οὐχ ἡμᾶς δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ πατέρα καὶ θεῖον ἡμέτερον, ἄνδρας ὁμολογητὰς Χριστοῦ, καὶ ἀρχιερέων σεμνολόγημα· ἀλλ' ἀναθεματίσαντες, εἰς τὸν ἀρχιε-

ερατικὸν θρόνον ἡμᾶς ἀνήγαγον καὶ μὴ θέλοντας. Ἀναθεματιζέσθωσαν τοιγαροῦν καὶ νῦν οἱ παραπλησίως ἐκείνοις τῶν δεσποτικῶν ἐντολῶν ἀλογήσαντες, καὶ παρανομίας ἁπάσης πλατεῖαν τὴν πύλην καὶ εὐρύχωρον ἀναπετάσαντες, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἀπὸ γῆς εἰς τὴν οὐράνιον ἡμᾶς βασιλείαν καὶ ὀκνοῦντας ἀναβιβάσωσιν.

chiepiſcopalem intruſerunt non volentem. Anathemate, nunc etiam non minùs feriant illi, qui Domini mandata facientes flocci, ſed & tranſgreſſioni cuicunque ſpatioſum & amplum portum aperientes, in eum finem ut me de terra in cœleſte regnum tranſmittant.

Ἐπιστ. ριδ΄.

Βαάνῃ Πραιποσίτῳ καὶ Πατρικίῳ.

ΗΝ ποτὲ Ῥωμαίοις, ἀλλὰ καὶ Ἕλλησι, (τί γὰρ δεῖ λέγειν, Χριστιανοῖς;) καὶ κατὰ τῶν ἐχθίστων, μὴ ὅτι γε κατὰ τῶν εὐεργετησάντων, ὅρος κακώσεως· οὐδὲ καὶ τὸ βάρβαρον μὴ ὑπερβαίνειν νόμους κολάσεων· καὶ πολλὰ δέ φασι τῶν θηρίων, ὥσπερ εὐλαβεῖσθαι καὶ ὑποστέλλεσθαι, πρὸς τοὺς ἐν συμφοραῖς ἐσχάταις κειμένους, καὶ τὸ θηριῶδες οὐκ ἐπιδείκνυσθαι. Ἡμεῖς δὲ νῦν, ὦ φιλανθρωπότατος, ἀπὸ τῶν ἄλλων ἔργων ὑμῶν, καὶ νόσῳ κείμεθα· καὶ ἰατρὸν ἡ νόσος ἐπιζητεῖ· καὶ ἡμέραι τῇ νόσῳ τριάκοντα παρετάθησαν, καὶ πολλοὶ πολλάκις ὑμῶν ἐδεήθησαν, ἰατροῦ συγχωρῆσαι παρουσίαν· ἀλλ᾽ (ὢ φύσις ἀνθρώπων, καὶ Ῥωμαίων, ὅπου γῆς εἰσὶ νόμοι, καὶ κλῆσις χριστιανῶν;) οὐκ ἐδυσωπήθητε. Ἀλλ᾽ ἡμεῖς μὲν, βαρβάρους ὑμᾶς ἢ θηρία νομίζειν, οὔπω πειθόμεθα· ὑμέτερον δὲ ἐστὶν ἐπισκοπεῖν, δι᾽ ὧν εἰς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς, τὰς ὑπερφυεῖς ταύτας καὶ καινὰς ὑπὸ τὸν ἥλιον τιμωρίας, ἐπινοήσατε, τίνα προσηγορίαν, ἀντὶ τοῦ Χριστιανοὶ καὶ Ῥωμαῖοι, καὶ Ἕλληνες, καὶ βάρβαροι, καὶ θηρία, ὀνομάζεσθαι, ταῖς ὑμετέραις πράξεσιν ἁρμόζουσαν, ἐξευρήσετε· ἡμεῖς δὲ, κἂν τῇ νόσῳ νικηθῶμεν,
* lege ὑμῶν. λαμπρότερον, εὖ ἴστε, τὸ καθ᾽ *ἡμῶν στησόμεθα τρόπαιον· τὸν ἡμέτερον βίαιον θάνατον, τῷ παντὶ βίῳ, στήλην τῆς ὑμῶν μιαιφονίας ἐναπολείποντες ἀνεξάλειπτον.

Epiſt. 114.

Banæ Præpoſito & Patricio.

ERat olim apud Romanos, ſed & Græcos(nam quid opus Chriſtianos nominare?)etiam contra inimiciſſimos, nedum bene meritos malefaciendi terminus, & modus ſtatutus. Quin & barbari ſolent leges ſuppliciorum ſtatas non excedere; imò beſtias non paucas narrant, revereri quodammodo & ſubmittere ſe extremas inter anguſtias concluſis, nec feritatem in proſtratos exercere. Ego in præſenti, O clementiſſime, per tuam operam ultrà alia, & ex morbo decumbo; medicum flagitat illa ægritudo quæ dies jam triginta me afflixit, multi interea multis apud te interceſſerunt medici, ut præſentiam concedas mihi; ſed (ô communem hominum naturam! ô leges Romanas! ô Chriſtianorum titulos! ubi eſtis?) non impetrârunt: & tamen nondum mihi ſubiit ſententia, te cum barbaris, aut beſtiis annumerare; cogitare autem te tuâ intereſt, quamobrem in me vilem & abjectum, peregrina hæc, nova, nec ſub ſole adhuc viſa ſupplicia excogitaveris, quam tibi denominationem aliam pro Chriſtiani titulo, Romani, Græci, barbari hominis, imò beſtiæ, quæ tuis reſpondeat actionibus excogitare velis. Ego autem ſi morbo ſuccumbam, extinctus ſplendidiorem de te ſcias velim triumphum reportaturus ſum: mortem enim mihi violenter illatam columnæ vicem obeuntem indelebilis, contra tuam ſanguinariam crudelitatem ſtatuam ſum relicturus.

Ἐπιστ. ριε΄.

Ἰγνατίῳ Μητροπολίτῃ Κλαυδιουπόλεως.

ΗΝ ποτε φρικτὸν καὶ φοβερὸν τὸ ἀνάθεμα· ὅτε κατὰ τῶν ἐνόχων τῆς ἀσε-

Epiſt. 115.

Ignatio Metrop. Claudiopolitano

ERat olim terribile anathema, & fugiendum; nempe cùm à veritatis præconibus,

conibus, contra reos & improbos ferebatur; ex quo verò audax & impudens Alaſtorum quorundam veſania, contra leges omnes divinas, humanas; contra omnem rationem Græcam, barbaram, ipſorum anathema in propugnatores Orthodoxæ pietatis jaciat inſolenter, & furores barbaricos, eccleſiaſticas tranſgreſſiones magna contentione habendas contendunt; è veſtigio illud formidandum, & omnium ſuppliciorum extremum, in fabulam & ludibrium evaſit: potiùs viri pii illud exoptaverint; non enim ſententia per audaciſſimos veritatis hoſtes lata pœnas ſaltem eccleſiaſticas formidabiles facit, ſed reatus eorum in quos intorquentur. Quòd ſi innocens quis fuerit, ridendas illorum pœnas propinat, & in ipſorummet judicium mutat, illi autem quem mulctârunt coronam immarceſſibilem, & immortalem gloriam pro ſuppliciis procurat. Quocirca quiſque pius & ſanctus vir mille modis optaverit, potiùs ab iis qui à Chriſto alieni ſunt contumeliis affici, & anathemate feriri, quàm cum ſplendore & applauſu de ipſorum impietatibus participare, qui Chriſto odioſi, & Deo inviſi ſunt.

Epiſt. 116.

Michaeli Mitylenes Metropolitæ.

QUemadmodum diſcipulos Domini noſtri Judæorum Chriſtioſorum Synedrium è Synagogis ejicientes, illos eo facto, magis Domino dedêre copulatos, at ſeipſos penitus à cœleſti myſtagogia & regno cœlorum alienos reddidere. Ad eundem modum & nunc Judæorum imitatores Apoſtolorum zelotas nos è Synagogis ejicientes, eo facto divinis illis, & verbi incarnati ſpectatoribus nos magis conjunctos adunierunt; ſiquidem communes paſsiones, exactiſsimam vitæ & fidei conjunctionem operantur; ſemet autem ipſos ab eorum doctrina, & orthodoxa noſtra fide, miſerum & miſerandum in modum abſciderunt; & cùm ſeparati ſunt omnino à Chriſtianorum nomine & politia, in Judæorum quos zelo imitantur, oppoſitionem contra Chriſtum, & homicidii pollutionem abrepti exciderunt.

βείας, ὑπὸ τῶν τῆς εὐσεβείας κηρύκων, ἐφέρετο· ἀφ' οὗ δὲ ἡ τολμηρὰ καὶ ἀναίσχυντος τῶν ἀλαστόρων ἀπόνοια, παρὰ πάντα θεσμὸν θεῖόν τε καὶ ἀνθρώπινον, καὶ παρὰ πάντα λόγον Ἑλληνικόν τε καὶ βάρβαρον, τὸ οἰκεῖον ἀνάθεμα κατὰ τῶν προμάχων τῆς ὀρθοδοξίας ἀναστρέφειν ἐκφρυάξατο, καὶ τὴν βαρβαρικὴν μανίαν ἐκκλησιαστικὴν παρανομίαν ἐφιλονείκησαν ἀπεργάσασθαι, αὐτίκα καὶ τὸ φρικτὸν ἐκεῖνο καὶ ποινῆς ἁπάσης πέρας ἔσχατον, εἰς μύθους καὶ παίγνια μεταπέπτωκε· μᾶλλον δὲ, τοῖς εὐσεβέσι καὶ αἱρετὸν παρεσκεύασται· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἡ πάντολμος τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας γνώμη, τὰς ποινὰς, καὶ μάλιστα τὰς ἐκκλησιαστικὰς, ποιεῖ φοβερὰς, ἀλλὰ τῶν παθόντων τὸ ὑπεύθυνον, ὡς τό γε ἀνεύθυνον καὶ εἰς χλεύην τὰς ἐκείνων τιμωρίας τρέπει, καὶ κατ' ἐκείνων τὸ δικαίωμα τῆς τιμωρίας ἀναστρέφει, καὶ τῷ ὑπ' αὐτῶν τιμωρουμένῳ στεφάνους ἀκηράτους, καὶ ἀθάνατον δόξαν, ἀντὶ ποινῆς, ἀπεργάζεται· διὸ καὶ ἕκαστος τῶν εὐσεβῶν καὶ ἁγίων, ὑπ' αὐτῶν ἠλλοτριωμένων Χριστοῦ, μυριάκις αἱρεῖται προπηλακίζεσθαι, καὶ ἀναθεματίζεσθαι ἢ τοῖς αὐτῶν μισοχρίστοις καὶ λαμπρᾶς τῆς εὐφημίας κοινωνῆσαι πονηρεύμασιν.

θεοστυγέσιν

Ἐπιστ. ρις´.

Μιχαὴλ Μητροπολίτῃ Μιτυλήνης.

Ὥσπερ τοὺς τοῦ δεσπότου μαθητὰς τὸ μισόχριστον τῶν Ἰουδαίων συνέδριον ἀποσυναγώγους ποιήσαντες, ἐκείνους μὲν μᾶλλον τῷ διδασκάλῳ καὶ δεσπότῃ προσῳκείωσαν, ἑαυτοὺς δὲ τέλεον καὶ τῆς θείας μυσταγωγίας, καὶ τῆς οὐρανῶν βασιλείας ἠλλοτρίωσαν. Οὕτω καὶ νῦν οἱ τῶν Ἰουδαίων μιμηταὶ, τοὺς τῶν ἀποστόλων ζηλωτὰς, ἀποσυναγώγους ποιήσαντες, ἡμᾶς μὲν τοῖς θεσπεσίοις ἐκείνοις καὶ αὐτόπταις τοῦ λόγου, συνῆψάν τε μᾶλλον καὶ συνεκόλλησαν· ἡ γὰρ κοινωνία τῶν παθῶν ἀκριβεστέραν ποιεῖται τὴν ἐν βίῳ καὶ πίστει συνάφειαν· ἑαυτοὺς δὲ καὶ τῆς ἐκείνων διδασκαλίας, καὶ τῆς ἡμετέρας ὀρθοδοξίας, ἐλεεινῶς τε καὶ ἀθλίως ἐναπέτεμον· καὶ τῆς χριστιανῶν ὅλως καὶ κλήσεως καὶ πολιτείας τὴν ἑαυτῶν μοῖραν διχάσαντες, εἰς τὴν τῶν Ἰουδαίων, οὓς παρεζήλωσαν, καὶ χριστομαχίαν καὶ μιαιφονίαν φερόμενοι ἐκπεπτώκασιν

Ἐπισ. ριζ'.

Θεοδοσίῳ μονάζοντι καὶ ἡσυχαστῇ.

Τί θαυμάζεις εἰ προκάθηνται μὲν ἐξοφρυωμένοι τὸ ἀνίερον, παρείστατο δὲ τῶν ἀρχιερέων Θεοῦ τὸ ἐπίσημον, καὶ κρίνειν μὲν ἐλέγετο τὸ κατάκριτον, κατεδικάζετο δὲ ξίφεσι περιτειχισμένον, ὑπὲρ τοῦ μηδὲ φωνὴν ἀφεῖναι, τὸ ἀνεύθυνον· ἔχεις γὰρ πολλὰ καὶ νέα καὶ παλαιὰ παραδείγματα. Ἄνας καὶ Καϊάφας καὶ Πίλατος ἐδίκαζον, καὶ Ἰησοῦς, ὁ ἐμὸς δεσπότης καὶ θεὸς, καὶ κοινὸς ἁπάντων κριτὴς, παρίστατο ἐταζόμενος. Στέφανος ὁ καλλίνικος, καὶ πρῶτος τῶν Χριστοῦ μαρτύρων παρείστατο, καὶ τὸ τῆς μιαιφονίας συνέδριον, λίθοις θεολογοῦντα τὸν ἀθλητὴν κατεχώννυον. Ἰάκωβος ὁ πρῶτος ἀρχιερέων, καὶ δεσποτικῇ χειρὶ τὸ ἱερὸν χρίσμα καὶ τὴν ἐφορείαν Ἱεροσολύμων λαχὼν, παρειστήκει· καὶ Ἄνανος ὁ ἐκ Σαδδουκαίων, ἐκρότει συνέδριον, καὶ θάνατος ἦν εὐθὺς τῷ δικαίῳ τῶν παρανομούντων τὸ ψήφισμα. Παῦλος πάλιν ὁ μέγας καὶ λαμπρὸς τῆς οἰκουμένης κήρυξ παρείστατο, καὶ Ἀνανίας, ὁ καθάπερ τοῖς χρόνοις Ἀνάνου πρότερος, οὕτω καὶ τοῖς τρόποις οὐ δεύτερος, τὸ τῆς ἀληθείας στόμα προσέταττε τύπτεσθαι· ἀλλὰ Παύλου μνησθεὶς, πολλῶν τοιούτων εὑρήσεις συνεδρίων ἀπαρίθμησιν. Τί δὲ δεῖ καὶ κατ' ἄνδρα λέγειν; πᾶσα τῶν διωκτῶν καὶ τυράννων, ἡ κατὰ τῶν ὁμολογητῶν Χριστοῦ καὶ μαρτύρων, ὠμότης καὶ ἀπόνοια, ὑπάρξει σοι τοῦ λαμπροῦ τούτου συνεδρίου, παραδείγματα. ἐν ἅπασι γὰρ ἐκείνοις δῆλον, ὡς, οἱ μὲν οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις θανεῖν ἄξιοι μετὰ σοβαροῦ τοῦ φρονήματος προεκάθηντο, νομοθετῶν καὶ κριτῶν περιβεβλημένοι ὄνομα· ὧν δ' οὐκ ἦν ἄξιος οὐδ' αὐτὸς ὁ κόσμος, παρεστῶτες τὴν ἐπὶ θανάτῳ κατεκρίνοντο. Μηκέτι οὖν * ἐκπλήττου τοῖς τετολμημένοις, μηδὲ τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἀνοχὴν τοῦ θεοῦ καὶ μακροθυμίαν ἐγκατάλειψιν αὐτοῦ νόμιζε τῶν ἀνθρωπίνων. Οὐ γὰρ εἰς

* ἐκπλήττε.

Epiſt. 117.

Theodoſio Monacho & Anachoretæ.

Quorſum miraris ſi profani cum ſupercilio præſident, glorioſi autem Antiſtites Dei adſtent? quid, quòd judicium exercent judicio damnati, culpâ vacui judicio ſiſtantur, gladiis circumvallati, itâ ut ne vocem emittere audeant? ſed hujuſcemodi ſuppetunt multa, & vetera, & novitia exempla. Annas, Caiaphas, & Pilatus ſedentes pro Tribunali judicabant, adſtabat meus Dominus Deus, & communis olim omnium futurus judex examini ſubjectus. Stephanus ille Martyrii lemniſcis & adoreâ glorioſus, pro tribunali ſtetit, & Concilium homicidarum, athletam illum de Chriſti divinitate concionantem lapidibus obruerunt. Jacobus ille princeps Epiſcoporum, quique de manu Domini unctionem ſacram, & Hieroſolymitanum Præſulatum accepit, pro Tribunali ſtetit; & Ananias Sadducæus conſeſſum congregavit, à quo mors decernebatur continuò contra virum juſtum quaſi Legis tranſgreſſorem. Paulus ille magnus & illuſtris totius orbis præco aſtitit, & Ananias qui tempore ut præceſſit Anano, ita moribus illi ſecundus haud extitit, veritatis os illud pugnis cædi jubebat: Pauli autem ubi injecta eſt mentio, ſimul multa ejuſmodi Concilia in numerato, repræſentabantur. Quid viritim ſingulos percenſere opus? crudelitas & furor ille inſanus perſecutorum & tyrannorum quorumcunq; contra Chriſti Martyres & Confeſſores, illuſtrem tibi præclari iſtius Concilii repræſentationem dabunt. Patet enim quòd in illis homines non unâ, aut ſimplici tantùm morte digni, ſed multiplici, cum ſupercilioſa quadam gravitate pro Tribunali conſederint, Legiſlatorum & Judicum nomen induti; & illi, quibus mundus haud dignus fuit, adſtiterint capitali ſententiâ damnati. Noli igitur rebus geſtis nimis vehementer percuti, ſed nec Dei patientiam, & longanimitatem in iis tolerandis ſic interpretare, quaſi rerum humanarum eſſet derelictio: neque enim per hæc tempora

tempora Divina providentia rebus præeſſe, aut eas procurare deſtitit; nam qui poterit illud fieri; ſed ità eſt, Diſpenſatio divina res noſtras ſapienter, & ineffabili modo ſupra captum humanum optimum & mirandum in modum dirigit.

ἀνεπιστάτητον καὶ ἀπρονόητον νῦν (πόθεν) τὰ τῆς προνοίας παρεῖδεν· ἀεὶ δὲ τὰ ἡμέτερα, σοφῇ τινὶ καὶ ἀπορρήτῳ καὶ ὑπὲρ νοῦν, ἐπὶ τὸ ἄριστόν τε καὶ θαυμασιώτατον, μεθοδεύεσθαι οἰκονομίᾳ.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

NOTÆ.

HAc & ſequenti epiſtola, quæ nonnihil intumeſcit, perſequitur morem procedendi in VIIIa Synodo, ut appellat Baronius, per Baſilium Macedonem Imperatorem contra Photium, συγκροτηθείσης; in qua depoſitus erat, eò quòd regicidam nequiſſimum, Domini ſui & patroni Michaelis tertii interfectorem, à communione propelleret. Synodus erat Latrocinalis, nec à Græcis ipſis approbata vel agnita: quam non contradicentibus Romanis, Marcus Epheſius ſeſſ. VIa. in Concilio Florentino jugulavit, quicquid blaterant apud Binium. Huic Synodo præſidentes non immeritò comparat Photius cum Anna, Caipha, Pilato, &c. qui Dominum & Servatorem noſtrum, Stephanum Protomartyrem, Jacobum, Paulum, pro Tribunali ſedentes morti adjudicârunt: quòd verò Jacobum appellat πρῶτον ἀρχιερέα, cúmque δεσποτικῇ χειρὶ conſecratum in Epiſcopatum Hieroſolymitanum; imprimis, non de Jacobo Zebedæi intelligendum, ſed de illo, qui Frater Domini vocabatur, de quo Nicephor. lib. 2. cap. 38. ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου ἐκλήθη, καὶ τὴν Ἱεροσολύμων ἐκκλησίαν πρῶτος παρὰ τοῦ σωτῆρος χειρὶ ἐγχειρισθεὶς, ὡς δέ τινες καὶ παρὰ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ ὕστερον. ſed non omnibus: ità enim Hegeſippus lib. 5. cap. 3 narrat, referente eodem Nicephoro, Jacobum iſtum à Petro, Johanne, & Jacobo altero electum: ſed reverà, quod ab eodem Nicephoro ex eodem Hegeſippo proditur, à Chriſto, nequaquam αὐτοχειρὶ, quaſi de cœlo deſcendente, ſed per Apoſtolos Chriſto dirigente, Eccleſiam regendam accepit, cum ipſis unà. διαδέχεται τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τῶν Ἀποστόλων ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου Ἰάκωβος. Ἄνανος ὁ ἐκ Σαδδουκαίων] Dictus Ananus ſecundus: filius erat Anani prioris, illius nempe qui Annas in Evangelio dicitur: qui apud Nicephorum lib. 2. cap. 4. perperam confunditur cum Anania, quos rectè diſtinguit Photius. erat enim Ananias alius ab Anano, & illo poſterior: meminit Joſephus Anani, non tantùm in Catalogo, ſed etiam XXa Antiquitatum in Albini rebus. Πέμπει δὲ Καῖσαρ Ἀλβῖνον εἰς Ἰουδαίαν ἔπαρχον Φήστου τεθνηκότος· τὴν παράδοσιν ὁ δὲ νεώτερος Ἄνανος, ὃν τὴν ἀρχιερωσύνην εἰπομεν παρειληφέναι, θρασὺς ἦν τὸν τρόπον καὶ τολμητὴς διαφερόντως· αἵρεσιν δὲ τὴν Σαδδουκαίων μετῄει, οἵπερ εἰσὶ περὶ τὰς κρίσεις ὠμοὶ παρὰ πάντας τοὺς Ἰουδαίους. Præclaram verò nobis Synodum hanc proponit in qua ὁ ἐπὶ θανάτῳ vel innocentiſſimis κατακρίνουσι. Huic geminum germanum, quod epiſtola ſequens narratur, Iſmaelitas non modò adfuiſſe, ſed etiam præfuiſſe illi præclaro Concilio; de quo, altum apud Baronium ſilentium: erant autem ab Ignatio, ad firmandas ſuas partes, ejectis veris Epiſcopis ſubintroducti. Statim legendum ξιφήρη στρατὸν, nam cum gladiis, & armati Synodo interfuerunt; & Photius, novo exemplo, vi armatæ ad dicendam cauſam Synodo ſiſtitur, militibus circumcluſæ. Τορὸν καὶ διωλύγιον] vehementi & penetranti clamore. Lucianus dixit, φωνὴ λαμπρὰ καὶ διωλύγιος τορά.

Epiſt. 118.

Eidem.

ENimverò, licet hucuſque non ſit audacter tentatum, & ſine exemplo ſit, ut Iſmaelitarum atheorum Legati & adminiſtri in Archiepiſcopos refingantur, & ut Patriarchalibus prærogativis exornentur, & admirandi ipſorum concilii præſides fiant; Noli tamen ut hoſpes hac in re verſari diutiùs; reſpondet enim cæteris ipſorum audaciis; ſciebántque ſacerdotii gratiam, & ipſis & illis ex æquo factam, competere: non erant facilè profani illi inveniendi, qui alterius Concilii conſeſſum adimplerent; nec iſti cùm eſſent Apoſtoli eorum, qui Chriſtum oderant, fieri poterant principes, & Coryphæi aliorum ab ipſis quorumcunque. Ecquí enim alii ad eorum partes accederent, contra tot, tales, tantos Dei Antiſtites & Sacerdotes, & eorum furorem imitarentur, niſi barbarorum Chriſtum & Deum oppugnantium Mi-

Ἐπιστ. ριή.

Τῷ αὐτῷ.

ἈΛλὰ γὰρ, εἰ καὶ μέχρι νῦν οὐ τετόλμηται, οὐδ' ἔστιν * ἔχοι παράδειγμα, * ἔχειν
Ἰσμαηλιτῶν ἀθέων πρέσβεις καὶ ὑπηρέτας, εἰς ἀρχιερατικοὺς ἄνδρας μεταπλάσαι, καὶ πατριαρχικὰ τούτοις προνόμια περιθεῖναι, καὶ τοῦ θαυμασίου αὐτῶν συνεδρίου κορυφαίους ἀποφῆναι· ἀλλ' οὖν μηδὲ τοῦτό σε ξενιζέτω· ἀκόλουθόν τε γὰρ ταῖς ἄλλαις αὐτῶν τόλμαις· καὶ ᾔδεσαν τῆς ἱερωσύνης τὴν χάριν, αὐτοῖς τε κἀκείνοις ἐξ ἴσου, ἀνῆχθαι· οὔτε οὖν τούτους ἦν εὑρεῖν, ἀνιέρους γεγονότας, ἑτέρου συνεδρίου πλήρωμα γενέσθαι· οὔτε ἐκείνους μισοχρίστων ἀποστόλους ὄντας, ἄλλων τινῶν κορυφαίους καὶ ἐξάρχους, εἰ μὴ τούτων ἀναῤῥηθῆναι. Τίνες δ' ἂν αὐτοῖς καὶ συνῆλθον, κατὰ τοσούτων καὶ τηλικούτων ἀρχιερέων Θεοῦ καὶ ἱερέων συνεκμανῆναι, εἰ μὴ θεομάχων βαρβάρων καὶ ὑπηρέται, καὶ θρέμματα, καὶ γεννήματα,

τὸ

τὸ δὲ κριτήριον μετὰ καὶ σύνοδον τὴν μιξοβάρβαρον αὐτῶν ἔνεδραν ἀποκαλέσαι· εἶτα δὲ μήτε μάρτυρας ποθὲν τινος ἀδικήματος, μή τι * κατηγόρους παραστῆσαι, ἀλλὰ μηδὲ κατηγορίαν τινὰ προσεσκευὴν ἐξισχῦσαι, καί τοι τῶν ἄνω κάτω γινομένων μήτε μὴν ὅλως τι ἀνιπάσασθαι· * εἰ τὸ δέ τι γέγονεν, * εἰ μὴ τό δε; * ξηφήρηλαι στρατὸν παραστῆσαι, τὸν θάνατον τοῖς ἀθληταῖς ἀνασείοντας, ὥστε μηδὲ φωνὴν ἀφεῖναι· καὶ τὴν στάσιν αὐτοῖς ἐφ' ὅλαις ἓξ καὶ ἐννέα ὥραις, διὰ κόρον οὐκ ἔχοντας ἐνασελγαίνειν καὶ τρυφᾶν. αὐτῶν ταῖς ὕβρεσι, παρατεῖναι μακρᾶς ἄλλης τερατείας ἐπιδεικνυμένης, καὶ δραμάτων, ὥσπερ ἐπὶ σκηνῆς, ἄλλων ἐπ' ἄλλοις τῶν βαρβαρικῶν καὶ βλασφήμων γραμμάτων ἐπεισιόντων. Ἐπὶ δὲ τούτοις, τὸ θέατρον λύοντας ὀψὲ καὶ μόλις, τῶν ἀνθρωπίνων μὲν ὅλως οὐδέν, κἂν γοῦν ἐν σχήματι, μήτε πράξαι μήτε φθέγξασθαι· ὥσπερ δὲ κορυβαντιῶντας καὶ βεβακχευμένους τορόν τι καὶ διωλύγιον ἀνακράξαι, Ὡς ἡμεῖς οὐ κρινεῖν συνήλθομεν, οὔτε κρινόμεν ὑμᾶς· ἤδη γὰρ κατεκρίναμεν· καὶ δέον στέργειν τὴν καθαίρεσιν. Τοῦτο δὴ ὃ. τοῦτο τὸ ἄθεον καὶ ἀναίσχυντον καὶ ἀνιστόρητον τόλμημα, εἰ καὶ πάσας Ἰουδαίων τόλμας, ὅσας ἥλιος ἐπεῖδε καὶ σελήνη συνέκρυψεν, ἀπεκρύψατο· καὶ τῶν ἀθεότητα νενοσηκότων Ἑλλήνων τὸ ἀναιδὲς ὑπερέσχε καὶ παρανόμων, καὶ βαρβάρων ὅποι γῆς εἰσὶ τὸ μανικὸν ὑπερεβάλλετο καὶ ἐμβρόντητον· ἀλλ' οὖν μηδὲν τούτῳ καταπεπληγμένος ἔσο, μηδὲ τῶν θείων καὶ σοφῶν κριμάτων ἀλόγιστός τις τοῖς λογισμοῖς συμπαρασυρέσθω μῶμος· ὡς ἔγωγε, τοσούτῳ δέω τούτοις ἐκπεπλῆχθαι, καὶ σὺ μετ' ὀλίγον οἶδα συνήσεις· ὅτι τοὐναντίον, εἰ καὶ παράδοξόν τισι δόξω λέγειν, ἐκ τούτων μάλιστα τῆς θείας καὶ ὑπερφυοῦς προνοίας ἀλάθητόν τι καὶ πανεπίσκοπον ἐνεργεστάταις ὁρῶ μαρτυρίαις. Πῶς δὴ καὶ τίνα τρόπον; ὅτι τῆς κρατούσης, κατὰ τῶν πιστῶν, ὀργῆς, ἀνθ' ὧν αἱμάτων καθαρὰς καὶ γλώσσας καὶ γνώμας ἐφύλαξαν, οὕτω μέγα καὶ βαρὺ πνεούσης, καὶ τῆς μὲν ἀλη-

* κατηγόρων.
* ἦν.
* ἄν.
* ξιφήρη.

nistri, alumni, ſoboles. Judicialem porrò ſive Synodalem conſeſſum eorum, barbaris immixtum, inſidiis occultandis locum appellare licet; cùm non teſtes injuriæ illatæ nec accuſatores producere poſſunt, utcunque res ſúſque déque agebantur, ſed nec aliquid culpare quod certò conſtabat factum eſſe. Quid autem ulteriùs fiebat? certè gladiis armatus ſtabat exercitus, mortem intentans in circuitu vocatis in judicium, qui interea nec hiſcere nec vocem efferre audebant; quo ſtatu, ad ſex aut novem etiam horas circumſepientes, nullâ ſatietate tenebantur inſoleſcendi laſciviendíque, quin contumeliis perpetuò inceſſerent. Interea prodigiosè multa oſtendebantur, tanquam in ſcena peragebantur actus, barbaræ & blaſphemæ legebantur Epiſtolæ. His ità expeditis, tardiùs tandem Theatrum dimiſerunt, nihil humanitùs, licet id prætendebant, nec actu nec voce facientes; ſed Corybantum more & bacchantium fortiter & inconſonè eboabant, ſcilicet, Nos huc non acceſſimus, ut hanc cauſam cognoſceremus: ſed nec de vobis judicium fecimus; condemnavimus enim jampridem, & illâ condemnatione ſitis contenti. Hoc itaque, hoc inquam impium impudens nullâ hiſtoriâ memoratum facinus, Judaicas omnes audactet perpetratas nequitias, quas Sol vel vidit, vel abſcondit Luna, ſilentio involvit: ſed & Paganorum Atheiſmos & impudentiam exceſſit, exlegum & barbarorum quotquot ubique gentium ſunt furores & inſanias poſt ſe reliquit; noli tamen iſtis conſternari, nec de ſapientibus divinis judiciis animum tuum irrationabilis ſubeat cogitatio, vel obmurmuratio; longè ego abſum ut iſtis percutiar; & tu, non dubito, deinceps ità affectus eris. Ex adverſo, ego potiùs, licèt paradoxum videro quibuſdam dicere, ab iſtis ità geſtis, divinæ & naturam tranſcendentis providentiæ inexplicabilem, & omnia permanentem curam, ex priſciſſimis teſtimoniis confirmatam video. Quomodo autem? Nimirum cùm eorum qui cum imperio ſunt, iracundia adeò graviter & in immenſum inflammetur contra fideles, eò quod à ſanguine puras linguas & men-

tes

tes conſervârint: cúmque veritas tot modis injuriâ afficiatur: mendacium ſplendido cultu proſtet: cúmque impia audacia omnem actum, verbum, motum acerbiùs exagitet; homines pii his viſis ſoli ingemiſcant, & ad judicii oculum, Lumina manúſque extendant: Cúmque alii Sycophantas adeant ut accommodent teſtimonium; multi poteſtatibus gratificari cupiant & ad placitum obſecundari; timor non unicus, nec mors ſingularis intentetur iis circumfuſus,qui pro veritate proloqui cupiunt: cùm tot ut illi audeant,& ad hæc plura, tolerentur; cùm hi non habeant vel literam ſcribendi facultatem conceſſam,aut ſi ſcripſerint exhibendi;cùm nemo teſtis cujuſcunque criminis in ſanctos producatur, cùm nec barbarici judicii forma & proceſſus obſervetur, ſed tam pudendum in modum & ridiculè, tam ſine pudore, & modeſtia diſſolvatur, Quomodo non manifeſtiſſimas demonſtrationes inde deducemus, & inexpreſſiſſimis & indubiis teſtimoniis arripiemus commendatam illam divinam providentiam, quæ univerſa amplectitur cum ſapientia; quódque illi adſit ſemper, licèt ſe latenter exerat, & humanam mentem non afficiat, unà tamen procedens ultrix juſtitia, quæ ſupplicium eroget in injuſtos, vindex adſit, & auxiliatrix injuriâ affectis. Per hanc ſuam providentiam, Deus etiam contumelioſos illos, utcunque videantur ſplendidati exercere Tyrannidem & ab omnibus obſervati, pudore ſupplevit & dedecore:certaminibus expoſitos, licèt omnia extrema pati adjudicatos,gaudio replevit & exultatione, & omnium linguarum applauſionibus continuis, veluti Coronis immarceſſibilibus exornavit; & illis quidem propter ea quæ impiè perpetrârunt, ab iſtis primitias quaſdam apparat ſupplicii inferendi, & miſeriæ aliquando inconſolabiliter ſubeundæ in futuro ſæculo, quaſi proœmia quædam ſtruit. Iſtis autem certaminis parat proœmia,& pignus quoddam depoſitúmque diſponit retributionum in cœlis indicendarum, & felicitatis æternæ ac multùm deſideratæ. Habes ità opinor perſpicuè, ità ut nihil varius omnino dubites, admirandæ & naturam excedentis pro-

θείας πᾶσι τρόποις ἐπηρεαζομένης, τοῦ ψεύδους δὲ λαμπρῶς παῤῥησιαζομένου· καὶ τῆς μὲν ἀσεβοῦς τόλμης πᾶσαν πρᾶξιν καὶ λόγον καὶ κίνημα πικρῶς πολυπραγμονούσης, τῶν εὐσεβῶν δὲ τοῖς ὁρωμένοις μόνον ἐπιστεναζόντων, καὶ πρὸς τὸν τῆς δίκης ὀφθαλμὸν ὄμμα τε καὶ χεῖρας ἀνατεινόντων· καὶ τῶν μὲν συκοφάντας καὶ μάρτυρας προσεργαζομένων, πολλῶν δὲ ζητούντων τῇ δυναστείᾳ χαρίσασθαι καὶ καθ᾽ ἡδονὴν ὑπηρετῆσαι, πλείονος δὲ φόβου καὶ θανάτου, κατὰ πάντων τῶν ὑπὲρ ἀληθείας λέγειν τι βουλομένων, ἐπικεχυμένου· τοῦ δὲ γοῦν τοσούτων αὐτοῖς, καὶ πολλῷ πλειόνων πλεονεκτημάτων συγκεχωρημένων, ἐξαπορῆσαι μὲν ὅλως γράψασθαί τινα γραφὴν, ἐξαπορῆσαι δὲ γραφόμενον παρασχεῖν· καὶ μήτε τινὸς ἐπικλήματος κατὰ μηδενὸς τῶν ἁγίων μάρτυρα παραστῆσαι, ἀλλὰ μηδὲ βαρβαρικοῦ κριτηρίου μηδὲ σχῆμα ἰσχῦσαι φυλάξαι, ἀλλ᾽ οὕτως αἰσχρῶς τε καὶ καταγελάστως, καὶ πλήρη ἀσχημοσύνης καὶ αἰσχύνης ἀπαλλάξαι, πῶς οὐκ ἔστιν ἐναργεστάταις καὶ ἀναμφιλέκτοις πίστεσι λαβεῖν τῆς πάντα σοφῶς περιεπούσης προνοίας τὰς ἀποδείξεις, καὶ ὅτι ἐστὶν ἀεὶ, * καὶ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν πολλάκις ὑπολανθάνῃ, συμπαροῦσα τις αὐτῇ τιμωρὸς δίκη, κολάζουσα μὲν τοὺς ἀδικοῦντας, τιμωροῦσα δὲ καὶ ἐπίκουρος τοῖς ἀδικουμένοις οὖσα. Δι᾽ ἧς καὶ νῦν τοὺς μὲν ὑβριστὰς, καίτοι δόξαντας λαμπροὺς ἐν τῷ τυραννεῖν καὶ περιβλέπτους, αἰσχύνης καὶ ἀτιμίας ἐπλήρωσε· τοὺς δὲ ἀθλητὰς, καίτοι τὰ ἔσχατα πάσχειν νομισθέντας, χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης ἐνέπλησε, καὶ γλώσσης ἁπάσης διηνεκέσιν εὐφημίαις, οἷα δὴ στεφάνοις ἀμαραντίνοις, ἐκόσμησε· τοὺς μὲν τῶν ἀνοσίως αὐτοῖς τετολμημένων ἐκ τούτων ἀπαρχομένη τὰς τιμωρίας εἰσπράττεσθαι, καὶ προοιμιαζομένη τὴν ἐκεῖθεν αὐτοῖς ἀπαραίτητον ἀθλιότητα· τοὺς δὲ τῶν ἄθλων ἀμειβομένη, καὶ ὥσπερ ἀῤῥαβῶνά τινα κατατιθεμένη τῶν ἐκεῖθεν ἀῤῥήτων ἐπάθλων, καὶ τῆς πολυεράστου καὶ ἀϊδίου μακαριότητος. Ἔχεις, οἶμαι, τρανῶς καὶ οὐδὲν ἐπιδιστάζων τῆς θαυμασίας τε καὶ ὑπερφυοῦς

* Ισ. κἂν

προνοίας τὸ ἀλάθητόν τε καὶ πανεπίσκοπον· καὶ ὅτι κἂν τοῖς δοκοῦσι παραλογωτάτοις, ἀπορρήτῳ τινὶ καὶ ἀπειροδυνάμῳ κράτει καὶ σοφίᾳ τὰ δίκαια αὐτῆς καὶ ἀῤῥεπῆ συνεπιζεύγνυσα φυλάττει ζυγὰ, εἱρμόν τινα θεῖον ἐν αὐτοῖς, καὶ τάξιν ἀρίστην καὶ καλλίστην ἐνιεῖσα, εἰ καὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις λογισμοῖς διὰ βάθος κριμάτων ἀνεξιχνίαστοι, καὶ σοφίας ἀδιεξίτητον πέλαγος, οὐκ ἀεὶ πέφυκε γίνεσθαι ἐφικτά.

Ἐπιστ. ριθ.

Ἀκακίῳ Μοναχῷ καὶ ἰατρῷ.

ΕΙ μὲν μηδέποτε γέγονας καθαρὸς λογισμῶν ἀκαθάρτων, καινόν τι λέγεις, καὶ οὐ μὴ ἐστὶν εὑρεῖν δάκρυον ἐξισῶσαι. Εἰ δὲ γέγονας· γέγονας δὲ πάντως· (οὐ γὰρ οὐράνιον τὸ μηδέποτε καθαρεῦσαι) καὶ οὐκ ἂν οὐδ᾽ εἰς ἔρωτα νῦν τῆς καθαρότητος, εἰ μὴ ταύτης πεῖραν ἔλαβες, ἦλθες· οὐδ᾽ ἂν εἰ μὴ ἀπηλλάγης, κἂν ἐπὶ ποσὸν, ἐκείνου τοῦ ῥύπου, διέβλεψας ἂν ἐπιζητῆσαι * δζότυ ἄν τις καθαρὸν ἑαυτὸν συντηρήσῃ· ἐπεὶ δέ ποτε γέγονας, ᾧ τρόπῳ γεγένησαι, τῷ αὐτῷ τούτῳ καὶ διατηρεῖν σεαυτὸν ἐν τῇ καθαρότητι, διαγωνίσθητι. προσευχή σοι τούτου πρόξενος, κἂν ἐπ᾽ ὀλίγον κατέσῃ παρατείνειν ταύτην· Παῦλος ὁ θεῖος πρὸ ἡμῶν σοι τὴν παραίνεσιν εἰσηγεῖται, ἀδιαλείπτως, λέγων, προσεύχεσθε. Ἀλλ᾽ ἐγκρατείας τὸ δῶρον ἔχου [ταύτης] ἐπιμελέστερον· φύσει γὰρ αὐτῇ καὶ κράτος ἄμαχον πρόσεστι πρὸς τὰ τοιαῦτα τῶν παθημάτων. ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἐλέῳ πενομένων ἀφίκετο, μὴ ἀφίστασο τῆς ἐλεημοσύνης· μεγάλην γὰρ ἀνάπτει λαμπάδα τὸ ἱερὸν * ἔλεον τοῦτο, καὶ μερίζει τὰς ἐνεργείας, καὶ ταῖς μὲν φλέγει τὰ πάθη, ταῖς δὲ φωτίζει καὶ κατευθύνει πρὸς τὸν τῆς ἀρετῆς δρόμον τὰ διαβήματα. Ἀλλ᾽ ὅτι ἀφῆκας τοῖς δόξασιν εἰς σὲ πεπλημμεληκέναι εἰ μὲν δυνατὸν μηδ᾽ ὀργίζου. Εἰ δ᾽ ἐξέπεσας· ἀλλ᾽ οὖν ἀεὶ πρὸ δυσμῶν ἡλίου εἰς σεαυτὸν * ἀνιὼν ὅλως γίνου τῆς συγγνώμης· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, δι᾽ οὗ σοι ἐν βρα-

* μαθεῖν.
* ἐλαίου.
* ἑαυτόν.

videntiæ inobliviofum, & omniſcium; quæ ipſa, etiam in rebus, ab omni ratione quæ videntur alieniſſimæ, abſcondita quadam vi, & poteſtate ineluctabili, ſapienter juſtitiam & incommutabilitatem ſuam copulat, & libræ pondera juſta ſtatuminat, & divinam quandam ſeriem, & concatinationem in rebus optimam, ordinem & pulcherrimum immittens, licèt hominum ratiociniis propter judiciorum profunditatem inperveſtigabilem, & ob pelagus non adeundum, non ſemper ut obvia arripienda.

Epiſt. 119.

Acacio Monacho, & Medico.

SI neutiquam aliquando ab impuris cogitationibus purus extitiſti, prorſus novum eſt quod ais, nec lachrymæ exprimendæ quæ adæquent. Quòd ſi fueris aliquando mundus, & certe fuiſti; (neque enim cœleſtibus convenit nunquam mundari) ſed nec in præſenti ullo puritatis amore tenerere, ſi non illius aliquando experientiam haberes; & certè ſi non expeditus fuiſſes, ſaltem aliqua ex parte, ab illis ſordibus, haud circumſpexiſſes quomodo ſe purum quis conſervaret; at cùm mundus factus fueris, eo modo quo ità factus exiſtis, eo te ut conſerves mundum operam dato. Oratio hoc tibi ſubminiſtrabit, modò illam ad tempus aliquod extenderis. Paulus ille divinus, me prior, tibi exhortationem ſuggerat, ubi ait, *Indeſinenter orate*: ſed & abſtinentiæ donum cum ſumma cuſtodito curâ: naturaliter enim accedit vis & potentia irreſiſtibilis ad ejuſmodi paſſiones retundendas: ſed & ad miſericordiam erga indigentes accedito, nec ab illa velis reſilire: ſacrum quippe oleum iſtud facem accendit luculentam, operationes ſuas dividendo; nam per quaſdam incenſas conſumit paſſiones; per alias illuminat & dirigit in virtutis curſu greſſus. Erga illos, qui videntur in re deliquiſſe, ſi potes, noli commoveri: ſin in iram prolabaris, nihilominus ante ſolis occaſum in te reverſus abſolutè concede veniam ut ſimpliciter dicam, unde tibi accidit, ut quàm expeditè mundatus fueris,

ris, inde omni modo decet indagare, nec abſiſtere à vitæ puritate: alioquin non continget facilè quietem à moleſtiis adipiſci, ſed aut per aliquid è ſupradictis: aut etiam aliqua: ſi non per omnia ſimul conjuncta.

χει καθαρεῦσαι προσήκοντο, ἀλλὰ τούτου θηρεύειν ἀεὶ μὴ ἀποστῇς καὶ τὴν περὶ βίου καθαρότητα. ἄλλως γὰρ ἄλλως οὐκ ἔστιν ὅλως ἄνεσιν εὑρεῖν τῶν ἐνοχλούντων, ἀλλ' ἢ διὰ τινὸς τῶν εἰρημένων ἢ πᾶσιν ἢ καὶ διὰ πάντων ἅμα.

Epiſt. 120.

Theophilo Præpoſito.

ODio habentes diligere, virtutis opus, & divinum; diligentes, humanum & vulgare; ſed diligentes odio proſequi haud eſt opinor belluarum. Ego re ipſa docui me te diligere; nec nunc primùm, ſed jamdudum, cùm in cæteris (ſed non ego ſoleo vel exprobare, vel enumerare gratias) tum vel maxime ſcribendo, alloquendo, adhortando, & quæ tibi conveniunt ſuggerendo. Sin tute diligentes odio habes, certè me, quod vides, in ſuperiorem gradum extuliſti; invenies autem, quod nolueris, & qui te ità tractabit.

Ἐπιστ. ρκ'.

Θεοφίλῳ Πραιποσίτῳ.

ΤΟ μὲν, ἀγαπᾶν τοὺς μισοῦντας, ἀρετῆς, καὶ θεῖον· τὸ δὲ, τοὺς ἀγαπῶντας, ἀνθρώπινον καὶ κοινόν· τὸ δὲ μισεῖν καὶ τοὺς ἀγαπῶντας, οὐδὲ θηρείων οἶμαι. Ἡμεῖς μὲν οὖν ἀγαπᾶν σε δι' ἔργων ἐνδεικνύμεθα οὐ νῦν, ἀλλὰ καὶ πάλαι. τά τε ἄλλα (οὐ γὰρ ἐμὸν ὥσπερ οὐδ' ὀνειδίζειν, οὕτως οὐδ' ἀριθμεῖν χάριτας) ἀλλὰ καὶ γράφοντες, καὶ προσαγορεύοντες, καὶ παραινοῦντες τὰ δέοντα. Εἰ δ' αὐτὸς ἀγαπῶντας ἐμίσησας, ἡμᾶς μὲν εἰς μείζονα βαθμὸν, ὡς ὁρᾷς, φέρων ἔστησας· εὑρήσεις δὲ καὶ σὺ τὸν σαυτοῦ ὡς εἴθε μὴ ὤφελες.

Epiſt. 121.

Heliæ Protoſpathario.

TEntationes tentantibus tentationes fiunt; non-tentantibus cauſant coronas & brabia.

Ἐπιστ. ρκα'.

Ἡλίᾳ πρωτοσπαθαρίῳ.

ΟΙ πειρασμοὶ πειραζομένων γίνονται πειρασμοί· μὴ πειραζομένων δὲ, στεφάνων καὶ βραβείων παραίτιοι.

Epiſt. 122.

Acacio Monacho & Medico.

MAgnum malum eſt opinio ſui, ſtultum enim hominem reddit, nec morbo patitur liberari, aut ſerò addiſcere quod in rem erit; imò loco inimicorum habendos ſuggerit, qui operam impendunt, ut ab errore retrahant & auxilientur: eos autem qui per adulationem morbum exulcerant & inſanabilem reddunt, familiares magìs reddit; Omni ope igitur operâque opinionem vita, inane præcipitium quippe eſt, omnémque obſtruit ſalutis aſcenſum.

Ἐπιστ. ρκβ'.

Ἀκακίῳ μοναχῷ καὶ ἰατρῷ.

ΜΕγα κακὸν ἡ δόκησις· ἄφρονα τὸν ἄνθρωπον ποιεῖ, οὐδ' ἀπαλλαγῆναι τοῦ πάθους ἐᾷ, οὐδὲ μεταμαθεῖν τὸ συνοῖσον· ἐχθροὺς ὁρᾶν ἀναπείθει τοὺς μεθέλκειν τῆς πλάνης καὶ βοηθεῖν ἐπιχειροῦντας· τοὺς δὲ φλεγμαίνοντας τὴν νόσον κολακείας καὶ ἀνίατον ποιοῦντας πλέον εἰσοικίζει. φεῦγε πάσῃ δυνάμει τὴν οἴησιν, κρημνὸς ἐπὶ βαθὺς πᾶσαν σωτηρίας ἄνοδον περιῃρημένος.

NOTÆ.

Ἡ δόκησις.] Id eſt, οἴησις, opinionem taxat de ſua præſtantia; cùm ſibi quis videtur ſaperda, qui eſt σοφός; aut Ἀγαμέμνονα ὑπερέχειν, ὃν Μίδαιος? & quidem οἴησιν in fine epiſtolæ vocat. Nazianzenus vocat ὄγκον. Μὴ καταπιπτέτω διὰ τὴν ὄγκον μηδὲ ὑψηλοφρονείτω διὰ τὸ ὕψος τῆς ἐξουσίας.

Ἐπισ. ρκγ΄.

Θεοφίλῳ πρωτοσπαθαρίῳ.

Ταχὺ μανθάνεις τοὺς φίλους· ταχύτερον δὲ ἀπομανθάνεις· ἀλλ' ἔῤῥωσο· μήτε μανθάνων ῥᾷον, μήτ' ἀπομανθάνων· τὸ μὲν γὰρ προπετοῦς καὶ κούφης διανοίας· τὸ δὲ γενόμενος, ἵνα μηδὲν εἴπω φαυλότερον, ἀβεβαίου· κρίσεως δὲ συνέσεως δικαστήριον ἐλθὼν, τὸ πραχθέν, ἵστασο μένων ἐν οἷς ἔδοξας μεμαθηκέναι.

Ἐπισ. ρκδ΄.

Θεοδότῳ σπαθαροκανδιδάτῳ.

Ἅπαντα μὲν τὰ ἀνθρώπινα συγκαταῤῥεῖ τῷ χρόνῳ καὶ ἀφανίζεται· ἀρετὴ δὲ, ὥσπερ πυρὶ καὶ σιδήρῳ, καὶ πᾶσιν οἷς ὑπείκει τὰ ἐν γενέσει πάντα, ἀνάλωτος· οὕτω καὶ χρόνου καὶ πάθους καὶ αὐτοῦ θανάτου περίεστι. Εἰ δ' ἀκριβέστερον ἴδοις, τῷ χρόνῳ, καὶ τῷ θανάτῳ μᾶλλον ἀναζῇ καὶ θάλλει, καὶ τὸ οἰκεῖον κλέος, καὶ τὴν εὐπρέπειαν, ἀναποσβεσθέντος αὐτοῖς τοῦ φθόνου, λαμπρότερόν τε καὶ θαυμασιώτερον ἀναδέχεται. Τί οὖν σὺ τὰ μὲν μετ' ὀλίγον οὐκέτι ὄντα, ὡς ἀεὶ μένοντα, ἐντιμᾷς; ὀλιγωρεῖς δὲ τὴν ἀΐδιον, ὡς ῥεύσεται; ἢ χρυσοῦ χαλκὸν, τὸ ποιητικὸν, ἀμείβεις; βραχὺ γὰρ τὸ ἁμάρτημα· ὅτι φθαρτῆς ἑκάτερον καὶ ῥεύσεως ὕλης. ἀλλὰ φθορὰν ἀφθαρσίας, καὶ φρονήσεως ἄνοιαν, καὶ δόξης αἰσχύνην, καὶ γέενναν οὐρανοῦ βασιλείας ἀνταλλαττόμενος.

Ἐπισ. ρκε΄.

Ἰγνατίῳ Μητροπολίτῃ Κλαυδιουπόλεως.

Ῥήγνυται τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ, ξύλῳ τοῦ δεσπότου κρεμαμένου, διὰ πολλὰς οἶμαι τὰς αἰτίας. Τὸ μὲν γὰρ τὴν γῆν, κατ' ἐκεῖνο τὸ σωτήριον πάθος, κλόνῳ καὶ τρόμῳ, μικροῦ δεῖν, συγκατασεισθῆναι δυνατὸν ἐπὶ τοῖς ἀγνωμονοῦσι καὶ εἰς τὰ κατὰ φύσιν ἄγειν τῶν στοιχείων πάθη· τὸ δὲ ῥαγῆναι καταπέτασμα, μηδενὸς μάλιστα διασπῶντος, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, μήτε πρὶν, μήτε μετ' αὐτὰ φύσιν ἔχον ἐπιπλασθῆναι, οὐδὲ-

Epiſt. 123.

Theophilo Protoſpathario.

Citiſsimè amicos ediſcis: dediſcis autem multò citiùs: vale autem, & nè citò diſce, nec citiùs eorum oblivi-ſcere; eſt enim illud animi leviculi, nimiùm properantis, & incerti, ut nè quid gravius dicam, judicii illud; intelligentiæ tribunali ubi quod agendum ſtiteris, conſiſte firmus in iis quæ videris addidiciſſe.

Epiſt. 124.

Theodoto Spatharocandidato.

Humana omnia ſimul diffluunt cum tempore & evaneſcunt; virtus autem, ut igne & ferro, & omnibus rebus inconſumptibilis eſt, quibus omnia ſuccumbunt quę generantur; ita quoq; tempus, pathos, mortem ipſam ſuperat. Sin intuearis perſpicatiùs, à tempore & morte ipſa magis reviviſcit, & egerminat; proprium ſplendorem gloriámq; magis admirabili modo & illuſtriori immoriente iterum invidiâ reaſſumit. Quid tu igitur erga ea quæ ſtatim nunquamerunt, acſi ſemper perdurarent, ſis affectus? æterna interim ſúsq; déq; habes, non aliter quàm defluxura. Nonne aurum pro ære, quòd in poeſi eſt, permutas? Certè breviuſculum eſt peccatum, quòd Natura fluida & corruptibilis ſit: ſed mutaris incorruptibile pro corrumpendo, ſapientia pro inſania, gloria pro dedecore, gehenna pro cœlorum regno.

Epiſt. 125.

Ignatio Metropol. Claudiopolis.

Dirumpitur velum Templi, Dominus in lignum cùm attolleretur; ídque plures reor propter cauſas. Terra tum cùm pateretur Salvator, ſuccuſſione & tremore de loco moveri potuiſſe concedant etiam infideles, qui in naturam reducent elementorum labes: at velum ut diſcinderetur, cùm à nullo in diverſum diſtraheretur, à ſummo uſq; ad imum, quod nec priùs nec deinceps factum fuit, nec ad id per ullam naturalem propenſionem inclinat, nè quidem impro-

improbiſſimis refugium concedit, ut cavillentur, non fuiſſe hoc prodigium à divino furore erga Judæos profectum, ut eſſet id contra ipſorum homicidium indelebilis convictio. Secundam aſſignare cauſam licet, & dicere ſymbolum & prædeſignationem extitiſſe illius ruinæ, ſubverſionis, & deſolationis, quæ non poſt multos annos celebr: tiſſi num illud Templum, & quæ in Templo erant ſacra ſolennia, orgia Judaica ſequebatur; quorum magna pars ſummo ſtudio intra velum illud celebrata peragebantur, ut nemini è promiſcua multiudine cernerentur; atque ideò extendebatur illud velum, ut veneranda illa myſteria à vulgi oculis remota cuſtodirentur, & ſolis videnda paterent ſacerdotibus: velo autem dirupto, patuiſſe ea omnium oculis, clarum eſt, & quòd tunc communia facta fuerint, quæ uſq; eò ſancta & ſacra fuerunt, in omnium producta conſpectum & profanationē; & hęc quaſi procemia ipſis contigerunt univerſalis illius ſublationis, quæ leges ipſorum, & legalem cultum ceſſare fecit in æternum. Sed & tertiam quoque rationem advertere licet, quæ cùm contraria videatur præcedenti, ab illo tamen ſuum ortum ſortitur, & originem. Quænam illa autem? Nimirum Judæorum de Deo cognitio, & cogniti numinis cul us, concluſus erat loco circumſcripto, hoc eſt Judææ finibus & Hieroſoly mis, quæ tamen omnia typorum & prædeſignationum gratię locum obtinebant. Quocirca, cùm in anguſtum concluſa illa cognitio & Dei cultus, ceſſare oporterent, illa autem latria quæ per crucis paſsionem Servatoris erat patefacienda, & uſque ad terminos orbis diſſeminanda, & in eorum vicem ſubintroducenda; ob eam cauſam dirumpitur hoc, velut fronti ſuperinductum, velum, per quod Sancta illa Sanctorum, in obſcuro & intacto loco concludebantur: itá ut tantùm non clarâ voce pronuncietur per ipſa opera, Venite omnes vos ad videnda inviſibilia, ad divinum intuitum & cognitionem, nec adhuc ut olim parte quadam orbis terræ & unâ natione non itá numeroſâ, cultus divinus concludetur, ſed gentes univerſæ, termini terræ illis fruentur liberè, quæ adiri, nec accedi à Judæis ipſis poterant. At tu hinc ulteriùs

μίαν ἀναχώρησιν δίδωσιν, οὐδὲ τοῖς λίαν κακούργοις, τὸ μὴ οὐχὶ θεομηνίαν εἶναι τὸ τέρας, καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς μιαιφονίας ἀπαράγραπτον ἔλεγχον τὸ γεγενημένον. Δευτέραν δ' ἄν τις αἰτίαν ἀποδοίη, σύμβολον αὐτὸ καὶ προμήνυμα γενέσθαι λέγων, τῆς μετ' οὐ πολλὰ ἔτη καταστροφῆς τε καὶ ἐξερημώσεως τοῦ περιωνύμου ναοῦ, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ Ἰουδαϊκῶν τελετῶν τε καὶ ὀργίων· ὧν μέγα τι καὶ διὰ σπουδῆς, τὸ μηδενὶ τῶν πολλῶν, τὰ ἔνδον τοῦ καταπετάσματος, ὀφθῆναι· διὰ τοῦτο καὶ διεπεπέταστο τὸ ὕφασμα, ὥστε ἀθέατα μὲν φυλάττειν τὰ τίμια τῷ λαῷ, μόνοις δὲ τοῖς ἱερεῦσιν εἶναι ὁρατά· οὗ δὴ περιρραγέντος, ἀνεπετάσθη μὲν * δηλονότι, πᾶσιν ἡ ὄψις αὐτῶν, κοινὰ δὲ γέγονεν, εἰς κοινὴν ἀπενεχθέντα θέαν καὶ βεβήλωσιν, τὰ πρὶν ἅγια καὶ φρικτά· δι' ὧν προεμηνύθη καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῖς ἁπάντων θεσμῶν, καὶ τῆς νομικῆς λατρείας ἡ παντελὴς ἀναίρεσις καὶ σχολή. Ἔστι δὲ καὶ τρίτην αἰτίαν συνιδεῖν, ἐναντίως μὲν πρὸς τὴν εἰρημένην ἔχειν δοκοῦσαν, ἐξ αὐτῆς δὲ μᾶλλον πετομένην. Τίς οὖν αὕτη; Ὅτι τῶν Ἰουδαίων ἡ περὶ τὸ θεῖον γνῶσις καὶ λατρεία, ἐμπεριγεγραμμένη μὲν τόπῳ, τῇ τε Ἰουδαίᾳ καὶ τοῖς Ἱεροσολύμοις, ἐναπεκλείετο· τύπων δὲ ὅμως καὶ προχαραγμάτων τάξιν ἀνεπλήρου τῆς χάριτος. Ἐπεὶ οὖν ἔδει τὴν εἰς στενὸν κομιδῇ περιγεγραμμένην λατρείαν καὶ γνῶσιν, ἀργῆσαι, τὴν εἰς τὰ πέρατα δὲ τῆς οἰκουμένης διὰ τοῦ σωτηρίου πάθους ἐξαπλοῦσθαι, μέλλουσαν εἰς ἀρχὴν καταστῆναι· διὰ τοῦτο δὴ [τοῦτο] ῥήγνυσθαι τὸ προμετωπίδιον ὕφασμα ἐκεῖνο· δι' οὗ τὰ τῶν ἁγίων ἅγια, ὡς ἐν ἀπορρήτῳ καὶ ἀψαύστῳ περιεστέλλετο χωρίῳ, μονονουχὶ τοῖς ἔργοις βοώντων καὶ προκαλουμένων ἅπαντας, εἰς τὴν τῶν ἀθεάτων [καὶ] * θείων ἐποπτείαν τε καὶ ἐπίγνωσιν, καὶ ὡς οὐκέτι μέρει τινὶ τῆς οἰκουμένης καὶ εὐαριθμήτῳ ἔθνει ἡ εὐσέβεια συγκλεισθήσεται, ἀλλ' ἅπαντα τὰ ἔθνη καὶ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, τὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἀπρόσιτα καὶ ἀνέφικτα ἐν ἀπολαύσει γενήσεται. Ἀλλὰ σύ

* ἢ, δῆλον ὅτι

* ἴσ. θεῶν.

μαι καὶ πρὸς τὴν ἐχομένην ταύτης μετάβαινε, καὶ σκόπει ὧδε ἡ κιβωτὸς, καὶ τὰ ἐν τῇ κιβωτῷ, κατὰ τὸν τύπον γέγονε τοῦ οὐρανοῦ τε καὶ τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. Ὅρα, γάρ φησι, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει. Αὕτη οὖν μετὰ τῶν ἄλλων ἀπορρήτων, ἐν τῷ ναῷ ἀπεκρύπτετο, διειργομένη τῷ καταπετάσματι, καὶ πρόσοδον αὐτῆς πλὴν ὅσα τοῖς ἱερεῦσιν, οὐδενὶ ἀνθρώπων ἐμπαρέχουσα. Ἐδήλου δὲ ἄρα τοῦτο καὶ ὑπέγραφε, τὴν εἰς οὐρανὸν εἴσοδον, ἀνθρώποις ἄβατον συντετηρῆσθαι τέως, καὶ μηδένα μηδὲ τῶν τῆς νομικῆς λατρείας ἐραστῶν, ταύτης ἀξιωθῆναι τῆς λήξεως. Ῥήγνυται οὖν τοῦτο, τοῦ δεσπότου σταυρουμένου, τὴν εἰς οὐρανοὺς εἴσοδον πᾶσιν ἡμῖν ἀποσαλπίζον καὶ εὐαγγελιζόμενον. Καὶ γὰρ δὴ διὰ τοῦ ζωοποιοῦ θανάτου αὐτοῦ, τὴν εἰς οὐρανοὺς εἴσοδον, παντὶ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει, ἐνεκαίνισεν ὁ διὰ τοῦτο κενωθεὶς, καὶ σάρκα τὴν ἡμετέραν προσλαβὼν, καὶ πάντα παθὼν ὑπὲρ ἡμῶν, Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν.

progredere, & adverte iſta: arca, & quæ continebantur in arca in typum cœli cedebant, & eorum quæ ſub cœlo ſunt: *Vide*, enim inquit, *ut facias omnia juxta figuram quæ tibi oſtendebatur in monte.* Hæc ipſa Arca unà cùm aliis occultatis, in templo abſcondebatur, velo interducto excluſa, neque acceſſus cuiquam prærerquam ſacerdoribus permittebatur. Declarabat iſtud, & delineabat aſcenſum in cœlis hominibus impervium cuſtoditum fuiſſe, nec quenquam ex iis qui legalis cultus ſectarores fuerant ad hanc dignitatem fuiſſe admiſſum. Quocirca rumpitur hoc obſtaculum crucifixo Domino, & tubâ clariùs ſignificarur & prædicatur, introitum in cœlos nobis ſingulis patere. Certè enim is qui ob hoc ipſum evacuatus fuit, & carnem noſtram in ſe aſſumpſit, & omnia paſſus eſt pro nobis, Chriſtus ille Deus noſter, per mortem ſuam vivificantem univerſo mortalium generi ingreſſum in cœlos inſtauravit.

NOTÆ.

COntinet explicationem illius Evangelicæ narrationis de ſciſſo Templi velo, pendente ſuper crucem Domino Jeſu Chriſto. in quo illud imprimis miraculoſum obſervat, quòd diruptio illa à ſummitate veli inciperet, & non ab ima parte, ut neceſſariò fieri oportuit, ſi è motu aut ſucceſſione terræ contigiſſet. Erat ergò manifeſtum θεομηνίας ſignum, & θεία δύναμις in illa apertiùs operabatur, præcipuè cùm in re præſenti omnia vehementiùs per terræ motum concuterentur. Πλὴν ὅσα τοῖς ἱερεῦσιν.] Imò nec ἱερεῦσιν, ſoli etenim ἀρχιερεῖ patebat ſanctuarium, nec ille ad placitum ingredi eò potuit: ſemel in anno, unica vice ſub pœna capitali. Quod relatum à Philone & Joſepho rerum Judaicarum callentiſsimis; quocirca errat Photius qui de ſacerdotibus commentatur. Idque convenit cum archetypo, quod affert & perſequitur Photius de cœlo ſummo & glorioſo, ſanctis omnibus impervio, ſub Veteri Teſtamento, uſquedum Chriſtus à morte redux.

Ἐπισ. ρκϛ.

Εὐσχήμονι καὶ Γεωργίῳ Μητροπολίταις.

OΥκ ἀθυμῶ, τὸν χειμῶνα τῶν κακῶν καὶ τῆς τυραννίδος ἐπιτεινόμενον βλέπων· ταῖς γὰρ εἰς θεὸν ἐλπίσι, καὶ τῇ εὐσεβείᾳ ἀνθοῦντας ὑμᾶς καὶ ἀκμάζοντας ἀκούω· μᾶλλον δὲ καὶ χαίρω, ὅτι καὶ ὡραιοτέρους καὶ δοκιμωτέρους ἡ τῶν καταισχῦναι καὶ ἀσχημονῆσαι σπουδασάντων ὑμᾶς ἔδειξεν ἀναισχυντία. Ἀλλ', ὦ φίλοι καὶ τέκνα καὶ ἀδελφοὶ, καὶ εἴ τι στοργῆς καὶ σχέσεως φυσικῆς οἰκειότερον, ἕως τέλους θεῷ τὴν αὐτὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὸ φίλτρον διασώσωμεν· καὶ ὥσπερ Ἰὼβ ὁ γενναῖος τὸν καθηγητὴν αὐτῶν * πεποιθότα, διὰ τῆς θαυμασίας ἐκείνης ὑπομονῆς καὶ ἀνδρείας

ἰσ. γεγονότα.

Epiſt. 126.

Euſchemoni & Georgio Metrop.

NOn deſpondeo animum, dum intueor tempeſtatem malorum, & tyrannidis intenſionem; audio enim vos per fidem in Deo certam, & pietatem effloreſcentes & vemantes: Imò lętitiâ afficior eò quòd illorum ſumma impudentia, qui dedecus vobis & turpitudinem volebant affricare, vos & pulchriores reddidit, & probatiores. Sed ô vos amici, filii, fratres, & ſi quid nomen filiali amore & naturali affectione magis familiare ſit, uſque ad finem conſummatum in Deum hunc animum & affectum conſervemus: & quemadmodum Iobus ille generoſus, ipſorum ducem diabolum, per ſtupendam illam patientiam & fortitudinem triumpho duxit;

duxit; ità vos ut Chriſti populus ille ſanctus, regaléque ſacerdotium, ut & olim, ità etiamnum iſtosce illius germanos & primipilares diſcipulos, cum leſſis & lamentis, nec quò ſe conferant ſcientes, publicè ſpectandos exhibebimus: nam quod vos probè nôſtis æque atque ego, brabia & coronæ expectant eos, qui uſque ad finem decertant.

ἐζειλάμβανσε τοῦτο καὶ ὑμεῖς, καὶ λαὸς ἅγιος τοῦ Χριστοῦ, καὶ βασίλειον ἱεράτευμα, ὥσπερ μέχρι νῦν, οὕτω καὶ διαπαντὸς, τουτουσὶ τοὺς ἐκείνου γνησίους καὶ κορυφαίους μαθητὰς, ὀδυρομένους καὶ ἀμηχανοῦντας ἐπιδειξόμενοι· καὶ γὰρ, ὡς καὶ ὑμεῖς συνεπίστασθε, τοὺς εἰς τέλος ἀγωνιζομένους ἐπὶ τὰ βραβεῖα καὶ οἱ στέφανοι

NOTÆ.

Μητροπολίτας.] Nempe Georgius erat Nicomedienſis Euſchemon Cæſareæ: horum uterque in ſchiſmate Ignatiano, partes Photii ſtrenuè tuebatur, unà cum ſuffraganeis ſubjectis, & multa eapropter patiebantur. Pro πεπόνθοτα, legendum ſentio γεγονότα: non enim Dæmon, ſed Job paſſus fuit: nec Job ſed Dæmon malorum αἴτιος.

Epiſt. 127.

Eulampio Archiepiſcopo, & Sceuophulaci.

QUandoquidem expoſitiones illas quas divini patres, plures quam quaternas nobis propoſuerunt, illius dicti, *Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus, blaſphemia autem in Spiritum Sanctum non remittetur.* Et, *Qui protulerit verbum in Spiritum Sanctum non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro; at remittetur qui verbum in filium dixerit.* Quandoquidem tu ab iſtis dictis aliam requiris, cùm tot illæ ſint, cur autem ſic, neſcio; (nam ſufficiunt illæ allatæ ad implendum animi deſiderium diſcendi vel cupidiſſimi) nihil fortè obſtabit, & illam aliam contemplare quæ cum rebus ipſis ſummam admittit conſonantiam: At quænam illa? Nimirum quòd is qui impegerit in Chriſtum Deum noſtrum, propter humanitatis demonſtrationem; ut puta quòd commedebat, idque cum publicanis & peccatoribus: quòd dormiebat: quòd laſſitudine tenebatur: Quòd dixerit, *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem:* & quæ ſunt ejus generis: quæ omnia, *verbum* quod omnia ſapienter adminiſtrabat, ad confirmationem & evidentem declarationem aſſumptæ carnis perpetrabat. Qui igitur propter iſta impingebant in Chriſtum, facillimam acquirent, ut videtur, emendationem: nam ab ignorantia quodammodo exciderat blaſphemia, cùm non poſſent in profundum, vel per rimulam diſpenſationis penettare, vel inenarrabilem perſpice-

Ἐπιστ. ρκζ.

Εὐλαμπίῳ Ἀρχιεπισκόπῳ καὶ σκευοφύλακι.

ΕΠειδὴ πρὸς ταῖς ἑρμηνείαις, ἃς οἱ θεῖοι πατέρες ἡμῶν κατὰ πλείους ἢ τεσσάρας, οἶμαι, διανοίας ἐκδεδώκασιν, εἰς τὸ, Πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται Matth. 12. Marc. 3.
τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασ- Luc. 12.
φημία οὐκ ἀφεθήσεται· καὶ, Ὃς ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἑτέραν πρὸς ταῖς εἰρημέναις ἐκείναις, καίτοι τοσαύταις οὔσαις, οὐκ οἶδα ἀνθ' ὅτου ἐπιζητεῖς· (ἱκαναὶ γὰρ ἐκεῖναι ψυχὴν φιλομαθοῦς ἐμπλῆσαι τῆς ἐπιθυμίας) οὐδὲν χεῖρον ἴσως κἀκεῖνο συνιδεῖν πλείστην ὅσην τὴν ἀπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἔχον συμφωνίαν· ποῖον δὴ τοῦτο; Ὅτι ὁ μὲν προσπταίων τῷ Χριστῷ καὶ θεῷ ἡμῶν, ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων ἐνδείξεων· οἷον ὅτι ἤσθιε καὶ μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν· ὅτι ἐκάθευδεν· ὅτι ἐκοπία· ὅτι περίλυπός ἐστιν, ἔλεγεν, ἡ ψυχή μου· καὶ εἴ τι τοιοῦτον· ὧν ἕκαστον εἰς βεβαίωσιν καὶ παράστασιν ἐναργῆ τῆς ἐνανθρωπήσεως, ὁ πάντα σοφῶς πρυτανεύων, διεπράττετο λόγος· οἱ γοῦν ἐκ τῶν τοιούτων προσεπταικότες Χριστῷ, ῥᾳδίως, ὡς εἰκὸς, δύνανται τὴν διόρθωσιν ἔχειν. Τρόπον γάρ τινα αὐτοῖς ἐξ ἀγνοίας διεξέπεσεν ἡ βλασφημία, οὐ δυναμένοις διακύψαι πρὸς τὸ βάθος τῆς οἰκονομίας,

νομίας, καὶ τὴν ἄῤῥητον συγκατάβασιν. Δι' ὃ ἐκ τῶν θειοτέρων αὐτοῦ ἔργων καὶ πράξεων, ταχίστην τὴν μεταβολὴν ἐπιδείξουσιν οὗτοι, καὶ παραπλησίαν ἕξουσι τὴν ἐφ' οἷς ἡμάρτανον ἄφεσιν. Οὕτω Παῦλος διώκτης, σταυρὸν ἀκούων καὶ θάνατον, καὶ ὅτι ἔφαγε καὶ ἔπιε καὶ ὅσα ἄλλα τοῖς Ἰουδαίοις εἰς διαβολὴν τοῦ δεσπότου προεφέρετο· ἐπεὶ δὲ θειοτέρας ἔτυχε πείρας καὶ τῆς ἄνωθεν ὀπτασίας, αὐτίκα πάντα τὰ βλάσφημα ῥίψας ἐκεῖνα, κήρυξ τοῦ διωκομένου γίνεται. Οὕτω πάλιν τρισχίλιοι ἅμα καὶ τούτων ἐφεξῆς πλείους, εἶτα καὶ λαὸς μείζων ἀριθμεῖσθαι, ταῖς θεοσημείαις μετατεθέντες, σπουδῇ πρὸς τῷ ὑπ' αὐτῶν πολεμουμένῳ προσῆλθον κηρύγματι. Δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων ὅπως τοῖς εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου βλασφημοῦσιν ἡ ἄφεσις δίδοται, ὅτι τῷ ῥᾳδίῳ τῆς μεταβολῆς καὶ τὸ πρόχειρον τῆς συγγνώμης ἕπεται. Ὅσοι δὲ τῶν θαυμασιωτέρων, καὶ ἃ μόνης ἐστὶ τῆς θείας δυνάμεως * ὑπόψιν ἔχοντες τὴν ἐνέργειαν· δαίμονας διωκομένους, νόσους ἐλαυνομένας, τυφλοῖς τὰς ὄψεις ῥήματι δημιουργουμένας· τὰ ὑπερφυῆ καὶ παράδοξα ἐκεῖνα· πρὸς οὐδὲν τούτων ἐθέλουσιν ἐπιστρέφεσθαι, ὡς ἑκόντες πρὸς τὰ τοῦ πνεύματος ἔργα καὶ τὸ φῶς ἀποτυφλώττοντες, οὗτοι χαλεπὴν ἢ καὶ ἀδύνατον παντελῶς τὴν μεταμέλειαν ἔχουσιν, ἐξ οὗπερ αὐτοῖς ἀφαιρεῖται καὶ ἡ ἄφεσις. Τίνι γὰρ ἂν καὶ μεταπεισθεῖεν οὗτοι πρὸς τὰ οὕτω καινὰ καὶ πολλῷ τῆς φύσεως κρείττονα πωρωθέντες, καὶ μηδ' ὑπό τινι αὐτῶν πρὸς ἐπιστροφὴν ἰδεῖν δυσωπηθέντες; Δι' ὃ δικαίως αὐτῶν καὶ * σύγγνωστον τὸ πλημμέλημα, καὶ μείζων ἡ βλασφημία τῆς ἀφέσεως. Παραδείγματα τοῦ λόγου Ἄννας καὶ Καϊάφας καὶ πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων, οἳ δαίμονας ἀπελαύνοντα ἰδόντες, δέον προσκυνεῖν τὸν εὐεργέτην, ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων (πρᾶγμα πάσης ἀναισχυντίας τολμῶντες ἐπέκεινα) ἐκβάλλειν αὐτὸν ἐλοιδόρουν τὰ δαιμόνια· τυφλοὺς βλέποντας ὁρῶντες, καὶ κλινήρεις δρόμῳ καὶ φορτίῳ τὴν ἴασιν βεβαιοῦντας· οὐκ ἔστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ἔλεγον, ἐκ τοῦ θεοῦ· τὸν Λάζαρον ἀνιστάμενον τεταρταῖον εἰς πλείονα * φόνον

* ὑπ' ὄψιν.

* ἴσ. ἀσύγγνωστον.

* φθόνον.

re condeſcenſionem: Quaptopter per divina ipſius opera inducti, proclivem illi admittent immutationem, & conſimilem de peccatis conſequentur veniam. Ità extitit Paulus perſecutor, cùm crucem & mortem audiret; & cùm ederet, biberet, & reliqua faceret, quæ in calumniam Domini Judæi proferebant. Cùm verò ſemel diviniorem experientiam per cœleſtem viſionem conſequebatur, continuò rejectis quæ blaſphemè locutus erat & fecerat, præco prodiit illius quem perſequebatur. Ad eundē modū ter mille imprimis, & deinceps hiſce plures; & poſteà numeroſior multitudo per ſigna divina immutati, cum feſtinatione ad prædicationem ejus quem perſequebantur accurrerunt. Patet ergò jam dictis, qualis venia conceditur illis qui in Filium hominis blaſphemant; nimitum facilitatem mutationis conſequitur facilitas indulgentiæ. At qui res magìs admirabiles, & quæ ſoli divinæ potentiæ ſubjacent, ſub aſpectum habent manifeſtum;* dæmonas nimirum expulſos, morbos abactos, cæcis viſum reſtitutum ſolo verbo; & cetera naturam excedentia, planèque ſtupenda; nec ad horum aliqua converti volunt, ſed voluntariè ad ſpiritus opera & illuminationem occœcantur: Iſti difficulter ſi omnino tamen reſipiſcunt, atque ità indulgentiam haud impertitur iis Deus. Quo enim alio perſuaſu reſipiſcant, qui ad tam nova & naturam ità excedentia obdurantur, nec ab aliquo induci poſſunt ut converſionē ſuam meditentur? Non igitur immeritò, ſi ne venia hoc illorum peccatum, & blaſphemia indulgentiam excedit. Exempla apponantur Annas, Caiaphas, & complures è Judæis; hi cum Dæmonia ejicientem cernerent, cùm deberent venerari benefactorem, auſi ſunt rem impudentiam omnem excedentē proloqui, & per convitia dicere, eum dæmonia ejicere per principem dæmoniorum; cùm cœcos intuerentur videre, lecto affixos per curſum & bajulationem ſanitatem ratam facientes, dixerunt tamen, Non eſt à Deo iſte homo; & per Lazarum mortuum quatriduanum vitæ reſtitutum, ad majorem invidiam

diam inflammabantur. *Quærebant enim*, ait, *ut & Lazarum interimerent.* Et poſtquam reſciverint reſurrexiſſe, illam reſurrectionem occultare, datâ pecuniâ & per mendacium nitebantur. Et cùm diſcipuli linguis igneis exacuarentur, & magnalia Dei verbis peregrinis deprædicarent, & magna hominum multitudo ad pietatem miraculo inducerentur, ſine omni pudore, miraculi auguſtum & venerandum factum, ad *muſtum* transferre, & ebrietatem ſatagebant; nec verebantur nequiſſimi alaſtores, nè ab igne illo miraculoſo abſumerentur. Ità nihil prorsùs quantumvìs naturam exuperaret, ad mutandum ipſorum nequam & abſurdam opinionem ſufficiebat, poſtquam ſemel contra præcipua Spiritus Sancti & divina opera ſine omni modeſtiâ & pudore ſe diſpoſuerant, ad audendum. Quocirca, nec injuriâ, manifeſtè pronunciatur, *Qui verbum protulerit contra filium hominis, remittetur illi, at qui contra Spiritum Sanctum protulerit non remittetur ei, nec in hoc ſeculo, neque in futuro.* Cùm qui propter humanas & humilitaris paſſiones ſcandalizabantur in Domino Chriſto, proclivem habeant per & propter majora & ſublimiora mutationem & remiſſionem: at qui in rebus ſpiritualibus, ſupernaturalibus & divinis ſine ratione inſaniunt, admodum difficulter, aut non omninò, redeunt ad meliorem frugem. Ideóq; haudquaquam peccatorum obtinget indulgentia.

Epiſt. 128.

Iſacio Monacho.

Utcunque ad meſſem illam obeundam ad quam miſericordiæ viſceribus Dominus tactus emiſit diſcipulos ſuos, ſis maximè immaturus; ad illam tamen, ad quam meſſores delegantur Angeli, ætas te tua valdè comparatum docet. Unde ergò proferendo fructum cum ſis, ſpinas producis? zizania autem pro frumento. Nec eſt operoſum, virum bonum probum fieri, licèt ſeriùs, per pœnitentiam: Tu te autem, utinam ſolùm inutilem, ac non, quod vereor; vas depravatæ cor-

ἀνεφλέγοντο. Ἐζήτουν γάρ φησιν, ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν. εἶτα ἀναστάντα μεμαθηκότες, χρήμασι καὶ ψεύδει κατακρύπτειν ἐπεχείρουν τὴν ἀνάστασιν. Καὶ δὴ καὶ τῶν μαθητῶν πυρίναις γλώσσαις στομωθέντων, καὶ τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ ξένοις ῥήμασιν ἀνακηρυττόντων, καὶ πλῆθος ἀνδρῶν τῷ θαύματι πρὸς τὴν εὐσέβειαν ἐναγόντων, εἰς γλεῦκος οὗτοι καὶ μέθην τὸ φρικτὸν τοῦ θαύματος μεταφέρειν οὐκ ᾐσχύνοντο, οὐδ' ἐφοβοῦντο μὴ τῷ ξένῳ πυρὶ καταδαπανηθῶσιν οἱ ἀλάστορες. Οὕτως οὐδὲν αὐτοῖς τῶν ὑπερφυῶν εἰς μεταβολὴν τῆς μοχθηρᾶς καὶ ἀτόπου γνώμης ἐξήρκεσεν, ἅπαξ πρὸς τὰ πρῶτα τῶν πνευματικῶν καὶ θείων ἔργων ἀναισχυντεῖν ἑαυτοὺς παρεσκευακόσι καὶ ἀποθρασύνεσθαι. Δικαίως ἄρα λίαν καὶ σοφῶς εἴρηται, ὅτι, Ὃς ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι· τοῖς μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν ἀνθρωπικωτέρων καὶ ταπεινοτέρων σκανδαλισθεῖσιν ἐπὶ τῷ δεσπότῃ Χριστῷ, ῥᾳδία ἡ διὰ τῶν μειζόνων καὶ ὑψηλοτέρων μεταβολὴ καὶ ἡ ἄφεσις. Τοῖς δὲ πρὸς τὰ πνευματικὰ καὶ ὑπερφυῆ καὶ θεῖα ἀπονοηθεῖσι, παγχάλεπος ἡ καὶ ἀδύνατος ἡ διόρθωσις. Διὰ τοῦτο καὶ οὐδεμία τῶν πλημμεληθέντων ἀπαντήσει ἄφεσις.

Ἐπιστ. ρκη΄.

Ἰσακίῳ Μοναχῷ.

Εἰ καὶ πρὸς θερισμὸν, ἐφ' ὃν ὁ δεσπότης σπλαγχνιζόμενος ἐργάζεσθαι πέμπει τοὺς μαθητὰς, ἀωρότατος εἶ· ἀλλ' οὖν ἐφ' ὃν οἱ θερισταὶ προκρίνονται ἄγγελοι, καὶ λίαν ἐπιτήδειόν σε δείκνυσιν ὁ τῆς ἡλικίας καιρός. Πῶς οὖν ἀντὶ μὲν τοῦ καρπὸν φέρειν ἀκάνθας ἐκφέρεις; ζιζάνια δὲ ἀντὶ σίτου· καὶ οὐδὲν ἐργῶδες ὂν καλὸν καὶ ἀγαθὸν, κἂν ὀψὲ τοῦ καιροῦ, διὰ μετανοίας γενέσθαι· σὺ δὲ σαυτὸν εἴθε ἄχρηστον (ἀλλὰ δέδοικα μὴ καὶ) αὐτοσαπείας ἀγγεῖον

ἐργάζῃ. Ἀλλ' ἐπίγνωθι, κἂν νῦν ἤδη, τὸν ἀνθρώπινον καταδυόμενος βίον· ὅτι τὰ μὲν συνάγεται καὶ ἀποθησαυρίζεται εἰς ἀκαταλύτους ἀποθήκας καὶ τῆς οὐρανῶν ἀξιοῦται βασιλείας· τὰ δὲ ἐκκόπτεται, οἴμοι, καὶ ἐκβάλλεται, καὶ καταχεῖται τῷ ἐξωτέρῳ καὶ ἀτελευτήτῳ πυρὶ διαπαντὸς δαπανώμενα.

Ἐπισ. ρκθ'.

Χριστοφόρῳ ἀσπαθαρίῳ καὶ ἀσηκρήτις.

Ἐπειδὴ τὸ ἀλείφεσθαι τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπον νίπτεσθαι τοῖς εὐφραινομένοις καὶ χαίρουσι, κατά τι παλαιὸν ἐπετηδεύετο ἔθος, καὶ σύμβολα ταῦτα χαρᾶς ἐνομίζετο καὶ εὐφροσύνης· ὁ δεσπότης τὸν περὶ νηστείας νόμον εἰσάγων, καὶ βουλόμενος ἡμᾶς μετὰ χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης ταύτην ἐπι-
Matth. 6. 17. τελεῖν, Ἄλειψαί σου, φησὶ, τὴν κεφαλὴν, καὶ νίψαι τὸ πρόσωπον· οὐ τοῦτο λέγων ἐλαίῳ λιπαίνειν τὴν κεφαλὴν, ἢ τὸ πρόσωπον ἐκπλύνειν ὕδατι· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς νηστεύσας ἐφ' ὅλας ἡμέρας τεσσαράκοντα τούτοις ἐχρήσατο· οὐδέ τι κέρδος ἐκ τούτων, εἴ τις αὐτοῖς χρῷτο, ὁρᾶν ἐστι παρεπόμενον. Οὐκ οὖν ἀλείφεσθαι καὶ νίπτεσθαι ἡμᾶς διὰ τούτων ἐγκελεύεται, ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν τῶν συμβόλων τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐφροσύνης, χαίρειν ἡμᾶς καὶ εὐφραίνεσθαι ἐν τῷ νηστεύειν νομοθετῶν, ταῦτα ἔφησεν. Οὕτω γὰρ ἑαυτοὺς διατεθέντες καὶ διακοσμήσαντες, τούς τε ἄλλους, ἐν οἷς πράττομεν, λαθεῖν δυνησόμεθα, καὶ ἑαυτοῖς ἀνεπαχθῆ τὸν τῆς νηστείας ἀγῶνα ἀπεργασόμεθα. Ἔνθα γὰρ προθυμία καὶ χαρὰ, ἐκεῖ κοῦφον καὶ τὸ ἐπίπονον· ὥσπερ ἔνθα τὸ ῥάθυμον καὶ τὸ ἀηδὲς, ἐκεῖ καὶ τὸ ῥᾷστον δυσχερέστατον. Ἄλειψαι τοίνυν καὶ αὐτὸς τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπον νίψαι· ὅπερ μαθεῖν ἐπηρώτησας· φαιδρὸν σεαυτὸν καὶ ἱλαρὸν ἀπὸ τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ εὐθυμίας καὶ ἀγαλλιάσεως, ἐν τῷ νηστεύειν, παρασκευάζων, καὶ παντὶ τρόπῳ λαθεῖν ἐπιτηδεύων τοῖς ἀνθρώποις τὸ κατόρθωμα, ἵνα μισθαποδότην ἔχῃς τὸν ἔφορον τῶν κρυφίων Θεόν. Εἰ δὲ καὶ νηστεύων, ἐλαίῳ

ruptiones te præbeas: Sed Tu recognoſce, vel nunc tandem, qui penitùs in mortali vita immerges, quòd ſunt quæ congregantur & reponuntur in apothecas haud unquam diſſolvendas, & regno cœlorum digna habentur: ſunt, qui exſcinduntur, eheu, & ejiciuntur, & igne exteriori, qui nunquam extinguetur, & flammâ conſumenda & comburenda deſtinantur.

Epiſt. 129.

Chriſtophoro aſpathario, & à ſecretis.

CUm caput inungere & faciem lavare, de vetuſta quadam conſuetudine, ab iis qui gaudio & lætitia afficiebantur, uſurpetur, quæ gaudii & oblectationis Symbola quædam erant; Dominus de jejunio Legem rogaturus, quam nos lubentes voluit & gaudentes adimplere, *Caput tuum*, ait, *inungito, & lavato faciem*: non quòd volebat oleo caput mollefacere, aut faciem aquâ abſtergere; cùm nec ipſe, qui totos quadraginta dies jejunabat, iſtis uteretur: nec intueri licet emolumentum aliquod iis contingere, qui utuntur. Quocirca nec inungi, nec abluì iſtis mandavit, ſed per Symbola gaudii & lætitiæ voluit & mandavit, ut jejunium cum gaudio & voluptate agamus. Ad hunc modum ſi nos componamus & exornemus, cùm alios latere poterint quæ facimus, & jejunii certamen haud gravatim ſubibimus. Nam ubi paratus accedit quis cum gaudio, ibi quod laborioſum eſt, leve fiet; è contra, quod facile ſit, difficilimum redditur ubi intervenit ſocordia, & adverſa voluntas. Inunge Tu ergo caput, & faciem lava; id quod cupiebas quid eſſet intelligere; hoc eſt, Te ſereno & hilari vultu præditum exhibe, propter gaudium animitùs & exultationem repoſitam in jejunando; Enitere autem & operam da omnimodam ut hoc præclarum facinus celetur, ut ſic Deum qui ſecreta omnia intuetur, habeas retributorem. Quòd ſi por-

τὸ

rò [illegible]ùm jejunas, oleo Beneficentiæ ca[illegible] affatim irrigas, & in capite partem principatum obtinentem, ità ut inde tanquam de fonte intellectuali, te [illegible], nec ſolùm faciem abluas, & [illegible]es ([illegible]m emundat, ut dicitur, eleemoſyna peccatum) palàm facies divinorum oraculorum explicationem tibi [illegible] am.

Epiſt. 130.

Johanni Patricio & Sacellano apud Angurios.

MOleſtias intueri, volentem me oportuit; nolentem autem tu docuiſti [illegible] ibi adhuc reliquum eſt, [illegible] ſub omnium oculis & teſtimonio [illegible] tenearis, multa adhuc du[illegible] me machinari, quia per quotidianum exercitium, ea omnia cum minore dolore ſubire edoctus ſum.

Epiſt. 131.

Taraſio Patricio fratri.

D[illegible]ctus eſt nobis ſecundùm corpus amicus, ſed nec ipſe tu in[illegible]ris quin reliquit columnam [illegible] ſuæ vitæ, vi[illegible]: quocir[illegible] prædicabimus eum, & tum [illegible] pro illo le[illegible]m meditabimur.

Epiſt. 133.

Eidem.

QUod in Evangelio dixit Servator, [illegible] *mater mea, & quinam ſunt* [illegible] non [illegible] protulit, ut impru[illegible]quis arbitrari poterit, qua[illegible] dotes verecundare[illegible] ut matrem [illegible]terno ho[illegible] illud admitte[illegible]te tempus [illegible] illam reveren[illegible]am in vi[illegible] commu[illegible] paſſionis tempore [illegible]s, [illegible] clavis ex[illegible]m [illegible] ſummam [illegible]: quique [illegible]ebatur, non [illegible] v[illegible] g[illegible]

εὐποιΐας τὸ ἐν τῇ κεφαλῇ δαψιλῶς πιάνας ἡγεμονικὸν, ἐκεῖθεν τε ὥσπερ ἀπό τινος πηγῆς νοερᾶς, λούεις σεαυτὸν καὶ τὸ πρόσωπον ἐκπλύνας φαιδρὸν ἀπεργάσῃ καὶ καθαρὸν (ἐλεημοσύναις γάρ φησιν ἀποκαθαίροντ) ἁμαρτίαι) εἰς τὸ χρησιμώτατόν σοι δείξεις τὴν θείων λογίων τὴν ἀνάπτυξιν προσειληλυθέναι.

Ἐπισ. ρλ΄.

Ἰωάννῃ Πατρικίῳ καὶ Σακελλαρίῳ κατ᾽ Ἀγγουρίους.

ΠΡὸς λύπας ὁρᾶν, καὶ τοι ἑκόντας ἔδει, ὅμως καὶ ἄκοντας ἐδιδάξατε. Τί δὴ νῦν ὑμῖν ἐστι πλέον, πλὴν τοῦ κακοὺς κεκλῆσθαι ὑπὸ μάρτυσι τοῖς πάντων ὀφθαλμοῖς, πλείονα ἐπινοοῦσι τὰ καθ᾽ ἡμῶν λυπηρὰ, ὅτι διὰ τῆς καθημερινῆς γυμνασίας καὶ ἀλυποτέρως αὐτὰ φέρειν ἐπαιδεύθημεν.

Ἐπισ. ρλα.

Ταρασίῳ Πατρικίῳ ἀδελφῷ.

ΤΕθνηκεν ὁ φίλος τῷ σώματι ἀλλ᾽ οὐδ᾽ αὐτὸς ἀρνηθεὶς, ὡς οὐχὶ ἃ ἀνάλογον ἀφῆκε στήλην, κατὰ τὸν βίον, τὴν αὐτοῦ ἀρετήν. Ἄρα οὖν εὐδαιμονίσομεν ὅλως πινα ἂν τοῦτον θρηνεῖν μελετήσομεν.

Ἐπισ. ρλβ.

Τῷ αὐτῷ.

ΟΠερ ἔφησεν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ὁ σωτὴρ, Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου, οὐχ᾽ ὡς ἄν τις ἀφρόνως ὑπόθειη, καταισχυνόμενος εἶναι τὰς μητέρας, ἢ τὴν μητέρα ἐκβάλλων τῆς μητρικῆς [*] κλέους καὶ τῆς προσηγορίας τοῦτο φησι. Πῶς γὰρ, ὅ γε καὶ παρὰ χαιρὸν τὸ θαυμάτων, διὰ τὴν πρὸς αὐτὴν αἰ[illegible] εἰς οἶνον [illegible] τὸ ὕδωρ, καὶ κατ᾽ αὐτὸν τοῦ πά[illegible] τὸ καιρὸν, ὅτε προσμα[illegible] [illegible] αυρῳ, καὶ ἄλλοις κατὰ εἰπετο, [illegible] αὐτῆς τὴν φροντίδα [illegible] λεγόμενος· καὶ πρό γε τούτων οὐκ αὐ[illegible] μόνη τῇ [illegible] ἀληθ[illegible], ἀλλὰ

Matth. 12. 48.

[*] κλήρου.

καὶ τῷ νομοθέτῃ ὑποτασσόμενος πατρί; Ἦν γάρ φησιν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. Ἀλλὰ τί ταῦτα λέγω; Ὁ μήτραν οἰκῆσαι μὴ ἐπαισχυνθεὶς, καὶ τὸ ἔργον ἐκεῖν ὑπελθεῖν, πῶς ἂν ἔχοι λόγον τὴν κλῆσιν ἀπαισχύνεσθαι; καὶ ὁ τιμᾶν γονεῖς, μετά γε τὸ θεῖον ἔθος, νομοθετῶν, πῶς ἂν αὐτὸς ὑπεύθυνος ὀφθείη μητρῴας καταφρονήσεως; Οὐκ ἔστι τοίνυν, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι τὴν μητέρα ἐν αἰσχύνῃ ποιούμενος ὁ καλὸς πλάστης ἡμῶν ἢ ὑπερορῶν, τὸ, Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου; καὶ, τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; ἔφησεν· ἀλλὰ διὰ τῶν ῥημάτων τούτων ἕτερόν τινα διοικονομεῖται μείζονα. Καὶ γὰρ ὁ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς, τῶν ἄλλων ἁπάντων, πολλαχοῦ διδάσκων προτιθέναι, καὶ μήτε πατέρα, μήτε μητέρα, μήτε τέκνα, μήτε ἀδελφοὺς αὐτῆς προτιμᾶν, ἀλλὰ μηδὲ αὐτὸν σύμπαντα τὸν κόσμον, νῦν διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν αὐτὸ τοῦτο περιφανῶς ἐπιδείκνυσιν. Ἐπεὶ γὰρ διδάσκοντος αὐτοῦ τοὺς ὄχλους, καὶ τὸν τῆς σωτηρίας λόγον ταῖς ἐκείνων ψυχαῖς ἐγκατασπείροντος, ἐπέστησαν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ πρὸς ἑαυτοὺς τὸν εὐεργέτην καὶ κοινὸν σωτῆρα μετακαλούμενοι, εἰκότως οὐκ ἐπεστράφη τῇ κλήσει, οὐδὲ ὑπήκουσεν, οὐδὲ καταλιπὼν τὴν διδασκαλίαν, καὶ τὴν τῶν ἀκροατῶν ὑπεριδὼν σωτηρίαν, τὴν μητρικὴν ἐντυχίαν προὐτίμησεν· ἔργῳ παιδεύων, ὡς ἐπειδὰν ἄν τις γεωργῇ ψυχικὴν σωτηρίαν, ὥσπερ ὁ γεωργούμενος μόνῳ προσέχειν ὀφείλει τῷ γεωργῷ, ἂν μὴ ἄρα παρὰ τὴν ὁδὸν, ἢ ἐπ᾽ ἀκάνθαις, ἢ πέτραις ὑποδέχεσθαι μᾶλλον τὴν καταβολήν· οὕτω δὴ

* παραμελ[illegible] [illegible] γεωργὸν [illegible] ἑαυτὸν ἐκδιδόναι τῷ πόνῳ καὶ τῇ γεωργίᾳ [illegible], καὶ μὴ πρὸς

* ἑτέρας. * πέρας καταμερίζεσθαι τὰς φροντίδας· μηδ᾽ ἂν μήτηρ, ἢ τις ἄλλος [ᾖ] τῶν ἐγγ[illegible]

* ἢ. [illegible] * ὁ πρὸς ἑαυτὸν ἕλκει [illegible] μετακα[illegible] καὶ μεθέλκειν. Τοῦτο δὲ [illegible] παρέχεις [illegible], ἀλλὰ πολλὴ [illegible] καὶ σπουδὴ τῶν [illegible]· οὐδὲ [illegible] τὰν [illegible] σκαλίας [illegible] συγγένεια [illegible] ἀλίσκ[illegible]. Διὰ τοῦτο τοὺς μαθητὰς ἐπὶ [illegible] οἰκ[illegible]μενος [illegible] Ἰδοὺ [illegible] μήτηρ μου φη[σὶ], καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Τοῦτο, ὅτι δὴ οὗτοι, τὸ πατρικὸν [illegible] τοῖς [illegible] χάρις [illegible]

rat, ſed & patri quoque pu[illegible]ivo: nam *erat*, ait Scriptura, *ſubditus [illegible]?* Quid autem hæc allego? Qu[illegible] i[illegible]colere non erubuit, qui opus & rem ipſam ſponte ſ[u]bivit, q[uo]modo ſer[illegible] nomina[t]ionem averſaretur? qu[i] [p]arentes poſt Deum ſancivit, q[uo]modo [illegible] ille fuerit maternæ alicujus vi[illegible]cati[illegible]? Non eſt ergò dicendum, O[illegible] non eſt, quod matrem agnoſcere erube[ſc]eret qui communis [illegible]n conditor, aut contemptu haberet, cùm dixit, *Quæ eſt mater mea? quinam ſunt fratres mei?* omnino per hæc verba aliud quidd[a]m ex[illegible] [illegible]p[illegible]ſ[illegible]r; qui non u[illegible] [illegible]ice docu[illegible] animæ [illegible]te rebus aliis [illegible]s antep[illegible], ita ut nec pa[t]re[m], m[a]trem, libe[ros], f[rat]res, illi præferamus, [illegible]ò nè m[illegible]tè univ[e]rſ[u]m, is in præſenti hoc deiſ opere declar[a]vit. Na[m] cùm m[ul]titudinem prom[iſ]cuam doceret, & ſ[al]utis ſemen cordibus ipſoru[m] [illegible]ter, aderant mater & fratres ipſius, qui communem omnium benefactorem & ſervatorem ad ſe vocabant; [q]ui citationi non obed[iv]it, n[illegible]urià, neque enim docendi functionem [illegible] d[e]ſeruit, non comperendinavi[t] [illegible] ſalu[te]m, aut [illegible]ernam præ[illegible] a[illegible]tio[ne]m; ità [illegible] q[illegible] qui quis ſ[illegible]m [illegible] colendum ſuſcipit, [illegible] im-pi[illegible]m habere d[eb]eat, ut nec juxta viam [illegible]itam, ne[illegible] ſpinas, ne[q]ue [i]n petra ſemen ſpargat: eodem modo & ſpi[ri]tualis a[gr]icola ſe totum labori & agriculturæ impendere tenetur, nec in alias c[ura]s & cog[i]tationes ſe [di]vid[ere]: [illegible] q[illegible]m mater [aut] pr[o]pinquorum [illegible] inde ip[illegible] [illegible]uc[illegible]it. Nec [illegible] matr[illegible] al[illegible] prius, ſed ſumma [illegible] cura & ſ[ol]licit[ud]o de [ſa]lute ſalvandorum: [illegible] tempus [illegible]o[illegible]m in [illegible]cquium pro[illegible]rum [illegible]. Itaque diſc[ip]ulos [illegible] con[illegible]os c[illegible], Salvator [illegible] e[illegible] *mea & fratres mei* [illegible] mei [illegible] ut [illegible]ſem[illegible] in ſ[illegible] [illegible]pientes,

loco

[illegible] meæ & fratrum meorum [illegible]tur. It[illegible] patet nequaquam [illegible], ut m[illegible]m vil[illegible]beret neq[illegible] tales q[illegible] erant [illegible] puli, [illegible] materna[illegible] ext[illegible] ſed [illegible] m ve[illegible]ratione & [illegible]. Ait enim, [illegible] qu[illegible] ſi[illegible]m amor[illegible] [illegible], [illegible]quem in fratres [illegible], [illegible] ig[illegible]i re[illegible]ntur il[illegible] d[illegible]r[illegible]am [illegible]tvant, [illegible] bona [illegible] g[illegible]. At[illegible] autem [illegible] cùm præmiſe[illegible] *[illegible] dixit p[illegible]rem [illegible]el matrem plùs quàm me, non eſt me dignus*, nè gravius [illegible] ffi[illegible]is [illegible]ſſe [illegible]r, ipſe illud imprimis proprio [illegible]o ad[illegible]ple[illegible]ar, [illegible], matern[illegible] obſ[illegible] a[illegible] ſalutem m[illegible]rum [illegible]p[illegible]ens; vo[illegible] hanc ope[illegible] ipſo tantùm non e[illegible]. Nolite arbi[illegible]rat[illegible] u[illegible]m [illegible] m [illegible]uid eſſe vel difficulter obeun[illegible] enim qui nulli debi[illegible]r [illegible]um, [illegible]am princeps exordior, & ante [illegible] cultum, ut intueri oculis [illegible] v[illegible]tram pono ſalutem. Ubi [illegible] Rex [illegible]o qui ſ[illegible] & Do[illegible] Conditor, haud ſum ita gere[illegible] vos de[illegible]tus, [illegible] ve[illegible] [illegible] affectui & amori materno præ[illegible] rt[illegible] vos mag[illegible] nemi[illegible]r compellare, & præ cæteris f[illegible]re [illegible]miei[illegible] me[illegible]m, & in [illegible]tiam: nec [illegible]b aliquo[illegible] me[illegible] [illegible]um[illegible]; [illegible] [illegible] & deſi[illegible]lum, quid proderi[illegible] [illegible]ta vel nu[illegible] ci[illegible]tat, cu[illegible] [illegible]itorum hominum eſt natu[illegible] [illegible] univ[illegible]a. [illegible]a, [illegible]ia, ob veſtram de[illegible]. N[illegible] mirari opor[illegible], ſi [illegible] ut oportuit hon[illegible]ans, [illegible] præ[illegible] ſaluti hom[illegible]m: [illegible]llam [illegible]ter nos & no[illegible] [illegible], ut ne[illegible] [illegible] n[illegible]s alon[illegible] alia & [illegible]s eſt. [illegible] prima[illegible] [illegible] la[illegible] vi[illegible] tam [illegible]em [illegible] v[illegible] [illegible] x[illegible]næ [illegible]es, [illegible] fu[illegible], [illegible]ceret non eſt [illegible]ram [illegible] an[illegible]

[illegible] ἀλλ' ἔστι δι' αὐτοῦ φυλαττόμενος, [illegible] τὸν ἐπιτ[illegible] ἐκείνων ἡ βιώσιν, [illegible], οὐκ ἂν ἀπήνεγκα καὶ τῆς μητρικῆς συμπαθείας τὴν πρὸς [illegible] γνησ[illegible]

[illegible] χολάπω, τὴν μητρικὸν [illegible] κὶ [illegible] ἀγαπ[illegible] ἐμοί. Τοῦτο δὲ δῆλον, [illegible] φαυλίζ[illegible] τὴν [illegible] τὰς τοιούτους, [illegible] μητέρα [illegible] ἀλλὰ μᾶλλον ἀξίως [illegible] τὸ [illegible]. Ἡ γὰρ φησι [illegible] μητέρα ἢ ἀδελφοὺς [illegible] ὀφείλει τις [illegible], τῆς αὐτοῦ ἀξίως [illegible] τῆς [illegible] [illegible], [illegible], ἐξ αὐτῆς [illegible] ἀγαθῶν [illegible], [illegible]. Σκόπει δὲ [illegible], [illegible] Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα [illegible] ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος, ἵνα μὴ δόξῃ [illegible] δυσκολον [illegible] πρόσταγμα, [illegible] τὸ πρῶτον [illegible] τὸ [illegible] [illegible] πρόσταγμα [illegible] [illegible] τῆς μητρ[illegible] [illegible] τῆ[illegible] φίλια[illegible] [illegible] λεῖν [illegible] τοῖς [illegible] φησὶν [illegible], [illegible]

* τιμίου[illegible] τὴν ἐμὴν ἐντολὴν [illegible]

[illegible] ὑμῖν, ὁ [illegible] τὸ [illegible], [illegible] χῆ[illegible], [illegible] ὑμῶν [illegible] [illegible] δι[illegible] ὑμᾶς [illegible] ἀλλὰ [illegible] τὰς [illegible] ὑμᾶς [illegible] οὐκ [illegible] μᾶλλον [illegible] ἄγει τὴν [illegible] οἷον πάθος ἀν[illegible] τὰ πάντα [illegible], ἀργεῖ[illegible] [illegible] αὐτὴ φύσις ἀνθρώπων, [illegible] τὰ συμπαθ[illegible], ἀλλὰ [illegible] ταῦτα, [illegible] τἆλλα, [illegible] τὴν ὑμῶν αὐτῶν [illegible] σωτηρίαν. Οὐ [illegible] μάζω, [illegible] τὴν [illegible] Χριστὸς, ὡς [illegible], ὅμως [illegible] τὴν τῆς ἡμῶν [illegible] σωτηρίας [illegible] μητέρα [illegible] τὴν [illegible], [illegible] μυρία πάθη [illegible] αὐτὴ [illegible] ἀνάγε[illegible]

* ἄλλως [illegible] ἐχ ἑαυτοῦ.

 τὸ

τὸ προημμελημένον συνήθειαν. Εἰ βούλει δέ, κἀκεῖνο ‖ σκόπει· πολύχους γὰρ ἡ τῶν θείων γραφῶν λογία, καὶ πολλὴν ἀναδιδοῦσα τοῖς φιλοπονοῦσι τὴν ὠφέλειαν· οὐδενὸς τῶν ἄλλων ἐνδεέστερον ὄψῃ, ὅτι τό, Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου, οὐ πρὸς τὴν μητέρα ἀποτεινόμενος εἴρηκεν ὁ σωτήρ· ἐκείνη γὰρ ἡ μακαρία παρθένος, σεμνοπρεπῶς τε καὶ σὺν εὐλαβείᾳ, ἔξω ἵστατο, οὐδὲ τὴν πρὸς τὸν υἱὸν παρρησιαζομένη εἴσοδον [illegible] οὐδὲ τὴν διδασκαλίαν διακόπτουσα, αὐτὸν δὲ μόνον ἰδεῖν ἐπιποθοῦσα. Πρὸς τίνα λοιπὸν ὁ δεσποτικὸς λόγος ὁρᾷ; δῆλον, ὡς πρὸς ἐκεῖνον, τὸν οὐκ ἐν καιρῷ καὶ θρασέως ἐπιφωνοῦντα καὶ ἀνακράζοντα, Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ζητοῦσί σε. Ἐκεῖνος γὰρ ὁ Ἰουδαῖος (οὐδὲ γὰρ ἔχομεν τούτου κυριώτερον ἐκ τῶν εὐαγγελίων ὄνομα) ὅτι τῷ δεσπότῃ προσεφώνει, οὐδὲν οὐ μόνον ‖ [illegible] ῥῆμα σεβασμιώτατον, ἀλλ' οὐδὲ τὸν πρέποντα καιρὸν ἀναμείνας, ἀλλὰ καὶ τὴν διδασκαλίαν διακόπτων, καὶ πολλῇ χρώμενος τῇ αὐθαδείᾳ καὶ θρασύτητι, τό, Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου, προσερρίπτει, ἔξω ζητοῦσί σε. Οἶμαι δὲ αὐτὸν τοῦτο δεδρακέναι, ὡς ἂν εἰ καὶ ἀπὸ τοῦ γένους ἐπισκοτεῖν τὸν κοινὸν τοῦ γένους σωτῆρα διαμηχανώμενος. Οὐ γὰρ ἄν, οὕτω θρασέως καὶ εἰς ‖ ὑπήκοον τῶν [illegible] ἀσχημονῶν, τὸν [illegible] οἰκειότερον [illegible] τὴν πρόσκλησιν τοῦ δεσπότου ἐπεποίητο· καὶ ταῦτα δι[illegible] χαναλο τε συνεσκευάζετο, ῥᾳθυμοτέρους τε περὶ τὴν ἀκρόασιν, τό γε καθ' ἑαυτόν, τὸ πλῆθος ἀπεργαζόμενος, καὶ τὸ ἀξιόπιστον τοῦ διδασκάλου, ἀπό γε τῆς συγγενείας, ὡς ᾤετο, μειῶν, ἐξευτελίζων τε καὶ ὑποτεμνόμενος. Καὶ γὰρ καὶ ἄλλως οὐ φαίνεται τὸ Ἰουδαίων ἔθνος, τε μάλιστα [illegible] τὸν καιρὸν τῆς τε διδασκαλίας, καί γε καὶ τῆς θαυματουργίας, τῷ φθόνῳ διαπιμπράμενοι, καὶ πρὸς διαβολάς τε [illegible] τοῦ δεσπότου ἐκτόπως ἀναφλεγόμενοι. Οὐχ [illegible] γάρ [illegible], φησί, ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; Καὶ πάλιν, Οἴδαμεν τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα· καί, Οὗτος [illegible] οἴδαμεν πόθεν ἐστί· καί, Οὐ[illegible] παρ' ἡμῖν εἰσὶν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ [illegible] αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ· καὶ πολλὰ τοιαῦτα βασκανίας ῥήματα. Διὸ καὶ ὁ δεσπότης Χριστὸς ἐλέγχει αὐτοῦ τὴν ἀγνωμοσύνην, καὶ διὰ τοῦ τῶν ὁμοφρόνων τὸ [illegible] σχῆμα, [illegible]

‖ σκόπει.

‖ [illegible] vel [illegible]

‖ ἐπήκοον.

Matth. 13. 55. Joan. 6. 42. Joan. 9. 29. Marc. 6. 3.

tiquiorē, quàm maternam habuiſſe obſervantiam. Si adhuc libet & illud [illegible] nota; divinarum Scripturarum a[illegible]ico latio multiplicibus ſ[illegible]icis ab[illegible]d[illegible]t, & plurimũ induſtriis commodum c[illegible]ncedit, non minimum illud, quòd [illegible] *Quæ eſt mater mea, & qui fratres mei*. [illegible] non in matrem directa prot[illegible]t S[illegible] (illa enim beata virgo modeſte ut [illegible]r tuit foràs conſtitit, nec l[illegible]be[illegible] di filium licentiam vindicavit) ſ[illegible] n[illegible]c docendi curſum interru[illegible]pere v[illegible], ſed ipſum tantummodo ge[illegible]iebat [illegible]alutare. Ad quem igitur d[illegible] [illegible]o dominicus? patet quod ad eum, [illegible]a-tis intempe[illegible]e vociferand[illegible] & [illegible]mando dicebat, *Mater tua & fratres tui te foràs vellent*: E[illegible]t ille Ju[illegible], n[illegible]c alio pr[illegible]p[illegible] n[illegible]e dictum habemus in Evangelio: Ille cùm Dominum [illegible]queretur, [illegible]n modò nullum verbum reverentiæ evolavit, ſed nec tempus præ[illegible]latos op[illegible]unum docendi c[illegible]ſum interrupit, & cum multa a[illegible]cia & ſupercilio projec[illegible]t illud, *Mater tua & fratres tui te foris quærunt*. R[illegible]or a[illegible]m eo fine hoc ab ill[illegible] [illegible], ut qu[illegible] voluerit omni machinâ a[illegible]ibi[illegible] [illegible]ris noſtri authorem ab huma[illegible]a ſu[illegible]neratione traducere: non enim ta[illegible] p[illegible]tulant[illegible]r in auribus auditorum exprobationem potiùs, quàm evocationem [illegible]hibere volebat, niſi id agebat machi[illegible]ando, ut ignavio[illegible]es redderet au[illegible]s. Ità [illegible]m in ipſo er[illegible]t abd[illegible] ab audi[illegible]ndo multitudinem, & do[illegible] [illegible]e-tentiam [illegible]m[illegible] u[illegible] di ani[illegible], per [illegible]cationem proſapiei interrumpi[illegible] A[illegible]paret enim & al[illegible]i Judaica[illegible] g[illegible]n cùm aliàs, tum præcipuè [illegible] doc[illegible] [illegible]t miracula dare[illegible], [illegible], & a[illegible] accu[illegible]um conv[illegible]iandúm[illegible]e Do[illegible] inſa[illegible]modo i[illegible]. Ità inquiunt, *Annon hic eſt fabri filius?* &, *Nov[illegible]mus patrem ejus ac matrem e[illegible]us* & *Annon nos ſ[illegible]imus unde ſit eſt?* &, *Nonne apud nos ſunt fratres & ſorores ipſius?* & [illegible] [illegible]a m[illegible] volentiæ verba ingerunt. Quoc[illegible]a Chriſtus Do[illegible]nus [illegible]civ[illegible] il[illegible]s redarguens, pr[illegible]pter conventum eorum qui eodem animo a[illegible]cti [illegible]t, ad c[illegible]ationes iſtius [illegible]o-

di accommodat reſponſum, & inquit, *Qua eſt mater mea, qui mei fratres?* quaſi diceret, Quid mihi matrem & fratres in opprobrium ingeris? fruſtrà tibi hoc ceſſit machinamentum, in contrarium convertetur inſidioſa hæc tua ſatagentia. Tantùm enim abeſt ut me parentum meorum tenuitatis pudeat, ut non ſolùm matrem quæ me incarnatum verè peperit, agnoſcam, ſed inſuper & iſtos quos viles intueris & deſpectos, ſine urbe & loco pauperes, licèt nulla me attingant affinitate, non abnego, ſed mihi propriùs aſſumo, matris & fratrum mihi locum impleturos, modo per meam doctrinam inducti, patris mei adimpleant voluntatem: Quemadmodum enim illam, nulla me conſanguinitate attingentem (nam quid habet genus humanum cum Deitate commune?) de paterna tamen voluntate incarnatus ex illa, matrem monſtravi, & omnia materna privilegia, unà cum virginitate illibatâ ſarta illi tecta ſervavi; ità quoq; & iſtos qui nullum juſtum titulum adire poſſunt, quo mihi per carnè conjungantur aut tribum, modò adimplentes, cepero doctrinam meam & voluntatem Patris, in ſortem & dignitatem fraternam maternámque aſſumam. Atque ità, ut ego opinor, è dictis tibi patet & ſatisfit, quòd propter illud dictum, (*Qua eſt mater mea*, & quæ ſequuntur) nullatenus dominus & Salvator noſter reus tenebatur alicujus contemptûs aut deſpectûs erga matrem; ſed contra, tam per iſta quàm alia omnia Dei operâ oſtenditur, maternis privilegiis & honoribus, ídque meritiſſimò, apud eum quem pepererat, fructam & gaviſam fuiſſe.

τοιαύτην τινὰ διαφόρως τὸν λόγον σχηματίζων τῆς ἀποκρίσεως, Τίς ἐστι, φησιν, ἡ μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου; Τουτέστι, Τί τὴν μητέρα, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς εἰς ὀνειδισμὸν προφέρειν ἐμελέτησας; μάτην σοι διεμηχανήθη τὸ τεχνούργημα, εἰς τοὐναντίον σοι περιτραπήσεται τὸ σκευώρημα. Ἐγὼ γὰρ τοσοῦτον ἀπέχω τοῦ τῇ εὐτελείᾳ τῶν συγγενῶν ἐπαισχύνεσθαι, ὥστε οὐ μόνον τὴν κατὰ σάρκα γεννησαμένην ἀληθῶς, μητέρα ἐπιγράφομαι, ἀλλὰ δὴ καὶ τούτους ὁρᾷς, τοὺς εὐτελεῖς καὶ ἀπόλιδας, τοὺς ἀοίκους καὶ πένητας, καί τοι μηδὲν κατὰ γένος προσήκοντας, οὐ παραιτοῦμαι ὡς μητέρα καὶ ἀδελφοὺς οἰκειοποιήσασθαι, ἂν ὦσι μόνον τὸ πατρικόν, διὰ τῶν ἐμῶν διδαγμάτων, ἐκπληροῦντες θέλημα. Ὥσπερ γὰρ ἐκείνην μηδὲν τῇ θείᾳ φύσει προσήκουσαν (τί γὰρ κοινὸν ἀνθρωπίνῳ γένει καὶ θεότητι) ὅμως θελήματι πατρικῷ σαρκωθεὶς ἐξ αὐτῆς, μητέρα ἀνέδειξα, καὶ πάντα τὰ μητρικὰ προνόμια, μετά γε τῆς παρθενίας αὐτῆς, συνετήρησα· οὕτω δὴ οὕτω καὶ τούτους μηδὲν μηδὲ ἐκ τῆς κατὰ σάρκα προσεχοῦς φυλῆς ἐμοὶ δικαίωμα διασώζοντας, ἂν μόνον λάβω πληροῦντας τῆς ἐμῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ πατρικοῦ θελήματος, εἰς τὸν τῶν ἀδελφῶν καὶ μητέρων ἀναβιβάζω κλῆρον καὶ τὸ ἀξίωμα. Ἐκ τούτων τῶν εἰρημένων, οἶμαι, σοι σαφῶς ἐπιγνωσθῆναι, ὡς οὐδὲ διὰ τοῦ, Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου; καὶ τῶν ἐφεξῆς, οὐδαμῶς ὁ δεσπότης ἡμῶν καὶ σωτὴρ μητρικῆς ὑπεροψίας, ἤ τινος ὀλιγωρίας, ἐγένετο ἔνοχος· ἀλλὰ καὶ διὰ τούτων, ὡς καὶ διὰ πάντων τῶν ἄλλων, ἡ θεοτόκος ἐπιδείκνυται τῶν μητρικῶν γερῶν ἀξίως παρὰ τοῦ τεχθέντος ἐξ αὐτῆς ἀπολαύουσα.

Epiſt. 133.

Michaeli ſpatharocandidato.

PRæconis illius vocem quâ profitebatur, *Non ſum dignus qui ſolvam corrigam calcei ejus*, quod à te quæſitum eſt, ſecundum diverſas conſiderationes expoſitum invenimus: ſunt qui non ſolùm propiùs ad ſcopum, ut ego arbitror accedunt, ſed & ad vocis proprietatem, calceum & corrigiam, hi

Ἐπιστ. ρλγ'.

Μιχαὴλ σπαθαροκανδιδάτῳ.

ΤΗν τοῦ κήρυκος φωνήν, καθ' ἣν ἐκεῖνος ἐκήρυττεν, Οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος αὐτοῦ, ὅπερ αὐτὸς διηπόρησας, κατὰ διαφόρους θεωρίας ὑπειλημμένην εὑρίσκομεν· Οἱ μὲν γὰρ, οὐ μόνον ἐγγύτερον, οἶμαι, τοῦ σκοποῦ, ἀλλὰ καὶ οἰκείως τῆς λέξεως, ὑπόδημα καὶ ἱμάν- Luke 3. 16.

τα,

τα, οὐχ ἕτερόν τι παρ' ὃ κατὰ κοινὴν χρῆσιν ἅπαντες ἴσασιν, ἀλλ' αὐτὰ ἐκεῖνα νενομίκασι· καὶ τὸν βαπτιστὴν διὰ τούτων ἀποφαίνεσθαι, τὸ καθ' ὑπεροχὴν τοῦ βαπτιζομένου ἀσύγκριτον· τοσοῦτον γὰρ ἐκεῖνόν, φησι, συνεπίσταμαι ἐν ὑπεροχῇ μεγέθους καὶ ἀξιώματος, οὐχ ὅσον ἐστὶ τὸ μέσον δούλου καὶ δεσπότου, ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἄλλη διαφορὰ καὶ διάστασις μηδενὶ ἑτέρῳ ὑπερβολὴν ἀπολείπουσα, οὐδὲ γὰρ οὐδ' εἰς τὴν ἀπασῶν ἐσχάτην δουλείαν ἄξιον ἐμαυτὸν ἐτάζεσθαι τίθημι· τοιοῦτον γὰρ τὸ λύειν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. Οἱ δὲ ἀναγωγικώτεροι ἴσως, ὑπόδημα μὲν τὸν κόσμον ὑποτίθενται, ἱμάντα δὲ τῶν ἐν αὐτῷ θεωρημάτων ὅσα δυσεύρετον ἔχει τὴν κατάληψιν, καὶ τὸν τῆς ἀγνοίας δεσμὸν ἄλυτον· ὃν ὑπόδημα ποιοῦσι τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι διὰ παντὸς αὐτοῦ φασὶν ἡ πρόνοια διαπεφοίτηκε, καὶ ὅλον αὐτὸν ἔχει περιλαβὼν καὶ συνέχων· μᾶλλον δὲ ποδὶ τῷ οἰκείῳ διιθύνει καὶ φέρει πανσόφως· τουτέστιν, οὐδὲ πολλῆς δεῖται τῆς ἐπ' αὐτῷ βουλῆς καὶ προνοίας, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐσχάτης καὶ τελευταίας ἐπισκοπῆς τὸ τηλικοῦτον καὶ τοσοῦτον συντηρεῖ τε καὶ διακοσμεῖ φιλοτέχνημα. Αὕτη δὲ ὅσον κομψείᾳ τινὶ διεσχηματίσθη ἡ διάνοια, ἐπὶ τοσοῦτον οἶμαι τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας διέστηκεν. Ἕτεροι δέ τινες ὑπόδημα μὲν τὴν σάρκα σημαίνεσθαι, ταύτην γὰρ ὁ λόγος ὑπέδυ φασίν· ἱμάντα δὲ γεγενημένην τῶν φύσεων πρὸς ἀλλήλας συνάφειαν, ἣν ὁ πρόδρομος οὐκ ἀποτολμᾷ λύειν· οὐδ' ὅσοι τῆς ἐκείνου διδασκαλίας κατήκοοι. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ θεμιτὸν ἀτόποις ἐννοίαις κατ' ἰδίαν σχίζειν ὑπόστασιν ἀπὸ τοῦ λόγου τὸ πρόσλημμα. Ἄλλοι δὲ παρὰ τούτους, οὐχ ἁπλῶς τὴν σάρκα, ἀλλ' αὐτὴν τὴν σάρκωσιν, καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν, ὑπόδημα νενοήκασιν· ἱμάντα δὲ, οὐ συνάφειαν φύσεων, ἀλλὰ τῶν περὶ τὴν σάρκωσιν καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν ἀπόρων, καὶ λογισμοὺς ἀνθρωπίνους ὑπερβεβηκότων, τὸν σύνδεσμον· ὧν τὴν ἐπίλυσιν καὶ σαφήνειαν, οὐχ ὅτι τινὰς τῶν πολλῶν ἑαυτοῖς ἐπιγράφειν

non aliud intelligunt quam quæ communiter in communi uſu poſita eſſe ſciunt: & per illas voces volunt Baptiſtam intelligere baptizati illius excellentiam, ſine comparatione transcendentem. Scio enim illum ego tam excellenti eſſe dignitate prædìtum ſupra meipſum, non in quantum ſervus à Domino diſtat, ſed ſi quæ alia eſt differentia & diſtantia, quæ à nulla re alia ſuperetur, neque certè ego me in eorum numero reponam, qui illum infimâ contingunt ſervitute; id enim indicat *ſolvere corrigiam calceamenti.* Sunt qui magis adhuc ſecundum Anagogen, *calces* nomine Mundum ſupponunt; *Corrigiam* autem interpretantur ſpeculationes in mundo illiusmodi quæ apprehenſionem habent haud facile inveniendam, ſed vinculo ignorantiæ inſolubili conſtringuntur. Hunc Jeſu calceum ſupponunt eſſe, propterea quòd inquiunt Providentia ipſius omnia permeet, & totum mundum amplectatur & contineat. Potiùs autem proprio ipſius pede regulat & agit cum ſumma ſapientia; non eget ob id ipſum, conſilio multo aut providâ curâ, ſed per extremam & ultimam inſpectionem, opus optimo ſtudio ab ipſo elaboratum, tale cum ſit & tantum, conſervat & exornat. Hæc autem expoſitio, quo magis ornatu quodam effigiatur, eo opinor recedit longiùs à veritatis intentione. Alii ſunt qui per *Calceum*, intelligunt *Carnem* ſignificari, quam nimirum ſibi induit *verbum: corrigiam* autem naturarum adinvicem connexionem, quam nequaquam ille præcurſor ſolvere audebat, nedum doctrinæ ipſius auditores. Neque enim fas cuicunque fuit per abſurdas opiniones quaſlibet propria authoritate ſolvere hypoſtaſin illam quam aſſumpſit ſibi *verbum.* Aliqui ab iſtis alii non ſimpliciter *Carnem*, ſed ipſam & *Incarnationem*, & Humanitatem ſuſceptam *calceum* interpretantur: *Corrigiam*, non naturarum unionem, ſed quæſtionum illarum & dubiorum, quæ circa humanitatem in carne ſuſceptam, agitantur; vinculum & annexionem, quæ mentem omnem humanam longè ſuperet: quarum quæſtionum ſolutionem & explicationem, non aliqui è vulgo ſibi arrogare debent, aut curioſiùs circa

eaſdem

eaſdem verſari, ſed illud exquiſitè imprimis cognoſcere, quòd nec Johannis ſectatores, qui in actione & contemplatione ſublime quid & excelſum habebant, abſcondita hæc & vix comprehenſibilia, certè inexplicabilia, intelligebant. Ipſe *Major inter omnes è mulieribus natos*, cùm profitetur ſe ſolvere indignum eſſe *corrigiam calcei*, eodem actu agnoſcit non poſſe ſe ejuſmodi dubias ſolvere quæſtiones. At quænam illæ ſunt? Quænam verbi exinanitio? Rerum Conditor quo pacto rei conditæ adunitur? quo pacto peperetit virgo, & partûs dolorum ſolutionem, ſigillum adhibuit virginitatis? quomodo Servator qui pondus & corpus habuit, maris tergora curſu peragravit? quomodo ſepulchro, clauſtris, ſigillis tenebatur incluſus? & iiſdem ipſis immotis cuſtoditis, indè egreditur? quomodo deinde oſtiis clauſis in medium proceſſit diſcipulorum, cum eodem corpore? quomodo plagas, inflicta vulnera impaſſibilis corporis & incorruptibilis, oculi & digiti perſcrutantur? Quomodo cibus & potus conferent non indigenti, nec fluido corpori, quis autem effari poteſt? Hæc autem & ſimilia vincula, nemo, non dixero è vulgo hominum & fœce promiſcua, ſed ne quidem ſi ad Præcurſoris perfectionem aſcenderit aliquis, planè, clarè, & perſpicuè ſolverit: fieri autem poteſt, ut unus altero, apud auditores, quid magìs ad animæ ſolamen, dixerit, & in difficultatis multiplicis expeditionem: veritas autem in iſtis ſine ſpeculis & ænigmatis ultra ipſius vitæ terminos removetur. Atque itâ tibi earum expoſitionum quæ mandantur memoriæ, præcipuas enarravi. Tu factâ diſcuſſione optimam amplectere. Quòd ſi judicium interponere verecunderis, ego primam atque ultimam cæteris præpono. Nam earum una cum argumento ſubjecto, & cum verbis majotem habet affinitatem; poſtremam reperies magìs ad contemplationis analogiam facientem. Vale.

λέγειν καὶ περιεργάζεσθαι, ἀλλ᾽ ἀκριβῶς κἀκεῖνο συνεπίστασθαι, ὡς οὐδὲ τοῖς κατὰ Ἰωάννην, ὅτι τε πράξει καὶ θεωρίᾳ, τὸ ὑψηλὸν καὶ μετέωρον ἔχουσιν, οὐ μὴν ὅμως οὐδὲ τούτοις, τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων τὸ κρύφιον καὶ δυσκατάληπτον εἰς γνῶσιν ἀφίκοιτο. αὐτὸς γὰρ ὁ μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, δι᾽ ὧν μὴ δύνασθαι λύειν τὸν ἱμάντα ὁμολογήσει, μηδ᾽ αὐτὸν ἱκανὸν ἂν γενέσθαι παρίστησι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀπορημάτων ἐπιλύσασθαι. Τίνα δέ ἐστι ταῦτα; τίς ἡ τοῦ λόγου κένωσις; πῶς ὁ πλάστης ἑνοῦται τῷ πλάσματι; παρθένος δὲ πῶς ἂν τέκοι, καὶ τὴν τῶν ὠδίνων λύσιν σφραγῖδα τῆς παρθενείας ποιήσαιτο; πῶς ὄγκον ἔχων ὁ σωτὴρ καὶ σῶμα, θαλάσσης νῶτα διέτρεχε; πῶς δὲ τάφῳ καὶ κλείθροις καὶ σφραγῖσι περιείχετο; τούτων δὲ πάλιν ἀκινήτων φυλαττομένων ἐκεῖθεν προήρχετο; εἶτα δὲ καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων εἰς μέσους τοὺς μαθητὰς, μετὰ τοῦ αὐτοῦ σώματος, ἐπιφαίνεται; καὶ πληγὰς καὶ τρώσεις τοῦ ἀπαθοῦς καὶ ἀφθάρτου ὄψεις ἐξερευνῶσι καὶ δάκτυλοι; βρῶσις δὲ καὶ πόσις τῷ ἀπροσδεεῖ καὶ *ἀρεύστῳ πῶς ἄν τις ἐξείποι διαπράττεται σώματι; Τούτων οὖν καὶ τῶν τοιούτων δεσμῶν οὐκ ἔστιν ὅστις οὐχ ὅτι τῶν πολλῶν καὶ τυχόντων, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ εἴ τις εἰς τὴν τοῦ προδρόμου ἀναβῇ τελείωσιν, οὐδὲν σαφῶς καὶ καθαρῶς ἐπιλύσεται. ἀλλ᾽ ἕτερος μὲν ἴσως ἑτέρου τοῖς ἀκροαταῖς ἐρεῖ τι ψυχαγωγικώτερον, καὶ τῆς πολλῆς ἀπορίας παραμύθιον· ἡ δὲ χωρὶς ἐσόπτρων καὶ αἰνιγμάτων ἐν τούτοις ἀλήθεια, τῶν ἐν βίῳ πάντων ὁμοίως ἀποκεχώρηκεν. Ἀλλὰ ταῦτα μέν σοι τῶν κατὰ μνήμην σωζομένων οἶμαι τὰ ἀξιολογώτερα ἔγραψα· σὺ δ᾽ ἐπικρίνας στέργοις τὸ ἄμεινον. Εἰ δ᾽ ἐυθειᾶς τὴν κρίσιν, ἐγώ σοι τὸ πρῶτον καὶ τὸ τελευταῖον τῶν ἐν μέσῳ προτίθημι. Τὸ μὲν γὰρ καὶ τῆς ὑποθέσεως καὶ τῶν ῥημάτων ἐστὶν οἰκειότατον· τὸ δὲ τελευταῖον τῶν κατὰ θεωρίαν εὑρήσεις ἀναλογώτερον. Ἔρρωσο.

* leg. ἀῤῥεύστῳ.

Ἐπιστ. ρλδ´.

Ἰωάννῃ Ἀσπαθαρίῳ καὶ Ἀσ. τοῦ δρ. τοῦ ἐπίκλην Χρυσοχέρῃ.

Οὐδὲν λυμαίνεται τῇ εἰκόνι Χριστοῦ, τὸ, λέγεσθαι τὸν υἱὸν ἀληθινὴν εἰκόνα τοῦ πατρὸς, ἢ τὸν ἄνθρωπον ἀληθῶς κατ᾽ εἰκόνα γεγενῆσθαι θεοῦ· οὐ μὴν οὐδ᾽ ἐπειδὰν λέγωμεν, τοὺς κατ᾽ ἀρετὴν βεβιωκότας τὴν ἀληθῆ μορφοῦσθαι εἰκόνα Χριστοῦ. Οὐ γὰρ ἐπὶ διαβολῇ τῆς τεχνῆς τῆς εἰκόνος, ταῦτα λέγεται, οὐδ᾽ ἵνα ψεῦδος αὐτῇ ἐπιγράφοιτο· ἀλλ᾽ ὡς ἂν αὐτῶν ἡ πρὸς ἄλληλα διαφορὰ ἐπιγινώσκοιτο. Οὐδὲ γὰρ οὐδ᾽ ὅταν τὸν υἱὸν ἀληθινὴν σοφίαν προσαγορεύωμεν, τὴν ἐκ τῶν θείων γραφῶν σοφίαν τῆς ἀληθείας ἐξορίζομεν· οὐδ᾽ ἐπειδὰν φῶς αὐτὸν ἀληθινὸν, ἢ ζωὴν ἀληθινὴν ὀνομάζωμεν, τὸ ἡλιακὸν φῶς, ἢ τὴν ἡμετέραν ἐνταῦθα ζωὴν, ἵνα μὴ λέγω τὴν ἐκεῖθεν, ψευδυπόστατον ἀποφαίνομεν· οὕτως οὐδ᾽ ὁπηνίκα φαμὲν ἀληθινὴν εἰκόνα τὸν υἱὸν, οὐχὶ τὰς εἰκόνας, αἳ τὴν γένεσιν εἰσὶ λαχοῦσαι διὰ μιμήσεως, εἰς ψεῦδος ἐλαύνομεν· ἀλλὰ, τὸ πρὸς αὐτὰς, ἐκείνης, καθ᾽ ὑπεροχὴν δηλοῦμεν διάφορον. Ἄκουσον τοίνυν τὸν υἱὸν τῆς βροντῆς, ὅπως ἡμῖν ἄνωθεν βροντῶν, τὴν τοιαύτην χρῆσιν τῶν λόγων ἐνδίδωσιν. Ἄμφω γὰρ ἐν τῷ εἰπεῖν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος, τήν τε παλαιὰν καὶ τὴν νέαν, τῷ τῆς χάριτος ἐξονομάσας προσρήματι· εἶτα τὸ ὑπερανεστηκὸς * θάτερα πρὸς τὴν ἑτέραν παριστῶν, ὁ νόμος, φησὶ, διὰ Μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις δὲ καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. Δῆλον γὰρ ὡς ταῦτα λέγων, οὐχὶ τὴν ἀλήθειαν ἢ τὴν χάριν, τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου περιέκοψεν· αὐτὸς γὰρ ἦν, ὁ μικρῷ πρόσθεν, τῷ τῆς χάριτος αὐτὸν ἀποσεμνύνας ὀνόματι. Οὐ μὴν οὐδὲ ψεῦδος αὐτοῦ κατηγόρησεν, οὐδὲ γὰρ ἐφ᾽ ὕβρει καὶ διαβολῇ τοῦ νόμου, τὸ, Ἡ χάρις δὲ καὶ ἀλήθεια δι᾽ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο, τοῖς εὐαγγελικοῖς θεσμοῖς περιήρμοσεν (Ἡρακλέων γὰρ ἂν οὕτως εἴποι, καὶ οἱ παῖδες Ἡρακλέωνος) ἀλλ᾽ ἐπισημοτέραν δηλονότι καὶ τελειοτέραν τὴν τοῦ δεσπότου φιλοτιμίαν τῆς

τεχνίτης.

* ἴσ. θατέρας.

Epiſt. 134.

Johanni Aſpathario cognominato Chryſoceri curſus Curatori.

Non detrahit aliquid Chriſti imagini, ſi Filius dicatur vera Patris imago, aut, homo verè factus ad imaginem Dei: nè tum ſi affirmamus eos qui ſecundum virtutem vivunt, ad veram Chriſti imaginem conformari. Non enim ut traducatur imaginis artificium, hoc dicitur; non ut mendacium imagini affricetur: ſed ut illa quæ intercedit diverſitas intelligatur. Non enim cùm Filium veram ſapientiam nominamus, ſapientiam à divinis oraculis eliminamus; ſed nec cùm lucem veram, vitam veram, dicimus, lumen ſolare aut vitam hîc noſtram, multo minùs illam futuram, falſariæ ſubſiſtentiæ inniti inſinuamus. Eodem modo & cùm Filium profitemur veram imaginem, non illas imagines, quæ ſuum ortum ab imitatione ſortiuntur, in mendaciorum ordinem rejicimus; tantummodò differentiam quam illa ad iſtas habet per exceſſum ſignificamus. Audi igitur Filium tonitrûs, quemadmodum ille, de cœlo intonans, nobis talem verborum ſenſum ſuggerit. Utrumque certè, in eo, *gratiam pro gratia*, novum & vetus; uno eodem gratiæ titulo appellans; addit deinde eminentiam, ubi unum cum altero comparat, *Lex* inquiens *per Moyſen dabatur*, *Gratia autem & veritas per Jeſum Chriſtum.* Manifeſtè patet, quòd cùm ità dicat, nec gratiam nec veritatem à Moſaica lege abſcidit, ipſe enim ille fuit qui paulò priùs appellatione *gratiæ* ipſam inſignierat. Sed nec mendacium illi imputat. Non enim in contumeliam aut Crimen legis dictum illud, *Gratia autem & veritas per Jeſum Chriſtum fuit*, Evangelicis ſancitis adaptabatur (Heracleon ità diceret, & Heracleonis filii) ſed profectò magis illuſtrem & perfectam Domini magnificentiam

[illegible] oſtendere volens quam ha[illegible] L[illegible] per Moyſ[illegible]n data, gen[illegible]i [illegible]o [illegible] *Gratia & veritatis* com[illegible] Quin & divi[illegible]us P[illegible] [illegible]it, *Umbram habens Lex fu[illegible]orum bonorum, non ipſam imaginem rerum,* [illegible]em typum & imag[illegible]em eſſ[illegible] fu[illegible] bo[illegible]orum non [illegible]c v[illegible]; ſed [illegible]is per ve[illegible]borum [illegible] in [illegible]oc[illegible] v[illegible] po[illegible] [illegible]m, bon[illegible]in f[illegible] [illegible] repræſ[illegible] Q[illegible] & d[illegible]c[illegible]s [illegible] & doc[illegible]n[illegible]s [illegible]s [illegible], Jo[illegible]s C[illegible]ryſ[illegible]us, m[illegible] in [illegible] fi[illegible]a [illegible]is [illegible]. Div[illegible]a oracul[illegible] com[illegible]r[illegible] ex[illegible]lanans, & lin[illegible]a[illegible]s [illegible] a[illegible]bens, quæ cum Nicodem[illegible]rebat Servator, ſermoné q; [illegible] Bapt[illegible]mate regenerationis, & gene[illegible]ione ſ[illegible]pra & ſine tempore, F[illegible] a P[illegible]tre, *Utcunque ait hæc genera[illegible] [illegible]l ſtis ſit, cum illa tamen* [illegible] *era generatione collata, quæ de paterna eſſentia [illegible]erre[illegible]a potiùs cenſebitur.* Audis, ut [illegible]at, reſpectu ad illam veram habito. [illegible]n non er[illegible]o per baptiſma vera eſt [illegible]n ratio? Quis [illegible]n ſi ſummâ in[illegible] di[illegible] itá? Quomodo [illegible]ix[illegible]t ille, *Collata cum illa vera?* [illegible]tem laudat, ad[illegible] n[illegible] tamen hanc privat verita[illegible] Q[illegible] eſt itá c[illegible]lligam? At[illegible] ipſ[illegible]tem eandem, [illegible], ſe[illegible] ve[illegible]bis ipſiſſimis, [illegible] mecum, & oſtendit il[illegible] mo[illegible] uſu[illegible] in Domi[illegible]v[illegible]bis inſidentem. Nam cùm [illegible]udæis, ſic prolocutus Chri[illegible] *[illegible]ſes non dedit vobis panem,* [illegible] *vobis dat verum panem;* [illegible] Do[illegible]ini enucleans, ait; pa[illegible]pellat hîc verum, non [illegible] erat illud m[illegible]raculum, [illegible] M[illegible]nna edebatur; ſed quòd fi[illegible] non i[illegible]ſa rei veritas. ſunt [illegible]a[illegible]ia [illegible]uiuſmodi. Sed quor[illegible] v[illegible]l[illegible] m[illegible]e[illegible]o teſtem e[illegible] ge[illegible]nes, cùm Eccleſiæ alumni, [illegible], ſolis exc[illegible]ptis

Μωσα[illegible]κης νομοθεσίας [illegible]στῆσαι βουλόμε[illegible] [illegible] χάειτος αὐτὴν [illegible] ἀληθείας τῇ κοινῇ [illegible] [illegible]λαβεν. Ἀλλὰ καὶ Παῦ[illegible] ὁ [illegible]ος, Σκιὰν [illegible] [illegible]μος τῶν μελλόντων ἀγα[illegible], οὐκ αὐτὴν [illegible] [illegible]κόνα τῶν co. 10. 1. [illegible] μάτων, [illegible] φαν[illegible]ος, [illegible] τὸν [illegible] καὶ εἰκόνα τῶν μελλόντων ἀγα[illegible] [illegible]α [illegible]ρεξεν· ἀλλὰ διὰ τ[illegible] [illegible]ημάτων τύπον [illegible] [illegible], μᾶλλον [illegible] τ[illegible] μελλ[illegible] [illegible]α [illegible] ει [illegible] [illegible] αυτῇ. Ναὶ δὴ [illegible] [illegible] τῇ τῶν [illegible] [illegible]αφῶν ἀνα[illegible] καὶ διδασκα[illegible]α [illegible] ὁ Χρυσοσ[illegible], πολλαχοῦ κε[illegible] [illegible]οις τὰ τοιαῦτα [illegible]μα[illegible] τῶν λόγων [illegible]κ[illegible]. Τοὺς γὰρ [illegible]ους [illegible]ματίζοντας λέγοντας, καὶ εἰς τὰ [illegible] τὸν Νικόδημον ει[illegible]ρημένα [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] γλώτ[illegible] [illegible], καὶ [illegible] τη[illegible] τοῦ [illegible]ατος ἀναγεννήσεως, [illegible] [illegible]ζόμενος ἐκ πατρὸς [illegible] [illegible] λόγον κι[illegible], Εἰ γὰρ καὶ αὐτη φησὶ, ἡ [illegible] ἐπου[illegible]ράνιος· ἀλλὰ [illegible] ἐκείνῃ [illegible]βαλλομένη τὴν ἀληθῆ, καὶ ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας, [illegible]. Ἀκ[illegible]εις [illegible] πρὸς [illegible]κείνην φησὶ τὴν ἀληθῆ. Τί [illegible] ἡ [illegible] τοῦ βαπτίσματος [illegible] ἐστιν ἀλ[illegible]; [illegible], [illegible] τῶν σφόδρα [illegible] [illegible] φάναι τολμήσει; Πῶς [illegible] [illegible] φη[illegible] [illegible]κείνην τὴν ἀλ[illegible]θῆ; τὸ ὑψηλότερον ἐκείνης [illegible]αυμασιώτερον [illegible], [illegible] ταύτην τ[illegible] ἀλη[illegible] [illegible] [illegible]ρων. Καὶ τί δὲ τοῦτο φη[illegible] [illegible] [illegible] ἀυτεῖ [illegible] ἐμοί, [illegible] τοῖς [illegible]ήμα[illegible] μον[illegible], ἀλλὰ καὶ [illegible] τοῖς [illegible]ματι [illegible] [illegible]μενον, καὶ τὴν τοιαύτην τῶν λόγων [illegible] ἡμῖν, κἀν τοῖς τοῦ δεσπότου [illegible]μασιν ἐγκειμένην, [illegible]. Τοῦ γὰρ [illegible] πρὸς τοῖς Ἰουδαίοις [illegible] [illegible] τοῦ Μάννα, ὡς οὐχὶ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄ[illegible]τον ἀλλ' ὁ πατήρ μου δί[illegible] ὑμῖν τὸν ἀληθινὸν ἄρτον· αὐτὸς τὸν [illegible] [illegible] τὸν δεσπο[illegible], [illegible] φησί. Ἄρτον δὲ ἀλη[illegible]νὸν καλεῖ, οὐκ ἐπεὶ[illegible] [illegible] [illegible]αῦμα, τὸ ἐπὶ τοῦ Μάννα· ἀλλ' ὅτι τύπος ἦν, οὐκ αὐτοαλήθεια. Καὶ [illegible]α. Ἀλλὰ τί τὸν δεῖνα μάρτυρα ἢ τὸν δεῖνα καλῶ; κοινῶς ἅπαντες καὶ [illegible]ς [illegible]ας οἱ τρόφιμοι, καὶ τῶν θύραθεν οἱ λογιώτατοι, πλὴν τῶν Εικονομαχούντων,

τῶν, ὡς εἰκὸς, ὅσῳ τὴν τῷ λόγῳ τὴν χρῆσιν συνεπίσχει· καὶ γέμουσιν αἱ βίβλοι τὸ τοιοῦτο τῆς λέξεως ἰδίωμα. Ὡς ἐπὰν ὦσι δύο τινὰ, ἢ καὶ πλείονα κατ᾽ ὁμωνυμίαν, ἢ καθ᾽ ἕτερόν τινα τρόπον, τὴν ἂν μὲν κλῆσιν ἐφελκόμενα, ἢ καὶ ἄλλως ἔν τισι κοινωνίαις ἰδιωμάτων συζυγοῦντα· ὅπηνίκα τις περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ὑπερέχοντος τὸν λόγον ποιήσασθαι βούληθῇ, τὰ κοινῇ προσόντα πᾶσι, κατ᾽ ἐξαίρετον ἐκείνῳ φέρων δίδωσιν· οὐχὶ τῶν ἄλλων αὐτὰ παντελῶς ἀφαιρούμενος, ἀλλὰ διὰ τὸ τὴν τῷ προεχομένῳ ὑπεροχὴν πρὸς τὰ λοιπὰ ἐνδείκνυσθαι καὶ τοῦ λόγου ἀρκεῖ [illegible] παράδειγμα, τὰ, ὅμως, ἃ προειρῆσθαι. Εἰ δὲ καὶ ἑτέρων βούλει παραδείγματα, αὐτὸς [illegible] σεαυτὸν τὰ [illegible] βίβλια διερχόμενος, ἄλλων ἀπαρτίσεις βίβλον τῶν τοιούτων χρήσεων τὰ παραδείγματα ἐγγραφόμενος.

Iconomachis, hunc verbi [illegible], ut videtur, agnoſcunt. & ſcatent [illegible] libri, iſtiusmodi verbor[illegible] pr[illegible]tibus: Ut putà, cum duo quædam aut etiam plura ſunt, quæ per homonym[illegible] am aut alium quendam modum dicuntur, eandem attrahunt ad ſe appellationem, vel alio aliquo modo, c[illegible] communicatione idiomatum a[illegible]hibentur; qui ſermonem inſtituit de p[illegible]æcellentiori [illegible]a q[illegible]æ c[illegible]muniter ad omn[illegible]a ſpe[illegible]ant, per exceſſum eide[illegible] ac om[illegible]o t[illegible]t; nec ab a[illegible]is interim [illegible]aufert, ſe[illegible] per illud [illegible] excellen[illegible] ſ[illegible]pe[illegible] cæt[illegible] declarat. Opinor [illegible]od a[illegible]latum eſt e[illegible]emplum, ſuffi[illegible]it, q[illegible]od [illegible]o, demonſtrare. Sin & ali[illegible]a quoque adjicienda de[illegible]id[illegible]es, ipſe per temet ſolus ſacra bib[illegible]ia percurre, & coacerv[illegible]bis tot exem[illegible]a, iſtius uſ[illegible]s, quæ conficere volum[illegible]n queant.

NOTÆ.

PLuries a[illegible]unt ſcri[illegible]t Pho[illegible]s, & in omnibus ad quæſita de ſcripturis re[illegible]pondet, hinc p[illegible]uiſſe [illegible]cendi cupidum: alibi Σ[illegible] d[illegible]tur & χρυσοχάρης. Fuit autem curſus publici Curator; poſtmaſter-generall nos dicimus: Græci poſteriores λογοθέτην τοῦ δρόμου. Quæſtionem nimis ſubtilem, ſi non ridiculam tra[illegible]t, An quia Filius, vera Imago Patris ſui dicitur, ideo imagines artificioſæ falſæ ſint, fictæ, nec Imagines. [illegible] reſpondet, nequaquam ità eſſe. Non enim veritas uni alicui individuo aſcripta, omnibus aliis de[illegible]ur. [illegible]anc ipſam quæſtionem, Iconomachorum præcipuum argumentum, & alibi tractat. [illegible] ἐπιδιαβε[illegible] τις τί[illegible] εἰκών. [illegible] In margine noſtri codicis erat τεχνίτης· fruſtrà. legendum τὰς τί[illegible] [illegible]. In loco recitato, ex [illegible]vang[illegible] Johannis 1. 14, 16. deerant iſta neceſſari[illegible] ad[illegible] [illegible] ἐκ [illegible] &c. Heracleon de proſapia Gn[illegible]orum erat, antiquiſſimus Hæreticus, Marc[illegible] φοιτητής. Æonum aſſe[illegible] [illegible] D[illegible]um Princip[illegible]orum architectu[illegible] ſed [illegible]ontra legem nihil ejuſmodi effutivit quale commemorat P[illegible] apud Tertullianum E[illegible]iphanium, Auguſtinum. Διὰ μιμήσεως.] eſt hæc Imaginis. εἰκὼν [illegible] nam ab imitatione Imago d[illegible]itur, quaſi imitago. Ἔοικα, ab εἴκω ſimilis ſum, vel ὁμοιῶ, ut exponit E[illegible].

Ἐπισ. ρλε.

Κωνσταντίνῳ ἀδελφῷ.

Luc. 7. 28. Matt. 11. 11. ΤΟ περὶ τοῦ προδρόμου, ἐν ἐπαπορία κατ᾽ ἐρώτησιν εἰρημένον, Ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μείζων αὐτοῦ ἐστι· τινὲς πλείους τῶν πρὸ ἡμῶν, ἀποφαινόμενοι εἰπεῖν τὸν Σωτῆρα, καὶ ψῆφον οἰκείαν φέρειν, ὑπὲρ λαμπροτέρας ἐγκλήσεως ἠθέλησαν. Τοῦτον δὲ, οἱ μὲν συνάπτοντες τὸ, μικρότερος, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ὑφ᾽ ἓν ἀναγινώσκουσι καὶ τὸν ἐν αὐτῇ, τῶν ἄλλων μικρότερον, τοῦ Ἰωάννου πᾶσι μείζονα, βασιλείαν μὲν ἐνταῦθα, τὸν μετὰ τὴν σωτη- * χρόνοι. ρίαν ἀνάστασιν * ἐξακούοντες· καθ᾽ ὃν μάλιστα τῷ πάθει, καὶ τῷ βαπτίσματι, καὶ τῷ πνεύματι, τελειοῦται καὶ ἐκρατύνετο τὰ τῆς πίστεως μικρότερον δὲ, τῶν ἐν αὐτῇ τὸν [illegible]

Epiſt. 135.

Conſtantino fr[illegible]i.

QUod per quæſtionem in Pr[illegible]o-ris l[illegible]m dicitur, *At qui minimus eſt in regno cœlorum, major illo eſt*, ſcio plurim[illegible]s ex iis qui me præc[illegible]erunt, a[illegible]bitrati Servatorem ità [illegible]rotu[illegible]e, ut pro pri[illegible] anim[illegible] ſe[illegible] explicaret. Int[illegible] illos quidam connectunt illud, *Minimus*, cum i[illegible] *in regno cœlorum* & *in eo*, at[illegible] quam unicum period[illegible]m, pro[illegible]nciant: atque ill[illegible]m q[illegible] in illo r[illegible]no a[illegible]is minor eſt omnibus, [illegible] ex-iſti[illegible] Jo[illegible]. *Regnum* il[illegible] hic interpretantur, tempus deſt[illegible]atum poſt Dominicam reſurrectionem: [illegible] t[illegible]mporis curriculo, res fidei per crucem, baptiſmum, ſpiritum, perfecti[illegible] [illegible]

robur

[illegible] [illegible]. *Minimum* in eo, [illegible]ium [illegible] volunt, qui in illa [illegible] [illegible]antur; qui utcunq, quàm [illegible] minùs poſs[illegible] [illegible]agis tamen [illegible] conſequitur. Præcurſor enim, [illegible], [illegible]is adhuc di[illegible] vive[illegible], [illegible] ceſſetur de *mulieribus*, [illegible] illos omnes princi[illegible]at in re[illegible]. [illegible] ſub gratia vi[illegible], inter *natos* eſt [illegible], & [illegible] ſursum regene[illegible]; [illegible] *ipſi poteſtatem* [illegible] [illegible] *nomen* [illegible] *cre*[illegible]*nt qui non ex* [illegible] *nec de voluntate carnis, ed e*[illegible] *nati ſunt.* Atque nullo iſtoru[illegible] [illegible]unt Præcurſor m[illegible], qui in o[illegible] mi[illegible]ru[illegible] ind[illegible]entior. Atque [illegible]enus [illegible]. Alii Baptiſtam opinor [illegible] immeritò, reveriti, ne talem tan[illegible]que virum cum nullo eorum qui [illegible] *gratiam* conſummantur, æquiparandum ſtatuant, ſed vel minimo ma[illegible]s vilem: imprimis illud, *Is qui minimus eſt*, per disjunctionem à ſequentibus, *qui in regno cælorum eſt*, legunt: [illegible]ndò, *per regnum cælorum* expe[illegible]tus ſecundum Domini adventum ca[illegible]t; *Minimum* dici volunt ipſum Dominum Jeſum Chriſtum, qui uteunque [illegible] p[illegible] ſui adventus tempore, de multorum opinione non erat major quàm [illegible]r; tunc tamen temporis ab [illegible]n bus etiam non v[illegible]tibus eum o[illegible] [illegible]re & profiteri, cum horren[illegible] [illegible]ibili aſpectu a[illegible]ſcetur, ju[illegible] [illegible] in adventu illo & rex ap[illegible]s: ſed tamen i[illegible]i Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, *minimum* dici [illegible]tur, non ſecundum unam & e[illegible] intelligentiam: Quidam refe[illegible] ad tempus nativitatis in carne; n[illegible]m [illegible] ſex [illegible]tos menſes, nativitas Præcurſoris, Domini, antevertebat. Alii ad ætatis ext[illegible]nſionem & vitæ [illegible]nſuram: [illegible] enim eſt, Præcurſoré Dominum [illegible]e curſu corporali ſuo. Alii [illegible]ud [illegible] ſecundùm multorum opinionem [illegible]m arbitrantur; ferebatur enim [illegible]nnes, utpote Deo ab infan[illegible] [illegible]ecratus, quíque vitam aſ[illegible]ti[illegible] [illegible] [illegible]micolam ab ipſis crepundiis [illegible]: tum quòd communi & tri[illegible]ne, is qui baptizat major ha[illegible] baptizato & venerabilior. Atta[illegible], utcunque propter diverſas

[illegible]s λογισμὸς * ἐξέλθ σεβασμιώτερον

ἐστι, τὸν ἐλάχιστον· ὃς οὐ καὶ τῶν ἄλλων ἔχει τὸ ἔλαττον, ἀλλ' οὐ τοῦ Ἰωάννου τὸ μεῖζον ἀποφέρεται. Καὶ γὰρ ὁ μὲν πρόδρομος ὤν, φησὶ, ὑπὸ τὸν νόμον πολιτευόμενος, ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, καθ' ὃν ἁπάντων καὶ τὰ πρωτεῖα ἐγκέκριτο· ὁ δὲ ἐν τῇ χάριτι, καὶ ἐν γεννητοῖς τοῦ πνεύματος, καὶ ἀναγεγεννημένος ἄνωθεν· ἔδωκε γὰρ αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ θεοῦ γεγεννήνται· ὧν ὁ πρόδρομος οὐδενὸς, φησὶν, οὐχ ὅτι μείζων, ἀλλὰ καὶ τοῦ μικροτέρου * ἐνδεέστερος. Ἀλλ' οἱ μὲν οὕτως. Οἱ δὲ τὸν * ἐπ.

Βαπτιστὴν, οἶμαι, καὶ δικαίως δυσωπούμενοι, εἰ τηλικοῦτον ὄντα, μηδενὸς τῶν ἐν τῇ χάριτι τελεσθέντων ἰσοστάσιον, ἀλλὰ καὶ τοῦ μικροτέρου ποιήσουσιν εὐτελέστερον· πρῶτον μὲν τὸ, δὲ μικρότερος, κατὰ διαστολὴν τοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἀναγινώσκουσιν· Ἔπειτα βασιλείαν οὐρανῶν, ἐπιμονώτερον τὴν δεσποτικὴν καὶ δευτέραν παρουσίαν αἰνίττονται· μικρότερον δὲ, αὐτὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὃς, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς πρώτης αὐτοῦ παρουσίας, μείζων τοῦ προδρόμου τοῖς πολλοῖς ἐνομίζετο· ἀλλ' οὖν τηνικαῦτα δὴ πᾶσι, καὶ τοῖς μὴ βουλομένοις ἐπιγνωσθήσεται πάλαι, μετὰ φοβερᾶς καὶ φρικώδους ἐπιγνωσθήσεται τῆς ἐλεύσεως, κριτὴς πάντων καὶ βασιλεὺς παραγινόμενος. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι, μικρότερον εἰρῆσθαι τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, οὐ κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν παρεδέξαντο ἔννοιαν· ἀλλ' οἱ μὲν [illegible] χρόνον τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως· μησὶ γὰρ ὅλοις ἓξ ὁ δεσποτικὸς τόκος τοῦ προδρόμου ὑπελείπετο· οἱ δὲ, τῷ μήκει τῆς ἡλικίας· ὑπερεῖχε γὰρ τοῦ δεσπότου, καὶ τῇ τοῦ σώματος ἀναδρομῇ, τὸν Βαπτιστὴν παραδέδοται· ἄλλοι δὲ, τὸ μικρότερος, εἰρῆσθαι πρὸς τὴν τῶν πολλῶν ὑπόληψιν ἐξειλήφασιν· ὑπείληπτο γὰρ μείζων ὁ Ἰωάννης, ἅτε δὴ θεῷ ἐκ βρέφους ἀνειμένος, καὶ βίον * ἄσκευον ἐκ σπαργάνων αὐτῶν καὶ ἐρημικὸν ἐπανῃρημένος· καὶ διότι τὸν βαπτίζοντα τοῦ βαπτιζομένου, ὁ [illegible] * ἀσκητικόν.

ἀλλ' οὗτοι μὲν, κἂν ἐπὶ διαφόρους αἰτίας, μι- * πειθν.

 κρό-

κρότερον τοῦ προδρόμου τὸν κηρυττόμενον τοῖς πολλοῖς νομισθῆναι [illegible] γκατι ἐστὶ, πλὴν ἀλλ' ὁμοφώνως ἀπαρ[illegible]θῆναι μείζονα τοῦ δούλου τὸν δεσπότην, [illegible] τὴν οὐράνιον ἐκείνην καὶ φρικτὴν βασιλείαν, ἀπεφήναντο. Ἐγὼ δὲ τούτοις διαιτᾶν ἐμαυτὸν [illegible], καὶ τὸν ἀμείνω εἰπόντα * φιλοκρινεῖν οὐ νομίζω ἐμόν· οὐδ' ὡς ἂν εἴποιεν οἱ ἐπικληθέντες τοῦ βαπτιστοῦ πολλὴν καταγινώσκειν ταπεινότητα, ὅπερ οὐδὲ τοῖς αἰτιασαμένοις ὑμῖν μέγα τι διαφέρον, μείζονα τοῦ δούλου τὸν δεσπότην [illegible]φήνασι, [illegible] γὰρ κλέος δεσπότην δούλου μείζονα φαίνεσθαι· καὶ τότε [illegible] τὴν ἄφραστον ἐκείνην καὶ φρικτὴν παρουσίαν; Οὐδὲν οὖν τούτων λέγειν, ἐμοὶ [illegible] δικαιώσας, ἀλλὰ τοὺς ἄνδρας ἀρχιερεῖς ὄντας μάλιστα, καὶ θεοῦ θεράποντας, τιμῶν, καὶ χάριν μεγάλην ὑπὲρ ὧν εἶπον, ὁμολογῶν (οὐ γὰρ ὅσα ταῖς ἑτέραις διαγνώσεις ἄστατον ποιεῖ, ταῦτα καὶ τοῖς [illegible] ἀρχῆς εἰποῦσι λα[illegible] παρεῖναι ἀγαπ[illegible] εἴ τις ἀρχόμενος ὑψηλῆς τινὸς θεωρίας, ἐπιπόσον τι τῆς ἀληθείας ἐφίκοιτο· οἱ δέ γε κλεινοὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ἐπί γε τὸ πλεῖστον, καὶ εἰς ἀκρίβειαν τὴν τῶν θείων χρησμῶν [illegible], ἀρχοῖεν ἀποκαλύψαι) πλήν γε δὴ τοὺς ἄνδρας ἐν τοῖς μάλιστα τιμῶν καὶ θαυμάζων, οὐδ' ὅπερ ἐμοὶ παρέστη, σιγήσομαι. Ὁρῶ [illegible] γὰρ οὖν ἐν ταῦτα σκοπὸν τῷ δεσπότῃ, οὐχ ἑαυτοῦ τὸν βαπτιστὴν ὑποβιβάσοντα δεῖξαι, οὐδ' ἄλλου τινὸς (μή ὅτι γε τοῦ μικροτέρου πάντων ἀτιμότερον) ἀλλὰ καὶ πᾶν τοὐναντίον ἐπαίνοις δοξάσαι· καὶ γὰρ τῶν προειρημένων, τὸ μὲν ἀσύμφορον ἴσως, τὸ δὲ ταπεινὸν ἄν τι· γὰρ τὸ [illegible]κα εἰς ἐσχάτους ἐλαύνεις, οὐδὲ τοῦ κηρυττομένου τὸ ὑψηλὸν διασώσεις· καὶ τὸ δοῦ[illegible] [illegible]ατῶσαι, μάλιστα νῦν παρέλκον, καὶ μικρολογίας οὐκ ἐκφεύγει· ἀλλ' ὅ γε ὁ δεσποτικὸς σκοπὸς δῆλος· ἐστὶν εἰς ἔπαινον ἀφορῶν (καὶ μάλα δικαίως) τοῦ προδρόμου· ἐπεὶ μὲν γὰρ ὁ μέγας ἐκεῖνος ἄνθρωπος, ὑπὲρ θείων νόμων τὸ δεσμωτήριον· ἀλλὰ τῶν μὲν χαλκῶν, οἷς συνείχετο ὑπερεώρα [illegible] * δεῖ. ἄρα εὐχὴ τὸ ξίφος, οὐδὲ τὴν σφαγήν· ἀλλὰ μὴ, τὸν θάνατον ὑπερ-

* ἴσ. φιλονεικεῖν.

* δι.

cauſas, eum qui prædicabatur, minorem præcurſore à multis exiſtimatum conſentiant, nihilominus unanimi conſpiratione docent Dominum ſuo ſervo majorem prædicari in regno illo cœleſti, & adorando. Ego me hiſce c[illegible] l[illegible]ndis non immiſceo, nec mihi [illegible] facultatem dijudicandi, quinam ex potiorem ſequantur ſententiam, nec contrà contendam illos hanc [illegible], qui dicuntur extremam [illegible]litatem exp[illegible]; ſed ne v[illegible] qu[illegible] quær[illegible]pa[illegible], quaſi [illegible]m ne[illegible]o qu[illegible] cogitem in eo, quod m[illegible] r e[illegible] ſervo ſuo præ[illegible]tur D[illegible]. Quin[illegible] eum q[illegible] acc[illegible]deret [illegible], ut Dominus ſervo major appareat, maxime per adventum illum ineffabilem & formidabilem; nihil igitur [illegible] a[illegible]r[illegible]e cum [illegible] me [illegible] attin[illegible], ſed Authores, cum eſſent homines Epiſcopali prædici, dilectione proſequens, & ſimul ipſis gratias multas debere agnoſcens pro ſcriptis ſuis (nec enim eadem quæ evi[illegible] aliorum animis imprimunt, iis qui Principes illa prædicârant v[illegible] Scripturæ anſam exponunt; certè habendum eſt [illegible] rato, ſi quis exordiis ſublimem al[illegible] ſpeculationem quadantenus progreſſus in apprehendendo v[illegible]e: preclari certè [illegible]s illi noſtri, plerumque ſacrarum literarum intimos ſenſus exactè expreſſere) tamen cum illos ſummo honore proſequar, non e[illegible] [illegible]bo quod mihi viſum eſt. Animadverto enim hoc in loco Dominum haud [illegible]aquam id intendere, ut ſe B[illegible] ſup[illegible]lare demonſtr[illegible], nè quidem in aliquo ne[illegible] ut per illud *minimus* [illegible]m hominum ponere viliſſimum; ſed [illegible] è contrarium, voluiſſe [illegible]bus illuſtrare. Cert[illegible] præallegatarum ſententiarum, una incommoda eſt fortaſſis, altera humilis; nam ſi Præconem in ima ſubſellia rejeceris, haud [illegible] eius prædicati ſublimitatem; & ſervum [illegible]tum dare imprimis ſupervacaneum eſt, nec non abjecti animi exiſtim[illegible]. Scopus domini manifeſtè collimet laudem Præcurſoris (nec immeritò; egregius enim ille vir pro lege tunc divina includebatur carceri, [illegible] quibus ſtringebatur infra ſe poſita [illegible]cebat; nec [illegible]ebat

[illegible]adium, non occaſionem; ſed nè [illegible]m mortem ſuperaſſet p[illegible]iciosum dogma ſub-

ſubintroductum apud homines depo-neret, & Domini magnalia per ſocordiam neque quidem leviter vilificaret; plurimi eum præconem ipſum præconiazato majorem arbitrabantur: quorum è numero erant ex ejus diſcipulis aliqui, per ambitionem hoc morbo laborantes, magiſtri ſui præſtantiam ad ipſorum propriam exiſtimationem augendam trahentes. Hoc cùm ille adverteret, urebatur, & ut improbam hanc evelleret opinionem, nil non tentavit; ſæpè varios miſcendo ſermones diſcipulos inde abducere nitebatur; quos cùm videret haud ſufficienter, movere, quin potiùs ut acriùs certamen inirent, aliam inivit rationem, & ab ipſo oculorum intuitu cogitavit id iis perſuadere. Vide mihi ſis autem quàm prudenter hoc tractat argumentū. Mittit diſcipulos ad eum cujus emulatione capiebantur, & quæſtionis formam præſcribendo id agit, ut per ea quæ oculis uſurpabant ſalutem ipſorum procuraret, atq; error ille antiquior per diſcipulorum emendationem etiam apud alios exuteretur, & in toto diffluerent; itaque ubi advenerant, is qui baptiſtæ immiſerat cogitationem illam, verbis ad quæſita nihil reſpondet, ſciebat enim & perſuaſum habebat, eum qui per exultationem in utero materno, qui per maternam linguam ipſum prædicaverat, necnon plurimis deinceps illuſtriſſimis teſtimoniis & divinis enunciationibus idem præſtiterat, nullâ indigere ulteriùs de ſe doctrinâ, itâ ſignis & prodigiis opinionem excedentibus, inconcretum ſuæ ſuggerit Deitatis; qui eos mittebat id machinabatur ut ſuſpenſos redderet à miraculis, quos demum morigeros præceptori factos, & Divinitatis ſuæ præcones remittit Chriſtus. Enimverò Baptiſta cùm hoc modo diſcipulis errorem exemiſſet, per eoſdem etiam cæteros omnes, viæ dux ad communem dominum ſe transferre fecit. Quin & Servator, cùm auditores ſuos ad imitationem reliquarum viri virtutum induxerat, tantum ipſius atque tale ſtudium amplexatus, propenſionem animi dominicis ſuis & meritis remunerat en-

χόμενος, ὀλέθριον δόγμα ἀποληίσοιτο τῷ κόσμῳ· καὶ τὸ τοῦ δεσπότου μεγαλεῖον, τῷ καθ' ἑαυτὸν ῥᾳθύμῳ, οὐκ ἐν μικροῖς παρείδῃ * · πολλοὶ γὰρ μείζονα τοῦ κηρυττομένου, τὸν κήρυκα ὑπενόουν. Ἐξ ὧν τινὲς, καὶ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἀπὸ φιλαυτίας τοῦτο ἔπασχον, τὴν ὑπεροχὴν τοῦ διδασκάλου, εἰς αὔξησιν οἰκείας ἐπισπώμενοι δόξης. Ἅπερ ὁρῶν ἐκεῖνος, ὅλος ἐφλέγετο, καὶ τὴν πονηρὰν ταύτην ὑπόνοιαν, ὥστε καθελεῖν, πάντα ἐσπούδαζε· καὶ πολλάκις μὲν τοὺς μαθητὰς ἀπάγειν ἐπεχείρει, ποικίλοις λόγοις, * τῆς ὑπολήψεως· ἐπεὶ δὲ τοὺς λόγους ἑώρα τῆς ἐκείνων γνώμης ἡττωμένους, καὶ τὰ τῆς φιλονεικίας ἐπικρατέστερα, ἐπ' ἄλλην ἤδη ὁδὸν, καὶ τὴν δι' αὐτοψίας πειθὼ περιάγειν αὐτοὺς ἐμελέτησεν. Καὶ ὅρα ὅπως ἐμφρόνως μεταχειρίζεται τὴν ὑπόθεσιν. Πέμπει τοὺς μαθητὰς πρὸς τὸν ὑπ' αὐτῶν ζηλοτυπούμενον, καὶ σχῆμα δοὺς ἐρωτήσεως, τὴν ἑαυτῶν παρασκευάζει, διὰ τῶν ὀφθησομένων, σωτηρίαν καρπώσασθαι, καὶ τὴν προτέραν πλάνην ἐν τῇ τῶν μαθητῶν διορθώσει, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐναποσβεσθῆναι καὶ διαρρυῆναι τέλειον· αὐτίκα γὰρ παραγεγονότων, ῥήμασι μὲν πρὸς ὁ σωτὴρ, (ὁ καὶ ταῦτα τῷ Βαπτιστῇ ἐμβαλὼν λογισμόν) οὐδὲν πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀποκρίνεται· ᾔδει γὰρ ἤδη τὸν ἐξ αὐτῆς μήτρας, σκιρτήμασι, καὶ μητρῴᾳ γλώσσῃ αὐτὸν προκηρύξαντα, καὶ μυρίαις ὅσαις μετὰ ταῦτα λαμπραῖς μαρτυρίαις καὶ θεοπνεύστοις ἀναῤῥήσεσι, μηδεμιᾶς δεῖσθαι περὶ αὐτοῦ μαθήσεως· σημείοις δὲ παραδόξοις καὶ τέρασι τὸ ἀσύγκριτον αὐτοῦ παραστήσας τῆς θεότητος (τοῦτο γὰρ ὁ πέμψας ἐπραγματεύετο) ἐξ αὐτῶν ὁμοῦ τοὺς σταλέντας τοῖς θαύμασιν ἀνηρτήσατο, καὶ λοιπὸν εὐπειθεῖς τῷ διδασκάλῳ, καὶ τῆς αὐτοῦ θεότητος ἀναπέμπει κήρυκας. Ἀλλ' ὁ μὲν Βαπτιστὴς, οὕτω τοὺς μαθητὰς μεθιστῶν τῆς πλάνης, καὶ δι' αὐτῶν, τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τῷ κοινῷ προσδραμεῖν ἐμεθόδευε δεσπότῃ. Ὁ δέ γε σωτὴρ, τῆς τε ἄλλης ἀρετῆς τοῦ ἀνδρὸς εἰς ζῆλον τοὺς ἀκροατὰς προτρέπων, καὶ τῆς τηλικαύτης αὐτὸν καὶ τοσαύτης ἀποδεχόμενος σπουδῆς καὶ προθυμίας, δεσποτικοῖς καὶ δικαίοις ἀμείβεται ἐγκωμίοις· οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἠνέσχετ'

* ..σοι.

* ταύτης.

ἠνέχετ' ἄν, ὁ προῖκα πᾶσι καὶ κοινὸς φανεὶς εὐεργέτης, τῆς παρακαταβληθείσης στοργῆς, καὶ τοῦ μέχρι σφαγῆς διαπύρου πόθου, ἀγέραστον μόνον τὸν βαπτιστὴν ἀποπέμψαι. Ἀλλ' αὕτη μὲν ὅμως τῶν ἐπαίνων ἡ πρώτη αἰτία· οὐδὲν δὲ ταύτης ἐλάττων καὶ ἄλλη. Ἐπεὶ γὰρ τό, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; ὁ μὲν ἐπὶ τῇ τῶν μαθητῶν διηρώτα σωτηρίᾳ· Τὸ δὲ πρόχειρον τῆς ἐρωτήσεως, τοῖς μὴ πρὸς τὸ εὐμήχανον καὶ σοφὸν τοῦ ἐρωτήσαντος διακύψασιν, ἐξ ἀγνοίας τοῦτο πυθέσθαι τὸν βαπτιστὴν ὑποτίθεται· ἵνα καὶ ταύτης αὐτὸν τῆς ὑποψίας ἐκ περιουσίας ἐλευθερώσῃ (μεγίστη γὰρ ὡς ἀληθῶς κήρυκος διαβολὴ καὶ κατηγορία, τοῦ κηρυττομένου ἡ ἄγνοια) ἐπὶ τοὺς ἐπαίνους ἔρχεται· καὶ πλείοσιν αὐτοὺς ἐξυφαίνει τρόποις. Ἄτοπον γάρ, ὡς ἀληθῶς, εἰ δι' ὧν ἄλλως προσεκέρδαινεν ἂν ὁ βαπτιστής, καὶ τῆς προτέρας διεκπίπτοι δόξης. Διὸ πρῶτον μὲν ἔπαινον προσάγει, ἀπ' αὐτῆς ἐκείνης τῶν ἀκροατῶν τῆς ψήφου· τρίτον ἀπὸ τῆς τῶν προφητῶν μαρτυρίας καὶ προρρήσεως. Τῶν δὲ λοιπῶν δύο, ἑκάτερον ἐκ τῆς ἰδίας καὶ δεσποτικῆς ἐπικρίσεως· ἀλλ' ὁ μὲν δεύτερος τρόπος, ἐκ τοῦ εὐθέως λέγει τὸν ἔπαινον· ὁ δὲ τέταρτος, ἐκ τοῦ παρακολουθοῦντος ἀτοπήματος, τοῖς ἐξ ἀγνοίας ὑπειληφόσι τὸν βαπτιστὴν προσενεγκεῖν τὴν ἐρώτησιν, διαπλέκει τὸ ἐγκώμιον. Ὁ μὲν οὖν πρῶτος καὶ ὁ τέταρτος τῶν ἐπαίνων τρόπος, ἐξ ἀναιρέσεως ὑφαινόμενος, τῶν μηδαμόθεν μὲν τῷ βαπτιστῇ προσηκόντων, μάτην δὲ ἐνίοις ὑπειλημμένων, κατ' ἐρώτησίν τε σχηματίζεται, καὶ * τὸ ἐναντίον ἀπαιτεῖ καὶ διδάσκει τῆς ἐρωτήσεως· οἱ δὲ μέσοι, ἐπ' εὐθείας τε τὴν εὐφημίαν, καὶ σὺν ἀποφάσει, ἀναγράφουσιν. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ, Τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον ἰδεῖν; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; οὐ κάλαμον εἶναι τὸν βαπτιστήν, ὁ κατ' ἐρώτησιν ἐσχηματισμένος λόγος ἀποφαίνεται, τοὐναντίον δὲ κατασκευάζει, πόρρω καθεστάναι πάντων, ὅσοι καλάμου δίκην τὴν γνώμην σαλεύονται· οὕτω καὶ ὁ διὰ τοῦ, Ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μείζων αὐτοῦ ἐστι, παραπλησίως προσαγόμενος, οὐχὶ μικρότερον, οὐ μὲν οὖν ἀλλὰ μηδένα εἶναι τοῦ προδρόμου παρίστησι μείζονα· οὐδὲ γὰρ

* τὸ

comiis: neque enim committere volebat is qui gratis omnibus univerſim benefactor exſtitit, ut inhonoratum Baptiſtam ſolum ex omnibus dimitteret, pro amore præfundato & affectu uſque ad mortem inflammato: atque iſta fuit opinor Princeps laudandi illum cauſa. Nihilo inferior eſt hęc. Quandoquidem illud, *Tune is qui venturus es, &c.* ob ſalutem diſcipulorũ procurandam interrogabat; interrogationis autem primæ facies ab ignorantia Baptiſtam hoc ſcitatum fuiſſe ſuggerit iis qui prudentem & artificioſam quæſtionem haud intentiùs ponderaverint: ut ab iſta illa ſuſpicione velut ex abundanti liberet (nam certè in ſummum præconis dedecus cedit, de ignorato pręconiato juſtè accuſari) ad illum laudandum deſcendit; quam laudationem multis modis contexit. Sanè parùm fuiſſet congruum, ut Baptiſta excideret è præcedenti gloria, per illa ipſa quibus eandem priùs acquiſiverat. Primam ergò laudationem inſtituit ab ipſiſmet ſuffragiis auditorum; tertiam à teſtimonio Prophetarum & prædictionibus; duarum reliquarum utramq; ab ipſius & Domini propria & peculiari ſententia: ſecundus modus inſtituit laudationem è proclivi: quartus è conſequenti abſurdo, & laudationem inſtituit inde, nempe quòd conſequens eſt opinioni eorum qui ex ignorantia arbitrantur Baptiſtam interrogare. Primus idcirco & quartus laudationis modus contexitur à ſublatione eorum, quæ minimè conveniunt Baptiſtæ, & fruſtrà à quibuſdam in ſuſpicionem adducuntur; per quæſtionem tractantur illi modi, & quæſtioni contrarium docent & ponunt uterque; interjecti modi, directè & poſitivè encomium inſtituunt: quemadmodum enim in illo, *Quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam?* per interrogationem inſtitutus ſermo, haud imaginatur Baptiſtam arundinem eſſe; è contrà aſtruit, eum longè ſemotum ab iis qui more arundineo huc illuc agitantur opinionibus; ità & ille ſermo, qui ſimiliter inſtruitur, per illud, *Is qui minimus eſt in regno cælorum, major ipſo eſt*, non illum minimum nec aliquem majorem ſubindicat præcurſore:

nam

Nam haud continuè Servator iis encomiis eum privâſſet, quæ prius contexuerat, nec inter infimos ità laudatum è veſtigio rejiceret, ſed eandem obſervans ſeriem haud permittit, ut is qui minimus eſt in regno cœlorum major exiſtimetur Johannis excellentiâ. Enimvero laudatio quam à ſuffragiis contexuit auditorum, ut explicatiùs eam inſtituamus, talis eſt. *Quorſum exiſtis in deſertum? an ut arundinem videretis ventis conquaſſatam? an ut hominem mollibus amictum veſtimentis?* certè patet quod neutrum; vos enim ipſi in eodem quod egiſtis, & curſim ad Eremum diſcurriſtis, contrariam huic opinioni teſtari eſtis, eúmq; arbitrati eſtis admirandum quendam & humanæ conditionis leges excedentem: quare, vir tantus, quod videtur mihi, haudquaquam propter quæſtionem propoſitam à diſcipulis mutationis & ignorantiæ accuſandus eſt; è diverſo, quod verbo docuit, id viſu volebat prudenti quadam ratione apud informandos confirmare. Quæ enim ratio reddi poterit, cur vir tantus mutationem melioris ſtatûs, aut alterationem ſubiret; cùm omnis in deterius declinatio, vel judicii quadam infirmitate, vel voluptatum lenociniis, vel avaritiâ, aut gloriolæ iſtius vanæ vacuæque amore inferatur. Quæ ipſa in cæteras omnes paſſiones prolapſus facilitant. Quibus plerunque alii, imprimis autem in Regum aulis verſantes inflantur, pulvere illo obimpleti: à quibus Johannes, nec id facile eſt omnibus dicere, ne tantillum expugnabilis. Non enim eſt Arundo ventorum excipiens ſuccuſſionem. Hoc eſt, inſtabilium mores evaſit, & ægritudinem eorum qui calami more huc illuc flectuntur: ſed nec mollibus veſtimentis, aut aliis moribus aſſuefit, quibus inſoleſcunt qui regias frequentant; auro, voluptatibus, ambitioni ſervientes. Domus illi eſt deſertum illuſtris, Paradiſus, aula; camelorum pilis amicitur corpus: Zona pellicea circa lumbos, conſtringendo inſerviens & mortificando corporales & humanas laſcivias omnes quæ lum-

οὐδὲ τῶν ἐπαίνων οὓς ἔπλεκεν ὁ Σωτὴρ, ἐξαίφνης ἂν ἀποστερήσειεν, οὐδ' εἰς ἐσχάτους ἀθρόον τὸν ἐπαινούμενον ἔρριψεν, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν εἱρμὸν φυλάττων, οὐδαμοῦ συγχωρεῖ τὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ μικρότερον, τῆς ὑπεροχῆς Ἰωάννου νομίζεσθαι μείζονα. Ἀλλ' ὁ μὲν ἀπὸ τῆς τῶν ἀκροατῶν ψήφου πλεκόμενος ἔπαινος, πλατύτερον εἰπεῖν, τοιοῦτός τίς ἐστιν· Τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον*; ἆρα κάλαμον ἰδεῖν ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλλ' ἆρα ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἢ δῆλον ὡς οὐδαμῶς· ὑμεῖς γὰρ αὐτοὶ, δι' ὧν πρὸς αὐτὸν διεπράξασθε, καὶ τῷ πρὸς τὴν ἔρημον δρόμῳ, τἀναντία τῆς δόξης ταύτης, ἐμαρτυρήσατε· θαυμάσιόν τινα καὶ μακροῦ τοὺς ἀνθρωπίνους ὅρους ὑπερβεβηκότα, τὸν, ὡς ἀληθῶς, τοιοῦτον εἶναι νομίζοντες. Οὐκ οὖν οὐδὲ νῦν ὁ τηλικοῦτος, μεταβολῇ τινι καὶ ἀγνοίᾳ, τὴν διὰ τῶν μαθητῶν ἐρώτησιν ἐμοὶ προσυπήνοχεν· ἀλλὰ τοὐναντίον, ἅπερ ἐδίδαξε λόγῳ, καὶ διὰ τῆς ὄψεως αὐτῆς πιστωθῆναι τοὺς μαθητευθέντας, σοφῇ μεθόδῳ, συνδιεπράξατο. Τίς γὰρ λόγος ἀνδρὶ τοσούτῳ μεταβολὴν ἐπελθεῖν τῶν κρειττόνων ἢ ἀλλοίωσιν; ὅπουγε πᾶσα ἡ πρὸς τὸ χεῖρον ἀπόπτωσις, ἢ γνώμης ἀρρωστίᾳ, ἢ φιληδονίας πάθει, ἢ φιλαργυρίας, καὶ τοῦ κενοῦ τούτου δοξαρίου ἔρωτι, παραγίνεται, οἷς συμπαραγίνεται δι' ὧν καὶ ἡ πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν παθῶν παρολίσθησις· οἷς ἄλλοι μὲν οὐκ ὀλίγοι· μάλιστα δὲ οἱ περὶ τοὺς βασιλείους οἴκους ἐπτοημένοι, καὶ τοῦ κονιορτοῦ ἐκείνου ἁλώσιμοι, ὑφ' ὧν ὁ Ἰωάννης, οὐδ' ἐστὶν εὐχερὲς ἅπασιν εἰπεῖν, οὐδ' ὅσον* ἀνάλωτος. Οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔτι κάλαμος, τὸν ὑπὸ τῶν ἀνέμων σάλον δεχόμενος. Ἐξέφυγε, φησι, τῶν ἀστηρίκτων τοὺς τρόπους, καὶ καλάμου δίκην ῥιπιζομένων, τὸ νόσημα. Οὐ μὴν, οὐδὲ μαλακοῖς ἱματίοις, οὐδὲ τοῖς ἄλλοις ἐνδεδυνήτηται, οἷς οἱ περὶ τὰ βασίλεια διαθρύπτονται· χρυσῷ καὶ ἡδοναῖς καὶ φιλοδοξίᾳ δουλευόμενοι· ἀλλ' ἔρημος μὲν αὐτῷ οἶκος ἅμα λαμπρὸς, καὶ παράδεισος, καὶ βασίλειον· καμήλων δὲ τρίχες, τῷ σώματι σκέπη· καὶ ζώνη δερματίνη περὶ τὴν ὀσφὺν, δεσμοῦσά τε καὶ νεκροῦσα πάντα τὰ παρ' ἑκάτερα ἑαυτῆς, σωματικά τε καὶ ἀνθρώπινα σκιρτήματα.

* ἰδεῖν; ἆρ. καλ. ὑπ.

* ἀνάλωτος.

Εἰ βούλει δὲ καὶ τροφὴ, τῷ μηδὲ τροφῆς ἁπλῶς μετέχειν· ἀλλ᾽ ὅση πικρά τε καὶ ἄτροφος, καὶ οὐδὲ ταύτην ἐν μέτρῳ, ἀλλ᾽ ὅσῳ καὶ αὐτὴν τὴν ἀνάγκην * διαπλανῆσαι τῆς φύσεως. Οἷς πῶς ἂν ἐπιτολμήσοι τρυφὴ παρεισδῦναι, ἢ ῥέουσα δόξα, ἢ πλοῦτος ὃ καὶ τῶν ἐχόντων, καὶ τῶν εἰς τὸ ἀκούσιον οὐκ ἐχόντων, βαρὺς καὶ πικρὸς τύραννος. Καὶ ταῦτα δὲ οὐχὶ τὰ ἔργα μόνα βοᾷ, ἀλλὰ καὶ * ἡμεῖς αὐτοὶ, φησὶν, ἀπὸ τῶν ἔργων, ἃ τοὺς ὑμετέρους ὀφθαλμοὺς, καὶ τὴν γνώμην ἐφελκύσατο, μάρτυρας οὐδὲν ἔλαττον παρεστήσατε. Ἔργοις γὰρ καὶ αὐτοὶ, τὴν μαρτυρίαν εἰσενηνέγκατε, ὡς καὶ τῶν ἀστείκτων τὴν γνώμην, καὶ τῶν ταῖς ἡδοναῖς, καὶ δόξῃ, καὶ πλούτῳ δεδουλωμένων, δι᾽ ὧν ἡ ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολὴ καὶ ἀλλοίωσις, καὶ ἡ ἄγνοια, ὁ Βαπτιστὴς ὑψηλότερος. Ἀλλ᾽ οὗτος μὲν ὁ ἀπὸ τῆς τῶν ἀκροατῶν ψήφου τῶν ἐπαίνων τύπος. Τίς δ᾽ ὁ ἐφεξῆς; ἢ δῆλον ὡς ὁ ἐκ τῆς ἰδίας καὶ δεσποτικῆς ἀποφάσεως· ποίας ταύτης; Ναί φησι, λέγω ὑμῖν, ὅτι προφήτην ἐξήλθετε ἰδεῖν· ὡς ἐκείνων τοῦτο σαφῶς, δι᾽ ὧν * ἔπραξαν, καταθεμένων· ἵνα εἴπῃς· Οἶδα ὅτι οὔτε τὴν γνώμην εὐρίπιστον ἄνθρωπον, οὔτε φιλάργυρον, ἢ κενόδοξον, οὔτε τρυφῆς ἐλάττονα, εἰς τὴν ἔρημον ἰδεῖν ἐξεληλύθατε, ἀλλ᾽ ὑψηλόν τινα καὶ μετάρσιον, καὶ τοῦ προφητικοῦ χαρίσματος μέτοχον· καὶ καλῶς ὑπειλήφατε. Ναὶ γὰρ, λέγω ὑμῖν, ὅτι προφήτην ἐξεληλύθατε ἰδεῖν. Εἶτα καὶ οὐ μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ περισσότερον ἀποφαίνεται προφήτου. Ἐπειδὴ δὲ καὶ κριταὶ, καὶ νομοθέται, καὶ βασιλεῖς, ἐπ᾽ ἀρετῇ μέγα * κατέλιπον· ἵνα μὴ τῶν μὲν προφητῶν περισσότερος, τῶν ἄλλων δέ τινος νομισθῇ ἐνδεέστερος· μιᾷ κατὰ πάντων ἀποφάσει, τὰ πρεσβεῖα φέρειν τὸν Βαπτιστὴν ἀνεκήρυξεν, Οὐκ ἐγήγερται, εἰπὼν, ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Ἀλλ᾽ οὗτος μὲν, καὶ ὁ δεύτερος τῶν ἐγκωμίων τύπος. Ὁ δὲ τρίτος, μεταξὺ τῶν δεσποτικῶν ἐπαίνων, τὴν προφητικὴν παρεμβάλλεται μαρτυρίαν· οὗτος γάρ, φησι, περὶ οὗ γέγραπται. Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου, πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου, ἔμπροσθέν σου. Λοιπὸς δὲ καὶ

* ἴσ. τό.
* ἴσ. διαπλῶσαι.
* ὑμεῖς.
* ἔπραξε.
* ἴσ. κλέος vel ὄνομα.

bis conveniunt. Si requiras cibum, omnino cibi nihil ſumpſit, niſi id quod amarum, & ſine nutrimento erat, ſed nec talem cibum, niſi ea menſura quæ naturæ neceſſitati ſatisfiat. His ſe ſubinferre, quo pacto audeat luxus aut evanida gloria? aut divitiæ quæ gravem & acerbam tyrannidem exercent, cùm in poſſidentes, tum illos qui inviti ipſis carent. Nec opera ejus tantùm hæc proclamant, verùm & ipſi etiam vos qui hæc oculis uſurpatis, teſtes exhibitis, & in illam deſcenditis opinionem. Opere enim ipſo vos perhibuiſtis teſtimonium, quòd Baptiſta ſuperior evaſit iis qui inſtabili ſunt animo, qui voluptatibus, ambitioni, divitiis mancipantur, à quibus ſolet proficiſci in deterius alteratio, mutatio omnis & ignorantia. Atque hæc eſt illa forma encomiorum quæ ſuffragiis innititur auditorum. Conſequitur ipſam perſpicuè iſta quæ à Chriſti ipſius Domini aſſertione contexitur. At quænam illa? Nempe *Prophetam exiiſtis videre*; id quod manifeſtè agnoverant, per ea quæ fecerant; quaſi dicat, Scio quòd exiiſtis in deſertum videre neq; mente inconſtanti hominem, non pecuniæ amantem, non ambitioni aut luxui deditum, ſed ſublimem quendam & elevatum, chariſmatis ac doni prophetici participem; & rectè omnino arbitrabamini: Certè teſtificor vobis quòd *Prophetam videre exibatis*, nec hîc ſubſiſtit, ſed *plus quàm Prophetam*, agnoſcit. Cùmque judices, legumlatores, Reges à virtutis laudibus inſignes ſunt habiti; nè is qui Prophetis ſuperior aſſeritur, alicui alteri ut inferior ſuccumbat; unica aſſertione ſua baptiſtam docet, ultra omnes obtinere præeminentiam, *Non ſurrexit*, inquiens, *inter natos de muliere, major Johanne Baptiſta.* Atque ità eſto ſecundus encomiorum modus. Tertius medium interſerit Prophetæ vaticinium laudibus à Domino prædicatis. Hic eſt inquiens de quo ſcriptum eſt, *Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam qui præparabit viam tuam ante te.*

Relictus

Relictus reſtat quartus modus, de quo præcipuè inſtituitur diſquiſitio, qui & ipſe, ut primus, per negationem illius opinionis conſtituitur, quam de baptiſta concipere non erat æquum. Procedit autem ipſe modus, per interrogationem dubitationéſque, non directè nec affirmativè proponitur; pravam autem illam opinionem tollit per abſurdum quod conſequitur illud, atque inde complicat & conſummat Baptiſtæ encomium. Quodnam igitur falſum quod ſupponitur? nempe eſſe qui opinarentur Baptiſtam ignorâſſe eum, quem prædicabat, atque ideo quæſtionem inſtituiſſe. Conſequens abſurdum, quodnam eſt? nimirum, quòd ità à regno cœlorum excludetur. Qui omnibus & ſingulis in illo regno conſtitutis minor eſt, ecquo major invenietur, niſi eo, qui ab illo longè eliminetur? Nec eſt opus docere cur ſic excludatur. Patet omninò quòd extra cœlorum Regnum emanſor erit ille, qui non firmiter crediderit, natum de virgine, baptizatum à Johanne, paternæ vocis teſtimonio denunciatum, à congeneri ſpiritu demonſtratum, Redemptorem mundi eſſe, & inferni ſpoliatorem. Quomodo regnum illud hæreditabit is, qui conditorem ignoret ejus, qui diſpenſatorem, qui ſortitorem aut diſtributorem? Hoc autem abſurdum, quomodo tollitur? per ſe ipſum, nempe, quod ſit abſurdum. Ità eſt enim, ut is qui aliis annunciabat illud regnum ab ipſo ipſe excluderetur; ſed & ab antedictis tollitur. Si ignorabat quem annunciabat Johannes, ſi oblivione ſepeliit quæ de cœlo audierat, ſi non noverit quem baptizabat; quærit autem, ut informetur Quis eſt qui expectatur. Certè patet quòd nec regno cœlorum nec iſto ſtatu dignus habetur, in quo qui minimus eſt verſatur. Sed eſſe hoc inter abſurdiſſima cenſendũ, cùm aliunde, tum è dictis ab initio patet. Ubi eſt Propheta, qui nec quæ ante pedes ponuntur videt? Ubi major Prophetis, qui quem annunciabat ignorabat? Inter natos mulierum, quomodo erat major, qui regno indignus eſt? Non eſt enim minor mi-

τελευταῖος ἐστι, περὶ οὗ μάλιστα καὶ ἡ σκέψις· ὃς, καθάπερ καὶ ὁ πρῶτος, ἐξ ἀναιρέσεως μὲν ἐπὶ τῆς μηδὲ μαθεῖν προσηκούσης τοῦ Βαπτιστοῦ ὑπολήψεως· καὶ ἐρώτησιν δὲ ἀπορηματικὴν καὶ αὐτὸς, οὐκ ἐξ εὐθείας, οὐδὲ ἀποφαντικῶς, προάγει· ἐκ δὲ τοῦ συμβαίνοντος ἀτοπήματος, τὴν φαύλην ὑπόληψιν ἀναιρεῖ· κἀκεῖθεν διαπλέκει καὶ συναπαρτίζει τῷ Βαπτιστῇ τὸ ἐγκώμιον. Τίς οὖν ἡ ψευδὴς ὑπόληψις; Τὸ νομίσαι τινὰς τὸν Βαπτιστὴν ἀγνοῆσαι τὸν κηρυττόμενον, καὶ διὰ τοῦτο προσενεγκεῖν τὴν ἐρώτησιν. Τί δὲ τὸ ἑπόμενον ἄτοπον; Τὸ ἐρρίφθαι διὰ τοῦτο τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ὁ γὰρ ἐν αὐτῇ πάντων μικρότερος, τίνος ἄλλου μείζων εὑρεθείη ἄν, πλὴν τοῦ πόῤῥω ταύτης ἀπεληλαμένου; Διὰ τί δὲ ἀποῤῥίπτοιτο, οὐδὲ λόγου δεῖται. Καὶ γὰρ, ὁ μὴ πεπληροφορημένος ἀκριβῶς τὸν ἐκ παρθένου μὲν γεννηθέντα, ὑπὸ Ἰωάννου δὲ βαπτισθέντα, ὑπὸ δὲ τῆς πατρὸς φωνῆς μαρτυρηθέντα, καὶ ὑπὸ τοῦ συγγενοῦς ἐπιδειχθέντα πνεύματος, τοῦτον λυτρωτὴν τοῦ κόσμου, καὶ τοῦ ᾅδου καθαιρέτην εἶναι, δῆλον ὡς ὁ τοιοῦτος, ἐκτὸς * ἐστὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. (* ἔσται.) Πῶς γὰρ ἂν κληρονομήσειε βασιλείαν, ὁ μηδὲ τὸν ταύτης ἐπιστάμενος δημιουργὸν; καὶ διανομέα, καὶ κληροῦχον; Εἶτα πῶς ἀναιρεῖται τὸ ἄτοπον; καὶ αὐτόθεν μέν. Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, τὸν ἄλλοις κηρύξαντα τὴν βασιλείαν, αὐτὸν ἐκπεσεῖν ταύτης; Ἀλλά γε καὶ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων, Εἰ ὃν ἠγνόησε μὲν, ὅντινα ἐκήρυξεν, ὁ Ἰωάννης· ἔδωκε δὲ λήθῃ τὰ ἄνωθεν ἠκουσμένα· οὐκ οἶδε δὲ ὃν ἐβάπτισεν· ἐρωτᾷ δ᾽ ἵνα μάθῃ τίς ἐστιν ὁ προσδοκώμενος· δῆλον ὡς οὐδὲ τῆς βασιλείας ὅλως, οὐδὲ καθ᾽ ἣν ὁ μικρότερος διαιτᾶται λῆξιν, οὐδὲ ταύτης ἀξιωθήσεται. Ἀλλὰ τῶν μὲν λίαν ἀτοπωτάτων τοῦτο· δῆλον ἔκ τε ἄλλων καὶ ἐκ τῶν ἄνωθεν εἰρημένων. Ποῦ γὰρ προφήτης, ὁ μηδὲ τὰ ἐν χερσὶ βλέπων; Ποῦ δὲ προφητῶν περισσότερος, καὶ αὐτὸν τὸν κηρυσσόμενον ἀγνοήσας; Ἐν γεννητοῖς δὲ γυναικῶν μείζων πῶς ἄν, ὁ μηδὲ τῆς βασιλείας ἄξιος; Οὐκ ἄρα μικρότερος οὐδαμῶς τοῦ μικρο-

τέρυ τῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, οὐκ ἄρα ἠγνόησεν, ὃν ἐκήρυξεν· οὐδ' ἵν' αὐτὸς μάθῃ, ἀλλ' ἵνα τοὺς μαθητὰς διὰ τῆς ἀμφιβολίας βελτιώσῃ, τὴν διδασκαλίαν εἰς ἐρώτησιν ἐσχημάτισεν. Ἀλλ' ἡ μὲν, ὅλης διανοίας ἀνάπτυξις, αὕτη. Ὁ δὲ δεσποτικὸς καὶ θεῖος χρησμὸς, δριμεῖ τε καὶ συντετμημένῳ λόγῳ, διὰ τοῦ κατ' ἐρώτησιν ἀπορηματικοῦ τύπου, τὴν ὅλην παρέστησεν ἔννοιαν· εἰπὼν, Ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μείζων αὐτοῦ ἐστί; ταύτης γὰρ τῆς φωνῆς, ἐξ αὐτῆς ἀκοῆς ἀπαντώσης, καὶ τῇ τοῦ ἀτοπήματος ὑπερβολῇ οὐκ ἐώσης εἰς ἑτέραν τινὰ ὑπόληψιν τὸν τῆς ἀληθείας κήρυκος ἀπενεχθῆναι· εὐθὺς μὲν συνελαυνόμεθα εἰς τὸ συνιδεῖν τὸ σοφὸν καὶ ὠφέλιμον τῆς διὰ τῶν μαθητῶν ἐρωτήσεως· ἐκεῖθεν δὲ πάλιν, εἰς τὴν τῶν ἐγκωμίων ἀποδοχὴν ἔτι μᾶλλον ἐφελκόμεθα· καὶ οὐχὶ τοῦ μικροτέρου τῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἐλάττονα τὸν βαπτιστὴν ψηφιζόμεθα (πολλοῦ γε καὶ δεῖ) ἀλλὰ καὶ κριτῶν, καὶ νομοθετῶν, καὶ βασιλέων, καὶ αὐτῶν πατριαρχῶν, ὑπεραναβεβηκέναι, ὡς αὐτὴ σαφῶς ἐπεῖπεν ἡ ἀλήθεια, συντιθέμεθα. Καὶ μάλα εἰκότως· Εἱρκτῇ μὲν καὶ μυρίαις κακώσεσι συνείχετο, τὴν ἐπὶ θανάτῳ τηρούμενος ἄλλως * ταῦτα ὑπὲρ θεσμῶν θείων διακαρτερῶν ἄθλησιν· καὶ ὁ πρὸς τὸν ἀμνὸν τοῦ θεοῦ, τὸν αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, διάπυρος αὐτῷ πόθος οὐκ ἐμαραίνετο· ἤνθει δὲ μᾶλλον, καὶ διεφιλονείκει τῷ θανάτῳ ἐπὶ πλέον ἀναζωπυρεῖσθαι, καὶ ἀπαθανατίζεσθαι· οὐκ ἔληγε κηρύσσων, καὶ χειρὶ, καὶ γλώσσῃ, καὶ πάσῃ μεθόδῳ, τὸν οὐράνιον νυμφίον, * πάντας ἐπιτηδεύων αὐτῷ συναρμόσαι, καὶ τῆς νυμφικῆς παστάδος ἐνθεῖναι τὸν ἔρωτα. Ἐμοὶ δοκεῖ καὶ χαίρειν αὐτὸν πρὸς τὸ ξίφος, καὶ ἀλγεῖν ἐπὶ τῇ βραδυτῆτι, καὶ σπεύδειν πρὸς τοὺς ἐν ᾅδου· ἵνα κἀκεῖ φθάσῃ τοὺς ἄλλους, τὸν προσδοκώμενον ἀνακηρύξαι, καὶ προευαγγελίσασθαι. Ἆρα οὐκ ἐγκωμίων ταῦτα δεσποτικῆς ἄξια γλώσσης; Ἔβλεπε τὸ ξίφος. Ἔβλεπε τοὺς δημίους· καὶ τὴν σφαγὴν κέντρον ἐποιεῖτο τοῦ δεσποτικοῦ φίλτρου, ὅλος πρὸς αὐτὸν ἐπιστρεφόμενος. Ὄντως οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. [illegible]

* ἴσ.

* ταύτας.

* [illegible]

nimo in regno cœlorum, non igitur ignoravit quem annunciabat: non ut ipſe ſciret, ſed ut diſcipuli ab oculis meliorentur, doctrinam per quæſtionis formam inſtituit. Atque ita ſit totius hujus loci ſententia explicata. Domini autem noſtri divinum oraculum ſevero quodam & contracto ſermone adhibitâ dubitationis per quæſtionem formâ generalem ſuggerit intelligentiam, cùm dicit, *At qui minimus eſt in regno cælorum ille major eſt?* Hæc vox cùm ex ipſo auditu intelligebatur, & cùm per nimiam abſurditatem non patiatur nos in cogitationem aliquam deſcendere de veritate hujus præconis, ſtatim in contemplationem nos deducit prudentis illius & perutilis quæſtionis diſcipulorum. Atque inde demum ad laudes ipſius admittendas inducimur. Nec Baptiſtam decernimus minorem eſſe illo qui in regno cœlorum Minimus eſt (nequaquam certè) ſed Judices, legumlatores, reges, atque ipſos adeo Patriarchas ſupergreſſum, atque veritati hoc affirmanti aſſenſum adhibemus. Nec injuriâ; vinculis enim & multiplici afflictione conſtringebatur, morti tandem deſtinatus, pro lege nempe divina certamen ſubiturus, nec tamen ejus in agnum Dei, tollentem peccata mundi deſiderium inflammatum emarceſſebat; quinimo magis magiſque efflorui, & per mortem enitebatur accendi vehementiùs & immortale fieri. Non ceſſavit manu, lingua, omni ratione cœleſtem illum ſponſum deprædicare, ſingulos ei ardens conjunctos copulare & amorem ſponſalis thalami inſerere. Quin & mihi videtur, lætatum de gladio, & angi propter tarditatem, & ad illos properare qui apud inferos erant, ut & ibi alios præveniens expectatum enunciaret, & primus evangelizaret. Annon hæc encomia Dominicam decebant linguam? Intuebatur gladium, carnifices intuebatur, occidionē pro ſtimulo dominici amoris adhibebat, totus ad eum convertebatur. Omnino verum eſt, *inter natos mulierum non ſurrexit major Johanne Baptiſta.* Caput ipſum

ipſum Domini attingebat, ab utero annunciabat, uſque ad mortem annunciabat, mundum ad pœnitentiam attrahebat. Mitto converſationem in deſerto, diætam inſolitam, impudentes adeò Judæos pudore ſuffundentem, converſationem & vivendi modum ultra humanũ, per quę patentia ipſorum ora obturabantur. An non meritò major inter natos mulierum? an non meritò Dominica fruebatur voce? An minimus in cœlorum regno, ipſo major eſt? Quocirca è jam dictis conſtat, non eſſe legendum affirmativè, *Minimus in regno cælorum major eſt eo*; ſed illâ formâ, quâ leguntur iſta, *Quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam?* Prudenter porrò adverte, quòd illud *in regno cælorum*, nec cogebamur intelligere contra ſenſum cuique obvium & agnitum cunctis, aut in alium præter ſcopum vi pertrahere; nec illam vocem, *Minimus*, additamentis quibuſdam ſcrupuloſioribus ad confeſſionem illius, *major in natis mulierum*, annectere. Tantummodo figuram ab initio adhibitam, aptantes ad formam quæſtionariam, rei monſtratæ, licèt modum epiſtolæ excedentes, perſpicuam fecimus intelligentiam.

κορυφῆς δεσπότην ἐκήρυξεν ἀπὸ γαστρός ἐκήρυξε μέχρι θανάτου, εἵλκυσεν εἰς μετάνοιαν κόσμον ἐῶ τὴν ἔρημον πολιτείαν, ἢ [illegible] τὴν καταδεισάσαν ἐκ τῆς ἀναισχυντίας Ἰουδαίους, ὑπὲρ φύσιν δίαιταν ἢ διαγωγὴν, καὶ τὴν ἐμφράξασαν αὐτῶν τὰ ἀπύλωτα στόματα, ὑπὲρ ἄνθρωπον, ζωήν. Ἆρ' οὐ δικαίως μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν; ἆρ' οὐ κατ' ἀξίαν τῆς δεσποτικῆς ἀπήλαυσε φωνῆς; Ἆρ' ὁ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων τοῦ τοιούτου ἐστί; Δῆ τοιγαροῦν, ὡς τῶν ἀρμοδίων, οὐκ ἀποφαινόμενοι ἀναγινώσκειν, τό, Ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μείζων αὐτοῦ ἐστίν· ἀλλὰ κατ' ἐκεῖνον τὸν τύπον, καθ' ὃν ἀναγινώσκεται, ἢ τό, Τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον ἰδεῖν; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; Καὶ σκόπει μοι συνετῶς, ὅτι οὔτε τό, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, [illegible] τὴν [illegible] ἐννοίᾳ, καὶ πᾶσιν ἐγνωσμένην διάνοιαν, ἠναγκάσθημεν. οὐδ' ἄλλο τι παρεπινοημένοι ἐκβιάζεσθαι, οὔτε τό, μικρότερος, [illegible] περιεργοτέραις πρὸς ὁμολογίαν τοῦ, μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, συνδιεπλέξαμεν· μόνον δὲ τὸ ἐξ ἀρχῆς σχῆμα τοῦ λόγου, εἰς τὸν κατ' ἐρώτησιν τύπον ῥυθμίσαντες, τὴν τοῦ δηλουμένου σαφήνειαν, εἰ καὶ πλέον ἢ κατ' ἐπιστολὴν, παρεστήσαμεν ἔννοιαν.

NOTÆ.

DE Johanne Baptiſta locutum ſervatorem ex animi ſui ſententiâ, nemo dubitare poteſt, Luc. 7. 28. & Matth. 11. Quid ergò τὸν μικρὸν ſic appellat Photius? Tota autem controverſia in eo vertitur, quid per *Regnum cælorum* intelligatur. Quidam tempus gratiæ, ut dicimus, intelligunt; quidam ſecundum Chriſti adventum, hoc eſt, tempus gloriæ; ut Chriſtus nimirum, qui in regno gratiæ, hoc eſt, [illegible], minor ætate Johanne fuit, & opinione etiam hominum minor, longè major declaretur in ſecundo & glorioſo adventu. Poſtquam de aliorum ſententia dixerat hæc Photius, ipſe locum exponit, accuratiſſimo commentario locum Evangelii interpretatus. Concludit autem illa, ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστι, non ἀποφαντικῶς, ſed ἐρωτηματικῶς legenda. Diverſas porrò lectiones & conjecturas in marginem rejecimus.

Epiſt. 136.

Georgio Diac. & Orphanotropho

SIquidem ab intentione de rebus actis judicas, & propoſitum conſideres, (quod par eſt facere, quandoquidem ità divina præcipiant oracula) habes & nos, nè quid graviùs dicam, ſplendidè à te coronatos & honoratos: ſin actis dederis coronam, nos nullo, nec ſic quidem, damno afficies; neque enim nos, licèt

Ἐπιστ. ρλϛ.

Γεωργίῳ Διακόνῳ καὶ ὀρφανοτρόφῳ.

EἸ μὲν ἀπὸ τῆς γνώμης κρίνεις τὰ πράγματα, καὶ σκοπεῖς τὴν προαίρεσιν (οὕτω δὲ προσήκει, καὶ θεῖον ἀκούομεν ἐστὶν ὁ ψῆφος) ἔχεις ἡμᾶς, εἰ μὴ φορτικὸν εἰπεῖν, λαμπρῶς ἐπὶ σοὶ στεφανωθέντας. Εἰ δὲ τοῖς ἔργοις δίδως τὸν στέφανον, ἡμᾶς μὲν οὐδ' ὅλως, οὐδὲ ζημιώσεις· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο, [illegible]

τὴν χειρὸν ἡμῶν ἀντιπεσόντων, ἐνελείπομεν. Ἐκεῖνο δέ σε συνιέναι χρὴ, ὅτι ταῦτα ψηφιζόμενος, οὐχ ἡμᾶς μᾶλλον θατέρου τῶν στεφάνων ἀποστερεῖς, ἀλλὰ σεαυτὸν ἑκατέρου ἀφαιρεῖς· ὅντε πράξειεν τὰ ἔργα, καὶ ὃν πλέκει ἡ προαίρεσις.

Ἐπισ. ρλζ.

Ἀμφιλοχίῳ Μητροπολίτῃ Κυζίκου.

Ὅπερ Χριστὸς, ὁ θεὸς ἡμῶν, τῇ Μαγδαληνῇ Μαρίᾳ, προσιούσῃ φησὶ,
Joh.10.17. Μή μου ἅπτου, οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου, δοκεῖ μέν πως εἶναι δυσθεώρητον. Τί δέ; ἆρα γὰρ μετὰ τὴν πρὸς τὸν πατέρα ἄνοδον, τότε μᾶλλον αὐτῇ ἐπιτρέψει τὸ ἐφάπτεσθαι; Τὸ δὲ τοιοῦτόν ἐστιν, Οὐκ ἔξεστί σοι, φησὶν, ἐμοῦ ἅπτεσθαι· διά τι; οὔπω γάρ σοι δοκῶ πρὸς τὸ πατρῷον ὕψος ἀναβεβηκέναι, καὶ τῆς ὑπερφυοῦς οὐσίας ἀναλαβεῖν τὸ ἀξίωμα· ἀλλ' ἔτι ταπεινά λογίζῃ περὶ ἐμοῦ, προσιοῦσά μοι, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων μέτρων οὐδὲν ὑψηλότερον. Τὸ δὲ, οὐχ ὅτι ἀξίαν οὐ ποιεῖ σε τῆς ἐμῆς δόξης ἐφάπτεσθαι, ἀλλὰ καὶ μακρὰν τίθησι. Καὶ ἄρα ὅπως τὸ, Μή μου ἅπτου, εἰπὼν, τὸ, οὔπω γὰρ, συνεπηνέγκεν· διδοὺς ἐλπίδας αὐτῇ, ὡς οὐκ εἰς τέλος τοῦ πόθου ἀπελαθήσεσθαι· ἀλλ' ὅτι καὶ μετ' ὀλίγον, ὧν ἐσπούδασεν, ἐπιτεύξεσθαι· ὡσανεὶ λέγων, μεθ' ἧς μὲν προσέρχῃ μοι γνώμης, οὐκ ἔξεστί σοι προσιέναι μοι· οὐδὲ γὰρ ἂν τύχοις τῆς ἐφέσεως· ἂν δὲ ταῖς ὑψηλοτέραις καὶ θεοπρεπέσι διανοίαις, σεαυτὸν ἐπάρῃς τῶν ταπεινῶν, συγχωρηθήσεταί
* [illegible] σοι * ἡ πρόσοδος, καὶ μειζόνων ἀξιωθήσῃ, ἢ ὧνπερ ἤλπισας. Καὶ γὰρ, ἃ μὲν ἐβούλετο, οἷα δὴ καὶ πρότερον, ἀνθρωπικώτερον, καὶ χρῆν τὸν τῆς οἰκονομίας τρόπον τῷ δεσπότῃ συναναστρέφεσθαι. Πολλὰ γὰρ τοιαῦτα, καὶ τῷ τάφῳ προσκαθημένη, ἔπραττέ τε καὶ ἐλογίζετο· μύρα φέρουσα· δακρύουσα· μετατίθεσιν ἐπι-
+ [illegible] νοοῦσα τὴν ἔγερσιν. Ὁ δὲ + ταύτην ἀπάγων τῆς ὁρμῆς, καὶ τῶν τοιούτων διαχωρίζων ἐννοιῶν, ἔτι δὲ καὶ τὸ ἄκαιρον ἐνδεικνὺς, καὶ ἀδύνατον τῆς ἐγχειρήσεως, Μή μου ἅπτου, φησὶν, Οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα

tempore adverſo, deficimus officio: & illud te oportet ſcire, quòd ità decernendo, non tam nos alterutrâ coronarum ptivas, quàm utramque à teipſo tollis; nempe quam largiuntur opera, & quam voluntas plectit & propoſitum.

Epiſt. 137.

Amphilocho Metropol. Cyzici.

Quod Chriſtus Deus noſter Mariç Magdalenæ adeunti ipſum, ait, *Noli me tangere, nondum aſcendi ad patrem meum*, videtur haud facilè intelligendum: Quid enim? an póſt aſcenſionem ad Patrem, magìs ei permiſſurus eſt ipſum tangere? Imò hoc eſt quòd vult, non licet tibi, ait, me contingere. Cur autem? Nondum ego tibi videor ad Patris ſublimitatem aſcendiſſe, & ſubſtantiæ illius transcendentis dignitatem aſſumpſiſſe; ſed tu adhuc me acceſſura humile quid de me cogitas, nec humanam menſuram excedens: tantùm abeſt ut hæc opinio te dignam reddet, quæ me tangas, ut elonget magìs. Itaq; advertas qualiter, *Noli me tangere*, ubi dixerat, illud annectit, *nondum enim*; ſpem illi facit, quòd non in finem à ſuo deſiderio excludetur; ſed quòd poſt paululum ſtudioſè quæſito perfruetur. Ac ſi diceret, Non potes me adire ità animata ut nunc es, nec enim ſic aſſequere quod velis: quòd ſi à vilibus hiſce cogitationibus te extuleris ad ſublimiores, & Deo congruas, conceditur tibi acceſſus, & majora quàm ſperabas conſequere. Volebat illa humanò, & quo ſolebat per œconomiæ temporalis decurſum more etiam nunc cum Domino converſari: & certè dum ſepulcro aſſidebat, multa hujus generis & fecit illa & cogitavit, unguentum offerens, lacrymas fundens, tranſlationem cauſata, & reſurrectionem in illam transformans. At Chriſtus ab hoc affectu ducens, & tales expungens cogitationes, ſed & intempeſtivam rem & impoſſibilē affectare eam oſtendens, ait, *Nè me tangas, nondum enim aſcendi ad*

Patrem

Patrem meum: hoc eſt, non eſt æquum ut ego id quod tibi arridet communi præferam providentiæ, aut mundi totius commodo; non eſt par ut affectum tuum ego ratum habens, Paternam ſubobſcurem in me divinitatem, aut patiar ut me etiamnum tanquam merum & nudum hominem accedas. Tempus omne quod præceſſit crucem, condeſcenſionis & humiliationis tempus erat: tunc tibi permittebatur cogitationibus humilioribus innixè acquieſcere, nec confertim confeſtim ad majora expulſam veluti, omninò omnibus excidere, & ab iis avelli; at nunc tempus eſt ſublimium & divinarum rerum. Mors enim abſorpta in victoriam, morti data eſt. Infernus mortuis ab omni ævo vacuatus, tyrannide exutus eſt, illuſtria tropheа per reſurrectionem contra omnes hoſtes conſtituta ſunt; quocirca te oportet mente ſurſum ad ſublimiora, & divina attollentem, non adhuc, ut priùs, quæ condeſcenſionis erant requirere, nec humilioribus immorari, aut cum illis circumferri. Hoc ſi rectè adminiſtres, in promptu reperies, nec errabit tibi animus, deſideratum. Conceptis enim quas nondum imbibiſti, rectis cogitationibus, multò magis incarnationis modum ineffabilem & ſupernaturalem admiraberis, & majorem oſtendes affectum in me benevolentiæ, quàm eſt quæ inhibetur, cùm abjectè me accedere & contingere, præ timore & reverentia, non ſuſtinueris; nempe, dignum mea divinitate, & tua fide jam abſoluta. Certè quòd non ſermone antecedenti ſimpliciter à tactu prohibebatur illa fœmina, ſed tantùm quòd ex terrena & humili cogitatione volebat tangere, conjecturam faciunt ſatis claram mulieres illæ duæ quæ obviàm fortè Domino fiebant, quibus, *Salvete*, ſalus omnium clarà voce pronunciat; & cùm mentibus & manibus conſumatæ eſſent, immaculatos pedes contingere permiſit. At quandoquidem mulier contingere vetita fuit, nè ex ſtudioſo deſiderio rejecto mœſtitiâ afficeretur, (proclive ſiquidem eſt muliebre genus in puſillanimitatem & ſuſpicionem contemptûs & deſpectûs; unde, Hei mihi, quænam ego ſum?) Nè inquam ad hujusmodi

ὑπόνοιαν· ὡς παρεώραμαι· ὡς ἐξουθένημαι·

μου τουτέστιν, οὐ προσῆκε τὴν σὴν ἀρέσκειαν, τῆς κοινῆς προνοίας προτιμᾶν, καὶ τοῦ * τῆς οἰκουμένης συμφέροντος· οὐδὲ τὸν σὸν πόθον ἀφοσιούμενον, τὴν ἐν ἐμοὶ πατρῴαν συνεπισκιάζειν ἔτι θεότητα, καὶ ὡς ἀνθρώπῳ ψιλῷ ἔτι ἀνέχεσθαι προσιέναι μοι· ἦν μὲν γὰρ [τῆς] τῆς συγκαταβάσεως, καὶ * ταπεινοτέρων, ὁ πρὸ τοῦ σταυροῦ καιρὸς, ὅτε καὶ σοι παρεχωρεῖτο, τοῖς ταπεινοτέροις λογισμοῖς, ἔτι ἀναπαυομένην, ἐναποστηρίζεσθαι, καὶ μὴ πρὸς τὰ μείζω, καθάπαξ καὶ ἀθρόον, ἐκβιαζομένην, πάντων ἐκπίπτειν καὶ ἀποσπᾶσθαι· νῦν δὲ, τῶν ὑψηλοτέρων καὶ θείων ἐφέστηκεν ὁ καιρός. Θάνατος γὰρ, εἰς νῖκος καταποθεὶς, τεθανάτωται· καὶ ᾅδης, τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος νεκρῶν κενωθεὶς, τῆς τυραννίδος ἐκβέβληται· καὶ λαμπρὰ κατὰ πάντων ἐχθρῶν, διὰ τῆς ἀναστάσεως, ἤγερθη τὰ τρόπαια· Χρὴ τοιγαροῦν καὶ σε, πρὸς τὰ ὑψηλότερα καὶ θεοπρεπῆ τὸν νοῦν ἀναφέρουσαν, μηκέτι τὰ πρότερα, καὶ τὰ τῆς συγκαταβάσεως, ἐπιζητεῖν· μηδὲ τοῖς ταπεινοτέροις ἐναπομένειν, καὶ συγκαταφέρεσθαι. Τοῦτο δὲ κατορθοῦσα, εὑρήσεις τὸ ἑτοίμως, καὶ οὐ σφαλλομένη γνώμη, τὸ ποθούμενον· λαβοῦσα γὰρ ἃς οὔπω εἴληφας, ὀρθὰς ὑπολήψεις, τότε μᾶλλον καὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸν ἄρρητον καὶ ὑπερφυᾶ θαυμάσεις τρόπον, καὶ πλέον, ἢ ἐγώ σοι ἀπεῖπον, εὐλαβουμένη ταπεινῶς μοι προσιέναι καὶ ἐφάπτεσθαι, ἀξίαν καὶ τῆς ἐμῆς θεότητος, καὶ τῆς σῆς ἐντελοῦς πίστεως, ἐπιδείξεις τὸν εἰς ἐμὲ πόθον, καὶ τὴν εὔνοιαν. Ὅτι γὰρ οὐχὶ τῆς ἐπαφῆς, προηγουμένῳ λόγῳ καὶ καθ᾽ ἑαυτὸ, τὸ γύναιον ἐκωλύετο, ἀλλ᾽ ὅτι ταπεινοῖς καὶ χαμαιπετέσι λογισμοῖς ἔτι διενοεῖτο προσάπτεσθαι, τεκμηριοῦσι σαφῶς καὶ αἱ συναντήσασαι τῷ δεσπότῃ δύο γυναῖκες, αἷς, τὸ, τε Χαίρετε, ἡ πάντων χαρὰ λαμπρῶς προσφωνεῖ, καὶ τῶν ἀχράντων ποδῶν τετελειωμέναις καὶ φρενὶ καὶ χερσὶν ἐφίησιν ἅπτεσθαι. Ἐπεὶ δὲ τέως ἐφάπτεσθαι τὸ γύναιον ἐκεκώλυτο, ἵνα μὴ διαμαρτοῦσα τῆς σπουδῆς, εἰς λύπην καὶ λογισμοὺς ἐμπέσῃ· (εὔκολον γὰρ τὸ γένος πρὸς ὀλιγοψυχίαν καὶ οἴμοι λοιπὸν, τίς γένομαι;) Ἵνα οὖν μὴ πρὸς

ταύτα

* ἴσ. -τῆ. -νης.
* ἴσ. τῶν.

ταύτῃ δράμοι, προλαβὼν αὐτὴν ὁ σωτὴρ, ψυχαγωγεῖ· καὶ, Πορεύου, φησὶ, πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ, εἰπὲ αὐτοῖς. Δυσὶ τρόποις, διὰ τῶν ῥημάτων τούτων, τὸν τάραχον ἀπελαύνων τῶν λογισμῶν, καὶ πρὸς εὐθυμίαν αὐτὴν παρακαλῶν· ἑνὶ μὲν, ὅπερ αὐτὴν εὐαγγελίστριαν ἐχειροτόνει τῆς ἀναστάσεως· ἑτέρῳ δὲ, δι' ὧν τὰ ἴσα καὶ τοῖς μαθηταῖς, δι' αὐτῆς ἐκείνης, παρακελεύετο. Καὶ γάρ φησι καὶ, Εἰπὲ αὐτοῖς, ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου· ἵνα *εἴπῃς, Μή σε λυπείτω, ὅτι προσάπτεσθαί μου διεκώλυσα· οὐ γὰρ παρορῶν, ἢ ἐνυβρίζων, τοῦτο ἔπραξα· ἀλλ' ἡ τῶν πραγμάτων φύσις, καὶ τῆς ἐμῆς προνοίας καὶ οἰκονομίας ὁ ἄρρητος θεσμὸς, τοῦτο κρατεῖν ἐπὶ πάντων βούλεται· καὶ οὐδὲν ἕξεις ἔλαττον, εἰ μὴ καὶ πλέον, τῆς σῆς σπουδῆς οὐ *συντελεσθήσης. Ἰδοὺ γάρ σε καὶ κήρυκα πέμπω, τοῖς μαθηταῖς, τῆς ἐμῆς ἀναστάσεως· κἀκείνοις δὲ, τὰ αὐτά σοι, διακελεύομαι, εἰδέναι, πρὸς τὸν πατέρα με ἀναβαίνοντα, καὶ μηκέτι ταῖς προτέραις δόξαις ὑποφέρεσθαι, ταπεινὰ φανταζομένους περὶ ἐμοῦ, καὶ ἀνθρώπινα, συνοδοιπορεῖν πάλιν, ὡς τὸ πρὶν,* καὶ συνδιαφέρειν πόνους καὶ λύπας· συνεχῶς τε ἐπιχωριάζειν, καὶ συναλίζεσθαι. Σὺ δέ μοι σκόπει, ὅπως καὶ ἀδελφοὺς, ἐν τοῖς πρὸς τὴν γυναῖκα ῥήμασι, τοὺς μαθητὰς ἐπωνόμασε, θαρρεῖν αὐτὴν διὰ πάντων παρασκευάζων, καὶ μηδὲν λυπηρὸν ὑποδέχεσθαι. Ὁ γὰρ τῶν ἀδελφῶν τὴν κλῆσιν τοῖς μαθηταῖς χαριζόμενος, εἶτα ταύτην ἐκείνοις συναριθμῶν, καὶ τῶν ἴσων ἀξιῶν, πᾶσαν αὐτῆς λύπην, καὶ ὑποψίας ἐξέβαλε θόρυβον. Σοφῶς δὲ λίαν, καὶ θεοπρεπῶς, καὶ τό, Πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ πατέρα ὑμῶν, κατὰ διαστολὴν προηνέχθη, καὶ διαστάσει τῶν συλλαβῶν τῷ συνδέσμῳ, τῆς τῶν πραγμάτων διαφορᾶς, καὶ ἑτερότητος, ἐπιφαινομένης. Τῷ μὲν γὰρ ἰδιάζοντι, τὴν φύσιν ἔδειξε· τῷ δὲ κοινῷ, τὴν χάριν ἐμήνυσεν. Ὅσον δὲ φύσις, χάριτος καὶ υἱοθεσίας διενήνοχε· ἐν τοσούτῳ μέτρῳ τῆς ὑπεροχῆς, καὶ ἡ πρὸς τὸν ἕνα, καὶ μονογενῆ, τοῦ πατρὸς, κατ' οὐσίαν, σχέσις, τῆς ἐκ φιλανθρωπίας καὶ οἴκτου, πρὸς τοὺς ἄλλους σχέσεως, ὑπερανέχει· καὶ ὑπερίσταται· καὶ ὁ μονογενὴς δὲ, δῆλον ὅτι, τῶν πολλῶν υἱῶν, [καὶ] οὓς

* εἴπῃ.

* συντελεσθείσης.

* ἴσ. ἐμοί.

recurreret, prævenit eam Salvator conſolando, &, *Vade*, ait, *ad fratres meos, & dic illis.* Duobus modis per verba iſta tumultuantes ablegavit cogitationes, & ad bene animatam eſſe eam devocat: Prior eſt, quòd Evangeliſtriam reſurrectionis ſuæ eam facit: poſterior, quòd ipſa per ſe jubetur æqualitatem habere cum diſcipulis; addit enim, *& illis dicito, Aſcendo ad Patrem meum:* quaſi diceret, Noli triſtari quòd me tangere non permiſerim; neque enim deſpiciens, aut te inſuper habens illud egi; ſed rerum ipſarum ſtatus, & natura, & lex meæ providentiæ & diſpenſationis ineffabilis, id ità vult imprimis obtinere: neque minus tibi erit, ſi non & majus, ſi in hoc deſiderium tuum non adimpleatur. Ecce ego nuntium te reſurrectionis meæ ad diſcipulos ablego: & ea quæ illis tibi etiam annuntio intelligenda, Me aſcendere ad Patrem; nec ut olim imaginentur humano more & abjecto, me ſcilicet unà cùm illis ambulaturum, aut labores aut moleſtias ulteriùs toleraturum, frequenter de loco in locum iturum, aut menſæ accubiturum. Attende etiam quòd ſermones ferens cum muliere, *fratres* appellet diſcipulos ſuos, ità omnino confidentem eam reddere volebat, nec quicquam animo moleſtiarum admittere. Qui enim fratrum titulos diſcipulis attribuit, & in eodem numero cum illis ſe habuit, pari honore dignatus, certè omnem ab ea triſtitiam & ſuſpitionis tumultum exemit. Valdè quinetiam prudenter & divino more, illa, *Ad Patrem meum, & Patrem veſtrum*, per diſcrepantiam efferuntur, & diſtantiam, dum ſyllabarum copulatione, rerum diverſitas & altereitas effertur. Planè enim per id quod proprium eſt, naturam oſtendit: per id quod commune, declarat gratiam. In quantum natura diſparatur à gratia, in tantum per excellentiæ modum, Patris, ſecundùm eſſentiam habitudo, ad unicum & unigenitum Filium, tranſcendit habitum erga alios filiationis, quæ ab hominum amore & miſeratione oritur: exaltatur, quod apparet, unigenitus ſuper multos filios

filios quos peperit & parturivit gratia; *Patrē meum* idcirco dicens, per id quod proprium eſt, naturæ germanitatem ſeparans, addidit, *& Patrem veſtrum*, innuens nimirum adoptionem & allectionem Apoſtolorum ex amoris vehementia: etiam illud, *Deum meum, & Deum veſtrum*, eandē ſententiam reſpicit, & ab eodem ſenſu dicitur: nam per *Deum meum*, congenerum unius & peculiare, circumſcriptum, prædicatur: per illud, *Deum veſtrum*, multorum ſervilis conditio, & ſubjectio, & quod commune quiddam eſt, productio monſtratur. Patet enim omnino cunctis, quòd ut interdum id quod ſubjicitur, & quod immutatur, aut ſuperiùs exiſtit, per vocē, *meum*, intimatur; ità rurſus, æquale, congenerum, & maximè genuinum, per eandem ipſam vocem indicatur. Hæc ego tibi in exemplar delineavi, multò humiliùs quàm poſtulabat argumentum, omnino tamen non exiliùs ſi Epiſtolæ uſus conſideretur.

ἣν χάρις ἐκυοφόρησε· διὸ, πατέρα μου, εἰπὼν, τὸ γνήσιον τῆς φύσεως, τῷ ἰδιάζοντι ἀφορίσας, καὶ, πατέρα ὑμῶν, ἐπενήνοχε, τὴν ἐκ φιλοτιμίας θέσιν καὶ εἰσποίησιν τῶν ἀποστόλων, παραστησάμενος· καὶ τὸ, θεόν μου, δὲ, καὶ, θεὸν ὑμῶν, πρὸς τὴν αὐτὴν βλέπει διάνοιαν, καὶ τῆς αὐτῆς γνώμης *ἤρτηται. Διὰ μὲν γὰρ *Ισ. ἤρτηται. τοῦ, θεόν μου, τὸ συγγενὲς τοῦ ἑνὸς καὶ οἰκεῖον, περιλαμβανόμενον, ἀνακηρύττεται· διὰ δὲ τοῦ, θεὸν ὑμῶν, τῶν πολλῶν τὸ δοῦλον καὶ ὑπήκοον, καὶ τὸ δεδημιουργῆσθαι, κοινοποιούμενον, ἐπιδείκνυται. Δῆλον γὰρ δῆλον ἅπασιν, ὅτι, ὥσπερ ἐνίοτε τὸ ὑποβεβηκὸς καὶ παρηλλαγμένον, ἢ τὸ *ὑπερέχον, διὰ τῆς τοῦ, *Ισ. ὑπερέχει. ἐμοῦ, φωνῆς ἐνσημαίνεται· οὕτω πάλιν, καὶ τὸ ἴσον καὶ συγγενὲς καὶ γνησιώτατον, διὰ τῆς αὐτῆς χαρακτηρίζεται λέξεως. Ἀλλὰ ταῦτα μέν σοι πρὸς ὑποτύπωσιν διεχάραξα τῆς μὲν ὑποθέσεως ταπεινότερον, τῆς δὲ κατ' ἐπιστολὴν χρείας, ἴσως οὐκ ἐνδεέστερον.

Epiſt. 138.

Theodoro fratri.

PRoverbium uſurpatur de valde lugentibus, & agonem patientibus, *ſanguinem ſudavit*; ut & de iis qui acerbè lamentantur, *ſanguinem plorat*. Si quis ad eundem modum arbitretur deductum & uſurpatum illud apud beatum Lucam, (neque enim vir ille, illiusmodi doctrinæ leviter imbutus fuit) *Fiebat autem ſudor ejus tanquam ſanguinis grumi:* habes id quod quærebas. Quòd ſi tibi viſum curioſiùs de hoc dicto inventiones adjicere, certè per ſeipſum facilè expeditur, quòd cùm dixerit, *quaſi grumi ſanguinis*, non indicavit ſudâſſe illum ſanguinis grumos: neque enim ad ſimilitudinem eorum dixiſſet ſudores extitiſſe tanquam grumi, hoc ipſum præcipuè docet: certè voluit id ſubindicare, quòd non exiguo quodam rore effundebatur corpus Domini, ad ſpeciem tantùm apparente; ſed quòd veraciter in morem grandium guttarum diſtillantium, univerſum ejus corpus diffluebat, & id ut doceret, ad imaginem rei geſtæ exprimendam, ſanguinis grumos aſſumpſit in ſimilitudinem;

Ἐπιστ. ρλή.

Θεοδώρῳ ἀδελφῷ.

ΠΑροιμία λέγεται, ἐπὶ τῶν σφόδρα λυπουμένων καὶ ἀγωνιώντων, Αἵματι ἵδρωσεν· ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν πικρῶς ὀδυρομένων, Αἵματι κλαίει. Εἰ μὲν οὖν, κατὰ τοῦτόν τις πεπαρῳδῆσθαι νομίσοι τὸν τρόπον (οὐδὲ γὰρ τῶν τοιούτων μαθημάτων ὁ ἀνὴρ ἀνήκοος) καὶ τὸ παρὰ τῷ θεσπεσίῳ Λουκᾷ εἰρημένον. Luc.22.44. Ἐγένετο δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ, ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος· ἔχεις τὸ ζήτημα. Εἰ δὲ περιεργότερον ἐπιζητῆσαί σοι τοῦτο δόξει· ἀλλ' οὖν ἐκεῖνο αὐτόθεν ἔχει τὸ εὔκολον, ὅτι, ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος, εἰπὼν, οὐ θρόμβους ἱδρῶσαι ἀπεφήνατο αἵματος· οὐ γὰρ ἂν καθ' ὁμοιότητα τούτων, εἰρήκει γενέσθαι τοὺς ἱδρῶτας· τοῦτο γὰρ σαφῶς δηλονότι, τὸ ὡσεὶ θρόμβοι, παρίστησι· θέλων δὲ μᾶλλον δηλῶσαι, ὡς οὐχὶ λεπταῖς τισὶ νοτίσι, καὶ οἷον ἐνδείξεως χάριν ἐπιφαινομέναις, τὸ δεσποτικὸν ἐνοτίζετο σῶμα, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς ἀδρῶν σταγόνων δίκην, ὅλον τοῖς ἱδρῶσι περιεστάζετο· τοὺς τῶν αἱμάτων θρόμβους, εἰς εἰκόνα

τοῦ γεγενημένου, παρείληφεν. Ἐδήλου δὲ ἄρα, ὅπερ καὶ διὰ τῆς ἐκτεταμένης προσευχῆς, καὶ τῆς πολλῆς ἀγωνίας, οὕτω καὶ διὰ τῆς τῶν ἱδρώτων παχύτητος, ὡς φύσει καὶ ἀληθῶς, ἀλλ' οὐκ ἐπιδείξει καὶ φαντασίᾳ, ἄνθρωπος τε ἐχρημάτισεν ὁ σωτὴρ, καὶ τοῖς φυσικοῖς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀδιαβλήτοις ὑπηρετήσατο πάθεσι. Τοῦτο γὰρ αὐτὸ καὶ ὁ δεσπότης ἔργοις παριστὰς, καὶ ὡς οὐχὶ κατὰ θείαν φύσιν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ τὸ πάθος ἐδέξατο, καὶ προσηύξατο, καὶ ἠγωνίασε, καὶ τοὺς παχεῖς ἐκείνους, καὶ παραπλησίους αἵματος θρόμβοις, ἱδρῶτας ἐξίδρωσεν. Μηκέτι οὖν σοι τοῦ εὐαγγελίου
* τινά, *τὸ δὲ τὸ χωρίον περικεκόφθαι, κἂν τισι τῶν Σύρων, ὡς ἔφης, δοκεῖ, εὐπρεπὲς νομιζέ· ἀλλ' ὡς οὐδὲν ἀδύνατον, μᾶλλον δὲ καὶ λίαν ἀκόλουθον, ἐν αὐτῷ περιεχόμενον, καλῶς ἐπιγνοὺς, τοῖς ἄλλοις συντάσσων θείοις χρησμοῖς, ἀναμφιβόλῳ γνώμῃ συναναγίνωσκε.

Manifeſtavit autem, quemadmodum per continuatam orationem & multifariam agoniam, ità per ſudoris ſui craſſitudinem, quòd & per naturam & ſecundum veritatem, non per remonſtrationem & apparentiam, homo, Servator dicebatur; quódque naturalibus hominum & inculpatis affectibus inſerviebat. Hoc cùm reipsâ monſtrare vellet Dominus, & quòd haud ſecundum divinam naturam, ſed in humana, paſsionē ſubiret, oravit, in agonia verſaretur; craſſos illos & condenſos ſudores exudavit, qui ſanguineis grumis aſſimilabantur. Nullo modo quapropter apud te hic locus Evangelii reſcidatur, haud eſt id congruum; utcunque, quod affirmas, Syris quibuſdam ità viſum eſt: ſed tanquā nihil impoſsibile, verùm facilè admittendum, illo textu contineatur, ità probè recipito, cum reliquis divinis oraculis annumerato, & ſine dubitatione omni curâ legito.

NOTÆ.

T*Heodoro fratri.*] Photio itaque fratres plures memorantur; Taraſius, Conſtantinus, Theodorus, & Sergius. Ἄιματι vel *αἵμασι κλαίειν*] Extat proverbium apud Zenodotum & Diogenianum, iiſdem verbis utrobique: ſed parùm ad rem exponitur: rectiùs noſter, *ἐπὶ τῶν σφόδρα λυπουμένων καὶ ἀγωνιώντων, αἵματι ἱδροῦν.* Explicat illud Lucæ de grumoſo ſanguine Jeſu Domini, in horto Gethſemani; & omnia penè tangit, quæ ab interpretibus afferantur. Nam quidam proverbiali formâ, non *κατ' ἀλήθειαν*, dictum volebant, Chriſtum valdè vehementi & extraordinario dolore affectum; cùm Lucas literas *ἔξωθεν* edoctus, id non ignoraverit *παροιμιῶδες* dictum: ſed *κατὰ τὸ χρῆμα* intelligendum; priùs docet Lucas quòd guttæ ſanguinis defluebant in terram; in ſecundis autem *κατὰ τὸ ἐπίμαχον*, fuiſſe vehementi angore, tremore, & dolore percuſſum, propter illa, quæ in Liturgicis ſuis Græci vocant *ἀγνώστα παθήματα*. Nec aliter Theophylactus, quem quaſi aliter ſentientem citat Maldonatus. *Τοῦτο τοίνυν δηλῶν βουλόμενος καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς, ὅτι οὐχὶ δοκήσει καὶ νομίσει καὶ ἐπιδείξει χθονίας ἐφαντάσθημεν, ἀλλὰ παρὰ τῶν ἀληθῶς ἱδρώτων, παρείζετο, τοὺς τῶν αἱμάτων θρόμβους εἰς εἰκόνα τῆς γνησίας παρείληφεν*: quæ totidem penè verbis habentur apud Photium; ut neceſſe fuerit alterutrum eſſe plagiarium, aut utrumque potiùs alterius antiquioris. Quòd verò Photius vocem *ὡσεὶ* extenuans, ſimilitudinem rei, non rem ipſam infert, fruſtrà eſt. Neque enim adhiberi illa vox potuit, niſi ſimilitudo ſupponatur tam coloris, quàm quantitatis. In eodem capite Lucas ait, *ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λίθου βολήν*· id eſt, *ad jactum lapidis*, non ad ſimilitudinem jacti lapidis. Erant ergò *θρόμβοι ἱδρῶτος*, *ſanguineus ſudor*; non tenuis, aut per ſpiracula evaporatus, ſed grumis coagulatus; eo modo quo fieri ſolet, in emiſſo ſanguine, & refrigerato. Neque aliter contra negantes humanitatem Chriſti, ac *πάντα τὰ τῆς οἰκονομίας τῇ δοκήσει* aſcribentes valebit, ut valet & intelligitur hic locus, niſi in veritate fuerit grumoſus ſanguis, & non in apparentia tantùm: eſt enim *φυσικὸν*, ut *φυσικοὶ* docent, per agoniam ſanguinem ſudare. Τοῦ Εὐαγγελίου τὸ δὲ τὸ *χωρίον περικεκόφθαι*] Tangit id quod ab Hilario & Hieronymo proditur, in quibuſdam exemplaribus non haberi hanc hiſtoriam; ſed ulteriùs addit, unde illa dimanavit mutilatio, nempe à Syris.

Ἐπισ. ρλθ'.

Θεοδώρῳ Μητροπολίτῃ Λαοδικείας.

ΠΟλλὰ μὲν εἰπεῖν ἔχων, δι' ὧν ἐστὶ σαφῶς ἐπιγνῶναι, ὡς οὐχὶ βαρὺ οὐδὲ ἀδύνατον, ἀλλὰ καὶ κοῦφος καὶ χρηστὸς,
Matth. 5.28. ὁ δεσποτικὸς ἐκεῖνος χρησμὸς, ὁ λέγων, Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ
* σοι. αὐτοῦ, ἐκεῖνα, τέως, κατ' ἐπιτομὴν * ἐρῶ

Epiſt. 139.

Theodoro Metropol. Laodiceæ.

CUm multa mihi ſuppeditant dicenda, unde liquidò cognoſci poterit, quòd haudquaquam grave ſit aut impoſſibile, quin contrà leve & conveniens, Domini effatum illud, *Omnis qui mulierem intuetur, ad illam concupiſcendam, jam in corde ſuo conſtupravit illam*: illa per præſentem epiſtolam tibi ſuggeram.

gerant. Nempe imprimis quòd nos qui ſub gratia vivimus debito tenemur obſtricti, multò plura bona operandi, quàm qui ſub Lege verſabantur. Nec alterutri parti ex æquo gravis eſt exacta legis promulgatio: verùm quod illis fortaſſe grave videbatur, nobis perinde cõgruum & expeditum videbitur: atq; id quod nobis taliuſmodi fuerit, haud ità illis comparebit. Illis id ſolùm interdixit lex, quòd patrare fas non fuit; ſed nullum ſuperaddidit facultatẽ implendi quæ lege jubebantur. Nobis quid grande adjumenti acceſſit per Baptiſmum, & alia quædam dona, unde id quod difficile priùs fuit alleviabatur; nec malorum ſpirituum impetuoſitas poteſtatem eam habet, tyrannidem in nos, tanquam è loco ſuperiore, exercere: tantummodo autem propter noſtram ſocordiam qui ſponte noſmetipſos tantùm non ſubjicimus, permittitur iis nobis ſtruere inſidias, nos adoriri. Certè, ſi non magis exactam nobis legem præſcripſit, quàm illis, divina bonitas & juſtitia in contrariũ verteretur; & à nobis qui multiplici fruimur adjumento, & ab illis nullo tali ſuffultis auxilio, eadẽ per omnia cõverſatio, idq; exactiſſima, requireretur; & ubi impar erat facultas, agendi paritas requireretur. Veluti enim graviſſimum eſt, & cum injuſtitia conjunctum, ab illo qui tantùm duo accepit talenta conſummato opere, decem exigere: ità negligentiã ſapit, & repugnat ex adverſo legi, cùm quinque quis talenta accepit, deductam ad quatuor ſummam recipere. Profectò par & æquum eſt, ut quiſque juxta virium proportionem & doni collati conditionem, operationem ſuam perficiat. Id enim poſtulat æquitatis, & non coempti ſuffragii vel judicii, ſanctio. Patet igitur ab antedictis, dictum, *Non oportere mulierem intueri ad concupiſcendum illam*, eo loco apud nos habendum, quo, *Non mœchaberis*, apud ſub Lege viventes. Nec verborum tantummodo veritas & conſequentia, hoc teſtantur, ſed clariſſimè per opera diſcerni poteſt. Cernere enim erat pauciores per Moſaica tempora actum ipſum averſantes, quàm qui, nunc ſub gratia, receſſerunt longiùs ab illis rebus, quæ perpetratio-

πεφύρζτες, ἢ οἱ ἐν τῇ χάριτι [γὰρ τῶν

Ὅτι πρῶτον, ἀξιοῦσθαι ὀφείλουσιν οἱ τῆς χάριτος, πλέον τι, τῶν ἐν νόμῳ βεβιωκότων, κατορθοῦν· καὶ οὐχ ὁμοίως πέφυκεν ἑκατέρῳ μέρει βαρὺς, τῆς νομοθεσίας ἡ ἀκρίβεια· ἀλλὰ τὸ ἐκείνοις, ἴσως, δόξαν βαρὺ, ἡμῖν σύμμετρόν τε καὶ ἐλαφρόν· καὶ τὸ ἡμῖν τοιοῦτον, ἐκείνοις οὐ τοιοῦτον. Τοῖς μὲν γὰρ μόνον ἀπέτρεπεν ὁ νόμος, ἃ μὴ θέμις ποιεῖν· δύναμιν δὲ οὐδεμίαν ἐχαρίζετο, πρὸς τὴν τῶν νομοθετηθέντων ἐκπλήρωσιν. Ἡμῖν δὲ μεγάλη γέγονεν ἡ διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τῶν ἄλλων δωρεῶν ἐπικουρία, κουφίζουσα σχεδὸν ἅπαν τὸ δυσχερές, καὶ τῶν πονηρῶν πνευμάτων τὴν ὁρμὴν οὐκ ἐῶσα, τυραννίδι κατ' ἡμῶν ἐπιτίθεσθαι· μόνη δὲ τῇ ἡμετέρᾳ ῥᾳστώνῃ, ᾗ οἷον ὑποκατακλίνει, παραχωροῦσα * τὴν ἐπίθεσιν· ἔστι εἰ μὴ τι ἀκριβέστερον ἡμῖν, ἤπερ ἐκείνοις, * νομοθέτηται, εἰς τοὐναντίον ἂν ἡ τοῦ θεοῦ δικαιοσύνη καὶ χρηστότης, ** περιέτρεπτο· ἡμῶν τε τῆς μεγίστης ἐπικουρίας τυχόντων, κἀκείνων τῆς μηδεμιᾶς τοιαύτης, ἀπολελαυκότων, τὴν αὐτὴν ἀκρίβειαν, καὶ τὸ τῆς πολιτείας παραπλήσιον, ἀπαιτουμένων· καὶ ἐν τῷ ἀνίσῳ τῆς δυνάμεως τῆς ἴσης ἐπιζητουμένης πράξεως. Ὥσπερ γὰρ ἄδικόν τε ὁμοῦ, καὶ βαρύτατον, τὸν δύο τάλαντα εἰληφότα, ἐπὶ τῇ συντελείᾳ τῆς ἐργασίας, δέκα ἀπαιτεῖν· οὕτως ἐλάττωμα, καὶ [illegible] τοῦ ἐναντίου, παράλογον, τὸν πέντε τάλαντα λαβόντα, εἰς τέσσαρα τὴν ὅλην πρᾶξιν συγκεφαλαιωσάμενον, ἀποδέχεσθαι· ἀλλ' ἕκαστον δεῖ ἀναλόγως τῇ ἰσχύϊ, καὶ τῷ καταβληθέντι χαρίσματι, τὴν ἐργασίαν εἰσφέρεσθαι· τοιοῦτον γὰρ τῆς ἰσότητος, καὶ τῆς ἀδεκάστου γνώμης, καὶ κρίσεως, ὁ θεσμός. Δῆλον τοιγαροῦν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὡς τοιοῦτον παρ' ἡμῖν ὀφείλει νομίζεσθαι, τὸ, μηδὲ ἐμβλέψαι γυναικὶ, πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν, οἷον παρὰ τοῖς ἐν τῷ νόμῳ, τὸ μὴ μοιχεῦσαι· καὶ οὐχ ἡ τῶν λόγων *** τὸ ἀψευδὲς καὶ ἀκόλουθον, ἐπιμαρτύρεται τοῦτο· ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν ἐναργῶς ὁρᾶται. Οὐ πλείους γάρ ἐστιν ἰδεῖν τῶν Μωσαϊκῶν, τὴν πρᾶξιν πρὸς τὴν πρᾶξιν [illegible] ἀνακεχωρηκό-

* αὐτοῖς.
* ἴσ. ἐκεῖ-
** ἴσ. περιέτρεπτο.
*** ἴσ. μῦθον.

 τες

τες ὅσοι γε πλεῖστοι ὅσοι, τῶν παρ' ἡμῖν, οὐ μόνον περιέργους καὶ ἐρωτῶντας ὀφθαλμοὺς, ξένοις κάλλεσιν οὐκ ἐπέβαλλον· ἀλλ' οὐδὲ εἰς ὄψιν ἁπλῶς γυναικὸς ἐνατενίσαι μέχρι ψιλῆς θέας ἑαυτοῖς τὸ σεμνὸν συντηρήσαντες. Δεύτερον δὲ, ὅτι τοῖς μὲν ὑπὸ τῷ νόμῳ παιδαγωγουμένοις, τὰ προεπηγγελμένα κατορθοῦσι, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, ἆθλον προὐτείνετο· ἡμῖν δὲ βασιλεία οὐρανῶν, καὶ ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀναβέβηκεν. Ὥστε καὶ ἐκ τῆς τῶν ἐπάθλων διαφορᾶς, τὸ ῥᾷστον καὶ ἄριστον τῆς εὐαγγελικῆς ἐντολῆς, ἐπιδείκνυται. Οὐ γὰρ ὁμοίως ἐπίπονον, δραμόντα στάδιον, τυχεῖν κοτίνου· καὶ δύο στάδια, χρυσοῦ στεφάνου ἀξιωθῆναι. Δῆλον γὰρ, ὡς κουφότερος ὁ τῶν δύο σταδίων πόνος, ἢ ὁ τοῦ ἑνὸς, τῇ ἀσυγκρίτῳ τοῦ ἐπάθλου ὑπεροχῇ καὶ λαμπρότητι, τῆς ταλαιπωρίας κουφιζομένης, καὶ μηδ' αἴσθησιν ἐπιγίνεσθαι συγχωροῦντος, τῆς διπλῆς συντριβῆς, καὶ τῶν διπλῶν ἱδρώτων, τῷ κάμνοντι. Ἐπὶ τούτοις δὲ, οὐδὲ μοιχείαν ἁπλῶς, τὴν τοιαύτην διὰ τῶν ὀφθαλμῶν συμπλοκὴν, ἰσχυρίσατο· ἀλλὰ μοιχείαν εἰπὼν, ἐν καρδίᾳ, καὶ τὸ δοκοῦν σφοδρὸν τῆς ἀποφάσεως, καὶ ἀπότομον, νόμῳ συμπαθείας ἀφάτου * ἐκόλασεν. Ἐν καρδίᾳ, φησὶ, ἡ μοιχεία συνέστη, ἣν ὁ διὰ τῶν ὀμμάτων οἶστρος καὶ γαργαλισμὸς κατειργάσατο· ὅπως ἄν τις φιλανθρωπότερον, ἢ οὕτως εἴποι; Ἔρριψας ὄμμα πορνικὸν ἐπὶ πρόσωπον γυναικὸς ἀλλοτρίας· ἐνετρύφησας, οὐκ ἐξὸν, ἀσελγεῖ καὶ ξένῳ θεάματι· βλέμμασιν ὑγροτέροις τὸν ἰὸν τοῦ πάθους ψυχαῖς ἐνέσταξας ἁπαλωτέραις· ἀνῆψας ἐκεῖθεν, σφοδροτέραν λοιπὸν καὶ ἀκάθεκτον, ἐν τοῖς λογισμοῖς τὴν φλόγα· μέχρι καρδίας ἡ πύρωσις διῆλθεν· εὐκαιρία μόνη πρὸς τὴν πρᾶξιν λείπει· πῶς οὐκ ἐμοίχευσας ἐν καρδίᾳ; ἀλλ' εἶπε μὲν ἴσως ἄλλος ἄν τις, ὡς καὶ μοιχείαν τελείαν εἰργάσω, ἂν εἰς τὴν ἑαυτοῦ σε μάλιστα συνῄσθετο τοῦτο δεδρακότα· φιλεῖ γὰρ ἕκαστος, ἴσως, ὅσα μὲν αὐτὸς εἰς ἄλλους ἥμαρτε, μέτρια ποιεῖν, καὶ βραδύτερον ἐπισκοπεῖν· οὕτως ὀξύτερον, τὸ εἰς ἑαυτὸν ἀδίκημα βλέπειν, καὶ

* ἀφάτ.

ni dabant occaſionem. Plures ſunt apud nos, non modò, ſatagentes oculos & amaturientes peregrinarum pulchritudinum, qui non addixerunt cupiditatibus illis; ſed qui, nè quidem in vultus muliebres intueri volunt; quique gravitatem morum illibatam etiam ab intuitu cohibuerunt. In ſecundis, qui juxta Legem quæ ſcribebatur rectè egerant, *Bona terræ*, loco præmii exhibita capiebant. Sed nobiſcum ſtipulatur *regnum cœleſte* & illa quæ, *nec oculus vidit, nec auris audivit, nec aſcendit in cor hominis cogitare.* Ità vel è diſcrepantia præmiorum Evangelica mandata, & optima judicantur & facillima. Non æquè profectò laborârunt, is qui ſtadium cucurrit, ut oleaginam coronam conſequatur, ac alius qui duo ſtadia cucurrit, ut coronâ aureâ inſigniatur. Certè levior erit duorum ſtadiorum decurſio, quàm unius, cùm inter præmia nulla ſit comparatio, ſed præſtantia & ſplendor unius, laborem alleviet, nec ſenſum admittat apud laborantem geminatæ defatigationis & ſudoris. Accedit, quòd nequaquam ſimpliciter dixit adulterium eſſe illam per oculos copulationem; ſed cùm nominet adulterium cordis, vehementem & ferè præcipitem accuſationem, per Legem compaſsionis ineffabilis amputavit; In corde, inquiens, conſiſtit adulterium: illud nempe quod patravit per oculos ſtimulus & prurigo. Ecquis aliquid majore cum compaſsione, quàm eſt iſtud, dicat? Fornicantem oculum in faciem alienæ mulieris projeciſti, & quod haud licuerit, impudico & peregrino intuitu oblectabaris: per viſum liquidiorem, affectûs venenum mollibus inſtillâſti cordibus: exinde flammam luculentiorem & magis violentam in cogitatione accendiſti: ad cor uſque proceſſit incendium: ac ſola opportunitas comperendinat actum & quomodo non in corde adulterâſti eam? Proculdubio, diceret alius, ſi te hoc ipſum in ſua uxore videret attentâſſe, conſummâſſe cum illa adulterium. Amat enim quilibet, quicquid in alios ipſe commiſerit, & tardiùs videre, & moderatiùs cenſere: ſed quod in ipſummet admiſſum eſt, acutiùs cer-

nere,

nere, & ſummum in judicando rigorem exercere. Oculos, alienis oculis adjéciſti: per eoſdem fornicantes emiſiſti radios: ab indè, è converſim ejaculationes in te reflectuntur improbiores. Totum, è medio corde innodatum, vinctum & captivum animal abducis, ipſe per eoſdem funes attractus: vulneratus es vulneráſti: proſtratus es proſtraviſti. Et quid ni perſpicuè hoc ſit adulterium? Verum miſericors Deus non id ità reputat: circumſcribit peccatum, & cordi affigit, ubi paſſio producebatur. Ait enim, *In corde adulteráſti eum*. Vides ut qui optimus eſt, benignè reputet quæ definit, nobis parcens? Sed præter jam allata illud cogita. Hoc ille ſcitum protulit, non ut meditatus in nos ſupplicium, ſed ut eximens nos à ſupplicio. Certè, qui libenter & cum affectu quodam animi, tam incongruis ſpectaculis immoratur, eò penè proceſſit, ut ipſum ſe actu totum proluat. Quocirca, ut nos à ſupplicio liberaret, cauſſas omnes removet unde nos nobis pœnas accerſimus. Quòd ſi velis rem intentiùs mente recolere, videre tibi licet, quòd per hoc præceptum conſolationem humanitatis plenam ſuggerit, & manuductionem ad ſalutem, non autem ſupplicium conſtruit implacabilis, non pœnam nullo modo redimendam. Cùm enim, quæ eſt rerum conditio humanarum, etiam abſque aliquâ meditatione aut curioſitate, in abſurdas deferimur actiones; ideò, in eum finem, ut, cùm neque deditâ operâ, nec cogitationi penitùs inhærente affectu, ſed per vim, per rapinam, per fraudem inducti, in ejuſmodi actum exorbitavimus; tum, ut ne penitus concidamus, aut abjiciamus nos in deſperationem; ſed reputantes, quòd nec de meditatione, nec ſtudio, nec ratiocinatione, condeſcenſione præcedente, in prolapſionem ſubtracti fuimus, celeriùs noſmet reſuſcitabimus, ad pœnitentiam accurremus, primam quanq; veniæ indulgendæ occaſionem arripientes; Minimè nos, de animi ſententia prolapſos eſſe. Quocircà, quoties ab incurſu, vel per aliquod artificium, aut vim tyrannicè adhibitam occupamur, iſtiuſmodi ſolationibus nos ὡς ἁλῶμεν, ψυχαγωγῶμεν ἑαυτοὺς,

τότε [illegible] τὴν ἀκροδικίαν. Ἐπέβαλες ὀφθαλμοὺς ὄψεσιν ἀλλοτρίαις, πορνικὰς δι' αὐτῶν ἐκπέμπων ἀκτῖνας· ἀντανακλασθεῖσαι σοι πάλιν ἐκεῖθεν μιαρώτεραι βολίδες ὅλον, ἐκ μέσης δησάμεναι καρδίας, αἰχμάλωτον ἕλκουσι τὸ ζῶον, τοῖς αὐτοῖς ἀνθελκόμενος βρόχοις ἐδέθης, ἔτρωσας· κατεβλήθης, κατέβαλες. Πῶς οὐχὶ σαφὴς τοῦτο μοιχεία; ἀλλ' οὐχ ὁ φιλάνθρωπος ἡμῶν θεὸς οὕτως· ἀλλὰ μέχρι καρδίας, οὗ ἦν τὸ πάθος ὀπτᾶν, περιγράφει τὴν ἁμαρτίαν· Ἐμοίχευσας γάρ, φησι, ἐν καρδίᾳ. Ὁρᾷς ὅπως χρηστῶς, ὅπως κύριος; πάντα γνωματεύει ὅπως ἡμῶν φείδηται; Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις κἀκεῖνο λογίζου· ὅτι οὐχὶ τιμωρίαν ἡμῖν ἐπιτιθεὶς, ἀλλὰ τιμωρίας ἐξαιρούμενος, ταύτην ἀνεῖπε τὴν γνώμην. Ὁ γὰρ τοῖς τοιούτοις ἐμφιλοχωρῶν ἀτόποις θεάμασιν, ἐγγύς ἐστι καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν πρᾶξιν ὅλος βαπτισθῆναι. Ἵνα δ' οὖν ἡμᾶς ἐξέληται τοῦ κολασθῆναι, περιαναστέλλει τὰς αἰτίας, τὰς, ἐφ' αἷς εἰσπραττόμεθα τὰς τιμωρίας. Ἴδοις δ' ἂν μᾶλλον ἐπισκεπτόμενος, ὡς οὐχὶ ποινὴν ἀδυσώπητον· οὐδὲ τιμωρίαν ἀλωφήτητον· ψυχαγωγίαν δὲ μᾶλλον φιλάνθρωπον, καὶ χειραγωγίαν σωτήριον, διὰ ταύτης ἡμῖν τῆς ἐντολῆς μεθοδεύει. Πῶς; ἐπειδὴ, οἷα πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ χωρὶς μελέτης καὶ περιεργίας, εἰς ἀτόπους ἐκφερόμεθα πράξεις· ἵνα ἑκουσίως μηδὲν προμεμελετηκότες, μηδὲ τοῖς λογισμοῖς τὸ πάθος [illegible], κατά τινα δὲ βίαν, ἢ συναρπαγὴν, ἢ δόλον, εἰς τοιαύτην [illegible] πρᾶξιν, τηνικαῦτα μὴ καταπέσωμεν παντελῶς, μηδ' εἰς ἀπόγνωσιν ἑαυτοὺς ἀπορρίψωμεν· ἀλλ' ἐννοοῦντες, ὅτι μήτε μελέτης, μήτε σπουδῆς, μήτε λογισμῶν, συγκαταθέσεως προηγησαμένης, τῷ πτώματι περιεσύρημεν, θᾶττόν τε αὐτοὺς ἐκεῖθεν ἀναστήσωμεν, καὶ πρὸς μετάνοιαν δράμωμεν, μεγάλην ἐφευρηκότες ἀφορμὴν συγγνώμης, τὸ μὴ μετὰ γνώμης πεσεῖν. Ἵνα οὖν τούτοις τοῖς λογισμοῖς, ὅταν ἀεὶ ἐξ ἐπιδρομῆς, ἢ τέχνης τινὸς*, ἢ καὶ τυραννικῆς προθυμότεροι πρὸς τὴν διόρθωσιν εὐ-

* διαβολικῆς.

θυμο-

θυμώμεθα, ταύτην ὁ σωτὴρ ἀπεφήνατο τὴν γνώμην ἐν τῇ τῶν χειρόνων αἱρέσει, καὶ τῇ λογισμοῦ τῇ συγκαταθέσει, ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ πράξει μόνῃ, τὸ τῆς ἁμαρτίας ὁρίσασα. Τοῦτο δὲ οὐ βαρύνοντός ἐστι, δίχα λόγου, τὸ συνειδὸς τῶν ἁμαρτανόντων· ἀλλὰ βεβαρημένην, τῶν οὐκ ἐκ μελέτης ἁλόντων, ἀνακουφίζοντος τὴν συνείδησιν, καὶ παρηγοροῦντος. Ὥσπερ γὰρ τοῖς δι' ἐκείνων προελθοῦσι τῶν ἐρεθισμάτων, μέγα καὶ δύσοιστον τὸ κατάκριμα. (τί γὰρ ἐμελέτας; τί δ' ἀνηρέθιζες τὰ πάθη; καὶ τῆς φαύλης αἱρέσεως ὅλον σεαυτὸν ἐποίεις, ἑκὼν ἀποστὰς τῶν κρειττόνων, καίτοι τὸ θέλειν τὰ ἀμείνω ῥᾷον; Παράκειται γὰρ καὶ ἑτοίμως πᾶσιν, ὡς καὶ Παῦλος βοᾷ, τὸ τὰ ἀγαθὰ θέλειν, καὶ οὐδὲν ἐργῶδες μισεῖν τἀναντία·) ἀλλὰ γὰρ ὥσπερ τοῖς τοιούτοις τὸ τῆς κατακρίσεως χαλεπόν· οὕτω τοῖς μὴ διὰ τῶν ὁμοίων παρενεχθεῖσι, προφθάνει τῆς τιμωρίας ἡ φιλανθρωπία· ἐν τῇ ταχίνῃ μεταμελείᾳ, ῥᾳδίαν τὴν συγγνώμην καὶ τὴν ἄφεσιν χαριζομένη. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον. Σὺ δέ μοι καὶ πράξεις ἀτόπους ἐκτρέπου, καὶ εἴδωλα τοῖς λογισμοῖς, διὰ περιέργου καὶ ἐμπαθοῦς ὄψεως, ἀνιστᾶν ἀπέχου· ἵνα σοι καὶ τοῖς τοιούτοις λόγοις *τρυφᾶν, ἀλλὰ μὴ δυσχεραίνειν, περιγίνοιτο.

*ἐντρυφᾶν.

reficere & fovere poſſumus; ut ſic alacriori curſu feramur ad emendationem. Hanc ſententiam Servator protulit, ut in deteriorum electione, & rationis conſenſu, peccati naturam, & non in ſolo actu, circumſcribat. Nec eſt hoc onerantis ſine ratione conſcientiam delinquentium; ſed alleviantis potiùs & conſolantis conſcientiam prægravatam, eorum, qui non è certo propoſito abripiuntur. Quemadmodum enim illis qui ab ipſorum excitationibus profecti ſunt, condemnatio accidit juſta & importabilis. (Quid enim ſtudioſè meditatus es? quorſum affectus ſic irritâſti? quare te totum componis ad improbitatem amplexandam, ſponte declinans & recedens à melioribus, cùm tamen facile fuerat ut appeteres meliora? *Adjacet enim cuique*, uti Paulus ait, *Velle bonum*: nec eſt oneroſum odiſſe mala.) Uriſtis durum eſt, ac intolerabile condemnari; ità eos, qui non per ſimilia abripiuntur, ſuppliciis exemptos, prævenit miſericordia, & in celerata pœnitentia non difficulter donat indulgentiam, & à reatu abſolutionem. Et hæc quidem hactenus. Tu autem actiones quaſlibet abſurdas averſator; & idola quædam per cogitationem curioſo & affectuoſo intuitu erigere abſiſtito, ut ſic demum lætari poſſis, & quaſi luxuriari, nec ullo modo affici talibus ſermonibus, vel offendi.

NOTÆ.

QUaſi impoſſibile eſſet mulierem intueri, & non in illius amorem vel cupiditatem ferri, ità Chriſti Domini apophegma ἀπαιτεῖν eſſe τὸν λόγον dicebant, quo pronunciat, *Qui intuetur mulierem, ut concupiſcat eam, jam in corde commiſit cum illa adulterium.* Refellit hanc accuſationem Photius, & ſummam ejus probat facilitatem: 1. Quia non ſi viventibus ſub Lege erat grave, ideò & nobis eſt, qui ſub Evangelio ſumus. Eſt autem ἐπιπηδᾶν, *de loco ſuperiori aggredi*: quæ vox rectè attribuitur inſultibus dæmonum; quæ ἐπιδῶσιν, per ἀσθένειαν humanam acquirit vires. Statim legerem ... Beregiè autem per hanc epiſtolam probat Photius, *Ultra poſſe viri, non vult Deus illa requiri.* Νόμῳ συμπαθείας ἀφεῖτο ἐκδικεῖν] potiùs legerem ἐκφύγειν. Ἀλλ' εἴπῃ] legendum, εἴπει.

Ἐπιστ. ρμ'.

Τῷ αὐτῷ.

OIδα πολλοὺς τῶν πιστῶν ἐσπουδακότας, καιρὸν ζητοῦντας, ἐφ' ᾧ τῆς οἰκείας ἀρετῆς τὸ μέγεθος ἐπιδείξαιντο· καὶ τοὺς μάρτυρας μακαρίζοντας, ὅτι τυραννικὴν ἔσχον ὠμότητα, τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν εἰς αἰῶνα στηλιτεύουσαν. Ἐφέστηκεν οὗτος ὁ καιρός, εἰ

Epiſt. 140.

Eidem.

SCio plurimos fidelium ità affectos eſſe, ut occaſionem omnem quærant, quâ poſſint propriæ virtutis illuſtre quoddam ſpecimen exhibere; & Martyres felices prædicare, quòd barbaram tyrannorum crudelitatem nacti fuerant, quâ poſſint in æternum, ſuam ipſorum animi magnitudinem quaſi columnæ inſculptam ſtabilire. Sanè adeſt

hæc

hæc ipſa occaſio, vel major potiùs, quàm ſperaret etiam valentiſſimus. Confido autem, quòd qui contra tuam generoſitatem inſurrexit, ultimam, maximam, & perpetuò memorandam confuſionem incurret, in opprobrium propriæ cùm infirmitatis tum audaciæ. Ità ut immotâ tua formidine perculſus, ulterius aliquid attentare ceſſabit. Ità per hanc unicam concertationem, duo egregia conſequere trophæa: cùm ut victor proclamere: tùm ut fratribus malorum impendentium gravitatē, & labores multos, propriis tuis certaminibus allevies.

καὶ πλέον, ἢ ὅσον ἂν καὶ ὁ γενναιότατος ἤλπισε· πείθομαι δὲ, ὡς τελευταῖον καὶ μέγιστον τῆς ἰδίας ἀσθενείας, καὶ τοῦ θράσους, ὁ τῇ σῇ γενναιότητι ἐπαρθεὶς περιενεχθῆναι, ἀείμνηστον τὸν ἔλεγχον δώσει· καὶ τὴν σὴν περιβόητον καταπλαγεὶς, καὶ τῆς λοιπῆς ἐκτραπήσεται τὴν πεῖραν· ὡς ἅμα δύο τὰ μέγιστά σε, δι' ἑνὸς ἀγῶνος, κατορθῶσαι· νικηφόρον τε ἀναρρηθῆναι· καὶ τοῖς ἀδελφοῖς τῶν ἐπικρεμαμένων κακῶν τὴν ὑπερβολὴν, καὶ τοὺς * πολλοὺς πόνους, ἰδίοις ἄθλοις, κουφίσαι. * πολλῶν.

Epiſt. 141.

Eidem.

GEneroſos planè ſtadium expectat: nemo fœminea teneritudine emollitus, introeat. Quod ſi quis ſit qui exilierit, recedat quantocyus, vel à ſua ſententia, vel à colluctatione. Neque enim labores talibus congruunt. Sed neque ab auro onuſtis: nec ambitione inflatis. Omnino qui corporeis voluptatibus inhiat, ut mihi ſtat ſententia, ne ſe componat ad certamen: velim ego longè removeri, ſi non præveniat is, & impleat votum meum.

Ἐπιστ. ρμα'.

Τῷ αὐτῷ.

ΓΕνναίων ὄντως ἀνδρῶν τὸ στάδιον δεῖται· μηδεὶς εἰσίτω θηλυδρίας· ἂν δὲ εἰσεπήδησε, θᾶττον ἀποστήτω ἢ τῆς γνώμης, ἢ τῶν παλαισμάτων· Οὐ γὰρ τῶν τοιούτων οἱ πόνοι. Ἀλλὰ μηδ' ὁ χρυσῷ τὸν βίον βεβαρημένος· μηδ' ὁ πρὸς κενὰς δόξας ἀνεπτερωμένος. Τὸν γὰρ πρὸς τὰς τοῦ σώματος ἡδονὰς ἐπτοημένον, οὐδ' ἀποδύσασθαι πρὸς τὸν ἀγῶνα νομίζω. Ἀλλὰ καὶ εὔχομαι πόρρω καθεστάναι, εἰ μὴ προλαβὼν ἐπλήρωσεν * ἐκεῖνος τὴν εὐχήν. * ἐμήν.

Epiſt. 142.

Theodoro Hegumeno.

NOn eſt ille ſtatim manu promptus habendus, qui torrentes verborum, linguâ veluti fonte emittit: ità nec rebus geſtis clarus, verborum ſuadelam labiis cum pompâ inſidentem ſemper habet. Apud alios, ego multis hoc effatum & multiplicibus probare poſſem exemplis: ſed cùm ad te ſcribam, qui Homerizantium unus es, unicum ſi ſuggeram ſuffecturum arbitror. Fame laborabat exercitus Trojam circumobſidentium. Ulyſſes, frumentum impetraturus, ad Anium mittitur. Linguæ enim ejus confidebant Græci. Ille ubi Anium advenit, verba grandinis aut nivis inſtar depluebat, atque illis hominem inundabat; ſed non

Ἐπιστ. ρμβ'.

Θεοδώρῳ ἡγουμένῳ.

ΟΥχ ὁ τὸ ῥεῦμα τῶν λόγων ἐν γλώσσῃ πηγάζων ἤδη, καὶ χεῖρα δραστήριος· ὥσπερ οὐδ' ὁ πράξει κρατῶν, καὶ τὴν τῶν ῥημάτων πειθὼ σοβαρευομένην ἔχει τοῖς χείλεσι· καὶ πολλὰ μὲν ἄλλοις εἰπεῖν ἔχω καὶ παντοδαπὰ παραδείγματα· πρὸς σὲ δὲ γράφων τὸν ὁμηρίζοντα, ἓν ὑποδείξας ἀρκεῖν ἡγοῦμαι. Λιμὸς ἐπόνει τὸ στρατιωτικὸν, οἱ τὴν σὴν Τροίαν πολιορκοῦντες περιεκάθηντο· καὶ ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς σῖτον αἰτήσων, πρὸς Ἄνιον ἀπεστέλλετο· ἐθάρρει γὰρ αὐτοῦ τῇ γλώσσῃ τὸ Ἀχαϊκόν· ὁ δὲ παραγενόμενος, ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσι, πλεῖστα ἐπομβρήσας, καὶ τούτοις κατακλύ-

σας

σας τὸν ἄνθρωπον, οὐ μόνον, ὧν ἤλπισεν, οὐδὲν ἐγεώργησεν, ἀλλὰ καὶ ὀχληρὸς τῆς δόξαις, ὑπέστρεψεν· * ἄπορον τὴν ζωὴν τοῖς εἰς αὐτὸν κεχηνόσι ποιησάμενος. Παλαμήδης δὲ ἐκεῖνος (οἶδας τὸν ἄνθρωπον, ὅσον Ὀδυσσέως ἀφανέστερος) τὴν πρεσβείαν μετὰ τὸν λεγωμένον ἐκεῖνον ἀγορητὴν ἐθάρρησεν ἀπολύσασθαι· καὶ καταλαβὼν τὸν Ἄνιον, ἐργαζόμενον, εἶπε μὲν οὐδὲν ἀποβαλὼν δὲ τὸ ἱμάτιον, κοινωνὸς τοῦ ἔργου ἐγένετο. Ἐπεὶ δὲ μετὰ τοὺς πόνους, τὸ δεῖπνον ἐκάλει, τῷ ἀνθρώπῳ συνεισιὼν· καὶ τότε βραχὺ ῥῆμα *προσήνεγκεν, ὡς ἥκει σῖτον αἰτήσων στρατῷ, φίλῳ καὶ λιμώττοντι· καὶ τυχὼν ἀπῄει χαίρων, καὶ φέρων τοῖς ὁμοφύλοις, ἀντὶ λόγων, τὴν ὠφέλειαν. Καὶ σὺ τοίνυν μὴ πάντα θάρρει τοῖς λόγοις· βραχὺ γὰρ ἔργον σιγῶντος μετὰ συνέσεως, μακροὺς ἐπιστομίζει λόγους πολλάκις· καὶ οὐδὲν τὴν ψόφον, καὶ τὴν ἄσημον φωνὴν πλέον ἔχειν, ἐπιδείκνυσιν.

* ἄπορογ.

* προς—

modo nihil eorum quæ ſperabat obtinuit, verùm moleſtus ei viſus inanis reverſus eſt; & vitam ſine fructu, ſine victu teddidit Græcis qui in illum inhiabant. Verùm Palamedes (de quo fando audîſti, minùs extitiſſe illum quàm Ulyſſes erat, loquacem) legationem, poſt illum Rhetoricum declamatorem, obire auſus; cùm operi intentum ruſtico inveniſſet Anium, nihil prorſus dixit, ſed exuta veſte, operi ſe accinxit laboris ſocium. Cùm finito opere ad cœnam vocaretur, cœnavit unà: & inter cœnandum breviter expoſuit adventûs ſui cauſſam, ut frumentum exercitui impetraret, fame nimis quàm laboranti. Quo impetrato, lætus revertitur, pro verbis, contribulibus ſuis utilitatem ferens. Noli ergò tu nimiùm verbis fidere: nam taciturnitas prudentis viri logos longos ſæpè obturat: nec non omnibus manifeſtum facit, eſſe illos inanes ſtrepitus, & præter voces nihil.

NOTÆ.

TAlem, Drancem nobis repræſentat Poeta; cui lingua ventoſa, manus debiles; Ulyſſis autem & Palamedis exemplum parùm appoſitè adducitur; uterque enim & facere & dicere poterat, & quantùm Marte feroci, tantùm loquendo valebant: Hiſtoriam pete è Græcorum Commentariis de legatione ad Anium, qui Delo regnabat, *Rex idem hominum Phœbique ſacerdos:* cujus Filiæ (vel ut alii, ipſemet) tactu omnia in frumentum vertebant. *Ἄπορον τὴν ζωήν.*] Vitam minimè vitalem, quia non relevandam victu. alii *ἄπορον·* nec abludit, quia voce prius, *ἐγεώργησεν,* uſus fuerat.

Ἐπιστ. ρμγ′.

Τῷ αὐτῷ.

ΤΗν Αἰσώπου γνώμην, ἣν ἀπέδωκε, διερωτήσαντος τοῦ Λακεδαιμονίου Χείλωνος, (ἐξ ὧν γὰρ πηγῆς ναμάτων, τὸν τῆς παραινέσεως σοι κρατῆρα) μὴ μόνον εὐστόχως καὶ σοφῶς εἰρημένην, ἀλλὰ καὶ χρησιμωτάτην λίαν νόμιζε. Ἔστι γάρ ἐστιν, ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἰδεῖν ἐναργῶς, ὡς ὁ * ἄρρητος καὶ ἀναλλοίωτος νοῦς, ἐπαίρει μὲν συνεχῶς (ὅπερ ἐκεῖνος ἔφησεν) εἰς ὕψος * τὰ ταπεινά· κατάγει δὲ εἰς ταπεινότητα, τὰ ὑψηλά· καὶ τοῦτο συνεχῶς διαμελετῶν, κἂν ἄνω δοκῇς ἑστάναι, σκόπει τὰ κάτω καὶ ταπεινά· ἵνα μὴ ἀθρόον, καὶ παρ' ἐλπίδας πεσὼν, εἰς ἀμηχανίαν ὅλως καταστῇς, καὶ ἰλιγγιῶντι καὶ περιδινουμένῳ ἐοικὼς, γέλωτα

* ἀῤῥητ@.

* τό.

Epiſt. 143.

Eidem.

ÆSopi ſententiam, quam Chiloni Spartano interroganti protulit, non modò appoſitè & prudenter prolatam, ſed valdè commodam arbitrare (ut è rivulis, quibus oblectaris, admonitionis tibi poculum propinam.) Certè è re ipſa manifeſtè licet animadvertere, quòd firma & immota mens ſæpenumero attollit (quemadmodum ille loquebatur) humilia in ſublime, & deprimit ſublimia in humilitatem. Hoc tute animo recolens ſæpè, licèt in excelſo elatus exiſtere videaris, quæ deorſum ſunt, intuere; ne præter expectationem tuam, ſubitò & conſertim deturbatus excidas, & quò te vertas neſcius, ſimilis fias vertigino ſo & circumacto, ità ut riſum move-

as (quæ eſt deploranda hominum conditio) iis qui per adulationem nunc te beatum prædicant: nobis autem dolorem procures, qui liberè nunc optima tibi ſuggerimus. Et utcunque Temet tunc vehementer inculſes, quia ſuſpectos aliquando habebas eos qui benè ſuadebant, nihil indè referes emolumenti, tantùm poſt oblatam occaſionem neglectam, pœnitentiam fruſtrà ages, atque feres ægerrimè.

μὲν * κινήσεις (ὢ φύσις ἀνθρώπων ταλαίπωρα) τοῖς σε νῦν ἐν κολακείᾳ μακαρίζουσιν, ὥσπερ λύπην ἡμῖν, τοῖς ἐν παῤῥησίᾳ συμβουλεύουσι τὰ χρηστά· πολλὰ δὲ καταγινώσκων ἑαυτοῦ τῆς προτέρας τῶν παραινούντων ὑποψίας, οὐδὲν πλέον ἀνύσεις, πλὴν τοῦ, τὸν καιρὸν ὀπίσω μεταγινώσκειν, καὶ δυσφορεῖν. * κινήσεις.

Epiſt. 144.

Conſtantino Patricio.

Euſebius ille Pamphili, ſive ſervus, ſeu amicus, Arianiſmo inficiebatur; hoc libri ab illo ſcripti clamant: hunc morbum tandem coactus confitebatur, ſed ipsâmet reſipiſcentiâ ſuâ magìs ſe patefecit non reſipuiſſe: Nec enim per Apologiam, ut videri voluit, perſuadet ſe à priori hæreſi receſſiſſe, aut ſanctæ & univerſali ſynodo conſentire: ſed prodigiosè comminiſcitur homovſii ſectatores ad ipſius ſenſum tranſiiſſe, & ſuâ ſententiâ ſimul acquieſcere. Hoc ità eſſe cùm multa alia confirmant, tùm quam ſcripſit ad ſuos Cæſareenſes, epiſtola. Sed quòd ut ab initio Arii dogmata fovit, ità ad finem vitæ ea amplecti non deſtiterit, plerique intelligunt, & multa ſunt, quæ facilè perſuadent; quòd inſuper & Origenis morbo laborabat (quo ille tenebatur, ſcilicet contra omnium futuram generalem reſurrectionem) utcunque plurimos latet, tu tamen, ſi ſcrutando perlegeris illius ſcripta, non minùs eum mortiferâ hac ægritudine correptum deprehendes, quàm ſubjectum furori Ariano.

Ἐπιϛ. ρμδ΄.

Κωνσταντίνῳ Πατρικίῳ.

Εὐσέβιος ὁ τοῦ Παμφίλου, εἴτε δοῦλος, εἴτε συνήθης, ὅτι μὲν Ἀρειανισμῷ ἑάλω, βοῶσι μὲν αὐτοῦ τὰ βιβλία· καὶ αὐτὸς δὲ μεταμελλόμενος δῆθεν, καὶ ἄκων, τὴν νόσον ἀνομολογεῖ· κἂν τῇ μεταμελείᾳ δὲ μᾶλλον ἑαυτὸν δείκνυσιν ἀμεταμέλητον. Οὐ γὰρ ἑαυτὸν ἐκστῆναι τῆς προτέρας κακοδοξίας, δι' ὧν ἔδοξεν ἀπολογεῖσθαι, συνίστησιν· οὐδὲ τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ * συμφωνῆσαι συνόδῳ· ἀλλὰ τοὺς τοῦ ὁμοουσίου πρεσβευτὰς αὐτοῦ συνελθεῖν τῷ φρονήματι, καὶ συγκατατεθῆναι τῇ γνώμῃ, τερατεύεται· καὶ τοῦτο σαφῶς ἄλλα τε πλείονα παρίστησι, καὶ ἡ τοῖς Καισαρεῦσιν αὐτῷ γραφεῖσα ἐπιστολή. Ἀλλ' ὅτι μὲν ἀπαρχῆς τὰς Ἀρειανικὰς δόξας ὑπέθαλπε, καὶ μέχρι τέλους οὐ διέλιπε περιέπων, πολλοί τε συνεπίστανται, καὶ ῥᾷόν ἐστι λαβεῖν πολλαχόθεν· ὅτι δὲ καὶ τῆς Ὠριγένους νόσου μετέχειν, ἣν κατὰ τῆς κοινῆς ἡμῶν ἐκεῖνος ἐνόσησεν ἀναστάσεως, εἰ καὶ τοὺς πολλοὺς ὑπολανθάνει, ἀλλ' ὅμως αὐτὸς σὺν ἐρεύνῃ τοὺς ἐκείνου λόγους ἀναλεγόμενος, οὐδὲν ἔλαττον αὐτὸν, τῷ ὀλεθρίῳ τούτῳ ἀῤῥωστήματι * ταῖς Ἀρειανικαῖς μανίαις, κεκρατημένον ὄψῃ.

* vel συμφρονῆσαι.

* ἢ.

NOTÆ.

Euſebius, Pamphili Martyris nomine tam notus eſt quàm ſuo; ità enim ſe gloriosè inſcribit; & *Pamphili neceſſarium* vocat Hieronymus: ſed ſervum fuiſſe Pamphili, non ait. Erat Pamphilus presbyter Paleſtinæ. & quidem Cæſareenſis, qui Martyrio coronabatur cum ſociis, Anno tertio Conſtantini, & Chriſti 308. ſed in perſecutione Diocleſiani, collectore Baronio; qui Photii hanc epiſtolam aut non vidit, aut ne aliquid authori tribueret, prætermiſit. Καισαρεῦσιν.] Civibus ſuis. Extat apud Socratem hæc epiſtola lib. 1. cap. 5. vide Annales ad annum Chriſti 325. à ſectione 91. ubi plenè hæc diſcutiuntur. De Euſebii Arianiſmo, etiam poſt Concilium Nicenum, nos abundè diximus in notis noſtris ad opus illud contra Marcellum Ancyranum; quod penè inauditum doctis, nos Græcè & Latinè edidimus. *Præter* Arianiſmum, illi objicitur quod Theopaſchitarum hæreſin ſequebatur. Photius addit non credidiſſe illum Reſurrectionem futuram, ſed planè ſentire cum Origene: ſed non probat hanc accuſationem *Photius*, nec quomodo negârit Origenes; neque enim uno modo apud vetuſtiores negabatur Reſurrectio: apparet autem ex epiſtola Euſebii ad ſuos Cæſareenſes, Euſebium non benè affectum erga Imagines: quibus ardentiſſimè favebat *Photius*; atque ideò videtur in Euſebium iniquior, qui ſatis aliàs meritus eſt de Theologia.

Ἐπισ. ρμε.

Σεργίῳ ἀδελφῷ.

Πότερον οἱ χλευάζοντες συνίεσαν λαλούντων γλώσσαις τῶν ἀποστόλων,
Act. 2. ἢ οὔ; Εἰ μὲν γὰρ οὐ συνίεσαν, πῶς * ἁπάσαις
* ἀπιστ. ἐλάλουν οἱ ἀπόστολοι; Εἰ δὲ συνίεσαν, πῶς ἐθάῤῥησαν μέθην αἰτιάσασθαι, παρὰ πόδας τὸν ἔλεγχον ἔχοντες, αὐτῶν τῶν ἀκουόντων καὶ συνιέντων τὴν αἴσθησιν; Οὕτω μὲν ἄν τις εἴποι, τὴν σὴν ἀπορίαν εἰς τὸ δριμύτερον μεταχειριζόμενος. Ἐγὼ δὲ φαίην ἂν τοὐναντίον· ὡς, εἰ μὴ συνίεσαν, οὐδ' ἂν εἰς μέθην τὸ θαῦμα διέβαλλον. Τί γὰρ ἄν τις καὶ διαβάλλειν ἐπιχειροίη, ὅπερ οὐδὲ τῶν λυπούντων αὐτὸν εἴη; Ἀλλὰ συνίεσαν μὲν, ἀπηρέσκοντο δέ· τὰ γὰρ μεγαλεῖα ἔλεγον ἐκεῖνοι τοῦ θεοῦ ἐφ' οἷς, οἱ ἀγνωμονοῦντες νυττόμενοι, χλευῇ ἐπεχείρουν τὸ θαῦμα ἐργάζεσθαι. Διὸ καὶ ὁ μακάριος Λουκᾶς, χλευάζοντες, φησὶν, ἔλεγον· οἱονεὶ διασύροντες, ἐνδιαβάλλοντες, ἐπισκιάσαι τὴν θαυματουργίαν μηχανώμενοι. Πῶς οὖν συνιέντες, εἰς μέθην ἀνέφερον τὰ λεγόμενα; Ἀπὸ πολλῆς ἀπονοίας· ἐξ ὑπερβαλλούσης ἀνοίας· ἔθος γὰρ τοῖς τοιούτοις, ὅταν ᾖ μὴ καταθύμια τὰ λεγόμενα, κἂν ἄλλως πολὺ τὸ σωτηριῶδες ἔχῃ καὶ ὠφέλιμον, παραφορὰν τῶν εἰρημένων, ἢ μέθην, ἢ καὶ δαιμόνιον αἰτιᾶσθαι τοῦ λέγοντος· καὶ μήτε αὐτὸν ἐκεῖνον, ἃ λέγοι, συνιέναι· μήτε μὴν τὸν ἀκούοντα, καίτοι καὶ τοῦ λέγοντος ἐπὶ τὸ ἄπταιστον φθεγγομένου, καὶ τοῦ χλευάζοντος καὶ αἰτιωμένου, μέχρι τοῦ ἀκούειν καὶ συνιέναι, ὑγιῶς ἔχοντος· ἐκεῖνοι δὲ καὶ μᾶλλον ἐθάῤῥουν μέθην ἐγκαλεῖν, ὅτι τῇ ἰδίᾳ γλώσσῃ ἀκούοντες, τοὺς ἄλλους δὲ διὰ τὸ ἑτερόγλωσσον μὴ συνιέναι νομίζοντες, οὐδ' ἐλέγχους τῆς συκοφαντίας εὑρεῖν ἐξ ἑτοίμου ὑπελάμβανον. Αὐτοὶ μὲν γὰρ συνίεσαν· τοὺς δὲ συμπαρόντας, δι' οὓς καὶ πρὸς μέθην τὸ θαῦμα κατέφερον, πόῤῥω τοῦ συνιέναι ἐτόπαζον· Καὶ θαυμαστὸν οὐδέν· ὥσπερ γὰρ, τῆς δεσποτικῆς ἐξουσίας, ἐλαυνούσης τὰ δαιμόνια, συνίεσαν μὲν καὶ ἔβλεπον τὰ παράδοξα, δέον δὲ ὑμνεῖν καὶ προσκυνεῖν, εἰς βλασ-

Epiſt. 145.

Sergio fratri.

Utrùm qui irridebant Apoſtolos linguis loquentes, eos intelligebant, vel non? Si non intelligebant, quomodo linguis omnibus locuti ſunt Apoſtoli? Sin intelligebaot, uodè audebant eos ebrietatis accuſare, cùm in promptu coovinci poſſent ab intelligentia audientium, & cognoſcentium quæ loquebantur? Et hoc modo loqui potuit, qui tuam quæſtiooem acerbiùs excutere velit. At mihi contrarium dicere viſum; oimirum ſi non intelligebant loquentes, haud miracula taxarent de ebrietate. Quorſum enim quis taxare velit illud, quod ipſi moleſtiam non feciſſet? Verùm cùm intelligerent, diſplicuit illis quòd magnalia Dei Apoſtoli prædicarent; quibus cùm malevoli compungeientur, conati ſunt, miraculum riſu traducere. Ideò beatus Lucas ait, *Irridentes dicebant*, &c. hoc eſt traducentes, accuſantes, obtegere volentes operationem miraculoſam. Quomodo igitur, cùm intelligebant, quæ dicebantur, ebrietati adſcripsêre? ab ingenti furore, ab ignorantia ſuprema; in more enim ponitur apud ejuſmodi homines, ut cùm minùs ipſis arrideant, quæ dicuntur, utcunque ſalutifera & perutilia ſint, inſaniæ, ebrietatis dicentes accuſent; aut etiam arreptitium eſſe eum, qui loquitur, ſolent accuſare; nec ipſum ſe intelligere, nedum perciperet auditor; utcunque qui loquitur, ſine lapſu loquatur; & qui accuſat & irridet, quòd auditum ſpectat & intellectum, ſanus fuerit. Sed iſti ebrietatem objicere eò magìs audebant, quia cùm loquentes ſuis ipſorum dialectis intelligerent, & alios arbitrarentur non intelligere propter linguam alienam, ſe non facilè de ſycophantia convictos iri putarent. Intelligebant ipſi; ſed alios, qui unà aderant, quorum causâ rem tranſcripſerant ebrietati, longè remotos ab intelligentia arbitrabantur. Nec ſanè mirum. Quemadmodum enim cùm per Domini potentiam Dæmonia ejicerentur, & videbant, & agnoſcebant rem miraculoſam, ſed cùm laudare, & deprædicare deberent, ad blaſphemandum abducebantur;

tum & cùm morbos & ægritudines curari viderent, magnitudinem cùm miraculi, tum beneficii, invidiæ materiam & calumniarum fecerunt. Ità nunc, cùm negando non eſſent linguarum ſupernaturale & prodigioſum donum, ſimili invidia irritati, ſine pudore, pleno ore ebrietatem miraculo aſperſerunt. Adverte autem nequitiam, extremam ſtultitiam parem in ſe habentem. Nam cùm eſſet incredibile, circa horam tertiam, ut ebrietate Apoſtoli tenerentur, homines virtutis præcones, & inter timorem & pericula continuò agentes; ad potationis novitatem confugiunt, (cùm uvæ nondum maturuerant, ſed terrenum humorem in flores eliquarent) & à qualitate complicant calumniam, *Muſti*, dicentes, *pleni ſunt*; ubi enim violens, & præceps animus haud cohibetur, id ſolùm in propoſito habetur, non ut quod congruum eſt nec deridendum dicatur, ſed illa potiùs proferantur, per quæ animi furores, & abſurditates adimpleantur, & difficultas in eis, quæ oculis cernuntur, amoliatur. Quocirca quod prudenter dixiſſe videbantur, inſignem ſtultitiam & fatuitatem ipſorum in fine oſtendit.

φημίας ἀπήγετο· καὶ νόσους πάσας καὶ πάθη πάντα ὁρῶντες φυγαδευόμενα, τὴν θαυμάτων τὴν ὑπερβολὴν καὶ τῆς εὐεργεσίας, φθόνου καὶ συκοφαντίας καὶ φόνου ὕλην εἰργάζοντο· Οὕτω δὲ νῦν οὐκ ἔχοντες ἐξαρνήσασθαι τὸ ὑπερφυὲς τῶν γλωσσῶν καὶ παράδοξον, * ὁμοίως τῇ βασκανίᾳ ἀνερεθιζόμενοι, μέθην καταψεκάζειν τοῦ θαύματος οὐκ ἐπησχύνοντο. Καὶ σκόπει κακουργίας ὑπερβολὴν, ἐν ἴσῳ τὴν ἄνοιαν ἔχουσαν. Ἐπεὶ γὰρ ἀπίθανον ἦν, κατὰ ὥραν μάλιστα τρίτην, μέθῃ διδόναι τοὺς ἀποστόλους (ἀνθρώπους ἀρετῆς τε κήρυκας, καὶ ἐν μέσοις φόβοις, καὶ κινδύνοις ἐναπειλημμένους) ἐπὶ τὸ τοῦ πόματος πρόσφατον (καί τοι τῶν βοτρύων οὔπω πρὸς ὥραν ὄντων, ἀλλ' ἄρτι τὴν γεηρὰν ἰκμάδα εἰς ἄνθος ἀποτριβομένων) καταφεύγουσι, καὶ τῇ ποιότητι τὴν ὕβριν συνδιαπλέκουσι, γλεύκους λέγοντες μεμεστωμένοι εἰσί· Ἐν οἷς γὰρ, τὸ ἰταμὸν τῆς γνώμης ἀκατάσχετον, μόνος πρόκειται σκοπὸς, οὐχ ὅπως τι δέον καὶ μὴ καταγέλαστον εἰπεῖν, ἀλλὰ δι' ὧν, ἄν τις τύχοι τὸ μανιῶδες, καὶ ἀλλόκοτον ἐμπλῆσαι τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς ὁρωμένοις ἀμηχανίαν παραμυθήσασθαι. Διὸ καὶ ὅπερ ἔδοξαν ἐκ περινοίας εἰπεῖν, εἰς πολλὴν αὐτῶν ἄνοιαν καὶ ἀπόνοιαν τελευτᾷ.

* ὁμῶς.

Epiſt. 146.

Manueli Patricio.

FOrtaſſis ob ea confidentior exiſtis, quæ à me, cùm ſplendidè in tuo theatro conſpicarer, dicebantur; *Domine, nè imputes eis hoc peccatum, neſciunt enim quid faciunt.* Atque adeò flatus tuos contra me non ceſſas. Ego autem, prout tunc temporis beatam illam precem proferre dignus habitus fui, ità & adusque idem votum emitto ſine intermiſſione. Scias autem, ô bone, quòd quemadmodum, ut ego mihimet legem præſcripſi, talibus remunerare conviciatores meos; ità & tu quoque teneris, cùm homo ſis (nè dicam Chriſtianus) licèt ſerò, tandem tamen à crudelitate recedere; ſin minùs feceris, nè

Ἐπισ. ρμϛ'.

Μανουὴλ Πατρικίῳ.

Ἴσως θαρρεῖς, οἷς ἡμεῖς, ἐπὶ τοῦ λαμπροῦ ὑμῶν θεάτρου περιπολαχιζόμενοι, ἐφθεγξάμεθα, Κύριε μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην, οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι· καὶ διὰ τοῦτο πνέων κατ' ἡμῶν, οὐ λήγεις. Ἀλλ' ἡμεῖς μὲν, ὥσπερ τότε τὴν μακαρίαν ἐκείνην εὐχὴν ἠξιώθημεν εὔξασθαι· οὕτω καὶ μέχρι νῦν ἀδιαλείπτως εὐχόμεθα. Ἴσθι δὲ, ὦ βέλτιστε, ὅτι καθάπερ ἡμῖν, τοιούτοις ἀμείβεσθαι τοὺς ὑβριστὰς νενομοθέτηται· οὕτω καὶ ὑμῖν, ἀποστῆναι τῆς μιαιφονίας (κἂν ὀψέ ποτε τοῦ καιροῦ) ἀνθρώποις οὖσι, (ἵνα μὴ λέγω χριστιανοῖς) καθήκει. Εἰ δὲ μὴ,

ἡμεῖς μὲν οὐδ᾽ οὕτω, τῆς ἡμετέρας εὐχῆς ἀποσταίημεν, ἵνα μὴ τῆς ἄνωθεν υἱοθεσίας ἐκπέσωμεν. (Τοῦτο γὰρ αὐτὸ, καὶ νῦν ἡμᾶς πρὸς τὴν ὑμετέραν παραίνεσιν διεγείρησιν) ὑμῖν δὲ ἐστι λοιπὸν ὁρᾶν (οὐ γὰρ ἂν ἀλλοτριώτερόν τι τῆς ἐμῆς εὐχῆς εἴποιμι) ὅπως καὶ ὑμῖν τὰ ἐκεῖθε πρὸς τὸ συμφέρον μεθοδεύειν ἥσηται.

ſic quidem ego orare deſinam, ſcilicet, nè cœleſti adoptione excidam: (Inde & nunc ad te admonendũ proceſſi) Tuum eſt videre (nè longiùs ab oratione aberrem meâ) ut exinde rute tibi omnia commodiſſimè ordines.

Ἐπιστ. ρμζ΄.

Θεοδότῳ σπαθαροκανδιδάτῳ, κατὰ τοὺς Λαλάκωνας.

Λαμβάνουσι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτῶν ἐπὶ ματαίῳ· οἱ μὲν τῆς παλαιᾶς, εἰδώλοις αὐτὸ περιάπτοντες καὶ περιτιθέντες· καὶ οἱ ἐπιόρκῳ καθυβρίζοντες ὅρκῳ· καὶ δὴ καὶ εὐτραπελίαις, ἤ τισιν ἄλλαις συνεφελκόντες αὐτὸ ἀργολογίαις. (Τούτων γὰρ ἕκαστος, ὡς ματαίῳ κέχρηται τῇ τοῦ Θεοῦ προσηγορίᾳ.) Οἱ δὲ τῆς νέας εἶεν δ᾽ ἂν, παρὰ τὸν τεθέντα νόμον, ὅρκῳ, τὴν αὐτοῦ καθυποβάλλουσι κλῆσιν. Δεῖ γάρ τι τελειότερον τοὺς ἐν τῇ χάριτι, τῶν πρὸ ταύτης, ἔχειν. Ἔπειτα δὲ, καὶ οἱ τὸν υἱὸν ἀλλοτριοῦντες τῆς πατρικῆς οὐσίας, καὶ μετὰ τῶν κτισμάτων τιθέντες. Εἶτα πάλιν, ὥσπερ ἐκ μεταμελείας, εἰς τὴν τῆς θεότητος αὐτὸν εἰσποιοῦντες κλῆσιν. Κτίσματι γὰρ οὗτοι τὸ θεῖον ὄνομα περιτιθέντες, ἐκτόπως αὐτὸ ματαιοποιοῦσι. Καὶ δὴ, καὶ οἱ ταῖς ἐριστικαῖς ἁμίλλαις, ὥσπερ τι τῶν τυχόντων, αὐτὸ ὧδε κἀκεῖσε, οἷα δὴ κύβοις παίζοντες, περιστρέφοντες, καὶ διακωδωνίζοντες· ὅπερ μάλιστα ποιοῦσιν, οἱ ταῖς αἱρετικαῖς ἐμματαΐζοντες σχολαῖς. Ἔτι δὲ λαμβάνουσι καὶ νῦν, ἐπὶ ματαίῳ, τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, οἱ ἀδιάφορον τολμῶντες λέγειν, τήν τε Χριστοῦ εἰκόνα, καὶ τὴν τοῦ Ἀντιχρίστου· ἤτοι τὰ εἴδωλα τῶν Ἑλληνικῶν σεβασμάτων. Πάντες γὰρ οἱ τοιοῦτοι, ματαίαν καὶ ἀνωφελῆ τὴν δεσποτικὴν προσηγορίαν, τό γε ἧκον εἰς τὴν αὐτῶν, ἀποφαίνουσι, τόλμαν. Δεῖ γὰρ παντὶ τρόπῳ τὴν θείαν κλῆσιν, φρικτήν τε καὶ σεβασμίαν ἡγεῖσθαι· καὶ μήτε ὅρκοις ὅλως χαίρειν, μήτε καθυβρίζειν ἐπιορκίᾳ· ἀλλὰ μηδὲ περιάπτειν εἰδώλοις· μηδὲ κατὰ τὴν Ἀρείου νόσον θεοποιεῖν τὴν κτίσιν, κατὰ τοῦ κτίσαντος· μήτε μὴν ἀδιάφορον ἡγεῖσθαι τὸ ζω-

Epiſt. 147.

Theodoto Spatharocandidato apud Lalaconas.

Sumunt *Dei nomen in vanum*, apud Teſtamenrum Vetus, qui idolis illud tranſcribebant, & adaprabant; tum qui falſo juramento temerabant; tum etiam qui ad ſcurrilitates aut vana colloquia id tractabanr. Iſtorum ſinguli, divino nomine, ut re fruſtranea utebantur: In Novo illi abutuntur, cùm contra quod ſancitur lege, jurejurando nomen ejus ſubjiciunt. Oportet enim qui ſub gratia vivunt, perfectius quid prioribus poſſidere. Tum & illi qui filium à paterna ſubſtantia alienant, & cum creaturis locant; ac tamen velut pœnitentes, titulo deitatis eum adoptatum ornant: Qui enim ſic creaturis Dei nomen applicant, prodigioſè *in vanum* ſumunt. Sed & qui per controverſias & concertationes, tanquam è talo quid arreptum, huc, illuc, ut aleis ludentes, agitant, & cum ſonitu transferunt; hoc autem præſtant ſtrenuè, qui hæreticis ſcholis evaneſcunt. Etiamnum quoque in *in vanum* ſumunt nomen Domini Deíque noſtri, qui audent tueri indifferentem rem eſſe ſeu Chriſti, ſive Antichriſti imaginem facere, aut idola Paganis olim culta: Iſti omnes, quantùm per audaciam ipſorum poſſunt, Domini nomen & appellationem fruſtraneam reddunt & inutilem. Par eſt enim omnino Dei nomen venerandum & adorandum exiſtimare, neq; juramentis oblectari, nec perjuriis (Dei nomen) profanare, nec idolis adaptare: Non, ut inſanivit Arrius, creaturam deificare in opprobrium Creatoris, neque rem indifferentem putare, ei, qui

meruit

meruit hoc nomen, & qui contrarium fortitus eſt, applicare; non hæreticis logomachiis, velut aleâ, ludere; non ſuperbis matæologiis quibuſlibet immiſcere, aut componere: ſed ſummo ... ſalutiferum & adorandum nomen ... communem uſurpare utilitatem, in ... ſacris precibus, myſteriis, & congruentibus doctrinis. Hæc tu, ſi caveris, obſervando ſimul eris, rectè ità ſtatuens illud præceptum præclarum, *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.*

τὰς ἐξ ὠνόμασαι τῆς κλήσεως, ἢ τὸ κλήρον ... τὴν ἐναντίαν. μηδὲ αἱρετικαῖς ... ἀλλὰ μήδε πειρᾶσθαι ... συναυαφύρειν ματαιολογίαις ... ταῖς ἱεραῖς ἡμῶν εὐχαῖς ... τελεταῖς & ταῖς ... διδασκαλίαις, τὸ σωτήριον ἐκεῖνο ἢ θαυμαστὸν ὄνομα, εἰς κοινὴν ὠφέλειαν ... Ἂ σὺ ... φυλάξῃς τε ἅμα, & καλῶς ποιῇς, τὴν θείαν ἐκείνην νομοθεσίαν, τὴν λέγουσαν, Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ σου, ἐπὶ ματαίῳ.

Epiſt. 148.

Euthymio Catanenſi Metropol.

Eſſe mihi otium, ut res tuas enarrem, opto; at ne eas intelligam præveniendo caviſti. Quid cauſaris ergò, quòd quæ non ſperabam, audiam; & quòd ... entio texerimus, quæ libens fando ... acciperem? Quòd ſi autem, quia fando neceſſariò accepi, dignus ſum ... dicam ſcribatur contemptæ amicitiæ, Quid & illi faciant, qui talia faciunt, quæ & amicos libertate priv... pro ipſis dicendi, & malevolas linguas non tantùm in ipſos, ſed in eos etiam quibus olim utebantur familiariter, exacuunt. Quid ergò faciendum? Hoc ad te ſpectat (ô quo te nomine compellem) &, mihi libertatem condonare, ſi id placuerit, ſatis ... jam olim habui; & ut nihil de ... audiam quod minimè placet; ſed tu ... priorem conſtitutionem revolvendo, ... ora qui te nunc lacerant, ... abis.

Ἐπιστ. ρμη.

Εὐθυμίῳ Μητροπολίτῃ Κατάνης.

Γενέσθαι μὲ ἐμοὶ σχολὴν, ὥστε τὰ σὰ διηγεῖσθαι, ἀπ᾽ εὐχῆς· γνῶναι δὲ, ὥστε ... μηδὲ ἀκοῦσαι, προέλαβες. Τί οὖν αἰτιᾷς, ὅτι μηδὲ ἀπ᾽ ἐλπίσιν, ἤκουσα· ἢ ὅτι σιγὴν ἔθεμεν, οἷς μηδὲ τὴν ἀκοὴν ἡδέως ... ἀλλ᾽ εἰ διότι ὅλως τὴν ἀκοὴν τῶν τοιούτων ὑπέμεινα, τῆς περὶ φίλους ὀλιγωρίας γραφὴν ... τί ἂν δράσαιεν οἱ τοιαῦτα δρῶντες, οἳ ... τοὺς φίλους τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ἐν τῷ λέγειν παρρησίας, ἀποστεροῦσι, ἢ τὰς δυσμενεῖς ἐχθρῶν γλώσσας, οὐ καθ᾽ ἑαυτῶν μόνον, ἀλλὰ ἢ κατ᾽ ἐκείνων, οἳ ποτε τῆς ... ἦσαν, ἐκόνησαν; Τί οὖν ... σοὶ ..., (ὦ πῶς σε ...) ἢ ... σε, ... ὤφελες, τὴν παρρησίαν, ἣν ... ἢ μηδὲν ἀκούειν ἀηδὲς περὶ σοῦ ἀλλὰ ἢ τοὺς κακῶς σε λέγοντας νῦν, ἐπιστομίσαι, εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐπαναδραμόντα κατάστασιν.

Epiſt. 149.

Metrophani Monacho, & Heſychaſtæ è Sicilia.

Magnus certè dolor eſt, qui pro Dei eccleſia eſt; nam in orbem univerſum effunditur malum: at majus tamen ... tur gaudium. Sub ſole quippe ad ... trationi ſunt certamina, & virtutes tuæ, omnibus linguis narrantur, nec aliud quicquam agones tui, Trophæa

Ἐπιστ. ρμθ.

Μητροφάνῃ μοναχῷ ἢ ἡσυχαστῇ τῷ ἐκ Σικελίας.

Μέγα μὲ τὸ ἄλγος ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ· εἰς γὰρ τὴν οἰκουμένην ἐκχεῖται τὸ κακόν· μεῖζον δὲ ἡ χαρά. Ἐν γὰρ τῇ ὑφηλίῳ θαυμάζεσθαι ὑμῶν τά, ἄθλα, ἢ ἡ ἀρετὴ ἢ πάντας στόματός ἐστι, ἀντὶ πάντος ἄλλ* οἱ λαμπροὶ ὑμῶν ἀγῶνες, ἢ τὰ * τρόπαια,

* ἰσπὼ χουσι.

* διήγημα.

πρόσταγμα, καὶ ὁ πολὺς ἐκεῖνος καὶ ἄξιος τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθημάτων, μακαρισμός.

Ἐπιστ. ρν'.

Ἰωάννῃ Πρωτοσπαθαρίῳ καὶ Δρουγγαρίῳ τοῦ Πλοΐμου.

* τυφλός. ΟΥ τοσοῦτον χαλεπὸν, εἰ * τυφλὸν ὁ πλοῦτος, κατὰ τὸν καλῶς αὐτὸν κωμῳδησάμενον Ἀριστοφάνην· ἀλλ' ἐκεῖνο παγχάλεπον, εἰ καὶ αὐτὴ κάθηται τυφλὴ ἡ δίκη, μὴ ἔχουσα δι' οὗ τοῖς ἀδικουμένοις ἐπιβλέψαι· ἀλλὰ νῦν διὰ τῆς σῆς ἀρχῆς, εἰς τὸ ὁρᾶν ἐπανελθοῦσα, δειξάτω τὸν πλοῦτον, μὴ τυφλὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄφωνον· * ὑπερηχείτω δὲ τὰ δίκαια, κἂν πένητος ᾖ, τῶν χρυσῷ παντὸς δικαίου φωνὴν ἐθισθέντων ἀπελαύνειν, ἐκ σεμνοῦ * ταύτης καὶ περιβλέπτου βήματος.

* ὑπερηχείτω N.

* τούτ.

Ἐπιστ. ρνα'.

Θεοδώρῳ Σπαθαροκανδιδάτῳ κατὰ τοὺς Λαλάκωνας.

ΤΟ ἐμφωλεῦον τῇ ἀνθρωπείᾳ γαστρὶ πονηρὸν, καὶ ἄξιον τὴν κοπροδόχον οἰκεῖν, ἀκάθαρτον πνεῦμα, οἱ μὲν τῆς εὐσεβείας, λίαν ἐμφερῶς προσωνομάκασιν, ἐγγαστρίμυθον· τῶν δὲ παρ' Ἕλλησιν οἱ μὲν πλεῖστοι, ἐντερόμαντιν· ἕτεροι δὲ, ἐγγαστρίμαντιν ὀνομάζουσι. Σοφοκλῆς δὲ ἄρα καὶ Πλάτων, ὑπὲρ τοῦ δαιμονίου, τῆς γαστρὸς τὴν οἴκησιν αἰσχυνόμενοι, ὁ μὲν (ἅτε ποιητικός τις ὢν, καὶ πολὺ τὸ ἄφετον ἐπὶ τῆς γλώσσης ἔχων, καὶ αὐτόνομον) ἀντὶ γαστρὸς αὐτῷ τὰ στέρνα χαρισάμενος, στερνόμαντιν μετωνόμασεν· Ὁ δὲ, τὸ ἐμφανὲς ἴσως τοῦ ψεύδους ἐκκλίνων, ἑτέρᾳ δὲ μεθόδῳ κλέπτων τὴν ὕβριν, Εὐρυκλέα καλεῖ τὸ γαστρίοικον. Οὕτω, φασὶ, κληθέντος πάλαι τινὸς, ἐπὶ τῷ πάθει διαβοηθέντος· ἀφ' οὗ καὶ τοῖς ἐφεξῆς τὴν προσηγορίαν νέμουσιν. Ἔοικε γὰρ τὸ δαιμόνιον τοῦτο φῦλον, οὐ γυναικῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνδρῶν τῇ κόπρῳ φιλεῖν ἐγγαστρίζεσθαι. Λαοπλάνον δὲ τοῦτο, καὶ τῆς ἐσχάτης ἀπωλείας, τοῖς προσέχουσιν αὐτῷ ἀναπεπεισμένοις, πρόξενον. Καλοῦσι δὲ αὐτὸ πολλοὶ

tua, multiplex illa felicitas prædicant, quàm dignum te habitum, qui pro Chriſti cauſa patiaris.

Epiſt. 150.

Joanni Protoſpathario, & Dungario Ploïmi.

HAud ità res dura eſt, ſi cœcus ſit Plutus, ut Comicus eum fingit ſcitè Ariſtophanes: Sed illud planè intolerandum arbitror, ſi aſtat illi Juſtitia cœca, nec oculos habeat, quibus injuriâ affectos intueatur. At nunc per te magiſtratu præditum, cùm reſtituta ſit oculis ſuis, oſtendat illa Plutum non modò cœcum, ſed & mutum: etiam majorem ſonum reddat Juſtitia in cauſa pauperis, quàm in illorum qui propter aurum aſſolebant omnimodæ juſtitiæ ſonum ablegare ab hoc venerando & ſuſpiciendo Tribunali.

Epiſt. 151.

Theodoro Spatharocandidato apud Lalaconas.

MAlum illum qui humanos ventres incolit, dignum certè latrinam occupare, impurum nempe Spiritum; illi qui pietatē colunt appoſitè nominârunt *engaſtrimythum*. Apud Græcos pleriq; *enteromantin*; aliqui *engaſtrimantin* vocant. Sophocles & Plato dæmonii in gratiam, cùm de ventris illius incolatu pudefierent; ille quidem (utpote Poeticus exiſtens, & linguæ libertate præditus, ſuiq; juris) loco ventris pectus ei cùm aſſignâſſet, *ſternomantin* nominavit. Alter, cùm ut veriſimile eſt, apertum cuperet vitate mendacium, aliam inivit viam, & dedecus declinavit, & inhabitantem *Euriclia* nominat. Quo nomine, ut affirmant, vocabatur quidam, qui olim hoc affectu inclaruerat, à quo deinceps aliis titulum indiderunt. Solet enim hoc genus dęmonum ſtercore non mulierum modò, ſed & virorum oblectari, & ideò ventrem ſubire. Eſt autem populi deceptor ſpiritus, & ruinam extremam procurat eis, qui ut fidem ei habeant induci poterint. Multi

porrò è Græcis *Pythonem* nominant: cujuſmodi, opinor, apud Philippenſes, ancillæ ventrem ſubierat, quæ per illam impoſturam, hero ſuo ſymbola colligebat, qui per ancillam dominabatur dæmonio. Ille ſpiritus malâ mente laudabat Paulum, & per encomia meditabatur illum ſubire, ſed adulationis præmium relegationem meruit, ab injuſta & dilecta habitatione ſemotus.

τῶν Ἑλλήνων καὶ Πύθωνα· ὅπερ δήμῳ καὶ τῇ τῶν Φιλιππησίων παιδίσκῃ ἐγγαστριζόμενον, τὸν ἐκ τῆς πλάνης ἔρανον, τοῖς κυρίοις αὐτῆς, οἷα δὴ καὶ αὐτοῦ δι' ἐκείνης δυναστεύοντος, κατεπήγνυσθαι. Ὁ δὲ κακομήχανος γνώμῃ καὶ τὸν θεσπέσιον Παῦλον ἐπαίνων ἐγκωμίοις μελετήσας ὑπέρχεσθαι, μισθὸν τῆς κολακείας, τὴν ὑπερορίαν, εὗρε, τῆς ἀδίκου καὶ φίλης οἰκήσεως.

NOTÆ.

Spiritum immundum, qui ἐγγαστρίμυθος dicitur, (à loco habitationis & proloquii) ait etiam ἐγγαστρίμαντιν vocari, & στερνόμαντιν, & ἐντερόμαντιν, & Εὐρυκλέα. Engaſtrimythum, eò quòd ventriculum κοιλίαν [illegible] κῶν, vocem inde emittat; & quia interdum vaticinia indè edebat, engaſtrimantem: non eſt idem præcisè cum στερνόμαντις neque enim στέρνον, γαστήρ eſt; ſed ob viciniatem & ſimilitudinem pro eodem ſumitur: dicitur autem, ſed non παρὰ πλείστοις τῶν Ἑλλήνων, ἐντερόμαντις, & Python: qualis erat quem ab ancilla, apud urbem Macedoniæ Philippos, B. Paulus ejecit; & quidem στερνόμαντις apud Heſychium eſt πύθων; cujus vocis, in illa ſignificatione uſum poſteriorem & recentem docet Plutarchus de defectu Oraculorum. Iſtiuſmodi arreptitios ait etiam olim Εὐρυκλέας nominatos. Rectè. Heſychius, Εὐρυκλῆς, ἐγγαστρίμυθος; qui addit fuiſſe γένος μαντικὸν ὃς ὁμωνύμως Εὐρυκλέας ἔλεγον. Quòd Photius ait Platonem ſic appellare μάντεις quoſdam, verum eſt, cum in Sophiſta Euryclis meminiſſe hoc modo; Ἀλλὰ τὸ λεγόμενον, οἴκοθεν τὸν πολέμιον καὶ ἐναντιωσόμενον ἔχοντες ἐντὸς ὑποφθεγγόμενον, ὥσπερ τὸν ἄτοπον Εὐρυκλέα περιφέροντες, ἀεὶ πορεύονται. ſatis obſcurè: ſed apertiùs in Veſpis Ariſtophanes vatem & ἐγγαστρίμαντιν docet fuiſſe:

> Μιμησάμενος τὴν Εὐρυκλέους μαντείαν καὶ διάνοιαν,
> Εἰς ἀλλοτρίας γαστέρας ἐνδὺς κωμῳδικὰ πολλὰ χέασθαι.

Vide Scholiaſtem, & ex illo Suidam. Heſychius in ἐγγαστρίμυθος, fortean corrigendus hoc modo, οὓς νῦν ἡμεῖς πύθωνας νῦν καλοῦμεν. In fine pro, ὑπέρχεσθαι, Hæſchelius repræſentat ὑπέρχεσθαι; ſed vera eſt noſtra lectio.

Epiſt. 152.

Taraſio fratri.

Pauli illud effatum, *In quo omnes peccaverunt*, quid ſibi velit, doceri cupis. Iſtius loci ſententiam quidam ità reddunt, ut illud, *In quo*, ad Adamum referant: Alii ad illud, *In qua morte*. Mihi neutrum placet. Neque enim quicquam ſubintelligendum occurrit, cùm per ſe conſtet ſibi dicti illius perfecta conſtitutio. Nam, *In quo omnes peccaverunt*, in præſenti nec perſonam aliquam, nec tanquam perſonam repræſentat: ſed potiùs cauſam indicat, quaſi diceret, *In quo omnes peccaverunt*, id eſt, in quantum peccaverunt omnes: Atque certè extant apud externos ſcriptores ſexcenta iſtiuſmodi locutionis exempla; ſed ſufficiet nobis Divinus Paulus, qui ſuam nobis ſententiam explicet. Ait ille alibi, *Etenim qui in hoc tabernaculo ſumus, ingemiſcimus prægravati. In quo nolumus induere, ſed ſuperindui:* Patet enim in hoc loco, illud *in quo*, quaſi cauſativum quid accipi debeat. Eſt enim ſenſus, ob illud ingemiſcimus non quòd indui volumus, ſed quod ſuperindui.

Ἐπισ. ϛνβ'.

Ταρασίῳ ἀδελφῷ.

Τὸ, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον, ὅπερ Παῦλος μὲν ὁ θεῖος φησί, σὺ δὲ μαθεῖν ᾔτησας· τούτου δὴ τὴν διάνοιαν, οἱ μὲν, ἐφ' ᾧ, τῷ Ἀδάμ· οἱ δὲ, ἐφ' ᾧ, τῷ θανάτῳ, συνυπακούοντες ἀποδιδόασιν. Ἐμοὶ δὲ * οὐχ ἕτερον δοκεῖ. Οὐδὲ γάρ τι συνυπακούεσθαι δεῖ, αὐτόθεν ἔχοντος τοῦ ῥητοῦ τὴν ἐντέλειαν. Τὸ γὰρ, Ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον, νῦν οὐ προσώπου τινὸς, οὐδ' οἷον προσώπου, δεικτικόν ἐστιν· ἀλλ' αἰτίας μάλιστα παραστατικόν· οἷον, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον, διότι πάντες ἥμαρτον· καὶ * μυρία μὲν, ἃ παρὰ τοῖς ἔξω, ἡ τοιαύτη συνθήκη τῶν λόγων. Ἀρκέσει δ' οὖν ὁ θεῖος Παῦλος, αὐτὸς ἑαυτοῦ τῆς λέξεως ἑρμηνεύων. Λέγει γὰρ ἀλλαχοῦ, Καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει, στενάζομεν βαρούμενοι, εἶτα, ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν, * ἐνδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι. Πρόδηλον γὰρ ἐκ τούτου, ὡς τὸ, ἐφ' ᾧ, αἰτίας αὐτῷ σημαντικὸν παρελήφθη· τουτέστι, διὰ τοῦτο στενάζομεν, οὐχ ὅτι * ἐνδύσασθαι θέλομεν, ἀλλὰ

Rom. 5. 12. — * οὐδ' ἕτερον. — * μυριάκις. — 2. Cor. 5. 4. — * ἐκδύσασθαι. — * ἐκδύσασθαι.

ἀλλὰ διότι ἐπενδύσασθαι. Ἔτι γὰρ πλατύτερον εἰπεῖν, ὁ νοῦς τοῦ ῥητοῦ τοιοῦτος· Στενάζομεν ἐν τῷ σκήνει ὄντες βαρούμενοι. Τί οὖν; ἀπεκδύσασθαι τὸ σῶμα θέλεις ὃ χεῖρες ἔπλασαν θεοῦ, καὶ ψυχὴν αὐτῷ θεῖον ἐμφύσημα συνηρμόσατο; οὐχί φησι· μὴ γένοιτο· οὐ γὰρ διότι οὐκ ἀποδύομαι στενάζω, ἀλλὰ διότι οὐκ ἐπενδύομαι. Ἐπένδυσιν καλῶν, τὸ μετὰ τῆς ἀφθαρσίας αὐτῷ περιβαλέσθαι, καὶ οἷον ἀπαρχῆς * διεπέλασε. Διὸ καὶ εὐθὺς ἐπάγει· ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. Οὐ διότι οὖν οὐκ ἀποτίθεμαι τὸ σῶμα, στενάζω· ἀλλὰ διότι οὐ περιτίθεμαι αὐτὸ μετὰ ἀφθαρσίας καὶ ἀϊδίου ζωῆς. Οὐ μόνον δὲ ἐντεῦθεν δῆλον, ὡς τὸ, ἐφ' ᾧ, αἰτίας ἐστὶν αὐτῷ δηλωτικόν· ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ προκειμένου ῥητοῦ διανοίας. Λέγει γὰρ, ὅτι τοῦ Ἀδὰμ ἡμαρτηκότος, εἶτα θανάτῳ κατακριθέντος, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ γένος ὑπεσπάσατο τὸν θάνατον. Ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς φησιν, οὐδὲ ἀκρίτῳ λόγῳ· ἀλλ' ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον· τουτέστιν, ἀλλὰ διότι πάντες, ὡς ὁ γεννησάμενος, ἥμαρτον. Τοῦτο γὰρ αὐτοὺς κοινωνοὺς καὶ τῆς τιμωρίας ἀπέφηνε. Καὶ γὰρ ἡ κοινωνία τῆς πράξεως, εἰς τὴν κοινωνίαν αὐτοὺς τῆς καταδίκης συνήλασεν.

* διεπέπλασε.

Ut explicatiùs dicam, loci ſententia iſta eſt. *Ingemiſcimus* dum in Tabernaculo conſiſtimus, eò quòd ſuperaggravamur. Quid ergo? viſne corpus ideò tuum exuere, quod Dei manus effigiaverunt, & cui animam coaptavit Divinum ſpiraculum? Nequaquam, inquies, abſit id faciam. Neque enim ingemiſco, ea propter quòd non exuar: ſed quandoquidem non induar. Indui verò appellat, immortalitate circumamiciri, & ſtatum adipiſci, in quo ab initio formabatur. Quocirca ſtatim infert, *ut obſorbeatur mortalitas à vita.* Non ingemiſco propterea quòd corpus iſtud non depono, ſed quòd nondum corpore circundor eo, quod incorruptioni conjungitur, & vitæ æternæ. Hinc jam ſatis conſtat, illud, *In quo*, cauſativi formam obtinere; ſed ulteriùs, è dicti ipſius ſenſu, patet. Dicit enim Apoſtolus quòd cùm peccaret Adam, atque ideò morti adjudicabatur, ab eo propagatum humanum genus mortem quoque ſibi procuravit. Neque illud ſimpliciter, & ſine judiciali ſententia; ſed *in quo omnes peccaverunt:* hoc eſt, ſed *quòd omnes peccaverunt*, non aliter quàm qui creatus fuit. Hanc ob cauſam & in ſupplicio conſortes fiunt. Agendi item conſortium in eandem condemnationis ſocietatem impulit illos.

NOTÆ.

LOcus quem explicat habetur, Rom. 5. 12. cujus expoſitionem duplicem rejicit, & ſuam tertiam ſubſtituit: prior eſt Chryſoſt. Ἐκείνου (Adamo) πεσόντος, καὶ οἱ μὴ φαγόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου γεγόνασιν ἐξ ἐκείνου πάντες θνητοί· & ſic communiter omnes exponunt præter Theodoretum, qui, ἐφ' ᾧ, per *quatenus*, aut *in eo quòd omnes peccaverunt:* quem Photius, utcunque non nominet eum, ſequitur, utrique Pelagianizantes, quanquam ignari: ſed ipſe Paulus eo ſenſu ἐφ' ᾧ utebatur alibi, ut 2. Cor. 5. 4 ἐφ' ᾧ θέλομεν ἐκδύσασθαι (ſic enim legendum, non ἐνδύσασθαι) ſed non ſequitur, ſi illibi, ἐφ' ᾧ, ſit *quatenus*, ideò & hic eodem modo ſumendum; ſecundò, illa lectio ἐφ' ᾧ, eſt paucorum codicum: vulgò legunt ἐπειδή. tamen cum Photio conſentit Chryſoſtomus: ſed eſto illa vera lectio, non eſt alibi tamen obtrudenda. Ἐνδύσασθαι] Malè bis apud Photium legitur, ſcribendum ἐκδύσασθαι, ut in Apoſtolo; atque ità eum legiſſe patet, quòd ſtatim ἀπεκδύσασθαι in eo explicando adhibet.

Ἐπιστ. ρνγ'.

Τῷ αὐτῷ.

ΤΙ' δεῖ πλέον γράφειν, ὑπὲρ οὗ γράφω; ἂν ἴδῃς τὸν ἄνδρα, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ἀρετὴν, οὐκ οἶδα πότερόν σοι δόξω ἐκεῖνον χαρίσασθαι, ὅτι τῇ σῇ τοῦτον συνιστῶμεν δεξιότητι ἢ σαυτῷ μᾶλλον, ὅτι σε τηλικούτου ἀνδρὸς καὶ τοσαύτης ἀξίου φι-

Epiſt. 153.

Eidem.

QUid opus eſt ut verba addam ulteriùs, rei de qua ſcribo? ſi hominem vidiſti, & virtutem hominis attendiſti, neſcio an tibi viſus fuerim in ejus gratiam ſcripſiſſe, cùm tuo recto judicio eum commendaverim; & non potiùs tibi gratificatus fuiſſe quòd, ut ejus

benefactorem

beneſactorem te præſtes, induxerim, qui talis tantúſque eſt, & tuâ tantâ dignus humanitate.

λανθρωπίας, εὐεργέτην ὀφθῆναι παρεσκευάσαμεν.

Epiſt. 154.

Baſilio Quæſtori.

INtelligo juſtitiam & aurum apud animum tuum contendere; ſed ignoro num me in tantum reveritum aurum, aut imperium potiùs tuum, qui ab initio magiſtratûs tui, locum tuum honoraveris per tuam à muneribus accipiendis averſionem. Multos enim novi hanc viam inſtitiſſe, dum lucra majora venantur; verùm abiit hinc aurum cum præjudicio, & quod juſtum eſt ſplendidam reportavit victoriam. At nunc ob pecuniam te omnia facere aiunt; Ego illis haud credulus ſum. Aiunt, aurum tibi ſunt manus, eſt lingua & juſtitia aurum. Sed ut ipſe non credo, itâ falſam eſſe famam exoptârim quoque. Is qui reddet epiſtolam, pauper, docebit, falſáne fuerit, an, quod nollem, vera fama.

Ἐπις. ρνδ΄.

Βασιλείῳ Κοιαισώρι.

ΟΙδα ποτὲ τὸ δίκαιον, καὶ τὸν χρυσὸν, ἐν τῇ σῇ διαμφισβητήσαντας ψυχῇ· ἀλλ' οὐκ οἶδα, εἴτε καταιδεσάμενος ἡμᾶς ὁ χρυσὸς, εἴτε σὺ, τὴν ἀρχὴν, ἐν ἀρχαῖς, * τῷ ἀδωροδοκήτῳ τιμῶντος. Πολλοὺς γὰρ ὁρῶ ταύτην τὴν μέθοδον, θηρώμενοι κερδῶν μειζόνων, μετερχομένους· ὅμως ὁ χρυσὸς ἀπῆλθεν, ἔχων τὸ ἔλαττον· καὶ τὸ δίκαιον λαμπρὰν ἀνεδήσατο τὴν νίκην. Νῦν δὲ πάντα σε φασὶ χρυσῷ πράττειν· καὶ οὐ πείθομαι. Χρυσός σοι, φασὶν, αἱ χεῖρες, ἡ γλῶσσα, τὸ δίκαιον. Ἀλλ' ὥσπερ οὐ πείθομαι· οὕτως εἶναι καὶ ψευδῆ τὴν φήμην εὔχομαι· δείξει δὲ ὁ τὴν ἐπιστολὴν κομίζων, πένης, ἢ ψευδῆ ταύτην, ἢ ὅπερ ἀπηυξάμην, ὑπάρχουσαν. * τὸ ἀδωροδόκητον.

NOTÆ.

QUæſtori.] Barbarè deformata vox. poſt πολλῶν intelligendum eſt διαμφισβάτουν· καὶ οὐ πείθομαι, rectiùs ἐγὼ pro οὐ.

Epiſt. 155.

Johanni Patricio & Duci Græciæ.

QUod interrogas quid ſit, *Ne jugum ducito cum infidelibus*, duplicem admittit, uti reor, ſenſum. Aut quod non oporteat ad infideles propendere, itâ ut ad illorum fabulas potiùs attendamus, quàm fidelium doctrinam; aut quod non oporteat vos quaſi familiaribus & ſodalibus copulari cum infidelibus, & eundem ſulcum ſerere. Hoc & antiqua præcepit lex, *Jumentum tuum non facies coire cum alterius generis animalibus*, aut *Non admittes jumenta tua alienigena*. Præcepit in iſtis, ut nec ad ſobolem procreandam, aut aliud opus inſtituendum, heterogeneis animalibus jumenta ſua ſubjiciat: hoc enim uſui non expedit; illud contra leges naturales fit: potiùs per man-

Ἐπις. ρνε΄.

Ἰωάννῃ Πατρικίῳ, καὶ στρατηγῷ Ἑλλάδος.

ΟΠερ ἠρώτησας τί ἐστι, Μὴ ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις, διττὴν οἶμαι τὴν ἔννοιαν ἔχειν. ἢ, ὅτι οὐ δεῖ * ὑμᾶς ἑτεροῤῥεπῶς ἔχειν πρὸς τοὺς ἀπίστους, κἀκείνων μᾶλλον τοῖς μύθοις προσέχειν, ἤπερ τῇ τῶν πιστῶν διδασκαλίᾳ· ἢ ὅτι οὐ δεῖ * ὑμᾶς, ὡς οἰκείοις καὶ * ἑτέροις ἑαυτοὺς τοῖς ἀπίστοις συζευγνύναι, καὶ τὴν αὐτὴν τῆς ἀσεβείας αὔλακα τέμνειν. Τοῦτο δὲ, καὶ ὁ παλαιὸς ἀποθεσπίζει νόμος. Οὐ κατοχεύσεις τὰ κτήνη σου, λέγων, ἑτεροζύγῳ, ἢ οὐκ ἐπιβαλεῖς τὰ κτήνη σου, ἀλλοφύλῳ. Προστάττει μὲν γὰρ διὰ τούτων, μήτε εἰς γένεσιν, μήτε εἰς ἄλλην τινὰ ἐργασίαν, δεῖν τοῖς ἑτερογενέσι ζώοις τὰ οἰκεῖα κτήνη ὑπάγειν. Τὸ μὲν γὰρ δύσχρηστον· τὸ δὲ τοὺς θεσμοὺς ἐστιν ἀνατρέπειν τῆς φύσεως· παρ-

2. Cor. 6. 14.
* ἡμᾶς.
* ἡμᾶς.
* ἑταίροις.
Lev. 19. 19.

εγγυᾶ)

ἐγγυᾶται δὲ μᾶλλον, διὰ τῆς ἐπὶ τῶν ἀλόγων νομοθεσίας, ὡς παντὶ τρόπῳ προσήκει τοὺς λογικοὺς, φεύγειν τὴν πρὸς τοὺς κατὰ πίστιν ἑτερογενεῖς καὶ ἑτεροφύλους, κοινωνίαν· καὶ μήτε εἰς γαμικὴν ὁμιλίαν αὐτοῖς συνιέναι· μήτε συνεργοὺς εἰς πνευματικὴν ἐργασίαν παραλαμβάνειν. Διαφθερεῖ γὰρ ὁ τοιοῦτος καὶ τὸν σὸν πόνον μᾶλλον, ἀλλ' οὐ συναύξει. Τί δὲ δεῖ καὶ τὸ εὐγενὲς τῆς σῆς εὐσεβείας, νόθοις γένεσι συναναφύρεσθαι. Ἀλλ' ὁ μὲν νοῦς, ὥσπερ ἔφημεν, τοῦ ῥητοῦ, διττὸς ὢν, τὸν αὐτὸν τῆς ὠφελείας καρπὸν ἐκβλαστάνει. Τὸ μέν τοι διάφορον τῆς ἐννοίας, διάφορον δηλονότι καὶ τὴν γραφὴν ἀπαιτήσει. Ἡ μὲν γὰρ προτέρα, βραχεῖαν τὴν μετὰ τὴν ἄρχουσαν συλλαβήν· ἡ δὲ δευτέρα, μηκυνομένην εἰς φθόγγον ἔχει. Σὺ δέ μοι ἐν κυρίῳ ἔρρωσο·

datum de irrationalibus inſinuat, quòd ratione præditi homines, communionem illorum vitare debeant, qui alieni, & alienigenæ ſunt à fide; non contrahere cum eis matrimonium, nedum in negotiis ſpiritualibus aſſumere illos cooperarios. Corrumpet potiùs qui talis eſt mos, quàm adaugebit tuos labores; & quamobrem neceſſe eſt, ut pietatis tuæ nobilitatem, nothis generationibus commiſceas. Sed cùm ſenſus hujus dicti, ut aiebamus, duplex ſit, eundem progerminant utilitatis fructum. Sententiæ porrò quæ eſt diverſitas, ſcripturæ quoque flagitabat differentiam; Prior enim ſyllabam primæ proximam brevem habet, ſecunda autem ſono longam producit. Tu autem in Domino Vale.

NOTÆ.

Alluſum per Apoſtolum ad illud Levit. 19. 19. quod & Photius obſervat; qui illud ſuum ἀπίστοις συζυγοῦντας, ad γαμικὴν ὁμιλίαν in ſequentibus transfert; cùm tamen 1. Cor. 7. Fidelem ab Infideli disjungi non vult: ſed aliud eſt ducere infidelem, & aliud, ab infideli jam ductâ disjungi: ſecundò, aliud eſt κακόδοξον, aliud ἑτερόδοξον: non enim qui in religionis quibuſdam capitibus diſſentit ab alio, is eſt ſtatim Infidelis. Illud in fine de differentia ſcriptionis hoc vult; ut vel, ἑτεροζυγοῦντες *aliud jugum trahentes*, ſit: vel, ἑταιροζυγοῦντες *ſocietatis jugum trahentes*.

Ἐπισ. ρνϛ΄.

Γεωργίῳ Μητροπολίτῃ Νικομηδείας.

1. Pet. 5. 5. Θαυμάζω μάλιστα, εἰ καί σοι γραμματικευομένῳ, καὶ ταῖς τῶν ποιητῶν ἐσχολακότι μελέταις, τὸ ἐγκομβώσασθαι βαρβάρου φωνῆς, ἀλλ' οὐχ Ἑλληνικὴ λέξις, ἔδοξεν. Ὁ μὲν γὰρ μακάριος καὶ κορυφαῖος Πέτρος, οὐδὲν περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν Ἑλληνικῶν ὀνομάτων σπουδάζων, ταύτην τοῖς ἑαυτοῦ παρείληφε γράμμασιν· οὐ γὰρ ἠχώ τινα καὶ τέχνην ῥημάτων, οὐδὲ λεξιδίων ψόφον, καὶ κτύπον ῥημάτων, δι' ὧν τινες τὰ τῶν μειρακίων ὑπογαργαλίζουσιν ὦτα, καὶ κρότον ἑαυτοῖς ἐγείρουσιν ἐκεῖθεν, ἀλλὰ ψυχικὴν σωτηρίαν τοῖς ἀκροαταῖς ἐνθεῖναι * φροντίδα ἐπέθετο. Σὲ δ' οὖν Ἐπιχάρμου μάλιστα, καὶ Ἀπολλοδώρου τοῦ Καρυστίου, τῶν σῶν, μεμνημένον, ἐχρῆν περιπτύσσεσθαι μᾶλλον, ἢ δυσχεραίνειν, τῇ λέξει. Ὁ μὲν γὰρ πολλαχοῦ, καὶ κατὰ διαφόρους ἐγκλίσεις σχηματίζων τὴν λέξιν, ἐχρήσατο ταύτῃ.

* ἴσ. φροντίδα, & ſic Maich editio.

Epiſt. 156.

Georgio Metropolitæ Nicomediæ.

Miror ſanè, cùm Grammaticaſter ſis, & Poetarum ſtudio vaces, tibi ἐγκομβώσασθαι videri vocem barbaram, & non græcam. Beatus ille, & Coryphæus Petrus, quæ nullum in græcarum vocum electione poſuit ſtudium, hanc ſuæ inſeruit epiſtolæ. Non ille Echo, aut artificium verborum, nec ſyllabarum ſonum, aut ſonitum, unde quidam juventuris lenocinantur auribus, & applauſum ſibi concitant; ſed ſalutem animarum auditoribus inſerere, curam habuit. Te autem decuit tui meminiſſe Epicharmi, & Apollodori Caryſtii, eóque amplecti potiùs dictionem, quàm illâ offendi. Ille multoties, & ſecundum varias formationes declinatâ voce utitur: Ait enim

Ἐγκεκόμβωται

ἐγκεκόμβωται, & in infinitivo ἐγκομβώσασθαι. Caryſtius autem in Apolipuſa, ſeu deſertrice, [comœdiâ ſic dictâ,] (in tuam enim gratiam dicatur lectionis uſus,) τὴν ἐπωμίαν dicit πλύξατε διπλῆν, ἄνωθεν ἐνεκομβωσάμην. Hos in memoriam reducens, non oportuit te veritatis præconem de voce barbara inſimulare; potiùs mirari, quòd cùm tale ſtudium puerile contempſerit Apoſtolus, nihilominus juxta Criticos dictionum græcarum ſuas, neſcio quo pacto, epiſtolas exaravit. Hinc autem intelligere dedit; quòd ſi vocis ſonitus & oblectatio arrideret, facilè ipſe feret vel in iſtis acquirere admirationem: & ſi ex iſto ſtudio curâve, ſalutem animarum reſultare vidiſſet, vidiſſes ipſius ſermones inſitâ quâdam pulchritudine, cujus & nunc participant, in tantum tranſcendiſſe Platonis incantamenta, Demoſthenis cincinnos, magniloquentiam Thucidideam, in quantum illi Aſiaticos iſtos oratores ſuperant: non enim in tuam grariam licebit vocare eos affectatos. Patet aurem quod affirmo; nam qui longè majora & ſublimiora ad hominum ſalutem procurandam ſuſcepit, ſiquidem exinde commodum accreſceret, haud certè recuſâſſet aliquid de puerili hâc ambitione poſſidere; verùm & in illiusmodi ultra omnes obtinuiſſe, & quidem ſine certamine videretur.

Ἐγκεκόμβωται) γάρ, φησι, καὶ ἀπαρεμφάτως, ἐγκομβώσασθαι. Ὁ δὲ Καρύστιος, ἐν Ἀπολιπούσῃ (εἰρήσθω γὰρ εἰς τὴν σὴν χάριν καὶ ἡ χρῆσις) τὴν ἐπωμίαν, φησι, πλύξασα διπλῆν, ἄνωθεν ἐνεκομβωσάμην. Οὓς ἐχρῆν ἀναλαμβάνοντα, μὴ βαρβαροφωνίας τὸν τῆς ἀληθείας κήρυκα αἰτιᾶσθαι· ὑπερθαυμάζειν δὲ μᾶλλον, ὅτι καὶ τῆς τοιαύτης σπουδῆς, ὡς παιδιᾶς ὑπερορῶν· ὅμως κατὰ τοὺς τῶν Ἑλληνικῶν κριτὰς ὀνομάτων οὐκ οἶδ' ὅπως, τὰς ἑαυτοῦ ἐπιστολὰς ἐξέθετο· δηλοῦς ἐκ τῶν τοιούτων ἐννοεῖν, ὡς εἴπερ ἔμελλεν αὐτῷ λεξειδίων ἦχος καὶ τέρψις, ῥᾴδιον ἦν αὐτῷ κἂν τούτοις ὑπερθαυμάζεσθαι· καὶ εἴγε ψυχῶν τινα σωτηρίαν, ἐκ τῆς τοιαύτης σπουδῆς περιοῦσαν συνεώρα, εἶδες ἂν αὐτοῦ τοὺς λόγους, τῷ ἐμφύτῳ κάλλει, οὗ καὶ νῦν μέτοχοι, τοσοῦτον τῶν Πλατωνικῶν γοητευμάτων, καὶ τῆς Δημοσθενικῆς κομψείας, καὶ τῆς Θουκυδίδου μεγαλαῤῥημοσύνης, ἔχοντας τὸ ὑπερέχον, ὅσον τῶν Ἀσιακῶν (Οὐ δὴ γὰρ ἂν ἡδέως εἴποιμι τῶν κακοζήλων διὰ σε) τούτους φασὶν ὑπερκεῖσθαι. Καὶ δῆλον ἐντεῦθεν. Ὁ γὰρ τὰ πολλῷ μείζονα καὶ ὑπερφυῆ λαβὼν, ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων, εἰ κέρδος τι τοιοῦτον ἐφύετο ἐκεῖθεν, οὐκ ἂν οὐδὲ τῆς μειρακιώδους ταύτης ἔχειν τὸ ἧττον ἐφάνη φιλοτιμίας· ἀλλὰ κἂν τούτοις, τὸ κατὰ πάντων κράτος, καὶ χωρὶς ἀγῶνος, ἐδείχθη ἂν ἀναδεδεγμένος.

N O T Æ.

ERudita eſt diſſertatio de voce ἐγκομβώσασθαι, quâ utitur ſanctus Petrus, 1. 5. 5. quam & Græcam, & vetuſtam probat ex Epicharmo, & Apollodoro. Quorum opera, ut videtur per Photii ætatem exſtabant. ſed de Apollodoro, dubito an non ſit Photii ἁμάρτημα μνημονικόν· nam Geloum & non Caryſtium in Ἀπολειπούσῃ, citat Athenæus in 3°. Et erat ille Comicus, Menandro σύγχρονος; ſed Caryſtius, Grammaticus non Comicus: quanquam è Polluce colligi poteſt, fabulas quaſdam ab eo ſcriptas. Scipio Tettus, in Commentario de Apollodoris negligenter ſatis ſe hic geſſit. Κακοζήλων διά σε) Imò & διὰ Φώτιον. Nam in epiſtolis etiam inflatus incedit, & Aſiatico tumore ſophiſtam agit, quod non ſemel cum indignatione, in vertendo animadverti.

Epiſt. 157.

Euſchemoni Archiepiſc. Cæſareæ.

ET quorſum rogitas Cherubinæ facies divinis prophetis revelebantur, ſub formis Boum, Leonum, Aquilarum, Hominum? Rationes ab antiquis redditas haud te arbitror ignorare: at

Ἐπιστ. ρνζ.

Εὐσχήμονι Ἀρχιεπισκόπῳ Καισαρείας.

ΤΙ' δήποτε, διαπυνθάνῃ, βοῶν καὶ λεόντων, ἀετῶν τε καὶ ἀνθρώπων μορφαῖς, αἱ τῶν Χερουβὶμ ὄψεις, τοῖς θείοις προφήταις ἐνεφανίσθησαν; Ἀλλὰ τὰς μὲν, τοῖς πρὸ ἡμῶν ἀποδεδομένας αἰτίας, οἶμαί σε μὴ ἀγνοεῖν.

ἀγνοεῖν, κἀκείνης δὲ παρορᾶν, οἳ τοὺς λόγους, ἔφασαν, ὧν ἐτάχθησαν ἔφοροι, διὰ τῶν σχημάτων ἐκείνων αἰνίττεσθαι· βοῶν γὰρ αὐτοῖς οὗτοι, καὶ ἀνθρώπων, ἀετῶν τε καὶ λεόντων, οὐκ οἶδ᾽ ἀφ᾽ ὅτου, τὴν ἐφορείαν ἐγχειρίζουσι· Πλατωνικώτερον μᾶλλον, δι᾽ ἑτέρων λόγων, τὰς ἰδέας εἰσάγοντες, ἢ εὐσεβέστερον πληροῦντες τὸ ζητούμενον. Ἐγὼ δὲ φαίην ἄν, ὡς οὐχ ὧν ἔφοροι τυγχάνουσι, ταῦτα διὰ τῶν σχημάτων ἐμφανίζουσι· πολλοῦ γε καὶ δεῖ· εἷς γὰρ ἁπάντων δημιουργός τε, καὶ ἔφορος. Ἀλλ᾽ ἐκεῖνο τρανῶς ἐν τοῖς τύποις δηλοῦσιν, ὡς ὁ τὴν γῆν τε, καὶ τὸν ἀέρα, καὶ τὸν οὐρανόν, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ὑποστήσας (ἐν τούτοις γὰρ τῶν ἐμφανισθέντων ζώων, τοῖς τόποις, ὅτε βίος καὶ ἡ γένεσις) αὐτός ἐστιν οὗτος, ὁ καὶ τὰς ὑπερουρανίους δυνάμεις ὑποστήσας, καὶ παραγαγὼν εἰς ὕπαρξιν. Ἔπειτα δέ, διὰ τούτων ὁ λόγος διδάσκει, ὅτι ὥσπερ καθ᾽ ὃν τρόπον ἄνθρωπός τε καὶ βοῦς καὶ λέων καὶ ἀετός, καὶ τἄλλα τῶν κτισμάτων, εὐχερῶς καὶ ῥήματι μόνῳ συνέστη· οὕτω δὴ οὕτω, καὶ ἡ μακαρία φύσις ἐκείνη, λόγῳ τοῦ κτίσαντος, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἤχθη πρὸς γένεσιν. Τὸ γάρ, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀσωμάτῳ καὶ ἀσχηματίστῳ φύσει, μορφάς τινας καὶ τοιαῦτα σχήματα παρυποδεῖξαι, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ἕνα τε καὶ τὸν αὐτὸν ἁπάντων ποιητὴν ὑπάρχειν, ἐπιδεδειχέναι· καὶ ὅτι οὐδὲν ἐργωδέστερον, ἢ τἄλλα τῶν κτισμάτων, ἡ ἀσώματος καὶ νοερὰ φύσις ὑπέστη· ἐν πᾶσι παραπλησίως καὶ ἰσοσθενῶς, τοῦ θείου καὶ ἀπειροδυνάμου δρῶντος βουλήματος. Εἰ βούλει δέ, πρὸς τούτοις, καὶ τρίτον ἄλλο διδάσκουσιν, αἱ ἐν τοῖς Χερουβὶμ ὁμοιώσεις. Ὅτι, ὥσπερ ἄνθρωπός τε καὶ ἀετὸς καὶ βοῦς, καὶ ἁπλῶς ἕκαστον τῶν κτισμάτων, τῷ δεσποτικῷ προστάγματι πειθαρχεῖ, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐντολὴν ὑποπτήσσει· οὕτω δὴ οὕτω, καὶ πᾶσα ἡ ὑπερκόσμιός τε καὶ ὑπερουράνιος οὐσία, τοῖς αὐτοῦ νεύμασιν ὑπείκει, καὶ πρὸς ἅπαν τὸ κελευόμενον προθύμως ὑπηρετεῖται. Τάχα δ᾽ ἄν σοι, καθ᾽ ἑαυτὸν σκοποῦντι, ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ἕτεραι προσεξευρεθήσονται αἰτίαι, εἰς ἃς ἂν ἡδέως ἐντύχοιμι.

illos negligere qui dixerunt ſermones illos, quorum ordinabantur inſpectores, per illas figuras inſinuari: Boum quippe ipſis neſcio eut, Hominum, Aquilarum, Leonum euram & inſpectionem concredunt: Platonico more, ſed verbis diverſis ideas introducentes, potiùs quàm pietatis ſtudio quæſtioni inſtitutæ reſpondentes. Dixerim ego, quòd haudquaquam eorum animantium, quorum erant curatores, ſpecies per figuras iſtas repræſentabantur. Abſit: unus enim omnium conditor & inſpector eſt. Verùm illud perſpicuè per figuras oſtendunt, quòd qui Terram, Aerem, Cœlum, & quæ in iis ſunt, ſtabilivit, (iſtis enim in locis, oſtenſorum animalium vita victúſque habetur, & generatio) is ipſe eſt, qui poteſtates cœleſtes ſubſiſteie fecit, & ineſſe produxit. Sed & ulteriùs Scriptura per iſta docet, quòd quomodo Homo, Bos, Leo, Aquila, & cæteræ omnes creaturæ, per ſolum Verbum producebantur; ità & beatæ illæ creaturæ, per verbum Conditoris de non eſſe productæ & generatæ fuerant. In illa quidem incorporea & ineffigiata natura figuras aliquas, & formas iſtiuſmodi repreſentare velle, nihil aliud eſt quàm declarare, unum & eundem rerum omnium exiſtere conditorem; tum quòd nihil laborioſius ipſi fuit, incorporeas & intellectuales naturas procreare, quàm cæteras quaſlibet creaturas; cùm in omnibus ex æquo, & pari poteſtate voluntas divina infinitæ potentiæ operetur. Si placet, eſt & tertium quod illæ in Cherubinis ſimilitudines inſinuant: nempe, quemadmodum Homo, & Aquila, & Bos, & quælibet omnino creatura Dominicis præceptis obſecundabatur, illius reveretur cum timore mandarum: ità omnis quoque ultramundana, & ultracœleſtis ſubſtantia nutibus ipſius ſubſidet, & libenter ſubſervire geſtit ad quicquid jubetur expediendum. Fortaſſis autem & aliæ inſuper ſuppetent cauſæ, dum tacitus hæc apud te mediteris quæ jam dixi, in quas libenter te incidere velim.

NOTÆ.

Luſit mirificè humana curioſitas, in explicatione Cherubinicarum formarum quæ apud Ezechielem repræſentantur: videantur apud Interpretes illæ. Cæterùm, quòd ait Photius quoſdam extitiſſe, qui opinabantur, Cherubinos quadriformi illâ figurâ viſos, quia cuſtodes angeli illi, ſive ἰδέαι conſtituebantur quatuor ſpecierum animalium; Hominum, Boum, Leonum, Aquilarum, ridiculum eſt. Nam divina providentia cùm pertingat à fine ad finem fortiter, & diſponat omnia ſuaviter, nequaquam cæteras creaturarum ſpecies, cuſtode ſuo deſtitutas reliquiſſet: ſed cùm hoc ſit Platonicum, ut ait, dogma; non video tamen quomodo ideas ſpectet. Non longè recedunt, qui quadriformem fingunt hanc apparitionem; eò quòd quatuor Angeli Eccleſiæ præſine procurandæ, Michael, Gabriel, Raphael, Uriel; ut teſtatur Villalpandus: Sed & Photii expoſitio ejuſdem eſt furfuris; cùm in terra, aere, cælo, plures ſint creaturæ; nec in illorum locorum ſingulis reperiantur omnes; nec loci omnes, in quibus creaturæ reperiontur, hic ab illo repertantur: ποῦ γὰρ κεῖται aquarum regio, & piſces maris. Quocirca Photii ſeria cum aliorum nugis eant.

Epiſt. 158.

Alexandro Comiti.

SI Regis Alexandri ſententiam amplexarere, haud excideres in contumeliam ferrarii Alexandri. Ille non admiſit promiſcuas quaſvis accuſationes, nè contrà ſubditos; ſed dum accuſator diceret, alteram auriculam obturabat: ſymbolicè oſtendens, quòd qui accuſabantur, & judicandi erant, tribunal invenirent purum à convitio ſolitario, nec linguæ detractionem admittens. Iſte autem cùm non egeret criminationibus, aut eas deſperaret ſe reperire potuiſſe, ſeipſum, loco linguæ & manuum exhibuit contra eos, à quibus maximis beneficiis affectus fuerat. Quòd niſi me præveniens Divinus Paulus, venturum in te ſupplicium per eum, qui moribus tibi ſimilis erat clariſſimè præſignâſſet, omnino idem & tibi iiſdem ipſis verbis denunciâſſem.

Ἐπισ. ρνη´.

Ἀλεξάνδρῳ Κομήτι.

ΕΙ τὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως γνώμην ἔστεργες, οὐκ ἂν εἰς τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ χαλκέως ὕβριν ἐξέπιπτες. Ὁ μὲν γὰρ, οὐδὲ κατὰ τῶν ὑπηκόων, ὡς ἔτυχε, τὰς διαβολὰς προσεδέχετο· θάτερον δὲ τῶν ὤτων, ἐν τῷ τοὺς κατηγόρους λέγειν, ἀπέφραττε· δεικνὺς ἐν τῷ συμβόλῳ, ὡς καθαρὸν μονομεροῦς λοιδορίας, καὶ διαβόλῳ γλώσσῃ ἀνεπίβατον, εὑρήσουσι οἱ κατηγορηθέντες, τὸ κριτήριον. Ὁ δὲ, μηδὲ διαβολῶν δεηθεὶς, ἢ μηδὲ εὑρεῖν ἐλπίσας, ὅμως, αὐτὸς, κατὰ τῶν τὰ μέγιστα εὐεργετησάντων, καὶ γλῶσσαι καὶ χεῖρες, ἐγένετο. Ἀλλ' εἰ μὴ προλαβὼν ἡμᾶς ὁ θεσπέσιος Παῦλος, τὴν μέλλουσάν σοι τιμωρίαν, διὰ τοῦ ὁμοτρόπου, τρανῶς προσημήνας, πάντως ἂν ἡμεῖς σοι ταύτην, διὰ τῶν αὐτῶν ῥημάτων, διεμαρτυράμεθα.

Epiſt. 159.

Nicolao Hegumeno Monaſterii S^ti^ Nicephori.

AMicus eſt res neceſſaria; quidni enim? ſed magis neceſſarius ſermo juſti. Optâram utramque concurrere in in eo pro quo intercedis, amicitiam nempe & juſtitiam. Ità enim cum gaudio gratificabor amico. Sin id minùs, non jam ego culpandus, ſed is qui amicitiam disjunxit à juſtitia. Animo certè haud feres, me amantem cum juſtitia, ei qui ſine ea diligit, non præferri. Quin ſcio, quòd hoc ante illud animo recoles, quòd haud tibi libitum eſt, ut ego

Ἐπισ. ρνθ´.

Νικολάῳ ἡγουμένῳ μόνης τοῦ ἁγίου Νικηφόρου.

ΑΝαγκαῖος μὲν ὁ φίλος· πῶς γὰρ οὔ; ἀναγκαιότερος δὲ ὁ τοῦ δικαίου λόγος. Εὔχομαι * ἀμφότερα συνδραμεῖν ὑπὲρ οὗ [illegible] πρεσβεύεις· καὶ τὴν φιλίαν, καὶ τὴν δικαιοσύνην. Οὕτω γὰρ ἂν ἡδέως φίλῳ χαρισαίμην. Εἰ δ' οὖν, μηκέτι ἡμᾶς, ἀλλὰ τὸν διχάσαντα τὴν ἑαυτοῦ φιλίαν τῆς δικαιοσύνης, αἰτιατέον. Πάντως γὰρ, οὐδ' αὐτὸς ἀνέξῃ, ἐμὲ φιλοῦντα μετὰ τῆς δικαιοσύνης, τοῦ χωρὶς ταύτης ἀγαπήσαντος, μὴ προκρίνεσθαι. Ἐκεῖνο δέ μοι, καὶ περὶ τούτου, εὖ οἶδ' ὅτι, σκοπήσαις· ὡς οὐκ ἂν θελήσαις ἐμέ τι δίκῃ ὀφεί-

* μὲν.

φείλει ἐκεῖθεν, τῆς οὐκ ὀρθῆς, οὐδὲ ἴσης κρίσεως, ἐκεῖνόν τε διπλᾶς ὑπέχειν ποινάς. τοῦ τε πρώτου ἀδικήματος· καὶ τοῦ, ἐφ' ᾧ τὴν δίκην διαφθείρας, καὶ φυγὼν, δεύτερον ἀδίκημα, τῷ δίκην ὀφείλοντι, παρὰ τοῦ λαβεῖν, ἤνεγκεν.

qui olim in futuro judicio pœnas pendam pro judicio nec æquo, nec recto, & ille duplici pœnâ plectatur. Nimirum quòd injuſtè fecit primùm; ſecundò, quòd cùm juſtitiam violâſſet, & ſolutus eſſet crimine, aliam rem injuſtam perpetravit, quòd cùm pœnam luere debuerat, illi non erat inflicta.

Ἐπισ. ρξ'.

Ταρασίῳ Πατρικίῳ ἀδελφῷ.

Εἰ τοῦ ἀνδρὸς πεῖραν λάβοις, περὶ οὗ γέγραφα· οὐκέτι πρεσβευτὴν ὑπὲρ ἐκείνου ἐμὲ ἕξεις· ἀλλ' ἐκεῖνον ὑπὲρ ἄλλων πολλῶν. Οὕτω καὶ τῇ σῇ εὐμενείᾳ, καὶ χρηστότητι, καὶ τῇ ἐκείνου ἀρετῇ καὶ δεξιότητι, πεποιθώς εἰμι.

Epiſt. 160.

Taraſio Patricio fratri.

Si illum expertus cognoſceres, pro quo ſcribo, non me interceſſorem pro illo haberes, ſed illo uterere pro multis aliis advocato: adeò confido tuæ facilitati & bonitati, itâ ejus virtuti & dexteritati.

Ἐπισ. ρξα'.

Σεργίῳ Ἀσπαθαρίῳ ἀδελφῷ.

Ἐρωτᾷς, πῶς ἐστὶ λέγειν, Θεὸν τὸν πατέρα, Θεὸν τὸν υἱὸν, Θεὸν τὸ πνεῦμα, καὶ μὴ εἰς ἀνάγκην περιΐστασθαι, τρεῖς, ἀνθ' ἑνὸς, Θεοὺς ἀνομολογεῖν. Ἐγώ σοι σαφῶς καὶ συντόμως ἐρῶ. Παραδείγματα μὲν γὰρ πολλὰ καὶ ποικίλα, τοῖς θείοις ἡμῶν πατράσιν, εἰς τὸ διαλύσαι τὴν ἀπορίαν ταύτην, ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας, ὑπὲρ ἧς ἐσπούδαζον, ἀφθόνως τε χορηγηθῆ καὶ εἰς δέον διατέτακται· ὧν εἴ τις ἐπιμνησθῆναι θελήσειε βιβλίον ὅλον ἀντ' ἐπιστολῆς ἂν γράψειε. Τοῦτο δὲ καὶ ἄλλως οἶμαι περιττόν· τί γάρ; ἐν τοῖς ἀρχαίοις, καὶ ἐξ ἑτοίμου, προσομιλεῖν. Σὺ δὲ (οὐ γὰρ ἔχω πῶς εἴπω βαρύτερον εἴπω) ἀντὶ τῶν πάλαι καλῶς γεγραμμένων, καινῶν προσδέῃ γραφέων, ἐξιδιαζόμενος τὰ περὶ αὐτῶν καὶ ἀλλότρια. Ἀλλὰ χωρὶς ἐκείνων, τὸ σύντομον καὶ σαφὲς, καὶ οὐδὲ χωρὶς τοῦ συμπείθειν, μετὰ προσοχῆς ἄκουε. Ἔχει δὲ ὧδε· Θεὸν καλεῖς τὸν πατέρα· πότερον τεμὼν τὴν ὑπόστασιν, καὶ ἀλλοτριώσας τῆς ἐν αὐτῷ καὶ κοινῆς θεότητος, ἢ οὐκ ἂν τολμήσαις εἰπεῖν; οὕτω γὰρ ἂν εἴη τὸ τιμᾶν καὶ ὀνομάζειν Θεὸν τὸν πατέρα, τῆς ἐσχάτης βαρύτερον ὕβρεως ἀποστάδα τινὰ καὶ παραφυάδα νοεῖς τῆς ὅ-

Epiſt. 161.

Sergio Aſpathario fratri.

Rogas quomodo dicimus *Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum Sanctum*, nec tamen cogimur neceſſariò tres Deos non unum confiteri: clarè & breviter reſpondeo. Exempla enim plura & varia à divinis Patribus ad ſolutionem hujus quæſtionis, ab ipſa veritate, cui operam locabant, abundè ſuppeditata fuere, & ab iis adhibita prout oportuit; quorum ſiquis mentionem vellet replicare, librum ſcribere oportet, non epiſtolam. Quod facere mihi videtur ſupervacaneum, cùm cuivis obvia ſint apud antiquiores lectori. Tu autem (neque enim habeo quod graviùs dicam) pro olim optimè relatis in literas, novorum indigus ſcriptorum es, qui ſibi aliena & antiquiora approprient. Abſque illis autem breviter & perſpicuè, cum attentione, ut perſuadearis, audi; quod ſic ſe habet: Patrem appellas Deum, utrúmne Hypoſtaſin diffindendo & alienando illum à communi, quæ ipſi ineſt, Deitate, an non audes effari? hoc enim modo, honorare & nominare Deum Patrem extremi convitii gravitatem excederet; abſtractionẽ enim quandam, & excreſcentiam imaginaris tota-

lis,

lis, & ſuperſubſtantialis Deitatis, à qua omnis divina unio, conjunctio & cohæſio, etiam illis ineſt quorum eſſentia in diviſione & fluxu conſiſtit. Vides ut rectè apud animum ſtatuas & profitearis Deum Patrem. Quocirca nec cùm Deum dicas Filium, ab eadem ſeparabis Deitate, niſi forrè uno intelligendi modo Filium, alio Patrem perhibendum ſentias, ſed nec cùm Spiritum ſanctum, eadem enim ſequetur impia intelligentia. Siquidem ergò, horum trium quilibet, ſeparatim & per ſe comprehenſus animo & Deus, Deus, Deus, erit dictus, nullatenus aliquando ab unica, & mente conſiderata Deitate abſcinditur, certè nec injuriâ, ubi conjunctim prædicantur, non tres Dii, ſed ut unus Deus, tres illi glorificabuntur. Si horum ſinguli ſeparatim prolati, Deus diceretur, veluti in appropriatam Deitatem & alienigenam abducti, omnino certè inter ſe tres Dii dicerentur. Sin autem in unam, & honore æqualem Deitatem adducti, Deus trium quilibet vocetur; Ecquis eſt, qui coget ea quæ nullo modo alicubi ſeparari poſſunt à Deitate internè conſideratâ, & omnibus ſuis numeris abſolutâ, tres Deos nominare; jam verò omnino neceſſe erit, Tres dicere unum Deum, cùm nullatenus aliquis è tribus dividatur, vel alienetur unâ indiviſâ & inſecabili Deitate.

λαχοῦσα τῆς ὑπερουσίου θεότητος ἐξ ἧς πᾶσα θεία, καὶ τοῖς ἐν διαιρέσει καὶ ῥεύσει τὸ εἶναι λαχοῦσιν, ἕνωσίς τε, καὶ συνοχὴ, καὶ συναφεία. Ὁρᾷς πῶς ἂν ὀρθῶς ἐννοηθείης τε, καὶ φήσαις, θεὸν τὸν πατέρα. Οὐκοῦν οὐδὲ τὸν υἱὸν θεὸν ὀνομάζων, ἀφοριεῖς τῆς αὐτῆς θεότητος· εἴπερ μὴ κατ' ἄλλην μὲν ἔννοιαν τὸν υἱὸν, κατ' ἄλλην δὲ τὸν πατέρα θεὸν ὑποκρίνῃ ἀποφαίνεσθαι· οὐδὲ τὸ πνεῦμα δὲ δηλονότι· ἡ αὐτὴ γὰρ ἂν συνακολουθήσῃ κακόνοια. Εἰ τοίνυν ἕκαστον τῶν τριῶν, καθ' ἑαυτὸ τῷ νῷ λαμβανόμενον, καὶ Θεὸς, καὶ Θεὸς, καὶ Θεὸς ὀνομαζόμενον, οὐδαμῇ οὐδαμῶς τῆς ἐνθεωρουμένης καὶ μιᾶς ἀποτμηθῇ θεότητος· εἰκότως ἄρα καὶ σὺν ἀλλήλοις λαμβανόμενα, οὐ τρεῖς θεοὶ, ἀλλ' εἷς τὰ τρία θεὸς δοξασθήσεται. Εἰ μὲν γὰρ θεὸς ἐλέγετο, καθ' ἑαυτὸ νοούμενον ἕκαστον, ὡς εἰς ἰδίαν καὶ ἀλλόφυλον θεότητα ἀναγόμενον, εἰκότως ἂν, σὺν ἀλλήλοις καὶ τρεῖς θεοὶ ὠνομάζοντο. Εἰ δὲ, ὡς τὴν αὐτὴν ὁμοτίμως καὶ μίαν θεότητα συναγόμενον, θεὸς τῶν τριῶν ἐκαλεῖτο ἕκαστον· τίς ὁ βιαζόμενος, τὰ μηδαμῇ μηδαμῶς τῆς ἐνθεωρουμένης αὐτοῖς καὶ συμπληρωτικῆς διαιρεθέντα θεότητος, τρεῖς λέγειν θεούς· μᾶλλον δὲ, πῶς οὐκ ἀνάγκη πᾶσα, τὰ τρία λέγειν ἕνα θεὸν· οὐδαμοῦ διαιρεθέντος οὐδενὸς τῶν τριῶν, τῆς ἑνιαίας καὶ ἀτμήτου καὶ ἀδιαιρέτου θεότητος.

Epiſt. 162.

Amphilochio Metropol. Gyzici.

NOminis Dei tria ſunt ſignificata, quantum recordari poſſum, juxta Scripturæ ſenſum: unum, quod ſit propriè & primariò Ens, cujus in manu omnia ſunt, & qui omnibus dominatur; *Omnia enim ſerviunt tibi:* ordine ſecundo & relativè ad cauſam primam, dicetur Hominum Deus ille, qui in quantum poſſibile eſt naturę creatæ, ſe per virtutis exercitium ad imitationem Dei conformat. Etenim quemadmodum principaliter bonum eſt natura illa divina omnium rerum creatrix; per participationem verò, & illi homines, qui de vita mundificata radiorum inde e-

Ἐπιστ. ρξβ.

Ἀμφιλοχίῳ Μητροπολίτῃ Κυζίκου.

ΤΡία σημαινόμενα τοῦ, Θεὸς, ὀνόματος, ὅσα γε εἰς μνήμην κατὰ δόξαν οἶδα τῆς θείας γραφῆς· ἓν μὲν τὸ κυρίως καὶ πρώτως ὂν, οὗ ἐν τῇ χειρὶ πάντα, καὶ ὃς ἁπάντων δεσπόζει· τὰ γὰρ σύμπαντα δοῦλα σά. Δευτέρᾳ δὲ τάξει, καὶ μεθέξει τῆς πρώτης αἰτίας, λέγοιτ' ἂν καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκεῖνος, θεὸς, ὃς, ἐφ' ὅσον ἐστὶ δυνατὸν, γεννητῇ φύσει, εἰς μίμησιν ἑαυτὸν, ἀρετῶν ἀσκήσει, διαπλάττοι θεοῦ. Καὶ γὰρ, ὥσπερ κυρίως μὲν ἐστὶν ἀγαθὸν ἡ θεία καὶ παντουργὸς φύσις· κατὰ μέθεξιν δὲ, καὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι διακαθαρθέντες βίῳ, τῆς ἐκεῖ-

θεν

* ταῖς μαρμαρυγαῖς.

θαι ἐκπέμπος ἐναυγάσθησαν * ταῖς μαρμαρυγαῖς· οὕτω καὶ, θεὸς, οὐ μόνον ἡ πάντων δεσπόζουσα καὶ κατεξουσιάζουσα φύσις, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἔστιν ἰδεῖν ταύτης ἠξιωμένους τῆς ὀνομασίας. Πρῶτος δὲ τῆς κλήσεως τυγχάνει ὁ τοῦ Σὴθ παῖς Ἐνὼς ἀνήρ, δι' εὐσέβειαν καὶ χρηστότητα τρόπων, ὑπὸ τῶν τότε ἀνθρώπων, τῇ τοῦ θείου κλήσει τετιμημένος· ἐξ οὗ καὶ τὸ γένος ἅπαν, θεοί τε, καὶ θεῶν παῖδες, ὠνομάσθησαν· καθάπερ φησίν, Ἰδόντες δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ θεοῦ, τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, ὅτι καλαί εἰσιν, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖ-

Gen. 6. 2. κας, ἀπὸ πασῶν, ὧν ἐξελέξαντο. Υἱοὺς γὰρ θεοῦ δηλονότι, τοὺς ἐκ τοῦ Ἐνὼς φύντας, ἐκάλεσεν· οἳ ταῖς ἐκ τοῦ Κάϊν ὁμιληκότες, τό,τε γένος ἐνόθευσαν, καὶ εἰς ἀσέβειαν καὶ κα-

* συνωλίσθησαν κίαν, * συναλίσθησαν. Τὸ γὰρ λέγειν ἀγγέλους πεσεῖν, τὴν ἀσώματον φύσιν, εἰς ἔρωτας γυναικῶν, πεσόντων ἐστὶν, ὡς ἀληθῶς, εἰς μυθώδεις, καὶ οὐδὲ κεχωρισμένους τοῦ ἀσεβεῖν, λογισμούς. Ἐξ ἐκείνου τοιγαροῦν τοῦ γένους, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ὅσοι δι' ἐπιμελείας ἠθῶν, τῷ θεῷ προσεγγίζειν ἐμελέτησαν· καὶ δὴ καὶ ὅσοις εἰς ἀξίωμα τῶν δικαίων κριτῶν ἀνελθεῖν, καὶ ἀρχόντων τάξιν ἐξεγένετο, οὗτοι πάντες τῆς θείας κλήσεως τετυχήκασι. Θεὸς

Psal. 82. 6. γάρ, φησί, Θεῶν κύριος ἐλάλησε· καὶ, Ἐγὼ

Psal. 82. 1. εἶπα, θεοί ἐστε, καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες. καὶ, Ὁ

Exod. 22. 28. θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν. καὶ, Ἐν μέσῳ δὲ θεοὺς διακρινεῖ. καὶ, Θεοὺς οὐ κακολογήσεις, καὶ ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου, οὐκ ἐρεῖς κακῶς. Δῆλον γὰρ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι θεοὺς ἡ θεία γραφή, τούς τε τῆς ἀρετῆς φίλους, καὶ τοὺς τῆς δίκης καλεῖ ὑπηρέτας. Ἔστι δὲ καὶ τρίτον, παρὰ ταῦτα, σημαινόμενον· τρόπῳ μέν τινι συναπτόμενον τῷ δευτέρῳ, πλείονι δὲ διαφερόμενον, καθ' ὃ δέδοται Μωσῆς θεὸς εἶναι τοῦ Φαραώ. Ἔστι δ' αὐτὸς ὁ τρόπος οὗτος, τῆς προσηγορίας, ἐξ ἀναλογίας εἰλημμένος. Καὶ γάρ, ὥσπερ θεὸς ἐχρημάτιζε Μωσῇ, ῥίψαι τὴν ῥάβδον, εἰς πίστωσιν τῶν ἐπηγγελμένων· οὕτω Μωσῆς Ἀαρὼν

* ἴσ. ὑποφήτης, h. e. διερμηνευτὴς aut ὑποτεταγμένος.

ἐκέλευσε ῥίπτειν τὴν ῥάβδον, εἰς ἔκβασιν τῶν ἀπειλημένων. καὶ Μωσῆς μὲν ὑπηρετεῖτο προστάγμασι θεοῦ· Ἀαρὼν δὲ Μωσέως ἐξεπλήρου τὰς ἐντολὰς εἰς Φαραώ, μαστίζων τὴν Αἴγυπτον, καὶ * προφήτης γενόμενος παιδαλ-

manantium fulgore illuſtrantur: Ità &, Deus, non tantùm eſt illa natura, quæ cunctis dominatur, & pro poteſtate imperat; ſed & homines videre eſt iſtius appellationis participes. Sethi enim filius Enos hujus nominis titulum aſſecutus eſt: vir ob poteſtatem, & ob morum probitatem honoratus, per illos qui tunc vivebant, Dei nominis appellatione; à quo poſteri omnes dii & deorum filii dicebantur: ut alicubi habetur; *Videntes autem filii Dei filias hominum, quòd pulchræ eſſent, aſſumpſerunt uxores ſibi ab omnibus quas elegerant.* Filios Dei eos ſcilicet vocat, qui de Enos propagabantur; qui per coitionem cum poſteris Cain, genus adulterabant, & cum illis in impietatem & improbitatem commiſcebantur. Affirmare enim quòd Angeli incorporeæ eſſentiæ in mulierum amorem inciderint, eſt exorbitare in fabuloſas quaſdam cogitationes, nec ab omni impietate remotas: Quocirca deducti ab Enoſi genere, & alii quilibet, qui ut moribus & converſatione Deo propiùs accederent, dederunt operam: quin ulteriùs & quicunque ad honorem juſtorum judicum, aut principum dignitatem admittebantur, illi omnes Dei titulum aſſequebantur: *Deus deorum*, inquit, *locutus eſt*: &, *Ego dixi, quòd dii eſtis, & filii Altiſsimi omnes*: &, *Deus ſtetit in congregatione deorum*: & *In medio inter deos diſceptabit*: &, *Diis non maledices, nec de principe populi tui improbè loqueris.* E quibus dictis apparet, quòd Deos divina Scriptura virtutis amantes, & juſtitiæ adminiſtros vocat. Eſt & tertium ad hæc ſignificatum, modo quodam cum ſecundo conjunctum, & quodammodo latiùs ſeparatum, juxta quod Moſes dicitur *Pharaonis Deus*: qui dicendi modus ab analogia procedit: nam ut Deus dixit Moſi, *Projice virgam, in confirmationem eorum quæ mandabantur*; ſic Aaroni Moſes imperavit projicere virgam, ut confirmarentur quæ minatus fuerat: & Moſes divinis præceptis parebat; Aaron Moſaicas juſſiones adimplebat verſùs Pharonem, flagellando nempe Ægyptum, & Prophetę partes erga

erga Moſen, quemadmodum ut ille erga Deum. Quocirca non abſolutè *deus* dicitur Moſes, ſed *Pharaonis deus*. Omnia enim fecit in eum tanquam de abſoluta poteſtate, adminiſtrante ei Aarone. Sed hujus appellationis modus particeps eſt ejus qui ante fuit; & quòd de homine uſurpetur, & quòd de virtute prædiis; multimodis autem differt: Inprimis quòd appropriatus Moſi, ipſius fit; nec eſt, ut ille alter, communis; & quòd ibi Deus abſolutè, & non alicujus Deus dicitur, qui titulum ſibi vindicet: hîc autem è contrario *Deus Pharaonis* nominatur: quòd nequaquam illo ſenſu, ſed eo quem diximus, Moſes dicitur *Deus Pharaonis*, è dictis ſcitur. Sed conjectari præterea licet, quòd Aaron, homo cùm eſſet, qui virtutem exerceret, & fortaſſis miracula operaretur, nullibi appelletur *Deus Pharaonis*. Iſta tria cùm ſubjecta reperiantur divinæ propoſitæ nominationis; quorum unum propriè, duo homonymè dicuntur: alia vocis ſignificatio reperiri poteſt, non formatâ opinione, uſu tantùm obtinente divinarum Scripturarum. Quæ enim à Paganis colebantur numina, *deos* interdum vocat per Ironiam, in convictionem eorum qui colebant; *Ite*, inquit, *& inclamate apud deos quos elegiſtis vobis, & ipſi vos ſalvos facient*: ſæpè etiam ut tantummodo indicet quem deſignat, ità appellare ſolet; *Non erunt*, inquit, *tibi dii alii præter me*: &, *Annon feciſtis vobis deos argenteos, & aureos?* ſed multiplex iſte uſus. Iſtæ quatuor vocis *Deus* ſignificata cùm diſtinguantur, ſciendum eſt, ut dubium à te propoſitum explicemus, *Homo qui Deo maledicet peccatum capiet, &c.* Sunt qui verè & propriè intelligi Deum volunt: alii falſo nomine dictos: Principium verò ſibi diſcrepans ſubſternunt iſti, & diverſimodè de ſequentibus determinant. Nam qui ſupponunt Deum hîc intelligi, quem pro numine quiſpiam adorat impiè, ſenſum ità reddunt: Non oportet nè quidem paganicæ religionis addictum,

φῦ, ὃν ἐκεῖνος τρόπον ἐγένετο τοῦ θεοῦ· διὸ οὐδὲ θεὸς Μωσῆς ἁπλῶς, ἀλλὰ θεὸς εἴρηται Φαραώ· πάντα γὰρ ἔπραττεν εἰς αὐτὸν, ὥσπερ αὐτεξουσίῳ χρῆται, ὑπηρετουμένου τοῦ Ἀαρών. Ἀλλὰ κοινωνεῖ μὲν ἐπὶ τῆς κλήσεως ὁ τρόπος, τῷ περὶ αὐτοῦ τῷ τε ἐπ' ἀνθρώπου καὶ ταύτην τεθεῖσθαι· καὶ τῷ, ἔχοντος ἀρετήν· διαφέρει δὲ ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ ὅτι, ἡ μὲν ἐξιδιωταμένη Μωσῆν, αὐτοῦ γέγονε· καὶ οὐκ ἔστιν, ὥσπερ ἐκείνη, κοινή· καὶ ὅτι, ἐκεῖ μὲν θεὸς ἁπλῶς, καὶ οὐχί τινος, ὁ τὴν κλῆσιν ὑπελθὼν, ἀπεδέδοτο· ἐνταῦθα δὲ τοὐναντίον, θεὸς Φαραώ. Ὅτι δὲ οὐ κατ' ἐκεῖνον τὸν νοῦν, ἀλλὰ καθ' ὃν ἔφαμεν, ὁ Μωσῆς εἴρηται θεὸς Φαραὼ, γνώσεσθαι μὲν ἐκ τῶν εἰρημένων· οὐδὲν δὲ ἔλαττον, τεκμηριοῖ καὶ τὸ* τὸν Ἀαρὼν, ἄνθρωπόν τε ὄντα, καὶ ἀρετὴν ἀσκοῦντα, εἰ βούλει δὲ, καὶ ταῖς τερατουργίαις ἐφεστηκότα, μηδαμοῦ κληθῆναι θεὸν Φαραώ. Ἐπὶ γοῦν τεσσάρων διαφόρων ὑποκειμένων τῆς *θείας ὀνομασίας προσηγορίας, καὶ τοῦ μὲν κυρίως, τῶν δὲ καθ' ὁμωνυμίαν λεγομένων· ἔστιν εὑρεῖν καὶ ἄλλο τι τῆς φωνῆς σημαινόμενον· οὐκ ἐπὶ μὲν τῆς δόξαν, χρήσει δὲ μόνῃ λαμβανόμενον τῆς θείας γραφῆς. Τὰ γὰρ τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας σεβάσματα, Θεοὺς καὶ * αὐτὴ πολλάκις μὲν κατειρωνευομένη, καὶ ἐπὶ ἐλέγχῳ τῶν προσκεχωρηκότων. (Βαδίζετε γὰρ φησὶ καὶ βοᾶτε πρὸς τοὺς θεοὺς, οὓς ἐξελέξασθε ἑαυτοῖς, καὶ αὐτοὶ σωσάτωσαν ὑμᾶς.) Πολλάκις δὲ, καὶ εἰς μόνην δήλωσιν τοῦ προκειμένου, εἴωθε καλεῖν. Οὐκ ἔσονταί σοι γὰρ, φησὶ, θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ· καὶ, Οὐκ ἐποιήσατε ὑμῖν θεοὺς ἀργυροῦς καὶ χρυσοῦς· καὶ μυρία ἡ χρῆσις. Ἐπεὶ δὲ * τέσσαρα τῆς, Θεὸς, φωνῆς διεκρίθη τὰ δηλώματα· εἰδέναι δεῖ ὡς ἐν τῷ προκειμένῳ σοι πρὸς μάθησιν ῥητῷ, Ἄνθρωπος, ἄνθρωπος ὃς καταράσηται θεὸν, ἁμαρτίαν λήψεται, καὶ ἑξῆς, Οἱ μὲν θεὸν ἐνταῦθα, τὸν ἀληθῶς καὶ κυρίως θεὸν ἐξακούουσι· οἱ δὲ, τῶν ψευδωνύμως ἐπονομασθέντα λαμβάνουσι· ἀρχὴν δὲ διάφορον ἑαυτοῖς ὑποθέμενοι, καὶ τὰ ἑξῆς διαφόρως περαίνουσι. Οἱ γὰρ ὑπειληφότες θεὸν εἰρῆσθαι νῦν, ὃν ἕκαστος τῶν δυσσεβούντων ἄγει σέβασμα, οὕτω τὸν νοῦν ἀναπλύουσιν. Οὐ δεῖ, φησὶν, οὐδὲ τὸν Ἑλληνικαῖς θρησκείαις προσανακείμενον

Marginal notes: * ἴσ. τὸν. — * ἴσ. θεῖς. — * ἴσ. αὐτὴ. — Judic. 10.4. — * ἴσ. εἰς. — Lev. 24.15.

ἐξει

ἐξυβρίζειν ὅπερ σέβεται. Εἰ γὰρ κἀκεῖνο δυσφημίας ἐστὶν ἁπάσης ἄξιον, καὶ τῶν εὐσεβούντων ἑκάστῳ βδέλυγμα καὶ νομίζεσθαι καὶ ὀνομάζεσθαι δίκαιον· ἀλλ' οὖν ὅγε θεὸν νομίζων, εἶτα δὲ δυσφημῶν, ἁμαρτίας ἐστὶν ἔνοχος. Τῇ γὰρ ἑαυτοῦ γνώμῃ καὶ κρίσει, θεὸν ὁ τοιοῦτος ἁλίσκεται βλασφημῶν, καὶ δυσσεβείας ὑπεύθυνον ἑαυτὸν καθιστάς. Τί γὰρ, εἰ ὃν ἢ μὴ σέβειν, ἢ μὴ δυσφημεῖν; σὺ δὲ μιγνὺς τὰ ἀσύμβατα, ὅπερ σέβεις τοῦτο δυσφημεῖν· κατέγνως, ἀπόστηθι. Ἀλλ' ἔτι προσέρχῃ ὡς θεῷ· πῶς οὐ πέφρικας δυσφημεῖν, καὶ ἀραῖς ὑπάγειν τὸν ᾧ σοι λατρευόμενον; Ἄνθρωπος τοιγαροῦν, ἄνθρωπος, ὃς καταράσηται θεὸν αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἁμαρτίαν λήψεται· οὐχ ὅτι θεὸν ἐπηράσατο· ἀλλ' ὅτι ὅνπερ ὡς θεὸν αὐτοῦ σέβεται, κατ' αὐτοῦ καὶ γλῶσσαν ἀφῆκε δύσφημον. Εἶτα· Ὀνομάζων δὲ τὸ ὄνομα κυρίου, θανάτῳ θανατούσθω. Ἂν δέ τις τὸν ἀληθῆ θεὸν, καὶ πάντων δεσπότην, ὑπ' ἀρὰν καὶ βλασφημίαν ἀγαγεῖν τολμήσοι, θάνατος αὐτῷ τὸ ἐπιτίμιον. Διπλοῖς γὰρ ἑαυτὸν ἀτόποις συνείληπται. Τό, τε γὰρ οἰκεῖον ἐδυσφήμησε σέβασμα, καὶ τὴν ὕβριν κατὰ τοῦ σωτῆρος καὶ δημιουργοῦ τῶν ὅλων, ὃς πάσης ἐστὶν εὐφημίας καὶ δόξης ὑπεράνω, κατεσκέδασεν· ἁμαρτίας μὲν γὰρ ἐστὶν ἔνοχος, τουτέστι, παροινίας καὶ ὕβρεως δίκην ὀφείλων. Καὶ ὁ τὸ ἴδιον ἐπαρώμενος θρήσκευμα, εἰ καὶ ψευδωνύμως τὴν κλῆσιν ἐφέλκοιτο τῆς θεότητος, διπλῆς δὲ καὶ πολλαπλῆς τιμωρίας ὑπόδικος, ὁ τὸν τοῦ παντὸς δημιουργὸν καὶ θεὸν ὕβρεσι πλύνων, καὶ ἀραῖς ἀποτολμηκὼς ὑπάγειν. δι' ὃ λίθοις τὴν ζωὴν ἡ βλάσφημος ἐκείνη κεφαλὴ ἀξία ἐκκόπτεσθαι, τῆς ἀκολάστου γλώσσης τὴν δίκην ὑπέχουσα. Οὕτω μὲν οἱ πρεσβύτεροι τὸ ῥητὸν διεσάφησαν· οἱ δὲ μετ' ἐκείνους, ὧδε διηγοῦνται τὸν νοῦν. Ἄνθρωπος ἄνθρωπος, ὃς καταράσηται θεὸν αὐτοῦ, ἁμαρτίαν λήψεται, αὐτόθεν ἐστὶ, φασι, σαφὴς ἡ διάνοια. Ὁ γὰρ τὸν ἀληθῆ θεὸν ἐπαρώμενος, ἢ ἄλλως ἐμπαροινῶν αὐτῷ, ἔνοχός ἐστιν ἁμαρτίας· ἡ δὲ εἰς τιμωρίαν ἀπαραίτητον τελευτᾷ. Τὸ δὲ, Ὀνομάζων τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ τοιοῦτον ἐστὶν· ἀπείρητο τοῖς Ἰουδαίοις τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα· ἀλλ' ὅτι πρὸς τὴν, Θεὸς, φωνὴν νομιζόμενον διὰ

Ibid.

contumeliis id quod colit afficere: nam licèt id mereatur quâvis affici contumeliâ, & à viris religioſis pro abhominando haberi debeat & nominari; is tamen qui id pro Deo habet, & tum blaſphemat, reatum incurrit peccati. Nam ex animi ſui ſententia, Deum manifeſtè blaſphemat, & impietatis ſe reum præſtat. Certè aut non coluiſſe, aut non blaſphemâſſe oportuit. Tu commiſces incongruentia, dum quod colis, blaſphemas illud. Si condemnas, ab ejus cultu recede. Si tamen accedis tanquam ad Deum; quare non formidas malè verbis inceſſere, & execrationi ſubjicere, quem colis? Quocirca *homo ille qui execratur deum ſuum*, ob idipſum *peccatum incurrit*: non quòd Deo maledixerit, ſed quòd in eum quem deum ſuum colebat, linguam immiſit maledicam. Addit, *Nominans autem nomen Domini, morte moriatur:* hoc eſt, Si quis verum Deum, univerſorum Dominum, ſub imprecatione & blaſphemia adducere auſus fuerit, mors illi infligitur pœna. Duplici enim abſurditate premitur; Numen enim proprium blaſphemavit, & contumeliis affecit Deum, qui Salvator omnium & Creator eſt, qui ſuperat omnem laudationem & gloriam. Peccati reatu tenetur, hoc eſt, pœnam inſolentiæ & convitii ſubibit. Qui id quod veneratur, ipſe execratur, utramq; uſurpatam deitatis vocationem ſibi aſſumpſerit: duplici pœnâ, imò multiplici ſubditus meritò erit, qui univerſi factorem, & Deum maledictis proluit, & execrationibus audet ſupponere. Quare dignum illud blaſphemum caput eſt, ut lapidibus vitâ privetur, laſcivientis linguæ luens ſupplicium: atque ità hoc dictum interpretantur vetuſtiores. Poſteriores ad hunc modum ſententiam explicant; *Homo*, inquam, *qui diis ſuis maledixerit, peccatum incurret:* eſt hæc, illi inquiunt, per ſe plana ſententia. Qui nimirum verum Deum execratur, aut alioquin in eum inſanit, peccati reus eſt, quod in ineluctabili ſupplicio terminatur. Hoc autem dictum, *Nomen Dei Domini nominans*, tale prohibetur eſſe Judæis nomen Dei, aut per labia proferri, ſed

indi-

indictum,& haud cuicunque prolatum cuſtodiri, niſi ſolis Pontificibus, in cultum Dei & reverentiam. Quocirca nec literis apud illos uſitatis ſcribitur, ſed peregrinis & exoticis characteribus literas figurant, quaſi ſymbolis quibuſdam myſticis; ſunt autem literæ quatuor, unde & Tetragrammaton apud eos uſurpatur. Idem ergò, inquiunt, apud Judæos erat, *execrari*, & *nominare* Deum, hoc eſt,nomen ejus ineffabile per labia ad profanas aures tranſmittere: quocirca morte utrunque luebatur. Atque hactenus iſti. Porrò autem nomen iſtud aureo folliculo inſcriptum, & vinculis quibuſdam ad filamen annexum Pontificale, ſummi ſacerdotis frontem ornabat, & cuſtodiebat: nam tremendum & venerandum intuentibus videbatur; ſimul intimabat, oportere Pontificem, mente perpetuò copulari Deo, nec ab illa beata connexione divulſum ad terreſtria & evanida deferri. Atque ità quid intendat hoc nomen, Deus ipſe docet: cùm interrogaret Moyſes, *Quod eſt nomen tuum*, reſpondit, *Ego ſum, qui ſum*: tum quaſi aſſeveraret hoc ejus eſſe nomen quod protulerat, *Ego*, inquit, *Dominus viſus ſum Abrahæ, Iſaaco, Jacobo*: tum, *nomen meum non revelavi illis*; ut tu dicas me te majori honore profecutum, quàm Majores tuos Patriarchas, nomen enim meum quod iis non indicavi; ne quidem Jacobo, cùm inſtantiùs rogaret; hoc tibi innotui, per *Ego ſum, qui ſum*; & hoc nomen Hebræis Aia dicitur. Samaritanis Jabe ſcribitur. Porrò hiſce literis Ἰώθ. Ἄλφ. ὐαύθ. ἤθ. quibus indicatur, ſine fine, ſine principio eſſe Deum. Et hoc ſignificat, *Qui eſt*: hæc enim vox neque ante Eum, nec poſt Eum aliquid omnino exiſtere, propriè norat; idque ſemper exiſtere & æternaliter ſubſiſtere intimat. Utrivis iſtarum expoſitionum ſi te accomodes, haud opinor aliam indagabis, cùm nec obſcuritas ulla adſit, & utrunque dictam ſententiam exhibear in procinctu. Vale.

χειλέων ὅλως προφέρεσθαι· ἄφραστον δὲ καὶ ἀνέκφορον παντελῶς, πλὴν ὅσα γε τοῖς ἀρχιερεῦσι μόνοις, ἐπὶ τιμῇ καὶ σεβασμιότητι τοῦ θείου, διετετήρητο. Διὸ οὐδὲ γράμμασι τοῖς παρ' αὐτοῖς διεγράφετο, ξένοις δέ τισι καὶ παρηλλαγμένοις γραμμάτων τύποις χαρακτηρίζοντες, οἷα δὴ μυστικωτέροις συμβόλοις, αὐτὸ παρεσήμαινον· τέσσαρα δὲ τὰ γράμματα ἦν, ἐξ οὗ καὶ τετράγραμμον αὐτοῖς ἐπωνομάζετο. Ἐν ἴσῳ τοίνυν, φασὶν, ὑπῆρχε παρ' Ἰουδαίοις ἀρᾶσθαί τε τὸν θεὸν, καὶ ὀνομάσαι· τουτέστι, τὸ ἄφραστον ὄνομα αὐτοῦ διὰ χειλέων, καὶ μάλιστα κοιναῖς προσενεγκεῖν ἀκοαῖς. Διὸ καὶ ἑκατέρῳ θάνατος ἐπέκειτο ἡ ζημία. Ἀλλὰ ταύτῃ μὲν καὶ οὗτοι. Τοῦτο δὲ τὸ ὄνομα, καὶ χρυσοῦ πετάλῳ ἐγχαραττόμενον, καὶ τῇ ἀρχιερατικῇ ταινίᾳ δεσμοῖς ἁρμοζόμενον, τὸ τοῦ ἀρχιερέως ἐφρούρει τε καὶ ἐκόσμει μέτωπον· ἅμα μὲν φοβερὸν καὶ σεβάσμιον τοῖς ὁρῶσι δεικνὺς· ἅμα δὲ καὶ παρεγγυώμενον ἀεὶ δεῖν τὸν * ἀρχιερατὸν νοῦν συνῆφθαι τῷ θεῷ, καὶ μηδέποτε τῆς ἐκεῖθεν συναφείας καὶ μακαριότητος διασπώμενον, ἐπὶ τὰ γήϊνα, καὶ ἄτοπα ἐπὶ τῆς ματαιότητος, καταφέρεσθαι. Τί δή ποτ' οὖν ἐστι τοῦτο τὸ ὄνομα, αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων θεὸς διδάσκει. Ἐπερωτήσαντι γὰρ τῷ Μωσεῖ, τί τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ἔφη, Ἐγώ εἰμι ὁ ὤν· καὶ πάλιν, ἐπιβεβαιῶν ὡς τοῦτο αὐτοῦ εἴη ὄνομα, ὃ προεξεφώνει, Ἐγώ φησι, κύριος ὤφθην πρὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. Exod. 2. Εἶτα, καὶ τὸ ὄνομά μου, οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς· * ἵνα εἴπῃς, μείζονός σε φιλοτιμίας, ἢ τοὺς πατριάρχας, τοὺς σοὺς προγόνους, ἠξίωσα· τὸ γὰρ ὄνομά μου, ὅπερ ἐκείνοις οὐκ ἐδήλωσα, καί τοι τῷ Ἰακὼβ, καὶ προσλιπαρήσαντι· τοῦτό σοι διεσάφησα ἀποφθεγξάμενος, Ἐγώ εἰμι ὁ ὤν. Τοῦτο δὲ, παρὰ μὲν Ἑβραίοις λέγεται, Ἀιά· παρὰ δὲ Σαμαρείταις, Ἰαβέ. Γράφεται δὲ καὶ γράμμασι τούτοις. ἰώθ. ἄλφ. ὐαύθ. ἤθ. δι' ὧν δηλοῦται τὸ ἄναρχόν τε καὶ ἀτελεύτητον τοῦ θεοῦ. Τοῦτο γὰρ παρίστησι, καὶ τὸ, ὁ ὤν. Αὕτη γὰρ ἡ φωνὴ, μήτε πρὸ αὐτοῦ, μήτε μετ' αὐτὸν εἶναί τι κυρίως, καὶ ὑπάρχειν ὅλως, ἐνδείκνυται· ὅπερ τὸ ἀεὶ εἶναι, καὶ ἀϊδίως εἶναι, συνίστησιν. Ἑκατέρᾳ τοίνυν προσομιλῶν ἑρμηνείᾳ, οὐδ' ἑτέραν οἶμαι διώξεις, οὔτε ἀσαφείας, οὔτε τοῦ μὴ περὶ πόδας εἶναι τὴν ἑκατέρωθεν διάνοιαν τῷ ῥητῷ. Ἔῤῥωσο.

* leg. ἀρχιερατικόν. * εἴπῃ.

Ἐπισ. ρξγ'.

Τῷ αὐτῷ.

ΩΣ καλή σου ἡ ἀπορία· γράφεις γὰρ, ὡς εἰ μὲν ἄῤῥητον ὄνομα τὸ θεῖον, καὶ γνώσεως μεῖζον, πῶς ἐπέκειτο θάνατος τῷ φθεγξαμένῳ ἡ ζημία; οὐδὲ γὰρ εἶχεν, οὐδὲ πολλὰ θελήσαντι, φθέγξασθαι· εἰ δ' οἷόν τε διὰ χειλέων προενεγκεῖν, πῶς ἄῤῥητον καὶ ἀνέκφραστον; Ἀλλ' ἔχεις οἶμαι προγεγραμμένην σοι καὶ λαμπρὰν τὴν λύσιν. Τῷ γὰρ εἰπεῖν τὸν ὑπερούσιον ὄντα θεὸν, Ἐγώ εἰμι ὁ ὢν· ὄνομά τε αὐτοῦ (τὸ εἶ) τοῦτο ἂν εἰπεῖν, καὶ τῷ ταύτης τῆς φωνῆς Μωσέα διακοῦσαι· οὐκ ἀκοῦσαι δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἀπαγγεῖλαι· οὐκ ἀπαγγεῖλαι δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ χρυσῷ πετάλῳ γράφειν παραδοῦναι· ὅτι μὲν τῇ ἑαυτοῦ φύσει καὶ γνωστὸν ἦν, καὶ ῥητὸν καὶ ὅτι τισὶ μὲν ἐπεγνωσθη, καὶ οὐκ ἄφραστον πρὸς ἀλλήλους ἦν, διὰ πάντων ὑπάρχει σαφέστατον. Ὅτι δὲ δι' ὧν τοῖς πολλοῖς οὔτε εἰς ἀκοὰς, οὔτε εἰς γνῶσιν ἀφῖκτο, ἀλλὰ καὶ οἷς ἐγνώσκετο φυλακὴ προσῆν εἰς ἄλλους μὴ ἐξάγειν· καὶ τοῦτο δῆλον ὡς ἄῤῥητον αὐτὸ καὶ ἀνέκφραστον ἐδίδου καλεῖσθαι· ἄφραστος οὖν καὶ ἀνέκφορος ἡ θεία κλῆσις, οὐχ ὅτι φύσιν οὐκ εἶχε ῥήμασι καὶ γλώσσῃ ῥηθῆναι (δῆλον γὰρ, κἂν ἐξὸν νῦν * παντὶ τῷ βουλομένῳ ῥητὸς ἐστιν) ἀλλ' ὅτι οὔτε πᾶσι ῥητὸν ἢ γνωστὸν, οὐδ' ὅτι οἷς ἐπεπίστευτο εἰδέναι, οὐδὲ ἐκείνοις ἦν δυνατὸν, φόβῳ τοῦ θανάτου, πρὸς ἄλλους λέγειν, ἢ τρόπον ἕτερον εἰς γνῶσιν ἄγειν. Ἔχεις τοιγαροῦν, ὦ βέλτιστε, ὅπως παρ' Ἰουδαίοις ἄγνωστόν τι καὶ ἀνέκφραστον τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομα ὑπῆρχε· καὶ ὅπως οἷόν τε βουλομένοις ἐνίοις αὐτῶν, καὶ αὐτοὺς εἰπεῖν καὶ ἑτέρους εἰδέναι τι καὶ ἀναφθέγγεσθαι παραπλησίως αὐτοῖς, ἐκδιδάσκειν· εἰ μὴ τῆς τιμωρίας ἐπικείμενος ὁ φόβος, μείζων ἐγίνετο τῆς ἐπιθυμίας τῶν τὰ τοιαῦτα ζητούντων μυεῖσθαι. καὶ οὐδὲν, ὡς ὁρᾷς, καθορᾶσθαι οὔτε δύσκολον οὔτ' εἰς ἀπορίαν τινὰ ἐμπεσεῖν βιαζόμενον.

* ἴσ. ἐξὸν, ὅτι.

Epiſt. 163.

Eidem.

QUàm erudita eſt tua quæſtio? Ità enim ſcribis, ſi ineffabile nomen Dei ſit, & cogitationem excedit, cur morte luebant, qui efferebant? neque enim poterat quis licèt valdè cuperet, illud proferre; quòd ſi labiis proferri potuit, quomodo erat ineffabile, aut inexplicabile. Sed habes jam præſcriptam, ni fallor, luculentam ſolutionem. Cùm enim dixerit, qui Deus eſt ſupraſubſtantialis, *Ego ſum, qui ſum*, dicendum quoque eſt hoc eſſe nomen ejus, eò quòd hanc vocem fando accipiebat Moyſes; ſed nec ipſe ſolus audiit, verùm & Pontificibus annunciavit; nec annunciavit tantùm, ſed inſcriptum aureæ Laminæ dedit: atque ideò inſinuat & intelligi & nominari Deum poſſe; & certè quòd non nemini cognoſcebatur, & quòd non planè inter illos indicibilis, è multis patet vel clariſſimè. Quòd autem, & per quæ quamplurimis, nec ad aures, nec ad intelligentiam aſcendit, ſed & inſuper in eos, quibus innotuerat, cuſtodia apponebatur, ne ad extraneos effarentur; liquet inde, quòd innominabile & indicibile voluit appellari. Et ergò nomen Dei ineffabile & inefferibile; non quòd naturâ præditus eſt Deus, quæ verbis & linguâ dici nequeat: patet enim quòd etiamnum, illud quiſquis voluerit, proferre queat: ſed quòd omnibus paſſim nec intelligi, vel edici queat, ſed nec iis, quibus cognitio ejus concredebatur, licitum erat ſub pœna capitali, aliis enarrare, aut aliis quovis modo cognifacere. Habes ità, ô bone, quomodo Dei nomen apud Judæos ignotum & ineffabile fuit, & quòd licebat nonnullis inter eos, cùm enunciare ipſis, tum apud alios proferre, & eos docere, quæ cognoſcebant ipſi: niſi mortis metus major deſiderium eorum ſuperâſſet, qui volebant hæc myſteria addiſcere. Atque ità vides nihil videre licèt, vel difficile, aut quod impingat in aliquam inextricandam dubitationem.

Epiſt.

Epiſt. 164.

Georgio Nicomediæ Metropolitæ.

Nolo vos ignorare, fratres, quòd cùm ſæpiùs vos adire propoſuerim, ut aliquem fructum inde percipiam, hactenus fuerim impeditus, &c. Locum hunc, cujus tu ſententiam & ſenſum deſideras per hyperbaton exponere poſſumus, ut conſequentia talis eſt, Nolo vos ignotare quod ſæpenumerò in animo habui ad vos accedere, ut fructum aliquem etiam à vobis percipiam, ſed ad hunc uſque diem impeditus fui. Syntaxis iſtius dicti plena eſt hæc, quæ & perſpicua eſt, & periodi ſenſum explicat. Attamen dicet aliquis, ſi fides illotum in toto orbe annunciabatur (hoc enim paulò priùs teſtimonium iis perhibuerat) quem tandem fructum volebat ipſe præſens, ſi adeſſet perhibere. Multiplicem affirmamus. Si enim illi credebant, & propter Urbis amplitudinem, Fidei ipſorum fama ad omnes propagabatur, nihilominus multis adhuc indigebant. Pater hoc ex eo, quòd paulò priùs dixit, *ut ſtabiles efficiamini*. Nam ſtabiliri ad quos ſpectat, niſi ad eos qui concutiuntur. Iterum præterea cùm in præcedentibus admonet, ut ne ſe invicem condemnent, ut diviſiones declinent, atque ſcandala. Plurima hujus generis per totam ſparſim epiſtolam cernere licet, unde monſtratur eorum imperfectio, & nupera compaginatio. Ità non abludit, ut licèt eorum fides deprædicetur, multiplici tamen opus ſubſidio habeant à Paulo (verbis ut dicam ipſius) *irrigandi, ut fructum ferant*. Vide ſis autem ut dicar, *Ut fructum aliquem percipiam & à vobis:* docet quòd illorum fructus Pauli proprius fructus ei reputabatur, & quòd haud aliter de vicinotum rectefactis gauderet, quàm de propriis lætaretur. Fructum, quem fetrent illi, ſuum fructum proprium ducit; ídque vult, ut fructum percipiam. Quo dicto, demum & illud inſinuat, diſtuliſſe ſe ideo profectionem ad ipſos, ut commodis ipſorum conſuleret. Alioquin autem Pauli

Ἐπιϛ. ρξδʹ.

Γεωργίῳ Μητροπολίτῃ Νικομηδείας.

Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα τινὰ καρπὸν σχῶ. καὶ ἑξῆς. Τοῦτο δὴ τὸ χωρίον οὗ τὴν διάνοιαν ἀναμαθεῖν ἐπεζήτησας, ἔστι μὲν καὶ καθ' ὑπέρβατον ἐκλαβεῖν, ἵν' ᾖ τὸ ἀκόλουθον τοιοῦτον· Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἵνα καρπόν τινα σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο. Καὶ ἡ μὲν ἀπηρτισμένη τοῦ ῥητοῦ σύνταξις τοιαύτη ἂν εἴη σαφὴ καὶ τὸν νοῦν τῆς περιόδου παρέχουσα. Ἀλλ' εἴποι τις ἂν ὅτι εἰ ἡ πίστις αὐτῶν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ κατηγγέλετο (Τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἐμαρτύρησεν προμικροῦ.) Τίνα καρπὸν ἤθελε παραγενόμενος αὐτὸς προσδεχεῖν; Ἀλλὰ πολλοὺς μὲν οὖν ἐροῦμεν. Εἰ γὰρ καὶ ἐπιπεπιστεύκασιν ἐκεῖνοι, καὶ διὰ τὸ λαμπρὸν τῆς πόλεως εἰς πάντας ἐχύθη τῆς αὐτῶν πίστεως ἡ φήμη· παμπόλλων ὅμως ἐδέοντο. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τε τοῦ περὶ ὀλίγου εἰπεῖν. Εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς. Τὸ γὰρ στηριχθῆναι τίνων ἄλλων ἢ τῶν σαλευομένων ἐστίν; Καὶ πάλιν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἡνίκα μὴ κρίνειν ἀλλήλους, ἀλλὰ καὶ τὰς διχοστασίας ἐκκλίνειν καὶ τὰ σκάνδαλα παραινεῖ· καὶ μυρία τις τοιαῦτα δι' ὅλης ἴδοι τῆς ἐπιστολῆς, δι' ὧν τὸ ἀτελὲς αὐτῶν καὶ νεοπαγὲς ἐπιδείκνυται. Οὐδὲν οὖν ἀπεικὸς καὶ τὴν πίστιν αὐτῶν καταγγέλλεσθαι καὶ αὐτοὺς ἔτι πολλῆς δεῖσθαι τῆς ἐπικουρείας Παύλου καὶ τῆς διὰ τῶν αὐτοῦ ῥημάτων ἀρδείας καὶ καρποφορίας. Ὅρα δὲ πῶς φησιν. Ἵνα τινὰ καρπὸν σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν. τοῦτο μὲν δεικνὺς ὡς ἐκείνων καρπὸς, οἰκεῖος ἐλογίζετο τῷ Παύλῳ καρπός· καὶ οὕτως ἔχαιρεν ἐν τοῖς τῶν πλησίον, ὥσπερ τις ἄλλος ἐν τοῖς ἰδίοις κατορθώμασιν. Ἵνα τινά, φησι, καρπὸν σχῶ, τὸν ἐκείνων καρπὸν, καρπὸν οἰκεῖον τιθέμενος. Τοῦτο δὲ πάλιν παρίστησιν ὅτι τῆς αὐτῶν ἕνεκεν ὠφελείας τὴν πρὸς αὐτοὺς πορείαν ἐστέλλετο.

Ἄλλως τε δὲ καὶ εἴ τις ἀκριβῶς ἐπισκοποίη, Παύλου καρπὸς ἀληθῶς ἐστὶν ὁ ἐκείνων καρπός. Ἔργον γὰρ ἦν ἐκείνῳ καὶ σπουδὴ καὶ γεώργιον ἡ τῶν ἀνθρώπων σωτηρία, καὶ τὸ καρποφοροῦντας αὐτοὺς παραστῆσαι τὴν εὐσέβειαν καὶ τὰς ἀρετάς. Καλῶς οὖν φησιν, Ἵνα τινὰ καρπὸν σχῶ· ἑκάτερον συντόμως τελείαν καὶ σὺν τῷ εὐφυεῖ ἐπίδηλον ποιῶν, καὶ τὸ ἐκείνους τοῖς ἐν κατορθώμασι πίστιν καρποφορεῖν, καὶ τὸ αὐτὸν αὐτοὺς ἐκείνους. Ἐν γὰρ τῇ ἐκείνων καρποφορίᾳ ἡ τοῦ Παύλου λαμπρῶς ἐδείκνυτο γεωργία. Ἀλλ' εἰ μὲν καθ' ὑπερβατόν τις εἰρῆσθαι τὸ χωρίον ἐκλάβοι, ἔχει τὴν διάνοιαν οὕτως ἐξηπλωμένην· καὶ γὰρ πολλή τις ἡ τοῦ τοιούτου σχήματος τῷ μεγάλῳ Παύλῳ ἡ χρῆσις, ὥσπερ καὶ τῆς ἐλλείψεως, καὶ τῆς περιβολῆς, καὶ δὴ καὶ τοῦ ἀπὸ κοινοῦ, καὶ κατὰ πᾶσαν ἰδέαν ἡ μεταχείρησις. Ἀλλ' οἶμαι δυνατὸν καὶ μὴ καθ' ὑπερβατὸν εἰληφότα, ἀλλ' ὡς ἔχει τάξεως συντηρήσαντα τοιοῦτον ἐν αὐτῷ θηρᾶσαι τὸν νοῦν. Πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς· διὰ τί οὖν οὐκ ἦλθες; Ἐκωλύθην, φησίν, ἄχρι τοῦ δεῦρο. Τίνος ἕνεκεν; Ἵνα τινὰ καρπὸν σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν· τουτέστι, διὰ τοῦτο ἐκωλύθην, ἵνα μὴ θᾶττον ἐλθὼν ἀκάρπους ὑμᾶς ἔτι καταλάβω. Καταλαβὼν γὰρ ἀώρους ἐμεμψάμην ἂν ἐμαυτῷ μὲν τῆς ἀκαίρου ταχύτητος, καὶ ὑμῖν δὲ τῆς ἐν οἷς οὐκ ἔδει βραδυτῆτος· διὸ ἀνεβαλόμην τὴν παρουσίαν, ἐλπίζων τὴν γεωργίαν, ἧς οὐχὶ μήπω πρὸς βλάστην ὁρώσης, ἀλλ' ἤδη καὶ τοῖς ἄνθεσιν ἐνυστερούσης, ὄκνος οὐκ ἔχει παρεῖναι τὸν ταύτης ἐν ἀπολαύσει γενέσθαι ποθοῦντα. Ἐπειδὰν δὲ μετὰ τὴν βλάστην καὶ τὰ ἄνθη, ἐπιφαίνηται καὶ τελεσφορουμένη· τότε χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης ὁ πρὸς αὐτὴν πληρούμενος δρόμος, οὐκ οἶδεν λογίζεσθαι πόνους, οὐδὲ πρὸς ἄλλα τὴν σπουδὴν καταμερίζειν. Τί οὖν ἂν καὶ καρποφορῶσι; τίς ἡ χρεία τῆς παρουσίας Παύλου; Πολλὴ μὲν οὖν· οὐ γὰρ πάντα ἀνέμενεν τὸν καρπὸν ἀλλά τινα, Ἵνα γάρ τινα καρπὸν σχῶ, φησι, καὶ ἐν ὑμῖν. Ὥσπερ δὲ περιττὸν καὶ μάταιον τὸν τελείως καρποφοροῦντα εἰς καρποφορίαν παρακαλεῖν· οὕτως ἐπίπονον καὶ ὀκνηρὸν, ἂν μηδὲ χρηστὰς ἐλπίδας ὑπάρχῃ λαβεῖν, ἐπὶ τὰ τέλεια παράγειν. Εἰ δὲ * καρ.

* καί.

fructus, ſi quis accuratè conſideraverir, reverâ eſt illorum fructus. Illius enim opus, ſtudium, agricolario, erat Hominum ſalus, & ur fructum eos ferentes redderet pietatis & virtutum. Optimè ergò inquir, *ut fructum aliquem feram.* Breviter, utrumque perfectum, & narivo colore præſtans manifeſtat: nempe, rectè ut illi factis ſuis fructum ferant, & ipſe illos pro fructu habear: nam in eo quòd frugiferi eſſenr, Pauli cultura illuſtris reddebatur. Quòd ſi per Hyperbaton locum intelligendum quis putet, ſenſum feret iſte ſimplicem: cùm plurimùm hâc figurâ utarur magnus Paulus, uri & Ellipſi. & circumlocutione, & ἀπὸ κοινοῦ, & ferè omnibus aliis figuris. Tamen fieri poteſt ut qui haud ceperit per hyperbaton, ſed eo ordine quo voces diſponuntur, iſtiusmodi inde ſenrenriam venetur. *Sæpenumerò propoſui ad vos venire.* At quorſum non veniſti? *Impeditus fui* reſpondet *uſque nunc.* Quid impediebar autem? *ut fructum aliquem à vobis percipiam*; id eſt, eam ob cauſam prohibirus ſum, ne ſi citiùs veniſſem, vos infrugiferos reperîſſem: Si enim immaturos inveniſſem, culpâſſem intempeſtivum advenrum meum; Me de feſtinatione nimiâ, Vos de rarditate, in iis quæ non decebant. Ideò adventum comperendinavi meum, proventum expectans, qui cùm nondum egerminationem reſpicerer, ſed tardiùs in florem ſolveretur, graveretur ille adeſſe, qui deſiderio ejus fruendæ reneretur. Ar cùm poſt germinarionem & flores ad perfectionem adducta fuerar, tum acceſſus ad eos curſu feſtinatus, gaudio & lætitiâ abundabar; labores haud novit compurare, non curam diviſim aliis impendere. Quòd ſi fructificent, cui uſui inſerviet advenrus Pauli? Multiplici profectò. Non enim omnimodum expectavit fructum, ſed quendam rantúm. Inquit enim, *ut aliquem in vobis fructum feram.* Quemadmodum autem ſuperfluum, & fruſtraneum eſt, eum ad fructum ferendum citare, qui jam perfectos tulit fructus; Irà & laborioſum, & grave erir, ubi bona ſpes non ſuppetir, ad perfectionem inducere velle: ſin fructus

in

in iis aliquis, & ille quidem perfectus fuit, ne ſic quidem ſuam præſentiam interſcidiſſet alatus ille & ſublimivolans Homo; *debitorem* ſiquidem ſe & agnovit & profeſſus eſt, *non Græcis tantùm aut barbaris, ſed ſapientibus inſipientibúſque*; & quod ipſius ſtudium attinebat, non ſe continuit, ut ne quid ampliùs requireret, quàm quod hab bat; adeò ut ſi operibus florerent, ipſe tamen haud abſiſteret, quod ſuum erat facere, ſed m jorem fieri additionem inſtaret. Atque ità ſit hujus dicti expoſitio. Poteſt & aliter ſenſus explicari, ſimpliciori quâdam fortè interpretatione, at quæ propiùs accedat ad Pauli mentem, & ipſam dictionem. *Sæpiùs*, inquit, *propoſui ad vos venire, ſed impeditus huc uſque fui.* Cur autem? *ut aliquem in vobis fructum percipiam.* Ac ſi diceres, deficiebat mihi fructus, quem priùs oportuit percipiſſe, atque ità demum adveniſſe. Quis autem fructus ille, & in quibus colligebatur? Ipſe hoc docebit: nam ad finem Epiſtolæ, quaſi recolligendo, quæ præmiſerat, ait; *Quocirca impeditus ſum, ne ad vos venirem*, quod idem eſt cum *prohibitus ſum hactenus. At nunc cùm locum in hiſce regionibus non habeam*, ſed opus nimirùm abſolverim, *veniam ad vos.* Vides, ut fructus in illis locis colligendus huc uſque adventum retardaverit. Neque enim Pauli vel animum vel ſtudium decebat, ſemiperfectum in manibus laborem deſerere. Et adverte, ut hæc dicti enodatio, nec figurâ Hyperbato indigebat, nec ratiocinia quædam intercidentia habuit; ſed plùs quàm aliæ interpretationes cum verbis ipſis, tum Pauli congruat intentioni. Nec illud *in vobis* impedimentum eſt; initium enim ſequentibus dat, nec connectitur cum, *ut fructum aliquem in vobis percipiam*, ut, *vobis debitor ſum, quemadmodum ut in cæteris gentibus, Græcis, & Barbaris, ſapientibus & inſipientibus ſum.* Ne objicerent, Quid ergò tanto ſtudio in fructibus colligendis apud cæteras gentes incubuiſti, at noſtri nullam habuiſti rationem? Immò,

πρός τις ἦν, καὶ οὗτος τέλειος ἐν αὐτοῖς, οὐδ᾽ οὕτως ἁπλῶς ἐνεκόπτετο τὴν παρουσίαν ὁ πτηνὸς ἐκεῖνος καὶ μετάρσιος ἄνθρωπος· ὀφειλέτην γὰρ ἑαυτὸν καὶ οἶδε καὶ ἀποκαλεῖ οὐχ Ἕλλησι μόνον καὶ βαρβάροις, ἀλλὰ καὶ σοφοῖς καὶ ἀνοήτοις· καὶ τῷ καθ᾽ ἑαυτὸν προθύμῳ, οὐχ ἵστατο μὴ πλείω τῶν ὄντων ἐπιζητεῖν, ὥστε * καὶ τοῖς ἔργοις ἐκόμων, αὐτὸς ἂν τὸ αὐτοῦ οὐκ ἀπέστη ποιῶν· ἀλλ᾽ ἐπείχετο προσθήκην μείζονα ἐπιζητεῖν. Ἀλλ᾽ οὕτω μὲν καὶ ἡ τοιαύτη τοῦ ῥητοῦ διασάφησις. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλως τὸ νόημα συνιδεῖν, ἁπλουστέραν μὲν ἴσως τὴν ἐξήγησιν ἐκδεχόμενον, οἰκειοτέραν δ᾽, οἶμαι, καὶ τῆς Παύλου διανοίας καὶ τῆς λέξεως. Πολλάκις, φησί, προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς· ἀλλ᾽ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο. Διὰ τί; Ἵνα τινὰ καρπὸν σχῶ· ἵνα * εἴπῃς, ἐνελείπετό μοι καρπός τις ὃν ἔδει συλλέξαι πρότερον, εἶτα πρὸς ὑμᾶς παραγένεσθαι. Τίς οὖν ἦν ὁ καρπὸς ἐκεῖνος, καὶ ἐν τίσι συνελέγετο; αὐτὸς ἐκεῖνος ἐρεῖ. Ἐπὶ γὰρ τῷ τέλει τῆς ἐπιστολῆς, ὥσπερ ἐπιλογιζόμενος αὐτῷ τὰ προειρημένα ἀνθέντα, οὕτω φησί· Διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς· ὅπερ εἰς ταυτὸν ἥκει * τὸ καὶ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο· Εἶτα, νυνὶ δὲ μηκέτι ἔχων τόπον ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις, ἀλλὰ πεπληρωκὼς δηλονότι τὸ ἔργον, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς. Ὁρᾷς ὅτι τό, ἕως τοῦ νῦν μὴ ἐλθεῖν, ὁ ἐν τοῖς κλίμασιν ἐκείνοις συλλεγόμενος ἐπεῖχε καρπός· ἀτέλεστον γὰρ τὸν ἐν ἐκείνοις πόνον λιπεῖν οὐκ ἦν τῆς Παύλου ψυχῆς καὶ σπουδῆς. Καὶ ὅρα ὡς ἡ τοιαύτη ἀνάπτυξις τοῦ ῥητοῦ, οὔτε τοῦ κατὰ τὸ ὑπερβατὸν ἐδεήθη σχήματος, οὔτε μέσους ἔχει τινὰς ἀντιπίπτοντας λογισμούς, ἀλλὰ καὶ προσήρμοσται μᾶλλον τῶν ἄλλων ταῖς τε λέξεσι, καὶ τῷ τοῦ θεσπεσίου Παύλου σκοπῷ· καὶ τό, ἐν ὑμῖν, δὲ οὐδαμῶς ἐναντιοῦται· ἀρχὴ γὰρ ἐστι τῶν ἐφεξῆς, καὶ οὐ συναπτόμενον πρὸς τό, Ἵνα τινὰ καρπὸν σχῶ, οἷον, καὶ ἐν ὑμῖν, ὀφειλέτης εἰμί, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν, Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις. Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι, Τί οὖν τὸν μὲν ἐν τοῖς ἑτέροις κλίμασι καρπὸν διὰ σπουδῆς εἶχες συλλέγειν, ἡμῶν δὲ οὐδένα λόγον * Ναί, φησι,

* κἂν.

* ὥσπ.

* τῷ.

* Ιε. ἐποίει.

φησι,

φησι, καὶ ἐν ὑμῖν ὀφειλέτης εἰμι, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι. τοῦτο σπεύδω· τοῦτο ἐπιζητῶ· πᾶσι χρεωστῶ· καὶ οὐδείς ἐστιν ὑπὲρ οὗ μὴ πολλῇ συνέχομαι φροντίδι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τέως ἐπὶ τοσοῦτον. Τῆς γὰρ ἑρμηνείας ὁ τρόπος ἀλλοιότερος * ἢ ὃν ὁ τῆς ἐπιστολῆς ἐπιζητεῖ τύπος. Διόπερ οὐδέτερον καθαρῶς, καὶ ὡς οἱ τῆς τέχνης νόμοι, κατ' ἐπιστολὴν ἑρμηνεύοντα πράττειν. Ἂν δὲ καὶ τοῦ καθαρῶς ἑρμηνεῦσαι ὁ καιρὸς τὴν ἄδειαν δῷ, ἴσως, θεοῦ βουλομένου, καὶ τελεώτερον ἐμοὶ μὲν εἰπεῖν, σοὶ δ' ἀκούειν γενήσεται χάρις.

* ἴσ. ἐστίν.

inquit, *& in vobis debitor ſum, quemadmodum in cæteris gentibus*; hoc contendo, hoc inquiro, omnibus debeo, nec aliquis eſt, pro quo non ſummâ conſtringor ſolicitudine. Atque hæc quidem hactenus. Explicationis enim forma alienior eſt ab epiſtolica figura. Quare neutrum licet planè, & ut artis leges requirunt, obſervare illi, qui per epiſtolam interpretatur. Quòd ſi exquiſitè interpretari occaſio facultatem dederit, fortaſſis cum bono Deo abſolutiùs mihi explicanda erunt, & gratioſiùs tibi audienda.

Ἐπιστ. ρξε'.

Τῷ αὐτῷ.

ΘΑυμάζεις εἰ τοιαύταις ἰδέαις θείου Παύλου αἱ ἐπιστολαὶ σχηματίζονται· καί μοι, μηδὲν τῆς ἀληθείας ἀχθεσθῇς, ὅτι οὔπω διέκυψας πρὸς τὸ βάθος τῆς ἐνούσης τῷ ἀνδρὶ σοφίας. Εἰ δέ σε φιλοπονωτέρα περὶ τοὺς ἐκείνου λόγους λάβοι μελέτη, τῆς ἄνωθέν σοι δηλονότι ῥοπῆς εἰς εὐμαθίαν ὁρώσης, θαυμάσαις ἂν μᾶλλον, ὅπως σε τοσαύτη σοφίας διελάνθανε χάρις, καὶ κάλλος ἐμφύτου λόγου θερμὸν ἐραστὴν οὐκ εἶχε. Καὶ οὔπω γε τὴν ἐν δόγμασι καὶ πίστει λέγω σοφίαν. Τοῦτο γὰρ οὐδ' αὐτὸς ἡμῖν ἀμφισβητεῖν ὤφθης· ἀλλ' ὅσῃ κράτος τι λόγου καὶ ἰσχὺν θαυμάζεσθαι παρέχει. Πῶς οὖν ἰδιώτης τῷ λόγῳ; ὥσπερ καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν πρῶτος· ὡς ἔσχατος τῶν ἀποστόλων· ἔκτρωμα πάντων· ὡς περικάθαρμα τοῦ κόσμου· ὡς μὴ ὢν ἄξιος καλεῖσθαι ἀπόστολος· ὡς πάντων περίψημα· ὡς θέατρον ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. Τίς; Ὁ δυνάμενος ἐν βάρει εἶναι ὡς Χριστοῦ ἀπόστολος· ὁ περισσότερον πάντων κοπιάσας, ὁ καὶ πρὶν ἢ τὰς μητρικὰς ὠδῖνας λῦσαι, τῷ θεῷ ἀφωρισμένος· ὁ τῶν ἀθεάτων θεατὴς, καὶ τῶν ἀπορρήτων κατήκοος· ἡ τῷ Θεῷ Χριστοῦ εὐωδία· ὁ τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴν, ἐν τῷ σώματι περιφέρων. Ὥσπερ οὖν ἔκτρωμα, καὶ περίψημα, καὶ θέατρον, καὶ περικάθαρμα, ὁ τοιοῦτος καὶ τηλικοῦτος· οὕτω καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ. Καὶ γὰρ τούτων, τὰ μὲν ἦν τῇ ὑπολήψει τῶν τοῦ κηρύγματος, μὴ συνιέντων τὸ βάθος· τὰ δὲ καὶ

Epiſt. 165.

Eidem.

MIratis Pauli epiſtolas tot ideis variatas. Noli ob veritatem mihi ſuccenſere: Et ego miror nondum te ad profundam illius ſapientiam perveniſſe. Quod ſi majori curâ & induſtriâ illius ſcripta meditaberis, adhibente nimirum cœlitùs auxilio, mirabere magìs quî potuit te tantæ ſapientiæ gratia latere, & inde pulchritudo ſermonibus inſita ejus fervidum haud invenit amatorem. Nec inſiſto adhuc in illa, quæ dogmatum & fidei eſt ſapientia; de illo videris quippe haud dubitare: ſed vim, & facultatem dicendi urgeo admirabilem. At tum quomodo ſermone erit idiota? Certè, eo quo *Princeps peccator*, quo *infimus Apoſtolorum, rejectamentum, purgamentum mundi*; ut, *ſpectaculum angelis & hominibus*. Quis? qui ut Apoſtolus Chriſti gravis eſſe poſſet auditoribus; qui abundantiùs cæteris laboravit; qui priuſquam matris partus ederetur, Deo conſecrabatur; qui non ſpectandorum ſpectator; non audiendorum auditor fuit; Dei in Chriſto odor bonus; qui Jeſu mortificationem, ſed & vitam in corpore circumgeſtabat. Quemadmodum igitur rejectamentum, purgamentum, ſpectaculum talis vir, & tantus fuit; ità planè & ſermone idiota fuit. Certè, aliquid iſtorum reputabatur ab iis, qui præconii altitudinem non capiebant;

aliquid

aliquid eſſe volebat, & quia fuit moderatione & morum facilitate admittebat. At quid tum? númne in humana ſapientia fides noſtra? Deus meliora; ſed in potentia Dei, per quam idiotę ſapientiâ imbuuntur. An ergo Dei ſapientia, & hujus mundi, & principum ejus ſapientia? Quis hoc dixerit? Talis enim ſapientia per crucis ſtultitiam evacuatur. Impiorum dogmatum error: erroris auxiliatrix plauſabilitas ſermonis: implexio artificioſa, maleferiatorum ſophiſmatum, anima mortalis, quæ & diſpertitur & compatitur cùm corpore. Quòd mundus opificem non habet: quòd non quemadmodum ignis ità & aqua ferri ſurſum velit. Quòd matrimonium commune ſit, eò quòd hoc pacto magis ſe mutuò ament cives. Quòd è mortuis vivi, cùm qui conſiſtebamus, ſedeamus. Plurimos oportet Deos eſſe, cùm plura ſint quæ prævideantur: & metuendum ſit, nè unus, ſi omnium communi cura invigilet, defatiſcat. Aut quòd Princeps neceſſitate adigitur, cùm non ſufficiat ipſe, alium ſuperinducere, nè principatu ſuo privetur, & ſecundarius iſte deficiens alium, atque ità in infinitum: ſtulta ſunt iſta & ſtultitiam omnem excedentia, quæ animam decent reverâ mortalem, & cicutam merentur. Hanc mundi iſtius ſapientiam Paulus, qui verè ſapiebat diuina, & humanas iſtas cogitationes à ſe alienabat, & mundo ejiciebat, propter ſapientiam Dei in myſterio, fidelium cogitationes illi impervias voluit cuſtodire. Talis ſapientia Deo ſtultitia eſt: ſapientûm cogitationes vanæ, propriis apprehenſæ machinationibus per ſimplicem veritatis ſermonem decerpantur. Hanc ut olim, ità & nunc quælibet cum pietate conjuncta ratio reſpuit: Deliria longa: animatum barathra: diaboli venatica: magnam malorum officinam. At quid verborum recta compoſitio veritatem lædit? quod damnum infert adhibentibus, quem vel magnum vel parvum errorem ſupplantando inducit? Si naturam qui finxit, ipſe linguarum artifex, unde haud conſequens erit, ut qui potiores diſcipuli ſermonis ſunt, convenienti ſermone u-

αὐτὸς ἐδίδου, φέρων τῇ τῶν ἠθῶν μετριότητι καὶ ἐπιεικείᾳ. Τί οὖν; ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων ἡ πίστις ἡμῶν; Μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ, δι' ἧς καὶ ἰδιῶται σοφίζονται. Σοφία οὖν θεοῦ ἡ τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ τῶν αὐτοῦ ἀρχόντων σοφία. Καὶ τίς ἂν φαίη τοῦτο· ἡ γὰρ τοιαύτη σοφία τῇ τοῦ σταυροῦ μωρίᾳ μᾶλλον κατήργηται· ἡ τῶν δυσσεβῶν δογμάτων πλάνη· ἡ ταύτης ἐπίκουρος πιθανολογία· ἡ πλοκὴ καὶ τέχνη τῶν κακοσχόλων σοφισμάτων· θνητὴ ἡ ψυχὴ, ὅτι συμμερίζεται καὶ συμπάσχει τῷ σώματι· οὐκ ἔχει δημιουργὸν ὁ κόσμος, ὅτι οὐχ ὥσπερ τὸ πῦρ, ἐθέλει οὐδὲ τὸ ὕδωρ * φέρεσθαι· κοινὸς ὁ γάμος, ὅτι μᾶλλον οὕτως ὁ πόλις φιλάλληλοι· ἐκ τῶν νεκρῶν οἱ ζῶντες· καὶ γὰρ ἐκ τοῦ ἵστασθαι καθεζόμεθα. πολλοὺς δεῖ καὶ θεοὺς εἶναι, ὅτι πλεῖστα τὰ προνοούμενα, καὶ φόβος, κάμνειν τὸν ἕνα, τῇ κοινῇ φροντίδι ἐνασχολούμενον· ἢ ὅτι τὸν πρῶτον ἀνάγκη πείθει παράγειν καταδεέστερον, ἵνα μὴ τῆς ἀρχῆς περιαιρεθῇ τὸ προνοούμενον. Καὶ τὸν δεύτερον πάλιν ὑφιέμενον ἄλλον, καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον· τὰ μωρὰ ταῦτα καὶ παρανοίας ἐσχάτης ἐπέκεινα, καὶ ψυχῆς ὄντως θνητῆς καὶ τοῦ κωνείου ἄξια. Ταύτην τοῦ αἰῶνος τὴν σοφίαν, Παῦλος ὁ τὰ θεῖα τῷ ὄντι σοφὸς, καὶ τὰ ἀνθρώπινα διὰ τῆς ἐν μυστηρίῳ θεοῦ σοφίας τῆς οἰκουμένης ἀπήλασε, καὶ τὰς τῶν πιστῶν διανοίας ἀβάτους αὐτῇ συνετήρησεν· Ἡ τοιαύτη σοφία, μωρία παρὰ τῷ θεῷ· τῶν ταύτῃ σοφῶν οἱ λογισμοὶ μάταιοι, καὶ ταῖς οἰκείαις πανουργίαις ἁλισκόμενοι, τῷ ἁπλῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ περιδράσσονται. Ταύτην, ὥσπερ πάλαι, οὕτω δὲ καὶ νῦν, ἅπας εὐσεβὴς διαπτύει λογισμός· τοὺς μακροὺς λήρους· τὰ ψυχικὰ βάραθρα· τὰ τοῦ πονηροῦ θήρατρα· τὸ μέγα τῆς ἀπωλείας ἐργαστήριον· τῶν δέ γε ῥημάτων καὶ τῆς δι' αὐτῶν συνθήκης ἡ ὀρθότης, τί λυμαίνεται τῇ εὐσεβείᾳ; τίνα βλάβην φέρει τοῖς χρωμένοις; πρὸς ποίαν ὑποσκελίζει μικρὰν ἢ μεγάλην πλάνην;

* ἴσ. ἄνω.

Εἰ δ' ὁ τῆς φύσεως πλάστης, αὐτὸς καὶ τῶν γλωσσῶν ὁ τεχνίτης, πῶς οὐκ ἔστιν ἀκόλουθον, μᾶλλον τοὺς μαθητὰς τοῦ λόγου τῷ καθήκοντι κεχρῆσθαι λόγῳ, οὐχ οὖν προσ-

ἐλάβετο μαθητὰς ὁ Χριστὸς ἰδιώτας· καὶ μάλιστα φαίην ἂν ἔγωγε· καὶ, εἰ βούλει γε, καὶ τῶν ἰχθύων, οὓς ἐθήρων, ἀφωνοτέρους. Ἀλλ᾽ ὥσπερ ἰδιώτας, οὕτω καὶ τελώνας, καὶ ἁλιεῖς, μήτε τελώνας ἢ ἁλιεύειν ἀπέλιπε, καὶ τοῦ τοῦτο θαύματος ἢ τῆς Χριστοῦ δυνάμεως ἄξιον· πῶς δ᾽ ἄν τις διαδύσῃ τὸν ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτῶν ἔλεγχον; Οὕτως οὖν οὐδ᾽ εἰς ἰδιώτας ἀφῆκεν, οὓς ἐκεῖθεν προσείληφεν· ἀλλ᾽ ἀντὶ μὲν ἁλιέων, ἁλιεῖς ἀπετέλεσεν ἀνθρώπων.
Matth.4.19. Δεῦτε, γάρ φησιν, ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων· ἀντὶ τελωνῶν δὲ, ψυχῶν χειμαζομένων σωτῆρας· καὶ ἀντὶ ἰδιωτῶν, τῆς οἰκουμένης διδασκάλους, τῆς τε θείας καὶ οὐρανίου σοφίας ἐμπλήσας, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης, ὅπου χρεία καλεῖ, οὐδὲν ὑστερουμένους ἀπέφηνας. Ἐπεὶ πῶς Στωϊκοῖς, πῶς Ἐπικουρείοις, πῶς μυρίαις ἄλλαις πλάναις, ἐπὶ λόγοις μέγα ὄνομα λαχούσαις, κατὰ λόγους συνεπλέκοντο; πῶς ὁ τοῦ λόγου δρόμος, καὶ τῶν ῥημάτων ἡ εὔροια, συνδεδραμηκότα τῷ θαύματι, Ἑρμῆν νομισθῆναι τὸν Παῦλον τοῖς ἀκροαταῖς παρεσκεύασε· καὶ εἴγε μὴ φθάσας αὐτὸς, τοὺς χιτῶνας διέσχισε, καὶ γέρας ἂν αἱ θεῶν αὐτῷ θυσίαι δημοτελῶς προσεφέροντο. Ἐῶ νῦν τὴν ἄλλην αὐτοσχέδιον ἰσχὺν τοῦ λόγου, τὴν ἐν ἐκκλησίαις, τὴν ἐν δήμοις, τὴν ἐν δικαστηρίοις, τὴν κατὰ συναγωγὰς Ἰουδαίων, τὴν ἐν ἀγορᾷ, διδάσκοντος, διελέγχοντος, παραινοῦντος, ἀπολογουμένου, διαμαρτυρομένου, ὅσα κατ᾽ ἄνδρα, ὅσα κατὰ πλῆθος, ὅσα πρὸς δικαστὰς, ὅσα πρὸς συκοφάντας· ὡς εἷλε λέγων τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων, καὶ μικροῦ ἂν * ὄντα εἰς Χριστιανοὺς μετετάξατο, εἰ μὴ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἁλουργίδος τὸ φύσημα (ὃ πολλοῖς πολλάκις εἰς τὰ καίρια ἐλυμήνατο) ἐμποδὼν αὐτῷ κατέστη πρὸς τὴν ἐνέργειαν τοῦ κηρύγματος· ὡς * ἔχουσι διαμερίσας τοὺς κατ᾽ αὐτοῦ φονῶντας, καὶ τοὺς διψῶντας τοῦ αἵματος, ἀναλαβοῦντας ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ σωτηρίας φροντίδας ἀνέπεισεν· ὡς ἐπὶ τὸν Ἄρειον ἀνέβη πάγον, ἀνδρῶν ἐν μέσῳ ἐκείνων, οὓς καὶ θεοὺς παρ᾽ ἀλλήλων, καὶ πρὸς χαίρειν Ἑλληνικοὶ διηγοῦνται· ὅπως ἐκεῖθεν τοῖς λόγοις φλεγμαινόντων. Ἄρειον πάγον ἀνθρώπους δίκας καὶ λαβεῖν καὶ δοῦναι μῦθοι κελεύουσι, οὐ πρὸς ἕνα λόγον ἀντισχεῖν, ἀλ-

* ἴσ. αὐτόν.

* ἔχιν.

tantur. Ideò diſcipulos idiotas aſcivit Chriſtus omnino conceſſerim, & ſi velis, magìs quàm erant piſces, quos capiebant, mutos: verum ut idiotas, itâ publicanos & piſcatores, qui nec publicani eſſent, nec piſcatores deſinebant, quod mirum erat, ſed potentiâ Chriſti dignum. Quomodo quis ab operibus convictionem effugiat? Inter idiotas non dimiſit, quos abindè admiſit, ſed pro piſcatoribus piſcatores fecit hominum: nempe, *Venite*, enim inquit, *poſt me, & faciam vos piſcatores hominum*; pro publicanis, animarum tempeſtatibus jactatarum ſervatores; & pro idiotis, mundi doctores, impletos divinâ & cœleſti ſapientiâ; nec, ubi erat opus, humanâ ſapientiâ deſtitutos. Certè enim cum Stoicis, cum Epicureis, & ſexcentis aliis erroribus congreſſi, cùm celebre nomen ob eruditionem erant conſecuti, verborum curſus, & dictionum fluvius miraculo conjuncto ferebantur; & Paulum pro Mercurio putari apud auditores faciebant, quòd ſi ipſe diloricatis veſtibus eos non prævenìſſet, in honorem ejus publica ſacrificia oblata eſſent. Mitto in præſenti vim ſub manu naram ſermonis, quæ in Eccleſiis, apud populum, pro Tribunali, in Judæorum Synagogis, in foro, cùm doceret, corriperet, admoneret, ſe defenderet, reſtificaretur, quæ viritim, catervatim, apud Judices, ſycophantas. Quomodo dicendo regem Judæorum allicuit, itâ ut tantùm non inter Chriſtianos cenſeretur, ſi non regni & purpuræ inflatio, quę multis multoties lethale vulnus inflixêre, impedimento fuiſſet ad effectum operationémque verbi. Ut proloquendo compeſcuit clamoſos & in ſe concitatos, qui ſanguinem ipſius ſitiebant, quos ad ſuam protectionem ſuſcipiendum induxit: ut aſcendit in Areopagum, ubi inter eos verſabatur, qui verbis in ipſum exacerbabantur; Areopagum nimirùm, ubi (ut fabulis Græcorum ſolenniter narratur) & dii & homines rei & actores ferebantur: utq; ibi conſtitutus, non uni ſoli oppoſitus, ſed

con-

contra omnes omnino diſertiſſimus fuit, ſi modò omnium hominum Athenienſes, Athenienſium Areopagitæ præſtiterunt dicendo, quorum affectus animóſque ità dicendo concuſſit, & transformavit, ut multi inrer eos ab ipſius lingua & ſermone ſuſpenſi abjicerent quæ per totum vitæ curſum amplexati fuerant, & tranſirent ad pietatem, illum imitari ſtudioſi, qui apud intimas ipſorum animas virtutis & veræ pietatis dogmata exaraverat. Tot & talia ſine ſermone congruo non aſſequebatur. Ecquis enim Barbaro attendiſſet animo, qui nec rectà in ipſis vocibus incedebat? Quomodo igitur, quæ nè loqui noverat, rectè conſentire aliis videbatur: nè dum alios ſibi conſentientes habere. Verùm gratia de cœlo operabatur, gratia, inquam, & non artificium. Nam quod arte conſtat, humanum eſt & vile; quod è gratia, cœleſte & Apoſtolicum. Operata eſt gratia, at inprimis hæc operatur, ut nihil ſe dedecens loquantur ipſius miniſtri. Non eſt enim hoc leviuſculum, inducere eos, qui ſunt ex oppoſito, in ſenſum ejus irreſiſtibilis potentiæ, quæ in ipſis operatur. Alicubi enim ait Scriptura, *Videntes Judæi Petri & Pauli audentiam:* quamnam? nempe in loquendo per quam impudentem quæſtionem retuderunt. Quid tum? *& cognoſcentes quòd indocti erant, & idiotæ, mirabantur.* Cernimus piſcatores Rhetores, & labiis ſapientiam profeſſentes, qui ſcientiam haud habebant literarum. Quid hoc? unde illis accidit quòd humanam excedebat conditionem? unum ſcimus, *quòd cum Jeſu fuerant.* Vides ut in admirationem non minùs quàm patrata in procinctu miracula, etiam ſermonis vis & facultas hoſtes excitavit; & modò vellent adhibuiſſe conſenſum, in veritatis adduxiſſet cognitionem. Sed & aliunde perſpicias licèt in quantum dicendi eorum facultatem metuerint, indictum ipſis erat nè omnino prædicarenr. Quid dices hîc? An ſi indoctus vel labia moverit tibi ſtatim gloria concidit, & dogma adeò antiquum à longè obtenta poteſtate, per idiotæ ſermonem detur-

λὰ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐν ἀνθρώποις λογίους, (εἴπερ Ἀθηναῖοι μὲν τότε τῶν ἄλλων ἀνθρώπων) Ἀθηναίων δὲ, οἱ ἐν Ἀρειοπάγῳ* τὸ κράτος εἶχον, οὕτω κατέσεισεν αὐτῶν τοῖς λόγοις τὰς ψυχὰς, καὶ μετεσκεύασεν, ὡς πολλοὺς αὐτῶν τῆς ἐκείνου γλώττης καὶ τῶν ῥημάτων ἐκκρεμασθέντας, ῥίψαντας ἅπαντα, διὰ βίου παντὸς, πρὸς τὴν εὐσέβειαν μεθαρμόσασθαι, καὶ μιμητὰς ὀφθῆναι τοῦ διὰ βάθους αὐτῶν ταῖς ψυχαῖς τὰ τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς ὀρθῆς λατρείας ἐγχαράξαντος δόγματα. Ἆρα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα χωρὶς λόγου τοῦ καθήκοντος; καὶ τίς ἂν αὐτῷ τὸν νοῦν βαρβαρίζοντι προσεῖχε, καὶ μηδ' ἐν αὐταῖς ὀρθῶς ταῖς φωναῖς φερομένῳ; Πῶς δ' οὖν ἃ μηδὲ λέγειν ᾔδει, ταῦτα φρονεῖν ὀρθῶς ἔδοξεν* ἄλλοις, μήτι γε καὶ συμφρονεῖν αὐτῷ πειθομένους* εἶχεν· ἀλλὰ χάρις ἄνωθεν ἐνήργει· κἀγώ γε φημὶ, πάντων μάλιστα, χάρις ἄνωθεν, οὐ τέχνη· τὸ μὲν γὰρ ἐκ τέχνης, ἀνθρώπινον καὶ κοινόν· τὸ δὲ ἐκ χάριτος, οὐράνιον καὶ τῶν ἀποστόλων. Χάρις ἐνήργει· ἀλλ' αὐτό γε τοῦτο πρῶτον ἐνεργοῦσα τὸ μηδὲν αὐτῆς ἀνάξιον φθέγγεσθαι τοὺς ὑπηρέτας· οὐδὲ γὰρ τοῦτο μικρότερον ἐνάγειν τοὺς ἀνθεστηκότας εἰς συναίσθησιν τῆς ἐνοικούσης αὐτοὺς ἀμάχου δυνάμεως. Καὶ γάρ πού φησι, Θεωροῦντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τὴν τοῦ Πέτρου παρρησίαν καὶ Ἰωάννου· ποίαν; ἢ τὴν ἐν λόγοις δηλονότι· δι' ὧν αὐτοῖς καὶ τὴν ἀναίσχυντον ἐρώτησιν ἐπεστόμισαν. Εἶτα τί; Καὶ καταλαβόμενοι ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον. Ἁλιεῖς ὁρῶμεν ἄφνω ῥήτορας γραμμάτων, τέχνην οὐκ ἔχοντας, καὶ σοφίαν χειλέων προχέοντας. Τί τοῦτο; πόθεν αὐτοῖς τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον περιγέγονεν; Ἓν ἴσμεν ὅτι τῷ Ἰησοῦ συνῆσαν. Ὁρᾷς ὅπως εἰς θαῦμα τοὺς ἐχθροὺς οὐδὲν ἔλαττον τοῦ παρὰ πόδας τερατουργηθέντος, ἡ τῶν λόγων ἰσχὺς ἐξεκαλεῖτο, καὶ πρὸς ἐπίγνωσιν, εἴπερ ἤθελον, τῆς ἀληθείας προσεβίβαζεν. Ὅρα καὶ ἑτέρωθεν εἰς ὅσον αὐτῶν ἐδεδίεσαν τὸ ἐν λόγοις κράτος· παρήγγειλαν αὐτοῖς τὸ καθ' ὅλου μὴ φθέγγεσθαι. Τί λέγεις; ἂν μόνον χεῖλη ὁ ἀγράμματος κινήσῃ, αὐτίκα σοι μεταπίπτει τὰ τῆς δόξης, καὶ παλαιὸν οὕτω δόγμα τῆς μακρᾶς ἐπικρατείας ὑπεξίσατ) τῷ ἰδιώτῃ

* λογικώτεροι.
* ἄλλως.
* εἶχεν.
Act. 3.

λόγῳ καὶ μαθήσει) λαὸς πρὸς νέαν γλῶτταν, ὁ Μωσαϊκοῖς θεσμοῖς ἐντεθραμμένος, καὶ ζῆν καὶ θνήσκειν πρὸς τὴν ἐκείνων ἀρχαιότητα κεκροτημένος. Ναί, φησιν, οὐ γὰρ ἰδιωτικῶς ὁ ἰδιώτης, ἀλλὰ σοφίας ῥήματα φθέγγεται· οὐδ᾽ ὡς ἀγράμματος, βάρβαρα· ἀλλ᾽ ὡς διὰ πάσης τέχνης ἐλάσας κεχαριτωμένα καὶ εὔσημα. Ἐπεί τις αὐτῶν ἐγκαθημένη τοῖς χείλεσιν ἔμφυτος πειθώ, δι᾽ ἧς καὶ ῥητόρων ἔθνη, καὶ ἰδιωτῶν ἀγέλαι, ὥσπερ δεσμοῖς ἀλύτοις δεθέντες, πρὸς τὸ κηρυττόμενον αὐτοῖς ἕλκονται. Διὰ τοῦτο φθέγγεσθαι κωλύω, ὅτι ῥήμασιν ὀλίγοις πολλοὺς ἀφέντας τὰ πάτρια, * ἐκείνοις ὁρῶ προσχωρήσαντας, ὥστε μιᾷ πολλάκις ὁμιλίᾳ, καὶ τοὺς σὺν ἡμῖν ἑστῶτας κατ᾽ αὐτῶν ἐσταμένους καὶ πολεμιωτάτους ὄντας, νῦν ὑπηκόων ἔχειν καὶ μαθητῶν εὐγνωμόνων τάξιν· τοῦτό με σιγᾶν αὐτοὺς ἐπιτάττειν περιέστησεν εἰς ἀνάγκην. Διὰ τοῦτο μηδὲ στόμα αἴρειν οὐκ ἐπιτρέπω, διὰ τὴν ἐν λόγοις παρρησίαν, τὴν ἰσχύν, τὴν χάριν, τὴν ἔμφυτον πιθανότητα. Ἴδες τοὺς Ἰουδαίους ὅσον ὁ διδάσκαλος τῶν ἀποστόλων λόγος ἐκπλήσσειν καὶ καταπεπλῆχθαι παρεσκεύαζε· καίτοι Παύλῳ περισσοτέρως ἡ τοιαύτη περιήστραπτε χάρις. Βούλει δέ σοι τὸν κορυφαῖον καλέσωμεν μάρτυρα τῆς ἐνούσης τῷ ἀνδρὶ σοφίας; Καθώς, φησιν, ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Παῦλος κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ σοφίαν ἔγραψε· δῶρον θεῖον τὴν Παύλου σοφίαν καὶ εἰδὼς καὶ διαμαρτυρόμενος. Εἶτα, καὶ τὸ βαθὺ καὶ πυκνὸν τῶν γεγραμμένων οἷον ἀποθειάζων καὶ ἐξυμνούμενος, Ἐν οἷς ἐστί, φησι, δυσνόητά τινα· ὡσανεὶ φρενὸς ὀξείας δεῖται, ῥοπῆς θείας, σοφῶν μαθητῶν, συνέσεως σταθερᾶς, ὁ τῶν γραμμάτων Παύλου θεωρός. Διὰ τοῦτο οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι, πρὸς τὸ μηδὲν κερδαίνειν καὶ σφᾶς αὐτοὺς διασφάλλοντες, προσαπόλλυνται. Εἰ δὲ καὶ γλώσσαις, ὁ Παῦλος, ἃς μηδ᾽ ἐνείθιστο, μηδ᾽ εἰς ἀκοὴν ἀφῖκτο πρότερον, τῇ χάριτι ἐπλούτει· κἂν ταύταις, οὐδενὶ τῶν [illegible] ἐξίστατο· Εὐχαριστῶ γὰρ τῷ θεῷ μου, φησί, πάντων μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν. Εἰ τοίνυν καὶ τοῖς ἐκφύλοις γλώσσαις ἄμαχον εἶχε τὸ κράτος, τῆς τοῦ πνεύματος αὐτὸν σοφιζούσης * ἐπιπνοίας, πῶς ἂν αὐτὸν δια-

* ἐκείνῳ

* ἐπινοίας.

batur : & populus Moſaicis inſtitutis innutritus, quíque vivere & mori ſecundùm eorum antiquitatem gloriabatur, ad novam linguam transfugit. Omnino : Non enim Idiotæ ideoticè loquitur, ſed ſapientiæ verba; nec ut illiteratus barbarè loquitur, ſed ut qui per omnes artes meavit, gratioſo & facili intellectu : quorum labris inſidet naturalis quædam Peitho (*aut ſuada medulla*) & Rhetorum gentes, ac idiotarum greges, vinculis velut inſolubilibus conſtricti, ad illud, quod ipſis annunciatur, trahuntur. Ob hoc igitur dicere eum prohibeo, quòd pauciſſimis verbis, relictis patriis moribus multos video ad eos ſe conferre, ità ut unico interdum congreſſu, ſubditorum locum & diſcipulorum optimorum impleant, qui infeſtiſſimi priùs ipſos circumſtabant. Hæc me neceſſitate eò adigunt, ut ſilentium ipſis imponam: eapropter non permitto, vel os aperire, quia vim dicendi liberam, & gratiam perſuadendi inhærentem habeant. Vides quantum didaſcalicus Apoſtolorum ſermo Judæos terrore & metu repleverit, qui tamen Paulum abundantiùs circumſulgebat. Unum huc teſtem citatum ſiſtam Coryphæum, ſapientiæ quæ Paulo inerat. *Quemadmodum*, inquit Petrus, *frater noſter Paulus, juxta ipſi conceſſam ſapientiam, ſcripſit.* Et ſcivit, & agnovit ſapientiam Pauli, Dei fuiſſe donum. Tum veluti canonizans, & omni præconio efferens, profunditatem & denſitatem ipſius ſermonum, addit, *In quibus ſunt quædam haud facilè intelligenda.* Quaſi diceret, animo opus eſt celeri inclinatione divinâ, diſcipulis intelligentibus, prudentiâ ſtabili, ſi quis rimari ea velit, quæ ſcripſit Paulus. Quocirca indoctos & inſtabiles, cùm nihil ejuſmodi acquirant, ſeipſos decipiunt, & per ruinam pereunt. Si linguarum requiris ſcientiam, Paulus illâ gratiâ ornabatur: etiam in iis quibus nec aſſuefecerat, nec quæ fando acceperat, *Gratias*, inquit, *Deo meo ago, linguis magis omnibus loquor.* Si igitur tantam habebat facultatem in linguis peregrinis, dum Spiritus afflatu inſtrueretur, quomodo vel rationabili-

nabiliter cogitari poterit, cum linguam vernaculam, quæ Græca fuerat, corrupiſſe: ut in quibus haud ſanè multos inducere poterat ad pietatem, ibi principatum obtineret: ubi verò omnes ferè homines convertere, ibi riſus & irriſionis materiem exhiberet. Omnino, ne quidem ab inimicis ſuis haud ità ſermone contemptibilis habebatur. Quæ autem quiſpiam intuebitur in laudem martyrii tendere, non eſt cur aliquis declinet, licèt magnos ſibi aſſumat ſpiritus, & per omnia velit eſſe contentioſus: & hîc meum vide teſtimonium: Sitiebat Pauli ſanguinem Judæorum natio: Ille lumine cœleſti colluſtratus totus transfertur ad eum quem perſequebantur. Tunc autem imprimis & ſitiebant, & in voluntarium homicidium incendebantur, cùm ipſorum Synagoga vacuas illius reddiderat prædicationes. Omne movebant ſycophantiarum artificium, omnes machinas admoverant. Non *lanceis* tantùm *argenteis*, quod dicitur, res gerebatur, ſed mendaciorum, inſidiarum, iræ, audaciç copiis in cædem illius, contribules armabantur, adeò ut manus haberent rorantes ab ipſo flagrante maleficio. Cùm verò fruſtrà ipſos exultantes & gaudentes, ſpes defereret. Nimirum ille athleta per ſuas apologias, omnes omnium machinationes diſcutiebat, & ad extremum per ſermonis facultatem irreſiſtibilem dejiciebat. Cùm hç rerent, Oratorem quendam mercenarium, qui calumnias conſilio ſuo foveret, conducebant. Opinabantur enim reum & accuſatum, utcunque omni omnino culpâ careret, illius artes & Orationis verſutias non evaſurum. Idque indubitato futurum. Verùm ſapiens ille Paulus, utpote qui divina callebat & humana, qui contra mercede conductum artificioſè accuſabat per divinitus ſuppeditatam prudentiam & gratiam, ità oratione contendebat, ut illum repelleret, & rubore ſuffunderet, cum ſua arte qui prætio accepto, perſequebatur, Pontifices, Sacerdotes, alios qui in cædem ejus conſpiraverant, attonitos redderet, & intricaret; ità ut non ſolùm ipſos hujus ſuæ molitionis pœniteret, ſed

φθειρόμενος λόγος καὶ τότε οὔσαν ἐνταῦθα. δέξαιτο τὴν Ἑλλάδα· καὶ δι' ὧν μὲν οὐ πολλοὺς ἔμελλεν εἰς εὐσέβειαν ἀφήσειν, ἐν ταύταις τὸ ἀειστήσιον ἔχειν· δι' ἧς δὲ σχεδὸν ἅπαντας ἀνθρώπους, ἐν ταύτῃ γέλωτος ὕλην καὶ χλεύης παρέχειν· καὶ μὴν οὐχ οὕτως εὐχερὴς εἰς λόγους, οὐδὲ τοῖς ἐχθροῖς ὡρμίζετο, ἃ δὲ τοῖς ἐχθροῖς εἰς ἔπαινον ὁρᾷ, μαρτυρίας οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ ἂν ἐκδυσωπηθείη, κἂν μέγα θέλοι φρονεῖν, ἐπὶ τῷ πάντα φιλόνεικος εἶναι· καί μοι πρόσεχε τῇ μαρτυρίᾳ. Ἐδίψα τὸ Ἰουδαίων ἔθνος τοῦ αἵματος Παύλου, ἐπεὶ τῷ οὐρανίῳ φωτὶ περιαστραφθεὶς ἐκεῖνος, ὅλος μετέστη πρὸς ὃν * ἐδίωκεν· ἐδίψα δὲ τότε μᾶλλον, * ἐδίωξεν.
καὶ πρὸς τὴν μιαιφονίαν ἀνεφλέγετο, ὅτι τὰς συναγωγὰς αὐτῶν τὸ ἐκείνου κήρυγμα κενανωθείσας αὐτοῖς ἀπολέλοιπε· καὶ δὴ πᾶσα μὲν αὐτοῖς συκοφαντίας τέχνη, πᾶσα δὲ μηχανὴ ἐκεκίνητο· οὐκ ἀργυραῖ δὲ ἄρα λόγχαι μόνον, ὃ λέγεται, ἀλλὰ καὶ ψεύδους, καὶ ἀπάτης, καὶ ὀργῆς, καὶ θράσους πρὸς τὴν τοῦ ἀνδρὸς σφαγὴν, τοὺς ὁμοφύλους ἐξώπλιζον, καὶ τὰς χεῖρας ἤδη ταῖς ἐλπίσι φαιδρύνοντες εἶχον θερμὰς τοῦ μιάσματος. Ἐπεὶ δὲ μάτην αὐτοὺς ἀπεσκιρτῶντας καὶ χαίροντας αἱ ἐλπίδες ἀπέλιπον· κρείττων τῶν ἀεὶ τέως ἁπάντων μηχανημάτων ταῖς ἀπολογίαις καθιστάμενος, παλαιστὴν πρὸς τοὺς λόγοις κρείττονα, καὶ τὸ ἀνασκεύαστον ἀπορούμενοι, ῥήτορά τινα μισθῷ ποιοῦνται, τῶν συκοφαντηθέντων συνήγορον· οὐκ ἂν ἔτι διαφυγεῖν τὰς ἐκείνου τέχνας καὶ πλοκὰς τῶν λόγων τὸν γραφόμενον, κἂν μυριάκις εἴη ἀναίτιος, οὐδ' ὅπως οὖν ἐν ἀμφιβόλῳ τιθέμενοι. Ἀλλ' ὅγε σοφὸς τῷ ὄντι Παῦλος, ὅσα τε θεῖα καὶ ὅσα ἀνθρώπινα, καὶ πρὸς τὸν ὑπὸ τῇ τέχνῃ καὶ τῷ μισθῷ παρεσκευασμένον, διὰ τῆς ἄνωθεν δηλονότι χορηγουμένης αὐτῷ σοφίας καὶ χάριτος, οὕτως ἀντικατέστη τοῖς λόγοις καὶ διηγωνίσατο, αὐτὸν μὲν τρεψάμενος καὶ καταισχύνας αὐτῇ τέχνῃ καὶ μισθαρνίᾳ· τοὺς δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ ὅσοις ὁ κατ' αὐτοῦ συνεκεκρότητο φόνος, ἐκπλήξεως καὶ ἀμηχανίας ἐμπλήσας, ὥστε μὴ μόνον αὐτοῖς τῆς τοιαύτης ἐπιχειρήσεως μεταμελεῖν

ἀλλὰ καὶ σιωπῆς, καί τοι πλέον τῷ θυμῷ ἠγριωμένοις, ὅλα δύο ἔτη καταδίκην σφισὶν ἐπιθεῖσαι. Ὁρᾷς ὅπως τοὺς ἐχθίστους καὶ ἄκοντας, ἡ τῶν τοῦ ἀρίστου λόγων δυνάμεις εἰς μαρτυρίαν ἐξεβιάσατο. Ὅτι δὲ καὶ τοῖς ἐχθροῖς, ἡ Παύλου σοφία ἔργῳ καὶ λόγῳ διαβεβόηται. * τοῖς ἐκεῖθεν τὰ τῆς εὐσεβείας μεμυημένοις, οὐ διαφερόντως καὶ ἀξίως πεμηθήσεται. Καὶ μή με νομίσῃς σοφίαν λόγων καὶ κράτος λέγειν καὶ δύναμιν, τὴν περίεργον ταύτην καὶ σοβοῦσαν, καὶ κομμωτικοῖς φαρμάκοις καὶ ἄνθεσι τὸ ἔμφυτον κάλλος τοῦ λόγου νοθεύουσαν, καὶ τοῖς ἐπιπλάστοις χρώμασι τὸ μειρακιῶδες καὶ ἔκλυτον πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρέφουσαν· μήτ᾽ ἂν ἐκείνην, ὅσῃ τὸ σκυθρωπὸν καὶ ἀμειδὲς, ἐπ᾽ οὐδενὶ χρηστῷ, ὑποδύεται, βαθεῖ τε τῆς ἀσαφείας ὑποκαθημένη σκότῳ, καὶ τοὺς ἀμαθεῖς καὶ ἀγελαίους τῷ περὶ αὐτὴν ζόφῳ συγχέουσά τε καὶ καταπλήττουσα, τυφλοὺς ἐραστὰς ἐπισυρομένη καλλωπίζεται· οὐδ᾽ ὅσῃ πρὸς τὸ ποιητῶν αὐτόνομον ἐκτραχηλίζεται τὰς νεωτερικὰς ὁρμὰς ἑταιριζομένη καὶ διαπαίζουσα. Ἀλλ᾽ ἐκείνην ἔγωγέ φημι, ὅσῃ σώφρων μὲν ἀπαγγέλλειν, κοινὴ δὲ διδάσκειν, πρώτη δὲ παιδεύειν, μόνη δὲ συμπεῖθειν, εὔσημος δὲ διὰ τῶν συγγενῶν νοημάτων τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν ἀναπτύσσειν, καὶ εἴ που χρεία ἐμφάσεως, μυστικῶς εὖ μάλα καὶ τελεστικῶς ἀνακαλύπτειν τὴν τῶν κεκρυμμένων ἀλήθειαν. Ταῦτα μὲν γὰρ τῆς ἐμφύτου, καὶ κοσμίας, καὶ βιωφελοῦς τοῦ λόγου σοφίας· ἐκεῖνα δὲ τῆς τερπούσης τὴν ἄλογον αἴσθησιν, καὶ ταῖς παρατροπαῖς μᾶλλον καὶ τῷ νεωτερίζοντι χαιρούσης ἤθει, καὶ πρὸς μὲν ὠφέλειαν οὐδὲν ὁρώσης, εἰς κρότους δὲ, καὶ κολακείας, καὶ πολὺν λῆρον, διαλυομένης. Οὐκ ἦν ἄρα διὰ ταῦτα τῆς μεγαλονοίας Παύλου οὐδ᾽ ἐγγὺς ἀπομιμεῖσθαι, * ὃν σὺ τῆς ἐν λόγῳ δυνάμεως, ἐπ᾽ αὐτῆς φέρων κεφαλῆς, μονονουχὶ προσκυνεῖς, τὸν, ἦ δ᾽ ὅς, τὸν, ἦν δ᾽ ἐγώ. ὥς πού τις καὶ τῶν εἰς δόξαν ὁσίαν αὐτὸν ἀποσεμνύνων· προσθείην δ᾽ ἂν ἔγωγε, καὶ μάλα εἰκότως, καὶ τὸν ἐπεπόθειν ἐγὼ καὶ ἤδειν ἐγὼ καὶ ἠκηκόειν ἐγώ· καὶ τὸν οὐκ οἶδ᾽ ὅπως ἄν τις οὐκ εἰς μακρὰν ἀηδίαν αὐτὸς ἐμπέσοι τὰ ἐκείνου διεξιών· ὃς ἐπὶ τοσοῦτον ταῖς τῶν ῥημάτων καινοτομίαις διαθρυπτόμενος ἐθη-

Nam per biennium carcere incluſus liberè tenebatur.

* ἴσ. πῶς, ἔπ.

* *Platonem intelligit.*

& ſilentium, vel efferatiſſimis, quaſi pœnam quandam per biennium imponerent. Vides ut infenſiſſimos etiam contra voluntatem iſtius athletæ in dicendo facultas ad dicendum impulit teſtimonium, quòd nimirum ſapientia Pauli, apud hoſtes maximè capitales, re & verbo prædicatur: unde ab initiatis religioni, ſine contradictione ulla, meritiſsimè honoratur. Noli autem putare me ſermonis ſapientiam intelligere, dicendi illam facultatem, quæ ſuperfluâ quâdam curioſitate, ſupercilio pompoſo, calamiſtris, medicamentis & floribus, inſitam dicendi pulchritudinem adulterat, & coloribus quibuſdam ſuperinductis, puerile quod eſt & elumbe, ad ſe trahit. Nec illam è contrario, quæ caperatâ fronte ſine riſu ullo nihil utilitatis ſubit, ſed in profundo confidens obſcuritatis, illiteratos, & de fœce convenas ſuis tenebris circumvolutos terrificat: cœcos ad ſe attractos amatores, ſpecioſiùs proſtituit: ſed nec quæ effrænis & cervicoſa, ad licentiam exorbitat poetarum incitamentis quibuſdam novitatis meretricie laſciviat & illudat: ſed illam ego velim quæ modeſtè inſinuat, publicè inſtruit, princeps docet, ſola inducit, & per congeneres intellectus clare naturam rerum explicat, quod emphaſi alicubi opus ſit, myſtico more, & ſacramentali revelat veritatem abſconditorum. Hæc enim dicendi prudentia, exornat naturalem ornatum & vitæ utilem. Illa, eum qui oblectat irrationalem ſenſum, quæ ipſa potiùs averſionibus & novitatibus afficitur; dum nullum commodi reſpectum habet, ſed in applauſum adulationem & ineptias meras reſolvitur. Quocirca non decuit Paulinam illam ſublimem prudentiam, nè à propinquo imitari, illam dicendi facultatem quam tu tantùm non adoras. Nempe, Inquam ego, Inquiebat ille, ut alicubi ille qui gloriolam aucupabatur, ſeipſum laudat. Cui cur non ego meritò adjiciam, & Quem deſideravi ego, &, Agnovi ego, & Audivi ego. Nec ego illum novi, qui longo faſtidio laboraret, in illis percenſendis, qui in tantum à verborum novitatibus corrumpitur, & emollitur, ut nec

vul-

vultus repræſentationem aliquam velit remanere; ſed in figuram nobis conjunctam, ſine ullâ ſignificatione characterem eorum compingere. Mitto in præſenti oblinimenta oculorum, quę animum potiùs afficiunt, quàm loquuntur: carnis ſperatam conſtitutionem ad amantes, vel in ea potiùs delirantes, ac multis iſtiusmodi negotiis impiis & damnandis laſcivientes, quorum in dicendo imitationem mirabilem illum Paulum, nedum veneratorem dixerim, & agendi participem. Quin nec Gorgię ludicra oratio, ferè cum ſcenica adæquanda, propter ſaltationes in choris ſalientium, & molles inflexiones, meretur cum gravitate & inceſſu Paulini ſenſus componi, ſed linguam ille ſuam regulam habebat quaſi, ſermonum illorum qui efferre poterant pro dignitate tantarum rerum ſenſum & ſententiam, ſine ulla ſui contumelia. *O altitudo divitiarum ſapientiæ & cognitionis Divinæ! quam inſcrutabilia judicia ejus, & imperveſtigabiles viæ ejus?* &, *Quis novit mentem Domini? vel quis illi fuit à conſiliis?* &, *Quis prius dedit ipſi ut retribuatur ei? Chriſtus nos redemit à maledictione legis, factus ipſe pro nobis maledictio.* Ob hanc ipſius ſapientiam, mundi Doctorem admiror ego, neque eſt cum audacia conjuncta hæc admiratio mea: qui cùm iſtud pronunciabat intelligibili & conſtanti ſermone, intelligendum exhibens, quo, id quod omnibus conducit, docetur. Quid dicturus eſt dictionis puritatem intuens, nec illam quæ ſpectat rectitudinem vocis, & congruenter conſentir cum periodi harmonia, ſed ulteriùs ad rerum cognitionem dirigitur explicandam, nec quicquam neceſſarium de foris acceſſit. Sed quod vocum inverſionem ſpectat, & durum quid præ ſe fert diſtinctum ſcitè ablegat: ſublimi generi perſpicuitatem, ſi quis alius, revera plus quam alius, ubique intermiſcens. Nec hîc commemoro, quod conciliatorio, & dictatorio dicendi genere variatur. Nec quod de Divinis rebus inſtituitur ſermo; & quæ maximo ho-

λωύετο, ὡς μηδὲ σκεπεάσπου αὐτοῖς ἐμφάσεις ἔτι βούλεσθαι καταλιπεῖν, εἰς σῶμα σύμφυτον δὲ τύπου ἀπεμφαίνοντα τὸν χαρακτῆρα τύποις μεθαρμόζεσθαι. Ἐῶ δὲ νῦν τὸν τὰ λιπάσματα τῶν ὀφθαλμῶν, κατὰ ψυχὴν μᾶλλον πεπονθότα, ἢ φθεγξάμενον· καὶ τὰ τῆς σαρκὸς πικρὰ ἐλπίσαντα, καὶ ἀυτάρκη κατασκήματα ἀθλιώτερον γῆξαντα ἢ ἐκληρώσαντα καὶ πολλαῖς τοιούτοις λόγοις καὶ κακαῖς ἄλλοις ἐνασελγαίνοντα· ὧν οὐδ᾽ ἑτέρῳ μιμητὴν εἰς λόγους, οὐδ᾽ εἴ τις τοιοῦτος ἕτερος, τὸν θαυμάσιον Παῦλον, οὐδὲ πολλοῦ δεῖ, ὥσπερ οὐδ᾽ εἰς πρᾶξιν· οὐδ᾽ εἰς σέβας, θείην ἂν ἔγωγε. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἡ Γοργίου παιδιὰ, καὶ μικροῦ παρισουμένη τοῖς ἐπὶ σκηνῆς τῶν χορευτῶν σκιρτήμασι καὶ λυγίσμασιν ἀπαγγέλλειν, ἀξία τὸ βαθὺ καὶ *βέβαιον τῶν ὑψηλῶν Παύλου νοημάτων. Ἀλλ᾽ ἐκεῖνον γε τῶν λόγων τὴν γλῶτταν εἶχε κανόνα, οἳ τηλικούτων πραγμάτων τὸν νοῦν ἐκφέρειν ἐδύναντο κατ᾽ ἀξίαν, μηδὲν μήτε δολοῦντος μήτε ἐξυβρίζοντος· Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ· Καὶ τίς ἔγνω νοῦν κυρίου, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. Ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ τὸν διδάσκαλον ἐγὼ τῆς οἰκουμένης θαυμάζω, καὶ θαυμάζειν ἂν ἀξίως μὴ τολμηρὸν εὐξαίμην, δι᾽ ἧς τοιαῦτα ἐφθέγγετο, εὐσήμῳ μὲν καὶ σταθερᾷ λέξει τὸ νόημα παριστῶν, κοινὸν δὲ πᾶσι τὸ ὄφελος προτιθείς· τί δ᾽ ἂν εἴποις ἀποθεωρήσας αὐτοῦ τὸ καθαρὸν τῶν ῥημάτων, οὐ μόνον ὅσον εἰς ὀρθότητα φωνῆς καὶ συμμετρίαν περιόδων ἐναρμονίους συντελλόμενον, ἀλλὰ, καὶ εἴ τι πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων ἀφήγησιν ἀπευθύνεται, μηδὲν τῶν ἀναγκαίων ἔξωθεν ἐπισυρόμενον, ἐφ᾽ ὅσον τε τὸ τετραμμένον τῶν ὀνομάτων, καὶ ὅσον ἐπὶ τὸ σκληρὸν ἀποκλίνει διακρίνων καλῶς ἀποπέμπεται, καί τοι μεγάθει τὸ σαφὲς, ὡς εἴ τις ἄλλος, μᾶλλον δ᾽ ὡς οὐδεὶς ἕτερος, δι᾽ ὅλων ἐγκαταμιγνύμενος. Καὶ οὔπω τοῦτο φημὶ ὅπερ τῷ συμβουλευτικῷ καὶ νομοθετικῷ διαποικίλλεται· οὐδ᾽ ὅτι περὶ θείων ὁ λόγος αὐτῷ πραγμάτων, καὶ τῶν

Rom. 11. 33. *Gal. 3. 13.*

* ἰσ ἐπεβ-βαιὸς. [marginal note]

ἐν ἀνθρώποις μάλιστα τιμίων· ἀλλ' οὐδ' ὅτι λαμπρύνασθαι καὶ φαιδρῶς εἰπεῖν μιμητὴν οὐκ
2.Tim. 5.24. ἔχει. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι· τὸν δρόμον τετέλεκα· τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος. Οὕτω τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως. οὕτω πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα
1.Cor.9.26. δέρων, Καί, Ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ· ἀλλ' ἑαυ-
Phil.3.10. τὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβών· διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ, πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός· καί, Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ. Θαυμαστὰ μὲν γὰρ ἄγαν καὶ ταῦτα. Πῶς γὰρ οὔ; ἔν τε τοῖς ἄλλοις καὶ τῆς εἰς ἄκρον συνδρομῆς φαιδρότητός τε καὶ καθαρότητος. ἀλλ' οἷος ἐν τῷ γνωμολογεῖν.* καὶ εὐσταθῶς ἀποφαίνεσθαι ἐλέγχειν ἔνθα δεῖ καὶ ὡς δεῖ ἐπιτιμᾶν διαμαρτύρεσθαι; Ὧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. Φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί· καί, Τοῦτο δέ φημι, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύναται· οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ. Ἐτρέχετε καλῶς· τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι. καί, Μὴ πλανᾶσθε, θεὸς οὐ μυκτηρίζεται· καί, Ἴδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. καί, Μαρτύρομαι παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι· καί, Τολμᾷ τις πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων. Καὶ ἴσον ἐστὶ τὰ τοῦ μεγέθους συλλέγειν καὶ τὰς ἐκείνου συντάξεις εἰς ὁλόκληρον ἀνάγνωσιν, οὕτως αὐτῷ τὸ ἀξίωμα δι' ὅλων κέκραται τῶν λόγων. Ἀλλὰ τὸ ἦθος ὁποῖον; Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ. καί, Ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, καὶ ὃς

* ἐν τῷ κρίνειν.

nore apud homines habentur: nec quod neminem habet qui poſſit ipſum imitari in illuminandâ & illuſtrandâ oratione. *Certamen bonum certavi: curſum confeci: fidem ſervavi; de cætero, repoſita eſt mihi juſtitiæ corona.* &, *Ità curro, ut non in vanum: ità certo, ut non aerem flagellans. Qui in forma ſervi exiſtens non reputavit rapinam eſſe æqualem Deo, ſed exinanivit ſemetipſum, ſervi formam aſſumens. Quapropter Deus ipſum ſuperexaltavit, & dedit illi nomen ſuper omne nomen, ut in nomine Jeſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quod Dominus Jeſus Chriſtus eſt in gloria Dei patris.* &, *Converſatio noſtra in cælis eſt, unde & expectamus ſervatorem Dominum Jeſum Chriſtum, qui transformabit corpus humilitatis noſtræ, ut aſſimiletur corpori gloriæ ipſius.* Valdè ſunt hæc admiranda. (Quidni enim) cùm ob alia, tùm propter perſpicuitatem & puritatem ſummam concurrentem. Sed qualis fuit in ſententiis, talis videtur in ſententia ferenda, in convincendo, in reprehendendo, cùm oportet, & quomodo oportet, per declarationem & teſtificationem non fluctuantem. *In quo quis vincitur, ei ſervus ſubjicitur. Corrumpunt bonos mores colloquia prava.* &, *Hoc affirmo, quod caro & ſanguis, regnum Dei non poſsidebunt. neque enim corruptio hæreditabit incorruptionem. Currebatis benè, quis vos faſcinavit ut ne veritati obtemperaretis.* &, *Nolite errare, Deus non illuditur.* &, *En ego Paulus vobis denuntio quod ſi circumcidemini, Chriſtus vobis nihil proderit.* &, *Teſtificor omni homini circumciſo, quod debitor eſt toti legi ſervandæ.* &, *Andétne quis qui negotium cum alio habet de injuriis apud exteros judicium ſubire? & non coram ſanctis.* Certè idem eſt magnitudines omnes in unum colligere, & ejus ſermonum compoſitiones per omnia relegere: adeo ubique dignitas & majeſtas per ſingulas dictiones permiſcetur. At mores ejus quales? *Chriſtus in mundum venit, Peccatores ſalvos facere, quorum Ego primus ſum.* & *Ego minimus ſum Apoſtolorum, qui nec dignus*

ſum

ſum vocari Apoſtolus. & , *Deſidero te videre, memor tuarum lachrymarum, ut gaudium percipiam; recordationem habens fidei quæ in te eſt , ſine hypocriſi , quæ primum habitavit in avia tua Loide, & matre tua Eunice. Utinam exſcinderentur, qui vos conturbant. Sine nobis regnaſtis, & utinam regnetis*, & ſexcenta talia. Nunquid ergò in aliquo inferior eſt iis qui totam ſuam vitam in iſtis impenderunt: qui , nec nominum tenus, quod ego reor, aliquid in iis curæ poſuit, ſed cum volubilem è re nata linguam haberet, Rhetoricam, Ethicam, & perſpicuam ſpeciem ità cum grandiloquentia exercuit conjunctam. At celeritate deſtituitur: Imò quis cum illo comparandus in miſcenda granditate. *Deus eſt qui juſtificat, quis ille qui condemnat? Chriſtus qui mortuus eſt, potiùs qui ſurrexit. Omnia mihi licent, non conducunt omnia. Omnia mihi licent, at non omnia ædificant. Quæ eſt ergò Judæi ſuperioritas? aut quæ utilitas circumciſionis? multa, per omnem modum. Inprimis, quòd concredebantur ipſis Oracula Dei. Quid autem ſi increduli fuerint, num eorum incredulitas Dei fidelitatem evacuabit. Abſit. Conviciati autem benedicimus ; perſecuti , ſuſtinemus ; blaſphemati , admonemus.* Quid autem mare magnum guttis metiri velit quis. Idem eſt enim mare guttulis ſubjicere, & velle verbis exprimere ſapientiam Pauli, qui nec , ornatum licet penitus non haberet inſuper, in totum non omiſit, ſed fucis delibutum, in quibus non nemo gloriabitur, naturali verò decore imbutum, quod vix quiſpiam ſperaſſet, ità provexit in admirationem, ut canonem & formam veræ pulchritudinis intuentibus exhibeat, longè ſemotum à ſophiſtica a & ſtudioſè quæſita floriditate. Sed nihil hoc tam probat quam ipſummet audite. *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt? quomodo credent in eum, de quo non audierunt? quomodo audient ſine præcone? quomodo prædicabunt , niſi mittantur ? ut ſcriptum eſt, Quàm pulchri pedes evangelizantium pacem? evangelizantium*

οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος. Ἐπιποθῶ σε ἰδεῖν μεμνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ, ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι, καὶ τῇ μητρί σου Εὐνίκῃ. Ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς. καὶ, Χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε, καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε· καὶ μυρία ἄλλα. Ἆρ᾽ οὖν ἐνδεῖ τινὸς τῶν περὶ ταῦτα τὸν βίον ὅλον κατατριψάντων ὁ μηδὲ μέχρι τῶν ὀνομάτων, οἶμαι, τῆς ἐπιμελείας αὐτῶν ἀνασχόμενος, ἀλλ᾽ αὐτοσχέδιον ἔχων τὴν γλῶτταν, ῥήτορα, ἀλλ᾽ ἅμα τὸ μὲν ἦθος αὐτῷ, καὶ τὸ σαφὲς διὰ τοῦ μεγέθους ὑπὸ διαπρεποῦς κεραννύμενον, τὸ τάχος δ᾽ ἐνδεῖ, καὶ τίς οὕτω πέφυκε συγκερᾶσαι καταξίωσαι γοργότητι. Θεὸς ὁ δικαιῶν, τίς ὁ κατακρίνων; Χριστὸς ὁ ἀποθανὼν μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθείς. Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ᾽ οὐ πάντα συμφέρει· πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ᾽ οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου, ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς; πολὺ κατὰ πάντα τρόπον. Πρῶτον μὲν γὰρ ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. Τί γὰρ εἰ ἠπίστησαν; μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει; Μὴ γένοιτο. Καί, τί οὖν προεχόμεθα; οὐ πάντως. καὶ πάλιν· Λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν· διωκόμενοι ἀνεχόμεθα· βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν· καὶ. Τί ἂν τις πελάγη θαλάσσης σταλαγμοῖς μετρεῖν ἐπιχειροίη· ἴσον γὰρ ἐκεῖνά τε σταλαγμῶν λογισμοῖς ὑποβάλλειν, καὶ τὴν Παύλου σοφίαν πειρᾶσθαι λόγῳ διεξελθεῖν· Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸ καλλωπίζον, καίτοιγε περιορῶν αὐτὸ εἰς τέλος παρέδραμεν, ἀλλὰ τῆς ἐπιβουλῆς μὲν χωρίσας, ἐν ᾗ ἄν τις καὶ ἐκαλλωπίσατο, τῷ ἐμφύτῳ δὲ περιβαλών, ὅπερ ἄν τις μόλις ἐλπίσειεν, οὕτω καὶ θαυμάσαι προήνεγκεν, ὡς αὐτὸ τοῦτο κανόνα καὶ τύπον κάλλους ἀληθοῦς τοῖς συνορῶσι προκεῖσθαι, πολλῷ τοῦ σεσοφισμένου καὶ κατ᾽ ἐπιτήδευσιν εἰς ὡραιότητα διαφέροντος. Ἀλλ᾽ οὐδὲν ἐπὶ οἷς αὐτοῦ ἀκούει. Πῶς οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεύσουσιν, οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσουσιν χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι· καθὼς γέγραπται, Ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην;

τὴν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά· πάλιν, Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ· εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης· εἴ τινα σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί, πληρώσατέ μου τὴν χαράν· Εἶπε, Ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται· ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμήν· ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα· ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει. Οὕτως ὁ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ μεγάλου Παύλου χαρακτὴρ ἀρετῆς ἁπάσης τῆς ἐν λόγῳ ταῖς ἰδέαις ἐμμορφούμενος, καὶ τοῖς κατ' ἀλλήλοις καὶ οἰκείοις ἐμποικιλλόμενος σχήμασιν, ἀρχετύπου καὶ παραδείγματος λόγον ἐπέχειν καὶ ζηλοῦσθαι ἄξιος, ἀλλὰ μὴ πρὸς ἕτερον μεμιμῆσθαι ἀναγεγράφθαι τοῖς γε σωφρονοῦσιν ἐπιδίκαιος. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ῥάδιον εὑρεῖν, ὃν ἀπεικονίσειεν· ἐπεὶ μηδὲ μελέτης καρπός, ἀλλ', ἐπινοίας ὑπερφυοῦς τὰ Παύλου ῥήματα· ὁ τῆς σοφίας πλοῦτος, ἡ τῆς ἀληθείας καθαρὰ καὶ διαυγής, καὶ ἡδονῆς σωτηρίου βρύουσα πηγή· τοῦτο τῆς ἄνωθεν φοβερᾶς ἀστραπῆς, βραχεῖά τις λαμπηδών, τῶν ἀποστολικῶν χειλέων ἀποπάλλουσα. τοῦτο τῆς ἐν ἀσθενείᾳ πληρουμένης θείας δυνάμεως ἀπορροή τις μετρία, κόσμον ὅλον ἀρδεύουσα· τοῦτο τὸ ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν ἐνεργουμένης χάριτος· ὢ φρικτῶν καὶ παραδόξων μυστηρίων μαρτύριον ἀπαράγραπτον, ἐξ ἰδιωτικῆς γλώττης στάζουσα σοφία, ἐξ ἀμελετήτου στόματος κανὼν εὐγλωττίας, ἐξ ἀμαθῶν χειλέων τέχνη ῥητορείας· Σὺ δὲ τί λέγεις; ἔτι σε λογισμὸς διστάζων τὸν ἐν λόγῳ Παύλου σοφίας, ἢ διαπόρησις ἐνοχλεῖ; μᾶλλον δὲ ἄρ' ἔτι σοι μακρολογηθήσεται εἰς σχήματα τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ σχηματίσειεν, ἢ μακρὰ ἂν σαυτοῦ τὸ πρότερον καταγνοίης, ὅτι σε τοσούτων χαρίτων δωρεὰ διελάνθανε· Τί δ' ἂν εἴποις ἐμβαθυνόμενος τῷ ἑτέρῳ μέρει τῆς ἐκείνου περὶ τοὺς λόγους δυνάμεως, οἷος ἐν τοῖς κεφαλαίοις τὴν τάξιν, τὴν σύνεσιν εἰσάγων οἰκονομούμενος, ὑποφέρων ἀνθυποφέρων, ὅσος τὴν ἐπιχειρημάτων τὴν εὕρεσιν· τὸ ἐν ταῖς ἐργασίαις γόνιμον· ὅπως συμπεῖσαι ἕτοιμος καὶ πολὺς παραβολαῖς, παραδείγμασιν· ἡλίκος τοῖς ἐνθυμήμασι· καὶ τὴν ἄλλην τούτοις ἅπασαν συγγενῆ δύναμιν, ἃ σοι παρέχοι περιελθεῖν, κἂν μηδενὶ θελήσαις ἑτέρῳ κατὰ μελέτην παρέχειν, εἰς, ὡς ἀληθῶς, ὀξὺν ἔρωτα

bonum. Iterum, *Si quæ ergò in Chriſto conſolatio: ſi amoris ſolamen: ſi viſcera & miſerationes, adimplete meum gaudium,* &. *Afflictio patientiam operatur, patientia probationem, probatio ſpem: ſpes autem non pudefacit.* Atque ità character Epiſtolarum Pauli illius magni omnimodâ dictionis virtute confirmatus, congruis atque propriis figuris variegatus, archetypi & exemplaris rationem ſubire, atque imitatione exprimi dignus eſt, non autem refigi aut reſcribi ad alıorũ imitationem à prudentibus debet. Neq; enim erit in promptu invenire ad quem alium ſit effigiandus. Sunt enim Pauli verba, non meditationis fructus, ſed inſpirationes, & excellentiores cogitationes: divitię ſapientię, fons virtutem ſalutiferã ebulliens, brevis quædã coruſcatio, è labiis Apoſtolicis exiliens, terribilis è cœlo fulgurationis, effluxus quidam commenſuratus Divinæ illius potentiæ per infirmitatem perfectæ quâ totus mundus irrigatur. Gratia eſt hæc operans in teſtaceis vaſis, venerandorum & paradoxorum myſteriorum teſtimonium indelebile. Sapientia diſtillans è lingua idiotica, regula dirigens eloquentiam ex ore immeditato r ex illiteratis labiis Ars Rhetorica. Quid tu ad iſta? An te adhuc ratiocinatio dubia, & ambigua opinio, de Pauli ſapientia turbat? Potiùs tibi imputabitur parſimonia in figuras ejus epiſtolas ſi confinxeris, vel plurimùm tu teipſum accuſabis, quòd antehac te tantarum gratiarum munera latuerunt. Quid porrò diceres ſi profundiùs deſcendas in alteram partem facultatis ejus in dicendo: Qualis cernitur in pleriſque capitibus ſummis diſponendis, quoad ordinem, prudentiam: dum inducit, diſponit per hypopheras anthypopheras: quibus in inveniendo Epichremaſi: quàm copioſus in operando: quàm promptus ad perſuadendum, quàm frequens in parabolis & ſimilitudinibus: quantus in Enthymemaſin, & iſtis virtutibus congeneribus quas ſtudioſè complecti poteris, licet nulli aliàs meditanda velis præſtare, ad amorem verè celerem,

&

& oblectamentum delectabile concilliandum: Accedat ad iſta hujus hominis de Idolothytis commentatio: & ubi id agit ut deprimat faſtum illorum & inflationem, qui de loquela linguarum ingenres ſumpſerant ſpiritus: & quòd lex debitor erat quæ concedere & locum dare gratiæ deberet. Sed abundè de iſtis dictum eſt: eóque magìs quòd literarum commercio inſinuantur: ſi aliquando in ſimul convenerimus, conveniemus autem, id Domino mihi ſuggerente tum diffuſiùs, quàm in præſenti de iſtis apud te diſſeram.

Epiſt. 166.

Eidem.

QUandoquidem agnoſcis te non modò victum, libenter, ſed inſuper ſic vinci, inter feſtivitatis commoda reputes, quid eſt quod ulteriùs adhuc deſideres exempla ſcripturarum, in prioribus literis meis allatarum figurarum, cui tuo deſiderio, celeriter cupis ſatisfieri: quod & æquum eſſe ſentio, ſapit enim invidiam illi veritatem non repræſentare, quia veritate victus, quod verum eſt, quærit. Quocirca, quatuor illorum modorum exempla adhuc adjungo, ità ut haud difficulter diſtingui & diſcerni poſſint ex iſtis, illa quæ reliqua ſunt, tum ut nè tuam prudentiam contumeliâ afficere videam, nec pro epiſtola integrum tibi librum exarem. Veluti enim ineptè quæque levia proſequi, adhæret ferè ille quod obſcuritate involvitur, ità quod in aperto poſitum eſt, ſi non cum brevitate exhibeatur in opprobrium tendit, vel doctoris, vel diſcentis. Ut inſtemus; *Abraham Patrem noſtrum, quid dicemus, inventum fuiſſe juxta carnem.* Patet quod figuratè per Hyperbaton dicitur. Illud enim κατὰ σάρκα, *ſecundùm carnem,* præcedere debuit πατέρα ἡμῶν, *patrem noſtrum;* ſuum ergò locum ſupergreſſa dictio, conjungitur cum *inveniſſe.* Tale & illud, *Videte Iſrael ſecundùm carnem,* pro *Videte Iſrael qui eſt ſecundùm carnem:* &, *Servi, obedite Dominis ſecundùm carnem,* pro, *ſecundùm carnem Dominis.* Accedat ad iſta & illud, *Poteſtis cùm legeritis, cognoſcere prudentiam meam in myſterio*

καὶ θαῦμα γλυκὺ, ἥτε περὶ τῶν εἰδωλοθύτων τοῦ ἀνδρὸς εἰς ταῦτα μεταχείρησις, καὶ ὡς ὁ καθαίρει ἐπιχειρεῖ τὴν μεγαλοφρονούντων, ἐφ' ᾧ γλώσσαις ἐλάλει τὸ φύσημα, καὶ ὅτι καὶ ὡς ὁ νόμος ὀφειλέτης ἦν παραχωρῆσαι τῇ χάριτι. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἱκανὰ καὶ ταῦτα κατὰ γράμματος ὁμιλίαν. Εἰ δέ ποτε συνεσόμεθα· συνεσόμεθα δὲ Θεοῦ διδόντος μοι τοῦτο μήνυμα προαγορεύει· τότε πλατύτερον ἢ νῦν περὶ τούτων σοὶ διαλεξόμεθα.

Ἐπισ. ρξς'.

Τῷ αὐτῷ.

ΕΠειδὴ τὸ οὐ μόνον χαίρειν ἀνθοπολογεῖς τὴν ἧτταν ἀλλὰ καὶ εἰς ἑορτὴν αὐτὴν ὠφελείας ἀναφέρεις· ὅμως δὲ ἐπιζητεῖς ἔτι παραδείγματα τῶν ἐν τῷ πρώτῳ γράμματι εἰρημένων τρόπων, καὶ ταύτην σοι τὴν ἐξαίτησιν πέρας λαβεῖν ἐν βραδυνῷ, δίκαιον νομίζω· ἀνδρὶ γὰρ ἀληθείας ἢ παιδείας, φθονερὸν μὴ παρέχειν μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν ἐπιζητοῦντι. Καθ' ἕκαστον τοιγαροῦν ἐκείνων σοι τῶν τεσσάρων τρόπων ὀλίγα τινὰ παραθέντες τῶν παραδειγμάτων, ἀπὸ ῥᾳδίας ἔσται τῶν λοιπῶν ἐκ τούτων τὴν θεωρίαν καὶ διάκρισιν, ἵνα μὴ καὶ τὴν σὴν ἐξυβρίζειν δόξωμεν σύνεσιν, καὶ βίβλον ὅλην ἀντ' ἐπιστολῆς γράφειν, παραλείψωμεν. Ὥσπερ γὰρ τὸ λεπτολογεῖν τῷ δυσθεωρήτῳ προσαρμόζεται, οὕτω τὸ σαφὲς ἂν μὴ διὰ τῆς συντόμου προΐοι, τοῦ μανθάνοντος ἢ τοῦ διδάσκοντός γε πάντως εἰς κατηγορίαν περιίσταται. Αὐτίκα τοίνυν τό. Τί οὖν ἐροῦμεν, Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν εὑρηκέναι κατὰ σάρκα· φανερὸν ὡς καθ' ὑπερβατὸν ἐσχημάτισται· τὸ γὰρ κατὰ σάρκα, δέον πρὸ τοῦ πατέρα κεῖσθαι, διὰ ὑπερβιβασμὸς τὴν οἰκείαν χώραν, μετὰ τὸ εὑρηκέναι, συντέτακται. Τοιοῦτον καὶ τὸ Βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα. ἀντὶ γὰρ τοῦ, Βλέπετε τὸν κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ εἴρηται. Καὶ τοῦτο, οἱ Δοῦλοι δὲ ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα, ἀντὶ τοῦ, τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις. Ἀποδέδοται τούτοις καὶ τό. Πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύν-

συνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ, συνδιαποικίλλεται. Τὸ γὰρ ἁπλοῦν, πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ συνεσίν μου. ἢ εἰ βούλει. Πρὸς ὃ δύνασθε νοῆσαι τὴν συνεσίν μου τὴν ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ. Δύναται γὰρ τοῦτό τε καὶ ἕνια τῶν προειρημένων δι' ἑκατέρου τρόπου εἰς τὸ ὀρθόν τε καὶ συνειθισμένον τῆς φράσεως ἐπανάγεσθαι. Λέγω γε ἤτοι διὰ τοῦ καθ' ὑπερβατον, ἢ διά γε τοῦ κοινοποιοῦντος ἐλλειπτικοῦ τὸ προειρημένον τοῖς ἑπομένοις, ὥσπερ καὶ νῦν, τὸ κατ' αἰτιατικὴν ἐκπεφωνημένον ἑνικὸν ἄρθρον ἀπὸ κοινοῦ παραληφθὲν ὁλόκληρον τὸ ῥητὸν ἀπειργάσατο. Τοιοῦτον καὶ τό, Διὸ αἰτοῦμαι μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν· ἢ γὰρ ταῖς ὑπὲρ ὑμῶν ὀφείλει προσκεῖσθαι, δι' οὗ γνώριμον τὸ ἀπὸ κοινοῦ, ἢ ἐν ταῖς ὑπὲρ ὑμῶν θλίψεσί μου ὅπερ ἐνδείκνυσι τὸ ὑπερβατον· καθ' ὁπότερον γὰρ τῶν δύο τούτων παραληφθέν, ἀπηρτισμένην τὸ ῥητὸν ἀναδέχεται τὴν ἑρμηνείαν. Πάλιν, διὰ τοῦτο ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ, οὐ παύομαι εὐχαριστῶν. ὅμοιον γὰρ καὶ τοῦτο τοῖς εἰρημένοις· ἢ γὰρ τὴν ἐν τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ καθ' ὑμᾶς πίστιν· ἢ τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν τὴν ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ ἀναγινώσκοντες κεκοινοποιημένην καὶ οὐδὲν ἔχουσαν παραπεποιημένον τὴν φράσιν εὑρίσκομεν· καὶ τό, Εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτον σημειοῦσθε· τὸ γὰρ ἐντελές, εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἡμῶν λόγῳ τοῦτον σημειοῦσθε· ἢ καὶ οὕτως. Εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν τῷ διὰ τῆς ἐπιστολῆς, τοῦτον σημειοῦσθε. Καὶ δῆλον, ὅτι τὸ μὲν πρότερον ἀπὸ τοῦ καθ' ὑπερβατον ἐπανάγεται· τὸ δὲ ὕστερον ῥηθέν, ἀπὸ τοῦ κατ' ἔλλειψιν κοινοποιοῦντος τοῖς ἐφεξῆς τὰ προειρημένα ἀπαρτίζεται. Καί, Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν· ἀντὶ τοῦ. Τοῖς ἐν τῷ νῦν αἰῶνι πλουσίοις· ἤ, τοῖς πλουσίοις τοῖς ἐν τῷ νῦν αἰῶνι. καί, Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασιν ὑπὲρ ὑμῶν· ἀντὶ τοῦ, ἐν τοῖς ὑπὲρ ὑμῶν παθήμασιν· ἢ ἐν τοῖς παθήμασι τοῖς ὑπὲρ ὑμῶν. Ἔτι δὲ Τὴν δέησιν ποιούμενος ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ

* περιπολήσιον.

ſecundùm Chriſtum: ubi elegantia variatur: ſimpliciter enim ſic eſt, *Ad quod poteſtis legentes intelligere in myſterio Chriſti prudentiam meam:* aut ſi vultis, Πρὸς ὃ δύνασθε νοῆσαι τὴν συνεσίν μου, τὴν ἐν τῷ μυστηρίῳ Χριστοῦ. Poteſt hoc effatum, ut & alia etiam jam dicta per utrumque modum ad recti intelligentiam, & phraſis uſum reduci. Intelligo autem per hyperbaton, aut per elleipſin quandam novam, præcedentia ſequentibus copulantē, utì nunc articulus ſingularis numeri, qui in accuſativo effertur, ἀπὸ τοῦ κοινοῦ conſummatam periodum reddat. Tale & illud, Διὸ αἰτοῦμαι μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσι μου· quod hyperbaton habet: vel enim conjungi debet cum ταῖς ὑπὲρ ὑμῶν, per quod cognoſcitur quòd eſt ἀπὸ κοινοῦ, aut, ἐν ταῖς ὑπὲρ ὑμῶν θλίψεσι μου. Quovis modo accipitur, ſententia peferctam admittit interpretationē. Iterum, διὰ τοῦτο ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ, οὐ παύομαι εὐχαριστῶν. Similis hic locus antè allatis, vel enim poteſt eſſe, τὴν ἐν τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ καθ' ὑμᾶς πίστιν, aut, τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν τὴν ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ. Ità legentes nihil innovatum, nihil perverſum in loquendi modo inveniemus. Simile eſt & hoc, Εἰ δέ τις οὐκ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτον σημειοῦσθε. Abſoluta oratio, ità ſe habet; Εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἡμῶν λόγῳ τοῦτον σημειοῦσθε· aut hoc modo, Εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτον σημειοῦσθε. Patet, quod iſtorum modorum prior, per hyperbaton reducitur: poſterius dictum liquet per ellipſin à ſuperioribus intelligendam abſolvi: &, Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, pro τοῖς ἐν τῷ νῦν αἰῶνι πλουσίοις· &, Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασιν ὑπὲρ ὑμῶν pro, ἐν τοῖς ὑπὲρ ὑμῶν παθήμασιν· aut, ἐν τοῖς παθήμασι τοῖς ὑπὲρ ὑμῶν. Adhuc, Τὴν δέησιν ποιούμενοι, ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν τῇ εἰς τὸ εὐαγγέλιον.

Sin-

Singula enim antedicta, per utrumque modum dicendi, regreſſum in id quod eſt τὸ κοινὸν recipiant: per hyperbaton autem ſimpliciter, id quod per hypertheſin dictum eſt, contexitur. Illud, Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν κυρίῳ· ubi illud, ἐν κυρίῳ, annexum eſt illi, ἀσπάζομαι ὑμᾶς, juxta uſum. ſequentem dicendi ad finem repetitur. & illud, Ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ· ſimili figurâ effertur. Nam vox πονηροῦ locum ſupplere debet ejus quod ſequitur ἐνεστῶτος, & poſtremum locum abſolvit. Iterum, Τούτου χάριν, ὁ δέσμιος ἐγὼ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν· quaſi diceret, Τούτου χάριν, ὁ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν δέσμιος Χριστοῦ.. Captivi enim Jeſu Chriſti plures fuerant martyres, ſed non pro Gentibus in carcerem conjecti. Non enim ideò vinciebantur & occidebantur, quòd Gentes adducerent ad Chriſtum, ſed quòd ipſi fidem in Chriſtum nolebant abnegare. Paulus vinctus Jeſu Chriſti, haud aliter fuit, quàm propter Gentes; nempe quòd illis Jeſum Chriſtum, & non hunc aut illum annunciabat, nullum particularem hominem, ſed integras nationes ad Chriſtum converteret. Eapropter captivus tenebatur. Sed de ſenſu loci interiori, & verborum ſignificatione, alibi ſum dicturus. Ad eundem tropologiæ modum ſpectat, Οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας μὴ καταφρονείτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν ὅτι πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπητοί, οἱ τῆς εὐεργασίας ἀντιλαμβανόμενοι ἢ μετέχοντες. Patet autem quòd εὐεργασίας ἀντιλαμβανόμενοι per hyperbaton dicitur; proprium verò locum ſi diſponatur rectè ſic ſupplebit, ἀλλὰ μᾶλλον οἱ τῆς εὐεργασίας ἀντιλαμβανόμενοι, δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπητοί· nempe quòd ipſorum heri tales ſint. Ad eundẽ modum & hoc refertur, ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστόν, εἴγε αὐτὸν ἠκούσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε καθὼς ἔστιν ἡ ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ, ἀποθέ-

εὐαγγέλιον· τουτέστιν ἐπὶ τῇ εἰς τὸ εὐαγγέλιον κοινωνίᾳ ὑμῶν· ἢ καὶ οὕτως· ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν τῇ εἰς τὸ εὐαγγέλιον· ἕκαστον γὰρ τῶν εἰρημένων ἀφ' ἑκατέρου τρόπου τὴν εἰς τὸ κοινὸν ἐπάνοδον ἀπολαμβάνει· κατὰ ὑπερβατὸν δὲ καθαρῶς, ὃ κατὰ ὑπέρθεσιν λέγεται, διαπλέκεται. τό, Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν κυρίῳ· τὸ γάρ, ἐν κυρίῳ, συναπτόμενον * τό, ἀσπάζομαι ὑμᾶς, κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου λεχθῆναι, πρὸς τῷ τέλει νῦν ἀποδέδοται. καὶ τό, * ἴσ. πῶ.
Ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ, παραπλήσιον ἔχει τὸν σχηματισμόν· τὸ γάρ, πονηροῦ, τὴν ἐφεξῆς τοῦ ἐνεστῶτος χώραν ἐπέχειν ὀφεῖλον, τὴν ἐσχάτην ἀνεπλήρωσεν. Καὶ πάλιν, Τούτου χάριν ὁ δέσμιος τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν, εἶον, τούτου χάριν ὁ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν δέσμιος τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ. Δέσμιοι μὲν γὰρ γεγόνασι τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ πολλοὶ τῶν μαρτύρων· ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν. Οὐ γὰρ ὅτι τὰ ἔθνη προσῆγον τῷ Χριστῷ διὰ τοῦτο ἐδέδεντο καὶ ἐσφάττοντο, ἀλλ' ὅτι αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς τὴν εἰς Χριστὸν οὐκ ἠθέτουν πίστιν. Οὐδὲ Παῦλος δέσμιος μὲν ἦν τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν· Ὅτι γὰρ ἐκήρυττεν αὐτοῖς τὸν Χριστὸν καὶ ὅτι οὐχὶ τὸν δεῖνα ἢ τὸν δεῖνα ἀλλὰ καὶ δήμους ὅλους μετεποίει πρὸς Χριστόν· διὰ τοῦτο τὸ πλέον ἐδέδετο. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς ἐν τῇ διανοίᾳ θεωρίας καὶ τῆς τῶν λέξεων ἀναπτύξεως ἐν ἄλλοις· τῆς αὐτῆς μέντοι τροπολογίας ἔχεται καὶ τό. Οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας μὴ καταφρονείτωσαν ὅτι ἀδελφοί εἰσιν· ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν ὅτι πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπητοὶ οἱ τῆς εὐεργασίας ἀντιλαμβανόμενοι ἤτοι μετέχοντες· τὸ γάρ, οἱ τῆς εὐεργασίας ἀντιλαμβανόμενοι· φανερὸν ὡς ὑπερτέθειται· ἀναπληρώσει δὲ τὴν οἰκείαν χώραν οὕτω πως διασαφεῖν· ἀλλὰ μᾶλλον οἱ τῆς εὐεργασίας ἀντιλαμβανόμενοι δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπητοί οἱ δεσπόται δηλονότι. Εἰς τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἀναφέρεται καὶ τό, Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστὸν εἴγε αὐτὸν ἠκούσατε καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε καθὼς ἔστιν ἡ ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ.

ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον. Εἰ μὴ γὰρ ὑποθέντες εἴπομεν, ἀποθέσθαι ὑμᾶς τὸν κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν παλαιὸν ἄνθρωπον· ἢ εἰ βούλει, ἀποθέσθαι ὑμᾶς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν εἰς ἀδιεξόδευτον ἂν περιενεχθέντες ᾔειμεν. Καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ, Ἵνα δῷ κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος, καὶ βάθος, καὶ ὕψος. Ἐν τούτῳ τοιγαροῦν τῷ χωρίῳ, εἴ τις τό, ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι τῇ ὑπερτεθείσῃ λέξει μὴ ὑποτάξας οὕτω τὴν σύμφρασιν εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἔχον ἐπαναστρέψει, βαρβαρίζουσαν τὴν ἀπόληψιν τῷ θείῳ Παύλῳ περιάψει· τὸ μέν τοι * διηρθρωμένον εἴη ἂν τοιοῦτον. Ἵνα ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι καὶ ἑξῆς. Καὶ ὅρα ὅπως ἐμπρέπεσθαι μὲν τοῖς μὴ προορῶσι τὸ ἀνακεχρημένον καὶ σοφὸν τῶν ῥημάτων ἔδοξε τὸ ῥητὸν βάρβαρον· ἀναπτυχθείσης δὲ τῆς τροπῆς, συναναφαίνεται καὶ τὸ ἐμμέθοδον. Τὸ αὐτὸ δὲ εἶδος καθορᾶται καὶ ἔνθα φησί, Τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσι ζωὴν αἰώνιον· ὑπερβέβηκε γὰρ καὶ ἐνταῦθα τό, ζητοῦσι ζωὴν αἰώνιον· καὶ ἐπὶ τὸ κατὰ πόδα τῆς ἑρμηνείας· τοῖς καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ ζητοῦσι ζωὴν αἰώνιον, δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ἀποδώσει. Καὶ σκόπει μοι πάλιν ὅπως συναναφαίνεται τῷ ὑπερβατῷ ἡ τοῦ ἀπὸ κοινοῦ μεταχείρισις, τὸ γὰρ ἀποδώσει, ὅπισθεν ῥηθὲν καὶ ἐνταῦθα συνεφέλκεται. Τὰ μέν τοι γε τοῦ προκειμένου ῥητοῦ ἐφεξῆς ἔχουσι, μετὰ καὶ αὐτὰ τὸ ἀπὸ κοινοῦ ἔχουσι δι' εἰς τὸ καλούμενον ζεῦγμα ἀπομεριζόμενόν τε καὶ εἰδοποιούμενον. Τὸ γάρ, Πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ θλῖψις καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἕλληνος, οὐκ ἂν ἀπηρτισμένον εἴη εἰ μὴ ἑλκυσθείη πάλιν τό, ἀποδώσει, σχηματισθὲν εἰς τὸ ἀποδοθήσεται. Ὅπερ ἐξακούειν δεήσει καὶ ἐπὶ τοῦ. Δόξα δὲ καὶ τιμὴ

* Ισ. διηρθρωμένον.

θαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον· aut ſi velis, ἀποθέσθαι ὑμᾶς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφήν. In illo, de quo non cogitabamus circumagimur: ita & in iſtis, Ἵνα δῷ, κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι, ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις τί τὸ πλάτος, καὶ μῆκος, καὶ βάθος, καὶ ὕψος. Ubi, ſi quis illud, Ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι, dictioni tranſpoſitæ non ſubjiciat, is connexionem loci in id quod naturæ poſtulat, convertens, barbarum ſenſum divino Paulo affinget: ſententia ritè & articulatè prolata, hæc eſt, Ἵνα ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι, &c. Videſis autem qualiter iis qui ab arte non prævident id quod reſultabit, & quàm prudenter verba ſint diſpoſita, barbarè ſonare videbitur dictum, ut figura ubi comparuit, unà patebit & illuſtris ordo. Eadem forma cernitur & ubi iſta ait, Τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν καὶ τιμὴν, καὶ ἀφθαρσίαν ἀποδώσει. Attende autem quemadmodum unà cum hyperbato ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, repetitio eſt: Nam ἀποδώσει in fine adjectum & hic aſſumitur. Quæ ergò in præſenti ſententia ſequuntur, habentur; & illa quæ ἀπὸ κοινοῦ intelliguntur: habent autem & in eo quòd Zeugma appellatur abſtractum & ſpecificatum. Illud enim Πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, θυμὸς καὶ ὀργὴ, καὶ θλῖψις, καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου, τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἕλληνος· non eſſet perfecta ſententia, niſi iterum attrahatur, ἀποδώσει formata per ἀποδοθήσεται, quod omnino ſubintelligi debet in iis, δόξα δὲ, καὶ τι-

μὴ

μὴ, ὃ εἰργάσαντο πρὸς τὸν ἐργαζόμενον ἀγαθὸν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. Etiam & per converſionem ἀπὸ τοῦ κοινοῦ formatur: & iſtud, Εἴτε θλιβόμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως· nam denuò ſubintelligendum eſt θλιβόμεθα. ut & in iſtis; Εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας· nempe annectendum eſt παρακαλούμεθα. Item & illud, Εἴτε γὰρ ἐξέστημεν θεῷ, εἴτε σωφρονοῦμεν ὑμῖν· per eandem figuram formatur: nam abſolutè ità eſt, Εἴτε γὰρ ἐξέστημεν, θεῷ ἐξέστημεν· εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν σωφρονοῦμεν. Ità redundant omnino in hoc loco; Δοξάζοντες θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν, εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. Quæ niſi quis indultæ ſententiæ ſeriatim deductâ prolatione in ordinem redigat, interpretatio loci omnino ſine ſenſu deſtituetur. Cujus cauſa non eſt Scripturæ attribuenda, ſed ignorantibus figuras, quibus ſcriptor utitur. Verborum conſummatus ordo hic eſt: Δοξάζοντές εἰσιν οἱ ἅγιοι τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν, τῇ εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῇ ἁπλότητι τῆς εἰς αὐτοὺς κοινωνίας, καὶ τῇ εἰς πάντας. Iterum, Δοξάζοντες εἰσὶ Θεὸν, καὶ ἐπὶ τῇ ὑπὲρ ὑμῶν δεήσει αὐτῶν, ἐπιποθούντων ὑμᾶς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν εἰς ὑμᾶς χάριν τοῦ Θεοῦ. Vide qualiter hic locus συνέστραπται & ἐλλέλειπται, ac ſi placet περιβέβληται à foris haud multa deerant, ſed paucis vocibus per Elleipſin, & ἀπὸ κοινοῦ aſſumptis, & hyperbato juxta ſeriem in locum communem recepto, apertiſſima erit & perſpicua interpretatio. Per Elleipſin & hoc etiam enunciatur, Εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε καὶ ἀπὼν ἀκούσω· deeſt enim manifeſtè hoc εὐφρανθῶ,

περὶ ὃ ὁρίζει πᾶσι τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. Καὶ δὴ τῷ ἀπὸ κοινοῦ βοηθῷ διεσχηματίσθη, καὶ τό, Εἴτε θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως· δεῖ γὰρ πάλιν προσυπακουσθῆναι τὸ θλιβόμεθα· ὥσπερ καὶ ἐν τῷ εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας· ὀφείλει προσυπακουσθῆναι τὸ παρακαλούμεθα. Καὶ τό, Εἴτε γὰρ ἐξέστημεν θεῷ, εἴτε σωφρονοῦμεν ὑμῖν· εἰς τὸν αὐτὸν τύπον ἐσχημάτισται· τὸ γὰρ ἐντελές, Εἴτε γὰρ ἐξέστημεν, θεῷ ἐξέστημεν· εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν σωφρονοῦμεν. Μάλιστα δὲ πλεονάζει τὰ εἰρημένα ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ· Δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. Ἃ περ εἴ τις μὴ προσαποδιδοὺς τῷ ῥητῷ εἰς τὴν κατ' εἱρμὸν ἀπαγγελίαν καταρρυθμίζει τὸν λόγον, εἰς ἀδιανόητον ἂν περιστείη παντελῶς ἡ ὑφήγησις τοῦ προκειμένου. Καὶ τοῦτο αἴτιον οὐ τὸ γράμματος, τῶν δὲ μὴ συνιέντων τῶν ἐν τῷ γράμματι σχημάτων. Εἴη δ' ἂν ἡ τῶν ῥημάτων αὐτοτέλεια τοιαύτη. Δοξάζοντές εἰσιν οἱ ἅγιοι τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν τῇ εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπὶ τῇ ἁπλότητι τῆς εἰς αὐτοὺς κοινωνίας, καὶ τῇ εἰς πάντας πάλιν, δοξάζοντές εἰσι τὸν θεὸν καὶ ἐπὶ τῇ ὑπὲρ ὑμῶν δεήσει αὐτῶν τῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἐφ' ὑμῖν χάριν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅρα ὅπως συνέστραπται μὲν τὸ χωρίον καὶ ἐλλέλειπται, εἰ βούλει δὲ καὶ περιβέβληται· οὐ μὴν ἔξωθέν γε πολλῶν ἐδεῆθη, ἀλλὰ ῥήμασι βραχέσι κατά τε ἔλλειψιν καὶ ἀπὸ κοινοῦ παραλαμβανομένοις καὶ τοῦ ὑπερβάτου τὸν κατ' εἱρμὸν ἀπολαμβάνοντος τόπον εἰς τὸ κοινὸν καὶ σαφέστατον τῆς ἑρμηνείας διαμορφωθεὶς ἐπανέδραμεν ὁ λόγος. Κατ' ἔλλειψιν δὲ διαπέφρασται καὶ τό, Εἴτε ἐλθὼν

καὶ ἰδὼν ὑμᾶς εἴτε καὶ ἀπὼν ἀκούσω. Ἐλλείπει γὰρ ἐπιφανῶς τό, εὐφρανθῶ, ἢ ἕτερόν τι τοιοῦ-

τον

τον. Ὀυ μὴν οὐδὲ τό, Ὥσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ κυρίῳ, οὕτως αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντὶ ἀσχηματίστως προσήκει· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐνδεῖ, τοῦτο δὲ τῷ κατ᾽ ἐπίζευξιν ἀπὸ κοινοῦ λεγομένῳ ὑποβέβληται· ἀπαγγελθείη δ᾽ ἂν οὕτω γε χωρὶς τροπικῆς ἐπιτεχνήσεως. Ὥσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Κυρίῳ, οὕτως αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντὶ πράγματι ὑποτασσέσθωσαν, ἢ ὀφείλουσιν ὑποτάσσεσθαι. Ὀυκ ἀπῴκισε δὲ τοῖς εἰρημένοις οὐδὲ τό, Ἀδελφοὶ ἐγὼ ἐμαυτὸν οὐ λογίζομαι κατειληφέναι, ἓν δέ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκόπον διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως.

aut quid ſimile. Sed & iſtud, Ὥσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ κυρίῳ, οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντὶ effertur ἀσχηματίστως. Sed eſt quod deficit, eſt quod per ἐπίζευξιν ἀπὸ κοινοῦ ſubjicitur prolato, ſine omni tropo & figura ad hunc modum proferendũ eſt: Ὥσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ κυρίῳ, οὕτως αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντὶ πράγματι ὑποτασσέσθωσαν, aut ὀφείλουσιν ὑποτάσσεσθαι· à dictis non abhorret & iſtud, Ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὐ λογίζομαι κατειληφέναι, ἓν δέ, τὰ ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκόπον διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως.

Ποῖον γὰρ ἂν παρίσταίη νόημα διὰ τοῦ, Ἓν δέ· εἰ μήτε ἀπὸ κοινοῦ παραληφθείη τὸ λογίζομαι κατειληφέναι· μήτε * εἴ τι ἄλλως παρείθη συνδιαληφθείη ἡ ἀναπλήρωσις· ἐκείνων δὲ κατὰ νόμους τῆς ζητουμένης τεχνολογίας συμπαραληφθέντων, τοιοῦτος ἂν εἴη καὶ ὁ νοῦς καὶ τὸ ἀκόλουθον τῆς συντάξεως· Ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὐ λογίζομαι κατειληφέναι· ἓν δὲ λογίζομαι κατειληφέναι ὅτι τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκόπον διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως· ὡσεὶ ἔλεγεν· τοῦτό ἐστιν, ὃ λογίζομαι κατειληφέναι τὸ μήπω μηδέν τι κατειληφέναι δεῖν δὲ ζητεῖν, ἀεὶ καταλαβεῖν, καὶ μὴ ἐρραθυμεῖν τοῖς κατορθωθεῖσιν, ὁ γὰρ τοῦτο κατειληφὼς οὐδὲ ἔστιν ἀληθῶς ὁ κατὰ σκόπον διώκων ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως. Ἀλλ᾽ ἡ μὲν τῶν νοημάτων παράστασις εἰ καὶ συγχεῖ ὅμως οὐκ ἰσχυριζούσης δεῖται ὑποθέσεως· νῦν δὲ πρὸς ἔνδειξιν εἴρηται μόνον τῆς τροπικῆς ἀναπτύξεως. Σαφεστάτην δ᾽ ἂν ἐμφανεῖ τὴν ἔλλειψιν καὶ μακροῦ δεῖν εἰς περίοδον ἀποτεινομένην· ὅπερ ἐμοὶ μᾶλλον ἔδοξεν αὐτοτελῶς ὑποῖσαι πρότερον· οὕτω τὸ κατεσχηματισμένον παραθεῖναι· οἷον, Εἴτε ὑπὲρ Τίτου χρὴ λέγειν, κοινωνὸς ἐστὶν ἐμός, καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός· εἴτε ὑπὲρ τῶν συναποσταλέντων αὐτῷ λοιπῶν δύο ἀδελφοὶ ἡμῶν εἰσὶ κἀκεῖνοι ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν δόξα Χριστοῦ. Τοῦτο μὲν ἀπὸ τοῦ τροπικοῦ λόγου εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανήνεκται· τὸ δὲ τροπικὸν δῆλον ὡς ταύτην ἔχει τὴν γραφήν. Εἴτε ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός, εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν δόξα Χριστοῦ. Καὶ οἶδα ὅτι οὐκ ἂν σοι δόξῃ παράδοξον εἶναι τὸ τοιοῦτον τῆς ἐλλείψεως [illegible] πολλὰ γὰρ τοιαῦτα καὶ παρ᾽ Ὁμήρῳ, καὶ Ἀντιμάχῳ, καὶ Ἀριστοφάνει, Θουκυδίδῃ τε καὶ Πλάτωνι, καὶ Δημοσθένει, καὶ σχεδόν τι τοῖς ἄλλοις ποιηταῖς τε καὶ λογογράφοις· εἰ καί τινες, ὧν καὶ Καλλίμαχος, ὁ Λίβυς, τά τε ἄλλα πολλῶν ἡττώμενοι, καὶ οὐκ εἰς κόρον μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκτοπωτάτην τομὴν τοῦ συνήθους καὶ παρατροπὴν καὶ ἀφαίρεσιν τὸ τὸ τοιοῦτον εἶδος βιασάμενοι, οὐκ ἀναιτίως ὑπὸ τῶν ἐπιστήμην ἐχόντων κρίνειν τὰ τοιαῦτα (κριτικοὶ δὲ οὗτοι) ὑπὸ ἐπιτίμησιν ἔπεσον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τούτων· τὸ μέντοι, Ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ὑμῖν διάφορα, εἴτε προφητείαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, εἴτε διακονίαν ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει, ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότητι, ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι. Τοῦτο δὴ τοῦτο, τὸ ῥητὸν λαμπρὸν ἂν εἴη προειβεβλημένου λόγου παράδειγμα· ἔχει μὲν γὰρ εὐθὺς τῷ καθολικῷ ἐπιφερόμενα τὰ μερικά·

* πῶν.

τοῦτο

τοῦτο μὲν, τῷ χαρίσματι τὴν προφητείαν καὶ τὴν διακονίαν· τοῦτο δ᾽ αὖ πάλιν τῇ διακονίᾳ τὰ μερικώτερα ταύτης τὴν διδασκαλίαν τὴν παράκλησιν, καὶ εἶτα βούλει τῇ παρακλήσει τὴν μετάδοσιν τὴν προστασίαν τὴν ἐλεημοσύνην. Ὅτι γὰρ μεταδιδοὺς καὶ ὁ προϊστάμενος καὶ ὁ ἐλεῶν εἰς παραψυχήν τινα καὶ παράκλησιν καθίστανται· τοῖς δ᾽ αὐτοῖς εὐεργετουμένοις οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ καθ᾽ ἕτερον τρόπον περιβέβληται· τὴν αἰτίαν γάρ ἐστιν οἷς προσάπτει τῶν κεχαρισμένων οὐ περιβέβληται δὲ μόνον· ἀλλὰ καὶ τῷ τρόπῳ ποικίλλεται τῷ ἀπὸ κοινοῦ· καὶ διὰ προβάλλεται καὶ τὴν εἰδικῶς καλουμένην ἔλλειψιν· τὸ γὰρ ἔχοντες ἀπὸ κοινοῦ μὲν φέρεται κατὰ τοῦ· Εἴτε προφητείαν εἴτε διακονίαν εἰς τὸ καλούμενον διὰ ζεῦγμα διαχίζεται· ἐπὶ τοῦ εἴτε ὁ διδάσκων, εἴτε ὁ παρακαλῶν· καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς δὲ μέρεσι τοῦ λόγου. Καὶ γὰρ ἐν ἀρχῇ πληθυντικῶς ἐκπεφωνημένου τοῦ, ἔχοντες, ἑνικῶς ἐξακούομεν ἐπί τε τοῦ. Ὁ διδάσκων καὶ ὁ παρακαλῶν καὶ τῶν ἄλλων· πάλιν δὲ τὸ αὐτὸ χωρίον κρέμαται ὅλον, ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχον οὐδεμίαν, ἂν μή τι ῥῆμα προσεπινοηθῇ. Ἂν γὰρ μὴ ἐπινοήσωμεν τὸ, μενέτωμεν ἔν τε τῇ διακονίᾳ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῇ παρακλήσει. Καὶ περί γε τούτων ἐν τῷ, εἴτε προφητείαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως μετὰ καὶ προσθήκης τοῦ, ἐν τῇ προφητείᾳ· μὴ συνάψωμεν δὲ πάλιν τῷ μεταδιδόντι καὶ προϊστάσθαι, καὶ ἐλεεῖν τοῖς ἐφεξῆς, ἀτελὲς ὅλον καὶ παράσημον πεποιηκότες ἂν εἴημεν τὸ χωρίον, ἀλλὰ τὸ μὲν ῥητὸν τοῦτο τρισὶν ἅμα διεσχηματίζετο τρόποις. Ἐφεξῆς δὲ πάλιν ὁ ἐλλειπτικὸς προκύπτει. Αὐτίκα γὰρ ἐν τῷ, Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος, τὸ, ἔστω, καὶ λοιπὸν ἐφεξῆς. Ἀρχὴν ἄλλην περίοδος δέχεται, ἤ, Ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρόν· ἥ τις διὰ μακροτέρου ποιουμένη τὴν ἀπόδοσιν, εἰς πνεῦμα μὲν ἀποτείνεται· οὐκ ἀπήλλακται δὲ οὐδὲ τοῦ περιβεβλῆσθαι. Τὸ γὰρ, ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρόν, εἰς τό· Εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς, εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε, τὸν ἀπαρτισμὸν λαμβάνει. Ἐπεὶ καὶ τῶν ἄλλων πασῶν ἀρετῶν· τέλος ἐστὶ καὶ οἱονεὶ συγκεφαλαίωσις τὸ μέχρι τῶν ἐχθρῶν καὶ μεμισηκότων τὴν ἀγαθότητα καὶ ἀγάπην παρατείνειν. Κατὰ γὰρ ταύτην τὴν πρᾶξιν καὶ ὁ σωτήριος καὶ ἀψευδὴς λόγος ἀφομοιοῦσθαι τοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπους πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς ἐπιστώσατο πατέρα. Ἀλλὰ γὰρ πολὺ πλῆθος ἐν τοῖς γράμμασι τοῦ θείου Παύλου τῶν τοιούτων ἔνεστι παραδειγμάτων· ἐξ ὧν ὀλίγα παρεθέμην· δι᾽ ἃς καὶ κατ᾽ ἀρχὰς ὑπολήψεις ἔφην αἷς τὰς αἰτίας ἀνατίθημι. Καὶ διότι μηδὲ περὶ τῶν λοιπῶν οἷς συνεχρήσατο διεξῆλθον τρόπων ὅλως τε περὶ τρόπου γενέσεως καὶ διαφορᾶς ποσότητός τε καὶ χρήσεως· ὅθεν τε ἡ τροπολογία ἔφυ, καὶ δι᾽ ἥν ποτε αἰτίαν ἡ Ἑλληνὶς ταύτην ἐκτήσατο γλῶσσα· οὐδὲ γὰρ οὐδ᾽ ἀξιώσαιμι· οὔτε σε διὰ τῆς μαθήσεως ὅλως τῆς περὶ ταῦτα τηλικοῦτον ὄντα ὑφ᾽ ἡμᾶς ἐν τῇ περὶ τούτων διδασκαλίᾳ φιλοτιμεῖσθαι.

Quæ enim ſunt quædam elementaria primitus initiatis: alia redduntur clara & manifeſta ſatis, ità ut facilè apprehendi poſſint per illa quæ protulimus exempla. Atque ità ſcriptorum Apoſtolicorum character per ante recitatas & multas alias figuras ad hunc modum confirmari poteſt. Nec quòd jam aliquoties negavi, dixerim eum affectâſſe hunc ſcribendi modum. Non ità vili pendo cœleſtem illum virum, qui totum orbem tanquam unicam aliquã urbeculam prædicando circumiit: ſed ab inſita animi facultate, & actuoſo per omnia habitu, imò potiùs à cœleſti gratia inſpiratus, quę divitias ipſi illas, in-

Τὰ μὲν γὰρ στοιχειώδη τε καὶ οἰκεῖα τοῖς εἰσαγομένοις· τὰ δὲ, δι᾽ ὧν ἔφημεν ὑποδειγμάτων σαφῆ καὶ ῥᾳδίαν εἴληφε τὴν γνῶσιν. Τῶν μὲν οὖν ἀποστολικῶν γραμμάτων καὶ τοῖς εἰρημένοις καὶ πολλοῖς ἑτέροις σχήμασιν ὁ χαρακτὴρ οὕτω πέφυκε διαμορφοῦσθαι· οὐχὶ δ᾽ ὥσπερ καὶ πολλαχοῦ ἀσπαζόμενον τέχνῃ καὶ μελέτῃ ταῦτα γράφειν αὐτὸν ἡδέως εἴποιμ᾽ ἄν· οὐχ οὕτως μικρολογῶ τὸν οὐράνιον ἄνθρωπον ἐκεῖνον, τὸν ὡς οἰκίαν ἢ πόλιν μίαν τὴν οἰκουμένην ὅλην πολίσαντα τῷ κηρύγματι· ἀλλ᾽ ἐμφύτῳ κράτει διανοίας καὶ τῷ περὶ πάντα δραστηρίῳ, μᾶλλον δὲ τῇ ἄνωθεν χάριτι ἣ καὶ τὸν

πλεῖστον αὐτῷ τῆς ἐμφύτου γνώσεως καὶ τῆς ὑπὲρ τὸ ἀνθρώπινον ἀγχινοίας καὶ φρονήσεως χορηγοῦσα παρὰ πάντα ἐν ἀδιαλείπτῳ, δι' ἧς καὶ τῶν ἄλλοις ὅσα πόνοι καὶ μελέται μόλις κατορθοῦσιν αὐτὸς ἀταλαίπωρος εἶχε τὴν χρῆσιν καὶ μεταχείρησιν. Σὺ δέ μοι ταῖς ἐκεῖθεν καθαραῖς ἐνλαμπόμενος τῆς ἀληθείας ἀκτῖσιν, εἴης ὥσπερ τὸ θεωρητικὸν ὀμματούμενος, οὕτω καὶ τὸ πρακτικὸν ταῖς αὐτόθεν ἐντολαῖς παρὰ βίου ῥυθμιζόμενος.

Ἐπιστ. ρξζ.

Παύλῳ, Μητροπολίτῃ Λαοδικείας.

Τῆς μακρᾶς σου καὶ μεμηχανημένης ἀπορίας ἁπλῆν καὶ σύντομόν σοι παρεχόμεθα τὴν λύσιν. Τὸ μὲν, Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα καὶ δοξάζωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν οὐρανοῖς· εἰς ἀρετὴν ἐστὶ δηλονότι τὴν τελεωτάτην παράκλησις. Τὸ δὲ, Μὴ ποιεῖτε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· φιλοδοξίας ἐστὶν, ὅπερ καί ἐστι κακίας, ἀναίρεσις. Πῶς οὖν ἡ τῆς κακίας ἀναίρεσις τῇ παρακλήσει τῆς ἀρετῆς δύναιτ' ἂν ὑπάρχειν μαχόμενον; τοὐναντίον γὰρ καὶ συνίστησι μᾶλλον ἡ θατέρας ἀποτροπὴ τῆς ἑτέρας τὴν ὕπαρξιν. Ὁ γάρ τοι τῆς ἀνθρωπίνης δόξης παρὰ τοὺς θείους νόμους ὑπερορῶν, οὗτος ἐστὶν ὁ τῆς ἀρετῆς θερμὸς ἐραστὴς, καὶ ὁ μὲν σπουδαῖος τὸ θεῖον ἔχει δημοσιεῦον καὶ λάμπειν αὐτοῦ παρασκευάζον τὰ ἔργα δίκην φωτός. Ὁ δὲ πρὸς ἀνθρώπων δόξαν τὸν ἔλεον μετιὼν, αὐτός ἐστιν ὃς ἀποφέρεται δηλονότι καὶ τὴν τῆς ἐπιδείξεως αἰτίαν. Ὅσῳ γοῦν ἀνθρωπίνης σπουδῆς ψῆφος θεία διαφέρει, τοσούτῳ διενήνοχεν ἄνθρωπος πράττων ἀρετὴν καὶ θεῷ ἀρέσκων, ἀνδρὸς θήραν ἐπαίνων ἀνθρωπίνων τὴν πρᾶξιν προβαλλομένου. Οὐ τὴν μίμησιν φεύγειν ὁ σωτήριος παρακελεύεται) λόγος, πᾶσιν οἷς ἐστι σπουδὴ τὸν θεὸν ἔχειν μάρτυρα καὶ κήρυκα τῶν ἔργων· ἀλλὰ μὴ τὰς οἰκείας τέχνας τῆς ἄνωθεν μαρτυρίας ἔμπροσθεν ποιεῖσθαι.

Matt. 5. 16.

ſitæ cognitionis & prudentiæ ultra humanam & intelligentiæ copiam per omnia & in omnibus continuò ſuggeſta ſuppeditavit, unde ſine labore & difficultate uſum earum rerum & executionem nanciſcebatur, quas alii per labores & ſerias meditationes vix aſſequuntur. Tu autem veritatis radiis hinc coruſcantibus illuminatus, ut quod theoriam attinet illuſtraris, ità quoad praxin præceptis Paulinis per totum vitæ tuæ curſum confirmeris.

Epiſt. 167.

Paulo Metropolitæ Laodiceæ.

PRolixioris tuæ ac deditâ operâ prolatæ tuæ quæſtionis ſimplicem & brevem ſolutionem fero. Primò, *Sic luceat lux veſtra coram hominibus ut videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui eſt in cœlis:* eſt ad perfectiſſimam virtutem exhortatio. *Nolite facere Eleemoſynam veſtram coram hominibus*, ad tollendam gloriæ ambitionem, quæ eſt improbitas, uſurpatur. Quomodo nequitiæ deſtructio igitur contravenire poteſt exhortationi quæ eſt ad virtutem: Imò potiùs, averſio quæ abs una fueris, alterius firmat ſubſtitutionem. Nam qui gloriolam humanam pro Dei legibus rejicit, ille virtutis amore incenditur, & vir cum ſit probus Deum habet propalatorem & publicum præconem operum ipſius inſtar lucis: at qui miſericordiæ ſtudet faciendæ propter hominum famam & opinionem, is eſt, qui ob oſtendendam vanitatem cauſam quærit & occaſionem. Quantùm ergò Dei ſuffragium humanam induſtriam ſuperat, tantùm differt vir faciens voluntatem Dei, & virtutem amplexus, ab eo qui curam ſolam illam adhibet ut laudes venetur humanas. Ab iſtorum imitatione abhorrere ſervatoris præceptum eos vetat, qui in id incumbunt ut Deum habeant teſtem & præconem ſuorum operum: non autem id intendunt ut proprias ipſorum artes præferant cœleſti teſtimonio.

Epiſt.

Epiſt. 168.

Pantoleonti Aſpathario.

ÆGyptiaca mulier fuit, quæ ab effloreſcente Joſephi pulchritudine flammâ conceptâ incendebatur. Sed erat ille licet puer, Iſraëlita, qui laſcivientis amoris omnes aditus & acceſſus declinabat. Nec Cupidinem, * jaculis ſuis tantùm, faculis & igne, ac aliis quibus illum fabulæ exornant, ſpoliavit: ſed manifeſtiùs declaravit nullam omnino illi exiſtentiam poſſidere: ſi non ab affectibus malis ineſcati homines amplecterentur & foverent. Vereor autem ne te, qui es Iſraelita ſecundùm gratiam, & ad vitæ tuæ terminum provectum, barbara cupiditas, & non illa amoris, acerbum verò & turbulentum amatorem poſſidens, clanculum & paulatim in extremam proruat pernitiem, & exinde ne contra quam Joſephi, vitæ tuæ exitus enarretur. Senex amat meretricem barbaram, illa decipitur aut excutitur. ſed ille amorem ſuum in eo conſiſtere fecit, uſque dum illa effœtum amatorem, ſatietate, & importunitate averſior, profundo perditionis barathro, unà cum ipſo præcipitata, alliſit.

Ἐπις. ρξη'.

Παντολέοντι Ἀσπαθαρίῳ.

Αἰγυπτία ποτὲ ἦν τὸ ἀναφλεγόμενον γύναιον εἰς τὴν ἀνθοῦσαν ὥραν τοῦ Ἰωσήφ. ἀλλ' Ἰσραηλίτης ἦν ἐκεῖνος, εἰ καὶ παῖς, ὁ πάσας τοῦ ἀκολάστου ἔρωτος ψευσάμενος τὰς προσβολάς. οὐ γὰρ μόνον τῶν βελῶν, οἷς αὐτὸν ὁπλίζουσιν οἱ μῦθοι, γυμνώσας, καὶ τῶν πτερῶν, καὶ τοῦ πυρός· ἀλλὰ καὶ μηδ' ἂν ὑπάρξαι διελέγξας ὅλως, εἰ μὴ συνέχοιεν αὐτὸν καὶ περιθάλποιεν αἱ τῶν τοῖς αἰσχροῖς ἡδομένων ὁρμαί. Σὲ δὲ καί τοι τῆς χάριτος Ἰσραηλίτην ὄντα, καὶ πρὸς βίου βαθύνοντα πέρας, δέδοικα μὴ ἡ βάρβαρος πλεονεξία, οὐκ ἐρῶσα, πικρὸν δὲ καὶ ὀχληρὸν ἐραστὴν κτησαμένη, λάθῃ κατὰ μικρὸν εἰς ἔσχατον ἀπωλείας συνεφελκύσασα, καὶ καταλήψῃ τοῦ σώφρονος Ἰωσὴφ ἀντίστροφον τῷ βίῳ διήγημα. Γέρων ἐρᾷ βαρβάρου μαχλάδος· ἡ δὲ διεκρούετο· ἀλλ' ἐκεῖνος μέχρις ἐκείνου τὸν ἔρωτα ἔστησε μέχρις ἐκείνη τὸν ἔξωρον ἐραστὴν τοῦ κόρου καὶ τῆς ὀχλήσεως μυσαχθεῖσα, βάθει τοῦ ὀλεθρίου βαράθρου κατέρραξε συνωθήσασα.

* Otia ſi tollas, periere Cupidinis arcus, Contemptæq; jacent, & ſine luce faces

Epiſt. 169.

Georgio Metropolitæ Nicomedienſi.

UTinam ex æquo verbis tuis opera mea reſponderent, non ut Aceſtoridum gloria, Galenus & Hippocrates, ut tute me encomiis ornans ſcribis, mihi cedentes primas darent nec ut ingens illud Aſclepiadarum nomen noſtro nomine obrueretur, ſed ut præſtetur, licèt non ad aliud quidpiam, ſaltem hac in parte exiguum quid quoad corporis paſſiones amicis & ſynathletis auxilium.

Ἐπις. ρξθ'.

Γεωργίῳ Μητροπολίτῃ Νικομηδείας.

Εἴθε μοι τὴν σὴν ἦν ἀνάμιλλα λόγων τὰ ἔργα· οὐχ ἵνα κλέος ὄντως ἀκεσωείδων Γαληνὸς καὶ Ἱπποκράτης, ὡς αὐτὸς ἡμᾶς θειάζων γράφεις, ὑπεξίσταιντό μοι τῶν πρωτείων· οὐδ' ἵνα τῶν Ἀσκληπιαδῶν τὸ μέγα ὄνομα τῷ ἡμετέρῳ καταχωσθείη· ἀλλ' ὡς ἂν εἴη, εἰ καὶ μὴ πρὸς ἕτερόν τινα, ἀλλ' οὖν εἰς τοῦτό γε τῷ μέρει μικρά τις κατὰ τῶν σωματικῶν παθῶν τοῖς φίλοις καὶ συνάθλοις ἐπικουρία.

NOTÆ.

ERat Photius, ut in omni ſcientia, ſic in medicina peritiſſimus. Georgium hunc morbo laborantem curaverat, unde ille ἰατρεύσαντα ingrati animi teſtimoniam dilaudans cum medicorum Coryphæis comparat, vocat ſynathletam, quia fortiter à partibus Photii ſtetit.

'Επισ. ρο'.

Ἀναστασίῳ πρεσβυτέρῳ καὶ βιβλιοθηκαρίῳ Ῥώμης.

Ἀφ' ἱερᾶς μὲν σοι, τὸ παροιμιῶδες, ὁ ἀγών· ὀψὲ δὲ τῆς χρείας, ὃ τῆς γνώμης οὐ μέμφομαι, τὸν καιρὸν δ' ὁρῶ παρεληλακότα. καί μοι δοκεῖ τοῦτον οὐκ ἀκόμψως ὁ αἰνιγματιστὴς ἀπεικάζων λόγος, ἔμπροσθεν μὲν ἐκκεροτεκόμην, ὄπισθεν δὲ ξυρείαν ἐν χρῷ, διαγεγράφαται. Ἐπειδὰν γάρ τις ὀπίσω τοῦ καιροῦ γένηται, κἂν μυρίαις αὐτὸν ἐπιδιώκῃ τέχναις, οὐκ ἔστιν αὐτοῦ περιδράξασθαι. Ἀλλ' εὖγέ σοι καὶ τῆς διὰ βραδύτης ἐλθούσης συμπαθοῦς προαιρέσεως. Φίλοι γάρ, οὐχὶ τῇ χρείᾳ τὴν χάριν μετρεῖν, τῇ προθέσει δὲ κρίνειν τὴν εὔνοιαν.

Epiſt. 170.

Anaſtaſio presbytero & bibliothecario Romano.

A Sacra linea, ut proverbium habet, tibi certamen ſumitur. Nec reprehendo, quòd poſt uſum & cognitionem opportunitatem elapſam video. Nec inſcitè mihi videtur ænigmatica oratio hoc inſinuare, quæ, fronte capillatam occaſionem, à poſtico calvam pingit. Nam cum præter lapſo tempore advenit licèt omnibus machinis perſequatur, haud comprehendet tamen. Sed bene ſit compatienti propoſito tuo, utcunque tardè advenerit. Amici enim debent gratiam non uſu & neceſſitate metiri ſed affectu & voluntate.

'Επισ. ροα'.

Θεοδώρῳ Μητροπολίτῃ Λαοδικείας.

Ἀρότρῳ μέν, ὡς ἡ παροιμία φησίν, ἀκοντίζεις, ἀντὶ τοῦ μετανοεῖν θρασυνόμενος. οὐ γὰρ μετανοίας ἀλλ' ἀπονοίας, ἑαυτῷ τῶν ἐσφαλμένων ἐπιτρέπειν τὴν συγγνώμην. Εἰ δέ σοι καὶ ληρεῖν δόξαιμι, ἔσται σοι οὐκ ὡς μακρὰν τὸ παροιμιῶδες, συνεχῶς ἐπ' ἔργοις ᾀδόμενον, Ἄρτι μῦς πίττης γεύεται.

Epiſt. 171.

Theodoro Metropolitæ Laodiceno.

Arato, quod proverbiis uſurpatur, jacularis, qui cùm debeas pœnitere, audaciam urges. Nec enim pœnitentis ſed inſanientis eſt ſibimet permittere errorum condonationem. Quod ſi tibi videro delirare, in te proverbium quod non ità dudum ſæpè jactatum quadrabit. Mus ſcilicet picem guſtavit.

NOTÆ. 170, 171.

AMici nomen minimè meritus eſt ille fungus Bibliothecarius Photio hoſtis infeſtus; is eſt autem cujus opus cæcatâ chartâ bardum ridiculum extat de vitis Pontificum Romanorum. Proverbium cujus meminit extat apud Diogenianum. Cent. 2. 56. vide And. Schottum. ubi & illud Ἀρότρῳ ἀκοντίζεις· ἐπὶ τῶν ἀνεπιτήδειόν τι ποιούντων καὶ καθόλου μὴ πρὸς ὁρμώμενον, ἀλλὰ καθ' ἑαυτῶν ὁπλιζόντων· apud eundem extat & alterum, ἄρτι μῦς πίττης γεύεται, vel μῦς ἐν πίττῃ. Suidas exponit, ἐπὶ τῶν ταχὺ ἀπαλλαγέντων μετὰ κόπου de iis qui nuperrimè cum difficultate & labore extricantur, ut mus è pice. Errat Interpres qui vertit de iis qui mox à labore recedunt.

'Επισ. ροβ'.

Κωνσταντίνῳ νοταρίῳ.

Ὁ Μῶμος, (βέλτιον γὰρ νῦν ὁρῶ τοῖς διὰ τῶν θείων λογίων, οἷ μοι, παραινέσεσι,) διπλῆν πῶς ἔχει καὶ ἀντικειμένην τὴν φύσιν. Ἂν μὲν γὰρ ὁ φέρων αὐτόν, ἀληθείας καθ' οὗ τίθησιν, ἐλέγχει καὶ

Epiſt. 172.

Conſtantino Notario.

MOmus certè (Nam ut video, quod dolendum eſt, fruſtrà in præſenti de Divinis Oraculis adhibentur admonitiones) duplicem eàmque diſcrepantem ſortitur naturam. Nam ſi is qui calumniam impingit, cum veritate conjunctam

junctam infert, adverſarium ſuum convictum mœrore afficit. Sin mendaciter vicinum impetit, ab illo oppugnato calumnia reſilit & in illo conſedet, qui imputavit: in ipſummet ea omnia convertit quæ nequiter in illum contexuerat, qui reprehenſioni juſtæ non dedit aditum. Tu igitur, qui calumnias illi inceſſas, quem, qui pro pietate certamen ineunt, germanum virtutis amatorem agnoſcunt, vide & conſidera ſis, quid attentas. Cùm enim Momus juſtiſſimus in hoc arbiter, non invenerit in eo, qui fruſtrà accuſatur, ubi reſideat (neque enim calumniarum umbræ, ſed realiter actitata momi ſedes ſunt) in eum qui injuſtè hominem accuſavit magna cum confidentia & violentia reſultans immortale ei dedecus juſtum comparat, nec injuria.

λυπεῖ τὸν ὑπαίτιον· ἂν δὲ ψευδόμενος αὐτὸν κατὰ τὸν πλησίον ἀποτίθηται, ἐκεῖνος μὲν ἀποπηδᾷ, ἐπιχεῖται δὲ τῷ χαλκεύσαντι, ἐφ' αὐτὸν ἅπαντα τρέψας, ὅσαπερ αὐτὸς κατὰ τοῦ μὴ δεδωκότος τῇ αἰτίᾳ τὴν πάροδον, ἐπονηρεύσατο. Ὅρα οὖν καὶ σὺ εἰς ἄνδρας ἀνεξελέγκτου μώμους, ὃν οἱ τῆς εὐσεβείας ἀγωνισταὶ, γνήσιον τῆς ἀρετῆς ἐραστὴν ὁρῶσιν, τί μέλλεις πράττειν· ἐπειδὰν ὁ κατ' αὐτόγε τοῦτο δικαιότατος μῶμος, οὐκ ἔχει ὅπως ἐναπερείδηται τῷ μάτην αἰτιαθέντι (οὐ γὰρ αἱ σκιαὶ τῶν κατηγοριῶν, ἀλλ' αἱ πράξεις ἕδρασμα τῷ μώμῳ,) εἰς τὸν ἀδίκως αἰτιασάμενον, μετὰ πολλῆς τῆς παρρησίας καὶ ἰσχύος ἐπαναστρέψας, ἀθάνατον αὐτῷ διαφυλάττει τὸ δίκαιον ὄνειδος.

Epiſt. 173.

Euſchiemoni Cæſareæ Archiepiſcopo.

MIrum non eſt, ſi juſtis hominibus plerique omnes haud planè delectantur. Illud autem mirandum magis, ſi tanquam in conſpectu juſtitiæ, omnes & ſinguli vitę curſum inſtituant. Mihi ſufficit ſi pluſculi ſint; ut certè pauci ſunt tales, qui juſtitiam conſectantur. partem ſane non magnam ad juſtitiam colendam propenſos video, multitudinem ad ſe rapit injuſtitia. Hæc ità ſe habere, quid tute hæſitas, qui cum juſtè juſtitiam cui debetur, adminiſtras, ab illis quibus juſtum quod eſt, odioſum eſt, pariter reportas contumeliam. Omnino te decuit contrario modo affectum eſſe, torvo vultu eos intueri, & id agere ſedulò ut ſolamen invenias illius quod te contriſtatum reddet, ſi modo hoſtes qui ſe juſtos profitentur, linguam tibi amicam largiri vellent.

Ἐπιστ. ρογ'.

Εὐσχήμονι Ἀρχιεπισκόπῳ Καισαρείας.

ΟΥδὲν θαυμαστὸν, εἰ μὴ τοῖς δικαίοις ἅπαντες χαίρουσιν· ἀλλ' ἐκεῖνο θαυμαστὸν ἂν ἦν καὶ λίαν οὐδίκως, εἰ πάντες ὑπ' ὀφθαλμοῖς τῆς δίκης ἐπολιτεύοντο. Ἀγαπητὸν δ' ἐμοὶ, κἂν οἱ πλείους εἶεν, (ὅπερ οὐκ ἔστι) φιλοὶ τοῦ δικαίου. Μοῖραν μὲν γὰρ ὀλίγην ὁρῶ ῥέπουσαν εἰς δικαιοσύνην, τὸ δὲ πλῆθος ἐπισύρεται ἡ ἀδικία. ὅτε τοίνυν οὕτως ἔχει ταῦτα, τί δυσπετὲς ἀλύεις σὺ καὶ ἀσχάλλεις, ὅτι τὸ δίκαιον, οἷς ἐστιν οἰκεῖον, ἀπονέμων, ὑπὸ τῶν τὰ δίκαια μισούντων τὴν ἴσην ὕβριν ὑπομένεις. τοὐναντίον γὰρ ἐχρῆν σε σκυθρωπάζειν καὶ ζητεῖν λύσιν εὑρεῖν τοῦ λυποῦντος εἰ οἱ τῆς δίκης ἐχθροί σοι φιλίαν ἐχαρίζοντο γλῶσσαν.

Epiſt. 174.

Ad Epiſcopos, ab exilio ſuo.

MIrum unde fiat, ut is quicunque tandem ille ſit, quem intelligo, tam citò naturæ meæ & diſpoſitionis

Ἐπιστ. ροδ'.

Ἀπὸ τῆς ὑπερορίας, πρὸς τοὺς ἐπισκόπους.

ΕΓὼ θαυμάζω πῶς οὕτω ταχέως, ὅστις ποτὲ ἐστὶ ἐκεῖνος, τῆς ἡμετέρας ἐπελάθετο φύσεως

φύσεως· οὐδὲ γὰρ ἐξ ὀνόματι τὸν ἔλεγχον
* οὔτε. βουλοίμην ἂν προσενεγκεῖν, οὐδ᾽ ἂν * ὅτι
προσοραγείη αὐθαδέστερον· ἐπεὶ καὶ ῥᾷον ὁρῶ
τοὺς πολλοὺς τῷ τῶν ἐλέγχων ἀπροσωπο-
νοθετουμένους, ἢ τὴν ἐν προσηγορίᾳ παραί-
νεσιν φέροντας. Ἀλλὰ πῶς οὗτος ἐκεῖνος ἡμᾶς
ὀπίσω μνήμης ἀφῆκεν, ὥστε τοσαύτην
* ὑπηχολεῖν. ἡμῶν ἄνοιαν, καὶ θείων νόμων ὀλιγωρίαν * ἐπι-
βαλεῖν; πόθεν δὲ ἐπὶ τοσοῦτον τῆς ἡμῶν
κατεξανίσταται μετριότητος; μᾶλλον δέ τις
αὐτὸν εἰς τηλικαύτην ἀθρόον ἀνάβασιν
ὕψωσεν, ὥστε καὶ μηδὲν ἡμῶν φθεγγομένων,
αὐτὸν ὅμως ἀκούειν, καὶ μηδ᾽ ἐπὶ λογισμὸν
* τοιούτων. * τοιοῦτον ἡκόντων, ἐκεῖνον, ὥσπερ ἀπό τινος
σκοπιᾶς, τῆς οἴκοθεν φαντασίας ἐφορῶντα
τὰς καρδίας, καὶ ἐμβατεύοντα αὐτοὺς ἐκεῖνα
συνιέναι καὶ κατανοεῖν, ἃ μηδ᾽ ἑαυτοῖς τινες
συνεγνώκεισαν. Καὶ πλέον ἔδοξε τὰ τῶν ἀν-
θρώπων εἰδέναι, ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἐνοικοῦν ἐν
αὐτοῖς. καὶ Παῦλος, οὐδ᾽ ἐλπίσας ἀνδρῶν
τηλικούτων ἔσεσθαι φορὰν, οὐδὲ τὴν ἴσην
γνῶσιν ἑτέροις κατέλιπεν· Ἀλλὰ γὰρ πόθεν
ἡμῶν ἡ πολλὴ κατασχεδιάζεται ἄνοια, καὶ
τῆς ἐκκλησίας ὅλης ἡ προδοσία; καὶ τῶν
κειμένων νόμων ἡ ὑπεροψία; τί πραξάντων;
τί δὲ διανοηθέντων; πρός τινα δέ τι ἀπαγ-
* αὐτῶ. γειλάντων; μηδὲ γὰρ, ὅτι τοῖς * αὐτοῖς ῥή-
μασι τὴν ὕβριν οὐκ ἔθετο, ἄμεινόν τι καθ᾽
ἡμῶν εἰπεῖν, τῶν, εἴ τις ἡμῖν τὰ τοιαῦτα
λοιδορεῖται, νομιζέτω καὶ λογιζέσθω, οὐ γὰρ
αἱ λέξεις βαρύνουσι τὰς ἐννοίας· τὰς δὲ
λέξεις τραχείας καὶ δυσφόρους τὸ πικρὸν τῆς
διανοίας μᾶλλον ἐργάζεται. ὅτι δὲ καὶ λέξεις
ταῖς διανοίαις ὁμολογοῖ, καὶ τὸ βαρὺ τῆς
ἐννοίας, τῷ τραχεῖ συντρέχει τῆς λέξεως,
τί διαφέρει ταὐτὰ τῶν ῥημάτων εἰπεῖν, ἢ
διὰ τῶν ἴσων τὴν αὐτὴν παραστῆσαι διά-
νοιαν. Ἀλλ᾽ εἰ μὲν πρὸς τὸν ἐπιχυθέντα
ἡμῖν τῶν κακῶν ἀφορητὸν χειμῶνα, καὶ τὴν
* συμπιέ-
χουσαν. πανταχόθεν ἡμᾶς * περιέχουσαν καὶ συμπιέζου-
σαν τῶν δυσχερῶν φορὰν, εἰς παραφορὰν
πεσεῖν ἐδικαίωσεν, ἀνθρώπινον μέν τι διενοήθη
καὶ ἐμελέτησε. τί γὰρ ἂν τις ἄλλο, ὑπὸρ

ſit oblitus: neque enim libet illum de nomine compellare, ne tum quidem ſi protervius in me feratur. Intelligo enim plurimos cùm ſub larva & in tegumento taxentur, faciliùs redire ad cor inſtructos quàm qui de nomine citati nequaquam ferre velint increpationem. Sed ille tamen quiſquis eſt, inde factum, ut tam citò noſtræ naturæ fuerit oblitus? ut amentiæ me incuſet, & Divinarum Legum contemptus: unde motus aut incitatus tantopere invectus eſt in meam mediocritatem: imò, quis eum potiùs, adeo ſublimen extulit, ut cùm omnino taceremus ille tamen nos exaudiret. Imò cùm ne cogitatione quidem aliquid ejuſmodi comprehenderemus, ille tamen è propria ſua imaginatione, tanquam ab alta quadam ſpecula cor hominis intuitu ſuo permeans, ea deprehendit & intellexit, quorum nemo ſibi ipſi conſcius fuit. Et de rebus aliorum majorem habere voluit cognitionem arrogatam, quàm ſpiritus homines inhabitans habet: & tamen Paulus, qui proventum iſtorum hominum non expectabat, parem cum ſpiritu hominis cognitionem omnino abnegavit alicui futuram aliquando. Verum enimverò quid tandem in cauſa reperietur eſſe tanti, ut de multiplici amentia incuſemur, de Eccleſia Catholica prodita, de legum contemptu latarum? quid omnino geſſimus? quid agitavimus? cui tandem aliquid enunciavimus? Nam utcunque non iiſdem per omnia verbis convitium nobis fecit, ne tamen apud animum ſuum recolat & ominetur, meliori ſe eſſe conditione qnàm erit ille qui taliter fuerit convitiatus. Nam non gravant ſenſum & ſententiam voces, ſed animi quæ eſt amaritudo dictiones acerbas magìs & intolerabiles reddunt. Cùm verò verba conſentiant animis, & ſententiæ acerbitas cum ſermonis virulentia correſpondeat, nihil intereſt, an eadem iiſdem verbis proferantur, an idem ſenſus per æquipollentia verba proferatur. Quòd ſi autem tempeſtatem & malorum ſalum in quo demerſi collidimur reſpiciebat: ſi inſultum illarum calamitatum quibus circumſepti conſtringimur, ad amentiam referre juſtum arbitrabatur, humanas ille fovebat cogitationes, & piè meditabatur: quod ſolum

ſolum in ejus gratiam dici poteſt. Malorum enim moles & exceſſus mentis emotionem & alienationem in graviter oppreſſis operantur. Quòd ſi de ſententia ſua aliquid ei deceſſit, plus in nobis Diabolo poteſtatis tributum dabit, quàm olim ei tribuebatur in Divinum virum Job. Nam in illius animam aut vitam non accepit poteſtatem: at contra nos etiam in animam ipſam permiſſam habeat facultatem. In eo enim quòd poſtquam alias in leges à nobis commiſſum etiam meram nec ad mixtam mihi inſaniam affricat, manifeſtè ſe patefacit hoc apud animum agitâſſe & certiſſimò id conſtituiſſe. Quòd ſi ſubito abreptus ad hanc de nobis cogitationem fuit, hanc ille viam facilem adinvenit ad alia convitia pertexenda. Ut omittam in præſenti apologiæ artificium & fucatam ſpeciem, non debuit certè tanquam de loco ſuperiori ex inſidiis me aggredi, nec per aggeſtas è ſuo penu contumelias flebiliorem mihi ſtatum procurare: Sed conſolatione potiùs nonnullâ, & verborum delinimentis dolorem incumbentem alleviare, & modum ſi quæ facultas fuerit ſolatii excogitare: ſed exaſperare, inſultare, exprobrare calamitates, laſcivientis eſt in rebus proximi ſui afflictis, non quod oportuit, condolentis, vel compatientis, non ejus qui amici partes agat, ſed qui hoſtilem in modum malis afficit. Ego certè profiteor, eos, quicquid erat improbitatis in torculari, id in me totum effudiſſe, dum amicos alienores reddunt, affines ſejungunt, à vobis me diviſum abſcindunt, quod ad cumulum malorum triſtiſſimum accedit, dum famulis & miniſtris me privant, poſtquam in ergaſtulum concluſerunt, appoſitis cuſtodibus, qui circumſtent undique: ideo ſcilicet nè mihi liceat, ſi maximè cupiam, miſeram meam ſortem deplorare: nè per rimulam aliquam vel tantillum me adreperet miſericordiæ ab alicujus ſermone vel actione. Quin dum multiplices mortis ſpecies excogitant, fame me (me miſerum) divinorum oraculorum, & cujuſcunque alterius afflatus peremerunt. Nec ceſſant adhuc multiplicatis malis circumſepire: ſenſum mihi omnem divulſum expectorarunt, & adverſus eorum ſingulos nova machinamentorum genera,

αὐλοῦ, καὶ εἰπεῖν δυνατόν. Αἱ γὰρ ὑπερβολαὶ τῶν κακώσεων παρέκτροπὴν καὶ ἀλλοίωσιν ὡς τὰ πολλὰ τοῖς κακουμένοις ἐνεργάζονται. εἰ δὲ μείζονα τὸν πονηρὸν τὴν ἐξουσίαν λαβεῖν καθ' ἡμῶν, ἢ * κατὰ τοῦ θεσπεσίου Ἰὼβ, ὅτε νομίζει ἐψηφίσατο· ἐκεῖ τοῦ μὲν τῆς ψυχῆς τὴν τὴν ἐξουσίαν οὐκ εἴληφεν, ὁ δὲ καθ' ἡμῶν, καὶ ταύτης αὐτῷ τὴν κυριότητα ἐνεχείρησεν· ἐξ ὧν γὰρ ἡμῶν ἄκρατον μετὰ τοῦ παραινομένου καταχέει τὴν ἄνοιαν, σαφῶς ἑαυτὸν δείκνυσι τοῦτο τε λογισάμενον καὶ κυρώσαντα. πλὴν εἰ καὶ πρὸς ταύτην περὶ ἡμῶν ὑπεσύρη τὴν ἀπόνοιαν, καὶ τοῦτο πρὸς εὐλογίαν τῆς ἄλλης εὑρίσκει λυσσείας. Ἵνα γὰρ ἐάσω τὸ σοφὸν τῆς ἀπολογίας καὶ εὔσχημον, ἐχρῆν οὐκ ἐπιτίθεσθαι, οὐδὲ βαρύτερον ποιεῖν τὸ πάθος οἰκείαν ὕβριν προσθήκῃ· ἀλλὰ παρακλήσει τινὶ μᾶλλον καὶ λόγοις * ψυχαγωγίας διαπραΰνειν τὸ ἄλγος, καὶ πειρᾶσθαι τὸν δυνατὸν τρόπον ἐπινοεῖν παραμύθιον. Τὸ δὲ ἐκτραχύνειν καὶ ἐπεμβαίνειν, καὶ κατονειδίζειν τὰς συμφορὰς, ἐντρυφῶντός ἐστι τοῖς τοῦ πλησίον κακοῖς, ἀλλ' οὐ συναλγοῦντος, οὐδὲ συμπάσχοντος, καὶ οὐ τὸ τῶν φίλων διαπραττομένου, ἀλλ' ὥσπερ ὡς οἱ ἐχθροὶ κακουργήσαντος. ἐγὼ δὲ, ὅτι μὲν τὸν τρύγα πάσης αὐτῶν τῆς κακίας καθ' ἡμῶν ἐκένωσαν, φίλων ξενώσαντες, συγγενῶν διακόψαντες, ὑμῶν αὐτῶν (τῶν ἐμῶν παθῶν τὸ πικρότατον) παραδιατέμνοντες καὶ * ἀπομερίσαντες, θεραπόντων καὶ ὑπηρετῶν ἐξερημώσαντες, αἰχμαλωτίσαντες, φρουρὰς καὶ φρουράρχους περιστήσαντες· ἵνα μηδὲ τὰ οἰκεῖα θελομένοις κατὰ κλαίειν ἐξῇ καὶ ἀποδύρεσθαι· μηδέ τις ἔλεος ποθὲν ἡμῖν παρεισδύῃ μὴ λόγῳ μὴ πράγματι· μυρίους θανάτους ἐπιμηχανήσαντες, λογίων θεοῦ καὶ παντὸς ἄλλου, οἴμοι, καθ' ἡμῶν λιμὸν ἐπιτείσαντες. Καὶ ὅτι ὅλον μὲν ἅμα πολλοῖς κακοῖς ἐν διαλείμμασι περιβάλλοντες, καὶ πάσας δὲ ἡμῶν ἀπομαστευόμενοι τὰς αἰσθήσεις, καὶ πρὸς πάσας παρατάξάμενοι χεῖρας

* καί.

* ψυχαγωγῖς

* ἀπομονήσαντες.

μηχανὰς

μηχανὰς πρὸς ἐχθρῶν ἐπενόησαν (ὀξὺ γὰρ εἰς κακίαν, Θεοῦ καὶ φιλανθρωπίας ἀλλοτρίωσις) καὶ ὀφθαλμοὺς μὲν ἐνέφραξαν· τί γὰρ ἄν τις καὶ εἴποι; ἐπειδ' ἂν ὅλως μετά τινας ἀνθρώπων ὁρᾷν, μηδὲ βιβλίοις ἐνομιλεῖν ἔχει· καὶ μάλιστα οἷς μέγα καὶ πρῶτον παραμύθιον ἡ ἀνάγνωσις. Καὶ γὰρ καὶ ταύτην καθ' ἡμῶν ἁπάσαις ψήφοις ἐξήνεγκαν τὴν ἀπόφασιν· ἀκοὴν δὲ συναπέκλεισαν· οὔτε γὰρ φωνῆς φιλούντων, ἀλλ' οὐδὲ ἐχθρῶν. (Τί γὰρ δεῖ λέγειν;) ἀναγινωσκόντων συγχωροῦσιν ἐνωτίζεσθαι. ἀλλ' ὅσον γε εἰς αὐτοὺς ἧκε σπουδὴν, οὐδὲ ᾀδόντων Θεῷ, οὐδ' ὕμνοις εὐχαριστούντων ἀκούομεν· Οὐδὲ γὰρ οὐδέ τινα οὐδ' ἐπὶ βραχὺ, οὐδὲ τῶν μετρίως πρὸς ᾠδὰς ἐχόντων, (ὢ καὶ βαρβάρων γνώμας νικώσης ὠμότητος) συνεῖναι κατέλιπον· ἀλλ' ἀντὶ κληρικῶν, ἀντὶ μοναζόντων, ἀντὶ ψαλλόντων, ἀντὶ ἀναγινωσκόντων καὶ ὑπογραφόντων, ἀντὶ φίλων καὶ συνήθων (οἷς ὡς τὰ πολλὰ φιλεῖ ἡ τῶν θλιβερῶν βαρύτης ἐπικουφίζεσθαι) ἀντὶ πάντων ἁπλῶς, στρατιωτῶν κουστωδίαις, καὶ στρατιωτικοῖς λόχοις ἐκδεδόμεθα. Καὶ τί δεῖ καθ' ἕκαστον λέγειν, καὶ ἐπιξαίνειν τῇ μνήμῃ τοὺς μώλωπας· ἀλλ' ὅτι μὲν πάσας ἡμῶν τὰς αἰσθήσεις μυρίων κακῶν ἐπινοίαις ἐπετείχισαν· μηδ' αὐτὴν ἡμῶν τὴν ψυχὴν (ὅσα γε εἰς αὐτοὺς ἔργα κεχώρηκεν) ἀκάκωτον συγχωρήσαντες. (Ἔργον ἁπάντων ὅσα Θεὸς ἐβδελύξατο μιαρώτερόν τε καὶ ὠμότερον) οἴκους Θεοῦ καταλύοντες, πτωχοὺς ἀναπήρους καὶ λελωβημένους, οὓς ἡμεῖς ἱλαστηρίους τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων προεστησάμεθα, τῆς οἰκείας ἑστίας καὶ ἀναπαύσεως ἐξοικίζοντες, καὶ τὰς αὐτῶν ὑπάρξεις, ὡς πολεμίων, διαμεριζόμενοι λάφυρα· καὶ θεραπόντων σάρκας νεύροις κατέκοψαν· ὡς δι' ὅλου τοῦ σώματος, τῇ πολλῇ τῶν μαστίγων ῥύμῃ χαράδρας ἐναποσφραγίσασθαι· ἵνα χρυσὸν καὶ ἄργυρον ὃν ἐθησαυρίσαμεν, ὃν οὐδ' ὄναρ ἴδον οἱ ἄθλιοι, ἐκμηνύσωσι. Καί τοι σαφέστερον αὐτοὶ τῶν ἄλλων οἱ κολάζοντες εἰδότες, ὡς ἡμεῖς ἀεὶ πρὸς

ex adverſo conſtituti, adinvenerunt. (Nam ad malefaciendum celeres ſunt, qui ſunt à Deo, & humanitate alieni) & ad utrunque ſibi oculos occluſerunt. Quid enim aliud dicendum reſtat? cùm nec hominum aliquem liberè liceat intueri, nec cum libris commercium habere, præſertim iis qui maximum ſolamen & principale, legentibus poſſunt ſuppeditare. Hanc illi in me ſententiam de generali ipſorum aſſenſu & conſenſu tulerunt. Aures autem obturarunt meas: Non enim admittunt ut ſermones amicorum, nè inimicorum quidem voces auribus noſtris inſonare poſſint. Quid aliud afferam? quàm quòd quantum in ipſis eſt, nec Deo hymnos concinentes nec laudantes aut gratias agentes audimus. Non enim mihi permittunt cum aliquo converſari, nè quidem ad breviſſimum tempus qui vel modicam canendi peritiam habent (adeò in ſua erudelitate omnem barbariem exuperant;) ſed clericorum loco, Monachorum, pſallentium & legentium, ſubſcribentium dictata; pro amicis & conſuetis (per quos plerunque calamitoſorum tribulatio ſolet alleviari pro omnibus,) ut uno verbo dicam, militum cuſtodiis & turmis vincti tradimur. Quid opus ſigillatim percenſere, aut vibices memorando refricare? Profectò, omnes noſtros ſenſus innumerorum malorum inventis circumvallarunt: nec animam quidem ipſam, quantum per ipſorum opera ſtetit, immunem ab iſtis malis eſſe patiuntur. Ecquid eſt inter omnia quæ abominatur Deus, deteſtandum magis, & truculentius: divinas ædes demoliuntur: mendicos, mutilos, membris decurtatos, quos ad propitianda noſtra peccata conſtitueramus; de propriis ipſorum ſedibus & quietè exturbarunt, & eorum utenſilia atque ſupellectilem tanquam ſpolia de hoſtibus capta diſtribuerunt: nervis ſervorum carnes conciderunt; ità ut per totum corpus propter flagrorum incuſſiones, charadræ velut quædam ducerentur: in eum finem ut indicium facerent, auri ſcilicet & argenti, quæ me repoſuiſſe affirmabant: quod factum nunquam probare poſſunt, & tamen cæſos certò certiùs id reſciſcere pronunciabant: ità ſemper

de

de pecunia repoſita me accuſant. Nec ſunt ipſi pecuniarum ità avidi, cùm nos contemptores, qui nunquam hactenus induci potuimus, ut aliquid contra rectam rationem pecuniarum causâ faceremus, nedum ut illas theſaurizaremus. Sed quod ſol exoriens intuebatur, (nam malevolorum infeſta nequitia, neceſſitatem vel beato Paulo virtutis doctori interdum impoſuit ad verba ejuſmodi proferenda) hoc ipſum diurni, ſaltem nocturni temporis opportunitas ebajulavit, & ut onus impoſitum exportavit. Iſtud autem cùm non minùs illi quàm alii reſciverant, tamen carnes conciderunt, flagris intentis lancinabant: non ut aliquid eorum quæ ſe quærere fingebant, invenirent, (niſi forſitan & eo proruperint inſaniæ ut illa ſe conquærere fingerent, quæ non ignorabant extare nuſquam) ſed ut ab hac etiam parte nobis inurerent dolorem: nec aliquam nequitiæ rationem omitterent, quam in nos inferre poſſint. Verum quòd iſta dum & alia innumera contra nos machinatus ſit Sathan, non planè intelligo: ſed profectò, quod ab iſtis exhaurimur, haud negaverim. Sed quòd hæc improbitas de mentis meæ ſtatu me dimoverit: aut redegerit ad oraculorum Divinorum contemptum, & eorum proditione me infamaverit, concedere non poſſum: ut ea propter hoſtium meorum infenſiſſimi me afflarent, & in os apertè oggannirent. Sin quiſpiam verò, his talibus auditis, pudore ſuffunditur, erigat ſe aliquantulum, & emergat inde, nec tale quicquam ſe contra nos perpetrâſſe dicat, ſed nec cogitatione agitâſſe olim; ſic enim natura comparatur peccatum, ut cum per juſtam reprehenſionem denudetur, magis majori immodeſtiâ quàm priùs ſe venditet; nec quidem à patente ſuo pro partu genuino agnoſcatur, ſed ut ſpurius & execrandus fœtus oculis repræſentetur: præcipuè, ſi per conſcientiæ ſtimulos, quam ſapienter omnino rerum conditor naturæ noſtræ inſeruit, ad rerum contuitum agendarum excitetur. Quòd ſi autem ea propter nihil tale ſe in animum admiſiſſe contendant, ſed quod videtur, eos qui ejuſmodi attentent in partes amandent remotiſſimas cum diris dimiſſos execrationibus. Per ipſammet amicitiâ interrogate il-

χρήματα διαβεβλήμεθα. Καὶ οὐχ οὕτως ἐκεῖνοι φιλάργυροι, ὡς ἡμᾶς, ἢ τούτων ὑπεροψία, οὐδὲν ἄλογον αὐτῶν ἕνεκα οὐδέποτε ποιεῖσθαι (μή τί γε θησαυρίζειν) παρεσκεύαζεν· ἀλλ' ὅπερ ἥλιος ἀνίσχων ἑώρα (ἡ τῶν ἐπηρεαζόντων δὲ πολλάκις ἀνάγκη καὶ τὸν τῆς ἀρετῆς διδάσκαλον Παῦλον εἰς τοιαῦτα ἐξεβιβάζετο ῥήματα,) τοῦτο τῆς ἡμέρας, καὶ μάλιστα τῆς νυκτὸς ὁ καιρὸς ἐξεφόρει τε, καὶ ἀπεφορτίζετο. ἀλλ' ὅμως ταῦτα τῶν πάντων οὐδενὸς ἔλαττον εἰδότες, ἐκρεούργουν, ἐμάστιζον· οὐχ ἵνα τι ὧν ἐπλάττοντο ζητεῖν εὕρωσι, εἰ μὴ καὶ τοῦτο προσεκμεμήνασι, ζητεῖν εὑρεῖν ἅπερ ἴσασιν οὐχ ὑπάρχοντα, ἀλλ' ἵνα κἀκεῖθεν ἡμᾶς ἀνιάσωσι, καὶ μηδένα τρόπον κακουργίας, ὃν ἡμῖν οὐ προσάξωσι, παραλείψωσιν. Ἀλλ' ὅτι μὲν ταῦτα καὶ τῶν εἰρημένων πολὺ πλείονα, καθ' ἡμῶν ὁ Σατανᾶς, ἢ οὐκ οἶδα ὅ, τι καὶ εἴπω, ἐξηπτήσατο, καὶ τούτοις ἡμεῖς περιελαυνόμεθα οὐκ ἂν ἀρνηθείην· ὅτι δὲ τῶν φρενῶν ἡμᾶς ἡ τοσαύτη κακία ἐξέστησεν, καὶ θείων ἐντολῶν ὑπερόπτας ἀπετέλεσε, καὶ κοινοὺς προδότας εἰργάσατο, οὐκ οἶδα· ἀνθ' ὅτου τις ἡμᾶς αἰτιώμενος ταῦτα, οὐ σφοδρότερον καθ' ἡμῶν πνεῖν, ἢ οἱ περιφανεῖς ἐχθροὶ οὐκ ἂν συνομολογήσειεν. Εἰ δέ τις ταῦτα ἀκούων ἐρυθριᾷ καὶ ἀναιδεύεται, καὶ ἀναδύεται, καὶ μήποτε ἂν τοιοῦτον εἰπεῖν καθ' ἡμῶν, μηδ' ἐπὶ νοῦν λαβεῖν· πέφυκε γὰρ ἁμάρτημα, δικαίων λόγων ἐλέγχοις ἀπογυμνούμενον, ἀσχημονέστερον μᾶλλον ἢ πρότερον καταφαίνεσθαι, ὥστε μηδ' αὐτῷ τῷ τεκόντι δοκεῖν γνήσιον, ἀλλ' ὡς νόθον * καὶ ἀποτρόπαιον· μάλιστα, τὸ συνειδότας τῷ κέντρῳ, ὃ τῇ φύσει πάνσοφος ὁ πλάστης ἐνέθηκεν εἰς τὴν τῶν πρακτέων διεγειρομένης διαβλέψιν·) Ἂν οὖν διὰ ταῦτα οὐδὲν ἐκείνων, οὐδ' εἰς νοῦν ἐλθεῖν διατείνοιτο, ἀλλ', ὡς εἰκός, καὶ τοὺς πώποτε τοιαῦτα τετολμηκότας, εἰς ἐκτόπους μοίρας, καὶ εἰς ἀρὰς ἀπάγει φεραδῆς· πρὸς τῆς φιλίας αὐτῆς ἐρωτήσατε αὐτὸν, Τί

* ἱερᾶς.

διαφέρει περὶ ἡμῶν εἰπεῖν τὰ εἰρημένα, ἢ τὸ λέγειν· ὅτι μετὰ τῶν πολεμίων γινόμεθα, καὶ φίλων μεταξὺ καὶ ἐχθρῶν οὐ διαστελλόμεθα, ἢ τούτων τινός; (ὢ τῆς καθ' ἡμῶν ἐπηρείας) φίλων Χριστοῦ ἢ ἐχθρῶν Χριστοῦ· εἰς ταῦτα γὰρ ἀποτελευτᾷ τό, βούλεσθαι καταλέγειν ἡμᾶς τῷ κλήρῳ τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ πασχόντων, ἢ τοὺς ἅμα Χριστῷ πολεμοῦντας ἡμᾶς· οἱ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης αὐτοῦ κοινὸν ἡγησάμενοι (ἵνα νῦν τὰ ἄλλα ἐάσω) τὰ θυσιαστήρια κυρίου ἐβεβήλωσαν, καὶ τὸ ἅγιον χρίσμα, μᾶλλον δὲ τὸ πανάγιον πνεῦμα, δι' οὗ τὸ χρίσμα, ἐξεμυκτήρισαν. Ἐρωτήσατε οὖν πάλιν ἀξιῶ· Τί διαφέρει ταῦτα ἐκείνων, πλὴν εἰς κακίας ὑπερβολήν; κἂν μὲν ἐκεῖνα δείξῃ ταῦτα κουφότερα, ἐμὲ μὲν ληρεῖν ὡς ἀληθῶς νομίσατε, ἐκεῖνον δὲ μυρίων ἐγκωμίων ἀξιώσατε· καί τοι γε, οὐχ ὅτι κουφότερον ἄλλων ὕβρισεν, ἠγωνίζετο, οὐδ' ὅτι καὶ ἑτέροις ὑπερβολὴν ὕβρεων καταλέλοιπεν· ἀλλ' ὅτι οὐδὲν εἰς μωμὸν ἡμῶν διαβαίνον ἐπαρρησιάσατο, ἀλλ' ὅμως ἂν ἐλάττω δείξῃ τὰ αὐτοῦ τῶν ἐγκωμίων, μὴ ἐκκηρυξήτω. Εἰ δὲ μηδὲν δείξῃ ὥσπερ οὐδὲ δείξει γε, ἐκεῖνον μὲν σιγᾶν σωφρονίσατε· τὰ ἐμὰ δὲ δυστυχήματα κἀντεῦθεν ἀναλογίζεσθε, ὅτι, καὶ ἐχθρῶν ἐπιβουλάς, φίλων ἐπαναστάσεις, καὶ βλασφημίας διαδέχομαι. Πῶς γὰρ ὁ τοιαῦτα λέγων ἢ οἰόμενος, οἷα λέγειν ἡμᾶς καὶ φρονεῖν ὁ καλὸς ἐκεῖνος φίλος ἀνεπλάσατο, οὐκ εἰς ἔσχατον μὲν ἀνοίας ἐλάσει, κοινὸς δὲ προδότης πάσης ἐστὶ τῆς ἐκκλησίας, ὑπερόπτης δὲ καὶ ὑβριστὴς καὶ τῶν πατρικῶν παραδόσεων, καὶ μυρία ἄλλα ἐκείνοις ἐμπεριειλῆφθαι· ψευδολογία, ἀπάτη, δυσσεβεῖς ἢ ἄπιστοι λογισμοί, μάχαι πρὸς ἑαυτούς, καὶ ἄλλο πλῆθος κακίας ἄπειρον. Ἆρ' οὐκ ἐκ καλῶν χρωμάτων ὁ καλὸς ζωγράφος τὴν ἡμῶν διεμόρφωσεν εἰκόνα, ὁ μηδὲν τῶν φαύλων περὶ ἡμῶν εἰπεῖν ἀποσχυριζόμενος; ἀλλ' εἰ μὴ ἁπλότητος ταῦτα, τῷ, γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι

lum, in quo differt talia de nobis prædicare, ab illa accuſatione: quòd cum hoſtibus in acie conſtiterimus, nullam planè differentiam ſtatuamus inter amicum & inimicum, cujus autem? ſcilicet Chriſti, (O injuriam intolerabilem) amicos & inimicos Chriſti. Huc enim tendunt, quòd in album eorum nos referre ſatagimus, qui pro Chriſto patiuntur perſecutionem, cum illis qui contra Chriſtum bellum gerunt; qui ſanguinem Teſtamenti ipſius communem reddunt, (& ut cætera omittam in præſenti,) Domini altaria profanarunt: & ſanctum ſimul chriſma, vel (ut veriùs dicam) Spiritum Sanctum per quem conficitur chriſma ludibrio habuerunt. Interrogate illos denuò obteſtor, quantum inter hæc & illa ſit diſcriminis niſi quod extremum hæc contingunt improbitatis? Quòd ſi quis contenderit leviora iſta eſſe, vos rum me deſipere & delirare dicatis, illum multiplici præconio licèt efferatis. Cùm tamen non eam ob cauſam ille angebatur, quòd leviore nos quàm alios contumeliâ impetiverat, aut eo quòd cæ-cæteris anſam dederit, ut in contumeliis ingerendis ad exceſſum progreſſi fuerint: verùm quod liberè proloqui nihil potuit, unde juſtè reprehendi debeam, imò niſi parum diſtare ab encomiis criminationes ſuas docuerit, nolite eum exibilare; ſi nec id demonſtret, ſilentio indicto modeſtiam imperate: miſeram interim meam ſortem deplorate, & hinc recolite, quod ſufferre cogar inimicorum inſidias, amicorum conjurationes & convitia. Fieri enim qui poterit, ut is qui taliuſmodi ſtatuat aut dicat, quæ dicere nos & ſentire bonus ille amicus confinxit, non extremâ laboret inſaniâ, & communis quidem Eccleſiæ proditor, contemnens & conculcans traditiones avitas habeatur, nec non ſexcentis ſimilibus aliis criminibus involvatur. Mendaciis nempe fallaciis, impietate, rationibus parùm fidis, concertationibus mutuis, ac innumero aliarum impietatum cœtu. Verùm ſi non optimis coloribus pictor egregius noſtram nobis imaginem delineavit, qui tantâ vehementiâ aſſeverat, nihil ſe mali in nos aliquando protuliſſe; ſed omnino, ſi amorum ſimplicitate proficiſcuntur iſta, dicto illi

Matt. 10. ſervatoris obtemperemus, *Prudentes eſtote ſicut ſerpentes, innocentes autem ut colum-*

columba, credamus ità eſſe: Quòd ſi malitiem indicare videantur, mutemus ſententiam, & cum eodem Chriſto dicamus, *Niſi converſi fueritis, & fiatis ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum*. Imprimis ſi recoluerimus ſupplicium illud repoſitum contra eum qui ſcandalizaverit vel unum è puſillis fratribus. Si autem in eum, qui vel unum ex illis ſcandalizet, pœna inexorabilis irrogetur, is, qui concuſſam evertit univerſam Eccleſiam, reputet apud ſe quot ſe malis reum involvit: quibus faxit Deus, ut nemo noſtrum ſit obnoxius Chriſto manum adjutricem & protectricem porrigente. Illud autem nequaquam ſine lachrymis vel ſine dolore ſufferam, ſi illos admittat & ad ſe recipiat, quos Chriſtus edicit non recipiendos, in quorum numero quidni & nos ipſos habet? Quod ſi tales ille propter metum futuri judicii non recipiat, nos vel reluctantes & inviti pietatem in Deum, quam præſentem fovemus, exculturi ſumus: verùm enimverò, de Deo (vir optime) de Fide, futuro judicio, de conſcientia, veritate, ſententia conſtanti neque fluxâ, & ſimilibus nihil habeat: dicendum eſt letheo voragine Charybden omnia abſorbuiſſe. Ego autem optarim, ut contrarium cùm ſentiat, tum etiam loquatur: ità ut, ſi quos non debuit, ad ſe recipiat, elatâ voce & clarâ tunc omnes acclamemus, nec quiſquã indè excipiatur, ne quidem obſtet paternum deſiderium quod magni ſolemus æſtimare: non illa reverentia, quam docemur in parentes ſemper adhibere: non alius quilibet pudor, quem verſùs illum obſervamus; ſed hæc omnia longiſſimè à nobis revolventes, quod dicebam, extentâ voce inclamemus. Mi homo, quorſum iſta ità patras? quò delatus abis? cur per ignorantiam te in hoſtium manus conjicis? quid noſtra certamina inter nugamenta numeras? quorſum piorum conſenſum fœdas? quorſum attollis ſic hoſtiles ſpiritus? Talia ego illi fore inter curas primas exiſtimabam, ſi in aliquo me exorbitantem deprehendiſſet, potiùs quàm ut illudentium geſtus imitaretur. Speraſſem ulteriùs, quòd ſi de meis inimicis aliquis illas ipſas voces protuliſſet coram ipſo, quæ

ὡς αἱ περιστεραί, τοῦ κυρίου βοῶντος πειθόμεθα. Εἰ δὲ κακουργίας, αὐτοῦ πάλιν διακεκραγότος μεταβαλλώμεθα, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· μάλιστα συνεπιστάμενοι ἵνα τῷ σκανδαλίζοντι ἕνα τῶν ἐλαχίστων ἀδελφῶν ἡ τιμωρία ἀπόκειται. Εἰ δὲ ὁ σκανδαλίζων ἕνα, τὴν δίκην ἀπαραιτήτως εἰσπράττεται, ὁ σείων ὅλην καὶ ἀνασκευάζων ἐκκλησίαν, αὐτὸν ἐκεῖνον ἐννοεῖν καταλιμπάνω, ἡλίκων ἑαυτὸν ὑπεύθυνον ἀποφαίνει κακῶν· ὧν εἴη Χριστοῦ πάντων ἡμῶν χεῖρα ὑπερέχοντος, μηδεὶς ἔνοχος. Ἀλλ' ἐκεῖνο πῶς ἀναλγήτως καὶ χωρὶς δακρύων εἴπω, εἰ μὲν, οὓς φησιν, οὐ δεῖ δέχεσθαι, δέχοιτο, τί μὴ μετ' ἐκείνων γινώμεθα; Εἰ δὲ μὴ δέχοιτο φόβῳ τῆς μελλούσης τιμωρίας, καὶ ἄκοντες τὴν παροῦσαν εὐσέβειαν φυλαξόμεθα· περὶ δὲ θεοῦ, ὦ βέλτιστε, περὶ δὲ πίστεως, περὶ δὲ τῆς ἐκεῖ δικαστηρίου, περὶ συνειδήσεως, δὲ * ἀλλὰ περὶ ἀληθείας, περὶ δὲ γνώμης εὐσταθοῦς, περὶ δὲ τούτων οὐδὲν, λήθη πάντα ἡ χάρυβδις λαβοῦσα κατέπιεν. Ἐγὼ δὲ τοὐναντίον ἂν αὐτὸν καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν ἠξίουν· ὡς εἴπερ οὓς οὐ δεῖ δέχεσθαι δέχοιτο, πάντες ἅμα τορόν τι καὶ διαπρύσιον ἐμβοήσωμεν, μηδέ τις εἴη μηδενὸς φειδώ, μὴ πατρικοῦ πόθου ὃν ὡς σεμνυνόμεθα, μὴ τῆς προσηκούσης εὐλαβείας ἣν πατράσιν ἡμεῖς ἀεὶ ἀποδιδάγμεθα, μηδὲ τινος ἄλλης αἰδοῦς ἣν περὶ αὐτὸν συντηρήσωμεν, ἀλλὰ ταῦτα πάντα πόρρωθεν ἡμῶν ἀπελάσαντες, ὅπερ ἔφην, διαπρυσίοις ἐμβοησώμεθα. Τί ταῦτα ποιεῖς ἄνθρωπε; ποῖ φέρῃ; τί δὲ σαυτὸν ἐχθροῖς ἀγνοίας ἐγχειρίζεις; τί τοὺς ἡμετέρους ἄθλους εἰς ὕθλους ἐξώρχησας; τί τῶν εὐσεβούντων αἰσχύνεις τὸ σύνταγμα; τί δὲ τῶν ἐχθρῶν ἐπαίρεις τὸ φρόνημα; τοιαῦτα αὐτὸν ἔγωγε σπουδάζειν μᾶλλον ἂν ἤλπιζον, εἴ τι με παραλισθαίνειν * ἠσθάετο, ἀλλ' οὐχ οἷα νῦν, παιζόντων γνώμας μιμούμενος, διεπράττετο. ἤλπιζον δὲ κἀκεῖνο, ὡς εἴ τις ποτὲ τῶν ἐχθρῶν ταύτας αὐτοῦ τὰς φωνὰς πρὸς αὐτὸν ἐτόλμησεν ἀφεῖναι, μυ-

Matth. 18.

* ἴσ. ἢ καὶ περί.

* ἴσ. ᾐσθάνετο.

εἴσω δὲ αὐτὸν βάλλων ἐξεδίωξε τοῖς λίθοις,
ἀπατεῶνα καὶ ψεύστην [καὶ] τοιούτοις λόγοις
διαπλέκων· ἀνέχεσθαι γὰρ τῶν ἄλλως ἡ-
* Io. ἐσι. μᾶς ἐξυβριζόντων προστεταγμένων*, ὅτι τοῦ
* Io. ἐν μέν. πράου καὶ εἰρηνικοῦ μαθηταί*, εἰς πίστιν δὲ ἐξυ-
βριζόντων οὐδεὶς ἂν ἀνάσχοιτο· ἐπεὶ καὶ αὐτὸς
τἄλλα πράως φέρων καὶ μὴ ἀμυνόμενος, τοὺς
τε τὸν πατρῷον οἶκον, οἶκον ἐμπορείας ποιεῖν
ἀπονοηθέντας, μετὰ σφοδρᾶς τῆς ἐπιτιμήσεως
ἐκεῖθεν ἀπήλασε· καὶ τοὺς εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα
τὴν γλῶσσαν ὀξύνοντας, διπλῆν τὴν τιμω-
ρίαν ἀπειλησάμενος, πυρὸς μὲν ἐνταῦθα καὶ
μαχαίρας ἔργον καὶ λιμοῦ τὴν πόλιν αὐτάν-
δρον ἐποιήσατο, καὶ τὴν μέλλουσαν δὲ οὐ διεκ-
φυγεῖν, δι' ὧν τὴν παροῦσαν μετὰ πολλῆς τῆς
ὀργῆς ἐξήνεγκεν, ἐπιστώσατο. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν
τοιαύταις ἐλπίσιν ἐμαυτὸν, ὡς ἔοικεν, εἰς λι-
μὸν ἔτρεφον· τίς ποτε δὲ ἄρα τῶν θρόνων
ἐπιβάντας ἡμᾶς τῶν ἀρχιερατικῶν, καὶ τὸ
κῦρος ἁπάσης πράξεως καὶ βουλήσεως ἐγχειρι-
σθέντας, αὐτῷ κατεμήνυσεν; αἱ γὰρ τοιαῦται
* ἴσ. εἰ καὶ. φωναὶ καὶ ζητήσεις ἀνίεροι, * καὶ δεῖ τισὶν αὐ-
τὰς ὅλως προτείνεσθαι, τοῖς τὰς ἡνίας λαμ-
πρῶς ἤδη καὶ περιφανῶς τῆς ἀρχῆς ἐπανειλη-
φόσι, καὶ ἐπὶ κοινοῦ προκαθεζομένοις τοῦ βή-
ματος· καὶ τῶν μὲν ἡμαρτηκότων ἐπὶ γόνυ
κειμένων, καὶ πολλοῖς μὲν τὴν γῆν δάκρυσι
βρεχόντων, πολλὰ δὲ ἐπὶ ἐλέῳ λεγόντων·
τῶν δὲ μέχρι τέλους τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀ-
ληθείας ὑπερηθληκότων μετὰ λαμπρῶν τῶν
στεφάνων συγκαθεζομένων, καὶ τῶν δικαστῶν
τὴν τάξιν διακληρωμένων, καὶ τῶν μὲν ἐπὶ
συγγνώμην τοῦ ὁμοφυοῦς ὑποφερομένων, τῶν
δὲ τοῦ ἴσου καὶ τῆς κανονικῆς αὐθεντείας μηδὲν
ἐπιπροσθὲν ποιουμένων, ἀλλ' οἷα δίκης ὀφθαλ-
μοὺς εἰς τὴν τοῦ δικαίου φύσιν πάντα καταρ-
ρυθμιζόντων· τότε δὲ τότε, εἰ θέμις ποτὲ,
χρεὼν ἔχει τὰ τοιαῦτα προτείνεσθαι, καὶ τοῖς
ἐκείνην τὴν λῆξιν καταλαβοῦσιν· ἀλλ' οὐχὶ νῦν
οὐδὲ τοῖς λιμῷ, καὶ δίψει, καὶ φυλακαῖς, καὶ μυ-
ρίαις ἐναθλοῦσι ταλαιπωρίαις, καὶ τὸν περὶ
ψυχῆς ἀγῶνα ἔχουσιν· ἐκείνοις γὰρ ὁ περὶ κρί-

ſunt ab illo uſurpatæ, lapidum illos imbre obruiſſet tanquam deceptorem, mendacem, & ſimilem convitiis ptolutum. Nam cùm habeamus in mandatis illos tolerare qui nos aliàs vili faciunt, propterea quòd illius diſcipuli ſimus, qui mitis & pacificus commemoratur, attamen ille tolerandus non eſt, qui fidem transgreditur Chriſtianam: Chriſtus certè ipſemet qui omnia in ſe delicta ęquanimicè ferebat nec ulciſcebatur, illos tamen, qui *Domum ſui Patris, domum reddiderant cauponantium*, non ſine duta & vehementi objurgatione ejectos indè deturbat; & eos qui in Spiritum Sanctum ſuas linguas exacuebant, duplici condicit condemnationi, *ignis* nimirum in futuro, & *eſuriei* in in præſenti ſeculo, cùm Judæorum civitas funditùs exſcinderetur: & alibi vehementiùs excandeſcens pronunciat futuram eos pœnam non evaſuros, licèt etiam ulteriùs præſentem tulerant. Sed ego, quod apparet, qui ſperabam aliter, me ad enectionem per famem reſovebam. Quis ergò me thronum conſcendentem Archiepiſcopalem, & principatum, in manus traditum totius & conſilii & actionis recipientem intuitus, illi inſuſurravit: ejuſmodi enim cùm voces tum diſquiſitiones impiæ ſunt, & erga illos adhibendæ ſunt, qui moderamen & habenas gubernandas ſplendidè & illuſtri modo acceperunt: & qui in bonum publicum throno præſident: & ubi ad genua provoluti abjiciebantur pœnitentes, qui tellurem lacrymarum rivis irrigabant, ac ad movendam miſericordiam multa loquebantur: ac qui ad finem uſque pro veritate & virtute certamen initum ſuſtinebant ſplendentibus coronis lemniſcati ſedent cum Chriſto judicantium ſortiti locum, quorum nonnemo ad commiſerandum congeneres ſibi feruntur: quidam aliì æquitatis nullam vel canonicę poteſtatis rationem habentes, ſed tanquam qui juſtitię oculos, ad faciendam juſtitiam provocare vellent: Certè opus eſt ut hìc, hìc inquam, ſi alicubi, talia obtendi debeant, apud illos præſertim, qui in illo ordine conſtituuntur: non in vita præſenti, non apud eos qui fame, nunc ſiti, cuſtodiis & miſerum quidem in modum intercipiuntur, de vita ſua periclitantes. Ad illos enim ſpectat deputatus juſtitiæ locus, judicii, condemnati-

nationis, remiſſionis tempus nempe futurum illud, & non hoc præſens. Aſt, ô tu bone vir & belliſſime, ſi recipiendi non ſunt, quid ni te pudeat cum illis connumerari? & cùm poſſis coronatus comparere, cum captivis malis aggregari: per ſomnium aliorum humanitatem laudare, cùm ſis longè ab illa cœleſti nobilitate, & liberâ conditione ſemotus, etiam & proditionis illius reus. Veruntamen ſi cum illis cenſeri non ferebatur turpe, cognoſcat quòd verſatur apud illos animo, à quorum vita abhorret & actionibus; & illum honorat gregem, cui, pro paſtoribus lupos præeſſe præ ſe palàm fert. Quos multò magìs fovere comperitur, quàm eorum quiſpiam, qui in illo cœtu annumeratur. Sunt enim inter eos, qui utcunque corporibus ſuis adſiſtant, tamen ab illorum ſocietate practica, ab intùs diſſidente conſcientia vacillantes recedunt. Tu autem, nondum conjunctus corpore, judicio & affectu copulari deſideras: Quòd non adhuc plenè fueris adunitus, id à timiditate non pietate; à pudore proficiſcitur & non voluntate. Quis autem ea admitteret, quæ nè ſomnians approbavit aliquando? is ſcilicet, qui cauſam in timorem rejicit, cur nondum illorum conſortio aggregetur, cum inimicis pudefieri antiquius habuit, quàm cum familiaribus ſuis & cognatis admirationi eſſe, modò ſit ei in poſterum impunè. Si recipere vel admittere non licebat, ecquis poſt receptionem illam, ut poſſit quos non licuit, ſuſceptos admittere, velit ſe in manifeſtum diſcrimen præcipitare? Verba ſanè non meliorant actiones, ſed per actiones verba licèt interpretari. Nam ſi quis contuitus latrones, aut civitatum expilatores, deteſtatione ubique habitos, execrationibus undiquaque proſciſſos: immunis adhuc ipſe & purus ab illorum conſortio tandem phantaſmate abreptus, dicat legum arbitris & diſpenſatoribus, ſi hoſce homines, rogo, ſine pœna dimittas, quos par & æquum fuerat de vita tolli, cur non ego ſtatim latro fiam ac proditor, ut ſic veniam poſſim ſceleribus promovere: quòd ſi pœnam irroges, metu pœnæ nolim ego illos imitari. Si quis, inquam obiter iſta dicat, quis non illum furere & inſanire? quis non mente in rebus aliis labo-

στικῶς καὶ καταχρήστως καὶ ἀφέσεως λόγος, καὶ ὁ καιρὸς ἐκεῖνος, ἀλλ' οὐχ ὁ παρὼν, ἀφορίζεται. Ἀλλ' ὦ καλὲ καὶ ἀγαθὲ, εἰ μὴ δεῖ δέχεσθαι, πῶς οὐκ αἰσχύνῃ μετ' ἐκείνων συντάττεσθαι; καὶ ἐνὸν στεφανηφόρον ὀφθῆναι, τοῖς αἰχμαλώτοις ἐγκαταλέγεσθαι; καὶ τὴν ἑτέρων ὀνειροπολεῖν φιλανθρωπίαν, τῆς ἄνωθεν εὐγενείας καὶ ἐλευθερίας γυμνὸν καὶ προδότην ἑαυτὸν καταστήσαντα; εἰ δ' οὐκ αἰσχρὸν ἡγεῖτο συντάττεσθαι, ἴσθι, σὺν ἐκείνοις ὢν τῇ γνώμῃ, ὧν ἔξαρχος ὑπάρχεις τῆς πράξεως· καὶ ἐκείνην τιμῶν τὴν ἀγέλην, ἧς ἀντὶ ποιμένων * λύκους * λέγεις προΐστασθαι· εἰ βούλει δὲ καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐνίων πλέον ταύτην περιέπεις. (* πού.) Εἰ γάρ τινες μετ' αὐτῶν, καίτοι σώματι συνόντες, τοῦ συνειδότος αὐτοὺς στασιάζοντος ταῖς γνώμαις, ὅμως ὀκλάζουσι· σὺ δὲ καὶ πρὸ τοῦ συναφθῆναι τῷ σώματι, λογισμοῖς καὶ γνώμῃ σπουδάζεις συντάττεσθαι· τὸ γοῦν τῆς συναφῆς ἔλλειπον, δειλία οὐκ εὐσέβεια, αἰσχύνη οὐ προαίρεσις. Τίς οὖν ὁ δεχόμενος; ὁ μηδ' ὄναρ τοῦτο παραδεξάμενος· ἢ ὃς, ὅτι μὴ μέχρι νῦν πρὸς ἐκείνους ἀπέκλινε, τῷ φόβῳ τὴν αἰτίαν ἀνέθηκε, καὶ τὸ σὺν τοῖς ἐχθροῖς καταισχύνεσθαι, ἂν μὴ δῷ τὴν δίκην ὕστερον, κρεῖσσον ἡγεῖται τοῦ μετὰ τῶν οἰκείων δόξης θαυμάζεσθαι· εἰ μὴ δεῖ δέχεσθαι, τίς ἂν δεξάμενος, ἀντὶ τοῦ δοκεῖν ἑτέρους, οὓς οὐκ ἔξεστι δέχεσθαι, μᾶλλον ἑαυτὸν ἐκείνοις οὐ συναπολέσειεν; οὐ γὰρ τὰ ῥήματα βελτιοῖ τὰς πράξεις, διὰ δὲ τῶν ἔργων συνίσταται καὶ τὰ ῥήματα. Εἶτα ἄν τις ἰδὼν λῃστὰς, ἢ πόλεων προδότας, ὑπὸ πάντων μὲν βδελυσσομένους, πᾶσι δὲ μυσαττομένους· ἔπειτα αὐτὸς τούτων τέως καθαρὸς ὑπάρχων, φαντασιοκοπῇ καὶ λέγοι πρὸς τὸν κρατοῦντα τοὺς νόμους, εἰ μὲν οὓς ἀναιρεθῆναι δέον, τούτους ἀτιμωρήτους ἐᾷς, τί μὴ θᾶττον λῃστεύω καὶ προδότης γίνομαι, ἵνα συγγνώμης τύχω· ἂν δὲ δίκην ἀπαιτῇς, φόβῳ ταύτης, ἐκείνους οὐ μιμήσομαι· ἂν οὖν τις παρελθὼν τοιαῦτα λέγοι, ἆρ' ἐστιν ὅστις οὐκ ἂν αὐτοῦ παραφορὰν καὶ ἀρρωστίαν γνώμης, καὶ μυρία ἄλλα καταγνοίη; τί δὲ ἐκείνους μὲν ἔχει-

ρος τῶν νῦν ἐχόντων καταγνώσει); ἂν δέ τις, ἀντὶ μὲν προδότου τῆς πόλεως, προδότας πίστεως, ἀντὶ δὲ λῃστῶν σωμάτων λῃστὰς θείων νόμων εἰς μέσον προάγοι ἑστῶτα· τὰς αὐτὰς φωνὰς ἀναγκάζῃ, οὐχὶ τὴν ἴσην αὐτοῖς ἢ καὶ μείζονα ψῆφον προάγει τῶν σωφρονούντων, ἀπενεγκεῖν οἰησόμεθα; χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, εἰ μὲν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς θεσμοῖς τὰς πράξεις ἰθύνουσι, τίς δεῖ τῶν ἀκαίρων ζητήσεων, καὶ λογισμοῖς παλαίειν καὶ ἀποπνίγεσθαι; ἀλλὰ μὴ θᾶττον αὐτῶν τῆς μοίρας γινομένους πολλὴν τὴν συγγνώμην ἐξαιτεῖν τῆς βραδύτητος; εἰ δ᾽ ἐκ θεσμῶν ἔργων ὑπηρέτας ἐπίστασαι, τί πολυπραγμονεῖς, ἄν τι δῶσιν ἐνταῦθα δίκην, ἄν τε μή; ἂν μὲν γὰρ δῶσιν, ἄμεινον ἕξουσι, τῇ τιμωρίᾳ τὴν ἁμαρτίαν ἐκκαθαιρόμενοι· ἂν δὲ μὴ δῶσι, τοῦτο αὐτοὺς ἀθλιωτέρους ἐργάζεται, ὅτι πικρότερον αὐτοῖς τὸ ἐκεῖθεν ἀπαντήσει δικαιωτήριον· ὥστε εἴ τινι τῶν δύο τούτων αἵρεσις προὔκειτο, ἐκεῖνος ἂν τὸ ἔλαττον κακὸν ἐφάνη αἱρούμενος, καὶ τὸ αὐτοῦ συμφέρον ἐπισκοπούμενος, οὐχ ὃς τὴν ἐνταῦθα φεύγει δοῦναι δίκην· ἀλλ᾽ ὃς ἐν τῷ νῦν καὶ ἐντεῦθεν διδόναι τὴν ἐκεῖθεν ἐπραΰνει· ἐπεὶ καὶ τὸν νοσοῦντα, οὐχ ὃν ἰατρῶν χεῖρες, καὶ τομαὶ, καὶ καύσεις, τοῦ πάθους ἀπάγουσιν, ἀλλ᾽ ὃν τὰ τῆς τέχνης ὁρῶμεν μὴ προσιέμενον, ἐκεῖνον ἤδη τελείως * ἀναγινώσκομεν, καὶ ἐν ἐσχάτοις κακοῖς ἴσμεν ἐξεταζόμενον. Καὶ τί ἄν τις τὰ ἑπόμενα τοῖς αὐτοῦ λογισμοῖς ἀπαριθμοίη; ταῦτα ἡμᾶς ἀκοπώτερον * παρασκευάσει τὰ συμβαίνοντα· ταῦτα εἰς παραψυχὴν ἕξομεν· τούτοις ἡμᾶς ἀνακτᾶσθαι, (ὦ φίλε καὶ ἀδελφὲ,) διεσπούδασας, οὐ γὰρ τῶν σεμνοτέρων ῥημάτων ἐξίσταμαι, οὐδὲ τῷ μελετηθέντι πάντα δίδωμι, ἀλλ᾽ ὅτι πῶς μὴ διαπέπρακται, καὶ πρὸς τὴν ἐλπίδα τῆς διορθώσεως τὰς κλήσεις μερίζομαι· Ἐὰν τὸ ἅλας μωρανθῇ, ὁ κύριος φησιν, ἐν τίνι ἀλισθήσεται; ἐὰν τὰ τῶν φίλων, τὰ τῶν ἀδελφῶν, τὰ τῶν τέκνων, τὰ τῶν ἐμῶν μελῶν, τὰ τῶν ἐμῶν σπλάγχνων (τὰ τῶν πάντων ἐμοὶ τιμιωτάτων) δι᾽

* ἴσ. ἀπεγνωσμένον.

* εὐφόρ.

rare ſimiliter, haud pronunciabit? Quòd ſi quis non urbium ſed fidei proditores, prædones non corporalium ſed Divinæ legis in medium productos ſiſtat, & apud illos voces eas ipſas edat, an non eandem in ipſam ſententiam vel etiam duriorem per prudentes rerum æſtimatores ferendam putamus? Verùm ſepoſitis quæ jam dicta ſunt, ſi ſecundùm Canones, hoc eſt, Leges Eccleſiaſticas actiones regulent, quid opus eſt hiſce intempeſtivè motis quæſtionibus? quid ratiocinando vel contendere, vel alios ſuffocare? quidni potiùs actutùm ad partes accedit, & veniam deprecetur ſuæ tarditatis? ſin verò actionum lege prohibitarum actores agnoſcas, quid ità tandem curioſè ſatagis, utrum hic ſupplicium luant aut non luant? Si dederint iſthic pœnas, meliori tum erunt conditione, nimirum per pœnas irrogatas expiato peccati reatu: quòd ſi non dent hoc eò ſunt miſeriores, eò quòd judicium aliquando cœleſte cum majori ſubibunt acerbitate. Itaq; ſi modò inter hæc duo electio conſiſtat, is minus malum videtur elegiſſe, & ſuo commodo meliùs proſpexiſſe, non qui id agit nè hîc puniatur; ſed qui per ſupplicium iſthic obitum tolerabilius reddet judicium illud. Nam & ægrotantem, nequaquam illum quem medicorum manus, ſectiones, uſtulationes morbo liberant; ſed quem videmus artis medicæ praxin non ferentem, illum inquam ſtatu poſitum deſperato, & conclamatum, morbis extremis cruciatum, & doloribus confectum reputamus. Quorſum verò quiſpiam ea quæ ſequuntur rationibus putet apprehendenda? ſanè enim illa ut leviùs feramus quæ contingunt facient; atque ità nobis parient conſolationem; Per iſta noſmet iterum poſſidere fategiſti (amice & frater); nam vocibus te affari honoratioribus non deſiſtam, non omnia & ſingula conſiliis & propoſitis adſcribam; ſed quòd in actum hactenus producta non fuerint, illa ideò cum ſpe emendationis tuæ compellationes meas inſtituo: *Si ſal infatuatus fuerit*, inquit Dominus, *in quo demum ſalietur?* Si res meorum amicorum, fratrum, liberorum, membrorum, viſcerum: ſi res eorum ſingulorum, (qui mihi ante omnes ſunt honorandi;) propter

pter

pter quos in carne adhuc potiùs ſubſiſtere, quàm diſſolvi & cum Chriſto eſſe mallem: quorum cauſâ concidor, diſtrahor,& lachrymæ meę mihi panes fiunt: ſi eorum omnium hic ſit ſtatus, quid debeam ab aliis expectare? Nec injuriâ. Scio etenim, Beatum Paulum ſolus cùm eſſet in vinculis deſtitutus, dixiſſe, *In prima mea defenſione nemo mihi adfuit:* & iterum, *ſolus Lucas mecum eſt.* Nam non poſſunt omnes ſe obdurare, & patientiâ niti: quapropter cùm Dominus prædiceret afflictiones venturas, & tentationes, cum quibus illi qui in ipſum credituri erant, confligere debebant, ſubnectit, *Aſt qui in finem perſeveraverit, is ſalvus erit.* Scio & anteriorem adhuc Davidem Prophetam multorum ſolitudinem luxiſſe, & illam ab amicis deſertionem Domino deprecationis loco repræſentâſſe: *Salvum me fac Deus, quoniam defecit juſtus, & veritas paucitate laborat inter filios hominum.* Quorſum verò hunc vel illum citem? Scio Dominum & Deum meum tum cùm apprehenſus, vinculis conſtrictus abduceretur, ſolitarium fuiſſe derelictum: ſcriptum eſt enim, *Ipſo deſerto fugerant.* Quid ergò mirum? nos homunciones miſeros & miſerandos, quibus nec aerem ſpirare liberum licèt, carceribus & vinculis mancipatos, mille moriendi modos quotidie expectantes, omni deſtitutos meliori ſpe, ab omnibus ità deſertos & derelictos: Atque, ô ſi tantùm derelictos! ferre hoc poſſemus, ſed neutiquam nos nudi deſerimur, ſub nominis noſtri prætextu, veritatem abnuunt, eccleſiaſticam omnem & rectam ſententiam deſerunt: cujus obſervandi gratiâ, nil non hactenus elegerunt pati, ab illa ſe nunc abſcindunt, & illam longè ſeponunt. Hoc eſt illud quod imprimis percellit mentem mihi, quod me abſumit, cùm videam membra, quibuſcum nos incorporamur, & participes exſtamus, ex æquo Chriſti à capite illo divelli & in perniciem redigi. Et tamen iſtud malum in ſe non ſufferendum, fit certè tolerabile per priùs exempla recitata. Attamen derelicti illius cauſam in nos artificioſè transferre velle, cujus nondum potuit exemplum aliquod reperiri, quomodo quis, utcunque omnia

οὓς ἔτι τὸ σαρκὶ παραμεῖναι, τὸ ἀναλύσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι προκρίνεσθαι· δι᾽ οὓς κόπτομαι καὶ σπαράττομαι, καὶ τὰ δάκρυά μου ἄρτος ἐμοὶ γίνεται· Ἐὰν οὖν τὰ αὐτῶν τοιαῦτα, ποταπὰ χρὴ προσδοκᾶν τὰ τῶν ἄλλων; ἀλλ᾽ οὐδὲν θαυμαστόν· οἶδα γὰρ καὶ τὸν θεσπέσιον Παῦλον μόνον ἐν δεσμοῖς καταλειφθέντα· ἐν τῇ πρώτῃ μου φησὶν ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, καὶ Λουκᾶς ἐστι μόνος μετ᾽ ἐμοῦ· οὐ γὰρ πάντων ἡ καρτερία καὶ ὑπομονή· διὰ τοῦτο καὶ ὁ κύριος εἰπὼν τὰς θλίψεις καὶ τοὺς πειρασμοὺς οἷς ἔμελλον οἱ εἰς αὐτὸν πεπιστευκότες ἐναθλεῖν, ἐπήγαγεν, Ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται· οἶδα δὲ πρὸ τούτου τὸν προφήτην Δαβὶδ τῶν πολλῶν τὴν ἐρημίαν ἀποδυρόμενον, καὶ ταύτην ὡς ἱκετηρίαν τῷ θεῷ προτείνοντα, Σῶσόν με κύριε ὅτι ἐκλέλοιπεν ὅσιος· ὅτι ὠλιγώθησαν αἱ ἀλήθειαι ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων· καὶ τί λέγω τοῦτον ἢ ἐκεῖνον; οἶδα τὸν ἐμὸν δεσπότην καὶ θεόν, ἐπεὶ συνελήφθη καὶ πρὸς δεσμωτήριον ἤγετο, μόνον καταλειφθέντα· ἀφέντες γὰρ αὐτόν, φησί, πάντες ἔφυγον· Τί οὖν θαυμαστόν, εἰ καὶ νῦν ἡμᾶς, ἀνθρώπους οἰκτροὺς καὶ ἐλεεινούς, ἀνθρώπους μηδὲ τὸν ἀέρα σπᾶν ἐλεύθερον παρακεχωρημένους, ἀνθρώπους δεσμωτήριον οἰκοῦντας, μυρίους θανάτους καθ᾽ ἑκάστην προσδοκῶντας, καὶ πάσης ἐλπίδος χρηστῆς ἀπεστερημένους, εἰ δὲ καταλιπεῖν τις ἐμελέτησεν· ἀλλ᾽ εἴθε μόνον καταλιπεῖν (ἀνεκτὸν γὰρ ἦν) οὐ γὰρ ἡμᾶς οἱ τοιοῦτοι καταλιμπάνουσιν, ἀλλ᾽ ἐν ἡμετέρᾳ προσηγορίᾳ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ὀρθοῦ φρονήματος, ὑπὲρ οὗ, μέχρι νῦν, μυρία παθεῖν εἵλοντο, ἑαυτοὺς ἐκτέμνουσί τε καὶ ἀποκρύπτουσιν· ὅ περ πάντος μάλιστα ψυχὴν πλήττει καὶ ἐκδαπανᾷ, μέλη ὁρᾶν, ὧν ἐσμὲν σύσσωμοι καὶ συμμέτοχοι, Χριστοῦ τῆς κεφαλῆς διασπώμενά τε καὶ ἀποφθειρόμενα. ἀλλ᾽ ὅμως ἀφόρητον ὂν τὸ κακόν, φορητὸν ἂν ἐγεγόνει τοῖς ῥηθεῖσι παραδείγμασι· τὸ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ καταλιπεῖν ἡμῖν τεχνάζεσθαι ἐπιγράφειν, οὗ μὴ μέχρι νῦν οὐδ᾽ ἔστιν εὑρεῖν ὑπάρξαι παράδειγμα. πῶς ἂν τις εἰ καὶ πάν-

τα

τὸ φέρειν ἔχει γυμνασίαν, ὑπενεγκεῖν δυνηθείης καλῶς, (οὐ γὰρ ἀπέχω) τὰς ἀμοιβὰς τοῦ περί τε θείου καὶ πατρικοῦ φίλτρου, καὶ τῶν πνευματικῶν ἐκείνων καὶ ὑπερφυῶν καὶ φρικτῶν ὠδίνων, ἐν αἷς σὺ φωστὴρ ἐν κόσμῳ λόγον ζωῆς ἐπέχων, τῇ μυστικῇ παστάδι τῆς ἐκκλησίας ἀνατέταλκας. ταῦτα διὰ τῆς ὑμῶν ἀξιαγάστου καὶ θείας συνέσεως, πρὸς τὸν χθὲς καὶ πρώην δοχαῖς ἡμῖν καὶ ὑποδοχαῖς προστιθέμενον, ὑποφέρομεν, καὶ τῆς ἰδίας ὁρμῆς τὴν ἡμῶν ἐπιτροπὴν πειραθέντα λαβεῖν, αἰσχύνης καὶ ἁμαρτημάτων, ὡς δῆθεν, ἀποστροφὴν καὶ ἀναχώρησιν, εἰ καὶ τοὐναντίον ἦπερ ἐμηχανᾶτο αὐτῷ περιγέγονεν· ἡ γὰρ εἰς ἕτερον ἀναφορὰ τοῦ ἐγκλήματος, ἂν μὴ δεξιὰν χεῖρα εὕρῃ, μάλιστα τὸ τεχνίασμα παρεισδύσεως, εἰς σφοδροτέραν περιτρέπει τοῦ συνειδότος κατάγνωσιν, ἔνδοθεν τὸν σαφῆ καὶ ἄφυκτον τὸν ἔλεγχον φέρουσα· τί γὰρ ἑτέρωθεν ἐζήτεις συμμαχίαν, τὸ σχῆμα σπουδῇ ἐπετεχνάζου δικαιολογίας, εἰ μὴ τὸ συνειδὸς ἔνδον εἶχες πικρὸν κατήγορον τῆς βουλήσεως; τί δὲ καθ' αὐτὸν οὐ πράττεις, ἃ σπουδάζεις * ἄλλοθεν; καὶ εἰ μὴ τὸν ἐπιστολῶν ὁ νόμος ἐπεῖχε, καὶ τοῦ ὑπογράφοντος ἡ χεὶρ καὶ τότε κλαπεῖσα ἐμποδὼν ἵστατο, ἔδειξα ἂν ἀκριβέστερον καὶ διὰ πλειόνων τό τε ἡμέτερον ἄλγος, καὶ οἷς ἐκεῖνος ἡμᾶς ἐλυμήνατο· ἀλλὰ πῶς τὰς ἑαυτοῦ λαμπρὰς ὁμολογίας, ἃς ἐνώπιον θεοῦ καὶ ἀγγέλων, ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων, βασιλέων, ἀρχόντων, ἀρχομένων ἐπαῤῥησιάσατο, οὐκ εἰς μεγάλην ἄγει αἰδῶ; πῶς τὸ τῆς ἐκκλησίας οὐκ ἐδυσωπήθη καύχημα, ὃ κατὰ παντὸς φέρειν εἶχε καὶ χρόνου καὶ διαστήματος; καὶ εἴη γε τῆς ἄνωθεν ἐνισχυούσης παλάμης διηνεκῶς μεγαλαυχοῦσα καὶ φέρουσα· πῶς δὲ δι' αὐτοῦ καὶ μόνου ψυχαγωγεῖν ἔγνω τὸ ἀντίπαλον, καὶ ἰδίᾳ πλάσει τὴν κοινὴν καὶ παράδοξον τῆς ἐκκλησίας στάσιν χωλεύειν προείλετο; καινὸν μὲν γὰρ τὸ παράλογον ὁ πολυμήχανος ὄφις κόσμῳ παραδεῖξαι ἐσκευάσατο· ἀλλὰ καινότερον τὸ παραδοξότερον τὸ θεῖον ἔργον, ὡς ἀληθῶς, ὁ τῆς φύσεως ἡμῶν πλάστης καὶ δημιουργὸς κατέστησεν. ὁ μὲν γὰρ ἀνθρώπους πειρ-

* Ir. φαίνειν.

ferendo ſufficientiſſimus æquanimiter poterit tolerare: Omnino percipio præclaram ego remunerationem amoris in te mei paterni, cum Deo conjuncti, & ſpiritualis illius mirifici & tremendi illius partûs, quo ru nobis enixus, lumen terrarum orbis in myſtico eccleſiæ thalamo per vitæ ſermonem prodiiſti. Et iſta ego tolero per & propter admirabilem & divinam planè illius hominis prudentiam, qui nos herì ac nudiuſtertius epulo appoſito recipiebat: Quíque ex animi ſui impetu noſtri in ſe patrocinium ſuſcipere & ruirionem volebat: dedecoris, & admiſſorum criminum averſionem, depulſionémque ſcilicet, licèt ſecùs quàm ſperaverat, id contingebat. Tranſmiſſio ſiquidem criminis in alium quempiam, ſi non adminiſtratur artificioſè excogitata machinatio, in graviorem concedere ſolet conſcientiæ condemnationem, dum ab intus inevitabilem redargutionem manifeſtam paritur. Cur verò aliundè ſatagebas auxilium? cur formulam ribi defenſionis & prætextum artificioſum procurabas? ſi conſcientiâ internâ deſtitutus eras tuæ voluntatis accuſatrice. Quod per te non agis ipſe, quod per alios conſequi moliris. Certè ſi pateretur Lex Epiſtolaris, ſi mei Amanuenſis manus laſſata ſe non ſubduxiſſet, pluribus adhuc perſequerer juſtum meum dolorem, & in quibus ab illo læſus ſum. Atenim verò præclara illius profeſſio, coram Deo & Angelis, coram omnibus hominibus, regibus, principibus, ſubditis enunciata, non pudore ſuffundit vehementiùs? Unde factum ut eccleſiæ gloriatio non vereatur, quam ſemper & ubique propalare poterat, & præ ſe ferre ſupernâ præſertim manu corroborante, in qua perpetuò triumpharet: ſuis autem viribus & quidem ſolitariis poſſe ſe putat adverſarium delinire: caſúque ſuo voluit, ut eccleſiæ ille ſtatus communis, præter omnem expectationem claudicaret, volebat nimirum verſutiſſimus ille ſerpens, audaciæ ſuæ novum & inuſitatum quid mundo palàm facere: ſed opus magìs novum, inauditum & paradoxum magìs, divinus naturæ noſtræ opifex & conditor ex adverſo edidit. Ille homines neſarios & impobos in nullo nu-

numero habendos, ſacerdotali pridem dignitate ſpoliatos, cœtibus eccleſiaſticis, ſed quas ob cauſas, haud libet dicere amotos, abactos, bis mortuos, eradicatos, juxta Apoſtolicum de talibus pronunciatum, *maculas, momos, audaces arrogantes*: in iſtos ubi ſe inſinuaverat diabolus, & ad propriæ nequitiæ officinam applicuerat, per illos univerſam occupare eccleſiam, per ſummam impudentiam nitebatur. Sed Deus qui miracula operatur ſolus, & dilatat invocantes ſe in afflictionibus; qui ſuæ providentiæ ſapientiam inexplicabilem oſtendit, cùm undique inextricabilibus circundamur fluctibus oppreſſi, adeò comparatam & conſummatam, verè in ipſo fundatam, ut non ſolùm parem & adæquatam malitiæ ſuæ plagam malus accipiat, ſed multò vehementiorem & cum majori conjunctam tormento procuret. Quomodo enim non infligitur diabolo maxima & inſanabilis plaga, cùm in tanta procella, tali rerum confuſione, tanta rerum mutatione, nemo parvus, magnus, obſcuræ urbeculæ Epiſcopus, nedum cui præeſt aliquis eximius: nemo rudis in ſermone, nemo utrinque comparatus, qui linguæ volubilitatem cum acumine mentis conjunctam habet: nemo propter vitam illuſtris, propter dogmatum ſublimitatem conſpicuus, nullus planè homo cum tempore immutatus comprehenditur: nec ceſſit loco torrenti omnia abripienti: inter omnes omnino qui de choro fuerant religioſorum (Quis eorum per auditionem antiquam, nedum per præſentem ſpem, priuſquam res conſtaret, hoc credet) Omnes diaboli laqueos, inſidias omnes, omnia artificia, vim omnem intentatam infra ſe poſitam demonſtrarunt. Jucundum mihi eſt, iſta apud vos imprimis proſequi, qui magna pars eorum eſtis, de quibus hæc mirifica recenſentur: Neq; enim quicquam commilitonibus accidore poteſt gratius dolore alioqui confectis, quàm ut rem pugnando bene gerant: ſed malitioſus, quem dixi, dæmon omnes confertim deglutire, & per ſuas nequitias fraudulentas impedire fremendo gloriatur: ſanctæ tamen eccleſiæ multi-

ἀλιτηρίους ἀνθρώπους οὐδ' εἰς ἀριθμόν τινα συντελοῦντας, πάλαι τῆς ἱερατικῆς ἀξίας ἀπογυμνωθέντας, καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συλλόγων, δι' ἃς αἰτίας οὐδὲ θέμις λέγειν ἡμῖν, ἐξοστρακισθέντας, δὶς ἀποθανόντας, ἐκριζωθέντας, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν περὶ αὐτῶν προαναφώνησιν, σπίλους καὶ μώμους τολμητὰς αὐθάδεις· τούτους ὑπεισδὺς καὶ τῆς οἰκείας πονηρίας ἐργαστήριον προσηρμοσάμενος, δι' αὐτῶν πᾶσαν καταστρέψαι καὶ καταλαβεῖν τὴν ἐκκλησίαν ἐφρυάξατο· ὁ δὲ, ὁ τὰ δὴ θαυμάσια μόνος ποιῶν, καὶ ἐν ταῖς θλίψεσι πλατύνων τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτὸν, καὶ τότε μάλιστα δεικνύων τὸ τῆς προνοίας ἄφατον καὶ σοφὸν, ὅτε πανταχόθεν τὸ ἄπορον περιέστηκε καὶ δεινὸν, ἐπὶ τοσοῦτον αὐτὴν συγκεκροτημένην καὶ κατηρτισμένην, καὶ ὡς ἀληθῶς ἐν ἑαυτῷ τεθεμελιωμένην, ἀπέδειξεν, ὡς οὐ μόνον ἀντίρροπον τῆς κακουργίας τὸν πονηρὸν τὴν πληγὴν δέξασθαι, ἀλλὰ πολὺ χαλεπωτέραν καὶ ἀλγεινοτέραν εἰσπράττεσθαι· πῶς γὰρ οὐχὶ μεγίστη καὶ ἀνίατος τῷ διαβόλῳ ἡ πληγὴ, ὅτε περ ἐν τοσαύτῃ ζάλῃ καὶ τηλικαύτῃ συγχύσει καὶ μεταβολῇ, οὐ μικρὸς οὐ μέγας, οὐκ ἀσήμου πόλεως ἀρχιερεὺς, οὐ τὸ ἐπίσημον ἐχούσης, οὐκ ἐν λόγοις ἰδιώτης, οὐκ ἀμφοτέρωθεν ὡπλισμένος, καὶ συνδρομὴν ἔχων τῇ πυκνότητι τῆς διανοίας τὸ ῥεῦμα τῆς γλώττης, οὐκ ἐν βίῳ λαμπρὸς, οὐκ ἐν ἀκριβείᾳ δογμάτων περίβλεπτος, ἀλλ' ὅλως οὐδεὶς οὐδαμοῦ τῷ καιρῷ συναλλοιωθεὶς ἠλέγχθη, οὐδ' ἐνέδωκεν τῇ ῥύμῃ τοῦ φέροντος· ἅπαντες δ' ἁπλῶς ὅσοι τοῦ χοροῦ τῆς εὐσεβείας γεγόνασι· (τίς ἀκοὴ παλαιᾶς μὴ ὅτι γε ἐλπὶς νέα, πρὶν πραχθῆναι τοῦτο παρεδέξατο) πάσης * πάγης τοῦ πονηροῦ, καὶ πάσης ἐπιβουλῆς, καὶ παντὸς τεχνάσματος καὶ βίας κρείττονες ὤφθησαν. Ἡδὺ δέ μοι ταῦτα, καὶ μάλιστα πρὸς ὑμᾶς διεξιέναι, τοὺς μέγα μέρος τοῦ τηλικούτου χρηματίσαντας θαύματος· ἐπεὶ καὶ συστρατιώταις οὐδὲν ἥδιον, καίτοι ἄλλως ἐν λύπαις οὖσιν, ἢ τὰ ἐν πολέμοις αὐτοῖς προσγινόμενα κατορθώματα· ἀλλ' ὅπερ ἔλεγον, ὁ μὲν πονηρὸς ἀθρόους ἅπαντας καταπιεῖν, καὶ τῆς αὐτοῦ κακουργίας ἔργον δεῖξαι, ἐφύσατο καὶ ἐφρυάττετο· τὰ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἅγια πληρώματα,

* ἴσ. πληγῆς.

μα, τοσοῦτον αὐτοῦ τὰς μηχανὰς καὶ τὰς ἐπινοίας ἐξεμυκτήρισάν τε καὶ κατεγέλασαν, Χριστῷ τῇ κεφαλῇ στρατηγούμενοί τε καὶ καθοδηγούμενοι, ὡς ἐκεῖθεν μᾶλλον αἰχμαλωτίσαι τινὰς, καὶ τῇ ἀληθείᾳ προσαγαγεῖν, ἢ λειποτάκτην ἕνα τινὰ τῆς καλῆς αὐτῶν παραχωρῆσαι γενέσθαι τάξεως. Εἴπερ οὖν τις αἵρεσιν ἐδίδου τῷ διαβόλῳ, πότερον ἐβούλετο τοιαῦτα σκεύη εὑρεῖν, οἵοις νῦν περιέτυχεν, ὅ-
* ἴσ. συνεργίαν. λην αὐτοῦ τὴν * ἐνέργειαν χωρῆσαι δυνάμενα· ἢ ἐπεῖναι τὴν ἐκκλησίαν οὕτως αὐτῷ ἀνδρείως καὶ στερρῶς ἀγωνιζομένην ἀντιπαρατετάχθαι, ὡς σκεύη κεραμέως σὺν αὐτῷ τεχνίτῃ ταῦτα συντρίβουσαν, ἢ μᾶλλον ἑτέρου τούτων εἰς πεῖραν ἐλθεῖν πολλοῦ ἂν ἐτιμήσατο; μήτε
* μήτε τὴν. τοιούτων σκευῶν ἐντυχῆσαι, * καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς εὐθυμίαν ὀνειροπολῆσαι, μήτε τὴν ἐκκλησίαν οὕτως ἰδεῖν κραταιουμένην καὶ ἀκμάζουσαν, καὶ διὰ μέσων αὐτοῦ σπλάγχνων καιρίαν οὕτω καὶ πικρὰν τὴν πληγὴν φέρουσαν, καὶ λαμπρὸν ἱστῶσαν κατὰ πάσης αὐτοῦ τῆς δυναστείας τὸ τρόπαιον. Ὅπερ εἰ μή τι ἄλλο, ἔδει καὶ τὸν νῦν (οὐ γὰρ οἶδα πῶς ἀλυπότερον εἴπω) νεωστὶ σαλευθέντα ἐνδυσωπηθῆναι, καὶ μὴ τοὺς τῆς νίκης στεφάνους μονονουχὶ τοῦ ἰδίου ἐπιχειρεῖν ἀνασπᾶν μετώπου. Τί γὰρ εἰ καὶ μὴ εἰς πρᾶξιν ἃ ἐμελέτησεν, ἀλλὰ τὴν ἀνθοῦσαν χάριν ἐμάρανεν οἷς ἐλογίσατο· καὶ ἡ μὲν μελέτη τὴν γνώμην ἤλεγξεν· ἡ δὲ θεία χάρις, ἣν ἔχει περὶ ἡμᾶς προνοίαν, καὶ νῦν ἔδειξεν, εἰς ἔργον τὴν βουλὴν ἐλθεῖν οὐκ ἐάσασα· ἀλλὰ μηδέν σοι τὸ λοιπὸν μηδὲ τοιοῦτον, ὦ τέκνον, διαμελετάσθω· ἤδη γὰρ ἤδη τοὺς ἐλέγ-
* ἴσ. ἅτε. χους ἀφεὶς, ἐφ' οἷς μέχρι νῦν, * ἅτε ἴδια σπλάγχνα πλήττων καὶ τιτρώσκων ἀνιώμενος ἔφερον) κἂν γὰρ ἀναγκαῖα τὰ φάρμακα καὶ αἱ τομαί, ἀλλ' ἡ τῶν πονούντων καὶ ἀλγηδόνων συμπάθεια, νικᾷ τοὺς νόμους τῆς ἰατρείας καὶ παιδεύσεως. δι' ὃ μηκέτι τῆς συμπαθείας τὴν τυραννίδα φέρειν, ἐκεῖνα πάντα λιπὼν, καὶ ὡς παρόντι περιχυθεὶς, τέκνον ἐμὸν, ὠδίνων ἀγνῶν μέλος ἐμὸν, τί τοῦτο, ἀνακαλοῦμαι; ποῦ μοι τὸ περὶ σὲ καύχημα; ποῦ δὲ αἱ ἐλπίδες μᾶλλον δὲ μετὰ τὰς ἐλπίδας τὰ ἔργα; Ὁρᾷς τὸ σκυθρωπὸν, τὴν κατήφειαν ἢ βλέπεις καὶ τὰ δάκρυα, ἃ περὶ σοῦ

tudo ipſius machinationes & conſilia deridet, & ludibrio habet, dum ſub Chriſto capite militant, & ejus ductum obſervant: ut captivos potiùs quoſdam abducunt veritati, quàm ut aliquis ex ipſis fugitivus exiſtat & deſertor ordinum. Quapropter ſi diabolo daretur optio, utrùm talia adhibere vaſa voluerit, qualia ſunt, in quæ nunc incidit, capacia totius operationis ipſius: tum eccleſiam ità viriliter & animoſè concertantem ex adverſo conſiſtere; vaſa illa ut figulina cum ipſomet artificè confringentem, annon iſtorum experimentum facere potiùs recuſaret? nec talia vaſa reperire, vel ab iis gaudium proventurum ſomniare, quàm eccleſiam intueri ità roboratam ac vigentem, & in media ipſius viſcera vulnus tam mortiferum inferentem, & glorioſum de tota ipſius potentia trophæum ſtatuentem. Quod profectò, ſi non aliud, oportebat eum, qui nunc nimiùm commotus eſt (neque enim intelligo, quid, aut quomodo, cum majori modeſtia dicam) revereri, nec victoriarum adoreas non conari, à ſua propria ſede dimovere. Quidni enim? licèt non effectum dedit, quod conceperat animo, gratiam tamen effloreſcentem marceſſere fecit, eò quòd cogitavit, quæ cogitatio redarguit opinionem. Divina autem gratia providentiam, quâ nos ſemper tutatus eſt, nunc oſtendit, cùm in effectum prodire non ſit paſſa, quod apud animum ille conſtituerat. Cæterùm, mi fili, nulla talis deinceps mentem irrepiat cogitatio. In præſenti enim omiſſâ increpatione omni quâ hactenus mea ipſius viſcera feriendo vulneravi, quod ipſum dolenter feciſſe me profiteor. Licèt enim medicina, etiam conciſiones, neceſſaria ſint, tamen erga laborantes & cruciatos compaſſio ſuperat leges doctrinæ cujuſq; & medicinæ: Et ego ideò compaſſionis tyrannidē haud ſuſtinendo cùm ſim, prætermiſſis omnibus, tanquam præſentis in complexum ruor. Filium meum compello, partum meum immaculatum, membrum mei corporis. Quonam ego abripior? ubinā de te mea gloriatio? ubi ſpes? potiùs, poſt ſpem ubi comparent opera? Videſis triſtem vultu dejectum lacrymantem, de te

ſolli-

ſolicitudo talia cauſat. Labor meus circa te, de vita dolor viſcera mea penetrat interiora. Quare, ſi meæ vitæ tibi cura eſt ulla (& certè non probatur non eſſe tibi curæ) noli deinceps ejuſmodi aliquid in deliberationem admittere. Beatus ille vir, non qui nequaquam cucurrit ad illicita malorum opera, ſed qui ne quidem inceſſit in conſilio malignantium. Nec quòd ſint, quam nos ſumus, deteriores alii, gloriemur, ſed ſi aliquibus impares inveniamur, pudore ſuffundimur. Nam & optimus miles haud deſertor convictus, nec quòd cum fugitivis cenſeatur, clarus obinde & illuſtris fit, ſed ſi bello præſtantior quàm commilitones: ſi victoriam de hoſtibus deportavit, tum dignus judicatur qui coronetur. Hortor autem atque obſecro, oſtende finem principio dignum, dignum certaminibus. Oh quantum adeſt gemitus & lacrymarum, ſi in marinis fluctibus, inter ventos, in procelloſis tempeſtatibus rectum tenere curſum poſſimus, & in portu patiamur naufragium, prælio ſi vincamus hoſtes & depellamur à trophæo: in ſtadio cum laude certamen ſubire, & emolleſcere ad bravium. Vos ergò, ô virtutis amatores, veritatis qui præcones eſtis, & in Deum pietatis defenſores, uti contra cætera prævaluiſtis, ità date operam, & ſedulò incumbite, ut quod exopto doloris habeatis levamentum. Non ob eam tantùm cauſam, quia quòd dolet, amicis ſi exponatur, diffindi quodam modo per ſermones poterit, aut ut ſic dicam evaporari; ſed multò magis quòd ſpem egregiam concipio, futurum ut veſtris prudentibus illis & præclaris admonitionibus & inſuſurrationibus corroborandũ hominem, ſerpentis illius difflato ſibilo quaſi conſiliis ulteriùs non pariturum eorum qui fecerunt ſeceſſionem; qui conſilia recta & optima ad dubitationem inflectunt ruinæ daturam occaſionem, ſed ad priorem integritatem reverſum, ità ut immotus & inflexus, in Chriſtianæ confeſſionis petra ſollda & infracta conſervetur, in omni vitæ curſu, & ſermonum varietate conſervatus. Atque hæc quidem hactenus. *Quòd ſi autem aliqua ſit conſolatio in Chriſto*, ità enim vocibus

φροντὶς τούτων αἰτία· ὁ ἐπί σοι πόνος αὐτῶν ἀπέτεμε σπλάγχνων τὸ ἄλγος αὐτῆς τῆς ζωῆς· ἀλλ' εἴ τί σοι τῆς ἐμῆς μέλει ζωῆς (οὔπω δέ μέ τις ἀναπείσει λόγος ὡς οὐ μέλει) μηκέτι μηδὲν τοιοῦτον μηδὲ παραπλήσιον, μήτε εἰς βουλὴν, μήτε εἰς μελέτην διαβαινέτω· μακάριος γὰρ ἀνὴρ οὐχ ὃς ἐπὶ παρανόμων οὐκ ἔδραμεν ἔργα, ἀλλ' ὃς οὐδὲ ἐν τῇ βουλῇ αὐτῶν ἐπορεύθη· μηδ' ὅτι χείρους ἔχομεν σεμνυνώμεθα, ἀλλ' εἰ τινῶν ἐλάττους ἐλεγχθῶμεν, αἰσχυνώμεθα· ἐπεὶ καὶ ἀριστεὺς, οὐχ ὅταν λειποταξίας οὐχ ἁλῷ, οὐδ' ὅταν τῶν φυγάδων οὐχ ἥττων ὀφθῇ, σεμνὸς καὶ περίβλεπτος· ἀλλ' εἴπερ δ' ἂν τῶν συστρατιωτῶν κρείττων ἐν πολέμοις ἀναφανῇ καὶ τῶν ἐχθρῶν κρατήσῃ, τότε καὶ τοὺς στεφάνους ἐπαναδέχεσθαι δίκαιος· καὶ δέομαι καὶ παρακαλῶ δεῖξον τὸ τέλος ἄξιον τῆς ἀρχῆς, ἄξιον τῶν ἀγώνων· ὦ πόσων στεναγμῶν, πόσων δακρύων ἐν πελάγει μὲν * μέσον πνευμάτων καὶ ζάλης οὐριοδρομεῖν, πρὸς αὐτῷ δὲ τῷ λιμένι καταποντίζεσθαι· καὶ πόλεμον μὲν κρατεῖν τῶν ἐχθρῶν, τῶν δὲ τροπαίων αὐτοῖς ὑπεξίστασθαι· καὶ τὸν ἀγῶνα μὲν ἐν τῷ σταδίῳ λαμπρῶς ἐνεγκεῖν, πρὸς δὲ τοὺς στεφάνους μαλακίζεσθαι· ὑμᾶς δὲ ἄρα ὦ τῆς ἀρετῆς ἐρασταὶ, καὶ τῆς εὐσεβείας κήρυκες, καὶ τῆς ἀληθείας προασπισταὶ, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, οὕτω καὶ τοῦ παρόντος ἄλγους εὑρήσειν ἔμελλον παραψυχήν· οὐ μόνον ὅτι πέφυκε τὸ λυποῦν τοῖς φίλοις ἐκκαλυπτόμενον * διαχεῖσθαι πρὸς τοῖς λόγοις, καὶ οἷον συνεξατμίζεσθαι· ἀλλ' ὃ καὶ μᾶλλον, διότι μεγάλας ἐλπίδας ἔχω διὰ τῶν ὑμετέρων σοφῶν καὶ καλῶν ἐπῳδῶν τε καὶ παραινέσεων, θᾶττον ἀναρρωσθῆναι τὸν ἄνδρα, καὶ τὸν τοῦ ὄφεως ψιθυρισμὸν τέλεον ἀποστραφέντα, μηκέτι συμβουλῆς ἀνάσχεσθαι στασιαζούσης, τοὺς ὀρθοὺς λογισμοὺς καὶ εἰς δισταγμὸν μεθελκούσης, ἀπτώματον αὐτὸν, ἀλλ' εἰς τὴν προτέραν ἐπαναδραμόντα τελειότητα, ἄσειστον καὶ ἀκλόνητον ἐν τῇ στερρᾷ καὶ ἀρραγεῖ τῆς ὁμολογίας Χριστοῦ διατηρηθῆναι πέτρᾳ, διὰ βίου παντὸς καὶ λόγων πολιτεύμασιν· ἀλλ' ἐπὶ τούτοις μετὰ ταῦτα. Εἴ τις δὲ παράκλησις ἐν Χριστῷ, (μετὰ τοῦ

* ἴσ. ἀνέμων

* ἴσ. συνδιαχεῖσθαι.

θεσπεσίου Παύλου ὑμῖν, καὶ δι᾽ ὑμῶν πᾶσιν ἐπιβοώμεθα) εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τινα σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί, πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν· ἵνα ὥσπερ μέχρι νῦν, οὕτω καὶ διαπαντὸς, τὸ αὐτὸ φρονῆτε, ἐν ἑνὶ πνεύματι καὶ μιᾷ ψυχῇ συναθλοῦντες τῆς ἀληθείας τῷ κηρύγματι, καὶ μὴ * πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων· ἥτις αὐτοῖς μέν ἐστιν ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν δὲ σωτηρίας, καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ· ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη [τὸ] ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν. Καὶ ταῦτα οὐχ ὡς τῶν ἐμῶν δεομένοις λόγων γέγραφα, ἀλλ᾽ ὡς χρεωστῶν, ἀλλάγε καὶ ἐφιέμενος ὑμῖν κοινωνεῖν, ἔνθα μὲν καλεῖ καιρὸς, αὐτοῖς ἔργοις καὶ ἄθλοις, * ἀλλ᾽ ὅτε δὲ καὶ τοῖς ῥήμασι· καὶ γὰρ ὑμεῖς (μετὰ τοῦ θεολόγου φάναι Ἰωάννου) χρίσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος· καὶ τὸ χρίσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐν ὑμῖν μένει, καὶ οἴδατε πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχετε, ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς, ἀλλ᾽ ὡς τὸ αὐτὸ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων· καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μένετε ἐν αὐτῷ· ἵνα ὅταν φανερωθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἔχωμεν παῤῥησίαν, καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ᾽ αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ· ὁ δὲ τῆς εἰρήνης ταμίας καὶ βασιλεὺς· ὁ τῆς ζωῆς ἡμῶν αἴτιος καὶ συνοχεὺς, ἐν ᾧ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν· οὗ τοῖς ἀλύτοις δεσμοῖς τῆς ἀγαπήσεως συνδεδέμεθα· ὁ πρῶτος καὶ μέγας ἀρχιερεὺς, Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς θεὸς ἡμῶν· ὁ ἐξ οὐ λαοῦ λαὸν οἰκεῖον ἡμᾶς ἰδίῳ αἵματι ποιησάμενος· καὶ οὐχ ἁπλῶς λαὸν, ἀλλὰ καὶ ἠγαπημένους, καὶ ἔθνος ἅγιον, καὶ βασίλειον ἱεράτευμα (ὢ τῆς ἀφάτου φιλανθρωπίας) καὶ υἱοὺς, καὶ κληρονόμους, καὶ συγκληρονόμους γενόμενος· παρ᾽ ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα· αὐτὸς ἕως τέλους ἀνεγκλήτους συντηρήσει, συσφίγγων ἡμᾶς ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης καὶ ἀγάπης, στηρίζων ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ἀλλήλοις ἐν ἀκλονήτῳ καὶ ἀσαλεύτῳ τῆς εὐσεβείας φρονήματι, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν μελέτην ἔχοντας, ἓν λέγοντας, πρὸς ἓν ἀφορῶντας ἅπαντας, πρὸς τὸ βραβεῖον ἐπειγομένους τῆς ἄνω κλήσεως· ἔνθα τῶν πρωτοτόκων ἡ ἐκκλησία· ἔνθα χοροὶ μαρτύρων· ἔνθα πατριαρχῶν αἱ σκηναί· ἐν οἷς οὐκ ἔστι ψεῦδος

* συρόμενοι, vel πτοούμενοι.

* ἀλλότε.

Divini Pauli vobis ſigillatim inclamabo, *ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua ſpiritûs ſocietas, ſi qua miſerationis viſcera, vos adimplete gaudium meum:* ut quemadmodum hucuſque, *ſic ſemper idem ſapiatis, in uno ſpiritu unanimiter collaborantes præconio veritatis, ut nunquam ab adverſariis terreamini: Quod illis concedet in damnationem, vobis in ſalutem imputabitur, ídque Deo operante, quia vobis donatum eſt à Chriſto, non ſolùm ut in illum credatis, ſed ut pro illo patiamini. Iſta autem ſcripſi, non quòd ſermonibus meis indigeatis, ſed propterea quòd deſiderem, quippe debitor quadam vobiſcum communicare, ubi fuerit occaſio, opere ipſo & concertatione: nec factis tantùm ſed interdum & verbis. Vos enim,* ut cum Joanne Theologo dicam, *habetis à ſancto Spiritu unctionem:* porrò, *quam accepiſtis, unctio in vobis manet, nec opus eſt ut quiſquam vos erudiat, ſed ſicut eadem unctio docet vos, & ſicut vos docuit, manete in eo, ut cum apparuerit Filius Dei habeamus fiduciam, nec confundamur in adventu ejus.* Pacis autem cuſtos atque Rex, qui vitam nobis dedit, & eandem conſervat: *in quo vivimus, movemur, ſumus:* cujus amoris vinculis, nec diſſolubilibus conſtricti tenemur: ille Princeps ſacerdos, idémque magnus, Chriſtus nempe verus noſter Deus: *Qui nos de non populo, populum conſtituit acquiſitionis, per ſanguinem proprium:* nec populum ſimpliciter, ſed *dilectum,* ſed *gentem ſanctam,* ſed *regale ſacerdotium:* quæ ineffabilis illius bonitas eſt, *Filios nos conſtituens, hæredes, & ſecum cohæredes: apud quem non eſt converſio vel inverſionis umbra:* quos inculpatos ad finem uſque eſt cuſtoditurus, conſtringens nos vinculo pacis & amoris, formans nos in ipſo, & inter noſmet mutuò immotâ & inconcuſsâ pietatis ſententiâ conſtitutos, unam & eandem omnes cogitationem habentes; unum dicentes, ad unum proſpectantes, ad bravium ſupernæ vocationis properantes: ubi *Primogenitorum eccleſia eſt*: ubi martyrum chorus, Patriarcharum tabernacula; ubi mendacium non

non antefertur veritati, non eſt contentio, tyrannis, inſanus furor: ſed alta quies, veritatis irreſiſtibilis pulchritudo nullo artificio inobſcuranda: ubi quies, pax, concordia, beatarum viſionum & inenarrabilium ſpectaculorum intuitus, participatio, & fruitio, adoptionis finis non ulteriùs ſperatæ ſed perfectæ, cujus tamen etiamnum illuſtri quodam modo participes ſimus, propter quam in præſenti perſecutiones patimur, & captivi abducimur; propter quam ſexcentas calamitates, mortes perpetimur quotidianas, quas læti ferimus agentes præterea gratias. *Pro regibus orandum eſſe*, divinus Paulus ante nos jam olim docuit: & diſcipulorum ſummus Petrus, *Subjecti eſtote*, inquit, *omni humanæ creaturæ propter Dominum: ſive Rex ſit vel ſuperior.* Iterúmq;, *Regem honorate:* utroque prior, communis ille noſter & illorum Dominus, Doctor, Creator, è theſauro inæſtimabili ſuo cenſum Cæſari ſolvens, opere & verbo docuit, prærogativas Regibus datas dare. Quocirca inter myſticas & venerandas noſtras hierurgias orationes pro regibus offerimus. Quæ per leges debita, conſervare illæſa & communiter cuſtodire, ergà noſtros à Chriſto dilectos Reges juſtum eſt, Deo gratum, & nobis congruentiſſimum.

περὶ τῆς ἀληθείας τιμώμενον, οὐκ ἔρις, ἡ τυραννὶς, οὐκ ἀπόνοια· ἐν οἷς βαθεῖα γαλήνη, καὶ κάλλος ἀληθείας ἀμήχανον ὑπὸ μηδεμιᾶς τέχνης καλυπτόμενον· ἐν οἷς εἰρήνη πᾶσα καὶ ὁμόνοια, καὶ ἡ τῶν μακαρίων ὄψεων καὶ ἀδιηγήτων θεαμάτων θέα καὶ μετοχὴ καὶ ἀπόλαυσις, καὶ τέλος τῆς υἱοθεσίας οὐκέτι ἐλπιζόμενον, ἀλλ' ἤδη λαμπρῶς μετεχομένης τελείωσις, ὑπὲρ ἧς οἱ παρόντες διωγμοὶ καὶ αἰχμαλωσίαι· καὶ δι' ἣν τὰ μυρία δεινὰ, καὶ τοὺς καθημερινοὺς θανάτους εὐχαρίστως καὶ χαίροντες φέρομεν. Ὑπὲρ δὲ βασιλέων εὔχεσθαι Παῦλος μὲν ὁ θεσπέσιος πρὸ ἡμῶν παραινεῖ καὶ Πέτρος δὲ τῶν μαθητῶν ἡ ἀκρότης, Ὑποτάγητε πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν κύριον λέγων, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι. Καὶ πάλιν, τὸν βασιλέα τιμᾶτε· ἀλλά γε πρὸ τούτων αὐτὸς ὁ κοινὸς δεσπότης καὶ διδάσκαλος καὶ δημιουργὸς, ἐκ τῶν παραδόξων θησαυρῶν κῆνσον τελέσας τῷ Καίσαρι ἔργῳ καὶ νόμῳ τὰ προνόμια νέμειν ἄτερ ἀφελείας τοῖς βασιλεῦσιν ἐξεπαίδευσε· διὸ καὶ ταῖς μυστικαῖς ἡμῶν καὶ φρικταῖς ἱερουργίαις, εὐχὰς ὑπὲρ βασιλέων ἀναφέρομεν· ἃ δὴ προνόμια συντηρεῖν καὶ συνδιασώζειν καὶ τοῖς φιλοχρίστοις ἡμῶν βασιλεῦσι δίκαιόν τε καὶ φίλον θεῷ, καὶ ἡμῖν ἁρμοδιώτατον.

NOTÆ.

Libellus eſt non epiſtola. Extat apud Baronium ad annum Chriſti DCCCLXX Latinè verſa, de qua ſic Cardinalis maledicentiſſimus Photii calumniator. Invenies iſta artificio miro contexta, ſi cuncta exactè perlegeris, mirabeiiſque hominem ad fallendum aptiſſimè, præ cæteris comparatum. Dictio duriuſcula (ità cæcus judicat de coloribus, Baronius ſcilicet de Græca elegantia, cujus planè erat ignarus) quæ videatur interdum eſſe confuſa, non vitio codicis, ſed animi depravati affectantis eam orationem, quæ ſolet progredi ab homine ingenti cordis dolore mirum in modum exulcerato. Et quis (mi homo) aliam orationem ab illo expectet? qui tam indignis modis ab impiis tractabatur. Eſt porrò epiſtola generalis, ſed argumenti ratio ſpecialis, ab eo deducta, quem de nomine prudenter & Chriſtianè non nominat. Μηδὲν ἡμῶν φθεγγομένων] Nam non ἀπολύτως loquitur ſed de re ſua. Baronii interpres, omiſſo ἡμῶν, ſenſum pervertit. Poſt αὐτὴν deeſt ἡμῶν. Ille tamen audiat: & pro τοιοῦτον πιστῶν, reponendum, cúmque in cogitationem nihil tale veniret, noſtram ſcilicet. Πόθεν ἡμῶν ὁ πολλά. &c. Tria ſunt omnia: nam ad hæc tria capita adverſariorum olim accuſationes, & Baronii calumniæ referuntur. ἄδειαν περιφρονίας ὑπεροψίας] niſi quòd iſte contemptum dilatet de quo non cogitârant adverſarii Pontificis Romani deſpicientiam, quæ eſt illa Helena quæ bellum hoc Photio concitavit. Τοῖς αὐτοῖς ῥήμασι] Iiſdem nempe quibus ego nunc utor; non αὐτῷ, ſuis ipſius verbis, ut legiſſe videtur Interpres Baronii: noſtram verſionem confirmant ſequentia. Ἐγὼ δὲ ὅτι τὸν χρόνον] hæc oratio & incerta pendet: Quid enim Ego? certè οἶδα, vel tale quid deeſt ad implendam ſententiam: ſed conciſa oratio narrandis calamitatibus apta eſt; recitat autem κατ' σύνοψιν, breviter, calamitates varias, & tormenta quæ ab adverſariis ingeſta patienter pertulit. Καὶ οἷα ἐν μεταξὺ.] Baronii Interpres vertit, ſtare ab hoſtibus & inter medios, inter amicos & inimicos, quaſi ad reconciliationem inter eos faciendam: ſed ὁ διαλλάκτης. non admittit hanc partem pietatis. Εἰδὼς πανουργίας, &c.] Baronii Interpres omiſit iſta omnia, vitiò opinor codicis; εἰδὼς πανουργίας αὐτῷ πάλαι διασκευάζοντος μεταβαλλοίμεθα, quæ omnino ſunt neceſſaria: illa ſine ſenſu & ſententia: neque enim *non intrabitis in regna cælorum*, ſcandalizanti pœna apponitur, ſed *ſaxum collo appenditur*. Σκανδαλίζων ἕνα] ſic legit Interpres. ſed repetendum ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν ἐλαχίστων. Εἰ δὲ ὡς ἐστὶν δεῖ διχάζειν, &c.] Rectè noſter codex: Baronianus, ut videtur ex Interprete, mutilus erat: vertit enim, *Siquidem in quid quos non decuit excivere excipias, metu futuri ſupplicii, vel inviti, præſentem pietatem turbimur:* contra mentem Photii. Vide noſtram interpretationem. Ἀ σπουδάζεις] Vocis aperta defectio; in margine noſtri codicis ſcriptum erat φαίνου, fortè volebat ἐκφαίνου. Quod ſequitur de ſubſcribente Amanuenſem ſuum intelligit, cui Epiſtolam dictabat, cujus manum in tam longis literis diriguiſſe non eſt mirum, & tamen ſtatim videtur reſoluta, nam in longiorem longitudinem excreſcit Epiſtola adhuc.

Ἐπις. ροε΄.

Παύλῳ γεγονότι ἀρχιεπισκόπῳ Καισαρείας καὶ ἀποστήσαντι.

Ἀρκαδίαν με αἰτεῖς, εἴποι ἄν τις, καὶ μάλα εἰκότως, παροιμιαστὴς ἀνήρ· ἐγὼ δέ σοι δώσω, οὐ τὰ ἐξ ἁμάξης, οὐδὲ τὴν ἀπὸ Σκυθῶν ῥῆσιν, ἀλλ' ἅπερ ἂν φιλεῖ ἡ ἀλήθεια· κακὸς ἐγένου φίλοις, καὶ θείου προδότης δόγματος, καὶ τῆς σῆς ὁμολογίας πολέμιος· Εἶτα διερωτᾷς; τί δήποτέ σε οἱ εὐσεβεῖς ὡς ἐναγῆ ἀποστρέφονται, μηδὲ τῆς κοινῆς ἀξιοῦντες προσρήσεως; (ὦ, τί σε δικαίως προσείπω;) φοβερὸν ἡγοῦνται καὶ τὸ διὰ τοῦ χαίρειν κοινωνῆσαι τοῖς ἔργοις σου τοῖς πονηροῖς.

Epiſt. 175.

Paulo Cæſareæ Archiepiſcopo lapſo.

ARcadiam me flagitas, quiſpiam diceret, nec injuriâ, proverbialiter. Ego autem exhibeo, ſed non è plauſtro, nec à Scythis mutuatum verbum, ſed quale amet charitas. Improbus extitiſti erga amicos, Divinæ legis proditor, hoſtis propriæ confeſſionis: & tamen rogitas? cur te ut improbum diſfugiunt homines, nec congreſſu ſuo communi dignantur? Nimirum ideo (O quo te titulo jure deſignem) quod terribile arbitrantur, vel per *ſalve* communionem habere cum operibus tuis impiis.

NOTÆ.

AD iſtum aliquoties ſcripſit & ante & poſt lapſum. Proverbii origo ab oraculo fuit apud Herodotum l. 1. Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς. μέγα μ' αἰτεῖς, οὔ τοι δώσω. Ἀφ' ἁμάξης id eſt convitia, unde olim larvati conviciabuntur vel ore fœcibus obducta: unde de plauſtro conviciari, & convitiorum plauſtra fundere: ἐξ ἁμάξης βλασφημίαν κατασκεδάσουσιν ἀλλήλων. Lucianus: huic affine eſt Scytharum ῥῆσις, cujus meminit idem Lucianus: hoc eſt convitium ferè barbarum ab omni humanitate remotum.

Ἐπις. ρος΄.

Σάβᾳ πρεσβυτέρῳ καὶ ἡσυχαστῇ.

THν, ὁ πατήρ μου, μείζων μού ἐστι, τοῦ εὐαγγελίου φωνὴν, διαφόρως οἱ πατέρες ἡμῶν ἐξειλήφασι· μηδεμιᾶς λυμαινομένης τῇ ἀληθείᾳ ὑπολήψεως. Οἱ μὲν γάρ φασι τῷ αἰτίῳ μείζονα εἰρῆσθαι· ὅπερ οὐκ οὐσίας παραλλαγὴν, ταυτότητα δὲ μᾶλλον καὶ συμφυΐαν, παρίστησιν. Ἅπας γὰρ πατὴρ τοῦ υἱοῦ τῷ αἰτίῳ καθηγούμενος, συσφίγγει μᾶλλον δι' αὐτοῦ καὶ συνδιακρατεῖ τὴν τῆς οὐσίας ἑνότητα, κἂν ὁ σκεδασμὸς τῶν ὑποστάσεων τοσοῦτος, μάλιστα τοῖς γεννητοῖς ἐκ μυρίων ῥέων καὶ πληθυόμενος περιστάσεων, εἰς ἑτερότητα ἐκβιάζηται· ὁμουσιότητος ἄρα καὶ συμφυΐας τὸ μείζω εἶναι τῷ αἰτίῳ τὸν πατέρα τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' οὐδαμῶς γε τῆς κατ' οὐσίαν ἑτερότητος. Ἄλλοι δὲ τὸ μείζων, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον εἰλήφασι· φασὶ γὰρ, ὥσπερ τὸ πορεύεσθαι πρὸς τὸν πατέρα, καὶ τὸ, μηκέτι πολλὰ μετὰ τῶν μαθητῶν λαλεῖν καὶ τὸ, ἔρχεται τὸν τοῦ κόσμου ἄρχοντα, καὶ ἐρευνῶντα μηδὲν εὑρίσκειν ὅλως· ὥσπερ δὴ ταῦτα τοῦ προσλήμματος ἦν, οὐ τοῦ λόγου· ὥστε

Epiſt. 176.

Sabæ presbytero & Anachoretæ.

DIctum illud Evangelicum, *Pater meus me major eſt*, non uno modo Patres noſtri interpretantur, nullâ interim expoſitione veritatem debilitante. Sunt qui exponunt cauſalitate majorem, quod non ſubſtantiæ alterationem identitatem potiùs & connaturalitatem notat. Omnis enim pater, dum filium cauſalitate præcedit, per illud ipſum conſtringit potiùs & in unum compingit, utcunque ſint hypoſtaſes tam divulſæ: quæ diſperſio indè contingit, quòd è ſexcentis in rebus genitis accidentibus fluens & multiplicata, in aliam ſpeciem vi impellitur. Filio igitur majorem eſſe patrem ſpectat ad paritatem ſubſtantiæ & ſubſiſtentiæ, nullo autem modo ad ſubſtantiæ diverſitatem. Alii, major me, ad humanam naturam retulerunt. Aiunt enim, quòd quemadmodum *proficiſci ad patrem*. &, *Non adhuc multa cum diſcipulis loqui*. &, *Venit Princeps mundi*, nec in me factâ diſquiſitione, quicquam invenit, veluti, inquam hæc ad aſſumptam carnem referuntur, non autem ad verbum,

verbum, ſic & illud, *Pater meus me major eſt*, Inter enim ſuperiùs recitata ſimili modo prolatum & hoc dicitur. Quidam etiam de verbo concedunt illud, major non autem ſimpliciter, vel ſecundum ſubſtantiam: ſed ſi incarnatio fuerit ſumma exinanitio & humiliatio, ſecundùm quam evacuavit ſe verbum & humiliavit, *Formam ſervi induens*, patet quòd illius rei, quæ nullo modo ſubſternebatur, evacuatio & humiliatio conſequenter dicatur minoritatem tetuliſſe: in majoribus enim excellentiis, qui vacuabilis non eſt, major eſt quàm is qui evacuatur, & qui nihil de ſua ſublimitate remittit, major eſt eo qui vel ad uſque deſpectabilia deſcendit ſufferenda, crucem, dico & mortem, quæ natura ſubivit humana: ſed & opinari quis poterit nec improbabiliter, dictum fuiſſe de mente diſcipulorum: Erant etenim adhuc illi imperfecti, nec de magiſtro ſuo, ut de Deo cogitabant, multò autem majorem Deum patrem cogitabant, præcipuè cùm Moſaica lex multò explicatiùs Patrem quàm Filium ipſis inſinuet: & ipſemet ſervator patrem apud eos multifariam prædicaret. Quocirca apud ipſos cùm hæc opinio obtineret, à qua profecti dicebant, *oſtende nobis patrem & ſufficit nobis*. Hanc illorum opinionem reſpiciens ſiſtit ſe nec progreditur: Sed tantùm non dixit, parum conſentanea vobis ipſis agitis & veſtræ opinioni, dum triſtitiæ vos traditis, *eò quòd dixerim, vado ad patrem*, ſi me diligeretis, & ſi reverà majorem me patrem arbitramini, gaudere potiùs deberetis, quia vado ad patrem meum me majorem: Hunc ſi ego vobis oſtendere tantùm velim, omnino ſuffecturum vobis ad omnia diceretis. Quòd ſi verò juxta ſenſum iſtum putaverit quiſquam, *patrem* dictum *majorem ſilio*, à bona convenientia non deviabit. Nihil porrò impedit hanc vocem per condeſcentiam adhiberi, & ad humilitatem conformatam propter auditorum infirmitatem: Multiplex enim diſpoſitio iſtiuſmodi orationum adhiberi ſolet, ad commodum & ſalutem eorum procurandam, qui nondum ferre poſſunt conſummatiora: uti illud, *Rogabo*

καὶ τό, ὁ πατήρ μου μείζων μού ἐστι, μεταξὺ γὰρ ἐκείνων τοῦτο, καὶ παραπλησίως αὐτοῖς εἴρηται· τινὲς δὲ περὶ μὲν τοῦ λόγου τὸ μεῖζον συγχωροῦσιν· οὐχ ἁπλῶς δὲ τοῦτο καὶ κατ' οὐσίαν, ἀλλ' εἴπερ ἐστὶν ἡ ἐνανθρώπησις ἄκρα κένωσις καὶ ταπείνωσις, καθ' ὃ κεκένωκεν ἑαυτὸν ὁ λόγος καὶ ἐταπείνωσε μορφὴν δούλου ὑπελθών, δῆλον ὅτι τοῦ μηδαμῶς ὑποστάντος τὴν κένωσιν καὶ ταπείνωσιν, ἀκολούθως λέγοιτ' ἂν τὸ ἔλαττον ἀπενέγκασθαι· ἐν μείζοσι γὰρ ὑπεροχαῖς, καθ' αὐτό γε τοῦτο, ὁ ἀκένωτος τοῦ κεκενωμένου μείζων ἐστί, καὶ ὁ τῆς ἰδίας ὑπεροχῆς μηδὲν καθαφεὶς, τοῦ μέχρι καὶ τῶν ἐπονειδίστων παθῶν, σταυροῦ, φημί, καὶ θανάτου διεληλυθότος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἐκδέξαιτο δ' ἄν τις οὐκ ἀπεικότως καὶ πρὸς τὴν τῶν μαθητῶν διάνοιαν εἰρῆσθαι τὸν λόγον· ἐπεὶ γὰρ ἔτι ἀτελῶς οὗτοι διέκειντο περὶ τὸν θεὸν καὶ διδάσκαλον, μείζονά τε πολλῷ τὸν πατέρα ἐνόμιζον· τοῦτο μὲν τῶν μωσαϊκῶν νόμων ἐμφανέστερον αὐτοῖς τὸν πατέρα ἢ τὸν υἱὸν καταγγελλόντων· τοῦτο δὲ *τοῦ σωτῆρος ἄνω καὶ κάτω περιφέροντος* καὶ. αὐτοῖς τὸν πατέρα· ἐπεὶ οὖν τοιαύτη τις αὐτοῖς ἐνεστήρικτο ἡ δόξα, διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἔλεγον, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν· πρὸς τὴν ἐκείνων ὑπόληψιν ἀπολογούμενος ἔοικε, τοιοῦτόν τι λέγων αὐτοὺς ἀσύμφωνα ταῖς σφῶν ὁμολογίαις διαπράττεσθαι, λύπῃ διδόντες ἑαυτούς, ὅτιπερ ἐγὼ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. εἰ γὰρ ἠγαπᾶτέ με, δοκεῖ δὲ ὑμῖν καὶ μείζων εἶναι ὁ πατήρ, χαίρειν ὑμᾶς ἔδει, διότι πρὸς τὸν μείζονα πορεύομαι· τοῦτον γὰρ καὶ ὑμῖν οὖν γε μόνον ὑποδείξαιμι, ἀντὶ πάντων ἐξαρκέσειν διετείνεσθε. Ἀλλὰ γὰρ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν διάνοιαν, μείζονα λελέχθαι τὸν πατέρα παρὰ τοῦ υἱοῦ, εἴ τις ἐκδέχοιτο, οὐκ ἂν ἀπενεχθείη τοῦ πρέποντος. Οὐδὲν δὲ ἴσως κωλύει καὶ ῥῆμα τοῦτο ὑπολαβεῖν συγκαταβάσεως διὰ τὴν τῶν ἀκροατῶν ἀσθένειαν ἐσχηματισμένον πρὸς τὸ ταπεινότερον· ἔστι γὰρ πολλὴ καὶ τῶν τοιούτων λόγων ἡ οἰκονομία ἐπὶ κέρδει καὶ σωτηρίᾳ τῶν τὰ τελειότερα μήπω φέρειν δυναμένων· ὥσπερ καὶ τό, ἐρωτήσω τὸν πατέρα.

πατέρα καὶ ἄλλον παράκλητον πέμψει· καὶ εὐχαριστῶ σοι, ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, καὶ μυρία ἄλλα· πόθεν δῆλον, ὅτι ταῦτα πρὸς τὴν ἀσθενοῦσαν ἀκοὴν ἐσχημάτισται; αὐτὸς ὁ σωτήρ, ἡ πηγὴ τῆς σοφίας, καὶ συνέσεως ἄβυσσος, ἑαυτὸν ἑρμηνεύων ἐδίδαξεν εἰπών· ἐγὼ δὲ ᾔδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Ἀλλὰ γὰρ κατ' ἐπιστολὴν ἀποχρώντως, οἶμαι, σοι ἔχει τοῦ ζητηθέντος τὴν μάθησιν.

patrem & alium Paracletum dabit vobis. & *Gratias tibi Pater ago, quòd ſemper me & ubique audias:* & ſimilia plura. Sed unde conſtabit, quòd ad auditorum imbecillitatem iſta confirmantur? Certè quidem ſervator, fons jugi ſapientiæ, & intelligentię abyſſus, ipſum ſe explanans, id per iſta docet: *Ego autem ſcio, quòd me ſemper audis, ſed propter turbam circumſtantem dixi, Ut credant quia miſiſti me.* Atque ità ſufficienter habes, ut per epiſtolam, quæſtionis à te poſitæ ſolutionem.

Ἐπισ. ροζ΄.

Τῷ αὐτῷ.

ΟΥ μάχεται κατὰ διάνοιαν τό, ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν· Εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν· πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν· καὶ τὸ ἐφεξῆς εἰρημένον· ἐὰν πορευθῶ, ἑτοιμάσω ὑμῖν τόπον. τῇ μὲν γὰρ προνοίᾳ καὶ προγνώσει, ἢ εἰ βούλει, τῇ οὐσιώσει καὶ τῇ ὑπάρξει, πάντως ἅπασιν ὅσοι τῆς οὐρανίου δόξης ἀξίως ἐπολιτεύσαντο, τῷ θεῷ τῶν ὅλων οἱ τόποι προητοιμάσθησαν. Ἐγκαινίζει δὲ αὐτούς, καὶ μονὰς δεικνύς, ὡς ἀληθῶς εἰσὶ κυρίως μονάς, αἷς οἱ μένοντες ἐναυλίζονται· οὐδεὶς οὐδαμοῦ, μέχρι τοῦ σωτηρίου σταυροῦ, καὶ τῆς εἰς ᾅδου καθόδου, καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνόδου τοῦ δεσπότου, ἐπιδέδεχεν· αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ προσλήμματος εἰς οὐρανοὺς ἀναβάς, καὶ πρόσφατον ἡμῖν ὁδόν, καὶ ζῶσαν, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον, ἐγκαινισάμενος, ἑτοιμοτέρας τῷ ὄντι, καὶ μονονουχὶ βλεπομένας τοῖς ἀξίοις τὰς ἐκεῖσε μονὰς ἀπειργάσατο. Ἦσαν καὶ παρὰ τῷ πατρὶ αἱ μοναί, καὶ ὁ υἱὸς ταύτας πορευθεὶς ἡτοιμάσατο.

Epiſt. 177.

Eidem.

QUoad ſenſum, non repugnat illud effatum, *in domo Patris mei multæ & multiplices ſunt manſiones: Sin minùs, edixiſſem* utique *vobis, vado autem ut locum vobis apparem,* cum illo quod dictum ſequitur, *Si proficiſcar apparabo vobis locum,* ſiquidem per providentiam & præcognitionem, aut ſi magis placet, per & quoad ſubſtantificationem & exiſtentiam omnibus omnino, qui dignum cœleſti gloria vitæ ſuæ curſum inſtituerunt, à Deo loci ſunt præparati. Conſecrat autem & manſiones reverâ ſtatuit, ſi modo manſiones propriè ſunt, in quibus recumbunt, qui manent ibi: nullus enim omnino uſque ad Chriſtum in cruce paſſum, & deſcenſum in infernum, ac in cœlos reditum ibidem ſuſceptus requieſcebat: ſed poſtquam in carne aſſumebatur, aſcendens in cœlos, quò *viam nobis novam, & vivam,* juxta quod habet beatus Paulus, conſectarat, apparatiores deinceps, & tantùm non ſub oculis expoſitas illorum qui digni erant, reverâ perfecit manſiones. Itaque apud Patrem manſiones illæ erant, & Filius eas perfectas eò profectus apparavit.

NOTÆ.

LOcus Evangeliſtæ extat Joan. 14. 2. dubium puerile: an quia dixit πολλαὶ μοναὶ ſunt, non contrarietur illud vado parare. Quid enim opus eſt apparare, quæ jam ſunt? Quaſi apparatura non eſſet opus in iis, quæ jam exiſtunt: cùm niſi in præexiſtentibus apparatum impendere non poſſimus. Rectè autem, & ſecundum communem Patrum ſententiam exponit, manſiones illas nulli potuiſſe ante Servatoris aſcenſum. Cœlum enim ſummum & glorioſum omnibus erat ἄβατον durante & ſtante primo tabernaculo. Chriſtus autem, ὁδὸν πρόσφατον ἐγκαινίσας μετὰ τοῦ προσλήμματος, hoc eſt, cum aſſumpto corpore: loci defectum è conjectura ſupplevi ut in margine.

Epiſt.

Epiſt. 178.

Amphilochio, Cyzicæ Metropolitæ

QUod volebas ſciſcitando diſcere, potes illud, in quantum patitur diſciplina epiſtolaris, auribus accipere: Quandoquidem Petrus univerſalem totius mundi curam erat ſuſcepturus commiſſi ipſius fidelitati, idcirco permittebatur lapſu circumagi, quo ſuo commonefactus ipſius exemplo humanum ſe & facilem erga lapſos ſed pœnitentes ferret. Si enim talem in lapſu illo gravi veniam conſecutus eſt & indulgentiam, non debuit tam inexorabili, & præproperâ ſententiâ vitam Ananiæ quaſi falce demetere: Et quis totus mundus ejus zelum continerete ſi amorem erga Dominum & affectum illibatum, nec interciſum retinuiſſet? Quamobrem, communis omnium, qui eſt & Dominus & Servator permittit illum ſolum cadere, ut ſic per illum pluribus compaſſionis fontes & miſericordiæ emittens doceret, tanquam de immenſo Oceano inexhauſtam haurirent bonitatem: deinde, ut diſcipulus ille, qui vires humanas operibus ſuis tranſcenderet, in divinam de ſupernis potiùs gratiam reſpiceret, quàm ut gratiam collatam ſibi ideo reputaret, quòd ità eſſet inculpabilis. Patratio enim miraculorum ad tumorem ociùs & elationem inducit, ſi non per conſcientiæ dejectionem ad moderationem deducatur. Quocirca dicebat Salvator, *Ne lite ob id gaudere, quòd vobis Dæmonia ſubjiciantur, ſed quoniam nomina veſtra ſcripta ſint in cælis. Multi mihi dicturi ſunt in illa die, Nonne in tuo nomine virtutes multas operati ſumus? ad quos dicturus ſum, apage te, non novi vos.* Atque hanc ob cauſam permiſſum fuit, ut Paulus cum quibuſdam tentationibus colluctaretur, *Ne*, quod affirmat ipſe, *nimis elatus ferretur, propter multitudinem revelationum:* Quare, Paſſio ejus pro Pædagogo contraxit & abſcidit exultus omnes, à quibus natura hominis inflata effertur. Accedat huc, ut deinceps terribiles illas minas, mille mortes, acres perſecutiones, Coryphæus ille inconcuſſo, & immoto ferens animo, ad mirandum magiſtri auxilium, carnifices ipſos induceret, cùm vi-

Ἐπισ. ροη.

Ἀμφιλοχίῳ μητροπολίτῃ Κυζίκου.

Ὅπερ μαθεῖν ἐπηρώτησας, ἔξεστί σοι, καθά γε διδασκαλίαν ἐπιστολῆς, ἐνωτίζεσθαι· ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλεν ὁ Πέτρος τῆς οἰκουμένης τὴν προστασίαν καταπιστεύεσθαι, συγχωρεῖται περιπεσεῖν τῷ πτώματι· ἵνα τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγματι φιλάνθρωπος εἴη καὶ ἐπιεικὴς τοῖς μετανοοῦσιν ἐφ' οἷς ἥμαρτον. Εἰ γὰρ καὶ τοσαύτης ἀπολαύσας συγγνώμης, ἐπὶ τηλικούτῳ πταίσματι, ὅμως τοὺς περὶ Ἀνανίαν ἀδυσωπήτῳ καὶ ὀξείᾳ δίκῃ τοῦ βίου ἐξέωσε· τίς ἂν αὐτοῦ κόσμος τὸν ζῆλον ἐχώρησεν, εἰ τοῦ δεσποτικοῦ πόθου τὸ φίλτρον ἀλώβητον ὅλως διὰ βίου καὶ καθαρὸν διεσώσατο; οὐκοῦν ὁ κοινὸς σωτὴρ καὶ θεὸς, ἀφίησι τὸν ἕνα πεσεῖν, ἵνα πολλοῖς δι' αὐτοῦ τὰς τῆς συμπαθείας πηγὰς, καὶ τοῦ ἐλέους ἀναβλύζων, ἀπαρύεσθαι τῆς φιλανθρωπίας τὸ πέλαγος ἐπιδείξῃ ἀνεξάντλητον· ἔτι δὲ, καὶ ἵνα ὁ μαθητὴς τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον πλουτουργῶν, εἰς τὴν ἄνωθεν ἔχοι χάριν ἀναφέρειν μᾶλλον, ἢ τῷ ἀνευθύνῳ τοῦ οἰκείου βίου ἐπιγράφειν τῶν κατορθωμάτων τὸ αἴτιον. Ὀξὺ γὰρ θαυματουργία εἰς ὄγκον καὶ φύσημα, τῷ τοῦ συνειδότος ταπεινῷ μὴ καθελκομένη πρὸς τὸ μέτριον. Διὸ καὶ ὁ σωτὴρ φησὶ, μὴ χαίρετε ὅτι τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ὑμῖν, ἀλλ' ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ πολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; καὶ ἐρῶ αὐτοῖς, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος πειρασμοῖς τισι παλαίειν ἀφίεται, ἵνα μὴ, ὡς αὐτός φησιν, ὑπεραίρηται καὶ τῶν ἀποκαλύψεων ἡ ὑπερβολὴ, τὰ πάθη παιδαγωγὸν ἐπιφέρουσα, περιστέλλοιτό τε καὶ διακόπτοιτο τὰ σκιρτήματα, οἷς ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ὑποφέρεται πρὸς φυσίωσιν. Εἰ βούλει δὲ, καὶ ἵνα μετὰ ταῦτα τὰς φοβερὰς ἐκείνας ἀπειλὰς, καὶ τοὺς πικροὺς διωγμοὺς, καὶ τὰς μυρίας σφαγὰς ἐν ἀκλονήτῳ φέρων ὁ κορυφαῖος καὶ ἀσαλεύτῳ τῷ φρονήματι, εἰς θαῦμα τῆς ἀποστολικῆς συμμαχίας προσκαλεῖται τοὺς κολάζοντας· κα-

θεράποντας, τὸν ὑπὸ φωνῆς παιδίσκης καταπεσόντα, οὕτως ἀκίνητον πρὸς τοσαῦτα πάθη καθεστάναι· μαθήσῃ δέ τι καὶ διὰ τούτου πρὸς τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον Ἰουδαίους

* ἴσ. σκληρότατος.

* τεταπεινότητος [?]. Καὶ τέταρτον, ὅ μοί γε δοκεῖ λαμπρὸν καὶ μέγα ψυχαγωγίας παράδειγμα· τί τοῦ κορυφαίου λαμπρότερον ταῖς ἐφεξῆς γενεαῖς, ἐπειδὰν τις ἐξασθενήσας ἀλῷ, πρὸς τὰ τέλεια ἀναστηλῶσαι βουλόμενος. Εἰ γὰρ τῶν μαθητῶν ὁ κορυφαῖος μετὰ τηλικαύτας δυνάμεις, ὧν τὰς μὲν ἴδεν, τὰς δὲ καὶ ἐτέλεσε· μετὰ τοσαύτην διδασκαλίαν· μεθ' οὕτω πολλὴν καὶ ποικίλην τοῦ διδασκάλου πεῖραν, τρὶς ἀρνησάμενος, διὰ μετανοίας ὅμως καὶ θερμῶν δακρύων, οὐ τὸ ἁμάρτημα μόνον ἐξέθηκεν, ἀλλὰ πρὸς τὸ αὐτὸ τῆς ἀποστολῆς ἀξίωμα ἐπανέστρεψεν· οὐ χρὴ ῥαθυμεῖν ἐμὲ καὶ καταπεπτωκότα ἐξ ἀσθενείας ὀλιγωρῆσαι· ἀλλὰ θᾶττον ἀνιστάναι πρὸς μετάνοιαν, καὶ τὸν πλοῦτον τῆς δεσποτικῆς

* ἴσ. ἐμαυτόν.

χρηστότητος ἐννοοῦντα, ὅλον * ἑαυτὸν ἐν συντριμμῷ καρδίας ἀνατιθέναι τῷ τὰς νόσους ἡμῶν καὶ τὰς ἀσθενείας βαστάσαντι. Διὰ ταῦτα οὖν οἶμαι καὶ τὰ τοιαῦτα, Πέτρος ἁλῶναι συνεχωρήθη τῷ ἁμαρτήματι· ἀλλ' οὐχ ὅτι προεῖπεν τὴν ἄρνησιν ὁ διδάσκαλος, ἀνάγκη τινὶ τῆς προγνώσεως ἐξεβιάσθη πρὸς τὸ ἀτέλεστον· ἐπεὶ οὕτω γε φθάνοις ἂν τῶν φαύλων πράξεων ἁπασῶν τὴν αἰτίαν, ὡς τὴν τῶν ἀγαθῶν πηγὴν ἀναφέρων· προεῖπε γὰρ καὶ Ἰούδα τὴν προδοσίαν· Ἰουδαίων τὴν μιαιφονίαν· καὶ δὴ κἂν μὴ προεῖπεν, ἀλλά γε προέγνω πάντως, ὅτιπερ τῆς δοθείσης ἐντολῆς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ἀντὶ τῆς φυλακῆς προέλοιτ' ἂν τὴν ὑπερορίαν· καὶ τοῦ Κάϊν τὴν ἀδελφοκτονίαν· Φαραὼ τὴν σκληροκαρδίαν, καὶ Σαοὺλ τὴν παρανομίαν· καὶ τί καθ' ἕκαστον λέγω, οὐχ ὅτι καὶ τὰς πόλεις ὅλας, καὶ ἔθνη ὁλόκληρα, αἱ πράξεις αὐτῶν τῇ προγνώσει ὑπέκειντο· Σοδόμων καὶ Γομόρρας αἱ ἀρρητουργίαι· Ἑλλήνων, Αἰγυπτίων, μυρίων συμπάντων βαρβάρων ἐν πολλοῖς χρόνοις αἱ εἰδωλομανίαι· ἀλλά τι ταῦτα; αὐτοῦ τοῦ σπορέως τῶν κακῶν καὶ ἀρχιτέκτονος, καὶ ὅσαι αὐτῷ δυνάμεις τῆς ἄνω συναπερράγησαν λήξεως·

derent eum, qui ad vocem ancillæ dejectus fuerat, adeò immotum contra tot preſſuras conſiſtere: exindéque ad magnum pietatis myſterium Judæos pervicaces impelleret. Eſt & quartum quid, quod mihi videtur illuſtre, & pro ingenti conſolatione exemplum: quid enim præſtantius Coryphæo apud ſuccedentes generationes? cum autem quis infirmitate laborat ad perfectam ſanitatem reverti volens eſt. Si princeps ille diſcipulorum, poſt tot virtutes, quas partim vidit, patravit partim, poſt talem diſciplinam, tantam tam multiplicem de magiſtro experientiam, ter illo abnegato, per pœnitentiam tamen & lachrymas, non modò purgavit peccatum, ſed ad eundem evectus eſt Apoſtolatus apicem: profectò me ignavum eſſe & abjectum non decet, qui lapſus ſum ab infirmitate, ſed cùm ociùs reſurgere per pœnitentiam & recolentem divitias bonitatis Divinæ, totum me cum cordis contritione illi dare qui *morbos & infirmitates noſtras portavit.* Propter iſtas opinor, & conſimiles cauſas permiſſum fuit Petro à peccato apprehendi: non quòd prædixerit magiſter abnegationem, ad actum involuntarium per neceſſitatem præſcientiæ impellebatur: Ità enim præveniendo ferres malorum omnium acceptam cauſam in fontem bonorum omnium Deum: prædixit & Judæ traditionem, & Judæorum animos ſanguinarios: Quin ſi non prædixerat, at prævidit tamen, quòd primus homo pro obſervatione mandati à Deo dati, illius eligeret negligentiam, præſcivit Caïnis fratricidium, Pharaonis obdurationem, Saulis tranſgreſſionem: Et quid ſingula perſequar? per totas civitates, gentes integras, quicquid agitur, cadit ſub præſcientia: Sodomitarum, & Gomorrhæorum infanda flagitia, Græcorum Ægyptiorum, omnium ferè barbararum nationum per multa ſecula Idolomaniæ: ſed unde hæc proficiſcebantur? nimirum, ab illo ſeminatore malorum, & architecto: à poteſtatibus illis, qui à ſedibus cœleſtibus exciderunt:

runt: Ignorabátne inſolentiam damnoſam, & ſupremam malitiam hominum? Si nihil talium ſapientia bonorum operatrix ignorabat, num ideò hominum ſpontaneo motu peccantium, & bona pro malis eligentium reatum abolentes, in eum qui præſcivit ea, tantùm quòd præſcivit, culpam omnem conjiciemus? Aſt ubinam huic ſententię locus? Siquidem intuear ego aliquem in præcipitium apertè delatum, & ex eo mortuum intuear: Si alium evaginato gladio in proximum aliquem furentem videam, occiſum videbo, ſed non ut actor pœnas dabo: Quòd ſi hoc ridiculum ſit, & amentiæ plenum, quomodo non audax furor cenſebitur, cùm culpam debeant, qui id patrarunt, mali alicujus cauſâ ad divinam attrahere præſcientiam? ſin præſcientia vacet culpâ, an prædictio reatu teneri poterit? Non ideò fit aliquid quòd præſcitur & prævidetur, ſed quia ſpontaneo motu facturi fuerant, quæ facere non deberent homines; ea minimè latere poſſunt omnia permeantem & retegentem Dei oculum. Quocirca & beatus Petrus, non quia prædixit Dominus, abnegavit eum, ſed quoniam exorbitare per abnegationem volebat, ideò magiſter ejus id præſcivit & prædixit palam.

ἆρ' ἠγνόει τὴν ἀλαζονείαν καὶ τὴν ἐπιβλαβῆ, τῶν ἀνθρώπων ἀνυπέρβλητον αὐτῶν μοχθηρίαν; τί οὖν, ἐπεὶ μηδὲν μηδὲ τῶν τοιούτων ἡ ἀγαθουργὸς ἠγνόει σοφία, ἆρα διὰ τοῦτο, τῶν ἐθελοκάκῳ γνώμῃ τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἀλλαξαμένων ἀφελόντες τὸ ὑπεύθυνον, τοῦ προεγνωκότος καταγνωσόμεθα; καὶ ποῦ τοῦτο χώραν ἔχει; εἰ γὰρ ἐγώ τινα φερόμενον ἐπὶ κρημνὸν ἰδὼν, ἔπειτα τὸν ὄλεθρον διαγνοίην· ἢ ξίφος ἀνασπώμενον κατὰ τοῦ πλησίον, οὐκ ἀγνοήσω τὸν φόνον· ἆρ' ἀντὶ τοῦ δεδρακότος ἐγὼ τὴν δίκην ὑπέχειν δίκαιός εἰμι· εἰ δὲ γέλως τοῦτο καὶ παράνοια, πῶς οὐ μανία καὶ τόλμα ἀντὶ τοῦ δίκας ἀπαιτεῖν, τοὺς αἰτίους τῶν φαύλων πράξεων, τὴν δυσφημίαν μεθέλκειν κατὰ τῆς θείας προγνώσεως; Εἰ δ' ἡ πρόγνωσις τῶν ὑπαιτίων ἀνεύθυνος, ἆρα πρόρρησις ἔνοχος; οὐ γὰρ διότι προέγνωσται ἢ προείρηται, διὰ τοῦτο διαπέπρακται, ἀλλ' ἐπεὶ αὐθαιρέτῳ κρίσει πράξειν ἔμελλον ἃ μὴ ὄφειλον, τὸ ἀλάθητον καὶ πανεπίσκοπον ὄμμα τοῦ θεοῦ * λαβεῖν οὐκ εἶχον τὸ δυνάσθαι. Διὰ τοῦτο τοιγαροῦν καὶ ὁ μακάριος Πέτρος, οὐχ ὅτι προεῖπεν ὁ δεσπότης, ἠρνήσατο, ἀλλ' ὅτι προωλισθαίνειν τῇ ἀρνήσει ἔμελλε, καὶ προγνώσει τῷ διδασκάλῳ καὶ προανακηρύττεται.

* ἴσ. λαθεῖν.

Epiſt. 179.

Zachariæ Metropol. Chalcedonis

MIſi tibi amaram potionem, præparatione confectionéque novam, ſtomacho inſervientem roborando; ab eadem arte quâ prius profectam, ſed tempore antiquiorem. Horum medicamentorum prius manè recipies cum tertia parte ejus quod unà mittitur, ſumatur in aqua tepida aut melicrato, prout alterutrum magis ferre poſsis: & poſt amari illius medicamenti potionem, ſumas alterum licet per menſem integram continuatam, uſq; ad nucis Ponticæ quantitatem, ternis porrò bolis diſtributum ſumito. Illam ante ſolis exortum, alteram ad occaſum ſolis poſt cœnam, ſtomachi cacexiam itá in meliùs reformabis, & aurium dolorem ſedabis. Non poſſum tibi pro-

Ἐπιστ. ροθ'.

Ζαχαρίᾳ μητροπολίτῃ Χαλκηδόνος.

ἜΠεμψά σοι πικρὰν, τήν τε κατασκευὴν καὶ τῇ ἐπινοίᾳ νεὰν καὶ βοήθημα στομάχικον, τέχνης μὲν τῆς αὐτῆς, ἡλικίας δὲ πρεσβυτέρας. τούτων τὴν μὲν, ὑπὸ ἡμέραν ὄρθρου προσφερόμενος κατὰ τριτημόριον τοῦ σταλέντος, ὕδατι χλιαρῷ, ἢ καὶ μελικράτῳ, ὡς ἂν ᾖ σοι ἀλυπότερον· τὸ δὲ, μετὰ τὴν τῆς πικρᾶς πόσιν, καθ' ὅλον ἡμερῶν μῆνα, ποντικοῦ καρύου κατὰ μέγεθος, εἰς τρία τῷ πλήθει λαμβάνων· τὰ μὲν, ἡλιακῶν ἀνιόντων προσαίτερον· τὸ δὲ λοιπὸν, δυομένου καὶ ἐπιδείπνιον· τήν τε στομαχικὴν καχεξίαν ἐπὶ τὸ ἄμεινον ἕξεις μεθηρμοσμένην σοι, καὶ τὴν τῶν ὤτων προσωδυνίαν οὐκ ἂν δὲ φαίην εἰς ἀπαλλαγὴν παντελῆ

ἐπιχεῖ τι· γὰρ θεραπεία χρονιωτέρων ἐπιτείνεται νοσημάτων, καὶ ὥσπερ πανταχοῦ, οὕτω μάλιστα ταῖς ἰατρικαῖς ὑποσχέσεσι νεμεσητὸν τὸ ὑπέρογκον. Ἀλλ' οὖν τῆς ἄνω ῥοπῆς, εἰς εὐμάθειαν ὁρώσης, εἰς πολὺ ῥᾷστα συγκαθισταμένην σοι διάθεσιν.

Ἐπιστ. ρπ'.

Κωνσταντίνῳ Σπαθαρίῳ.

John 5. 31.
Σύντομόν σοι τῆς ἀπορίας τὴν λύσιν ἐρῶ· τὸ μὲν ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής· ἀνάγνωσον κατ' ἐρώτησιν, δι' ἧς, περιάπτων, ὁ σωτὴρ τὴν τῶν Ἰουδαίων ὑπό-
Joh. 8. 14.
ληψιν ἐλέγχει καὶ διακρούεται· τὸ δέ, κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου ἀληθής ἐστι· τὴν ἰδίαν τιθέντα ψῆφον, καὶ ἀποφαινόμενον εἰπεῖν τὸν δεσπότην νόμιζε, καὶ παρείσδυσιν οὐκ ἕξει τῆς ἀπορίας ἡ πρόφασις· ἢ εἰ βούλει, (οὐκ ἄπορον γὰρ εἰς ἐπιλύσεις τῆς ἀληθείας ἡ δύναμις) ἐπειδὴ διπλοῦς ἦν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, τὸ μέν, ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής· νόμῳ φύσεως τῆς ἀνθρωπίνης, ὥσπερ
* ἰσοδρομοῦσι.
καὶ πολλὰ ἕτερα, * διαληψόμεθα· οὐδεὶς γὰρ ἀνθρώπων εἰς τὴν αὐτὸς αὑτοῦ μαρτυρίαν ἀξιόπιστος· τὸ δέ, ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου ἀληθής ἐστιν, ἀξιώματι καὶ ἐξουσίᾳ τῆς θεότητος· ἀπροσδεὴς γὰρ ἡ πάντων ἀνωτάτω φύσις, καὶ πάντων δεσπότης, τῆς ἑτέρωθεν μαρτυρίας καὶ βεβαιώσεως, οὐκ οἴκοθεν μόνον προβαλλομένη τὸ αὐτόπιστον, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, οἷς τὸ πιστὸν προσγίνεται, ὥσπερ πηγὴ ὑποστάσεως καὶ ὑπάρξεως, οὕτω δὲ καὶ ἀξιοπιστίας ὑπάρχουσα. Ἀλλὰ ταῦτα μέν, ὡς κατ' ἐπιτομὴν ἱκανῶς ἔχειν οἶμαι· εἰσὶ δὲ καὶ τῶν εἰρημένων εἰς πλάτος μᾶλλον ἀποτεινόμεναι τῶν προκειμένων λύσεις οὐκ ὀλίγαι· αἷς ὅτι ταῖς πατρικαῖς ὁμιλοῦντι βίβλοις ῥᾷον ἐστὶν ἐντυ-
Joh. 8. 54.
χεῖν, καὶ οὐδεμίαν ἀνάγκην ὁρῶ τοῖς ἑτέρων φροντίσιν ἐμαυτοῦ συναπαρτίζειν τὸ ῥᾷον ἑκὼν νῦν ἀφίημι. Εἰδέναι μέντοι δεῖ, ὅτι καὶ τό, ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν,

mittere totalem ſanationem: nam morbi inveterari vix ad tempus breve ſanantur. Atque ut alibi, ità imprimis in promiſsionibus medicamentalibus id quod turgeſcit reprobandum: ſed Divino facilè adſpirante auxilio mitigatum magìs ſtatum conſequeris & habitudinem.

Epiſt. 180.

Conſtantino Spathario.

EXpeditam quæſtionis tuæ ſolutionem dabo. *Si ego teſtimonium mihi de me perhibeo, teſtimonium meum verum non eſt*: Lege per interrogationem: per iſtud Servator Judæorum ſuſpicionem redarguit & refellit. Eſt autem, *Etiamſi de meipſo teſtimonium fero, teſtimonium meum verum eſt.* Cogita Dominum hoc in loco propriam ſuam ſententiam ponere ac pronunciare: & prætextus ille dubitationis acceſſum non admittit: aut ſi tu mavis (difficulter enim ſuppetit facultas ad omnium dubitationum ſolutiones) dupliciter conſtitutus erat Dominus noſter Jeſus Chriſtus, è Deitate nimirum, & humanitate. Illud dictum, *Si teſtimonium ego perh beo*, &c. ſecundùm leges humanæ naturæ intelligendum, quomodo & multa inſuper alia ſuſcipiemus. Nemo enim hominum de ſeipſo ferens teſtimonium teſtis fide dignus eſt: at *ſi ego teſtimonium de me perhibeo*, &c. ſecundùm dignitatem & potentiam Deitatis. Nullius enim indiget ſuprema omnium Natura & Dominus vel teſtimonii vel confirmationis aliunde; utpote quę ab intus & è domo fidem ſibi adhibendam procurat; ſed ulteriùs aliis omnibns quibus fides adhibetur, tanquam fons exiſtendæ & ſubſiſtendæ fidei eſt ac origo. Et hęc ſufficere tanquam per epitomen ſublecta crediderim. Sunt præterea non paucę ſolutiones antedictorum, quæ magìs dilatantur, in quas facilè tu, qui Patrum lectioni aſſuefis, incidere poſſis; nec ullam perſpicio neceſſitatem, cur ego ab aliorum inventis aſtruam mihimet facilitatem, libens ergò omittam. Sciendum porrò tamen eſt, quòd effatum illud, *Si glorifico meip-*

ſum

ſum, gloria mea nihil eſt: vel per interrogationem legendum, aut ſecundùm leges quæ congruunt humanæ naturæ intelligendum. Atque ità non erit, cur ab ullis quæſtionibus circumagamur.

ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν· ἢ διὰ τῆς κατ' ἐρώτησιν ἀναγνώσεως, ἢ κατὰ τοὺς προσήκοντας νόμους τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, τὸ ῥητὸν ἐκλαβεῖν ἐξακούοντες εἰς οὐδεμίαν ἂν συζήτησιν περιελκυσθείημεν.

NOTÆ.

QUæſitum fuit annon dictum Servatoris, Joan. 5. 31. contrarietur dicto ejuſdem, Joan. 8. 14. *Teſtimonium meum eſt verum, & non eſt verum.* Huic variè reſpondet Photius & illud imprimis ἀποδεικνὺς ὅτι ὁ κύριος, hoc eſt, ut ait Cyrillus Hieroſolymi: *πάντα διπλᾶ περὶ τοῦ κυρίου*, ratione Deitatis & Humanitatis.

Epiſt. 181.

Eulampio Epiſcopo & Sceuophylaci.

IN Domino illo pronunciato, *Quò ego vado intelligitis, & viam noſtis;* nulla inconſequentia reperitur, vel contrarietas in diſcipuli ſubloquio, *Domine, non novimus quò vadis, & quomodo viam cognoſcere poterimus?* Non enim id ſimpliciter, non indefinitè dicitur, nec ſine præcedente quodam argumento: Habet enim quid præcedens cui ſubnectitur, nimirum illud, *Rurſus reveniam, & aſſumam vos ad me.* Hoc ubi dixerat, annectit per *Ἵνα*, tanquam cauſam aſſumptionis tripliciter diſtributam: Primò, ut diſcipuli, ubi magiſter, conſiſtant, ut cognoſcant quò vadit; & ut intelligant viam: Ait enim, *Rurſus veniam, & aſſumam vos ad me:* Cur ità? nimirum, *ut ubi ego ſum, & vos ſitis: & quò vadam ſcitis, & viam ſcitis.* *Ἵνα*, ut frequenter fit, tribus illis cauſis communicato. Igitur, viam ſcire, & quò vadit, ait, haud dum iis cognitum: ut nec quòd in cœlis cum eo verſabuntur: ſed hæc ſepoſita eſſe ipſis præmia ad tempus reverſionis. Tria ſunt igitur quæ diſcipulis ſuis pollicetur in reditu. Thomas magnitudinem promiſſorum admiratus, & excellentiam, utpote qui nè minima planè comprehendere poterat, probabiliter addubitat quomodo majoribus perfruentur. Nam omnino minus eſt ſimpliciter ſcire ubi aliquid eſt, quàm viam eò tendentem tenere: & hoc etiam minus quàm illud in quæ-

Ἐπιστ. ρπα'.

Εὐλαμπίῳ Ἀρχιεπισκόπῳ καὶ Σκευοφύλακι.

ΤΗ͂ι δεσποτικῇ φωνῇ τῇ λεγούσῃ, Ὅπου ὑπάγω ἐγὼ οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε· οὐκ ἀνακόλουθος οὐδὲ ταναντία φθέγγεται ἡ τοῦ μαθητοῦ ὑποφώνησις· Κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις· καὶ, πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν γνῶναι; Οὐ γὰρ ἁπλῶς, οὐδ' ἀπολύτως τοῦτο, οὐδὲ χωρίς τινος προηγουμένης ὑποθέσεως, εἴρηται· ἀλλ' ἔχει προηγούμενον, ᾧ καὶ συνέπεται, τὸ, Πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς· τοῦτο γὰρ εἰπὼν, ἐπισυνάπτει διὰ τοῦ, Ἵνα, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς παραλήψεως εἰς τρία ταῦτα διελὼν αὐτήν· Εἰς τι τὸ εἶναι τοὺς μαθητὰς, ἔνθα καὶ ὁ διδάσκαλος· καὶ εἰς τὸ εἰδέναι ὅπου ὑπάγει· καὶ εἰς τὸ τὴν ὁδὸν εἰδέναι. Φησὶ γὰρ, πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν. Διὰ τί; ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς ἦτε· καὶ ἵνα ὅπου ὑπάγω οἴδατε, καὶ ἵνα τὴν ὁδὸν οἴδατε· τοῦ Ἵνα, δηλονότι ταῖς τρισὶν αἰτίαις, ὡς πολλάκις εἴωθε, κοινοποιουμένου. Οὐκοῦν τὸ, εἰδέναι τὴν ὁδὸν καὶ τὸ ὅπου ὑπάγει, οὔπω ἔλεγεν αὐτοῖς παρεῖναι· ὥσπερ οὐδὲ τὸ, εἰς οὐρανοὺς αὐτῷ συνεῖναι· ἀλλ' εἰς τὸν τοῦ ἐπανέρχεσθαι καιρὸν, καὶ παραλαμβάνειν αὐτοὺς, ταμιεύεσθαι αὐτοῖς ταῦτα. Τριῶν οὖν τοῖς μαθηταῖς, κατὰ τὴν ἐπάνοδον, ὑπισχομένων· ἀποθαυμάζων ὁ Θωμᾶς τὸ μέγεθος τῆς ὑποσχέσεως, καὶ τὴν ὑπεροχὴν, ἅτε δὴ μηδὲ τοῦ ἐλάττονος

ἐπηγγελμένον, ἅτε δὴ μηδὲ τοῦ ἐλάττονος ὑποβατοῦ πῶς ἐν μεθέξει γένοιντο τῆς μείζονος· ἔλαττον γὰρ τὸ εἰδέναι ἁπλῶς πῦ τοῦτο πάλιν, τοῦ ἐν αὐτῷ ἤδη τῷ ζητουμένῳ τόπῳ

τόπῳ διατελεῖν. Ἀκόλουθος οὖν ἡ τοῦ μαθητοῦ διαμφισβήτησις, καὶ οὐδὲν τῇ διδασκαλικῇ φωνῇ μάχεται. Οὐ γὰρ ἐκείνους τὴν ὁδὸν αὐτοὺς ἤδη ἔφησεν εἰδέναι, ἢ ὅπου ὑπάγει, ἢ τὸ ἐν οὐρανοῖς αὐτῷ συνεῖναι· ἀλλ' ἔσεσθαι αὐτοῖς ταῦτα, ἐπειδὰν αὐτοῦ μὲν ἡ ἐπάνοδος, ἐκείνων δὲ διασαφηθείη ἡ πρόσληψις. Ἐπάνοδος δ' ἂν εἴη τοῦ δεσπότου, ἡ μετὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὴν ἀνάστασιν τελεσθεῖσα τοῖς μαθηταῖς ἐπιφάνεια· καθ' ἣν θεὸν αὐτὸν ἀληθῶς ἀπεγνωκότες, τήν τε ὁδὸν, καὶ οὗ πορεύεται, ἔμαθον, καὶ ὅτι συνέσονται αὐτῷ ἐν ἀδιηγήτοις ἀγαθοῖς, οὐκέτι δισταγμὸν εἶχον, ἀλλ' ὡς συνόντες ἤδη ταῖς ἐλπίσιν ἔχαιρον. Ἢ οὖν τοῦτο δηλοῖ τὸ, πάλιν ἔρχομαι, καὶ ἑξῆς· ἢ κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ καὶ φρικτὴν παρουσίαν ἐπάνοδον· ὅτε καὶ τὴν ὁδὸν, καὶ τὸν μακάριον ἐκεῖνον χῶρον, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τὴν ἀπόλαυσιν, διὰ τῆς πείρας αὐτῆς ἀϊδίως εἴσονται.

fito loco acquieſcere. Conſequenter eapropter diſcipulus dubitat, nec conſiſtit ad oppoſitum vox informantis. Non enim affirmat viam illos adhuc tenere, vel quò vadit; vel converſationem cum eo in cœlis; ſed futurum olim, hæc ipſis innoteſcant, cùm revertetur ipſe, & aſſumptio illorum confirmabitur. Eſt autem regreſſus ille ſacerdotis, poſt crucem & reſurrectionem perfecta apud diſcipulos apparentia: cùm Deum planiſſimè illum agnoſcentes, & viam dedicerint & quò vadit: & quòd cum ipſo manſuri ſint in fruitione bonorum inenarrabilium; nec diſtractionem hîc ullam patiebantur, ſed non aliter quàm ſi jam cum eo ibi verſarentur, ità per ſpem lætificabantur. Omnino certè vel hoc vult illud, *Rurſus venio*, &c. vel regreſſum intelligit in ſecundo ipſius & formidabili adventu, cùm & locum illum beatum & viam, & oblectationem in eodem, per æternum habituri ſint experientiam.

Ἐπιστ. ρπβ'.

Τῷ αὐτῷ.

Ὅτε εἰς ἀπορίαν λογισμῶν κατέστη ὁ Ἰωσὴφ, τότε ὁ ἄγγελος ἐπέστη λύων τὴν ἔριν τῶν λογισμῶν· ὅτι γὰρ διηπορεῖτο περὶ τῷ τόκῳ, καὶ ἀμηχανίας ὅλος ἐγένετο, δῆλον ἐξ ὧν διενοεῖτο, καὶ ὅσον οὔπω πράξειν ἔμελλεν· ἐβουλήθη γὰρ, φησι, λάθρα αὐτὴν ἀπολῦσαι· οὐκ ἂν οὔτε λάθρα, οὔτε ὅλως ἐκπέμψαι διανοηθεὶς, εἰ νόθης γονῆς τὸν ὄγκον ἐπέπειστο τῆς γαστρός· νόμῳ δὴ καὶ τιμωρίᾳ, δικαιοσύνης ὢν μάλιστα ἐραστὴς θᾶττον ἂν παρεδίδου τὸ τόλμημα· ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἐπέπειστο· ἥ τε γὰρ ἀνυπέρβλητος ἀρετὴ τῆς μνηστευθείσης, καὶ ἡ πρέπουσα φυλακὴ τοῦ μνηστῆρος πᾶσαν ἀπετείχιζεν ὑποψίαν οὐκ εὐαγῆ· οὐδὲ ἐκεῖνο δὲ πάλιν συνιέναι εἶχεν, ὡς ἐκ θείας ἐνεργείας ἡ κύησις ἦν· ὑπὲρ ἔννοιαν γὰρ ἀνθρωπίνην ἐχρημάτιζεν ἡ πρᾶξις· διὸ τοῖς λογισμοῖς ἐκυμαίνετο, καὶ τί ἂν διηπορεῖτο πράξαμενος, τὰ ἀρεστὰ πράξοι τῷ θεῷ· ὅτε γοῦν τούτοις ἐκλονεῖτο τοῖς λογισμοῖς, τότε λύσιν ἐπιφέρων ἄγγελον ἀφῆ-

Epiſt. 182.

Eidem.

CUm Joſeph cogitationibus inextricabilibus diſtraheretur, affuit præſtò Angelus illarum diſcordiam ſedaturus. Cùm enim de partu dubitaret, atque totus incertitudine laboraret, è cogitatis ſatis patet, quid acturus parturiret. *Cogitabat autem clanculum dimittere illam:* Quin nec clam nec omnino illam dimiſiſſet, ſi tumorem illum uteri de adulrerio procuratum ſuſpicatus fuiſſet. Cùm enim eſſet juſtitiæ cum primis amator ad leges & ſupplicium illum tranſcripſiſſet propter illud flagitium. Nequaquam verò ſibi hoc perſuaſerat, cùm eſſet incredibilis deſponſatæ virtus: & proci congruens cuſtodia, pravam omnem ſuſpicionem excludebat, ſed nec intelligere poterar, quòd conceptio à Divina operatione erat: tranſcendebat humanam omnem cogitationem illa actio: fluctuabat igitur cogitabundus, qnid facere deberet, unde placeret Deo; Cùm hujuſmodi volveret turbatus cogitationes, Ange-

lum

ſum in rem præſentem amandavit Deus, qui miraculosè tumorem illum in virgineo utero miniſter fecerat, ut in illis Joſephum conſtabiliret, in quibus ſtabilis omnino perſiſtere debuit. Ait ergò, *Ne timeas accipere, &c.* Tu, inquiens, *ſecretò ſtatuiſti apud animum dimittere virginem*, veritus illam detinere, quæ ab ignoto impregnatur: Ego te jubeo, illam ad te aſſumere: *Nam quod in ipſa generatur, de Spiritu Sancto eſt*: nec tantummodo immunem à culpa pregnantem ſtatuit, ſed gloriâ eam & dignitate ultra humanam naturam replet: quia mundi totius ſervatorem & redemptorem gignit: Opportunè quocirca Angelus & non priùs apparuit Joſeph, tum cùm cogitationes ambiguæ diſtractas illi redderent cogitationes, cùm enim vehementiùs attolluntur fluctus, tranquillitas eſt exoptatiſſima. In eo quod dicit, *Uxorem tuam*, intendit illam nulli addictam: nec viſum nec cogitationem aliorſum impendiſſe, ſed uxoris ſtatum integrum & inviolatum cuſtodiſſe docet, ità ut nec animo violaverit leges ſponſalium. Uxores porro dicere ab antiquo uſu eſt, quas vinculum ſponſale ſolum colligavit, licet congreſſus lege non ſervatur.

Epiſt. 182.

Arſenio Monacho, & Anachoretæ.

ERat tempus ſcribendi: at nunc eſt tacendi: cùm pax & tranquillitas per totam rempublikam diffunderetur: virtus, quæ nunc ludibrio habetur, cùm eſſet admirationi: & pietas vim ſuam obtineret: Veritas (oh quò nunc aufugiſti) cùm & oculis & linguis liberrima inſideret: ſtatus civilis oblectationibus modeſtis ſe reficiebat: & vita philoſophica ad imitationem ſanctorum virorum conformata, digna & ipſa reputabatur imitatione: ſacerdotalis ordo & Epiſcopalis, non tam per ſacra ſua inſignia, quàm per virtutis actiones illuſtris eſſet, & ſectatores agnoſcendos exhiberet. At nunc quod ſcribo Threni ſunt, in quibus Jeremias nos præve-

κυν, ὁ τῇ παρθενικῇ γαστρὶ τὸν ὄγκον θαυματουργῶν, στηρίζοντα αὐτὸν ἐφ᾽ οἷς ἔδει μένειν ἀκλόνητον καὶ σταθερόν· διό φησι, μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν, καὶ ἑξῆς· σὺ μὲν, φησι, λαθραίως μελετᾷς ἐκπέμψαι τὴν παρθένον, δεδιὼς κατέχειν, ἣν τόκος ἄδηλος ἔχει· ἐγὼ δὲ * παραλαβεῖν, καὶ παρ᾽ ἑαυτῷ ἔχειν προστάσσω· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν, ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου· καὶ οὐ μόνον ἀνεύθυνον τὴν κυοφορίαν τίθησιν, ἀλλ᾽ ὑπὲρ ἄνθρωπον δόξης καὶ λαμπρότητος πληροῖ, ἀλλὰ καὶ κόσμου παντὸς σωτῆρα τίκτειν καὶ λυτρωτήν. εὐκαίρως ἄρα οὐ πρότερον ὁ ἄγγελος ἐπιφαίνεται τῷ Ἰωσὴφ, ἀλλ᾽ ὅτε αὐτὸν ἀμφίβολοι διετάραττον λογισμοί, ὅτε γὰρ σφοδρὰ ἡ ζάλη, τότε μάλιστα γλυκεῖα ἡ γαλήνη. Καὶ τὸ, τὴν γυναῖκά σου δὲ εἶπε τοῦ *, ὅσα γε ἐκ τοῦ μὴ πρὸς ἕτερον ἄνδρα, μήτε ὄμμα μήτε λογισμὸν ἐπιβεβληκέναι, σῶον σοι, καὶ ἀκαινοτόμητον τὸ τῆς γυναικὸς διατηρήσασαν τάξιν καὶ μηδ᾽ ἐπινοίᾳ λύσασαν τοὺς θεσμοὺς τῆς μνηστείας. ἄλλως τε καὶ γυναῖκας ἔθος ἦν καλεῖν παλαιὸν, καὶ ἃς μόνος ὁ τῆς μνηστείας δεσμὸς συνεδέσμει κἂν ὁ τῆς ὁμιλίας αὐταῖς οὐκ ἐγινώσκετο νόμος.

* ἴσ. σὴν.
* ἴσ. τὴν.

Ἐπιστ. ρπγ´.

Ἀρσενίῳ μοναχῷ πρεσβυτέρῳ καὶ ἡσυχαστῇ.

ΗΝ καιρὸς τοῦ γράφειν, ὥσπερ νῦν τοῦ σιγᾶν· ὅτε πᾶσα μὲν γαλήνη διὰ πάσης ἐκέχυτο πολιτείας· ἀρετῆς δὲ, τῆς νῦν γελωμένης, ἐθαυμάζετο τὸ χρῆμα· καὶ εὐσέβεια μὲν τὸ κράτος εἶχεν· ἀλήθεια δὲ (ποῦ νῦν ἀπῆρες) καὶ γλώσσῃ καὶ ἀκοαῖς ἐπαρρησιάζετο· ὅτε τὸ πολιτικὸν ἐν εὐθυμίαις ἐπανεπαύετο σωφρονούσαις· καὶ ὁ φιλόσοφος βίος, πρὸς τὴν τῶν ἁγίων ἀνδρῶν ἀναπλαττόμενος μίμησιν, ἀξιοζήλωτος ἐνομίζετο· τὸ ἱερατικὸν καὶ ἀρχιερατικὸν, οὐχ οὕτω διὰ τῶν τελεστικῶν συμβόλων, ὥσπερ ἀπὸ τῶν κατορθωμάτων, οἷς περιελάμποντο τοὺς μυουμένους, ἐγνωρίζοντο· νῦν δὲ ἃ γράφω, θρῆνοι· ἐν οἷς ὁ συμπαθέστατος Ἱερεμίας παραλαβὼν ἡμᾶς,

τοὺς

τὰς θρηνῴδους ἀπέδωκεν· οὐ γὰρ ἐκεῖνα τὰ νῦν ἀνεκτότερα· ἀλλὰ στεναγμοὺς καὶ τίνες ἢ ποῖοι τηλικαύτῃ φορᾷ δυσχερῶν ἐπαρκέσουσι; τῶν δακρύων ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ πάθος προοχλούμενον τὸ ῥεῖθρον, τὰς πηγὰς ἀνεξήρανε, τὰ ἅγια βεβηλοῦνται· τὰ ἱερὰ συμπεπάτηται· τὸ πανάγιον πνεῦμα (ὢ χειλέων δυσσεβῶν, καὶ διανοίας δυσσεβεστέρας!) ὥσπερ τι τῶν ἐκ τριόδου, δυσφημεῖται καὶ διασύρεται· ἐρημίαι, καὶ ὄρη, καὶ σπήλαια, καὶ τῆς γῆς ἐσχατιαὶ, τοὺς ἱερεῖς θεοῦ καὶ ἀρχιερεῖς, ὅσους μὴ προκατελάβοντο πικραὶ φυλακαὶ, καὶ ὑπερόριοι φυγαδεῖαι, μόλις διασώζουσι· καὶ οὔπω λέγω τὰ ἄλλα· οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἀποδύρεσθαι τὰ συνέχοντα πάντα (ὃ μόνον ἦν, ὡς ἐν τηλικούτοις κακοῖς, τῶν συμφορῶν παραμύθιον) ὁ ἐπηρτημένος τῶν ἀπειλῶν φόβος ἐνδίδωσι· ταῦτα γράφω· ἀλλ' ἔχεις τὴν τούτων γνῶσιν, ὥσπερ ὄψει καὶ ἀκοῇ, ὑπὸ δὲ συμπάσχοντι Χριστῷ, καὶ αὐτῇ τῇ πείρᾳ, ἔχω τι γράψαι· στῆθι πρὸς θεὸν, ἐξευμένιζε τὸν πλάστην τῷ πλάσματι· ἔκτεινον ὁσίους σου χεῖρας, τὰς ἐκταθείσας αὐτοῦ παλάμας ἐν τῷ σταυρῷ, ὡς ἱκετηρίας προτείνων· τοὺς ἥλους, τὴν λόγχην, τὸ αἷμα, τὸν θάνατον, τὸν τάφον, δι' ὧν σεσώσμεθα· ἔχεις δι' ὧν δυσωπήσεις τὸν εὐίλατον, τὴν βαρύτητα τῶν διωγμῶν· τῶν διωκομένων τὸ ὑπὲρ εὐσεβείας ἀνένδοτον· τὰ ποίμνια σπαρασσόμενα· τοὺς ποιμένας, ὅτι οὓς, οὐδ' ὅπου γῆς εἰσι κατακεκρυμμένους· τὴν ἐκκλησίαν θεοῦ κατατεμνομένην, δίχα, καὶ μεριζομένην· μερίζει γὰρ αὐτὴν φόβος θεοῦ, καὶ φόβος ἀνθρώπινος· οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐστὶ τὸ θεῖον διαψεύσασθαι χρησμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής· ταῦτα προβαλοῦ, μᾶλλον δὲ αὐτὸς, δι' ὧν δυσωπήσεις, οἶδας· οἷς γὰρ ἡ καρδία καθαρὰ, ἅτε δὴ θεὸν, ὡς ἐστὶν ἀνθρώπῳ δυνατὸν ἰδεῖν, ἐνορῶσιν· οὗτοι μᾶλλον τῶν ἄλλων συνίσασι, καὶ οἷς ἐκμειλίσσεται· κίνησον μεσίτην τῆς πρεσβείας, τὴν τοῦ λόγου μητέρα καὶ παρθένον· βόησον πρὸς αὐτὴν τῆς φύσεως τὴν ἀσθένειαν τὴν μακρὰν ἡμῶν καὶ ἀπόρρητον πᾶσι τραγῳδίαν· οἶδεν συμπαθῆσαι τῷ ὁμοφυεῖ· τῶν μαρτύρων τὸν χορὸν συμπαράλαβε· ἔχουσι παρρησίαν, οἷς ἔπαθον ὑπὲρ Χριστοῦ, ἐπαμύ-

nir: ſunt enim noſtra in præſenti, quàm illa erant, haud quaquam tolerabiliora: ſuſpiria ſcribo? ſed quæ illa & qualia tanto malorum torrenti ſunt ſuffectura? lachrymarum rivos, unum poſt alind malum incumbens, irà exhauſit ut ipſi fontes exaruerint, Sancta profanantur, ſacra conculcantur, Sanctus Spiritus (ô labia impia, & animas magis improbas) ut quid è trivio, blaſphemiis inceſſitur, & ludibriis: Deſerta, montes, ſpeluncæ, extrema terrarum Dei ſacerdotes & Epiſcopos, qui priùs vinculis acerbioribus, & exiliis tenebantur, vix ſalvos præſtant: nec ulteriùs iſta perſequor. Nam profectò impendens comminationum metus haud patietur illa omnia deplorare quibus conſtricti tenemur (& tamen ut in ejuſmodi malis ſolatium quærebatur) hæc ego ſcribo, quæ tu noſti optimè, cùm viſu percepra, tum audiru: ſed ego doctus ab experientia & Chriſto compatiens, iſta ſcribo: conſiſte autem per Deum placatum redditum figmento ſuo: attolle ſanctas tuas ad illum manus, qui ſuas aliquando in cruce, tanquam deprecatorias extendebat: clavos, lanceam, ſanguinem, mortem, ſepulturam per quæ ſalvamur: Habes unde impetres à miſericorde perſecutionum allevamentum, vexatorum pro pietare conſtantiam, dilaceratos greges, paſtores partim ubi terrarū delireſcant incognitos: eccleſiam Dei in partes ſciſſam & divulſam: dividit enim eam Dei timor, & humanus metus. Divinum oraculum mentiri nequit, ait autem, *Spiritus quidem paratus eſt, infirmatur autem caro.* Hæc præ te ferto, quæ meliùs ipſe noſti per quæ illa impetrabis. Nam per quæ cor purum, quo Deum (modo qui hominibus poſſibilis eſt) vident illi propiùs intuentes, irà rectiùs intelligunt, quibus placatior ille redditur. Mediatricem compella deprecarionis verbi matrem virginem, illam inclama, naturæ illi repreſentes imbecillitatem magnam & inexplicabilem: Tragædiam noſtram intelligit, novit cognatæ naturæ miſereri: aſſumas licèt & martytum choros, libertatem plenam adeundi habent, ex intuitu illorum quæ pro Chriſto tulerunt, ſubvenire

nire volunt & aliis qui pro illo patiuntur: ſed communio paſſionum cedit per ſe in conſolationem, & eſt invitatio ad illis ſubveniendum, qui paria patiuntur: Omnia expediunt interceſſionem: deprecatio conjungitur cum ſpe bona, ſolummodo deeſt conſtans & continuata tua oratio, atque in deprecando fervor.

ναι τοῖς δι' αὐτὴν πάσχουσι· καὶ τῶν παθῶν ἡ κοινωνία παράκλησις ἐστὶν αὐτὴ καθ' αὑτήν, πρὸς τὴν τῶν πασχόντων ἐπικουρίαν πανταχόθεν ῥᾴδια τὰ τῆς πρεσβείας· εὔελπις ἡ ἱκεσία· ἑνὸς μόνου δεῖται, τῆς σῆς ἐκτενοῦς προσοχῆς, καὶ ἐπιμόνου δεήσεως.

Epiſt. 184.

Eulampio Archiepiſcopo & Sceuophylaci.

ADverſatur virtuti improbitas, nec in amicitiam coaleſcent aliquando: Utráque proprium ſubjectum habet, & amplectitur cui innititur: Fieri non poteſt, ut ſubjectis pugnantibus, ea quæ incubant, inducias agant: Si hoc ità ſe habet mirari noli, ſi is, qui miniſter eſt impietatis, bellum iis denunciat cum magno flatu, qui virtutem ipſi ex adverſo conſtitutam repræſentant.

Ἐπισ. ρπδ΄.

Εὐλαμπίῳ Ἀρχιεπισκόπῳ καὶ Σκευοφύλακι.

Ἔστιν ἐναντίον τῇ ἀρετῇ ἡ κακία, καὶ οὐκ ἂν εἰς φιλίαν συνέλθοιεν· ἑκατέρα δὲ ὑποκείμενον οἰκεῖον, ἐφ' ᾧ ἵδρυται, καταλαμβάνουσα ἔχει· οὐκ ἔστιν οὖν, μαχομένης τῆς ἐφιδρυμένης, σπένδεσθαι τὸν ἑδράζοντα· εἰ δὲ τοῦτο, μηδὲν θαυμάζῃς, εἰ ὁ τῆς κακίας ὑπηρέτης, κατὰ τῶν ἀντιπρόσωπον αὐτῷ τὴν ἀρετὴν προβεβλημένων, μέγα πνεῖ τὸ πολέμιον.

Epiſt. 185.

Johanni Patricio.

AMicus ille, cujus ago cauſam, quòd jamdudum rectè intelligis de vita ſua periclitatur: Tu porrò, quod in illo licet intueri, Lesbiam, utcunque nihil dicat, manum porrigis: ſi ipſe nihil tale aliquando perpeſſus es, magnum eſt quod dicis: Sed tamen in eo quòd perpeſſus nihil tale fueris, debitor miſericordiæ faciendæ multò magis obligaris: Naturaliter formidoloſum eſt futura mala prævidere, imprimis, ſi quæ hominibus adverſa contingere ſolent, uſque ad hunc diem obſervata notâſti. Non eſt Legatione fungenti congruum conſtipatim proruere in malorum commemorationem, ſed futurum oportet præcavere, peraffectum & ſtudium erga eos, qui ſunt ejuſdem naturæ participes. Uſu enim ità comparatur, ut adverſa illos invido magis animo intueantur, qui proſperâ fortunâ diu uſi ſunt: quàm illos, quos frequentiùs ea incurſavit: Nihil ego intelligo magis conducere ad avertendas ab hominibus calamitates, quàm

Ἐπισ. ρπε΄.

Ἰωάννῃ Πατρικίῳ.

Τῷ μὲν φίλῳ, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω, ὡς καὶ προέσθαι ἔγνως, περὶ ψυχὴν ἐστὶν ὁ ἀγών· σὺ δὲ, ὡς ἐκεῖνον ὁρᾷν ἐστι, κἂν λέγῃ, Λεσβίαν αὐτῷ δεξιὰν προτείνεις. Ἂν μὲν οὖν αὐτὸς οὐδέποτε πάθει περιέπεσας τοιούτῳ, μέγα μὲν λέγεις· μᾶλλον δὲ, διότι μὴ πέπονθας, χρεώστην σεαυτὸν τοῦ οἰκτείρειν ἀποφαίνεις· φοβερὸν γὰρ πῶς ἐστιν ἐν τῇ φύσει ἐν ἄλλοις μάλιστα προορώμενα τὰ ἀλγεινά, ἀλλ' ὅστις εἰ κρεῖττον μέχρι νῦν τῶν ἐν ἀνθρώποις ἐτηρήθης δυσχερειῶν· οὐ γὰρ εὐπρόσοδον τῷ πρεσβεύοντι ἀθρόον ἐμβαίνειν εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῶν λυπηρῶν, ἀλλ' οὖν ἀσφαλίσασθαι τὸ μέλλον διὰ τῆς συμπαθοῦς περὶ τὸ ὁμόφυλον σπουδῆς. Εἴωθε γάρ πως τὰ δεινά, τοὺς μέχρι πολλοῦ διαφυγόντας αὐτά, μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐποφθαλμιᾶν καὶ σφοδρότερον, ἢ οὓς πολλάκις κατελάβοντο, διώκειν· καὶ οὐδὲν ὁρῶ τοιοῦτο πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἐν ἀνθρώποις περιστάσεων, ὡς τὸ τοῖς ἐμπεσοῦσιν

ἴσχυσας βοηθεῖν. Εἰ δὲ ἄνθρωπος ὢν καὶ αὐτὸς, ἐκοινώνησας* τοῖς ἀνθρώποις, ἐκεῖνα λογίζου, ἅ σε τότε διέτριβε, καὶ συνέστρεφε τὰ σπλάγχνα, καὶ ὅλον πυρᾶς ἐπεβόσκετο, θανάτου βαρυτέραν ἀποφαίνοντα τὴν ζωήν· μέμνημαι γάρ ποτε καὶ ἐγὼ, εἰ τί μὴ ὑπὸ τῆς συνεχείας τῶν κακῶν εἰς ὀνείρους ἀποφέρομαι, τοιοῦτόν τι, (ὃ μὴ γένοιτο τοῦ λοιποῦ) καὶ περὶ τὴν σὴν εὐκλήρειαν ἀπαντῆσαν· ὅτε τὸ ὄμμα ξηρὸν πρὸς πάντας ἀνέῳκτο, πάσης συμφυοῦς λιβάδος ἀπαναλωθείσης τοῖς δάκρυσι· καὶ χεῖρες πρὸ τῶν λόγων τὴν ἱκεσίαν προὔβαλλοντο· τὸ πρόσωπον συντηκόμενον εἰς πολλὴν τοὺς ὁρῶντας, καὶ πρὸ τῶν χειρῶν ἐκάλει συμπάθειαν· καὶ ὅλον εἶχε σύγχυσις καὶ κατήφεια καὶ γνόφος· καὶ κρεῖττον ἡ σιγὴ τοῦ τότε διηγήματος. Ταῦτα δὴ ταῦτα (ὦ μηκέτι μηδαμοῦ τοιαῦτα παθεῖν σε ἴδοιμι) σωφρόνως ἀναμνησθεὶς (πολλαχοῦ γὰρ εὔχρηστον ἡ μνήμη τῶν λυπηρῶν) γένε. σωτὴρ, οἷον ηὔχου σοι γενέσθαι τότε (οὐ γὰρ ἐμοὶ εἰπεῖν, οἷον εὗρες) τῷ νῦν εἰς τὰς ὁμοίας συμφορὰς καταπεσόντι. Εὖ γὰρ ἴσθι, ὡς ἐμοί τε τὸ χρέος ἀποδεδωκὼς εἴης, καὶ τὸν βοηθούμενον, ἐν οἷς ἂν βούλῃ, χρεώστην ἀπροφάσιστον εὑρήσεις. Καλὸν δὲ ἐν βίῳ πολλοὺς χρεώστας, καὶ τότε εὐγνώμονας χάριτας ἔχειν.

* γρ. ἀνθρωπίνοις.

fuiſſe afflictis auxilio. Si homo cùm ſis, communicaveris cum hominibus, illa recolito, quæ te & ipſum tunc vexatum habebant, & viſcera quæ ſubverterunt, & vitam ipſam morte graviùs depaſcebant: Memini aliquando (niſi fortè malorum magnitudo me ſomniare fecerit) aliquid tale, (utinam non & denuò) tuam quoque felicitatem invaſiſſe: cùm ſicci oculi in omnia aperirentur, humore congenito penitus per lachrymas deſiccato; cùm manus verba præcederent, & preces manus tenderent, facies & vultus dejectus præ manibus incedentes vocaret multis modis ad miſericordiam: cùm te totum poſſideret confuſio, dejectio, tenebræ: præſtat cætera tacere, quàm profari, quæ te tunc contingebant. Hæc ipſa quæſo (ô utinam nunquam te denuò eadem patientem intuear,) moderatè recordare: (conducit etenim quamplurimùm multoties malorum commeminiſci) ſis illius exhibitor, in quantum tunc deſiderata expetebas, ei qui in ſimiles incidit calamitates. Quid inde lucratus, non dicam ſcias velim, quod & mihi debitum perſolveris, & eum cui auxilium attuliſti in quibuscunque volueris, debitorem habebis. Bonum eſt autem & utile multos per vitam habere debitores præſertim gratiam redhibentes poſſidere.

Ἐπισ. ρπϛ'.

Εὐσχήμονι Ἀρχιεπισκόπῳ Καισαρείας.

Ἡ Κακία (καὶ μηδέν σοι δόξῃ παράδοξον, ἡ γὰρ τῶν ἐν βίῳ πεῖρα σαφὴς τῶν τοιούτων διδάσκαλος) ἂν μηδὲ τῆς ἀρετῆς ὑποπλάττοι τὸ σχῆμα, τάχιστα διόλλυται· μὴ τοίνυν ἀθύμει ταύτην ὁρῶν, τὸ λεγόμενον, γυμνῇ τῇ κεφαλῇ θρασυνομένην καὶ ἀπηρυθριασμένῳ προσώπῳ κατὰ πάντων ἀσελγαίνουσαν· βραχὺς ὁ χρόνος, καὶ εἰς διαφθορὰν αὐτὴν ὄψει, σὺν μεγάλῳ ἤχῳ καταστρέφουσαν· ἔχεις δὲ καὶ τὸν προφήτην ἐμοὶ συμφθεγγόμενον· εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον καὶ ἐπαιρόμενον, ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου, καὶ * παρῆλθον καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν· καὶ ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὑρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ.

* ἴσ. παρῆλθεν.

Epiſt. 186.

Euſchæmoni Archiepiſc. Cæſareæ

IMprobitas (neque hoc videatur tibi paradoxum quid, cùm ſatìs teſtetur verum quotidiana per vitam experientia) ſi non velo virtutis oppaoſo veletur, quantociùs diſſipatur. Noli quocirca deſpondere animum, ſi quod dici ſolet, apertè & nudato capite, audaciam illam videas inſoleſcentem, & in conſpectu contra omnes non erubeſcente vultu laſcivientem. Tempus breve interveniet, cùm illam videbis cum ingenti ſonitu in perniciem præcipitatam. Atque hic mihi conſentientem Prophetam habes. *Vidi*, aiebat ille, *impium in ſublimi exaltatum, & tanquam è Cedris Libani elatum, Præteribam verò, & ecce non erat: quærebam eum, & non eſt inventus locus ejus.*

Epiſt.

Epiſt. 187.

Chriſtophoro Aſpathario & à ſecretis.

Dubium à te propoſitum ſcio olim & acerbiùs, & virulentiùs per Julianum Parabatem propoſitum, & meditatum: Quæ in illum aliquando dicebam, & quæ memoriâ retenta con ſervavi, eadem ad te nunc perſcripta, ſufficientem opinor ſuppeditabunt ſolutionem. Dicebat ergò ille, contumelias conjectans in veritatem, quaſi per panegyrem iſta. *Audite vos præclarum, & cum prudentia politica conjunctum conſilium, Vendite quæ poſſidetis, & date pauperibus. Comparate vobis crumenas non veteraſcentes. Ecquis magis cum politia conjunctum præceptum dederit? Cui ſi omnes obtemperarent, quotus quiſque reſtaret emptor? Ecquis hanc doctrinam laudaverit? quæ ſi obtineat, non Civitas, non Gens, non Domus ſubſiſteret. Quomodo enim divenditis & diſtractis omnibus, domus aliqua fuerit pretio redimenda? Liquet autem, licèt nos taceamus, quòd ſi omnia venderentur, haud futuri ſunt ulteriùs emptores.* Taliter diſcurſum inſtituens Parabata, mandatum Divinum ludibrio exponit, ſeque in eo prudenter & generosè returgeſſiſſe. Verùm veritatis ſententia, quaſi colopho impacto, ad hunc modum rejectam exibilat puerilem & putidam ratiocinationem: Imprimis ſtatuit mirandum non eſſe, ſi præceptum illud, unde quivis modeſtus ac prudens utilitatem percepturus eſt, ille transfuga nequiſſimus, pro ſalute noxam, pro utilitate damnum, pro gratiarum actione blaſphemias eructare ſibi propoſuit: Animadvertere enim licèt bonum quodcunque juxta hominum diverſam erga ipſum diſpoſitionem, duobus hiſce circumſcriptum, electione nimirum & averſione: quarum illa, ſeligentes ad meliora traducit, ſpectatores quoſcunque amatores adhuc magìs majores operata, per adjectionem Theoreticæ apprehenſionis amorem illum accumulando: Hæc autem ſuos affines & familiares quàm longè effugando, per præ-

Ἐπισ. ρπζ.

Χριστοφόρῳ Ἀσπαθαρίῳ καὶ Ἀσηκρήτῃ.

Τὴν σὴν ἀπορίαν, καὶ πικρότερον καὶ δριμύτερον οἶδα ποτὲ Ἰουλιανῷ τῷ παραβάτῃ διεσκευασμένην· ἃ γοῦν ἐν τοῖς πρὸς ἐκεῖνον εἶπον, καὶ ὧν ἡ μνήμη τὴν σωτηρίαν ἔχει, ταῦτα δή σοι ἄρα γράφων, ἀποχρῶσαν οἶμαι τὴν λύσιν παρεσχηκέναι. Ἔλεγεν οὖν ἐκεῖνος, ὥσπερ ἐμπανηγυρίζων ταῖς κατὰ τῆς ἀληθείας ὕβρεσι, τοιαῦτα. Ἀκούσατε καλοῦ καὶ πολιτικοῦ παραγγέλματος· πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δότε πτωχοῖς· ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα· ταύτης τίς εἰπεῖν ἔχει πολιτικωτέραν τῆς ἐντολῆς; Εἰ γὰρ πάντες σοι πεισθεῖεν, τίς ὁ ὠνησόμενος; ἐπαινοῖ τίς ταύτην τὴν διδασκαλίαν, ἧς κρατυνθείσης, οὐ πόλις, οὐκ ἔθνος, οὐκ οἰκία μία συστήσεται· πῶς γὰρ, πραθέντων ἁπάντων, οἷόν τε ἔντιμος δυνήσεται τὶς ἡ οἰκία; τὸ δὲ, ὅτι πάντων ὁμοῦ τῶν ἐν τῇ πόλει πιπρασκομένων, οὐκ ἂν εὑρεθεῖεν οἱ ἀγοράζοντες, φανερόν ἐστι καὶ σιωπωμένων. Διὰ τούτων μὲν λογισμῶν, ὁ παραβάτης τῆς θείας ἐντολῆς κατασχεδιάζων τὴν χλεύην, ᾤετο τὶ σοφὸν καὶ γενναῖον ποιεῖν. Ὁ δὲ τῆς ἀληθείας λόγος, οἷά πως ἐπιρραπίζων τὸ μειρακιῶδες αὐτοῦ καὶ σαθρὸν τῶν λόγων· πρῶτον μὲν, φησὶν, ὡς οὐδὲν θαυμαστὸν, εἰ δι' ἧς ἐντολῆς, τῷ σωφρονοῦντι μέγα ὄφελος περιγίνεται, καὶ θαῦμα γλυκὺ πρὸς ὕμνους διεγείρον τοῦ νομοθέτου, διὰ ταύτης αὐτῆς ὁ παραβάτης, ἀντὶ μὲν σωτηρίας βλάβην, ἀντὶ δὲ κέρδους ζημίαν, καὶ ἀντὶ τοῦ χάριν εἰδέναι τὰ βλάσφημα λέγειν ἑαυτῷ προσεπείσατο· ἐπεὶ μὲν γάρ ἐστιν ὁρᾷν τὸ ἀγαθὸν, ὑπὸ τῆς περὶ αὐτὸ τῶν ἀνθρώπων διαθέσεως, δυσὶ τούτοις περιχαρακτηριζόμενον, αἱρέσει λέγω, καὶ φυγῇ· ὧν ἡ μὲν τοὺς αἱρουμένους ἐπὶ τὴν ἀμείνω τάξιν ἀνάγουσα, θεατὰς τοῦ κάλλους ἔτι μᾶλλον, καὶ γνησίους ἐραστὰς ἀπεργάζεται· τῇ προσθήκῃ τῆς ἐν θεωρίᾳ καταλήψεως, πρεσβή-

κλω ἐναπῆψατο τοῦ ἔρωτος· ἡ δὲ τοὺς οἰκείους, ὡς πορρωτάτω συμφυγαδεύουσα, ἐκ τῶν

χρημάτων

κρημνῶν καὶ σκοπέλων καὶ μυρίας πλάνης φέρουσα, ἅτε δὴ ἐφάπαξ τῆς πρὸς τὸ ἀγαθὸν νεύσεως διαστήσασα, καὶ λήθην βαθεῖαν τοῦ καλοῦ θεάματος ἐμποιήσασα, μόνῳ δὴ χαίρειν τῷ τῆς κακίας ἐνεθίζει ζόφῳ, καὶ τυφλοὺς οὐχ ἧττον ἢ πολεμίους τῆς σφῶν σωτηρίας ἀπείργασται. Ταύτῃ τοι καὶ Ἰουλιανός, τῷ τῆς ἀποστασίας γνόφῳ ὅλην τὴν ψυχὴν τεθολωμένος, καὶ τὰς ὄψεις, δι' ὧν ἡ κατάληψις τοῦ κυρίως ὄντος ἀφῃρημένος, ἐχθρὸς καὶ πολέμιος ταῖς εἰς τὸ ἄριστον ἀναγούσαις ἐντολαῖς ἐπιδείκνυται· ὃς οὐδὲ τηλικαύτης ἐφείσατο καθυλακτεῖν παραινέσεως· ἀλλ' εἰς μώμους ἀπάγειν ἐφιλονείκησε τὴν παντὸς ἀξίαν ἐπαίνου καὶ θαύματος. Τὸ γὰρ πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην· τινα συμπαθείας, τινα δὲ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀληθοῦς εὐνοίας ἀφορμὴν ἐλλείπει· ἀλλ' ἐγκράτειαν, ἀλλὰ σωφροσύνην, τίς δὲ μᾶλλον τῆς ἐντολῆς ταύτης φιλοσοφίας διδάσκαλος; οὐχὶ δὲ πάντων τῶν παθῶν, ὅσα τίκτειν οἶδε τὸ φιλάργυρον, ἐλευθερίαν χαρίζεται; τοῦ γὰρ κλοπὴ φιλαργυρίας ἀπηρημένης, ποῦ δὲ ἁρπαγή; ποῦ δὲ λῃστεία; οἷς δὲ τῶν ἰδίων ἡ διανομὴ περισπούδαστον ὁρᾶται· ἔρεις δὲ καὶ μάχαι, καὶ φιλονεικίαι, οὐ τῇ τῶν χρημάτων ἀφειδίᾳ αὐτίκα συναφανίζονται; ὁ δὲ ἀκόλαστος καὶ ἄσωτος βίος ἄρα παρείσδυσιν ἕξει, τῆς ἐλεημοσύνης ἐπικρατούσης, καὶ τὸ περιττὸν ἅπαν εἰς τὴν τῶν ἐνδεῶν καταναλισκούσης χρείαν, καὶ οὐκ ἐώσης εἰς κόρον τρυφῆς, ἢ τῆς ἄλλης ἡδυπαθείας τὸν ἄνθρωπον ἐξυβρίζειν, δι' ὧν εἴωθε καὶ τὰ περὶ ἀφὴν αἰσχρότερα πάθη διαφύεσθαι. Πῶς δὲ ἂν τὸ φιλάνθρωπον καὶ κοινωνικόν, τὸ πρὸς τὸν ἔλεον τῶν ἠπορημένων ἕτοιμον, ἀνατρέψαι τὰς πόλεις καὶ τὰ ἔθνη, καὶ τὰς οἰκίας· πῶς δὲ ἡ τῆς ἁρπαγῆς ἢ τῆς λῃστείας ἢ πάσης ἁπλῶς ἀδικίας καὶ τυραννίδος ἀναίρεσις, τῆς ἀνθρωπίνης ἔσται καταστροφὴ πολιτείας; ὁ γάρ τοι καὶ τῶν ἑαυτοῦ κτημάτων ὑπὲρ τοῦ κοινῇ λυσιτελοῦντος ἠφειδηκώς, καὶ τοῖς πλησίον ἐξισούμενος τῆς ἰδίας ὠφελείας, καὶ ὅλον ἑαυτὸν ὑψηλότερον φέρων, τῆς περὶ τὴν ὕλην προσπα-

cipitia, ſcopulos, & infinitos errores trahens, poſtquam ſemel ab inclinatione ad bonum ſeparata fuerit, & profundam boni animadverſi oblivionem induxit, ſolis malorum tenebris oblectari aſſuefacit, & cœcos non minùs quàm ſuæ ſalutis inimicos reddit. Julianus, cùm partes animæ ſingulas per ſuam Apoſtaſiam pollutas haberet & obvolutas tenebris, exemplis iis oculis, per quos, id quod verè ſubſiſtit, intuetetur, hoſtem ſe declarat & perduellem contra illa præcepta, quæ ad optima quæque reformant: nec deſiſtit allatrare quamvis adhibitam exhortationem, & quod reverà laude ac admiratione digniſſimum habetur, momicè traducendum ſtatuit. Illud enim effatum, *Vendite, quæ habetis, & eleemoſynam facite*, in quo defectum patitur alicujus compaſſionis, aut genuini amoris hominum erga homines: Continentiam verò & temperantiam quis in Philoſophia magiſter, luculentiùs quàm hoc præceptum docet? nonne paſſiones illas omnes, quas parere ſolet avaritia, liberrimè amplectitur? rapinæ, latrocinium, &c. ubi conſiſtent? ſi quæ poſſidemus ſtudioſè diſpergere tolerabimus: concertationes, rixæ, pugnandi ſtudium, continuò evaneſcunt, ſi divitiis non parcamus diſſipantis: laſciva, prodiga, luxurioſa vivendi ratio nuſquam ſubrepere poterit, ubi dominatur eleemoſyna & quicquid ſuperſtat in uſum pauperum, & neceſſitates alleviandas impenditur: quæ non patitur hominem contumelioſiùs ſe gerere, propter luxuriæ ſatietatem aut alicujus alterius voluptatis unde ſolent paſſiones illæ pullulare, vel turpitudines tactus accommodare. Quocirca, quomodo fieri poteſt ut humanitas, communio bonorum, diſpoſitio ad commiſerandum ſuper egentes, civitates, gentes, domos everteret & familias: Quomodo rapinæ, latrocinii injuſtitiæ & tyrannidis ſublatio civilis eſſe poterit gubernationis ſubverſio? Nam qui pro bono publico propriis ſuis facultatibus non pepercerit, qui in vicinos de propriis ſuis rebus contulerit, qui ſe ſublimiorem præſtiterit, quàm ut materiæ affixus adhæreſcat,

quomodo

quomodo is per quamvis prædictarum paſſionum captivum ſe abduci patietur? Imò potiùs, cùm ab iſtis omnibus purus fuerit, & omnimodo illa, quæ verè bona ſunt, ſibi conquirat, qui non modo civibus indigentibus auxilium afferat, ſed & per privatam ſui ipſius converſationem, & maximam præſtiterit utilitatem, ac philoſophicæ, & ſublimis vitæ exemplum. Illi, qui quaſi publica complectuntur omnia, qui dexteras plenas miſericordiâ attollunt, qui vim & violentiam exterminant omnem, qui juſtitiam honorant, & ut compendio dicam, qui ſe cum cæteris ſub pari conditione gerunt: ubi per tales incolitur aliqua civitas, non ſequetur deſolutio vicinorum: Imò qui diutini temporis felicitate ſunt gaviſi, eandem numeris ſuis perfectionem, & longâ duratione continuatam cum gloria trahent. Verùm prudens ille Julianus non hoc intendebat, ut videtur: cives ſuos volebat gravi & durâ manu injectâ, de alienis laboribus facultates ſibi acquirere, nec parcere vel latrocinandi audaciæ, non quidem inſidias, non vim apertam ſubterfugere. Quod ſi per tyrannidem inſultare oporteat, ſi quicquam Phalaride truculentius & crudelius ſit agendum, ſi ſuperandi omnes ab ullo facinore famigerati, nihil omnino prætermittere eos vult, aut diffugere, ut rem ſuam faciant ampliorem, ut omnigenæ voluptatis ſegetem uberiorem, & cupiditatis materiem comparent & recondant: quo ſecuriùs deinceps licentiæ poſſent indulgere, ventri & pudendis viventes, vitam cum honore ac æmulatione conjunctam & longiſſimo tractu duraturam, non aliam quàm præſentem ſibi circumſcribunt: Neque enim laudari debet conſilium illud, quo per ſedulam curam civitas ædificatur, cujus ſumma & profunda prudentia gentes continet, & domos ſtabilitas facit, qui, quod è ſermonibus colligi poteſt, pro homines amantibus argenti ſubſtituit amatores, pro mutuo amore inſidias, pro commiſeratione immiſericordiam, & breviter ut expediam, pro optimo peſſimum rerum ſtatum introducit. Patet enim,

θείας, πῶς ἂν ἐπί τινι τῶν εἰρημένων ἁλοίη πάθει; μᾶλλον δὲ, πῶς οὐχὶ τούτων ἁπάντων καθαρεύων, ἑαυτῷ τε διαφερόντως καταπράττοιτο τὰ ὄντως ὄντα ἀγαθὰ, καὶ τοῖς πολίταις, οὐ μόνον δι' ὧν ἐπαρκέσειεν ἀπορουμένοις, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτοῦ καθ' ἑαυτὸν πολιτεύματος μέγα ἂν εἴη ὄφελος καὶ τὸ παράδειγμα φιλοσόφου καὶ ὑψηλοῦ βίου προτιθέμενος. Ἐκ δὲ τοιούτων ἀνδρῶν, κοινὰ μὲν τὰ ὄντα προτιθέντων, ἐλέους δὲ πλήρεις τὰς δεξιὰς προτεινόντων, καὶ βίαν μὲν πᾶσαν ἐλαυνόντων, τὸ δίκαιον δὲ τιμώντων, καὶ συντόμως εἰπεῖν, ἐν ἴσῳ ἑαυτοῖς τοὺς πλησίον ποιουμένων· ἡ ἐκ τοιούτων ἀνδρῶν πόλις οἰκιζομένη, ἄρα φθορᾶς ἐκ γειτόνων ἕξει· ἢ μακρῷ καὶ ὅσαι πώποτε συχνοῖς ἔτεσι τὴν εὐδαιμονίαν ἔσχον παρατεταμένην καὶ τούτων ἁπασῶν ἀμείνω τε καὶ διαιωνίζουσαν μᾶλλον τὴν διαμονήν τε καὶ τὸ κλέος ἕξει. Ἀλλ' ὁ σοφὸς, (ὡς ἔοικεν) Ἰουλιανὸς οὐ βούλεται τοῦτο· ἐθέλει δὲ τοὺς αὐτοῦ πολίτας χεῖρα μὲν βαρεῖαν περιβεβλῆσθαι ἐκ τῆς ἀλλοτρίας πόνων αὐτοῖς τὴν περιουσίαν * συλλέγουσαν· μὴ φείδεσθαι δὲ μήτε λῃστρικῆς τόλμης, μήτε λαθραίας, μήτ' ἐμφανοῦς ἐπιβουλῆς. Ἀλλὰ κἂν τυραννίδι ἐπιθέσθαι δέοι· κἂν Φαλαρίδος ὠμότερον πρᾶξαί τε καὶ δόξαι· κἂν πάντας ἀποκρύψασθαι τοὺς ἐπὶ πάσῃ κακίᾳ βεβοημένους, ὑπὲρ τοῦ πλείω τὰ ὑπάρχοντα ποιῆσαι μηδὲν μηδαμῶς παραιτεῖσθαι, ὡς ἂν ἁπάσης ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας ὕλην ἄφθονον ἑαυτοῖς παρεσκευακότες καὶ ἀποθέμενοι, ἀδεῶς τοῦ λοιποῦ τρυφῷέν τε καὶ κατασπαταλῷσι, γαστρὶ καὶ αἰδοίοις ζῶντες, καὶ τὸν εὐκλεᾶ καὶ ἀξιοζήλωτον βίον, καὶ εἰς μήκιστον παρατεινόμενον χρόνον, οὐκ ἄλλον εἶναι ἢ ὃν αὐτοὶ βιοῦσι, περιορίζοντες· οὐ γὰρ καλήν γε ἡ συμβουλὴ τοῦ, τὰς πόλεις, δι' ὧν φροντίζει, πολίζοντος, καὶ οὗ ἡ βαθεῖα καὶ μεγαλεπίνοια τὰ ἔθνη συνέχει, καὶ τοὺς οἴκους ἀσφαλίζεται, ὃς ἐξ ὧν ἔδοξε λέγειν, ἀντὶ μὲν φιλανθρώπων, φιλαργύρους, ἀντὶ δὲ φιλαλλήλων, ἐπιβούλους, καὶ ἀντὶ ἐλεημόνων, ἀνελεήμονας, καὶ συντόμως εἰπεῖν, ἀντὶ τοῦ διὰ πάντων ἀρίστου, ἐν πᾶσι χείριστον εἶ(ναι), εἰσηγούμενος. Δῆλον γὰρ,

* ἴσ. συνάγοντας.

 ὅτι

ὅτι καθ' ὃν τρόπον τὸ ἀφιλάργυρον ἦθος
συνεφέλκεται τὰς ἄλλας ἀρετάς· οὕτως ἡ
φιλάργυρος νόσος συνεπισύρεται πᾶσαν τὴν
συγγενῆ κακίαν. Ἀλλ' οὖν, ὅπερ ἔλεγον, ὁ
καλὸς οὗτος σύμβουλος, καὶ τῆς δεσποτικῆς
ἐντολῆς χλευαστής, ἀντὶ τῶν βελτίστων, τὰ
χείριστα τοὺς ἀνθρώπους αἱρεῖσθαι, κατὰ τὸ
ἀκόλουθον, ὑποτιθέμενος, μηδ' ἂν ἄλλως
εὐδαιμόνως βιῶσιν, μήτε πόλιν, μήτε ἔθνος,
μηδ' οἰκίαν, κατεπαγγέλλεται· ἀλλὰ μηδὲ
προελθεῖν ἐπὶ μακρότατον, εἰ μὴ ἕλοιντο
μᾶλλον, ἀντὶ τοῦ πάντα εἶναι χρηστοί, τὰ
πάντα εἶναι φαυλότατοι. Εἰς τοιοῦτον αὐτῷ,
καὶ βουλῆς, καὶ πολιτείας, καταστρέφει τέλος,
τὸ κατὰ τῆς θείας ἐντολῆς θράσος, καὶ ἡ εἴρων
γλῶσσα, καὶ τὰ τῆς ἀνατροπῆς σοφὰ ἐνθυ-
μήματα· καίτοι γε, εἰ μή τι ἄλλο, τοὺς σοὺς
κύνας, οὓς ἐθαύμαζες, ἔδει σε μεμνῆσθαι, καὶ
αἰσχύνεσθαι τὸν Διογένη, τὸν Ἀντισθένη, τὸν
Κράτητα, τὸν ἄλλον χορὸν τῶν θαυμασίων
σου κυνῶν· οἳ εἰ καὶ τῷ ἐπιδεικτικῷ τοῦ
ἤθους τὸν τῆς ἀληθοῦς ἀκτημοσύνης χαρακτῆ-
ρα ἐκιβδήλευον· ἀλλ' οὖν μεμισηκότες ἐφαί-
νοντο τὸ φιλόπλουτον, καὶ τὸν λιτὸν δοκεῖν
ἀσπάζεσθαι, καὶ ἀφιλάργυρον βίον μέγα ἐποι-
οῦντο· ἐκείνοις ἐχρῆν σε μᾶλλον λέγειν, ἀντὶ
τοῦ θεάζειν, ὡς εἰ πάντες ὑμῖν πεισθεῖεν· οὐκ
ἂν ἔθνος, οὐ πόλις, οὐκ οἰκία μία συνίσταται·
πῶς γὰρ ἔτι, μιμησαμένων ὑμᾶς ἁπάντων
ἀνθρώπων, οἶκος ἔντιμος δύναταί τι, καὶ οἰκίας;
τὸ σοφόν σου τοῦτο, καὶ πάσης ναυτίας γέμον,
κατὰ τῆς ἐντολῆς ἐπαπόρημα· πῶς οἶκος ἔν-
τιμος δύναταί τι, καὶ οἰκία; ἀλλὰ γὰρ πῶς,
ἀντὶ τοῦ ταῦτα, τοῖς σοῖς ἐπιτιμᾶν σε κύ-
σι, τούτους μὲν ὑπερθαυμάζεις· ἃ δὲ τὴν
ἀμείνω πολλῷ τούτων, καὶ ἀμιγῆ πάσης
μοχθηρίας, εἰσηγεῖται πολιτείαν, ταῦτα δὲ
τὰ λόγια διασύρεις· τί δὲ καὶ ἐπὶ μόνης
τῆς διδασκαλίας ταύτης, τὸ δριμύ σου τῶν
ἐνθυμημάτων, καὶ τῆς ἰθυβόλου φύσεως τὸ
βαθὺ καὶ ἔντονον, ἐπιδείξῃ; ἠδύνω γὰρ καὶ αὐ-
τὰ ματαιολογεῖν καὶ ἐπὶ πλείοσιν ἄλλοις. Λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν
τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν
τὸν ἐν οὐρανοῖς· ἀλλ' εἰ πάντες ἐκλάμψουσι, τίνες οἱ ὀψόμενοι; καὶ τὸν θεὸν, ἐφ' οἷς ἴδον,

quòd quemadmodum ab avaritia abhorrens virtutes omnes contrahit; ità & avaritiæ morbus affinem & congenerem improbitatem omnem ſecum trahit. Atque ità, quod dicebam, egregius iſte conſiliarius, Dominici præcepti irriſor, qui præclara quæque ſuggerere debuit, peſſima hominibus eligenda offert, ità ut haud aliter cum felicitate vivere, non urbem, gentem, domum conſtituere, quæ conſiſtent, poſſint: imò nullos omnino progreſſus facere, ſi non, qui debebant omnium eſſe optimi, peſſimi omnium velint eſſe. Huc enim ſpectat ipſius & conſilium & politia, per inſolentiam contra mandatum Divinum, per linguæ diaſyrmos & præclaras concluſiones. Sed (mi homo) ſi tamen nihil aliud, canes illos tuos, quos ſic admiraris, Diogenem, Antiſthenem, Craterem, cæteróſque præclaro illo conſeſſu, recolere & verecundari debueras: Illi, utcunq; per vanam oſtentationē veræ paupertatis characterem adulrersbant: tamen amorem divitiarum deteſtabantur, cùm videri vellent amplecti inopem & immunem ab avaritia omni vitam. Apud illos poteras, quos adoras, effutire præclarum illud tuum apophthegma, ſi omnes vellent vobis obtemperare, non adhuc gens, urbs, domus ſubſiſteret: Hæc eſt enim illa tua vomitu fœdanda ad præceptnm quæſtio, illa præclara ut videtur tibi: Quomodo domus vel habitario ſubſiſtet? ſed tu, qui hæc canibus tuis objicere debueras, illos admiratus, oracula autem illa divina deriſui habes, quæ longè meliorem vivendi rationem & ab improbitate abhorrentem introducunt. Quid eſt? quòd in iſtam tantummodo doctrinam concluſiones tuæ virulentiæ intendas, & diſpoſitionis improbæ jacula incuſſa violenter ſtringas, cùm non minùs contra alia quàm iſta, ſi liberet, blaterare debeas. *Luceat ſic lux veſtra coram hominibus ut videant bona veſtra opera & glorificent patrem veſtrum qui eſt in cœlis.* Quòd ſi omnes & ſinguli ſic lucerent, ubi erunt qui videant? & Deum, pro illis

quæ

quæ vident, glorificent? *Date, & dabitur vobis*, ſi omnes dederint, quis accipiet? *Remittite & remittetur*, ſi omnes indulgentes, ubi erunt quibus indulgeatur? *Diligite inimicos veſtros*, ſi omnes diligant, ubi comparebunt qui ſunt animo inimico? *Si omnes affecti contumeliâ dextram genam & ſiniſtram obvertere debet* injuriæ illatæ, ubi erunt qui plagam infligent? Sunt hujuſmodi infinita: & ut uno verbo expediam omnia, nullum planè erit Divinum mandatum, nulla exhortatio inter homines obſervanda, quò non pervadat hæc ſtulta & à ratione aliena improperatio. Qui enim iſta dividit à mutuo inter ſe habitu ac connexione, quæ in perſonarum copula mandatum conſtituunt, & ità vult omnibus pedibus concedere in alteram partem diviſionis, quæ poſt talem operationem conſtituitur: ille nullo negotio ad abolendum mandatum id quod reſiduum erit, aſſumet, conſequentiam falſam eliciendo & abſurdam ejus, quam comminiſcitur, propoſitionis, quæſtioniſque tam faſtuoſæ, cum Ironia & inflatione vanâ conjunctæ. Si omnes etenim operabuntur, ubi erit, in quem tendat operatio? Ad hunc modum facilè erit impetum facere in omnem Spiritus doctrinam, per de loco ſuperiori violentam incurſationem, unde fiet, ut in pleráque ſi non in omnia tali modo hoc tuum examen incuſſiſti: ſed intra unius mandati exceptionem, quæ tua fuit pietas & devotio concluſiſti: certè ità magìs admiramur modum tuæ actionis tam facilem & profundum: Sed erat hæc à malitia tua potiùs quàm imprudentia profecta machinatio: Intelligebas enim, ſi eandem objectionem in quodvis Divinum mandatum ejaculatus eſſes, facilè potuiſſe animadverti inceptum illud tam ineptum, cuivis enim eſſet perſpicuum, quòd omnia Dei mandata eandem arrodendi exhiberent occaſionem innovationis. Quòd ſi calumniam in uno aliquo terminaret, multò ſe meliùs latiturum & paratiorem aditum inventurum nequitiæ, per quem impeterentur, quæ vacabant, capita culpa, ità in quibus latitare vo-

διὰ δόξης θεραπεύσοντες, δίδοτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν· Εἰ πάντες ἕλοιντο διδόναι, τίς ὁ ληψόμενος; Ἀφίετε καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν. Εἰ πάντες ἀφῶσιν, τίνες οἷς ἀφήσουσι; Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν· Εἰ πάντες ἀγαπήσουσι, ποῦ οἱ ἐχθρὸν ἔχοντες; Εἰ πάντες τοῖς τὴν σιαγόνα παίσασι τὴν δεξιὰν, καὶ τὴν ἄλλην εἰς ὕβριν ἴσην ἐκδώσουσι, ποῦ οἱ τυπτήσοντες; καὶ μυρία ἄλλα· μᾶλλον δὲ * (ὡς ἔπος εἰπεῖν) οὐδεμία θεία παραίνεσις, ἐν τῇ πρὸς ἕτερον ἀφ' ἑτέρου πράξει κατορθουμένη, καθ' ἧς οὐκ ἐστὶν ἰδεῖν τὴν ἄλογον ταύτην καὶ μωρὰν ἐπήρειαν διαβαίνουσαν· τῆς γὰρ ἐχούσης ἐντολῆς, ἐν συζυγίᾳ προσώπων, τὴν ὕπαρξιν, ὁ διασχίζων ταῦτα τῆς πρὸς ἄλληλα συναφείας καὶ σχέσεως, εἶτα πάντως ἀξιῶν εἰς θάτερον συνελθεῖν μοῖραν τοῦ τμήματος, ὃ γὰρ ἐξ ὧν προβάλλεται ἡ ἐνέργεια ὑφίσταται, τὴν ἀπολοιπον πάντως εὐχερῶς εἰς καταστροφὴν τῆς ἐντολῆς παραλήψεται, ψευδεῖ καὶ ἀτόπῳ τῇ παρ' αὐτοῦ συμπλασθείσῃ θέσει, ἀκόλουθον ἔχων τὸ παραιτούμενον, καὶ διερωτήσει γε μάλα σεμνῶς, σὺν εἰρωνείᾳ καὶ διακενῷ φυσήματι. Εἰ πάντες ἐνεργήσουσι, τίνες ἐν οἷς ἡ ἐνέργεια; Οὕτω τοιγαροῦν ῥᾳδίως ἔστιν φέρεσθαι κατὰ πάσης τῆς σχεδὸν τῆς διδασκαλίας τοῦ πνεύματος, τῆς ὑψηλῆς σου ταύτης καὶ δραστικῆς καταδρομῆς, πῶς εἰ καὶ μὴ ἐπὶ πασῶν, ἀλλά γε τῶν πλείστων, οὐκ ἀφῆκας τὴν τηλικαύτην σου βάσανον· μιᾶς δὲ μόνης τῶν ἐντολῶν, τὸ ὑπὸ πολλῆς εὐλαβείας συγκατέκλεισας· ὑπὸ γὰρ ἂν σου τῶν ἐπιχειρημάτων τὸ εὔπορον καὶ βαθὺ μᾶλλον ἀποθαυμάζομεν· ἀλλ' ἦν καὶ τοῦτο κακουργίας μᾶλλον ἢ ἀνοίας ἐπιτέχνασμα· ᾔδεις γὰρ, εἰ δὲ κατὰ πάντων μὲν τῶν δεσποτικῶν προσταγμάτων τὴν αὐτὴν καταίρρησιν προβαλλόμενος, ἐμφανέστερον ἕξειν τὸ ῥᾳδιούργημα, ἅτε διανοηθεὶς καὶ τοῦ τυχόντος συνορᾶν, ὡς οὐκ ἂν οὕτω γε πάντα τὰ συντίθεια προστάγματα, τὴν αὐτὴν παρέχει αἰτίαν, τοῦ δι' ἑαυτῶν περιτρέπεσθαι· ἐπὶ μιᾶς δὲ μᾶλλον ἧττον λαθεῖν, εἰ περιγράψοι τὸ συκοφάντημα· καὶ τὸ οἰκεῖον κακούργημα παρείσδυσιν ὑπὸ πλέον εὑρεῖν εἰς φόρον τῶν ἀμωμήτων ἀντιθέσεων χρήσεσθαι· ὅπως καὶ δι' ἂν

* ἐκ ἰσιν.

λαθεῖν

λαθεῖν ἀμελέτητον, τὸ φιλοκακοῦργον καὶ σκυθρὸν τῶν λόγων, τῶν αὐτὸς αὐτοῦ, ἐθριάμβευσεν. Ἐχρῆν δὲ τοιαύταις αὐτὸν, ἐκδεδωκότα λέσχαις καὶ κακοσχόλοις σοφίσμασι, μηδὲ τὴν διὰ τῆς ἑτέρας μοίρας τῶν προσώπων ἐπήρειαν παρελθεῖν· ἀλλ' ἐξ ὁμοίου τάχους διανοίας, καὶ ἀγχιστρόφου φρονήματος ἐπαπορεῖν, καὶ λέγειν· Εἰ δὲ πάντες, ἀντὶ τοῦ πιπράσκειν, ἕλοιντο ὠνεῖσθαι, τίνες ἂν οἱ πωλοῦντες εἶεν; τί γὰρ διαφέρει, πάντας εἰς τὴν τῶν ἀγοραζόντων μοῖραν συνελαύνοντα, τοὺς ἀποδωσομένους ἐπιζητεῖν· ἢ ἀνάπαλιν, εἰς ἀγοράζοντας ἀναφέροντα, τοὺς πωλεῖν ἐθέλοντας διερευνᾶσθαι, καὶ περιεργάζεσθαι· ἀλλ' ἰάσθω τοῦτο· τί δὲ σύ; ἆρα βούλει πάντας ἀνθρώπους, καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς εἶναι; καὶ πλασμάτων κρείττους; ἢ ἀπαρέσκει σοι; ἀλλ', εἰ πάντες καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ, ποῦ ἡ τῶν νόμων χρεία; ποῦ δὲ τῶν νομοθετῶν ὁ πόνος, καὶ ἡ σπουδὴ, καὶ ἡ πρόνοιας τοίνυν αὐτὸ τοῦτο καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς εἶναι τοὺς ἀνθρώπους προνοούμενοι τοὺς νόμους ἐπίθεσαν· ἡ δικαιοσύνη δὲ ἆρ' οὐκ εἰς τραγελάφους σοι καὶ σκινδαψοὺς περιστήσεται; ποῦ γὰρ δικαιοσύνη, δίκης οὐκ οὔσης; ποῦ δὲ δίκη, μηδενὸς ἀδικοῦντος; ἀδικεῖ δέ τις, πάντων εἰς ἀμείνους μεταταξαμένων; οὐχὶ δὲ καὶ ἡ πρᾳότης συνοιχήσεται; τινὶ γὰρ πρᾶος, οὐκ ὄντος τοῦ παροργίζοντος; ποῦ δὲ ὁ παροργίζων καὶ τινά; καὶ ἡ αἰτία ποία, ἀγαθῷ γὰρ ἀγαθὸς, οὐκ ἔστιν ἐφ' ὅτῳ, κἂν βουληθῇ, παροργισθείη· δῆλον δὲ, ὡς οὐδὲ βουλήσεται· οὐκοῦν κατὰ τοῦτο γε τὸ περιπόνηρόν σου λήρημα, πολλῆς καὶ μεγάλης ὑπόχος αἰτίας, ὁ τοὺς ἀνθρώπους καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς βουλόμενος εἶναι. Κρατυνθείσης γὰρ τῆς διδασκαλίας, οἰχήσεται τὰ κρείττω τῶν κατορθωμάτων· καὶ αὐτοὶ οἱ νόμοι, μάταιόν τι, καὶ περιττὸς ὄχλος ἔσονται. Καὶ οὔπω λέγω, ὅτι δι' αὐτοῦ, ἀγαθοῦ ἀναιρέσεις καταπράττεται· οὐδ' ὅτι ἡ τοῦ ἀρίστου αἱρέσις εἰσαγωγὴ τῶν χειρόνων ἐπιδείκνυται·

* Ἴσ. πάντως.

οὐ γὰρ σοφά σου, καὶ πολιτικῆς θεωρίας ἔμπλεα τὰ ἐνθυμήματα, ὁ τὰ πολιτικὰ ἡμῖν ἐπισείων, καὶ λέγων, (ταύτης ἔχει τις εἰπεῖν πολιτικωτέραν τῆς ἐντολῆς;) καί τοι, τὸν τῆς Πλάτωνος πολιτείας μονονουχὶ προσκυνοῦντα, μυρίας μὲν γέμουσαν ἀσελγείας, μυρίας δὲ πρὸς

luit, ipſe quaſi in triumphum duxit ſuorum ſermonum futilem improbitatem. Sed par profectò fuit, ut is, qui oblectabatur iſtiuſmodi ineptiis & putidis ſophiſmatibus, minimè ex adverſa fronte in contumeliam perſonarum deſcenderet; ſed eâdem mentis celeritate, & animo in partes verſatili addubitando diceret: ſi omnes loco venditionis emptionem inſtituant, quinam erunt vendentes? Nam quid intereſt inter eum qui in partem vendentium omnes compingit, & illum qui emptores quærit: aut è contra in licitantes referentem, eos inveſtigare, qui velint vendere: Verùm miſſum hoc faciamus. Quid an tu vis omnes homines bonos honeſtos & frugi fieri, nec lapſibus ſubjectos? an hoc tibi potiùs diſplicet? Quòd ſi omnes eſſent probi, nulla foret legum neceſſitas, legumlatorum cura, ſtudium, providentia: & tamen, ut tales fierent, leges illi providè condiderunt: Juſtitia an non in Tragelaphos tranſibit, & Scindapſos? ubi enim *ſuſtitia*; ſi non ſit *dica* ubi illa? ſi nemo injuriam inferat: ſi ſinguli in meliùs immutabuntur, unà quoque abibit & manſuetudo: nam n.ſi ſit iracundia movens, non eſt manſuetudo: Ubi erit ille movens qui irritabit? de qua cauſa, non enim ſi velit maximè vir bonus in bonum irritabitur, non autem ille ità velit; ſic ſecum dum improbiſſimum iſthoc deliramentum, culpâ non vacat, qui tenetur maximâ, qui id agit, ut homines honeſti & probi fiant. Hæc doctrina ſi obtineat, præclara facinora evaneſcunt omnia: Leges ipſæ erunt inane nomen, & ſuperfluus tumultus cenſebuntur. Non dum hoc urgeo, probitatem ità tolli, nec quòd melioris electio peſſimas ſubintroducat conſequentias: Neque enim prudentia, & politicæ conſiderationis plena Enthymemata adhuc nobis proclamat (ecquis autem magis politicam rationem inibit) utcunque Platonis rempublicam tantùm non adoret, (in qua ſunt multiplices impuritates, multiplices inter

ſe

ſe contradictiones, & ad oppoſitum conſtitutę cuicunque reipublicæ humanæ conſtitutiones, nuſquam exiſtentes, nullibi ab omni ævo uſurpatæ: illas memoriâ recolentem rationes, & eaſdem magni æſtimantem, omnino pudore ſuffundi oportet, quoties vel nudum reipublicę nomen labiis protulerit: Aſt hic tu te ironicè gerere auſus es & tantam prætuliſti patrandi audaciam, ut quę vituperare cogitas, tacitè laudes: quę laudare vel maximè deſideras, ea vituperare te non perſentiſcas. Sed mitto in pręſenti iſtud: Opinaris, quæ tua ſumma & prudentia, principalem ſervatori ſcopum propoſitum fuiſſe, artem tradere politicam: Et quorſum non incuſas, qui eo facilè deſcendis, quòd de militibus, caſtris, ducibus, nihil ſtatuit, non docuit quomodo hoſtes ſint excipiendi, fœdera ineunda, frumentum contrahi & commeatus poſſint: Nec iniquo animo fers, quòd nihil intulerit de venalium rerum curatoribus, judicibus, legumlatoribus Cœce tu & ſtulte, itáne profundo ſomno ſepultus jacuiſti? (qui tamen totas noctes inſomnes tranſmeaſti, dum inepta meditaris & fruſtranea adverſus oracula Dei) ut nullum iſtius ſenſum habueris, quòd Deus & Servator noſter de formis politicis & actionibus, nullam principalem habuit intentionem ſtatuendi. Intelligebat enim homines ſatis ab experientia inſtructos ad iſta, quibus neceſſitas & uſus, facilè ad eam aditum diſcendi faciebat quotidie, & à præcedentibus admiſſi errores in ſimilibus actitandis expeditam ſuppeditarent emendationem. Quòd ſi admiſſus inibi error fuerit, ad ſtatum facile præclarum reducetur: Scopus Servatori primarius fuit, animarum ſalus: vitæ ſublimioris philoſophicæ inſtitutio: Per iſtam etenim à paſſionibus quies, converſio ad ſummum bonum, & conjunctio cum eodem, cura, & ſtudium docebatur, non civilis alicujus converſationis, aut felicitatis corporalis: Enimverò Servatoris noſtri iſta admonitio iis qui carnem & corpus di-

ἐναντίας μάχας, καὶ πολεμιωτάτας τῇ πάσῃ ἀνθρωπίνῃ πολιτείᾳ, τὸ ἀνύπαρκτον δὲ καὶ ἀνύσιον παρ' ὅλον τὸν αἰῶνα πολιτευομένας· τὸν ἐκείνας ἐν μνήμῃ λαμβάνοντα, καὶ ταύτας ἐνσεμνυνόμενον, ἆρ' οὐκ ἐχρῆν ὅλως αἰσχύνεσθαι, καὶ αὐτὸ τὸ τῆς πολιτείας ὄνομα ψιλὸν διὰ χειλέων περάγειν; οὐδὲ γὰρ ἐπειρωνεύειν ἡμῖν ταύτην ἐθρασύνθης· καὶ τοσοῦτόν σοι τὸ δραστήριον, ὅτι ἃ μὲν ψέγειν σπουδάζεις, ἐπαινεῖς λανθάνων· ἃς δὲ τὸν ἔπαινον φέρειν ἀγωνίζῃ, ταύτας ψέγων οὐκ αἰσθάνῃ. Ἀλλ' ἐῶ μὲν τοῦτο τέως· οἰόμενος δὲ ἄρα ὑπὸ πολλῆς σοφίας σου, ὡς καὶ προηγούμενον εἶχε σκοπὸν ὁ σωτὴρ πολιτικὴν παραδοῦναι τέχνην· πρὸς ὃν οὐκ αἰτίαις ὑπάγεις, (καί τοι φιλαιτιώτατος ὢν, καὶ πρὸς τὴν ὕβριν,) ὅτι μηδὲν περὶ στρατηγῶν, μηδὲ στρατοπέδων, μηδὲ στρατιωτῶν ἀφεῖσεν· οὐδ' ὅπως δεῖ πολεμίοις διὰ μάχης ἰέναι, οὐδ' ὅτι σπένδεσθαι· ἀλλ' οὐδ' ὅσον δεῖ τὸν σῖτον ἢ τὰ ἄλλα παρασκευάσασθαι· ἀγανακτεῖς δὲ καὶ δικαστὰς καὶ νομοθέτας, ὁποῖοί τε ἔσονται καὶ ὅσοι, οὐ δυσχεραίνεις ὅτι μηδὲν εἰσηγήσατο; τυφλὲ καὶ μωρὲ, ὕπνῳ βαθὺν ὕπνον ἐκάθευδες, (καὶ ταῦτα τὰς νύκτας ἄυπνος τελῶν, ἐπὶ τῇ τῶν θείων λογίων ματαιοπονίᾳ·) ὥστε μηδὲ τούτου συναίσθησιν δέξασθαι, ὅτι περ ὁ σωτὴρ ἡμῶν καὶ θεὸς, τῶν μὲν πολιτικῶν τύπων, καὶ τῆς περὶ αὐτὰ τάξεως οὐκ ἔσχε προηγούμενον τὸν σκοπόν· ᾔδει γὰρ ᾔδει τοὺς ἀνθρώπους ἱκανὴν τῇ πείρᾳ παρασκευὴν πρὸς ταῦτα λαβεῖν· τῆς χρείας καὶ τῆς ἀνάγκης τὴν μάθησιν αὐτοῖς ὁσημέραι ῥᾳδίαν παρεχομένης, καὶ τῶν προλαβόντων τὰ πταίσματα ἀποχρῶσαν τοῖς ἐσομένοις ἐπὶ τῶν ὁμοίων ἀντεισάγειν τὴν διόρθωσιν. Εἴ τι δὲ καὶ ταύτης ἡμάρτητο, καὶ τὸ μὲν πρὸς τὸ εὖ ἔχειν καὶ καθεστηκὸς ἐπανορθούμενος μετερρύθμιζε· προηγουμένη δὲ τῷ σωτῆρι φρόντις, ἡ τῶν ψυχῶν ὑπῆρχε σωτηρία, καὶ εἰσαγωγὴ βίου φιλοσόφου καὶ ζωῆς ὑψηλοτέρας· διὰ ταύτης γὰρ ἡ τῶν παθῶν ἐλευθερία, καὶ ἡ πρὸς τὸ πρῶτον ἀγαθὸν ἐπιστροφὴ καὶ συνάφεια, ἀλλ' οὐ πολιτικῆς διαγωγῆς ἢ σωματικῆς εὐδαιμονίας ἡ ἐπιμέλεια κατεβέβλητο· ταύτῃ τοι καὶ τοῖς φιλοσάρκοις καὶ φιλοσωμάτοις ἡ δεσποτικὴ παραίνεσις,

ὥσπερ δὴ καὶ σοὶ δυσοιστός τε καὶ δυσάρεστος· ἐχρῆν δὲ ἄρα, εἴπερ τις ἦν λογισμὸς, κἂν γοῦν ἐν ταῖς συκοφαντίαις μελετῶν, φυλάττειν τὸ ἀκόλουθον, μὴ ὅτι οὐκ ἔστι πολιτικὴ ἡ δεσποτικὴ ἐντολὴ ἐν εἰρωνείᾳ λόγῳ διασύρεσθαι· ἀλλ' ὅτι οὐ φιλόσοφος οὐδὲ φιλοσόφου βίου κρηπίς· σὺ δὲ, ἐξ ὧν μὲν ἐκείνη ψόγον οὐκ εἶχεν, τοῦτο αἰτιασάμενος καί τοι κἂν τούτῳ ματαιολογεῖν προεληλεγμένος, δι' ὧν δ' ἂν ἐντολὴ τοιαύτη ψεχθείη, μηδὲ μεμνῆσθαι θαῤῥήσας καὶ τὸ τῆς σῆς γνώμης φιλαίτιον καὶ φιλοκακοῦργον καὶ σαθρὸν ἅμα καὶ λόγῳ διήλεγξας· καὶ τὸ τῆς ἐντολῆς κρεῖττον μώμου καὶ διαβολῆς ἁπάσης καὶ ἄκων προσεπιμαρτύρησας. Ὅρα δὲ λοιπὸν, ὅπως αὐτὸς ἑαυτῷ ὑποθέμενος τὸ ἀδύνατον καθ' ἑτέρου δοκεῖ συνάγειν τὸ ἑπόμενον ἄτοπον. Λέγων γὰρ, ὅτι πωλούντων ἁπάντων, τίς ὁ ὠνησόμενος, ἀδυνάτου μετὰ αὐτὸς θέσει τὴν ἀτοπίαν ἐφέλκεται· οἴεται δὲ οὐ τῆς αὐτοῦ ῥᾳδιουργίας εἶναι τὸ ἔγκλημα, τὴν ἐπηρεαζομένην δ' ἐντολὴν παρέχειν τὸ αἴτιον· οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστι κἂν πολλάκις τοῦτο Χριστὸς παραινέσειεν, κἂν μυρίαις ἀπειλαῖς καταδήσειεν, κἂν ἀστραπὰς καὶ βροντὰς καὶ κεραυνοὺς καὶ γῆς χάσματα τοῖς λόγοις συνεπαφήσειεν· οὐκ ἔστι δυνατὸν ἅπαντας μὲν ὑφ' ἕνα καιρὸν ἑλέσθαι πωλεῖν, οὐδένα δὲ ὑπολελεῖφθαι τὸν φιλοκερδῆ καὶ φιλόπλουτον· εἰσὶ γὰρ εἰσὶ κατὰ πάντα καιρὸν οὗτοι τι κἀκεῖνοι· βάσιμος δὲ οὐδέποτε πᾶσιν ἅμα ἡ ἀρετὴ ἀγαπητὸν, εἰ κἂν εἰς πλείους καὶ ἀνὰ μέρος· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ῥᾴδιον, οὐδ' ἔστι πρὸς ἔστιν ἰδεῖν ἀρετῆς ἐλάττους γὰρ ἀεὶ ταύτης ἢ οἱ τῆς κακίας ἐρασταί· οὐ μὲν διὰ τοῦτο προσῆκε τὸν ἀνθρωπίνου γένους προνοητὴν τοὺς νουθετικοὺς λόγους ἀφαιρεῖν καὶ τὴν διδασκαλίαν προελεῖν. διότι μὴ πάντας πειθομένους ἔχει· ἀλλ' ὅτι πολλοῖς ἐγγίνεται δι' αὐτῶν, φυγὴ μὲν τοῦ χείρονος, αἵρεσις δὲ τοῦ βελτίονος, διὰ τοῦτο δεῖ πάντας ἐπ' ἀρετὴν προσκαλεῖν. Κἀκεῖνο δὲ σκοπεῖν ἔξεστιν, ὅπως μηδὲν προορώμενος ὁ συνετὸς οὗτος καὶ ταχὺς ἐν θεωρίᾳ, τὸ ἐπιὸν λέγοι, Πῶς γὰρ πάντες πωλήσουσιν; ἆρα πάντες πλούσιοι, καὶ πένης οὐδεὶς, οὐδεὶς δὲ οὐδὲ τῶν ἐν αὐταρκείᾳ μόνῃ βιούντων, καί τοι

ligunt, uti ac tibi non placet, ſed videtur intolerabilis: ſi ergo inerat aliqua ratio, licet tota ſycophantiis ſcateret, obſervare debueras conſequentias, nec per Ironiam cavillari, quòd politicum nil ſapiat Chriſti ſermo: ſed quòd vitę illius & converſationis fundus philoſophicam vitam non attingat: Ac tu, in quibus minimè vituperandus ejus ſermo fuerat, accuſas tamen: Tibi namque propoſitum fuit ineptias effutire, nullâ illius injectâ mentione quod concedere in vituperium præcepti poterat: Ità invalidam & fluidam protuliſti rationem, quæ mentem tibi calumniandi avidam malefaciendi cupidam & putridam declaras: & ut non ſponte tamen mandatum, ultra omnem vituperii & calumniæ aleam poſitum. Videſis ulteriùs, qualiter ille qui ſibi impoſſibile propoſuerat aliter videtur conſequens abſurdum inferre: Nam cùm dixerat, ſi omnes vendant, quis erit emptor? per theſin impoſſibilem abſurdum quod eſt infert: Opinatur autem non ejuſdem eſſe ſtultitiæ, crimen calumniis petitum mandatum quaſi culpæ cauſam: Non eſt enim licet Chriſtus illud toties commonefecerit, licet multis minis devinxerit, licet fulgetra, fulmina, tonitrua, hiatus terræ ſermonibus ſuis adjunxerit: Non eſt poſſibile, ut omnes per idem momentum vendere velint, ità ut nemo avarus & divitiarum cupidus relinquatur, ſemper enim & ubique tales exiſtunt: Non eſt virtus omnibus parabilis: ſufficit ſi eam ambiant plures ſigillatim: ſed nec illud obviàm, nec in aliqua virtute obſervandum; pauciores virtutem quàm vitia adamant: Nec tamen debet humani generis curam ſuſcipiens, conſilium omittere dandum aut informationi ſuperſedere, quòd non omnes obtemperant: Sed quòd multi ab hoc orta profecti, malum quod eſt fugiunt, bonum eligant, ideirco generatim admonendi ſunt omnes ut virtutem colant. Sed & illud intueri etiam licet, quòd prudens iſte & acutus in diſcernendo nihil videbat, cùm proferret illud dictum: Quomodo omnes vendent? An omnes divites, nec quiſquam pauper, nullus qui ſuis contentus vivit?

cùm

cùm videas plerôſque in talibus vivere: Divites multò pauciores ſunt: ubi ergò omnes locupletes invenies, unde tibi tam obſequentes, ut res ſuas vendant? Sed videris iſta è Platonis republica collegiſſe, nempe nullibi inveniendos, nuſquam exiſtente tali republica: ſi quis egregium tuum hoc & curioſum examen, & exquiſitam ignorantiæ legem in ipſa ſancita velit remittere, & admirabilia doctorum & majorum apothegmata, riſus & ludibrii argumentum abundè ſuppeditaretur: examen illud tuum in nos collatum, nihil præter hoſtilem calumniam, ambitionem glorioſuli, nihil ſani ſuggeret: Quòd ſi in authores regeratur, lex erit amantis viri, judicium inimicitiis vacuum, redargutio vera, nec injuria: Tua ſcita igitur, per tua ſcita evertûntur, & diffunduntur irriſa, cùm noſtra nullo horum impetantur, ſed impudentiam, audaciam, calumniam accuſatoris convincunt. Sed ſi omnes venderent, quæ domus tam pretio, aut valore ſuo conſtare poſſet? Hem tuam exaccuratam Dialecticam! oh gravitatem! Papæ! quàm Rhetorica perſuaſio, quàm ſeveritas hæc pungit, & ſæpè, & longè à conſequentia intuetur! quàm verborum pompum in refutando præ ſe fert! quæ convitia de trivio arrepta in nos congerit! Certè triobolaris anus de vigiliis Deorum tuorum per compita permeans, vino madefacta, an non magis appoſitè, & exactè reſponderet? Quæ domus pretio conſtare poterit? & quidnam magis honoratum, quàm æqualitas inter eos quibus eſt natura æqualis? quid magis optabile, quàm ut qui eandem civitatem colunt, æquali ſtatu & conditione perſruantur? Sed inæqualitas, ſed tyrannis apud te in pretio, vel doli, ſed cauponantium, & licitatorum in vicinos machinæ & artificioſæ fraudes: Omnes enim opes, vel novos, vel antiquos fontes eoſdem habent, per quos Apoſtata ſuum Honorabile magnificare vult. Qui planè, ut & cætera ignorabat, quid apud Deum honorificum eſſet veritate, ac quid

τὸ πλοῦτον τῶν ἀνθρώπων ἐν τοιούτοις ὁρῶμεν ἐξεταζόμενον· πλούσιοι δὲ παρὰ πολὺ τῶν ἄλλων ἐλάττους· πόθεν οὖν πάντας ἀνθρώπους πλουσίους εὕροις, καὶ πωλεῖν αὐτοὺς τὰ ὑπάρχοντα πειθομένους ἔχοις; ἀλλ' ὡς ἔοικεν, ἐκ τῆς Πλάτωνος τούτους συνειλέχθαι πολιτείας, ἐκ τῆς μηδαμοῦ μηδαμῶς ὑφεστώσης, τοὺς οὐδαμοῦ ἐνεισποιουμένους· εἰ δέ τις τὴν καλήν σου ταύτην καὶ περίεργον βάσανον καὶ τὸν ἀκριβῆ τῆς ἀνοίας νόμον, ἐπὶ τὰς σὰς ἐπαφήσει νομοθεσίας, καὶ τὰ θαυμαζόμενά σοι τῶν διδασκάλων καὶ πατέρων ἀποφθέγματα, ἆρ' οὐχὶ δὲ μὴ γέλωτος καὶ χλεύης ἡ ὑπόθεσις ὀφθείη; καί τοι καθ' ἡμῶν προβαλλομένη σου ἡ βάσανος, ἐχθροῦ διαβολὴν καὶ φιλαιτίου δόξαν ἀνδρὸς, καὶ ἕτερον ὑγιὲς οὐδὲν, μηνύει· κατὰ δὲ τῶν ἰδίων ἐπαφιεμένη, φιλοῦντος νόμος, καὶ κρίσις ἔχθρας κεχωρισμένη, καὶ ἀληθὴς ἔλεγχος, καὶ μάλα δικαίως ἂν νομισθείη. ὥστε τὰ μὲν σὰ, διὰ τῶν σῶν ἀνατέτραπται καὶ διαπέπαικται· τὰ δ' ἡμέτερα οὐ μόνον οὐδενὸς καθάπτεται, ἀλλὰ καὶ ἀνοίας καὶ θράσους δι' ὧν ἔφθασε συκοφαντῶν, ἐλέγχει ὑπέχει. Ἀλλ' εἰ πάντες πωλήσαιεν, ποῖος οἶκος ἔντιμος εἶναι δύναται; ὢ διαλεκτικῆς ἀκριβείας καὶ δεινότητος! βαβαὶ τῆς ῥητορικῆς σου πειθανότητος καὶ δριμύτητος! ὁ πολὺς ὁρᾶν, καὶ πόῤῥωθεν, τὸ ἑπόμενον! ὁ τοῖς ῥήμασι σοβαρὸς, καὶ ταῖς ἀνατροπαῖς ἀπρόσιτος! ὁ τὰ ἐκ τριόδου κατονειδίζων ἡμῶν! ἆρα γραῦς ἐν τριώβολον ἐκ παννυχίδων ἠχοῦσα τῶν σῶν θεῶν, καὶ οἴνῳ διάβροχος, οὐχὶ τούτων εὐστοχώτερά τι καὶ ἀστειότερα φθέγξαιτο; Ποῖος οἶκος ἔντιμος εἶναι δύναται; καί τι τῆς ἰσότητος, εἰπέ μοι, τοῖς ἰσοτίμου λαχοῦσι φύσιν, τιμιώτερον; τί δ' εἰς αἵρεσιν ἄμεινον, οἷς τὴν αὐτὴν πόλιν γέγονεν οἰκεῖν, ὑπὲρ τοῦ κοινῆς ἀπολαύειν καὶ ὁμοίας πολιτείας; Ἀλλ' ἡ πλεονεξία, [a] ἡ τυραννίς σοι τὸ ἔντιμον, ἢ οἱ δόλοι καὶ τὰ τῶν παλιγκαπήλων καὶ μεταβολέων ἐπάγεται κατὰ τῶν πλησίον μηχανήματα καὶ τεχνάσματα· πᾶς γὰρ ὡς ἔοικε πλοῦτος ἢ προσφάτως ἢ παλαιτέρας ταύτας ἔχει τὰς πηγὰς τῆς γενέσεως, δι' ὧν ὁ παραβάτης ἀποσεμνύνειν ἔγνω τὸ ἔντιμον. Ἀλλ' ὅλως ἠγνόει, ὥσπερ ἅπαντα, τί μὲν τὸ ἀληθῶς, καὶ παρὰ θεῷ τίμιον, τί δὲ τὸ

[a] Ie. 1

μὴ οὕτως ἔχοι. Ἄνθρωποι μὲν γὰρ, καὶ τοὶ γε οὐκ ἐξ ἀγέλης, ἀλλ' οἵ γε φιλοσοφίας καθαρὸν τὸν ἔρωτα συντηρήσαντες, ἀγαπῶντες μόνον τὸν πλοῦτον, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ τρυφὴν καὶ δόξαν κεχηνότες, κἂν μυρίοις ὁ κεκτημένος βρύῃ κακοῖς, τίμιον αὐτὸν καὶ μακάριον ἡγοῦνται. Θεὸς δὲ τὸν εὐσεβῆ τιμᾷ, καὶ τοῖς φιλαρέτοις τὸ εὐκλεὲς ἀπονέμει, κἂν ὁ τῶν χρημάτων αὐτοὺς ὄγκος μὴ φλεγμαίνῃ, μηδ' ὁ ἐκεῖθεν τῦφος καὶ ἡ τρυφὴ περιβλέπτους ποιῇ· μᾶλλον δὲ οἷς ἡ δόξα διὰ τούτων, οὐδ' ὁ τῆς ἀρετῆς ἐθελοντὴς πόθος, οὐδ' ὁ τῆς εὐσεβείας ζῆλος πρόσεστιν· ἔδει τοιγαροῦν ἴσως, φησὶν, οὕτω τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ γένους κενώσαντα ἑαυτὸν, καὶ παραπλησίως ἡμῖν σαρκὸς καὶ αἵματος κοινωνήσαντα, μὴ πρὸς τὸ ἡδὺ καὶ κεχαρισμένον τοῖς τὰ ἐπίγεια φρονοῦσιν ἰδεῖν, μηδ' ὅσα κακίαν φύει τούτων ἐκριζώσας ἀναιρεῖν, καὶ καρπὸν τὰ σπέρματα διαλύειν· ἐκεῖνα δὲ νόμον καὶ παράγγελμα ποιεῖν, δι' ὧν ἐκρίζωσις μὲν καὶ τομὴ τῶν παθῶν, ἀρετῆς δὲ πάσης καὶ θεωρίας εἰλικρινοῦς κατορθοῦται ἡ τελείωσις· ὧν οὐδεμιᾶς ἐνδεῖ, μᾶλλον δὲ πλεονεκτεῖ, ἐξ ὧν εἴρηται, τὸ κράτος ἐπέχει καὶ ἡ προκειμένη παραίνεσις. Ἀλλ' ἄρα μήποτε ῥηθεῖσα μὲν ἡ ἐντολὴ ἅπαν διαφεύγει παράλογον, καὶ τῆς ἐκ λόγων λαβῆς ἐστιν ὑψηλοτέρα· πραχθεῖσα δὲ οὐχ ὁμοίαν ἔλαχε φύσιν· ἐνδεῖ δὲ τῆς ἐν ῥήμασιν ἀκολουθίας ἡ ἐν ταῖς πράξεσιν ὕπαρξις, καὶ τίς οὕτως ἔχει δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ἐναργεστάτην παρασχεῖν τὴν ἐπίτασιν, καὶ τὸ ἐν λόγοις ἀκόλουθον ὁμόλογον τῇ πρακτικῇ ὑποστάσει ἐπιδείξαντα. Ἐπεὶ γὰρ ἡ σωτήριος αὕτη παραίνεσις διὰ τῶν δεσποτικῶν καὶ ἀχράντων χειλέων προελήλυθεν, ἐξ ἐκείνου μέχρι νῦν οὐκ ἔστι χρόνον εὑρεῖν, ἐν ᾧ οὐκ ἔστι ταύτην ἰδεῖν ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς διερριζωμένην, καὶ ἐμβαθύνουσαν, καὶ εἰς πλάτος καὶ μῆκος αὐξάνουσαν, συναύξουσάν τε τὰς ἄλλας ἀρετὰς καὶ συναπαρτίζουσαν· τότε μὲν γὰρ τρισχίλιοι καὶ πεντακισχίλιοι, ἔπειτα καὶ πλῆθος ἀνθρώπων τῶν ἀναρίθμητον, συνιόντες ἀλλήλοις, καὶ τῶν ἰδίων ἐξιστάμενοι, κοινὰ τὰ ὄντα προετίθεσαν, καὶ πένης ἦν οὐδεὶς ἐν αὐτοῖς (ὢ θαυμασίας ἰσονομίας καὶ οὐδὲ παραχθῆναι μηδ' ἐλπιζομένης.) οὐδὲ πλούσιος. Ὅσοι γὰρ,

non: homines enim, licet non gregarii ſed philoſophi, qui illibatum conſervant amorem, unicas tantùm divitias earúmque lautitias & gloriolam inhiant, & utcunque qui eas poſſidem opes multis malis ſcateant, honorandum tamen & beatum judicant. Deus pietate præditos honorat, & gloriam dat virtutem diligentibus; licèt opum illos tumor non inflet, nec typhus aut luxus obſervabilis fuerit. Nam qui gloriam inde aucupantur, nec virtutis deſiderio, nec pietatis aliquo tanguntur zelo; æquum erat ergò, ut Dominus & Deus noſter Jeſus Chriſtus, qui ob generis noſtri ſalutem ſe evacuaverat, & carnis noſtræ atque ſanguinis fiebat particeps, non id quod ſuave & acceptum eſt iis, qui terrena ſapiunt, aut quæ nequitiam progerminant, eorum radices conſideraret, & ſemina ſeteret ejuſmodi fructum producentia; ſed, ut leges & edicta illa ſancire per quæ radicitùs paſſiones evelluntur, virtutis, & contemplationis puræ perfectio conſummatur: Nullo illorum indiget, imò multipliciter ea continet præſens admonitio & conſilium: Sed fortaſſis nihil eſt in hoc conſilio abſonum, aut abſurdum; nec anſam quod præbeat juſtè carpendi. Sed non tam facilè natura fert, ut fiat, & actione compleatur deficit actus, nec aſpirat ad orationis ſequelam, nec quis opere ſubſiſtentem actionem ſuggeret, aut conformem ſermoni. Conſilium hoc ſaluriferum per puriſſima Domini labia prolatum, ab omni præterita memoria ad hunc uſque diem ſemper animitus hominibus radicatum, & profundè, latè, longè augmentum capiens, virtutes cæteras perfectas conſummavit: ter mille quinquies mille olim, & poſtea innumerabilis hominum multitudo, in commune convenientes, & de propriis decedentes, communia voluerunt eſſe quæ poſſidebant; nec inter eos quiſpiam pauper erat, (erat hæc mirabilis æqualitas, nec ſperanda niſi cum adhiberetur) ſed nec dives. *Quicunque enim,*

ait

ait Scriptura, *domos vel agros poſſidebant, vendebant, & pretium adductum ad pedes Apoſtolorum deponebant, diſtribuebatur cuique prout indigebat.* Audis Juliane: Qui poſſeſſores erant, vendebant: Nonne omnes? ſed tum ab initio mandatum illud ità ſplendidè ferebatur, ut opere floreret: Ab eo tempore ad hunc uſque diem, non modo florem ſummè immarceſſibilem conſervatum videmus, unde animæ hominum circumfuſo odore perfuſæ ad virtutum omnium ſalutiferam, & vivificam fragrantiam trahuntur à corrupta paſſionum affectione, quæ plurima malolentia exhalat: ſed omnes terrarum orbes acta diffuſa pertranſivit, non tantùm viritim, ſed populatim, & infinitam planè multitudinem, hominum monaſticam, hoc eſt cœleſtem vitam amplectentium ſuper terram, qui opera ſua extenderunt, & præſcripto mandati cum ſumma omnium laude & prædicatione: Ità domini noſtri verba efficacia & actuoſa, magnopere ſunt, ob hoc ipſum, admirationis, animas hominum meritorum ad ſe convertentia, & verbi ſemen inſpergentia ſatis profundè faciunt, ut à fructibus arbor cognoſcatur; & per fructum atque arborem hortulani potentia & ſapientia laudetur, cujus laudis opulentum ſatis ſegetem ſuggerunt, & tamen nondum per hæc tot & talia encomia, naturalis enim magnificentia ſatis abundè manifeſtatur, nam multarum præterea virtutum ſubſiſtentiam ſuſtentat & complectitur: & certè, niſi quis pari cum Juliano judicio divino occœcatus, in clariſſima luce aberrabit, ſummopere admiraturus eſt naturalem ejus vim, ſublimem illam & ſalutiferam? Qui cœleſtem converſationem terreſtri ſua vita repræſentant, ii diſcerni facile poſſunt, hoc fundamento imprimis innixi, *Vendite quæ poſſidetis, & eleemoſynam date:* cui ſic jacto, cæteras ſuperſtruunt virtutes: ità ut ſine illo, ſubſiſtere non poſſe purè illæ videantur. Quocirca

φησί, κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων, καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων, διεδίδοτο δὲ ἑκάστῳ καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν. Ἀκούεις Ἰουλιανὲ, ὅσοι κτήτορες, οὗτοι ἐπώλουν· οὐχὶ ἅπαντες; ἀλλὰ τότε μὲν ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς οὕτως εἰς πλῆθος ἡ ἐντολὴ πολυσυργουμένη, λαμπρῶς ἐπεδίδου καὶ ὑφαντὴ ταῖς ἐνεργείαις ἐνακμάζουσα· ἐφεξῆς δὲ μέχρι νῦν, οὐκ ἀμαράντινον μόνον τὸ τῆς ἀκμῆς ἄνθος διεσώσατο, δι᾽ οὗ τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς ἐπιμυθίζουσα, ἀπὸ τῆς τῶν παθῶν συμπαθείας πολὺ τὸ δυσῶδες ἐναποπνεούσης, ἐπὶ τὴν τῶν ἀρετῶν σωτήριον καὶ ζωοποιὸν εὐωδίαν συνεφέλκεται· ἀλλά γε δὴ καὶ πάντα τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα, ταῖς ἐνεργείαις περιλαβοῦσα καὶ διατρέχουσα, οὐ κατ᾽ ἄνδρα μόνον, ἤδη δὲ καὶ κατὰ δήμους ὅλους, καὶ ἀριθμοῦ κρείττω, συστήματα τῶν ὡς ἀληθῶς μονάδα βίον καὶ οὐράνιον πολίζουσά τε τοῖς ἐπὶ γῆς, καὶ πλατύνουσα δι᾽ αὐτῶν τὸ ἔργον, ὅσοι ἐπ᾽ αὐτῆς τὸ ἐν τοῖς λόγοις ἀκόλουθον μᾶλλον, ἢ διὰ τὸ κατὰ τὸν λόγον ἀκολουθίας τὸ ὑφεστὸς αὐτῆς ἐν τοῖς ἔργοις καὶ περιουσίαν λαμπρῶς ἐπιδείκνυσιν· οὐ μὴν ἀλλά γε, καὶ τὸ δεσποτικὸν ῥημάτων τὸ ἐνεργὸν, καὶ τὴν δύναμιν οὐδὲν ἧττον δι᾽ ἑαυτῆς παρέχει θαυμάζεσθαι· τὰς γὰρ ἀνθρωπίνας ψυχὰς, ὅσαι ἄξιαι, πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρέφουσα, καὶ τὸν τοῦ λόγου σπόρον ἐνιεῖσά τε καὶ ἐμβαθύνουσα, ἀπὸ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον ἐπιγινώσκεσθαι, καὶ δι᾽ αὐτῶν τοῦ φυτοκόμου πάλιν τὴν ἰσχὺν καὶ σοφίαν ἐξυμνεῖσθαι, παρασκευάζει· πολλὴν συνεξώρατο καὶ ὅπωγε διὰ τούτων, καίτοι τηλικούτων ὄντων, ἐφ᾽ ὅσον ἔχει τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως αὐτῆς ἐμφανίζεται· ἀλλ᾽ ὅτι καὶ τὴν ἄλλων ἀρετῶν καὶ κατορθωμάτων ὑποβάλλεται καὶ συνέχει τὴν ὕπαρξιν. Πῶς, εἰ μή τις Ἰουλιανοῦ τὴν ἴσην δίκην ὑπέχων τυφλὸς τῷ φωτὶ ἐμπλανώμενος διελέγχοιτο, οὐκ ἂν ὑπεραγασθείη τὸ ἐν τῇ φύσει κράτος αὐτῆς καὶ ὑψηλὸν καὶ σωτήριον; καὶ γὰρ ὅσοι τὴν οὐράνιον πολιτείαν, διὰ τοῦ βίου ἐπὶ γῆς, ἀπογράφουσι, τούτους δὴ τούτοις ἐστὶν ὁρᾷν αὐτὸ τοῦτο πρῶτον, θεμέλιον, οἷον καὶ ὑποβάθρον, τὸ, πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δότε ἐλεημοσύνην, ὑποβαλλομένους καὶ οὕτω τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἐποικοδομοῦντας· ὡς ἄνευ ταύτης, μηδεμίας ἄλλης ὑφίστασθαι καθαρῶς δύναμιν

Ἴσ. ἐξ ἐκείνου

ἐχθέσεις, δὸ πωλοῦντες πρότερον τὰ ὑπάρχοντα, καὶ τοῖς δεομένοις διανέμοντες, πῶς ἄν τις ἀξίως ἐξυμνήσῃ τὸ θεῖον ἢ θεουργικὸν καὶ φιλάνθρωπον τῆς παραινέσεως; οὕτω γυμνοὶ λοιπὸν καὶ χρημάτων ἢ προσπαθείας ἄλλης γηΐνης, τοὺς ἀσκητικοὺς ἄθλους ἀποδύονται, πρὸς ἓν μόνον τὸν νοῦν ἀνατεινόμενοι, καὶ τὴν ἔφεσιν ἔχοντες, ὡς τὸ κατὰ Παῦλον, ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι· δι' οὗ, τοῦ πατρὸς ἐν ἁγίῳ πνεύματι (ὢ μακαρίου θεάματος) ἡ τελειοτέρα, καὶ χωρὶς τῆς ἐσόπτρου γνώσεως, συναποκαλυπτομένη τε καὶ συναπαστράπτουσα τὸ πρῶτον ἀγαθὸν εἰς ἀπόλαυσιν τοῖς θεαταῖς, καὶ τῶν ἐφετῶν χαρίζεται τὸ ἀκρότατον· οὕτω δὴ οὕτως ἡ σωτήριος αὐτὴ καὶ δεσποτικὴ ἐντολὴ οὐ ῥηθεῖσαν μόνον τὸ εὔλογόν τε καὶ ἀκόλουθον πολλῇ δυνάμει συνδιεσώσατο ἅπαν μαχόμενον καὶ πολεμοῦν ἠρεμεῖν πεποίηκε κατὰ κράτος, καὶ καταισχύνασα· ἀλλὰ καὶ πολύγε πλέον τὸν εἱρμὸν τῶν λόγων, καὶ τῶν γνωμῶν τὸ ἀνεπίληπτον, διὰ τῶν κατὰ τὰς ἐνεργείας ἐμφανείας τε καὶ ὑπάρξεως τῆς ἀπὸ πᾶσαν τὴν ὑφ' ἡλίῳ ἐντελέστερόν τε καὶ θαυμασιώτερον ἀπεδείξατο, καὶ κρεῖττον ἢ κατ' ἰσχύν τε καὶ φύσιν ἐπιχειρημάτων, τοὺς τετολμηκότας αὐτὴν ἐξυβρίζειν τῆς μιαρωτάτης αἰσχύνης τὸ σκυθρωπὸν ὑπελθεῖν ἐρύθημα κατεπράξατο. Ἀλλὰ τοσαῦτα μὲν, ἐξ ὧν ἡ λήθη μὴ προκατέλαβε πρὸς Ἰουλιανὸν τὸν ἀποστάτην κακουργοῦντά τε καὶ κατὰ τῆς εὐσεβείας ὑβριστικῶς θρασυνόμενον εἰρήσθω. Σοὶ δὲ φιλομαθοῦντι, καὶ τὸ θεῖον θεοπρεπῶς ὀργιάζοντι, καὶ ὀλίγα τῶν εἰρημένων ἐξαρκέσειν, οἶμαι πρὸς τὴν τῆς ἀπορίας ἐπίλυσιν.

cùm vendideritis primò quæ poſſidetis, & indigentibus diſtribueritis, omnino hoc Chriſti conſilium, ut Dei opus, ut humanitate plenum, celebrabitur: Ad hunc modum nudi demum homines, opibus & paſſionibus vacui terrenis, ad certamina athletica ſe componunt, in illud ſolùm mente intenti, & ſcopum directum habentes, quod Paulo dicitur, *Cupio diſſolvi, & cum Chriſto eſſe:* Unde viſio paterna, in Spiritu Sancto, (felix omnino viſio) perfecta, & ſine ſpeculo revelata, & revelans bonorum primum, & deſideratorum ſummum intuentibus fruendum, repræſentat: Atque itàServatoris Domini mandatum, non modo dictu rationabile & conſequens videtur eſſe, & multa veritate fulcitum, ſed quicquid ad oppoſitum repugnat, fugat prævalendo & pudore ſuffundit: ſed & multò magis ſeriem verborum & ſententiarum cenſurâ vacuam, per operationes eximias & ſubſiſtentiam univerſam ſub ſole conſummatiorem & admirabiliorem oſtendit, atque ultra vim & naturam epichirematrum: ità ut audentes ipſam violare dedecus cum pudore ſubire coegerint. Atque hæc hactenus, ex iis quæ oblivio non prævenit, contra Julianum Apoſtatam nequiter & impiè contra veritatem inſoleſcentem dicta ſunto. Tibi, diſcendi cupido, & divina oracula, ut divinis rebus convenit, edocto, etiam pauca è dictis, ſcio, ſufficient ad quæſtionis ſolutionem.

Ἐπισ. ρπη'.

Ἀπὸ τῆς ἐξορίας τοῖς συνδιωγμένοις ἐπισκόποις.

Ὁ διωγμὸς βαρὺς, ἀλλ' ὁ τοῦ δεσπότου μακαρισμὸς ἡδύς· ἡ ἐξορία χαλεπὴ, ἀλλ' ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία τερπνή. Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· πολλαὶ αἱ θλίψεις, καὶ πᾶσαν ὑπερβαλλόμεναι χαλεπότητα· ἀλλ' ἡ ἐκεῖθεν χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις, οὐ μόνον κουφίζειν οἶδεν αὐτῶν τὴν δριμύτητα· ἀλλὰ τοῖς

Epiſt. 188.

Ab exilio, ad epiſcopos ſimilem paſſos perſecutionem.

PErſecutio gravis, ſed Domini benedictio ſuavis: exilium difficile, ſed jucundum regnum cœlorum. *Beati perſecutionem paſſi propter juſtitiam, quia illorum eſt regnum cœlorum:* Afflictiones multę, omnem excedentes gravitatem, ſed à cœlo gaudium & exultatio non modò acerbitatem illarum alleviant: ſed

ſed ità immutat, ut ſint ſolatii argumentum iis, qui vivunt ſecundum ſpes ſupernas: Quocirca certamina ſubeamus, ut conſequamur præmia: ut cum Paulo clamare poſſimus, *Bonum certamen certavi, curſum conſ. ci, fidem ſervavi; de cætero repoſita mihi eſt juſtitiæ corona*: Hac voce triumphali, ecquid ſuavius, aut amplius erit? ecquid magis in dedecus communis generis humani hoſtis cedat? *Curſum perfeci, fidem ſervavi, deinceps repoſita mihi juſtitiæ corona*: vox eſt, quæ turbulentas quaſvis ſedet tempeſtates, quæ gratiam ſpiritualis gaudii ſuggerat, perſecutores attonitos reddat, perſecutionem paſſos coronet, infirmos corroboret, dejectos reſuſcitet: Hanc ego, ſi verbis meis facta reſpondeant, felicitatem conſequar, unà vobiſcum præclarè mecum concertantibus, per interceſſionem ſanctiſſimæ Dominæ noſtræ Deiparæ, & ſanctorum omnium.

πρὸς ἐλπίδας τὰς ἄνω βιῶσι, καὶ εἰς εὐθυμίας ὑπόθεσιν αὐτοῖς μετατίθεται· ἀγωνισώμεθα τοιγαροῦν τὸν ἆθλον, ἵνα τύχωμεν τῶν ἐπάθλων· ἵνα γένηται καὶ ἡμῖν μετὰ Παύλου βοᾷν· Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος. Τί ταύτης τῆς ἐπινικίου φωνῆς ἡδύτερον ἢ χαριέστερον; τί δὲ καταισχύνειν τὸν κοινὸν τοῦ γένους ἐχθρὸν δυναπέστερον; Τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος· ἣ φωνῆς ἁπάσης λύπης ζάλην κατακοιμιζούσης, μᾶλλον δὲ πάσης πνευματικῆς εὐφροσύνης χάριν ἐπιχορηγούσης, τοὺς διώκτας εἰς ἔκπληξιν ἀντιμεθιστώσης, τοὺς διωκομένους στεφανούσης, τοὺς ἀσθενεῖς ἀναρρωννυούσης, τοὺς καταπεφραγμένους ἀνορθούσης· ταύτην καὶ ἐγὼ τῶν ἔργων μοι τοῖς λόγοις συνηχηθέντων ἀξιωθείην ἅμα ὑμῖν τοῖς καλοῖς συνάθλοις ἐν κυρίῳ ἀναφθέγξασθαι, πρεσβείαις τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

Epiſt. 189.

Mariano Patricio & Domeſtico ſcholarum.

SI quis unquam optaverit offerri ſibi in vita occaſionem talem: per quam & amicitiæ & juſtitiæ ſimul opera perficiat, non ille potiorem aliquando inveniet illâ, quàm in præſenti tibi offero: Injuria affectus, pro quo intervenio, non eſt adhuc tibi notus: cauſa ejus eſt eximiè juſta: ſi in quem intenditur actio, amicus eſt tibi & pauper: & non fortaſſis quia malus eſt, ſed quia pauper, injuſtitiæ faciendæ pronus: Tu judex, bene moratus, & quod utroque non eſt minus, utramque virtutem illuſtrando diſpoſitus: Deum habes, qui te divitiis circumfluentem cuſtodit, nec cuſtodiet tantùm, ſed, ut qui veritatem prodere non ſolet, propter miſericordiæ actiones tuas, eaſdem tibi accumulabit redundantiùs. Quomodo quis periclitanti amico ſecundum leges dilectionis veræ adeſſe poterit? & inju-

Ἐπιστ. ρπθ'.

Μαριανῷ Πατρικίῳ καὶ Δομεστίκῳ τῶν σχολῶν.

Εἴ τις ηὔχετο διὰ βίου τοιαύτῃ προσεντυχεῖν ὑποθέσει, δι' ἧς ἅμα καὶ φιλίας καὶ δικαιοσύνης ἐργάτης δόκιμος ἀναφανείη, οὐκ ἂν ἀμείνω τῆς νῦν σοι παρ' ἡμῶν προτιθεμένης ὀφθείη εὑρηκώς· ὁ μὲν ἀδικούμενος, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω, τὴν μήπω μέν σοι ἐγνωσμένην ἔτι· λαμπρὸν δὲ τὸ δίκαιον ἔχει· ὁ δὲ πρὸς ὃν ἡ δίκη, φίλος τέ ἐστι καὶ πένης, καὶ οὐδ' ἀπὸ κακίας ἴσως, ἀλλ' ἐξ ἀπορίας ὁρᾷ πρὸς τὸ ἀδικεῖν· σὺ δὲ καὶ κριτὴς, καὶ χρηστὸς τρόπος, καὶ ὃ μηδ' ἑτέρας ἔλαττον, ἑκατέρας τῆς ἀρετῆς λαμπρᾶς ἐπιδείξασθαι· τὸν θεὸν ἔχεις ἐν ἀφθονίᾳ πλούτου τὸν βίον συνέχοντα· οὐ συνέχεται δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ οὐκ ἂν σφαλείη τῆς ἀληθείας, διὰ τὰς ἐπ' ἐλέῳ σου πράξεις ἴσως προσθήκην τούτοις ἤδη πλεονάζονται· πῶς ἄν τις καὶ τῷ φίλῳ κινδυνεύοντι κατὰ τοὺς νόμους τῆς ὡς ἀληθῶς ἀγάπης βοηθήσῃ; καὶ τῷ ἀδικουμένῳ

ἀδικημένῳ δίκης ἄλλος ὀφθαλμὸς γινόμενος χεῖρα ἐπίκουρον προτείνοι· ἂν ὥσπερ σὺ διαπραξάμενος καὶ κατορθώσας, ὅπερ ἀξιοῦμεν, (ἐλπὶς γάρ με, τὸ μέλλον ὡς παρὸν ὁρῶσα) οὕτω λέγειν ἀναπείθει, τῷ μὲν ἀδικηθέντι τὸ ἀδίκημα ἀποκαταστήσει· τὸν δὲ φίλον, οἴκοθεν καταπιθεὶς τὸ ὀφείλημα τῆς εἰσπράξεως, ἐλευθερώσει· καὶ ὅρα ὡς ἡ πρᾶξις, ἐφ' ἣν σε παρακαλοῦμεν, μία οὖσα καὶ δύο ταῦτά σοι περιποιοῦσα, προσμαρτυρεῖ ἀγάπης πλοῦτον καὶ δικαιοσύνης ἄμαχον ἰσχὺν, καὶ καλὸν τῷ βίῳ διήγημα ἐγχαρίζουσα, ἀρχέτυπόν σε τοῖς φιλαρέτοις καὶ ἀξιοζήλωτον ἐπιστάγει παράδειγμα, καὶ τὸ μέγιστον καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὅσα τις ἀγαθὰ ἐστὶν εἴποι καὶ ἐπιποιήσοιτο κεφάλαιον, ὅτι τὰς οὐρανίους πύλας αὕτη ὑπανοίγει σοι, πρὸς τὸν καθαρὸν ἐκεῖνον καὶ μακάριον θάλαμον τῆς θείας καὶ ἀϊδίου ἀπολαύσεως, μετὰ πολλῆς παραπέμπουσα (ἧς πῶς ἀναξιωθείην ἔγωγε) φαιδρότητος.

riam paſſo alter juſtitiæ oculus factus manum porrigat auxiliatricem, ſi, ut tute feciſti & rectè inceſſiſti, quod ſperamus (ſpes enim me futurum tanquam præſens intueri facit) injuriam paſſo injuriam reſarciet: amicum verò, domi debitum amicitiæ continens, à faciendo liberabis: Vide autem ut res illa, ad quam te hortamur, cum ſit unica, & duo tibi iſta repreſentans, teſtimonium reddat, & amori diviti, & juſtitiæ invictæ, cujus vis & pulchritudo in te relucens celeberrimè per totam vitam prædicabitur: ità ut archetypum te & exemplum præſtet virtutem amantibus imitatione dignum, & quod maximum eſt, inter bona quæ nominari queunt, atque caput: quòd cœleſtes portas hoc tibi adaperiet; ad ingrediendum immaculatum & felicem thalamum divinæ æternæ fruitionis, eo tranſmiſſo, cujus fruitione claritatis ſim ego dignus.

Ἐπιστ. ρϙ'.

Τῷ αὐτῷ.

Ἔδειξας εἰς ὅσον ἥκει καὶ φιλίας καὶ δικαιοσύνης, ἡ σὴ τελειότης ἐστὶ τότε γενεαῖς τοσαύταις ἐν αἷς οὐδ' ἑτέρας αὐτῶν, οὐδὲ τὴν συνήθη πρᾶξιν καθαρὰν ὁρῶμεν. Καὶ ἔγωγε ἐπὶ τοσούτον, καὶ τῷ τάχει, καὶ τῷ μεγαλείῳ, χαίρω τοῦ κατορθώματος, καὶ χαίρων οὐ λήγω τῆς ἀγαλλιάσεως, ὅτι πρὶν μὲν γράφειν ἐσκοπούμην, μήπως ἄρα ὀχληρός σοι δόξω, εἰς τοιαύτας εὐθὺς ἀναβαίνειν ἀξιώσεις· νῦν δ' οὕτως ἀνεπτέρωμαι καὶ μετέωρος ὅλος εἰμὶ τῷ προθύμῳ τῆς ἀρίστης γνώμης, καὶ ἀπροφασίστῳ τῆς θαυμασίου σου πράξεως ἐπαιρόμενος, ὅτι δέδοικα μὴ πολλὰς ἔχων σοι τοιαύτας προσάγειν ὑποθέσεις, δι' ὧν καὶ τὴν ἐμὴν χαρὰν πολυπλασιάσω, καὶ τὴν σὴν ἀρετὴν λαμπροτέραν ἐπιδείξω· ἀντὶ τοῦ δοκεῖν ὀχληρὸς, εἰ μὴ ἀφιλόκαλος, καὶ τότε παρά σοι κριτῇ γε (τὸ βαρύτατον) νομισθείην. Ἀλλ' ἔρρωσό μοι ἐν κυρίῳ, κἂν μὴ δοκιμάζομεν ἡμεῖς

Epiſt. 190.

Eidem.

Declarâſti, quantum & amicitiæ, & juſtitiæ tribuas, vir conſummate, præſertim cum tot præterfluxerint generationes, in quibus nullum utriuslibet actum ſincerum viderimus: ego certè cùm ob celeritatem, tum ob magnitudinem iſtius rei optimè geſtæ gaudeo: nec gaudere cum exultatione deſiſtam, quia priuſquam literis explorarem an moleſtus tibi eſſem, tantum dignatus es mihi attribuere: In præſenti, adeò attollor & alatus incedo, ob promptitudinem optimæ tuæ voluntatis: & in tantum efferor ob actum planè admirabilem, ſine ulla excuſatione, quòd verear, nè plures tibi tales miniſtrem occaſiones, unde & meam gratiam multiplicabo, & tuam virtutem reddam illuſtriorem: & pro eo, quòd videbor moleſtus, nè parcus nimiùm tibi, quod moleſtum erit mihi, te judice, cenſear. Sed vale in Domino, etiamſi apud ipſum, multas ejuſmodi actiones

actiones inveniens, & gloriam tibi per vitæ curſum acquirens, me minimè captante experimentum.

Epiſt. 191.

Zachariæ Metropolitæ Antiocheno.

Beatus & divinus Paulus, Gentium Apoſtolus, mundi doctor, qui totos terræ angulos prædicando circumiit: ille cœleſti magiſterio edoctus, & inenarrabilium ſermonum princeps, humanas aures audientes habens, multis in locis diſcipulos à converſatione impiorum excludens, non tantùm verſatus eſt ipſe cum ejuſcemodi, ſed & *ſine lege exiſtentibus velut exlex convixit:* Quid autem? An ut ipſe libenter ageret, quod reliquis non permiſit? an diſcipulorum ſecuritati provideret, ipſe ſibi damnum creavit? an oblitus eorum quæ ſuggeſſerat, aliis contraria obivit? abſit: Utrumque optimè noverat, ſe perfectionem aſſecutum immobilem ad malum, aliorum imperfectiones & quàm labiles ad deteriora: Horum conſcius & intelligens, diſcipulis inhibuit congreſſum & converſationem cum improbis, præcidens nempe damna & amoliens exinde futura: ſeipſum mediis intulit, ſub eodem ſæpe tecto cum iis, & eadem menſa familiariùs verſatus: neque enim maculam ab iis metuebat: imò communicaturum ſe confidens de puritate ſua: Atque ità contrariis viis ad eundem finem contendebat Paulus, nec declinavit convictum improbè viventium, ob correctionem ſecum verſantium, paria admittere non ſinens diſcipulos, ne boni mores malis converſationibus corrumperentur: Quo ſpectat, quid vult ſibi hæc oratio? certè ſolvit à veſtra perfectione quæſtionem propoſitam: Nam ut imperfecti facultatem non habebant liberè cum improbis miſcendi ſe: At Paulus faciens

αὐτὸς δι᾽ ἑαυτοῦ πολλὰς τοιαύτας ἀνευρίσκων πράξεις, καὶ ταύταις ἐλλαμπρυνόμενος διὰ βίου.

Ἐπισ. ρϟα΄.

Ζαχαρίᾳ μητροπολίτῃ Ἀντιοχείας.

Ὁ μακάριος καὶ θεῖος Παῦλος, ὁ τῶν ἐθνῶν Ἀπόστολος, καὶ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος, ὁ τοὺς χώρους ἅπαντας τῆς γῆς περιλαβὼν τῷ κηρύγματι, οὗτος ὁ τῷ οὐρανίῳ παιδευθεὶς διδασκαλείῳ, καὶ τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ῥημάτων πρῶτος, ἀνθρωπίνην ἀκοὴν ἐπιδείξας κατήκοον, πολλαχοῦ τοὺς μαθητὰς τῆς μετὰ τῶν φαύλων διατριβῆς ἀπείργων, αὐτὸς οὐ μόνον συνῆν καὶ συνανεστρέφετο, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος συνδιετίθετο. Τί τοῦτο; μὴ γὰρ ἅπερ ἑτέροις ἀπέτρεπεν, αὐτὸς καθ᾽ ἡδονὴν ἔπραττεν; ἢ τῶν μαθητῶν μὲν τὸ ἀσφαλὲς διετίθετο, ἑαυτῷ δὲ τὴν βλάβην εἰσέφερεν; ἢ λήθην ἔχων ὧν ἄλλους ἐπαίδευεν, αὐτὸς τἀναντία ἔπραττε; μὴ γένοιτο. Ἀλλ᾽ ἑκάτερον τούτων ἀκριβῶς συνεπίστατο, καὶ τὸ καθ᾽ ἑαυτὸν τέλειον, καὶ πρὸς κακίαν ἀμετακίνητον, καὶ τῶν πολλῶν τὸ ἀτελὲς καὶ πρὸς τὰ χείρω εὐέμπτωτον· ταῦτα δὲ καλῶς εἰδὼς καὶ συνεπιστάμενος, ἐκείνοις μὲν τὰς ἐκ τῶν ἐπισφαλῶς βιούντων βλάβας ἀνακόπτων καὶ ἀποκρουόμενος, τῆς μετ᾽ αὐτῶν διαίτης καὶ ἀναστροφῆς διεκώλυεν· ἑαυτὸν δὲ καὶ εἰς μέσους φέρων ἠφίει, καὶ ὁμορρόφιος αὐτοῖς πολλάκις, καὶ ὁμοδίαιτος ἐχρημάτιζεν· οὐ δεδιὼς μολυσμοῦ κηλῖδος τῆς παρ᾽ αὐτῶν· θαρρῶν δὲ καὶ μεταδώσειν τῆς οἰκείας καθαρότητος· οὕτω τοιγαροῦν ὁ αὐτὸς σκοπὸς, ἡ τῶν ψυχῶν φημὶ σωτηρία, διὰ τῶν ἐναντίων τῷ μακαρίῳ Παύλῳ ἐπεραίνετο· αὐτὸς μὲν τῶν οὐκ εὐαγῶς βιούντων τὴν συνοδίαν, ἐπὶ διορθώσει τῶν συνόντων οὐ παραιτούμενος· τοὺς δὲ μαθητὰς οὐκ ἐῶν τὰ παραπλήσια πράττειν, ἵνα μὴ χρηστὸν ἦθος κακαῖς ὁμιλίαις διαφθείροιτο· πρὸς τί δέ μοι ἀφορᾷ ὁ λόγος, καὶ τί βούλεται; ἢ δῆλον ὅτι τὸ παρὰ τῆς ὑμῶν τελειότητος διαλύει προτεινόμενον· ὥσπερ γὰρ οὐκ ἦν μὲν τοῖς ἀτελέσιν ἐπ᾽ ἐξουσίας ἔχειν, μετὰ τῶν φαύλων συναναφύρεσθαι· Παῦλος δὲ

παράσιον, ὅπερ ἀπεῖργε, καὶ διαπονούμενος ἐ-
κατεφαίνετο, κερδαίνων μᾶλλον ἐξ ὧν ἄλλοις
ὑπῆρχε τὸ ἐπιζήμιον· οὕτω χρὴ καὶ περὶ τοῦ
διορισμοῦ τῆς τριετίας λογίζεσθαι, ἣν ἐπὶ
τῶν προσιόντων τῷ μονάδι βίῳ ὁ ἀκριβὴς
λόγος διωρίσατο· τοὺς μὲν γὰρ πολλοὺς καὶ δεο-
μένους προκαθάρσεως, ἄμεινον ἐκείνην τὴν
δοκιμασίαν ἐπιδέχεσθαι· ὅσοι δὲ αὐτοὺς προ-
καθαίροντες, οὕτως πρὸς τὸν φιλόσοφον βίον
διαβεβαιοῦσιν, οὐκ ἀναγκαίαν ἔχουσι τὴν
ὁμοίαν παρατήρησιν· ὥσπερ δὲ ἐπὶ τῶν
προσιόντων τῇ φιλοσόφῳ πολιτείᾳ ταύτῃ,
πολλὴ καὶ μεγάλη καθορᾶται ἡ διαφορά, καὶ
διὰ τοῦτο διάφορος συγχωρεῖται ἡ δοκιμα-
σία, οὕτω καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν προϊσταμέ-
νων, καὶ καταρρυθμίζειν τοὺς ἄλλους ἠξιωμένων,
οὐχ ἡ αὐτὴ δύναμις καὶ σοφία τοῦ παιδαγω-
γεῖν ἐπιδείκνυται· διὸ τοὺς ἁπλούστερον πως
διακειμένους, βέλτιον ἂν εἴη μηδὲν παρ' ἑαυ-
τῶν προσεπινοεῖν, πάντα δὲ πράττειν
πρὸς τὴν τοῦ κανόνος κρίσιν ἀφορῶντας καὶ
ἀπευθύνοντας· ὅσοι δὲ τῶν προεστηκότων,
τοῦτο μὲν τῶν ἀνθρωπίνων πείρᾳ πολλῇ καὶ
συγγυμνασίᾳ· τοῦτο δὲ τῇ ἄνωθεν χάριτι καὶ
ἐπικουρίᾳ, ἱκανῶς ἔλαχον κρίνειν τε καὶ δια-
κρίνειν, τάς ὁρμάς τε, καὶ τὰς διαθέσεις τῶν
εἰσαγομένων· τούτοις οὐκ ἂν εἴη πολὺ τῆς εὐ-
θύτητος ἀπολειπόμενον κρίνεσθαι, οἶμαι, κἂν
ὁ τῆς τριετίας οὐ συμπαρεκτείνοιτο χρόνος, ἡ
τῆς οἰκείας γνώμης καὶ συνειδότος ψῆφος καὶ
ἐπίκρισις, ἅτε δὴ πάντα πράττειν ἐπὶ τῇ
τῶν ἀνθρώπων σωτηρίᾳ οὐ μόνον σκοπὸν τε-
θεμένοις ἀλλὰ καὶ χάριν ἄνωθεν, καὶ σοφίαν ἐξ
ἐμπειρίας προσειληφόσι· καὶ τὸ δὴ μέγιστον καὶ
ἀναγκαιότατον εἰς μεταθέσεως αἰτίας, καὶ παρ-
αίτησιν συγγνώμης, ὁ παρὼν καιρός, ὡς τὰ μὲν
πετεινὰ καὶ τὰς ἀλώπεκας, εἰ βούλει δὲ καὶ τοὺς
λύκους, καὶ τοὺς δράκοντας, καὶ τὰς παρδάλεις,
καὶ ἁπλῶς τοὺς θηριοτρόπους τῶν ἀνθρώπων,
λαμπραῖς καὶ περιφανέσιν οἰκίαις ἐγκατοικί-
ζειν, καὶ πᾶσαν αὐτοῖς ἐλευθερίαν πράττειν ἃ ἂν ἕλοιντο, παρέχειν· τοῖς δὲ μαθηταῖς καὶ μι-
μηταῖς τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, οὐδ' ἔχειν ὅπου κλῖναι τὴν κεφαλήν, οὐδ' ὧν ἄνευ οὐδὲ ζῆν
ἐστιν οὐδενὸς οὐδεμίαν ἄδειαν ἐπιτρέπει. Πῶς οὖν, ὁ καὶ αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων ἀπεστερη-
μένος, καὶ μηδὲ αὐτὸν ἀδεῶς τὸν ἀέρα συγκεχωρημένος, ἐφ' ὅλα τρία ἔτη τὸν μαθεῖν

quod prohibebat, & quod facere cernebatur, ut lucrifaceret eo, quod aliis damnum crearet: irà oportet & de triennii exploratione ſtatuere, quam ſtatuit exacta diſciplina erga monaſticam profeſsionem factutos: Multos, utpote purificatione indigentes, melius eſt ſubire illam explorationem, at qui ſe priùs purgantes vitam ineunt philoſophicam, non neceſſe habent præcisè illud tempus obſervare: Quemadmodum in iis qui hanc vitam inſtituunt, multa & magna differentia invenitur, & diverſa eapropter exploratio conceditur: irà & quod eos tangit, qui præponuntur, & informationi aliorum præficiuntur, non eadem prudentia aut facultas erudiendi oſtendatur: Quocirea præſtaret ut ſimplieiores, nihil à ſuo ingenio faciant, ſed omnia agant, canonis judicium intuentes & eò collimantes: Præpoſiti verò, qui, vel per rerum humanarum experientiam & exercitium, vel per gratiam & adjutorium cœleſte, ſatis inſtructi ſunt, ad diſcernendum affectus & diſpoſitiones admittendorum, iis, ut mea fert ſententia, non eſt opus ut triennii terminus præcisè expleatur injunctus, nec à regula deficiet multùm, qui ſic judicaverit, judicii & conſcientiæ cujuſque calculus & diſcretio, in iis qui omnia ad ſalutem adminiſtrare volunt & gratiam de cœlo inſuper ac ſapientiam acceperunt ab experientia: & quid imprimis cauſæ mutationi faver, & veniam meretur, hujus temporis neceſſitate conſtringantur, in quo *volucres & vulpes*, ſi vis lupi, dracones, pardales, & ut verbo dicam, belluinis moribus homines prædiri, illuſtres & amplas domos incolunt, & licentiam ſibi aſſumunt, quicquid placuerit agendi: Diſcipuli verò & imitatores filii Hominis, *Non habeant ubi reclinent capita*, nec ullius rei uſum liberum, ſine quo vita non eſt vitalis. Is qui rebus neceſſariis privarur, qui nec liberè aerem ſpitare permittitur, quomodo ad integrum triennium, virtutem addiſcete

volentes

volentes præſtruet, & exercitium illi deſcribet aſceticæ futuræ? ſufficit vel quocunque modo de nequitia multiplici extractum vitæ philoſophicæ copulare. Ubi erit illud Phrontiſterium, in quo per triennium quis verſari poſſit, cùm paſſim diffuſa ſit perſecutio: cùm nec in montibus, ſpeluncis, terræ foraminibus ſine vexatione vivere piis permittatur? Ubi ordo, & obſequium, quibus Monachi labores aſceticos ſubeunt, cum torrente malorum tam ingenti omnia corripiantur? rebus ſanè ad voluntatem fluentibus, nec aliqua urgente neceſſitate, exactam diſciplinam impediente, præſtaret opinor formam præſcriptam cuicunque obſervare: ſed cùm ut in proverbio eſt, *retrò flumina, omnia ſubverſa ſint*, melius fuerit, in quantum eſt poſſibile, & in quantum res patitur, ſalutem quovis modo procurare, quàm nudo nomini exactæ diſciplinæ adhærendo, proditores animarum humanarum, & malos diſpenſatores prodire: Quocirca archiepiſcopalis veſtra perfectio cùm ſufficiat judicare quæ conveniunt, & tempeſtates iſtas conſideret omnia contra accurationem promoventes, omnino ad tuum judicium rem integram deferendam ſentio, ut ea facias poteſtatem ſanctificando, quæ conſcientia tibi pura, aut potiùs Spiritus gratia per immaculatam conſcientiam operata ſuggeſſerit.

ἐξελεῖται τὴν ἀρετὴν προκαταρτίσει, καὶ γυμνάσοιεν αὐτῷ τῆς μελλούσης ἀσκήσεως προδιαθήσει; ἀγαπητὸν γὰρ καὶ ὁ τῷ δήποτε τρόπῳ τῆς πολλῆς ἐξελκύσας γε κακίας, τῇ φιλοσόφῳ διαιτηθείη ζωῇ συνδεσμήσει. Ποῦ γὰρ τὸ φροντιστήριον ἐν ᾧ ἤ τις τελείως χρόνου διαβιβῇ, ἅπαντα τοῦ διωγμοῦ καταλαβόντος, καὶ οὐδὲ τοῖς ὄρεσιν, ἢ τοῖς σπηλαίοις, ἢ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς ἀνεπηρεάστως παροικεῖν τοὺς εὐσεβεῖς συγχωροῦντος; ποῦ δὲ ἡ ἄλλη τάξις καὶ ἀκολουθία, καθ' ἣν τοὺς μοναδικοὺς τοὺς τῆς ἀσκήσεως ὑπεδύετο πόνους, ἁπάντων τῷ τοσούτῳ ῥεύματι τῶν κακῶν συγκεχυμένων; ποῦ μὴ γὰρ πραγμάτων κατὰ ῥοῦν φερομένων, καὶ μηδεμιᾶς περιστάσεως τὴν ἀκρίβειαν παραποδιζούσης, ἄμεινον οἶμαι παντὶ τοὺς ἐπιτεταγμένους φυλάττεσθαι τύπους· ἄνω δὲ ποταμῶν, ὡς ἡ παροιμία, πάντων ἀνατετραμμένων, πῶς οὐκ ἄμεινον, καθ' ὅσον οἷόν τε, καὶ ἐφ' ὅσον ἐγχωρεῖ, τὴν * τῶν σωτηρίαν διοικονομεῖσθαι, ἢ ψιλῷ τῷ τῆς ἀκριβείας ὀνόματι περικαθημένους, προδότας ψυχῶν ἀνθρωπίνων καὶ κακοὺς οἰκονόμους ἀπελέγχεσθαι· διὸ καὶ τὴν ὑμετέραν ἀρχιερατικὴν τελειότητα, ἱκανήν τε οὖσαν κρῖναι τὰ δέοντα ἐπιστάμενος, καὶ τὸν καιρὸν ὁρῶν τἀναντία πάντα τῆς ἀκριβείας ἀναφθεγγόμενον, ὅλην ἐπί σοι τοῦ προκειμένου τὴν κρίσιν ἀνατίθημι, ἐκεῖνα πράττειν τὴν ἐξουσίαν ἀφιερῶν ἅπερ ἂν τὸ καθαρὸν συνειδός, μᾶλλον δὲ ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος χάρις διὰ τοῦ καθαροῦ συνειδότος ἐνεργοῦσα ἐπιτρέψειεν.

* ἰσ. ἑαυτῶν.

Epiſt. 192.

Galatoni Aſpathario, & à ſecretis.

INter legendum obſervavimus, Ephod, de qua voce interrogas, tria ſignificare: Imprimis ſacram & Pontificalem ſtolam, qua uti nulli licuit, niſi ſacerdoti: Illa ſignificabatur quod agendum erat in iis rebus, quo conſilium humanum pertingere non poterat, nempe, an à bellis ceſſandum, an prælio erat decertandum & ſimilia? & hæc principalis Ephod ſignificatio: ſecun-

Ἐπιστ. ρϞβ'.

Γαλάτωνι ἀσπαθαρίῳ καὶ ἀσηκρῆτις.

ΤΟ Ἐφοὺδ, περὶ οὗ μαθεῖν περιεζήτησας, τρία σημαίνει, ἐξ ὧν ἀνέγνωμεν, εὕρομεν· ἓν μὲν, τὴν ἱερατικὴν καὶ ἁγίαν στολὴν, ᾗ κεχρῆσθαι θέμιτον οὐκ ἦν, ἀλλ' ἢ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις· ἐδηλοῦτο δὲ δι' αὐτῆς τὸ πρακτέον, ἐφ' ὧν ἀνθρωπίνη κρίσις τὸ συμφέρον ἰδεῖν ἐξησθένει· οἷον ἐκεχειρίαν θέσθαι πολεμίοις ἢ τῷ δόρατι τὴν τοῦ πολέμου κρίσιν ἐπιτρέψαι, καὶ εἴ τι ἄλλο παραπλήσιον. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν σημαινόμενον τοῦ Ἐφοὺδ τοῦτο·

ἕτεροι δὲ σχήματι πως τῷ εἰρημένῳ παρεικός, κοινὸν δέ, καὶ οὐκ ἱερατικόν· ὃ φαίνεται
2. Chron. 15. 27. καὶ Δαβὶδ ἀμπεχόμενος· ἐπὶ γὰρ Δαβὶδ φησιν, Ἐφοὺδ μόνον· ὃ ἔνιοι βύσσου γὰρ ἐπεποίητο· (φυτὸν δὲ ἡ βύσσος) στολὴν ἐκ τῆς ὕλης ὠνόμαζον βυσσίνην· οἱ δὲ τῷ τρόπῳ τῆς χρήσεως τὴν γένεσιν διδόντες τοῦ ὀνόματος ἐπωμίδα τε καὶ ἐπένδυμα. Παρὰ δὲ ταῦτα, ἔτι καὶ τρίτον ἰδεῖν σημαινόμενον· οἱ γὰρ τῶν εἰδώλων θεραπευταί, κατὰ μίμησιν τῶν ἱερέων τοῦ θεοῦ, τοῖς σφῶν ἱερεῦσι στολὰς ἀφοσιωμένας ἐτίθεντο εἰς σχῆμα τοῦ Ἐφούδ, τὸ ὕφασμα περιγράφοντες, καὶ τὴν κλῆσιν ἐκεῖθεν μεθέλκοντες, Ἐφοὺδ καὶ αὐτὸ προσαγορεύοντες. Ἐκέχρητό τε τῷ μιμήματι, δι' αὐτοῦ τὰ δαιμόνια· καὶ οὐδὲν ἐπιπροσθοῦντός τις εἰς τὴν σαφεστέραν κατάληψιν, καὶ σχεδὸν οὐδέν· ὥσπερ γὰρ τό, Θεός, ὄνομα, καὶ τὸ ἀληθῶς ὄντα σημαίνει, ἐφέρετο δὲ καὶ κατὰ τῶν ψευδωνύμων δαιμονίων· οὕτω καὶ τὸ Ἐφοὺδ εἰς διαφορὰς διαιρεῖται σημαινόμενα. Οὐ τό, Θεός, δὲ μόνον ὄνομα πρὸς τἀναντία μερίζεται, ἀλλὰ καὶ τὸ Ὢν καὶ τὸ Κάδδισμ· τούτων γὰρ ἑκάτερον, καὶ τὸν κυρίως ὄντα, καὶ κυρίως ἅγιον, δηλοῖ καὶ τοῖς λατρευταῖς τῶν δαιμόνων, ἐπὶ τιμῇ τῶν οἰκείων σεβασμάτων, καθ' ὃν δὴ τρόπον καὶ τὸ Ἐφούδ, μετεποιεῖτο. Σὺ δέ μοι ψυχῇ καὶ σώματι ἔρρωσο.

da, præcedenti ferè eadem erat forma Ephod, uſus communis, & non ſacerdotalis: eo amictus videtur David; ait enim Ephod erat ſuper David, quod è byſſo fiebat, (erat autem byſſus planta) ſtolam ex illa materia confectam byſſinam nominabant: at qui nominis originem, uſus modo & formæ aſcribunt vocant Epomida, & Ependuma. Eſt & tertia adhuc illius ſignificatio; Idolorum cultores, in imitationem ſacerdotum Dei, ſacerdotibus etiam ſuis ſtolas appropriaverunt, texturam earum in figuram Ephod conformantes, rem quoque ipſam vocarunt Ephod. Hanc imitationem adhibuerunt dæmones: qui nihil novi ad rem intelligendam attulerunt: ut nomen, Deus, verè exiſtentem ſignificat, at de dæmonibus falſis diis uſurpabatur; ſic & Ephod in varia ſignificata diſtribuitur. Neque nomen illud, Deus, tantùm in diſcrepantia dividitur, ſed ὢν & κάδδισμ utraq; vox, & propriè ens, & propriè ſanctum ſignificat: & non aliter quàm Ephod, à ſervientibus dæmoniis ad honorem eorum qui coluntur trahitur. Tu autem corpore & animâ, vale.

NOTÆ.

Ἐπὶ γὰρ Δαβὶδ φησὶν Ἐφούδ· alludit ad locum 1. Chron. 15. 27. Ubi tamen lxx. legunt, καὶ Δαβὶδ ἦν περιεζωσμένος ἐν στολῇ βυσσίνῃ nulla mentio τοῦ Ἐφούδ· ſed alii Ephod habent: at in fine addunt proprium ad Hebraicam lectionem Ἐφοὺδ in aliquibus exemplaribus, ut videtur. Nam noſtri codices habent, [illegible]. Cujus lectionis meminit alludendo Photius: ubi locus depravatus eſt in noſtro codice. Ἐφοὺδ μόνον ὃ ἔνιοι, βύσσου γὰρ ἐπεποίητο, &c. Legendum, ἐπὶ γὰρ Δαβὶδ Ἐφοὺδ ἦν, ὃ ἔνιοι βυσσίνην ἐκάλουν, βύσσου γὰρ ἐπεποίητο. Quòd byſſus φυτὸν erat, docet ipſe Photius.

Ἐπισ. ρϟγ'.

Θεοφίλῳ Ἀσπαθαρίῳ καὶ Σακελλαρίῳ.

Τὸ μὲν δίκην ἀπαιτεῖν τὸν ἠδικότα, ἀνθρώπινον· τὸ δὲ μὴ ἀμύνεσθαι, φιλόσοφον· τὸ δὲ καὶ εὐεργεσίαις ἀμείβεσθαι, λοιπὸν ἤδη θεῖον· καὶ μιμητὰς τοῦ ἐν οὐρανοῖς πατρὸς τοὺς γηγενεῖς ἀποφαίνον. Τὸ μέν τοι χειρῶν ἄρχειν ἀδίκων, ἐπεὶ χώραν ἐν τοῖς εἰρημένοις οὐδεμίαν ἔχει, ἢ θηρείαν πάντως, ἢ δαιμόνιον πρᾶξιν ἐμφανίζει, κἂν ἀνθρώπινον

Epiſt. 193.

Theophilo Aſpathario & Sacellario.

Actionem inſtituere contra injuſtitiam, humanum eſt: non ulciſci, philoſophicum: at benefactis compenſare, divinum: quo patris, qui in cœlis eſt, terreni homines filii per imitationem fiunt. Violentas manus injicere non provocatum cum inter ſuperius memorata locum non habeat, belluinam aut dæmoniacam actionem notat:

licèt

licèt actor ſub humana figura fuerit. Quocirca cum quatuor ſint rerum notæ: tute per temet formam actioni tuæ congenerem adapta, te perſpecta intelliges, licèt alius non ſubindicet, eſt enim viſu res turpis, cujusnam imaginem tibi per opera tua inſculpſeris.

Epiſt. 194.

Theodoro Metropolitæ Laodicenſi.

MEditatio mater eſt operationis rectæ, impetus improviſus cum peccato hæret: Quocirca neglecto conſilio non oportet in illud procurrere, unde, præterquam quod nihil eorum perficiemus, quæ ſtudioſe ſategimus, inſipientiæ culpam incurriſſe videbimur.

Epiſt. 195.

Damiano Xenodocho.

SI graviores quàm delicta merentur pœnas irrogaveris, noli arbitrare te juſtitiæ fines non tranſilire: Nam non tantùm hoc rationi reddendæ te non ſubjicet, licèt legis prætextu fiat, ſed duplicatæ injuſtitiæ reum facit, nimirum, quòd injuriam intulit, & leges afficit contumeliâ: Hæc uſque forſan æquum & legitimum eſt, ab injuria afficiente pœnas repoſcere: at menſuram tranſgredi, in inferendo ſupplicio, contra leges manifeſtè pugnat, & ſupplicio dignum facit eodem, quod irrogavit, ſi non graviore, certè non moderatiore: dat enim initium alteri injuriæ: ſi certè qui ab altero pœnas pro injuria repoſcit, eo ipſo debet ipſe moderationem diſcere, nè juſtè ea pœna repoſcatur ab ipſo. Quòd ſi debitorem decem millium talenrorum animo recolas, & terribilem illam & horrore plenam comminarionem, licèt nihil extorquebat non debitum, tantùm quòd debitori non pepercit: ſcena illa & prætextus, te ſecundùm leges facere, quid proderit? quòd auxiliũ tunc procurabit

εἴη σχῆμα περιβεβληκὼς ὁ πράξας. Τεσσάρων οὖν χαρακτήρων ταῖς πράξεσιν ἀφορισμένων, αὐτὸς κατὰ σαυτὸν τὸν προσφυῆ τύπον τῇ σῇ πράξει περιαρμόσας ἄντικρυς κατόψῃ, κἂν ἄλλος σοι μὴ ὑποδείξῃ (φεῦ τοῦ αἰσχίστου θεάματος) τίνος σεαυτῷ τοῖς ἔργοις διεκόλαψας εἰκόνα.

'Επισ. ρϙδ'.

Θεοδώρῳ Μητροπολίτῃ Λαοδικείας.

ΜΕλέτη μὲν μήτηρ εὐπραξίας· ὁρμὴ δ' ἀπερίσκεπτος ἐγγὺς ἁμαρτίας. Οὐ χρὴ τοιγαροῦν ἀφέντας τὸ βουλεύεσθαι ἐπ' ἐκεῖνο δραμεῖν, δι' οὗ μετὰ τοῦ μηδὲν, ὧν σπουδάζομεν ἀνύειν, καὶ ἀνοίας ἔλεγχον ἁλισκόμεθα διδόντες.

'Επισ. ρϙε'.

Δαμιανῷ Ξενοδόχῳ.

ΜΗ' μείζους ἀπαιτῶν τὰς τῶν πλημμελημάτων εἰσπράξεις ἔξω νόμιζε δικαίας ποιεῖν πεπρᾶχθαι· οὐ μόνον γὰρ οὐκ ἀνεύθυνος, κἂν ἐπ' ὀνόματι νόμου τοῦτο ποιῇ τις, ἀλλὰ καὶ διπλοῖς ἔνοχος ἀδικήμασιν· ὅτι καὶ ἀδικίας ἄρχει, καὶ νόμους ὑβρίζει· μέχρι μὲν γὰρ τούτου, ἴσον παρὰ τοῦ ἠδικηκότος λαβεῖν, νόμιμον ἴσως τοῖς πολλοῖς καὶ οὐ χαλεπόν· ὑπερβεβηκότα δὲ τὸ μέτρον, ἐπιτιμίας ἐπιζητεῖν, παράνομον φανερῶς καὶ τιμωρίας ἔνοχον ἧς ἀπήτησεν, ἵνα μὴ λέγω βαρυτέρας, πάντως οὐ μετριωτέρας· ἀρχὴ γάρ ἐστιν ἀδικήματος ἄλλου· καίτοι ὁ δίκην ἕτερον, ὑπὲρ ὧν ἠδίκησεν, ἀπαιτῶν, αὐτόθεν ὤφειλεν ἔχειν τὸ σωφρονισμὸν, εἰς τὸ μὴ ἐπὶ τοῖς ἴσοις καὶ ὁμοίοις τὴν δίκην ὀφλεῖν, ἀλλ', ὡς ἔοικεν, οὐκ ἔστιν ὀργῆς ἐμπαθέστερον. Εἰ δὲ καὶ τὸν ὀφειλέτην τῶν μυρίων ταλάντων εἰς νοῦν ἐμβάλλοις, καὶ τὴν φοβερὰν ἐκείνην καὶ φρίκης ἀπειλὴν, καίτοι οὐδὲν ἄλλο ἢ ὅσον ὀφείλετο ἀπῄτει καὶ φείσασθαι πρὸς τὸν ἀδελφὸν, ὅτι μὴ συγγνώμην ἐχαρίσατο τῷ ὀφειλέτῃ, τίνα ἄν σοι ἡ σκηνὴ τοῦ κατὰ νόμον δικαιοῦν πρόφασις, ἢ καὶ παραμυθίαν βοήθειαν ἐμποιείη.

Ἐπιϛ. ρϟϛ΄.

Κωνσταντίνῳ Ἀσπαθαρίῳ ἀδελφῷ.

Οὐχ ἔστιν ἐναντίον, ὡς ἔδοξέ τισι τῶν μὴ σωφρονοῦσιν, ἡ ὀφθαλμὸν ἀντὶ
Matth. 5. 38. ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος ζημιοῦσα προστάττουσα νομοθεσία, πρὸς τὴν γνώμην· Ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ ὅσαι ταύτῃ παραπλήσιοι. Ἡ μὲν γὰρ τὸν κριτὴν ῥυθμίζει, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀποτείνεται, ἀδέκαστον αὐτὸν τοῖς κρινομένοις παρέχειν νομοθετοῦσα, καὶ τῷ ἀδικουμένῳ τιμωρεῖν, τὴν ἴσην ἀπαιτοῦντα ποινὴν τὸν ἠδικηκότα. Ἡ δὲ, ἡ μὲν οὖν οὐκ ἔστι πρὸς τὸν κριτὴν, οὐδὲ νόμος, οὐδὲ πολλοῦ γε καὶ δεῖ· Οὕτω γὰρ ἂν ἦν ἐναντίον· ἀλλὰ τὸν ἀδικηθέντα παραινοῦσα εἰς ἐπιείκειαν καὶ συμπάθειαν ἐναλείφουσα καὶ κρείττονα παρασκευάζουσα ὀργῆς καὶ θυμοῦ φιλοσόφως λίαν καὶ ὠφελίμως εἰσηγουμένη τὴν συμβουλήν. Τὸ μὲν γὰρ στερηθὲν ἢ οὐκ ἔστιν ἀναλαβεῖν, ἢ ἀναλαβόντα οὐδὲν πλέον ἔστι τοῦ ἐξ ἀρχῆς προσλαβεῖν. Ὁ δὲ διὰ ἐπιεικείας καὶ συμπαθοῦς γνώμης περιγενόμενος τοῦ ἐχθροῦ, μετὰ τοῦ νικῆσαι λαμπρῶς καὶ ἀείμνηστον τῆς ἀρετῆς ἐγείρει μνημεῖον, καὶ τὸν κοινὸν κριτὴν ἵλεων ἑαυτῷ καὶ εὐμενῆ παρασκευάζει, ἐκεῖνα παθεῖν ἑαυτὸν ἄξιον εὐτρεπίσας, ἃ προσλαβὼν αὐτὸς τῷ πλησίον ἐπεδείξατο.

Epiſt. 196.

Conſtantino Aſpathario fratri.

Lex illa quæ præcipitur, *Oculus pro oculo, & dens pro dente*, non adverſatur, ut imperiti quidam arbitrantur, illi, *Si quis te in unam malam percuſſerit, obverte illi, & alteram*, & quæ ſunt ejus generis. Hæc enim judicem rectè diſponit, & lege lata intendit, ut imparrtialis ſit erga litigantes, & injuriam paſſo ut ſatisfiat, qui pœnam poſcit infligendam afficitnti injuriâ: Altera nec judicem reſpicit, neque lex eſt, ità enim contrarieretur, ſed injuriam qui patitur, ad comitatem incitat, & compaſſionem informat: idque agit, ut iracundiam ſuperet & furorem, conſilium philoſophicum & accommodum adhibens. Nam vel non recuperat, quod ablatum eſt ab eo: aut ſi recuperet, haud poſſidebit plus quam ab initio habebat: Sed qui per tolerantiam, comitatem, & compaſſionem inimicum ſuperet, poſt victoriam, monumentum ſibi ſuſcitat immortale virtutis ſuæ, & judicem univerſalem propitium ſibi & placatum reddit, dignum ſe præparans qui patiatur illa, quæ in proximum intendebat.

Ἐπιϛ. ρϟζ΄.

Ἠλίᾳ Ἀσπαθαρίῳ καὶ Δρουγγαρίῳ τοῦ πλοΐμου.

Εἶπεν ἄν τις τῶν παρ' Ἕλλησι σοφῶν, τὸ τάχος μόνης τύχης· Ἐγὼ δ' ἂν φαίην, ὡς εἰ μὴ θείας ἐστὶν ὁρμῆς, ἢ καιρῶν ἀνάγκης, μόνης ἀβουλίας. Σκέψασθαι δεῖ τοιγαροῦν ὅ,τι δὲ ἂν ἐπείγῃ, καὶ μὴ τῷ προπετεῖ τὴν πρᾶξιν πιστεῦσαι. Καὶ γὰρ ἂν μὲν εἰς συμφέρον ἀποβαίη, ὥσπερ τις ἐκ τοῦ τέλους ὠφελείας, οὕτω δὲ καὶ τοῦ βουλεύσασθαι κερδανεῖς τοὺς ἐπαίνους· Ἂν δὲ τοὐναντίον, τῷ μὲν βεβουλεῦσθαι οὐδ' ὑπὸ τὴν κρίσιν ἐζημιώθης, τοῦ δέ γε μὴ ὠφεληθῆναι, ὃ μέγιστόν ἐστιν ἐν πᾶσι τοῖς τοιούτοις παραμύθιον, οὐ σαυτὸν αἰτιάσῃ.

Epiſt. 197.

Heliæ Aſpathario, & Drungario Ploimi.

Dixit quiſpiam Græciæ ſapientum, *Celeritas ſoli fortunæ convenit*: Ego dixerim, quòd ſi non à divino motu procedat, aut temporis neceſſitate, celeritas inconſulta eſt. Conſiderandum ergo illud eſt, quod inſtat, nec præcipitationi res concredenda. Nam ſi ſatis commodè inciderit, quod finalem attinet utilitatem, laudem eò conſequeris, quaſi rectum conſilium ceperis. Sin contra evenerit, quàm conſilio capto opinabaris, judicii detrimentum non ſic ſubibis, nec quòd utilitatem non ceperis, te juſtè incuſabis, quod in talibus ſolamen non exiguum erit.

Epiſt. 198.

Amphilochio Metropolitę Cyzici

JUſta perſuaſio non tam procedit à dicentis facultate, quàm diſpoſitione audientis. Nolo riſum movere ſine affectu informans, ſi non perſuaſero ſed perſuaſus, utinam riſum tantummodò incurrat, & non in futuro ſupremo ſupplicio luat.

Ἐπιϛ. ρϟη'.

Ἀμφιλοχίῳ Μητροπολίτῃ Κυζίκου.

Ἡ Δικαία πειθὼ, οὐ τῆς τοῦ λέγοντος ἐστὶ δυνάμεως, μᾶλλον ἢ τῆς τοῦ ἀκούοντος διαθέσεως. Οὐκ οὖν οὐκ ἐγὼ κινήσω γέλωτα τὸ ἀπειθῆ νουθετῶν, εἰ μὴ πείσω, ἀλλ' ὁ ἀπειθῶν, εἴθε γέλωτα, ἀλλὰ μὴ καὶ τὴν ἐσχάτην ἐκεῖθεν προσοφλήσῃ τιμωρίαν.

Epiſt. 199.

Georgio Metropolitæ Nicomediæ

SI patet illud, quòd ſi quis conſilium dar, ut gloriam venetur, reprehenſione acerbiore dignus: Sed quòd quis pro conſilio dato malè audiat, & deridetur, nec novum, nec inexpectatum eſt. Quocirca mirari deſine, ſi Petronius admonitus aſperioribus verbis tuam perfectionem excepit: Sed noli ru idcirco exhortationem debitam, vel erga illum, vel alium omittere: Irâ enim videbimur nos ipſi, priuſquam illi id faciant, dignos exhibere reprehenſione, & incuſationem ipſorum aliàs minimè rationabilem in rationabilem transformare.

Ἐπιϛ. ρϟθ'.

Γεωργίῳ Μητροπολίτῃ Νικομηδείας.

Εἰ δῆλόν ἐστιν, ὡς εἴ τις νουθετῶν, δόξης θήραν πραγματευόμενος, ἄξιός ἐστι μεγάλης μέμψεως· οὐδὲν καινὸν οὐδ' ἀνέλπιστον εἴ τις νουθετῶν, κακῶς ἀκούει καὶ διασύρεται. Διὰ τοῦτο, μηδ' αὐτὸς θαυμάσῃς, εἰ Πετρώνιος νουθετούμενος τραχυτέρους λόγους παρὰ τῆς σῆς ἀφῆκε τελειότητος· μηδὲ διὰ τοῦτο μήτε τῆς εἰς ἐκεῖνον, μήτε τῆς εἰς ἄλλους ὀφειλομένης ὑποφορᾶς παραιτήσεως. Ἐπεὶ δόξομεν ἂν πρὸ ἐκείνων αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀξίους ἀποφαίνειν ἐπιτιμήσεως, καὶ τὴν ἄλογον αὐτῶν μομφὴν εἰς αἰτίαν μεταποιεῖν ἀξιόλογον.

Epiſt. 200.

Sergio Aſpathario fratri.

IMmoderata redargutio in hæc duo incidit: quod intendit, haud perficit: quibus nollet, incidit: Intendit, ad reſipiſcentiam inducere redargutum: hoc non præſtat: ſtudium divertitur in contrarium, exacerbat potiùs & ad deſperationem adigit: opinionem de ſe ſuſcitat, quòd opprobriis indulget, quaſi malis vicini ſui gaviſus, non quòd humano affectu aut compaſſione tangatur. Quocirca conſultò & ſapienter, cum Nathan Davidi, tum Micheas Achabo, perſonatam repreſentant redargutionem: molliori ſermone delinientes: & quia neſciebant quò ſcena tenderet, ipſos judices habentes criminum

Ἐπιϛ. σ'.

Σεργίῳ Ἀσπαθαρίῳ ἀδελφῷ.

Ἐλέγχος ἄκρατος εἰς δύο περιίσταται ἐναντία· ὃ μὲν βούλεται ποιεῖν, οὐ κατορθοῖ· καὶ οἷς μὴ βούλεται, περιπίπτει. Βούλεται μὲν γὰρ εἰς μετάνοιαν τὸν ἐλεγχόμενον ἄγειν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἐξανύει· περιίσταται δὲ αὐτῷ τὰ τῆς σπουδῆς εἰς τοὐναντίον· ἐκτραχύνει γὰρ μᾶλλον, καὶ εἰς ἀπόνοιαν περιτρέπει· ἑαυτόν τε δίδωσι νομισθῆναι, ὡς οὐχὶ φιλανθρώπῳ γνώμῃ, καὶ συμπαθεῖ διαθέσει, ἐπιχαιρεκακοῦντα δὲ τῷ πταίσματι τοῦ πλησίον τοῖς ὀνείδεσιν ἐπεμβαίνειν. Διὸ συνετῶς ἄγαν καὶ σοφῶς, καὶ Νάθαν ὁ προφήτης τῷ Δαβὶδ καὶ Μιχαίας τῷ Ἀχαὰβ, ὑπὸ προσωπείῳ τοὺς ἐλέγχους προσενηνόχασιν· ἅμα μὲν πρᾳοτέροις ὑπαλείφοντες λόγοις· ἅμα δὲ καὶ διὰ τοῦ ἀγνοεῖν, εἰς ὃ τείνει καὶ ἀφορᾷ τὸ τοῦ δράματος, αὐτοὺς ἐκείνους κριτὰς ἀδεκάστους τῶν παρὰ σφίσιν αὐτοῖς ἡμαρτημένων

ἡμαρτημένων, λαμβάνοντες. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ μὲν ἤνυσε τὸ πᾶν (Ἄνδρα γὰρ ἀρετῆς ἐραστὴν, εἰ καὶ παρωλισθηκότα, ἐν νουθεσίᾳ διήλεγξεν)· ὁ δὲ, ὡς πρὸς τηλικοῦτον θηρίον, εἰ καὶ μὴ ὁμοίως, ἀλλ' οὖν μεγάλα ἐξήνυσεν· εἰς ἄλγος γὰρ καὶ δάκρυα παραυτίκα, εἰ καὶ πρὸς τὰ τῆς δυσσεβείας μετ' ὀλίγον ἐπαλινδρόμησε, συνέστελλεν αὐτοῦ τῆς γνώμης τὸ ἀπονενοημένον καὶ φυσώμενον. Καὶ σὺ τοίνυν, ἐν οἷς ἡ χρεία καλεῖ, ἐπιεικείᾳ κιρνῶν τοὺς ἐλέγχους, καὶ ὑπὸ προσφόρῳ παραπετάσματι τοῖς νουθετουμένοις προσφερόμενος, μᾶλλον ἐξανύσεις τὸ σπουδαζόμενον.

ab ipſis patratorum. Ideò Nathan perfecit quod volebat: Virum enim virtutis amantem, licèt ab ea exorbitaverat, admonendo redarguit: alter autem, licèt ſimiliter apud talem beſtiam non profecit, multum tamen fecit; in mœrorem protinus & in luctum conjecit, utcunque ſtatim ad priſtinam impietatem revertebatur, tamen deſperatum ejus animum & inflatum coercuit. Tu autem quoties neceſſe fuerit, reprehenſionibus admiſce comitatem, & ſub parato velamento, admoniris re applica, atque ità magis, quod conaris, perfectum dabis.

Ἐπισ. σα΄.

Γεωργίῳ Μητροπολίτῃ Νικομηδείας, τελευτήσαντος αὐτῷ ἐν τῇ ὑπερορίᾳ κληρικοῦ, μετὰ τὴν γενομένην ἐπ' αὐτῷ τοῦ πρεσβυτέρου χειροτονίαν.

Ἐβουλόμην ἀπαρχῆς τῆς σκυθρωπῆς ἀγγελίας, (ὡς εἴθε μὴ ὄφελεν ἐμαῖς ὠσὶν ἐπελθεῖν,) λόγοις παρακλήσεως τὸ ἐν σοὶ πραΰνειν ἄλγος, καὶ τὸ λυποῦν ἀφαιρεῖν, αἷς ἐνῆν μοι παρηγορίαις. Ἐπεὶ δὲ ταῖς ἴσαις αὐτὸς, (οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι πλέον· οὐ τὴν ἀλήθειαν, τὴν δ' ἀπιστίαν εὐλαβούμενος, κατετεινόμην ἀλγηδόσι, καὶ τὴν ψυχὴν χαλεπῶς ἔπασχον·) ἀμβλύτερος πῶς καθεστήκειν ἑτέρων λύπας ἀφαιρεῖν, ὧν αὐτὸς παραμύθιον οὐχ εὑρίσκειν. Ὀψὲ δὲ καὶ μόλις τοὺς λογισμοὺς ἀνενέγκων, κἀκεῖνο πρὸ τῶν ἄλλων ἐνθυμηθεὶς, ὡς ὅτι περίεστιν ἡ ἀρχιερατικὴ καὶ ἁγία χεὶρ ἐκείνη (καὶ περιείη γε ἐπὶ πλέον, ἢ ὅσον διεγέγονεν, ἡ τοιούτους ἡμῖν διαπλάττουσα καὶ διαμορφοῦσα τοὺς τῆς ἱερᾶς ἡμῶν ὑπηρέτας ἁγιστείας·) ἔτι μᾶλλον ἐγενόμην ἐμαυτοῦ, καὶ τοῦ δυσφορεῖν ὑπερανέσχον· καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν λοιπὸν διάθεσιν τὴν ὑμετέραν μεθέλκειν ἐθάρρησα τελειότητα· καί τι γὰρ ἐννοῶν τῶν ἀτοπωτέρων· τι δὲ τῶν χειροτέρων πεπόνθαμεν· ἀφῃρέθη μέλος, ἀλλὰ θεῷ ἀφιέρωται· ἀλλ' ἀπαρχὴν ἔδει δοθῆναι τῶν καλῶν, ὧν ἐκεῖθεν ἐπλουτήσαμεν· ἀρχαῖος

Epiſt. 201.

Georgio Metropol. Nicomediæ, cujus Clericus peregrè diem clauſerat extremam, poſt ordinatioñe ipſius ad presbyteratũ.

Cupiebam ab accepto amaro nuncio, quod utinam in meas aures non veniſſet, conſulentibus verbis dolorem tuum mitigare, & quibus poſſem ſolatiis afflictionem tuam lenire. At cùm iiſdem ego Ipſe hebetior eſſem redditus malis nec aliorum triſtitias auferendo, cùm ipſe meis ſolatium reperire nequirem, ità enim tam mecum erat revera, ne quid gravius dicam: nec vereor nè fides mihi non adhibeatur, qui veritatem dico: certè excruciabar doloribus: & animo malè affectus eram. Cúmque ſerò ac vix tandem ad animum redieram, illud imprimis cogitabam: adhuc ſuperſtes eſt Archiepiſcopalis & ſancta illa manus, (& diu adhuc ſuperſit precor, quæ tales nobis defingit & efformat ſacerdotes rerum adminiſtros ſacrarum) magis memetipſum recollegi, nec ulteriùs graviter patiebar, & ad eandem mecum diſpoſitionem perfectionem veſtram volui deducere: Ubi tamen abſurdi quid mihi occurrebat: tamen neſcio quid novi paſſus ſum: Membrum divulſum abſtrahitur, ſed Deo dicatur, & nos qui per Deum divitiis illis abundavimus, illi primitias offerre debebamus: Antiqua

tiqua lex hæc obtinet, ut rerum pretioſarum primitias datori & communi Domino offeramus: Germen præclarum, & fructus ferens maturos diffractum eſt: Sed manet radix, germinabit denuò non inferiora: ſi is qui ablatus eſt mœrore afficiat, progerminet alios, ut nè ità demum triſtitia percellatur, ſi ramos quoſdam ad ſe transferat hortulanus: Sed per reliquorum oblectationem ablati ſenſum abſconditum voluit: Abiit præclara & admirabilis virtutis imago; ſed idem pictor manum adhuc exercere poteſt, & qui præclaras ejus dotes diligebat, proculdubio plures tales imagines deſcribet: At mihi quidem mali medicinam facit iſtud; puto quemlibet religioſum prudenter ſumpturum: Sed eccleſiæ corpus, ad quod vocati ſumus non opinor ipſe juſtificabis, non eſſe tibi compaſſionis ſolatium Archipræſuli. Nam quid eſt? ante tempus auferebatur: & quis quæſo meliùs de temporibus judicare, & eadem obſervare novit, quàm is, qui ſecundùm rationem & ordinem diſpoſuit omnia? ſed raptus eſt in ætate vigente, & qui tales exiſtunt, certamina ſubeunt viriliter: verùm ad ſenectutem uſq; protendi interruptionem plerunq; fortitudinis operatur. Ad virtutem nobiſcum concurrebat: Non oportet invidere, ſi ſtadium ſuum prior confecerit: At ſolamen erat urgentium afflictionum: Sed nec omnes ſecum abſtulit conſolationis modos: Imo plures nunc præſtat, & quidem primò per generoſas vitæ actiones: ſecundò per interceſſionem apud Deum: utpote jam vicinior ei factus, & cœleſte adjumentum in partes aſſumens, cùm ad ſuccurrendum, tum ad vindicandum: Silent labra: clamant actiones: lingua tacet, ſed contra legum violatores ejus redargutiones ipſorum conſilia perpetuò flagellant, & religioſum quemlibet ad oblectationem excitant, & fortitudinem. Quid tandem? in perſecutione, afflictione, miſeriâ, vitam clauſit? At hæc me ſummopere conſolantur. Non enim delitiis affluere illum decuit, qui ad regnum cœlorum anhelabat, & illam ibi adire hæreditatem voluit: Luctatorem quietè affluere non decebat: nec certa-

ἐστὶ νόμος ἀπαρχὰς τῶν τιμίων τῷ δωτῆρι, καὶ κοινῷ προσφέρειν δεσπότῃ. Κλάδος εὐθαλὴς, καὶ καρπὸν ὡραῖον φέρων, περιῄρηται· ἀλλ' ἡ ῥίζα μένει· οἴσει πάλιν οὐκ ἐλάττονα. Εἰ δὲ πλέον ὁ περιῃρημένος λυπεῖ, βλαστανέτω καὶ πλείονας· ἵνα μὴ πάλιν ἔχοι χαλεπῶς ἀλγεῖν τοῦ φυτοκόμου πρὸς ἑαυτόν τινα τῶν κλάδων λαμβάνοντος· ἀλλ' ἐν τῇ τῶν ὑπολειπομένων τέρψει, τοῦ ἀφῃρημένου λανθάνειν ἔχοι τὴν συναίσθησιν· ἀπῆλθεν ἡ καλὴ καὶ θαυμασία τῆς ἀρετῆς εἰκών· ἀλλ' ὁ γραφεὺς ἔτι τὴν χεῖρα κινεῖ, καὶ γράψει γε πάντως, ἐραστὴς ὢν τοῦ καλοῦ, οὐκέτι μίαν, ἀλλὰ καὶ πλείονας. Ἀλλ' ἐμοὶ μὲν τοῦτο τῆς ἀθυμίας φάρμακον· οἶμαι δ' ἂν αὐτὸ λαβεῖν προθύμως, καὶ τῶν εὐσεβούντων ἕκαστον· τὸ δὲ κοινὸν τῆς ἐκκλησίας, ἐφ' ᾧ γε προσκεκλήμεθα, οὐκ ἂν οὐχὶ δικαιώσαις καὶ αὐτὸς, καὶ τῆς σῆς ἀρχιερατικῆς συμπαθείας μὴ γενέσθαι παράκλησιν. Τί γάρ; πρὸ ὥρας ἀπῄρει· καὶ τίς ἀκριβέστερος ὥρας συντηρεῖν καὶ κρίνειν, τοῦ πάντα λόγῳ καὶ εἱρμῷ τάξαντος; Ἀλλ' ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας, οἱ τοιοῦτοι τοὺς ἄθλους γενναίως φέρουσι· τὸ δὲ εἰς γῆρας παραταθῆναι, ἐγκοπὴ τὰ πολλὰ τῆς πολλῆς καθίσταται γενναιότητος. Σύνδρομος ἦν πρὸς ἀρετήν· οὐ χρὴ φθονεῖν εἰ τὸ στάδιον προκατείληφεν. Ἀλλ' ἦν τῶν θλιβερῶν παραμύθιον· οὐ συναπῆρε τοὺς λόγους τῆς παρακλήσεως· καὶ πλέον δὲ ἔστιν νῦν, οἷς τι διὰ βίου ἀνδρικῶς ἐνεκαρτέρησε, καὶ ταῖς πρὸς τὸ θεῖον ἐντεύξεσιν· ἅτε δὲ πλησιαίτερον γεγονὼς, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἕλκων μᾶλλον ῥοπὴν, εἰς ἐπικουρίαν καὶ ἐκδίκησιν· σιγᾷ τὰ χείλη· ἀλλὰ βοῶσιν αἱ πράξεις· ἡ γλῶσσα πῶς ἠρεμεῖ· ἀλλ' οἱ κατὰ τῶν παρανομούντων ἔλεγχοι, αὐτῶν τ' ἐκείνων τοὺς λογισμοὺς ἀθάνατα μαστιγοῦσι, καὶ τῶν εὐσεβούντων ἕκαστον, εἰς θυμηδίαν καὶ ἀνδρείαν διανιστῶσι. Τί λοιπόν; ἐν διωγμοῖς καὶ θλίψεσι καὶ ταλαιπωρίαις τὸν βίον ἀπέλιπε; Τὸ μέγιστόν μοι λέγεις παραμύθιον. Οὐ γὰρ ἔδει τρυφᾶν τὸν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐπιζητοῦντα, καὶ τὸν ἐκεῖσε κλῆρον διώκοντα· οὐκ ἔδει τὸν ἀθλητὴν ἡσυχάζειν·

οὐδὲ τὸν ἀγωνιστὴν ὑπὸ σκιαῖς καὶ δένδροις καὶ παραδείσοις ἀνακεκλίσθαι καὶ ἀναπαύεσθαι· ἀλλ' ἐν μέσοις ἔδει τοῖς ἀγῶσιν, ἐν αὐτοῖς τοῖς πειρασμοῖς, ἐν μέσῳ τῆς τῶν διωκόντων μιαιφονίας, δοκιμάζεσθαι, καλῶς ἐμφανισθῆναι τῷ ἀγωνοθέτῃ, ἱδρῶσιν ἀθλητικοῖς ἔτι περιστάζόμενον· μακάριον ὀφθῆναι τῶν δρόμων καὶ καμάτων ἀσθμαίνοντα· τοῦτο τῶν στεφάνων ἐγὼ φημὶ μακαριώτερον· τὸ μὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ ἀθλοθέτου· τὸ δὲ τῆς τοῦ ἀγωνιζομένου σπουδῆς καὶ εὐδοκιμήσεως. Ἐν αὐτῇ μέσῃ τῇ τῶν διωγμῶν ἀκμῇ, πρὸς τὸν στεφοδότην ἀπέδραμεν. Τί δὲ ἀπέραντα κάμνειν ἐβούλου τὸν ἀγωνιστήν, καὶ μὴ τάχιον τυχεῖν ἐφ' ᾧ ταῦτα διεκαρτέρει καὶ ὑπέφερεν· ἐχθρῶν εὐχήν μοι λέγεις, ἀλλ' οὐχὶ προσήκουσαν φίλων· οὐδὲ πόνον οὐδὲ ἔλεον. Ἐξῆλθε κοινῶν ὀμμάτων τὸ κοινὸν τῆς ἐκκλησίας τέκνον, ὁ καλὸς ἐμοὶ καὶ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος· ἀλλ' εἰς οὐρανόν, ἀλλ' εἰς τὸν κοινὸν δεσπότην, ἀλλὰ μετ' ἀγγέλων χορεύσων, ἀλλ' ἱερουργός. Ὦ πόσην εὗρον ἐν τούτῳ παραψυχήν· ἔδει γὰρ ἔδει καὶ τὴν ἡμῶν ἀπαρχὴν τῆς ὑπὲρ ἱερᾶς δόξης, καὶ νόμων ἱερῶν διωκομένων, ἱερουργὸν Θεῷ προσαχθῆναι· ἱερουργός, ἐμφράττειν μετὰ πλείστης τῆς παῤῥησίας στόματα βεβήλων, καὶ χαλινοῦν γλώσσας κενὰ * [illegible] ἱερουργὸς, κἂν μὴ τὸ ἀνίερον βούλοιτο. Τί ἔτι; Ἐπλήθει αὐτῷ τὰ τῆς ἀρετῆς ἁπανταχοῦ· διὰ τοῦτο γὰρ θᾶττον εἰς τὴν ἀμάραντον ἀπεφοίτησε τοῦ παραδείσου πολιτείαν, ἵνα μηδὲν αὐτῷ τῶν κατορθωθέντων ἀπομαρανθῇ. Εἰ γὰρ οὐδεὶς ἀπὸ ῥύπου καθαρός, οὐδ' ἂν ἡμέρα μία ὁ βίος αὐτοῦ, ὁ θᾶττον τὸν δίαυλον τοῦ βίου ἐξελθών, τὸ πλεῖστον ἔφθη τοῦ ῥύπου ἐκφυγών. Κοινὸν ἦν τῶν εὐσεβούντων στήριγμα· καλὸν αὐτοῖς ἀπολέλοιπε κανόνα καὶ τύπον ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας πόνοις τὸ ζῆν ἐκλιπών. Οὐκ εἶδε τὴν τῆς ἐκκλησίας, ὑπὲρ ἧς ἐνήθλει, ἀποκατάστασιν· διὰ τοῦτο ἀκεραίους ἔχει τῶν πόνων τοὺς μισθούς. Τὸ γὰρ ἀνθ' ὧν ἀγωνίζεταί τις, εὐφροσύνης ἐνταῦθα τυχεῖν, ἀποτέμνεται τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος τὰς ἀμοιβάς. Οὐκ εἶδε τὴν ἀποκατάστασιν αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς· ἀλλ' ὁρᾷ νυνὶ τοῖς

* ἴσ. μελετῶν

mini deſtinatum in umbraculis arborum paradiſi recubare, ac dulcem ſomnum capere: ſed inter certamina, per tribulationes, inter perſequentium gladios explorari decuit: & ſic approbari ab Agonothete, ſudore madentem è colluctatione, & ſic de curſu, laboribus anhelum, felicem prædicari: id quod ego coronis prætulerim: Nam coronæ donantur ab Athlotheta: Hæc certantis labores clamant & lemniſcos: Inter medias, & illas extremas perſecutiones, abivit ad coronatorem. Quorſum enim in infinitam Agoniſtam durare oportuit, ac non ſtatim potiùs illa conſequi propter quæ perſtulit, & ſic obduravit: Hoſtium ſanè vota mihi iſtud narras, non pavidam amicorum curam, nec toleratorum commiſerationem. Ab oculis omnium abiit publicus eccleſiæ filius: præclarus ille Dei, & noſter homo: ſed in cœlos, ad communem Dominum abiit, ſed choros cum Angelis concelebraturus, ſed ſacerdos. Ego autem quantum in hoc uno ſolatii adinveni; ità enim par fuit ut ſacerdos Deo offerretur, primitiarum loco, Divinis legibus, pro Dei gloria paſſus perſecutionem: ſacerdos autem is, qui cum multa libertate profanis hominibus os obſtruere poteſt, & frænum injicere linguis meditantium vana: ſacerdos, velint nolint profani. Quid ulterius? Virtute florebat undique. Quocirca citiùs hinc abivit ad immarceſſibilem paradiſi politiam, ut nequid illi à rectis factis defloreſceret: ſi enim denuò ſit à ſordibus purus, ne quidem ſi vel unius diei ſpatium vinceret, certè qui *diaulum* vitæ quantociùs exceſſit, plurimas ille ſordes abluit. Pietatis erat commune quoddam ſtabilimentum: præclaram ipſis regulam, & formam reliquit, qui in patiendo pro pietate exceſſit è vita: Eccleſiæ illius, pro qua certavit, reſtitutionem non vidit: quocirca, impermixtam laborum mercedē in cœlis habet: Nam ſi oblectamentum laborum hîc perceperat, privaretur beatitudinis ibidem retributione: Oculis ſenſitivis reſtaurationem non vidit: ſed intellectus oculis nunc intuetur,

tur; utpote Deo vicinior factus, eò properare & illis conducet, qui adhuc verſantur in ſenſibilibus. Corpus ſepulchrum continet, thalami autem cœleſtes animam, pulverem habet terra, ſpiritum verò ſinus Abrahæ: privabatur amicis, reperit meliores, & quos dereliquit, haud diu erit cùm rurſus inveniet, ſi permanſerint, ſtatu quo, amici Dei: Hoſtium inſidias evaſit ſenſibilium, intellectualium, apertas, occultas, internas, externas, manifeſtas & clancularias. Vidit hîc, ſed ut in ſpeculo, (quod & ego per ſomnia à Deo immiſſa video) quæ cupiebat, & continuè anhelabat, quibus animæ dedit alas, ad quæ licèt tabernaculo prægravatus ferebatur. Vidit regem annuentem, Angelos claritate conſpicuos adminiſtros vocationis, ſacrum illum, & profanis intactum, & inviſibilem locum, inexplicabilem gloriam, & oblectationem indeterminabilem, quò transferebatur. Hæc eſt dulcedinis fruitio, & viſionis illius ante fruitionem: Certè, exceſſus felix & admirandus, non lachrymis decorandus, ſed æmulatione optandus, non lugendus: Illuſtri modo tumulatus cœleſtes ſedes aſcendit, cum lampade clara, non oleo tantùm illuminata, ſed certaminis ſudoribus diffluente, non ſola virginitate exculta, ſed ſacerdotali dignitate quoque diffuſa: Nec iſtis ſolis, ſed & aliis virtutibus unde abundantia perennis effuſo lumine dilatatur: Hæc ſunt illa, quæ animum meum reficiunt, hæc quæ conſolantur: Imò potiùs hinc initio conſolationis derivato, ad ſpiritualem referebatur oblectationem exaltationémque: Hæc & tuam Archiepiſcopalem perfectionem ſolentur: hæc in gaudii & conſolationis argumentum cedant, eóque magis quòd tuæ diſciplinæ curæ & inſtructioni tranſlati hinc illius res præclarè olim geſtæ adſcribi debeant.

νοητοῖς. Ἀλλ' ἴσως ἐπλησιαίτερον γεγονὼς Θεοῦ, ταύτην τοῖς ἐν αἰσθήσει φερομένοις, ἔτι ἂν ἄρα σύμφερον ἐπιταχύνειν. Ἔχει τάφος τὸ σῶμα, ἀλλ' οὐράνιοι θάλαμοι τὴν ψυχήν· ἡ γῆ τὴν κόνιν, ἀλλ' Ἀβραμιαῖοι κόλποι τὸ πνεῦμα· φίλων ἐστερήθη· ἀλλ' εὗρε τοὺς κρείττους, εὑρήσει δὲ καὶ οὓς ἔλιπε μετ' ὀλίγον, ἂν τῇ ἐμμείνωσι φίλοι Θεοῦ. Ἐχθρῶν ἐξῆλθεν ἐπιβουλὰς αἰσθητῶν, νοητῶν, φανερὰς, ὑφάλους, ἔξωθεν, ἔνδον, ἀνελλιπῶς ὑπ' ἐνέδρᾳ· εἶδεν, εἰ καὶ ὡς ἐν ἐσόπτρῳ (τοῦτο γὰρ ἔγωγε τὸ ἐν τοῖς θεοπέμπτοις ὀνείροις ὁρῶ) ἃ ἐπόθει, καὶ ὧν ἀδιαλείπτως ἐγλίχετο· οἷς τὴν ψυχὴν ἀνεπτέρωτο, καὶ πρὸς ἃ καὶ τῷ σκήνει βαρυνόμενος ἀνεφέρετο. Εἶδεν τὸν καλοῦντα βασιλέα, τοὺς ὑπηρετουμένους φαιδροὺς ἀγγέλους τῇ κλήσει, τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον καὶ βεβήλοις ἄψαυστον καὶ ἀθέατον, ἐν ᾧ παρεπέμπετο χῶρον· τὴν ἄφραστον ἐκείνην καὶ ἀπερίληπτον δόξαν καὶ τρυφήν. Ὢ γλυκείας ἀπολαύσεως, καὶ πρὸ τῆς ἀπολαύσεως, θεαμάτων. ὢ μακαρίας ἀποδημίας· ὢ ἀξίας θαυμάζεσθαι· ἀλλ' οὐχὶ δάκρυα προσκαλεῖσθαι, ζηλοῦσθαι, οὐχὶ πενθεῖσθαι· μετὰ λαμπρῶν ἐνταφίων τῶν οὐρανίων ἀνέβη πυλῶν· μετὰ λαμπρᾶς τῆς λαμπάδος οὐκ ἐλαίῳ μόνῳ φαιδρυνομένης, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν ἄθλων ἱδρῶσιν ἀρδευομένης· οὐ παρθενείᾳ μόνῃ λαμπρυνομένης, ἀλλὰ καὶ ἱερωσύνης ἀξιώματι κλεϊζομένης· οὐδὲ τούτοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς δι' ὧν τὸ δαψιλὲς καὶ ἀέναον τῆς φωτοχυσίας κατεπλουτίσθη. Ταῦτά μοι γέγονε ψυχαγωγία, ταῦτα παραμύθιον, μᾶλλον δὲ ἀπὸ τῆς παραμυθίας ἀρξάμενα, εἰς πνευματικὴν μετέστησεν εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλίασιν. Ταῦτα καὶ τῇ σῇ ἀρχιερατικῇ τελειότητι γινέσθω καὶ παραμυθία, καὶ χαρᾶς καὶ θυμηδίας ὑπόθεσις, ὅσῳ καὶ μᾶλλον εἰς τὴν σὴν ἀνήκει διδασκαλίαν τε καὶ σπουδὴν, τὰ τοῦ μεταστάντος κατορθώματα.

Epiſt. 202.

Euſchemoni Cæſareæ Archiepiſc.

SUſcepit quidam Prophetam, aut juſtorum aliquem, eo quòd multos illum admirationi habentes obſervat,

Ἐπισ. σβ'.

Εὐσχήμονι Ἀρχιεπισκόπῳ Καισαρείας.

Ἐδέξατό τις προφήτην, ἢ ὅλως τινὰ τῶν δικαίων, ὅτι πολλοὺς εἶδε τὸν

ἄνδρα θαυμάζοντες, καὶ δόξαν οὐ μικρὰν ἐκ τοῦ θαυμάσαι θηρεύσαντες. Ἕτερος πάλιν ἐλπίδας τρέφων, ὡς ἐκ τῆς ὑποδοχῆς πλοῦτον περιβαλεῖται λαμπρότατον, ἢ τινος ἄλλης σωματικῆς εὐπαθείας ἐπιδέξεται. Οὐδεὶς οὐδαμῶς τῶν εἰρημένων οὔτε προφήτου μισθὸν, οὔτε τινὸς δικαίου λήψεται. Τίς δὲ λήψεται; Ὁ δι' αὐτὸ τὸ εἶναι προφήτην καὶ Θεοῦ θεράποντα· τοῦτο γάρ ἐστιν εἰς ὄνομα προφήτου, καὶ εἰς ὄνομα δικαίου· ἀλλὰ μηδ' ἐμπορείαν, ἢ τοιαύτην τινὰ χρείαν τὸν ἄνδρα δεχόμενος, καὶ τὴν δυνατὴν θεραπείαν εἰς αὐτὸν καθαρότητι καρδίας καὶ ἀδόλῳ γνώμῃ ἐνδεικνύμενος. Ἄξιος γὰρ ὡς ἀληθῶς ἄξιος ὁ τοιοῦτος θείας ἀντιμισθίας καὶ ἀνταποδόσεως. Τὸ δὲ, μισθὸν προφήτου, καὶ μισθὸν δικαίου λήψεται, διττὴν ἔχει τὴν διάνοιαν, ἢ γὰρ ὅτι τῆς εἰλικρινοῦς καὶ καθαρᾶς φιλοξενίας τὸν μισθὸν, οἱ τοὺς προφήτας, καὶ ὅλως, οἵτινας τῶν δικαίων ὑποδεχόμενοι, πάντως γε λήψονται, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοὺς τῶν γερῶν στερηθῆναι, ὧν ἀξίους ἑαυτοὺς, δι' ὧν ἔπραξαν, ἔδειξαν· ἢ ὅτι καὶ οὐχ ἁπλῶς μισθὸν φιλοξενίας, ἀλλὰ τὸν ἴσον καὶ ὅμοιον τοῖς προφήταις καὶ δικαίοις ἀπολήψονται. Μέγα γὰρ φιλοξενία, καὶ μεγάλους μισθοὺς προξενοῦσα, καὶ μάλιστα σπουδαίων ἀνδρῶν, καὶ ὑπὲρ θείων νόμων διωκομένων ἣν σὺ κατορθῶν καὶ εἰς ὄνομα Θεοῦ θεραπόντων, ἀλλὰ μὴ δι' ἄλλο τι τοὺς αὐτοῦ ξενίζων φίλους, μᾶλλόν τι συνήσεις τὸν εὐαγγελικὸν χρησμὸν, κἀκεῖθεν εὑρήσεις τὸ κέρδος (ὦ μακαριότητος) πολὺ μεῖζον ἢ κατὰ δύναμιν λόγου.

qui ex illa ſua admiratione, gloriam non mediocrem venabantur. Alius ſpem concipit, quòd è tali ſuſceptione, eximiâ divitiarum affluentium copiâ abundabit: vel ſtatim aliquem bonum corporalem conſequetur. At nemo planè iſtorum, vel *Prophetæ mercedem* conſequetur, vel *juſti viri retributionem*. Quis autem receptorus eam eſt? Is nimirum, qui. quòd Dei ſervus, & Propheta quis exiſtat, (hoc enim vult illud, *In nomine Prophetæ, in nomine juſti*) & non cauponando, vel commodum captando recipit, & quo poteſt obſequio eam demeretur, è pura conſcientia & honeſto animo. Certè, dignus omnino talis divinâ retributione, & redhoſtimento. Illud porrò, *Mercedem juſti, mercedem Prophetæ recipiet*, duplicem habet ſententiam: vel enim ſinceræ hoſpitalitatis & puræ mercedem illi recipient, certò certiùs, qui Prophetam, vel juſtum recipiunt: nec honore illo privari poſſunt, qui dignos ſe per res à ſe geſtas præſtiterunt; vel quòd illam non recipient ſimpliciter mercedem hoſpitalitatis, ſed ſimilem aut æqualem juſtis & Prophetis. Magnum quid hoſpitalitas eſt: magnam conducet mercedem, imprimis, ſi honeſti & legem Dei ſectantes recipiantur. Hanc tu rationem ſi rectè inſtitueris, ac propter nomen ac titulum ſervorum Dei, non ob aliam ullam cauſam hoſpitio ſuſceperis, Oraculi Evangelici mentem tenebis. unde commodum percipies: felix omnium magis illa beatitudo, quàm quæ verbis poterit ullis explicari.

Ἐπιστ. σγ'.

Θεοδώρῳ Ἡγουμένῳ.

Ὁ μὲν ἀπορρητότερος καὶ βαθύτερος τῆς αἰτίας λόγος ἀνάκειται Θεῷ· ἐξ ὧν γὰρ διανοίαις ἀνθρώπων ἔδωκε γνῶναι ληπτὰ, φαμὲν, ὡς διὰ τοῦτο τὸν Ἀβὲλ δίκαιον ὄντα, πρὸ τοῦ ἐξημαρτηκότος Ἀδὰμ, καὶ τὴν ἀπόφασιν δεξαμένου, συνεχώρησεν εἰς θάνατον ἐλθεῖν· ἵνα μαθὼν ὁ ὑπόδικος ἐν τῷ ἀνευθύνῳ παιδὶ τὸ φοβερὸν τοῦ ἐπι-

Epiſt. 203.

Theodoro Hegumeno.

Secretior omnis & profundior cauſæ ratio, apud Deum ſeponatur: ſed in quantum humano captui comprehendendam dare voluit, illam ego attuletim, quòd idcirco Abelem virum juſtum, Adamo priorem, cùm tamen princeps is peccaverat, & ſententiam ideò mortis acceperat, morti traditum voluit, ut qui reatui ſubjacebat, per & in filio ſuo inculpato majorem triſtitiam

tiam conciperet animo, & majorem monſtraret pœnitentiam; ità ut cùm minimo, in quantum fieri potuit, tranſgreſſionis debito hinc tranſiret: Deinde ut puteum illum mortis profundum, per juſti hominis eò introitum injuriâ affecti receptum redderet putridum & inanem: Quòd ſi eum qui peccato reus fuit principem recepiſſet, firmum ſubjeciſſet ei firmamentum: ſed abrepto illuc viro juſto, putridum ſolum nec difficulter ſubruendum, neſciens tamen confecit. Tu autem porrò in mentem advoca cogitando, an non ſtatus & ratio reſurrectionis, tam longo præcedente intervallo præſtruatur, & per myſterium præſignificetur? ſi enim bonus ac juſtus Deus fuerit, aut utriuſque potiùs fons & origo, haud immuneratum hinc abire virum juſtum nè ad horulæ unius ſpatium pati debuit: Quid autem immuneratum dico? certè haud fuiſſet paſſus injuſtè aliquem tolli, nedũ virum ſui amantem, ſi non alius vitæ ſtatus, conditio alia repoſita fuiſſet illi, ubi rerum à ſe geſtarum retributionem & remunerationem per eò inexplicabiles divinæ providentiæ divitias præparatam diſpoſuerat. Quocirca non eſt cur tu adhuc addubites, unde factum ut Abel juſtitiæ cultor omnium hominum princeps mortem famularetur. Quòd ſi reſpexeris ad Enochum qui & ipſe juſtiſſimus fuit, plus adhuc tibi ſuggeretur, cur non addubites, unde factum ut mors priùs in juſtos quàm reos dominium exerceret: ſuperior enim juſtus eſt propter virtutem & amorem Dei eximium (ne dubia à te propoſita difficulter explicentur) laqueis mortis irretitus & ejus tyrannidem expertus fuiſſe dicitur.

μὲν καὶ ἄψυχον, πλέοντι τὸ ἄλγος ἐνεδείξατο, καὶ τὴν μετάνοιαν ἐπιδείξηται, κἀκεῖθεν ἔλαττον ἀπέλθῃ τῆς παραβάσεως χρεωστοῦν. Ἔτι δὲ, καὶ ἵνα τοῦ θανάτου τὸ βάθρον, τὸν ἠδικημένον πρῶτον δεξάμενον σαθρὸν κατασταίη. Ὥσπερ γὰρ εἰ τὸν ὑπεύθυνον πρῶτον ἐδέξατο, στερρὸν ἂν θεμέλιον ὑπεβάλετο· οὕτω τὸν δίκαιον ἁρπασάμενος, σαθρὸν ἑαυτὸν ἔλαθε καὶ καὶ εὐπερίτρεπτον τὴν οἰκείαν κρηπῖδα πηξάμενος. Σὺ δέ μοι σκόπει, καὶ * εἴ πως ὁ τῆς ἀναστάσεως διὰ τούτου προκαταβάλλεται καὶ μυσταγωγεῖται λόγος. Εἰ γὰρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος ὁ Θεὸς, μᾶλλον δὲ ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύνης πηγὴ, οὐκ ἂν ἀγέραστον ἀπελθεῖν καὶ πρὸ ὥρας τὸν δίκαιον εἴασεν Ἄβελ· Καὶ τί λέγω ἀγέραστον; ἀλλ᾽ οὐκ ἂν ἀδίκως καὶ τὸ μεῖζον ἀνθ᾽ ὧν ὤφθη θεοφιλὴς, οὐκ ἂν ὑπομείνειεν ἀναιρούμενον· εἰ μή τις ἐκεῖθεν ἄλλη κατάστασις, καὶ βίος ἄλλος ἀπέκειτο, ἐν ᾧ τὰς πρακτέας τὰς ἀμοιβὰς, καὶ τὰς ἀντιδόσεις, ἀφάτῳ πλούτῳ προνοίας ἐπιστήσας ταμιεύει. Οὐκοῦν οὐκέτι διαμφισβητήσεις, διὰ τί πρῶτος Ἄβελ, φίλος δικαιοσύνης γνήσιος, πρῶτος τῷ θανάτῳ ἐλειτούργησεν. Εἰ δὲ καὶ πρὸς τὸν Ἐνὼχ ἀποβλέψαις, δικαιότατον γεγονότα, πλέον ἕξεις δι᾽ ὧν οὐ ζητήσεις, πῶς τῶν δικαίων, μᾶλλον ἢ τῶν ὑπ᾽ αἰτίαν, ὁ θάνατος ἐκυρίευσεν· ἀνώτερος γὰρ οὗτος ἐξ ἀρετῆς καὶ φιλοτιμίας Θεοῦ, (καὶ ἵνα μὴ τὸ δυσθεώρητον ἔχωσιν αἱ σαὶ ἀπορίαι) τοὺς τοῦ θανάτου βρόχους καὶ τῆς τυραννίδος ἐχρημάτισεν.

* ἴσ. μήπως.

NOTÆ.

Quæſtio proponebatur, διὰ τί, πρῶτος Ἄβελ, φίλος δικαιοσύνης γνήσιος, πρῶτος τῷ θανάτῳ ἐλειτούργησεν; ubi πρῶτος in primo loco, non ad Abel, ſed φίλος δικαιοσύνης refertur. Primus juſtus, primus tamen mortem guſtavit, & non Adam, primus peccator: cujus conſilii divini plures probabiles cauſas reddit. Δίκαιον ἁρπαζόμενος. Nam δίκαιος ἀδίκως ὑπὸ θανάτου κρατούμενος, ἔρημον κατεσκεύασε τὸν ᾅδην ut de Chriſto Domino dicebatur. Sed Enochi exemplum, [illegible], non enim mortuus Enoch, ſed tranſlatus.

Epiſt. 204.

Nicephoro Philoſopho, Monachum agenti.

Omnia ſe habebant optimè, nec ſyntaxis omnino aliquid in Gram-

Ἐπιστ. σδ΄.

Νικηφόρῳ φιλοσόφῳ μονάζοντι.

Ἅπαντα μὲν καλῶς εἶχε, καὶ οὐδὲν ταῖς συντάξεσιν, ἢ ταῖς ἄλλαις γραμμα-

τικαῖς ἀκριβείαις, ὁ λόγος ἐχώλευεν· ἃ δὲ τῶν ῥητορικῶν ἐνέδει νόμων, καὶ τῆς ἐκεῖθεν περινοίας, οὐδ᾽ ἐν τούτοις εἰς ἀναίσχυντον ἐκφερομένων τῶν γεγραμμένων ἁμάρτημα· καὶ ταῦτα δέ σοι, ὥσπερ ᾔτησας, διορθώσεως τυχόντα προσαναπεπλήρωται. Εἴης δὲ καὶ τούτοις, ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις, αὐτὸς διὰ σπουδῆς λαμπρὸν φέρων τὸ εὐδόκιμον. Ἔρρωσο.

maticalibus accuratiis claudicabat: nullus legum rhetoricalium defectus erat, vel ſolertiæ quiddam ſolitæ adhiberi: ſed nec ita hîc peccabatur ut ſcripta ſe impudentiùs venditarent: Hæc prout rogaveris ut corrigerentur, ad te miſſa perfeci: Tu autem in iſtis, quemadmodum & in aliis illuſtris fias & prædicandus. Vale.

Ἐπιστ. σε΄.

Θεοδώρῳ ἡγουμένῳ.

Ἡ Περιτομὴ τρία τινὰ πράγματα λύεσθαί μοι δοκεῖ· ἓν μὲν, οἱονεὶ σημείῳ τινὶ καὶ σφραγῖδι τοὺς ἐκγόνους Ἀβραὰμ ἀφορίζουσα, καὶ τῶν λοιπῶν διαστέλλουσα ἐθνῶν· δεύτερον δὲ, ἐν ἑαυτῇ τὴν τοῦ θείου βαπτίσματος προδιατυποῦσα καὶ προανακηρύττουσα χάριν καὶ δύναμιν· ὥσπερ γὰρ ὁ περιτεμνόμενος, εἰς λαὸν θεοῦ διὰ τῆς σφραγῖδος πάλαι ἐχρημάτιζεν· οὕτως ὁ βαπτιζόμενος, σφραγῖδι τοῦ Χριστοῦ ἐν ἑαυτῷ τυπωσάμενος, εἰς υἱοθεσίαν Θεοῦ ἀναγράφεται. Καὶ τρίτον, σύμβολον τῶν ἐν τῇ χάριτι καθισταμένων πιστῶν, οἱ τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν καὶ παθῶν τὰς ἐπαναστάσεις, τῷ τμητικῷ τῆς πίστεως λόγῳ καὶ πόνοις ἀσκητικοῖς ἐκτέμνουσι καὶ ἀπονεκροῦσιν· οὐ σῶμα τέμνοντες, ἀλλὰ τὴν καρδίαν· καὶ πνεύματι οὐ γράμματι περιτεμνόμενοι· ὧν καὶ τὸν ἔπαινον οὐκ ἀνθρωπίνης ἐπικρίσεως δεῖσθαι, ἀλλὰ τῆς ἄνωθεν ἠρτῆσθαι ψήφου, Παῦλος ὁ θεῖος, ὁ τὰ τοιαῦτα μυσταγωγὸς, λαμπρᾷ τῇ φωνῇ διαμαρτύρεται. * Εἰ δέ τῳ κἀκεῖνο δοκεῖ, ὡς γένους μὲν Χαλδαίων ἐχρημάτιζεν Ἀβραάμ· τὸ δὲ, καὶ μητράσι καὶ θυγατράσι καὶ ἀδελφαῖς ἐκθέσμῳ νόμῳ συνανεφύρετο. Ἵνα οὖν μὴ τοῖς πατρῴοις ἔθεσι μήτε αὐτὸς, μήτε τὸ ἐξ αὐτοῦ γένος, καταμιαίνοιτο, τέμνεται, φασὶ, τὴν ἀκροβυστίαν εἰς ἀθέτησιν τῆς τοιαύτης ἀρρητοποιΐας, καὶ γίνεται αὐτῷ τῆς οἰκείας σαρκὸς ἡ περιτομὴ, διαίρεσις τῆς προσεχοῦς συγγενείας καὶ ἀποστροφὴ, ὅσα γε εἰς ὁμιλίαν γαμικήν· οὐδὲ γὰρ οὐδ᾽ ἦν φωράσαι τινὰ μετὰ τὴν περιτομὴν, ἐν τοῖς ἐξ αἵματος Ἀβραὰμ ταῖς τοιαύταις

* ἴσ. Βελτίω.

Epiſt. 205.

Theodoro Hegumeno.

TRia præ ſe ferre videtur mihi Circumciſio: primum, quòd tanquam ſignum & ſigillum Abrahami progeniem ſepararet, & à cæteris Gentibus diſtingueret: ſecundùm, in ſe Divini Baptiſmatis gratiam & efficaciam per figuram prædicabat; Veluti enim olim Circumciſus, per ſigillum in Dei populo cenſebatur; ſic & Baptizatus, Chriſti in ſe ſigillum expreſſum habens, adoptatus inſcribitur Dei filiorum albo: Tertium, Symbolum erat fidelium in gratia exiſtentium, qui carnalium voluptatum & paſſionum inſurrectiones tumultuoſas exſciſorio fidei ſermone, & aſceticis laboribus abſcindunt & mortificant: Non corpus ſcindunt, ſed cor: nec ſecundùm literam ſed ſpiritum circumciduntur: Quorum laudatio non habet opus humano præconio, ſed à Dei calculo dependet, ut Paulus harum rerum Myſtagogus clarâ voce teſtatur. Ulteriùs, & illud forraſſis arriſerit alicui, quòd è Gente Chaldæa oriebatur Abraham, ubi matribus, filiabus, & ſororibus de conſuetudine impia carnaliter miſcebantur: Quocirca, ne per patulos mores vel ipſemet pollueretur, vel ab illo deſcendentes, circumcidebatur ei præputium, quo ſic aboletur hujuſmodi nefanda turpitudo, atque ità accreſcebat ei ſuæ propriæ carnis Circumciſio, ut diviſio ab affinibus ſuis & conſanguineis, ac quantum ad maritalem copulam ſpectabat, averſio: Non enim vel furtim quis poſt Circumciſionem e ſanguine Abraham infandis iſtiuſmodi impedie-

batur:

batur: cùm Chaldæorum laſcivia affatim & impudenter ad multa poſt hæc ſæcula proſtitueretur: Sed fruatur hîc quiſque judicio ſuo: Certè erat neceſſe ut Abrahami progenies ſepararetur: Imprimis, ne permixta cæteris nationibus illarum moribus paulatim abduceretur, facta pietatis cultûſque mutatione, & ità execrandis illarum ſacris inſerviret: Secundò, ut promiſſionis Divinæ apparens & cuicunque intelligibilis finis & perfectio redderetur, Abrahami ſemine in inenumerabilem multitudinem multiplicato & excreſcente: Quòd ſi cum cæteris nationibus permixti manſiſſent, veritas promiſſionis adimpleta non agnoſceretur, nec multitudo tantæ eſſet admirationi, ubi ſeparatim ſi agerent, & rempublicam privatam tuerentur. Tertiò, quod ante alias cauſas cenſetur, quandoquidem Dei dilecto & diligenti Deum Abrahæ pactum fuerat: *In ſemine tuo benedicentur univerſæ mundi nationes*: Hoc pactum à nullo progredi poterat, quàm à conditore, & ineffabili ſua providentia ubique diffuſa & diſſeminata omnes complectente: Communis enim formator ſolus poterat tam communem benedictionem impertiri. Enimvero, cum hoc ipſum Proviſorem illum ad incarnationem, quod maximum eſt, deſtinaret; (Quod ab omni retrò æternitate divino & abſcondito nutu ordinabatur:) ideò genus Abrahæ ſeparatur, & à commixtione eximitur aliarum gentium: ut Creator & Dominus naturam noſtram ex illa ſtirpe aſſumeret, & ſimiliter ac nos carnis & ſanguinis particeps fieret, quo pacti & promiſſi veritas omnibus numeris, apud omnes conſummaretur: nempe Chriſto Deo noſtro, in quo gentes omnes benedictionis per gratiam participes fiunt, è lumbis illius per principia generationis humanæ deſcendente. Atque hæc quidem hactenus, ſecundùm pietatis ſenſum: Quin & illud tibi etiam liquere arbitror, quòd Circumciſio divino viro Abrahæ cauſa nequaquam fidei fuerat,

ἐγχυθεῖσι ἀῤῥητουργίαις τῆς Χαλδαϊκῆς ἀκρασίας ἀδεῶς καὶ ἀνεπαισχύντως μακροῖς, καὶ μετὰ ταῦτα, χρόνοις τὰ τοιαῦτα δραματουργούσης. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὡς φίλον ἑκάστῳ καὶ νομιζέτω· ἀφορισθῆναι μέντοι τὸ Ἀβραὰμ ἔδει γένος. Πρῶτον μὲν, ἵνα μὴ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσιν ἐπιμιγνύμενον, καὶ κατὰ μικρὸν τοῖς ἐκείνων τρόποις ὑποσυρόμενον, τῆς τε οἰκείας εὐσεβείας παρατροπὴν πάθῃ, καὶ τοῖς ἐκείνων λατρεύσῃ βδελύγμασιν. Ἔπειτα, ἵνα τῆς θείας ὑποσχέσεως ἐναργὲς, καὶ πᾶσι γνώριμον τὸ πέρας δειχθῇ εἰς ἀναρίθμητον πλῆθος τοῦ ἐξ Ἀβραὰμ σπέρματος πληθυνομένου καὶ αὔξοντος. Οὐ γὰρ ἂν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι συμφυρομένων τό τε τῆς ἐπαγγελίας ἀψευδὲς ἐγινώσκετο, καὶ τὸ τοῦ πλήθους παράδοξον ἐθαυμάζετο, ὥσπερ καθ' ἑαυτοὺς καὶ ἀφωρισμένην τὴν πολιτείαν ἐχόντων. Καὶ τρίτον, ὃ καὶ τῶν ἄλλων ἐστὶν ἰδεῖν αἰτιώτατον, ἐπείπερ ὑπεσχημένον ἦν τῷ θεοφιλεῖ Ἀβραὰμ, ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη εὐλογηθήσεσθαι· Τοῦτο δὲ δι' οὐδενὸς ἄλλου δυνατὸν ἦν προελθεῖν, ἀλλ' ἢ δι' αὐτοῦ τοῦ καὶ πλάσαντος, καὶ τὸ τῆς προνοίας ἄφατον, μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἐπὶ γῆς χυθέντος καὶ ἐκχέοντος. Ὁ γὰρ κοινὸς πλάστης αὐτὸς δυνατὸς μόνος καὶ κοινὴν τὴν εὐλογίαν χαρίζεσθαι. Ἀλλ', ἐπειδὴ τοῦτο πάλιν τὸ μέγιστον τῆς περὶ ἡμᾶς προνοίας εἰς ἐνανθρώπησιν τὸν προνοητὴν ἐκάλει (ὕλη γὰρ ἄνωθεν καὶ πρὸ τῶν αἰώνων τοῖς θείοις, καὶ ἀπορρήτοις προεώριστο νεύμασι) διὰ τοῦτο τὸ Ἀβραμιαῖον γένος ἀφορίζεται, καὶ τῶν ἐθνῶν τῶν ἄλλων τῆς ἐπιμιξίας διακρίνεται· ἵνα τοῦ δημιουργοῦ καὶ δεσπότου τὴν ἡμετέραν φύσιν ἐξ αὐτοῦ προσλαμβάνοντος, καὶ παραπλησίως ἡμῖν σαρκὸς κοινωνοῦντος καὶ αἵματος, ἐπίδηλόν τε λίαν καὶ περιφανὲς ἅπασι τὸ τῆς ὑποσχέσεως ἀψευδὲς καταστῇ. Καὶ ὅτι Χριστὸς Θεὸς ἡμῶν, ἐν ᾧ πάντα τὰ ἔθνη τῆς ἐν χάριτι εὐλογίας κατηξιώθησαν, ἐκ τῆς ὀσφύος ἐκείνου τὰς πρώτας καὶ ἀνθρωπίνας ἀρχὰς οὐκ ἀπηξίωσεν αὐτῷ γενέσθαι τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ τὰ τοιαῦτα, οἱ εὐσεβεῖς λογισμοί. κἀκεῖνο δέ σοι δῆλον, ἄμεσον, καθεσταίη, ὡς τὴν περιτομὴν ὁ θεσπέσιος Ἀβραὰμ, οὐχ ὅτι πίστεως ἔχειν αἰτίαν,

αἰτίας, οὐ μὴν οὐδ' αὐτό γε τοῦτο πρᾶξιν ἐπέχουσαν πίστεως· περιεπισεύετο γὰρ, ἀλλὰ τῆς προϋπαρξάσης αὐτῷ μόνον σφραγῖδα ταύτην ἐδέξατο. Τὸ μέντοι γε λέγειν, ὡς διὰ τοῦτο περιετμήθη τὴν ἀκροβυστίαν, ὡς ἂν γυμνὸν γεγονὼς τῶν ἐκ φύσεως περιβλημάτων, τὸ παιδογόνον τῶν ἐκεῖθεν ῥύπων καθαρεύοι, οἶδα μὲν Ἑλλήνων παισὶ, καὶ τῶν Ἰουδαίων πεφλυαρημένον· καὶ μυρία λέγειν ἔχων πρὸς αὐτοὺς τῆς ἀτόπου δόξης, τὸ τῶν ἐλέγχων ἄφθονον χορηγούσης· ἐκεῖνο μόνον ἐρῶ, ὡς ἡδέως ἂν αὐτῶν ἤκουον τοῦτο λεγόντων εἰ κατ' αὐτῆς τῆς σπερματικῶν ῥευμάτων τῆς πηγῆς, πρῶτον τὸ ξίφος ἔβλεπον φέροντας, ἢ κατὰ γαστέρα, ἃς αὐτοὶ ἑαυτοῖς καὶ πλειόνων ἀκαθαρσιῶν καὶ βδελυρωτέρων ἀποτόμους ὑπεστήσαντο.

nec illa ſecundùm fidei ordinem cenſeri debeat; priùs crediderat & cùm illa fides anterior apud illum reſediſſet. ſigillum hoc impreſſum accepit: Affirmare igitur, quòd idcirco præputium abſcindebatur, ut nudatus naturalibus ornamentis, ſordes genitalis illa elueret, ſcio Paganos & Judæos: ſed deblaterant: Contra quos cùm multa mihi dicenda ſuppetant, quæ abundè refellant hanc abſurdam opinionem: Hoc unicum ediſſeram, quod non illibenter audirem ità dictitantes, ſi contra fontem effluxionis ſeminalis, gladium vel cultellum adhibitum vidiſſent, vel contra ventrem, quem plurima immunditie, & abhominabili adhuc magis repletum, & ſubjectum ſternunt.

NOTÆ.

TO' δὲ καὶ ὥσπερ Magis & Chaldæis hoc περίτμημα aſcribunt multi: diximus de eo alibi: Sed non poteſt probari, nec eſt veroſimile fuiſſe illud Abrahamo vel σύγχρονον, vel antiquius: ut retur Photius, ſed μακροῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις ſubintroductum.

Ἐπισ. σϛ'.

Παύλῳ Μητροπολίτῃ Λαοδικείας.

ΕΚαμον, τὰς εὐδίας ἀναμετρῶν, καὶ τὴν σὴν περιβλεπόμενος ἄφιξιν· ἀλλ', ὡς ἔοικε, χειμῶνές σοι αἱ εὐδίαι γεγόνασιν. Εἰς ποῖον οὖν ἄρα πέρας τὰ τῶν χειμώνων σοι ἀποτίθεσθαι;

Epiſt. 206.

Paulo Metropolitæ Laodiceæ.

Defatigatus ſum ſerenos dies numerando, dum tuum adventum expectâ: ſed ſudum, ut videtur, tempeſtas tibi fuit: quem ergò terminum ſortientur tempeſtates tuæ?

Ἐπισ. σζ'.

Ἀμφιλοχίῳ Μητροπολίτῃ Κυζίκου.

ΟΙ μὲν ἄλλοι τοῦ Πλάτωνος λόγοι τοῦ πολιτικοῦ λόγου πεφύκασι γνώμονες, πλὴν εἴ τι καὶ ἐκλογὴν ὀνομάτων ἐνιαχοῦ παρημέληται· αἱ δὲ τούτου ἐπιστολαὶ, ἴσον τι τῆς ἐκείνου λογιότητος, ἐκ τοῦ ἐπιστολιμαίου τύπου ἀπολείπονται. Αἱ δέ γε τοῦ Ἀριστοτέλους, τῶν μὲν ἄλλων αὐτοῦ γραμμάτων εἰσί πως λογιώτεραι· πλὴν οὐδὲ ταῖς Πλατωνικαῖς ἐξισάζουσι. Δημοσθένους δὲ οἱ μὲν ἄλλοι πόνοι, καὶ ῥητόρων καὶ κριτικῶν ἐγκωμίοις πληροῦσι τὰ στόματα· τὰς ἐπιστολὰς δὲ, οὐδὲν ἀμείνους εὑρήσεις τῶν Πλάτωνος. Τίσιν οὖν ἐπιστολαῖς ὁμιλητέον, καὶ ποῖ τῶν

Epiſt. 207.

Amphilochio Cyzici Metropol.

CÆteri Platonis ſermones gnomones quidam ſunt politici ſermonis, niſi quòd verborum electio nonnunquam negligitur: At epiſtolæ ejus ex æquo fortaſſis deficiunt, cùm ab ipſius conditione, tum à forma epiſtolari: Ariſtotelis autem ferè ſunt cæteris ejus operibus accuratiores: & tamen Platonicas non exæquant: Demoſthenis opera cætera & Rhetorum & Criticorum ora implent: ſed nihilo meliores quàm Platonis ejus epiſtolas reperies. Quænam igitur epiſtolę lectitandę & à

quibus

quibus exercitium adhibebimus, ut artificioſum, quem didicimus, charactera exprimamus? Certè ingens eſt earum numerus: habes autem, ne elongatius tibi ſtadium figas, epiſtolas quæ Phalaridis eſſe dicuntur Acragantini Tyranni, & quibus Bruti Romanorum ducis nomen præſcribitur: & qui apud Imperatores Philoſophus erat: ſophiſta apud vulgus Libanium. Quòd ſi unà cum epiſtolari charactere, rerum multarum & magnarum utilitatem acquirere cupias, ſufficiat, ſuavis ille, ſi quis alius Baſilius: & inter omnes præcipuus pulchritudinis artifex Gregorius: & variata illa Iſidori Muſa, qui ut nos, Monachus fuit: Ille ut orationis, ità quoq; ſacerdotalis & Aſceticæ vitæ canon digniſſimè inſcribitur: His adjungas, ſi qui alii ſint, qui eodem animo, eorum ideam, propriis ſuis epiſtolis expreſſerunt.

ἐπιγυμνασθέντα ἡμῖν διὰ τῆς τέχνης χαρακτῆρα ἐφαρμόζοντες τὴν γυμνασίαν συλλεξόμεθα; Ἔστι μὲν καὶ ἄλλο πλῆθος ἄπειρον· ἔχεις δὲ, ἵνα μηδὲ μακρὸν ᾖ σοι τὸ τῆς γυμνασίας στάδιον, τὰς ὡς Φαλάριδι ἐκείνῳ, οἶμαι, τὸν Ἀκραγαντῖνον τυράννῳ ἀναφερομένας ἐπιστολὰς· καὶ αἷς Βροῦτος ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐπιγέγραπται· καὶ τὸν ἐν βασιλεῦσι φιλόσοφον, καὶ τὸν σοφιστὴν ἐν ταῖς πλείσταις Λιβάνιον. Εἰ δὲ βούλει σὺν τῷ χαρακτῆρι, καὶ πολλῶν ἄλλων καὶ μεγάλων συλλέξαι ὠφέλειαν, ἀρκέσει σοι Βασίλειος ὁ γλυκύς· καὶ ὁ κάλλους, εἴ τις ἄλλος, ἐργάτης Γρηγόριος καὶ ἡ ποικίλη καὶ τῆς * ἡμετέρας αὐλῆς μοῦσα Ἰσίδωρος· ὃς ὥσπερ λόγων, οὕτω δὲ καὶ ἱερατικῆς καὶ ἀσκητικῆς πολιτείας κανὼν ἐπιχρηματίζειν ἀξιοπρεπῶς· καὶ εἴ τις ἕτερος μετὰ τῆς ὁμοίας προαιρέσεως, τὴν ἐκείνων ἰδέαν ταῖς ἰδίαις ἐπιστολαῖς ἐνεδυναμώθη μορφώσασθαι.

* ἴσ. ὑμετέρας.

NOTÆ.

Ἐπιστολιμαῖον χαρακτῆρα delineat, cujus ipſe formam haudquaquam obſervat: Platonis, Ariſtotelis, Demoſthenis epiſtolas ſeponit, Phalaridis & Bruti præcipuè laudat: ſed cur? non exprimit. τὸν ἐν βασιλεῦσι φιλόσοφον, quem vult, Marcúmne an Julianum? Iſidorum vult: ſed cur τῆς ἡμετέρας αὐλῆς.

Epiſt. 208.

Leonti Philoſopho.

ABundantia vocis εἰμὶ *ſum*, in compoſita oratione cum pronomine *ego* præcedente frequens eſt in divinis literis, nec tamen crimen ſubit ſolœciſmi: ſi de hoc dubites, recogita. Ἔνιοί τινες. Σφᾶς αὐτούς. Ἀπῆλθεν ἔχων, quæ redundant in Græcorum libris, & ità deſiſte addubitare: Patet enim, quòd ἔνιοι, cum voce τινες· σφᾶς, cum αὐτούς, non aliquid aliud ſignificant, quam quod primis vocibus deſignabatur: Et patet hanc unam eſſe ſpeciem Paroliæ ſeu redundantiæ: Figura eſt orationis, non ſolœca ignoratiõ: & ſæpe ἔχων cum ἀπῆλθεν, ſubſtrata vox in compoſitione apud ſophiſtas tuos nihil aliud notar, quàm βαδίζεις, σπεύδεις, &c. ad formam nimirum παρολκῆς ſin per viciniora exempla vis, ut ſilentium tibi imponatur,

Ἐπιστ. σή.

Λέοντι Φιλοσόφῳ.

Ἡ τοῦ εἰμί παρολκὴ, τῆς ἐγὼ ἀντωνυμίας κατὰ σύνθεσιν προηγησαμένης, συνηθὲς μὲν ἐστὶ τῇ θείᾳ γραφῇ· ἀλλ' οὐδεμίαν διὰ τοῦτο σολοικισμοῦ γλώσσης αἰτίαν παρέχεται. Εἰ δέ γε διαμφισβητεῖς· ἐννοήσας τό, Ἔνιοί τινες· καὶ τό, Σφᾶς αὐτούς, καὶ τό, Ἀπῆλθεν ἔχων, ἃ τοῖς Ἑλληνικοῖς πλεονάζει γράμμασι, παῦσον σαυτὸν τῆς ἀμφισβητήσεως· δῆλον γὰρ ὡς τό, τινες, μετὰ τοῦ ἔνιοι, καὶ τὸ σφᾶς, μετὰ τοῦ αὐτούς, οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' ὅπερ ἐδήλουν αὐταὶ αἱ προτεταγμέναι σημαίνουσι λέξεις. Τὸ δὲ τοιοῦτον εὔδηλον, ὡς μία τις ἐστὶν ἰδέα τῆς παρολκῆς καὶ σχῆμα λόγου, ἀλλ' οὐ σόλοικος ἄγνοια· καὶ τό, ἔχων δὲ πολλάκις μετὰ τοῦ ἀπῆλθες, ἢ τοῦ βαδίζεις, ἢ τοῦ σπεύδεις, καὶ μετὰ πλειόνων ἄλλων, ἐν τῇ συντάξει συντιθέμενον, παρὰ τοῖς σοῖς σοφισταῖς οὐδὲν ὅλως σημαῖνον εὑρίσκεται, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο παρολκῆς ἐπέχει τόπον. Εἰ δὲ καὶ ἐγγυτέροις βούλει κατασιω-

πλεονάζει τοῖς συγγράμμασιν, οὐδὲ τοῦτο παρήσω. Αὐτοῦ γὰρ τοῦ εἶμι τὴν ἀπαρέμφατον ἔγκλισιν, καὶ τὴν ἑκὼν μετοχὴν, εἰς μνήμην ἀνειληφὼς (καίπερ ὀλίγοι τῶν Ἀττικιστῶν, οἷς οὐκ ἔστι τὸ ἑκὼν εἶναι τῶν συγγραμμάτων ἐν μοίρᾳ λαμπροῦ καλλωπίσματος) εὖ οἶδ᾽ ὅτι σαυτὸν αἰτιάσῃ, ὅτι τοῖς ἐκείνων πόνοις ἐνωμίλησας, καὶ τὸ εἶναι βλέπων παρέλκον αὐτοῖς, τρανῶς πολλαχοῦ, καὶ οὐδὲν νοῆσαι· τολμήσειας ποτὲ ὀνειδισμὸν σολοίκου φωνῆς, ἢ ὑπόνοιαν αὐτοῖς τὸ τοιοῦτον ἐμποιεῖν; Οὐκ ἐδυσωπήθης, διὰ τὴν τοῦ εἶμι παρολκὴν, τὴν (εἴπερ ἦν ταύτῃ γλώσσης Ἑλληνίδος ἁμάρτημα) ὁμοίως ἑκατέροις ἐφαρμόζουσαν τοῦ σολοικίζειν γραφὴν· ὥσπερ ἐκ βαρβάρου ἐπιτάγματος κατὰ μόνης τῆς θείας ἡμῶν καὶ ἱερωτάτης μὴ καταψηφίζεσθαι γραφῆς. Ἀλλ᾽ οὖν εἰδώς σου τὸ τῆς γνώμης ἀδέκαστον, εὔελπίς εἰμι τοῦ λοιποῦ, οὐ μόνον μηκέτι σε τὰ τοιαῦτα ὑπ᾽ αἰτίαν ὁρᾶν· ἀλλὰ καὶ, εἴ τινες τολμῷεν παραπλησίως ἐξαμαρτάνειν, ῥᾳδίως αὐτοὺς μεθέλκειν, καὶ ἀναδιδάσκειν, ὧν ἡ ἄγνοια, θράσους γὰρ ἀμαθία μήτηρ, εἰς τὸ πλημμελεῖν αὐτοὺς ἀνεπτέρου καὶ ἀπηρέθιζεν.

id non prætermittam. Vocis εἰμὶ Infinitivum cum Participio in memoriam revocans (licèt pauci ſint inter Atticiſtas, qui non ἑκὼν εἶ, ut ornamento orationis utuntur) ſcio reipſum culpabis, quòd cùm in eorum ſcriptis verſatus fueris, ubi τὸ εἶ ſæpiſſimè redundare deprehendes maniſeſtiſſimè, nec aliquid omnino ſignificare; auſus fueris ſolæciſmum iis imputare, aut in ejus venire ſuſpicionem? Cur igitur non metuiſti propter vocis εἰμὶ redundantiam? (ſi eſſet in ſermone Græco peccatum) quæ utriſq; competit, acſi barbarè loqueretur, ſacram & divinam Scripturam incuſare. Sed cùm intelligam incorruptum tuum eſſe judicium, ſpes me tenet bona, te hujuſmodi locutionem dehinc non incuſaturum: ſed ſi qui ſint, qui illud auſi fuerint te facilè eos inſtructos in viam reducturum, quorum ignorantia, nam audaciæ mater eſt ignorantia, ad hoc modo delinquendum ipſos excitavit, & quaſi alis inſtruxit.

Ἐπιστ. σθ'.

Λέοντι Ἀσπαθαρίῳ.

Ἴσθι, ὡς οὐ μόνον τῷ τλησιπαθεῖ Ἡρακλεῖ, ἀλλὰ καὶ τῷ λογίῳ Ἑρμῇ, τὸ τῆς Ἀμαλθείας κέρας οἱ ποιηταὶ ἐγχειρίζουσι. Μὴ τοίνυν στρατείαις καὶ πόνοις σωματικοῖς ὅλον σαυτὸν διδοὺς, τῶν καλῶν μαθημάτων ἀφίστασο, ἐκεῖθέν σοι ῥεῦσαι μόνον τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ βίου οἰόμενος· ἀλλὰ καὶ ταῖς ἡμετέραις εὐγενέσι Μούσαις, αἳ τῶν Ἑλληνίδων τοσοῦτον διαφέρουσιν, ὅσον ἐλεύθεροι φύσεις δούλων ἠθῶν, καὶ κολακείας ἀλήθεια· δίδου κἂν ἐν μέρει τὰ σεμνὰ καὶ ἡδέα τῶν ᾀσμάτων καταπᾴδειν σοι. Τὸ μὲν γὰρ Ἀμαλθείας κέρας καὶ τῷ Ἀχελώῳ ποταμῷ, ὅτι τὴν παρακειμένην περιρρέων χώραν παμφόρον ἐργάζεται, τὸ ποιητῶν αὐτόνομον ἔθνος ἑτοίμως χαρίζονται· καὶ οὐδὲν ἀνθρώπῳ μέγα τυχεῖν ὧν ἐκ φύσεως ἔχει καὶ τὰ ἄψυχα· τὴν δὲ ἀληθῆ καὶ θείαν εὐδαιμονίαν, καὶ ἀν-

Epiſt. 209.

Leonti Aſpathatio.

INtelligis, Poetæ Amaltheæ cornu non modò ærumnoſo Herculi, ſed Mercurio logio in manus tradunt. Noli igitur totum te militiæ & corporeis laboribus dedere, ità ut ſeponas diſciplinas præclaras, quaſi ab inde felicitas tibi tantùm affunderetur: ſed generoſis noſtris Muſis addicito te, quæ tantum diſtant à Græcaneis, quantum liberi natura à ſervilibus moribus, & veritas ab aſſentatione: Id age, ut ſaltem aliquando graviſſimæ & ſuaviſſimæ cantiones accinantur. Nam & Acheloo flumini poetarum illa exlex & ſui juris natio Amaltheæ cornu donant, eo quòd vicinos agros alluens, fertiles reddat & frugiferos: Non eſt magnum, ut homines illa aſſequantur, quæ inanimata per naturam conſequuntur: verùm divinam felicitatem, & homini-

bus

bus congruam, ad quam ſi examinetur Amalthæa, morbus & paupertas eſſe invenietur, tantùm ex oraculis divinis colligi potuiſſe, & illâ culturâ obtineri.

Epiſt. 210.

Eulampio Archiepiſcopo & Sceuophylaci.

ILlud, *Mulierem habere capitis ſui poteſtatem*, non, ut prima facie verba ſonare videntur; ità in præſenti uſurpat divinus Paulus: Cùm audimus, *Poteſtatem habere*, fortè dominationem, & principatum quidam intelligent: at ille hic *poteſtatem habere*, ponit pro *ſubdi & ſubjici poteſtati*: Utque dicitur, manifeſtius fiat, & ad aliorum, quæ abinde oriuntur, dubitationes ſolutio expediatur: dicendum, mundi doctor *Viros inter orandum & prophetandum non velatis capitibus eſſe vult, mulieres autem velatis:* Cauſam affert geminam, cur hoc præcipiat, *Vir caput ſuum tondet, aut etiam radit*, neutrum facere mulieri permittitur: Ità non perinde mulieri licet invelatum caput, ut viro licet: Vir, *ne caput dedecoret*, non tegit: Non eſt enim cum ratione conjunctum, ut cùm coma tollatur, quam natura dedit, externum adſciſcatur operimentum: Mulieri decori eſt operimentum, caput dehoneſtat non modò tonſa, raſa, ſed etiam non velata: Licet enim illud naturâ inſtitutum, hoc autem à modeſtia & pudore fit: utrumque tamen capitis operimentum eſt: & veluti *raſa* naturale deponit operimentum: ſic ino perta pudoris velamen & modeſtiæ tollit, *atque ità pari conſtat ſtatu tum eraſa*: Una igitur & eadem habetur cauſa, cur velari debeat illa, iſte non item: Imò re perſpecta diligenter, haud iſta ſubire cauſæ rationem dabunt; refutationem verò & negationem continere eorum, qui ſtatutum vituperare volunt, & paria mulieres cum viris factitare volunt, propterea quòd utriſque ſit na-

φρόντῳ περιέπυσαν· καὶ πρὸς ἣν ἡ Ἀμάλθεια παρατιθεμένη, νόσος καὶ πενία εὑρίσκεται, ἐκ μόνων ἐστὶ τῶν θείων λογίων, καὶ τῆς ἐκεῖθεν γεωργίας ἀμήσασθαι.

Ἐπιστ. σι'.

Εὐλαμπίῳ Ἀρχιεπισκόπῳ καὶ Σκευοφύλακι.

ΤΟ, ἐξουσίαν ἔχειν τὴν γυναῖκα ἐπὶ τῆς 1.Cor.11.10.
κεφαλῆς, οὐχ ὡς τὸ πρόχειρον τῶν ῥημάτων νοεῖν δίδωσιν, οὕτω νῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐξείληφε. Καὶ γὰρ ἐξουσίαν ἔχειν ἀκούοντες, τὸ κατεξουσιάζειν καὶ κυριεύειν ἴσως τινὲς ἐξακούουσιν· αὐτὸς δὲ νῦν ἐξουσίαν ἔχειν φησὶ τὴν γυναῖκα, τὸ ὑπ' ἐξουσίαν τάττεσθαι καὶ τελεῖν· καὶ ἵνα σαφέστερον γένηται τὸ λεγόμενον, καὶ τῶν ἄλλων αἱ λύσεις, ἅ σοι κατὰ τὸ αὐτὸ χωρεῖον, συνδιηπορῆσθαι ῥητέον ἐντεῦθεν· Τοὺς ἄνδρας ὁ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος ἀκαλύπτους ἔχειν τὰς κεφαλὰς ἐν τῷ προφητεύειν τε καὶ προσεύχεσθαι διατάσσεται· Τὰς γυναῖκας δὲ κεκαλυμμένας· Καὶ τίθησιν αἰτίας, δι' ἃς τοῦτο παρακελεύεται διττάς. Ὁ ἀνήρ, φησι, κείρεται τὴν κεφαλὴν καὶ ξυρᾶται· γυναικὶ δὲ οὐδ' ἕτερον τούτων ποιεῖν θέμις. Οὕτως οὖν εἰ καὶ ὁ ἀνὴρ ἀκάλυπτον ἔχοι τὴν κεφαλήν, ἀλλ' οὐκέτι καὶ γυναικὶ τολμητέον. Ὁ μὲν γάρ, ἵνα μὴ ταύτην αἰσχύνῃ, φυλάττει ἀκάλυπτον· οὐ γὰρ λόγον ἔχει τὴν μὲν κόμην, ἣν ἡ φύσις δίδωσιν, ἀφαιρεῖν, ἔξωθεν δὲ περιβόλαιον ἐπιποιεῖν· γυναικὶ δὲ χρέος τὸ κάλυμμα· καταισχύνει γὰρ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, ὥσπερ ξυρωμένη τε καὶ κειρομένη, οὕτω δὴ καὶ μὴ καλυπτομένη. Εἰ γὰρ καὶ τὸ μὲν ἡ φύσις περιβάλλεται· τὸ δέ, ἡ σώφρων αἰδώς· ἀλλ' οὖν ἄμφω κεφαλῆς περιβόλαια· καὶ ὥσπερ ἡ ἐξυρημένη τὸ φυσικὸν ἀπέθετο περιβόλαιον· οὕτω καὶ ἡ ἀκάλυπτος τῆς σώφρονος αἰδοῦς περιεῖλε τὸ ἀμφίασμα, καὶ γίνεται κατὰ τοῦτο ταὐτὸν τῇ ἐξυρημένῃ. Μία μὲν οὖν αἰτία οὗ τὴν μὲν δεῖν κατακαλύπτεσθαι, τὸν δὲ μηκέτι, αὕτη. Μᾶλλον δέ τις ἀκριβῶς ἐπισκοπῶν, οὐδὲ αἰτίας ἀπόδοσιν ἐρεῖ ταῦτα· ἀνατροπὴν δὲ καὶ ἀναίρεσιν τῶν αἰτιᾶσθαι τὴν νομοθεσίαν ἐπιχειρούντων, καὶ τὰ αὐτὰ τοῖς ἀνδράσιν ἀξιούντων καὶ ἐν τούτοις πράττειν τὰς γυναῖκας διὰ τὴν κοινωνίαν τῆς

φύσεως. Ἀλλ' εἴτε αἰτία, εἴτε τῶν ἀντιπιπτόντων ἔλεγχος, τοιαύτη ἂν ἡ διάνοια εἴη. Δευτέραν δὲ τίθησι τοιαύτην. Ἡ γυνή, φησι, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν πέφυκε τελεῖν τοῦ ἀνδρός· ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἔχει τι πρώτας τὰς σωματικὰς ἀρχὰς τῆς γενέσεως· καὶ πολλῶν μὲν ἐξουσιάζει καὶ ἄλλων ὁ ἀνήρ· τὸ δὲ ἐνδοξότερον αὐτοῦ, καὶ τιμιώτερον τῆς ἐξουσίας, καὶ ἀρχῆς ἡ γυνή ἐστι· τοῦτο γὰρ λέγει· Γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν. Ἐπεὶ οὖν τὸ ἐνδοξότερον καὶ ἐπισημότερον τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρχῆς, ἡ γυνή ἐστι, κεχρεώστηκεν ὥστε τιμῶσιν, ὡς ἀρχὴν τὸν ἄνδρα περιέπειν· περιέποι δ' ἂν ἔχουσα τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ ἐπιδεικνῦσα τὴν ὑποταγὴν ἐν τῷ καλύπτειν μὲν τὴν ἰδίαν· ἐκεῖνον δὲ κεφαλὴν αὐτῆς νομίζειν, καὶ εἰς ἐκεῖνον ὅλην ἑαυτὴν ὡς εἰς κεφαλὴν ἀναφέρουσαν ἀνατιθέναι. Ἀναίσχυντον γὰρ καὶ ἀχάριστον, μὴ οὐχὶ τοῦ τὸν ἀρχὴν καὶ παραίτιον τῆς ὑπάρξεως εἰδέναι, καὶ τὴν ἀρχικὴν τιμὴν ἀπονέμειν. Εἰ γὰρ καὶ μηδὲν ἕτερον, πολλῶν ὄντων, ὑπολογίζοιτο, μηδὲ τινας ἀνθρώπων αἰσχύνοιτο τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, καὶ τὸ ὑποτετάχθαι παραιτουμένη· ἀλλὰ τοὺς γοῦν ἀγγέλους φησίν, οἳ ἐπόπται καὶ μάρτυρές εἰσι τῆς ἐξ ἀνδρὸς γενέσεως αὐτῆς καὶ προόδου, δίκαια ἂν εἴη δυσωπεῖσθαι καὶ αἰσχύνεσθαι, ὑποκεῖσθαί τε διὰ τοῦτο τῷ ἀνδρί, καὶ τῆς ὑποταγῆς σύμβολα, τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς κάλυμμα φέρειν; Τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν εἰπών, διὰ τοῦτο ἡ γυνὴ ὀφείλει ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους. Ὁ μέν τοιγε ἀνήρ, οὐκέτι τῷ αὐτῷ τῆς ὑποταγῆς ὑποκεῖται νόμῳ· διό, οὐδὲ χρείαν ἔχει καλύπτεσθαι τὴν κεφαλήν. Ἀλλά, ναί φησιν, εἴποι ἄν τις, διὰ τί δὲ ὁ ἀνὴρ κεφαλὴν ἔχων τὸν Χριστόν, καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ τὸ ἐνδοξότατον ὑπάρχων (εἰκὼν γὰρ καὶ δόξα Θεοῦ φησιν, ὥσπερ καὶ αὐτοῦ χρηματίζει, ἡ γυνή,) οὐχὶ καὶ αὐτὸς κατακαλύπτει τὴν κεφαλήν; Πρὸς ὃν ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι δι' αὐτὸ μὲν τοῦτο μᾶλλον οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτειν, ἵνα καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ἄρχειν καὶ ἐξουσιάζειν, ἀλλὰ μὴ τελεῖν ὑφ' ἑτέρους τὸν κοινὸν εἰκονίζοι δεσπότην· δειχθῆ οὗ ἔνδειξις ἐστὶ τὸ φέρειν ἀκάλυπτον τὴν κεφαλήν. Ὅτι μὲν γὰρ ἄρχει Θεὸς καὶ κυριεύει, κεφαλὴ πρώτως τοῦ ἀνδρός, οὐχ αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ συμπάντων, οὐδεὶς ἀμφιβολίας λόγος· διόπερ οὐδὲ συμβόλων εἰς

tura communis: ſed ſive cauſam inducant, ſeu redargutionem tollentium illorum, hæc tamen ſenſu dicuntur: Sententiam alteram hanc ſtatuunt: Naturâ ſtat ut mulier ſit ſubjecta viro: nam ab illo originem ortus ſui ea derivat: Multis quidem aliis imperitat vir: illuſtriſſimum ejus imperium & poteſtas eximia eſt in mulierem: Hoc ſenſu dicitur, *Viri gloria, Mulier eſt*. Cùm ergò principatus viri apex mulier ſit, debitrix eſt ea facere, quæcunque virum, ut principem, honorent: Faciet autem *habens poteſtatem ipſius ſuper caput*, & declarans ſubjectionem, in eo quòd proprium caput velet, illum autem reputet ejus caput, & in eum omnimodo tanquam caput, relationem habens. Impudens certè & ingratum opus eſt, non agnoſcere illum principium & cauſam ſuæ exiſtentiæ, & ut principi honorem tribuere: ſi nihil aliud, quæ multa ſunt, recogitet, ſi detractet viri in ſe imperium, & ſuam ſubjectionem: at verò Angelos, inquit, teſtes ſui à viro originis, æquum eſt ut metuat ac revereatur, & propter illos velamentum capitis geſtare, ſignum ſuæ ſubjectionis: Nam hoc declarant illa, *Quocirca debet mulier poteſtatem habere in capite, propter Angelos*: At non perinde vir eadem lege ſubjectionis tenetur: Non eſt opus ergò ut caput tegat: Imò verò, inquit quis, cur vir, qui caput ſuum Chriſtum habet, & cùm ſit ejus principatus pars glorioſiſſima (*eſt enim vir imago & gloria Dei, ut & mulier ipſius eſt*) non & ipſe ſuum caput tegit? Cui reſpondendum, quòd ob hoc ipſum tegendum illi caput non eſt, ut in impetando & poteſtatem habendo, non ſubjiciendo ſe aliis, communem Dominum exprimere oſtendatur; eſt ejus oſtenſio caput ſuum opertum habere: Quòd Deus imperet & dominetur, ut quòd caput viri ſit, non viri ſolius, ſed & omnium rerum, non eſt in ambiguo poſitum: Quocirca, nec à ſymbolis opus eſt indicare ſubjectionem, cùm

ponatur

ponatur apud omnes in confeſſo ipſius poteſtas, & dominatio principalis ſuper omnia: Aſt, quòd mulier debeat viro ſubponi, non eſt ex æquo omnibus clarum, ipſam verò hoc fateri opus eſt, & per ſymbola idem declarare. Sunt enim quæ cum ſigna ea circumferant, à multis reſiliunt, & ordinem invertunt, unde turbæ & tumultus non privatas ſolùm ædes, ſed urbes repleverunt: quod niſi ità eſſet, ut ſubjectionem ſervare juberentur, quid non accideret? Quocirca cum ratione conjunctum, & è communi utilitate Paulus, cùm alia dedit in mandatis, & ſapientiæ plenis, non tantum phyſicæ, ſed & politicæ Enthymemaſi definita circumſcripſit, quibus vir nudatum caput, mulier autem velatum habere jubetur.

τοῦτο καθέστηκε χρεία, τὴν ὑποταγὴν ἐνδεικνυμένην· πᾶσι γὰρ τὸ κατὰ πάντων αὐτοῦ κράτος, καὶ ἡ δεσποτικὴ ἀνωμολόγηται κυριότης. Ὅτι δὲ, γυναῖκα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν δεῖ τετάχθαι τοῦ ἀνδρὸς, οὔτε πᾶσιν ὁμοίως φανερὸν· αὐτήν τε ἐνδεῖξαι μάλιστα προσήκει καὶ τοῖς συμβόλοις ἐπιδείκνυσθαι. Εἰσὶ γὰρ καὶ τὰ σύμβολα περιφέρουσαι πολλῶν τε κατεξανίστανται, καὶ τὴν οἰκείαν τάξιν ἀμείβουσαι θορύβων καὶ ταραχῆς οὐ τὰς οἰκίας μόνον, ἀλλὰ καὶ πόλεις ἐπλήρωσαν. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο ἦν, καὶ τὴν ὑποταγὴν μὴ προσετέτακτο φυλάττειν, τί ἂν ἐγεγόνει; Εὐλόγως ἄρα καὶ κοινωφελῶς ὁ μακάριος Παῦλος τά τε ἄλλα διωρίσατο, καὶ σοφοῖς τε καὶ φυσικοῖς, ἀλλὰ καὶ πολιτικοῖς συγκατεσκευάσατο ἐνθυμήμασι, ὡς ἀνδρὶ μὲν ἀκάλυπτον ἔχειν τὴν κεφαλὴν, γυναικὶ δὲ οὐχὶ θέμιτον μὴ κατακαλύπτεσθαι.

Epiſt. 211.

Conſtantino Aſpathario, & à ſecretis.

IN eos qui diſcendi ſunt cupidi, valde (nequid magis invidioſum dicam) ego gratioſus & ab iis acceptus ſum: Quocirca quæſtionum à te propoſitarum ſolutionem, & facilem, & conciſam recipies. Illud, ad eum qui princeps fratricidium invenit, dictum *ſi rectè obtuleris, non rectè diviſeris, peccâſti, quieſce:* multiplices, velim ſcias, admittet expoſitiones: Qui dictum putat aſſertivè, talem ſententiam latentem extundet: Haudquaquam rectè offerre potes, quia non rectè diviſiſti: Hoc eſt, Quia minùs rectè diviſiſti, & minùs rectè obtuliſti, nam recta oblatio pendet à recta diſtributione, quocirca peccâſti & ſis quietus. Quòd ſi non aſſertivè dictum, ut interrogationis formâ prolatum velit, (nam & id videtur) tum hic ſenſus erit: Nonne licet rectè obtuleris, & non rectè diviſeris, peccâſti? ac ſi diceret, An igitur quia rectè obtuliſti, rectè autem non diviſiſti, non videris peccâſſe? Nihil vetat illum rectè offerre dici, qui Deo

Ἐπισ. σια'.

Κωνσταντίνῳ Σπαθαρίῳ καὶ ἀσηκρῆτις.

ΤΟῖς φιλομαθοῦσιν ἔγωγε (πῶς ἀνεπιφθονώτερον εἴπω;) χαρίεις εἰμί· δι' ὃ τῶν ἠπορημένων σοι τὴν λύσιν, μετὰ τοῦ ῥᾳδίου σύντομον εὑρήσεις. Τὸ τοίνυν πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἀδελφοκτονίας εἰρημένον, οὐκ ἂν ὀρθῶς προσενέγκῃς, ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἥμαρτες, ἡσύχασον· διαφόρους ἴσθι δυνάμενον δέξασθαι τὰς ἀναπτύξεις· ὁ μὲν γὰρ ἀποφαντικῶς αὐτὸ εἰρῆσθαι ὑπολαβὼν, τοιοῦτόν τινα τὸν ἐν αὐτῷ θεωρήσει νοῦν· οὐκ ἂν ὀρθῶς προσενέγκοις, ὅτι οὐ μὴ διεῖλες ὀρθῶς· τουτέστιν, ἐπεὶ μὴ διεῖλες ὀρθῶς, οὐδὲ προσενήνοχας ὀρθῶς, ἡ γὰρ ὀρθὴ προσένεξις τῆς ὀρθῆς * ἤρτηται διαιρέσεως· διὸ ἥμαρτες, ἡσύχασον. Εἰ δέ τις οὐκ ἀποφαινόμενον, ἀλλ' ἐν τύπῳ προενηνεγμένον ἐρωτήσεως τὸν λόγον ἐκλάβοι (ἐν γὰρ καὶ τοῦτο μάλιστα ἐγχωρεῖ) τοιοῦτον εὑρήσει τὸν νοῦν. Οὐχί, φησι, κἂν ὀρθῶς προσενέγκῃς, ὀρθῶς δὲ ὅμως μὴ διέλῃς, ἥμαρτες; οἶμαι, ἄρα γὰρ διότι ὀρθῶς προσενήνοχας, ὀρθῶς δὲ μὴ διεῖλες, οὐ δικαίως ἁμαρτεῖν; Οὐδὲν γὰρ, ἴσως, κωλύει ὀρθῶς μὲν προσενεγκεῖν, τὸν μὴ ἑτέρῳ τινὶ,

* ἴσ. ἤρτηται.

μόνῳ

μόνῳ δὲ θυσιάζοντα τῷ πάντων Θεῷ· μὴ μέντοι διελεῖν ὀρθῶς, τὸν μὴ τηροῦντα τὸν πρέποντα τῇ διαιρέσει θεσμόν. Δεῖ δὲ τὸν ἀνεπιμώμως τοῖς θείοις ὑπηρετούμενον, ὀρθῶς τε προδιελεῖν, καὶ ὀρθῶς ὁμοίως προσενεγκεῖν. Ἀλλ' εἰ μὲν κατὰ μίαν περίοδον εἴη τὸ χωρίον τεθεωρημένον, τοιαύτης ἂν ὑπάγοιτο θεωρίας· Εἰ δέ τις οὐχ ἁπλῆν καὶ μίαν, ἀλλ' οἷον ἐκ δύο τινῶν βραχυτέρων συγκειμένην, ὑπολάβοι τὸ τοῦ ἀποφαινομένου σχῆμα, καὶ οὕτω φυλάττοι τὴν περίοδον, καὶ τὸ μὲν αὐτῆς κατ' ἔλλειψιν, τὸ δὲ αὐτοτελῶς εἰρῆσθαι· οὐδ' οὕτω τῇ φύσει τῆς ἀληθείας λυμανεῖται· οἷον, οὐχὶ ἂν ὀρθῶς μὲν προσενέγκῃς εὐδοκιμήσειας ἂν δὲ μὴ ὀρθῶς διέλῃς, ἥμαρτες. Καὶ γὰρ ὥσπερ τὸ ὀρθῶς προσενεγκεῖν εὐσεβές, οὕτω τὸ μὴ ὀρθῶς διελεῖν ἀσεβείας ὑπεύθυνον. Καὶ ὁ μὲν τῆς τοῦ ῥητοῦ συντάξεως λόγος, καὶ ἡ ἀπ' αὐτῆς ἀναφαινομένη διάνοια, ἐν τούτοις, ἀλλὰ γὰρ τὸ μὲν προσενεγκεῖν ὀρθῶς αὐτόθεν δῆλον· τὸ δὲ μὴ διελεῖν ὀρθῶς, ἴσως δεῖται σαφηνείας. Ἐκεῖνος τοιγαροῦν ὀρθῶς διαιρεῖ, ὁ μὴ τὰ τυχόντα δῶρα φέρων Θεῷ, ἀλλ' ὀρθῇ κρίσει διαιρούμενός τε καὶ διακρίνων, καὶ δωροφορούμενος αὐτῷ τὰ πολλῷ τῶν ἄλλων προφερέστερα. Πῶς γὰρ οὐχὶ τὰ πάντων ἐν ὑπεροχῇ τιμιώτερα, τῷ δημιουργῷ καὶ δοτῆρι καὶ παντὸς αἰτίῳ τῶν καλῶν Θεῷ, μὴ προσήκει ἐξαίρειν καὶ ἱεροθυτεῖν; Τοιοῦτος δὲ λέλεκται καὶ Ἄβελ, εὐγνωμονῶν τε καὶ τὸ θεῖον καθαρῶς φιλῶν· καὶ γὰρ εἴρηται περὶ αὐτοῦ, ὡς ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων, καὶ ἀπὸ τῶν στεάτων προσενήνοχεν· τουτέστιν, ἃ τῶν ἄλλων ἔν τε τῷ πρωτότοκα εἶναι, καὶ ἐν τῷ, ὡς ἂν εἴποι τις ἐστεατῶσθαι καὶ καταλελιπάνθαι διέφερε, ταῦτα προσέφερε. Τὸ γὰρ ἀπὸ τῶν στεάτων, τῶν εὐτραφῶν καὶ ἐστεατωμένων φησί, καὶ τῇ πολλῇ ἐπιμελείᾳ παρεχομένων τὸ ἐξῃρημένον καὶ ἄριστον. Ἀλλὰ τοῦ μὲν προσενεγκεῖν, ἀμφοῖν ἐγεγόνει ἡ φροντίς· τοῦ δὲ διελεῖν καὶ ἐκλέξασθαι τὰ ἀμείνω, οὐκέτι ὁμοίως ἀμφοῖν· ἀλλ' ὁ μὲν Ἄβελ, ὥσπερ διεῖλεν ὀρθῶς, οὕτω καὶ προσενήνοχεν· ὁ δὲ Κάϊν, ἢ οὐδὲ προσενήνοχεν ὀρθῶς, ὅτι μὴ δὲ διεῖλεν· ἢ εἰ καὶ δοίη τις ὀρθῶς προσενεγκεῖν, ἀλλὰ περί γε τὴν ἐξαίρεσιν καὶ ἐκλογὴν, πλεῖστον ὅσον διήμαρτεν· οὐδὲ γὰρ τὰ κρείσσω, τὰ δὲ μὴ τοιαῦτα, προσενήνοχε· Καὶ δῆλον ἐξ

ſoli, qui ſuper omnia eſt, ſacrificium & non alii offert, at non ſtatim rectè dividere, cùm non obſervet in dividendo congruentem legem: Qui ſine reprehenſione Deo vult ſervire, imprimis rectè dividere, & ſimiliter rectè offerre debet: Quòd ſi una periodo concludatur locus, taliuſmodi ſubjacebit ſpeculationi: Quòd ſi non unam & ſimplicem ſed veluti è duabus contractam figuram hîc quis agnoſcet, & ad hunc modum periodum abſolventem, ut partim elleipticè, partim plenariè dicatur; nec ità vis infertur veritati, ità, Non, ſi rectè attuleris, laudem conſequeris, niſi & rectè quoque diviſeris: Nam ut pietatem ſapit rectè offerre: ità non rectè dividere impietatis reatum affert: Hæc eſt conſtructio iſtius dicti, hic ſenſus indè elicitus. Verùm ulterius, *Rectè offerre* per ſe manifeſtum eſt, *rectè dividere* indiget ulterioris explicationis: Ille igitur *rectè divisit*, qui dona non quælibet Deo ſacrat, ſed recto judicio illa diſcernit, ac dividit, atque ità longe optima offert: Fieri enim non poteſt, quoniam omnium præſtantiſſima & pretioſiſſima productori, Datori & Cauſæ univerſorum Deo debeant offerri & ſacrari: Talis fuiſſe docetur Abel, animo puro & ſincero Deum amans: Narratur de illo, quòd *de primogenitis, & pinguioribus oblationem tulit:* hoc eſt, Illa, quæ in primogenia productione, & in eo quòd pinguia erant & altilia cæteris præſtabant, obtulit: Nam de omentoſis, benè paſtis, & pingue factis, & multa ſedulitate curata quæ fuerant, ſelectiora & optima dedit. Uterq; frater ſtudium in offerendo par habuit: At non dividendi & eligendi optima, non erat par: ſed Abel ut rectè obtulit, ità & rectè diviſit: Cain, vel non rectè obtulit, quia non rectè diviſit, vel ſi detur eum rectè obtuliſſe, tamen in electione & ſeparatione multùm defecit: Nam non præſtantia, ſed imperfecta obtulit: Id apparet quòd

quòd in *ejus ſacrificia Deus non reſpexit*, nec divinitus igne immiſſo, ut Abelis aſſumpſit: itá enim produnt factum, & inde convictum de non rectè facta diviſione. Atque itá ſe habet, *Nonne, ſi rectè obtuleris, non & rectè diviſeris, peccaſti?* Quod ſequitur, *Quieſce*, quaſi diceret ad peccantem, Sis apud te ſolum quietus, & diligenter conſidera abſurditatem facti tui & per pœnitentiam peccato veniam acquire: Per quietem & ſedatas paſſiones faciliùs id & diſcernitur, & judicatur, quod prætermiſſum fuit: ſed & fortè volebat reprimere illius impetum, quo ille miſerè ferebatur: *Peccaſti*, inquit, *quieſce:* ne injuſtitiæ accumules aliam: inſaniam in me tuam circumſcribito, à fraterno ſanguine & manus, & mentem immunes præſta. At illud, *ad te erit converſio ejus, & tu illi dominaberis*, vel de oblato munere dicitur, quaſi vellet, indignum eſt, quod ego acceptem, quocirca averſum eſt ad te, & tu illius dominus etiamnum eris, ut fuiſti, priuſquam offerretur: vel, non quod offerebatur, ſed in quo peccabatur, cùm offertetur, intelligi debet: ac ſi diceret, tu peccati iſtius, & non alius, fuiſti cauſa, quare ejus converſio, & relatio ad te erit, túque dominaberis, dux ejus contemptus divini numinis, unde cætera peccata proceſſerunt. Sin velit aliquis, hoc conſolandi cauſâ dictum (nam mœſtus erat Cain, non eo quòd peccaverat, ſed quòd in ſecundis poſt fratrem quoad ſacrificia fuerat) nón hoc longe recedit ab infinita & inſcrutabili miſericordia Dei, acſi indulgens pater filium delinquentem alloquere tur, noli concidere, aut mœrore abſorberi, quòd frater te donis ſuis ſuperaverit: ſi enim ritè præfertur, ob id quod rectè fecit, tamen iterum ille ad te convertetur, ſub te erit, & primogenituræ prærogativis præcedes eum, ſi per reſipiſcentiam te correxeris à peccato: Prærogativa illa tibi non auſe-

ὧν τι Θεὸς ταῖς αὐτοῦ θυσίαις μὴ ἐπιβλέψῃ, μηδὲ πυρὶ θείῳ, ὥσπερ τὰ τοῦ Ἄβελ ὁλοκαυτώσει· τοῦτο γάρ τινες ἐκδεδώκασι· καὶ ἐξ ὧν τὸν ἔλεγχον τῆς οὐκ ὀρθῆς ἀπέτισε διαιρέσεως. Ἀλλὰ τὸ μὲν, οὐκ ἂν ὀρθῶς προσενέγκῃς, ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἥμαρτες; τοιοῦτον· Τὸ δὲ, ἡσύχασον, ἵνα εἴπῃς πρὸς ἡμαρτηκότα, ἠρέμησον παρὰ σεαυτὸν, καὶ διασκόπησον ἀκριβῶς τοῦ πεπραγμένου τὸ ἄτοπον, καὶ μετανοίᾳ τὸ ἁμαρτηθὲν ἐξιλέωσαι· ἐν ἡσυχίᾳ γὰρ καὶ τῷ ἀταράχῳ τῶν λογισμῶν μᾶλλον συνοράται καὶ κρίνεται τὸ παροραθέν. Τάχα δὲ καὶ προαναστέλλοντος ἦν τὴν ὁρμὴν τὴν ἐφ' ὥσπερ αὐτὸς ἀθλίως ἐκβέβηκεν· ἥμαρτες φησὶν, ἡσύχασον· μὴ πρόσθῃς ἕτερον τῷ ἀδικήματι· μέχρι τῆς εἰς ἐμὲ πλημμελείας περίγραψον τὴν ἀπόνοιαν, ἀδελφικῶν αἱμάτων μὴ τὰς χεῖρας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν γνώμην καθαρὰν διαφύλαξον. Τὸ δὲ, πρὸς σὲ ἡ ἀποστροφὴ αὐτοῦ, καὶ σὺ αὐτοῦ ἄρξεις· ἢ περὶ αὐτοῦ τοῦ προσενεχθέντος εἴρηται δῶρον ἀνάξιον, φησὶ, τῆς ἐμῆς ἐπὶ προσφορᾶς, διὸ ἀποστρέφεταί σοι καὶ αὐτὸς αὐτοῦ, ὥσπερ καὶ πρὶν ἢ προσενεχθῆναι κύριος ἦσθα· ἢ οὐχὶ τὸ προσενεχθὲν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ διαμαρτηθὲν περὶ τὴν προσένεξιν ὁ λόγος δηλοῖ· τουτέστιν, σὺ τοῦ ἁμαρτήματος, οὐκ ἄλλος, γέγονας αἴτιος· διὸ ἡ ἀποστροφὴ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀναφορὰ, πρὸς σὲ ἐπανήξει· καὶ σὺ αὐτοῦ ἄρξεις ἀρχηγὸς ὀφθεὶς τῆς περὶ τὸ θεῖον ὀλιγωρίας ἐξ οὗ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἁμαρτημάτων προέρχεται. Εἰ δέ τις εἴποι καὶ ὡς παραψυχῆς ἕνεκα τοῦτο εἴρηται (ἐλελύπητο γὰρ ὁ Κάϊν, εἰ καὶ μὴ διότι ἡμάρτηκεν, ἀλλ' ὅτι τὸ ἧττον ἔσχεν ἐπὶ ταῖς θυσίαις παρὰ τὸν ἀδελφὸν) οὐδὲ τοῦτο μακρὸν τῆς ἀπείρου καὶ ἀνεξιχνιάστου φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ· ὡς ἂν εἴποι φιλόστοργος πατὴρ πρὸς ἡμαρτηκότα παῖδα, Μὴ συμπέσῃς, μηδὲ καταποθῇς τῇ λύπῃ, τοῖς δώροις σε παρευδοκιμήσαντος τοῦ ἀδελφοῦ. Εἰ γὰρ καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς ὁσίως ἔπραξεν [illegible] προτετίμηται, ἀλλ' οὖν ἀποστραφήσεταί σοι πάλιν καὶ ὑπό σε ἔσται, καὶ τῇ προνομίᾳ τῆς πρωτοτοκίας αὐτὸς πάλιν τὸ πρεσβεῖον ἕξεις, ἂν μεταμελείᾳ σαυτὸν τοῦ πλημμελήματος ἀνορθώσῃς· ἀναφαίρετον γὰρ ἔσται σοι τὸ κατ' αὐτοῦ κῦρος,

ὅσπερ

ὅσπερ εἰλήφεις, ἐξ ὧν πρῶτος τὰς μητρικὰς ἔλυσας ὠδῖνας· ἀλλὰ κατ' ἐπιστολὴν ἱκανὰ καὶ ταῦτα εἰρῆσθαι. Οἶδα δέ τινάς ποτε τῶν παλαιοτάτων Ἰουδαίων γεγραφότας, οἱ τὸ ἐλλόγιμον τῶν ἄλλων ἔχειν ἔδοξαν διὰ τοῦτο εἰρῆσθαι τὸν Κάϊν μὴ διελεῖν ὀρθῶς· διότι ἀπὸ τῶν ἀψύχων, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῶν ἐμψύχων, ὥσπερ ὁ Ἄβελ τὰ δῶρα προσέφερεν· καθυστερεῖν γὰρ καὶ ἐλαττοῦσθαι πολλῷ τῶν ἐμψύχων τὰ ἄψυχα· διὸ καὶ τὸν τῶν ὅλων θεὸν τοῦ μὲν ἐφησθῆναι τοῖς δώροις ὡς ἐμψύχοις, τοῦ δὲ τὴν θυσίαν ἀποδιελεῖν ὡς ἐκ τῶν ἀψύχων εἰσσυνκομισμένην. Ἀλλ' εἴπερ οὕτως εἶχεν, οὐκ ἂν ὁ Κάϊν τὴν διαίρεσιν, ἀλλ' αὐτὴν ἂν τὴν θυσίαν ὠνειδίζετο, ὅπερ ἀντὶ τῶν καρπῶν μὴ ζῶα προσήνεγκεν. Ἀλλ' οὐδαμοῦ φαίνεται τοῦτο ἡ θεία καταμεμψαμένη φωνή· ἀλλὰ τῶν μὲν δώρων οὐδὲν ἐπάταξε, ὑπὲρ δὲ τῆς διαιρέσεως τὴν μέμψιν ἐπήνεγκεν· ἀλλ' ὥστε δὴ εἰ ὁ μὲν ἀπαρχῆς βίον τὸ γηπονεῖν· ὁ δὲ τὸ ποιμαίνειν ἐπίθετο· πῶς οὐκ ἄλογον ὑπολαμβάνειν ὑπ' αἰτίαν γενέσθαι τὸν Κάϊν, διότι μὴ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν οἰκείων προσήνεγκεν. Κἀκεῖνο δέ τις προσθείη, ὡς οὐκ ἐν τῇ προσαγωγῇ τῆς θυσίας, μᾶλλον ἀλλ' ἀπαρχῆς τῆς τῶν βίων αἱρέσεως εἶναι τὸν μὴ φαυλίζειν ὅτι γηπονεῖν εἵλετο, τὸν γε ποιμαίνοντα ἀποδέχεσθαι· τὸ γὰρ τῶν ἐπιτηδευμάτων διάφορον ἀρχὴ καὶ αἰτία καθέστηκεν τοῦ τὸν μὲν ὡς ἐνόμισαν ἁμαρτεῖν καρποῖς θυσιάζοντα, τὸν δὲ παρευδοκιμῆσαι ζῶα τὰ δῶρα ποιούμενον. Πῶς δὲ κἂν ταῖς νομοθεσίαις ὕστερον σεμίδαλίς τε καὶ στάχυες καὶ ἄρτοι προθέσεως εἰς προσφορὰν θεῷ ἐλογίζοντο; Εἰ δὲ καὶ καλὰ λίαν οὐχί τινα τῶν δημιουργημάτων, ἀλλὰ πάντα τῷ δημιουργῷ λόγῳ εἴρηται, καὶ πεποίηται, τίνα λόγον ἔχει, τοὺς ἀπὸ γῆς καρποὺς, οἳ καὶ μᾶλλον ἐστὶν ἀνθρώπων τροφὴ, ἐν ἀτίμῳ μοίρᾳ καὶ βδελύγματι τὸν δημιουργήσαντα περιπέμπεσθαι· διὸ τῆς τοιαύτης ἐπιβολῆς τὴν προτεθεωρημένην ἐξήγησιν μᾶλλον ἐγκριτέον· Αὕτη γὰρ καὶ οἷς ὁ τῆς καθαρᾶς ἡμῶν καὶ ἀναιμάκτου θυσίας λόγος ἠγνόηται, δοκεῖ πως φέρειν ὁμόφωνα· ἐξ ὧν καὶ ὁ τῆς ἀποστασίας Ἰουλιανὸς κατὰ τῆς εὐ-

retur, quam accepiſti in eo quòd maternos dolores primus ſolveris: Atque hæc ſuffecerint epiſtolæ: Novi quoſdam qui res Judæorum antiquiſſimas memoriæ mandantes, qui ante alios ſcientiâ præditi viſi ſunt, qui ideo exiſtimant Cain minimè rectè diviſiſſe dici, quia non à viventibus, ut Abel, ſed ab inanimatis munera accepta dedit: Multis enim modis inanimata cedunt animatis: Deum itaque univerſa illius dona animata accepta habuiſſe, hujus ſacrificium rejeciſſe, quòd de inanimatis appararetur: ſed ſi id ità fier, haudquaquam diviſio, ſed ipſum ſacrificium accuſaretur: quòd non animalia pro frugibus offerret: ſed non videtur hoc Divina illa voce increpatum; de donis non accuſat, reprehendit tantùm diviſionem: Certè ſi ab initio agricolationem ille, paſtoritiam iſte ſequebatur, à ratione omnino alienum eſt exiſtimare Cainem in culpa fuiſſe, quia non de alienis, ſed ſuis oblationem offerebat: Addere licet, quòd non in offerendo, ſed in eligendo vitæ inſtituto accuſandus erat: quia agriculturam elegerit, & fratri reliquerit paſturam: Differentia quippe inſtitutę vitæ cauſam dedit & principium, quòd opinantur illum peccâſſe, dum de frugibus ſacrificium offert, cùm ille laudetur, qui animalia dedit: Sed deinceps etiam in lege, quomodo ſimila, ariſtæ, panes propoſitionis ad oblationes divinas deputabantur: Quòd ſi *valdè bona*, non aliquæ tantùm res creatæ, ſed univerſim omnia verbo conditoris commendantur, quæ ratio ſuaſerit: ut fructus è terra, quæ humanæ alitioni tum deputabantur, inhonoranda aut vilia deſpuerentur: Quocirca priorem illam expoſitionem longè prætulerim hac adjectitia: Nam iſta, iis quibus ratio ignoratur puri noſtri & ſine ſanguine ſacrificii, quodammodo videtur conſentire: unde Apoſtata Julianus ille contra religio-

nem

nem ſcribens, cum ſtulta & ridicula proferret, videbatur tamen non ineptè nec abſurdè Chriſtianos reprehendere, quòd nequaquam Numen animalibus cæſis honorarent.

Epiſt. 212.

Athanaſio Monacho & Anachoretæ.

QUandoquidē ad exemplum Chriſti veri Dei noſtri, *mundo te crucifixiſti* & rectori mundano, miſi ad te crucem cuſtodiam crucifixionis.

Epiſt. 213.

Euſchæmoni Archiepiſcopo Cæſareenſi.

PRomiſſum prævenit Servator, propter diſcipulorum parvanimitatemi & ante acceſſum in Galilæam apud Hieroſolymas ſe manifeſtat: Non in hoc promiſſum ſuum violavir, nec longè differtur, quod propter magnam miſericordiam tam citò adimplebatur: ſi quis animo peiverſo veritatem in mendacium vertere velit, & dicat non eſſe veracis, promittere viſionem in Galilæa, illam verò Hieroſolymis exhibere: conſideret, quòd ubi dixerat Servator ſe fruitionem beatæ ipſius viſionis in Galilæa exhibiturum, & omnino non exhiberet: vel ſi adjiceret, Hieroſolymis haudquaquam ipſum viſuros, & tamen viderent, non ſine juſta forſitan ratione quis de mendacio poſtularet: Quòd ſi Galilaicam apparitionem præmittens & illam præſtitit, ac etiam in Hieroſolymis addiderit aliam, ubi mendacii proceſſus licet in exili phantaſia relinquatur? Imò quare non potiùs veritatis duplex erit adimpletio, illius quam promiſit, & ejus quam ſine promiſſo præſtitit? ſed ulteriùs adverte, ſi ſimpliciter diſcipulis pollicitus eſſet, ſe viſum iri in Galilæa,

σεβείας γράφων· ἀλλόκοτα μὲν καὶ μωρὰ γράφων, ὅμως ἔδοξεν τι σοφὸν καὶ δυσεπιτίμητον αἰτιᾶσθαι Χριστιανοὺς, ὅτι μὴ ζωοθυσίαις τὸ θεῖον γεραίρουσιν.

Ἐπισ. σιβ'.

Ἀθανασίῳ μονάζοντι καὶ ἡσυχαστῇ.

ἘΠειδὴ κατὰ μίμησιν Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, σαυτὸν ἐσταύρωσας τῷ κόσμῳ καὶ τῷ κοσμοκράτορι, πέπομφά σοι τὸν σταυρὸν φυλακτήριον τῆς σταυρώσεως.

Ἐπισ. σιγ'.

Εὐσχήμονι Ἀρχιεπισκόπῳ Καισαρείας.

ΣΥντέμνει τὴν ὑπόσχεσιν ὁ σωτὴρ, διὰ τὴν ὀλιγοψυχίαν τῶν μαθητῶν· καὶ πρὸ τῆς Γαλιλαίας ἐν Matth.26.32. Marc.14.28.
αὐτοῖς Ἱεροσολύμοις αὐτοῖς ἐμφανίζεται· καὶ οὐδὲν τοῦτο τῆς ἐπαγγελίας ὑπάρχει παράβασις, οὐδὲ πολλοῦ δεῖ· ταχεῖα δὲ μᾶλλον ἐκ πολλῆς φιλανθρωπίας ἐκπλήρωσις. Εἰ δ' ἔτι τις ἀγνωμονῶν εἰς ψεῦδος ἕλκειν τὴν ἀλήθειαν ἐκβιάζοιτο, οὐκ εἶναι λέγων ἀπαληθεύοντος, ἐν μὲν τῇ Γαλιλαίᾳ παρέχειν τὴν ὄψιν ἐπαγγείλασθαι, ἐν Ἱεροσολύμοις δὲ ταύτην ἐπιδήσασθαι· ἐκεῖνο μᾶλλον συνιέτω, ὡς, εἴπερ εἰπὼν ὁ σωτὴρ, ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ δώσειν τοῖς μαθηταῖς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς μακαρίας θέας ἐκείνης, εἶτα μηδ' ὅλως παρέσχεν· ἢ προσθεὶς ἐν Ἱεροσολύμοις μηδαμῶς αὐτοῖς ὀφθήσεσθαι, ἔπειτα ὤφθη, οὐκ ἂν ἀφρόνως λίαν εἰς ὑπόνοιάν τις ἐξεφέρετο τοῦ ψεύδους· εἰ δὲ τὴν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἐπιφάνειαν προεπαγγείλας, καὶ ταύτην ἐπλήρωσε, καὶ τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐχαρίσατο, ποῦ τῷ ψεύδει πάροδος, κἂν γοῦν ἐν ψιλῇ τινὶ καταλείποιτο φαντασίᾳ; μᾶλλον δὲ, πῶς οὐκ ἔστιν, ὡς ἄν τις εἴποι, διπλῆ τις τῆς ἀληθείας ἐκπλήρωσις, ὧν τε ὑπέσχετο, καὶ ὧν μηδὲ ὑποσχόμενος ἐχαρίσατο; Ὅρα δὲ κἀκεῖνο· εἰ μὲν ἁπλῶς ἦν προεπαγγείλας ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ

τοῖς μαθηταῖς ὀφθήσεσθαι, ὁ δὲ ἀλλαχοῦ πρότερος ὤφθη, συγκεχωρήσθω καὶ μηδὲ χώραν ἔχοι τὸ ψεῦδος· Εἰ δὲ ἀπελθόντας ἔφη ὄψεσθαι, οἱ δὲ οὔπω παρεγίνοντο, οὐδὲ γὰρ ἦν αὐτοῖς ἐστηριγμένον τὸ τῆς ἀναστάσεως θαῦμα, ἵνα τὸν ἀναστάντα τὰ Ἱεροσόλυμα λιπόντες, εἰς τὴν Γαλιλαίαν ἰδεῖν προσεδοκήσωσι· πῶς οὐκ ἀσύνετος σφόδρα τῆς ἐπὶ τῷ ψεύδει συκοφαντίας ἡ δόξα; Χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων συνορᾷν μάλιστα δέησει, ὡς κἂν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπέστη, καὶ ὤφθη τοῖς μαθηταῖς ὁ σωτὴρ· ἀλλ' οὖν οὐ κυρίως ἐκεῖνοι τοῦτον ἐθεάσαντο· πῶς γὰρ ἑώρων, οἵ γε πνεῦμα θεωρεῖν ἐδόκουν; εἰ δὲ καὶ ὕστερον ἐπίστευον, ἀλλ' οὐδὲ οὕτω μέγα· τί γάρ, πλὴν ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ θανατωθεὶς καὶ ἀνέστηκε. Διὸ καὶ ἐπιτιμῶν αὐτοῖς ἔλεγε. Τί τεταραγμένοι ἐστὲ καὶ διατί λογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ὅπερ οὐκ ἦν ἐστηριγμένων ταῖς γνώμαις, οὐδ' ἀκινήτοις χρωμένων περὶ τὴν ἀλήθειαν τοῖς λογισμοῖς. Ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ δὲ ἀληθῶς ἐθεάσαντο καὶ εἶδον· ἐκεῖσε γὰρ αὐτοῖς ἀποκαλυφθεὶς ἐγνωρίσθη ὡς ὃν βλέπουσι καὶ ὁρῶσιν, αὐτὸς μέν ἐστιν ὁ τοῦ θανάτου σκυλεύσας τὸ κράτος· αὐτὸς δὲ ὁ πάντων ἁπάσαν τῶν ἐπὶ γῆς καὶ οὐρανῷ τὴν ἐξουσίαν καὶ κυριότητα ἀναδεδεγμένος· ὅτε καὶ τὸ μέγα καὶ ὑψηλὸν τῆς ἀποστολῆς ἀξίωμα, τῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περιεβάλλοντο. Τὸν γὰρ οὖν, ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ τὸν διδάσκαλον, ὡς ἀληθῶς, οἱ μαθηταὶ ἐθεάσαντο· κύριον γὰρ καὶ ἐξουσιαστὴν τοῦ παντὸς τῆς τε χάριτος τοῦ παναγίου πνεύματος χορηγὸν καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ταμίαν τότε μᾶλλον ἢ πρότερον διδαχθέντες, κατενόησαν. Παναληθῶς ἄρα καὶ θεοπρεπῶς ἔφη ὁ Χριστός, κἂν ἐν Ἱεροσολύμοις ἑαυτὸν προϋπέδειξεν, ὅτι ἐπειδὰν οἱ μαθηταὶ τὴν Γαλιλαίαν καταλαβόντες, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψονται.

& ille priùs alicubi videretur, in conſeſſo erit non mentitum: Sin abeuntes diceret viſuros, at illi non abirent, quippe qui miraculum illud reſurrectionis nequaquam firmiter credentes, ut relictis Hieroſolymis, illum in Galilæa videndum expectarent: quomodo non irrationalis eſt opinio de mendacio & ſycophantia? ſed & abſque iſtis prædictis, intueri imprimis oportet, quòd licet Hieroſolymis affuit, & viſus eſt diſcipulis ſuis ſervator, non tamen principaliter illi eum intuebantur, quî enim poſſent, qui ſe ſpiritum videre putabant? Quòd ſi autem poſtea credebant: tamen nec illud magnum fuit: quid enim præter hoc, *Spiritum carnem & oſſa non habere*, quòd, qui mortem obierat, reſurrexit: Quocirca illos increpans ait, *Quid turbati eſtis? Quorſum cogitationes aſcendunt in corda veſtra?* Hoc non erat eorum qui animis fuerant confirmati, qui immobilibus veritati rationibus adhærebant. In Galilæa revera viderunt eum, ibidem revelato modo manifeſtabatur: quòd quem intuebantur oculis, ipſe eſſet *qui mortis dominium ſpoliaverat*, Ipſe, *qui rerum omnium quæ in cælo ſunt ac in terra poteſtatem acceperat & dominium*, quando ſummam & excelſam Apoſtolatus dignitatem ſuper orbem univerſam, eollatam accipiebant. Quare doctorem ſuum diſcipuli revera in Galilæa videbant, Dominum & cum poteſtate omnibus impoſitum divinæ Spiritus ſancti gratiæ elargitorem: aliorum quoque bonorum promum condum: quod clariùs quàm antea cognoſcebant. Quocirca veriſſimè, & divinè dixit Chriſtus, utcunque ſe præoſtendebat Hieroſolymis, quòd ipſum, cùm veniſſent in Galilæam, viſuri erunt.

NOTÆ.

Promiſerat ſervator diſcipulis: Mar. 14. 28. Cùm ſurrexero προάξω ὑμᾶς εἰς Γαλιλαίαν, & ibi videbitis me: at viderunt illum priùs Hieroſolymis, & in Judæa: Dicebant aliqui, erat hoc ψεῦδος, & qui mi-ciùs, ἐπαγγελίας παράβασις, cui rectè, ſed nimis fortè operosè reſpondet Photius.

Epiſt.

Epiſt. 214.

Stephano Orthodoxo.

Idola gentium argentum & aurum, opera manuum humanarum: Vaſa libatoria in religione Chriſtiana, crateres, thuribula, crucis effigies, & ſexcenta alia: prætermitto enim ſymbola Moſaici ſacrificii; nonne argentum ſunt & aurum, ligna, colores, opera manuum humanarum? Imò abſit, argentum non ſunt, ſed argentea, non aurum, ſed ex auro facta, non ligna, non colores, ſed materiem illam habent: Aliud eſt ex iſtis, quod perficitur opus mirum: Non ſunt manuum humanarum in materia ludentium, & ſine omni operatione divina id quod cogitationem ſubierit fabricantium: Quocirca illa nihil aliud ſunt, quàm materia contumelioſè tractata, & manuum humanarum labor ſine ratione & conſideratione ulla: iſta autem efformata in in materia, & manus habent ſubminiſtrantes, ſed motas à cœlo: Nam ſubſervitur cœleſtibus inſpirationibus, & rationi prudenti, & judicium pietatis promoventibus. Attende Iconomachè, nec ediſcere te pudeat illa, per quæ liberaberis à pudore terribili, & unde rationem inibis judicium inevitabile declinandi: veluti cùm libatoria noſtra, calices, & thuribula, Crucis figuræ, ac ſimilia, non ſunt aurum, non argentum, non lignorum, non colorum materies, neque opera manuum humanarum: ità ſacratæ Imaginum repræſentationes non ſunt aurum, argentum, æs, colores, non opera manuum (Deus meliora) humanarum. Prædicatio divina, & invariata traditionis ab initio Apoſtolicæ & patritæ, tanquam vivida quædam ſapientia materiem apprehenſam juxta proprias & Divinas leges operata, & artificioſè tractans, formam & figuram Imaginis in eam inducit, nihil planè vel deordinationis materialis, vel humanæ curioſitatis ibi permittens liberè extare; ſed opus ſu-

Ἐπισ. σιδ΄.

Στεφάνῳ Ὀρθοδοξήσαντι.

Τὰ εἴδωλα τῶν ἐθνῶν ἀργύρεον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων. Τί δὲ τὰ σπονδεῖα τῆς τῶν χριστιανῶν θρησκείας, καὶ οἱ κρατῆρες, καὶ αἱ θυίσκαι, καὶ οἱ τοῦ σταυροῦ τύποι καὶ μυρία ἄλλα; Ἐῶ γὰρ εἰπεῖν τῆς Μωσαϊκῆς θυσίας τὰ σύμβολα· οὐχὶ ἀργύρεοι, καὶ χρυσίον, καὶ ξύλα, καὶ χρώματα, καὶ ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων; Μὴ γένοιτο· οὐ γὰρ ἀργύρεοι εἰσιν, ἀλλ' ἐξ ἀργύρου· οὐδὲ χρυσίον, ἀλλὰ χρυσοῦ πεποιημένα, οὐδὲ ξύλα, ἢ χρώματα, ἀλλ' ὕλην μὲν ἔχει ταῦτα. Ἕτερον δέ τι ἐστὶν ἐκ τούτων, θαυμάσιον οἷον συντετελεσμένον· Οὐ μὴν οὐδ' ἐστὶ χειρῶν ἀνθρώπων παιζόντων περὶ τὴν ὕλην, χωρίς τε πάσης ἐνεργείας θείας τὸ παρεμπῖπτον αὐτῶν ταῖς διανοίαις ἀναπλαττόντων· διὰ τοῦτο, τὰ μὲν οὐδὲν ἕτερόν ἐστι πλὴν αὐτὴ ἡ ὕλη περιυβρισμένη, καὶ ὁ τῶν ἀνθρωπίνων χειρῶν ἀνεπίσκεπτός τε καὶ ἄλογος πόνος· τὰ δὲ, μορφάζεται μὲν ἐπὶ τῇ ὕλῃ, καὶ τὴν χεῖρα ὑπηρετοῦσαν ἔχει, ἀλλ' ἄνωθεν κινουμένην· ὑπηρετεῖται γὰρ ταῖς ἄνωθεν ἐπιπνοίαις καὶ λογισμοῖς ἔμφροσι, καὶ πρὸς τὴν εὐσεβῆ κρίσιν ἀναγομένοις. Προσέχεις εἰκονομάχε, καὶ μὴ ἐπαισχυνθῇς μαθεῖν, δι' ὧν αἰσχύνης φρικτῆς ἀπαλλάττῃ, καὶ δίκην ἄφυκτον φυγεῖν ἐξευρήσεις. Ὥσπερ δὲ τὰ ἡμέτερα σπονδεῖα καὶ οἱ κρατῆρες, καὶ αἱ θυίσκαι, καὶ οἱ τοῦ σταυροῦ τύποι, καὶ τὰ παραπλήσια, οὐ χρυσὸς, οὐκ ἄργυρος, οὐδὲ ξύλων, ἢ χρωμάτων ὕλη, οὐδ' ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων· οὕτως οὐδὲ τὰ ἱερὰ ἡμῶν τῶν εἰκονισμάτων ἐκτυπώματα, οὐκ ἐστὶν ἀργύρεοι, οὐδὲ χρυσίον, οὐδὲ χαλκὸς, οὐ μὴν οὐδὲ χρώματα οὐδ' ἔργα (μὴ γένοιτο) χειρῶν ἀνθρωπίνων. Τῆς γὰρ ἀνέκαθεν ἀποστολικῆς τε καὶ πατρικῆς παραδόσεως, τὸ θεῖον καὶ ἀδιάπτωτον κήρυγμα, οἷόν τις ἔμφρων σοφία, τὴν ὕλην ὑπολαμβάνουσα, καὶ κατὰ τοὺς ἰδίους καὶ ἱεροὺς θεσμοὺς ἐργαζομένη, ταύτην καὶ τεχνιτεύουσα, εἰκονίζει τε καὶ μορφοποιεῖ οὐδὲν τῆς ὑλικῆς ἀκοσμίας, ἢ τῆς ἀνθρωπίνης περιεργίας, ἐν αὐτοῖς ἐῶσα παρρησιάζεσθαι· ὅλον δὲ τὸ

ἔργον ἑαυτῆς δεικνῦσα καὶ ἀποφαίνουσα καθαρὰς ἡμῖν καὶ ἀκιβδήλους ἐν τοῖς σεπτοῖς εἰκονίσμασι τὰς τῶν πρωτοτύπων ἐμφάσεις ἱεροπρεπῶς τε καὶ ἱεροτύπως παρέχεται. Ἔχεις οὖν, ὡς ἐν βραχέσι, οἶμαι, δι' ὧν τε σαυτοῦ τὴν προγονικὴν εὐσέβειαν καρποφοροῦντα μᾶλλον ἐπιδείξεις, καὶ τοὺς αἱρετίζοντας ἐπιστομίσεις. Τῷ μὲν γὰρ τῆς ὕλης λόγῳ καὶ τῷ ὑποκειμένῳ, ὥσπερ τράπεζα Θεοῦ, καὶ τράπεζα δαιμονίων, θυσία τε θεία, καὶ θυσία δαιμονιώδης, ὄργιά τε ἐθνῶν, καὶ χριστιανῶν μυσταγωγίαι, καὶ πολλὰ δὲ ἄλλα τῶν εἰς τὸ ἀκρότατον ἀντικειμένων, παρ' ὀλίγον ἔχουσι τὸ παρηλλαγμένον· χρήσει δὲ καὶ κλήσει, ἐπιθειασμῷ τε καὶ τελεσιουργίᾳ, καὶ μυρίοις ἄλλοις ἄφατον αὐτῶν ὑπάρχει τὸ διωρισμένον. Οὕτω δὴ οὖν καὶ εἴδωλα ἐθνῶν, καὶ χριστιανῶν εἰκόνες, ναός τε θεοῦ, καὶ βωμὸς εἰδώλων, καὶ δὴ καὶ κνίσσης Ἑλληνικοῦ λειτουργικὰ σκεύη, καὶ τῆς καθαρᾶς, καὶ ἀναιμάκτου θυσίας ἡμῶν ἱερουργικὰ δοχεῖα· καὶ γὰρ καὶ τούτων ἑκάτερον τῶν εἰς ἀντίθετον συστοιχίαν ἀποκεκρινομένων ὕλην μὲν ἔχουσιν, ἔστιν ὅτε μηδόλως ἔχουσαν τὸ διηλλαγμένον· κατὰ μέντοι τὰ μορφοῦντα, καὶ εἰδοποιοῦντα, καὶ τὴν ἑτερότητα ἐργάζεσθαι πεφυκότα, ἄπειρος ὁρᾶται καὶ λόγῳ μόλις ῥητὴ ἡ ἐν αὐτοῖς ἀλλοτριότης· δι' ὃ τὰ μὲν τῆς ὕλης οὐδὲν ἐπὶ τὸ ἄμεινον μετενηνεγμένα, ἀλλὰ καὶ πολὺ τοῦ χείρονος μετειληφότα, δικαίως ἂν ξύλα, καὶ λίθοι, καὶ χρυσὸς, καὶ ἄργυρος, ἢ ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων ἐπονομάζοιντο, βέβηλά τε καὶ ἐναγῆ καὶ ἀκάθαρτα· τὸ μὲν ἐκ τῆς ὕλης· τὸ δὲ, ἐκ τοῦ πλάστου· τὸ δὲ ἐξ ἐκείνων, οἷς δυσσεβῶς καὶ ἀθέως ἀνιερώθησαν ἐξονομασμένα· διὰ τοῦτο κἂν ἔχῃ στόμα, τὴν ἀφωνίαν ὀνειδίζεται· κἂν πόδας, κἂν χεῖρας, τὴν ἀκινησίαν· κἂν ὦτα, κἂν ῥῖνας, κἂν εἴ τι ἄλλο, τὴν ἀναισθησίαν, καὶ ἀπραξίαν, καὶ τὸ μάταιον· ὧν γὰρ ἢ οὐδὲν ἢ δύστηνα καὶ ἐναγῆ τὰ ἀρχέτυπα, καὶ ὁ τούτων πλάστης μετὰ τοῦ δυσσεβοῦς ἀθλιώτερος καὶ τὸ τῆς λατρείας ὅλον θεοστυγέστερον· τούτοις πόθεν ὅλως χάριτός τινος ἢ δόξης, ἢ ἐνεργείας, ἢ τινος σεμνοτέρας κλήσεως οἰκείωσις πορισθήσεται. Τὰ δέ γε ἅγια, καὶ σεπτὰ τῶν χριστια-

um omnino & in ſolidum oſtentans, puras & impermixtas prototyporum repræſentationes, ut rei ſacræ convenit, & ſacratæ famæ exhibet. Ità habes, opinor, unde fructus pietatis tuorum progenitorum percipere declares, & hæreticorum ora obtures, breviter expreſſa: Nam, quod materialem rationem ſpectat, menſa Dei, & menſa dæmonum, ſacrificium divinum, & diabolicum. ſacrificium, Paganorum Orgia, & myſtagogiæ Chriſtianorum, & multa alia, quæ per ſummos gradus diſpatantur, non magnâ tamen conſtant differentiâ: Uſu ac titulo, conſecratione, ac myſtica participatione, & in multis aliis, inexplicabile diſcrimen obtinent: Ad hunc modum idola Gentium,& Chriſtianorum imagines, templum Dei, & idolorum aræ, nidoris Græcanici Liturgica vaſa, ac noſtri ſacrificii puri illius & ſine ſanguine ſacrata receptacula: Hæc utraque, quę ſic in oppoſitum ſecernuntur, materiem habent aliquando eandem, ac in nullo diſcrepantem: at ſecundùm formalia, & ſpeciem inducentia, aut altereitatem inducere valentia, inexplicabilis reſultat, nec verbis exprimenda differentia: Quapropter materia minimè in meliorem ſtatum mutata, quin potiùs abundè participans, non immeritò lignum, lapides, aurum, argentum, æs, opera manuum humanarum appellantur, & profana ſunt, impia, impura, partim propter materiem, partim proprer artificem, partim ab iis quibus impiè, & ſceleratè adſcribuntur denominationem ſortita: Hanc ob cauſam, licet os habeant, muta dicuntur, licet pedes & manus, non moveri tamen: licet aures, naſos, tamen ſine ſenſu, ſine actione inania eſſe dicuntur: Quorum enim Archetypa, vel nihil, vel miſera, vel ſacrilega ſunt, eorum artiſex inter impios magis miſer eſt, & cultus exhibitus Deo magìs exoſus; Hiſce, nullo modo poteſt adaptari gratiæ & glorię quicquam operationis, aut honeſtior appellatio: At Chriſtianorum

ſacra,

ſacra, & venerabilia vaſa ſacramentalia, templa, imagines, & alia pietatis cultúſque ſigna, utcunque eandem materiem ſortiantur, in melius tamen multò transformantur; uſu, nomine, myſtagogiâ & exemplarium divinitate, quorum per characteres exprimuntur, ſanctificata ſeparatáque perficiuntur: Hanc ob cauſam haud ulteriùs lignum, lapis, argentum, aurum, non modo colores poteſtate & gratia aſſiſtente & ſpecificante deſtituti reputari debent vel nominari: Sancta potiùs, honoranda, glorioſa, venerabilia: Cùm enim participent cœleſtem operationem, & eam iis communicent, quibus dedicantur, quorum nomen referunt, ſpeciem repræſentant, cúmque animum noſtrum ad illa transvehant, & tranſportent, & divinum favorem nobis procurent, & bona attrahant, non à materia denominantur, non ab aliqua alia proprietate inconvenienti, & quæ contrariis congruere poſſit, ſed quæ participant, ad quæ traducuntur, quibus ſubſerviunt & devoventur, ab illis quidem optimè & cognoſcuntur à viris piis, & denominationem ſortiuntur.

ναὶ ἱερουργικά τε σκεύη, καὶ τεμένη, καὶ εἰκονίσματα, καὶ τὰ ἄλλα τῆς θείας ἡμῶν θρησκείας σύμβολα, ἐπεὶ κἂν ὕλην οὐχ ἑτέραν ὑποβέβληνται, ἀλλ' οὖν γε πρὸς τὸ πολλῷ ἄμεινον μετασκευάζεται· χρήσει γὰρ καὶ κλήσει καὶ μυσταγωγίᾳ, καὶ τῇ τῶν παραδειγμάτων θειότητι, ὧν τοῖς χαρακτῆρσι διαμεμόρφωται, καὶ μυρίοις ἄλλοις καθαγιασθέντα τελειοῦται· διὰ τοῦτο οὐκέτι ξύλα, ἢ λίθος, οὐδ' ἄργυρος, οὐδὲ χρυσός· οὐ μὴν οὐδὲ χρώματα γυμνὰ τῆς εἰδοποιούσης καὶ παρεδρευούσης δυνάμεώς τε καὶ χάριτος, οὔτ' ἂν ἐννοηθείη ποτὲ, οὔτε παρονομασθήσεται· ἅγια δὲ μᾶλλον, καὶ τίμια καὶ δεδοξασμένα, καὶ σεπτά· τῆς γὰρ ἄνωθεν ἐνεργείας, καὶ οἷς ἀνατίθενται, ὧν τε τὴν κλῆσιν καὶ τὸ εἶδος φέρουσιν, ἐν μετουσίᾳ γινόμενα, καὶ τὸν ἡμέτερον νοῦν πρὸς ἐκεῖνα διαβιβάζοντα, διαπορθμεύοντά τε ἡμῖν τὴν ἐκεῖθεν ἀγαθοειδῆ καὶ θείαν εὐμένειαν, οὐκ ἐκ τῆς ὕλης ἂν εἰκότως κληθείη· οὐ μὴν οὐδ' ἀπό τινος ἀπεμφαινούσης ἄλλης, καὶ τοῖς ἀντικειμένοις ἁρμοζούσης ἰδιότητος· ἀλλ' ὧν τε μετέχει, καὶ πρὸς ἃ παρῆκται· οἷς τε ὑπηρετεῖται καὶ ἀφιέρωται· ἐκεῖθεν εὖ μάλα καὶ λίαν ἐνδίκως καὶ γινώσκεται τοῖς εὐσεβέσιν ὄντως καὶ ὀνομάζεται.

Epiſt. 215.

Paulo Metropolitæ Laodiceæ.

SI hyems non erat, de qua dicebat ſervator, *Orate, ne fuga veſtra per hyemem fiat*, verborum in te hyemem concitarem: Non novi ego, dicam more minimè amici, tam longinquam peregrinationem, quæ propiùs accedat, ad antiqui illius corvi fugam incuſare: Sin alæ tibi adſint caſtæ, puræ, & velocis columbæ ſartum tectum amorem habeo, hyems planè nihili eſt, nec quid aliud grave: ſin colliſionem & anfractionem, quod non puto, illud perpeti, neceſſe eſt deorſum ut conſiſtas, donec alæ excreverint, & ne ad nos advoles, ne per ſudum quidem. Sed valeas, Dei

Ἐπισ. σιέ.

Παύλῳ Μητροπολίτῃ Λαοδικείας.

Εἰ μὴ χειμὼν ἦν, περὶ οὗ ὁ σωτὴρ ἔλεγεν, Εὔχεσθε μὴ γένηται τὴν φυγὴν ὑμῶν ἐν χειμῶνι· χειμῶνα ἄν σοι λόγων δικαίως ἐπήγειρα· οὐκ οἶδα, τὸν ἄφιλον ἐρῶ τρόπον· ἢ τὴν οὕτω μακρὰν ἀποδημίαν, καὶ τοῦ παλαιοῦ κόρακος ἐοικυῖαν ἐγγὺς γενέσθαι φιλονεικήσασαν, αἰτιώμενος. Ἀλλ' εἰ μὲν τὸ πτερόν σοι τῆς ἁγνῆς καὶ καθαρᾶς καὶ ὀξυπόρου περιστερᾶς, ἔρρωται τῆς ἀγάπης, οὐδὲν ὁ χειμὼν, ὥσπερ οὐδ' ἄλλο. Εἰ δέ τινα θραῦσιν, ἀλλ' οὐκ ἂν ὑποθείην ἐκεῖνο, πεπόνθοι· ἀνάγκη κάτω μένειν ἕως ἂν ὁ ταρσὸς πάλιν ἄνωθεν βλαστήσῃ, καὶ μηδ' ἐν εὐδίᾳ πρὸς ἡμᾶς μετεωρίζεσθαι. Ἀλλ' ἔρρωσό μοι τὸν θεῖον

ἔρωτα μᾶλλον ἐπὶ τοῖς προτέροις ἐπιβροφυῶν, ἢ τοὺς ἀρχῆθεν καὶ καλῶς προβεβλημένους ταρσοὺς ῥαθυμίᾳ περιθραυόμενος.

Ἐπιστ. σιϛ΄.

Γεωργίῳ Μητροπολίτῃ Νικομηδείας.

ΟΝ οὐδὲν δύναται χωρίσαι τῆς ἀγάπης Θεοῦ· οὐ θάνατος ἀπειλούμενος· οὐ ζωῆς ὑπόσχεσις· οὐ τὰ ἐκεῖθεν ἀπλῶς· οὐ τὰ ἐνταῦθα· πῶς αὐτὸς ἑκουσίως ἀφίσταται, καὶ τό γε ὑπὲρ τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν· Καὶ οὐ μόνον τὸν χωρισμὸν ὑπομένει, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμεῖ καὶ ἐπεύχεται χωρισθῆναι Χριστοῦ· ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ, ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου τῶν κατὰ σάρκα. Οὕτω μὲν ἄν τις τὴν σὴν ἐπιτείνων ἀπορίαν ἐρεῖ· Τί οὖν; πῶς συμβήσεται τὰ ἀσύμβατα; ἢ πρῶτον μὲν ἐκεῖνο φάναι ἐστὶν ὅτι οὐδὲ ἔστι ταῦτα μαχόμενα· οὐ γὰρ ἐναντίον ἀδιαίρετος πόθος Χριστοῦ, καὶ τὸ ἀγαπᾶν οὕτω τὸν πλησίον, ὥστε καὶ τῆς ἰδίας ὠφελείας μὴ νομίζειν ἐλάττονα τὴν ἐκείνων σωτηρίαν· μᾶλλον δὲ καὶ συνάδει ταῦτα πρὸς ἄλληλα. Ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐντολὴν πληρῶν δεσποτικὴν, τὸ πρὸς τὸν δεσπότην φίλτρον καθαρὸν καὶ ἀκέραιον διασώζει· ἐν τούτῳ γὰρ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· καὶ πάλιν, Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται· Κεφάλαιον γὰρ ἐστι, καὶ σύνδεσμος, καὶ ῥίζα τῶν ἄλλων ἁπάντων κατορθωμάτων, ἥ τε τοῦ Θεοῦ ἀγάπη καὶ ἡ τοῦ πλησίον. Ναί φησιν, ἀλλ' ἐνταῦθα προέκρινε μὲν τοὺς συγγενεῖς· εὔχεται δὲ Θεοῦ χωρισθῆναι, ἵνα κερδάνῃ τούτους. Ὁ δὲ Χριστὸν ἔφη· Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἐστί μου ἄξιος. Ἀλλὰ γὰρ πῶς ἐστι τοῦτο φιλεῖν ὑπὲρ τὸν Χριστόν; Εἰ μὲν γὰρ δι' ἕτερόν τι Παύλῳ ἐστέργοντο, εἶχεν ἂν ὁ λόγος τὸ ἰσχυρόν. Εἰ δ' ἵνα γένωνται Χριστοῦ, οὐκ ἔχω συνιδεῖν, ὅπως οἱ συγγενεῖς προτετιμῶνται τοῦ δημιουργοῦ. Τί γὰρ καὶ ἦν ἕτερον τὸ φι-

amorem magis adhuc magiſque adurgendo, potiùs quàm ut alæ quæ ab initio optimè excreverant per ſocordiam colliſæ diffringantur.

Epiſt. 216.

Georgio Metropol. Nicomedienſi.

QUem nihil ſeparare poteſt ab amore Dei: non mors nimis intentata, non vita promiſſa, non quæ ibi ſunt, non quæ hîc: quomodo is ſponte ſeparatur, etiam *pro affinibus ſecundùm carnem*: Nec tantùm ſubit ſeparationem, ſed illam expetit, & orat à Chriſto ſeparari: *Cuperem ego me Anathema fieri à Chriſto pro fratribus meis, cognatis mihi ſecundùm carnem*: Ad hunc modum aliquis tuam dilatans dubitationem dixerit: Quid igitur? quomodo competent incompetibilia? Imprimis videtur dicendum, non hæc ad invicem pugnare: Non enim Chriſti indiviſum deſiderium contrariatur, amare in tantum vicinum, ut nè exiſtimetur illius ſalus procuranda in ſecundis eſſe propriæ utilitatis: Quin concinunt potiùs hæc inter ſe: nam qui diligit fratrem ſuum, & in eo Domini mandatum implet, purum & ſincerum ille amorem conſervat erga Dominum: *In hoc enim cognoſcent omnes, quòd mei eſtis diſcipuli, ſi invicem diligatis*: & iterum, *in hiſce duobus præceptis, tota lex pendet, & prophetæ*: Dei etenim & proximi dilectio caput eſt, vinculum, radix, omnium aliorum rectè factorum: Conceditur, aſt in hoc inquiunt, prætulit affines: nam *à Deo exoptat ſeparari, ut lucretur eos*: cùm Chriſtus dicat, *Qui diligis patrem vel matrem pluſquam me, non eſt me dignus*: Verùm, quomodo ſupra Chriſtum diligi dicuntur? ſi ob aliud aliquid diligebantur à Paulo, valeret conſequentia: Sin, ut Chriſti peculium fierent, haud intelligo quomodo cognati ejus pluſquam Chriſtus diliguntur. Quid aliud enim inſinuat a-

mare illos quàm ſubdere, & appropriare illos communi Domino? Quomodo ergò dilexit eos plus quàm Chriſtum, cùm in obedientiam illius & amorem eos pertraheret? Quin judicio incorrupto ſi quis hoc ponderet, ab eo poterit intueri flammâ divini amoris acceſsâ Paulum perpetuò exardeſcentem: Non continuit ſeipſum ad Deum transferens, adduxit alios non linguâ tantùm, & manuum operibus miraculoſis, ſed vita, moribus & omni ratione ut id ageret contendebat: Rectè dixit, utcunque ſe à Chriſto non ſeparavit: Non eſt vituperandum, quòd alios volebat adducere, at ſeparare ſe voluiſſe ab eo, ad quem adducebat alios, quomodo non reprehendendum? Quid dicemus ergò, An quòd nequaquam ſeparabat? Non enim dixit: *Opto ſeparari*, ſed *optarem*, hoc eſt, ſi poſſibile eſſet, ſi fieri poſſet, ut deſiderium divinum divino deſiderio vinceretur; ſi amor decens Deum divinum amorem tranſcenderet, hunc ego ut ſubirem contenderem: Omnia enim faciebat Paulus, ut omnes Chriſto lucrifaceret, imprimis Judæos: Erant illi affines, Lege ordinabantur, ad eos promiſſa patribus ab initio ſpectabant: illi ultra alios prædicationi obſiſtebant: quocirca magìs de illis laborandum & contendendum fuit; imprimis ne videretur lex aliquid gratiæ communi eſſe, nec animas ab illa informandas nihilo magìs aptas reddi, ut promiſſiones patribus factæ falſæ putarentur, nè Chriſtus magìs ab iis blaſphemetur, à quibus magìs honorari debet, nè qui conjunctiores Domino erant, in communem Dominum contumelioſiùs agerent, ipſe videretur maximæ parti conſanguineorum inſultare: Taliter enim Paulus erat animatus: ut ubique in omnibus gloriam & cultum abſolutum Deo debitum præſtari vellet per ſeipſum, per genius ſuum, per gentes, nè in aliquo deeſſet Apoſtolatus ſui functioni, imprimis infidelitas conſanguineorum illum malè habebat, eorum cauſa inflammabatur: Hoc indicans

λεῖν ἐκείνους, ἢ τὸ ὑποτάξαι αὐτοὺς, καὶ προσοικειῶσαι τῷ κοινῷ δεσπότῃ; πῶς οὖν ἐπὶ φιλεῖν ἐκείνους ὑπὲρ τὸν Χριστὸν, ὅπουγε καὶ αὐτοὺς εἰς τὴν ὑπακοὴν καὶ ἀγάπην εἷλκε τὴν αὐτοῦ; μᾶλλον δὲ, ἀδεκάστῳ κρίσει τις ἐπισκοπῶν ἐντεῦθεν ἂν καταθεῷτο σαφῶς τὸν ἀναφλεγόμενον ἀεὶ τῷ θείῳ ἔρωτι τὸν Παῦλον πυρσόν. Οὐ γὰρ ἠρκεῖτο ἑαυτὸν μόνον προσάγων, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους· οὐ γλώσσῃ μόνον καὶ χειρὶ * σημείων· ἀλλὰ καὶ βίῳ καὶ τρόποις ἅπασι, καὶ μεγάλῃ πάσῃ ἑαυτὸν συνεισενεγκεῖν· καλῶς φησιν εἰ μὴ ἐχώριζεν ἑαυτὸν τοῦ Χριστοῦ· τὸ μὲν γὰρ θέλειν ἑτέρους προσαχθῆναι, οὐκ ἔστιν ἐπιτιμᾶν· τὸ δὲ χωρίζειν ἑαυτὸν ᾧ τινι προσῆγεν ἄλλους, οὐκ ἔστι μὴ ἐπιτιμᾶν. Τί οὖν φαμέν; ἢ ὡς οὐ μὲν οὖν οὐκ ἐχώριζεν; οὐδὲ γὰρ εἶπεν, Εὔχομαι χωρισθῆναι, ἀλλ' ηὐχόμην ἄν· τουτέστιν, Εἰ δυνατὸν ἦν, εἰ συνέβαινε θείῳ πόθῳ πόθον ἔνθεον ἐκνικηθῆναι· εἰ ἔρως θεοπρεπὴς θεοπρεπῆ ἔρωτα παρωθεῖτο, καὶ τοῦτον ἂν ὑπελθεῖν ἠγωνισάμην· πάντα μὲν γὰρ ἐπράττετο Παῦλος, ἵνα ἅπαντας Χριστῷ οἰκειώσῃ· μάλιστα δὲ Ἰουδαίους· Οὗτοι γὰρ καὶ συγγενεῖς καὶ νόμοις ἠγμένοι, καὶ πρὸς οὓς αἱ ἐπαγγελίαι ἄνωθεν καὶ ἐκ πατέρων· ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων πλέον τῷ κηρύγματι ἀνθεστηκότες· διὸ καὶ ὁ περὶ αὐτοὺς ἀγὼν, καὶ ἡ σπουδὴ, καὶ ὁ πόνος, μᾶλλον· διὰ τοῦτο ἵνα μὴ δόξῃ ὁ νόμος οὐδὲν τῇ χάριτι συνεισενεγκεῖν, καὶ τὰς ἐκεῖθεν παιδαγωγηθείσας ψυχὰς, οὐδὲν ἐπιτηδειοτέρας παρασκευάσαι, ἵνα μὴ ψευδεῖς, εἰ καὶ μάτην αἱ πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαι νομισθῶσιν· ἵνα μὴ Χριστὸς ὑφ' ὧν ἔδει μᾶλλον προσκυνεῖσθαι, μᾶλλον βλασφημῆται· ἵνα μὴ καὶ τῆς ἔγγιστα συγγενείας εἰς τὸν κοινὸν δεσπότην ἐμπαροινούσης, μέρει τινὶ τῶν προσόχων αἵματος, καὶ τὸ τὰ μέγιστα δόξῃ καὶ αὐτὸς ἐμπαροινεῖν. Τοιαύτη γὰρ ἦν ἡ Παύλου ψυχὴ· διὰ πάντων ἤθελεν ὁλοτελῆ τὴν δόξαν, καὶ τὴν λατρείαν προσάγεσθαι Θεοῦ διὰ ἑαυτοῦ. διὰ τῶν ἐν γένει· διὰ τῶν ἐθνῶν· οὐδενὶ μέρει ἐλλείπῃ προαιρούμενος τὸ τῆς ἀποστολῆς, αὐτοῦ διακονίαν ηὔχετο, μάλιστα δὲ αὐτὸν ἡ τῶν συγγενῶν ἠνία ἀπιστία, καὶ τούτων περὶ ἐκαίετο. Καὶ τοῦτο

* ἴσ. σημείων

παριστάνων

παρεισάγων ἔλεγεν, ηὐχόμην αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι. Οὕτω με, φησὶν εἰπεῖν, τοῦ πόθου τὸ κέντρον συνελαύνει· οὕτως ἡ τῆς στοργῆς φλὸξ τὰ σπλάγχνα ἐπιβοσκομένη βιάζεται ἀναγκάζει· οὕτως ὁ πρὸς Χριστὸν ἔρως, καὶ τὸ σπεύδειν αὐτῷ πάντας ἱερῶσαι φρονεῖν ἀναπείθει. Ηὐχόμην ἄν, εἰ ἐνεδέχετο, εἰ συνεχώρει, εἴ τις ἦν ἀπόστασις σωτήριος, Θεῷ χωριζομένη συνάψαι, εἴ τις χωρισμὸς συνδέων σφοδρότερον, εἴ τις ἀλλοτρίωσις οἰκειοῦσα τελειότερον· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτον τῆς Χριστοῦ δόξης, καὶ τῆς τῶν ὁμοφύλων σωτηρίας, εἰ μὴ οὖν οὐκ ἄν γε παρῆλθον τὸν τρόπον· Ἐπειδὴ γὰρ ἐκ τῶν ὄντων ἁπάντων τὴν εἰς Χριστὸν ἀγάπην, ἐπεδείξατο πέπεισμαι λέγων, καὶ τοῖς λόγοις, καὶ διὰ τῶν ἔργων τὴν πίστιν ἐπάγων, ὅτι οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ, οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε κτίσις τις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἐπεὶ οὖν σύμπαντα μὲν τὰ ὄντα, καὶ μερίζων, καὶ κεφαλαιούμενος διεξῆλθεν, οὔπω δὲ τὸν τοῦ πόθου ἔστησε δρόμον, λοιπὸν ἤδη καὶ ἐκ τῶν μὴ ὄντων μὲν μηδὲ γεγονότων, εἰς ὑπόθεσιν δὲ παραλαμβανομένων, οἷά τις κόρον οὐκ εἰδὼς ἐραστὴς, ἀεὶ δὲ νομίζων ἐλαττοῦσθαι τοῦ χρέους, καὶ τὸ λεῖπον προσφιλονεικῶν ἀναπληρῶσαι προσεπάγει· μονονουχὶ λέγων, ὡς καὶ αὐτὴν τὴν ἐλπίδα, αὐτὸν τὸν δρόμον, αὐτὴν τὴν σωτηρίαν κατεθέμην ἄν, εἰ Χριστὸς πλέον διὰ τῆς τοιαύτης ἐδοξάζετο πράξεως, καὶ τὸ Ἰουδαίων ἔθνος ἐπιστρέφον διεσώζετο· τὸ δὲ τοιαῦτα καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν, οὔτε Θεοῦ χωρισμός ἐστι πέρας, οὔτε διάστασις· ἕνωσις δὲ μᾶλλον θαυμασία τις καὶ ὑπερφυὴς, καὶ καινοπρεπεστάτη συνάφεια, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν καὶ ἀνθρώπους ἀπαραβλήτου φίλτρου ἐναργεστάτη παράστασις, καὶ μόνης, ὡς ἀληθῶς, τῆς μακαρίας ἐκείνης καὶ οὐρανίου Παύλου ψυχῆς ἀπαράχαρακτον γνώρισμα. Ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη λύσις τοῦ ἠπορημένου, οὐκ ἂν οἶμαι λίαν, οὐδὲ τῆς ἀποστολικῆς ἐκείνου γνώμης πόῤῥω τεθεωρημένη, τοιαύτη. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔστι μονοειδὴς ἡ Παύλου φυτεία, ἀλλ' ἔσθ' ὅτε πολυστέλεχοί τε καὶ διάφοροι, ὡς ἀπὸ μιᾶς τοῦ γράμματος χώρας, οἱ τῶν νοημάτων ὡραῖοι καρποὶ ἀνα-

dicit, *Optarem ego Anathema fieri:* Hoc ut pronunciem, ſtimulus amoris mei me provocat: affectionis meæ flamma viſcera depaſcens ità me cogit proclamare: Amor erga Chriſtum meus perſuaſit, ut in animum inducam, ſingulos ipſi conſecratos dare: *Optarem,* ſi concederetur, ſi liceret, ſi apoſtaſia aliqua ſalutaris eſſet, quæ cum Deo procuraret conjunctionem, ſiqua ſeparatio arctiùs conſtringat, ſi qua alienatio perfectiùs uniat: Nam pro Chriſti gloria, & contribulium ſalute, nè hoc ego quidem prætermitterem: Poſtquam certè amorem, quem in Chriſtum gerebat, omnimodo manifeſtarat, nam & verbis expreſſis ait, *Perſuaſus ſum,* ità enim fidem per opera confirmat, *quòd neque mors, neque vita, nec principatus, nec poteſtates, nec præſentia, nec futura, non altitudo, non profunditas, non quævis alia Creatura poterit me ſeparare ab amore qui eſt in Chriſto Jeſu Domino noſtro:* Poſtquam ſingula entia collectim diſtribuerat in partes, nec curſum amoris ſui ſtiterat, de cætero, à non entibus in argumentum tantummodo adductis, veluti inſatiatus quidam amator, Chriſto minùs ſe deferre arbitratur, & eum defectum ſupplere contendens, infert tantùm non verbatim, Ipſam ſpem, curſum ipſum, ſalutem ipſum libenter deponerem, ſi Chriſtus hinc plus gloriæ accederet, & converſi Judæi ſalverentur: Hæc & ſentire & dicere, non eſt à Deo ſeparatio. Quonam enim? potiùs quædam mira conjunctio, & unio ſupra naturam innovata: amoris erga Deum erga homines incomparabilis exhibitio manifeſta: inſigne quoddam proprium beatæ cœleſtis illius Pauli animæ: Atque ità eſto prima ſolutio dubii, non multùm, uti arbitror, recedens ab Apoſtoli ſenſu & ſententia. At cùm Pauli plantatio non ſit uniuſmodi, ſed non rarò, multis & diverſis ramuſculis, tanquam ab unico literæ campo, ſenſuum fructus maturi progrediantur, agedum,

cum

cum oratione collectionem fructuum. & ſiquid indè aliud agricolatione dignum enaſcatur, inſtituamus: Videmus Paulum, non ſimpliciter dicentem, velle ſe pro tribulibus ſuis, poſtquam crediderat, ſeparari: hoc erat enim magis terribile; ſed non ait, ab hoc tempore *optarem fieri anathema, ſed optaſſem fuiſſe*; ac ſi diceret, magis optâſſem, ut ſi vos ad prædicationem cucurriſſetis, ut ego aliquantiſper adhæſiſſem literę legis in foribus, & ſub umbra delituiſſem, quàm ut præveniens vos, & curſum fidei currere anticipans, vos adhuc intuear, hoſtili animo eſſe, nec ad gratiam convertendos. Certè ſi tardâſſet ille ad hunc modum, non magnopere defeciſſet, nam cùm multi eum præveniſſent, itá timore tenebatur ne ab ullo ſuperaretur, ut etiam, ſicut cum veritate loquitur liberè, curſu & ſtadio cunctos poſt ſe reliquerit: Itá tarditas illi nihil incommodi tulit; timore valido percellebatur pro iis, qui in fidem erant itá animati, nè ſi per vitæ curſum obdurati manerent, æternam ſibi perditionem procurarent: Prætulit ergò illorum ſalutem ſuæ feſtinationi, ut ſalvaretur. Conſiderandum eſt, quòd divina ſcriptura pro malefacto, & ſupplicio Anathema uſurpat: unde & illud cogitandum, quòd hac voce Paulus pro ſalute tribulium vellet impiorum ſupplicia tolerare; nec ſimpliciter, ſed à Chriſto judice inflicta: Hoc enim ſignificare poteſt, *à Chriſto*, nempe ſententiam pronunciante punitivam. Eſt hoc dictu magnum & mirum, certè ſed nullam ſubinducit à Chriſti deſiderio vel conjunctione ſeparationem, nec ſuperiùs poſitarum dubitationum aliquam admittit; velle enim quemlibet extrema quæque in corpore ſuo pati pro ſalute aliorum, non minutionem divini affectus operatur, licèt à cœlis infligatur, quin potiùs adauget. Dedidit ſe quocirca divinus Paulus, & optavit gravia & inſufferenda ſupplicia per-

φύοι]· φέρε, τῷ λόγῳ συνεισχορεύσωμεθα, καὶ εἴ τι τῶν ἐκεῖθεν γεωργίου ἄλλο ἄξιον. Ὁρῶμεν τοιγαροῦν τὸν θεσπέσιον Παῦλον, οὐχ ἁπλῶς οὕτω λέγοντα, κεχωρίσθαι θέλειν ὑπὲρ τῶν ὁμοφύλων Χριστοῦ· οὐδὲ μετὰ τὸ πιστεῦσαι διΐστασθαι· τοῦτο γὰρ ἴσως καὶ φοβερώτερον· οὐδὲ γὰρ ἀπό γε τοῦ νῦν φησιν, εὐχόμην γενέσθαι ἀνάθεμα, ἀλλ' ηὐχόμην εἶναι· ὅπερ ἴσον ἐστὶ τοῦ λέγειν, αἱρετώτερον ἡγούμην τῷ Χριστοῦ κηρύγματι προσδεδραμηκότων ὑμῶν ἐμὲ βραχύ τι προσδιατρίβειν ἔτι τοῖς τοῦ νομικοῦ γράμματος προθύροις, καὶ τῇ σκιᾷ ὑποκαθῆσθαι, ἢ προλαβόντα καὶ ταχύναντα, τὸν ἐπὶ τῇ πίστει δρόμον ὑμᾶς οὕτως ὁρᾷν πολεμίως ἔχοντας, καὶ ἀνεπιστρόφως πρὸς τὴν χάριν. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος μὲν ἐμβραδύνων, οὐδ' οὕτως ἂν οὐδὲν ὑστέρησε μέγα, ὅπου γε καὶ πολλῶν προκαταληφότων τί δεῖ λέγειν διευλαβούμενον ὡς οὐδενὸς ὑστέρησιν, ἀλλὰ μὴ παῤῥησιασάμενον τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πάντας τῷ δρόμῳ καὶ τῇ σπουδῇ ὑπερήλασεν. Ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν ἡ βραδύτης εἰς οὐδὲν ἀπήντα δύσκολον· φόβος δ' ἦν οὐ μικρὸς περὶ τῶν οὕτω κακῶς ἐπὶ τῇ πίστει διακειμένων, μὴ καὶ διὰ βίου τὴν αὐτὴν τοσαύτης πώρωσιν, αἰώνιον αὐτοῖς τὸν ὄλεθρον συνεργάσωνται· δι' ὅ, τὴν ἐκείνων προτιμᾷ σωτηρίαν τοῦ ταχύτερον αὐτὸν ἐντὸς γενέσθαι τῆς σωτηρίας. Ἀλλὰ σύ γε προσέχων, ὡς ἡ θεία πολλαχοῦ γραφὴ, καὶ ἀντὶ κακώσεως καὶ τιμωρίας σωματικῆς, τὸ ἀνάθεμα τίθησιν, οὐ χαλεπῶς κἀκεῖνο συνήσεις· ὅτι τὰ τῶν κακούργων παθεῖν ὁ θεῖος Παῦλος, ὑπὲρ τοῦ σωθῆναι τοὺς συγγενεῖς, διὰ τῶν τοιούτων ῥημάτων ηὔχετο· καὶ οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ τοῦτο· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ Χριστοῦ δικάζοντος· τοῦτο γὰρ ἂν εἴη τὸ ἀπὸ Χριστοῦ καὶ τὴν τιμωρὸν ἀφιέντος ψῆφον. Τοῦτο δὲ μέγα μὲν καὶ θαυμάσιον· πῶς γὰρ οὔ; οὐδεμίαν δὲ τοῦ πρὸς Χριστὸν πόθου ἢ τῆς συναφείας διάστασιν συνεισάγει, οὐδέ τινα πάροδον ταῖς ἄνωθεν ἀφίησιν ἀπορίαις· Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸ βούλεσθαί τινα ὑπὲρ τῆς ἑτέρων σωτηρίας τὰ ἔσχατα τῷ σώματι πάσχειν, κἂν ἄνωθεν ἕλκῃ τὴν κρίσιν, ἐλαττοῖ τινα τῆς θείας στοργῆς, ἵνα μὴ λέγω μάλιστα ὡς καὶ συναύξησιν εἰσάγει· Ἐδίδου τοίνυν ἑαυτὸν ὁ θεῖος Παῦλος, καὶ ηὔχετο πικραῖς ὑπελθεῖν καὶ βαρείαις τιμωρίαις, εἰ μόνον

τοὺς ὁμοφύλους ἴδοι, τὸν κατὰ Χριστοῦ φθόνον καὶ πόλεμον καταθεμένους, καὶ τὸ βαρὺ τοῦ νόμου καὶ παλαιὸν ἄχθος ἀποσεισαμένους, ὑπὸ τὸν χρηστὸν τῆς χάριτος καὶ ἐλαφρὸν ζυγὸν γεγενημένους. Ὑπόλοιπον δὲ τῶν εἰρημένων ἐστὶν ἰδεῖν, ὡς εἴ τις καὶ μηδὲν ἔξωθεν τῶν γεγραμμένων ἐπιλογιζόμενος, αὐτὰ δὲ καθ' ἑαυτά, καὶ χωρίς τινος περινοίας μετερχόμενος, ἀδεκάστῳ κρίσει καὶ πνευματικαῖς, κατ' αὐτὸν ἐκεῖνον εἰπεῖν τὸν θεσπέσιον ἀνακρίσεσι, τὴν περὶ αὐτῶν ἐπιτρέψοι ψῆφον, οὐδ' οὕτως οὐδὲν δυσχερὲς ἢ τῶν ἀπόρων ὑπόψεται. Ἵνα γὰρ τὴν τοῦ Πατριάρχου θαυμασίαν ἐάσω Ῥεβέκκαν, φοβερὰν ἄραν ἐφ' ἑαυτὴν ἑλκύσαι, ὡς ἂν τὸν παῖδα πείσῃ πατρικῆς εὐλογίας τέχνῃ τὸν κλῆρον ἰδιώσασθαι, ἀλλ' ὅγε Μωσῆς ὁ θεόπτης τὰ αὐτὰ ὑπὲρ Ἰουδαίων μικροῦ καὶ λέξεσι προαναφθεγξάμενος, πῶς οὐκ ἀντὶ πάντων ἀρκέσει τὰς ἐπιφερομένας ἀπορίας τῶν τοῦ ἀποστόλου ῥημάτων διαλύσασθαι; Τί γάρ φησιν; Εἰ μὲν ἀφεῖς αὐτοῖς ἄφες, εἰ δὲ μή, ἐξάλειψον κἀμέ· ἀλλὰ πόθεν; οὕτως συγγενὴς ἦν ἡ Μωσέως ψυχὴ τῆς Παύλου ψυχῆς· ἐκ τῆς βίβλου γάρ φησι τῆς ζωῆς. Τοῦτο δὲ τί ἐστιν ἄλλο, παρὰ τὸ λέγειν, ὡς ἂν μὴ τοῖς ἐχθροῖς καταλλαγείης, καὶ σαυτῷ συνάψῃς αὐτούς (ὢ γνώμης ἄκρατον τὴν τῶν ἐξ αἵματος πρόνοιαν μεθυούσης) χώρισον κἀμὲ ἀπὸ σοῦ. Εὔδηλον γὰρ ὡς ὁ ἐκεῖθεν ἀπαλειφόμενος τὸν χωρισμὸν συγκαταδικάζεται τοῦ θεοῦ· καὶ οὐδὲν διενήνοχεν εἰπεῖν, ἐξάλειψόν με τῆς βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ χώρισόν με ἀπὸ σοῦ. Ὢ παῤῥησίας οὐκ ἐκ θείας μόνης φιλοτιμίας, ἀλλὰ καὶ πόνοις οἰκείοις, οὐχὶ τὸ ἀπαραίτητον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐδόκιμον ἀπενεγκαμένης· ἐξεῖλέ τε γὰρ τὸν φυλετικὸν λαὸν τῆς δικαίας ὀργῆς ἡ φωνή, καὶ τὸν εἰπόντα οὐκ ἀπήλειψε τῆς τῶν ἀειζώων συγγραφῆς· ὡς οὖν Μωσῆς ταῦτα λέγων καὶ πράττων θαυμάσιος ὄντως, καὶ Παῦλος ἐν τοῖς ὁμοίοις σφοδρότερος ὀφθεὶς, ἐπὶ πλεῖον θαυμασιώτερος. Εἰ δὲ δοκεῖ σοι ἀνάθεμα ποιεῖν ἑαυτὸν, ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν συγγενῶν, καὶ τρόπον τινὰ τῆς χάριτος διαχωρίζεσθαι, ὅτε Τιμόθεον περιέτεμεν, ὅτε αὐτὸς ἐκείνοις λαμπρῶς κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον, Ἰουδαϊκὰς εὐχὰς ὑπεκρίνετο, τήν τε κόμην ξυράμενος τῆς κεφαλῆς, καὶ τὰς νομισμένας θυσίας προσ-

ferre, ſi videret ſuos contribules, invidiam, hoſtilem animum in Chriſtum deponere, ſi grave & intollerabile legis onus excutere, & ſub Chriſti & gratiæ ſuavi & levi jugo poſitos. Reliquum eſt deſpicere, quòd ſi quis, qui nihil à ſcriptis alienum cogitat, ipſa autem per ſe, ſine ulla circumlocutione interpretans, ſincero judicio, vel ſecundùm ipſum Paulum, ſpirituali, ſententiam ferat, ne ſic quidem aliquid ineluctabile occurret: Ut omittam præclaram Patriarchæ uxorem Rebeccam, maledictum horrendum in ſe transferentem, ut filium induceret ad paternæ benedictionis ſortem arte quâdam: Moſes certè, qui Deum vidit, eadem, iiſdem pene verbis pro Judæis loquebatur: & ità omnes contrà Apoſtoli verba dubitationes injectas diſſolvit abundè, inquit autem, *ſi remittes, remitte illis:* ſin minùs, *me dele*, unde autem? certè congenera fuit Moyſis anima Pauli, *è libro vitæ*: Quid hoc aliud eſt, quàm, ſi meis contribulibus nec veniam indulgebis, nec ribi illos adunies, *ſepara & me à te?* tam ſincero affectu in ſanguine conjunctos ferebatur: Qui de libro deletur, judicium ſubit ſeparationis à Deo, nec intereſt, dixerſtne? *Dele me de libro vitæ*, & *ſepara me à te:* Libertas hæc non tantùm ab affectu divino procedens, verùm & propriis meritis ſubinduxit, ut non modo non rejiceretur, ſed cum honore admitteretur: Vox illa populum affinem ab ira juſta liberavit, nec dicentem expunxit ab illo *libro vitæ*: Quocirca ut Moſen hæc dicentem & facientem admiramur, ità & Paulum magis ſuſpicere debemus: qui vehementiùs in eundem affectum ferebatur: An non videtur tibi Anathema ſeipſum quodammodo poſuiſſe, & ſe à gratia ſeparâſſe pro cognatis ſuis, cùm Timotheum circumcideret, & cùm glorioſè prædicans Evangelium, Judæorum vota ſimulavit, caput abradens, & ſtatuta offerens ſa-

crificia?

crificia; nec pro ſe ſolo, ſed pro aliis etiam quorum ſodalis erat, qui & ſumptus in ſacrificia ſuppeditabat iis: In quam cauſam? Illam nempe, *ut omnes Chriſto lucrifaceret, ut plurimos adduceret, ut omnimodo aliquos ſervaret: ideò Judæis Judæus fit, iis qui ſine lege, tanquam ſine lege, cum infirmis infirmabatur*: Nihil horum erat, abſit ut fuerit, apud animum & judicium ſuum: ſed *omnibus omnia factus eſt, ut ſic aliquo modo aliquem lucrifaceret*: Imitator egregius, ut, quod caput eſt, dicam, communis Domini & Servatoris noſtri, qui omnia pro nobis paſſus, ob in explicabiles divitias miſericordiæ ſuæ, & exinanitionis, non recuſavit *Peccatum, & Maledictio pro nobis* dici & reputari; cùm tamen fons eſſet omnis benedictionis, & deſtructio peccati: Hunc ſibi per totum vitæ curſum exemplar proponens genuinus ejus diſcipulus, admirabilem illam & deſiderabilem converſationis repreſentationem animæ ſuæ quotidiè tranſcribere & efformare non deſtitit: ſed de tuo dubio haud ſcio an quod requirebatur minùs, certè ultra epiſtolæ terminos, iſta habeas ſolutionis vice. Vale.

φέρων, καὶ οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἑτέρων οἷς συνηγωνίζετο, τὰς ἐπὶ τῇ θυσίᾳ κατατιθεὶς δαπάνας, καὶ τὰ ἀναλώματα· ἵνα τί γένηται; ἵνα πάντας Χριστῷ κερδήσῃ· ἵνα τοὺς πλείονας προσάξῃ· ἵνα πάντως τινὰς σώσῃ· διὰ τοῦτο καὶ Ἰουδαῖος γὰρ Ἰουδαίοις· ἐν τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος διαπέλεται· καὶ συνασθενεῖ τοῖς ἀσθενοῦσι· μηδὲν τούτων (ἄπαγε) μήτε ὢν ἐν χρείᾳ, μήτε γινόμενος· ἐν τοῖς πᾶσι πάντα γίνεται, ἵνα πάντως τινὰς τῆς πλάνης ἀνελκύσῃ· μιμητὴς γὰρ ἦν περιδέξιος (ἵνα τὸ κεφάλαιον εἴπω) τοῦ κοινοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ δεσπότου· ὃς πάντα παθὼν ὑπὲρ ἡμῶν ἀφάτῳ πλούτῳ φιλανθρωπίας καὶ κενώσεως, ὑφ᾽ ἁμαρτίαν, οὐδὲ κατάραν κληθῆναι δι᾽ ἡμᾶς, καὶ νομισθῆναι παρῃτήσατο· καίτοι πηγὴ πάσης εὐλογίας, καὶ πάσης ἁμαρτίας ὑπάρχων ἀναίρεσις· ὃν διὰ βίου καλὸν παράδειγμα προστησάμενος ὁ γνήσιος, ὡς ἀληθῶς, μαθητὴς, ἀεὶ τὸ θαυμαστὸν ἐκεῖνο καὶ πολυέραστον τῆς πολιτείας, ἐν τῇ ψυχῇ μεταγράφων, καὶ ἐν ἀνατυπῶν οὐκ ἀπέληγε ἄγαλμα. Ἀλλὰ γὰρ, περὶ τοῦ διηπορημένου σοι, τῆς χρείας, οὐκ οἶδ᾽ εἰ ἔλαττον, τῆς δ᾽ οὖν ἐπιστολῆς καὶ ἐπὶ πλέον, τὰς λύσεις δεχόμενος, ἔρρωσο.

Epiſt. 217.

Nicephoro Philoſopho Monacho

AMorem corporalem corporales ipſi ala um pingunt:pingunt ità divinum, quotquot pulchritudinem ejus intelligibilem animis puris effigiatam geſtant: illi colorum tincturis & flore: iſti virtutibus & illuſtribus factis: Teſtantur utrique, eo quòd ſic pingunt, quòd celeritate mira præditus eſt amor, propoſiti tyrannus, legum contemptor quibus retardatur. Cognoſcas igitur, Deo ſacrate, nos ab hoc tyranno vehementer oppreſſos, qui voluntatem cogit, & ante tempus tuam efflagitate præſentiam incitat. Vale.

Ἐπισ. σιζ΄.

Νικηφόρῳ φιλοσόφῳ μονάζοντι.

ΤΟὺς μὲν τοῦ σώματος ἔρωτας, ἐπτερωμένον οἱ σωματικοὶ γράφουσι· γράφουσι δὲ καὶ τὸν θεῖον, ὅσοι τὸ νοερὸν αὐτοῦ κάλλος ψυχαῖς καθαραῖς ἐνεμορφώσαντο· ἀλλ᾽ οἱ μὲν βαφαῖς καὶ χρώμασιν ἄνθεσιν· οἱ δ᾽ ἐν ἀρεταῖς, καὶ λαμπροτέροις τοῖς κατορθώμασι. Ἑκάτεροι δ᾽ οὖν ὅμως μαρτυροῦσι, δι᾽ ὧν γράφουσιν, ὡς ἄφατον ἔχει τάχος, καὶ προθεσμίας ὑπάρχει τύραννος, ἐν ὑπερόπτης νόμων, οἷς ἀναβολὴ δίδοται. Ἴσθι τοιγαροῦν, ὦ τοῦ θεοῦ ἱερὲ ἄνθρωπε, ὡς καὶ ἡμᾶς ἡ τυραννὶς αὕτη κατὰ κράτος εἷλκε, ἐν τὴν προθεσμίαν ἐβιάσατο, καὶ πρὸ τοῦ χρόνου τὴν σὴν παρουσίαν ἐπιζητεῖν καταναγκάσει. Ἔρρωσο.

Ἐπιϛ. σιη΄.

Ἰωάννῃ Μητροπολίτῃ Ἡρακλείας.

Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, καὶ δι᾽ ἄλλας πολλὰς ἀῤῥήτους τε, καὶ ὑπὲρ νοῦν, θεωρίας, ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, βασιλέα, καὶ τοῦ παντὸς ὑπάρχοντα κύριον, δι᾽ ἑκουσίου μᾶλλον παθήματος, ἀλλὰ μὴ δεσποτικῇ καὶ αὐτοκράτορι ἐξουσίᾳ, τὴν παγκόσμιον σωτηρίαν ἀπεργάσασθαι· οὐδὲν δὲ ἧττον οἶμαι, καὶ διὰ τοῦτο, ὡς ἂν μάλιστα μέγα καὶ σαφὲς παραμύθιον τοῖς ἐν βίῳ ταλαιπωροῦσι, καὶ τὰ ἔσχατα πάσχουσι, καταλείποι τὰ οἰκεῖα πάθη, καὶ τὸν ἐπονείδιστον αὐτοῦ θάνατον· πρὸς ἃ καὶ σὺ ἀφορῶν, χαῖρε μᾶλλον, ὅτι ἔχεις, ὁ δοῦλος μιμεῖσθαι τὸν δεσπότην· ἀλλὰ μὴ δυσφόρει πρὸς τὰς τῶν στεφάνων ὑποθέσεις, ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν, καὶ ἀκόντων, παιδοτριβούμενος.

Epiſt. 218.

Johanni Metropolitæ Heracleæ.

Videtur mihi Chriſtus Deus & Rex noſter cùm ſit, & Dominus rerum exiſtentium, propter multas alias inexplicabiles cauſas, & mentis intuitum tranſcendentes, per voluntatem potiùs paſſionem ſubjiſſe, & non per potentiam abſolutam totius mundi ſalutem operatus: Imprimis ob hoc ipſum, ut ità magnum eximium & apparens ſolatium iis qui in hac vita affliguntur, & extrema omnia patiuntur, relinqueret ſuas ipſius paſſiones, & mortem contumelioſam: Hæc tu intuitus, lætare potiùs, eò quòd habeas, ſervus cùm ſis, in quibus magiſtrum tuum imiteris: Noli murmurare, ob illa quæ cedent tibi in argumentum coronarum, ſi à veritatis hoſtibus, licet invitis contribuleris.

Ἐπιϛ. σιθ΄.

Λέοντι καὶ Γαλάτωνι ἀδελφοῖς ἀσηκρήτις.

Τί δήποτε, πυνθάνῃ τὸ ἐκ διαφόρων χρωμάτων ὕφασμα, κίβδηλον τε καλῶν, καὶ ἀποβλέπων ὁ νομοθέτης τοὺς ὑπ᾽ αὐτοῦ παιδαγωγουμένους ἀμφιέννυσθαι, τὴν τοῦ μαρτυρίου σκηνὴν τοιούτοις ἐπιβλήμασι προστάττει καλύπτεσθαι, ἐν ᾗ θεός τε ὠπτάνετο, καὶ τὰ τῶν ἁγίων ἀπέκειτο ἅγια. Ἀκούοις δ᾽ ἂν κοινὸν, ἐπ᾽ αὐτοῦ τε καὶ τῶν ὁμοίων, λόγον ἀποδιδόμενον· ὡς τὰ τοιαῦτα νομοθετῶν ὁ θεῖος Μωσῆς ἀκριβῶς ἐδήλου, μὴ δεῖν οὕτω γυμνῇ προσεδρεύειν τῇ λέξει τοῦ γράμματος, μηδὲ τῷ προχείρῳ προσανέχειν τῆς καταλήψεως· τοῖς γὰρ διαφιλονεικοῦσι ταύτῃ τὸν νοῦν τῶν προστατομένων λαβεῖν οὐκ ἄν ποτε θηρεύσιμος γένοιτο. Τοιοῦτον γὰρ καὶ τὸ, ἐν σαββάτῳ κελεύειν μηδὲν ὅλως ἐργάζεσθαι· τοὺς δὲ ἱερεῖς ἐπιτρέπειν ἐπὶ ταῖς θυσίαις καὶ ξυλοκοπεῖν, καὶ σφαγιάζειν· οὓς ἔδει μᾶλλον τῶν ἄλλων γνώμονας ὥσπερ καὶ ἀρχέτυπον τοῦ πλήθους ὄντας,

Epiſt. 219.

Leonti & Galatoni fratribus à ſecretis.

Quid interrogas, veſtimentum è diverſis coloribus contextum adulterinum vocans legiſlator, ejúsq; uſum prohibuit iis, qui ipſius pædagio infirmabantur, nè induerent; tamen Teſtimonii tabernaculum talibusmodi operimentis velari jubet: in quo videbatur Deus præſens, & ſancta ſanctorum recondebantur: Audi autem rationem huic quæſtioni & ſimilibus congruentem; divinus Moſes cùm talia mandaret, præcisè voluit ſignificare non eſſe literæ adhærendum penitus, nec attendendum ad ſenſum prima facie exhibitum: Illi certè, qui pertinaciùs contendunt ſecundùm literam iſta intelligenda, ſententiam nunquam venabuntur. Tale mandatum eſt, quo præcipitur *nihil planè per Sabbathum agendum*, cùm tamen ſacerdotes permitterentur ligna findere, carnes dividere, animalia occidere: qui tamen regulæ inſtar & archetypi debebant eſſe multitudini,

titudini, ut, quod lege præcipiebatur, ſincerè colerent: Itá cùm mandetur nè è lapidibus ſectilibus altaria conſtruantur, eò quòd ſic polluerentur, & pollutionis ejuſmodi cauſa enchiridio imputetur, quo in exaſcianda materia uti ſolent: cùm & enchiridio id quod maximo in honore Judæis & veneratione erat, nempe Circumciſio, perficeretur, & omnia ſacrificia per eadem conſummata abſolutáque darentur inſtrumenta: Simile eſt, is qui mortuum tetigerit, immundus erit, & purificandus traditur ſacerdoti: qui non alio modo eum purificare potuit, quàm per ſacrificia: quæ per ipſum morticinia imprimis fiunt, ità tangit, & per ſanguinem demortui & cinerem purgat eum, qui purgandus venit, non aliam ob cauſam quàm quòd tetigerat mortuum. Hæc reſipiunt ænigmata, ſi quis literæ immanſerit: Atque ſimile eſt per omnia, quod ſimulachrum prohibentur Iſraelitæ facere: cùm tamen is, qui hæc ſancivit lege, arcum jubeat fabricare ſecundùm typum & imitationem oſtenſorum ipſi in monte: tum etiam mandet imagines & expreſſiones Cherubim exſculpere, & formare, & velis prætextis contegere & radio intertexere; ſed & malorum granatorum formas ſacris utenſilibus inſculpere, & ſimilia multa: Illud verò non eſt quin admiretur is, qui vel miracula ab introitu ſalutavit, nec animum affixum & intentum habet, ad ea quæ interiùs occultantur; quòd eum qui lepra incipiente compungitur, nec totam corporis ſuperficiem morbo infectam adhuc habet, immundum pronunciat, & declinandum, cùm illum, qui à capite ad calcem odioſo hoc morbo laborat, atque eſt ad intuendum deteſtabilis, quique prope eſt ut vincula naturę ſolvat, hunc inquam mundum lex reputet, & dignum judicet ſynagoga: Si adhuc placeat intueri illos qui ſub lege vivebant, quibus licitum non erat alibi quàm apud Tabernaculum ſacrificare: Certè ſanguine in eum vindicabatur, qui tranſgreſſus fuerat legem; ſed nec extra templum licuit, poſtquam templum conſtruebatur, ſacrificia perage-

τὸ τῆς νομοθεσίας φυλάττειν ἀκήρατον. Ἔτι δὲ καὶ τὸ προστάσσειν, ἐκ λίθων τμητῶν μὴ κατασκευάζειν θυσιαστήρια, ὅτι μεμίανται· καὶ τοῦ μεμιάνθαι τὴν αἰτίαν ἐπάγειν τὸ ἐγχειρίδιον, ὅτι τὸ ἐπ' αὐτοῖς τούτοις ξυομένοις ἐπιβέβληται τῷ ἐγχειριδίῳ· δὲ καὶ ἄλλο τὸ τιμιώτατον καὶ μέγιστον παρ' Ἑβραίοις τὴν περιτομὴν ἀπεργάζεσθαι, καὶ μὴν καὶ πάσας ἱερουργίας ἐγχειριδίοις τελεσιουργεῖσθαι καὶ καταρτίζεσθαι. Καὶ δὴ κἀκεῖνο, τὸ μὲν ἁπτόμενον νεκροῦ ἀκάθαρτον εἶναι, εἶτα καθαίρεσθαι παρὰ τοῦ ἱερέως· τὸν δὲ μὴ δύνασθαι καθαίρειν, ἄλλως εἰ μὴ διὰ θυμάτων, ἃ δὴ αὐτός τι νεκροποιεῖ πρῶτος, καὶ ἅπτεται, καὶ ἀπὸ τῶν νεκρῶν αἱμάτων, καὶ τῇ σποδῷ περιραίνει τὸν, ὅτι νεκροῦ ἥψατο προσιόντα καθαρθήσεσθαι. Αἰνίγματι γὰρ τοῦτο παντελῶς, εἴ τις ἐναπομένοι τῷ γράμματι, ἔοικε. Τοιοῦτον ἐστὶ καὶ τὸ, πάντως ὁμοίωμα ποιεῖν ἀπείργειν τὸν Ἰσραήλ· αὐτὸν δὲ ταῦτα νομοθετοῦντα, προστάττειν μὲν καὶ αὐτὴν τὴν κιβωτὸν κατὰ τύπον καὶ μίμημα ποιήσασθαι τῶν δειχθέντων αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει· ἐντεῦθεν τὰς εἰκόνας, καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν χερουβὶμ διαγλύψαι τε καὶ τορεῦσαι, καὶ τοῖς περιπετάσμασι προσεξυφᾶναί τε καὶ ῥαφιδεῦσαι· ῥοΐσκων τε ὁμοιώματα τοῖς ἱεροῖς σκεύεσιν ἐντυπῶσαι καὶ μυρία ἄλλα. Ἐκεῖνο δὲ, πῶς οὐ θαυμάσειέ τις, τοῖς τοῦ θαύματος προθύροις μόνον ἀναστρεφόμενος, καὶ τοῖς ἔνδον κεκρυμμένοις τὸν νοῦν οὐκ ἔχων ἀνατενίζοντα; ὅτι τὸν μὲν ἀρτίως λέπρᾳ τὸ σῶμα πιεζόμενον, ὑπὸ δὲ τὴν ὅλην ἐπιφάνειαν διαφθαρέντα τῷ νοσήματι, ἀκάθαρτον καὶ μιαρὸν ἀποφαίνει· τὸν δι' ὅλου τὸ σῶμα περιχυθέντα τῷ κακῷ, καὶ * βδελύγματι ἀνθούμενοι καὶ * εἰ δὲ χθὲς μὲν ὁραθεῖσαν, ἐγγὺς δὲ γεγονότα καὶ τοὺς φυσικοὺς συνδέσμους λύεσθαι· τοῦτον δὲ ἄρα καθαρὸν καὶ τῆς συναγωγῆς ἄξιον κρίνεσθαι. Εἰ βούλει δὲ κἀκεῖνο τῶν ἐν νόμῳ βιούντων ἰδεῖν, ὡς οὐκ ἔξω μὲν πα-

* ἴσ. βδελυγματείῳ.
* εἰσαχθέν.

ρὰ τὴν σκηνὴν ἀλλαχοῦ τολμᾶν θυσιάζειν· ἢ γὰρ εἰς αἷμα δίκη ἀπαιτοῦσα τῷ παραβάντι· ἢ μὴν οὐδὲ ἔξω τοῦ ναοῦ, μετὰ τὴν τούτου οἰκοδομήν, τὰς ἱερουργίας ποιεῖσθαι·

ποιεῖσθαι· τὸν δὲ θαυμάσιον Σαμουὴλ, καὶ θυσιαστήριον τῆς σκηνῆς ἑστώσης πῆξαι, κἀκείνην μὲν λιπεῖν· ἐκεῖσε δὲ τὰς θυσίας ἀνενεγκεῖν· οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἱερὸν Ἠλίαν τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ λαμπρῶς ἑστηκότος, ἐπὶ τοῦ Καρμήλου βωμούς τε ἐγεῖραι καὶ προσενεγκεῖν θυσίας. Καὶ τούτων οὐδένα, οὐχ ὅτι μὴ ἐγκληθῆναι, ἀλλὰ καὶ πρὸς θεοῦ, τοῦ διὰ Μωσέως μηδὲν τοιοῦτον τολμᾶσθαι νομοθετοῦντος, εὖ μάλα τε προσδεχθῆναι, καὶ οὐρανίῳ πυρὶ τὴν τῶν θυμάτων ὁλοκαύτωσιν περιφανεστέραν τε καὶ παραδοξοτέραν, ἢ συμπάσας τὰς ἄλλας, αἳ τὸν νόμον εἶχον τῆς τελετῆς αὐτῶν καθηγούμενον, ἀποφανθῆναι. Εἶτα τὸν Σαμουὴλ πάλιν ἀρχιερωσύνης ὕψει καὶ προφητείας ἀπηγμένον, χερσὶν ἱεραῖς τὸν Ἄγαγ ἀποσφάττειν· καὶ πρό γε αὐτοῦ τὸν Φινεὲς διπλῆς σφαγῆς, ἐμφυλίου τε καὶ ἀλλοφύλου, τὴν ἱερωσύνην δῶρον αἰώνιον ἀποφέρειν. Οὐ μὴν ἀλλά γε καὶ προσέτι ἐπὶ λαμπρᾶς εὐλογίας καὶ τιμῆς μείζονος ἀξιοῦσθαι τούς, ὅσοι συγγενικῶν αἱμάτων τὰς χεῖρας ἐπλήρωσαν, καί τοι κοινῆς οὔσης τῆς αἰτίας τῶν τε δίκην εἰσπραττομένων, καὶ τῶν ἀπαιτούντων· τούτους μὲν τοιούτοις ἄθλοις ἐπὶ τῇ τῶν αἱμάτων χύσει τιμηθῆναι. Τὸν δέ γε βασιλέα Δαβὶδ ἀνάγκην ἔχοντα πολεμίοις τοὺς ἀνθεστηκότας ἐπεξιέναι, διὰ τοῦτο τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν ἀναστῆσαι προθυμούμενον, κεκωλῦσθαι. Καὶ τὸν μὲν Σαοὺλ καὶ τὸν Ἀχαὰβ, ὅτι φιλανθρώποις ὄμμασιν ἴδον τοὺς ἑαλωκότας τῶν πολεμίων, ἐκπτώσει τε τῆς βασιλείας ζημιωθῆναι, καὶ τὸν διὰ μαχαίρας θάνατον ἀπαιτηθῆναι· τὸν δὲ Δαβὶδ, ὅτι δικαιοτέρᾳ κρίσει τοὺς παραπλησίους ὑπῆγεν, ἀνάξιον κριθῆναι τοῦ τὸν ναὸν ἀνεγέρσαι. Εἰ βούλει δὲ καὶ ἄξιον αὐτὸν μὲν πάλιν τοῦτον ἐπιδειχθῆναι, θυσιαστήριον ἐν τῇ τοῦ Ὀρνᾶ ἅλῳ ἀναστῆσαι καὶ θῦσαι παράδοξον θυσίαν, οὐρανίου πυρὸς τὴν ὁλοκαύτωσιν συγκαλλιεροῦντος, καὶ θυμὸν ἄσχετον ἐκ θείας ὀργῆς καὶ δίκης, ἅπαντα τὸν Ἰσραὴλ ἐπινεμόμενον, ἐξιλεωσάμενον στῆσαι· τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον οὐδὲν πλέον εἰς αἷμα πολεμίων ἀδυσώπητον γεγονότα ἐξείργεσθαι τοῦ ναὸν Θεῷ

re: Admirabilis tamen vir Samuel, cùm ſtaret tabernaculum, altare alibi fixit, & quod in tabernaculo fuit, reliquit, & in à ſe conſtructo ſacrificia obtulit: Sed & ſanctus ſacérque vir Helias templo ſplendidiſſimè conſtructo, in monte Carmelo altaria erexit & ſacrificavit: Horum nemini vitio hæc vertebantur, ſed à Deo, qui per Moſen, nil tale audendum ſancierat, accepti fuerant, cúmque oblationes igni cœleſti abſumerentur, multò erant illuſtriores & glorioſiores quàm illi in ſuis ſacrificiis, qui legis præſcriptum ſacrificantes ſequebantur: Samuel ulteriùs, qui Pontificatus ſublimi titulo, & Prophetiæ attollebatur, ſacratis manibus Agag interemit; & illo prior Phinees per cædem duplicem indigenæ & alienigenæ ſacerdotium æternum muneris loco accepit: ſed & anteriùs adhuc, ſplendida benedictione & honore majori digni habiti ſunt, qui cognato ſanguine manus impleverant; cùm cauſa eſſet communis eorum qui patiebantur, & qui vindictam inferebant: Hi quidem talibus remunerationibus pro ſanguine fuſo colebantur: Davidem regem neceſſitas adurgebat, bello perſequi hoſtes: idcirco, cùm id vehementer cuperet: templum Hieroſolymitanum conſtruere vetabatur: Saul & Ahab, quòd miſericordibus oculis intuebantur captivos hoſtes, amiſſione regni mulctabantur, & gladio perire decernebantur: Cùm David qui juſto judicio ſimiliter delinquentes mactaſſet, indignus cenſeretur, qui extrueret templum: Si volueris autem poteris è contra videre dignum judicatum qui altare erigeret in area Orphna Jebuſei: ubi ſacrificium obtulit præclarum, igne de cœlo illud abſumente; itâ ut iram irreſiſtibilem, è juſto Dei furore accenſam, quæ totum Iſraelem depaſcebat, extingueret: qui ipſe tamen inexorabilis cùm eſſet in hoſtium ſanguine fundendo, prohibebatur Dei templum exædificare.

ædificare. Hæc tot & talia, ubi legitur litera contra literam, quomodo quis ab omni contrarietate excuſabit, & ſeriem, quæ par eſt in illis obſervari, congruam demonſtrabit, & non potiùs omnia tumultu & ſuſpenſione animi impleat? Præterea, quæ ratio reddi poteſt, Deum nuptias permittere, & ſua dignari benedictione; & tamen qui copula nuptiali jungebatur, ſecundùm Dei & naturæ ipſius leges, ut immundum à myſteriorum participatione excluderet, nec ad ſacra admitteret niſi priùs purgatum? Irà quoque vas teſtaceum, in quo pollutum quid continebatur, confringi jubebat, acſi non poſſet alioqui pollutum expiari: Sin æneum vas, vel ligneum eſſet, facillimè lavando mundaretur: Eliſæi oſſa communi de morticiniis legi ſubjacebant, & pollutionem impertiebant, tamen mortui iiſdem approximantes ab illis puros vitæ radios recipiebant, & ad vitæ lucem à tenebroſis mortis foribus reducebantur: Dicéſne igitur, polluti illi, qui proximi illis oſſibus facti, à mortis immunditie purgabuntur? an non potiùs ſacrificium gratitudinis pro reſtauratione illorum offeres, quàm expiatorium contactus per quem furrexere? Quomodo non erit hoc contra planam Scripturam rem apparentem per ignorantiam & imperitiam inducere? Aſini autem maxilla triplici ſcatens immunditia quomodo defæcatæ & potabilis aquæ ſcaturigines ſitienti Nazaræo ſuppeditabat; quæ paribus impuritatis miraculis illuſtrabatur? Os enim fuit aſini; & quidem aſini mortui, & adhuc tertiò, necis inſtrumentum: non autem è vicina terra aqueæ diſtillationes inſenſibiliter os illud madefaciebant: ſed viri bellatoris arma contra hoſtiles inſultus adhibebatur; tantum verò aquarum ſcaturiginem edidit, ut qui poſt talem defatigationem, & laborem, & in tali temporis exigentia ſititet, abundanti, varia, & ultra neceſſitatem aquarum copia irrigaretur: Et quidem talinsmodi miraculo os animalis impuri, & mortui ſubmini-

ἐποικοδομῆσαι. Πῶς γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἡ τοῦ γράμματος κατὰ τὸ γράμμα ἀνάγνωσις, αἰτίας τε καὶ ἐναντιώσεως ἀπαλλάξει, καὶ τὸν πρέποντα εἱρμὸν ἐν αὐτοῖς θεωρούμενον ἐπιδείξει, ἀλλὰ μὴ καὶ πολλῆς ἐμπλήσει ταραχῆς τε καὶ ἀμηχανίας; Ἐπὶ τούτοις, πῶς ἂν ἔχοι λόγον, τὸν μὲν γάμον Θεὸν ἐπιτρέψαι, εὐλογίας τε τῆς παρ' αὐτοῦ ἀξιῶσαι· ἀκάθαρτον δὲ τὸν ὡμιληκότα, κατὰ τοὺς θείους θεσμοὺς, τοῖς τῆς φύσεως μυστηρίοις * ἀποκαλέσαι, καὶ τοῖς ἱεροῖς μὴ προσιέναι, εἰ μὴ καθαρθείη, ἀποθεσπίσαι; Πάλιν δὲ τὸ μὲν ὀστράκινον ἄγγος, ἐπὰν ἀκαθάρτου τινὸς ψαύσῃ, συντρίβεσθαι, ὡς μηκέτι δυνατὸν εἶναι τῆς ἀκαθαρσίας τὸ μεμολυσμένον * ἀπολύεσθαι· ἂν δὲ χαλκοῦν, ἢ ξύλινον ᾖ, ῥαδίως τῆς ἀκαθαρσίας διὰ τοῦ ὕδατος ἀπαλλάττεσθαι. Καὶ τὰ μὲν Ἐλισσαίου ὀστᾶ τῷ κοινῷ τῶν νεκρῶν νόμῳ εἰς ἀκαθαρσίαν ἄγειν· τοὺς δὲ πεπλησιακότας αὐτοῖς νεκροὺς καθαρὰς ἐκεῖθεν τῆς ζωῆς δέχεσθαι τὰς ἀκτῖνας, καὶ πρὸς τὸ τοῦ βίου φῶς ἐκ τῶν ζοφερῶν πυλῶν ἐπανάγεσθαι τοῦ θανάτου. Τί οὖν ἐρεῖς, ἀκαθάρτους ὅτι πλησιάσαντες ὀστέοις νεκροῦ τῆς ἀκαθαρσίας τοῦ θανάτου ἐκαθάρθησαν, ἢ καὶ προσοίσεις ὑπὲρ αὐτῶν οὐκ εὐχαριστήριον τῆς ἐγέρσεως, ἀλλὰ καθάρσιον τῆς ἀφῆς, ἐξ ἧς ἀνέστησαν; Καὶ πῶς οὐκ ἂν εἴη τοῦτο κατάντικρυ τῶν γεγραμμένων τὸ φαινόμενον, πολλὴ ἀμαθία καὶ ἄνοια; Ἡ δὲ τῆς ὄνου σιαγὼν τριπλῆς ἀκαθαρσίας αἰτία πηγάζουσα, πῶς καθαροῦ καὶ ποτίμου νάματος διψῶντι τῷ Ναζαραίῳ ἀνέδωκε ῥύακας, ἴσοις τῆς ἀκαθαρσίας διαβοηθεῖσα θαύμασι· ὄνου μὲν γὰρ ἦν, καὶ νεκροῦ ὄνου, καὶ τρίτον, φόνου ὄργανα· οὐκ ἐν γῇ δὲ πλησίον ὕδατος, οὐδέ τινες νοτίδες ἀφανεῖς ὑπερδόμεναι τοῦ ὀστοῦ κατελείβοντο· ἀλλ' ἀνδρὸς χειρὶ μαχητοῦ ὅπλον κατὰ πολεμίων ἐφέρετο· καὶ τοσαύτην πηγὴν ὑδάτων ἀνέβλυσεν, ὥστε τὸν ἐν τοσούτῳ κόπῳ καὶ καμάτῳ, καὶ τοσαύτῃ καιροῦ περιστάσει δεδιψηκότα, ἀφθόνως καὶ δαψιλῶς, καὶ πέρα τῆς χρείας, * ἐμφορῆσαι πόματος. Ἀλλὰ τοιούτῳ μὲν τὰ τοῦ ἀκαθάρτου ζώου καὶ νεκρὰ καὶ φονικὰ ὀστᾶ ὑπηρετήσατο

* ἴσ. ἀποκλεῖσαι.

* ἴσ. ἀπολύεσθαι.

* ἴσ. ἐμφορῆσαι.

τέσσαρ θαύματι· τοῖς γὰρ ὄνομα πηγῆς, τὴν σιαγόνα ποιοῦσι, κἀκεῖθεν τῷ διψήσαντι φέρουσι τὸ νᾶμα, καί τοι τὴν προχείμενον λόγον κατ' οὐθὲν λυμαινομένοις. Δῆλοι γάρ ὡς καὶ αὐτοὶ τοῦτο λέγοντες, πόῤῥω τοῦ γράμματος ἰχνηλατοῦσιν· ἕως ἂν ἡ τῶν παραδόξων ἔργων πίστις ἐνισχύῃ, οὐκ ἂν ἡδέως συμφησαίμι. Καὶ τί ἄν τις ἀπαριθμοίη τὰ τοιαῦτα; σχεδὸν γὰρ δι' ὅλου τοῦ νομικοῦ γράμματος, ἡ τοιαύτη τῶν αἰνιγματωδῶν θεωριῶν κατακέχυται θύελλα· ἀλλ' ὅπερ καὶ ἀρχόμενος εἶπον, διὰ ταῦτα καὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων, ὁ σοφὸς νομοθέτης ἐναργῶς παρίστησιν, ὡς ἄλλη μὲν ἡ κατὰ τὸ γράμμα καὶ τὸ πρόχειρον τῆς ἐπιβολῆς ἀπαγγελία, ὡς παραπέτασμα δυσπλασμένη κρυφίων θεωρημάτων· ἑτέρα δὲ ἡ τοῦ πνεύματος ἐν τῷ βάθει κρυπτομένη θεοσοφία· ἧς ἡ τῶν Ἰουδαίων, καὶ τῶν ἰουδαϊζόντων αἱρεσιωτῶν πλῆθος ἐκπεσόντα, μακρὰν καὶ χαλεπὴν οὐ παύεται πλάνην πλανώμενον.

ſtravit: Nec quicquam inde detrimenti acceperunt, qui nomen fontis maxillæ aſini detulere; & abinde ſitienti fluenta dedêre. Certè ſi qui ità affirmant, longè à litera inveſtigantes recedunt; quibus ego libens non adhibebo conſenſum, quamdiu paradoxorum operum fides prævaluerit: Et quid opus his ſimilia enumerare? ferè enim per univerſam legis Scripturam ejuſmodi ſpeculationum ænigmaticarum tempeſtas diffunditur: ſed quod ab initio dixi, propter hæc & ſimilia, ſapiens ille legiſlator apertè indicat; quòd aliter litera apparenter ſuggerit, tanquam velamentum obductum obſcuratarum ſpeculationum, aliter ſpiritus in abſcondito divina ſapientia: à quo Judaica & Hæretica multitudo excidens longum & difficilem errorem errare non deſinit adhuc.

NOTÆ.

ERudita eſt epiſtola, & multiplices Legis ceremonias explicat, apposité: διαφθαρέντι νοήματι omnino rectè in codice erat, νοήματι. Βδελύγματι ἂν γενόμενον vel βδελυγματιαῖον γενόμενον οἱ ἐν ἰχθύς, ὑφ' ἐν. Quòd Samuelem Pontificem facit, errat, erat Levites: neque Phinees benedictus ob cædem ἁπλῶς: ſed ex zelo in cauſa divini cultus. Illud quod ſequitur Levitas reſpicit, qui in μοσχοποιΐᾳ Idololatras affines ſuos intercmere Exod. 32. Ὅτι δικαιοτέρα κρίσιν Hoc jam ab eo dictum fuit: quòd ſi reſpexit crudele ſupplicium in Ammonitas irrogatum, hoc, niſi in genere fuſi ſanguinis, non fuit impedimento ei.

Ἐπιστ. σκ'.

Παύλῳ Μητροπολίτῃ Λαοδικείας.

ΟΥτι τοὺς ἐν λόγοις ἀγνώμονας εὐεργετεῖν οἶδα λόγῳ, καίπερ ἐν τοῖς ἄλλοις, (ὡς ἂν αὐτὸς φαίης,) φιλοσοφώτερον αὐτὸ θεωρήσας, οὔτε σολοικίζουσι (νῦν γὰρ εἴποιμι, καιρὸς καὶ τοῦ παῖξαι) συνήθης εἰμὶ πείθεσθαι· ἕως ἂν οὖν εὐχάριστοι μὲν οἱ ἀγνώμονες καθεστῶσιν· οἱ δὲ τοὺς καλοὺς κακῇ προφορᾷ ῥημάτων αἰκιζόμενοι λόγους, Ἑλλάδα γλῶτταν τῆς ἀμουσίας ἀλλάξονται, οὐκ ἂν ἑκών γε εἶναι τῶν τῆς ῥητορείας καινῶν μυστηρίων ἐπόπτας ποιήσομαι· διὸ σὺ μὲν τὴν γλῶτταν Ἀττικαῖς μελέταις, ὁ δὲ σὸς φίλος εὐγνωμοσύνης τελεταῖς, τὴν γνώμην καθάρας, σὺν Θεῷ φάναι τεύξεσθε τῶν ποθουμένων.

Epiſt. 220.

Paulo Laodicenſi Metropolitæ.

NEc benefacere dictis improbos ſcio, licet (ut tute affirmas) qui magis philoſophicè rem complectetis in aliis: neque ſolæciſmum admittentibus (Nunc enim, ſi aliàs, occaſio jocandi minſtratur) mihi in more ponitur obtemperare: Quamdiu grati exiſtant, qui ſunt tam perversè affecti, ut & male productis verbis orationem lædunt, ità ut linguam Græcam illiteratæ permutent, haud ego libenter admittam eos novorum Rhetoricæ myſteriorum Epopras: Tu igitur linguam tuam Atticiſmorum meditationibus, amicus autem tuus bonæ diſpoſitionis myſteriis, ubi animum purgaveritis, cum bono Deo conſequemini id quod concupiſcitis.

Epiſt.

Epiſt. 221.

Zachariæ Metropolitæ Chalcedonis.

Dicam nobis inſcribis, quam ſi alius inſcripſerat, de lite injuſtè intentata illum non immeritò accuſares; & apologiam ſcribis dicæ, cùm te nemo accuſet; certè venia quàm longiſſimè ab accuſatione diſtinguitur: Non poteſt miſericordiam expetere, qui rationem exigit acceptæ injuriæ, niſi priùs rearum contraxerat: Tu apologiam contexendo, reum te prodis, & longiſſimæ rationis reddendæ debitorem: Omnino te non appellavi, apologiam nihilo moderatiorem Æſopi fabulis video: Opinor haud deliqui, accuſationem inſtitutam video vehementiorem, quàm illorum erat, qui in Socratem debacchabantur: Tu ergo aerem verberans pro teipſo, concertas adverſus me, curſu veloci, ſed lubrico & incerto contendiſti validè: Laudationum ſiquidem excreſcentia non modò nihil excuſat contumelias in me jactas, ſed accuſationes inſtitutas adauget: Concidunt Coloni, Nautæ, Milites, Caupones: ſi quis eorum lapſus ante veritatem amat duci vel ſacerdoti Dei appendat, aut cuicunque virtute præſtanti viro, papè, quàm abſurdum ille & machinatur, & machinari convincitur: Tu ſic laudibus me in ſublime efferens, in profundum mergis, cauſans me homines convitiis afficere & in eo malefacere, qui tamen extra culpam ſum, qui innumeris calamitatibus, quod dolens dico, pro veritate exhaurior, qui omnium paſſiones gravitate vicerim, & ipſos inimicos mihi inſultantes in miſericordiam flexerim. Quis talibus, non dicam afflictiones excogitans, non val dè inflectetur, ſi injuſtus, crudus, crudelis, barbarus non ſit, ſi non omnem illi rationalem & humanum ſenſum poteſtas non expectoravit? Ità ſit, inquies, ſed te oportuit me vocatum conſolari: aut, ſaltem in ſecundis, ſi non il-

Ἐπιϛ. σκα΄.

Ζαχαρίᾳ Μητροπολίτῃ Χαλκηδόνος.

Γράφεις ἡμᾶς γραφὴν, ἣν κἂν ἑτέρου γράφοντος, δίκαιος αὐτὸς ἦσθα τοῦτον διώκειν ἀδίκου γραφῆς· καὶ γράφεις ἀπολογίαν, μηδενός σε διώξαντος δίκην· καί τοι συγγνώμη πᾶσα καὶ ἀπολογία, μακρῷ τῷ μέτρῳ τῆς κατηγορίας διέστηκεν· οὐ γάρ ἐστιν οὐκ ἔστιν ἔλεον αἰτεῖν, καὶ λόγον ἀδικημάτων ἀπαιτεῖν, ὥστε μὴ πρότερον αἰτίαν ἔχων εὗρες ἀπολογούμενος, δι᾽ ὧν σεαυτοῦ μακροτάτων λόγων ἔδειξας χρεωστὴν· οὐκ ἐπικαλεσάμην ὅλως καὶ τῶν Αἰσώπου λόγων οὐδὲν μετριωτέραν ὁρῶ τὴν ἀπολογίαν. Οὐχ ἥμαρτον οἶμαι· καὶ τῶν εἰς Σωκράτην ἐμπαροινησάντων ἀναισχυντοτέραν ὁρῶ τὴν κατηγορίαν· καὶ ὑπὲρ μὲν σαυτοῦ εἰς ἀέρα δέρων ἐπύκτευσας· καθ᾽ ἡμῶν δὲ ὀξὺν μὲν καὶ σφοδρὸν τὸν δρόμον, ἀλλ᾽ ἐπισφαλῆ καὶ ἀναίτιον διηγώνισαι. Ἡ γὰρ τῶν ἐπαίνων αὔξησις, οὐ μόνον οὐδὲν παραιτεῖται, ὧν ὑβριζόμεθα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸ μεῖζον ἄγει τὰ ἐγκλήματα. Πίπτουσι μὲν γὰρ γεωργοὶ, καὶ ναῦται, καὶ στρατιῶται, καὶ παλιγκάπηλοι· ἀλλ᾽ ἐάν τις τὸ ἐκείνων πταῖσμα, φίλῳ ἀληθείας προσάπτοι, ἢ στρατηγῷ, ἢ ἀρχιερεῖ Θεοῦ, ἢ ἁπλῶς ἀνδρὶ τῶν πολλῶν ταῖς ἀρεταῖς τὸ ἐξαίρετον ἔχοντι, βαβαὶ, ἡλίκον τοῦτος διὰ μηχανῆς κατασκευάζων ἀποφαίνει τὸ ἀτόπημα. Οὕτω τοῖς ἐπαίνοις, ὡς ἀνωτάτω φέρων ἡμᾶς, εἰς τὸ βαθύτατον ἔρριψας· ἄνδρας ἐπηρεάζειν ἡμᾶς, καὶ κακῶς ποιεῖν, αἰτιώμενος, οἷς οὐδὲν αἰτίας διαπέπρακται· καὶ ποτε συμφοραῖς μυρίαις, καὶ τὸ βαρύτατον, ὑπὲρ ἀληθείας, περιαντλουμένους, καὶ πάντας, τῶν παθῶν τῷ μεγέθει, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐπιτιθεμένους εἰς ἔλεον ἕλκοντας. Τίς γὰρ ὁ τοῖς τηλικούτοις, οὐ λέγω θλίψεις ἐπιπεσὼν, ἀλλὰ μὴ καὶ σφόδρα καμπτόμενος, οὐκ ἄδικος, οὐκ ὠμὸς, οὐ τὸν νοῦν καὶ τὴν φύσιν βάρβαρος, οὐ πᾶσαν περιῃρημένος λογικήν τε καὶ ἀνθρωπίνην, μετὰ τῆς δυνάμεως αἴσθησιν; εἶεν· ἀλλ᾽ ἔδει σε, φησι, μετακαλεσάμενόν με ψυχαγωγῆσαι· ἢ εἰ μὴ τοῦτο

τὸ γοῦν δεύτερον, ἀναμιμνήσκειν ἐπιτρέψαι παραχθείσης· τὸ δὲ μηδέτερον προσγενέσθαι τούτων, πῶς οὐ τοῖς ἐσχάτοις με περιβάλλει κακοῖς, καὶ πρὸς μῖσος ἀπάγει καὶ αὐτοῦ τοῦ ζῆν; Ἀλλ' ὦ καλὲ καὶ ἀγαθέ, εἰ μὲν ἠγνόεις, ὅσον καθ' ἡμῶν ἡ κοινὴ τῶν διωκόντων κέχυται λύσσα, καὶ ὅσας, πανταχοῦ γῆς σχεδὸν καὶ θαλάσσης, τὰς ἐπιβουλὰς ἱστῶσι, καὶ τὰ ἔνεδρα· τάχα ἂν εἰς ἄλλας προφάσεις ἔσχες λόγον ἀναφέρειν, ὧν ἐβούλου, τὴν ἀποτυχίαν * καὶ ἐπαιτιᾶσθαι, ὅτι μὴ στέργω στεργόμενος· τὸ δὲ καὶ γινώσκειν αὐτῇ πείρᾳ ταῦτα, καὶ ἐκτραγῳδεῖν κἂν τοῖς γράμμασιν, εἶτα ζητεῖν αἰτίαν ἄλλην, διὰ τί μὴ μετάπεμπτόν σε πεποιήμεθα, μηδ' ἐλθεῖν ἐξητηκότι κατενεύσαμεν· οὐ ζητοῦντός ἐστιν αἰτίαν, ἀλλὰ τὴν ἀληθεστάτην, ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν παρορῶντος, καὶ προφάσεις ἐκμηχανωμένου, δι' ὧν οὐ μὲν ὅσιον οὐκ ἔχοντας αἰτίαν δόξαις, οὐκ ἂν ἀναισχύντως λίαν κακῶς ἡμᾶς εἰπεῖν. Ἀλλ' ἡ μὲν περὶ ἡμᾶς σκηνή, καὶ τὸ θέατρον, τοιαύτην ἔλαχε τὴν ὑπόθεσιν· τὰ δ' ἄλλα, σπουδὴν ὁρῶ παιδιᾷ σπευδομένην, καὶ κατήφειαν γέλωτι, καὶ κωμικὸν χορὸν ᾄδοντα δάκρυα· τὸ μὲν γὰρ ὀδύρεσθαι τὰ συμβεβηκότα, καὶ πρὸς πάθη καὶ νόσους καὶ τύχας καταφεύγειν, ψυχῆς ἐστὶν ὀλοφυρομένης, καὶ σπουδαζούσης ἀληθῶς, εἴ τι καὶ προσείληφε τῶν κηλίδων ἀποψήσασθαι· τὸ δ' ἄλλον μὲν λέγειν τὸν ἡμαρτηκότα, ἕτερον δὲ τὸν ὑπὲρ ἐκείνου λέγοντα; ἵνα μὴ λέγω πῶς, Τί οὖν ὑπὲρ ἑτέρου κόπτεις σεαυτόν; τί δέ σοι μέλει τοῦ κατὰ μηδέν σοι προσήκοντος; ἔα τοῦτον ἐν αἰτίαις εἶναι, καὶ εἰ δέ σοι στρεβλοῦσθαι, καὶ μαστιγοῦσθαι, καὶ πάσχειν, ἃ πάσχειν ἄξιος, κακὸν περὶ σε φανέντα, καὶ μακροῦ τῆς ἀρετῆς ἐνυβρίσαντα· ἵνα ὅσιον μηδὲν τῶν τοιούτων λέγω, (ἴσως γὰρ οὐδὲ δεῖ σπουδάζειν ἐν παιγνίοις) ἀλλ' ἐκεῖνο πάντως ἐντεῦθεν εὐπρεπέστατον, ὡς ἐκείνης ἐστὶ τῆς σοφίας, τοιαύτας φέρειν τὰς ἀπολογίας, ἃς Ἀριστοφάνης ὁ καλὸς κορυφαῖος καθέστηκεν· Ἀλλ' οὔπω τοῦτο χαρίεν, καί τοι τὴν χάριν, Φιλιστίωνα ὄν· ἀλλ' ἐκεῖνο χαριέστατον, τὸ παίξαντα τὴν ἀπολογίαν, ὡς ἐπὶ λίαν ἐσπουδασμένοις, καὶ τὸ δίκαιον λαμπρῶς ἐπιδεδειγμένοις, ὅρκον τε

* ἴσ. μὴ ἐπαι- παῦσαι.

lud, permittere ut avolem è veſtigio: Horum neutrum cùm ſuccedat, cur non me ſummis malis immergat, & vivendi odium ac timorem faciat? Aſt ô bone tu & virtuoſe, ſi ignoras, quòd me perſequentium furor in me effunditur, ſi quas ſtruunt ubique ſoli & ſali inſidias fortè ad alios prætextus convertere poſſis orationem, quos tute tibi ſtruere volueris, & non inſimulare, cùm quòd diligar non redamem: At cùm experientiâ hæc ſcias, & literis ea tragicè perſequaris, tum demum cauſam ſciſcitari cur te non advocaverim, nec annuerim, ut accedas, cùm id cuperes; non eſt hominis cauſam verè requirentis, ſed veritatem ob oculos verſantem negligentis & prætextus excogitantis, per quos non impudenter videaris me & de juſta cauſa tractare: Sed ſcena & theatrum in nos commorum ità conſedit: Cætera quod attinet, ſedulitatem video pueriliter libantem: dejectionem in riſum verſam lacrymas chorum comicum cantitantes: nam quæ contigerunt plangere, & ad paſſiones, morbos, fortunam referre animæ indicium eſt deplorantis, & ſincerè ſatagentis, ut labes contractas eluat: at affirmare, hunc deliquiſſe, alium eum defendere conantem, nè dicam, Quorſum te exagitas pro alio, quid res proſperæ illius te reſpiciunt, qui non relationem habet ad te? Permitte illum reatui ſuo: & ſi tibi torqueri, verberari, pati quæ dignum eſt eum pati, qui in te malitiem exercuit, & virtutem ipſam contumeliis affecit: Nè aliquid hujuſmodi proferam (in ludictis ſeriò agendum non eſt) tamen congruum eſt, ut id omnes affirment, ſapientiam illam decere, tales admittere apologias, quas ſuavis ille Ariſtophanes ut coryphæus texat: At enim non eſt hoc jucundum, utcunque per ipſas gratias Philiſtionem referat: illud autem ſummè delectabile ludentem contexere apologiam, tanquam in re valde ſeria & ſplendidè juſta: quin offerre juramen-

tum,

tum,& ſciſcitari,an aliquis ſit, qui cùm unus captaverit, alium culpa teneri juſtum putet: Certè tuum hoc philoſophicè uſurpatum, non modo ſapientiam Ariſtophaneam, & univerſi poetici generis, artes & methodos novitate ſua obſcurat: Quòd ſi oblatum non eſſet juramentum, me in admiratione comicæ luſionis & drammatum ſiſtere voluiſſem. Cùm verò, quod non oportuit fieri, Deus jocis intermedius veniat, certè qui veritatem non vult dicere, reum te culpæ peractæ non perager, ſed nec omni culpa eximere; uſque dum perſpicuè magis mentem tuam per verba tua intellexerit: Neminem olim arbitror ſimilis jocandi modus reatu exemit, idque conſtanter ego affirmo, uti & neminem eſſe culpæ obnoxium propter jocandi uſum, qui, cùm alius revera peccaverit, mereatur pœnas ſubire, aut rationi reddendæ ſubjacere: Nec inter judices repertus eſt, qui abſolveris eum cui talis ſcena obvenit, propterea quòd doleat ſe peccâſſe: Quin te rogo per juſtitiam ipſam, per ſacra veritatis orgia, detrahe hanc ſcenam, rem ut eſt enuncia (certè magis mei intereſt quàm aliorum hanc conditionem offerre) igitur dices, juſtè reatu teneri illum, qui pro calumniis à ſe inflictis, ruam hanc in medium proferet accuſationem: ſed nè dixeris ità, licet ità dixeris: Hæc autem hactenus, nè videar adjuraſſe ſiluiſſe, & mendacium prætuliſſe veritati, & ut adhuc magis agnoſcas quàm jucundè nec perfunctoriè epiſtolam tuam legerim, in qua grammaticalem tuam accurationem laudo, neutiquam hoc verbum Dativo conjungendum, niſi ubi ſenſus ſyntaxin requirat circumlocutionis: Licebit, ità, cum Dativo jungere, ſermone docens, quod non ut te laudem, ſed ut alium tua cauſa meliorem reddam: Et certè illud δίκην ὑφ' ἑτέρου εἰσπράττεσθαι pro παρ' ἑτέρου, cavendum eſt dicere; barbara non dixero hujuſmodi at barbarica, quæ epi-

εἰσάγειν, καὶ διαπυνθάνεσθαι, ὡς ἄρ' ἐστί τις ἀνθρώπων, ἄλλου πταίσαντος, ἕτερον τὴν δίκην ἀξιῶν πράττεσθαι. Οὐ γὰρ τὴν Ἀριστοφάνους μόνον σοφίαν, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἐκείνου τοῦ γένους, τέχνας πάσας, καὶ πάσας μεθόδους, τῇ καινοπρεπείᾳ, τοῦτο δὴ τὸ σὸν ἀποκρύπτεται φιλοσόφημα· ἀλλ' εἰ μὲν ἦν μὴ προστεθειμένος ὅρκος, μέχρι τοῦ θαυμάζειν τὴν κωμικὴν παιδιὰν, ἐμαυτὸν ἵστην ἂν καὶ τὰ δράματα. Ἐπεὶ δὲ καὶ Θεὸς, οὐ δέον μέσος παιδιᾶς συμπαρεστίθειται, ἀνάγκη καὶ μὴ βουλόμενον λέγειν τἀληθῆ, ἔνοχον μὲν ὅσον προσηγηταμένης αἰτίας οὐκ ἄν σε φαίην· οὐδ' ἂν πάλιν παντελῶς ἀνυπαίτιον· ἕως ἂν τὴν σὴν διάνοιαν, διὰ τῶν σῶν φωνῶν, λευκότερον ἀναμάθωμεν· ὅτι δὲ οὐδένα ποτὲ τῶν πώποτε ἀνθρώπων ἡ τοιαύτη παιδιὰ δίκης ἐῤῥύσατο, καὶ μάλιστα ἂν διαβεβαιωσαίμην· καὶ ὡς οὐκ ἐστὶν οὐδεὶς τῶν ἡμαρτηκότων, ἐκ τοῦ παίζειν, ὡς ἄλλος μὲν ἥμαρτεν, ἄλλος δὲ τὰς ποινὰς οὐκ ἐστὶ δίκαιος ὑπέχειν, μὴ δεδωκὼς, ὡς ὤφλεν, εὐθύνας· οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τῶν κρινόντων εἴη ἄν τις ὅλως, ὃς ἀφῆκέ τιν', τοιαύτην σκηνὴν, ἀντὶ τοῦ στένειν ἐφ' οἷς ἥμαρτε, προβεβληκότα. Καί μοι, πρὸς αὐτῆς δίκης, καὶ ἱερῶν ἀληθείας ὀργίων, ῥίψας τὴν σκηνὴν, καὶ τὰ ὄντα λέγων· (ἐμοὶ γὰρ μᾶλλον οἰκειότερον ἢ τῶν ἄλλοις τοιαῦτα προτείνειν·) ἆρα φήσαις ἂν, ἐνοχῆς* εἶναι δικαίας αὐτὸς, τόν, εἴ τις, ὑπὲρ ὧν ἐξύβρισε, ταύτην τὴν σκηνὴν προβαλλόμενον δικαιολογίαν; ἀλλ' οὐκ ἂν φαίης, οὐδ' ἂν φαίης· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἵνα τι μὴ δόξωμεν ὁρκωθέντες σιγᾶν, καὶ τὰ ψευδῆ πρὸ τῆς ἀληθείας τιμᾶν· καὶ ἵνα μᾶλλον ἐπιγνῷς, ὡς ἡδέως τε, καὶ οὐ παρέργως, τὴν σὴν ἀνελεξάμην ἐπιστολήν· δι' ὃ καὶ τὴν σὴν γραμματικὴν ἀκρίβειαν παραινῶ, μηκέτι τὸ ῥῆμα τοῦτο δοτικῇ συντάσσειν, πλὴν εἰ μήπω περιπεποιημένη ἡ ἔννοια σύνταξιν ἀπαιτοίη· τότε γὰρ ἔξεστι καὶ πρὸς δοτικὴν ἀποδιδόναι, διαλύοντα τὸν λόγον, ὡς οὐχί σε παραινῶν, ἕτερον δὲ διὰ τῆς παραινέσεως, τὸ σοὶ ποιεῖν κεχαρισμένον, προῄρημαι βελτιοῦν· καὶ δὴ καὶ τὸ δίκας ὑφ' ἑτέρου εἰσπράττεσθαι, ἀντὶ τοῦ παρ' ἑτέρου, παραφυλακτέον· βάρβαρα μὲν γὰρ οὐ λέγω τὰ τοιαῦτα· βαρβαρικὰ δὲ, καὶ αὐτὸς

* ἴσ. τῇ αὐτῇ

συνήθεις ἐπιτηδεύσεως ἃ καὶ τὴν ἐπιβολὴν κατακαλλωπισμένην οὖσαν, ὑπενόθευσεν. Ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον μὲν ταῦτα. Ἐγὼ δὲ Ζαχαρίαν τὸν ἐμὸν οὐκ ἀρχόμενος νῦν ἄπαγε, φείδεσθαι οὐδὲ τοῦ κολάζειν πεπαυμένος, οὐδὲ δυσπαθεῖς νόσους καὶ πάθη καὶ τύχας καὶ περιστάσεις, οὐδ' ἐπιβουλάς τε καὶ κακώσεις μακρῷ τῆς Φαλαρίδος ἀνεκτοτέρας ἀξιούσας, ἀλλὰ τὴν ἔμφυτον ἐμοὶ καὶ ἀρχαίαν διασώζων γνώμην, καὶ τὸ καθαρὸν καὶ ἀκέραιον περὶ τοὺς ἐμοὺς οὐκ ἐπιλελησμένος φίλτρον, καὶ περιπτύσσομαι πατρικῶς, καὶ ἐναγκαλίζομαι ἱεροπρεπῶς· οὔτι τῷ πάλαι σφαλέντι, ὡς σὺ γράφεις, ἐπεμβαίνων, καὶ τὸν ἄσειστον διαμεμενηκότα στέργων καὶ κατασπαζόμενος ἐν σπλάγχνοις Χριστοῦ καὶ δέχομαι προσιόντα χαίρων, καὶ πάντας κινδύνους ὑπερορῶν, οὐ τραγικῶν ἡμῖν διηγημάτων ἄγοντα φόρτον, ἀλλὰ τὸν οἰκεῖον νοῦν, καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, προσύλου πάσης ἀχλύος φέροντα καθαράν· ἐν ᾗ τὸ βέβαιόν τε καὶ ἀμετακίνητον διὰ βίου ἔχοντά τε καὶ ἱδρυσάμενον, τοῖς ἐκεῖθεν στεφάνοις λαμπρεῖν, λαμπρῶς εὔχομαι διαπεμφθῆναι.

ſtolam, quod intelligere potes, aliàs ſcitulam adulterarunt: Sed hæc hactenus: Ego certè meum Zachariam non nunc primum incipio, Deus meliora, vel parcere, vel non ulteriùs punire deſino, nec quod morbos & paſſiones declinem, fortunam, & calamitates, inſidias & nequitias Phalaridis illis non minùs tolerabiliores, ſed animitus infidentem & antiquum affectum conſervans, amicitiæque erga meos ſinceræ & puræ non oblitus, & paterno more amplector, & ſacro veneratu foveo: Non quod tu ſcribis, errori priſtino inſultans, verùm cùm immotum permanentem diligam & in viſceribus Chtiſti recipiam cum gaudio accedentem, ità omnia pericula de ſublimi deſpicio, nec tragicarum narrationum onus onuſtum, verùm mentem propriam, & animam tenebrarum materiæ immerſam, defœcatam, in quo ſtabilitas vitæ immobilis conſiſtat, ſplendidò cum apparatu hinc tranſmittendam optem, ad cœleſtem coronam recipiendam.

Ἐπιστ. σκβ'.

Παύλῳ Μητροπολίτῃ Λαοδικείας.

Οἱ δραπέται, τοὺς ποτὲ τὴν πρᾶξιν αἰτιωμένους, πείθοντες συνδραπετεύειν, οὐ μόνον οὐδενός, ὧν ἀπέδρασαν, ἀφεῖνται, ἀλλὰ καὶ διπλῆς αἰτίας σφᾶς αὐτούς, μᾶλλον δὲ πολλαπλῆς ἐνόχους δεικνύουσιν. Οὐ γὰρ ἡ κοινωνία τοῦ ἀδικήματος τὴν ἐλευθερίαν πραγματεύεται τῷ κατάρξαντι, ἀλλ' ἡ τῶν παραζηλούντων μίμησις, αὔξησίς ἐστιν ἀδυσώπητος τοῦ ἐξαρχῆς ἀδικήματος, λιποταξίου δίκην ὄφλων, καὶ φυγάς, καὶ ἀρχηγός, καὶ πείθων ἄλλους μιμεῖσθαι, καὶ τὸ βαρύτερον, καὶ τοὺς ὅσοις ἦν ἡ τοιαύτη πρᾶξις, πρὶν ὑπανδραποδισθῆναι, μέγα ὅρκιον. Ὅρα δὴ λοιπόν, ὅρα, μᾶλλον δὲ συνορᾶτε (δίδωμι γάρ σοι κοινωνὸν τῆς βουλῆς τὸν γνήσιον τῆς φυγῆς μαθητήν·) τίνα μέλλεις λόγον ἔχειν, ὅτι σε τῆς τηλικαύτης τῆς εὐθύνης βουληθείη * μὴ παραιτήσασθαι. Ἀλλ' ἔρρωσο· καὶ μη-

* ἴσ. ὁ Θεὸς εἰσπράξασθαι.

Epiſt. 222.

Paulo Metropolitæ Laodiceæ.

Fugitivi, actionem illam aliquando vituperantes, unà ſecum eſſe fugitivos induxere, illi non modò liberi ſunt ab illa culpa, ſed duplici ſe aut multiplici reatu prædicant teneri: Non enim communicatio injuriæ libertatem procurat eam auſpicanti, ſed imitatio male agentium in immenſum acceptum crimen; nam deſertor ordinis, fugitivus, princeps, & inducens alios eſt, & quod gravius eſt, eos qui illa patrare, priuſquam captivarentur, dejeraſſent: videſis autem, videſis inquam, quin videritis potiùs omnes (comitem enim conſilii, fugæ tuæ comitem ſocium adjungo diſcipulum) quid ſis dicturus, cum ratio tui facti, à te exigetur. Sed vale: nec deinceps fu-

gitivi

gitivi animum mentémque fove, nec alios unà fugere allicito: & terribile judicium illud, ac indeclinabile, ultra comminationem non procedet.

κέπι μήτε σου θεραπεύειν ἔχει λογισμὸν, μήτε θεραπεύσει ἄλλως ἐπιθέλγει· καὶ τὰ τῆς ἀφύκτου καὶ φοβερᾶς δίκης εἰς μόνας ἀπειλὰς διαλέλυται.

Epiſt. 223.

Zachariæ Metropolitæ Chalcedonis.

INveni, opinor, ſanguinis ablationem, licet per æſtatem, tui corporis habitudini congruam: Quod quamvis ſit contra opinionem medicorum qui nunc ubique abundant, non eſt paradoxum tamen. Nam nè alios ipſorum errores perſequar, quibus Hippuris habetur Polygonum; Seſelys, Herculeum panaces; qui Batrachion parvum Chilidonium putant; & pro peplio Tethymallus habetur; quibus Potonigeton eſt Leimonium; & niger Chameleon tanquam albus; qui pro Anemone proferunt Argemonem; apud quos infinitæ herbarum ſpecies & naturæ peregrinis ſubſerviunt temporibus, uſibus, nominibus: nam quæ jam dixi, præ manibus ſunt, quæ ſine quæſtione certa debebant eſſe vel iis, qui à portu medicinam ſalutarunt: Quid mirum, ſi Phlebotomia tibi conducens ab illis deputetur aliena? Tu ſi conſilium meum admiſeris, cum bono Deo, illorum pudore, experientia profuturum invenies.

Ἐπισ. σκγ΄.

Ζαχαρίᾳ Μητροπολίτῃ Χαλκηδόνος.

Εὗρον, ὡς οἶμαι, τὴν τοῦ αἵματος ἀφαίρεσιν, καὶ θερείας οὔσης, τῇ τοῦ σώματός σου διαθέσει συμφέρουσαν. Εἰ δὲ παρὰ δόξαν ἐστὶ τῶν νῦν ἐπιπολαζόντων ἰατρῶν, παράδοξον οὐδέν. Οἷς γὰρ ἵνα μὴ νῦν τὰς ἄλλας αὐτῶν περὶ τὴν τέχνην ἁμαρτάδας, ἃς μοι λέγω, ἀλλ' ἵππουρις μὲν νομίζεται τὸ πολύγονον· σέσελις δὲ τὸ ἡράκλειον πάνακες· καὶ οἷα δὴ βάτραχον τὸ μικρὸν, κρίνεται χελιδόνιον· καὶ ἀντὶ μὲν πεπλίου, τιθύμαλλος· ὡς ποταμογείτων δὲ, τὸ λειμώνιον· καὶ ὁ μὲν μέλας χαμαιλέων, ὡς λευκὸς παραλαμβάνεται· ἀντὶ δὲ τῆς ἀνεμώνης, ἡ ἀργεμώνη· καὶ μυρίων ἄλλων φύσεις βοτανῶν ξένοις ὑπηρετοῦσι καὶ χρείαις, καὶ χρόνοις, καὶ ὀνόμασι. (Ταῦτα δὴ ταῦτα τὰ πρόχειρα, ἃ μηδὲ τοῖς ἐν προθύροις ἰατρικῆς προσῆκον ἦν ἐν ἀμφισβητήσει καθίστασθαι) Τί θαυμαστὸν κἂν ἡ φλεβοτομία, χρησίμη οὖσά σοι, τούτοις νομισθείη ξενίζουσα, αὐτὸς δὲ τὴν συμβουλὴν δεχόμενος, σὺν Θεῷ σωτῆρι φάναι, καὶ τὸν ἔλεγχον ἐκείνων, τῇ πείρᾳ, καὶ τὸ σὸν εὑρήσεις κέρδος.

Epiſt. 224.

Theophylacto Aſpathario.

ORarem, ut nunquam ſi fieri ità poſſet, morbo labores, nec medica arte indigeas: ſin, quia homo es, neceſſariò ægrotas, ſecundò, te citò convaleſcere, & talibus me donis remunerare, nempe Deo ingentes habentem grarias, pauperibus opitulantem, debitoribus condonantem debita: Talibusmodi ingentibus ſanè donis nequaquam exſaturari vel lętari deſinam.

Ἐπισ. σκδ΄.

Θεοφυλάκτῳ Ἀσπαθαρίῳ.

Εὐξαίμην ἂν, ὑπὲρ σοῦ, μηδέποτέ σε περιπεσεῖν νόσῳ, μηδ' ἀπορεῖν ἰατρικῆς ἐπιδεᾶ γενέσθαι τέχνης. Εἰ δ' ἄνθρωπον ὄντα, καὶ νοσεῖν ἀνάγκη· ἀλλ' οὖν τοι ῥᾳδίως τυγχάνειν τῆς θεραπείας, καὶ τοιούτοις ἡμᾶς ἀμείβεσθαι δώροις· Θεῷ μὲν μεγάλας ἀναφέροντα τὰς εὐχαριστίας, πένησι δὲ βοηθοῦντα, λύοντα δὲ καὶ τοῖς χρεωστοῦσι δίχας τὰς ὀφειλάς· ταῖς γὰρ τοιαύταις οὐδὲ κόρον ἴσμεν ἡδόμενοι μεγαλοδωρεαῖς.

Ἐπισ.

Ἐπισ. σκέ.

Μιχαὴλ Μητροπολίτῃ Μιτυλήνης.

Τὰ μὲν εἰς σὲ τῶν διωκόντων πάθη, ἄλλος ἂν τις εἴποι μείζω παραμυθίας· ἐγὼ δέ σου βουλομένου φαίην ἂν μείζω εὐφημίας· ὥρα οὖν ἐπισκοπεῖν σε, πότερον ἂν ἕλοιο τῶν σφόδρα λυπουμένων, ἢ τῶν σφόδρα μακαριζομένων, εἶναι. Ἂν μὲν γὰρ εὐχαρίστως φέρῃς, (οἶδα δὲ ὅτι φέροις) εὔχομαι σοῦ τῶν στεφάνων, καὶ τῶν παθῶν, ἐπὶ πλέον κοινωνῆσαι· ἂν δὲ ὅπερ ἀπεύχομαι, ἀλλ' οὐκ ἂν ἐρῶ· καὶ γὰρ πέπεισμαι ματαιολογήσειν· [illegible] μοι πάλιν εἴησαν κοινὰ, καὶ οἱ ἆθλοι, καὶ τὰ ἔπαθλα. Ἔῤῥωσο.

Epiſt. 225.

Michaeli Mitylenes Metropolitæ.

Quæ tu paſſus es à perſecutoribus, alii fortè excedere ſolatium dicent, ego cum tua bona venia dixerim laude omni majora eſſe: Opportunè ergò conſiderandum eſt utrum inter eos velis eſſe qui miſeratione, an felicitate excipiuntur: Si cum grato animo patiaris(ſcio quod ſic patieris)optarim adhuc magis tuarum paſſionum & coronarum particeps fieri: Sin, quod deprecor, nec efferam; quia me ineptire perſuaſum habeo; dicam communia denuò ſunt tua mecum certamina, remunerationéſque. Vale.

Ἐπισ. σκϛ´.

Μανουὴλ Πατρικίῳ.

Οὐκ ἂν λάθοις, οὐδ' ἂν λάθοις, τὸν ἀλάθητον ὀφθαλμὸν τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνα πράττων καὶ κατασκευαζόμενος, δι' ὧν ἡμᾶς ἐξάγοις βίᾳ τοῦ ζῆν. Ὁ γὰρ παρὰ τὸν ὁρισθέντα τῇ φύσει θάνατον, ἑτέρῳ τρόπῳ ἐλαύνων ἀνθρώπους τοῦ βίου, εἰ καὶ μὴ τῇ χειρὶ τὸ ξίφος φέρων βάπτει τῇ σφαγῇ, ἀλλ' ὅμως ἀνδροφόνος ἐστὶ κἂν μήπω τὸν δήμιον ὁρᾷ. Εἰ δὲ * καὶ τὸ ταῦτα διαφυγεῖν, χαλεπώτερα τὰ ἐκεῖθεν δικαστήρια ποιεῖ, μέχρι τινὸς οὐκ ἀποστήσῃ σαυτὸν, τῶν ἐκεῖσε, πικρῶς οὕτω, καὶ ὡς οὐκ ἂν ἔγωγε βουληθείην, οὐδ' ἂν πλέον ἐπιβουλευθείην, μακρὰ καὶ μάτην οἱ μάζοντα, καὶ κατολοφυρόμενοι, παραπεμπόντων.

*ἴσ. καὶ μετὰ τὸ

Epiſt. 226.

Manueli Patricio.

Non latebis, etiamſi lateas, Dei oculum non latibilem, qui ea agis, & apparas, quibus me per vim è vita extrahas: Qui præter ordinatam mortem, per aliam viam vita homines privat, licet manu enſem non teneat, nec tingat illum ſanguine, eſt nihilominus homicida; etiam cùm carnificem non appellet: Si talia patrare, tribunalia cœleſtia reddat implacabiliora, quouſque tu te non expedies ab illis, qui tam acerbè olim ibi, quod ego nollem tibi contingere, nè quidem ſi adhuc magis in me feraris, fruſtrà tamen & ſine fructu, ad quæ homines undique gementes tranſmittuntur.

Ἐπισ. σκζ.

Μιχαὴλ Μητροπολίτῃ Μιτυλήνης.

Ἄλλος ἂν τις ηὔξατο τυχεῖν στεφάνων τῶν σῶν, ἄνευ τοῦ τὰ σὰ παθεῖν, καὶ τοὺς σοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ἄθλους, ὑπελθεῖν. Ἐμοὶ δὲ τίμια τὰ πάθη τὰ σὰ, κἂν μήπω τις ἐκτείνας τὴν χεῖρα, στέφανον τῇ ἐμῇ περιστάπτῃ κεφαλῇ. Οὐ δεῖ, τοιγὰρ οὖν, ἀθυμεῖν οὕτω ζηλωτὸν καὶ μακάριον, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς κινδύνοις, καὶ τοῖς παθήμασιν, ἀναφανέντα, καὶ ἀναλάμψαντα.

Epiſt. 227.

Michaeli Metropolitæ Mitylenes.

Alius optaret tuarum coronarum participare; ſed non tuas paſſiones, ac pro pietate certamina ſubire: Mihi honorandæ ſunt paſſiones tuæ, licet nemo manu extenta capiti meo coronam imponat: Virum tantopere æmulandum & felicem, tam illuſtrem & conſpicuum in ipſis pathemaſi deſpondere non decet animum: Re-

rum

rum enim præſentium, licet Legiſlatorum, Prophetarum, Regum piorum, virorum veritatis amantium acta, omnia omnino ora reticerent, ea eſt conditio, ut ſuam futilitatem tragicè exponant: Annon vides ut fluxu continuo & mutatione alterantur ſine ſenſu, ſúſque déque fertur gloria omnis, divitiæ, fortunæ, ſplendores, nec quicquam eſt in rebus præſentibus, quod mentem ſobriam alliciat aut ad ſe trahat? Quæ in cœlis ſunt, cùm omnem excedant explicationem, inalterabilia, nec fluxa ſunt, atque ità æternam præſtant bonorum fruitionem iis qui merentur: Ecquis eſt, cui oculi ſunt aperti reſpectu ſtabilium illorum quæ ſperantur ibi, cum malis præſentibus coincidet, quæ ſimilia ſunt inſomniis dolorem inferentibus? quis in medio certaminum contriſtabitur, unde par eſt eum magnificari? Quocirco, præſtat, arbitror, & majori eum ratione conjunctum eſt, pejora pro inſomniis habere vigilantem, verò bona ineffabilia & non diffundenda per fruitionem conſequi, quàm ſomniorum, exigua, temporalia, errantia, ludentia bona eligentem, malis interminabilibus permutare.

Τὰ μὲν γὰρ ἐνταῦθα, κἂν νομοθετῶν, κἂν προφητῶν, κἂν εὐσεβῶν βασιλέων, κἂν ἄλλων ἀνδρῶν ἀληθείας φίλων, σιγῴη ἅπαντα τὰ στόματα, τὴν ἐν αὐτοῖς ἐκτραγῳδοῦντα ματαιότητα· ἀλλ' οὐκ ὁρᾷς, ὅπως τῇ διηνεκεῖ ῥεύσει καὶ μεταβολῇ, οὐκ ἠρέμα ἀλλοιούμενα· ἀλλ' ἄνω καὶ κάτω φέρεται δόξα πᾶσα, καὶ πλοῦτος, καὶ τυχαί, καὶ λαμπρότητες, καὶ οὐδὲν ἐπὶ τῶν παρόντων, ὅπερ τὸν σώφρονα νοῦν ἐπισπασάμενον ὑποθέλξει. Τῶν δὲ ἐκεῖσε, τά τε ἄλλα ὑπὲρ διήγησιν ὄντων, καὶ τῷ ἀναλλοιώτῳ καὶ ἀῤῥεύστῳ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν τοῖς ἀξίοις παρεχομένων· τίς πρὸς τὰ ἐκεῖθεν τὰς ἐλπίδας ἔχων ἱσταμένας, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἠνεῳγμένους, τοῖς παροῦσι κακοῖς συμπεσεῖται, ὀνείροις ἴσα λυποῦσι καὶ ἐξαθυμήσει τοῖς, δι' ὧν ἐπὶ λαμπρύνεσθαι, ἀγωνίσμασιν· ἄμεινον οὖν, οἶμαι, καὶ κρεῖττον λόγου παντὸς, ἐν ὀνείροις ἔχοντα τὰ χείρω, τῶν καθ' ὕπαρ ἀγαθῶν, καὶ ἀνεκλαλήτων, ἐν ἀπολαύσει γίνεσθαι μὴ ληγούσῃ, ἢ ὀνείροις μικρὰ καὶ πρόσκαιρα πλανηθέντα, καὶ παίξαντα, τῶν ἀδιαδόχων περιέχεσθαι κακῶν.

Epiſt. 228.

Arſaber Aſpathario.

NOn videtur mihi magnam habere difficultatem, quod tibi, uti ſcribis, dubitationem plurimam affert: Imprimis ſi in natura & forma humana apparuit, qui cùm filius eſſet, erat in forma Dei & Patris: ut homo cum diſcipulis verſans differebat, nôſtram in ſe naturam ſuſcepiſſe oſtendens: Quid in eo dubium eſt, illum qui defatigabatur, qui ſudabat, qui ſomno requieſcebat, qui cibo ac potu, corporis naturam, ut totum quod eſt dicam, fluxilem firmabat, hunc ignorantiam diei judicii in ſe ſuſcepiſſe, & menſuram, uti & cæterorum, ità & humanæ cognitionis noluiſſe pudefacere? Certè, ut conditor omnium ac Deus omnia cum patre ſciebat; at tanquam homo humanam

Ἐπισ. σκή.

Ἀρσάβηρ Ἀσπαθαρίῳ.

ΟΥ πολλήν μοι δοκεῖ τὴν δυσχέρειαν ἔχειν, ὅπερ σοι πολλήν, ὡς γράφεις, ἐμποιεῖ τὴν ἀπορίαν· πρῶτον μὲν γάρ, ἐν ἀνθρώπου φύσει καὶ μορφῇ πεφηνὼς, ὁ ἐν μορφῇ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ὑπάρχων υἱὸς, ὡς ἄνθρωπος τὰ πολλὰ τοῖς μαθηταῖς συνὼν διελέγετο, τὴν καθ' ἡμᾶς φύσιν ἀναλαβεῖν ἐνδεικνύμενος. Καὶ τί γὰρ ἄπορον, τὸν κοπιῶντα, καὶ ἱδροῦντα, καὶ ὕπνῳ διαναπαυόμενον, βρώσει τε καὶ πόσει, τὴν τοῦ σώματος φύσιν, τὸ ὅλον εἰπεῖν, συνέχοντα ῥέουσαν, τοῦτον δὴ τοῦτον, καὶ ἄγνοιαν τῆς μελλούσης ἡμέρας ἀναδέξασθαι, καὶ τὸ μέτρον, ὥσπερ δὴ τῶν ἄλλων, οὕτω δὴ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, ἐξυβρίζειν οὐκ ἀνέχεσθαι; ὡς μὲν γὰρ δημιουργὸς ἁπάντων καὶ Θεὸς ἅπαντα τῷ πατρὶ συνῄδει· ὡς ἄν-

θρωπος

Ἐπισ. σκε.

Μιχαὴλ Μητροπολίτῃ Μιτυλήνης.

ΤΑ μὲν εἰς σε τῶν διωκόντων πάθη, ἄλλος ἄν τις εἴποι μείζω παραμυθίας· ἐγὼ δέ σου βουλομένου φαίην ἂν μείζω εὐφημίας· ὥρα οὖν ἐπισκοπεῖν σε, πότερον ἂν ἕλοιο τῶν σφόδρα λυπουμένων, ἢ τῶν σφόδρα μακαριζομένων, εἶναι. Ἂν μὲν γὰρ εὐχαρίστως φέρῃς, (οἶδα δὲ ὅτι φέρεις) εὔχομαί σου τῶν στεφάνων, καὶ τῶν παθῶν, ἐπὶ πλέον κοινωνῆσαι· ἂν δὲ ὅπερ ἀπεύχομαι, ἀλλ' οὐκ ἂν ἐρῶ· καὶ γὰρ πέπεισμαι ματαιολογήσειν· δεῖ μοι πάλιν εἰπεῖν κοινὰ, καὶ οἱ ἆθλοι, καὶ τὰ ἔπαθλα. Ἔρρωσο.

Epiſt. 225.

Michaeli Mitylenes Metropolitæ.

QUæ tu paſſus es à perſecutoribus, alii fortè excedere ſolatium dicent, ego cum tua bona venia dixerim laude omni majora eſſe: Opportunè ergò conſiderandum eſt utrum inter eos velis eſſe qui miſeratione, an felicitate excipiuntur: Si cum grato animo patiaris(ſcio quod ſic patieris)optarim adhuc magis tuarum paſſionum & coronarum particeps fieri: Sin, quod deprecor, nec efferam; quia me ineptire perſuaſum habeo; dicam communia denuò ſunt tua mecum certamina, remunerationéſque. Vale.

Ἐπισ. σκϛ΄.

Μανουὴλ Πατρικίῳ.

ΟΥκ ἂν λάθοις, οὐδ' ἂν λάθοις, τὸν ἀλάθητον ὀφθαλμὸν τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνα πράττων καὶ κατασκευαζόμενος, δι' ὧν ἡμᾶς ἐξάγοις βίᾳ τοῦ ζῆν. Ὁ γὰρ παρὰ τὸν ὁρισθέντα τῇ φύσει θάνατον, ἑτέρῳ τρόπῳ ἐλαύνων ἀνθρώπους τοῦ βίου, εἰ καὶ μὴ τῇ χειρὶ τὸ ξίφος φέρων βάπτοι τῇ σφαγῇ, ἀλλ' οὖν ἀνδροφόνος ἐστὶ κἂν μήπω τὸν δήμιον ὁρᾷ. Εἰ δὲ * καὶ τὸ ταῦτα διαφυγεῖν, χαλεπώτερα τὰ ἐκεῖθεν δικαστήρια ποιεῖ, μέχρι τίνος οὐκ ἀποστήσῃ σαυτὸν, τῶν ἐκεῖσε, πικρῶς οὕτω, καὶ ὡς οὐκ ἂν ἔγωγε βουληθείην, οὐδ' ἂν πλέον ἐπιβουλευθείην, μακρὰ καὶ μάτην οἱ μύζοντες, καὶ κατολοφυρόμενοι, παραπέμπονται.

*Ἴσ. καὶ μετὰ τὸ

Epiſt. 226.

Manueli Patricio.

NOn latebis, etiamſi lateas, Dei oculum non latibilem, qui ea agis, & apparas, quibus me per vim è vita extrahas: Qui præter ordinatam mortem, per aliam viam vita homines privat, licet manu enſem non teneat, nec tingat illum ſanguine, eſt nihilominus homicida; etiam eùm carnificem non appellet: Si talia patrare, tribunalia cœleſtia reddat implacabiliora, quouſque tu te non expedies ab illis, qui tam acerbè olim ibi, quod ego nollem tibi contingere, nè quidem ſi adhuc magis in me feraris, fruſtrà tamen & ſine fructu, ad quæ homines undique gementes tranſmittuntur.

Ἐπισ. σκζ.

Μιχαὴλ Μητροπολίτῃ Μιτυλήνης.

ΑΛλος ἄν τις ηὔξατο τυχεῖν στεφάνων τῶν σῶν, ἄνευ τοῦ τὰ σὰ πάθη, καὶ τοὺς σοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ἄθλους, ὑπελθεῖν. Ἐμοὶ δὲ τίμια τὰ πάθη τὰ σὰ, κἂν μήπω τις ἐκτείνων τὴν χεῖρα, στεφάνους τῇ ἐμῇ περιάπτῃ κεφαλῇ. Οὐ δεῖ, τοι γὰρ οὖν, ἀθυμεῖν οὕτω ζηλωτὸν καὶ μακάριον, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς κινδύνοις, καὶ τοῖς παθήμασιν, ἀναφαίνεται, καὶ ἀναλάμψαντα.

Epiſt. 227.

Michaeli Metropolitæ Mitylenes.

ALius optaret tuarum coronarum participare; ſed non tuas paſſiones, ac pro pietate certamina ſubire: Mihi honorandæ ſunt paſſiones tuæ, licet nemo manu extenta capiti meo coronam imponat: Virum tantopere æmulandum & felicem, tam illuſtrem & conſpicuum in ipſis pathemaſi deſpondere non decet animum: Re-

rum enim præſentium, licet Legiſlatorum, Prophetarum, Regum piorum, virorum veritatis amantium acta, omnia omnino ora reticerent, ea eſt conditio, ut ſuam futilitatem tragicè exponant: Annon vides ut fluxu continuo & mutatione alterantur ſine ſenſu, ſûrſque déque fertur gloria omnis, divitiæ, fortunæ, ſplendores, nec quicquam eſt in rebus præſentibus, quod mentem ſobriam alliciat aut ad ſe trahat? Quæ in cœlis ſunt, cùm omnem excedant explicationem, inalterabilia, nec fluxa ſunt; atque ità æternam præſtant bonorum fruitionem iis qui merentur: Ecquis eſt, cui oculi ſunt aperti reſpectu ſtabilium illorum quæ ſperantur ibi, cum malis præſentibus coincidet, quæ ſimilia ſunt inſomniis dolorem inferentibus? quis in medio certaminum contriſtabitur, unde par eſt eum magnificari? Quocirca, præſtat, arbitror, & majori cum ratione conjunctum eſt, pejora pro inſomniis habere vigilantem, verò bona ineffabilia & non diffundenda per fruitionem conſequi, quàm ſomniorum, exigua, temporalia, errantia, ludentia bona eligentem, malis interminabilibus permutare.

Τὰ μὲν γὰρ ἐνταῦθα, κἂν νομοθετῶν, κἂν προφητῶν, κἂν εὐσεβῶν βασιλέων, κἂν ἄλλως ἀνδρῶν ἀληθείας φίλων, σιγῴη ἅπαντα τὰ στόματα, τὴν ἐν αὐτοῖς ἐκτραγῳδοῦντα ματαιότητα· ἀλλ' οὐκ ὁρᾷς, ὅπως τῇ διηνεκεῖ ῥεύσει καὶ μεταβολῇ, οὐχ ἠρέμα ἀλλοιούμενα· ἀλλ' ἄνω καὶ κάτω φέρεται δόξα πᾶσα, καὶ πλοῦτος, καὶ τύχαι, καὶ λαμπρότητες, καὶ οὐδέν ἐστι τῶν παρόντων, ὅπερ τὸν σώφρονα νοῦν ἐπισπασάμενον ὑποθέλξει. Τῶν δὲ ἐκεῖσε, τά τε ἄλλα ὑπὲρ διήγησιν ὄντων, καὶ τῷ ἀναλλοιώτῳ καὶ ἀρρεύστῳ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν τοῖς ἀξίοις παρεχομένων· τίς πρὸς τὰ ἐκεῖθε τὰς ἐλπίδας ἔχων ἱσταμένας, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἠνεῳγμένους, τοῖς παροῦσι κακοῖς συμπεσεῖται, ὀνείροις ἴσα λυποῦσι καὶ ἐξαθυμήσει τοῖς, δι' ὧν ἐστι λαμπρύνεσθαι, ἀγωνίσμασιν· ἄμεινον οὖν, οἶμαι, καὶ κρεῖττον λόγου παντὸς, ἐν ὀνείροις ἔχοντα τὰ χείρω, τῶν καθ' ὕπαρ ἀγαθῶν, καὶ ἀνεκλαλήτων, ἐν ἀπολαύσει γίνεσθαι μὴ ληγούσῃ, ἢ ὀνείροις μικρὰ καὶ πρόσκαιρα πλανηθέντα, καὶ παίξαντα, τῶν ἀδιαδόχων πειρᾶσθαι κακῶν.

Epiſt. 228.

Arſaber Aſpathario.

NOn videtur mihi magnam habere difficultatem, quod tibi, uti ſcribis, dubitationem plurimam affert: Imprimis ſi in natura & forma humana apparuit, qui cùm filius eſſet, erat in forma Dei & Patris: ut homo cum diſcipulis verſans diſſerebat, noſtram in ſe naturam ſuſcepiſſe oſtendens: Quid in eo dubium eſt, illum qui defatigabatur, qui ſudabat, qui ſomno requieſcebat, qui cibo ac potu, corporis naturam, ut totum quod eſt dicam, fluxilem firmabat, hunc ignorantiam diei judicii in ſe ſuſcepiſſe, & menſuram, uti & cæterorum, ità & humanæ cognitionis noluiſſe pudefacere? Certè, ut conditor omnium ac Deus omnia cum patre ſciebat; at tanquam homo h umanam

Ἐπισ. σκη'.

Ἀρσαβὴρ Ἀσπαθαρίῳ.

ΟΥ πολλήν μοι δοκεῖ τὴν δυσχέρειαν ἔχειν, ὅπερ σοι πολλὴν, ὡς γράφεις, ἐμποιεῖ τὴν ἀπορίαν· πρῶτον μὲν γὰρ, ἐν ἀνθρώπου φύσει καὶ μορφῇ φανεὶς, ὁ ἐν μορφῇ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ὑπάρχων υἱὸς, ὡς ἄνθρωπος τὰ πολλὰ τοῖς μαθηταῖς συνὼν διελέγετο, τὴν καθ' ἡμᾶς φύσιν ἀναλαβεῖν ἐνδεικνύμενος. Καὶ τί γὰρ ἄπορον, τὸν κοπιῶντα, καὶ ἱδρῶντα, καὶ ὕπνῳ διαναπαυόμενον, βρώσει τε καὶ πόσει, τὴν τοῦ σώματος φύσιν, τὸ ὅλον εἰπεῖν, συνέχοντα ῥέουσαν, τοῦτον δὴ τοῦτον, καὶ ἄγνοιαν τῆς μελλούσης ἡμέρας ἀναδέχεσθαι, καὶ τὸ μέτρον, ὥσπερ δὴ τῶν ἄλλων, οὕτω δὲ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, ἐξυβρίζειν οὐκ ἀνέχεσθαι, ὡς μὲν γὰρ δημιουργὸς ἁπάντων καὶ Θεὸς ἅπαντα τῷ πατρὶ συνῄδει· ὡς ἄν-

θρωπος

θρωπος δὲ, οὐδὲ τὴν ἀνθρώποις πρέπουσαν ἄγνοιαν, καὶ μετ' οὐ οὐκ ἠθέτει. Ὃς γὰρ δὴ τὸ ὅλον εἵλετο λαβεῖν, πῶς ἕν τι τῶν περὶ ἐκεῖνο παρῃτήσατο μὴ λαβεῖν, ἢ μὴ πιστεῦσθαι * ὅτι παρέχοι λαβόν; Δεύτερον δὲ, κἂν εἰς ἀναβολὴν τὸν νῦν τῶν εἰρημένων ἐρεῖ τις ἀφορᾶν, καὶ τὸ μὴ βούλεσθαι τοῖς μαθηταῖς εἰπεῖν, ἅπερ αὐτοῖς οὐκ ἦν τέως συμφέρον μαθεῖν, οὐδὲ τοῦτο τῆς φιλανθρώπου προνοίας ἡ μέθοδος παραιτεῖται· μεθοδεύοιτο δ' ἂν, ἐξ οἰκονομίας χρηματιζομένη τὴν ἄγνοιαν, καὶ τὸ μᾶλλον δόξαι μὴ εἰδέναι, ὑπὲρ τοῦ μὴ λυπεῖν τοὺς μαθητὰς, τὸ ἐγνωσμένον μαθεῖν ζητοῦντας, οὐκ ἐκδιδάσκοντα· ἐπεὶ πῶς ἄλλως ἂν ἔχοι λόγον, τὰ μὲν περὶ τῆς ὥρας εἰδέναι τι, καὶ σὺν πολλῇ διδάσκειν τῇ ἀκριβείᾳ, αὐτὴν δὲ τὴν ὥραν ἐκείνων ἐχομένην, καὶ τὸ βραχύτατον μέρος οὖσαν, οὐκ ἐπιγινώσκειν; πῶς δ' ἄν τι τῶν ὄντων τὸν ἀλάθητον καὶ θεῖον διαλάθοι νοῦν; ἢ τίνα λόγον ἔχοι, τῶν μὲν περιγινομένων αὐτὸν, καὶ τῆς περιοχῆς, καὶ τῆς συνοχῆς, τὴν αἰτίαν ἔχειν, καὶ τὴν γνῶσιν· τὸν δὲ καιρὸν μόνον, κρείττω τῆς ἐκείνου καταλήψεως, ὑπάρχειν, καὶ τῆς μετὰ κρίσεως αὐτὸν ἀνηρτῆσθαι τὸ κράτος; (Ὁ πατὴρ γὰρ οὐδένα κρίνει, τὴν δὲ κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ·) τῆς ὥρας δὲ τὴν διάγνωσιν, καὶ κρίσιν, τὴν αὐτοῦ σοφίαν καὶ κυριότητα διαφεύγειν; Καὶ τί ταῦτα λέγω; Ἆρ' ὁ τὸν πατέρα εἰδὼς, ὥσπερ ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν, ἡμέραν καὶ ὥραν, μικρά τινα καὶ εὐπεριόριστα διαστήματα, ἀγνοήσει; ἢ δῆλον, ὡς οὐκ αὐτὸς, ὁ πάντα εἰδὼς, καὶ πρὶν ὑποστῆναι, ἡ ἐνυπόστατος τοῦ πατρὸς σοφία, ὁ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἔχων, πλὴν τῆς ἀγεννησίας, καὶ μετ' οὖν οὐδὲ τῶν τοιούτων τὴν ἄγνοιαν εἶχεν· ἀλλὰ τοῖς μαθηταῖς ἀσύμφορον οὖσαν ὑπερτιθέμενος τὴν γνῶσιν κοινὴν ἐκ φιλανθρωπίας τὴν ἄγνοιαν ἐποιεῖτο, καὶ πρὸς τὸ ἄλυπον αὐτοῖς συνδιετίθετο τὴν ἀπολογίαν. Τρίτον δ' ἂν εἴδοι τις κἀκεῖνο ὡς τῷ πατρὶ δίδωσιν ὁ υἱὸς, ὡς αἰτίῳ, τὰ πρεσβεῖα. Πρέπει γὰρ υἱῷ φιλοπάτορι, πάσης τε φύσεως καὶ ἐνταξίας δημιουργῷ καὶ νομοθέτῃ, καὶ τοῖς

* ἴσ. ὅτι περ ἔχει.

à ſe ignorantiam non rejecit: Nam qui totum dignatus eſt recipere, quomodo unum aliquid eorum abnegaret, nec acciperet, aut ubi accepiſſet, accepiſſe non crederetur? Secundò ſi quis dixerit mentem & ſententiam dictorum rejectionem reſpicere, ità ut noluerit eam diem diſcipulis revelare, propterea quòd ſcire eos non erat utile, nè hæc quidem ratio à providentia in homines divina abhorret: methodicè autem diſponitur per œconomiam, quæ præ ſe fert ignorantiam, & minimè intelligere, nè mœrore diſcipulos afficeret, qui deſiderabant id, quod ignorabant intelligere: Certè incongruum erat illa ſcire, quæ tempus illud erant præceſſura, & tam accuratè illa exponere: horam verò ipſam illis adhærentem, quæ pars eorundem breviſſima fuit, non cognoſcere: Nec fieri poteſt, ut res aliqua exiſtens animum divinum, & quem latere nihil poteſt, lateat: Nec fieri poteſt, ut obvenientium rerum, & obventus, & connexionis cauſam cognitam habeat; tempus autem deſtinatum ut ſuam ſuperans conceptionem ignoret; ut judicii poteſtas illi concedatur: *Pater enim*, inquit, *neminem judicat, ſed omne judicium Filio dedit*: Horæ autem ſcientia, & diſcretio, ſapientiam ejus effugiat, & dominium: Sed quid ego hæc ſic commemoro? An is qui Patrem ità videt, ac Pater Filium, diem & horam, particulas quaſdam facile circumſcribendas ignorat? ſanè, patet quòd is, qui omnia ſciebat priuſquam eſſent, cùm ſit Patris ſapientia interna ſubſiſtens, qui omnia poſſidet, quæ ſunt patris, niſi quòd Ingenitus, ut pater, non ſit, iſtorum ignorantiam non habuit: ſed quòd diſcipulos ſcire non congrueret, comperendinavit revelationem, & ſcientiam communem cum patre, quæ erat miſericordia, ignorantiam fecit, & nè contriſtarentur, apologiam unà commentatur. Tertiùm conſideret quis & illud, quòd cùm patri, tanquam cauſæ Filius prærogativam adſcribat: Convenit enim Filio, qui patrem ſuum diligit, utpote totius ordinationis & naturæ operatori, & diſpenſatori,

diſpenſatori, cauſæ præeminentiis honorare patrem, ac ſic diei illius & horæ cognitionem, ut & alia multa eidem adſcribere: non, id enim nefas eſt, ſeipſum illa ſcientia privare, ut nec alio aliquo digno & honorando munere, verùm illum ſibi præferre, ità nemo Filii bonam diſpoſitionem, in argumentum malæ trahat: Sic qui ignorantiam illi affingit, & literæ adhæret, non tenebitur reus blaſphemiæ: Certè dictionis accurata ratio, ut deinceps doceo, non præbebit alicui occaſionem minùs rectè ſentiendi: Licet enim nunc conceſſum ſit, literam indicare filii ignorantiam, nihil tamen abſurdi, aut pietati contrarium, animo rectè contemplante, conſtituamus: Sed nec litera favet iis, qui ut gloriam imminuant Unigeniti, adhiant iſtam ignorantiam: Ego ſcio, quippe qui olim ſene quodam theologiam apprimè ſciente utebar, qui cùm externas diſciplinas faſtidiret, de præſenti quæſtione talem inſtituebat conſiderationem: *Scire*, duplex eſſe dicebat, Unum, per experientiam, alterum per artem; ſecundùm artem aut cognitionem dicebat, æque ac Patrem filium illum diem & horam cognoſcere, non ſecundùm experientiam; Patrem enim experientia cognoviſſe, & talem ſcientiam adſumpſiſſe, cùm omne judicium in Filium transſcriberet: judicabat enim tunc pater convenire, ut judicium ſic transſcriberet, & quantum ipſius ſuffragium attinebat, proprium ſuum judicium conſummâſſe: At conſtat Filium actu nondum judicâſſe, nec in effectum rem illam, cui ipſum præfecit pater, duxiſſe: Quocirca pater experientiâ horam novit: Filius licet ut pater ſecundùm artem novit, nondum tamen experientiâ novit: Sciet autem tum, cùm judicium faciet, tum cognitio, quæ eſt per ſcientiam, tranſibit in cognitionem per experientiam: Hanc tibi explicationem propoſui; non quòd veram per omnia cenſeam; ſed ut hominis ejus tanta ſimplicitas, tam variam & multipliciter agitatam cogitationem ſenſúmque ſatagebat. Porrò autem

τῆς αἰτίας προνομίοις τιμᾷν τὸν πατέρα, καὶ τὴν τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας γνῶσιν, ὥσπερ δὴ καὶ ἄλλα πολλὰ ἐκείνῳ προσανατίθησιν· οὐχ ἑαυτὸν (ἄπαγε) ταύτης ἀποστερῶν, ὅτι μηδ' ἄλλου τινὸς τῶν τιμίων τε καὶ καλῶν, ἀλλ' ἐκεῖνον κἀν ταύτῃ προτιμῶν· καὶ οὐδέποτε τις τὸ εὐγνῶμον τοῦ υἱοῦ ὑπόθεσιν ἀγνωμοσύνης ποιούμενος· εἶτα τὴν ἄγνοιαν περιάπτων αὐτῷ, καὶ πρὸς τὰς τῆς λέξεως καταφεύγων συλλαβὰς, τῆς βλασφημίας ἀπολυθήσεται· οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἡ τῆς λέξεως ἀκρίβεια, ὡς ὕστερον ἐπιδειχθήσεται, ἀφορμή τισιν εἰς τὸ μὴ βούλεσθαι τὰ ὀρθὰ φρονεῖν παρασχεθήσεται. Εἰ γὰρ καὶ συγκεχωρημένον νῦν τὰς λέξεις δηλοῦν ἀγνοεῖν τὸν υἱὸν, ὅμως οὐδὲν τῶν ἀτόπων παρεπόμενον εὐσεβῶς τὸν νοῦν θεωρήσαντες παραστήσομεν. Ἀλλ' οὖν, οὐδ' αἱ λέξεις τι χαρίζονται τοῖς ἐπὶ καθαιρέσει τῆς δόξης τοῦ μονογενοῦς, τὴν ἄγνοιαν περιχαίνουσιν. Ἐγὼ δὲ οἶδα πάλαι ποτὲ γέροντι σοφῷ τὰ θεῖα συνομιλήσας, ὃς καί τοι τῶν ἔξω θεωρημάτων πολλὴν εἶχεν τὴν ὀλιγωρίαν, ὅμως τοιαύτην τινὰ περὶ τοῦ προκειμένου διέγραφε θεωρίαν· Τὸ εἰδέναι διττὸν ἔλεγεν εἶναι· τὸ μὲν ἐπιστήμῃ, τὸ δὲ τῇ πείρᾳ· κατὰ μὲν οὖν ἐπιστήμην ὁμοίως εἰδέναι τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ ὥραν· κατὰ πεῖραν δὲ οὐκέτι. Τὸν μὲν γὰρ πατέρα καὶ εἰς πεῖραν ἐλθεῖν, καὶ προσλαβεῖν τὴν τοιαύτην γνῶσιν, ἡνίκα πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ τὴν κρίσιν· ἐκεκρίκει γὰρ τότε ὁ πατὴρ τὴν κρίσιν ἅπασαν ἐγχειρίσαι τῷ υἱῷ, καὶ ὅσον ἧκεν εἰς ψήφους τὰς αὐτοῦ συνεργῆσαι τὴν ἰδίαν κρίσιν καὶ συμπεραίνεσθαι. Ὁ δέ γε υἱὸς, δῆλον ὡς οὔπω κέκρικεν, οὐδ' εἰς ἔργον τὴν πρᾶξιν, ἧς αὐτὸν ὁ πατὴρ ἀνέδειξε κύριον, ἤγαγεν. Οὐκ οὖν ὁ μὲν πατὴρ καὶ πείρᾳ τὴν ὥραν οἶδεν· ὁ δὲ υἱὸς, εἰ καὶ κατ' ἐπιστήμην, ὥσπερ ὁ πατὴρ· ἀλλ' οὖν οὔπω δὲ καὶ πείρᾳ· εἴσεται δὲ ἐπειδὰν δηλονότι τὴν κρίσιν οἴσῃ, τῆς κατ' ἐπιστήμην εἰδήσεως εἰς τὴν κατὰ πεῖραν γνῶσιν προελθούσης. Ἀλλὰ ταύτην μὲν ἐξεθέμην σοι τὴν ἑρμηνείαν, οὐ τὴν σὴν αὐτῇ θεσπίζων ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅπως ἀνδρὸς ἁπλότης τοσαύτη, ποικίλην οὕτω καὶ πεποικιλμένην ὑπελθεῖν ἐφρόντισεν ἔν-

νοιαν· ὅτι δὲ οὐδ' αἱ λέξεις αὐταὶ καταφυγῆς αὐτοῖς τόπος τοῖς δυσφημίαν ποιουμένοις τὴν ἄγνοιαν, ἐκ τῶν δὲ ῥᾴδιον μαθεῖν·
Matth. 24. 36. Ὁ μὲν οὖν ἱερὸς Ματθαῖος τὴν δεσποτικὴν φωνὴν ἀναγράφων, Οὐδεὶς οἶδε, φησὶ, τὴν ἡμέραν, οὐδὲ τὴν ὥραν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος· σκόπει γὰρ λοιπὸν· πρῶτον μὲν, ὅπως εἰπὼν, οὐδ' οἱ ἄγγελοι, οὐκέτι προστίθησιν, οὐδὲ ὁ υἱός. Οὕτω γὰρ ἦν ἡ λέξις ἴσως ἀναχώρησις τοῦ δυσσεβήματος, εἰ καὶ τὸν υἱὸν τοῖς ἀγγέλοις προσθεὶς ἐπήγαγεν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος. Νῦν δὲ οὐχ οὕτω φησί· πόθεν; ἀλλὰ μέχρι τῶν ἀγγέλων παρατείνας τὴν ἄγνοιαν, οὐκέτι ταύτῃ τὸν υἱὸν ὑπήγαγεν· ὡς ἂν μὴ χώραν ἔχοι κατ' αὐτοὺς ὁ πατὴρ ἐπιφερόμενος τὴν πρὸς τὸν υἱὸν ἀπαγορεύειν διαστολήν· ἀλλὰ γὰρ κάτωθεν, ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀνιὼν, καὶ τοὺς ἀγγέλους φθάσας, οὐκέτι πρόεισι περαιτέρω· ἐκεῖσε δὲ συγκατακλείσας τὴν ἄγνοιαν, τὴν ὑπερφυᾶ καὶ δημιουργὸν οὐσίαν μακρὰν ἀπάγει ταύτης καὶ ὑπερτίθησιν· ἀνθρώπων μὲν γὰρ ἦν ἡ τῶν μαθητῶν ἐρώτησις, ἧς ἀπόκρισις, Οὐδεὶς οἶδεν, ἀνθρώπων δηλονότι εἶπε, οὐδ' οἱ ἄγγελοι· βαθμὸς οὗτος (μετά γε τὸ ἀνθρώπινον ἡ τῶν ἀσωμάτων φύσις) δεύτερος. Τί οὖν ὁ υἱός; εἰ μὲν ὥσπερ δὴ καὶ νόμος υἱοῦ, τῆς πατρικῆς δόξης κληρονόμος καὶ φύσεως, μάτην περιχαίνεις τὴν ἄγνοιαν; Εἰ δ' οὐκ ἂν ἔχῃ, τρίτην σοι τῶν κτισμάτων ἀναπληρώσει τάξιν· καὶ πῶς ὁ λόγος αὐτὸν ὑπερβαλλόμενος ἐπὶ τὸν πατέρα διέβη; ἔδει γὰρ αὐτὸν, εἰ μὴ ἦν τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ τρίτην τάξιν εἶχε, τὸν μονογενῆ, πρότερον εἰπεῖν, οὐδὲ ὁ υἱός· εἶθ' οὕτω τὴν γνῶσιν ἀναθεῖναι τῷ πατρί· νῦν δὲ ἀνθρώπων, φησὶ, καὶ ἀσωμάτων τάξιν διελθὼν, οὐκέτι διαβιβάζει τὴν ἄγνοιαν ἐπὶ τὸν υἱὸν, ἀλλ' εὐθὺς τῇ πατρικῇ φύσει, ἧς κληρονόμος γνήσιος υἱὸς, τὴν γνῶσιν μαρτυρεῖ. Πόθεν οὖν σὺ τὴν ἄγνοιαν λαβὼν, ἐφ' ὕβρει κατασκευάζεις τοῦ υἱοῦ; εἰ μὴ ἄρα σοι τοῖς ἀγγέλοις καὶ δούλοις ὁ μονογενὴς καὶ δεσπότης συντετάξεται· ὃ, μέχρι νῦν, οὐδεμία ὤφθη δυσσέβεια μελετήσασα· Εἰ δὲ μὴ τοῦτο τολμᾷς, ὑπεξαίρεις δὲ τὸν υἱὸν τῆς ἀγγελικῆς οὐσίας· κἂν τῆς πατρικῆς οὐκ ἀπο-

quòd nec ipſa dictio refugii locum præbitura ſit, qui ex ignorantia blaſphemant, facilè poteſt ex hiſce diſci: Sacer vir Matthæus Domini dictum ediſſerens refert, *Nemo novit horam, neque diem, non Angeli, niſi ſolus pater meus:* Nota primùm, quòd ubi dixerat, *Nec Angeli*, non adjecit, *Nec Filius:* Hoc enim dictum fortè viam impietati muniret, ſi cum Angelis ubi Filium poſuetat intuliſſet, *Niſi Pater meus ſolus:* At non ità loquitur, ſed ignorantiam ad Angelos neque ubi deduxerat, non eidem ſubjecit Filium; nè, quod volunt, inde Pater infertur cum Filio diaſtolem prohibere: Deſurſum ab hominibus progreſſus, & ad Angelos perveniens, ulteriùs non progreditur: Hic jam concludens ignorantiam ſuperſubſtantialem & creatricem ſubſtantiam longè ab illa ſemotam tranſcendentémque ponit: Nam quæſtio diſcipulorum humana fuit, cujus reſponſio erat, *Nemo novit, Nemo*, nimirum, *hominum*, ſed nec Angeli, gradus alter, poſt homines incorporalium ordo, ſubſiſtit in ſecundis: Quid autem Filius? ſiquidem, quod obtinet, per legem Filiationis paternæ gloriæ & naturæ hæres ſit, fruſtrà ignorantiam hianti ore infers: Sin non ità ſit, tertium creaturarum ordinem adimpleat, at unde factum, ut ſaltu trans illum facto, ſermo ad patrem pervenerit? congruum enim fuerat, ſi non paternus ordo, ſed tertius quis tenebat filium, illum ante patrem nominare; ſic, *Neque Filius*, ità Patri cognitio attribueretur: Aſt in præſenti hominum & Angelorum ordines tranſgreſſus, ignorantiam non transfert ad Filium, ſed continuò, cùm Filius naturæ paternæ genuinus hæres ſit, teſtificatur de eo cognitionem: Unde igitur tu arreptam ignorantiam in Filii eam transfers contumeliam, niſi ſecundùm te unà cum hominibus & Angelis hoc eſt ſervis cenſebitur Dominus? quod hactenus apud omnes impios inauditum eſt: ſin hoc non audeas, ſed Filium ab Angelica ſubſtantia ſepares, licet Patri adhuc eum æqualem non facias;

cias; non conſequeris, cùm tam clarè de Angelis ignorantiam verba prædicent, ut liceat tibi ipſi eandem affingere, utcunque multoties violenter transferre illam coneris, in ordinem à Patre ſuo diverſum: Et tamen vel ſic, ut refugias, licet ſecundum te Unigenitus Patri coadunitus ſcientiæ naturam omnem & ſublimitatem tranſcendenti, quia paterna eſt, ridebit tuam tertiam extra lineas ambulantem ordinationem: Et ubinam hoc pacto apparet, quod Hæreticorum inſania fingit, ignorantia Chriſto inſiliens, vel ſecundùm literam, aut ſenſum? Imò aiunt, quia addit, *Niſi Pater ſolus*, rectè, & valde ſapienter:. Nè exiſtimes, quòd cùm intelligentias præterierit incorporeas, locum habiturum uſque ad naturam primam progreſſum facit. Certè ab hac ſola conditrice & dominante univerſorum uti omnia cætera quæ con ſignant creaturam, ità & ignorantia longiſſimè disjungitur: Quòd ſi vox, *ſolus*, turbas conciet, intellectum ſit potiùs quod à quibus, ignorantiam citans, Patrem disjunxit, contra illos & diviſit illud, *ſolus:* Quæ ratio eſt, Angelis tribuere ignorantiam, tum ut illis omiſſis, ad differentiam Filii, de quo aut contra quem nihil dixit, illud putetur dictum, *Niſi Pater meus ſolus:* Quòd ſi *ſolus* turbet, turbæ illæ diſpelluntur per *Pater meus:* Patet enim quòd non ad ſeipſum relatione facta, cujus naturalem conjunxionem inſinuavit, dicens, *Pater meus*, ſed ad illos, quorum ignorantiam notavit, dixit, *ſolus:* Non enim in illo dicto, *Niſi Pater meus ſolus*, intelligendus eſt ſeipſum diſterminare ab eo cùm & verbis & factis teſtetur, *Ego & Pater unum ſumus*; *Omnia quæ habet Pater, mea ſunt:* Scientia pars eſt, licet exigua, eorum quæ cum infinitis aliis generans habet: ſed abſque his dictis, ſi erat unigenitus qui illis ignorantiam, patri ſcientiam aſſignat, quæ eſt illa ſuperflua ſapientia, cum ſe dignatus ſit eorum participem facere, quæ majora ſunt & Deo ſoli æterno

ἴσον ἂν ἔχῃ· Οὐκ ἔξεις δήπουθεν λαμπρῶς οὕτω τῶν λέξεων, ἐπὶ τῶν ἀγγέλων ἀπαγγελλόντων τὴν ἄγνοιαν οὐδαμόθεν αὐτῷ ταύτην περιάπτειν, κἂν μυριάκις εἰς ἄλλην τάξιν ἀπάγειν παρὰ τὸν πατρὸς κλῆρον ἐκβιάσῃ· καὶ οὕτω πάλιν, κἂν μὴ βούλῃ τῇ γε κατὰ σὲ ὑπερφυεῖ καὶ ὑπερτάτῳ καὶ πατρικῇ γνώσει ὁ μονογενὴς τῷ πατρὶ συναπτόμενος, τὴν σὴν ὑπερόριον ἐκμυκτηρίσει καὶ τρίτην διάταξιν. Ποῦ δὲ ποίαν ἐνταῦθα φαίνεται κατὰ λέξιν ἢ διάνοιαν, ὡς ἡ τῶν αἱρετιζόντων παράνοια τῷ υἱῷ ἡ ἄγνοια ἐπιπηδῶσα; Ναί φησιν ἀλλ' ἐπήγαγεν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος· καλῶς γε λίαν καὶ σοφῶς· ἵνα μὴ νομίσῃς ὡς καὶ τοὺς ἀσωμάτους νόας διαδραμοῦσα, χώραν ἔχοι καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς πρώτης φύσεως προϊέναι. Ταύτης γὰρ δὴ ταύτης μόνης τῆς δημιουργοῦ καὶ κυρίας τῶν ὅλων, ὥσπερ τὰ ἄλλα πάντα ὅσα ἡ κτίσις γνωρίζεται, οὕτω δὲ καὶ τὸ τῆς ἀγνοίας διέρριπται ὡς πορρωτάτω· εἰ δὲ τὸ, μόνος, ἔτι ταραχὴν κινεῖ, συνείτω μᾶλλον, ὅτι ὧν τὴν ἄγνοιαν εἰπὼν διέστειλε τὸν πατέρα, πρὸς ἐκείνους διώρισε καὶ τὸ μόνος. Ἐπεὶ τίνα λόγον ὅλως ἔχει, ἀγγέλοις μὲν ἐπιφέρειν τὴν ἄγνοιαν συνειδέναι, εἶτα τούτους ἀφέντα εἰς διαστολὴν οὗ μηδὲν κατεῖπεν υἱοῦ, τὸ Εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος νομίζειν εἰρῆσθαι· ἔτι δὲ εἴπερ τὸ μόνος θορυβεῖ, διὰ τοῦ ὁ πατήρ μου τὸ θορυβοῦν διαλυέσθω. Δῆλον γὰρ ὡς οὐκ ἂν πρὸς ἑαυτὸν, οὗ τὴν φυσικὴν οἰκείωσιν ἀνεκήρυξεν εἰπὼν ὁ πατήρ μου, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνους, ὧν τὴν ἄγνοιαν ἐφ' ᾗ συναπεφήνατο καὶ τὸ μόνος· πῶς δ' ἂν ἐν τῷ λέγειν, Εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος, ἑαυτὸν νομισθείη διαστέλλειν, ὁ καὶ τοῖς λόγοις, καὶ τοῖς ἔργοις ἐφ' ἴσης βοῶν, Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν· καὶ, Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά ἐστι· δῆλον γὰρ, ὡς καὶ ἡ γνῶσις, εἴ τι καὶ τὸ βραχύτατον ὧν ὁ γεννήτωρ ἔχει, καὶ μυρία ἄλλα. Χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, εἰ αὐτὸς ἦν ὁ μονογενὴς, ὁ τοῖς μὲν τὴν ἄγνοιαν τῷ πατρὶ δὲ διατηρεῖ τὴν γνῶσιν, τίς ἡ περιττὴ σοφία αὕτη, ἑαυτὸν ἀξιοῦντα τῶν μειζόνων, καὶ ἃ μόνῳ θεῷ * ἀΐδια πρέπει, πράγματος,

* ἴσ. ἀΐδιον:

εἰς πάντας ὕστερον καὶ συλλαβὰς καὶ φαύλους ὁμοίως ἐκκεκαλυφθησομένων, τῆς γνώσεως ἀνάξιον ἀποφαίνειν; Ἆρ᾽ οὖν πανταχόθεν γνώριμον, ὡς οὐδαμόθεν ἡ ἄγνοια τοῖς αἱρετίζουσι συνάγεται; Ὁ μὲν γὰρ κοινὸς διδάσκαλος, καὶ τοῦ γένους ἡμετέρου σωτήρ, οὓς ἀφώρισε μαθητὰς παιδεύων τὰ οἰκεῖα γινώσκειν μέτρα, καὶ ζητημάτων ἀναχωρεῖν, ἃ βίον μὲν οὐδένα βελτίω ποιεῖ, ὄγκου δὲ καὶ κενοῦ φυσήματος, ἐνδόντι πολλοῖς ὑπόθεσις γένοιτ᾽ ἄν, ἀλύπως τε αὐτοῖς τὰ τῆς ὠφελείας εἰσηγεῖσθαι διοικονομούμενος, καὶ τῇ πειθοῖ μᾶλλον, ἢ διὰ τῆς βίας· τοὺς ἀγγέλους αὐτοῖς προσκομίζει εἰς παράδειγμα, ἵνα ὥσπερ αἱ ἀσώματοι καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς οὐσίαι τὴν γνῶσιν οὐκ ἔχουσιν, τοῦτον μηδ᾽ αὐτοὶ λαβόντες, μήτε ἀνιῶνται, μήτε τῷ διδασκάλῳ μηδὲν ἐπικαλεῖν ἔχοιεν μὴ βουληθέντι διδάξαι, ἃ μηδ᾽ ἡ τῶν ἀσωμάτων καὶ ὑπὲρ αὐτοὺς φύσις ἐγίνωσκε. Τί οὖν; οὐκ ἤρκει τοῦτο τοῖς μαθηταῖς, εἴς τε τὸ ἀλυπότατον αὐτοῖς τὴν τῆς αἰτήσεως ἀποτυχίαν διαθέσθαι, καὶ τὰς γνώμας, εἰς τὸ μηδὲν τῶν ὑπὲρ αὐτοὺς ἐρευνᾶν καταρρυθμίσαι· ἀλλ᾽ ἔδει ἄρα καὶ τὴν ἐνυπόστατον σοφίαν τὸν υἱὸν εἰς τὴν ἐκείνων, ὡς ἔοικε, περιενεχθῆναι ἄγνοιαν· καὶ τί παραμύθιον, ἢ παράκλησις ποία θεοῦ ἄγνοια τοῖς λατρευταῖς, προνοίας τε τῆς ἐκεῖθεν καὶ σοφίας δεομένοις; μᾶλλον δὲ πῶς οὐχὶ βάθος ἀπογνώσεως, καὶ δυσσεβείας ἄλλως σκότος βαθύ, καὶ ἀθυμία ἐσχάτη, καὶ πλάνη μηδ᾽ ἔλεον ἔχουσα, Θεὸν ἔχειν ἀγνοίας ἥττονα, καὶ τοῦτον ἀνομολογεῖν τοῦ σοφίσοντος δεῖσθαι, καὶ τῆς ἑτέρου προνοίας, ἵν᾽ ἔχοι μαθεῖν ἃ μηδέπω οἶδεν, ὥσπερ οὐδ᾽ ἡ λοιπὴ κτίσις, οἶδεν. Εἰ μὲν γὰρ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον παραδέχοιτό τις τὴν ἄγνοιαν, εἴρηται καὶ πρόσθεν, ὡς οὐδὲν δυσχερὲς τὴν τῆς σοφίας πηγήν, τὸν, ὅσα ὁ πατήρ, καὶ εἰδότα καὶ ἔχοντα, ὥσπερ τὰ ἄλλα ἀνθρώπινα, οὕτω καὶ τὴν ἄγνοιαν ὑποδύεσθαι. Εἰ δ᾽ εἰς τὴν θείαν αὐτοῦ καὶ ἀκήρατον φύσιν, τὸ ἀπὸ τῆς ἀγνοίας ὕβρει ἀναφέροι, πῶς οὐ πανταχόθεν χαλεπόν τε καὶ μεῖζον συγγνώμης τὸ δυσσέβημα; Σὺ δέ μοι κἀκεῖνο συνεπίσκοπει· ἔφη που ὁ σωτήρ, Οὐδεὶς

competunt, indignum arbitrari cognitione rei olim omnibus & bonis, & malis revelandæ? Itaque omnimodo patet, quòd neutiquam ignorantia ei, prout Hæretici volunt, competet: Communis doctor & generis noſtri ſalus, inſtituens, quos ſelegerat diſcipulos, proprios ſuos modulos agnoſcere, & à quæſtionibus abſtinere, quibus neutiquam vita melior redditur, ſed tumore vano & inflatione repletos ità agit, & diſponit, ut ſine mœrore, quæ ipſis utilia ſunt, apprehendant, idque ſuaſu potiùs quàm violentiâ: ità Angelos in exemplum proſternit iis; ut quemadmodum illæ incorporeæ, & ſupra nos ſubſtantiæ harum rerum ſcientiam non percipiunt: ità nec ipſos ſe conſecuturos opinentur, non tamen inde affligantur, aut magiſtrum incuſent, ſi docere nollet, quæ nè incorporeæ, & ſupernæ ſubſtantiæ ſciunt: Quid ergò, an non ſatisfactum hinc Apoſtolis, ut ſine triſtitia ferrent petitionem non obtinere, & ad animi ſententiam ità confirmandam, ut nè inveſtigent, quæ ſunt ſupra ipſos, niſi etiam filius illa ſapientia inhypoſtata in eorum ignorantiam aſſumatur? & quodnam quæſo ſolamen, quæ conſolatio Dei ignorantia erit colentibus Deum, qui providentia & ſapientia cœleſti, opus habent? Potiùs deſperationis quoddam profundum, impietas, denſæ tenebræ, extrema diſconſolatio & error non miſerandus erit, Deum habere ignorantiæ ſubjacentem & in confeſſo indigentem inſtitutione & directione alterius, ut ea intelligat, quæ nondum, nè magis quàm cæteræ creaturæ, intellexit: Si quis humano more accipiat ignorantiam, jam ante dictum eſt, non eſſe offendiculo, ſi fons ſapientiæ, qui omnia novit, habet omnia quę Pater, uti cætera humanitus, ità & ignorantiam ſubiiſſe: Sin in divinam ipſius & impollutam naturam ignorantia contumelioſè ingeratur, impietas eſt extrema, & indulgentiam excedens. Sed & conſidera ſis mecum iſtud, dixit alicubi ſervator, *Nemo novit*

vit Patrem, niſi Filius: Hîc an Patrem excludes à ſui cognitione per illud, *Nemo novit*, & illud, *Niſi Filius?* at hæc inſania conſpicua eſt: Nam hoc intelligendum eſt, ad antidiaſtolen eorum quæ poſt primam naturam ſubſiſtunt, & non ut Patrem comprehendūt: Quocirca cùm eum unà conceptum, & unà inductum cum Filio memoria recolis, & cùm audis, *Nemo novit horam niſi Pater*, nonne ex eadem lege agis, & Patre commemorato Filium intelligis? illud, *nemo novit*, ad creaturam tranſcribis rationalem, ubi creaturarum naturam ſecundùm ſpecies recenſuit: de quibus propius eſt, ut *Nemo novit*, intelligatur in illo dicto, *Nemo novit Patrem*, vocem adhibet indefinitè, nec habentem ad quod è præcedentibus referatur: ſi ergò in illo, *Nemo novit Patrem, niſi Filius*, genitorem blaſphemare non vis, nec in illo, *Nemo horam novit, niſi Pater*, in contumeliam Filii feraris: ſin hoc audes, multò magìs illud priùs aude: nam ſtupidius eſt ſeipſum quàm alium ignorare: Quidni multò horridius & contumelioſius prius quàm ſecundum? ſin illud furorem & impietatem omnem excedat, quid de hoc dicendum? Iterum ait, *Nemo novit Filium, niſi Pater:* nec contradicet aliquis, Filium ſeipſum ignorare, ſi non poſt alia abſurda, minorem ſtatuat ſcientiam Patris: dum Filio relinquitur illa, quæ ad ſui ipſius propriam non pertingit: Si ergò in hoc effato, *Nemo novit Filium, niſi Pater*, Filium à ſua ſcientia non excludunt; ità nec in illo, *Nemo novit horam niſi Pater*, ab illa cognitione excludent Filium: ſin ab hac eliminent, jam priùs ab illa excluſerunt, utcunque ſuæ impiæ ſententiæ labiorum miniſteria non accommodarunt: Figura orationis, unde imprimis errore ſe implicuerunt, & ſpem blaſphemandi arripuerunt ſimillima eſt; & Filii ſcientiam, nè ſi magis adhuc inſanire velint, non inficiabun-

οὐδὲ τὸν πατέρα, εἰ μὴ ὁ υἱός. Τί οὖν; ἆρα τὸν πατέρα, διὰ τὸ, οὐδεὶς οἶδε, καὶ διὰ τὸ, εἰ μὴ ὁ υἱός, τῆς ἑαυτοῦ ἀποκλείεις γνώσεως; καὶ πῶς οὐχὶ τοῦτο μανία λαμπρά; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν, ὅσα μετὰ τὴν πρώτην ὑπέστη φύσιν, νόησις, οὐδαμῶς δὲ κατὰ τοῦ πατρός· συνεπινοούμενον δὲ μᾶλλον αὐτὸν, καὶ συνεισαγόμενον τῇ μνήμῃ τοῦ υἱοῦ καὶ πῶς καταπέδων ἀκούοις, οὐδεὶς οἶδε τὴν ὥραν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, οὐχὶ τὸν αὐτὸν θεσμὸν συντηρεῖς, καὶ τῇ μὲν τοῦ πατρὸς μνήμῃ συνεπινοεῖς τὸν υἱόν· τὸ δὲ, οὐδεὶς οἶδε, τῇ κτίσει νέμοις τῇ λογικῇ, καίτοι ἐνταῦθα μὲν καὶ κτισμάτων φύσιν, κατ' εἶδος, ἀπηριθμήσατο, καὶ ἐγγύτερον ἦν τὸ, οὐδεὶς οἶδεν, ἐπ' ἐκείνων ἐκλαβεῖν· * ἐν δὲ τὸ, οὐδεὶς οἶδε τὸν πατέρα, ἀπόλυτον φέρει τὴν φωνὴν, καὶ οὐκ ἔχουσαν ὅσον ἐκ τῶν προειρημένων, ἐφ' ὧν ἀνενεχθῆ. Εἰ οὖν ἐν τῷ, οὐδεὶς οἶδε τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱός, φεύγεις τὸν γεννήτορα βλασφημεῖν, μηδὲ ἐν τῷ, οὐδεὶς οἶδε τὴν ὥραν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, εἰς ὕβριν τοῦ γεννήματος περιτραπῇς. Εἰ δὲ τὸ δεύτερον τολμᾷς, προτετόλμηταί σοι πολλῷ μᾶλλον καὶ τὸ πρότερον· ἀμαθέστερον γὰρ ἑαυτὸν ἀγνοεῖν, ἢ ἕτερον· τί μὴ εἰδέναι καὶ φοβερώτερον εἰς ὕβριν τοῦ δευτέρου τὸ πρότερον; Εἰ δ' ἐκεῖνο μανίας καὶ δυσσεβείας οὐδενὶ καταλείπει ὑπερβολὴν, τί ἄν τις ἐρεῖ περὶ τούτου; Πάλιν φησὶν, οὐδεὶς οἶδε τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ· καὶ οὐκ ἄν τις ἑαυτὸν ἀγνοεῖν καταψηφίσαιτο τὸν υἱὸν, εἰ μὴ μετὰ τῆς ἄλλης ἀτοπίας, ἐλάττονα θείη καὶ τὴν γνῶσιν τὴν περὶ τοῦ πατρὸς εἴγε αὐτὴ μὲν τῷ υἱῷ καταλέλειπται, τῆς δὲ ἰδίας οὐκ ἐφίκετο. Εἰ τοίνυν, ἐν τῷ, οὐδεὶς οἶδε τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατὴρ, οὐδαμῶς τῆς περὶ αὐτὸν εἰδήσεως ἐξωθοῦσι τὸν υἱόν· οὐδ' ἐν τῷ, Οὐδεὶς οἶδε τὴν ὥραν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, τῆς περὶ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον προγνώσεως ἐξωθήσουσι. Εἰ δὲ ταύτης ἐλαύνουσι, προαπήλασαν κἀκείνης, κἂν οὔπω τεθαρρήκασι διδόναι τὰ χείλη τοῖς δυσσεβέσι λογισμοῖς ὑπηρετήσασθαι· τό τε γὰρ σχῆμα τοῦ λόγου, ἐφ' ᾧ μάλιστα τὴν ἀπάτην ἑαυτοῖς συγκατεσκεύαζον, καὶ τὰς τοῦ δυσσεβῆσαι ἐλπίδας ἀνεῖχον ὁμοιότατοι καὶ τὴν περὶ τὸν υἱὸν γνῶσιν, οὐδ' ἂν πλέον ἐκμανεῖεν, οὐδ' αὐτοὶ ἂν ἀπηρθεῖεν;

* ἴσως

ἀρνηθείη, μὴ μακρῷ τῆς περὶ τὴν ὥραν ἐκείνην περιγνώσεως, θειοτέραν τι καὶ ὑψηλοτέραν εἶναι. Ἀλλ' ἡ μὲν τοῦ ἱεροῦ Ματθαίου ῥῆσις, ἐν τούτοις τε καὶ τοιαύτην ἔχουσα τὴν θεωρίαν. Ὁ δέ γε μακάριος Μάρκος, πνεύματί τε τῷ αὐτῷ ἐμπνεόμενος, καὶ τὴν αὐτὴν πλουτῶν χάριν, καὶ τὸν αὐτὸν τοῦ κηρύγματος ἐμπεπιστευμένος λόγον, δῆλον μὲν ὅτι καὶ χωρὶς τῆς τοῦ ῥητοῦ διασκέψεως, οὐκ ἂν οὔτε τῷ συνιεροφάντῃ καὶ συμμυσταγωγῷ, οὔτε τῇ παρ' αὐτῶν μυσταγωγηθείσῃ, διὰ πολλῶν δὲ καὶ τοῦ ἐπιδεδειγμένῃ λαμπρῶς ἀληθείᾳ, οὐδαμῶς ἂν μαχόμενα φθέγξαιτο. Ὅμως δ' ἐπεὶ ἡ τοῦ ῥητοῦ μεταχείρησις, μᾶλλόν τι αὐτῶν τὴν συμφωνίαν, ἐπὶ τὸ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐνάμιλλον παρίστησι. Καί μοι συνόρα λοιπὸν, ὡς οὐδὲ ὁ θεῖος ἀνὴρ, οὐδὲ πρόφασίν τινα λιπεῖν τοῖς αἱρετίζουσι προνοούμενος, πάντα δὲ κατασείων ἐκ βάθρων αὐτῶν τὰ μηχανήματα, οὐδὲ τὸ μόνος, ὅπερ ἂν ἦν ἐκείνοις ἐνταῦθα προσκείμενον, εἰ καὶ μάτην, καταφυγὴ δ' ὅμως τοῦ δυσσεβήματος, οὐδὲ τοῦτο τῇ οἰκείᾳ γραφῇ προσηρμόσατο· περιελὼν δὲ τὴν λέξιν καὶ συνεξελὼν αὐτοῖς τῆς πονηρίας τὴν πρόφασιν, ἄνεισι μὲν καὶ αὐτὸς, ὥσπερ ὁ συνιεροφάντης, ἐκ τῶν κατωτέρω μέχρι δὲ τῶν ἀγγέλων φθάσας, καὶ συμπεριγράφει, τὴν ἄγνοιαν συναπαρτίζων αὐτῇ, καὶ τὴν τοῦ λόγου περίοδον· ἀπ' ἄλλης δ' ἀρχῆς λοιπὸν ἀπαρχόμενος, οὐ μόνον οὐδεμίαν ἄγνοιαν ἐπιφημίζει τῷ μονογενεῖ· ἀλλὰ καὶ πᾶν τοὐναντίον καθαρῶς αὐτῷ τὴν πατρῴαν γνῶσιν ἐπιμαρτύρεται· καὶ οὐ τὴν γνῶσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπον συναναπτύσσει τῆς γνώσεως, τὴν τῶν ἄλλων φυσικῶν τε καὶ θεοπρεπῶν ἀξιωμάτων πηγὴν τὸν πατέρα· τοῦτον αἴτιον εἶναι τῷ υἱῷ καὶ τῆς γνώσεως θεολογῶν. Τί γάρ, φησιν, Οὐδὲ
Marc. 14. ὁ υἱὸς ἂν ᾔδει εἰ μὴ ὁ πατήρ; τουτέστιν, ἐκεῖθεν πηγάζειν τῷ υἱῷ ἡ γνῶσις, ὅθεν αὐτῷ καὶ τῆς γεννήσεως ἡ αἰτία. Οὐδὲ γὰρ ἄναρχος καὶ ἀναίτιος, ὥσπερ ὁ πατὴρ, ἀλλ' εἰς ἀρχὴν ἀναφέρεται καὶ συμφυὲς αἴτιον τὸν γεγεννηκότα· οὐδ' ὁ υἱὸς ἂν ᾔδει, μὴ ὁ πατήρ. Τί ταύτης τῆς μαρτυρίας λαμπρότερόν τε καὶ ἐμβεβαιότερον; οἶδεν ὁ πατὴρ· οἶδε καὶ ὁ υἱός· εἰ λέληθέ τι τὸν υἱὸν, ἐκ τοῦ πατρὸς ἕλκει τὴν αἰτίαν·

tur, ultra cognitionem illius horæ, ad alia magis divina, & ſublimia extendere. Atque hæc quidem fuit Matthæi ſententia, tali theoria conſiderata: At Beatus Marcus, eodemmet ſpiritu inſpiratus, eadem abundans gratia, eundem prædicationis ſermonem ſibi concreditum habens, nihil planè repugnans prolocutus eſt, idque ſine accurata dicti inſpectione patet, ſynhierophantæ, & ſymmyſtagogo, neque veritati quam illi tradiderunt, & multipliciter etiamnum manifeſtatæ: Sed ſi verba ejus exponenda ſuſceperimus: adhuc magis illius conſenſum, & cum veritate conſpirationem intelligemus: Nota mihi ergò, quòd divinus iſte vir, nè prætextum quidem hæreticis relinquere voluit, ſed omnes illorum machinas funditus concutiens, nè quidem vocem, *Solus*, quo licet fruſtraneo utebantur refugio impietatis ſuæ, ſuæ ſcriptioni inſertam adhibuit: Vocem ergò amputans, & unà eximens impietatis occaſionem, à deorſum & ipſe, quemadmodum ſynhierophanta aſcendit uſq; ad Angelos, & apud eos ignorantiam circumſcribit, cum qua orationis periodū finit, ab alio deinceps principio exorſus, non ſolum nullam Unigenito ignorantiam aſcribit, ſed è contra planè Patris cognitionem habere illum profitetur, non illam modo, ſed illius modum & menſuram declarat, cujus ut & divinarum naturaliúmque dignitatum fontem eſſe Patrem Filio theologicè docet. Quid autem, *An neſciret Filius, ſi non Pater revelaret?* hoc eſt, ab eo fonte flueret cognitio, unde & generationis cauſa: Nam non eſt filius ſine principio, & cauſa, ac eſt Pater; ſed in principium refertur, & cauſam congenerem: nempe Patrem, *Nec Filius intelligeret, niſi priùs Pater:* Quid iſto teſtimonio illuſtrius, aut validius eſt? *Novit Pater, & Filius novit*, ſi latet Filium quicquam id à Pa-

tre

tre habet: Sed Patris ſcientiam nihil fugit: Quocirca, nec Filii communis natura, Deitas communis, communis ſubſtantia, harum communio & alia Deo congrua axiomata indiviſa reddit, & communia: *Quos vult Pater vivificat, & Filius vivificat quos item vult: Nemo venit ad Patrem, niſi per Filium, & ad Filium nemo, niſi per Patrem, Cognoſcit Pater Filium*, ſed & ita *cognoſcit Filius Patrem:* Omnia quæ habet Pater, præter Ingenitum, habet Filius, & omnia quæ habet Filius præter Genitum, habet Pater: *Tua enim*, inquit, *mea ſunt*, & *mea ſunt tua:* Horum uti erat initiatus ipſe, ita nos initiavit ſcientiâ B. Marcus, theologiam accuratè, & circumciſè definiens, clarè clamat, quod *Nec Filius novit, niſi Pater*, quod copulatum erat extulit, orationis metalepſin, utpote cunctis claram, nec in dubio poſitam omiſit: Non eſt enim, nec erit ille impietatis artifex, nec labiis eructabit tale, qui nec Patri ſcientiam diei illius & horæ attribuit; hoc conceſſo, cum difficultate & invitus licet, concedet tamen Filio eam cognitionem: Nam, *Neque Filius niſi Pater*, cùm in circumſcripta ratione Pater ſciat, in eandem cognitionis menſuram & Filium aſcribet: Ita non eſt dicendum, quòd accuratiorem & diviniorem modum tangit, ſcientiam in Patre communem prædicat cum Filii: Tu autem, quod reſtat, ſancti Dei Spiritus ſapientem & multiplicem diſpenſationem recolito: quæ in utroq; Evangeliſta operabatur; per unam & alteram dicendi formam, in unam & eandem pietatis cogitationem deducens: Sanctus Matthæus vocem *ſolus* annectens, non interſerit, *Neque Filius*, nè videatur cum hæreticis à paterna gloria Filium ſeparare, & in cohortem compingere Angelorum: Marcus adjiciens illud, *Neque Filius*, & principium alterius periodi ſtatuens, tollit *ſolus*,

ἀλλ' οὐδὲν τὴν τοῦ πατρὸς διαφεύγει γνῶσιν· οὐκ ἄρα τοῦ υἱοῦ κοινὴ ἡ φύσις· κοινὴ ἡ θεότης· κοινὴ ἡ οὐσία· τούτων δὲ ἡ κοινωνία, καὶ τὰ ἄλλα θεοπρεπῆ ἀξιώματα κοινὰ ποιεῖται καὶ ἀδιαίρετα· οὓς θέλει ζωοποιεῖ ὁ πατήρ· καὶ οὓς θέλει πάλιν ὁ υἱὸς ζωοποιεῖ· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα εἰ μὴ διὰ τοῦ υἱοῦ· καὶ οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν υἱόν, εἰ μὴ διὰ τοῦ πατρός· γινώσκει ὁ πατὴρ τὸν υἱόν· ἀλλὰ καθὼς γινώσκει αὐτόν, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς γινώσκει τὸν πατέρα. Ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, πλὴν τῆς ἀγεννησίας, πάντα ἔχει ὁ υἱός· ἀλλὰ καὶ ὅσα ἔχει ὁ υἱός, πλὴν τῆς γεννήσεως, πάντα ἔχει ὁ πατήρ· τὰ γὰρ ἐμά, φησι, σά ἐστι· καὶ τὰ σὰ ἐμά· ὧν δὲ μεμυσταγωγημένος καὶ μυσταγωγῶν ἡμᾶς ὁ θεῖος Μάρκος τὴν θεολογίαν, ὡς τό τε ἀκριβὲς ἅμα καὶ σύντομον ἀφοριζόμενος τὴν διδασκαλίαν, ὡς οὐδὲ ὁ υἱὸς ἂν ᾔδει, διαπρυσίον βοᾷ, εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τὸ συνημμένον, εἰπὼν τοῦ λόγου, ὡς αὐτόθεν ἅπασι δήλην οὖσαν, καὶ μηδ' ἀμφιδοξουμένην τινὰ τὴν μετάληψιν παρῆκεν· οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται, οὐδ' ἂν αὐτὸς ὁ τῆς κακίας ἀρχιτέκτων πάλιν, εἰς ἀκοὰς ποιῶν αὐτοῖς ἐρεύξοιτο χείλεσι, ὃς οὐχὶ τῷ πατρὶ τὴν γνῶσιν ἐκείνης τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας προσανατεθήσει· τοῦτο δὲ δήλως καὶ δυσχεραίνων, ἐν λήξει συγχωρήσει πάντως καὶ ἄκων, τὴν αὐτὴν ἐνῶναι γνῶσιν τῷ υἱῷ· τὸ γάρ, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ, ἀπαραλλάκτῳ λόγῳ τοῦ πατρὸς εἰδότος εἰς τὴν αὐτὴν συνάγει γνῶσιν τὸν υἱόν. Ὥστε, οὐδ' ἔστιν εἰπεῖν, ὅσον εἰς τὸ ἀκριβέστατόν τε καὶ θεοπρεπέστατον τὴν ἐν πατρὶ γνῶσιν κοινὴν ἀνακηρύττει καὶ τοῦ υἱοῦ. Σὺ δέ μοι λοιπὸν τὴν τοῦ παναγίου καὶ θείου πνεύματος σοφὴν οἰκονομίαν καὶ πολυμερῆ ἀναπολογίζου ὅπως ἐνεργοῦν ἐν ἑκατέρῳ τῶν εὐαγγελιστῶν, δι' ἑτέρας καὶ ἑτέρας λόγου συμφράσεως, εἰς τὴν αὐτὴν αὐτοὺς τῆς εὐσεβείας ἔννοιαν συνάγει. Ὁ μὲν γὰρ ἱερὸς Ματθαῖος, τό, μόνος, τοῖς λόγοις συνάψας, οὐδαμῶς ἐντίθησι τό, οὐδὲ ὁ υἱός· ἵνα μὴ δόξῃ τὸν υἱὸν τοῖς αἱρετίζουσι τῆς πατρικῆς δόξης διαιρεῖν, εἰς δὲ τὴν τῶν ἀγγέλων τάξιν συνελαύνειν. Ὁ δὲ θεῖος Μάρκος, προστάξας τό, οὐδὲ ὁ υἱός, καὶ ἀρχὴν τοῦτο δευτέρας περιόδου ποιησάμενος, ἀφαιρεῖται τὸ μόνος, ἵνα

μὴ

μὴ τοῦτο πάλιν ἐνταῦθα προσκείμενον, ἅρπαγμα τοῖς δυσσεβέσι γένηται· καὶ οὐκ ἀρχὴ μᾶλλον ἑτέρας περιόδου. Οὐδὲ ὁ υἱὸς νεμηθῇ, τῆς προτεταγμένης δὲ περιόδου ὁ συναπαρτισμὸς ῥαδιουργηθῇ· καὶ γὰρ ἐκείνως μὲν ἡ πατρικὴ γνῶσις τῷ υἱῷ κοινὴ καθίσταται καὶ αὐτοτελής· διὰ δὲ τῆς κακουργίας, ἡ ἄγνοια δέχεται, καὶ ὁ τῶν ἀγγέλων καὶ δούλων βαθμὸς, ὅπερ ἐστὶ τῶν θεομαχούντων σπούδασμα, τὸν δεσπότην καὶ δημιουργόν. Ὃν τὸ κακοῦργον ἐκτέμνων ὁ εὐαγγελιστὴς, τὴν τοῦ μόνος πρόσφρασιν προδιακόπτει καὶ προσαναιρεῖ. Οὕτως οὖν δι' ἑκατέρου τῶν θεσπεσίων καὶ ἱερολόγων ἀνδρῶν, τὰ τῶν αἱρετιζόντων ὁρῶν ἐμφραττόμενα στόματα, καὶ τὰς λύσεις ὧν ἠπόρεις, δι' αὐτῶν ἐκείνων καταπλουτιζόμενος, τήν τε τῆς δυσσεβείας εἰς τὸ βεβαιότερον ἐκτρέπου * κακόνοιαν, καὶ τῆς εὐσεβείας θερμότερον αὐτὸν ἐραστὴν καὶ ὑπέρμαχον ἐπιδείκνυσο.

* εἰς κοινωνίαν

nè ſi acceſſerit, ab impiis arripeterur: & non principium alterius periodi eſſet, *Neque Filius*, ſed præcedentis clauſula ac terminus inanis: Ibi enim ſcientia paterna Filio communicatur conſummatè, per improbitatem ignorantia ſuſcipitur, & gradus aſſignatur Angelorum ſervorúmque, hoc conantur qui Deo bellum indicunt, Domino & Creatori affingere: Quorum impietatem amputans Evangeliſta, prætextum ab illis, *ſolus*, præſcindit & prætollit. Atque itá per utrumque divinum, & ſacrum Scriptorem, cùm ora videas hæretiſantium obturata, & cùm abundanter habeas dubiorum à te propoſitorum ſolutiones, impietatis communionem conſtantiùs evitabis, & pietatis te magis ſervidum amatorem, & defenſorem præſtabis.

NOTÆ.

BArbaricum nomen Arſaber, & erat Scytha πάτροθεν. Eſt epiſtola, libellus potiùs, ſed erudita, in qua totus verſatur in explicando textu quodam tam Matthæi cap. 24. quàm Mar 14. De Ignorantia diei Judicii: de hac quæſtione vide Baſil. Tom. 2. pag. 1167. Gregorium Turonenſ. Hiſtor. 1. in principio, & Eulogium in Bibliotheca Photii pag. 465.

Ἐπισ. σκθʹ.

Δωροθέῳ ἡγουμένῳ μονῆς Κεδρώνων.

ΣΥ μὲν ὀλοφύρῃ καὶ θρηνεῖς ἐφ' οἷς πάλαι τῆς ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγάπης διΐστασο· καὶ καλῶς ποιεῖς· οὐδὲ τοῦτο γὰρ ἔλαττον τῶν ἄλλων εἰς ἀρετῆς λόγον ἀγάπης ζημίαν ὀδύρεσθαι, καὶ μὴ μόνον ἐθέλειν ὀρθοῦσθαι, ἀλλὰ καὶ πικρῶς ἀλγεῖν, ὅτι τὴν ἀρχὴν ἡ πλῶσις ἐκράτησεν. Ἐγὼ δὲ τοσοῦτον ἀπέχω τοῦ μέμφεσθαί τι τῆς πρὶν διχονοίας, διὰ τὴν καθαρότητα τῆς νῦν ὁμονοίας, ἢ πρὸς συγγνώμην βραδὺς εἶναι, ὥστε καὶ χάριτας τῇ πάντα σοφῶς πρυτανευούσῃ προσομολογεῖν προνοίᾳ, καὶ σέ φημι δεῖν. Τοὺς γὰρ τότε φίλων ἐναριθμουμένους μὲν διεσώσατο τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενές· τῶν δὲ λοιπῶν, τοὺς μὲν ὁ ἐπικρεμασθεὶς φόβος ἀφεῖλε τὴν ἀρετήν· τοὺς δὲ κολακείας ὄντας προσέσαντο ἤλεγξεν ὁ καιρός· τοὺς δὲ, ὧν, μέχρι τοῦ

Epiſt. 229.

Dorotheo Hegumeno Monaſterii Cedronorum.

TU quidem plangis & lachrymatis, eo quòd à noſtro olim in Chriſto amore ſeparabare; rectè facis: Non enim eſt minùs cum virtute conjunctum, amoris jacturam deflere; & non modo velle emendare, verùm acerbe ferre, quòd aliquando lapſus invaluit: Tantum abeſt, ut ego alienationem priorem vituperem, propter præſentis concordiæ ſinceritatem, aut ut tardè veniam concedam, ut gratias Divinæ Providentiæ omnia adminiſtranti ferendas tibi aſſeram: Qui enim tum profitebantur amicitiam, ſatis numerabiles generoſam ſanè mentem tenuere: Cæteros vel impendens timor abſtulit à virtute, vel adulationem ſimulâſſe tempus convicit: quoſdam, quod dum expetiter,

experirer, non metuebam, audacia exarmavit in contrarium; & tamen factum eſt, ut qui cum illis ſtaret, ab illorum ſuſpicione non eſſet purus; verùm per iſtiuſmodi tempora ſinceram amicitiam viriliter conſervâſſe, & diſpoſitionis laudem egregiam habet, & futurorum ſine dubio pignus, & præteritorum apologia, quæ nullam aliam requirat exigentiam, ſed cum omni venia, de inertia in judicium ſi vocetur, apud tribunal nullis muneribus corrumpendum rectè & egregiè factum in præſenti ipſum per ſe honorem & venerationem conſequetur.

γνῶναι μηδ᾽ ἐλπιζομένη τόλμα καὶ ἀπεναντίας ἱσταμένη· καὶ συνέβαινεν, εἰ καὶ συνέβαινε, τὴν μετ᾽ ἐκείνων ἔχοντι τάξιν μηδὲ τῆς ἐκείνων καθαρεύειν ὑποψίας· τὸ δὲ ἐν καιρῷ τούτῳ καθαρὰν οὖσαν καὶ ἀνδρείαν ἐπιδείξασθαι τὴν φιλίαν, καὶ τῆς παρούσης ἐπὶ διαθέσεως ἐγκώμιον μέγα· καὶ τῶν μελλόντων οὐκ ἔχουσα δισταγμὸν ἐγγύην· καὶ τῶν παρεληλυθότων ἀπολογία, μηδεμιᾶς μὲν ἄλλης δεομένη πιστώσεως, ἀλλὰ καὶ συγγνώμῃ πάσῃ δικάζουσα, τὴν ἀργίαν, ἐξ ἀδωροφορήτου τοῦ βήματος τοῦ παρόντος κατορθώματος αὐτῇ καθ᾽ ἑαυτὴν τὸ αἰδέσιμόν τι καὶ ἀξιόπιστον χρηματίζει.

Epiſt. 230.

Eidem.

MUnus ab amore eſt genuino; at hoc tempore miſſum ardenti deſiderio: ſed tantis periculis impendentibus Martyrio zelo: Pro quo Deus noſter Chriſtus, nobis tacentibus, in regni ſui ſorrem te tranſmittat: Tua autem præſentia futura eſt mihi cum illuſtri & notabili ſalute, & ſpe ſacra, cui anima tua ſancta affigitur, non per procraſtinationem rejecta, ſed reipſa conſpicuè firmata.

Ἐπιστ. σλ᾽.

Τῷ αὐτῷ.

ΤΟ μὲν δῶρον γνησίας ἀγάπης· τὸ δὲ ἐν καιρῷ τοιούτῳ διαπύρου πόθου· τὸ δὲ καὶ τηλικούτων ἐπηρτημένων κινδύνων μαρτυρικοῦ ζήλου· ἀλλ᾽ ὧν Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ ἡμῶν σιγώντων, εἰς τὸν αὐτοῦ σε τῆς βασιλείας ἐναπογράψειται κλῆρον. Ἔστι δ᾽ ἡμῖν καὶ ἡ σὴ παρουσία μετὰ λαμπρᾶς καὶ μεγάλης τῆς σωτηρίας, καὶ τῶν ἱερῶν ἐλπίδων, αἷς ἡ σὴ καιερὸς ψυχὴ προσανέχει, μηδὲν εἰς ἀναβολὰς ἔτι * ἀρμένη ἀλλ᾽ ἐπ᾽ αὐτοῖς ἔργοις τὸ βέβαιον λαμπρῶς χρηματιζομένη.

* ἴσ. ἀπηρμένη.

Epiſt. 231.

Arſenio Monacho Anachoretæ.

QUorſum ſcribo? abiit deprecatio, virtus hominum abiit, libertas apud Deum aufertur, virorum vita vacua eſt, qui de cœlo in terram providentiam devocant: Juſtitia (quid dicam? certè nollem dicere,) quieſcit: Iniquitas ingentes ſpiritus ſumit, nulla verecundia eſt legum Divinarum aut humanarum: Homines priſca illa virtute præditi, qui vinculis & cuſtodiis non antevertuntur, qui in exilio non agunt, montibus & ſpeluncis ſe includentes, qui tanquam invento fortuito, in communem incidunt calamitatem, à turbulentis quidem mundi procellis re-

Ἐπιστ. σλα᾽.

Ἀρσενίῳ μονάζοντι καὶ ἡσυχαστῇ.

ΤΙ γράφω; οἴχεται μὲν εὐχή· οἴχεται δ᾽ ἀνθρώπων ἀρετή· ἐκκέκοπται δὲ παῤῥησία πρὸς θεὸν, καὶ ἀνδρῶν ἔρημος ὁ βίος ἑλκόντων τοῖς ἐπὶ γῆς τὴν ἄνωθεν πρόνοιαν· ἡ δίκη (πῶς εἴπω; οὐ γὰρ ἐβουλόμην εἰπεῖν) ὅτι καθεύδει· μέγα φυσᾷ τὸ παράνομον· καὶ θεσμῶν οὔτε θείων, οὔτε ἀνθρωπίνων αἰδὼς οὐδεμία· οἱ δὲ τῆς παλαιᾶς ἐκείνης ἀρετῆς ἄνθρωποι, ὅσους μὴ περικατέλαβον δεσμὰ καὶ φυλακαὶ καὶ ὑπερόριοι καταδίκαι, τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς πέτραις ἐγκατακλείσαντες ἑαυτοὺς, καὶ, ὥσπερ ἑρμαίῳ, τῇ κοινῇ συμφορᾷ περιτυχόντες, αὐτοὶ μὲν ὡς ποῤῥωτάτω τῆς ἐν κόσμῳ

ζάλης ἵστανται, οὐδεμίαν δὲ τῶν ἐν αὐτῷ κλυδωνιζομένων καὶ βαπτιζομένων ἐπὶ νοῦν φροντίδα βάλλοντες. οὐδὲ γὰρ ἱλαστηρίους χεῖρας ἁπλοῦσι πρὸς θεόν· οὐδὲ τὰ Μωσέως φθέγγονται, ἂν μὲν ἀφῇς, ἄφες· καὶ τὴν ὑπόλειπτον ἐκείνην φίλτρου γέμουσαν καὶ θαυμαστῆς παρρησίας φωνήν· οὐδὲ λύσιν τῶν ἀμηχάνων κακῶν οἷς τὸ συγγενὲς συνέχεται δαπανώμενον. Εἰ δὲ ψεύδομαι, ὑμέτερον μὲν ἐπὶ λοιπὸν ἐλέγχειν, ἐμὸν δὲ πείθεσθαι καὶ προσοφλεῖν αἰσχύνην, ὁμολογεῖν χάριτας ἀϊδίου προξένου.

moventur, nullam autem curam & ſollicitudinem habent illorum, qui in ſalo immerſi fluctuantéſque agitantur: Propitiantes manus ad Deum non attollunt: Nec cum Moſe aiunt, *Si dimittes, dimitte:* & quæ in illo ſermone mirabilis amotis ſequuntur: non liberationem à malis ineluctabilibus quibus eadem natura prædíti continuò depaſcuntur. Si mentior, tuæ partes ſunt convincere, meæ mutare ſententiam & pudore ſuffundi & pudorem agnoſcere lætitiæ æternæ conciliatorem.

Ἐπιστ. σλϐ.

Λέοντι καὶ Γαλάτωνι ἀδελφοῖς. ἀσηκρῆτις.

Τῶν Ἀνατολίου τοῦ καλοῦ πλασμάτων, (οὐκ οἶδα δὲ πότερον αὐτὸς ἐστὶ πατήρ, ἢ ὑποβολιμαίους ἑτέρου ποιεῖται γόνας) πλήρης ὁ πόντος ἐγένετο· καὶ οὕτω μὲν σφοδραί, οὕτω δὲ συνεχεῖς αἱ τοῦ ψεύδους αὖραι καταπνέουσιν, ὡς μηδ' εἰς ἡ τῶν ἐν Ἀργοῖ πλωτήρων πλάνη σεμνύνεται, τὸ χρυσόμαλλον δέρας, καὶ τοὺς πυρπνόους ταύρους, καὶ τοὺς πολυμόρφους δράκοντας, καὶ τὴν ἄλλην τερατείαν, μηδὲ ταῦτα λοιπὸν εἰς μύθους ἀναφέρεσθαι· τῇ γὰρ νεωτέρᾳ τοῦ ψεύδους ὑπερβολῇ, ἔοικεν ἀνελθεῖν ἐκεῖνα τὰ παλαιὰ εἰς εἰκόνα τοῦ πιστεύεσθαι· οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἡμερῶν πρὸ πέντε, οὐδὲ πρὸ δύο, οὐ μὲν οὖν ἀλλ' οὐδὲ πρὸ μιᾶς ὥρας, οὐδεὶς ἀφίκετο πρὸς ἡμᾶς, οὐ τὴν ἀρχὴν λαχόντων, οὐ τῶν ἑτέροις ὑποταχθέντων· οὐ γραμματηφόρος· οὐκ ἐπισημότερος γραμματεύς· οὐκ ἀγαθῶν ἄγγελος· οὐχ ὑπηρετούμενος τοῖς ἐναντίοις· ἀλλὰ γὰρ καὶ τὰ νῦν ὑπεσχημένα τοῖς ἔμπροσθεν συναπώλετο, τὸν ἀέρα μόνον κτυπήσαντα. Τί δὲ δεῖ λέγειν ὑπεσχημένα; οὐ γὰρ ὑπεσχημένα μόνον, ἀλλά γε τοῖς χαριεστάτοις τύποις καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν λαμπρῶς κείμενα, εἰ καὶ μηδ' ὀνείροις ὡράθησαν· καὶ γὰρ τὴν ἀρχὴν, εἰς ἀνυπάρκτους διαπεπλασμένα φαντασίας, περὶ αὐτὰς καὶ κατερρυήκεσαν· πλὴν ἀλλ', ὅπερ οὐχ ἡγοῦμαι, ἡ συνέχεια δὲ τοῦ ψεύδους, τὴν

Epiſt. 232.

Leonti & Galatoni fratribus, à ſecretis.

Anatolio illo bono (neſcio an ipſe fictiones illas commentus eſt, an alterius fœtum ſuppoſititium in ſuum adoptat?) Pontus impletur; tam vehementes, tam frequentes ſunt mendaciorum venti; ità undique perflant, ut nec Argoæ puppis Nautæ celebrentur, nec vellus aureum, nec ſpirantes ignem tauri, vel multiformes dracones, nec quæ ſunt aliæ monſtroſæ fabulæ, deinceps fingantur: Novitia mendaciorum hyperbole efficiet, ut illa abſoleta ferè fidem mereantur, neque enim ante quinque dies, non ante duos, imò nè ante unam horam ad nos acceſſit aliquis inter eos numeratus, qui ſunt cum imperio, nec qui imperio parent; non tabellarius, non literas annotans, non bonorum nuntius, non adverſantium famulus; imò quæ nunc in promiſſis dabantur, cum prioribus diſperière, aerem tantum verberantia: Quid dico in promiſſis? non enim promittebantur tantùm, ſed placituris iſtisce clarè ob oculos repræſentabantur, utcunque nè per inſomnium cernebantur: Nam ab initio per imaginationes haud alicubi ſubſiſtenres conficta, circa eaſdem quoque diffluxere: Veruntamen, quod nullus arbitror, mendacii conti-

nuatio

nuntio cuivis de iis divinandi faciet poteſtatem exaccuratam: Quòd ſi, contra opinionem, cum veritate coinciderint; omnia ille apud me obtinebit, quæ per vos ut obtineret recuſavit. Valete.

ἐπ' αὐτοῖς μαντικὴν παντὶ παρέχεται ἀκριβώσασθαι· ἀλλ' ὅμως εἰ καὶ παρὰ δόξαν, ὅμως εἴ ποτε πρὸς ἀλήθειαν περιβαπτίσειαν, ἔσοιτο πάντα παρ' ἡμῶν τῷ ἀνδρὶ, ὅσα γενέσθαι αὐτῷ δι' ὑμῶν παρῃτήσατο. Ἔρρωσθε.

Epiſt. 233.

Arſaber Aſpathario.

MUnus quidem cùm ſit magnificum, & quod ſine diſpoſitione alia quoſvis allexiſſet, me, ut magnificè acciperem, invitavit: At diſpoſitio, ſemoto quidem dono, cùm quod ſuum erat peragere cogitaret, utpote aliam quamlibet honorandi cauſam excedens, omni beneficio majus, & cum pro tali cenſeri & nominari magnopere cuperet, in nulla re à primis deficit. Si cjuſmodi munera afferantur, utcunque eximia ſint, nihil per illa tamen voluntati accedet magnum, niſi & illa adſit; ſolitudine magis illuſtratur: ut ſol à nube ſubductus, & materiam illam diſpellens, illimes & puros & defœcatos amicæ compellationis radios, ab accipiente refractos admittentem mittunt: Quare non ulteriùs propter munerum indigentiam affari te tardabo: Sed ſalutatio in animi affectu evecta, & unà ſecum tuas apportans ſalutationes, citiùs advolet: Non eſt, nec erit terrenorum donorum aliquod magis jucundum, aut quod oblectationem majorem & gaudium operetur.

Ἐπιϛ. σλγ'.

Ἀρσαβὴρ Ἀσπαθαρίῳ.

ΤΟ μὲν δῶρον, μεγαλοπρεπὲς ὂν, καὶ χωρὶς τῆς ἄλλης διαθέσεως ὃ καὶ ἄλλους ἂν ἐπέπεικε, μεγαλοπρεπῶς ἡμᾶς παρεσκεύασε δέξασθαι· ἡ δὲ διάθεσις καὶ χωρὶς τοῦ δώρου τὸ οἰκεῖον ποιεῖν διανοουμένη, ἅτε δὴ μείζων μὲν πάσης ἄλλης φιλοτιμίας, μείζων δὲ παντὸς εὐεργετήματος καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι μεγαλοφρονοῦσα οὐδενὶ ἑτέρῳ τῶν πρωτείων ὑπεξίσταται. Εἰ δὲ ταῦτα ἄν τι παρῇ τὰ δῶρα κἂν μέγιστα ᾖ οὐδὲν ἐκείνη δι' αὐτῶν περιβάλλεται μέγα, ἄν τι μὴ παρῇ, τῇ μονώσει πλέον ἀπαστράπτει· ὥσπερ νέφος ἥλιος τὴν ὕλην διαφυγοῦσα καὶ καθαρὰς καὶ αὔλους τὰς αὐγὰς τῆς φιλικῆς προσαγορεύσεως ἐκ τοῦ δεχομένου ἀντανακλῶσαι τῷ πέμποντι. Διὸ μηκέτι σοι δώρων ἀπορίᾳ ἡ προσρησις βραδυνέτω· ἀλλ' ἐποχουμένη τῇ διαθέσει καὶ τὰς σὰς συνεπικομίζουσα ὑγείας θᾶττον ἀφικνείσθω· οὐ γὰρ ἐστὶν οὐκ ἔστιν οὐδ' οὐ μὴ ἔσοιτο τῆς δι' αὐτῆς ἡμῖν ἐγγινομένης χαρᾶς καὶ θυμηδίας οὐδὲν τῶν περιγείων δώρων χαριέστερον. * ἴσ. δώρων.

Epiſt. 234.

Taraſio Patricio, fratri de obitu filiæ ſuæ Conſolatoria.

UBi nunc Elias? ubi Heliſæus? ubi Petrus, Paulus, aut aliquis ſimilis ſanctus & ſacer homo? Certè non eſſet epiſtolam ſcribere opus, ſi vel pedes illorum alicujus apprehenderem, neque enim res manibus agetur, ſanè omnia tentarem, nec abſiſterem, donec vitæ reſtitutam parentibus ſuis puellam traderent. At nunc quid? certè talibus

Ἐπιϛ. σλδ'.

Ταρασίῳ Πατρικίῳ ἀδελφῷ παραμυθητικὴ ἐπὶ θυγατρὶ τεθνηκυίᾳ.

ΩΠοῦ νῦν Ἠλίας; ποῦ δὲ Ἐλισσαῖος; ποῦ δὲ Πέτρος, ἢ Παῦλος, ἤ τινες τῶν κατ' ἐκείνους ἱερῶν καὶ ἁγίων ἀνδρῶν; οὐ γὰρ ἂν ἐπιστολῆς ἐδεήθην, αὐτῶν δέ τινος λαβόμενος τῶν ποδῶν, ἐπεὶ τὴν χάριν οὐκ ἔχω τῶν χειρῶν, οὐκ ἂν ἐπέστην ἅπαντα ποιῶν, ἕως ἂν ζῶσαν τοῖς γνωσομένοις παρέθεντο τὴν παῖδα. Νῦν δέ τι; οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῖς τηλικαύταις

συμφοραῖς

συμφοραῖς τοῦ γένους, ἡ καθ' ἡμῶν ὑπερόριος φυγὴ δυσωπεῖται. Ἐπιστολῆς δέομαι ἐπιστολῆς, οἴ μοι, θρίαμβον ἀδελφοῦ, ἐπὶ θυγατρὶ κειμένῃ διασαφούσης· ὅτι τέκνων παρῆσαν ἐλπίδες, καὶ τὸν γάμον εἶχε δυσφημία· ὅτι μὴ θᾶττον τὴν παῖδα μητέρα ἐλέγχειν, μηδὲ παιδὸς παῖς χερσὶ προπατόρων ἐναθύρει τε καὶ ἐνάλλεται, περιλαλῶν τοῖς ψελλίσμασιν· ἀλλ' ὅτε τὰ μείζω ἠλπίζετο, τότε καὶ ἃ κατείχομεν ἀνηρπάζετο· οἴ μοι τῶν παλαιῶν προπατόρων ἀπάτη καὶ παράβασις καὶ δίκη· πῶς εἰς τὸν παράδεισον εἵρπυσεν ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος καὶ σκολιὸς ὄφις; * πῶς ἔπεισεν; ἢ πῶς ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ νῦν τὸ πικρὸν τοῦ θανάτου παρατείνεται κέντρον; ἔφθασεν αὕτη καὶ καθ' ἡμῶν ἡ πληγὴ βέλους ὀξύτερον, σκηπτοῦ φοβερώτερον· καὶ κεῖται παῖς, ἄρτι τὴν ὥραν ἀνθοῦσα, δεινὸν καὶ σκυθρωπὸν ὀφθαλμοῖς τεκόντων θέαμα· ὅτε τὸ ἄνθος ἐφύετο τῆς παιδοποιΐας, τότε αὐτὸ τὸ φυτὸν συναπεμαραίνετο ταῖς ῥίζαις· ἡ φύσις πρὸς βλάστην εἱστήκει, καὶ τὸ τοῦ θανάτου δρέπανον ἐμβαθυνόμενον τοῖς σπλάγχνοις, καὶ αὐτὴν ζωὴν ἐξεθέριζε τοῦ βίου. Ποῖον δάκρυον ἀρκέσει τῷ πάθει; τίς στεναγμός; ὀδυρμὸς δὲ ποῖος; σιγᾷ στόμα τὴν μακρὰν ἐκείνην καὶ φευκτὴν σιωπήν, καὶ χείλη μέμυκεν, οὐ σεμνότητα διηγούμενα, οὐδὲ τὸ τοῦ ἤθους κόσμιον ἀπαγγέλλοντα, πρὸς δὲ λύσιν συστελλόμενα· ὀφθαλμοὶ δὲ τί; φεῦ πάθους καὶ σιγὴν νικῶντος καὶ λόγον οὐκ ἀνεχομένου· ὀφθαλμοί, πῶς εἴπω, πᾶσαν ζωτικὴν λιβάδα κενώσαντες, νεκραῖς ταῖς βλεφαρίσι τὰ λείψανα περιστέλλουσι· τὰς παρειὰς ἀντὶ ἐρυθήματος, καὶ βαφῆς ἐμφύτου σκοτεινὸν καὶ νεκρὸν ὑπαλείφει χρῶμα, μορφῆς ἁπάσης ἐξαφανίζον εὐπρέπειαν· τὸ πρόσωπον ὅλον, ὡς ἐκ τοιούτων, φρικτὴν καὶ φοβερὰν τοῖς ὁρῶσι τὴν θέαν παρέχεται. Τίς βασκανία; τίς ἐπήρεια τοιαῦτα καθ' ἡμῶν ἀκοντίζει τὰ βέλη; οὔπω παρῆλθε τὸ πρότερον πένθος, καὶ πάλιν ἕτερον ἐπέπεσε μεῖζον· τὸ μὲν εἶχεν ὑπομαζίον παῖδα· τοῦτο δὲ καὶ μητέρα ἐπεὶ ἂν θᾶττον τὸ κακὸν ἐπέστη. Πόθεν αἱ τηλικαῦται καὶ τοσαῦται πληγαί; πληγαί ἐξ ἀνθρώπων·

* Πῶς ἔπεισεν.

conſanguineorum ærumnis exilium noſtrum non alleviatur. Epiſtolâ opus eſt, epiſtola, hei mihi, qua luctum mei fratris ob filiæ exceſſum leniam: Cùm liberorum ſpes eſſet, & accuſarentur nuptiæ, quòd citiùs filiam matrem non declararent; nec filii filius in avorum manibus ludit, & circumſultat, crepundiis abblandiens: ſed cùm majora ſperabantur, tum quæ habebamus, eripiebantur: Hei vetuſtiſſimorum proavorum fraudem, tranſgreſſionem, pœnam: Quomodo in paradiſum ſe inſinuavit ille malus & perverſus ſerpens? quomodo perſuaſit? quomodo exindè ad hunc uſque diem acerbus ille mortis ſtimulus extenditur? ad nos tranſivit iſta plaga, telo velocior, fulgure terribilior; ità ut jaceat defuncta puella vix horæ ſpatio efflotescens, grave & averſandum parentum oculis ſpectaculum, quo primum momento puerperii flos exeruit ſe, eodem exaruit, etiam radicitus: Natura parata eſt ad germinationem, & falx mortifera viſceribus altiùs immiſſa vitæ vitam demeſſuit. Quæ ſuffecturæ huic caſui lachrymæ? luctus, lamenta, gemitus qualis? os longo illo & fugiendo ſilentio obturatur, clauduntur labia, non gravitatem demonſtrantia, non mores compoſitos referentia, ſed ad diſſolutionem concluſa: at quid? oculi, heu, paſſio hæc ſilentium ſuperat, nec admittit conſolationem, oculi, (quo modo id exprimam?) omnem vitalem liquorem evacuantes, reliquias immittunt in cilia; malas pro rubicunda tinctura naturali tenebroſus & mortifer inungit color, formæ omnem expolians venuſtatem: Vultus denique totus ut in tali caſu, ſpectaculum intuentibus timendum exhibet & terribile. Quæ hæc invidia? quæ injuria ejuſmodi in nos contorquet tela? ubi tranſiit luctus unus, inſequitur alter vehementior; ille lactantem infantem occupavit, hic matrem mox futuram, niſi prævenifſet mala mors. Undenam tot & tantæ plagæ? ab hominibus plagæ, ab

occultis

occultis inimicis, undique circumſiſtunt mala, mittuntur in nos jacula, in libertos; Tragœdiis ſcena ſimus, chorum in nos ſaltant luctus, dolor, triſtitia, vultus dejectio, omnis planè malorum Erinnys: Clotho, neſcio quæ, ut videtur, chorum in nos ducit, fuſus & infelices illius glomi vitam noſtram actibus innectunt, & argumenta miniſtrant tragicorum modorum acerbis choreutis. Sed quid mihi accidit? quo ego feror? qui inſtitueram conſolationem ſcribere, neſcio quo pacto, luctu una abreptus, cùm non valeret ratio, contra curſum mali in contrarium obnixi, quò nollem delatus ſum; & ſolatii ſermonem exorſurus, ad lachrymas plangentium abripiebar: Sed revertar ad meipſum; nec mœroris profundo immergar: multos dolor peſſundedit, non modo corpus deſtruens, ſed lethaliter ipſam animam vulnerans: Hoſtibus ne gratificemur; oblectat hoſtes noſtra dejectio injuriis affectorum: Nè committamus in paterna fortitudinis certamina: Videtunt illi liberorum mortes, mortes non ejuſmodi noſtræ ſunt, Deus avertat: Horum proles ignis, aqua, lacus diviſerunt; exilium acerbiſſimum & intollerandum incubuit; omnibus amicis, & affinibus deſtituti erant: Nihil denique non auferebatur, quod tantillum ſolatii afferre poſſet; & tamen gratias agentes tulere, & tamen ſupernum numen venerabantur; quod res humanas, ultra hominum cogitationes gubernaret. Cogitemus, qui ſumus: unde orti, non è mortalibus mortales? nonne è non exiſtentibus, mox futuri ipſi quod non ſumus? ubi Pater? ubi mea mater? an non poſtquam pauxillum in hac vitæ ſcena colluſerant, niſi quod Martyrum illos corona & patientiæ cohoneſtabat, quantocius theatro exceſſerunt? Reges autem & Tyranni, ſupercilio, & tumore immortales, annon cùm ſuis poteſtatibus morte ſubmerſi ſunt? Natura omnis humana, utcunque potentiâ fruatur, licet privati, ſenes, juvenes,

πληγαὶ ἐξ ἀδήλων μηχανημάτων· πανταχόθεν ἔστηκε τὰ δεινά· τὰ βέλη φέρεται εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς, εἰς παῖδας· γεγόναμεν σκηνὴ τραγῳδίας, καὶ χορεύουσιν ἡμῖν θρῆνος καὶ πένθος καὶ λύπη καὶ κατήφεια, καὶ πᾶσα κακῶν ἐριννύς· συνάγει δ' ἄρα, ὡς ἔοικε, τὸν καθ' ἡμῶν χορὸν Κλωθώ τις καὶ * ἄτρακτοι καὶ τὰ δυστυχῆ ταύτης νήματα, τόν τε ἡμέτερον βίον τοῖς δράμασι διαπλέκουσα, καὶ χορηγοῦσα τὰς ὑποθέσεις τῶν τραγικῶν ᾀσμάτων τοῖς πικροῖς χορευταῖς. Ἀλλὰ τί ἔπαθον; ποῖ φέρομαι; γράφειν ἀρξάμενος παραμύθιον, αὐτὸς, οὐκ οἶδ' ὅπως, τῷ πένθει συναρπασθεὶς, οὐκ ἀντισχόντων τῶν λογισμῶν πρὸς τὴν φορὰν τοῦ δεινοῦ, εἰς τοὐναντίον, ὧν ἐσκόπουν, περιτύπτω· καὶ παραψυχῆς εἰσηγούμενος λόγον, εἰς τὰ τῶν ὀδυρομένων ἀπηνέχθην δάκρυα· ἀλλὰ γενώμεθα ἡμῶν αὐτῶν, μηδὲ τῷ βυθῷ τῆς λύπης βαπτιζώμεθα· πολλοὺς ἀπώλεσεν λύπη, οὐ σῶμα μόνον διαφθείρασα, ἀλλὰ καὶ ψυχῆς αὐτῆς λυμηναμένη τὰ καίρια· μηδὲ τοῖς ἐχθροῖς χαριζώμεθα· μέγα γὰρ ἐχθροῖς εἰς θυμηδίαν, ἡ κατήφεια τῶν ἐπηρεαζομένων· μηδ' εἰς τοὺς πατρικοὺς τῆς καρτερίας ἐξυβρίζωμεν ἄθλους. Εἶδον ἐκεῖνοι θανάτους παίδων· θανάτους, οὐχ οἷοι παρ' ἡμῖν, μηδὲ γένοιτο· τούτων τὰ ἔκγονα, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ λάκκος ἐμερίζετο, καὶ τό τε πικρᾶς καὶ βαρείας τῆς ὑπερορίας ἐπικειμένης, καὶ πάσης ἐρημίας φίλων συγγενῶν περιεστηκυίας, καὶ πάντων ἁπλῶς ὅσα ψυχαγωγίαν τινὰ φέρει περιῃρημένων· ἀλλ' εὐχαρίστως ἤνεγκαν· ἀλλ' ἐδόξασαν τὸν * κρείττονα ἢ κατὰ λογισμοὺς ἀνθρώπων, τὰ ἀνθρώπινα διακυβερνῶντα. Ἐννοήσωμεν τίνες ἐσμέν· πόθεν γεγόναμεν; οὐκ ἐκ θνητῶν θνητοί; οὐχὶ ἐξ οὐκ ὄντων μετ' ὀλίγον οὐκ ἐσόμενοι; ποῦ μοι πατήρ; ποῦ δέ μοι μήτηρ; οὐχὶ μικρὰ τῷ [illegible] προσπαίξαντες· πλὴν ὅσα μαρτυρικὸς αὐτοὺς καὶ τῆς ὑπομονῆς διεκόσμει στέφανος θᾶττον λιπόντες τὸ θέατρον ᾤχοντο· οἱ δὲ βασιλεῖς καὶ τύραννοι, οἱ τῷ φρυάγματι καὶ ταῖς ὀφρύσιν ἀθάνατοι, οὐχὶ τῷ θανάτῳ δυναστείαις αὐταῖς καταδέδυνται; πᾶσα φύσις ἀνθρώπων, κἂν ἐξουσιάζουσα ᾖ, κἂν ἰδιῶτις, κἂν γερόντων,

* Ἄτροποι.

* ἴσ. θεὸν.

καὶ νέων, καὶ ἀνδρῶν, καὶ γυναικῶν, θανάτῳ πάντως τέμνεται τοῦ βίου καὶ οὐδεὶς ὃ μὴ διαφύγῃ τὸ ἐκείνου δρέπανον· οὐδὲν καινὸν· οὐδὲ παράδοξον· οὐδὲ τῆς φύσεως ὑπέστη μὲν ὑπερόριον· θνητὴ προεληλύθει ἐκ σπλάγχνων θνητῶν καὶ τῷ θνητῷ βίῳ νόμῳ φύσεως λειτουργήσασα, τῷ αὐτῷ τῆς φύσεως νόμῳ πρὸς τὴν ἀθάνατον πολιτείαν ἀπεδήμησεν· οὐκ ἔλιπε παῖδας ὀδυρομένους ὀρφανίαν· οὐκ ἀπῆλθε τὸν περὶ τὰ ἔκγονα πόνον πικρότερον τοῦ θανάτου συνεπιφέρουσα κέντρον· οὐκ ἔλαβε πολλὴν πεῖραν τῶν ἀνιαρῶν· οὐκ ἐζήτησε θάνατον, οὗ πολλοὶ πολλάκις συμφοραῖς ἀφύκτοις * περισχεθέντες ἐπεθύμησαν· γονεῦσι προσομιλοῦσα τῆς ζάλης ἐξῆλθε τῶν προσκαίρων· χερσὶ μητρικαῖς ἀπῆλθεν ὑπηρετουμένη· χερσὶ τεκόντων ἐναπέθετο τὸ πνεῦμα· ἐκηδεύθη τὸ σῶμα· παρεδόθη τάφῳ, καλοῖς ἐνταφίοις εὐσεβείᾳ καὶ σωφροσύνῃ καὶ πολλῶν εὐχαῖς ἐλεημόνων προπεμπομένη· ἀπῆλθεν εἰς χῶρον, ἐξ οὗ πᾶσα λύπη καὶ στεναγμὸς ἀπελήλαται· τί πλέον ἔδει; εἰς τοὐναντίον μοι τρέπει τὸ ἄλγος, τὰ περὶ τὸ μακάριον ἐκεῖνο θυγάτριον οἰκονομηθέντα· καὶ μακαρίζω ταύτην τῆς ἀποδημίας· καὶ τὸν θρῆνον εἰς δόξαν θεοῦ μεταβάλλω, καὶ τὴν ἀμηχανίαν εἰς εὐχαριστίαν, οὕτως αἰσίως καὶ ὡς ἄν τις μόλις εὔξαιτο ἀπηλλαγμένην ὁρῶν τῶν παρόντων. Ἀλλ' οὐ πολὺν ἐπεβίω χρόνον· καὶ τί διαφέρει ἄντε πλείους, ἄντε ἐλάττους τὴν ζωὴν ἡμῶν διαμερίσωσιν ἡμέραι, ὅτε καὶ τὸ πλεῖον καὶ τὸ ἔλαττον, εἰς τὰς αὐτὰς τοῦ θανάτου πύλας διαβιβάζει; οὐδεὶς ἥδεται τοῖς παρελθοῦσι, τὸ μέλλον οὐκ ἔστι, τὸ παρὸν ἐν ᾧ ἄν τις καὶ τὸ ἥδεσθαι θείη παντελῶς ἀκαριαῖον· ὥστε καὶ ὁ μακρὸς καὶ βραχὺς τοῦ βίου χρόνος, τῷ παρόντι μόνον τὴν αἴσθησιν τῶν ἡδέων περικλείων, εἰς ἴσην καὶ ὁμοίαν ἀπόλαυσιν, τόν τε εἰς γῆρας βαθύνοντα, καὶ τὸν ἐνακμάζοντα τῇ νεότητι, συνάγει· ἑκατέρου μὲν τὴν αἴσθησιν τῇ παρούσῃ τέρψει διαπλανῶν· οὐδενὸς δὲ, οὔτε τῶν παρεληλυθότων οὔτε τῶν μελλόντων, οὐδεμιᾶς ἡδονῆς, οὐδ' ἑτέρῳ μετέχειν ἐνδιδοὺς οὕτως ἀδιάφορον πολὺ ἢ ὀλίγον χρόνον ἐμβιῶναι·

* περιτυχόντες

viri, mulieres, per mortem de vita tollitur, nec eſt quod ejus falcem evitare queat: Novum non eſt, aut paradoxum, quòd naturæ exilio ſubjiciamur, mortalis illa prodiit è viſceribus mortalibus, & vitæ mortali ubi juxta legem naturalem inſerviſſet, per eandem legem ad immortalem ſtatum peregrinatur: Liberos haud reliquit orphaniam gementes ſuam; non exceſſit unà ſecum deſiderium circa prolem aſportans morte acerbiorem ſtimulum, experientiam miſeriarum multiplicem non habuit, mortem non quæſivit, quam multi multoties malis inevitabilibus oppreſſi optârunt, cum parentibus verſata à temporali procella exiit, exiit miniſterio maternatum manuum, in manibus parentum emiſit ſpiritum: Curabatur corpus, mandabatur ſepulchro faſciis tumularibus egregiis involuto pietate & modeſtia, multorum miſeranrium precibus comitata in regionem abiit, unde exulat luctus & gemitus univerſim: Et quid ultra deſiderari poteſt? In contrarium dolorem me adigunt, quæ circa beatam illam filiam ruam admiſtrabantur; exceſſum hunc illius felicem prædico; luctum in Dei gloriam muto, infortunium in gratiarum actionem: cùm tam feliciter, ità ut vix optares, videam præſentibus liberatam: Verùm haud ità diu in vita fuit; quid intereſt ſi plures, an pauciores dies vitam noſtram dividant; cùm minùs & magis in eaſdem mortis portas nos tranſmittant? Præteritis nemo delectatur; quod futurum eſt, nondum eſt; præſens, in quo omnis oblectatio, momentaneum eſt: Longum ergò vitæ, & breve tempus, cùm delectamentum præſenti tantùm circumſcribat, unâ & eadem fruitione illum, qui longævam attigit ſenectutem, & qui juventa floret, conſtringit; utriuſque ſenſum oblectamento præſenti errabundè definiens; nullius autem vel è præteritis, aut futuris, voluptate gaudere cui vis permittens, adeò res indifferens eſt, longo vel brevi ſpatio ſupereſſe: Imò

potiùs

potiùs haud eſt indifferens; ſi enim à maculis nemo prorſus eſt immunis, quod & dicto & facto confirmatum videmus, nè ſi viia ejus ſit unius diei, certè qui & abbreviato magis tempore iſtius vitæ exuit tabernacnlum luteum, cum paucioribus corporis ſordibus hinc excedit: Quocirca qui luget illius obitum, eò quòd à præſentibus tam citò liberatur, eò quòd minus macularum participavit, polluentium lachrymas fundit, & inter calamitates computat, quòd ſplendidior ſponſo præſentetur: Sed exceſſit ante tempus; Quin hanc ego vocem nullus audiam, dictu audacem, cogitatu audaciorem: Ante tempus, ais? Cùm naſceretur, cur non dicitur ante tempus in lucem edita? Naſcebatur de Divino nutu & tempeſtivè: An noſmet nos ſtatuemus arbitros de tempore, quo ad conditorem hinc abibit? An non ille opifex produxit in tempore, ad ſe aſſumet neſciens opportunum tempus? de gutta in carnem ſolidavit, in utero formavit, in lucem produxit, ab infantia ad ætatem puerilem cuſtodivit, ad thalamum, ad perfectam ætatem, ecquid horum intempeſtivè? ut cùm in æternum vitam permutat, tum ſolum agit intempeſtivè? ſit longè à lingua pietatem meditante hæc blaſphemia, longè ab animo moderaro; dignum id eſt longis lamentis, & multis lachrymis, obrutum hominem tali cogitaiionum nequitia; non autem mortalia immortalibus mutare: Quocirca lugere non oportet illam quæ corpus mortale reliquit, ſed illum qui mortificat mentem immortalem, non quam thalamus cœleſtis complectitur; ſed qui ſpe mortifera animam ſepelivit: ſed prævenit abiens parentes; & quid tum? operata forſitan patris & matris interitui, hinc tunc excedere debuit tot plagis cœſa. Hæc qui ait, non patris viſcera, ſed novercæ affectum refert, non patris aut matris certè amorem; magis illum, qui quod ſe oblectet quærat, quàm quod filiæ exiſtat gratum, quique ſub deſiderio filiæ ſui ipſius curam meditatur.

μᾶλλον δὲ οὐδ' ἀδιάφορον· εἰ γὰρ οὐδεὶς ἄνθρωπος ἀπὸ ῥύπου καθαρὸς εἴρηταί τε, καὶ τοῖς ἔργοις ὁρᾶται πιστούμενον, οὐδ' ἂν εἰ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτῷ, ὁ ἐν ἐλάττονι χρόνῳ τὸ πήλινον τοῦτο σκήνωμα καταλιπὼν, ἔλαττον ἔχων ἀπῆλθε καὶ κηλίδων τῶν σωματικῶν. Οὐχ ὅσιον ὁ πενθῶν τὴν ἀπελθοῦσαν, ὅτι θᾶττον ἀπήλλαξε τῶν παρόντων· ὅτι ἔλαττον μετέσχε τῶν μολυνόντων· τοῦτο δάκρυον ποιεῖται, καὶ τὸ καθαρωτέραν αὐτὴν τῷ ἐκεῖθεν ὀφθῆναι νυμφίῳ, νομίζεις συμφοράν· ἀλλὰ πρὸ ὥρας μετέστη· μή μοι γένοιτο τοιαύτην φωνὴν ἀκοῦσαι· φωνὴν ῥηθῆναι μὲν τολμηράν· ἐννοηθῆναι δὲ τολμηροτέραν· Πρὸ ὥρας· καὶ πῶς ὅτε τὰς μητρικὰς ἔλυσεν ὠδῖνας, οὐκ ὠνομάζετο λύειν πρὸ ὥρας; ἀλλ' ἐτέχθη μὲν νεύσει Θεοῦ καὶ καθ' ὥραν· ἀπελθεῖν δὲ πρὸς τὸν πλάστην ἡμᾶς αὐτοὺς καθιζόμεθα ὁροθέτας; καὶ παρήγαγε μὲν ὁ δημιουργὸς καθ' ὥραν, λαμβάνει δὲ πρὸς ἑαυτὸν οὐκ εἰδὼς τὴν ὥραν; ἀπὸ σταγόνος ἔπηξεν εἰς σάρκα, διέπλασεν ἐν μήτρᾳ, προήνεγκεν εἰς φῶς, ἐκ βρέφους διετήρησε μέχρι παιδὸς, μέχρι παστάδος, μέχρι τελείας ἡλικίας· τούτων οὐδὲν οὐ καθ' ὥραν; ὅτε δὲ πρὸς τὸν ἀθάνατον ἀμείβει βίον, τότε μόνον οὐ καθ' ὥραν; πόῤῥω γλώσσης εὐσέβειαν μελετώσης ἡ τοιαύτη δυσφημία· πόῤῥω φρονήματος σωφρονοῦντος· τοῦτο θρήνων μακρῶν, τοῦτο δακρύων πολλῶν ἐστι, καταχωσθῆναι τὸν ἄνθρωπον τηλικαύτῃ μοχθηρίᾳ λογισμῶν· ἀλλ' οὐχὶ τὸ διαμεῖψαι τὰ ἄφθαρτα τῶν φθαρτῶν· οὐ μὲν οὖν οὐχὶ πενθεῖν τὴν διαφυγοῦσαν σῶμα θνητὸν δεῖ, ἀλλὰ τὸν νεκρώσαντα τὸν ἀθάνατον νοῦν· οὐδ' ἣν οὐράνιος παστὰς θαλαμεύει, ἀλλ' ὃς ἐνέθαψε τὴν ψυχὴν ἐλπίσι νεκραῖς· ναί φησιν, ἀλλὰ τεκόντων προαπῆλθε· τί δαὶ ἄρα, ἐβούλετο δέ τις αὐτὴν μητρὸς καὶ πατρὸς θανάτῳ προκαταπειραθεῖσαν πρότερον, οὕτως ἀπελθεῖν, τηλικαύταις πληγαῖς μεμαστιγωμένην· παιδὸς οὐ μοι σπλάγχνα μητρυιᾶς διάθεσιν ἔχοντος, ἀλλ' οὐ πατρὸς οὐδὲ μητρὸς φίλτρον ἀπαγγέλλει· καὶ ζητοῦντος τὸ οἰκεῖον ἡδὺ ἢ τὸ τῇ θυγατρὶ κεχαρισμένον, καὶ σοφιζομένου πόθῳ παιδὸς τὴν ἑαυτοῦ θεραπείαν. Τί

γὰρ

γὰρ λυπηρὸν ἰδεῖν περγμένων θάνατον; οὐχ ὅσον ἀπῆλθεν ἡ παῖς ἐλευθέρα τούτου· ἀλλ' οὐ λυπηρόν· καὶ τί δαπανῶμεν ἑαυτοὺς τῇ λύπῃ; Εἰ δ' αὕτη σοι παρῆν ἐκεῖθεν ἡ παῖς ἐπιστᾶσα, καὶ χειρὶ χεῖρα ἐμβαλοῦσα, ἱλαρῷ δὲ καὶ χαίροντι προσώπῳ κατεφίλει τε καὶ προσεφθέγγετο, τί δὲ ἄρα κόπτεις σεαυτὸν ὦ πάτερ; τί δὲ θρηνεῖς, ὡς ἐπὶ κακοῖς, ἀπελθοῦσαν; ἐμοὶ παράδεισος ἔλαχεν οἰκεῖν· γλυκὺ μὲν τι θέαμα ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν· γλυκύτερον δὲ ἐναπολαῦσαι· μείζω δὲ πίστεως ἁπάσης ἡ πεῖρα· παράδεισος ἐκεῖνος ἡ πρώτη καὶ θαυμασία τοῦ γένους πατρίς, ἐν ᾧ πάλαι τῆς δεσποτικῆς παλάμης τὸ φιλοτέχνημα τῆς φύσεως οἱ προπάτορες, πρὶν ἢ τὸν ὄφιν ὑποψιθυρίσαι, τῆς εὐδαίμονος καὶ μακαρίας ἀπήλαυον ζωῆς. Ἀλλὰ νῦν οὐδὲ ὁ σκολιὸς ἐκεῖνος καὶ πονηρὸς ὄφις, χώραν ἔχει ὑφερπύσαι, οὐδέ τινας ψιθύρους λόγους ὑπομηχανήσασθαι· ἀλλ' οὐδ' ἐν ἡμῖν ἐστί τις, οὗ μὴ ἐστὶν ἡ γνώμη μηχανῆς ἁπάσης καὶ τέχνης ἀμείνων· οὐδ' ὀφθαλμοὺς δέ τις ἀνοιχθῆναι δεῖ ἢ πρὸς μείζονος ἐπιθυμίας ἀπολαῦσαι. Ἐσμὲν γὰρ ἅπαντες σοφοὶ μετὰ τὴν θείαν καὶ οὐράνιον σοφίαν· ἐν ἀφθόνοις δὲ καὶ ἀνεκλαλήτοις ἀγαθοῖς ὁ δὲ πᾶς βίος ἡμῖν ἑορτὴ καὶ πανήγυρις· λαμπροὶ δὲ λαμπρῶς ἐν ἀφθάρτοις καὶ καθαρωτάτοις πολιτευόμενοι σώμασι, Θεὸν ὁρῶμεν, ὡς ἐστὶν ἀνθρώπῳ δυνατὸν ἰδεῖν, καὶ τούτῳ τῷ ἀφράστῳ καὶ ἀπερινοήτῳ κάλλει ἐντρυφῶντες, διαπαντὸς ἀγαλλόμεθα, καὶ κόρος τούτων οὐδείς· ἀλλὰ τὸ ἄφθονον τοῦ τρυφᾶν ἀκμὴ γίνεται τοῦ ἐρᾶν, καὶ τῷ ἔρωτι συμπαροῦσα ἡ ἐξουσία τῆς ἀπολαύσεως, ἄφατόν τινα καὶ ἀνεκδιήγητον, ὡς ἀληθῶς, τὴν χαρὰν ἐκείνην καὶ ἀγαλλίασιν ἐργάζεται· ὡς καὶ νῦν ἔμοιγε ταῦτα σοι προσομιλούσῃ, δεινὸς καὶ ἀμήχανος πρὸς ἐκεῖνα ἔρως ἐπιστρέφει, καὶ οὐδὲ τὸ βραχύτατον αὐτῶν παραχωρεῖ διηγήσασθαι· ἐλεύσῃ δέ ποτε καὶ αὐτὸς ἐκεῖσε ἅμα φίλῃ μητρί, καὶ τότε πολλὰ μὲν ἐμὲ τοῦ μικρὰ περὶ τηλικούτων εἰπεῖν· πολλὰ δὲ σαυτὸν τοῦ πένθους αἰτιάσῃ· οἵων καλῶν κἀγαθῶν ἡμῖν κατωδύρω· ἀλλά με λοιπὸν, ὦ φίλτατε πάτερ, χαίρειν ἔα καὶ πρόπεμπε·

Quid triſtitiæ eſt intueri mortem amatorum? exceſſit hinc filia, à morte libera, hoc triſte non eſt: & quid nos tum conſumimus triſtitia? ſi rediviva tibi adeſſet nata, & aſtans manum manui miſceret; ſi blando & exhilarante vultu oſcula daret & alloqueretur, Quid te affligis pater? quid lamentaris, quaſi mala me excedentem ambirent? Habitare paradiſum ſortita ſum, jucundum oculis ſpectaculum, jucundius fruitione, experientia omnem excedit fidem: Paradiſus ille ſedes paterna & principalis noſtri generis, in quo dominicæ manus opificium naturale primi noſtri parentes, antequam inſibilaret ſerpens, hoc eſt, beatam vitam agebant: Hunc campum ille nequam & incurvus ſerpens illabi nequit adhuc, nec inſuſuratos ſermones inſinuare fraudulenter: Ineſt ibi nobis mens omni machina ſuperior, omni arte major, non eſt ibi oculus aperiendus aut majoris oblectationis fruendæ deſiderium: Sumus omnes ſapientia divina & cœleſti ſapientes; vita omnis tranſigitur in inenarrabilibus nec invidendis bonis, inde tota nobis feſtivitas & Panegyris: Splendidi ſplendidè in corporibus incorruptibilibus & puriſſimis verſantes, Deum videmus, quomodo homini videre fas eſt Deum, illius inexplicabili & incomprehenſibili pulchritudine, quaſi luxuriantes continuò tripudiamus, nec ſatietas adeſt: Luxuriæ abundantia illius ſummitas fit dilectionis, & illam comitata fruitio inenarrabile illud gaudium, & inexplicabilem exultationem operatur: adeo ut amor me immenſus eò revehat, dum tecum hos ſermones ſero, nec poſſum illorum partem vel minimam referre: Accedes tu aliquando eò cum dilecta mea matre, & tum me pauca quædam de multis, & minutiora enarrâſſe cenſebis, téque ipſum de hac triſtitia accuſabis, qui me in talibus bonis verſantem deploras: verùm dilectiſſime pater, de cætero me lætus

præmitte

præmitte iſthinc, nec diutiùs detine, nè plus incommodetis, & idcirco vehementiùs affligaris. Si apud te hæc vel ſimilia tecum beata tua filiola colloqueretur, an non permotus inde gemitus abigeres, & lætus lætam abire permitteres? Deinde ſi filia hæc diceret, an meliori ſtatu erimus, & lamenta rejiciemus? ſin communis conditor, & Dominus clamet, *Qui credit in me, etiamſi moriatur, vivet; & qui præparavit diligentibus ſe, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit:* tanquam infideles nihilo erimus meliores, & plus dolebimus? ubi bonum, juſtum, ubi ratiocinationes conjunctæ cùm decenti aut utili? Ulteriùs, nonne pudet ornatiſſimam meam ſponſam virilem conditionem in muliebres lachrymas diffundendo & irruendo, fœmineæ imbecillitatis curam omittere, nè rationabilis & conducens compaſſio diſſipet irrationalem, & inutilem: Si viri, per quos fœminæ firmantur, non minùs quàm fœminæ plangunt, unde illæ ſolamen acquirent? quos laudandos proponemus ob ſtrenuitatem imitandos? ad quos reſpiciemus? Verùm noli tu quicquam te ipſo vel genere tuo indignum perpeti, aut, ut magìs tempori congruum dixero, adulterinum: in luctum nè ultra decorum efferamus, nec cùm viri ſumus, muliebriter paſſionem feramus, cùm multoties multis in locis fortes nos præſtiterimus: Opifex ad ſe tranſtulit opificium; ſed plus dedit quàm abſtulit: & ſubſiſtant precor diu viventes, & parentes gaudio afficientes filii alii filiæque: dolet quod præteriit; lætitiâ afficiant præſentes, gratias de ablatis agamus, ut ſtabiliter fruamur iis quos habemus, déque iis gaudium & exultationem habeamus: pulchrum eſt ſucceſſores poſſidere, poſſidemus: præclarum eſt primitias largitori conſecrare & omnium datori, quod fecimus, offerre: Incertum prius erat, quos è liberis Deo primitias dare, quos generis deſtinare ſucceſſioni oporteret:

μηδὲ πλέον κατέχῃς, ἵνα μὴ πλέον ζημιώσῃς, καὶ διὰ τοῦτο πικρῶς ἀνιάσῃς. Εἰ ταῦτα δὲ καὶ τοιαῦτα ἕτερα τὸ μακάριον ἐκεῖνο θυγάτριον διεξῄει, ἆρ' οὐκ ἂν δυσωπηθεὶς καὶ τὸν ὀδυρμὸν ἀπῆγες καὶ χαίρων χαίρουσαν ἀπιέναι προσέπεμπες; Εἶτα ἂν μὲν ἡ παῖς ταῦτα λέγῃ, βελτίους ἐσόμεθα καὶ τοὺς θρήνους ἀπορρίψομεν; ἂν δ' ὁ κοινὸς πλάστης καὶ δεσπότης βοᾷ, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται· καὶ ὅτι ἡτοίμασεν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη· ὡς ἀπιστοῦντες οὐδὲν ἄμεινον διακεισόμεθα, ἀλλ' ἐπὶ πλέον θρηνήσομεν; καὶ ποῦ τοῦτο καλὸν; ποῦ δὲ δίκαιον; ποῦ δὲ λογισμῶν ἐγγὺς ἑστηκότων τοῦ πρέποντος ἢ συμφέροντος; Εἶτα οὐδὲ τὴν ἐμὴν αἰσχυνῇ κοσμιωτάτην νύμφην, εἰς τὰ τῶν θηλειῶν δάκρυα τὸ ἀρρενωπὸν διαχέων καὶ καταφερόμενος· οὐδὲ φείδῃ τῆς γυναικείας ἀσθενείας· οὐδ' ἡ περὶ αὐτὴν εὔλογος συμπάθεια καὶ ὠφέλιμος τὴν παράλογον διαλύει καὶ ἀσύμφορον. Εἰ γὰρ ἄνδρες, παρ' ὧν ταῖς γυναιξὶν ἡ ἀνάκτησις, ἴσα γυναίοις κόψονται· τί τὸ περὶ αὐτὰς ἔσται; πόθεν τὸ παραμύθιον ἕξουσι; τίνας δὲ παραινέσομεν εἰς καρτερίαν μιμεῖσθαι, πρὸς τίνας ἀφορᾶν; ἀλλὰ μὴ σύ γε, μηδὲ σαυτοῦ ἀνάξιον πάθοις, μηδὲ τοῦ γένους, ἵνα τι καὶ τοῦ καιροῦ φιλοτιμότερον εἴπω, νόθον καὶ ἀλλότριον· μὴ δὴ τοῦ καλοῦ πλέον εἰς οἰμωγὰς ἐκφερώμεθα, μηδὲ γυναικιζώμεθα τῷ πάθει ἄνδρες πολλαχοῦ ἐν πολλοῖς καὶ χαλεπωτάτοις πειρασμοῖς ἀναφανέντες· ἔλαβε πρὸς ἑαυτὸν ὁ πλάστης τὸ πλάσμα· ἀλλ' ἔδωκε πλείους ὧν ἀφεῖλε· καὶ εἴησάν γε ἐπὶ μακρότατον ἐμβιοῦντες, καὶ τοὺς τεκόντας εὐφραίνοντες υἱοὺς καὶ θυγατέρας· λυπεῖ τὸ παρελθόν· εὐφραινέτωσαν οἱ παρόντες· εὐχαριστήσωμεν ὑπὲρ ὧν ἀφεῖλεν, ἵνα οἷς ἐχαρίσατο χαίρειν καὶ ἀγαλλιᾶσθαι βεβαίαν ἔχωμεν τὴν ἀπόλαυσιν· καλὸν ἔχειν τοῦ βίου γένους διαδόχους· ἔχομεν· καλὸν παρέχειν ἀπαρχὰς τῷ κοινῷ πλάστῃ, καὶ τῷ ἀγαθῶν ἁπάντων δοτῆρι προσενηνέγκαμεν· πρὶν μὲν ἄδηλον ἦν τίνες τῶν παίδων εἰς ἀπαρχὰς Θεῷ· τίνες δὲ εἰς διαδοχὴν γένους λογισθή-

σοιῆμεν· νῦν δὲ ἂν μόνον εὐχαρίστως τὴν ἀπαρχὴν δώσωμεν, οὐκέτι ἐν ἀδήλοις τὰς ἐλπίδας σαλεύσομεν, ἀλλ' ἐν τῷ βεβαίῳ πεπηγότες ἐσόμεθα· οὐδέποτε λαβὼν οὐ παρέχει φιλοτιμότερον· ἀεὶ δὲ μεγίστοις καὶ ἀνελπίστοις ἀγαθοῖς τὰ ἐλάχιστα ἀμείβεται. Εἰ δὲ θρήνοις, ὡς ἀδικούμενοι, τὰς ἀπαρχὰς καθυβρίσομεν· ἀλλ' ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἐρῶ δυσχερὲς, ὥσπερ μηδ' ὑμᾶς ἐλπίζω τοῦ λοιποῦ θρήνους ἢ λύπας καὶ τοιαῦτα πάθη, ἃ τοῦ δυσχεροῦς ἐστιν αἰτία, παραδέξασθαι· εἴη δέ μοι καὶ τὸ θεῖον τῇ τε ψήφῳ, καὶ τῇ ἐλπίδι συνεφαπτόμενον· καὶ ἐπεί γε αὐτός μοι τὴν παῤῥησίαν χορηγεῖ ὑπὲρ, ὅσπερ ὀφείλω, ἀπὸ τῆς ἀθυμίας εἰς εὐχαριστίαν ἀνενηνοχότι, πολλὰ δὲ καὶ νέα καὶ παλαιὰ τῶν συνενεχθέντων εἰς ψυχαγωγίαν ὑποδείγματα· μᾶλλον δ' ἀληθέστερον εἰπεῖν, ὅλος ὁ βίος τούτου παράδειγμα, ὃν τοῖς λογισμοῖς ἐπιδιελθόντι, πᾶσαν ἐστὶ ῥᾷον ἀποθέσθαι τὴν κατήφειαν. Εἴπω τὸ μεῖζον, μᾶλλον δὲ τὸ φρικῶδες γέμον· ἵνα ἐπὶ τὸ λυπεῖσθαι ὑπὲρ τῶν ἀποιχομένων· μᾶλλον δὲ οὐδ' αὐτὸς ἐρῶ, τὸν κήρυκα δὲ τῆς οἰκουμένης καλῶ, διὰ τῆς οἰκείας φωνῆς ἀπαγγεῖλαι τὸ οὐράνιον ψήφισμα· Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε καὶ ὑμεῖς, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα· Παῦλός ἐστιν ὁ σαλπίζων ταῦτα, ὁ τῷ οὐρανίῳ παιδευθεὶς διδασκαλείῳ, ὁ τὴν οἰκουμένην πᾶσαν περιλαβὼν τῷ κηρύγματι· τὸ τοῦ Χριστοῦ στόμα ἀπίστων εἶναι βοᾷ τὴν ἐπὶ τοῖς τελευτῶσι λύπην, σβεννυούσης τῆς ἀναστάσεως τὴν ἐλπίδα, ἀπιστούντων τὸ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου τὴν δύναμιν· ἀλλ' ἀποθώμεθα τὴν λύπην, ἵνα μὴ τηλικούτοις κακοῖς ἔνοχοι φανῶμεν· ἵνα μὴ ὡς ἀληθῶς τότε τὴν παῖδα ζημιωθῶμεν· νῦν μὲν γὰρ κόλποις θάλπεται αὐτὴν Ἀβραμιαίοις κἀκεῖ ταύτην, εὐφραινομένην καὶ χαίρουσαν, μετ' ὀλίγον θεασόμεθα· ἐὰν δὲ παρὰ τοὺς δεσποτικοὺς θεσμοὺς ἐγὼ τὴν παῖδα θρηνῶ, ἐλαύνομαι τοῦ καλοῦ θεάματος ἐκείνου· ποθεῖς τὴν παῖδα θεάσασθαι; ῥῖψον ἀπὸ σοῦ τὴν λύπην· δεῖξον σεαυτὸν, δι' ὧν εὐχαριστεῖς, ἄξιον τῆς ἐκεῖθεν εὐφροσύνης· ἀλλ' εἰ ἔτι σπερχόμεθα τοὺς θρήνους, ἑαυτοὺς στερίσκομεν τοῦ ποθουμένου· οὐκ οἶδε θρήνους

Nunc ſi gratanter primitias dedetimus, non inter incerta vacillabit ſpes, ſed immoto in ſtatu defixi erimus: Deus nunquam accepit, quin ampliùs largiatur; ſemper vel minima maximis & inſperatis bonis remunerat: Sin planctu, ut injuria affecti primitias dedecoremus: quanquam nihil ego proloqui infauſtum velim, quippe qui ſperem te de cætero nullam talem paſſionem, lamenta, mœrorem admiſſurum, unde infauſti quicquam procuretur: mihi Numen & ſpe & ſuffragio faveat; favet autem, & libertatem loquendi concedit, te ab animi mœrore in gratiarum actionem converſo, plurima cùm antiqua tum recentia exempla, quæ ſolamen afferant, repræſentare poſſum: Quin, ut quod res eſt dicam, tota hominum vita hujus eſt exemplum, quam cogitatione rememorans facilè dejectionem omnem amolietur: Majus adhuc dixero, & tremendum illud; ad quos pertinet defunctos deplorare? hîc ipſe non dicam, ſed orbis præconem compello, ut voce ſua enunciet cœleſte decretum: *De dormientibus nolo vos ignorare fratres: ut nè triſtitia vos ità afficiemini, quemadmodum & cæteri, qui ſpem non habent:* Paulus horum eſt buccinator, cœleſti inſtitutus ludolitetario, qui totum mundum obivit prædicando: Chriſti os clamat, infideles decere, de defunctis triſtitia affici, reſurrectiones ſpem extinguere, non credendo virtutem myſterii ſecundùm Chriſtum: Triſtitiam igitur exuamus, nè reatum contrahamus tanti mali; nè filiam tuam vero damno afficiamur; nam nunc Abrahami ſinu fovetur, ibidem non ità longo poſthac tempore illam lætam & exultantem intuebimur: ſin contra Domini legem puellam defleo, ab illo pulchro ſpectaculo expellor: Viſne ergò filiam intueri, repelle luctum, per actionem gratiarum declara te dignum lætitia illa? ſi luctibus adhuc indulgeamus, deſiderato nos privamus: Lætitia inibi ploratus neſcit:

Exultarionis

Exultationis & gaudii nuptialis thalamus locum lugentibus non concedet; nec admittet lachrymantes, quos hæredes gaudii inexplicabilis habet: Viſum eſt factori figmentum refingere ad immortalitatem: Hanc felicem ego ſortem puellæ non invideo, nec ſententiam contra murmurabo eam, quam amplecti deberem: Dominicam largitatem in argumentum ingratitudinis non traxero. Morbo aliquando laborabat filiolus magni regis David, morbus ſepulchrum monſtrabat: Ille morbum calamitatis loco habens, pronus ſternitur, lachrymis implorat numen, à cibo & omni corporis cultu abſtinet: At ubi exceſſit puellus, ſtatim deponebat luctum: Orabat priùs ut viſcerum ſtirps ſubſiſteret; poſtquam vidit fictorem determinâſſe abitum, per luctum judicis ſententiam violare non erat auſus: ſed ſublimiorem ſe omni dejectione præſtans, voces emiſit gratias agentes, & uſitato more ſe refecit: Ità nos affectos eſſe decet; ſi infirmatur filius, cognatus, amicus, ſi morbus mortem parturiat; Deum veneror, ut auferat morbum, det, donet deſiderantibus deſiderium ſuum: ſed tranſlationem ille utiliorem judicat; decet deinceps de illa diſpenſatione gratias agere, contentos eſſe, nec luctu & gemitibus Creatoris judicium violare: Si quis nobis inſidietur dæmon, & Jobum rurſus depoſcit, ſi malevolum cum ſervo ſuo committere Deus velit, ſi patientiam vult explorare ad convictionem adverſarii, ſi ſtadiũ certaminis aperit, ut pudefaciat antagoniſtam, antagoniſtam coronet: mœſtitiæ argumentum virtutis deprædicationẽ facere non oportet, nec tempus coronarum lamentorum tempus conſtituere, non certaminis diem diem lachrymarum; Non per eos quos coronavit patientia; non per coronas ipſas immarceſſibiles & ſplendidas: hæc generoſum tuum animum dede-

ἡ ἐκεῖθεν εὐφροσύνη· οὐδ᾽ ὁ τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ χαρᾶς νυμφὼν ἀνέχεται γνώσεσθαι χωρίον πενθούντων· οὐδ᾽ ἐθέλει προσδέχεσθαι τοὺς ὑπὸ δάκρυσι τεθέντας· οὓς αὐτὸς ἀνεκλαλήτου χαρᾶς ἔχει κληρονόμους. Ἔκρινεν ὁ πλάστης τὸ πλάσμα πρὸς ἀθανασίαν μεταπλάσαι· μὴ βασκαίνω μὲν τῆς εὐδαιμονίας τὴν παῖδα, μηδὲ τῆς κρίσεως ἣν ἔδει θαυμάζειν καταγογγύζωμεν· μηδὲ τὴν δεσποτικὴν φιλοτιμίαν εἰς ὑπόθεσιν ἀγνωμοσύνης βιαζώμεθα. Ἐνόσει ποτὲ παιδίον τοῦ μεγάλου βασιλέως Δαβίδ, καὶ ἡ νόσος τὸν τάφον ἐδείκνυ· Ὁ δὲ συμφορὰν τὴν νόσον ποιούμενος, χαμευνὴς ἔκειτο, καὶ δάκρυσιν ἐξευμενίζετο τὸ θεῖον, τροφῆς τε αὐτῆς ἀπεχόμενος καὶ τῆς ἄλλης ἐπιμελείας τοῦ σώματος, ἀλλ᾽ ὅτε τὸ παιδίον ἀπῆλθεν, αὐτίκα συναπέθετο καὶ τὴν λύπην· πρὶν μὲν γὰρ ἱκέτευε παραμένειν τὸ φυὲν τῶν σπλάγχνων· ἐπεὶ δὲ κρίναντα τὴν ἀναχώρησιν τὸν πλάστην εἶδεν, οὐκ ἐτόλμησε τοῦ κριτοῦ τὴν ψῆφον ἐγκαθυβρίσαι τῷ πένθει· ἀλλ᾽ ἀνώτερον ἑαυτὸν πάσης παρασκευασάμενος κατηφείας, εὐχαριστηρίους ἠφίει φωνάς, καὶ τῆς συνήθους εἴχετο διαίτης· οὕτω χρὴ διατίθεσθαι καὶ ἡμᾶς· ἀσθενεῖ παιδίον, συγγενὴς ἄλλος, ἢ τῶν φίλων τις, καὶ ἡ νόσος θάνατον ὠδίνει· δεόμεθα θεοῦ παρελθεῖν τὴν νόσον, δοῦναι, παρεῖναι τὸ ποθούμενον τοῖς ποθοῦσιν· ἀλλ᾽ ἄμεινον αὐτὸς τὴν μετάστασιν ἡγεῖται· εὐχαριστεῖν λοιπὸν οἷς ᾠκονόμησε προσήκει, στέργειν τὸ πραχθὲν καὶ μὴ τῷ θρήνῳ καὶ τοῖς ὀδυρμοῖς ἐγκαθυβρίζειν τὴν κρίσιν τοῦ κλίσαντος. Εἰ δέ τις καὶ ἡμᾶς ἐνεδρεύει δαίμων, καὶ τὸν Ἰὼβ πάλιν ἐξαιτεῖ, καὶ θεὸς ἀφίησι τῷ θεράποντι* βάσκανον συμπλακῆναι, καὶ δοκιμάζει τὴν ὑπομονὴν ἐπ᾽ ἐλέγχῳ τοῦ ἀντικειμένου, καὶ ἀγώνων στάδιον ἀνοίγει, καταισχῦναι μὲν τὸν ἀνταγωνιστήν, στεφανῶσαι δὲ τὸν ἀθλητήν· οὐδ᾽ οὕτω χρὴ ἀνίας ὑπόθεσιν τῆς ἀρετῆς τὴν ἀνακήρυξιν, οὐ μὲν οὖν οὐδαμῶς ποιεῖσθαι, οὐδὲ καιρὸν θρήνων ἀποφαίνειν τὸν καιρὸν τῶν τροπαίων· οὐδ᾽ ἡμέραν δακρύων, τῆς ἀθλήσεως τὴν ἡμέραν· οὐ μὰ τοὺς δι᾽ ὑπομονῆς στεφανωθέντας, καὶ τοὺς ἀμαραντίνους αὐτοῖς καὶ λαμπροὺς στεφάνους· οὐκ ἔστιν ἄξια ταῦτα τῆς σῆς γενναίας ψυχῆς, οὐ-

* Ie. C[illegible]

δὲ τοῦ εὐσταθοῦς φρονήματος, οὐδὲ τῆς ἄλλης ἀρετῆς. Τοιγαροῦν στῶμεν ἀνδρείως· στῶμεν εὐθαρσῶς, ὡς τῷ οὐρανίῳ στρατιώτῃ βασιλέως τῷ ἐχθρῷ προσπαλαιόμεθα· μηδὲ καταισχύνωμεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀγωνοθέτου· μηδὲ τοῦ ἀντιπάλου τὸ θράσος ἐν τῷ δυσφορεῖν συγκροτήσωμεν· μηδ' εἴ τι πρότερον ἡμῖν * ἀνδρείας κατωρθώθη, τοῖς ὑστέροις ἐκθηλυνώμεθα· μηδὲ κινῆσαι μὲν φθόνον ἐχθρῷ γενώμεθα ἀγαθοί· παῦσαι δὲ δι' ὑπομονῆς εἰς τέλος ἐλεγχθῶμεν ὀκνηροί· ἕτοιμος εἰς πτῶσιν ὁ πολέμιος, ὅταν ἴδῃ μακροθύμως φέροντας τοὺς πειρασμοὺς, θᾶττον ἀφίσταται τῆς πείρας, ὁρῶν τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ πέτρας τῆς καρτερίας ἑδραζόμενον· ἐγγὺς ὁ στεφοδότης, λαμπροῖς τοῖς στεφάνοις ἀντὶ τῶν ἄθλων δεξιούμενος τὸν ἀγωνιστήν· καὶ οὐκέτι συγχωρεῖ προσβαλεῖν τὸν ἐχθρόν· πόῤῥω δὲ τοῦτον ἐλαύνει· κἂν ἔτι δόξῃ ἀναισχυντεῖν, σὺν αὐταῖς ἁπάσαις τέχναις καὶ ἐπιβουλαῖς· ἀμείβει δὲ καὶ τὰ ἀλγεινὰ πολλαπλασίοσι τῇ εὐδαιμονίᾳ καὶ χαρᾷ, καὶ τούτων ἁπάντων ἀναντίῤῥητος μάρτυς, αὐτὸς πάλιν Ἰώβ, οὗ, ὥσπερ ταῖς πληγαῖς ἐκοινωνήσαμεν, οὕτω καὶ τῆς εὐφροσύνης, καὶ τῆς δόξης, καὶ τῆς λαμπρότητος ἀπολαύσωμεν, νῦν τε καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας, πρεσβευούσης τῆς ὑπερενδόξου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

* Ἰσ. ἀνδρείας

cent, judicium ſolidum, virtutes reliquas: Quocirca, ſtemus viriliter, ſtemus confidenter; ut milites cœleſtis Regis cum hoſte congrediamur: Agonothetæ teſtimonium nè pudefaciamus, nec adverſarii audaciæ in maleferendo applaudamus: Nec ſiquid à principio viriliter geſſimus, poſterioribus mollefaciamus, nè ſimus fortes ad movendam hoſtis invidiam, in fine autem vincere inepti, & ſeſides convincamur: Hoſtis proclivis ad lapſum, cùm videat ferre nos patienter tentationes, ociùs abſiſtit à tentando, videns hominem firmiter à fortitudine fundatum: In proximo ſtat qui coronas donat, ſplendidis remunerat agoniſtam coronis ad ſe ſuſceptum, nec ulteriùs permittit cum hoſte impetendum; quin illum longiùs amovet: Quòd ſi impudentiùs inſtet, artes ejus & inſidias diſſlat: Patientis dolores remunerat felicitate & gaudio multiplicato: Horum omnium exemplum præbet beatus rurſus Job, cujus participes velut & plagarum facti ſumus, gaudii, gloriæ, & reſplendentiæ, vel ſiemus ſaltem, vel in præſenti, vel in ſeculo interminabili, intercedente glorioſiſſima Domina noſtra, Deipara, ſemper Virgine Maria, cum omnibus ſanctis. Amen.

Ἐπισ. σλε.

Νικηφόρῳ φιλοσόφῳ μονάζοντι.

Ἐφ' οἷς μὲν ἡ ἀχθηδών, ἀγνοῶ· εἶδα δὲ κατ' ὄψιν ἀξιωθεὶς, ῥητορικὰς ἀφορμὰς παρασχεῖν, ὅσας τε γλῶττα χαρίζεται, καὶ ὅ τι βίβλοι παρενδιδόασιν· καὶ ἁπλῶς μὲν προβαλλομένῳ καὶ ἀπροσδιορίστῳ ῥήματι τὴν ἀξίωσιν συνοῖδα καὶ αὐτὸς ὁμοίαν σοι καὶ κοινὴν πεποιημένος τὴν ἐπίνευσιν· σοῦ δὲ, τὸ λοιπὸν, μηδὲν προσθέντος, μήτε ὅτι παραγενέσθαι δέοι' ἵνα καὶ γλῶτταν λέγειν ἔχοι, ἅττα ἂν καὶ λέγοι,

Epiſt. 235.

Nicephoro philoſopho, Monaſticam amplexo.

DE quibus accedat gravamen, ignoro: novi autem, tanquam per inſomnium rogatus, Rhetoricas exhibere tibi occaſiones, vel præcepta, tum quæ linguâ efferuntur, tum quæ libris repræſentantur: Novi etiam præterea ſimilem aſſenſum exhibere, & in communi poſitum, verbis ſimpliciter & indefinitè prolatis, interrogatus: Cùm verò tu in cauſa nihil adjeceris, nec quidem quòd in rem præſentem adeſſe me oporteat, ità ut lingua facultatem dicendi illa habeat, quæ dicenda ſunt;

neque

neque aliquid protuleris, quod particulari congruat, definitæque interrogationi, nè quidem communi, & generaliori modo. Nec perſpicuè edixeris, quorum tibi librorum uſus eſt, quas deſideres Rhetorum ſcriptiones, cujus artificis artificioſas texturas. Quomodo putas poſſe me vocis repercuſſionem tuæ, cùm tanto intervallo ſimus diſterminati, ad tuas uſque aures derivatam extendere? niſi fabulam de Stentorea voce deponere me poſſe putes? Deinde, & incuſare debes, quòd ingentem librorum acervum hinc inde conquiſitum, non incaſſum ad te miſerim: Ignorantia certè rei quæſitæ, hoc eſt, cùm ipſius artis, tum librorum ad illam pertinentium, in neceſſitatem conjeciſſet conquirendi (omnes libros, de quacunque arte ſcriptos:) ſi dolor hinc tuus ſortiebatur originem, nihil ille quidem ad me ſpectat; ſin quid ſit aliud, tu mihi ignoſcas, virorum optime, qui temporis diuturnitate, & morbi inſuper acerbitate, oblivionem obrepentem repellere nequii. Sed valeas animo atque corpore, & noli tam facilè gravaminum umbras, quas ipſe projicis, ſubire, nec ab alio quoquam allevamen requiras doloris tui, qui nullam alibi ſortitur originem quàm apud tuas ſuſpiciones, non illas ego arbitror legitimè natas. Vale.

Epiſt. 236.

Arſenio Monacho & Anachoretæ, poſtquam dimiſsi ad illum fuerant, qui de Bulgaria profecti, vitam Monaſticam ingredi cupiebant.

SI & tunc quoque oculis ego, quibus olim, videbam (hoc enim de me mihi tuæ literæ occinuerunt, & illam gratiam prædicarunt, quam alioquin ego non libenter admitterem) non obſcuræ meæ ignorantiæ convictionem affero: Verùm ſi quovis modo ego videns eram, quare ducem me cœcum exhibebam iis, qui ad lucem veritatis feſtinabant? Non eſt hoc videntis opi-

μάτω εἰς ἐπὶ μέρους καὶ ὡρισμένην ἀξίωσιν, τὴν κοινοτέραν καὶ ἀόριστον ἐξενηνοχότος. μηδὲ σαφῶς δεδηλωκότος, τίνων ἐστί σοι χρεία βιβλίων, καὶ ποίας τῆς ῥητορικῶν τεχνῶν πραγματείας, καὶ τίνος τεχνογράφου· πῶς ἂν δυναίμην ἐγώ, ἢ τῆς φωνῆς τὴν ἀπήχησιν τοσούτῳ διεστηκότων διαστήματι, μέχρι τῆς σῆς ἀκοῆς ἀποτείνειν; εἰ μή με καὶ Στεντορείους μύθους, ὅτι μὴ μακρὰ φθεγγόμενος, ἀποκρύπτειν πάλιν αἰτιάσῃ, ἢ βιβλίων πλῆθος ἀόριστον, ὧδε κἀκεῖσε διερευνηθέν, εἰς σὲ μάτην διαπέμψαντα, ἡ γὰρ ἄγνοια τοῦ ζητουμένου, τῆς τέχνης ἁπάσης δὲ τῆς περὶ αὐτὴν τὰς βίβλους, εἰς ἀνάγκην ἂν ἄπειρα συναγείρειν· ἀλλ' εἰ μὲν ἐκ τούτων ἔχει τὰς γονὰς ἡ ἀχθηδών, οὐδὲν ὦ βέλτιστε πρὸς ἡμᾶς· εἰ δὲ ἄλλο τι ἐστί, σὺ δέ μοι σύγγνωθι, καὶ χρόνῳ μακρῷ, καὶ νόσῳ παρὰ τὸ κρατεῖν λαβούσης λήθης ἐπελθούσης. Ἀλλά μοι ἔρρωσο τὴν ψυχὴν σὺν τῷ σώματι, καὶ μήτε ῥᾳδίως οὕτω σκιὰς ἀχθηδόνων αὐτὸς διεκπέμπων, ταύταις ὑποβρέχου, μήτε ζήτει παρ' ἄλλου λύπης ἐξευρεῖν ἀπαλλαγήν, ἧς οὐκ ἔστι τὴν γένεσιν εὑρεῖν οὐδαμοῦ, ἀλλ' ἢ παρὰ τὰς σὰς τῆς ὑποψίας οὐ γνησίους οἶμαι γονάς. Ἔρρωσο.

Ἐπιστ. σλϛʹ.

Ἀρσενίῳ μονάζοντι καὶ ἡσυχαστῇ μετὰ τὸ ἀποσταλῆναι πρὸς αὐτὸν τοὺς ἐκ Βουλγαρίας ζητοῦντας μονάσαι.

ΕΙ βλέπων ἐγὼ καὶ τότε ὀφθαλμοῖς, τῷ πάλαι βλέποντος (τοῦτο γάρ με τὸ σὸν ἀνύμνησε γράμμα, καὶ χάριν ἔδωκεν ἐν χαρᾷ, ὃ οὐκ ἂν ἄλλως ἡδέως οὐδ' ἁπλῶς ἐδεξάμην) μὴ λάθω δῆλος ἔλεγχον τῆς ἐμαυτοῦ ἀγνοίας· ἀλλ' εἰ μὲν βλέπων ὁπωσοῦν ἐγώ, πῶς τυφλὸν ὁδηγὸν τοῖς πρὸς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας ἐθέμην ἐπειγομένοις; Οὐ γὰρ οὐ βλέποντος τοῦτο μέ-

νον, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ἀλλὰ καὶ τὸ χαλεπώτατον τυφλοῦντος, τοὺς βλέπειν ὀλομένους· καὶ διαπλανῶντος μακρᾷ τρίβῳ τῆς εὐθείας, τοὺς ὅλῳ ποδὶ μετιέναι ταύτην ἐκζητοῦντας. Εἰ τοίνυν μὴ παντελῶς ὁ ὕμνος ὄνειρος, καὶ δῶρον σκηνῆς βλέποντι παρεθέμην ἐγὼ τοὺς χειραγωγίας δεομένους· καὶ κρίσεως ἦν ἀδεκάστου ψῆφος, καὶ γνώμης εὐθύτης, ἀλλ' οὐ στοργῆς τὴν δίκην διαγελώσης, οὐδὲ σπλάγχνων, τῷ φιλοστόργῳ τέκνων, εἰς παράλογον προσπαθείαν διακεχυμένων, τὸ τῇ σῇ τελειότητι τοὺς ἄνδρας * παραπέμψαι. Οὐκοῦν ἐῤῥέτω τὸ παρ' ἀξίαν, καὶ τὸ θαῦμα φυγὸν τὸ θαῦμα· γινέσθω τῶν συνήθων τι ἐν πράξεσι πρέπουσαν μεθαρμοζόμενον ἀκολουθίαν, καὶ ἡμεῖς οὐδὲν τῇ σῇ κεχαρίσμεθα μακαριότητι, τῶν εἰς ἔκπληξιν ἀγόντων· ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐπὶ τὸ μέτριον διαβαινόντων· χάριν δὲ μᾶλλον τὴν ὅτι μάλιστα ἀπειλήφαμεν, ἐν οἷς ἔχομεν ἀδελφοὺς, ἄρτι τῆς ἐν βίῳ ζάλης ὑποχωροῦντας, ἡσυχίας καὶ φιλοσόφου ζωῆς διὰ σοῦ λιμένι ἐγκαθορμίσαι· ἡμᾶς δὲ νόσος ἔσχεν (εἴγε χρὴ ταύτην νόσον καλεῖν ἀλλὰ μὴ θανάτου πρόθυρα) ὀξεῖα καὶ ἀπροσδόκητος· ἀλλὰ ταῖς ὑμῶν εὐχαῖς τῆς σφοδρᾶς ἀνῆκεν ἐπιθέσεως, θεοῦ πάλιν ἄνωθεν ἡμῖν τὴν ζωὴν ἐπὶ μετανοίᾳ, ἴσως, ὃ καὶ γένοιτο, χαρισαμένου τοῦ· καὶ λοιπὸν ἤδη ζῶμεν, εἰ καὶ τὰ λείψανα τοῦ πάθους ἔτι περιλυπεῖ τὸ σωμάτιον.

*Ιω. παραπέμψαιμι.

Ἐπισ. σλζ.

Νικηφόρῳ φιλοσόφῳ μοναχῷ.

Ἀμηχανοῦντί μοι, καὶ ἀπορουμένῳ, καὶ ἀμφιβάλλοντι περὶ τὰ κατ' ἐμαυτὸν, (ἐμὰ γὰρ τὰ τοῦ ἐμοῦ αἵματος, κἂν μὴ θέλω·) καὶ ὅσα πάθη συνέχει τοὺς φίλους, παραμύθιον ἧκεν (ἴδε τὸ χρῆμα) ἐκ συμφορῶν πολυτρόπων ἠρτημένων φίλου· ἐλθὲ δὴ οὖν, ὥσπερ ἤτησας· ἐλθὸν τὴν ταχίστην· ἐν μέρει μὲν ἴσως (σὺν θεῷ δὲ φάναι) τὴν ἀπαλλαγὴν εὑρήσων τῶν παραλυπούντων· ἐν μέρει δὲ καὶ ἡμᾶς τῇ φίλῃ παρουσίᾳ τῆς πολυωδύνου κουφίζων ἀθυμίας.

not, imò longè aliud, imò quod gravius eſt, ad eum ſpectat qui excæcat videre cupientes: & longo tramite aberrare facit à veritate illos, qui rectis pedibus viam virtutis premere volebant: Si igitur hymnus non omnino inſomnium ſit, & ſcenicum videnti donum, ego illos contradiderim, qui manuductione indigebant; & ſi ſententia proceſſit ab incorrupto judicio, ſi animum dirigebat rectitudo, & non amor, cui ludibrio juſtitia habebatur, nec à viſceribus per indulgentiam filialem in affectus irrationales diffuſis, tuæ abſolutæ perfectioni homines tranſmittere: Eat igitur quò velit id quod præter dignitatem accidit, & admiratio fugiens admirationem: Fiat aliquid ſolitum, quo imitetur actionum congrua conſequentia, tuæ beatitati nos nihil condonamus, quod poſſit ad ſtuporem impellere, aut quod excedat moderationem: Potiùs gratiſſimum nobis eſt, quòd ejuſmodi affectos fratres habeamus, qui de fluctibus iſtius vitæ emerſerunt, & per te cupiunt, in portum tranquillitatis & vitæ philoſophicæ deduci: Me morbus habuit (ſi morbum tamen, & non mortis potiùs veſtibulum dicere debeam) acutus & inexpectatus: Sed per veſtras preces, de acerbitate aliquid remiſit; Deo demum de cœlo mihi vitam ad pœnitentiam, quod optaverim factum, annuente: Quocirca vivimus adhuc, licet mihi corpuſculum reliquiæ illius mali malè habeant affectum.

Epiſt. 237.

Nicephoro philoſopho Monacho

Hærenti mihi dubio, & vacillanti de mearum rerum ſtatu (mea enim ſunt, velim nolim, quæ mei ſanguinis ſunt) & quot malis amici premerentur, venit ſolatium (vide rei novitatem) à multiplicibus illis malis quibus amicus urgebatur: veni autem juxta quod expetebas, & celerrimè quidem veni ad partes inventurus, favente Deo, liberationem ab iis quæ mœrore te afficiunt: veni etiam in partes alleviandi per amicam tuam præſentiam multimodam triſtitiam.

Epiſt.

Epiſt. 238.

Eidem.

TRanſiit hyems, & hibernam tempeſtatem illam admodum congruè tuæ tarditatis cauſas diſcutiens, ſudum cœlum ſecutum eſt: Rurſus tamen in nos hyems cogitationum nives & imbres immiſit cum fragore: Quid autem factum? Num aliquid accidit inſperatum? num impedimentum? num ſine magna neceſſitate aliqua quieſcere potuit tantus ille impetus atque ardor ad regreſſum? Talibus nos curis & cogitationum tempeſtatibus, etiam cùm ſudum erat, jactabamur. Modus enim, neſcio unde, ſe vobis per crepidinem oſtentavit, fortaſſis ab aſſiduitate poetica, unà enim ſecum attrahebat verſus quoſdam licentiæ apud poetas uſurpatæ, quaſi generis elatione tumens, & nobis oſtendere volens, quàm ſit juris ſui, & poteſtatis: Veruntamen iſte modus nondum ſatis libertatis nactus eſt, ad nos ingrediendi (qui magis ruſtici motis ſumus) ſpeciem quandam prætextus potiùs ſubiens, quàm veram cauſam habens, unde manifeſtetur: Nondum addo, quòd ſi prohibuit hyems, fruſtrà eſt rei modus: ſin ignoratus autem regrediendi modus inhibuit, hyemis illa vis prætextus eſt ſupervacuus: non quòd poſt multos dies & periodum tam longi propoſiti modi cognitio jam tandem inquiritur: Sed hoc, uti dixeram omitto: Cùm jam ceſſaverit hyems, & cœlum ſudum diem ridendo ſerenaverit; nuſquam tamen comparet amicus, & ideò obnubilum & tetricum rurſus ejus vultum facit: Et tamen ſi à ſcena proſpexerit apologia, & præclarus ille mos ſe unà cum tempeſtate Choreuten prodat; mihi jucundum eſt, ſi ſic vel in ſcena agant: Cùm enim eſſet proculdubio aliud, quod doleret, & adventum poſſet deſtinere, per amotionem à ſeipſis illius cauſæ, liberationem & exemptionem indicavit. Gaudium porrò gaudere ſincerum è literis datum eſt iis, qui è literis tuis reſciſcunt, te meliuſculè de morbo habere, à quo optarim te perfectè liberari, ſub conditione nè deinceps aliquid tale committas.

Ἐπισ. σλη.

Τῷ αὐτῷ.

Ὁ μὲν χειμὼν ἐγεγόνει, καὶ τὴν χειμέριον ὥραν, ὥσπερ ἐπιτηδὲς, τὰς σοὺς παραναστέλλων τῆς βραδυτῆτος αἰτίας, ἀὴρ εὔδιος ὑπεδέχετο· καὶ χεῖμα πάλιν καθ' ἡμῶν πολλὰς νιφάδας λογισμῶν ἀφεὶς κατερρήγνυτο· τί δὲ γέγονε; μή τι τῶν ἀδοκήτων ἀπήντησε; μή τι ἀπέβη τῶν * μολυσμάτων; ἄρα δὲ θερμὴν οὕτω πρὸς τὴν ἄνοδον ὁρμὴν, ἄνευ μεγάλης ἀνάγκης, οὐκ ἂν ἡσυχάσαι· τοιαύταις ἡμεῖς οἱ ἐπὶ τῆς εὐδίας ἐκκλυδωνιζόμεθα φροντίσι· ὁ γὰρ τρόπος, οὐκ οἶδ' ὅθεν, ὑμῖν * παρακύψας, τάχα δὲ ἐκ τῆς ποιητικῆς συνεχείας· συνεφεῖλκε γὰρ αὐτῷ καὶ στίχους τῆς ἐκεῖθεν πεποιημένης ἀδείας, ὥσπερ ἐπηγαυρωμένος τῷ γένει, καὶ ἐπιδεικνὺς ἡμῖν τὸ αὐτόνομον· ἀλλ' ὅμως οὐδέ πω τοῖς ἀγροικοτέροις ἴσως ἡμῖν, πρὸς τὴν τοιαύτην εἴσοδον, οὐδαμῶς παρρησίαν ἔχειν ἐπεπίστευκε· σχῆμα προφάσεως περιτεθὲν μᾶλλον ἢ αἰτίαν ἔχον πόθεν ἐμφανίζειν· καὶ οὔπω λέγω, ὡς εἰ μὲν ὁ χειμὼν ἀπείργει, περιττὸν ὁ τρόπος· εἰ δ' ὁ τῆς ἀνόδου τρόπος, οὐκ οἶδ' ὅπως ἀγνοούμενος, ἐπεῖχε, παρέλκουσα πρόφασις ἡ τοῦ χειμῶνος βία· οὐδ' ὅτι μετὰ πολλὰς ἡμέρας, καὶ περιόδου οὕτω μακρᾶς προθεσμίας, ἡ τοῦ τρόπου μάθησις νῦν ἐπιζητεῖται. Ἐῶ μὲν οὖν, ὥσπερ ἔφην, ταῦτα. Ἀλλὰ γὰρ ὁ μὲν χειμὼν ἠρέμει, καὶ γαληνὸν μειδίαμα τὴν ἡμέραν διήγαγε· παρὼν δ' ὁ φίλος οὐδαμοῦ σκυθρωπὸν αὐτῆς καὶ στυγνὸν τὸ πρόσωπον ὑπολείπει· πλὴν εἰ καὶ σκηνῆς προεώρασεν ἡ ἀπολογία, καὶ ὁ καλὸς τρόπος συγχορευτὴν ἑαυτὸν ὑπέβαλε τοῦ χειμῶνος· ἀλλ' ἡμῖν γε καὶ οὕτω χαρὰν ἐπίσης θεαρίσαι· πάντως γὰρ ἄλλο προδηλοῦντος, καὶ κωλύειν ὡς ἀληθῶς τὴν ἄφιξιν δυναμένου, τὴν καθ' ἑαυτῶν μετάστασιν τῆς αἰτίας, ἀπαλλαγὴν ἐμήνυε καὶ ἐλευθερίαν· χαρὰν μέν τοι γε καθαρὰν ἐδίδου χαίρειν, ἐκ τῶν γραμμάτων μαθοῦσι τὸ ῥᾷόν σε τοῦ νοσήματος ἔχειν, καὶ εὐχῆς ἡμῖν μετὰ τοῦ μηδὲν ἔτι τοιοῦτον διαμαρτάνειν εἰς τὸ τέλεον ἀπηλλαγμένου.

* Ἴσ. κωλυμάτων.

* Ἴσ. παρεγκύψα.

Ἐπισ.

Ἐπιστ. σλθ'.

Κωνσταντίνῳ Νοταρίῳ.

Βραδὺς μὲν ἦσθα πρὸς μνήμην τῶν ἐνταλμάτων· βραδύτερος δὲ πρὸς πρᾶξιν τῶν ἐπηγγελμένων. τῇ μὲν οὖν περὶ τὰς ἐντολὰς λήθῃ, ἔστι τι καὶ συγγνώμης· τὸ δὲ μηδὲν σε τῶν ὑπεσχημένων ἐκτελέσαι, ἂν μὴ προθυμίας ἦν ἡ ὑπόσχεσις δῶρον, μόνης ἐστὶν ἀμελείας.

Epiſt. 239.

Conſtantino Notario.

TArdus fuiſti in memoria miſſorum recolenda; tardior ad promiſſa exequenda; de oblitis mandatis concedenda eſt tibi venia, at quòd promiſſum non præſtiteris, ſi fervoris cujuſdam donum erat, ad negligentiam ſolam ſpectat.

Ἐπιστ. σμ'.

Νικήτᾳ Ἀσπαθαρίῳ καὶ ἐπὶ τοῦ ἰδικοῦ ὑπὲρ τῶν μητροπολιτῶν τοῦ Κυζίκου καὶ τῆς Λαοδικείας.

Οἶδα μὲν τὴν φιλόθεον σου ψυχὴν αὐτοπαράκλητον οὖσαν πρὸς τὸ ἀγαθὸν, καὶ συμπάσχουσαν ἐμφύτῳ διαθέσει τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ τὰ ἔσχατα πάσχουσι· πλὴν ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ἐγκαυχᾶσθαι σου ταῖς ἀρεταῖς ποιούμεθα μέγα, καὶ συναλγεῖν τοῖς μέλεσι ἡμῶν καὶ ἀδελφοῖς χρέος ἀπαραίτητον ὁρῶμεν· διὰ ταῦτα τὴν διάνοιαν πρὸ τῶν λόγων, καὶ πρὸ τῆς χειρὸς τοὺς λόγους, καὶ σὺν αὐτοῖς τὴν χεῖρα πρὸς ἱκεσίαν κινοῦμεν. Ἀρκεῖ ταῦτα πρὸς σε, οἶδα, καὶ δυσχεραίνεις ἴσως, ὅτι βραδύνω τὴν αἴτησιν, καὶ ἀγωνιᾷς τὴν παράκλησιν, καὶ μήπου ἄρα τῆς σῆς ἐπιλελήσμεθα τελειότητος, καὶ ὅτι πολλαχοῦ προφθάσαν ὤφθης τὴν δέησιν οὐκ ἀναμείνας παραίνεσιν. Πείθομαι ταῦτα· ἀλλὰ τὸ περὶ τοὺς συναθλητὰς καὶ συναιχμαλώτους ἄλγημα, οὕτω με ποιεῖ διατίθεσθαι, καὶ μακρότερον τῆς ἱκεσίας ἐφάπτεσθαι· ἐρῶ δὲ ἤδη· οἱ τοῦ θεοῦ τῷ ὄντι ἀρχιερεῖς, καὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν συναρχιερεῖς χειμῶνι καὶ ἡλίῳ διατηκόμενοι· λογίζου μοι χρόνος ὅσος ἠναγκάσθησαν ἐξ ἐράνου καὶ χρέους βαρυτόκου, εἰ μή τι ἄλλο, ἀλλ' οὖν ὥσπερ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἑαυτοῖς περινοήσασθαι κατασκηνώσεις, καὶ ζωῆς τινος μικρὰν παραμυθίαν, οὐκέτι λέγω πολλά· δεῖξον σεαυτὸν ἀπαράλλακτον σεαυτοῦ, καὶ τὸν ἔνδοθέν σου περὶ τὸ θεῖον πόθον

Epiſt. 240.

Nicetæ Aſpathario, & de rebus privatis pro Metropolitis Cyzici & Laodiceæ agenti.

ANimam ego tuam Dei amantem novi ſua ſponte in bonum ferri, & ab ingenita diſpoſitione illis compati, qui pro Chriſto patiuntur: Sed propterea quòd magni faciam de tuis virtutibus gloriati, & debitum à me illud exigi videam, ut comembtis & fratribus compatiar: idcircò, ante orationem cogitationes, ante manus orationem, & unà cum iis manum ſupplicem prætendo: Hæc apud te ſufficient, ſcio; & fortaſſis fers ægerrimè, quòd petitionem non exponam, & labotas de admonitione meæ interceſſionis, nè ſcilicet fortaſſis tuæ perfectionis me oblivio ceperit, cùm tu multoties interceſſionem præveneris, non expectata admonitione: Et mihi quidem iſta ſunt perſuaſiſſima: Sed dolor mihi conceptus de coathletis & concaptivis meis ità me diſponit, ut à longè exordiar interceſſionem: At nunc expediam; Dei veri ſacerdotes, & noſtri conſacerdotes ab æſtu & frigore conſumuntur: Subeat tibi cogitatio, quanto jam tempore decurſo de emendicata ſtipe, & pecunia gtaviſſimis uſuris mutuò accepta vix vitam ſuſtinuerint, coacti non aliter quàm volucres cœli nidos ſibi conſtruere, & aliquod vitæ ſolatium vel exiguum procurate: Oſtende teipſum non diſſimilem tui, & Dei deſiderium

derium tibi inhærens extra te diffunde; dum illorum miſerearis, leniorem nobis redde maxima ex parte dolorem, illorum ſolando indigentiam: Animæ procurat indulgentiæ veniam, ſi quis animabus pro Chriſto afflictis, auxilium ferat: Quid autem aliud ego ſcribo? quàm ut is qui ſupplicat rogando, conceſſa petitione gratias agat, propterea quòd in cæteris mei benè memor fueris, & præſentem petitionem fervidè, & ſine prætexta excuſatione adimpleveris potiusquam adimplebis: Chriſtus omnis miſericordiæ & conſolationis Dominus ad omne tui voti deſiderium aurem apertam habeat, & reliquam vitæ partem omnigenis bonis adaugeat; uſque dum regni illius, ubi nulla eſt ſucceſſio, beati participem faciat.

περιχεόμενοι ἔξω, διὰ τῆς εἰς αὐτοὺς συμπαθείας, πραύνοι ἡμῖν τὸ πολὺ τοῦ ἄλγους, τὴν αὐτῶν παραμυθούμενος ἀπορίαν. Ψυχῆς ἐστιν ἄφεσις καὶ λύτρον, τὸ ψυχαῖς ἐπικουρῆσαι διὰ Χριστὸν ταλαιπωρουμέναις. Τί ἄλλο γράφω; ἢ ὡς τὴν αἴτησιν ἔχων, λοιπὸν πληρουμένην * εὐχὴν, * ἴσ. ἔχω καὶ εὐχαριστίαν ἀνθ' ὧν, ταύτῃ ἄλλα μνήμην ἡμῶν ἀγαθὴν ἔχεις, καὶ πρὸς τὴν παροῦσαν αἴτησιν ἀπροφάσιστος καὶ θερμὸς (πῶς εἴπω;) γένοιο πληρωτὴς, ἢ γένῃ. Εἴη σοι Χριστὸς, ὁ τοῦ ἐλέους καὶ πάσης παρακλήσεως κύριος, ἐπὶ πάσῃ μὲν δεήσει τὸ οὖς εὐήκοον παρέχων, καὶ τὸν ἄλλον δὲ βίον παντοδαποῖς ἀγαθοῖς συναύξων τῆς ἀδιαδόχου καὶ μακαρίας ἐκείνης μέτοχον ἀναδεικνὺς βασιλείας.

Epiſt. 241.

Theophani Diacono & à Notariis, roganti quaſi à ſeipſo profectam dubiorum quorundam ſolutionem: revera autem de mandato Imperatoris quæſtiones inſtituenti.

Quid tu paſſus? quâ cogitatione motus tu vir Dei? poſt tam longum tempus, & noſtri tam profundam oblivionem, poſt amneſtiam horrendam, nec facilè commemorandam, ab olim mihi amicis profectam, poſt mala tot exantlata tantum ſilentium, haud dixerim ego æquali mea condemnatione, ea proponere tibi viſum fuerit, quæ curioſiùs ab iis inquiri ſolent, qui jucundè vitam iſtam tranſigunt, & accuratiùs philoſophantur: At nos, quorum jam olim vita malis emarcuit, qui plurima ex parte mortui ſumus: qui nunc, ut obſcurum quoddam ſimulachrum, & vix agnoſcendum, veteris illius noſtræ inſtitutionis, & diſcendi cupiditatis, in hac carne miſella (ô, quouſque vivendi deſiderio teneberis) circumagimur: unum eſt, de quo philoſophemur, Mors, & angimur, quod ſic tardet; nec nos citiùs de iſtis miſeriis

Ἐπιστ. σμά.

Θεοφάνῃ διακόνῳ καὶ ἀσηκρήτῳ, αἰτησαμένῳ ὡς δῆθεν ἐξ ἑαυτοῦ λύσιν ἀποριῶν, ἐκ βασιλικοῦ δὲ τῇ ἀληθείᾳ προστάγματος τὴν ἀξίωσιν πεποιηκότι.

Ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, τί παθὼν; τί δὲ διανοηθεὶς; μετὰ τοσοῦτον χρόνον μακρὸν, μετὰ λήθην ἡμῶν οὕτω βαθεῖαν, μετὰ φοβερὰν καὶ ἀπόρρητον ὑπὸ τῶν ποτὲ φιλούντων ἀμνηστίαν, μετὰ τοσαύτην πεῖραν δυσχερῶν, μετὰ τηλικαύτην ἐκ καταδίκης (οὐ λέγω πόσας) σιγὴν, ἐκεῖνα προτείνειν ἔγνως, ἃ τοῖς εὐημεροῦσι τῷ παρόντι βίῳ καὶ φιλοσοφοῦσιν ἀκμαιότερον, πολυπραγμονεῖσθαι εἴωθεν· ἡμεῖς δὲ, καὶ αὐτῆς ἡμῶν τῆς ζωῆς πάλαι τοῖς κακοῖς ἐναπομαρανθείσης, τὸ πλέον τεθνήκαμεν· καὶ ἤδη, διά τις εἰκὼν ἀμυδρὰ, καὶ μικροῦ μηδ' ἐπιγινωσκομένη, τῆς παλαιᾶς ἐκείνης ἀγωγῆς καὶ φιλομαθείας, τῷ ταλαιπώρῳ τούτῳ σαρκίῳ (ὦ μέχρι τίνος φιλοζωήσεις,) περιπλανώμεθα. Ἓν μόνον ἡμῖν φιλοσοφεῖται, ὁ θάνατος καὶ αὐτὸς παραλυπῶν ὅτι βραδύνει· καὶ οὐκ ἀπάγει θᾶττον τῶν θλί-

ψιων, οἷς ἀδιαλείπτως οὐκ ἐνδιδόντων τῶν ἐπιτιθεμένων συνεχόμεθα· πλὴν εἰ γένοιτε πόθῳ φίλοι, ὡς οὐκ οἶδ' ἐφ' ὅτῳ, οἷς ἀκμάζει μὲν τὰ τῆς εὐδαιμονίας, ῥητόρων δ' ἀγέλαι χαίρουσιν ὑπηρετοῦντι τῇ γλώττῃ, καὶ τῆς ἐκ τάφων φωνῆς ἐπακοῦσαι· φθέγξεται μὲν τὸ ἐμὸν εἴδωλον· οὕτω γὰρ εἰπεῖν τοῖς παροῦσιν οἰκειότερον· τάχα γὰρ καὶ γραφὴ τὴν σιγὴν ἐνεδρεύει, καὶ ζητεῖ πρόφασιν ἄλλης τραγῳδίας. Εἰ δὲ καὶ λοχᾷ τοὺς λόγους, πάλαι τῶν λοχώντων πεπειράμεθα· διὸ φθέγξεται μᾶλλον, ἢ σιωπήσει· φθέγξεται δὲ βραχέα καὶ ταπεινά, καὶ οἷα εἰκός, τοῖς οὕτω διακειμένοις, ἀποκρίνεσθαι.

Ἐν μὲν οὖν τό, ἐσοφίσατο Σολομὼν ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους, καὶ ὑπὲρ Γεθὰν τὸν Ἰσραηλίτην καὶ ἑξῆς· πρῶτον μὲν ἐκεῖνο φαμέν, ὡς οὐκ Ἰσραηλίτην εὕρομεν που γεγραμμένον, ὡς αὐτοὶ τὸ ῥῆμα παρέθεσθε· εἰ μήπω καὶ αὐτὴν ἡμῶν τὴν μνήμην προσαφείλοντο αἱ θλίψεις· ἀλλ' ἀντὶ τοῦ Ἰσραηλίτην, Ζαραΐτην ἀνέγνωμεν· Ἰσραηλῖται μὲν γὰρ τὸ Ἰουδαίων ἅπαν φῦλον, καὶ κοινὴν εἶχε τὴν κλῆσιν τὸ ἔθνος, κοινότητι δὲ χαρακτηρίζειν τινάς, εἰς ὃν ἅπαντας συναναφέρει τὸ γένος, οὐκ ἐπὶ δίκαιαν λαβὴν ἐκφυγεῖν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὀρθῶς ἂν εἴη ἔχον, εἰ ἀντὶ τοῦ Ἰσραηλίτης, Ζαραΐτης, μεταληφθείη· τὸν δὲ Αἰθάν, ἔνια τῶν ἀντιγράφων Γαιθὰν ὀνομάζει, διωνύμῳ τάχα κλήσει, τὸν αὐτὸν ὑποδηλοῦντα· τὸ μέντοι ἑξῆς τοῦ χωρίου καὶ εἰς δύο σχίζεται ἐδάφη, καὶ διπλῇ ποικίλλεται θεωρίᾳ. Εἰ μὲν γὰρ Αἰνὰν καὶ Χάλκαδ, καὶ Κάρδαλα, τὸ ἔδαφος ἀναπλάττει, παλαιοὺς ἄνδρας ἐπὶ σοφίᾳ γεγενημένους ὑποφαίνει, οἳ κατὰ τὴν Αἴγυπτον προεφήτευσαν, ὑπὸ Μωσέως εἰς αὐγὰς ἡλίου προελθόντος· γονῆς δ' ἄρα ἦσαν οὗτοι τοῦ Ζαρά, ὃς ἐκ τῆς Θάμαρ ἐγεγόνει τῷ Ἰούδᾳ· ἐνῆν δὲ αὐτοῖς μετὰ τῆς προφητείας, καὶ τῆς ἄλλης σοφίας, καὶ περὶ ποίησιν ᾠδῶν ἡ φύσις λαχοῦσα τὴν εὐκλείαν, ὡς καί τινας τῶν ψαλμῶν εἰς τὸ ἐκείνων ὄνομα τὴν ἐπιγραφὴν ἀναφέρειν· φησὶ τοιγαροῦν ἡ θεία γραφή, ὡς οὐ μόνον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τούτων Σολομὼν ὑπερέβαλε τῇ σοφίᾳ. Εἰ δὲ κατὰ θάτερον τῶν

educit, quibus quotidiè nos premimur, dum nihil ſe remittunt perſequentes: Quòd ſi cupitis, & cur quæſo cupietis, qui ſumma fruimini felicitate, quorum linguæ libenter Rhetorum greges famulantur, de tumulo vocem audire; loquetur certè ſimulachrum mei, ità enim magìs congruum præſenti ſtatui: Fortaſſis ſilentio inſidiatur ſcriptum, & alterius Tragœdiæ quærit occaſionem: Si per inſidias ſermones feruntur, jamdudum eſt, cùm experti ſimus iſtiuſmodi inſeſſores: Quocircà, loquetur potiùs, quàm ſilebit; at loquetur breviuſculè, & humiliter, ut par eſt illum reſpondere quæſitis, qui in mea conſtituitur conditione.

Unum è dubiis illud eſt, *Sapientia excelluit Salomon omnes homines; erat ſuper Gethan Iſraelitam*, &c. Reſpondeo imprimis, me nuſquam reperiſſe ſcriptum *Iſraelitam*, quod à te poſitum eſt; niſi mihi memoriam tribulationes excuſſerint: ſed pro *Iſraelita*, *Zaraitam* legi. Iſraelitæ erant natio Judaica, & communiter ità vocabantur: at charactere communi denotare aliquem, cùm ad illum omnes ſuum genus referant, juſtè repræhenditur: Quocirca pro *Iſraelites*, omnino reſcribendum *Zaraites*: *Æthan*, in quibuſdam exemplaribus *Gethan* dicitur: fortaſſis eundem binomine voce exprimente: Quod igitur deinceps ſequitur in loco iſto, dividitur in duplicem aream, & gemina conſideratione variatur: Si Ænam, & Chalcad, & Cardala exhibeat, ſignificat antiquos ob ſapientiam olim celebres Ægyptiorum Prophetas, ante natum Moyſen; Poſteri erant Zara, qui Thamaris è Juda filius erat, & illi præter prophetiam & aliam ſapientiam, præditi erant ſcientia pangendi odas, quò eos naturalis inclinatio ducebat; adeò ut quidam pſalmi eorum de nominibus inſcribantur: Ait ergò Divina Scriptura, quòd *præſtabat Solomon non modo cæteris hominibus, ſed & iſtis.* Si dicatur Solomon ſecundùm utram-

vis

vis ſpeciem rationis ſuperâſſe omnes ſapientia, etiam & Æthan & Æman prętergreſſus; ſciendum eſt, quòd Æthan & Æman non commemorantur ut Chalcad opinionem de ſe tam celebrem reliquiſſe; ſed eadem ætate quâ Solomon admirabili ſapientia præceſſit omnes, & ipſi illi, partim naturæ beneficio, partim ſapientiæ divitiis ultra omnes congeneres elati cernebantur: Qua autem alia in re, niſi hac, quòd glorioſi à Rege conſtituri in ſecundis ferebantur, & undique non æquandi prædicabantur: Pſalmis concinendis periti, quam ob cauſam erant cunctis admirationi: cùm ipſi cynaris, nabliis, cymbalis mirabilia Dei decantarent: Erat autem arbitror Merari Æthanis progenitor, qui tertio filiorum Levi ordine cenſebatur: Æman filius Joelis erat, nepos Prophetæ Samuelis; quem ſacra Oracula ſtirpitus Core aſſignant, exinde per carnalem progeniem deſcendebar Æman. Hæc ad quæſitum tuum primum.

λογισμῶν ἰδεῖν ἀποκρύψασθαι μὲν λέγοιτο Σολομῶν ἀνθρώπους πάντας, σοφίσασθαι δὲ καὶ ὑπὲρ Αἰθὰν, καὶ ὑπὲρ Αἰμὰν ἐκεῖνο προςῆκεν εἰδέναι, ὡς Αἰθάν τε καὶ Αἰμὰν οὐκ ἐν μνήμῃ, καθάπερ οἱ περὶ Χαλκὰδ, κατέλειπον τὴν αὐτῶν σωζομένην δόξαν· ἀλλ' ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ἐν οἷς καὶ Σολομῶν ἐπὶ σοφίᾳ πάντας κατέπληττε θαύματι, καὶ αὐτοὶ, τοῦτο μὲν μεγέθει φύσεως, τοῦτο δὲ σοφίας πλούτῳ, τῶν ὁμογενῶν ἁπάντων ὑπερέχοντες ὡρῶντο· καὶ τί ἄλλο, ἢ τὴν δόξαν δι' ὧν ἔφερον τὰ δεύτερα τοῦ βασιλέως περιφανέστεροι ἀνακήρυττοί τε, καὶ τοῖς πέρασι περιηχοῦν κράτος ἦσαν ἄμαχοι ἐμπεριειληφότες· ψαλμῳδοὶ δὲ πρὸς οἷς ἐθαυμάζοντο, τοῖς ἄλλοις ἐχρημάτιζον καὶ οὗτοι διὰ κινύρας καὶ νάβλας καὶ κυμβάλων τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια μελῳδοῦντες· ἦν δὲ τῷ μὲν Αἰθὰμ πρόγονος ὁ Μεραρεί· ὃς εἰς ἀρίθμησιν τῶν παίδων τοῦ Λευὶ τρίτην ἀνεπλήρου τάξιν· Ὁ δὲ Αἰμὰν παῖς μὲν ἦν Ἰωὴλ, υἱωνὸς δὲ τοῦ προφήτου Σαμουὴλ· ὃν τὰ λόγια εἰς τὴν Κορὲ ἀνάπτει συγγένειαν· ἀνεψιαδοῦ δὲ Μωσέως τοῦ νομοθέτου, οἱ περὶ Κορὲ ὥστε καὶ τῷ Αἰμὰν ἐκεῖθεν ἡ σωματικὴ ἀπόρροη τοῦ γένους. Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ πρώτου ζητήματος ταῦτα.

Davidem ſemel inunctum ſcimus; ſecundò inauguratum Regem, inunctum à Samuele Propheta, inauguratum per ſuffragia tribûs Judæ in Hebron; poſt ſeptem annos à reliquis tribubus communibus ſuffragiis priorem ejus electionem confirmantibus: Communi quadam ratione Scriptura priorem declarationem & generalem in Regem inunctionem vocat: Videtur David Regium diadema ſibi impoſuiſſe, quantum memoria mihi ſuggerit, cùm Joab apud Ammoniros bellum gerente Remath urbs Regia caperetur, ſed priùs quàm Joab illam caperet, Rex per ſuum adventum obſidioni terminum impoſuit, tum enim inter ſpolia coronam Milchol cepit, & regnavit ipſe ſuper captivos; & ut ſplendidam atque indubiam victoriam ſe obtinere

Τὸν δὲ Δαβὶδ ἅπαξ ἴσμεν χρισθέντα, δεύτερον δὲ ἀναγορευθέντα εἰς βασιλέα· καὶ χρισθέντα μὲν ὑπὸ Σαμουὴλ τοῦ προφήτου· ἀναῤῥηθέντα δὲ, πρότερον μὲν ψήφῳ τῆς Ἰούδα φυλῆς ἐν Χεβρών· ἔπτα δὲ μεταγενέστερον ἐτῶν, παρὰ τῶν ὑπολοίπων φυλῶν τὴν φθάσασαν κρίσιν συμφώνοις γνώμαις ἐπικροτησάντων· κοινότερον δὲ, τὰ λόγια, καὶ τὴν προτέραν, καὶ τὴν ὑστέραν ὑπὸ τοῦ πλήθους ἀνάῤῥησιν, χρῖσιν ὀνομάζει· βασίλειον μὲν τοι στέφανον φαίνεται περιθέμενος Δαβὶδ (ὅσα γε ἐμὲ μεμνῆσθαι) ἡνίκα προςπολεμήσαντος Ἰωὰβ ἐν Ῥεμὰθ τῶν υἱῶν Ἀμμὼν, τὴν βασιλίδα πόλιν, ἐγγύς τε ἐγκαταστήσαντος τοῦ ἁλῶναι, ἐπιστὰς ὁ βασιλεὺς τέλος ἐπέθηκε τῇ πολιορκίᾳ· τότε γὰρ λάφυρον ἔχει τὸν στέφανον τοῦ Μελχὼλ (ἐβασίλευε δὲ καὶ αὐτὸς τῶν ἑαλωκότων) ἅτε δὲ κατ' αὐτοῦ τε καὶ παντὸς τοῦ πλήθους ἀδήριτον καὶ λαμπρὰν αὐτῷ περιπεποιημένος τὴν

ταινίν, τῇ ἰδίᾳ περιῆψε κεφαλῇ, λίθῳ μὲν τιμίῳ περιηνθισμένον, ἕλκοντα δὲ σταθμὸν εἰς τάλαντον χρυσίου.

Τὴν δὲ κωλέαν ἡ τοῦ Ἀκύλου ἔκδοσις κνήμην ἐναγράφει· Ἔτι δ' ἂν ἀκριβέστερον εἰπεῖν, σκέλος· ὅπερ καὶ δυσὶν ἑτέροις ὀνόμασι δηλοῦται· λέγω δὲ ὁ μετάμηρον κωλῆν, καὶ τὸ μετὰ τὸν μηρὸν ἀκροκώλιον· τὸ γὰρ τῆς κνήμης ὄνομα διαφόροις πράγμασιν ἐπιπλανᾶται. Εἰώθασι γὰρ καλεῖν κνήμην καὶ τὸ ἔμπροσθε μὲν τοῦ σκέλους εἰς μῆκος ἐπηρμένον, ὥσπερ τὸ ὄπισθεν ἀντικνήμιον· καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ συγκείμενον ἔκ τε τοῦ προκνημίου καὶ τῆς περικνημίδος, ἅμα τῆς ἐπαλειφούσης αὐτὰ σαρκὸς, καὶ τῆς δερματίδος, ἣν παλαιὰ τῆς Ἑλλάδος γλῶττα κνήμην ὀνομάζει· Παρέθηκεν δ' οὖν ὁ Σαμουὴλ τὴν κωλέαν ἐνώπιον τοῦ Σαοὺλ· τιμὴν αὐτῷ τῶν ἄλλων προαπονέμων· σύμβολον δὲ τὴν τιμὴν ἐξοπτευόμενος τῆς βασιλείας· καὶ ὅτι δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ πάντας ὑφίστασθαι πόνους, καὶ προκινδυνεύειν· διὸ καὶ ἐπήγαγε, φάγε, ὅτι εἰς μαρτύριον τέθειταί σοι. Τὸ δ' ἑξῆς, ἔνια μὲν τῶν παλαιῶν γραμμάτων, παρὰ τοῦ λαοῦ· ἔνια δὲ, παρὰ τοὺς ἄλλους, ὑπαγορεύει· ἀλλ' εἰ μὲν εἴη παρὰ τοῦ λαοῦ, ἀντὶ τοῦ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ τὸ διὰ μαρτύριόν σοι προσενήνοχα σημαίνει· εἰ δὲ παρὰ τοὺς ἄλλους, ἀντὶ τοῦ ἐξαίρετόν σοι, παρὰ τοὺς ἄλλους προκρίτῳ μερίδι τὴν τιμὴν ἀνῆψε. Εἴη δ' ἂν τὰ μέλη ταῦτα τοῦ σώματος καὶ εἰκόνα φέροντα τῆς βασιλείας· ὥσπερ γὰρ ταῦτα τῷ σώματι τοῦ ζώου βραχύτερα πολλῶν μελῶν ὄντα, ὅμως ὑποστηρίζεται, καὶ ἀναβαστάζει τὸν ὅλον τοῦ συγκρίματος ὄγκον· οὕτω καὶ ἡ βασιλικὴ στερρότης, καί τοι ἐφ' ἑνὶ ἀνδρὶ συστελλομένη, καὶ σαλεύουσα, σύμπαν τὸ σῶμα τῆς πολιτείας ἀνέχει τε καὶ ὑπερείδει· καὶ οὐκ ἐᾷ εἰς αὐτὴν καταπεσοῦν τε καὶ περιθραυσθῆναι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως, καὶ φωνῆς εἰδώλου περιεργότερον· σὺ δὲ ψυχῇ καὶ σώματι ἔρρωσο· καὶ μηκέτι τοῖς ἐν ᾅδου τὰ τοιαῦτα προτίθει· ἀλλ' ἐκείνοις, οἷς τὰ κατὰ τὸν βίον εὐροεῖ, καὶ ὁ νοῦς, καὶ οἱ λόγοι, καὶ αἱ χεῖρες οὐ παρείθησαν.

doceret, ſuo circundedit capiti lapidem fulgentem pretioſo, pendentem auri talentum coronam.

Κωλέαν verſio Aquilæ *κνήμην* tranſtulit: ſed exactiùs loquendo *σκέλος* eſſet, quod per alia duo nomina indicatur: Intelligo autem *μετάμηρον κωλῆν*, & *μετὰ τὸν μηρὸν ἀκροκώλιον* Nomen enim illud *κνήμη*, in rebus variis divagatur: ſolent enim nominare *κνήμην*, id, quod ante *σκέλος* eſt, & ad *μῆκος* pertingit: ut quod à retro eſt nominant *ἀντικνήμιον* Idem quoq; dicitur id quod componitur è *προκνημίου*, & *περικνημίδος*, unà cum obvelante illud carne, & cuticula, quam vetus Græcorum lingua *κνήμην* vocat. Appoſuit ergò Samuel *κωλέαν* coram Saul, illi honorem ante alios exhibens, quem honorem, regni inſigne velut conſecravit, quaſi ipſum oporteret pro populo labores omnes ſubire, & adire pericula: Ideò ſuperaddidit, *Comede id quod tibi in teſtimonium appoſitur.* Quod ſequitur, in quibuſdam veteribus libris legitur *παρὰ τοῦ λαοῦ*, in aliis *παρὰ τοὺς ἄλλους*, ſi legamus, *παρὰ τοῦ λαοῦ*, hoc vult, teſtimonium tibi exhibui in præſentia populi: ſin, *παρὰ τοὺς ἄλλους*, per partem tibi præcipuam appoſitam honorem ante alios eximium exhibui: Nam membra hæcce corporis regni præ ſe ferunt imaginem: Nam ut iſta in corpore breviora ſunt quàm multa, tamen ſubſtrata ſuſtinent molem totius compoſiti: ità & regalis firmitas, utcunque in uno aliquo comprimatur coarctata, & ſic vacillet, tamen corpus totius reipublicæ compactum continet & ſubſtrata ſuſtentat, nec permittit eam in ſe colliſam diffringi. Aſt hæc fortaſſis multo curioſiùs, quàm vox *εἴδωλον*, explicantur. Tu autem animo valeas atq; corpore, nèc ulteriùs iſtiusmodi iis offeras, qui ſunt apud inferos: ſed apud illos expone, quibus vitæ curſus eſt ad beneplacitum; quorum mens, oratio, manus non defecerunt.

NOTÆ.

NOTÆ.

AD Theophanem iſtum Notarium extat epiſtola 83. apparet eum à parte Ignatii, & poſtea Imperatoris Baſilii contra Photium ſtetiſſe: & tamen amicum ſe ſimulâſſe: ſub quo prætextu, nomine ſuo, ſed revera ex inſtituto Imperatoris, ſequentes proponit quæſtiones. Vocat eum Photius, ἄνθρωπον Θεοῦ, quòd erat in ſacro Diaconatus ordine conſtitutus, ſunt autem quæſtiones non ordinariæ. 1. De iis quos Solomon ſapientiâ vicit. 2. De unctionibus David. 3. De femore quod appoſuit Sauli Samuel.

Epiſt. 242.

Nicephoro philoſopho Monachiſmum amplexo.

PAvidus eſt ad amicitiam contrahendum; timidior erga meam diſpoſitionem: Tu autem vide in quantum ego tibi confido, cùm nec paveſcenti pepercerim, ſed ulteriùs adhuc & aliùs timiditatis ſemina jaciam; in quo timiditatem reprehendam, & exagitem: ſed tu viriliter age, vale, & me eum eſſe intellige, quem non exiſtimas: Cùm tamen præſens hoc tempus non tibi ſufficiat, ut in opinione confirmeris, quam qui aderit, aperiet (ut cum bono Deo dicam) cùm timiditatem tuam re & opere redarguet: ſed diligentem operam à te impenſam in ſanctam Martyrem laudando, cùm pro tua dignitate percenſeamus, ſeminis Aſiatici germen genuinum apprehendimus (ut id ità uſurpem, abſque muſarum nominis uſurpatione, & ipſe tecum Aſiatico more agens:) Errata nulla video, niſi forſan in ſyntaxi; quod & ipſum rariſſimè indicavi: Quòd ſi ad ſermonis verborúmque pulchritudinem hoc unum laude dignum videatur deeſſe, tamen & ſic ad congenerem de cætero pulchritudinem univerſam operis pulchritudinem copulavit.

Ἐπιϛ. σμϐʹ.

Νικηφόρῳ φιλοσόφῳ μονάζοντι.

ΔΕιλὸς μὲν εἰς τὴν φιλίαν, δειλότερος δὲ περὶ τὴν ἡμετέραν διάθεσιν· ἀλλ' ὅρα ἡμᾶς εἰς ὅσον σοι τεθαῤῥήκαμεν, ὅτι καὶ δειλιῶντος οὐ φειδόμεθα, ἀλλ' ἑτέρας πάλιν δειλίας ἴσως καταβαλλόμεθα σπέρματα, τὸ δειλὸν ἐπιτιμῶντες καὶ ἐξονειδίζοντες. Ἀλλ' ἀνδρίζου καὶ ἔῤῥωσο καὶ γίνωσκε ἡμᾶς οὐχ οἵους νομίζεις· ἀλλ' ἐπεὶ ὁ παρὼν καιρὸς οὐκ ἀπαρκεῖ ἐστί σοι πρὸς βεβαίωσιν οἵους ὁ παρεσχὼν (σὺν Θεῷ δὲ φάναι) δείξει τὴν σὴν δειλίαν ἔργοις ἐλέγχοντας· τὸ δὲ εἰς τὴν μάρτυρα τῆς ὑμετέρας εὐφυΐας φιλοπόνημα, κατὰ τὴν σὴν ἀξίωσιν ἐπελθόντες, τῆς μὲν Ἀσιανῆς σπορᾶς (ὡς ἄν τις εἴποι μηδὲ τῷ Μουσῶν ὀνόματι χρώμενος ἅμα δὲ καὶ ἀσιανίζων) γνησίαν γονὴν κατειλήφαμεν· σφαλμάτων δὲ οὐδὲν, πλὴν εἴπου τι περὶ σύνταξιν· καὶ τοῦτο σπάνιον ἐπεσημηνάμεθα. Εἰ δέ τι πρὸς τὴν ἄλλην καλλονὴν τῶν ῥημάτων, καλὸν ὂν ὅμως ὑστερεῖν ἐδόκει, καὶ τοῦτο πρὸς τὴν συγγενῆ μορφὴν τὸ λόγου κάλλος μεθηρμόσατο.

Epiſt. 243.

Eidem.

QUemadmodum puſillanimitatem tuam negare non potes, ità nequis inficiari me benè ſatis de te perſuaſum, antequam ſuavem hanc epiſtolam miſſitares: Paſſio ipſa ità eſt manifeſta, ut volentem animadvertere latere non poſſit: At quomodo fieri poſſit ut in amicitia colenda puſillanimitas, in utramque partem, nempe fortunæ adverſæ, & ſanctæ imitationis referri poſſit, conjecturis adhuc aſſequi nequeo?

Ἐπιϛ. σμγʹ.

Τῷ αὐτῷ.

ΩΣ μὲν οὐκ ἔχεις ἐξαρνεῖσθαι τὴν δειλίαν, οὐδ' ἂν ἀρνηθείης καὶ πρὸ ταύτης σου τῆς γλυκείας ἐπιστολῆς σαφῶς ἐπεπείσμην. Τοῦ πάθους γὰρ τὸ περιφανὲς, οὐδὲ λαθεῖν δυνηθῆναι συγχωρεῖ βουληθέντι. Ὅπως δέ σε τὸ περὶ τὴν φιλίαν δειλὸν, ἅμα μὲν εἰς δυστυχημάτων κλῆρον, ἅμα δὲ εἰς ἁγίαν μίμησιν ἀναφέρει, τοῦτο συμβαλεῖν οὐκέτι δυνατὸς ἐγε-

νόμιζεν. Οἴμοι δυστυχὴς ἐγὼ, διὰ καὶ περὶ φιλίαν δειλός· ἀλλὰ καὶ τῶν ἁγίων σύμπας ὁ χορὸς· καὶ δειλία ἄρ' οὐ γλυκεῖα ταῦτα ἡδονῆς στάζει, καὶ οὐδεὶς, ὅσα πέφυκε τῷ ἀνακολούθῳ τέρπειν, εἰς χάριν ἐλάττω. Εἰ μὲν γὰρ δυστυχεῖς, πόθεν σοι τῶν ἁγίων ἡ μίμησις; Εἰ δ' ἐφ' οἷς δειλιᾷς καὶ τρέμεις, ἁγίων σε χορὸς ἔχει, ποῦ σου τὰ ἐν ἔθει δυστυχήματα; καὶ εἰ τοῦτο δυστυχήματος, τί ἂν εἴη τὸ εὐτύχημα; Παῦλος φησὶν ὁ πτηνὸς καὶ μετάρσιος ἄνθρωπος· Πέτρος ἐφ' ᾧ τὰ τῆς πίστεως κεῖται θεμέλια· τῶν ἄλλων ἁπάντων ἁγίων ἡ πληθὺς παραδείγματά μοι τῆς δειλίας καθεστήκασι. Ἀλλὰ φεῦ τῶν ἐμῶν κακῶν, τοσούτους ἔχων εἰκονίζειν εἰς ὅσον δυστυχῶ· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ περὶ ἃ οὐκ ἴσασιν ἄλλοι τὴν δειλίαν ἐγὼ δειλιῶ. Ἆρ' εἴ τις γρίφους, ἢ τὰ Σφιγγὸς αἰνίγματα βίον εὔχεν ἐκμιμεῖσθαι, ἄμεινον ἂν, ἢ ὁ ταῦτα λέγων ἀπηλλάγη τῆς ἐπιδείξεως. Παῦλον, ὦ βέλτιστε, καὶ τοὺς κατ' αὐτὸν, ὁ ἱερὸς φόβος, ὃς ἀρετῆς ἁπάσης, ὡς καὶ συγγράφεις, κρηπὶς ὑποβέβλητο, εἰς τοὺς ἀμαραντίνους ἀπάγει στεφάνους· σὺ δὲ, οὐκ οἶδα δὲ ὅπως, ὡς μὲν Παῦλος φοβῇ, ὡς δ' Ὀδυσσεὺς, ἢ εἴ τις ἄλλος δυστυχέστερος, εἰς τὰ συνήθη δυστυχήματα τὸν φόβον ἀναπλεῖς· καὶ δέον μὲν μὴ παράδειγμα νομίζειν τὸν θεῖον Παῦλον τῆς τοιαύτης διδασκαλίας νομίζεις; δέον δὲ, εἴπερ ἐκείνου μιμητὴς ἦσθα, χαίρειν, καὶ πρὸς τοὺς στεφάνους ἐπιστρέφεσθαι, θρηνεῖς καὶ ὀδύρῃ τὴν δυστυχίαν· δειλία σε φοβεῖ προσλαβοῦσα. Τί σοι καὶ Παύλῳ κοινόν; μέμφου σεαυτόν· ἔκστηθι τοῦ πάθους· ἀλλὰ Παῦλός σοι διδάσκαλος ταύτης· χαῖρε τῇ μιμήσει· τὸν ἆθλον εὐφραίνου· ἀλλὰ μὴ ἐκκιζόμενος καὶ ὑποκορίζων τὴν δυστυχίαν, φύρῃς πάντα καὶ συγχέῃς· καὶ τῇ τῶν ῥημάτων κοινωνίᾳ, τὰ πλεῖστον ἀλλήλων διεστῶτα εἰς τὴν αὐτὴν φύσιν βιάζῃ συνάπτειν· ὡς ἂν καλλωπίζοιτό σου, καὶ εὐπρόσωπος ἡ δειλία δόξῃ. Τί γὰρ ἔχει κοινὸν φόβος ἔνθεος, καὶ δειλία ὑβρίζουσα εἰς φιλίαν; ἢ δυ-

Miſerum me fateor, quocirca timidior in amicitia; ſed eodem modo afficitur & ſanctorum cohors: à puſillanimitate non diſtillant dulcedo, vel voluptas, nec aliquid, quod per ſuam naturam oblectat per inconſequentiam, minus gratiæ habet: ſi enim adverſa cum fortuna confligis, ſanctos non poteris imitari: At ſi in quibus timidior trepidas, ſanctorum accenſeare choris, ubi infelicitas tuæ vitæ conſiſtit? Sin hanc adnumeres infelicitatem, quid eſt, quod voces felicitatem? Paulus, ais, ille volucer & in ſublimi raptus; Petrus, in quo repoſita ſunt fidei fundamenta; cæterorum ſanctorum univerſa multitudo meæ ſunt argumenta timiditatis: Eheu mea mala, qui tot mihi poſſum imagines repræſentare meæ infelicitatis: Enimvero timore timeo in rebus quas alii non capiunt. Quidni qui griphos, aut Sphingis ænigmata, vitam vitalem imitari ſtatuat, ſatiùs & meliùs à declaratione eorum ſemoveretur, quàm qui hæc pronunciat. Sanctus timor, qui virtutis cujuſlibet, ut tu pronuncias, fundus eſt, Paulum & conſocios ejus ad immarceſſibiles coronas hinc abduxit: Tu autem, neſcio quomodo, ut Paulus quiſpiam metuis, ut Ulyſſes aliquis, vel alius eo infelicior in conſuetas infelicitates timorem refers: Arbitrari autem minimè debes eſſe congruum, ut ſanctus Paulus in exemplum talis timoris producatur doctor: Par autem fuit, ſiquidem tu illum volebas imitari, gaudio ut afficereris converſus ad coronarum intuitum, nequaquam plangeres infelicitatem; puſillanimitas te arreptum verſat: Quid tu cum Paulo commune habes? Temetipſum corripe, à paſſione recede: Imò inquis hic Paulum præeuntem habeo; lætare tum de imitatione, de certaminibus tuis exulta; neutiquam verò muliebriter ludens infelicitatem tuam palpitare, ità ut permiſceas omnia & confundas, aut per ſermonis communionem, illa, quæ ab invicem multis diſparantur paraſangis, per vim ſub eadem natura compingas; ut te excolat & glorioſum reddat pulchra facie puſillanimitas: Quid inter ſe commune habent divinus timor, & puſillanimitas quæ offendit in amicitiam; vel infortunio-

rum

rum gravamen, cum ratione rectè factorum? Quin ità affirmas: Verùm voca Paulum, cujus ſunt, *Vereor nè dum aliis prædico, ipſe fiam reprobus:* Quid hoc vult ſibi? ſeparantur, aiunt, Muſarum termini atque Phrygum: Neque enim de promiſſionibus Dominicis, ut noſter ille Paulus, expaveſcimus; quaſi ille præ timore deſponderet animum: non de amicitia angebatur: non metuebat nequis inæſtimabilem margaritam, piratica quadam arte & impoſtura abripiens expoliatam omnibus derelinquat: Hæc ſunt proſchemata illa gravitatem præferentia timiditatis: De nullo iſtorum metuebat ille; è contrario confidens erat, & reſolutus, ſi quis aliùs, de promiſſis illis mirandis; firmus erat planè, & totus inconcuſſus in Domini amicitiam recolendo: utilitatem volebat omnibus communem exhiberi: Judæos ad communionem theſauri vocabat: vocabat Gentes, omnes barbaros, principes, ſubditos, imò, ſi lubet, latrones, piratas, & univerſam mortalium naturam ad participationem margaritæ convocabat: Nec hoc ſimpliciter, ſed cum conatu, curſu, & omni tolerantia, ut ſic omnes vel aliquem ſaltem pulchritudinis inde reſultantis faciat participes: Quapropter, cum multa confidentia ait, *Bonum certavi certamen; abſolvi meum curſum: fidem conſervavi; de cætero, repoſita eſt mihi juſtitiæ corona.* Verum erat ille in iſtis tam imperterritus & obfirmatus, ut nihil metueret; nè videretur in aliquo deficiens, aut præter congruum quicquam omiſiſſe. Quam ob cauſam & cum anxietate dicebat; *Ità curro, ut non in obſcuro poſitus, Ità concerto, ut non tanquam aerem verberem, ſed ſubigo vibicibus corpus meum, & in ſervitutem redigo, nè forſan dum aliis prædico, ipſe fiam reprobus.* Quocircà, de propoſito non erat dubius, deſiderio non deliquium patiebatur, margaritam non metuit abripiendam; ſed nè quid ipſe eo indignum pateretur, nè quem defectum, nè quid admittat quod mentem emoveat: Alius hic erat metuendi modus, alius qui reſpiceret retribu-

συγχωρημάτων ὄγκος, καὶ λόγος κατορθωμάτων; Ναί φησιν· ἀλλὰ Παῦλος βοᾷ, Φοβοῦμαι μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι. Καὶ τί τοῦτο; χωρεῖς, φασιν, τὰ Μυσῶν, καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ περὶ τὰς δεσποτικὰς ὑποσχέσεις, ὥσπερ ὁ ἡμέτερος Παῦλος, ἄπαγε, δειλιῶν ἐφοβεῖτο· οὐδ᾽ ἀγωνιῶν τὴν φιλίαν, οὐδ᾽ εὐλαβούμενος μή τις αὐτοῦ τὸν ὑπέρτιμον μάργαρον, ἐκ πειρατικῆς τριβῆς καὶ μελέτης ἀφαρπάσας, ἔρημον παντὸς ἀφήσῃ· τὰ σοφὰ ταῦτα καὶ σεμνὰ τῆς δειλίας προσχήματα· ἀλλ᾽ οὐδὲν τούτων ἐκεῖνος ἐδεδίει· τοὐναντίον δὲ, πεποιθὼς μὲν ἦν καὶ θαρρῶν, εἴ τις πώποτε, περὶ τὰς θαυμασίους ἐκείνας ἐπαγγελίας· βέβαιος δ᾽ ἦν ὅλος καὶ ἀδόνητος τὴν δεσποτικὴν φιλίαν· κοινὸν δ᾽ ἐβούλετο τὸ ἀγαθὸν πᾶσι προκεῖσθαι· Ἰουδαίους πρὸς κοινωνίαν τοῦ θησαυρίσματος συνεκάλει. Ἕλληνας ἐκάλει, βαρβάρους ἅπαντας, ἄρχοντας, ἀρχομένους· εἰ βούλει δὲ, καὶ λῃστὰς καὶ πειρατὰς, καὶ πᾶσαν ἁπλῶς τὴν ἀνθρωπίνην συνήγειρε φύσιν εἰς ἀπόλαυσιν τοῦ μαργαρίτου. Καὶ οὐχ ἁπλῶς οὕτως· ἀλλὰ καὶ σπουδῶν, καὶ τρέχων καὶ πάντα πάσχων, ἵνα πάντως τινὰ τοῦ ἐκεῖθεν κάλλους καὶ τῆς θέας ἀξιώσῃ· διὸ καὶ σφόδρα θαρρῶν ἔλεγε. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα, λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος· ἀλλ᾽ ὁ μὲν τούτοις τοιοῦτος ἦν ἀκατάπληκτος καὶ στερρός· ἐφοβεῖτο δὲ τί; μή τι αὐτὸς ἐλλείπων ὀφθείη τοῦ δέοντος συνεισενεχθῆναι τοῖς ἐπαγγέλμασι· διὰ τοῦτο γὰρ ἀγωνιῶν ἔλεγεν· Οὕτως τρέχω ὡς οὐκ ἀδήλως, οὕτως πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων· ἀλλ᾽ ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγῶ, μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι. Οὐ μὲν οὖν, οὐκ ἐδίσταζε τὴν ὑπόσχεσιν· οὐκ ἠγωνία τὸν πόθον· οὐ τὴν ἁρπαγὴν ἐδεδίει τοῦ μαργαρίτου· ἀλλὰ μή τι αὐτὸς ἀνάξιον τούτου διαπράξηται; μή τι ἐνδέον, μή τι ὑπαλειπομένης γνώμης ἐκκλίνῃ· ἄλλος οὗτος δειλίας τρόπος· καὶ ἄλλος ὁ περὶ τὰς ἀμοι-

βὰς

ὰς ἐκεῖνος ἐπαινετὸς· οὗτος ψεκτός· ἐκεῖνος σαλευομένων· οὗτος ἡδρασμένων· ἐκεῖνος ἀπάγει τῆς βραβείας· οὗτος συγκατασκευάζει τὰ ἔπαθλα· οὗτος Παύλου· ἐκεῖνος ἡμέτερος. Ἀλλὰ γὰρ φιλῶ, φησὶ, ἵνα μὴ ὡς οὐδεὶς εἴπω πλέον· ὡς εἴ τις ἄλλος δὲ δέδοικα δὲ τοὺς ἐν βίῳ πειρατὰς, μή με συλήσωσι τῆς φιλίας ἀπόλαυσιν· μὴ τὸν ἐμὸν μαργαρίτην λῃστεύσωσι. Τί λαλεῖς ἄνθρωπε; μαργάρους τοὺς φίλους ποιεῖς, οὐκ ἐκ τοῦ βελτίονος, ἵνα τὸ κάλλος θαυμάζῃς, καὶ ταῖς μαρμαρυγαῖς τῆς ἐν τῇ φιλίᾳ λαμπρότητος περιαστραπτόμενος χαίρῃς, καὶ τρυφᾷς ταῖς ἀμείνοσιν ἐλπίσιν· ἀλλ' ἵνα ἐξῇ σοι τοῦτο μὲν, ὡς περὶ ἀψύχων προδοσίαν πλάττειν, καὶ λῃστῶν ἐφόδους καὶ ἁρπαγήν· τοῦτο δὲ, ὡς ἂν λανθάνῃς τὸν περιπλακισμὸν κρύπτειν τῷ τεχνάσματι καὶ τῷ ἐσχηματισμένῳ ὕβρεως, ἅμα μὲν εὐλαβείας δόξαν θηρᾶσαι, ἅμα δὲ βαθύτερόν τε καὶ πικρότερον τῶν φίλων καθάπτεσθαι· ὅτι καθ' ὃν τρόπον, οὐχ οἱ μάργαροι, λέγω, οὕτως οὐδ' οἱ φίλοι τῆς δειλίας εἰσί μοι παραίτιοι· ἀλλ' ὅτι ὁρῶ τὴν περὶ αὐτοὺς ἐξουσίαν, καὶ τὸ κράτος τοῦ βουλήματος, ὅλον εἰς τοὺς καταποντιστὰς μεταχωρῆσαι, καὶ τοὺς λοχῶντας καὶ τὰ ναυάγια. Ἀλλ' ὕβρις, ὦ καλὲ καὶ ἀγαθὲ, σοῦ τέχνῃ προϊοῦσα, λανθάνουσα μὲν, τάχα τι καὶ ὠνήσει, τῆς ψυχῆς τὸ οἰδαῖνον ἔξω ῥηγνῦσα, παρηγοροῦσά τε καὶ διαπραΰνουσα· ἐπειδὰν δὲ καταφανὴς γένηται, εἰς ἑαυτὴν ἄτοπα πολλὰ συνάγει· ἦθος βαρὺ· ψόγον ἐπαίνοις ὑποκρινόμενον· αἰσχύνην, ἐφ' οἷς ὁ κρύπτων οὐκ ἔλαθεν· καὶ περιτρέχω τὰ πλείονα. Καίτοι, εἰ μὲν ὑβρίζειν ἔδει, τίς ἡ μηχανὴ τοῦ κρύπτειν; εἰ δὲ λαθεῖν ἐχρῆν, ἄμεινον ἦν μηδὲ τὴν ἀρχὴν εἰς ὕβρεις ἐλθεῖν. ὁ δὲ κρύπτων μὲν ἐν τῷ μαργάρῳ τὴν ὕβριν· λαθεῖν δὲ οὐκ ἔχων τὴν τέχνην οὐκ οἶδ' ὅπως, ὧν βούλεται οὐ διαπίπτει· οὔτε γὰρ ἔλαθεν ὑβρίσας· καὶ τὴν σκηνὴν (ἵνα μηδὲν εἴπω πλέον) ἐλέγχεται μάτην διαπλάσας. Βούλει μαργαρίδας, τοὺς σοὺς ἐξονομάζειν φίλους· μὴ σαυτὸν διασ-

tiones, ille laudandus, vituperandus iſte, ille fluctuantium, confirmatorum iſte, à brabio abducit ille, hic componit victoriæ præmia, ille erat Pauli, hic eſt noſter: Atenim amo, inquies, nè quid nullus ego plus edicam: Metuo autem vel maximè (ſi quis alius) Piratas in vita obeuntes, nè me ſpolient amicitiæ fructu, nè inſidias ſtruant margaritæ meæ. Quid homo tu balbutis? amicóſne malevolos facis? nec in bonam partem, ut venuſtatem habeas admiratione, ut ſplendore coruſcante ex amicitia illuſtratus afficiaris gaudio, & ſpe melioti luxuriete: ſed uti proclive tibi ſit, tanquam tes inanimes prodere, latronum incurſibus & rapinis cedens, partim ut ingeſtam contumeliam occultare queas petartificioſé; & contemptus velo religioſæ verecundiæ famam veneris; ſimul etiam ut amicos morſu graviore & profundiore corripias: Ità ut, non quomodo ſolent malevoli, ità & amici ſint ob puſillanimitatem cavillandi; ſed ideò quod videte videor, omnem in eos poteſtatem, omnem voluntatis dominationem, ad mergendos fluctibus abiiſſe; quod inſidiatores obſervem, & naufragia. Enimverò vir bone & laudande, artificiosè procedens convitium, licet nihil tale intenderit, proderit tamen fortaſſe, dum foris illatum mentis tumorem compeſcat, frangendo illum quidem, ſed & conſilium adhibendo, & ſedatiorem operando: At cùm publicè convicietur aliquis, multas ſuperinducit abſurditates, intolerandos mores, vituperium ſub prætextu laudis, pudefactionem de iis quæ voluit ſed fruſtrà occultare; Plurima prætereo: Quòd ſi convitiari propoſitum fuit, quid opus occultandi artificio? ſin clam eſſe & latere, certè præſtitiſſet ab omni prorſus contumelia abſtinuiſſe in initio: Qui verò contumeliam per margaritam occultat: nec celare novit artificiosè, tamen fit, neſcio quo pacto, à ſpe ſua non excidit & deſiderio. Neque enim latuit contumelioſiùs agens, & ſcenam illam nequid graviùs dicam fruſtrà convincitur adornâſſe: Víſne amiciſſimos tuos palam nominare? Noli te-

metipſum

metipſum diſtractioni ſubjicere, ità ut candorem amoris & ſplendorem in nigredinem convertas inimicitiarum: Noli ità meticuloſus eſſe, ut tui inſtituti ſoliditatem, & ſtatum undiquaque æqualem, atque labe omni immunem, in angulos inæquales confictæ opinionis collidere: Sed curam dejiceris, nè fortè quod pretioſiſſimum eſt violenter à te rapiatur: Amicus non eſt ſine anima, nec immobilis naturâ ſuâ; à parte deteriore deducitur hujus exempli uſus: Is qui ſe dicit rapinam metuere, quod in ipſa imagine utile habetur, idem oppugnat ex inſidiis: Metuis porro, nè inſidiantibus præda fiat: Quidni autem diſertim affirmas? vereor nè deſertor noſtri ad partes ſe transferat inſidiatorum; vereor nè obliviſcatur amicitiæ, laborum, certaminum, quæ pro Chriſto ſuſtinemus & Eccleſia: Hæc qui pronunciat, & metus ſui cauſam ſic revelat, rem ſuam agit ſine machina, & eum facilè reducit in viam rectam qui eſt in culpa & ſe in iis ſpem ſuam ponere agnoſcit, quos advocat in auxilium: At qui ſcenam ſtatuit, & in illam introducit actores, qui perſonas maledictis inceſſant, pro ſcena quam aliis adornavit, ſeſe induit in labyrinthum, unde, quod facilè apparet, non licet extricari; ſed à qua parte quis proſpicere tentaverit, occurſat ei labyrinthi paratura: ut ad ea, quę allata ſunt, non attendas, ſi adhuc nunc amicitiam reformides, quid non illam abjicis, quæ ſic te per totam tuam vitam exagitando deludit? Quòd ſi aliquando confidebas, cur non & in præſenti, per ſtatum eum qui eſt & de futuro tibi acquiris ſecuritatem? Sed de rebus præſentibus minimè lætaris, quæ ſuſpicaris futura, non aliter gemis, quàm ſi iiſdem conſtrictus tenereris. Adhuc magis te accuſet aliquis (is enim egomet non profiteor eſſe) quod utcunque non verbo te tamen ipſa profiteris, ex iis quæ ventura ſunt, quòd te conturbant, te nè quidem præſentibus adhibere fidem: Tu autem amice mi, quæ à me dicuntur ſimpliciter & apertè, velim conſideres: Non permitto te tuam prodere margaritam, quæ tamen facilè prodi non poteſt; eſt hæc ante illam

μοῦ περιβέποις, ὡς τὸ λευκὸν τῆς ἀγάπης καὶ λαμπρὸν, εἰς τὴν μέλαιναν διαχέωσιν ἔχθρας· μηδὲ δειλιᾶς τὸ τῆς διαθέσεως εὔτονον, καὶ πανταχόθεν ἴσον καὶ καθαρὸν, ὡς εἰς ἀνίσους γωνίας πλαστῆς περιθραυσθήσεσθαι γνώμης. Ἀλλὰ δειλιᾶς, μὴ ἁρπαγῇ σου τὸ τιμιώτατον· Οὐκ ἔστιν ἄψυχος οὐδὲ ἀκίνητος ὁ φίλος τὴν φύσιν· ἐκ τοῦ χείρονος ἡ τοιαύτη χρῆσις τοῦ παραδείγματος· καὶ ὁ τὴν ἁρπαγὴν λέγων δεδιέναι, τῆς εἰκόνος ἐπιβουλεύει τὸ χρήσιμον. Ἀλλὰ φοβῇ, μὴ ἅρπαγμα τοῖς λοχῶσι γένηται. Καὶ τί μὴ λέγεις ἁπλῶς; ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴ αὐτὸς ἀποστὰς ἡμῶν μετὰ τῶν λοχώντων γένηται· μὴ ἐπιλήσηται φιλίας, πόνων, ἄθλων, οὓς διὰ Χριστὸν, καὶ τὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν, ἠνέγκαμεν· οὕτως ὁ λέγων καὶ ἀποκαλύπτων τῆς ἀγωνίας τὸ αἴτιον, καὶ τὰ ἑαυτοῦ χωρὶς μηχανῆς πράττει, καὶ τὸν αἴτιον ῥᾷστα διορθῶσαι, καὶ δεικνύει θαῤῥεῖν ἑαυτὸν, οἷς ἐπικαλεῖ· ὁ δὲ σκηνὴν πηγνὺς, εἶτα δραματουργῶν ἐν αὐτῇ, μετὰ προσωπείου τὸ βλάσφημον, ἀντὶ τοῦ σκηνὴν ἑτέροις περιβαλεῖν, λαβυρίνθῳ ἑαυτὸν λανθάνει περιτεθείς· ὡς καὶ νῦν ὁρᾷς οὐκ ἐστὶν ἐξελθεῖν· ἀλλ᾽ ὅθεν ἄν τις προκύψαι πειραθείη, ἀπαντῶσαν ἔχει πανταχόθεν τοῦ λαβυρίνθου τὴν κατασκευήν· χωρὶς γὰρ τῶν εἰρημένων· εἰ μὲν νῦν δειλιᾷς τὴν φιλίαν, τί μὴ * ῥίπτης, ἢ σε διὰ βίου σαλεύουσα παίζει; Εἰ δὲ τεθάῤῥηκας, πῶς ἐκ τοῦ παρόντος, καὶ περὶ τῶν μελλόντων, οὐ λαμβάνεις τὴν ἀσφάλειαν; ἀλλ᾽ οἷς μὲν ἔχεις, οὐ χαίρεις· ἃ δ᾽ ὑπονοεῖς, ὡς ὑπ᾽ αὐτῶν κατειλημμένος, στένεις· μᾶλλον δ᾽ ἄν τις ἕτερος αἰτιάσαιτο (οὐ γὰρ ἔγωγε ἂν φαίην) ὡς ἐξ ὧν περὶ τῶν μελλόντων τεθορύβησαι, ἔργῳ κἂν μὴ λόγῳ διομολογεῖς, ὡς οὐδὲ τὰ παρόντα σοι πέπηγεν· ἀλλ᾽ ἡμεῖς, ὦ φίλος, οἷα λέγομεν ἁπλᾶ καὶ σαφῆ συνεπισκόπει· οὐκ ἐπιτρέπω μέν σοι προδοῦναι τὸν μαργαρίτην· ἀλλὰ μηδ᾽ εὐπρόδοτον λογίζου· τοῦτο γὰρ πρὸ

* ἴσ. ῥίπτεις.

ἐκείνης παχυτέρα μᾶλλον καὶ βαθυτέρα προδοσία· μὴ προδῷς τὸν σὸν μαργαρίτην· ἀλλὰ μηδ' ἀναίσθητον καὶ ἀκίνητον ὑπονόει, μηδὲ τοῖς ἐχθροῖς εἰς ἅλωσιν πρόχειρον· μὴ δειλία τὴν φιλίαν· ὕβρεις ἐστὶ πάντως ἢ τοῦ δειλιῶντος, ἢ περὶ ὧν δειλιώμεθα· τὸν μὲν γὰρ μαργαρίτην ἐξαίρει τῆς αἰτίας τὸ ἄψυχον· τὸν ἄνθρωπον δὲ οὐδὲν ἕως ἂν ἄνθρωπος μένῃ, καὶ τῆς ἐπ' ἄμφω ῥοπῆς κύριος. Τί ἄλλο; μὴ νόμιζε τοὺς ἁγίους ταύτην τὴν δειλίαν νοῆσαι· μὴ σύ γε, ὦ βέλτιστε, μηδ' ἐπὶ ταύτῃ καθαρὸς ἀπιέναι μώμου· μὴ ὅτι γε στεφάνων σὺν αὐτοῖς τεύξεσθαι· οὕτως ἡμεῖς σοι προσφερόμεθα· οὕτω καί σε πρέπον ἡμῖν προσφέρεσθαι· ἐπιτιμήσεως δεῖ· καθαρῶς ἐπιτίμησον· οὐδὲν ἀπαιτεῖ, μηδὲ μετὰ τέχνης ἐπίβαλλε· ἀφορμὰς δεδώκαμεν δειλίας; ταύτας ἐπίδειξον· οὐκ ἔχεις εἰπεῖν· μηδὲ ἐν ἐχθρῶν προσώπῳ, καθ' ἡμῶν ῥίπτει τὸν ὄνειδον· καὶ μυρία δ' ἂν κατόψαιτ' ἄν τις, ἀπὸ τῶν ὑμετέρων γραμμάτων προκύπτοντα· ἀλλ' ἴσως καὶ ταῦτα πλέον, ἢ κατ' ἐπιστολῆς νόμους. Τὸ λοιπὸν ἀνδρείζου τὴν φιλίαν, καὶ ἔκτεινε, καὶ κατευθύνου· τοὺς πειρατὰς καὶ λοχῶντας, καὶ εἴ τι ἄλλο κακοῦργον γένος, εἰς τὴν τῆς αἰσχύνης ἀπωθῶν καὶ βυθίζων θάλασσαν· σαυτὸν δ' ἐκεῖθεν ἀνάγων, τὸν λαμπρότατόν σου, λαμπρῶς περιφέρων μαργαρίτην· κἂν πᾶς ὀφθαλμὸς πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέψηται, ἢ ἐποφθαλμιῶν, ἢ ἀπολαύων τοῦ κάλλους, ὅλον ἔχειν παρά σοι κείμενον νόμιζε. Ταῦτα παίζων ἅμα καὶ σπουδάζων ἔγραψα· παίζω μὲν, ἵνα γνῷς, ὡς ἔστι καὶ ἡμῖν κατερρητορευομένοις ὑπὸ τῶν σφριγώντων τὴν ῥητορείαν, ἀμύνης ἀκμὴ, καὶ λόγος λύων σοφίσματα· σπουδάζω δὲ, ἵνα μηκέτι δειλὸς ᾖς, περὶ ὧν προσήκει ἀνδρίζεσθαι· ἡ δὲ παρακαταθήκη, (σοὶ δὲ πάλιν δειλία) καὶ σώζεται καὶ σωθήσεται.

acerbior & profunda magis proditio: Nè tuam prodas margaritam, ſed nec inſenſatam crede vel immobilem, nec hoſtili direptioni expoſitam: Amicitiam nè metuito, eſt enim planè illud injuria vel metuentis, vel de quibus metuimus: Margaritam culpâ eximit, quòd ſit inanimatum quid; hominem nihil eximet quamdiu manet homo, & dominus eſt inclinationis ſuæ in utramque partem. Ecquid aliud reſtat? Noli accedere ſanctos hunc timorem intellexiſſe: Neque enim tu hoc modo à reprehenſione immunis abiveris, nec coronas cum illis communes conſequeris: Atque hoc modo ego te allocutus ſum, ità & te me alloqui par eſt; ſi correptione opus ſit, ſincerè corripias velim, noli aliquid efflagitare; noli quicquam artificioſè adjicere; occaſiones meticuloſitatis dedimus? haſce revela, ſed proferre nequis: Noli igitur perſonatus hoſtis in me exprobrationem projicere: quorum ſatis tantam ſupellectilem è tuis literis proreptantium videre licet; & hæc fortè pluribus quàm ſecundùm leges epiſtolicas. Quod reſtat, fortiter tuere amicitiam, eam extende, rectâ incede; piratas, inſidiatores, & cæteros maleficos in pudoris pelagus propelle, & demerge profundo: Expedi te indè, & ſplendidam illam margaritam tuam ſplendidè circumferto, oculus quicunque in eam convertetur, vel lippitudine, vel ſua pulchritudine fruiſcens, tu tamen apud te depoſitam cuſtodito: Hæc partim ſeriò, partim jocò ſcripſi: Et ideò quidem jocor, ut intelligas apud me rhetoricantem eſſe & vigere ultionis aciem, & ſolvendi ſophiſmata ſcientem orationis vim, ab iis edoctam qui valentiſſimè rhetoricantur: ſeriò autem ſcribo, nè deinceps ſis meticuloſus ubi virum temet præſtare oportet: Depoſitum verò apud me tuum, & ſervatur, & noli metuere, ſervabitur.

Epiſt.

Epiſt. 244.

Eidem.

NEc ſcenam ego nec theatrum ſub alis meis geſtans prodigioſè ſum locutus; ſed quod æquum & juſtum ſuit, liberè pro veritate conſtiti; ego non contra amicos, ſed & nec contra hoſtes tela, arcus, belli ordines inſtitui; nullos hoſtes, clypeos nullos ſomniavi; ut ſolent illi, qui cum aere depugnant; ſed liberè locutus ſum pro amicis: Quòd ſi tibi arridet, ut ab ulceribus ſuis Lazarus liberetur, quibus conflictatur, nec deinceps ab iis moleſtiam patiatur; ſi omnem fluctuum ingruentium vim in caput piratarum convertas, tum demum mare vitæ iſtius ſine metu licet navigare: Vide autem, quòd ego minimè tibi inſidias ſtruam per hoc exemplum; nec indigentis voluntatem ſubverto, cum gemitibus divitem proſequor, & ſitim inextinguibilem, & Chaſma illud, & ignem, & tormenta: Non enim à parte deteriore (quanquam rectè tu illud in manus ſumpſeris) ſed in meliore ſumitur; arbitror me non fruſtrà operam dediſſe libertati linguæ: Quòd ſi mihi virum amiciſſimum nanciſci contigit, (quod à te ſcriptum gaudio me replevit & lætitia) qui timiditatem quâ nullâ premebatur longè à ſe removit, ejus autem loco elegit ſibi moribus ſuis & rectè factis congruam & congenerem fortitudinem; quique piratas illos cum ſuis artificiis & machinamentis profundo demerſos obruit, ipſe autem omnibus malorum ventorum flatibus & fluctibus ſuper extans, ſpe ſe fulcit & ſublimat bona. Hæc porrò exempla nequaquam mala mente à me proferuntur, & nè malè mulctentur, rationem inivi: Illa autem quænam eſt? Nequis ſcilicet, fontem & fluvium à natura ſincera in exemplum trahens (quo rnum te lapſum ſuſtinere poſſe exemplo putas,) deinde metuit, nè ſibi veneratio dilabatur, aut deploret tanquam ab aliis per rivulos deducta, diſpareat: nec metuit nè aliquando auſum illis det ſibi

Ἐπιϛ. σμδ΄.

Τῷ αὐτῷ.

ΟΥτε σκηνὴν καὶ θέατρον ὑπὸ μάλης φέροντες ἐτερατευσάμεθα· δικαίᾳ δὲ λόγων ἐλευθερίᾳ τῆς ἀληθείας προϊστάμενοι οὔτε κατὰ φίλων, ἀλλ' οὐδὲ κατ' ἐχθρῶν, ὡπλισάμεθα βέλη καὶ τόξα καὶ παρατάξεις καὶ πολεμίους καὶ ἀσπίδας ὀνειρώττοντες ὥσπερ οἱ πρὸς ἀέρα πυκτεύοντες· ἀλλ' ὑπὲρ φίλων ἐπαῤῥησιασάμεθα· εἰ βούλει δὲ, καὶ ἵνα ὁ Λάζαρος ἀπαλλαγῇ τοῦ περιλυποῦντος ἕλκους, καὶ ἀνώτερος τοῦ διοχλοῦντος γένηται, πᾶσαν κυμάτων ἐπιφορὰν εἰς τὰς τῶν πειρατῶν κεφαλὰς ἐπαναστρέφων, καὶ λοιπὸν ἀδεῶς διαπλέοι τοῦ βίου τὴν θάλασσαν· καὶ ὅρα ὡς οὐκ ἐπιβουλεύω τῷ παραδείγματι, οὐδὲ ἀνατρέπω τῶν κεχρημένων τὸ βούλημα, τὸν πλούσιον ἐπιστένων, καὶ τὴν ἄσβεστον δίψαν, καὶ τὸ χάσμα, καὶ τὸ πῦρ, καὶ τὴν βάσανον. Οὐ γὰρ ἐκ τοῦ χείρονος, (ἀλλ' εὖγε σοι μεταχειριζομένῳ κατὰ τὸ βέλτιον εἴληπται) ὅμως δ' ὡς οὐδὲ μάτην ἡ παῤῥησία, καὶ τὸ ἐλεύθερον τῆς γλώττης μοι διεσπούδασται. Εἰ γε τὸν φίλτατον ἔχομεν (ὡς καὶ σὺ γράφεις χαρᾶς ἡμᾶς καὶ εὐφροσύνης πληρῶν) παρωσάμενον μὲν τὴν οὐδαμόθεν αὐτῷ προσήκουσαν δειλίαν, ἀνθελόμενον δὲ τὴν συγγενῆ τῶν ἄλλων τρόπων καὶ κατορθωμάτων ἀνδρείαν· καὶ βυθῷ μὲν τοὺς πειρατὰς, αὐταῖς μηχαναῖς καὶ τέχναις τῆς σφῶν βδελυρίας, ἐπικλύσαντα· αὐτὸν δὲ πάσης τρικυμίας πονηρῶν ὑπεραναχόντα πνευμάτων, καὶ ταῖς καλαῖς ἐλπίσιν ἐγκεχημένον μετάρσιον. Τὰ μέντοι παραδείγματα οὐ μὲν οὖν οὐ κακουργεῖται παρ' ἡμῶν· ἀλλ' ἵνα μὴ κακουργῆται, λόγον ἀπείληφεν· τί γε λέγω; ἵνα μή τις πηγὴν καὶ ποταμὸν, ἐπὶ τῆς ἀκηράτου φύσεως ὑπόδειγμα λαβὼν (ὃ καὶ τὸ σὸν ἀνέχειν ὑπείληφας παράδειγμα) ἔπειτα τὸ μὴ διαῤῥυῆναι αὐτῷ τὸ σέβας δειλιᾷ· μηδ' ὡς ὑφ' ἑτέρων παροχετευόμενον καταδύρηται· μηδ' ἔχοι φόβον, ὡς τοῖς ὀχετευθεῖσί ποτε δοίη κροτῆσαι τὴν ἄλωσιν

ἢ τοὺς λαχόντας περιόψει), ἀποστερεῖν ἐπιχειροῦντας τοὺς ἐραστὰς αὐτοῦ τῆς δικαίας ἀπολαύσεως. Οὕτως ἡμεῖς πρεσβυτικῶς τε καὶ φιλαληθῶς, ἀλλ' οὐκ ἐπιδεικτικῶς, οὐδὲ κατὰ νεανίσκους, περὶ ὧν ἐλέγομεν, διεξήλθομεν. διόπερ οὐδὲ τὴν φιλίαν ῥίψαι προετρεψάμεθα (μή μοι γένοιτο μηδ' οὕτω τῆς πολλῆς ἡμῶν ἁπλότητος τὸ δεινὸν τῆς ῥητορείας κατατρυφάτω) ἀλλ' ἥ τις ἐστὶ τοὺς φίλους παίζουσα, ἥτις σαλεύουσα· ἐκείνην ἀποσείσασθαι, ἐκείνην ῥίψαι· ἤ τό γε ἑαυτῆς μέρος προεξανέστη, καὶ καταλέλοιπεν ἐκείνην μὴ φέρειν ἄχθος μάταιον, τὴν λόγοις μόνον ἐπιμειδιῶσαν· ἔργῳ δὲ τὸ σκυθρωπὸν καὶ τὴν κατήφειαν μετὰ τῶν ἐχθρῶν συσκευάζουσαν· τὰ δ' ἄλλα, ὥσπερ ἤτησας, πτέρυγας φιλίας ἥρπασαν, καὶ προνοίας περιέπουσι θάλαμοι· καὶ οἰκειοῦμαι τὰ ἐμά· καὶ οὐκέτι δέομαι φαρμάκων, οὐδὲ θεραπείας, μηδ' ἐλεοῦντος, αὐτός γε, μηδὲ πρεσβεύοντος· ἔχω γὰρ τὸν ποθούμενον πάσης ἀῤῥωστίας ἀνώτερον· καὶ τὸ ἴχνος αὐτὸ τοῦ νοσήματος, τὴν μικρὰν ἀθλίαν, εὐγενῶς τι, καὶ ὥσπερ ηὐχόμην, ἀποῤῥίψαντα.

Ἐπισ. σμε΄.

Εὐσεβείᾳ μοναζούσῃ καὶ ἡγουμένῃ παραμυθητικὴ ἐπὶ ἀδελφῇ τελευτησάσῃ.

Εἰ μὲν ἀφ' ἡμῶν ὁ θάνατος ἤρχετο, καὶ πρῶτοι διὰ τοῦ γένους εἰς πεῖραν αὐτοῦ καθιστάμεθα· εἰκότως ἂν ὡς ἀπροσδοκήτῳ καὶ καινῷ περιπεσόντες ἐθορυβούμεθα τῷ συμπτώματι· ἐπεὶ δὲ, ἀφ' οὗ γεγόνασιν ἄνθρωποι, ζωῇ καὶ θανάτῳ μεριζόμεθα· καὶ προγονικὸν ὑπάρχει τὸ ἐπιτίμιον· καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ζήσεται, καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον· τί τὸ κοινὸν χρέος ἰδίαν ζημίαν λογιζόμεθα; καὶ, ὡς καινὴν ἀπαντηθέντες εἴσπραξιν ἀπολοφυρόμεθα; καὶ ὃ ἐστὶν ἄλλως γενέσθαι, οὐδ' ἡ φύσις ἄλλον νόμον ἐπίσταται, ὥς τι τῶν παραδόξων ἐκπληττόμεθα; καὶ δίδομεν ἑαυτοὺς

applaudendi de furto, qui ut auferant inſidiantur, aut negligat inſidiatores, quibus id in votis eſt, ut amatores juſta fruitione deſtraudent. Hæc nos ſenili conſilio ſecundùm veritatem diximus, non autem oſtentandi nos gratiâ, aut ut juvenes ſolent, diſſeruimus. Quocirca, non hortati ſumus ut abrenuncies amicitiæ; (abſit, ut aliqua rhetoricæ gravitas ſic ſimplicitati meæ inſultet,) ſed illi nuntium remittendum, quæ illudit amicos, quæ fluctuat, & vacillet; illam rejiciendam eſſe, quæ quod ipſam ſpectat, jam receſſit & reliquit ſedem, cùm non eſſet oneri ſuſtinendo par, quæ verbis tenus arridet tantùm, re autem ipſa per tetricitatem & dejectum vultum à partibus conſiſtit hoſtium. Quod reliquum eſt, id quod volebas, alæ amicitiam abripuere, & providentiæ refocillant thalami: ego res meas mihi reddo familiares; nec adhuc mihi medicina opus eſt, aut curatione ulla, vel à quoquam miſeratione, nedum alicujus interceſſione: Quem enim deſidero, hunc poſſideo, omni morbo & valetudine ſuperiorem, quique veſtigium omnis ægritudinis metum vel minimum generosè, ut optaverim, rejiciat.

Epiſt. 245.

Euſebiæ Monachæ, & Hegumenæ de ſorori obitu, conſolatoria.

Si à nobis mors inciperet, & omnium in genere noſtro primi nos illam experiremur, meritò quidem, ut de re inexpectata, & inuſitato caſu conturbaremur: At cùm poſt homines primùm natos inter vitam & mortem dividamur, cúmque majoribus noſtris inflictum ſit ſupplicium, nec eſt qui vivit, quin guſtabit mortem: commune debitum quorſum nos ut peculiare damnum reputamus, & tanquam ad noviter ſuperinductam ſolutionem adacti gemimus? & cùm aliter fieri non poſſit, nec legem admittat natura aliam, cur tanquam præter opinionem contingentem ad eam conturbamur, & tradimus nos mœrori immergendos, non

ſancto aliquo more, aut ſecundùm leges ſpiritûs? Nos nè later dum mortem nobis affinium lugemus, nos mortem nobis ipſis per luctum adornare: Quòd ſi res adeò dura mors eſt, cur eam ità nobis acceleramus? & contra legem Creatoris noſtri inſurgimus, ut eam præveniamus? Sin è bonis ſit & ſalutaribus, quorſum defunctos de Domini ſententia ultra omnem modum deploramus? ſoror me reliquit inquies, ſolum poſt Deum ſolamen meum, doloris lenimen, acerbitatis diſſipatrix, principale lætitiæ meæ ſubjectum: Et quid tum poſtea? Pater te & mater an non dereliquerunt, cognati quoque alii, & ab Adamo longum genus? & tu poſt te relinques alios, nec invenies virum quem non plurimi deſeruere: Soror deſeruit ſororem, ſed parentes invenit præcedentes; deſeruit ſororem, ſed ad Dominum & parentem communem abiit; in illam migravit rempublicam, ad quam nos quoque pergimus: Tu, quòd te deſeruit, commemoras; at quos invenit, non recolis: Quòd corpus non intuearis, gemis; at quòd anima non impediendam tecum conjunctionem invenit, hoc non commemoras, cum gaudio intueri non curas: Quòd à corruptione expedita ſit, gravatim fers; quòd fruatur incorruptione non magni facis: Verùm te quomodo dereliquit? Certè ſi in non ens reciderit, ſi in alienam juriſdictionem & poteſtatem abiit, tum fatebor eam nos dereliquiſſe: Quòd ſi eadem conditoris ſui manibus cuſtoditur; ſi eundem nos & illa Dominum imperantem, & procuratorem habemus; ſi eadem habitatio, & converſatio utriſque apparatur, utcunque illam habet vita tumultuum expers, nos autem fluctibus etiamnum jactati circumferimur: quare dicenda eſt illa nos dereliquiſſe? niſi non ad eundem quietis portum curſu directi ferimur: Si non eadem inſiſtamus via: ſi non & nos quoque finis idem expectet; tum ratiocinandum fuit eam dereliquiſſe; tum divortium factum deplorandum fuit: Sin verò quicquam

οὐκ ἐναγῶς; οὐδὲ κατὰ τοὺς νόμους τοῦ πνεύματος, ὅλους τῇ λύπῃ βαπτίζεσθαι καὶ λανθάνομεν, θάνατον συγγενῶν ὀδυρόμενοι, ἑαυτοῖς τῷ θρήνῳ τὸν θάνατον συγκατασκευάζοντες. Καί τοι, εἰ μὲν χαλεπὸν ὁ θάνατος, τί τοῦτον ἑαυτοῖς ἐπιταχύνομεν; καὶ τὸν ὅρον τοῦ πλάστου φθάσαι διανιστάμεθα; Εἰ δ' ἀγαθὸν καὶ σωτήριον, τί τοὺς ἀποιχομένους, καὶ τότε κρίσει τοῦ δεσπότου πέρα τοῦ μετρίου κοπτόμεθα; Ἀδελφή με, φησίν, ἐγκατέλιπεν, ἡ μόνη μετὰ θεὸν παραψυχή, τῶν λυπηρῶν ἡ παράκλησις, τῶν ἀλγεινῶν ἡ διάλυσις, ἡ πρώτη τῶν εὐφραινόντων ὑπόθεσις. Καὶ τί τοῦτο; καὶ πατήρ σε καὶ μήτηρ παραλελοίπασι, καὶ συγγενεῖς ἄλλοι, καὶ τὸ μέχρις Ἀδὰμ γένος ἀναφερόμενον. σὺ δὲ πάλιν ἄλλους καταλείψεις· καὶ οὐκ ἔστιν εὑρεῖν, ὃν οὐ πλεῖστοι καταλιμπάνουσιν. Ἀδελφὴ κατέλιπεν ἀδελφήν· ἀλλ' εὗρε τοὺς προλαβόντας γεννήτορας· κατέλιπεν ἀδελφήν, ἀλλ' εἰς τὸν κοινὸν δεσπότην καὶ πατέρα ἀποδεδήμηκεν· ἀλλὰ πρὸς ἐκείνην τὴν πολιτείαν, πρὸς ἣν καὶ ἡμεῖς πορευόμεθα. Εἶτα ὅτι μέν σε κατέλιπεν, λογίζῃ· οὓς δὲ κατέλαβεν οὐκ ἐννοεῖς; καὶ τὸ μὲν σῶμα στένεις ὅτι οὐχ ὁρᾷς· ἡ δὲ ψυχὴ ὅτι μᾶλλον ἀκώλυτον εὗρε τὴν πρὸς σε συνάφειαν, οὐ χαίρων συνορᾷς· καὶ ὅτι μὲν φθαρτῶν ἀπηλλάγη, δεινὰ ποιεῖς· ὅτι δὲ τῶν ἀφθάρτων ἀπολαύει, οὐ μέγα ἡγῇ. Πῶς δαί σε κατέλιπεν; εἰ μὲν εἰς τὸ μὴ ὂν ὑπεχώρησεν, εἰ ὑπ' ἄλλην ἐξουσίαν καὶ κυριότητα γέγονε· τότε ἂν ἡμᾶς ὡς ἀληθῶς ἐγκαταλέλοιπεν. Εἰ δὲ τῇ αὐτῇ παλάμῃ φρουρεῖται τοῦ πλάσαντος, καὶ τὸν αὐτὸν κύριον δεσπόζοντά τε καὶ προνοούμενον ἔχομεν, καὶ ἡ αὐτὴ ἑκατέροις διατριβή τε καὶ κατασκήνωσις ἑτοιμάζεται· κἂν τὴν μὲν ἤδη θορύβων ἔξω βίος ἐλεύθερος, ἡμεῖς δὲ ἔτι τῷ κυμαίνοντι περιφερόμεθα· πῶς ἡμᾶς ἐγκατέλιπεν; εἰ μὴ πρὸς τὸν αὐτὸν καὶ ἡμεῖς κυβερνώμεθα τῆς καταπαύσεως λιμένα· εἰ μὴ τὴν αὐτὴν ὁδὸν διανύομεν· εἰ μὴ τὸ αὐτὸ ἡμᾶς ἐκδέχεται τέλος· τότε λογίζεσθαι τὴν ἐγκατάλειψιν, τότε πενθεῖν τὴν διάστασιν. Εἰ δὲ ὅσα

ἄν τις καὶ βουλεύσῃ τι καὶ πράξῃ, πάντα πρὸς ἐκείνην τὴν μόνην ἀπάγει· τί μάτην κοπτόμεθα; τί δὲ κατὰ τοῦ νόμου τῆς φύσεως χαλεπαίνομεν, ὅτι θνητὸς ὢν τὴν φύσιν ἄνθρωπος τῷ θανάτῳ ἐλειτούργησεν; ὅτι τὰ ἴσα καὶ ὅμοια πατρὶ καὶ μητρὶ καὶ τῷ λοιπῷ γένει, τὸν παρόντα βίον διεπέρασεν; Τί δ' ἐχρῆν ἐφ' ἡμῶν μόνον ἀνατραπῆναι τὴν φύσιν, καὶ συγχυθῆναι τοὺς ὅρους τῆς κτίσεως; τί γὰρ προκύψαν διὰ γενέσεως, οὐ διὰ λύσεως πάλιν καὶ θανάτου καταδύεται; παραλείπω βοτανῶν ἄνθη καὶ κάλλη, οὐ τὴν ὄψιν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις τέρποντα· παρατρέχω φυτῶν ὡραιότητας, ἀγέλας τε παντοδαπῶν ζώων· ἅπαντα τῷ χρόνῳ παρέρχεται, καὶ τὴν γένεσιν εὑρίσκει προοιμιάζουσαν τὴν διάλυσιν. Ἀλλ' ἐννόει μοι τὸν εὔτακτον χορὸν τῶν ἀστέρων, ὅπως τε ποικίλλουσι τὸ στερέωμα, βαφαῖς λαμπροτέραις περιανθίζοντες τὰ οὐράνια· καὶ ὅπως διαλυχνοῦσι τὴν νύκτα, τὸ στυγνὸν αὐτῆς ὑπαυγάζοντες, καὶ τὴν θέαν ἄλυπον τοῖς ὁρῶσι παρεχόμενοι· τὴν σελήνην πάλιν ἐπισκόπει, ὅπως ἐκ τοῦ ἡλίου δανειζομένη τὸ φῶς, προῖκα τὸν ἀέρα πορσεύει, καὶ φιλοτιμεῖται τὸ δῶρον, καὶ πρὸ ἡμέρας ἄλλην ἡμέραν φιλονεικεῖ ἀπεργάζεσθαι· ἀλλὰ καὶ ταῦτα πάντα πρὸς τέλος ὁρᾷ, καὶ τὸ χρέος οἶδε καὶ τρέχει πρὸς τὴν ἀπαίτησιν· αὐτὸς ὁ ἥλιος οὐ λαμπρὸς μὲν ἰδεῖν, θαυμάσιος δὲ τὸ κάλλος; καὶ τί γὰρ ἄλλο εἰπεῖν, ἢ ὅτι ὡς γίγας ἀγαλλιώμενος, ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ, ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ, ἐκεῖνον τὸν ὑπερφυῆ δρόμον καὶ εὔτακτον ἐν αὐτῷ μέσῳ τοῦ κόσμου ἀνελίττων, θεατρίζει τε καὶ ἐπιδείκνυται· καὶ τὰ σύμπαντα ταῖς ἀκτῖσι βάλλων, καὶ τοῦτο μὲν ζωογονεῖ, τοῦτο δὲ θάλπει καὶ συνέχει τὰ περίγεια λόγῳ καὶ νόμῳ τοῦ κτίσαντος, οὐχὶ τοσούτῳ μακροῖς ταῦτα περάτων οὐ γηράσκει χρόνος, οὐδ' ἀλλοιοῦται τὸ κάλλος, οὐδὲ τὸν δρόμον ὀκλάζει, οὐδ' ἔχει πρᾶξιν, δι' ἧς τὴν λύσιν ἀπαιτηθήσεται· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ τοσοῦτος καὶ τηλικοῦτος οὐ διαφεύγει τὸ τέλος, ἀλλ' ὑπακούει τοῖς νέ-

quis conſilio agitet, & agendo perficiar, eò tantùm contendat: Quid fruſtrà plangimus? Quid legi naturæ obmurmuramus? eò quòd, cùm mortalis exiſteret, morti ſubſervivit: Quòd æqualibus ſpatiis cum patre, matre, univerſo genere vitam hanc tranſivit: An erat æquum ut noſtrâ cauſâ ſubrueretur natura? & ut Creationis termini confunderentur? Nam quid unquam prodiit per generationem, quod non demum per diſſolutionem & mortem remergitur? Omitto herbas florentes, pulchras, quibus non modò oculi, ſed & ſenſus cæteri oblectantur: plantarum tranſeo decorem, & univerſorum animalium greges, quæ omnia temporibus tranſeunt, & ſortiuntur generationem eam, quæ procemium pangit diſſolutioni: Sed recole aſtrorum chorum benè diſpoſitorum, quanta firmitate exornant firmamentum, illuſtrioribus aerem coloribus florum in morem illuminantes; noctem qualiter funalibus exornant, dum horriditatem illius radiis emiſſis temperant, ità gratum hominibus ſpectaculum exhibentia: Lunam deinceps intuere, quæ mutuata à ſole lucem ſuam, ſine dote gratis aerem illuſtrat, & donum acceptum impertit longè latéque; ità ut diem diei antecedaneum conſtituere nitatur: Sed terminum iſta omnia reſpiciunt ſuum, debitum agnoſcunt ſuum, & ad faciendam ſolutionem maturant: Sol ipſe nonne mirabilis eſt aſpectu, pulchritudine planè admirabilis? de quo non aliud edixeris, *Quàm quòd ut Gygas exultat conficere curſum ſuum, ab una cæli extremitate ad alteram curſu quodam ordinato,* licet ſupernaturali, in orbis medio ſe explicans, tanquam in theatro manifeſtatur, & radiis omnia percutiens, partim vita dotata imbuit, partim fovet, & compingit in ſe, quæcunque ſublunatia ſecundùm edictum conditionis ſuæ: neq; interea, dum hoc peragit tantis & tam productis ſpatiis conſeneſcit, neque decoris ſui deliquium vel diminutionem patitur, non in curſu fatiſcit, nihil agit, unde de diſſolutione poſtuletur, & tamen ille ralis tantúſque finem ſuum & conſummationem non diffugit, ſed de-

cretis

cretis ſuccumbit naturalibus: Omnia quippe immutantur, nec quicquam eſt, quod per generationem ſubſtantiatur, quin ante mortem aſpiret immortalitatem: Quid ergo? Hæc omnia refinguntur, & ſe immutant, nec de fine conditionis ſuæ murmurant, ſed opificis ſui beneplacitum æquo animo ferunt: at nos, qui fruſtrà plangimur, per noſtram illam querelam numen irritare non gravamur: neque cùm tot habeamus præ oculis exempla ad eorum aliquod excitati velut de ſomnio ſapimus: Sed potiùs nos iis tradimus exagitandos, quæ Diabolus ſuggerit & affectus noſtri. Tranſtulit opificium ſuum ad ſeipſum artifex; tu autem ægrè fers, ut à laboribus & curis, quæ paſſim per vitæ curſum occurrunt, ſe expediat: Pati non potes ut reſurgat illa; ſed talem & tantam gratiam collatam doles; Deus illam reddidit immortalem, & tu idcirco, quaſi non adhuc extaret alicubi, in leſſus te dedis & lamenta: Hæccine tuam an non decent virtutem? Recolligamus nos ipſos autem, naturam noſtram recolamus, conditorem agnoſcamus, abyſſum Divinæ miſericordiæ cogitemus: Mortem ille conſtituit tanquam pœnam; ſed per propriam ſuam mortẽ januam immortalitatis mortem conſtituit: Sententia fuit irati, & indignantis Dei, ſed tamen eximiam judicis bonitatem indicat; rationis viam omnem exuperat cogitatio: Per mortem natura ſolvitur ea, quæ conterebatur per primi parentis tranſgreſſionem; ſed illa diſſolutio fit prooemium noſtræ recreationis: Corpus & animam ſeparat mors; illa autem conjunctionis alterius & illuſtriotis, & divinioris initium reperitur: *Seminatur enim corpus animale, ſurgit corpus ſpirituale; ſeminatur corpus in dedecore, ſurgit in gloria:* Opus enim manuum ſuarum aſſumit opifex, ad ſe transfert; ſeponit ab humanis oculis; ſed habitare facit in coruſcante illuminatione Angelorum: An lachrymæ hic jam congruunt? an lamenta? quàm longè hinc removetur planctus? Hæc tu revolvens, & apud animum tuum cogitans, & præter hæc omnia illius impri-

μοις τῆς φύσεως· πάντα γὰρ μεταβάλλεται· καὶ οὐδὲν, ὃ διὰ γενέσεως ὑπέστη, ἐπιζητεῖ πρὸ τοῦ θανάτου μαθεῖν τὸ ἀθάνατον. Τί οὖν; ταῦτα πάντα μεταπλάττεται καὶ μεταβάλλει καὶ πρὸς τὸν ὅρον οὐκ ἀγανακτεῖ τῆς πλάσεως, ἀλλ' εὐπειθῶς φέρει τοῦ τεχνίτου τὸ βούλημα· ἡμεῖς δὲ δι' ὧν μάτην κοπτόμεθα, καθ' ἡμῶν τὸ θεῖον παροργίζειν οὐκ ὀκνήσομεν; καὶ τοσαῦτα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες παραδείγματα, ἀπὸ τούτων μὲν οὐδενὸς ἀναληψόμεθα; ὅσα δὲ τὸ πάθος καὶ ὁ πονηρὸς ὑπαγορεύει, τούτοις ἑαυτοὺς παραδώσομεν; Ἔλαβεν ὁ πλάστης πρὸς ἑαυτὸν τὸ πλαστούργημα· καὶ σὺ οὐκ ἀνέχῃ ἵνα λύσῃ πόνων καὶ φροντίδων, ἃ τῷ βίῳ πάντως συνανακύπτουσιν· καὶ σὺ δυσχεραίνεις ἵνα ἀναστήσῃ· καὶ σὺ τὴν τοσαύτην χάριν ὀλοφύρῃ; αὐτὸς ἀπαθανατίζει, καὶ σὺ, ὡς μηκέτι οὔσης, εἰς ὀδυρμοὺς καταπίπτεις· καὶ ποῦ ταῦτα τῆς σῆς ἀρετῆς ἄξια; ἀλλ' ἀναλάβωμεν ἑαυτοὺς, ἐπιγνῶμεν ἡμῶν τὴν φύσιν, ἐπιγνῶμεν τὸν πλάστην, ἐννοήσωμεν τὴν ἄβυσσον τῆς δεσποτικῆς φιλανθρωπίας· ἔδωκεν εἰς ἐπιτιμίου λόγον τὸν θάνατον· ἀλλ' ἀθανασίας αὐτὸν πύλην δι' ἰδίου μετεσκεύασεν θανάτου· ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως ἀπόφασις ἦν· ἀλλὰ τὴν ἄκραν ἀγαθότητα τοῦ κρίτου μηνύει· ἀλλ' ὑπερβαίνει λογισμῶν μεθόδους τὸ ἐννόημα· λύει μὲν γὰρ θανάτῳ τὴν φύσιν, ἥτις διὰ τοῦ προγονικοῦ συνετρίβη παραπτώματος· ἀλλ' ἡ λύσις προοίμιον τῆς ἀναπλάσεως γίνεται· διαιρεῖ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν· καὶ ἡ διαίρεσις ἀρχὴ συναφείας λαμπροτέρας τε καὶ θειοτέρας εὑρίσκεται· σπείρεται γὰρ σῶμα ψυχικὸν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ· ἀναλαμβάνει τὸ φιλοτέχνημα τῶν οἰκείων χειρῶν ὁ δημιουργὸς, ἕλκει πρὸς ἑαυτόν· χωρίζει μὲν τῶν ἀνθρωπίνων ὀφθαλμῶν, ἀλλ' ὑπὸ ταῖς ἀγγελικαῖς ἀστραπαῖς καὶ λαμπρότησιν ἐγκατοικίζει. Ποῦ ταῦτα θρήνων, ποῦ δὲ δακρύων; πόσον ἀπέχει τούτων τὸ πένθος; Ταῦτα διανοουμένη καὶ μελέτην ἔχουσα, καὶ πρό γε τούτων ἁπάντων ἐκεῖνο

λαβοῦσα

λαβοῦσα τῆς μνήμης, ὅτι ἐκ βρέφους θεῷ ἐκολλήθης, καὶ τῷ ἀφθάρτῳ καὶ ἀθανάτῳ νυμφίῳ Χριστῷ συνηρμόσθης, γεννήτορας μὲν καὶ ἀδελφοὺς καὶ συγγενείας πάσας ἀρνησαμένη, αὐτῷ δὲ μόνῳ τὸν βίον ὅλον καὶ τὴν ζωὴν καθυποσχομένη· μὴ καθύβριζε τοῖς ὀδυρμοῖς τὴν ὁμολογίαν, μηδὲ τῷ πένθει τὴν χάριν ἐκείνην ἀμαυρώσῃς, μηδὲ τῇ νῦν σκυθρωπότητι τὴν τῶν ἀγγέλων τότε χαρὰν ἀνταλλάξῃ· ἂν γὰρ οἷς ἐκεῖνοι νῦν χαίρουσι παρθένον ψυχὴν καὶ τῶν παθῶν ἀνωτέραν, εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν ἀπορρυέντων δαιμονίων εἰσδεξάμενοι, σὺ ταῦτα πένθους κατασκευάζεις ὑπόθεσιν· ὅρα ὅπως τοῖς δευτέροις πονῶν ἐξυβρίζεις τὰ πρότερα. Οὐδεὶς ἀκμάζων τῷ πρὸς τὸν νυμφίον ἔρωτι, λείπει μὲν τὸν πόθον, γίνεται δὲ τοῦ πένθους· καὶ ὅτι μὴ ἐκεῖνον ἔχει, ἐπιλανθάνεται· θανάτους δὲ περισκοπεῖ καὶ περιεργάζεται καὶ τούτοις περιοδυνᾶται· τῷ πάθει τὸν πόθον βαπτίζων, καὶ τὴν χαρὰν προδεδεὺς τῇ λύπῃ αἰχμάλωτον· εἰ μὲν οὖν ὁ τελευτήσας μᾶλλον δὲ ἡμᾶς ἡ προλαβοῦσα τῶν ἀμελῶς καὶ οὐκ εὐσεβῶς βεβιωκότων ἐτύγχανεν· τάχα ἂν συγγνώμην εἶχεν ὁ στεναγμὸς καὶ τὰ δάκρυα, καίτοι γε ὁ κύριος ἡμῶν καὶ σωτὴρ ἡ τῆς φιλανθρωπίας πηγὴ οὐδὲ πρὸς τούτους ἐπιστρέφεσθαι τοῖς ἀκολουθεῖν αὐτῷ προαιρουμένοις νόμον ἔθετο· Ἄφες γὰρ ἔφη τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· σὺ δὲ ἀκολούθει μοι. Ἐπεὶ δὲ τῶν ὁσίως καὶ θεοφιλῶς διαζησάντων, καὶ θεῷ τὴν πίστιν καθαρὰν τετηρηκότων, τὸ παρθενικὸν ἐκεῖνο καὶ μακάριον σκεῦος ἐτύγχανεν· πῶς τὴν δεσποτικὴν φωνὴν οὐ δυσωπούμεθα; πῶς οὐχ εὑρίσκομεν ἐν αὐτῇ πᾶσαν κατηφείας διάλυσιν; Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται· διὰ θανάτου ζωὴν ἀθάνατον εὕρατο· διὰ λύσεως τὴν ἀδιάλυτον κατασκήνωσιν ἐκληρώσατο· ἔφη πάλιν ὁ κοινὸς ἀνθρώπων σωτὴρ, καὶ τῶν σωζομένων νυμφίος· Οὐ δύνανται πενθεῖν οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐφ᾽ ὅσον χρόνον μετ᾽ αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος· ἀκούεις τί λέγει; μὴ καταδικάσῃς σεαυτῆς, διὰ τοῦ πένθους τῆς σε-

mis reminiſcens, quòd Deo ab incunabulis addicta fueras, incorruptibili & immortali ſponſo Chriſto copulata, parentes, frattes, conſanguineos abnegans, ipſi ſoli vitam univerſam & vivendi rationem ſtipulata: Noli igitur lamentando illam tuam profeſſionem dedecorate, noli luctu illam gratiam obfuſcare, nè pro præſenti tetricitate gaudium commutes Angelorum: Si enim, quibus illi nunc lætantur, animam virgineam paſſionibus ſuperiorem humanis, ad ſupplendum locum & ſtatum Dæmoniorum, qui de illo exciderunt, ſuſcipientes: tu in argumentum doloris tranſtuleris, vide an non priora tua rectè facta, per iſta poſteriora vities? Nemo amore ſui ſponſi inflammatus amori nuntium remittet, ut ſe dedat luctui: oblitus quod illum amplectatur, mortes circumſpicit, & curiosè inquirat, & ob illas vehementer ſe affliget, paſſionibus immergens deſiderium ſuum, & gaudium in vinculis conſtrictum luctui dedens: Si autem illa ſuo fato functa, vel ut verius dicam, quæ nos anteceſſit, in earum fuiſſet numero, quæ ſecuræ ſui, nec ſecundùm Deum vixerant, tum certè gemitibus indulgendum tibi foret: Nam Dominus & Servator noſter ille fons & origo humani amoris ſequaces ſuos nequaquam permiſit talibus affectionibus abduci; *Permitte inquiens, mortuos ſuos mortuos ſepelire: Tu autem ſequere me.* Cùm verò inter eos qui ſecundùm Dei dilectionem vixerunt, & Deo fidem ſinceram & illibatam ſervaverunt, virgineum illud & beatum vas fuerit, unde eſt, quòd Dominicam vocem non vereamur? cur non in eo vaſe diſſipationem obnubilationis requirimus potiùs? *Qui credit in me, licet moriatur vivet*, per mortem nempe adeptus immortalitatem, per ſolutionem nactus indiſſolubile tabernaculum: Dixit iterum, communis ille hominum ſervator, & ſalvandorum ſponſus. *Filii ſponſalis thalami lugere non poſſunt, quamdiu cum illis manet ſponſus.* Audin quid dicit? Noli te tuamet ſententia damnare, ad

ſeparatio-

ſeparationem talis ſponſi per lamenta; nec illud in teipſum decretum ſancias, quòd ſi quis alius tuliſſet, injuriam non ferres irrogatam, ſed in loco hoſtis, & malum tibi machinantis habere velles, & omnimodo à te relegandum diceres: Noli tu lugendo gloriam illam, qua fruitur illa, te ipſam lachrymis dignam facere: *Lugere non poſſunt, qui aſſiſtunt ſponſo:* Hoc effatum quid ſibi vult? Quid voce hac Dominica terribilius? Deploras? itaque disjungis à ſponſo; lamentaris? atque ità genialem thalamum contumeliâ afficis, id quod homines plerique & vilis multitudo facit, nempe è thalamo excidiſti: Quocirca nè ut mortuam deploremus eam, quæ cum Domino vivit; nè per ea illam dehoneſtemus, quibus eam amore proſequi videri volumus: Planctus convitium illis facit, qui cœleſtes thalamos incolunt; lachrymæ conviciantur beato illorum ſtatui; de fruitione dubitant, qui dubitant de reſurrectione, nè dicam qui tollunt: Hoc tu ruminans, & ſobrio atque jejunante velut animo perpendens, amove luctum, lætitiam exprime, paſſionem hanc abdica, leſſus, lamenta, dolores, lachrymas: Hoc efficies, cum ad ea quæ diximus attendendo, & imprimis ſi te abducas penitus ab omnibus aliis, ſolummodo beatum illum & duraturum ſemper amorem Chriſti, puriſſimi illius, & impolluti ſponſi integrum integrè aſſumptum convertas, & nequaquam deſinas ſic converſa illum anhelare.

λυκύτυ νυμφίου τὴν διάστασιν, μηδὲ ψῆφον κατὰ σεαυτῆς ἐξενέγκῃς, ὃ καὶ ἄλλου τολμῶντος οὐκ ἂν αὐτὴ τὴν ἐπήρειαν ἤνεγκας· ἀλλ' ἐχθρὸν ἀλλὰ πολέμιον ἀλλὰ πάντα κακὸν ἀπεκήρυξας· μηδὲ τὴν δόξης ἀπολαύουσαν θρηνοῦσα σεαυτὴν ἔνοχον θρήνων ἀποδείξῃς· οὐ δύνανται πενθεῖν οἱ συνόντες τῷ νυμφίῳ· τί ταύτης τῆς φωνῆς, μᾶλλον δὲ τῆς δεσποτικῆς διαμαρτυρίας, φοβερώτερον; πενθεῖς; ἀπέστης τοῦ νυμφίου· ὀδύρῃ; τὸν θάλαμον ὕβριζες· τὰ τῶν πολλῶν καὶ χυδαίων πράττεις, ἐκπίπτεις τῆς παστάδος· ἀλλὰ μηκέτι τὴν ἐν Θεῷ ζῶσαν ὡς νεκρὰν θρηνῶμεν· μηδὲ δι' ὧν στέργειν αὐτὴν νομίζομεν, διὰ τούτων ἐκείνην ἀτιμάζωμεν· ὕβρεις ἐπὶ τοῖς τὸν οὐρανὸν θαλαμοπολοῦσιν ὁ ὀδυρμός· καὶ τὰ δάκρυα δυσφημοῦντα ἐστὶν αὐτῶν τὸ μακάριον, διστάζοντα τὴν ἀπόλαυσιν, ἀμφιβαλλόντα (ἵνα μὴ ἀπιστοῦντα λέγω,) τὴν ἀνάστασιν· ἃ πάντα λογισαμένη, καὶ νηφούσῃ κρίσει ἐπισκοπήσασα, ῥῖψον τὸ πένθος, ἀπόθου τὸ πάθος, τοὺς στεναγμούς, καὶ τὰ δάκρυα· ἔσται δὲ τοῦτο τοῖς τε ἄλλοις, οἷς προείπομεν· καὶ ἐὰν σεαυτὴν πάντων τῶν λοιπῶν ἀποσπάσασα, μόνου τοῦ καθαροῦ καὶ ἀφθάρτου νυμφίου Χριστοῦ τὸν μακάριον καὶ ἀνώλεθρον ἔρωτα, ὅλον καθ' ὅλην σεαυτὴν ἀναλαβοῦσα, πρὸς ἐκεῖνον οὐ λήγεις ἐπιστρεφομένη καὶ ἀτενίζουσα.

Epiſt. 246.

Euſchæmoni Cæſariæ Archiepiſcopo.

PAulus ille Divinus Apoſtolus, qui ex inflammato deſiderio, & amore Chriſti, & inexſuperabili prędicationis curſu cœleſtem illam Jeruſalem occupatam ſuam fecit, patriam habuit jam olim à majoribus ſuis ſecundùm corporis propagationem Giſcala (viculus eſt ille nunc in Judæa olim urbecula cenſebatur:) Bello autem Roma-

Ἐπισ. σμϛ΄.

Εὐσχήμονι Ἀρχιεπισκόπῳ Καισαρείας.

ΠΑῦλος ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὁ τῷ διαπύρῳ πόθῳ τῆς εἰς Χριστὸν ἀγαπήσεως καὶ τῷ ἀνυπερβλήτῳ δρόμῳ τοῦ κηρύγματος, τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἑαυτῷ καταλαβόμενος πατρίδα, τὴν ἐκ παλαιῶν προγόνων, καὶ τῆς σωματικῆς γενέσεως τὰ Γίσχαλα (κώμη δὲ νῦν τὸ χωρίον τῆς Ἰουδαίας, πάλαι πολίχνιον χρηματίσαν) πατρίδα λαχὼν εἶχε· τῷ Ῥω-

μαϊκῷ δὲ δόγματι τὴν γεννησαμένην ἅμα καὶ πολλοῖς ἑτέροις τοῦ ἔθνους αἰχμαλωκότων, Ταρσὸς αὐτῷ τὸ συνοικεῖν, ἐν ᾗ καὶ τὰς μητρικὰς ἔλυσεν ὠδῖνας, δίδωσι πατρίδα· Ἐγὼ γάρ εἰμι (φησὶν) ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐκ Ταρσῷ τῆς Κιλικίας· εἶτα τῆς Ῥωμαίων φιλοτιμίας, τῷ μεγέθει τοῦ κράτους παραμιλλωμένης, καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν ἀλλοφύλων τὸ φιλότιμον καθυπαλευούσης, εἰς τὴν τούτων ἐγγύησιν, καὶ τῆς πολιτείας καὶ τοῦ ὀνόματος, τοῦτο μὲν προῖκα, τοῦτο δὲ καὶ χρήμασι πολλοῖς ἀναδεχομένοις ἐχαρίσθη ἐξουσία· γίνεται τοίνυν ἐκ τούτου καὶ τοῖς γονεῦσι τοῦ θεσπεσίου Παύλου συλλαβαῖς ὀλίγαις καὶ νόμοις ἀνθρωπίνοις πατρὶς ἡ Ῥώμη, καὶ τὸ Ῥωμαίων πολίτευμα· καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ καὶ ὁ θεῖος ἐκεῖνος ἀνὴρ ἐπεσημήνατο λέγων πρὸς τὸν χιλίαρχον αὐχοῦντα τὴν ἐξ ἐμπορείας Ῥωμαίων συγγένειαν, ὡς, Ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι· ἀντὶ τοῦ, κατὰ κλῆρόν μοι πατρῷον ἡ Ῥωμαϊκὴ συγγένεια, κάτεισι καὶ οὐκ ἰδιωτεύουσι τοῖς γονεῦσι λαγόσι μητρῴων προῆλθον εἰς φῶς, ἀλλ᾽ ἤδη καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ τοῖς γράμμασιν αὐτοὺς σημειώσαντος αἵματος· ὥστε οὐ μόνον δύο πατρίδες, ὅπερ αὐτὸς ἀμφισβητεῖς, τῷ τῆς ἀληθείας εὑρίσκονται ῥήτορι· ἀλλ᾽ ἤδη πρὸς ταύταις καὶ τρίτη· ἦν εἰς μὲν τὰ Γίσχαλα, ἐν τῇ μερίδι καὶ διαιρέσει τῆς Βενιαμίτιδος φυλῆς ἀναφέρεται· οἱ Ταρσοὶ δὲ τῆς αἰχμαλωσίας δῶρον ἐγένοντο· Ῥωμαίων δὲ τῶν τεκόντων ἡ εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἀναγραφὴ ποιεῖ, καὶ τὸ πατρικὸν διὰ τοῦ κλήρου διαβαῖνον εἰς αὐτὸν ἀξίωμα.

no, parentibus ipſius cum pleriſque aliis in captivitatem abductis Tarſum migrarunt, hîc ille editus in lucem dicitur, & patriæ aſcribebatur: *Ego ſum*, dixit ipſe, *vir Judæus, natus Tarſi in Cilicia:* benignitate verò Romanorum cum victoria contendente, & ad alienigenas ſe extendente, conceſſa fuit facultas partim gratis, pretio partim tranſcriptionis in nobilitatem & reipublicæ & nominis participandam: Hinc factum, ut parentes Pauli, & ipſe per ſyllabas paucas, ſecundùm humanas leges Romam patriam obtinerent, & rempublicam Romanam: Hoc eſt, quod Divinus ille vir inſinuavit, inquiens apud Chiliarcham, qui de civitate Romana pretio obtenta prædicabat, *Ego autem liber natus ſui*, id eſt, forte paterna Romana illa affinitas mihi contigit, nec de materno utero vulgaribus parentibus genitus in lucem prodii, ſed qui beneficio codicillorum Romanorum, de eorum affinitate gloriabantur: Ità duæ patriæ, de qua re tibi quæſtio inſtituitur, veritatis illi præconi contingebant, ſed erat adhuc tertia: Prima nempè, Giſcala in tribu Benjamini; Tarſus beneficio captivitatis; Romana civitas per parentes, qui cenſu Romano deſcribebantur, quæ dignitas per ſortem paternam ad illum tranſibat.

Ἐπισ. σμζ´.

Τῷ αὐτῷ.

Ὥσπερ ὁ κλεινὸς Βαρνάβας, τὸ τῆς πρᾳότητος καὶ συμπαθείας ὡς ἀληθῶς σκεῦος, αἵματι προγόνων Ἰουδαῖος ὤν, Κύπριον τὸ ἀπὸ τῆς πατρίδος εἵλκε γένος· καὶ ὁ λόγιος Ἀπολλὼς, ὁ τῷ κηρύγματι τὴν Ἔφεσον φθάσας, καὶ πρὸς τὴν Ἀχαΐαν διαβὰς, Ἰουδαϊκῆς ὑπάρχων φυλῆς, ὅσα εἰς φύσιν ἀναφέρεται τῶν γεννησαμένων, διὰ τῆς παροικίας τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπεγράφετο πατρίδα· οὕτω καὶ

Epiſt. 247.

Eidem.

Quemadmodum prçclarus ille Barnabas, comitatis & compaſſionis vas per majorum ſanguinem Judæus erat, ſed patriâ ortus Cypro: & diſertus ille Apollo, qui per ſuam prædicationem Epheſum occupavit, & inde tranſiit in Achaiam, cùm, quod parentes ſpectat, de tribu Judæ eſſet, provinciâ tamen Alexandrinâ oriebatur, ſic

&

& ſanctus Paulus, à Judæis ortus, & ad tribum Benjamini relatus, eò quòd parentes Tarſum Græcam urbem incolebant, eam ſibi patriam habuit: Chiliarcha itidem per Genitores ſuos patrem & matrem à Romana origine longiſſimè aberat, ſed datâ pecuniâ, quod fatetur ipſe, in illorum nobilitatem aſſumebatur: Et velut urbs Philippi, Macedonici regiminis Metropolis, nec affinitatem habuit cum Romanis ullam, tamen de Romano nomine potuit illuſtrari: Nam herus illius ancillæ è qua ſpiritus Pythonicus fuit, indignatus contra veritatis præcones, & trahens illos ad magiſtratum puniendos, qui creaturam Dei à Diabolo liberaverat, eò quòd per curationem illam illorum quoque lucrum abſciderat, *iſti homines*, inquiens, *cùm ſint Judæi, noſtram conturbant civitatem, & quaſdam nobis obtrudunt conſuetudines, quas admittere non debemus, cùm Romani ſimus:* Vides hîc Philippenſes titulo ſe Romano venditantes: Et poſt ea tempora, Joſephus à Judaica propagine genuina genitus, & patriam ſortitus Hieruſalem, è ſacerdotum ſtirpe ſacerdos ipſe, tamen more Romano Flavius dicebatur: Quem illi honoris titulum, Veſpaſiani prænomen dedit, cum illis communem, qui conſanguinitate cum Romanis efferebantur. Nec Joſepho, qui Romanum & Flavium indigitabat, dicam aliqui ξενίας inſcripſere; cùm tamen ex invidia illi plures adverſarentur; ſed nec rapiebatur κατ' ἔλεγξιν, ad Judicii Tribunal: Verùm & ipſa urbs Hieroſolymitana, ſequenti ſæculo, de Adriani nomine Æliæ titulo inſigniebatur, & genus hoc pacto indutum Romanum communiter ſemper vocabatur: Quemadmodum autem iſti omnes, natione & patria cùm alienigena eſſent, in civitatem Romanam aſciti fuerant, ſic & beati Pauli parentes cùm

ὁ ἱερὸς Παῦλος, ἐξ Ἰουδαίων τὲ φὺς, καὶ εἰς τὴν Βενιαμίτιδα φυλὴν ἀναγόμενος, Ταρσοὺς τῶν τεκόντων τὴν Ἑλληνίδα πόλιν ἐπῳκηκότων, ἐκτήσατο πατρίδα· ὥσπερ δὲ πάλιν ὁ χιλίαρχος, διὰ μὲν τῶν φύντων καὶ τοῦ ἐνεγκούσης, ὡς πορρωτάτω τοῦ Ῥωμαϊκοῦ διΐστατο γένους· χρήμασι δὲ, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος διωμολόγει, εἰς τὴν ἐκείνων εὔκλειαν ἀνελήφθη· καὶ ὥσπερ ἡ Φιλίππων πόλις τῆς Μακεδόνων ἐπαρχίας μητρόπολις οὖσα, καὶ οὐδὲν δίκαιον ἔχουσα πρὸς συγγένειαν Ῥωμαίων, ὅμως ἠδυνήθη τῷ ἐκείνης ὀνόματι λαμπρυνθῆναι· καὶ γὰρ οἱ κύριοι τῆς παιδίσκης, ἐξ ἧς τὸ τοῦ πύθωνος ἀπηλάθη πνεῦμα, ἀγανακτοῦντες κατὰ τῶν τῆς ἀληθείας κηρύκων, καὶ πρὸς τοὺς στρατηγοὺς ἕλκοντες τοὺς ἀπαλλάξαντας τὸ πλάσμα τοῦ δαιμονίου, ἐπειδὴ ἡ θεραπεία τῷ πάθει συναπώλεσεν αὐτῶν καὶ τὴν ἐμπορείαν, Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι, φασὶν, ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, Ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη, ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν, Ῥωμαίοις οὖσι· ὁρᾷς ὅπως οἱ Φιλιππήσιοι, τῇ Ῥωμαίων ἑαυτοὺς ἐπισεμνύνουσι κλήσει· ὥσπερ δὲ πάλιν, τούτων ὕστερον, Ἰώσηπος Ἑβραίων τε γνησίας σπορᾶς ἐκβλαστήσας, καὶ αὐτὰ πατρίδα τὰ Ἱεροσόλυμα κεκληρωμένος, ἐξ ἱερέων τε καὶ ἱερεὺς αὐτὸς τοῦτο χρηματίσας, πλὴν πρὸς τῇ Ῥωμαίων κλήσει, καὶ τὴν Φλάβιος ἐπεγράφετο προσηγορίαν· ὃ γέρας ἡ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ ἐπωνυμία τοῖς Ῥωμαϊκὴν αὐχοῦσι τὴν συγγένειαν ἐδίδου· καὶ οὐ μόνον Ῥωμαῖον αὑτὸν καὶ Φλάβιον ἀναγράφων οὐδαμοῦ ξενίας ὁ Ἰώσηπος ἑάλω· καίτοι πολλῶν τῷ φθόνῳ κατ' αὐτοῦ βαλλόντων· ἀλλ' οὐδ' εἰς ἔλεγξιν εἰσήχθη· εἰ βούλει δὲ καὶ αὐτὴ τῶν Ἱεροσολύμων ἡ πόλις, γενεαῖς ὕστερον ἐκ τῆς Ἀδριανοῦ προσωνυμίας τὴν Αἰλίαν κλῆσιν λαχοῦσα, δημοποίητον ὡς φάναι τὸ ἔπος, τὸ Ῥωμαίων γένος ὑπέδυ. Ὥσπερ οὖν οὗτοι πάντες, ἔθνους καὶ πατρίδος ὄντες ἀλλόφυλοι, εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐτέλεσαν πολιτογραφίαν· οὕτω καὶ οἱ τοῦ θεσπεσίου Παύλου γονεῖς, οὐκ ἐν

τῷ λεληθότι τῆς Ἰουδαϊκῆς πολιτείας βιοῦντες, ἀλλὰ καὶ τὴν πολλῶν ἔχοντες τι πλέον, τῆς Ῥωμαϊκῆς φατρίας φυλέταις διὰ τῆς ἐγγραφῆς ἐκρίθησαν οὐκ ἀνάξιοι χρηματίσαι· ἐξ οὗ καὶ ὁ σοφὸς Παῦλος διαδοχῆς κλήρῳ τὴν Ῥωμαίων εὐγένειαν πατρόθεν αὐτῷ κατιοῦσαν οὐκ ἠγνόει· τὸ λοιπὸν μηκέτι σοι τὸ ἀπορεῖν μόνον ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τὸ ἐπιζητεῖν τὸ οἰκεῖον τὴν λύσιν, καὶ ἀγαπᾶν ἐπιμελὲς γινέσθω· ὥσπερ γὰρ εἴ τις τὰ κατὰ διαλεκτικὴν ζητήματα, ἐξ ἀμέσων τε καὶ πρώτων καὶ τὴν καθ' αὑτὸ, πειρῷτο διαλύεσθαι, διπλοῦς τὸ γέλοιον, οὐδὲ τὴν τοῦ ψεύδους δίκην διαφεύγει· καὶ ὁ ἐν ῥητορείᾳ γραμματικὰς ὁ ἀπαιτῶν ἀνάγκας, καὶ ὁ τὴν κατὰ τὰ μαθήματα θεωρημάτων πολιτικάς τε καὶ ἐπιπολαίους πίστεις ἐπιχειρῶν προκομίζειν αἰσχροπλήσιόν τι, ἵνα μὴ ἀσχημονέστερον εἴπω, καταλαμβάνει· καὶ τοὺς ὅσοι τὴν καθ' ἱστορίαν ζητημάτων οὐχ ἱστορικῶς, ἀλλ' ἐξ ἑτέρου γένους, ἐλπίδας ἀνέχουσιν, εἰς μάθησιν ἐλθεῖν τῆς ἀληθείας.

vitam ſuam agerent non in obſcura gente Judæorum, ſed ultra communem popularium ſortem digni habebantur, qui tribubus Romanis adſcripti & ſocietate eorum gauderent: Paulus prudenter ſortis paternæ ſucceſſionem, & nobilitatem ad ſe à parentibus derivatam non ignorabat; Deinceps igitur tibi curæ ſit non modò dubia proponere, ſed & peculiarem illorum ſolutionem acceptare, & illâ contentum eſſe: Nam ſi quis Dialecticas quæſtiones, ab immediatis, & primis, & καθ' αὑτὸ conetur ſolvere, ludibrio habebitur, nec mendacii effugiet actionem; & ſi quis in Rhetoricis regulas elementares ut neceſſarias requirat; ſi in Mathematicis politica theoremata & ſuperficiales perſuaſiones in medium proferre voluerit, nè quid fœdius dicam, ità eſt & hîc; ſed, & ſi quis etiam Hiſtoricas quæſtiones, non ex hiſtoria ſed aliunde ſolvat, non eſt ſperandum poſſe illum ad hiſtoricam veritatem pervenire; ità & hîc.

Ἐπιστ. σμη΄.

Γεωργίῳ Μητροπολίτῃ Νικομηδείας.

Τὸ μὲν βαθύτερον τῆς προνοίας, δι' ἣν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, σαρκὶ τὴν περιτομὴν ἔχειν, εἰς τὸν ἀνεξερεύνητον αὐτοῦ τῶν κριμάτων βυθὸν, τῆς ἀνθρωπίνης ἀναχωροῦν διανοίας, καταδύεται· ἃ δὲ, καὶ τῶν μακαρίων ἡμῶν πατέρων διδασκόντων, καὶ αὐτοὶ διασκοποῦντες συνιδεῖν, οὐχ εὑρίσκομεν ἄπορον· πρῶτον μὲν ἵν' ἐλέγχῳ περιβάλλῃ τὴν σάρκα τῶν τὴν παλαιὰν δυσφημούντων διαθήκην, καὶ τὸν ἐν αὐτῇ νομοθετήσαντα ὕβρεσι βαλόντων· δι' ὧν γὰρ τὴν ἐκεῖθεν δοθεῖσαν περιτομὴν, ὡς οὐδ' ἂν αὐτοὶ ἀρνηθεῖεν, ὁ ἀγαθός τε καὶ ἀληθὴς θεὸς ὑπέστη, τοῖς ἔργοις αὐτοῖς μαρτυρεῖ, τὸν τῆς περιτομῆς νο-

Epiſt. 248.

Georgio Metropolitæ Nicomediæ.

PRofunditas Divinæ Providentiæ, per quam Jeſus Chriſtus Deus noſter in carne ſua circumcidebatur, in judiciorum abyſſum imperveſtigabilem humanam exuperantem cogitationem immergitur: Hoc è doctrina beatorum patrum acceptum, denique ipſi ad cognitionem cogitationes noſtras convertentes, cognoſcemus non eſſe penitus inſolubile: Imprimis enim caro illi circumcidebatur, ad redarguendum eos qui vetus Teſtamentum blaſphemabant, & conviciis legiſlatorem proſequebantur: Cùm enim circumciſionem ibi inſtitutam, quod negare non poſſunt, is ſubiret, qui bonus, & Deus exiſtebat, apertè patet, legem de circumciſione feren-

tem,

tem & bonum quoque eſſe, & boni largitorem fuiſſe, ejuſdem, cujus illi erant, participem naturæ: Non enim ſi quis ex oppoſito fuiſſet, bonitatis fons ab ipſo guttas aliquas de carne diſtillantes oſtenderet: Quocirca, ut patentia contra patrem ora, vel contra filium blaſphemè loquentia obturaret, *Omnia enim Patris Filii ſunt, ea quæ facit Pater, facit & Filius*, carnem ſui præputii circumcidit; & unà ſuſtulit multarum impiarum hæreſium occaſiones & anſas. Secundò, recole mecum & iſtud: Audebat olim impius ille Hæreſiarcha Apollinarius prodigioſa quædam comminiſci, quòd caro aſſumpta per Deitatem conſubſtantialitatem Deitatis ſimul poſſideat: Carnem ſcilicet confinxit, qualem volebar, non qualem agnoſcit ſuam natura humana, ſed qualem elongatæ rationis phantaſia, ipſi ſuggerebat: Quocirca carnis abſciſſio perſpicuè prædicat aliam naturam, diſtinctam à Deitate, quam conſubſtantialem noſtræ carnis naturæ præſtat. Tertiò accedunt Manichæi, qui docebant Chriſtum tantùm ſecundùm apparentiam carnem ſumpſiſſe: Quod per circumciſionem exſcinditur ut blaſphemum: Namque apparentia ſectionem, paſſionem, ſanguinis emiſſionem non admittit: Nec veritatis opera conſiſtunt cum veritate. Iterum Valentinus ſatuè deblaterat carnem Verbo adunitam, non è puriſſimo virginis ſanguine ſolidatam, ſed ipſe deorſum à pietate recidens, de cœlo ſurſum corpus ei devocat; cujus impium pronunciarum rejectum manifeſtè rejicit circumciſio: Ad hoc itaque circumciditur, ut mandatum de circumciſione datum ratum fixum & firmum manere debere doceat, & non violandum uſque ad ejus adventum, cui famulabatur, nec interea calumniis ſubjaceret: Nam ſi is, cui non erat opus circumciſione, circumciſionem tamen ſubiit: is qui ſub lege exiſtens eam tranſgrederetur, pœ-

μαθέτην ἀγαθόν τι εἰ), καὶ ἀγαθοῦ δοτῆρα, καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως κοινωνόν· οὐ γὰρ ἄν τινος ὄντος ἐναντίας, ἡ τῆς ἀγαθότητος πηγὴ τὰς ἐκεῖθεν τοῦ τόμου ῥανίδας διὰ τῆς σαρκὸς ἐπιδείκνυ προεχομένας· ἵνα ὅσω τὰ ἀπύλωτα στόματα, τὰ κατὰ τοῦ πατρὸς, ἢ καὶ κατ' αὐτοῦ γε τοῦ υἱοῦ τὴν βλασφημίαν λαλήσαντα ἐπιστομίσῃ· (πάντα γὰρ τὰ τοῦ πατρὸς τοῦ υἱοῦ ἐστι· καὶ, ἃ ποιεῖ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ποιεῖ·) τέμνεται καὶ τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας· συνδιατέμνων αὐτῇ πολλῶν δυσσεβῶν αἱρέσεων ἀφορμάς. Δεύτερον δὲ ἐκεῖνό μοι νόει· ἐτόλμησέ ποτε ὁ δυσσεβὴς Ἀπολινάριος τερατεύσασθαι, ὡς ἡ προσληφθεῖσα σὰρξ, τῇ προσλαβούσῃ θεότητι τὸ ὁμοούσιον συνδιασώζει· σάρκα γὰρ ἀνέπλαττεν, ὡς ἠβούλετο, οὐχ οἵαν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις οἶδεν· ἀλλ' οἵαν ἡ φαντασία τῶν ἐξεστηκότων λογισμῶν ἐδημιούργει· ἡ τοίνυν τομὴ τῆς σαρκὸς, καὶ τὸ πρὸς τὴν θεότητα λαμπρῶς ἀνακηρύττει ἑτεροφυὲς, καὶ τὸ πρὸς τὴν ἡμετέραν σάρκα ὁμοούσιον παρίστα. Τρίτον δὲ πρὸς τοὺς εἰρημένους, οἱ τῶν Μανιχαίων παῖδες, φαντασίᾳ τὴν σάρκα τὸν Χριστὸν προσειληφέναι δογματίζουσι). ἀλλ' ὡς ὁ ἐχθρὸς, προαποτειχίζεται τῇ περιτομῇ καὶ τοῦτο τὸ δυσφημεῖν· ἡ φαντασία γὰρ τομὴν καὶ πάθος καὶ ῥύσιν ὁρωμένην αἵματος οὐκ ἀνέχεται· οὐδὲ τὰ τῆς ἀληθείας ἔργα, τὸ πλάσμα καθαρῶς παραδέχεται· πάλιν Οὐαλεντῖνος κενοφωνεῖ, οὐκ ἐκ τῶν παρθενικῶν καὶ ἀχράντων αἱμάτων τὴν ἑνωθεῖσαν τῷ λόγῳ σάρκα παγῆναι· κάτω δὲ τῆς εὐσεβείας πεσὼν, ἄνωθεν αὐτῷ πόθεν καταβιβάζει τὸ σῶμα· ἀλλὰ καὶ τοῦτο πόῤῥωθεν, ὡς δῆλον, ἡ περιτομὴ τὸ θεῖον ἀπεσκοράκισε)· καὶ πρὸς τούτοις περιτέμνεται, ἵνα τὸ βέβαιον τῆς δοθείσης ἐντολῆς παραστήσῃ· διαμένειν γὰρ αὐτῇ τὸ ἀπαράβατον μέχρι τῆς αὐτοῦ παρουσίας, ἐξ ὧν ὑπηρετήσατο, μετὰ τοῦ ἀνεπιλήπτου, συγκατασκευάζει· εἰ γὰρ ὁ μὴ δεηθεὶς ὅλως περιτομῆς, ὅμως ὑπέρχεται ταύτην, σχολῇ γ' ἄν τις ἀλλοίη τῷ ὑπὸ τῷ νόμῳ ταύτην παρεσχηματίζειν,

 οὐκ

οὐκ ὀφείλων δίκας. Πάλιν τῶν Ἰουδαίων ὁ δῆμος φιλαιτιώτατος ὤν, καὶ ταῖς μὴ οὔσαις δεινὸς προφάσεις ἀναπλάττειν, εἰ μὴ τὴν περιτομὴν ὑπέστη, οὕτως αὐτοῖς τὰ σωτήρια εἰσηγεῖτο· τίνος ἂν οὐκ ἐνόμιζον περιδράξασθαι δικαιολογίας, διαδυόμενοι τὴν διδασκαλίαν ὅπερ ἀπερίτμητον ὄντα καὶ ἐξ αὐτῆς ἑστίας πάντα λύοντα θεσμόν, πῶς ἐνῆν παραδέχεσθαι σωτῆρα; ἵνα οὖν αὐτῶν ἀναχώρησιν πᾶσαν ἀποκλείσῃ, καὶ τὸ οἰκεῖον ἁμάρτημα, μηδεμίαν ἔχωσι χώραν, εἰς τὸν ἀναίτιον περιβάλλειν, περιτεμνόμενος τὴν ἀκροβυστίαν, συναποτέμνει τῶν ἀχαρίστων πᾶσαν εὐπρόσωπον πιθανολογίαν· σκόπει δέ μοι κἀκεῖνο· εἰ μὲν μὴ περιτμηθείς, ἔπαυε τὴν πρᾶξιν· τάχα ἄν ποτε ὁ δεσπότης, ὡς ἑαυτὸν ἀπαλλάσσων αἰτίας, καὶ τῆς ἰδίας προθέσεως προϊστάμενος, τὴν τῆς περιτομῆς ἀναίρεσιν διὰ τῶν μαθητῶν ὑπενοεῖτο μεθοδεῦσαι· ἐπεὶ δὲ καὶ περιτέμνεται, καὶ παύει τὸ ἔργον, καὶ ταύτην περιαφαιρεῖται τὴν ὑπόνοιαν τῶν φιλαιτίων· σὺ δὲ μηδ᾽ ἐκεῖνο παραδράμῃς· τύπος ἦν καὶ σύμβολον τοῦ βαπτίσματος ἡ περιτομή· μὴ τοιγαροῦν τῆς ἀληθείας φανερωθείσης, τὸν τύπον ἐπικρατεῖν ἔδει· ἐπιστάσης δὲ ἐκείνης ταύτην ὑποχωρεῖν· διὸ περιτέμνεται μὲν τὸ κρύφιον τῆς σαρκός, οὔπω τῆς ἐν χάριτι περιτομῆς φανερωθείσης· ἐκείνης δὲ τῷ δεσποτικῷ βαπτίσματι πάντα περιαυγαζούσης, καὶ λαμπρὰν τὴν ἀλήθειαν ἀποδεικνυούσης, τὰ ἐν σκιᾷ καὶ αἰνίγματι παρρησιάζεσθαι τόπον οὐχ εὑρίσκει· χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, ἀναμνησθῆναι χρὴ κἀκεῖ δήσι, ἐν τῷ σπέρματι τοῦ Ἀβραὰμ τὰ ἔθνη πάντα ἐνευλογηθήσεσθαι· ὅρκον καθ᾽ ἑαυτοῦ διδοὺς ὁ θεὸς τῷ δικαίῳ, ποιεῖται λογάδα πάντων ἐθνῶν τὴν ἐκείνου φυλήν· καὶ οὕτω σφραγίζων αὐτὴν διὰ τοῦ φυλάρχου τῇ περιτομῇ, τήν τε πίστιν ἐπισημαίνεται τοῦ πατριάρχου, καὶ τὸ γένος ἅμα ἐν ἀφορισμῷ συντηρεῖ. Ὁ τοίνυν ὅρκος παραβάσεως ἂν παρεῖχεν αἰτίαν εὐλογουμένων μὲν ἁπάντων ἐθνῶν διὰ μόνου τοῦ κοι-

nas meritas dare debebat. Tertiò cùm querula eſſet Gens Judæorum, & calumniis contexendis dedita, nec non egregius artifex comminiſcendi prætextus falſos, ſi incircumciſus ſalutem ipſis annunciâſſer, facilem illi cauſationem arripuiſſent, ut doctrinam allatam longè à ſe rejicerent, cùm Legem imprimis illum violâſſe contenderent. Quare, ut amputaret eorum à veritate defectionem, & nè anſam arriperent ſuum ipſorum peccatum in innocentem transferendi, circumciſus præputio, unà amputat ingratorum omnium cum aliquo prætextu plauſibilem accuſationem: Sed & ulteriùs attende, ſi non circumciſus finem circumciſioni imponeret, Dominus fortè ſuſpicionem apud quoſdam incurrere poterat, quòd ſe ut culpâ eximeret, ac ſuam ſententiam obtruderet, & diſcipulis viam ac rationem præſtaret tollendi penitus circumciſionem; circumciſus ipſe, ac non aliter ceſſare fecit hanc ſuſpicionem ab accuſaturis ſuſtulit: Sed nec illud inſuper prætereas: Erat circumciſio ſymbolum ac figura baptiſmi: par fuit ut nequaquam vim ſuam obtineret typus veritate manifeſtata, ſed illi locum daret: Circumciditur ergò caro in occulta parte corporis, cùm nondum circumciſio per gratiam compararet, ſed cum illa per Domini baptiſmum omnia colluſtrâſſet, & illuſtrem reddidiſſet veritatem, quæ fuerant umbræ & ænigmata liberè ſe exerendi ulteriùs facultatem non haberent. Præter hactenus commemorata, revocandum eſt in memoriam, *In ſemine Abrahæ benedicendas eſſe olim omnes gentes*, ità enim juſto illi viro, per ſeipſum juraverat Deus ità ejus progeniem nationum omnium collectricem facit, quàm per tribuum illarum & generis principem circumciſione conſignat, qui & fidem declarat Patriarchæ & generationem ejus ſeparatam conſervat: Juramentum certè tranſgreſſionis cauſam præſtitiſſet, ſi omnes gentes per communem Servatorem

Chriſtum

Chriſtum baptizarentur: Quocirca, ut id, quod gratuitò pollicitus fuerat Abrahamo, conſummatum finem ſortiretur, & contrà, veritatem ſubortam ſuſpicionem Deus à falſitate juramenti immunem præſtaret, *Nam ego*, dicebat aliquando, *ſum veritas & vita*, circumciditur carne præputii ſui, in ipſo primo ingreſſu & primitiis gratiæ: Hæc autem eſt vocatio, benedictio, & adoptio Gentium, legalem politiam circumſcribens & determinans: Plura hujus generis quis per otium excogitata recolet; quæ lex epiſtolica, & tua prudentia (nam quid in antedictis habetur, quò non & tacita veſtigare liceat,) cùm gratum non habeat, ſupervacaneum addidiſſe mihi viſum eſt.

τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ ἐν φέροντος δὲ τὸ ἐπίσημον τῆς Ἀβραμιαίας σπορᾶς, ἥτις ἦν ἡ περιτομή· ἵνα οὖν καὶ τῷ Ἀβραὰμ τὸ κεχαρισμένον πέρας ἡ ὑπόσχεσις ἀπολάβῃ, καὶ τὴν κατὰ τῆς ἀληθείας ὑπόληψιν ἣ δέ ἐστιν ὁ Θεὸς, τῆς ψευδορκίας διαλύσῃ, (Ἐγὼ γάρ εἰμι (φησὶν) ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή) τέμνεται τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας ἐν τῇ τῆς χάριτος ἀπαρχῇ καὶ εἰσαγωγῇ· αὕτη δέ ἐστιν ἡ κλῆσις καὶ ἡ εὐλογία καὶ ἡ υἱοθεσία τῶν ἐθνῶν, τὴν νομικὴν πολιτείαν συμπεριγράφουσα καὶ συμπληροῦσα· καὶ πολλὰ ἄν τις ἕτερα τοιαῦτα κατὰ σχολὴν ἐπιθεωρήσοι, ὧν ὅ τε τῆς ἐπιστολῆς νόμος, καὶ ἡ σὴ σύνεσις (τί γὰρ ἐκ τῶν εἰρημένων οὐκ οἶδε καὶ τὰ σιωπώμενα θηρᾶσαι) ἐπεὶ μὴ ἡδὺ νομίζει, περιττὸν ἐκρίθη ἡ προσθήκη.

ΤΕΛΟΣ.

PHOTII,

Ex veteri codice Orientali.

OMnia veſtræ Sacerdotis ſummi perfectionis & ſpiritualis ſapientiæ plena ſunt, cum exactâ civilium rerum ritè adminiſtrandarum peritiâ conjunctæ. Nam & ea quæ proponebantur ad diſceptationem, ad Synodicum judicium referre, nec ſolertiæ ſuæ robori fidere, quamvis ſufficienti multiplex negotiorum pondus ſuſtinere; Et ſopitis primùm inteſtinis diſſenſionibus, ita demum ad ea quæ extra ſunt dijudicanda procedere, quomodo non ejus ſit qui ad divinæ ſapientiæ regulam ſe comparet? Quatuor igitur initio ſtatim ad examen propoſiti Presbyteri, rectè ſtatim ex juſto calculo, ab iniqua & præter rationem irrogata cenſura abſoluti ſunt; Et vecordia irrationabilis in juſtam ſententiam impegit. Non enim fas eſt, non eſt, inquam fas, ex accuſatione ſola, ſive exiguum, ſive magnum, ſive etiam maximum crimen ſit, cujus intentio demonſtrationem non habeat, ob illud vel Sacerdotem gradu moveri, vel irrogari cenſuram. Multum ſanè lucrati eſſent ſycophantæ, ſi quos intentorum criminum reos peragere non potuerunt, eorum pœnas pendere quaſi convictos viderent. Quis enim exitus ſit, ſi hæc ratio obtineat, quo immeritò accuſati manus Sycophantarum evadant? Non convictos igitur de eis quorum accuſabantur, mediocritas noſtra, ſecundùm veſtram quæ ab initio proceſſit ſententiam, omnis condemnationis immunes dimittit. Qui autem intentis criminibus teneri deprehenſi ſunt, ſive ſeculares, ſive in eadem causâ verſantes Presbyteri, hos, cenſuræ ad tempus inflictæ ſubjici, ſiquidem, ut diximus, crimen notum factum ſit, etiam nos pronunciamus. Quibus autem nulla indulta eſt venia, de eis non habemus quod judicemus, quibus de crimine non conſtat. De Epiſcopo autem hoc, ſecundùm ratio-

Πάντα τῆς ὑμετέρας ἀρχιερατικῆς τελειότητος καὶ πνευματικῆς σοφίας γέμει, καὶ τῆς πολιτικῆς ἐπιστημίας τῇ ἀκριβείᾳ συγκέκραται. Τὸ τε γὰρ εἰς συνοδικὴν κρίσιν ἀγαγεῖν ἃ προὐβάλλετο τὴν ἀμφισβήτησιν· καὶ τὸ μὴ οἰκείᾳ ῥώμῃ τῆς συνέσεως, καίτοι ἱκανῶς ἐχούσῃ καὶ πολυπλάσιον βάρος ἀνέχειν ὀχλήσεων· καὶ τό, πρότερον τὰς ἐγκολπίους φιλονεικίας διαλυσάμενον, οὕτω χωρεῖν ἐπὶ τὴν κρίσιν τῶν ἔξωθεν, πῶς οὐκ ἔστι μὲν θείας σοφίας ἀπευθυνομένης γνώμονι; οἱ μὲν οὖν εἰς ἐξέτασιν κατ᾽ ἀρχὰς προτεθέντες τέσσαρες πρεσβύτεροι, καλῶς εὐθύς, τῆς ἀλόγου, καὶ πολὺ τὸ ἄδικον ἐχούσης ἐπιτιμίας ἀθωωθῆναι, δικαίαν ψῆφον ἀπέλαβον. καὶ ἄνοιά τις ἀλόγιστος τῇ δικαίᾳ ψήφῳ ἀντέκρουσεν. Οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν ἐκ κατηγορίας μόνης, κἂν μικρόν, κἂν μέγα, κἂν τῶν μεγίστων εἴη τὸ αἰτίαμα, μηδὲ μιᾶς ἀποδείξεως τῇ αἰτίᾳ προστεθείσης, οὐδὲ οὖν ἢ τὸν ἱερέα τοῦ οἰκείου βαθμοῦ παρεκβιβάσαι, ἢ τινα ἐπιτιμίαν ἄλλην εἰσπρᾶξαι. οὕτω γὰρ εἴη ἂν μέγα κέρδος τοῖς συκοφάνταις, ὅτι καὶ μὴ λαβόντες οὓς ᾐτιῶντο τοὺς ἀναιτίους, ὡς ἑαλωκότας εἶδον τὴν δίκην ἀπαιτηθέντας. καὶ τίς ἂν εὑρεθείη πόρος, τῆς παραλόγου ταύτης φορᾶς κυρωθείσης, δι᾽ οὗ τὸ μάτην κατηγορούμενον τὰς λαβὰς τῶν συκοφαντησάντων διαφεύξεται; τοὺς οὖν ἐφ᾽ οἷς κατηγορήθησαν μὴ ἐλεγχθέντας, ἀθώους πάσης ἡ ἡμετέρα μετριότης, ὡς καὶ ἡ κατ᾽ ἀρχὰς ὑμετέρα προελθοῦσα ψῆφος, πάσης καταδίκης ἀφίησιν. ὅσοι δὲ τοῖς ἐγκλήμασιν ἑαλωκότες κατάδηλοι καθεστήκασι, τούς τε κοσμικοὺς φημί, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἐνταζομένους πρεσβυτέρους, τούτους φυλάττειν τὸ πρόσκαιρον ἐπιτίμιον, ἂν ὡς ἔφημεν, γνωστὸν καθέστη τὸ αἰτίαμα, καὶ ἡμεῖς ἀποφαινόμεθα. περὶ δὲ ὧν οὐδεμία, συγγνώμη προέβη, οὐδὲν ἡμῖν παρίσταται φάναι, ἀδήλου ἡμῖν καθεστηκότος τοῦ ἀδικήματος. καὶ περὶ Ἐπισκόπου δὲ τοῦδε, ἀξιολόγως

μὲν, καὶ κανονικῶς, καὶ ἡ ζήτησις, καὶ τὸ πέρας προῆλθε τῆς ἐξετάσεως. ἡμᾶς δὲ ἐκπλήξεως παρέπεμψε θαύματι, ὅπως παντελῶς ἀλλότρια τῆς παρούσης διηγήσεως τὸ τοῦ Ἀμασείας γράμμα καὶ ἀπήγγειλε καὶ ὑπετίθετο. τὸ γὰρ μετὰ μαρτύρων χειροτονῆσαί τινα, κἂν ὕστερον ὁ χειροτονηθεὶς ἀνάξιος ἀπελεγχθῇ, οὐδὲν πρόσκειμα τῷ χειροτονήσαντι γίνεται. ὧν οὐδὲν τὸ γράμμα ὑπεδήλου, ἀλλὰ καὶ τἀναντία διήγγειλε. καλὸν δὲ παρυστάσαι καὶ αὐτοὺς τοὺς τὴν μαρτυρίαν παρασχόντας, ὅτι τὴν χειροτονίαν ὁ ὑπαίτιος ἀνεδέξατο· ὡς ἂν πανταχόθεν τὸ καθαρὸν καὶ ἀνεπίληπτον, καὶ τοῖς ἀγνωμονεστέροις περὶ τὴν ἀθῴωσιν τῶν ἀδελφῶν διακειμένοις παντελῶς, καὶ μισοῦσιν, ἀποκαλυφθῇ, καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὺς,[3] ὡς μηδὲν τῶν ἀνηκόντων ἀρχιερεῦσι τὴν καινοτομίαν εἴη ὑποστάς. Τὸ δὲ συνοδικὸν τῆς οἰκονομίας γράμμα, ὃ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον ἔχει τῆς Καισαρείας προσγραπτόμενον, γνώμῃ τε ἡμετέρᾳ ἐγράφη, καὶ δι᾽ ἐπιτροπῆς ἀπεστάλη· καὶ οὐδὲν οἶμαι οὔτε παρὰ συνείδησιν ἔχει, οὔτε τοῖς ἱεροῖς μαχόμενον τοῦ πνεύματος.[4] πολλὴ γὰρ ἡ διαφορὰ τῶν ἐξ ἀγνοίας ἁμαρτημάτων, πρὸς τὰς ἐν γνώσει καὶ μετὰ καταφρονήσεως προϊούσας ἀθεμίτους πράξεις. καὶ ἱερέων δὲ καὶ Χριστιανῶν ἀποιχομένων οὐδεμία φροντὶς, οὐδ᾽ ὑμνολογίας ὀφειλομένης ἱερὰ τελετὴ, πῶς οὐκ ἂν ἐκβιάσαιτο, ἐπ᾽ οἰκονομίαν, ἀπὸ τῆς ἀκριβείας τῶν θείων μυστηρίων ἀποκλῖναι; ἀλλ᾽ ἴσως ταῦτα περιττὸν πρὸς εἰδότα λέγειν. περὶ δὲ τῶν κεφαλαίων, ἐκεῖνα τέως ὡς ἐν καιρῷ κατεπείγοντι τυπωθῆναι διέγνωμεν. ὅσοι μὲν πρὸ τῆς διαμαρτυρίας τοὺς διγάμους ηὐλόγησαν, διά τε τὴν ἄγνοιαν, καὶ διὰ τὸ μηδὲν παρὰ τῶν ἐπισκόπων περὶ τῆς τοιαύτης ἐξασφαλισθῆναι πράξεως, μήτε μὴν τῶν κανόνων ἀλλαχόθεν ἀκρίβειαν μαθεῖν, καὶ διὰ ταῦτα τῷ τοιούτῳ ὠλίσθησαν πταίσματι, οἱ τοιοῦτοι πάντως, εἰ μή τι ἄλλο, ἀλλ᾽ ἐν ὅσῳ γε χρόνῳ τὸν δίγαμον τῆς κοινωνίας τῶν φρικτῶν μυστηρίων οἱ νόμοι τοῦ πνεύματος ἀποκωλύουσιν, ἐν τοσούτῳ, καὶ ὁ παραλόγως τὴν εὐλογίαν τοῖς συναπτομένοις ἐπιτεθεὶς, τῆς ἱερουργίας ἐπισχεθήσονται· εἰ μή τις ἄρα κατεπείγει χρεία ἀπαραίτητος ἄλλη, καὶ

nem, & Canones, & examen, & terminis proceſſit examinis. Nos autem ad conſternationem non mirari non poſſumus, quam prorſus aliena à præſenti ſermone Amaſiæ Antiſtitis literæ & narrent & ſubjiciant. Nam aliquem ex teſtimonio ordinare, etiamſi indignus poſtea deprehendatur, ordinantem culpæ obnoxium non reddit. Atqui nihil tale iſtæ literæ demonſtrabant, quin ejus contrarium narrabant. Rectum autem erit, adeſſe & eos qui teſtari ſunt, eum ordinationem qui incuſatur ſuſcepit, ut innocentes & inculpati, etiam iniquiùs erga abſolutionem fratrum affectis, & omnino odio habentibus, demonſtrentur: Et Dei Sacerdos, in nihilo eorum quæ Antiſtiti conveniunt, innovationem ſuſtineat. Synodicum autem de diſpenſatione ſcriptum, quod Archiepiſcopum Cęſareæ inſcriptum habet, & ex mente noſtra ſcriptum, & ex nutu noſtro miſſum eſt: Nec quicquam, ut opinor, vel præter conſcientiam, vel ſacris Spiritus legibus adverſum continet. Magna enim eſt differentia peccatorum ignorantię, ab eis quæ à ſcientibus contra jus fáſque proficiſcuntur. Sanè, Sacerdotum & Chriſtianorum defunctorum neglecta cura, & Pſalmodiæ ſacræ omiſſum debitum officium, neceſſario nos, de exacto ſacrorum Canone ad id quod eſt benignius, remittere cogit. Sed hæc fortè ſuperfluum eſt ſcienti dicere. Capitula autem definitionis ut inſtanti tempore fieri potuit, formari decrevimus. Qui quidem ante rem conteſtatam digamis benedixerunt, tum propter ignorantiam, tum quod nihil ab Epiſcopis de hac re conſtitutum fuerit, neq; aliunde exactam Canonum diſciplinam noverint, & propterea lapſi ſint, hi omnino, ſi nihil aliud, ſaltem, quamdiu digamum leges ſpirituales tremendorum myſteriorum communione prohibent, tamdiu & ipſi, qui conjugibus præter rationem benedictionem impoſuerunt, ſacris faciendis abſtinebunt. Niſi quæ alia implacabilis urgeat neceſſitas, & omnino

omnino vita hominis, tum tranquilla, tum notabilis: Quæ ſæpenumero apud Patres noſtros æquitatis intuitu, præ exacto Canone obtinuiſſe conſtat, & cenſuræ tempus abbreviâſſe. Mulierem autem, viro defuncto, novimus quidem à divinitus inſpirato Paulo veniam adeptam ſecundas nuptias adeundi. Multæ enim ſunt mulierum infirmitates, quæ pudorem incutiant, ad naturam virilem eorum imbecillitatem exigendi. Virum autem à viſceribus Apoſtolicis eâdem indulgentiâ dignari non novimus. Cenſura igitur ejus qui mulieri digamæ benedixerit, vel nulla omnino, vel mitior, quam ejus qui viro. Qui autem abſolutè conjunguntur mulieribus, quoniam non ſimplex actio eſt, proinde nec uniformis eſt cenſura, nec qui ipſis benedicunt ſub unam pœnam cadunt. Quæ quidem mulier à viro dimiſſa eſt, ipſo cauſam præſtante, quod naturalis congreſſus impotentia teneretur, hæ ſi continere elegerint, melius fuerit; quod ſi verò jungi voluerint, nec illud condemnationem in ipſis habet, nec ſi quis Sacerdos nuptias earum benedictione honoret. Quod ſi fœmina eandem cauſam præſtat, eadem libertate prædicta fruatur, quâ priùs ſolutum virum dignati ſumus. Quod ſi qui præter ætatem deſponſati ſint, deinde Lex ipſos tanquam præter Legem conjunctos ſeparaverit, tunc neutra perſonarum diſcedentium, quæ quidem in ordine Laico cenſentur, ſi ad alias legitimas nuptias accedat, cenſuram ſubibit. Qui autem ob adulterium ejectam uxorem fecerit, ſive conjugatus ſive cœlebs, adulter eſt, & adulterii cenſuræ ſubjacet. Quod ſi ſolùm propter odium citra rationem à viro invita expulſa ſit, melius erit ſi ad ſuum virum revertatur: Sin hoc, quod ipſe ad alias ſe nuptias jam applicuerit, fieri non poſſit, adulterii ipſa crimini, cum alio viro juncta, obnoxia non erit: At verò Sacerdos, ipſi ritè benedicens, ſuper ipſa inſons non erit, ſed pœnam ejus præſtabit qui digamis

παντελῶς ἀπραγμοσύνη, ἢ βίος ἄλλως ἐπίσημος τοῦ ἀνδρός· ἃ πολλάκις παρὰ τοῖς πατράσιν ἡμῶν, δι' οἰκονομίαν, τῆς ἀκριβείας ὤφθη περιγενόμενα, καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐπιτιμίας συνάγοντα πρὸς τὸ ἔλαττον. γυναῖκα δὲ παρὰ μὲν τοῦ θεσπεσίου Παύλου μεμαθήκαμεν, ἀποβαλοῦσαν τὸν ἄνδρα, δευτέροις γάμοις ὁμιλῆσαι συγγνώμην λαβοῦσαν· πολλὰ γὰρ τὰ γυναικεῖα ἀῤῥωστήματα, καὶ δυσωπεῖν ἱκανὰ, μὴ πρὸς τὴν φύσιν τῶν ἀνδρῶν τὴν ἐκείνων ἀσθένειαν ἐκβιάζεσθαι. ἄνδρα δὲ οὐκ ἴσμεν τῆς αὐτῆς συγγνώμης παρὰ τῶν ἀποστολικῶν ἀξιωθέντα σπλάγχνων, διὸ καὶ τὸ ἐπιτίμιον τοῦ μὲν γυναῖκα δίγαμον εὐλογήσαντος, ἢ οὐδ' ὅλως ἢ πολὺ κουφότερον ἐστὶ τοῦ δίγαμον ἄνδρα εὐλογήσαντος. οἱ δὲ ἀπολελυμένας ἁρμοζόμενοι γυναιξὶν, ἐπειδὴ ἡ πρᾶξις οὐχ ἁπλῆ, οὔτε τὸ ἐν αὐτοῖς ἐπιτίμιον πρόσεισι μονοειδὲς· οὐ μὴν οὐδ' οἱ τούτους εὐλογοῦντες ὑπὸ μίαν τέλουσι δίκην. ὅσαι μὲν γυναῖκες ἀπελύθησαν τοῦ ἀνδρὸς, ἐκείνου τὴν αἰτίαν παρεχομένου, ἐφ' ᾧ τῆς φυσικῆς ὁμιλίας ἡ ἀσθένεια κατεκράτησεν, αὗται δὴ αὗται, εἰ μὲν σωφρονεῖν ἕλοιντο, τοῦτο ἄμεινον· εἰ δὲ καὶ ἀνδρὶ συναπτεσθαι βούλοιντο, καὶ τοῦτο ἀκατάγνωστον αὐταῖς τε, καὶ εἴ τινες εὑρεθεῖεν τῶν ἱερέων, διὰ τῆς εὐλογίας τὸν γάμον σεμνύνοντες. καὶ τῆς γυναικὸς τὴν αὐτὴν παρεχομένης αἰτίαν, ἧς καὶ ὁ διαλυθεὶς ἀνὴρ τῆς αὐτῆς ἐλευθερίας ἠξίωτο, καὶ ἡ μικρῷ πρόσθεν εἰρημένη γυνὴ ἀπολαύσει. κἂν παρὰ τὴν ἡλικίαν δέ τινες εἰς μνηστείαν ἔλθωσιν, εἶτα τούτους ὁ νόμος διὰ τὸ παράνομον ἀπ' ἀλλήλων διαστήσῃ, οὐδὲ ὁπότερον τῶν διϊσταμένων προσώπων, ἐν λαϊκῷ δηλονότι ἐξεταζόμενον τάγματι, πρὸς ἕτερον νόμιμον ἐρχόμενον γάμον εὐθύνας ὑφέξει. ὁ δὲ τὴν ἐκβεβλημένην ἐπὶ μοιχείᾳ γυναῖκα θέμενος, εἴτε γεγαμηκὼς εἴη, εἴτε καὶ γάμων ἄγευστος, μοιχός τέ ἐστι, καὶ τῷ τῶν μοιχῶν ἐπιτιμίῳ ὑπόκειται. εἰ δὲ διὰ μόνον ἄλογον μῖσος ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἄκουσα ἐξωσθεῖσα, ἄμεινον μὲν εἰ πάλιν πρὸς τὸν ἴδιον ἐπαναστρέψῃ ἄνδρα· εἰ δὲ μὴ, ἐκείνου πρὸς ἑτέραν γυναῖκα χωρήσαντος ἤδη, μοιχείας μὲν αὐτὴ, συνερχομένη ἀνδρὶ ἑτέρῳ, οὐκ ἂν ἐγκλήματι περιπέσειεν· οὐ μέντοι γε ὁ ἱερεὺς, τὰ νενομισμένα ἐπιτελῶν ἐν αὐτῇ, τὸ ἀκατάγνωστον ἕξει, ἀλλὰ τὴν τοῦ

διγάμους εὐλογήσαντος ἀπαιτηθήσεται δίκην. Τὸ δὲ ἐξ ἀλόγου συμφωνίας διαλύεσθαι, ἐπεὶ νόμῳ κεκωλυμένη ἡ τοιαύτη τόλμα καθέστηκεν, οὔτε τὸν ἄνδρα, πρὸς ἕτερον συνερχόμενον συνοικέσιον, ἐᾷ ἀνεύθυνον, οὔτε τὴν γυναῖκα διαπραττομένην τὸ ἴσον· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ποιναὶ βαρεῖαι κεῖνται τοῖς νόμοις, εἰ τοιαύτη πρᾶξις εἰς τόλμαν ἀχθήσεται· καὶ δῆλον ὡς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις συνοικεσίοις εὑρισκόμενος ὁ ἱερεὺς, καὶ τὰ νενομισμένα τοῖς γάμοις τελῶν, παντελῶς τῆς ἰδίας τιμῆς κατὰ τὴν τῶν κανόνων ἐκπεσεῖται ἀκρίβειαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὸ τάχος εἶπε· καὶ τὸ ἀμελέτητόν τε καὶ ἀπροσδόκητον τῶν προτεθέντων εἰς ζήτησιν· εἰ δέ τι ἄλλο ἐπιμελέστερον ἡ ὑμετέρα σύνεσις ἐπισκοποῦσα κατίδοι, νικάτω τὸ ἄμεινον· καὶ ἡμεῖς δὲ ἴσως ἐν πλατυτέρῳ καιρῷ ἀκριβέστερόν τι ἄλλο ἐπιθεωρήσομεν.

benedixerit. Citra rationem autem à conjugio diſcedere, quod auſum Lege prohibitum eſt, neque virum, ad alias nuptias accedentem, inſontem dimittit, neque fœminam quæ idem faciat. Quin potiùs graves pœnæ Legibus conſtitutæ ſunt, ſiquis hoc facere auſus fuerit. Et manifeſtum eſt Sacerdotem, qui adfuerit, & ſacra ritè celebraverit in hujuſmodi nuptiis, omnino honore ſuo juxta exactam Canonum diſciplinam excidere. Sed hæc feſtinatè pronunciata ſint; quod quæ inopinatæ diſceptationi propoſita erant conſiderationis moram non ferrent: Quod ſi quid aliud veſtra ſolertia diligenti diſquiſitione perſpexerit, obtineat quod melius eſt. Et nos etiam fortaſſis, laxiori tempore conceſſo, exactius aliquid diſpiciemus.

NOTÆ.

1 VErtimus ac ſi ſcriptum eſſet εἰς τὴν ἀμφοῖν.

2 Vertimus ac ſi ſcriptum eſſet συνήθως πείνειν. 3 Videtur legendum γαμῶν.

4 Vertimus ac ſi ſcriptum eſſet ἐν μηδενί.

5 Notaverat in margine apographi ſui doctiſſ. Junius ſupplendum νόμοις, ſpirituales enim Leges vel Leges Spiritûs ſæpe dictos ſacros Canones in his Epiſtolis, 1. & 4. Hoc ſecuti ſumus.

6 Reddidimus acſi ſcriptum eſſet αὖ τινὰς non αὖ τινὰς αὐτάς.

7 Inverſo verborum ordine reddidimus acſi ſcriptum eſſet ὡς καὶ ὁ διαλυθεὶς ἀνὴρ ἐλευθερίας ἠξίωται, τῆς αὐτῆς καὶ ἡ μικρῷ.

Ἐπιστ. β.

Ἔγραψέ σου ἡ ὁσιότης περί τινων μιαροφαγησάντων· ἡ δὲ αἰτία τῆς μιαροφαγίας ἐστὶ τοιαύτη. τύμβον ἑλληνικὸν ἀπῆλθον διορύξαι πρὸς ἀνεύρεσιν χρημάτων· ματαιοπονοῦντες δὲ καὶ μηδὲν εὑρίσκοντες, εἶπεν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐὰν μὴ σφάξωμεν κύνα, καὶ ἐκ τῶν κρεῶν αὐτοῦ ἁψώμεθα, οὐ μὴ ἐπιδώσῃ ἡμῖν ἡ γῆ τὸ ζητούμενον. αὐτίκα γοῦν ὁ λόγος εἰς ἔργον προεξέβη. ἐλθόντων οὖν εἰς αἴσθησιν τῆς ἀπηγορευμένης βρώσεως, τοῖς ποσὶ προσέπεσον τοῦ ἐπισκόπου, αἰτούμενοι ἰατρείας, καὶ λύσιν τοῦ παραπτώματος. ταῦτα διήγγειλε τὸ γράμμα τῆς σῆς εὐλαβείας· καὶ περὶ τούτου τύπος μὲν ἐστὶν ἐκκλησιαστικὸς, διὰ τεσσαρακονθημέρου ἐπιτιμίου, καί τινων εὐχῶν, διαλύεσθαι τοὺς ἑαλωκότας τῷ ἐγκλήματι· ἡ δὲ παροῦσα μιαροφαγία ἔχει καὶ ἑτέρας τινὸς ἀσεβείας ἐπιμιξίαν· τὸ γὰρ ἕνεκα τούτου μιαροφαγῆσαι, ὥστε τὴν γῆν ἐκμειλίξασθαι, κατὰ τὴν

Epiſt. 2.

SCripſit ſanctitas tua de quibuſdam, polluti cibi eſu contaminatis: Cauſa autem contaminationis erat ejuſmodi. Iverant Gentilis cujuſdam monumentum refoſſuri ad inveniendas pecunias: Cùm autem incaſſum laborarent, nec quicquam invenirent, dixerunt inter ſeſe, niſi canem mactemus, & de carnibus ejus guſtemus, non reddet nobis terra quod quærimus. Statim factum eſt quod dictum erat. Cùm itaque ad interdicti cibi conſcientiam veniſſent, genibus Epiſcopi accidentes medicinam petierunt, & commiſſi peccati indulgentiam. Hæc ſunt quæ Pietatis tuæ literæ narrant. Et de hac re formula ab Eccleſia conſtituta eſt, quadraginta dierum pœnitentiâ, & precibus quibuſdam abſolvi, qui huic crimini innexi ſunt. Præſens autem polluti cibi participatio alterius cujuſdam impietatis mixturam habet. Propterea enim contaminatum cibum attingere, ut terra placaretur, ſecundum inſanam

ipſorum

ipſorum opinionem, crimen in majus attollit: Etiamſi ſine gravioris impietatis cogitatione, ad hanc opinionem acceſſerunt. Veruntamen & hominum mores,& reliquus vitæ actæ tenor, & animi conſtitutio,tum,mentis,ſive ſimplicitas ſive ſolertia,vel producere poteſt tempus vel curtare: Cùm fortaſſe poſt quadraginta dies impoſita cenſura ſit. Quod ſi ſecunda aliqua definitio producẽda eſt,ſepoſitis circumſtantiis, quæ producendo vel curtando tempori cauſam præbent, ad tres dierum quadragenas multa eorum qui in hoc crimine deprehenſi ſunt, redigenda erit: Præter reliquam victûs auſteritatem, & tremendorum myſteriorum abſtinentiam.

ἐκείνων τῆς ἀπονοίας ὑπόνοιαν, αὔξει πλέον τὸ ἔγκλημα· κἂν ἄνευ λογισμῶν τινῶν δυσσεβεστέρων πρὸς τὴν τοιαύτην ὑπόληψιν κατηνέχθησαν. πλήν γε καὶ τῶν ἀνδρῶν τὸ ἦθος, καὶ ἡ ἄλλη τοῦ βίου διαγωγή, καὶ κατάστασις, καὶ ἡ τῆς διανοίας ἁπλότης ἢ δεινότης, δύναται πολυπλασιάζειν καὶ συντέμνειν· [1] εἴτε καὶ μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐπιτεθῇ αὐτοῖς ἐπιτίμιον. εἰ δὲ δεῖ τι καὶ κεφάλαιον δεύτερον εἰπεῖν, ἄνευ τῶν ἐπιτεινόντων ἢ μειούντων τὸ πρᾶγμα περιστατικῶν αἰτιῶν, εἰς τρεῖς τεσσαρακοστὰς, ἡ ἐπιτιμία, τοὺς ἐπὶ τῇ εἰρημένῃ μιαροφαγίᾳ ἑαλωκότας, περιστήσει· ἅμα τῇ ἄλλῃ κατὰ τὴν δίαιταν σκληραγωγίᾳ, καὶ τῇ τῶν φρικτῶν μυστηρίων ἀποκωλύσει.

NOTA. 1 Nec ſacra eſt hæc lectio, nec occurrit quod ſubſtituendum ſit.

Epiſt. 3.

NOn idcirco Antiſtiti ſignificavimus, ut certiores fieremus,num ſciens Epiſcopus adulterũ ſacra facere permiſiſſet,quod & gravè eſſet;ſed num ipſum, adulterum eſſe ſciens ordinâſſet: Quod gravius eſt. Ille autem, cujus nos certiores fieri velle ſignificavimus,de eo nihil nos docuit, quod autem nemo quærebat, hoc renunciavit. Veruntamen, ſiquidem ipſum adulterum eſſe ſciens ordinavit, omnino & Epiſcopatu & Sacerdotio excidit: Quod ſi ignorans adulterum eſſe eum ordinavit, tum certior factus, ad tempus quidem abſtinuit, deinde ſacra facere permiſit, etiam ipſum quidem ad tempus ſacris faciendis abſtinere oportet. Aliud enim eſt Deum contemnere,aliud errore deceptum videri Legem obſervâſſe, etiamſi non obſerves. Cæterùm, ad tempus abſtinere ipſum decrevimus, ſi reliqua ejus merita, & virtutis copia, hujuſmodi lapſum compenſare videantur: Sin, in perpetuum cenſuræ ſubjacebit. Hæc autem dicimus, non ſi Antiſtes ipſius dicat quod ipſum adulterum eſſe ſciens Ordinavit, vel quod poſtquam Ordinâſſet,certior factus adulterum eſſe,cùm ipſum ad tempus abſtinuiſſet,deinde ſacris fungi permiſit; ſed ſi ipſe teſtibus fide dignis &

Ἐπιστ. γ'.

Οὐχ οὕτως ἐμηνύσαμεν τῷ προέδρῳ, ἵνα μάθωμεν εἰ μετὰ γνώσεως παρεχώρησε τὸν μοιχὸν ἱερατεύειν ὁ ἐπίσκοπος· ἄτοπον γὰρ καὶ τοῦτο· ἀλλ' εἰ ἐγίνωσκε μοιχὸν αὐτὸν εἶναι, καὶ οὕτω αὐτὸν ἐχειροτόνησε· χαλεπώτερον γὰρ τοῦτο. ὁ δὲ, ὃ μὲν ἐμηνύθη διδάξαι, οὐκ ἐδίδαξεν, ὃ δὲ οὐδεὶς ἐζήτησε τοῦτο ἀπήγγειλε. πλὴν εἰ μὲν εἰδὼς αὐτὸν μοιχὸν ὄντα ἐχειροτόνησε, παντελῶς ἐστὶ καθῃρημένος, τῆς ἀρχιερωσύνης τε καὶ ἱερωσύνης· εἰ δὲ ἀγνοῶν αὐτὸν μοιχὸν ὄντα ἐχειροτόνησεν, εἶτα μαθὼν, ἐπέσχε μὲν ἐπὶ χρόνον, ἀπέλυσε δὲ ἱερατεύειν, παυθήσεται μὲν καὶ αὐτὸς τοῦ ἱερουργεῖν ἐπὶ χρόνους τινάς. ἄλλο γὰρ τὸ [1] φρονῆσαι Θεοῦ, καὶ ἄλλο τὸ ἀπατηθῆναι καὶ δόξαι φυλάξαι, κἂν οὐκ ἐφύλαξεν· ἐπὶ χρόνους δὲ τινὰς ἔγνωμεν ἐπισχεθῆναι αὐτὸν, ἐὰν τὰ ἄλλα αὐτοῦ προτερήματα, καὶ ἡ τῆς [2] ἄλλης περιουσία [illegible] ἀντιταλαντευθῆναι τῷ τοιούτῳ αὐτοῦ παραπτώματι, εἰ δὲ μὴ, διηνεκὲς τὸ ἐπιτίμιον ἕξει. Ταῦτα δὲ λέγομεν, οὐκ ἐὰν ὁ πρόεδρος αὐτοῦ λέγει ὅτι γινώσκων αὐτὸν μοιχὸν ἐχειροτόνησεν, ἢ ὅτι μετὰ τὸ χειροτονηθῆναι αὐτὸν μαθὼν μοιχὸν εἶναι, καὶ ἐπί τινα χρόνον ἐπισχὼν, εἶτα ἱερουργεῖν αὐτὸν ἀφῆκεν· ἀλλ' ἐὰν αὐτὸς διὰ μαρτύρων πιστῶν καὶ ἀδιαβλή-

των ἠλέγχθη· ἢ καὶ μὴ ἐλεγχθεὶς, οἰκείῳ κατετίθετο καὶ ὡμολόγησε στόματι. Ταῦτα μὲν οὖν ἡ ἡμετέρα ἁρμόζειν ἔκρινε μετριότης· καὶ περὶ αὐτοῦ ὡς κελεύει διοικήσῃ ἡ ὑμῶν ἁγιότης. Σὺ δέ μοι ἐν Κυρίῳ ἔρρωσο.

inculpatis convictus, vel non convictus, ſed ore ſuo aſſenſus fit & confeſſus. Hæc igitur mediocritas noſtra convenire cenſuit: De ipſo autem Sanctitas veſtra quod hortatur, conſtituet. Tu verò mihi in Domino Vale.

NOTÆ.

a PRo τὸ φρονῆσαι αὐτοῦ legimus καταφρονῆσαι, quod facere eum ſignificat qui mœchum Ordinat, cùm qui, quem deceptus, adulter cùm eſſet Sacerdotem Ordinatum, ſacris faciendis abſtineat primum, poſt altari reſtituat, quod ſuſpendere appellamus, videatur Canones intueri, quos tamen non obſervat: Itaque reddidimus ἀπεπηδῆναι, non ut habebat ἀπόχειρον, ἀπεπηδῆναι.

2 Ἀπόχειρον habes τῆς ἄλλης συνουσίας, quod, quia videtur errore ſcribæ repetitum, ab ἄλλας quod præceſſerat, propterea vertimus ac ſi ἱερατῆς ſcriptum eſſet.

Ἐπιστ. δ'.

Θαῦμα μὲν ἡμᾶς κατεῖχε καὶ ἔκπληξις, ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ παροινίᾳ, καὶ ἀπονοίᾳ, καὶ ἀναισθησίᾳ, καὶ παρανομίᾳ τοῦ προέδρου, καίτοιγε τῶν τοιούτων παθῶν παλαιὰ ἴχνη ἐν τῇ μνήμῃ φέροντας· ἀλλ' ἡ ἐπιμονὴ καὶ αὔξησις τῶν προλαβόντων, ὡς ἐπὶ παραδόξοις, τοῖς νῦν πεπραγμένοις, παρέχει ταραχήν. πλὴν οὐκ ἔστιν ἀνενόχλητον τοῖς καθ' ἕκαστον τὸ κατὰ μέρος λόγον [1] ἐπιθεῖναι, ὃ πολλάκις ἔφαμεν καὶ νῦν φαμέν. ὡς ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς ἁμαρτωλοὶ τὰς ἁμαρτωλὰς ἡμῶν χεῖρας ἐπὶ τὴν σὴν ἐθέμεθα κεφαλὴν, τὴν τελεταρχικὴν τοῦ παναγίου πνεύματος ἐπικαλούμενοι χάριν· καὶ πεπιστεύκαμεν οὐ ταῖς ἡμῶν χειροθεσίαις, ἀλλὰ τῇ τε ἄνωθεν εὐμενείᾳ, καὶ τῇ σῇ ἀρετῇ, τὴν ἐπιφοίτησιν αὐτοῦ πλουτίσαι ἡμᾶς· οὐ μόνον ὅσα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παρανόμως τε καὶ ἀκανονίστως παρὰ τοῦ ταύτης προέδρου πρόεισι, ἀλλὰ καὶ ὅσα παρ' ἑτέρου τὴν ὁμοίαν ἐπιδεικνυμένου γνώμην, ταῦτα πάντα τῇ σῇ ἀρχιερατικῇ παρεγγυώμεθα τελειότητι· ὡς ἡμῶν τῶν ταπεινῶν συμπαρόντων καὶ συνεφαπτομένων τοῖς νόμοις τοῦ πνεύματος· ἀνακόπτειν τε καὶ ἀναχαιτίζειν, καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ ἄριστον μεταρρυθμίζειν· οὐχ ἡμῶν νυνὶ τὴν τοιαύτην πνευματικὴν ἐξουσίαν χαριζομένων, ἀλλὰ τοῦ πνεύματος τοῦ παναγίου, ἡνίκα καὶ τὴν ἀρχιερατικὴν ἐδίδου δωρεάν. ἀπολυέσθωσαν γοῦν οἱ παραλόγως δεσμῷ ὑποβληθέντες τῆς ἀλόγου καταδίκης, καὶ πρὸς τὴν δικαίαν μεθαρμοζέσθωσαν θεραπείαν· καὶ οἱ τὴν παράνομον καθαίρεσιν ὑποστάντες, τῆς ἀνόμου ψήφου πεπαυμένης,

Epiſt. 4.

ADmiratio quidem nos invaſit ac aſtupor ſuper tantâ delitatione & vecordiâ, necnon inſulſitate atque enormitate Antiſtitis, etiam veteta quædam veſtigia ejuſmodi affectuum memoriâ tecolentes. Verùm duratio atque incrementum præcedentium, de præſentibus, tanquam præter opinionem factis, perturbationis nobis materiam prębuerunt. Cæterùm moleſtia non vacat, ſingulorum cauſis particulatim inſiſtere, quod ſæpius diximus, & nunc etiam dicimus. Quod cum peccatores nos peccatrices manus capiti tuo impoſuimus, gratiam ſancti Spiritûs Antiſtiti propriam implorantes, (non noſtræ manuum impoſitioni, ſed ſupernę benignitati, & tuæ ipſius virtuti confiſi, ſuperventum ipſius nos benedictione ditaturum) non ſolùm quæ in Eccleſia illegitimè & contra Canones ab ipſius Antiſtite procedunt, ſed quæ ab alio quopiam, ſimilem animi ſententententiam demonſtrante, hæc omnia à tua Antiſtitis perfectione (tanquam humilitate noſtra præſente, & ſpirituales Leges adjuvante) reprimi, ſufflaminari, & in meliorem, ſive optimum ſtatum reformari præcipimus: Non nobis nunc hujuſmodi ſpiritualem poteſtatem largientibus, ſed ſancto Spiritu tunc eam conferente, cùm gratiam ſummi ſacerdotii donaret. Abſolvantur igitur præter rationem vinculo ſubjecti ab iniqua damnatione, & ad legitimum cultum reformentur: Et qui degradationem legibus contrariam paſſi ſunt, iniquo decreto ceſſante, in ſacerdotio adminiſtrando

ſtrando pergant: Et qui hæc imprudenter admiſit, maximè quidem, quia corporis paſſiones congruos animi affectus exprimunt, diſcat ſi poteſt ſermonis exhortatione, ſin minus ſeveritate, ab eo quod juſtum eſt non recedere. Idcirco ad eum Epiſtola jure & rectè deſtinabitur: Poſt quam niſi ſanior evadat, ſacra quidem facere, & inanimata adminiſtrare nondum prohibeatur, cenſuras autem irrogare, & animatos ad regulas exigere, ipſe inanimis, poteſtate nobis à Spiritu Sancto indulta nè permittatur.

ἐγχειρῆσαι τῆς ἱερωσύνης καὶ ὁ ταῦτα πράξαι ἀφρόνως, μάλιστά γε, ὅτι τὰ τοῦ σώματος πάθη καὶ τὴν τῆς ψυχῆς συνάφειαν ἀπογράφει, μανθανέτω, εἰ μὴ δύναται παραινέσεως λόγῳ, ἀλλ' οὖν αὐστηρότερον, μὴ παραφέρεσθαι τοῦ δικαίου. διὰ τοῦτο καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴ καλὴ καὶ δικαία· καὶ εἰ μηδὲ μετὰ ταύτην σωφρονισθείη, ἱερουργεῖν μὲν, καὶ τῶν ἀψύχων τὴν διοίκησιν ἔχειν, πῶς μὴ κωλυέσθω· ἐπιτιμᾶν δὲ καὶ κανονίζειν τοὺς ἐμψύχους, ἄψυχος αὐτὸς ὢν, διὰ τῆς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἡμῖν δεδομένης ἐξουσίας, μὴ παρακεχωρείσθω.

NOTA. 1 Pro ἐπιθεῖναι quod erat in apographo reddidimus ἐπιστῆσαι.

Epiſt. 5.

PErvenerunt ad nos literæ ſanctitatis tuæ Deo dilectæ, poſtulantes à mediocritate noſtrâ ſententiam ferri de Presbytero, qui præter voluntatem Parentum, non expectato eorum conſenſu, liberos ipſorum coronaverat: Quorum poſtea ſtudio ſeparari, cum aliis perſonis ad nuptiarum communionem cùm veniſſent, operâ parentum ab alio Presbytero benedictionem acceperint. De primo itaque Presbytero ſic decernimus: Si quidem contrariæ parentum voluntatis ignarus, ex inſcitia, in coronandis iſtis quæ convenerunt perſonis, in errorem lapſus ſit, talis cum ſit, non prorſus latæ culpæ obnoxius; tanquam de voluntario peccato damnandus eſt: Non tamen tanquam omnis culpæ expers dimittendus; Oportuit enim ipſum accuratè ſciſcitatum reſciviſſe, num voluntate parentum, qui ad nuptias coibant, conjugium contraherent. Idcirco Ordinis ſui jacturæ talis non ſubjicitur, ſed ad tempus conſtitutum ſacro celebrando prohibebitur: tum, eam quæ in reliquis cernitur auſteritatem, jejuniis ſcilicet atq; orationibus, ſubibit: Tempus autem pœnæ ſubeundæ, vel ad quadraginta dies, vel bis totidem extendetur, pro ratione ipſius in pœnitentia fervoris; ne ampliùs in ejuſmodi quid delicti, ex incuria, animíque ignaviâ incidat. Hoc igitur obtineat, ſi ad

Ἐπισ. ε.

Ἀφίκετο ἡμῖν γράμματα τῆς σῆς θεοφιλείας, ἐπιζητοῦντα παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος ψῆφον ἐπενεχθῆναι περὶ τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ στεφανώσαντος παρὰ γνώμην τῶν γονέων τὰ τούτων τέκνα, καὶ τὴν τούτων συναίνεσιν μὴ προσδεξαμένου· εἶτα ὑπ' αὐτῶν διαζευχθέντα, καὶ πάλιν ἑτέροις προσώποις κοινωνήσαντα, καὶ πρὸς γάμον ἐλθόντα, συνεργίᾳ τῶν πατέρων ὑφ' ἑτέρου πρεσβυτέρου εὐλογηθέντα. καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου πρεσβυτέρου οὕτω διοριζόμεθα· εἰ μὲν ἠγνόει τῶν τεκόντων τὸ ἀβούλητον, εἶτα ἐξ ἀγνοίας περιεπάρη, ἐν τῷ στεφανώματι τῶν συνελθόντων προσώπων, ὁ τοιοῦτος μὲν οὐ παντελῶς ἐστὶν ὑπεύθυνος, οὐδὲ ἑκουσίῳ ἁλώσιμος ἁμαρτήματι, οὐκ ἀνεύθυνος δὲ παντελῶς ἀπολύεται, ὅπερ ἔδει τοῦτον ἐξερευνῆσαι καὶ ἀκριβολογησάμενον ἀναμαθεῖν, εἰ ἄρα τῇ βουλήσει τῶν τεκόντων οἱ πρὸς γάμον συναπτόμενοι συνιστῶσι τὸ συνοικέσιον. διὰ τοῦτο, καθαιρέσει μὲν ὁ τοιοῦτος οὐχ ὑποβάλλεται, ἐπὶ χρόνον δέ τινα ῥητὸν, τῆς ἱερουργίας ἐπισχεθήσεται, καὶ τὴν ἐν τοῖς ἄλλοις ταλαιπωρίαν, νηστείαις τέ φημι καὶ προσευχαῖς, ἐκπονήσει· ὁ δὲ χρόνος τῆς ἐπιτιμήσεως, ἢ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις, ἢ δὶς τοσαύταις παραταθήσεται, πρὸς τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐν τῇ μετανοίᾳ θερμότητος· ὡς ἂν ἐξ ἀμελῦν καὶ ῥαθύμου γνώμης μηδέποτε μηδενὶ τοιούτῳ περιπέσῃ· ἀλλ' οὗτος μὲν οἱ πρὸς

τὸν

τὴν ἄγνοιαν μεταφέρει τὸ ἁμάρτημα· εἰ δὲ τὴν βούλησιν τῶν πατέρων ἐξηπίστατο, καὶ ὡς ἀπηρέσκετο τῇ συναφείᾳ τε καὶ συμφωνίᾳ, καὶ ταῦτα εἰδὼς, ὑπερεῖδε μὲν τὸν φυσικὸν νόμον, ὑπερεῖδε δὲ καὶ τὸν πνευματικόν, (ἑκάτερος γὰρ ἄκυρον ἀποφαίνει τὴν συνάφειαν, τῶν τεκόντων οὐ φερόντων τὴν ἐπιτρέπουσαν ψῆφον) ὁ τοιοῦτος ὑπόδικος ἔστω. εἰ δὲ ἄρα μακρῷ χρόνῳ, τῆς γάμου νομικῆς ἡλικίας τῶν παίδων ἐπιτηδείας οὔσης, ὑπερετίθεντο οἱ γονεῖς, καὶ τὴν ἀνάγκην αὐτοὶ παρέχοιεν, καὶ μὴ βουλομένων αὐτῶν, ἐλθεῖν τοὺς παῖδας εἰς συνάφειαν, τηνικαῦτα καὶ τὸν τοιοῦτον γάμον ὁ νόμος οὐκ ἄκυρον τίθησι, καὶ ὁ ἱερεὺς παρὼν καὶ ἁγιάζων τὸν γάμον οὐδεμιᾶς αἰτίας ἐστὶν ἔνοχος· λαμβάνει δὲ ὁ τοιοῦτος γάμος τὸ κῦρος, κριτοῦ τὴν ὑπόθεσιν ἐπιτηροῦντος, καὶ τῆς τῶν τεκόντων κακουργίας, τῶν παίδων τὴν φύλαξίν τε καὶ ἔννομον θέλησιν ἐπίπροσθεν ποιουμένου. Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ [1] πρεσβυτέρου ταῦτα τὸ δίκαιον ὑπαγορεύει. οὐδ' ὁ δεύτερος δὲ τὴν σκέψιν ἁπλῆν ἐπιδέξεται· ἀλλ' εἰ μὲν ἠγνόει τὸ πρότερον συνοικέσιον, οὐδεμίαν ἔνοχος ἐστὶ δίκην ὑπέχειν· τῶν γὰρ τεκόντων παρόντων τοῖς συναπτομένοις, πολλὴ ῥοπὴ ἀθῳώσεως βραβεύεται τούτῳ, τοῦ μὴ πρὸς ἔρευναν τῶν προγεγονότων καταστῆναι, καὶ λογοθετεῖν ἃ ἡ παρουσία τῶν τεκόντων λογοθετεῖν οὐκ ἐδίδου. εἰ δὲ ᾔδει μὲν τὴν προγεγενημένην συνάφειαν, καὶ ὅτι σαρκικῶς ὡμίλησαν ἀλλήλοις, ἐπεὶ οὐχ οἷόν τέ ἐστι διαστάντας τῆς προτέρας συζυγίας, ἐξ ἀνάγκης τινὸς ἀγάμους κατέχειν, ἀλλ' ἢ πορνείαις ἐκδιαιτηθήσονται, ἢ νομίμῳ γάμῳ [2] δοθήσονται· τελείως μὲν ὁ ἁγιάσας τὸν γάμον οὐ πεπαύσεται τῆς ἱεραρχίας, ἐπιτιμίοις δέ τισι μετριωτέροις ὑποβληθήσεται· ὅτι δὴ τῆς προγεγενημένης συναφείας περιφανεστάτης γινομένης, τὸ δὲ τῆς πορνείας ἔγκλημα μὴ διαφευγούσης, ἐτόλμησεν οὗτος, τοὺς ἐπὶ προδήλῳ τῆς ἁμαρτίας ἐγκλήματι ἁλόντας, ὡς καθαροὺς καὶ ἀμέμπτους, τῆς ἱερατικῆς ἀξιῶσαι εὐλογίας, καὶ τοῖς τῆς παρθενίας στεφάνοις, τοὺς ταύτην κακῶς ἀποθεμένους κοσμῆσαι. εἰ μέντοι εὐδοκίᾳ τῶν γονέων ὁ πρῶτος γάμος ἐγένετο, εἶτα

inſcitiam peccatum referat. Quod ſi voluntatem Parentem conſenſui huic & conjugio adverſari ſciret, & ejus non ignarus, tum naturalem Legem tum ſpiritualem contempſit, quorum utèrque irritum conjugium pronunciat, Parentibus aſſenſus ſui ſuffragium non ferentibus, pœnæ ritè obnoxius eſto. Si tamen Parentes, poſtquam ætas liberorum per leges idonea ad nuptias eſſet, dilato per longum temporis ſpatium conjugio, neceſſitatem ipſi liberis præbuerint, etiam invitis patentibus ad nuptias accedendi, tum nec Leges hujuſmodi nuptias irritas faciunt, & qui intereſt Sacerdos, & eis benedicit, nulla culpa tenetur. Ratum autem fit hujuſmodi conjugium, Judice ex cauſæ notitia, cuſtodiam liberorum, & legitimam ipſorum voluntatem improbitati parentum præferente. De primo itaque Presbytero, iſta nobis jus ſuggerit. De ſecundo autem nec ſimplex eſt conſideratio. Nam ſi conjugii prioris ignarus fuerit, nullo jure culpæ tenetur. Præſentia enim parentum in nuptiis magnum momentum illi ad abſolutionem impendit, qui ideo ad anteactorum inquiſitionem non venit, quod præſentia parentum, ea ad examen revocari non ferret. Quod ſi factum conjugium, & ſecutam copulam carnalem noverit, quoniam quaſi ex neceſſitate, non ſunt in cœlibatu continendi qui à priori conjugio diſceſſerunt, ſed *legitimo conjugio vinciendi, nè in fornicatione verſentur, non quidem ad finem arcebitur ſacrorum Præſidatu qui nuptias conſecravit, ſed moderatiores quaſdam pœnas ſubibit. Scilicer quod, cùm factas ante nuptias manifeſtum eſſet, quæ quidem fornicationis crimen evadere non poſſunt, auſus ſit eos qui flagranti peccati crimine tenebantur, tanquam puros & inculpatos, ſacerdotali benedictione dignari, & virginitatis coronis, eos qui ipſam malè depoſuerant ornare. Quod ſi priùs conjugium ex aſſenſu parentum proceſſerit, à quo

deinde, præter rationem, diſceſſerint, prior quidem Presbyter omnis culpæ abſolvetur: ſecundus, ſive interfuerint parentes, ſive non, ſacerdotio excidet. Nam alienum à Legibus ſacris Conjugium, nec abſentia & diſſenſus parentum facit, nec præſentia & aſſenſus, aut quod profanatum eſt ſanctitati reſtituit.

διέστηξ παραλόγως, ὁ μὲν πρῶτος πρεσβύτερος παντελῶς τὸ ἠγνοημένον ἕξει· ὁ δεύτερος, εἴτε παρῆσαν οἱ γονεῖς, εἴτε μὴ, ζημιωθήσεται τὴν ἱερωσύνην. Ἄθεσμον γὰρ καὶ παράνομον συνάφειαν, οὔτε σύννευσις καὶ παρουσία πατέρων, 4 οὔτε ἀνάνευσις καὶ ἀπουσία, ὑμνοτοῦ ἀγάθου τῆς βεβηλώσεως οὐκ ἂν μεταστήσῃ.

NOTÆ.

1 Verum videtur ἐν ἀγνοίᾳ: ſic igitur vertimus.

2 Notaverat in margine Apographi doctiſſimus Junius ἐν τῷ πρώτῳ πρεσβυτέρῳ, ſic itaque vertimus

3 Magis convenire videbatur γάμον διαλύσαντας, hoc igitur reddidimus.

4 Videtur deeſſe καὶ, quod igitur reddidimus.

ΤΕ΄ΛΟΣ.

FINIS.

INDEX

Rerum & Verborum quæ in Epiſtolis & in Notis continentur.

ABbati qua debeatur à Monachis reverentia. 86
Abel juſtus cur ante peccatorem Adamum mortem guſtaverit. 300. Ejus mors, reſurrectionis & judicii futuri firmum argumentum. 301. Cur ejus ſacrificium acceptum, Caini rejectum. 309. &c.
Abrahamus, ejuſque poſteri cur circumciſi. 302
Actiones ab intentione judicandæ, 189. juxta agendi facultatem exigendæ. 195
Admonitio non omittenda, quamvis deridiculo habeatur, 295. Comitate condienda, 38, 295. Vid. Reprehenſio.
Adulterium oculi, & cordis, 196, 197
Afflictionum haud ignarus & immemor afflictis prompte ſuccurrit, 273, 274
Afflictis pro Chriſto opitulari, peccatorum veniam procurat. 361
Affliguntur hic ſæpe pii, floreſcunt impii: & quare. 91, &c. 98
AIA, nomen Dei apud Hebræos, 219
Αἷμα ἐξ ἱδρώτων. αἷμα ἐκ ἀγγέλων, Proverb. 193, 194
Alexander Archiep. C. P. 3
Alexandri Magni munificentia alterius cujuſdam Alexandri maleficiis opponitur; 101 & juſtitia injuſtitia, 213
Amaltheæ cornu quibusnam traditum à Poetis 306
Amantes redamandi, 112, 113, 163, 164
Amicitia à juſtitia non disjungenda. 213
Amicus quis, 69. Qualem ſibi optarit Photius, 131. Amici quinam eligendi, 27. quomodo tractandi, 27. Quomodo ab adulatoribus differant. 27. De amicis abſentibus cur optime loquendum. 28
Amor Dei & Proximi, totius Legis ſumma, 22
Amor tutius eſt firmamentum imperii quàm timor: 29 32, 4[illegible], 119. Utroque tamen opus eſt Principi. 34
Amori cur alæ tribuantur a pictoribus, 323
Ananus, 158, 159
Ἀνάθεμα, pro ſupplicio corporali. 321
Anathema jure latum, terribile; injuria, ridiculum, 157
Anatolius, mendax. 112, 346
Angeli, a Deo conditi, 212. Eos aliarum creaturarum eſſe præſides, eſt dogma Platonicum, 212, 213. Vid. Cherubini.
Angelorum lapſorum locum ſupplent piæ animæ 376
Animæ plaga gravior quàm corporis. 65. Ea dona optima, quæ animam reddunt meliorem 1. Animarum ſalus rebus aliis omnibus anteponenda, 172, &c. De animabus impia quædam dogmata memorantur. 11
Anius, rex Deli, 199
Ἄνω ποταμῶν, proverb. 69
Antipater, 72
Antonius, Boſphori Archiepiſcopus, 136
Ἀφ' ἱερᾶς ὁ ἀγών, proverb. 244
Apollinarii hæretica de Chriſti carne opinio, 382
Apollodorus. 210, 211
Apoſtolorum dignitatem quinam poſſideant, 108. Apoſtoli Rhetoras & Philoſophos longiſſime ſuperant, 114, 226, &c. De eorum dubitatione, Matth. xvi. 8. dubium. 124. Cur dicantur, Luc. ix. 45. non intellexiſſe quod Chriſtus perſpicue enarrârat, 125. Cur linguis loquentes, Act. ii. muſto plenos dixerint Judæi, 202. Admiranda eorum eloquentia, 226, &c.
Arcana quæ divulganda, quæ reticenda, 28
Ἀρχαῖον, quid ſignificet, 45
Arianorum opinio de Filio & Spiritu Sancto. 63
Ariſtophanes, 3[illegible]0
Ariſtotelis Epiſtola, 304
Arius hæreticus refellitur, 4
Armenii hæreſin à ſe repellunt. 49
Ἀργύρῳ ἀκοντίζειν, Proverb. 244
Ἀργὴ μοῦς ... proverb. ibid.
Aſpatharius. 69
Aſylum. 68
Athanaſius. 3. Ejus opinio de Spiritu Sancto. 63
Avaritia, vitiorum reliquorum fons. 278. Regnum cœlorum occludit, eleemoſyna aperit. 106, 133

B

BAptiſmi ſymbolum & typus, Circumciſio 302, 382
Baptizatos oleo ungere ad quem pertineat. 50

INDEX Rerum & Verborum.

Bardas *Imperator*, 72. *interficitur*, 78

Baronius *Card. Græca lingua plane ignarus* 261. *Photii hoſtis infenſiſſimus. Vid.* Photius.

Baſilii *Epiſtola laudatur*, 305

Baſilius *Patricius C P. Michaelem Imperatorem interimit*. 72. 75. 140. *Photius eum arcet a S. Eucbariſtia*. 140. *In Photium quàm ingratus fuerit & immanis*. 137---141

Beatitudo *cœlicolarum*. 352

Bellum *ſine conſilio non gerendum*, 43

Beneficiorum *quæ acceperis, meminiſſe oportet; quæ feceris, oblivisci*. 34. *Beneficio qui digni, qui indigni ſunt*, 36. *Nemini contra æquum eſt conferendum*, 36. *Non exprobrandum*, 37. *Quomodo remunerandum*. 36. *Vid.* Gratiæ. *Ubi ſemel conferuntur beneficia, ſemper continuanda, & quare*, 37

Benjamin. *De ejus tribu ortos fuiſſe Romanos fabulantur Rabbini*, 147

Blaſphemare *Deum, nefas*, 217, 218

Bogaris, *Bulgarorum Rex, quomodo converſus* 45

Bona *præſentia, fluxa; futura, æterna*. 335

Bonorum *afflictio, malorumque proſperitas, quomodo ſtet cum providentia Divina*. 91, &c. 158

Bruti *Epiſtola laudantur*. 305

Bulgari *quidam ad Arſenium mittuntur Monachiſmum ambientes*, 357

Bulgarorum *Principes*, 45. *res geſtæ*, 45. *ἐπίσκοπος*? 45. *auri contemtus*, 47. *Converſio ad fidem* 49. 58. *Variis erroribus ſcatent*: 50. *Quibus eradicandis ut operam dent Orientales Epiſcopi, contendit Photius*, 57, &c.

Byſſus. *plana*, 2[illegible]2

C

CAini *oblatio cur rejecta*, 309

Carpocras, 97

Chaldæi, *inceſti*, 302

Charitatis *encomium*, 151

Χαρτοφύλαξ. 124

Cherubinorum *quadriformes facies quid ſignificent*, 211, &c.

Χωρὶς τῶν Μουσῶν καὶ φυγῶν ὀρέματα, *proverb*. 367

Chriſmate *inunctos non licet denuo inungere*, 50

Chriſtiani *plura tenentur operari quàm Judæi*, 195

CHRISTUM *habere duas naturas, ſed hypoſtaſin unicam probatur*, 8, &c. 95. *Contrà ſentire hæreticum* 95. *A diverſitate naturarum fluxit diverſitas voluntatum & operationum* 13. 96. *Quo ſenſu ſit Deo Patre minor* 262. *Noſtras induit infirmitates*, 315. *Cur circumcidi voluerit*, 380, &c. *Quatenus Legem evacuarit*, 104. 105. *Cur per paſſionem, non per potentiam, mundum ſervare voluerit*, 324. *Quali honore Matrem proſequebatur*, 171, &c. *De ejus ignorantia diei judicii*. 335. &c. *De ejus ſanguineo ſudore*. 193. *Cur dixerit Mariæ Magdalenæ*, Noli me tangere, Joan. xx. 290. *Ante ejus adſcenſum cœlum ſummum omnibus erat ἄβατον*, 264. *Ejus corpus quidam Soli includunt*. 96. *Ejus imago adoranda*, 15, &c. 96. 97. *Vid.* Imago. *Ejus effigies diverſa apud diverſas nationes*, 115. *Ejus præcepta à Juliano deridentur quaſi ἀποκάλυμμα*, 275, &c.

Circumciſio, *Baptiſmi ſymbolum*, 302. 383. *Cur fuerit inſtituta*, 302. *Paganorum & Judæorum de ea opinio*, 304. *Cur eam Chriſtus ſuſceperit*, 380, &c.

Κοιών. *quid ſignificet*, 364

Cœlibatus. 39. *An cœlibatum vovere debeant Sacerdotes*. *Vid.* Nuptiæ.

Cœlum. *Vid.* Beatitudo, & Chriſtus.

Cognatorum *mors non immodice deflenda*. 372 *Vid.* Mors.

Κοιλίας *cur Sauli appoſuerit Samuel*, 364

Compaſſio. *Quæ nobis accidunt, fortiter; quæ aliis, cum compaſſione toleranda*. 35

Concilia *œcumenica quare amplectenda*. *Septem univerſalia Concilia deſcribuntur*. 3. *Vid.* Synodus. *An ſeptimum pro univerſali ſit habendum*, 60

Concordia *ſubditorum fulcrum Principum*, 33

Concilia & *Præcepta quomodo differant*. 100

Concilium *præcedat actionem*. 30

Conſortium *malorum cùm prohibeat Paulus, cur ipſe non fugerit*. 289

Conſtantinus *M. Concilium Nicenum ſuâ præſentiâ honorabat*, 4

Conſuetudines *paternæ vix corriguntur*, 130

Convitia *parùm differunt à verberibus*, 40

Corah *dicitur ἀντιστασιαστὴς Moſis*. 363

Corporis *habitus, figura, motus, non commendanda*. 25

Corpus *cum anima an reſurrecturum*. 11

Crucem *mittit Photius Athanaſio Monacho*, 313

Crux & *Crucis imago quatenus adoranda*, 16

Cura, *mater ἀπραξίας, incuria, peccati*, 293

D

DÆmon ἐγγαστρίμυθος, 206

Dæmones *Apoſtatæ*. *Vid.* Angeli. *De Dæmonibus perperam ſenſit Origenes, aliiq;*. 11

Damianus *reprehenditur quòd pauperem injuriâ affecerit*. 153. 155. 293

David *an bis unctus*. 363. *Ejus exemplum*, 2 Sam. xii. *parentibus proponitur*, 355

Dem[o]ſthenis *Epiſtola* 304

Deſperatio *robuſtum eſt & inevitabile telum* 40. *Ad eam nemo adigendus*. ibid.

Deus. *vox quadrifariam uſurpatur in ſacris literis*, 215, &c.

Deus

Deus *ſolus eſt omnium* δημιουργὸς *&* ἔφορος. 212. *Pari facilitate intellectuales creaturas & corporeas condidit.* ibid. *Omniſcius eſt.* 337, &c. *Omnia prænovit: ſed Præſcientia ejus non eſt cauſa rerum.* 266. *Solus eſt* αὐτόνομος, 268. *Plus requirit ſub Evangelio quàm ſub lege.* 195. *Ejus nomen quomodo venerandum.* 204. *Quot modis in vanum ſumitur.* ibid. *Vid.* Blaſphemare *&* Nomen.
Deus humilia attollit, ſublimia deprimit, *Æſopi dictum.* 200
Diabolus *quò magis oppugnatur, eò magis furit.* 19
Didymus *condemnatur.* 11
Diem *judicis quomodo ignorarit Chriſtus,* 335, &c.
Diffidendum *illi non eſt qui nobis credit,* 38
Dii *Paganorum, utcunque contumeliâ digniſſimi, cur à Paganis neutiquam blaſphemandi.* 218
Diodorus *hæreticus vocatur:* 7. 11. *ſed falsò.* 46
Divitias *ſimul & virtutem amare, impoſſibile.* 133. 284. *Eas longè antecellit virtus.* 164
Δόκησις, *id eſt, arrogans ſui exiſtimatio, quantoperè fugienda.* 163
Doctrinâ *imbuendi pueri.* 153
Donec, *in S. Scripturis tria ſignificat.* 89

E

Ebrietas *Principum, naufragium ſubditorum.* 39. *Ebrietas aliorum vitiorum fons.* 100
Ἔχω, *non rarò* περιττεύει. 305
Ἐγγαστρίμαντις. 206
Ἐγγαστρίμυθος. ibid.
Ἐγκομβώσασθε, 1 Petr. v. 5. *vocem Græcam eſſe, non barbaram, probatur,* 210
Ἐμὸ, *ſæpe in Scripturis* περιττόν. 305
Ἐλλείψεις *Paulinæ.* 239 &c.
Eloquentiâ *pollent nonnunquam, qui manu debiles.* 199
Ἐντερόμαντις. 206
Ἕως, *nonnunquam ſignificat ſpatium immenſurabile.* 89
Ephod. *Varia ejus genera & uſus.* 291
Epicharmus. 210
Epiſtolas *quinam optimè ſcripſerint.* 304
Eremitarum *inſtitutum laudatur.* 134
Ethan, Heman, *&c.* 1 *Reg.* iv. 31. *unde oriundi.* 362
Euagrius *condemnatur.* 11
Evangelium *plus requirit, majora promittit quàm Lex.* 195
Eunomi *citharœdi fabula.* 134
Εὐρυκλῆς. 206
Euſebius Pamphili, *non bene affectus erga imagines.* 201. *Arianiſmi accuſatur, & quòd de Reſurrectione cum Origene ſenſerit.* 201
Euſtathius *Antiochenus.* 4
Eutiches *& Dioſcorus, hæretici, damnantur.* 9
Euxinus *Pontus.* 136
Excommunicatio *ab impiis lata, ridicula.* 157

F

Fama *quò major, eò majori curâ cuſtodienda.* 102
Felicitas *vera unde* 306. *Vid.* Beatitudo.
Fides *Chriſtiana commendatur.* 1. *Bona opera eam comitari debent.* 2. 21
Filiorum *obitus quomodo ferendus:* 347, &c.
Filius, *Deus Patri per omnia æqualis.* 4. *An Spiritus S. etiam à Filio procedat,* 51, &c. *De ejus incarnatione & nativitate.* 88
Fraus, *nuſquam probanda.* 34
Fructus *Miniſtrorum verbi quis.* 221, &c.

G

Gehennæ *ſupplicium interminabile.* 11
Georgius *Hoſpitalarius falsè deridetur.* 132, 135
Georgius *Nicomediæ Archiepiſcopus laudatur,* 84. *Vid.* Photius.
Giſcala, *urbecula Judææ, D.* Pauli *majoribus patria.* 377
Gloriolam *humanam qui quæris, Dei præconio carebit.* 242
Græcorum *opinio de Spiritu S.* 62—64
Gratia *procraſtinata, vel dimidiata, gratiæ non ſunt.* 36
Gratia *legi non contrariatur,* 103, &c.
Gregorius *Syracuſæ Archiepiſcopus multa paſſus eſt à factione Ignatiana.* 154
Gregorius *Theologus.* 5. *Ei dejecto ſuccedit Nectarius,* 46. *Ejus Epiſtola laudantur.* 305

H

Hæreſeon *multitudo inter Chriſtianos unde,* 19. 48
Hæreticis *non impertienda ſacra myſteria.* 107
Heman *genus à Moſe traxiſſe dicitur.* 363
Heracleon, *hæreticus.* 178. 180
Herbas *quàm ignorat vulgus medicorum.* 333
Herodes. 72
Hieroſolyma *unde Ælia dicta,* 379
Hiſtoria *& Prophetia quomodo differant.* 115
Homicida *quis.* 334
Hoſius *Corduba Epiſcopus,* 3
Hoſpitalitatis *ingens merces.* 300
Hoſtes *non ulciſcendi.* 35
Hyperbata *Paulina.* 222, 235, &c.

I

Iabe, *nomen Dei apud Samaritanos.* 219
Jacobus, *Chriſti ipſius manu conſecratus*

Epiſcopus Hieroſolymitanus. 158, 159
Jacobus, *cujus ſequaces Jacobitæ.* 62
Iconomachi *damnantur.* 15. &c. 60. 96. 155 178. *Dei nomen in vanum ſumunt.* 204. *Eorum argumento de diverſitate imaginum Chriſti, reſpondetur.* 115
Idola *cur Dii dicantur in S. literis.* 217. *A cultoribus ſuis non ſunt contumeliis afficienda.* 218. *Quomodo differant ab imaginibus Chriſtianorum,* 315. &c.
J e h o v a m *nominare & exſecrari apud Judæos pari loco habebatur,* 219. *Vid.* Nomen Dei.
Jejunia *ſabbatorum, illicita.* 50, 56, 62
Jejunium *cum gaudio & voluptate agendum.* 170
Ignatius *Lophorum Epiſcopus objurgatur,* 84. 120
Imagines *Chriſti, Crucis, & Sanctorum honorandæ, & quatenus.* 15, &c. *Earum fabricatio Chriſtianiſmo σύγχρον@:* 97. *à Simone & Carpocrate derivatur,* ibid. *Earum finis quis.* 118. *Non vocanda aurum, argentum, lapis, lignum,* &c. *ſed nomine eorum quorum ſpeciem repræſentant.* 316, 317. *Imaginum diſſimilitudo non prorſus evacuat imaginis naturam aut veritatem.* 118. *An quia Filius* Imago Patris *dicitur, ideo artificioſæ Chriſti imagines ſint falſæ,* 178. *Imagines non probavit Euſebius Pamphilus.* 201. *Vid.* Iconomachi, & Idola.
Imago, *unde dicta.* 180
Impii. *Vid.* Mali.
Inceſſus *qualis eſſe debeat,* 25
Infidelium *conſortium vitandum.* 209
Injuriam *propulſare, humanum; non ulciſci, philoſophicum; beneficiis compenſare, divinum; inferre, belluinum, imò diabolicum.* 292. *Eam inferre, cur principem maximè dedeceat.* 29
Intercedunt *pro nobis Sancti defuncti. Vid.* Sancti.
Invidia *in quovis homine mala, in Principe peſſima.* 31, *Invidere, peſſimum; invideri, optimum.* 31. *Facilius eſt afflictos miſereri quàm proſperis non invidere.* 27, *Invidia, inſtar viperæ, parentes exedit.* 102
Joannes Baptiſta *laudatur,* 181, &c. *Quomodo minimus in regno cœlorum major eo dicatur,* 180—189. *Cur diſcipulos ad Chriſtum percunctaturos miſerit.* 183, &c.
Joannes *Patricius laudatur,* 182. *Alius ejuſdem nominis acriter reprehenditur,* 102. 122
Joannes *Spatharius fraudis & proditionis arguitur.* 127
Joſephus *Hiſtoricus, unde Flavius nominatur* 379
Joſephus *Mariam dimiſſurus, eam aſſumere jubetur.* 270
Joſephi *Patriarchæ caſtitas.* 243
Ira *furori & igni comparatur,* 38
Irato *nihil proderit admonitio,* ibid.
Iratus *neminem punito,* ibid.
Iſidorus *laudatur.* 305
Ἡσυχάζοντες *qui.* 81. 271
Judæis *minorem gratiam dedit Deus, minus præmium promiſit, quàm Chriſtianis.* 195 *Vid.* Chriſtiani.
Judicis *optimi deſcriptio.* 31. *Seipſum imprimis debet judicare.* 32. *Munera accipere non debet.* 209
Judicium *ſupremum. Vid.* Diem judicii.
Juliano *Apoſtatæ Chriſti præceptum,* Luc. xii. 33. *ſubſannanti reſpondetur.* 275. &c.
Jurare, *animum generoſum minimè decet,* 34. *De jurandi circumſtantiis,* Gen. xxiv. 122
Juſti *non rarò coram impiis judicibus ſiſtuntur* 158—161
Juſtitia, *cæca,* 206. *Amicitiæ præferenda.* 213. *Ejus adminiſtri, Dei titulo inſigniuntur.* 216. *Eam pauci conſectantur.* 245

L

Lapſum *vitare, optimum: proximum, reſurgere.* 40
Laus. *Quinam laudandi, qui non.* 33. *Laudanda non eſt quantumvis felix improbitas.* 30. *Laudare quenquam in facie non debemus.* 94
Leges *à Principe quomodo obſervandæ.* 29
Leo *Imperator,* 138
Leo *Spatharius redarguitur quòd efferatos mores agninâ pelle occultaſſet.* 87
Lex *quomodo Gratiæ ſubſerviat, quomodo per adventum Gratiæ evacuetur.* 104. 105. *Legis* ἀθέτησις, 106. *Legis & Evangelii differentia.* 195 *Vide* Evangelium.
Libido *fugienda.* 39
Limbus Patrum. 188. 191
Linguâ *debiles, aliquando manu prompti.* 199
Lucas *Evangeliſta, literas* ἔξωθεν *edoctus,* 193 194
Lucianus. 63
Luctus *ob liberorum mortem quomodo ſedandus.* 347, &c.

M

Macedonius *hæreticus, in Spiritum S. blaſphemus, refutatur.* 6
Magiſtratus *virum indicat.* 23
Magiſtratus *quales conſtituendi.* 32
Mali *cur hic nonnunquam proſperè agant.* 91, &c. *Eorum tam impunitas quàm pœna providentiam demonſtrat,* 91, &c. 112, 113 *Eorum conſortium vitandum.* 209 *Vid.* Conſortium.
Manichæi *hæreticè de humanitate Chriſti ſentientes refutantur.* 381. 95. 96
Maria *B. Virgo* Deipara *nominanda.* 8. *An* ἀειπαρθένος. 88, &c. 271. *Eam interpellandam cenſet Photius,* 272. *& ejus interceſſioni innititur.* 287. 356

Mariæ

Mariæ Magdalenæ deſiderium tangendi Chriſtum, Joan.xx.17. cur rejectum. 190
Martyres invocandi, ex ſententia Photii. 272
Martyrium, res glorioſa & expetenda. 198. 205. 334. Quinam martyrio non ſint apti. 199
Materiam eſſe, difficulter à Philoſophis probatum. 135
Medicorum promiſſiones turgeſcentes, reprobanda. 268. Eorum circa herbarum nomina & uſus errores. 333
Melanthius helno. 132
Mendaciorum portentoſus quidam enarrator, 110, &c. nomine, ut videtur, Anatolius. 346
Michael Imp. C P. 72. 75. Immodicè & immeritò laudatur. 78, &c.
Miniſtri verbi ſe totos ſpirituali labori impendere tenentur. 172
Miracula coram quibus non edenda. 108
Miſericordia. Ad eam propenſior qui miſeriam paſſus eſt. 273, 274
Momi duplex natura. 244
Monachi præceptum illud, Luc. xii. 33. obſervant. 284. Eos contra Abbatem ſuum inſurgere, abſurdum. 86
Monaſticam vitam ingreſſuri, an per totum triennium neceſſario explorandi. 290
Μῦθος quid. 62
Μονογαμία & πολυγαμία, 39
Monotheletæ. 13
Morbi inveterati vix ſanantur, 268
Mores qui parùm, qui multum ad virtutes & vitia afferant momenti. 128
Mors cur priùs in juſtos quàm in reos dominium exercuerit. 301. Ejus naturam Chriſtus immutavit, 375. Ejus hora præfinita. 351. Mors omnium Sanctorum. Martyrum præcipuè quàm felix. 297, &c. 350. &c. 375, &c. Mors amicorum patienter ferenda. 347, &c. 372, &c. Mors animæ, non corporis, lugenda. 351. 376. Mori citò optimum. 351. Morti ſubditum eſt univerſum hominum genus. 349. 372
Mortuos lugere, fœminarum potiùs quàm virorum; 353. Paganorum, quàm Chriſtianorum. 354. 376
Moſes quomodo Pharaonis Deus, Exod. vii. 1. 216. Ab eo Corah, Samuel, Heman dicuntur traxiſſe originem. 363
Mulieres, proclives in puſillanimitatem & ſuſpicionem. 191. Cur velare caput jubeantur? 1 Cor. xi. 307
Munus haud ſpectandum, ſed animus. 347. Muneribus non inhiandum. 35. 209
Μῦς ἐν πίττῃ, Proverb. 244
Mutationi omnia mundana obnoxia. 374
Myſteria ſacra quibus non communicanda, 107

N

NAturæ donis non abutendum. 34
Nectarius C P. Epiſcopus. 5. 46
Neſtorius eligitur C P. Epiſcopus. 46. Ejus hæreſis refutatur. 8
Nicephorus Monachus timiditati ſuæ D. Pauli, &c. exempla prætexens redarguitur, 365—370
Nobilitate virtus præſtantior. 154
Nomen Dei tetragrammaton effari, Judæis omnibus, exceptis Pontificibus, capitale. 219. Quare dicatur ineffabile. 220. Vid. Deus, & Jehova.
Nuptiæ clericorum licita. 50, 56

O

OBedientia cur major requiratur ſub Evangelio quàm ſub lege. 195
Occaſiones maturè arripienda. 244
Oculus fornicans. 196
Opinio [οἴησις] & eſſentia non coincidunt. 38. Opinio ſui, magnum malum. 163
Oratio quid. 23. Ejus utilitas, privata, publica. 24
Origenis impia dogmata. 11. Non credidit reſurrectionem futuram. 201

P

PAlamedes & Ulyſſes opponuntur. 199
Palmæ conferuntur Eremita. 134
Pantoleontis taxatur crudelitas. 83. & libido 243
Paradiſus cœleſtis quàm glorioſus. 352
Parentes quatenus honorandi. 171, &c. Quibus argumentis dolorem ob filiorum obitum mitigare poſſint. 349. &c.
Παραβολὴ vocis [illegible] in S. Scriptura, non [illegible]: 305. Παραβολῶν exempla ex Græcorum libris ibid.
PATER quomodo FILIO major. 262
Patienter ferendum quicquid Deus infligit. 355
Patientiam remunerabit Deus. 356
Patriciatûs dignitas. 75
Patricii, quamvis civiles magiſtratus, in res eccleſiaſticas uſurpabant poteſtatem. 102, 103
Pauliani ſtæ. 95
D. Pauli elogium. 160. 109. 224. Admiranda ejus & planè divina eloquentia, 226, &c. Sapientia, 228. Linguarum cognitio. 228. Variis loquendi figuris utebatur, 222. 235, &c. ſed inaffectatè. 241. Cur ſermone idiotam ſeipſum dixerit, 224. A barbarie & ignorantia Græca lingua vindicatur. 224. &c. Qualis nam fuerit ejus eloquentia. 230. Platonem eloquentiâ ſuperat, 230. & Gorgiam. 231. Ejus zelus. 221, &c. 318, &c. Malorum conſortium cùm aliis vetuerit, cur ipſe non vitaverit. 289. Cur Athenis, Act. xvii. 23. argumentum ab inſcriptione altaris ſumſerit. 114. Ejus votum pro Iſraelitis, Rom. ix. 3. an probandum. 318. Ejus timor nè fiat reprobus, 1 Cor. ix. 367. Quomodo ſe tum Judæum tum Romanum fuiſſe ſit profeſſus. 143. 377, &c. ejus patria Giſcala,

la Judaa, Tarſus Cilicia, & Roma. 337, 378

Peccatum *ſicut vulnus etiam poſt curationem, veſtigia & cicatrices relinquit,* 99. *Peccata in Filium cur remiſſibilia in Spiritum S. non item.* 167, &c. *Peccata aliena acutiùs cernuntur quàm propria,* 196

Perſecutionem *pati pro Chriſto glorioſum,* 334 *Vid.* Afflicti.

Perſonæ *tres, Deus unus.* 214. *Vid.* Trinitas.

Perſuaſio *non tam à dicente quàm ab audiente.* 295

D. Petrus *laudatur.* 210. *Cur Deus ejus lapſum permiſerit,* 265. Ἡ τῆς οἰκουμένης *πρυτανεία illi committebatur.* ibid.

Phalaridis *Epiſtolæ laudantur.* 305

Philoſophorum *ſtulta quædam dogmata recenſentur.* 225

Phlebotomia *an per æſtatem tuta.* 333

PHOTIUS *deplorat Patriarchatum invitum à ſe coacto.* 69. *Eundem ſibi dimidiatum queritur,* 65, &c. *Dolet Bardam ſibi hoſtem eſſe,* 65, &c. 71. *Ignatii in eum factio quàm fuerit tyrannica.* 129. 131, 134, 247. &c. *Synodus deſcribitur quæ eum condemnarit, & judicis proceſſus,* 158, &c. *Amentia accuſatur, & proditionis, & Divinarum legum contemptûs,* 246. *& de pecunia repoſita.* 248. *Libros ſibi ablatos ſummè dolet,* 137, &c. 248. *Baanes eum ægrotantem à medicis adiri non ſinit.* 156. *Metrophanem graviter reprehendit quòd à partibus ſuis defecerat.* 118. 149. *Ejus vitæ inſidiabatur Manuel Patricius.* 334. *Se indignis modis tractari queritur.* 245, &c.

Inimici ejus: Alexander Comes, 101. 213. *Baanes Præpoſitus,* 133, 156. *Bardas Cæſar,* 71. *Baſilius Imp.* 137, &c. *Joannes Metropolita Nicomediæ.* 77. *Joannes Patricius.* 131. 171. *Manuel Patricius.* 203. 334. *Metrophanes Monachus.* 118. *Paulus Cæſareæ Archiepiſcopus.* 262. *Sabas Anachoreta,* 133. *Sabas Piſſadorum Præfectus,* 76. *Theodorus Laodiceæ Metropolita.* 132. 244. *Zoſimas Monachus.* 85.

Amici: Athanaſius Monachus. 81. *Dorotheus Abbas.* 344, 345. *Euſchemon Cæſareæ Metrop.* 266. *Euſtathius Antiochenus Patriarcha.* 73. *Georgius Diaconus.* 149. *Georgius Nicomediæ Metrop.* 84. 166. 243. *Nicephorus Monachus,* 323. 356. *Nicetas Aſpatharius.* 360. *Zacharias Chalcedonis Metrop.* 151. 332.

Parentes ejus martyrio coronati. 347.

Fratres ejus, 194. *Taraſium fratrem de obitu filiæ ſolatur.* 347. &c.

Cleri calamitates luget, 66. 70. 138. 154. 248. 272. 360. *Et miſerias ſui temporis.* 345. *Monachum hortatur, ut apud Deum, Chriſtum, B. Virginem, & Martyres pro Ecclesia & Sacerdotibus afflictis intercedat,* 272. *Epiſcopos perſecutionem paſſos ſolatur.* 286.

Pro Chriſtodulo, qui per ebrietatem offenderat, deprecatur. 68. *Marianum Patricium rogat, ut cuidam injuriam paſſo injuriam reſarciat.* 287, 288. *Theophylactum Patricium rogat, ut ſycophantam quendam faciat manifeſtum.* 82. *Monachos lapſos reſtituere conatur,* 71. 74. 118. 119. 169. *Pro inimicis orat.* 203. *Solatur Georgium Nicomediæ Metrop. mortem Clerici lugentem.* 296. *Gratulatur Michaeli Cæſari.* 78, &c. *Taxat Joannem Epiſcopum Nicomediæ,* 77. *Paulum Laodicenum,* 328. 332. *& Zachariam Chalcedonenſem.* 329. *Amici cujuſdam mortem deplorat,* 149. *Crucem mittit Athanaſio Anachoretæ,* 313. *Nicephorum ad ſe invitat,* 358. *& ægrè fert eum non veniſſe.* 359. *Timiditatis eum arguit,* 365 ---372. *Ejus ſermonem Aſiaticum & nonnunquam ἀσύντακτον notat,* 365. *Rhetorum libros ab eo petit Nicephorus, nec recipit,* 356. *Bulgaros mittit ad vitam Monaſticam ab Arſenio admittendos,* 357. *Euſebiam Monacham de morte ſororis conſolatur,* 372.

Erat in Medicina peritus, 243. *Medicamentum ſtomacho roborando inſerviens præſcribit,* 267. *Phlebotomiam, contra aliorum medicorum ſententiam, per æſtatem præſcribit,* 333. *Qualia dona ab ægrotis ejus ope convaleſcentibus deſiderabat.* 333. *Munus ab Arſabere miſſum gratiſſimè accipit.* 347. *Ejus ſtilus Aſiatico tumore inflatus.* 211. *Cur fuerit in Euſebium iniquior.* 201. *Pelagianizat.* 208.

Card. Baronius, Photii malevolus calumniator. 72. 94. 130. 140. 143. *Eum eunuchum fuiſſe ſcribit, ſed non probat.* 106.

Morbo graviter laborat. 357, 358. *Mortis tarditatem incuſat,* 361

Pii. *Vid.* Boni & Juſti.

Platonis *Reſpublica,* 280. *Ejus ſcripta.* 304

Plutus, *cæcus.* 206

Pœnæ *tardè ſumenda.* 38. *Eas dare præſtat quàm mereri,* 112

Poëtæ, *αὐτολογοῦσι.* 306

Polychronius *impoſtor,* 46

Polygamia. 39. 47

Pontus *Euxinus,* 136

Potentes *debent quæ deorſum ſunt intueri, nè præter exſpectationem decidant.* 200

Præceptum & Conſilium quomodo differant. 100

Præcipitanter *nihil agendum,* 294

Præmia *minora ſub lege quàm ſub Evangelio,* 196

Præſcientia *Divina non eſt cauſa actionum humanarum,* 266

Πρόχειρον, 129

Principem *vituperari faciunt impii ſervi.* 30. *Quodnam ſit ejus officium.* 1—44. *Debet veram fidem amplecti & tueri,* 18. *ſibimet ipſi imprimis imperare,* 31. *Nec familiariter*

... nec nimis tumide cum plebecula ... 18. Mundo ... uti vitare, 35. ... ad premia velox, 38. ... libidine & luxu c... vere. 39. miſeris ſubvenire 43. Deo gloriam ad...ribere proſpere geſtorum ibid. Quomodo, & in quos debeat beneficia cor...erre 6, &c. Quomodo in ſecundis quomodo in adverſis ſe gerere debeat 41. Enni commendat ſubditorum f...licitas. 43. Vota pro Principe, 44
Proditorum duo genera, 35
Promethei fictas pœnas impiorum vera ſupplicia longe exſuperant, 128
Promiſſa implenda, 35. Promittere aliquid vehementer cur non expedias, 36
Prophetam recipere in nomine prophetæ, quid. 300
Prophetiæ cur obſcuræ. 115
Providentiæ Divinæ apologia & explicatio. 90, &c. 160, &c.
Prudentia quomodo acquirenda, 25
Punito neminem iratus, 38
Puritas. Ad puritatem animi quæ conducant. 162
Python, 207

Q

Quæſtiones circa Chriſti Incarnationem inſolubiles, 176
Quæſtiones ſecundùm artem, unde ſumuntur ſolvendæ. 380

R

Rebeccæ votum, Gen. xxvii. 13. ſimile Paulino, Rom. ix. 3. 322
Reges. Pro iis orandum 261. Vid. Princeps.
Regnum cœlorum, Matth. xi. 11. quid ſignificet, 180, &c.
Rempublicam præſtat ex improba probam quàm ex parva magnam facere. 30
Reprehenſionem æquiùs ferunt qui ſub larva quàm qui de nomine taxantur. 246, 295. Reprehenſio ἄκαιρ𐅻 non prodeſt ſed obeſt. 295. Vid. Admonitio.
Reſurrectionem negabant Origines, Euſebius, & alii vetuſtiores, 201. An ſola anima, an cum ſuis corporibus, reſurrectura, 11
Rhos, nomen gentis apud Pontum Euxinum. 58, 64. Nomen item viri, 148
Riſus immoderatus vitandus. 26
Romæ nomen & Romanorum originem unde derivent Rabbini, 147, 148
Roman Civis titulum & prærogativum quomodo D. Paulus uſurparit, 143. 377, &c. Romano titulo inſigniebantur civitates quam plurima, ut Tarſus, Philippi, Hieroſolyma, &c. 379

S

Sabbatorum jejunia illicita. 50, 56, 62
Sacerdoti oleo baptizatos ſignare an liceat: 50. An uxorem ducere, 50, 56
Sacrificium pulcherrimum. vita pura & animus rectus, 25
Samuel dicitur à Moſe deſcendiſſe, 363
Sanctitas. olim titulus Epiſcopalis, etiam nunc uſurpari debet, 155
Sanctos defunctos pro nobis orare putat Photius; 287, 356. eoſdémque eſſe invocandos; 272. & eorum imagines, reliquias, baſilicas, ſepulcra veneranda, 17
Sanguinem ſudavit; Sanguinem plorat, proverb. 193, 194
Σκληροτράχηλος. 124
Scientia duplex: Per artem, Per experientiam. 337
Scripturæ non ſemper ſecundùm literam interpretanda. 324. Scripturæ loca contrariantia & ἀσύμφωνα. 324, &c.
Σκυτάλη. 74
Seditiones quomodo ſedandæ. 40
Sermonis velocitas cavenda. 26
Severus non tam eſſe debet Princeps quàm opinionem fovere ſeveritatis, 30
Siculi quare olim Saturnum. Venerem, Proſerpinam ſolos pro Diis habuerint. 130
Simon Magus imaginem Chriſti circumgeſtabat. 97
Simulatio ſanctitatis crimen duplicat. 87
Σκευοφυλακ... , nomen officii. 95
Spiritus ἀγιασμοῦ ... 206
SPIRITUM Sanctum eſſe Deum, probatur, 6. & à ſolo Patre procedere, 51, &c. De ejus proceſſione varia antiquorum opiniones, 62, &c.
Στροβιλός. 206
Sycophantæ aſpernandi. 26
Symbolum Conſtantinopolitanum. 2
Synodi Nicena Patres & acta; 3 &c. 45. Conſtantinopolitana I; 5. Epheſina; 7. Chalcedonenſis; 9. Conſtantinopolitana II; 10. Conſtantinopolitana III. 12. Vid. Concilia. Synodus contra Photium conflata 158, &c.
Syri Hiſtoriam de ſanguineo Chriſti ſudore deleverunt, 193

T

Τέλος pro τελῶναι. 45
Τεῦχος. 46
Temeritas fugienda. 293, 294
Templorum uſus, 24
Tentationes coronas quibuſdam cauſant, 163
Terræ motus Conſtantinopolin graviter affligit, 142
Theodoretus primus omnium negavit aſſertivè Spiritum Sanctum eſſe ex Filio, 63
Theodorus hæreticus vocatur: 7. 11. ſed injuriâ. 46
Theodorus Laodicea Metropolita Photium deſerit. 132. Hic erat autor operis De vitis Pontificum Rom. 244
Timocles, inſignis mendaciorum promus-condus. 111

Timor

INDEX Rerum & Verborum.

Timor *Sanctorum longe differt a puſillanimitate,* 366

Trinitas *Perſonarum in unitate ſubſtantia,* 94, 95, 214

Turpiloquium *vitandum.* 26

Tyrannis *arbor, quam aſcendunt multi, ſed deſcendit nullus,* 122

Tyranni *ſuas injurias vindicant, reliquas in ſuper habent: Reges verò contrà.* 29

Tyrrhenorum *luxus & laſcivia,* 127

V

Valentinus *de humana Chriſti natura quid ſenſerit,* 381

Vanam *gloriam qui quærit, virtutem non ſectatur,* 242

Vanitas *rerum mundanarum.* 335

Vaſa *ſacra non vocanda nomine materia ex qua facta ſunt.* 315

Velum *Templi cur ſciſſum, Chriſto crucifixo.* 164

Venam *ſecare, etiam per æſtatem, tutum.* 333

Verbis *& eloquentia non nimiùm fidendum.* 199

Vigilius, *Pont. Rom.* 11. 46

Vindicta *cur non ſumenda.* 35

Virtus, *utcunque deſpectus habeatur, res inexpugnabilis eſt & apprimè utilis.* 1[illegible]. 164. *Vid.* Divitias. *Eſt vera nobilitas.* 154. *Virtute debent præcellere qui poteſtate præcellunt, & quare.* 29. *Virtutis amantes* Dii *vocantur in S. literis.* 215, 216. *Vid.* Mores.

Vitæ *humanæ vanitas quibus titulis in S. Scriptura repræſentetur.* 121. *Ejus ſingula partes quomodo tranſigendæ,* 121. *Ejus initium, progreſſus, exitus, præfiniuntur.* 351. *Vitam brevem inter & longam parùm intereſt.* 350. *Vita cœleſtis beatitudo.* 352

Vitiorum *propinquitates devitandæ.* 75. *Vitium citiſſimè diſſipatur, ſi virtutis velo non occultetur.* 274. *Vid.* Mores.

Ulyſſes *linguâ magìs quàm manu valebat.* 199

[illegible] *pro* [illegible]*, barbaricum.* 3[illegible]1

Urbanitas *vitanda.* 40

Uxores *olim vocabantur, quæ deſponſatæ ſolum erant.* 271

INDEX SCRI-

INDEX SCRIPTURARUM.

Gen. iv. 7. pag. 309
viii. 7. *explicatur.* 89
xxiv. 2. *Cur Abrahamus juſſerit famulum ſub ejus femore manum ponere.* 122
Exod. vii. 1. Pharaonis Deus *quo ſenſu Moſes dictus.* 216
Levit. xix. 19. 209
xxiv. 15. 217, &c.
I Sam. ix. 23. *Cur* κωλέα *Sauli appoſita.* 364
II Sam. xii. 30. 363
I Reg. iv. 31. *de Ethane, Hemane, &c.* 362
Pſalm. lxxii. 7. *exponitur.* 89
cx. 1. ibid.
Iſa. xlvi. 4. ibid.
Matth. i. 25. *explicatur.* ibid.
iii. 9. *De Dei potentia liberos Abrahæ ex lapidibus ſuſcitandi.* 125
v. 16. *cum* vi. 1. *confertur.* 242
28. 194
29. 111
38, & 39. 294
vi. 17. 170
vii. 6. *Quid per* ſancta, margaritas, canes, porcos, *intelligendum,* 107, &c.
x. 37. 173
41. 300
xi. 2—11. 180, &c.
xii. 48. 171
xvi. 8. *De diſcipulorum dubitatione dubium ſolvitur.* 124
18. 95
xix. 21. 99
xxvi. 32. 313
xxviii. 20. 89
Marc. xiv. 32. *Quo ſenſu Chriſtus ignorabat diem judicii.* 335, &c.
Luc. iii. 16. 175
ix. 45. *Quomodo dicatur diſcipulos non intellexiſſe quod Dominus planè enarràrat.* 125
xii. 33. 275, &c.
xxii. 44. 193
Joan. i. 17. 178
v. 31. *&* viii. 14. *conciliantur.* 268
xiv. 2. *exponitur.* 264
5, *&* 6. *conciliantur.* 269
28. 252
xx. 17. 190
Actor. ii. 13. 202
xvii. 23. 114
Rom. i. 13. *explicatur.* 221
v. 12. ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον, *quid ſibi velit.* 207
ix. 3. 318, &c.
I Cor. ix. 26, 27. 367
xi. 10. 307
II Cor. v. 4. 207
vi. 14. μὴ ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις, *quid.* 209
xi. 6. *Quomodo D. Paulus* ἰδιῶται τῷ λόγῳ. 224
Heb. x. 1. 179
I Petr. v. 5. 210

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google